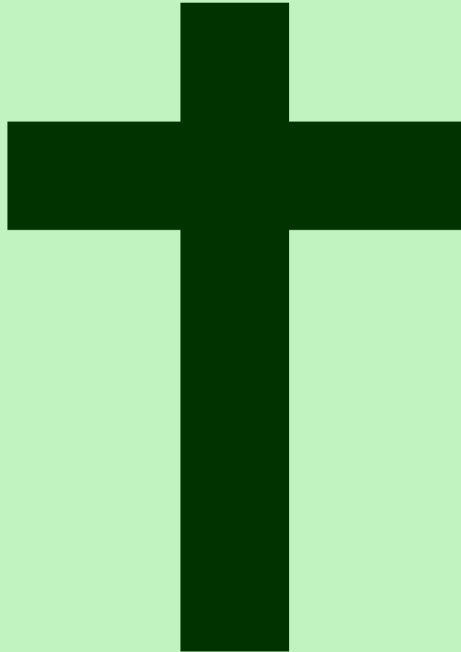

Manikáne O Ehwehne

God's New Talk: The New Testament in the Awa Language of
Papua New Guinea

Manikáne O Ehwehne
God's New Talk: The New Testament in the Awa Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Awa long Niugini

copyright © 1974, 1997 Wycliffe Bible Translators, Inc.

© Faith Comes by Hearing

Language: Awa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-12-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

9673cf68-887a-574e-9ac8-846469c86b12

Contents

FRT	1
Mátíyu	3
Máhka	59
Árúka	92
Sóni	148
Eqmaro Ke	186
Aroma	239
1 Kórína	265
2 Kórína	290
Kárétía	306
Épésá	315
Pírípái	324
Kórósía	330
1 Tésárónáika	336
2 Tésárónáika	341
1 Tímóti	344
2 Tímóti	351
Táitása	356
Pírémóna	359
Íbaru Ke	361
Sémísi	381
1 Píta	388
2 Píta	395
1 Sóni	399
2 Sóni	405
3 Sóni	406
Súta	407
Sokigi	409
Read the New Testament	436

Manikáne O Ehwehne **God's New Talk: The New Testament in the Awa Language of** **Papua New Guinea**

Nupela Testamen long tokples Awa long Niugini

Manikáne O Ehwehne

The New Testament in the Awa language of Papua New Guinea
 [awb]

Translation: © 1974, 1997, 2002, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Print publication 2002 by The Bible League
 Print version ISBN 0 86893 364 3

Web version
 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share – to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice – For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri**. Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long <http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating**. Na tu, **yu no ken senisim Tok**.

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela**.

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode>.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela.**

**Púku Áwíqkakaq Ogahq Awíkákáq Náhmbahq Áwíqkakaq Kéh
Kánéhe**

Púku Áwíq[tab]Ogahq Awíq[tab]Náhmbahq

Mátíyu

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Mátíyuwe téh táhkísi moné mewe arámbéhríúwana anehe Sísaga we kéro aní míankeheéna we omaq atowana wene táhkísi arámbéhrí suena Sísá kérowe. We mó awíqmé Áríwáie. Wega wenawahrah Asíú keyábé iwíáhéna mah pukú sehiranúwe. Asiu kegá mah pukú sáhnsahwe Sísane ehweh kawerue siahtebéra wensabé aiq pútare atageheéna Mátíyuga sehiranúwe. Asiu kegá iwíáhéra, Mókake Manikánka anotah aní omaq atahnana wega ite Asiu kené Wahnah míanieéna sinkehe uwe. Sísá Karáhéga ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka we omaq atena eqmarowe. Wenawahrah Asíú kéné sína Wahnáhmé íre mó aní míre. We Sísá wire éra Asiu kegá wensabé aiq pútare atageheéna Mátíyuga mah pukú sehiranúwe.

Mátíyuga mah kawéq éhwéh sehiranúwe.

Sísá Karáhéne aigaqnaréh síwíqmarí kéh éhwéhne.

(Árúka 3.23-38)

¹ Sísá Karáhéne aigaqnaréh síwíqmarí mahraue kéhre.

Sísawe Tébiti kahnáhne.

Tébitiwe Ébárahma kahnáhne.

² Ébárahmawe Áhísáhkine abowáe.

Áhísáhkiwe Sékópane abowáe.

Sékópawe Súrareh ábárahnahne sibowáe.

³ Súrawe Pérésareq Sérareqne sibowáe.

Mi aníténé sinowawé wenáwíq Támárie.

Pérésawe Ésarónine abowáe.

Ésaróniwe Áramine abowáe.

⁴ Áramiwe Ámínárápane abowáe.

Ámínárápawe Násónine abowáe.

Násóniwe Sámónine abowáe.

⁵ Sámóniwe Póásine abowáe.

Póásine anowawé wenáwíq Áráhpae.

Póásiwe Óbétine abowáe.

Óbétine anowa wenáwíq Árútie.

Óbétiwe Sésine abowáe.

⁶ Sésiwe Tébiti anotah wahnáhné abowáe.

Tébitiwe Sórómónine abowáe.

Sórómónine anowawé téhwe Úríane ahre míowe.

⁷ Sórómóniwe Áréóbóámane abowáe.

Áréóbóámawe Ábíyane abowáe.

Ábíyawé Ásane abowáe.

⁸ Ásawe Séhósápátine abowáe.

Séhósápátine Séórámane abowáe.

Séórámawe Úsíane abowáe.

⁹ Úsíawe Sótámane abowáe.

Sótámawe Áhásane abowáe.

Áhásawe Ésekíane abowáe.

¹⁰ Ésekíawe Mánásene abowáe.

Mánásewe Émónine abowáe.

Émóniwe Sósáiane abowáe.

¹¹ Sósáiawe Séhóíákínireh ábárahnahnahne sibowáe.

Mi tanáhráq Pábíróni marákóipéqté kégá Ísara ke táhtoqme meriqmera sene marakórapeq mórítówe. ¹² Pábíróni marákórápéq mórítówana

Séhóíákíniwe Séátíérane abowáe.

Séátíérawe Sérúbábérane abowáe.

¹³ Sérúbábérawe Ábíútiwe abowáe.

Ábíútiwe Éríákímawane abowáe.

Éríákímawane Ásórane abowáe.

¹⁴ Ásórawe Sárókiwe abowáe.

Sárókiwe Ékímawane abowáe.

Ékímawane Éríútiwe abowáe.

¹⁵ Éríútiwe Éréásane abowáe.

Éréásawe Mátánine abowáe.

Mátániwe Sékópawane abowáe.

¹⁶ Sékópawane Sósépane abowáe.

Sósépane Máhríane awehkawae.

Máhríaga Sísa maqmarowara mi anímé Karáhée atowe. Karáhéwé áwahewé ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka we omaq atowe.

¹⁷ Ébárahma míotaqtenuwe Tébititaq seuwekue airápété itaréitaré ábáhnínáhnah míówe. Tébiti míotaqtenuwe Pábíróni marákórápéq mórítótaq seuwekue mó airápété itaréitaré ábáhnínáhnah míówe. Pábíróni marákórápéq mórítótaqtenuwe Karáhéga marakóipeq tutaq seuwekue mó 14 se ábáhnínáhnah míówe.

Máhríaga Sísa Karáhé maqmaro ehwéhne.

(Árúka 2.1-7)

¹⁸ Sísa Karáhé maqmaro ehwéh teiníboq íráhro. Wenano Máhría Sósépage ahreyabéútaq Sósépareq íre nogúyataq Manikáne Awanka iwíáh atowana kía míowe. ¹⁹ Sósépage ahriahri peh kaweq sansánúwe. Wega meyanau ahrégá kía mío ehwéh irena wega iwíáhéna, Mó wehreq nogoye éna Máhría ayehitéhneho éna wehuke míotaq íre ehweh atasa peh auwaníe iwíáhúwe. ²⁰ Mira iwíáhúwana Maniká itene Wahnah míéhrebeq íópeqté ánínká áónáh atena wensabé, Sósépao, Tébiti kahnáh ánino, írátíahno. Manikáne Awanka iwíáh atéhrana Máhría kía míéhre. Minayabe we meweyabe íre áhreúno. ²¹ We animai maqmi-ahnana wega wehukene ahbabáq kaweraritena merirankéhe. Minayabe wenáwíq Sísa ato úwe.

²² Minayabe Manikánka iwíáh atowana wene ehweh irarú aninká mahraréna,

²³ Írátíáhro. Wehreq íre nogu ahrárigá kía ména animai maqmiahnara Émánúérae atagéhe úwe. *(Aisaia 7.14)*

Mi awíqmé Émánúérawé áwahewé Maniká itereq mía míai áwíre.

²⁴ Sósépage áónáhéna irigútaq itene Wahnah míéhrebeq íópeqté ánínká teawu ehwéh sehgiena Máhría meyowe. ²⁵ Wega mewena Máhríaga ani íre maqmiotaq Sósépage peh míowana animai maqmarowana Sísa awíratowe.

2

Ahtebia kégá Sísa kabaru ehwéhne.

¹ Anotah wahnáh ani wenáwíq Éróti Súría marákórápéqté kéné wahnah míotaq Máhríaga Pétáriéma suwahpeq Sísa maqmiowe. Maqmiowara ío kiembogirabeqte ké ahtebia kégá Sarúsarama suwahpeq suwe. ² Segá mibeqté keyábé, Inahunahni Asiu kéné anotah Wahnáh úkina anímé eheq míehro? Ío kiembogirabeq wehyoqka, Anotah Wahnáh maqmarehre sokigi aínsabé wensabé iwíáh iwíáh ataneheéq sune uwe.

³ Uwana Érótiga mi ehwéh irena wene arupipeq iwíáh kikirúwara moke Sarúsarama suwahpeqte kéné sirupipeq moq iwíáh kikiruwe. ⁴ Érótiga moke Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnoro kereq síáhrabéna sensabé, Wehuke merirankeheéna Manikánka omaq ato aní eheq maqmianabo úwe. ⁵ Úwara sega wensabé, Súría marákórápéq Pétáriéma suwahpeq maqmianae éra minayabe Manikáne ehweh irarú aninká sehiranue mahraréna,

⁶ Pétáriéma suwahpeqte kéó, Súría marákórápéq moke mó kehiná suwahpeq iteruwahpeq kiotaikiro? Írakaumo. Pétáriéma suwahpeq anotah aní maqmarahnana mi aninká néne animarí Ísara ke wahnahnéna kaweq ah sokigi arinkéhe úwe. (*Maika 5.2*)

⁷ Érótiga íó kiembogirabeqte ké kopéq síáhrabúwara sega weba suwana sensabé, Téhwe mi wehyóq aneq tanáhráq ábóraragurairo kasenúwara teawúwe. ⁸ Teawúwana mi keyábé mahraréna, Mi kariq áninsábé kawerue kogabaroro. Mi aní koábóraq máréhataq iné moq koiwíáh iwíáh ataníboq sereniero éna Pétáriéma suwahpeq eqmaq suowe.

⁹ Eqmaq suowara pokue ahtaqqeq míówana pópoqnah kiembogirabeq wehyoqka ebeq kure mi kariq aní mío nah kotaq abobórahpeq kowara ¹⁰ tagéra sirupipeq anotahtaq eyoyówe.

¹¹ Nahupéq kibekéra mi kariq ánínseq wenano Máhriareq tagéra sirehunseraráq méra mi kariq áninsábé iwíáh iwíáh atówe. Iwíáh iwíáh atera sene unahpípeqté péwe kóraakáq kaweq weriákáq kaweq kunkúni pahuráhákáq áwúwe. ¹² Manikánka mi ke áónáh aritena sensabé, Érótiba íre seuwekoro aritowara sega mó ahtápéqtáq sensuwahpeq pokuwe.

Sósépareh karíronáninká Ísípi marákórápéq poku ehwéhne.

¹³ Ahtebia kégá mitaq suera pokuwana itene Wahnah Maniká míéhrameq íópipeqté áninká Sósépa áónáh atena wensabé, Irigue mi kariq ánínseq wenanoreq Ísípi marákórápéq pehbeheráh meriqme móríto. Érótiga mi aní subiq suanieéna kabarinaire. Teawéna tanáhráq seuwekinkehboq mibeq kowíahno úwe. ¹⁴ Úwara Sósépage irigéna inokáhpeq mitaq suena mi kariq ánínseq wenanoreq meriqmena pokue Ísípi marákórápéq pokúwe. Éróti íre pukú tanáhráq Sósépareh karíronání Ísípi marákórápéq kowíówe. ¹⁵ Minayabe itene Wahnahnka wene ehweh irarú ani iwíáh atowana sehiranue mahraréna,

Nénahni Ísípi marákórápéq míéhnsábé mitaq sue mahbeq súno atóge ire. (*Hosea 11.1*)

Mi ehwéh aiq pútaraginkeheéna Manikánka Sósépansabé Ísípi marákórápéq kowíahno atowe.

Káriq maigáú subiq súáhiro arito ehwéhne.

¹⁶ Ahtebia kégá Érótime ehweh íre sehgiro mó ahtáqpéq pokue taqnobagunsabe Érótiga áyátó púana anotah abíáhnnsánúwe. Anotah abíáhnnsánéna Pétáriéma suwahpeqkakáq wahtote kehiná suwahpeqkakáq mó ke eqmaq suanaútaq sensabé, Moke náhtate kariq máigáú subiq súáhiro aritowe. Ahtebia kégá wehyoq ehwéh teawú tanáhráq Érótiga iwíáhéna, Mi animé amahnága peh náh neh aníne éna moke náhtate kariq máigáú subiq súáhiro aritowe. ¹⁷ Érótiga miraúnka Sérémáiane naho éhwéh aiq pútaragúwe. Manikánka wene ehweh irarú ani Sérémáia iwíáh atowana wega sehiranue mahraréna,

¹⁸ Áréma suwahpeqte kégá ibiséra áhnte ibítúnátúnánowara íráhwe. Áréséraga wene animarínsábé ibisehre. Moke subiq sutonsabé wenawahrahga wene arupipeq íre kaweratahráhowana peh ibisehre úwe.* (*Jeremaia 31.15*)

* **2:18:** Árésérawe Sékópane ahre míowe. Áréséra akéqmé Súrareh ábárahnahne sinoiboe. Súrareh ábárahnah airápété téhtaré káhnáh méra moke Ísara kené sigaqnaréhe. Mi tanáhráq Áréséra wewega íre ibisówe. Wene aigaqnaréh ininsónká ibisówe.

Kehrari marákórápéq kowíó ehwehne.

¹⁹ Sósépareh karírónání Ísípi marákórápéq míówana Éróti pukúwana íópeqté ánínká Sósépa áónáh atowe. ²⁰ Áónáh atena wensabé, Irigue mi anínseq wenanoreq meriqme iteruwahrah Ísara kené marakórapeq seuwekúno. Mi aní subiq suanehe íwíáhuro ke aiq pukuro puah meriqme kouwekúno úwe. ²¹ Kouwekúno úwana Sósépa mi anínseq wenanoreq meriqmena Ísípi marákórápéq suena Ísara kené marakórapeq kouwekuwe.

²² Érótime ahninkáwá wenáwíq Ákéráúsa. Wega wenabone arambehri Súría marákórápéq Ísara keráq wahnah arámbéhrí awaq miowana Sósépa minayabe irena mi marákórápéq pokéyabe áhreúwe. Manikánka Sósépa áónáh atena wensabé, Súría marákórápéq íre pokúno éna Kehrari marákórápéq kowíahno úwana meriqmena pokue Kehrari marákórápéq kowíowe. ²³ Kehrari marákórápéq kowéna Néhsara suwahpeq pokéna mitaq kaegaeúwe. Minayabe Manikánka wene ehweh iraru ke iwíáh aritowara Sísansabé sehiranue mahraréra, We Néhsara suwahpeqte áníne ataneherawoe éra sehiranuwe.

3

Sóni wání meri merinú anínká teriu ehwehne.

(Máhka 1.2-8; Áruká 3.1-18; Sóni 1.19-28)

¹ Mi tanáhráq wání meri merini aní Sóniga Súría marákórápéq séna mibeqté úwórápéq ména weba su ke ehweh teri terinúwe. ² Wega mahraréna, Manikánka wahnah wahnahnirabeq aiq wahtotaq kéh púaq itene ahbabáq sansa sueq kaweqtaq miáhro úwe. ³ Manikánka wene ehweh irarú ani wenáwíq Áísáía iwíáh atowana Sóni éhweh sehiranue mahraréna, We uworapeqté sawai sawaiéna mahraréna, Itene Wahnah sína ahmé aborisahro. Wene ah kaweraráhro ire úwe. *(Aisaia 40.3)*

⁴ Sóniga kéhma áyórate kogahnia aneraneratiowe. Áú aretí wene ayahbataq konahnatiowe. Tábahnkákákq sehenáhrabahnkakákq nówe.* ⁵ Sarúsarama suwahpeqte kéreq moke Súría marákórápéqté kéhíná suwahpeqte kéreq Sorana aroipéq wahtotaq kehíná suwahpeqte kéreqka Sóniba suwe. ⁶ Webá séra sene ahbabáqsabe Manikápa pahsúówana Sóniga Sorana aroipéq wání meriuwe.

Sóniga Péhrasi keyábé ehweh arito ehwehne.

⁷ Péhrasi kéreq Sáyúsi kéreqka† wání meaneheéra Sóniba suwana wega sensabé, Itewe wehene animarí móe. Insega teínsabé áhreue ínéba seo? Manikánka kamah inehoéq ínéba se mino. ⁸ Aiq pútaq kaweqtaq míaneheqmúne íwíáhirataq itene ahbabáq sansa sueq kaweq sansánoro. Mirairataq Manikánka tagéna, Ite amahnága kaweq sansánowe aitankéhe. ⁹ Ébárahma itene igaqna míéh púaq itewe Manikáne animarí méq kaweq ke míone éq iteitsabé iwíáh íwíáhiyeho. Manikánka mah ebáhmáritáté Ébárahmane anahwaréh mirarahráhire. ¹⁰ Wehukénínká awanká áwaheraq tehsúme maréhrana kaweq será íre íyéh áwánká moke apiwe ira parianawire úwe.‡

¹¹ Sóniga mó mahraréna, Itene ahbabáq sansa aiq súáhnsabé wání mei meinuge. Íné peh wání mei meinugana íné kiotaiki aní inehe sinawire. Inehe si anímé anotah aní púana ínéga wene súu meweyabe íre awehrari aní múge. Wega Wenawa eqmarahnana wehukénínká ira kekínserah Wenawanka iteba tuinkéhe. ¹² Wehukega ayu siqmíáhtáq sega kaweq ayú sene nahtapeq sáharera atutu ira paríáhwe. Mira onserah Manikánka

* **3:4:** Sóniwe Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Éráisa tahnsa aníne. 2 King 1.8, Malakai 4.5, Mátíyu 11.13-14, 17.10-13 tagáhno. † **3:7:** Péhrasi kéreq Sáyúsi kéreqsabé éhwéhmé púku anehepeqte séhírámé Manikáne Púkuipéq Kéh Áwahe Éhwéhne ue kéhrabeq tagáhno. ‡ **3:10:** Mah pabéqmé éhwéhmé ira paríéhnsarah Manikánka íre kaweqtaq miáh ké kamah arinawire.

kaweqtaq miáh keyábé, Néne mátaburapeq kiwíáhro aritena ahbabáq keyabé, Íre puinkorahi iraipéq pokoro aritanawire úwe.

Sóniga Sísá wání meawu ehwéhne.

(Máhka 1.9-11; Árúka 3.21-22)

¹³ Sóniga mi ehwéh pahsuqme teriuwana Sísaga Kehrari marákórápéqté sure Sorana aroipéq Sóniga wání meawinkeheéna weba súwe. ¹⁴ Sísaga wání meanieéna weba súwana Sóniga ahqáho atena wensabé, Aneqsabé ínégá wání meninkeheé seno? Arega íné wání menínaraqmé aiq kawerinae úwana ¹⁵ Sísaga wensabé, Amahnága arega wání meninkéhe. Minawé Maniká awahbeh arámbéhríe úwana Sóniga wene ehwehnsabé kowe atowe.

¹⁶ Kowe atena Sísá wání meawuwana Sísaga wánípipeqté kiutaq sabona sawekúwana Manikáne Awanka tunse kiboki tahnsanéna Sísaba márunsurahúwana tagówe. ¹⁷ Tagówana íopeqté éhwéhnká mahraréna, Are niruní nénáhní móne. Arensabé nirutaboíruge úwe.

4

Owainawanka Sísá áhwárawe tagó ehwehne.

(Máhka 1.12-13; Árúka 4.1-13)

¹ Manikáne Awanka Sísá abatapi móatowana owainawanka weba séna Sísaga ahbabárinkeheéna áhwárawe tagéna áwíoqnówe. ² Sísaga áhnte wehekáh, 40wehekáh tópah awehriúnsabe anotah arúpíbíúwe. ³ Anotah arúpíbíúwana owainawanka wensabé, Are Manikáne ahninkáwá miáhna puah mah ebáhmárínsabé, Tópah úkúno ato úwe. ⁴ Úwana Sísaga wensabé, Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Tópahnka wehuke íre oganúq sitahráhi nanere. Írakaumo. Peh morá Manikánka irari ehwéhnká oganúq sitahráhire ire úwe. *(Lo 8.3)*

⁵ Úwana owainawanka Sísá meqmena kaweq mapéq Sarúsarama suwahpeq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh nahnsorapéq móatena ⁶ wensabé, Are Manikáne ahninkáwá miáhna puah maraipéq ahkuagúno. Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Manikánka wene íopeqté keyábé are wahnahnatiáhro aritankéhe. Ebahtaq arene aigará pera q míéhneho éra sene siyahnkaratáté are pankeragéhe ire úwe. *(Buk Song 91.11-12)*

⁷ Úwana Sísaga ahqáho atena wensabé, Manikáne ehwehnka mó mahraréna, Maniká arene anotah Wahnáh áhwárawe tagé áwíoqnéneho ire úwe. *(Lo 6.16)*

⁸ Owainawanka Sísá mó meqmena anotah sawéhrápéq kiena moke mah kawéq márakóákáq moke kéh náneqmarínkákáq sokigi awuwe. ⁹ Sokigi awena wensabé, Káuqmunue ínénsabe iwíáh iwíáh aintéhnaraqmé moke tagahna naneqmarí awiníe ¹⁰ úwana Sísaga wensabé, Owainawano, íné nuwe pokúno. Manikáne ehwehnka mahraréna,

Maniká itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh ateq webataq we awahbeh arámbéhrí miraoro ire úwe. *(Lo 6.13, 10.20)*

¹¹ Úwana owainawanka Sísá auwena pokúwara íopeqté kégá Sísaba séra séhréh atówe.

Sísaga Kehrari marákórápéq wene arambehri áhwáró ehwehne.

(Máhka 1.14-15; Árúka 4.14-15)

¹² Sóni karábúsiipéq atárowe u ehwéh irena Sísaga Kehrari marákórápéq pokúwe. ¹³ Pokéna Néhsara suwahpeq suena Kehrari kawéhú ayehráq Kápénéáma suwahpeq kowíowe. Mi marákówé Sébúrúna kahnáhnseq Nápátári kahnáhnseqka téhwe aborisowe. ¹⁴ Sísaga mitaq pokúnka Manikáne ehwehme aiq pútaragúwe. Manikánka wene ehweh irarú ani Áísáia iwíáh atowana sehiranue mahraréna,

¹⁵ Sorana aroipéq seberaebéq Kehrari kawéhú kéhrabeq Sébúruína kahnáhnseq Nápátári kahnáhnseqne marakó kéhre. ¹⁶ Mitaqté kéwé sunkíkírirabeq mía míaó kegá téhreh tagagehe. Puké marakó sunkíkírirabeq téhrankehe úwe. *(Aisaia 9.1-2)*

Sísaga itaréitaré wéhyábé, Íné séníráhro ú ehwehne.

(Máhka 1.16-20; Áruká 5.1-11)

¹⁷ Mi tanáhráq Sísaga kawéq ehwéh síwáhnoré sansa áhwárówe. Wega mahraréna, Manikánka wahnah wahnahnime aiq wahtoni puaq itene ahbabáq sansa sueq kaweqtaq miáhro úwe.

¹⁸ Sísaga Kehrari kawéhú ayehrápéq nogena se abárahre Ehntarureq Sáimónireq tagówe. Sáimóniwe mó awíq Pítae. Se pah meyóya anité míoyansabé kahweraté wánípipeq uwe taga tagauyana tagówe. ¹⁹ Tagéna sensabé, Íné séníráhtao. Amahnága itega kahweraté uwe taga tagaéta pah meyehe. Mina óyanserah wehuke ínéba meriqmeta sighe. Minayabe íwáhnoriniboq séníráhtao úwe. ²⁰ Séníráhtao úwara sene kahwe apubúue mitaq marera Sísá kéroýe.

²¹ Kéroýana Sísaga kure mó abárahre, Sébérine ahninkáwáráré Sémísireq Sónireq tagówe. Tagówara sereq sibowá Sébérireqka sípiipéq méra sene kahwewarí kawerarówe. Kawerarówana Sísaga mi abárahreyábé, Máhotao úwara ²² sega apubúue sípiakáq sibowánkákáq suera Sísá kéroýe.

Sísaga síwáhnoréna áhnte awáhré ké kawerarito ehwéhne.

(Áruká 6.17-19)

²³ Sísaga moke Kehrari marakórápéq ah nogéna Asiu kené momiwí nahmáritápéq síwáhnoréna Maniká wahnah wahnahnirabeqte éhwéh teri terinéna moke náonkakáq kéreq awahre kereq kaweraritowe. ²⁴ Sísá éhweh mitaq teri mahtaq terinuwara moke Síria marakórápéqté kégá írówe. Minayabe mi kegá moke awahre kereq owainawanka subiqmaq subiqmarú kereq iransá aruqaruru kereq aigará soriqnah kereq meriqmera Sísaba mórítówana wega moke mi ke kaweraritowe. ²⁵ Kehrari marakórápéqté kéreq Tékápórísa marakórápéqté kéreq Sarúsarama suwahpeqte kéreq Súría marakórápéqté kéreq Sorana aroipéq seberaebéqté kéreq, peh íregárita q kegá Sísá kéroýe.

5

Sísaga sáwéhrapeq síwáhnorú ehwehne.

¹ Sísaga mi ke tagéna sáwéhrapeq kiwéna tútuue míowaq ite we kérahwana kegá weba sewane.

Sísaga iwíáh íwíáhoró ú ehwehne.

(Áruká 6.20-23)

² Sísaga íwáhnoréna mahraréna, ³ Tabonah keo, itega Manikánsabe, Iteriahriáh íre miraorahúne éq séhréh aito iwíáhéra íópeq Manikánka wahnah wahnahnirabeq awaq miahráhonsabé iwíáh íwíáhoró.

⁴ Amahnága irupipeq umehiraq ibisah keo, Manikánka séhréh aitena itene iru ukiq itankéhe. Minayabe iwíáh íwíáhoró.

⁵ Íre píribahria peh uwaresa kéó, mah marakó marakó awaq miahráho puaq iwíáh íwíáhoró.

⁶ Kaweqtaq mé sansa sehgieyabe suwahbeh keo, ite arupibii aní tahnsa móe. Wání tahbobói aní tahnsa móe. Manikánka ite tabonaho naneq náinkéhe. Minayabe iwíáh íwíáhoró.

⁷ Mó keyábé irutaboirariteq séhréh arítáh kéó, Manikánka itensabé moq arutaboiraitena séhréh aitahna puaq iwíáh íwíáhoró.

⁸ Irupipeq kaweq iwíáh aruqaruro keo, Maniká tagahraho puaq iwíáh íwíáhoró.

⁹ Morá ké tahnsanue tobek ehweho sansá sueq pehwehribeq miáhro íwíáho keo, Manikánka itensabé, néne animárí móe aitahna puag íwíáh íwíáhoró.

¹⁰ Manikáne kaweq sansá sehgiónsábé mó kegá íwíoqnah keo, Manikánka wahnah wahnahnirabeq awaq miahráho puag íwíáh íwíáhoró.

¹¹ Néne animáríno, néne animárí miáh púara mó kegá íre kaweq ehwéh aitera íwíoqnéra péhepehe ehwéhne íéhruruirataq íwíáh íwíáhoró. ¹² Segá miraonka íópeq itene ápeq anotah úki puag iru eyoyóeq íwíáh íwíáhoró. Segá ite íwíoqnahnserah Manikáne ehweh iraru ke naho síwíoqnowe úwe.

Ite sóreq tahnsá ké wóe ú ehwehne.

(Máhka 9.50; Áruká 14.34-35)

¹³ Sísaga pabeqme ehwéh mó mahraréna, Itewe mah kehiná kéhínáné sóreq tahnsá móe. Sóreq auqmah naneg úkínaraqmé kaweraranéhnkono? Írakaumo. Auqmah soréq íre tei puara wehukega sigárátáté abasawe seraweh keragéhe úwe.

Ite téhreh tahnsá ké wóe ú ehwehne.

(Áruká 8.16-18)

¹⁴ Sísaga mó pabéqmé éhwéh síwáhnoréna, Mah kehiná kéhínánká tagageheeq ite téhreh tahnsá ké wóe. Sáwéhrapeqté náhmárí kopípéq íre kahrahire. ¹⁵ Mina inserah wehukega áráhmu keqmaráhtáq páhkétiraté íre akariaráhwe. Írakaumo. Peh tahberaq máráhwana téhráhnara moke nahupeq miáh kegá kawerue tagahrahowe. ¹⁶ Wehukenínká áráhmu tahberaq márénserah wehukega tagehrataq kaweq sansánoro. Mó kegá itene kaweq sansá tagéra Maniká Iteribo íópeq miéh ánínsábé iwíáh iwíáh atagéhboq kaweq sansánoro úwe.

Mósísiga sehgióro ú ehwehne.

¹⁷ Sísaga mó mahraréna, Ínénsabewé Mósísiga sehgióro ú ehwehnikákáq Manikáne ehweh iraru kené ehwehnikákáq sabiruanieéna sire íwíáhoo? Írakaumo. Íre sabiruanieéna suge. Peh mi ehwéh áwahe sokigi ainieéna suge. ¹⁸ Teí éhwéh ahtebagehboq íráhro. Íópeqkákáq mah marákó marákóákáq peh kahnaraq Mósísiga sehgióro ú ehweh íre parabagia peh kagainae. Mi ehwéhmé pehgáriq íre parabagia peh moke kagainawire. Mi ehwéhnká moke aiq pútaragínana anehe íópeqkákáq mah marákó marákóákáq parabaginawire. ¹⁹ Minayabe wehukenínká mi ehwéh pehgáriq anteruena mó keyábé, Ínéga unserahnoro éna pagu pagunínaraq mi anímé Manikánka wahnah wahnahnirabeq pehgáriq aní míankehe. Mó anínká mi ehwéh sehgiena mó keyábé, Kawerue sehgióro síwáhnorínaraq mi anímé Manikánka wahnah wahnahnirabeq anotah aní míankehe. ²⁰ Teiníboq írátíáhro. Itega Manikáne sansá sehgironka Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqne arambehri íre kiotaikínaraqmé Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráhoo? Írakaumo. Íre kioráhowe úwe.

Apubúue insahwé ato ú ehwehne.

(Áruká 12.57-59)

²¹ Sísaga mó mahraréna, Naho naho síwáhnoruro kegá itene igaqnaréhyabe teríú ehweh itega aiq íráhwe. Segá síwáhnoréra, Wehukení subiq sueho. Subiq suahna anímé kotiorabeq móatagéhe uwe. *(Kisim Bek 20.13, 21.12)*

²² Segá miraue iraruwana amahnága ínégá teiníboq írátíáhro. Wene iyahnabo anínsábé abiahnsa atahna anímé kotiorabeq móatagéhe. Wene iyahnabo anínsábé íre kaweq ehwéh atahna anímé kaunsíri kebá móatagéhe. Wene iyahnabo anínsábé múguwahgu uwoyansa aní móne atahna anímé iraipéq pokinae.

²³ Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéqté táhbérápéq irigé, Mahna Maniká náwiníe iwíáhóne. Are mitaq irigé arene iyahnabo anínká arensabé abiahnsa atéhnábé ahreraq

matiahnawe ²⁴ arega awinieina naneq tahbe áwaheraq maro. Áwaheraq mare apubúue arene iyahnabo anípá pokue insahwé ato. Insahwé ate kouwekue mitaq marahna naneq mewe Maniká náwo úwe.

²⁵ Sísaga mó mahraréna, Mó anínká are ehweh atanieéna anotah sahsí móatanaínaraq ahtapeq kirataq apubúue insahwé ato. Kotiorabeq kirataq wega anotah sahsí are móatahnana wega párisiba móatahnana karábúsiipéq móatehnehboq apubúue insahwé ato.

²⁶ Teiníboq írátíáhro. Karábúsiipéq móatahnara pehipi íre soraq auwagéhe. Ebeqme anotah apéq paiqmaréhnaraqmé anehe soraq auwagéhe úwe.

Sísaga mó aniné ahre weh abariiyeho ú ehwehne.

²⁷ Sísaga mó mahraréna, Itega írátó ehwéhnká mahraréna, Mó aniné weh ahre abariiyeho ire.

(Kisim Bek 20.14)

²⁸ Mi ehwéh írátówana amahnága ínega teiníboq írátíáhro. Arene auranka mó aniné ahre tagé, Íné mi iní abariyéyabe níre íwíáhónawe arene arupipeq abarié ahababáq aiq miraóne.

²⁹ Minayabe arene auranka are ahababáratana ínaraq mi aurá piruo. Peh morá áúránkákáq míéhnaraq pehgáriq íre kawerinae. Téhtaré áúránkákáq míéhnaraq kagai iraipéq pokinaraq anotah íre kawerinae. ³⁰ Arene púpeqte áyáhnkáránká are ahababáratana ínaraq mi ayáhnkárá kiraqsuo. Peh morá áyáhnkáránkákáq míéhnaraq pehgáriq íre kawerinae. Téhtaré áyáhnkáránkákáq míéhnaraq kagai iraipéq pokinaraq anotah íre kawerinae úwe.

Sísaga, Ahre kaqsúého ú ehwehne.

(Mátíyu 19.9; Máhka 10.11-12; Árúka 16.18)

³¹ Sísaga mó mahraréna, Itega írátó ehwéhnká mahraréna, Arene ahre kaqsuanie ínaraqmé minayabe tikéti pepáhq kowewe móawo úwe. ³² Minayabe amahnága ínega teiníboq írátíáhro. Arene ahrega mó wehreq ahababárirataq mi tanáhráq kaqsuankéhe. Pehipi kaqsúéhnaraq wega mó wehkínaraq mi tanáhráq ahababárinae. Mi iní meyahna anínká moq mi tanáhráq ahababárinae. Minayabe arene ahre pehipi kaqsúéhneho uge úwe.

Sísaga peh koweakáq ahqáhoakáq irarero ú ehwehne.

³³ Sísaga mó mahraréna, Itega mó ehwéh írátó ehwéhmé itene igaqnaréhyabe teríu éhwéhnká mahraréna,

Arega iraré, Manikánka tagaríéhtáq ínega teawú éhwéh mirainauge énawe péhenineho. Arene ehweh kawerue sehgio ire.

(Namba 30.2)

³⁴ Segá miraue iraruwana amahnága ínega teiníboq írátíáhro. Arega mirainauge ínaraq Manikánka tagaríéhtáq mirainauge íre úno. Íopeqmé Manikánka wahnah wahnahni puah, Íónka tagaríéhtáq mirainauge íre úno. ³⁵ Mah marákówé Manikáne tahbe tahnsá púah, Marakóga tagaríéhtáq mirainauge íre úno. Sarúsarama suwahpeqme itene anotah Wahnáhné mátabu púah, Sarúsaramaga tagaríéhtaq mirainauge íre úno. ³⁶ Arega irarénaga peh morá arene tontonah ayáhránká pabusa ayáhrá íre úkorahi puah, Niyahqnonka tagaríéhtáq mirainauge íre úno. ³⁷ Arega, Ahqáho. Íre mirainauge íwíáhónawe peh, Ahqáho úno. Arega, Kowe. Mirainauge íwíáhónawe peh, Kowe úno. Owainawanka ahababáq ehweh atahnah áhnte irarinehboq peh morá ahqáhoakáq koweakáq irarúno úwe.

Sísaga, Ahababáq íre ayahqmaro ú ehwehne.

(Árúka 6.29-30)

³⁸ Sísaga mó mahraréna, Itega írátó ehwéhnká mahraréna,

Mó anínká arene aura piauwnah arega moq wene aura piruo. Mó anínká arene áwéh sehqauwnah arega moq wene áwéh sehqauwo ire.

(Lo 19.21)

³⁹ Mi ehwéh írátówana amahnága ínégá teiníboq írátíáhro. Are áwíoqneh anímé íre ayahqmaro. Mó anínká are ahsuehinahwe éberiopeq pabeq suehnana ahsuehino. ⁴⁰ Mó anínká are ehweh atena síóti meaníe ínaraqmé arene síótiakáq arene sáhkétiakáq náwo. ⁴¹ Wahnah anínká wene ménsámehnsá abaqme ákáhtaq wahtotaq morá kírómitá kúno atahnahwe ákáhtaq íre wahto téhtaré kírómitá mewe móato. ⁴² Mó anínká arensabé aneqpopoq nánio ínahwe náwo. Mó naneq átárianiboq nánio ínahwe náwo úwe.

Arene naruoyabé irutaboirono ú ehwehne.

(Árúka 6.27-28,32-36)

⁴³ Sísaga mó mahraréna, Itega írátó ehwéhniká mahraréna, Arene iyahnaboyabé arutaboire arene naruoyabé íre arutaboirono ire.

⁴⁴ Mi ehwéh írátówana amahnága ínégá teiníboq írátíáhro. Íre peh morá itene iyahnaboyabé irutaboirono. Itene naruoyabé moq irutaboirono. Íwíoqnah keyabé púrerarítáhro.

⁴⁵ Íópeqté Ítéribóné animarí méq ite íwíoqnah ke púrerarítáhro. Manikánka ahbabáq kereq kaweq kereqne marakóraq monseráhnue, Patahúno atéhre. Wegá kaweqtaq míáh kéreq ahbabáq kereqne marakóraq monseráhnue, Ibonsúno atéhre. ⁴⁶ Peh morá itensabé sirutaboirono keyabé irutaboirono Manikánka ápeq awinkéhbo? Írakaumo. Ahbabáq kereqka moq sensabé sirutaboirono keyabé sirutaboirono. ⁴⁷ Peh morá itene iyahnaboyabé mehweh arítéhrame anotah kawéq sánsápo? Írakaumo. Maniká íre tagaríáh kégá mi sansá mirao mino. ⁴⁸ Íópeqté Ítéribógá kaweqtaq míá míainserah ite moq kaweqtaq míá míaro úwe.

6

Sísaga mó ke séhréh arite sansansabé teí éhwéhne.

¹ Sísaga mó mahraréna, Peh mó kegá itene kaweq arámbéhrí tagéra, Kaweq kee íwíáhigeheéq mi arámbéhrí ábóraq miraonsabé íre kawerowe. Mirairataq mókake íópeqté Ítéribógá mi arámbéhríyábé ápeq íre náinawire.

² Minayabe arega tabonah ke nárínaq mó kegá tagagehboq ebeq pembíáh póbíéh ání íre eqmaro. Mó kegá momiwí nahtápéqkákáq wahba ahtápéqkákáq pembíáh póbíéh ání eqmarera anehe mitaq séra tabonah ke náríewe. Tabonah keyabé íre sirutaboirono náríera péhepehe sansánowara mó kegá tagéra kaweq ke wóe íwíáh aitageheéra ábóraq náríewe. Teiníboq írátíáhro. Mi sansáno kegá ábóraq náríe púra tagah kegá sensabé íwíáh íwíáh arítáhnabé mókake mó apéq íre meyangéhe. Segá mira onserahniyeho. ³ Arega tabonah ke nárínaqmé mó kegá tagehboq peh kopípéq nário. ⁴ Kopípéq nárínaqmé Iteriboga tagéna ápeq náwinkéhe úwe.

Sísaga púreré sansansabé teriu ehwéhne.

(Árúka 11.2-4)

⁵ Sísaga mó mahraréna, Táhmaro kegá ábóraq kaweq sansánéra peh kopípéqmé íre kaweq sansánéra kopéráhpéro ke wóe. Itega púrerirataqmé mi kegá púrero serahniyeho. Segá momiwí nahtápéqkákáq wahba áhtápéqkákáq mó kegá tagehrataq, Kaweq ke wóe íwíáh aritageheéra ábóraq iriwe méra púrerowe. Teiníboq írátíáhro. Mi sansáno kegá ábóraq púrerotaq tagah kegá sensabé íwíáh íwíáhonsabé mókake mó apéq íre meyangéhe.

⁶ Arega púrerirataq arene paqnahipeq kibekue onsa paiqmare kopípéq mé púrerúno. Iteribo íre ábóraq míéh ánínéna moke kopípéq arámbéhrí tagehre. Minayabe kopípéq mé púrerirataq mina tagéna arene púreq ehwéh irena náwinkéhe.

⁷ Maniká íre tagaríáh kégá íwíáhéra, Manikánka itene ehweh kawerue irankehéra mónkakáq mónkakárué íre wahto ehwéh teawenéhe íwíáhowe. ⁸ Segá mira onserahnie púreriyeho. Itega íre teawétáq Maniká Iteriboga ite tabonaho naneq tagaríéhre.

⁹ Minayabe púrerirataq mahraréq,

Íópeqté Ítéribóo, arenáwíq pankerone.

¹⁰ Arega mah kehiná kéhíná wahnah wahnahnaritahna tanáhráq apubúue ábóraragúno ato.

Moke íópeqté ké are awahbeh sansánonserah mah marákóípéqté ké moq are awahbeh sansá miraoro aito.

¹¹ Ibora itene táhutahuq awehraq kirabo aito.

¹² Mó kegá ahabáraitáhtáq itega mina íre iahrreraq masa peh suone. Itega miraúnanserah itene ahabábáq moq íre ahrreraq matiahno.

¹³ Ahabábáqka ite saiqnariahrahirabeq íre móito. Owainawanka saiqnariahrahirabeqte meiqme móbeq móito.

[Arega ahriahri wahnah wahnahnaite págege kiotaikóna aní míahnaq arensabé iwíáh iwíáh atone. Aiq míre.] Miraue púreroro úwe.

Mó kené ahabábáq íre ahrreraq matíáthro ú ehwehne.

¹⁴ Sísaga mó mahraréna, Mó kegá ahabáraitéhraq íre iahrreraq matíéhrataqmé íópeqté Ítéribógá itega onserahninkehe. Wegá itene ahabábáq íre ahrreraq matiankehe. ¹⁵ Mó kegá ahabáraitéhraq iahrreraq matíáhnaraqmé íópeqté Ítéribógá moq itene ahabábáq ahrreraq matiankehe úwe.

Sísaga táhutahuqsabé awehrié sansa teriu ehwehne.

¹⁶ Sísaga mó mahraréna, Itega táhutahuq awehriirataq péhepehe sansáno kegá abiah marera mirao serahniyeho. Mó kegá se tagéra, Kaweq ke wóe iwíáhigeheéra mi kegá awehriotaq abiah máráhwe. Teiníboq írátíáthro. Mi sansáno kegá awehriotaq tagah kegá sensabé iwíáh iwíáhonsabé mókake mó apéq íre meyagéhe. ¹⁷ Arega táhutahuq awehriinaraq arene auranabiah pabeq paberé arene ayahra kaweq komúúno. ¹⁸ Mirainaraq are tagehra kegá táhutahuq awehriionayabé íre ahtebahrahowe. Iteribo íre ábóraq míéh anínéna moke kopípeq árámbehri tagehnsabé ápeq náwinkéhe úwe.

Sísaga kaweq naneq morábí sáhonsabé teriu ehwehne.

(Árúka 12.33-34)

¹⁹ Sísaga mó mahraréna, Mah marákóípéq kaweq naneqmarínsabé irutaboírég morábí sáhiyeho. Mah marákóípéq sáharáh náneq sósahbahránkírana abehq náneq ka sóirara aebó kégá aebóowe. ²⁰ Peh morá íópeq kaweq naneqsabé irutaboírég mitaq morábí sáharáthro. Mitaq íre sósahbahránkinae. Íre abehq náneq ka sóinae. Aebó kégá mitaq íre aebóorahowe. ²¹ Itene kaweq naneq morábí sáharáhrabeqsabé irutaboironheqmoé úwe.

Itene iurame inonkataq kéh áráhmú tahnsane ú ehwehne.

(Árúka 11.34-36)

²² Sísaga mó mahraréna, Arene aurame arene anonkataq kéh áráhmú tahnsáne. Arene auranka kaweq naneq tagehnaraq arene arupipeq téhranae. Arene auranka ahabárorahi naneq tagehnaraq arene arupipeq sunkíkírinae. ²³ Arene arupipeqté téhrehme sunkíkíragínaq kaweq sansá íre miraorahé peh ahabábáq sansanorahóne úwe.

Téhtaré wáhnáhné arambehri moráráq íre sehgioráhi ehwéhne.

(Árúka 16.13)

²⁴ Sísaga mó mahraréna, Arambehri anínká téhtaré wáhnáhné arambehri íre moráráq sehgioráhire. Wegá mó wáhnáhnésabé awahbéna mó wáhnáhnésabé íre awahbanae. Wegá mó wáhnáhné arambehri kawerue sehgiena mó wáhnáhné arambehri áhwára áhwárainae. Mina inserah itega Manikánsabe irutaboiro sansánkákáq móneyabé irutaboiro sansánkákáq íre moráráq sehgioráhowe úwe.

Iwíáh kikiriyehe ú ehwehne.

(Árúka 12.22-31)

²⁵ Sísaga mó mahraréna, Teiníboq írátiáhro. Ite mah marákóipéq mé tanahráq itene táhutahuqkakáq itene inonkataq inerinere naneqkakáqsábé iwíáh kikiriyeho. Oga méwé íre peh morá tópah nahnagae. Itene inonkame íre peh morá inerinere naneq mire. ²⁶ Kabarane sánsá iwíáhue tagahro. Mi kanká ménsúmehnsú uqmarena nera kéhtáq koawaqmena nahupeq sahiro? Írakaumo. Íópeqté Ítéribógá mi kansábé iwíáhéna pehipi kiraboire. Itewe wehuke puana Maniká Iteriboga itensabé anotahtaq iwíáhéna kawerue kirabo aitéh mino. ²⁷ Arega arene oga mé tanahráqsábé iwíáh kikirinaraqmé ábátáq mérearahráhiro? Ahqáho. Írakaumo úwe.

Íre mationa naneq náinkéhe ú éhwéhne.

²⁸ Sísaga mó mahraréna, Aneraneré naneqsabé aneqsabé iwíáh kikiroo? Uworapeqté árá íyéh náneqsabé iwíáhue tagahro. Uworapeqté náneqka íre arambehrire. Korósi íre kogahnire. ²⁹ Anotah wahnáh aní Sórómóni naho ména we áhnte mensáméhnsá matawéna áhnte kawéq awahriq korósi matiowe. Uworapeqté kawéq árá íyéh náneqka moke Sórómónine kawéq awahriq naneq kiotaikire. ³⁰ Uworapeqté náneq íre kagai naneq mire. Ibora íyéhrana ahbiah tahnsá kekírataq tagire. Manikánsabe pehgárita q aiq pútare atáh kéó, Manikánka mi kawéq árá sukiwíéhnsábé wega ite moq suki-tahráhi mino. ³¹ Aneq nanehnkono? Né waní eheqte tuiro? Aneqtaté aneranerue míanehnkono éq iwíáh kikiriyeho. Ahqáho. ³² Maniká íre tagariáh kégá minayabe iwíáh íwíáhéra sene sirupipeq iwíáh kikirowe. Iteriboga ite íre mationa naneq aiq tagariéhre. ³³ Ahriahri Manikánka wahnah wahnahnirabeqte sánsánsábé irutaboiréq sehgióro. Sehgieq we kaweqtaq míéhnserah ite moq kaweqtaq míaneheqmúne éq iwíáhoró. Mirairataq Manikánka ite íre mationa naneq náinkéhe. ³⁴ Ahbiah sína naneqsabé iwíáh kikiriyeho. Ahbiah sína naneqsabé mi tanáhráqsábé iwíáhigehe. Irupipeq umehorahi naneqsabé ibora aiq awehra q kéhranawe ahbiah sína naneqsabé iwíáh kikiriyeho úwe.

7

Mó kené sánsá íre saraq sitáhro ú ehwehne.

(Árúka 6.37-38,41-42)

¹ Sísaga mó mahraréna, Mó kené sánsá saraq siteq ahbabáq ke woe íre oro. Mirairataq Manikánka itene sánsá moq saraq itena ahbabáq ke woe aitankéhe. ² Itega mó kené sánsá saraq sitáhnserah Manikánka itene sánsá moq saraq itankéhe. Itega mó kené sánsá saraqme náriénserah Manikánka moq mina tahnsanue saraqme náinkéhe. ³ Arenawahrah aniné aurapi pehgáriq átútú tagé arerene aurapi anotah sehikará kéhnsábé aneqsabé arerene auransabé íre iwíáhono? ⁴ Arene aurapi anotah sehikará kéhrawe aneqsabé arenawahrah anínsábé, Arene aurapite átútú meauwanínkono eno? ⁵ Are ahbabáq kopéráhpéróna aní móne. Téhwé arerene aurapite sehikará merue anehemé arenawahrah aniné aurapite átútú kawerue tagé meauwahráhone.

⁶ Manikánsabe suwahrieh kewé Manikáne epéqté éhwéh íre teriéro. Mirairataq ianká wehukení pehnserah sega ite íwíoqnagehe. Póéráhka kawéq naneq segarúpípéq abasawe maisarúéhnserah sega mi ehwéh íre irasa peh awiréh aitaneherawoe úwe.

Págageue púreroro ú ehwehne.

(Árúka 11.9-13)

⁷ Sísaga mó mahraréna, Itega púrerirataqmé náio ira naneq náinkéhe. Págegeue kabari-rataq ábórarínaq taganeheqmóe. Onsaraq pako pakoirataq sitankéhe. ⁸ Nánio i anínká meyankéhe. Kabari anínká ábóra q marankéhe. Onsaraq pakobakoi anímé Manikánka siatahnana nahupeq kibekinkehe úwe.

⁹ Sísaga mó mahraréna, Arenahninká arensabé, Tópah nánio ínaraqmé arega ebah náwiníbo? Írakaumo. ¹⁰ Wega, Paseh nánio ínaraqmé wehe náwiníbo? Írakaumo. ¹¹ Ite

sibowáréh ahabároraho keéq itene animárí peh kaweq naneq nári nárino mino. Íópeqté Ítéribógá wensabé, Nánio e kewé peh kaweq naneq nárinkéhe. ¹² Mó kegá ite iuwahbeh sansánue ite kaweraitáhnserah itega moq mina tahnsanue se kawerarítáhiro. Mi sansámé Mósísine ehwehnikakáq Manikáne ehweh iraru kené ehwehnikakáq áwahe wíre úwe.

Sobuya méhpéhpéq kibekoro ú ehwehne.

(Árúka 13.24)

¹³ Sísaga mó mahraréna, Sobuya méhpéhpéq kibekoro. Iraipéqté méhpéh anotah abáé méhpéh míre. Iraipéqté áh moq abae ah marapeq tunsíá áh kéhrara áhnte kegá mi ahtápéq poku pokuowe. ¹⁴ Oga mérapeqté méhpéhmé sobuya méhpéh míre. Oga mérapeqté áhmé moq sobuya ah senahpeq kiríéh áh kéhrara mibeq kieyabe umehi puara íre áhnte kegá mi ahtápéq kiegieowe úwe.

Péhe éhwéh irare keyábé aiq pútare aritého ú ehwehne.

(Árúka 6.43-44, 13.25-27)

¹⁵ Sísaga mó mahraréna, Íre Manikáne ehweh peh seyene péhe éhwéh irare keyábé aiq pútare aritéhboq mi kené arambehri tagaríáhiro. Ábóraq se sipisípiq tahnsá méra peh sirupipeqmé úrinsi iá tahnsa míáhwe. ¹⁶ Sene arambehri kawerue tagarawéq sene sánsá ahtebahrahowe. Ógaranká inunara íre íyéhre. Káránkáránsáhnka pópo íre íyéhre. ¹⁷ Kaweq awánkánká kaweq será íyéhranawe abehq áwánkánká íre kaweq será íyéhre. ¹⁸ Kaweq awánkánká abehq sérá íre iyahráhire. Abehq áwánkánká kaweq será íre iyahráhire. ¹⁹ Kaweq será íre íyéh áwánkámé apiwe ira paríéhre. ²⁰ Minayabe péhe éhwéh irare kené arambehri tagarawéq sene sánsánsábé iwíáhorahowe úwe.

²¹ Sísaga mó mahraréna, Áhnte kegá ínénsabe, Néne Wahnah mone aintáhwe. Íre mi ehwéh irarenka Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráhowe. Írakaumo. Íópeqté Náníbó awahbeh arámbéhrí mirao kegá sebataq mitaq kioráhowe. ²² Sainsuahna tanáhráq áhnte kegá ínénsabe, Néne Wahnah mone aintera, Arenáwírue Manikáne ehweh iraruraage. Arenáwírue owainawamarí kaqsuq kaqsururaage. Arenáwírue ótaq sansámárrí miraurage irarigehe. ²³ Irarirataq ínéga sensabé, Itewe íre tagaríóge. Ite ahabábáq ke puaq íné nueq pokoro aritaníe úwe.

Nah piehya anitéyábé pabeqme ehwéhne.

(Árúka 6.47-49)

²⁴ Sísaga mó mahraréna, Néne ehweh irena sehgi ánimé ahtebia áni wene nah págege marákóráq pearéh áni tahnsane. ²⁵ Págege marákóráq pearéh púana anotah ibónsirana wání períéhraha sóririrana wene nah íre kúrugúruue sokogia peh págegeue kéhre. ²⁶ Néne ehweh irena íre sehgi ánimé múguwahgu áni wene nah mareqmareq marákóráq pearéh áni tahnsane. ²⁷ Anotah ibónsirana wání períéhraha sóririrana wene nah kúrugúruue sokogire. Sokogirana moke íre kaweragire úwe.

²⁸ Sísaga mi ehwéh síwáhnorue parabaruwara író kega wene ehwehnsabé áhtenuwe. ²⁹ Mósísine ehweh síwáhnoro kegá síwáhnorunserah Sísaga íre úwe. Wega ahtebia ánínká tahnsa síwáhnorú púara wene ehweh író kega áhtenuwe.

8

Sísaga anotah naonkákáq áni kawerato ehwéhne.

(Máhka 1.40-44; Árúka 5.12-14)

¹ Sísaga sáwéhrapeqté tuwara peh íregárita q kegá we kérowe. ² Kérówana anotah naonkákáq ánínká weba séna áhtenú púana arehunseraráq ména wensabé, Anotah aníno, are awahbáhnaraqmé kaweraintahráhone úwe. ³ Úwana Sísaga ayahnkahkahrue wenaneq táhtorena wensabé, Aiq mirage. Are awaho ani míahno atowana mina irarúta q wene

náonaba apubúue wagúwana kaweragúwe. ⁴Kaweragúwana Sísaga wensabé, Írátíahno. Mó ke teríneho. Írakaumo. Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ánípá pokue arene anonka móreawo. Are awaho ani úkire igeboq Mósísiga irarúnserahnue Manikánsabe titirúno úwe.

Kíápéténine arambehri aní kawerato ehwéhne.

(Árúka 7.1-10)

⁵ Sísaga Kápénéáma suwahpeq sútaq 100 Aroma sontiá kéné kíápéténiga weba séna, Séhréh ainto éna, ⁶ Anotah aníno, néne arambehri aní néne nahtapeq ména anotah erirana íre nogoráhíre úwe. ⁷ Úwana Sísaga wensabé, Ínéga arene nahtapeq kogawerataníe ⁸ úwana kíápéténiga wensabé, Íné pehgáriq aní múge. Are anotah aní míahna puah néne nahtapeq íre súno. Peh mahtaq mé ehweh irarinana néne arambehri aní kaweragíno. ⁹ Íné moq wahnah sansá tagarióge. Néne wahnah aiq miéhrana íné moq wahnah anínéna sóntiá ke wahnahnuge. Ínéga mó sontiá ánínsábé, Pokúno atótáq wega apubúue pokire. Mó sontiá ánínsábé, Mahbeq súno atótáq wega apubúue ínéba sire. Néne arambehri ánínsábé, Miraúno atótáq wega apubúue miraire úwe. ¹⁰ Úwana Sísaga mi ehwéh irotaq áhtenéna we anehe su keyábé, Teiníboq írátíáhro. Mah anínká ínénsabe anotahtaq aiq pútare aintena ínéga mirainawire íwíáhíre. Nánuwahrah Asiú kégá ínénsabe mina tahnsanue íre aiq pútare aintáhwe.

¹¹ Teiníboq írátíáhro. Íó kiembogirabeqte kéreq íó tupekirabeqte kéreqka séra Manikánka wahnah wahnahnirabeq kibekéra tútuue méra Ébáráhmareh Áhísáhkireh Sékópáreh moráráq táhutahurigehe. ¹² Manikánka nánuwahrah Asiú keyábé, Ínéga wahnah wahnahnurabeq máhoro irara sega ahqáho atonsabe máhpeq sunkíkírirabeq kaqsuankéhe. Kaqsuahnaraq sega mitaq uwo uwo éra ibisagehe.

¹³ Minayabe, Íráhro éna kíápéténinsabé, Arene nahtapeq pokúno. Arega aiq pútare aintahnanserah inkehe úwana mi tanáhráq wene arambehri aní kaweragúwe.

Sísaga Pítane ahrahnawa kawerato ehwehne.

(Máhka 1.29-31; Árúka 4.38-39)

¹⁴ Sísaga Pítane nahupeq kibekúwana Pítane ahrahnawa osoro awáhrééna máhriqtaq míowana tagówe. ¹⁵ Sísaga mi ininé ayahnkara táhtorowana wene awahre kaweragúwana irigéna táhutahuq tíwe náwuwe.

Sísaga áhnte awahré ké kawerarito ehwéhne.

(Máhka 1.32-34; Árúka 4.40-41)

¹⁶ Íó tupekútaq wehukega owainawanka subiqmaq subiqmarú ke meriqmera Sísaba mórítówe. Mórítówana Sísaga peh ehweh irarúnka owainawamarí kaqsuena moke awahre ke kaweraritowe. ¹⁷ Kaweraritonsabe Manikáne ehweh aiq pútaragúwe. Wene ehwéh irarú ani Áísáiaga Manikáne púkuipéq naho sehiranue mahraréna, *(Aisaia 53.4)*

Sísaga we kéreyabe irarú ehwehne.

(Árúka 9.57-60)

¹⁸ Sísaga peh íregáritaq weba sáhurió ke tagéna ite we kérahwána keyábé, Mah kawéhú seberaebéq pokonehe ¹⁹ úwana Mósísine ehweh síwáhnorú anínká weba séna wensabé, Íwáhnoraníno, are poku pokuónarabeq kéraníe úwe. ²⁰ Úwana Sísaga wensabé, Úrinsi ía wene nahme ebahnarahpipeq kéhre. Kabarane nahme sehwerapeq kéhre. Íné wehukení úku aniné nahme íre kéhre ²¹ úwana mó aní we kéro anínká wensabé, Ebeqme nánibo

pukinana komaisarena anehe are kèraníe ²² úwana Sísaga wensabé, Pusa kégá pukira ke maisaragéhboq íné séniro úwe.*

Sísaga irarúnka sóiriq táqnáigú ehwehne.

(Máhka 4.36-41; Árúka 8.22-25)

²³ Sísareq ite we kèrahwána kereqka sípiipéq kibekue kure kure ²⁴ káwehu ákáhtaq kowana Sísá sípiipéq sugowana apubúue anotah soirírúnka anotah nonaburóróúwana wánínka kiegambehgue sípi wánípipeq tupekinaúwe. ²⁵ Tupekinaútaq ite we kèrahwána kega Sísá iriateq wensabé, Wánípipeq tupekue pukonehboq kaweraito ewanana ²⁶ wega itensabé, Aneqsabé áhreoo? Itega ínénsabe pehgáriqtaq aiq pútare aintáhwe éna irigéna sóiriqsabé, Táqnáigúno éna wánínsabe, Túbáh agúno úwana sóiriqka táqnáigúwana wánínka moq túbáh agúwe. ²⁷ Túbáh agúwaq itega áhtenéq itete náhenéq, We aneq anípo? Sóiriqkakáq wánínkakaqká wene ehweh íréhre ewanae.

Sísaga owainawamarí kaqsuo ehwéhne.

(Máhka 5.1-17; Árúka 8.26-37)

²⁸ Sísaga sípi kéwewena kure Kehrari kawéhú seberaebéq Kárára kené marakórapeq kúwe. Mitaq wehuke maisia ónápípeq kaegaeuya anitéreq piehgíúwe. Sirupipeq míó owáináwámárínká mi anité subiqmaq subiqmaru puara anotah uwóyánsá aruqaruru-yara mó kegá sensabé áhreéra mi ahtápéq íre nogoráhúwe. ²⁹ Segá Sísá tagéra apubúue kareéra wensabé, Manikáne ahninkáwá wóne. Aneraitaníbo? Kamah aina tanáhráq íre sinsabé ite kamah ainie seno uye. ³⁰ Se míórabeq ákáhtaq wahtotaq íregáritaq po-eráhqmárínká uworapeq náwe sahtaqme nowe. ³¹ Nonsabe owainawamarínká Sísansabé, Ite eqmaq íúwéhnaqme mi poeráhqmáríné sirupipeq eqmaq iuwo éra pagu pagunuwe.

³² Pagu pagunuwana Sísaga sensabé, Pokurero aritowara sega mi anité suera póeráhqmariné sirupipeq kowíówara mi kamárínká sáwéhrapeqté pehbeheráh tunse mentúpipeq tunse wánínkue pukuwe. ³³ Póeráhqtaq wahnahnu kegá tagéra sensuwahpeq pehbeheráh pokéra owainawanka subiqmaq subiqmarú anité éhweh teriera moke tago naneqsabé éhwéh sensuwahrah teríúwe. ³⁴ Teríúwara moke mibeqté kégá Sísaba kure wensabé, Itene marakó sue pokúno éra pagu pagunuwe.

9

Sísaga aiayah pukia ání kawerato ehwehne.

(Máhka 2.1-12; Árúka 5.17-26)

¹ Sísaga sípiipéq kibekéna káwehu seberaebéq wenawahpeq pokúwe. ² Mó kegá íre ah nogoráhú aní aiayah pukia ání wene máhriqkakáq sehitaqmaqme sehgiwera Sísaba móátówe. Segá iwiáhéra, Sísaga kaweratanawire íwiáhuwana Sísaga sene iwiáh tagéna aiayah pukia ánínsábé, Náníbáq móne. Arene ahbabáq aiq kawerató púah arene arupipeq eyoyóue míahno úwe.

³ Úwara Mósísine ehweh síwáhnoru kegá seye náhenéra, Mah anímé, Íné Maniká míóge íwiáhéna anotah ahbábárire uwe.

⁴ Úwana Sísaga sene iwiáh tagéna sensabé, Irupipeqmé aneqsabé ahbabáq iwiáho? ⁵ Aiayah pukia ánínsábé aneq ehwéh teawinínkono? Arene ahbabáqsabe kaweratóge teawinínkono? Are irigue arene máhriq mewe ah nogo teawinínkono? Íre págege ehwéhme ahnabo? ⁶ Íné wehukení úku anínká mah marakó marakó wehukene ahbabáq kaweraritahráhuge. Sokigi ainíboq tagaríáhro éna aiayah pukia ánínsábé, Irigue arene máhriq mewe arene nahtapeq pokúno úwana ⁷ mi anínká irigue wene nahtapeq pokúwe. ⁸ Pokúwara tago kegá áhtenuwe. Manikánka wehukení págege atowana ótaq sansá miraúnsabe sega áhtenéra Manikánsabe iwiáh íwiáh atówe.

* **8:22:** Sísaga pusa keyábé irarúme áwahewé sene sirupipeqté síwá pusa ké tahnsa míah keyábé irarúwe.

Sísaga Mátíyunsabé, Íné séniro ú ehwehne.

(Máhka 2.13-17; Áruká 5.27-32)

⁹ Sísaga mitaq suena ahtaqqeq nogutaq táhkísi moné méyáhwa aní néníwíq Mátíyu íné tagówe. Tagówana íné táhkísi moné méyáwharabeq néne ópísirapéq tútuue míáhwana tagéna ínénsabe, Íné séniro úwana irigue kéréhwa.

¹⁰ Sísaga nahtapeq táhutahurútaq áhnte táhkísi moné meyó kereq mó ahabábáq kéreqka mitaq séra Sísareq ite we kéréhwana kereq moraráq táhutahurowane. ¹¹ Táhutahurowanara Péhrasi kegá mina tagéra ite Sísá kéréhwana keyábé kasená, Ite íwáhnori anínká aneqsabé táhkísi moné aebóo kereq mó ahabábáq kéreq moraráq táhutahuriro uwe.

¹² Uwana Sísaga mi ehwéh irena sensabé, Sóténga awaho ke márásíni íre náriasa peh morá awahre ke nárire. ¹³ Mina inserah ínéwé kaweqtaq miáh ké siahrabéna séhréh aritanieéna íre suge. Peh ahabábáq ke siahrabéna kaweraritanieéna suge. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Titiré sansansabé íre nuwahbena peh arutaboire séhréh arite sansansabé nuwahbehre íre.

(Hosea 6.6)

Mi ehwéhmé iwíáhue tagéq ahtebahro úwe.

Sísaga táhutahuq awehrio sansánsabé síwáhnorú ehwehne.

(Máhka 2.18-22; Áruká 5.33-39)

¹⁴ Sóni kéro kega Sísaba séra wensabé, Itereq Péhrasi kereqka mó tanáhráq mó tanáhrárué táhutahuq awehriúnara árahinsabé are kéréh kegá táhutahuq íre awehrioo uwe.

¹⁵ Uwana Sísaga sensabé pabeqme ehwéh teriena, Pahuwirotaqmé o menáhwénká wene iyahnaboba míéhtáqmé sega íre ibisia peh iwíáh íwíáhowe. Mókake o menáhwé seba íre míahnaraqmé mi tanáhráq wene iyahnaboga wensabé sirutaboirena táhutahuq awehrigehe úwe.*

¹⁶ Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Wehukenínká nahonáh sáhkétí kawerinieéna o ambántaráté íre párúwe kawerire. Miraitaq tahirímé nahonáh sáhkétí mó subanki irino. ¹⁷ Wehukenínká o nahníaq sera ano naho naho mémene áuyahwa antéhyápípeq íre ahkíre. Miraitaq tahirímé sera anonka muinaraq nahonáh antéhyá tapoagirana sera ano marakóraq antigi irino. Wehukenínká o será ano o antéhyápípeq ahkíre. Wehukega ahkírataq mi tehtaré náneqme kawerue kanae. O será anome kawerue kanae. Antehyamé moq kawerue kanae úwe.†

Sísaga awahre iní kaweratina ahrari oganúq ato ehwehne.

(Máhka 5.22-43; Áruká 8.41-56)

¹⁸ Sísaga mi ehwéh síwáhnorútaq Asiu kené wahnah anínká Sísaba séna áhtónsabe arehunseraráq ména wensabé, Nániyahu peh amahnága putiéhre. Arene ayahnkarataté koráhtoréhnaq we oga úkinae ¹⁹ úwana Sísaga irigue mi aní kérowaq ite we kéréhwana kegá moq kéréhwane.

²⁰ Ahtapeq kowanana awahre iní, airápété téhtaré ópéq wene korahq íre taraq-nagú inínká Sísá anehepeq kúwe. ²¹ Anehepeq kure wewe náhenéna, Íné peh wene korósi koráhtoráhnaraqmé kaweraintankéhe éna wene korósi ayehrápéq koráhtorowe. ²² Táhtorowana Sísaga pabeqme we tagéna wensabé, Arega ínénsabe aiq pútare aintahna puana aru ukiq atóge úwana mi tanáhráq mi iní awaho iní úkúwe.

²³ Sísaga pokue wahnah aniné nahtapeq kibekúwara pembíáhnú kereq ibitunátúnánu kereq míówana tagówe. ²⁴ Tagéna sensabé, Mi ahrárwé íre airaiq pukia peh sugéhre. Máhpeq túmíáhro úwara wensabé awiréh atówe. ²⁵ Awiréh atówana wega moke míó ke

* **9:15:** Mi ehwéh áwahewé Sísá o menáhwé tahnsa aní míre. O menáhwéné iyahnabowe Sísá tagáriáh ké tahnsane.

† **9:17:** Ahwa inínká tátubi awera íre tíríre. Tírítáq tahirímé osoréh áwérá anonka muwe tátú tapoue awera téhpipeq sáhagi irino. Mina inserah Sísane o ehwéhmé wehukene naho sánsánká íre awehraq kéhre.

kaqsuena mi ahráriné máhriqtapéq kowéna wene ayahnkara táhtorowana irigúwe. ²⁶ Irigú ehweh mitaq teri mahtaq terinuwara moke mi marákórápéqté kégá írówe.

Aura pira ánitéreq ahkambu anínseq kawerarito ehwéhne.

²⁷ Sísaga mitaq suena ahtapeq kútaq aura pira ánitégá we kéréra wensabé, Tébitine anahwao, arutaboairaito uye. ²⁸ Sísaga nahupeq kibekúwara mi anitégá weba suyana Sísaga sensabé, Itene iura kawerairahunsabé aiq pútare aintehyo úwara sega wensabé kowe atera, Are aiq miraorahóne uye. ²⁹ Uyana Sísaga siura táhtoqme sensabé, Itega ínensabe aiq pútare aintehyanserah mirainauge úwara ³⁰ mi tanáhráq siura tagahrahuye. Tagahrahuyana wega sensabé págegeue iraréna, Miraunsabé mó ke teriyeho aritowara ³¹ sega wene ehweh íre sehgira Sísaga miráú ehweh teríuyana mi ehwéh moke mi kehiná suwahpeq abae agúwe.

³² Mí anitégá pokuyataq mó kegá owainawanka subiqmaq subiqmarú ani, ehweh íre orahú ani meqmera Sísaba móátówe. ³³ Sísaga owainawa kaqauwowana mi anínká ehwehnúwara moke tago kegá áhtená, Ísara marákórápéq morá ibora mahna tahnsa tagóne uwe. ³⁴ Uwara Péhrasi kegá mahraréra, Owainawamariné wahnahnka Sísá págege atéhnsabé owainawamarí kaqsuahráhire uwe.

Sísaga tagó ke arutaboairarito ehwéhne.

³⁵ Sísaga moke mi ke suwahpeqkakáq áhnte kehiná suwahpeqkakáq nogena Asiu kené momiwí nahmáritápéq Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh síwáhnoréna moke awahre kereq kaweraritowe. ³⁶ Sísaga sáhurió ke tagéna sensabé arutaboairaritowe. Se íre wahnahnkakáq sípísípíq tahnsa méra kaweqtaq íre míahrahéra sirupipeq iwíáh kikiru puana sensabé arutaboairaritowe. ³⁷ Minayabe ite we kérahwána keyábé mahraréna, Nera kéh táhútáhúq áhnte kéhnserah Maniká íre tagariáh ké áhnte míáhwe. Táhutahuq koawaqmíáh ké peh táhmaro míahnserah Manikáne ehweh korerié ké peh táhmaro míáhwe. ³⁸ Minayabe, Maniká Iteribonsabé, Arene sotápéq koawaqmiahráho ke eqmaq suo ue púreroro.

10

Eqmaro ke airápété téhtaré kéné síwíq kéh éhwéhne.

(Máhka 3.13-19; Árúka 6.12-16)

¹ Sísaga airápété téhtaré ké we kérahwána keyábé íahrabéna owainawamarí kaqsuera moke awahre ke kaweraritageheéna págege aitowe.

² Ite eqmaq iuwo kewe iteíwíqmari mahraue Sáimóniwe mó awíq Pítæ. Pítæne ábáqkawawé Ehntarue. Se ábárahé Sébérine ahninkáwáraré Sémísireq Sónirere. ³ Mó anímári iteíwíqmari mahraue Pírípi, Pátórómíyu, Tómáhsi, íné Mátíyue. Sísá íre kérena íné Mátíyuwe táhkísi moné meyháwa aní míáhwe. Mó eqmaq suo anité sensíwíqmé Ápíásane ahninkáwá Sémísireq Táriásarere. ⁴ Mó eqmaq suo aní Kénáni marákórápéqté aní wenáwíq Sáimónie. Mó aní Sísane naruo koweriranaú aní wenáwíqtare Súrása Ísikáriótie. Iteíwíqmé mirauee.

Sísaga we kéro ke arambehriraq eqmaq suo ehwehne.

(Máhka 6.7-13; Árúka 9.1-5)

⁵ Sísaga ite airápété téhránité eqmaq iuwanaútaq itensabé mahraréna, Wáhnaupéqté kéné marakórapeqkakáq Sámária ke suwahpeqkakáq íre pokoro.* ⁶ Peh morá Ísara kebá pokoro. Se tanahraipéq tabanagi sipísípíq tahnsa kée. ⁷ Seba pokue mahraréq, Manikánka wahnah wahnahnime aiq wahtonagire teriéro. ⁸ Awahre ke kawerariteq

* **10:5:** Sámária keyabé éhwéhmé púku anehepeqte séhírámé Manikáne Púkuipéq Kéh Áwahe Éhwéhne ue kéhrabeq tagáhno.

pusa ké iririteq náonkakák ké kawerariteq owainawamarí kaqsúáhro. Págege aitónsábé ápeq íre méyáhro. Pehipi séhréh ariteq kawerarítáhro.

⁹ Pokonehe irataq ebah monéákák sehenáh monéákák kahnaraq mitaq mareq pokoro. ¹⁰ Unah íre mewe pokoro. Téhtaré síótí súu pegiqnánkarankákák íre mewe pokoro. Séhréh aritéh kégá arambehri aní awehraq apéq náwigéhe. Minayabe ite íre matíéhra naneq náigéhe úwe.

¹¹ Sísaga ite we kérahwána keyábé mó mahraréna, Mó ke suwahpeq kirataq Manikáne ehwehnsabé awahbeh aní kogabaroro. Ábóraq maréhrataq wega itensabé, Néne nah-tapeq segáéro ínaraqmé wene nahtapeq kogáéro. Moke mi ke suwahpeq miéhra tanáhráq peh morá mitaq kaegaeoro. ¹² Wehukene nahtapeq kirataq mi karíronánínsábé, Manikánka iru ukiq itankéhe teriéro. ¹³ Terírataq sega ite mehweh aitéhrataq seba míáhro. Sega íre mehweh aitéhrataqmé mah ehwéhmé mewe mó kené nahtaqqeq pokoro. ¹⁴ Mó anínká ite íre mehweh aitena itene ehwehnsabé iuwahriehre ínaraqmé wene nah sueq itene igárátáq kahna tanáhúq poruarueq pokoro. ¹⁵ Teiníboq írátíáhro. Sóróma suwah-peqte kéreq Kómóra suwahpeqte kéreqka naho ahbabáruwe. Manikánka ehweh aitahna tanáhráq mi kegá miraunka ákáhtaq kamah arinkéhe. Ite íre mehweh aitera itene ehwehnsabé iuwahriehre ira kegá mirairanka Manikánka anotahtaq kamah arinkéhe úwe.

Íwíoqnagehe ú ehwehne.

(Máhka 13.9-13; Árúka 21.12-17)

¹⁶ Sísaga itensabé mó mahraréna, Írátíáhro. Sipisípiqka úrinsi iápá miéhnserah íwíoqnehra kebá eqmaq iuwaníe. Wehe ahtebia ká miéhkana kiboki uwaresa ká miéhre. Mi katáré miéhya serahnoro. Ahtebia ánimáriméq uwaresa ánimárimíáhro. ¹⁷ Wehukega ite íre kaweraitéhboq kawerue auráq matíáhro. Sega ite kaunsíri ke kotiorabeq móitera sene momiwí nahtápéq árétí sahtáté iubigéhe. ¹⁸ Néne sánsá sehgiónsábé ákáhtaq wahnáh kéreq anotah wahnáh kéreqka ehweh aitageheéra seba móitagéhe. Mi tanáhráq sereq mó nahnsó kéreq néne ehweh terigéhe. ¹⁹ Sega ehweh aitéhrarabeq móitéhrataq aneq ehwéh irarehnikono éq árahue terienéhnkono éq iwíáh kikiriyeho. Írakaumo. Mi tanáhráq Manikáne Awanka iwíáh aitahnaq ehwéh irarero. ²⁰ Mi tanáhráq íre iteitene ehweh irarigehe. Manikáne Awanka iwíáh aitahna ehwéh irarigehe úwe.

²¹ Sísaga mó mahraréna, Mó anínká wenawah wenábáq kotiorabeq móritena sáhsi keyábé, Subiq suahro aritankéhe. Sibowárehga moq sene animárimínsábé mina tahn-sanigehe. Sene animárimínká sinoibone naruo úkéra mó keyábé subiq suahro aritagéhe. ²² Néne sánsá sehgió púara ómi kegá itensabé iuwahriehre aitagéhe. Itega néne sánsá íre susa anehe tanáhráqkákák kawerue sehgirataq Manikánka meirena airaiq kawerai-tankéhe. ²³ Mó ke suwahpeq íwíoqnehrataqmé mitaq sueq pehbeheráhnue pokue mó ke suwahpeq kowíáhro. Teiníboq írátíáhro. Ísara kené táhúnipéq itene arambehri íre parabarúéhrataq íné wehukení úku anínká kouwekinauge.

²⁴ Sigaru anínká wene tísá íre kiotaikire. Arambehri anínká wene wahnah íre kiotaikire. ²⁵ Sigaru anínká wene tísaba mía míairana arambehri aní wene wahnahpa mía míainserah itega ínéba mía míaowe. Mó kegá íné iteruwahnsabé owainawane wahnah wenáwíq Pésébúrie aintáronsabé sega ite ínéba mía míao ke moq íre kaweq ehwéh aitagéhe úwe.

Peh Manikánsabe áhreoro ú ehwehne.

(Árúka 12.2-7)

²⁶ Sísaga mó mahraréna, Íwíoqnah keyábé áhreiyehe. Amahnága moke kopípeq kéh náneq mókake ábóraraginae. Moke epéqté éhwéh ábóraraginae. ²⁷ Ite sunkíkirirabeq teiú éhwéh téhrehraheq teriéro. Epéq íráh éhwéh nahnsorapéqté sawai sawaiue teriéro úwe.

²⁸ Sísaga mó mahraréna, Peh morá itene inonka subiq suahráho keyábé íre áhreoro. Mi kegá iteyuwa íre subiq suahráhowe. Írakaumo. Minayabe sensabé íre áhreoro. Peh morá Manikánsabe áhreoro. Wega ebeq itene inonka subiqmarena anehe iteyuwa iraipéq suahráhire.

²⁹ Peh morá pabusa mónératé téhtaré káriq kabará máhkétirapéq paiqmaráhwe. Iteriboga moke kabaramarínsabé iwíáhue tagéna íre kowe atahnaraq mi kariq kábára marakóraq pehipi íre márunsurahorahire. ³⁰ Mina inserah Maniká Iteriboga ahriahri itensabé iwíáhue tagehre. Itene iyahqnopeqte iyáhrámé sáhnsahwe tagaríéhre. ³¹ Wega ite aiq moke tagaríéh púaq íre áhreoro. Itega kabamarí kiotaiko puana Manikánka ite íre abitaruanae.

Íné Sísane ani múge iraréyabe ayehitéhneho i ehwéhne.

(Árúka 12.8-9)

³² Sísaga mó mahraréna, Wehukenínká mó keyábé, Sísane ani múge terinaraq mókake Nánibonsabé, Mi anímé néne ani míre teawiníe. ³³ Mó ke míáhtaq ínénsabe ahqáho aintéh anímé ínégá mókake Nánibo míéhrabeq wensabé ahqáho ataníe úwe.

Sísansabé anotahtaq arutaboirono i ehwéhne.

(Árúka 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ Ínéwé sainkue míáh ké insahwé aitanieéna marakóipeq tutaire íwíáhoo? Írakaumo. Peh sainsuanieéna tutaage. ³⁵ Íné tutau puana ahninkáwágá abowánsabé abiahnsa atankéhe. Ayahunkawagá anowansabé abiahnsa atankéhe. Anahbukawagá ahrah-nawansabé abiahnsa atankéhe. ³⁶ Wenawahrah anímárínká wene naruo úkigehe. *(Maika 7.6)*

³⁷ Wenanoibonsabé anotahtaq arutaboiréna ínénsabe peh ákáhtaq arutaboiraintéh anímé íre néne ani míahrahire. Wene ahninkáwáreq ayahunkawareqsabé anotahtaq arutaboiréna ínénsabe peh ákáhtaq arútábóiraintéh anímé íre néne iyahnabo aní míahrahire. ³⁸ Nánibone arambehri miraunsabé íné awankátaq táhpawe nubi q suagéhe. Ínéga miraunserah miraue séníráhro. Minayabe néne arambehriraq túbáh agéna peh we awahbeh arámbéhrí sehgi anímé íre néne ani míahrahire. ³⁹ Wewensabé arutaboiréna peh wewe awahbeh iwíáh mira aruqaruri anímé oga mérapeq íre awaq miahráhire. Néne sánsá sehginieéna wewe awahbeh iwíáh susuri anímé oga mérapeq awaq miankéhe úwe.

Sísa tagaríáh ké séhréh arítéh áníné ápeqsabé éhwéhne.

(Máhka 9.41)

⁴⁰ Sísaga mó mahraréna, Ite mehweh aítáh kégá íné moq mehweh aintáhwe. Ínénsabe mehweh aintáh kégá íné eqmaq núwéh aní moq mehweh atáhwe. ⁴¹ Manikáne ehweh irari anínká sitaq mó anínká iwíáhéna, We Manikáne ehweh irari aní púana séhréh ataníe ire. Séhréh ataníe éna mi anínsabé mehweh atena kiraboime kaweq sansánire. Manikánka wene ehweh irari aní ápeq awinanserah we mehweh atéh aní moq ápeq awinkéhe. Kaweqtaq mía míai anínká sitaq mó anínká iwíáhéna, We kaweqtaq mía míai aní púana séhréh ataníe ire. Séhréh ataníe éna mi anínsabé mehweh atena kiraboime kaweq sansánire. Manikánka kaweqtaq mía míai aní ápeq awinanserah we mehweh atéh aní moq ápeq awinkéhe. ⁴² Teiníboq írátíáhro. Pehgáriq aní íné séníréh aní míéh púana mó anínká né waní náwinana Manikánka mi aníné ápeqme íre tabanagia peh ahrreraq kanawire úwe.

11

Sóniga we kéroya anité Sísaba eqmaq suo ehwéhne.

(Árúka 7.18-35)

¹ Sísaga moke mi ehwéh ite we kérahwána ke teiuwe. Wega ite airápété téhraníte we kérahwána keyábé itene arambehriyabé íwáhnoréna mitaq suena wahtotaq kehiná suwahpeq mó ke síwáhnorinieéna pokúwe.

² Sóni wání meri merini aní karábúsiipéq ména Sísaga Karáhéga miráú ehweh irena we kéroya anitégá Sísaga kasenigeheéna weba eqmaq suowe. ³ Eqmaq suowara Sísaga kéra wensabé, Sóniga, Arewe Manikánka eqmaraníe ú anípo? Ite mó anínsábé áwénunonehnikono ire uye.

⁴ Uyana Sísaga sensabé, Irehya ehwéhnkákák tagéhya naneqkákák Sóni koreawétao. ⁵ Ínéga miraunka aura pira kégá tagahwara aigará soriqnah kega ah nogówara náonkákák kéné náo wagirara ahre parosa kégá ehweh irahwe. Pusa ké iriwe oganúq sitena tabonah ke Manikáne kaweq ehwéh síwáhnoruge. ⁶ Ínénsabe árahinabomo íwíáh íre íwíáhia peh ínénsabe kawerue aiq pútare aintéh ánímé aru ukiqme aní míéhre. Mah ehwéh Sóni koreawétao úwe.

⁷ Úwara Sóni kéroya anitégá mitaq suera pokuyataq Sísaga weba sáhurió ke Sóni éhweh teriuwe. Wega mahraréna, Sóniga uworapeq íwáhnoruraitaq koraganehe urotaqmé we inse wíre íwíáhuroo? Sóiririrana onega míu míu inserah Sóni mó íwíáh mó íwíáhi aní míre íwíáhéq koragaroo? Írakaumo. Sóniwe íre mina tahnsa aní míre. ⁸ Sóni koraganehe urotaqmé we inse wíre íwíáhéq koragaroo? Kaweq korósí aneraneria aní koragaroo? Írakaumo. We íre mina tahnsa aní míarairara kaweq korósí aneraneria kéwé uworapeq íre mía peh wahnah kéné nahtapeq mía míaowe. ⁹ We inse wíre íwíáhéq koragaroo? We Manikáne ehweh irari aníne íwíáhuroo? Aiq pútaq íwíáhowe. Írátíáhro. We Manikáne ehweh irari anínéna moke mó ke áwáhu ke kiotaikuraire. ¹⁰ Sóni éhwehme Manikáne ehwehnka mahraréna, Néne ehweh korerina ánímé ebeq eqmarahnana are sina ah kawerarankéhe ire úwe.

(Malakai 3.1)

¹¹ Sísaga mó mahraréna, Teiníboq írátíáhro. Sóni wání meri merini aní anotah anínirara moke mó kégá we íre kiotaikowe. Íre kiotaikowana Manikánka wahnah wahnahnirabeq íópipeq kibeki aní pehgáriq anínká Sóni kiotaikire.

¹² Sóniga ehweh iraruraitaqkákák amahnágaákák págege sansáno kégá íópeq Manikánka wahnah wahnahnirabeq kibekoneheq múne éra sene págege sansánowe. ¹³ Manikáne ehweh iraru kereq Mósísireqka Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh teiúwana Sóniga suraire. ¹⁴ Sene ehweh aiq pútare arítáhmé kawerowe. Sega pabeqme ehwéh irarume Éráisa mónkákák sinae ewe. Sóniga menah surainsabé sene ehweh aiq pútaraguraire. ¹⁵ Íre parosa áhréákák kéro, írátíáhro úwe.

¹⁶ Sísaga mó mahraréna, Amahnága oga miáh kéwé ite aneq tahnsá kée teinínkono? Itewe káriq anímárinká máhkétirapéq ogi ogionserah tahnsá ké wóe. Mó anímárinká mó anímárinábé abiahnsa aritera sensabé, ¹⁷ Igonkónúnaraq itega íre ábáhrowe. Ibitunántúnánúnaraq itega íre ibisahwe ewe. ¹⁸ Sóniga suraitaq wega táhutahuq awehriéna náhniáq sera ano íre narainsabé sega abiahnsa atera, Owainawanka íwíáh atéh aní míre atárowe. ¹⁹ Íné wehukení úku anínká surautaq táhutahuqkákák náhniáq sera anonkakaq pehipi nogara sega ínénsabe abiahnsa aintera mahraréra, We kobuq kahburi uwoyansa aní míre aintera táhkísi moné meyáh kéreq mó ahabábák kéreqne iyahnabo aní míre aintáhowe. Sega ínénsabe mi ehwéh irarewara Maniká tagariáh kégá ahtebé sansánirataq mó kégá tagéra, Se aiq pútaq sansánowe ewe úwe.

Sísaga, Kamah ainehboq kawerurero ú ehwehne.

(Árúka 10.13-15)

²⁰ Sísaga mó kehiná suwahpeq áhnte otáq sánsánúwara tago kégá sene ahabábák sansa íre súónsabe Sísaga mi keyábé ehweh aritowe. ²¹ Wega mahraréna, Kórásini suwahpeqte

kéreq Pétásáira suwahpeqte kéro, kamah ainehboq kawerurero. Iteruwahpeq áhnte otáq sánsá miraurage. Táíya suwahpeqte kéreq Sáíróna suwahpeqte kéreqka mina tagotaq tahirímé sene ahbabáq naho suera kaweqtaq mío irino. Segá mina tagotaq tahirímé sene ahbabáq aiq súónsabe Manikánka tagankeheéra nahonáh kórósí aneranerue tanah abaq marera sene ahbabáqsabe tútuue ibiso irino. ²² Teiníboq írátíáhro. Manikánka ehweh aitahna tanáhráq mi keyábé peh ákáhtaq kamáh arinkéhe. Mi tanáhráq ite Kórásíni suwahpeqte kéreq Pétásáira suwahpeqte kéreq anotahtaq kamah ainawire.

²³ Kápénéáma suwahpeqte kéó, ite kaweq ke míone éq minayabe íopeqté mátábúrápéq kioneheqmúne íwíáhoo? Írakaumo. Mibeq íre kioneheqmóe. Peh iraipéq kowíáhro aitanawire. Ínéga págege otáq sánsá iteruwahpeq miraurage tagarowe. Mirauranserah Sóróma suwahpeq miraowataq tahirímé mi kegá sene ahbabáq sansa suera kaweqtaq mío irino. Sene ahbabáq súótaq tahirímé Manikánka sensuwahpeq íre kekira peh kéh irino. ²⁴ Amahnága teiníboq írátíáhro. Manikánka ehweh aitahna tanáhráq wega Sóróma suwahpeqte keyábé arutaboiréna peh ákáhtaq kamáh arinkéhe. Mi tanáhráq ite anotahtaq kamah ainawire úwe.

*Sísaga, Ínéba sero éna ahrenahro aitaníe ú ehwehne.
(Árúka 10.21-22)*

²⁵ Sísaga púrerue mahraréna, Nániboo, arega moke íopeqkákákq mah marákó marákóákq wahnahnóne. Wehukene sánsá ahtebah kewé arene sánsá íre sokigi ariasa peh morá káriq aní tahnsa ké arene sánsá aiq sokigi aiene. Minayabe arensabé íwíáh íwíáh atóge.

²⁶ Nániboo, arerega íwíáhue aiq miraóne úwe.

²⁷ Sísaga mitaq mío keyabé mó mahraréna, Nániboga moke náníre. Mó kegá íné Manikáne ahninkáwá íre tábúsoqme tagaríáhwana Nániboga webataq íné wenahni tagaríéhre. Mó kegá Nánibo íre tagaríáhwana ínébataq wenahninká we tagaríóge. Íné wenahninká sokigi aiéna kegá moq Maniká Iteribo tagariagehe úwe.

²⁸ Sísaga mó mahraréna, Págege arámbéhriéq irupipeq umehi keo, ínéba sero. Ínéba sirataq ahrenahro aitena iru ukiq itaníe. ²⁹ Néne arambehri sehgieq néne sánsá ahtebahro. Íné uwaresa ánínéna pehwehrué mía míau aní púaq ínéba sirataq irupipeq ukiq itahnaq ahrenagehe. ³⁰ Néne arambehriwe irupipeq íre págegeorahi arámbéhri wíre. Mi arámbéhri sehgirataq irupipeq eyoyó aitaníe úwe.

12

*Sísaga ahrena ahrena wehekáh arambehriéyabe irarú ehwehne.
(Máhka 2.23-28; Árúka 6.1-5)*

¹ Mi tanáhráq ahrena ahrena wehekáh Sísareq ite we kérahwána kereqka páréti mirao naneq será sotápéq kótaikowanaraq irupibiúwaq itega mi será késabariqme késabariqme ue kure nahwane. ² Nahwanara Péhrasi kegá tagéra Sísansabé, Tagáhno. Are kéréh kégá ahrena ahrena wehekáh íre mirao naneq sansánowe. Minayabe sega ahbabárowe uwe. ³ Uwana Sísaga sensabé, Itewe Manikáne púkuipéqté séhíramé Tébitireq we kéro kereqka sirupibiútaq mirau sansámé íre sáhnahwe ahtebaho? ⁴ Tébitiga Manikánsabe íwíáh íwíáh atáh náhúpéq kibekéna Manikánka tagankeheéra máró paréti mewe nówara we kéro kega moq nowe. Nonsabe íre mirao naneq miraowe. Mósísine ehweh irarunka mi parétiwé pehipéqté kégá íre nah nanere. Peh morá Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá nahrahowe ire. (1 Samuel 21.1-6)

⁵ Mósísine ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné ehweh aiq sáhnahona wino. Mi ehwéhnká teimé ahrena ahrena wehekáh sega Manikánsabe íwíáh íwíáh atáh náhtápéq

arambehriuwana Manikánka íre abiahnsa aritowe ire. ⁶ Teiníboq írátíáhro. Íné mah-taq ména Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq kiotaikuge. ⁷ Manikáne ehwehka mahraréna,
Titiré sansansábé íre nuwahbehrana peh arutaboire sansa séhréh arite sansansábé nuwahbehre ire. *(Hosea 6.6)*
Itega mi ehwéh ahtehtaqaq tahirímé íné séniráh ké kaweqtaq míáh keyábé, Ahbabárowe íre aritewáh irino. ⁸ Íné wehukení úku anínká ahrena ahrena wehekáh wahnah wahnah-nuge úwe.

Sísaga ahrena ahrena wehekáh sawenkahnia áyáhnkákáq ání kawerato ehwehne.

(Máhka 3.1-6; Áruká 6.6-11)

⁹ Sísaga mitaq suena Asiu kené momiwí nahtápéq kibekúwana ¹⁰ sawenkahnia áyáhnkákáq ání míowe. Péhrasi kegá Sísá ehweh ataneheéra we kasenéra, Ahrena ahrena wehekáh wehuke kaweratewé Mósísine ehwehka ahqáho atehro uwe. ¹¹ Uwana Sísaga sensabé, Ahrena ahrena wehekáh itene ka íre wahto matáipéq tupekitaq mi ka tumeyáh mino. ¹² Wehukeníká ménkámehnká aiq kiotaiki mino. Minayabe ahrena ahrena wehekáh Mósísine ehwehka kaweq sansansábé íre ahqáho atéhre. ¹³ Íre ahqáho atéhre éna sawenkahnia áyáhnkákáq áninsábé, Arene ayahnkara obariro úwana wene ayah obarirowana kaweragúwana ébeq ayáhnkárá tahnsa úkúwe. ¹⁴ Péhrasi kegá tueague sío síoéra, Sísawe árahue subiq suanéhnkono uwe.

Sísawe Manikáne arambehri anínsábé éhwéhne.

¹⁵ Árahue subiq suanéhnkono u ehwéh Sísaga irena mitaq suena pokúwara áhnte kegá we kérowe. Áhnte kegá we kérowana moke awahre ke kaweraritena ¹⁶ sensabé, Íné ehweh mó ke teriyeho aritowe.

¹⁷ Sísaga áhnte awáhré ké kaweraritionsabe Manikáne ehweh irarú ani Áísáiaga sehiranú ehwehnká aiq pútaragúwe. Mi ehwéhmé Manikánka irarú ehweh wega sehiranue mahraréna,

¹⁸ Néne arambehri mirai aní ínega omaq ató aní aiq míéhre. Wensabé nirutaboirena wene arambehriyabé nuwahbehre. Ínéniwanka weba mía míainana wega nahnso ke kaweq sansá terinkéhe. ¹⁹ Wega íre ehwehinae. Wega íre anotahtaqaq ehwehinae. Ahtapeqté íre sawai sawaiinae. ²⁰ Wega mareqmaraq sah íre airaiq piteruanae. Áráhmu pehgáriq téhráhnaraq íre puinsuanae. Ahqáho. Mirainaga kaweq sansánká ahbabáq sansa kiotaikinae. ²¹ Nahnso kegá wene ehweh irera, Ite kaweraitankéhe iwíáhigehe úwe. *(Aisaia 42.1-4)*

Owainawanka Sísá séhréh atéhre éra péhe éhwéh iraru ehwéhne.

(Máhka 3.20-30; Áruká 11.14-23, 12.10)

²² Mó kegá aura pira aní, íre ehwehnorahú aní meqmera Sísaba móátówe. Wene arupipeq owainawa mío púana we íre ehwehnorahú aní, aura pira aní míowe. ²³ Sísaga mi aní kaweratowana ehwehnéna aura tagówe. Mina tago kegá áhtenéra seye náhenéra, Kaweratéh ánímé Tébitine anahwabómo uwe. ²⁴ Péhrasi kegá kawerato ehweh irera, Pésébúri owainawane wahnahnka Sísá págege atena séhréh atéh púana Sísaga owainawamarí kaqsuahráhire éra seye náhenéra ehmunig éhmúniruwe.

²⁵ Ehmuniq éhmúniruwana Sísaga sene iwíáh tagéna sensabé, Wahba márakórápéqté kégá seye ebehirataq sainkoneherawoe. Minayabe se págegeue morá ké íre míahrahowe. Sensuwahraheq seye ebehirataq sainkoneherawoe. Minayabe se págegeue morá ké íre míahrahowe. ²⁶ Owainawanseq wenawahraheq ebehotaq tahirímé se sainkéra págegeue morá ké íre míahraho irino. ²⁷ Ínéga owainawa kaqsúótáq owainawane wahnahnka séhréh aintéhtáq tahirímé ite kéiráh kégá owainawa kaqsúáhtáq insega séhréh arítéh iripo? Ite kéiráh kégá itene ehwehnsabé íre tábúsoréhre aítáhwe. ²⁸ Manikáne

Awanka págege aintena séhréh aintéh púana owainawa kaqsuq kaqsuruge. Mina tagéq Manikánka wahnah wahnahni sansá iteba aiq sire éq tagariáhwe úwe.

²⁹ Sísaga mó mahraréna, Wehukenínká ayahnsa kira wéhné ménsámehnsá meyanieéna wene nahupeq árahue kibekorahiro? Ebeqme ayahnsa kira wéh táhtoqme táhru táhruarena anehe wene nahtapeqté ménsáméhnsá pehipi meyahráhire úwe.

³⁰ Sísaga mó mahraréna, Wehukenínká íre néne iyahnabo aní miéhmé néne naruo aní míre. Wehukenínká ínéreq íre soruparitéhrataqmé wega wehuke karegaráh aruqarurire.

³¹ Peh morá Manikáne Awansabe abehq éhwéh atáh kéwé Manikánka mi ke íre insahwé aritankéhe. Mi ahbábáq peh ahrreraq matiankehe úwe. ³² Íné wehukení úku anínsábé níehruru aintéh ánimé Manikánka insahwé atahráhire. Manikáne Awansabe éhruru atéh ánimé Manikánka amahnágaákáq mókakeakáq mi aní íre insahwé atena wene ahbabáq peh ahriahri ahrreraq matiankehe úwe.

Íre kaweq awánkánká abehq sérá iyanae i ehwéhne.

(Árúka 6.43-45)

³³ Sísaga Péhrasi keyábé mó mahraréna, Peh morá kaweq awánkánká kaweq sérá íyéhre. Íre kaweq awánkánká abehq sérá íyéhre. Wehukenínká awanká sera tagéna mi awánká ahtebehre. ³⁴ Itewe wehene animárí móe. Itene irupipeq kéh náneq itene íwéhga irarerahire. Itene irupipeq íre kaweq iwíáh kéh púaq kaweq ehwéh íre irarerahowe. ³⁵ Kaweq ánimé wene arupipeq kaweq iwíáh kéh púana kaweq sansánire. Ahbabáq ánimé wene arupipeq ahbabáq iwíáh kéh púana ahbabáq sansanire. ³⁶ Teiníboq írátíáhro. Ehweh aitahna tanáhráq Manikánka wehukene ehweh iwíáhue tagéna moke sene abehq éhwéhnsábé saraqmarankéhe. ³⁷ Kaweq ehwéh irare irareóna aníno, Kaweq aní móne atankéhe. Ahbabáq ehweh irare irareóna aníno, Ahbabáq ani móne atankéhe úwe.

Sísansabé, Ótaq sansánúno u ehwéhne.

(Máhka 8.11-12; Árúka 11.29-32)

³⁸ Táhmaro Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kereqka Sísansabé, Íwáhnoraníno, itega Manikáne arambehri miraóna aní taganehboq arega ótaq sansánúno uwe. ³⁹ Uwana Sísaga sensabé, Amahnága oga míáh kégá Manikánsabe íre iuwahbehraq ahbabáq ke míáhwe. Ótaq sansánúno ewo? Írakaumo. Wehukení wenáwíq Sónaga sóreq wanípípéq tupekútaq Manikánka ótaq sansá miraúwe. Peh morá mi sansá teienaq iwíáhue tagagehe. ⁴⁰ Sóna apahtáro wéhékáh anotah pahné arupipeq mionserah íné wehukení úku aní apahtároráq marakóipeq míanie. ⁴¹ Níníbe suwahpeqte kégá ahbabáruwana Sónaga ehweh koreriutaq wene ehweh irera sene ahbabáq sansa suera kaweqtaq míówe. Minayabe Manikánka ehweh aitahna tanáhráq Níníbe suwahpeqte kégá iriwe méra ite amahnága oga míáh keyábé, Íre kawerowe éra ehweh aitagéhe. Amahnága iteba míó ánimé Sóna kiotaiku aní múge. Níníbe suwahpeqte kégá Sónane ehweh íronserah árahinsabé néne ehwehme íre iraho? ⁴² Sórómóniga Ísara ke wahnahnútaq wáhnaupéqté kéné wahnah inínká wene ahtebia éhwéh iranieéna íre wahtopeqte weba súwe. Teiníboq írátíáhro. Amahnága iteba míó ánimé Sórómóni kiotaiku aní múge. Mi inínká Sórómónine ahtebia éhwéh ironserahme árahinsabé néne ehweh íre iraho? Minayabe Manikánka ehweh aitahna tanáhráq mi inínká iriwe ména itensabé ehweh aitankéhe úwe.

Owainawanka kouwekinsabé éhwéhne.

(Árúka 11.24-26)

⁴³ Sísaga Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kereqsabé mó mahraréna, Owainawanka wehukení auwena pokitaq wání íre kéhrabeq nogena ahrenahrahirabeq kabarire. Kabarirana írakauninsabé iwíáhéna, ⁴⁴ Ínéga súo náhtápéq seuwekinauge éna áúwátái wéhúkénipá kouwekire. Kouwekéna wene nah tagehrana aiq kabantáhwe

kaweraréhre. ⁴⁵ Kawerarena mó abapete téhraníte áhnte ahbábáq ówáínáwámárí koweriréhre. Moke mi owáínáwámárí mi anípá kowíáhwe. Téhwe peh morá ówáínáwánká mi anípá míéhtáq íre kawerire. Anehemé áhnte owáínáwámárinká weba míáhnsábé anotahtaq íre kawerire. Mi aní íre kaweraginserah amahnága ite oga míáh áhbábáro ke íre kaweqtaq míaneheqmóe úwe.

Sísane anowaréh ábákawaréhwe inseréhbo i ehwéhne.
(Máhka 3.31-35; Árúka 8.19-21)

⁴⁶ Sísaga nahupeq ména ehweh teriutaq wenanoreq wenábáqmarinseq máhpeq iriwe méra Sísareq ehwehnéyabe suwabhówe. ⁴⁷ [Suwabhówana mó anínká Sísansabé, Arenanoreq arenábáqmarinseq máhpeq iriwe méra arensabé áhrabowe úwe.] ⁴⁸ Úwana Sísaga míó keyabé mahraréna, Náinowé insebo? Náníbáqsome inseréhbo éna ⁴⁹ ite we kérahwána ke ayahnáwíqme mahraréna, Mah kewé náinoreq náníbáqmarinseq móe. ⁵⁰ Íópeqté Náníbó awahbeh arámbéhrí sehgió kéwé náníbáqmari móe. Náinahnoreh wóe. Náinoréh wóe úwe.

13

Ayu suitabéyabe pabeqme ehwéhne.
(Máhka 4.1-9; Árúka 8.4-8)

¹ Mi wehekáh Sísaga nahtapeqté tueyokéna káwehu ayehráq tunse mitaq tútuue míowe. ² Tútuue míowara íregáritaq weba sáhatió púana Sísaga wánípipeq ko sipíipéq kibekue tútuue míowara moke míó kega arahwéraq iriwe míowe. ³ Míówana Sísaga áhnte pabeqme ehwéh síwáhnorúwe. Wega mahraréna, Ayu suitabeh anínká wene sotápéq ayu suitabanieéna pokire. ⁴ Suitabehtaq mó ayú ahtaq megirana kabaranka sésiq nehre. ⁵ Mó ayú kiruraq megirana pehgáriq marákó kéhnsábé mi ayú apubúue kiapoue kíréhre. ⁶ Anotah patáhitaq tamurupague íre ánúq piéh púana ehyatagire. ⁷ Mó ayú náwerarúítáq megirana náwe kirena kárigariirana sera íre íyéhre. ⁸ Mó ayú kaweq marákóráq megirana kiapoue kirena áhnte será iratanire. Mó ayú 100 será íyéhrana mó ayú 60 será íyéhrana mó ayú 30 será íyéhre. ⁹ Íre parosa áhréákáq kéó, kawerue íráhro úwe.

Sísaga moke pabeqme ehwéh teriunsabe irarú ehwehne.
(Máhka 4.10-12; Árúka 8.9-10)

¹⁰ Síwáhnorúwaq ite we kérahwána kegá Sísaba séq wensabé, Mó ke síwáhnorónaraq aneqsabé pabeqme ehwéh terieno ewane. ¹¹ Ewanana Sísaga itensabé, Manikánka íópeq wahnah wahnahnirabeqte éhwéhmé menah wehukega íre írátíahrahowe. Amahnága Manikánka mi ehwéh ite sokigi aíre. Peh mó ke íre sokigi aríre. ¹² Manikánka wene ehweh kawerue íréh aní mó sokigi awinana áhnte ahtebanae. Wene ehwehnsabé anetaníbo i aní mó íre sokigi awinana we pehgáriq ahtebah naneq abitaginae. ¹³ Minayabe wehuke pabeqme ehwéh teríúge. Sene siuranka tagéra íre tagaríáhwe. Sene siahrega irera íre írátíáh púana pabeqme ehwéh teríúge. (Lo 29.4)

¹⁴ Minayabe Manikánka iwíáh atowana Áísáiaga sehiranú ehwehncá aiq pútaragire. Mi ehwéhmé Manikánka irarú ehweh wega sehiranue mahraréna,

Itega ehweh ireq itene irupipeq íre írátíáhwe. Itega tagéq itene irupipeq íre tagaríáhwe.

¹⁵ Mi kené sirupipeq íre ahtebahrahowe. Seyene siahre aiq parokire. Seyene siura aiq mütúgire. Segá íre miraotaq tahirímé sene siuranka tagéra sene siahrega irera sene sirupipeq ahtebéra sene ahbabáq suera íné níáhrabo irino. Sene ahbabáq suera íné níáhrabotaq tahirímé kawerarító irino úwe. (Aisaia 6.9-10)

¹⁶ Sísaga ite we kérahwána keyabé mó mahraréna, Itene iuranka áhntetaq tagahnsabe itene iahrega áhntetaq íráhnsábé iwíáh iwíághoro. ¹⁷ Teiníboq írátíáhro. Áhnte Manikáne ehweh iraru kereq kaweqtaq mía míau kereqka itega tagah naneq tagéyabe suwabhówara íre tagowe. Itega íráh éhwéhnsábé sega ireyabe suwabhówara íre írówe úwe.

Sísaga ayunsabe éhwéh áwahe pahsuo ehwéhne.

(Máhka 4.13-20; Árúka 8.11-15)

¹⁸ Sísaga itensabé, Ayu suitabé pabeqme ehwéh áwahe ahtebagehboq írátíáhro. ¹⁹ Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh siahrega irera íre ahtebah kewé ah-tapeq megí ayú tahnsane. Owainawanka sirupipeqté mi ehwéh apubúue seaebóire. ²⁰ Kiruraq megí ayúmé kiapoinserah wehukenínká Manikáne ehweh irena arupipeq eyoyóéna apubúue kowe atéhre. ²¹ Manikáne ehwehnka arupipeq íre ánú piéhnsábé pehgáriq tanáhráq sehgire. Mi ehwéh sehgínsábé mó kegá áwíoqnahwana íre kaweq sunúq sire. Mi tanáhráq wega túbáh agéna Maniká áúwéhre. ²² Náwe tarúítáq megí ayúmé wehukenínká Manikáne ehweh irena sehginie íwíáhéna mah marákó marákóipéqté náneqsabé iwíáh íwíáhéna ménsámehnsánkakaq móneakáqsábé arutaboire. Náwe soaginserah minawarinká saiqnariéh púana wega Manikáne arambehri íre miraire. ²³ Kaweq marákóráq megí ayúmé wehukenínká Manikáne ehweh irena arupipeq tábúsoqme iwíáhíre. Kaweq marákóráq kaweq será íyéhnserah wega mi ehwéh sehgiéna Manikáne arambehri kawerue miraire. Kawerue miraéna mó anínká 100 tahnsá áhnte kaweq arámbéhríirana mó anínká 60 tahnsá kaweq arámbéhríirana mó anínká 30 tahnsá arámbéhríire úwe.

Náweyabé pabeqme ehwéhne.

²⁴ Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Manikánka íópeqté wahnah wahnahnime wehukenínká wene sotápéq kaweq ayú uqmatainserahne. ²⁵ Inokáhpeq wehuke sugé tanáhráq wene naruo anínká sure kaweq ayú uqmataitaq náwe uqmarena pokuraire. ²⁶ Kaweq ayú kirena iyanauraitaq náweakáq kítáire. ²⁷ So abone arambehri anímárinká sure wensabé, Arene sotápéq peh kaweq ayú uqmatonawe mah nawé eheqte kirehro urowe.

²⁸ Urowana sene wahnahnka sensabé, itene naruo anínká mi nawé uqmataire urairara sega wensabé, Náwe soranéhnkono urowana, ²⁹ Ahqáho. Náwe soréhrataq kaweq naneqkakáq pagorúéhboq moráráq kirankéhe. ³⁰ Moráráq kirahnana nera kahnaraq ínégá arambehri keyábé, Téhwe mi nawé saue airíwe ira paríáhro. Anehe kaweq será isíwe néne ménsámehnsá kéh náhúpeq sáharáhro aritanie uraire úwe.

Pehgáriq ayúnsábé pabeqme ehwéhne.

(Máhka 4.30-32; Árúka 13.18-19)

³¹ Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Manikánka wahnah wahnahnime pehgáriq ayú tahnsane. Mi ayúmé íre mó sotápéqté ayú tahnsane. Írakaumo. Mi ayúmé pehgáriq ayúne. ³² Wehukenínká mi pehgáriq ayú wene sotápéq uqmatairana kirena anotah awánká úkéna moke mó mensáméhnssá kiotaikire. Anotah awánkánirana kabaramarínká séra ayahnaweraq sene nah piáhwe úwe.

Muoráhi naneqsabé pabeqme ehwéhne.

(Árúka 13.20-21)

³³ Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Tírí ínínká muoráhi naneq páráwahipéq maqme ayahnirana moke múire. Manikánka íópeq wahnah wahnahnime mina páréti muoráhi naneq tahnsáne úwe.

Sísaga peh pabeqme ehwéh teriu ehwéhne.

(Máhka 4.33-34)

³⁴ Sísaga weba sáhurió ke ehweh teriena sensabé íre pahsuqme teriasa peh pabeqme ehwéhmári teriuwe. ³⁵ Manikáne ehweh irarú aniné ehweh aiq pútaraginkeheéna Sísaga peh pabeqme ehwéh teriuwe. Mi pukúipéqté éhwéhnká mahraréna, Ehweh teriénaraq peh pabeqme ehwéh teriníe. Mah marákó marákó miraútaqkakáq menahnkákáq epéqté éhwéh káráirana amahnága teriníe ire. *(Buk Song 78.2)*

Sísaga náweyabé áwahe pahsuo ehwehne.

³⁶ Sísaga weba sáhurió ke suena nahupeq kibekúwaq ite we kérahwána kegá weba séq wensabé, Mi pabéqmé éhwéh náwe uqmatai ehwéhmé pahsuqme teio ewane.

³⁷ Ewanana Sísaga itensabé pahsuqme teiena, Kaweq ayú uqmatai anímé íné wehukení úku aníne. ³⁸ Somé mah marákó marákóe. Kaweq ayúmé Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráho ke wóe. Náwewe owainawane anímári móe. ³⁹ Náwe uqmatai anímé owainawa mire. Nera kahna tanáhráqmé mah tanáhráq parabagínana Manikánka sainsuahna tanáhráq mire. Sera ísira kewé íopeqté ké wóe. ⁴⁰ Náwe sauwe ira pariáhnserah mah tanáhráq parabagínana Manikánka sainsuahna tanáhráq sinawire. ⁴¹ Mi tanáhráq íné wehukení úku anínká íopeqté ké eqmaq suahnara Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráhira ke míéhrrataq moke ínéhgíó kéreq mó ahabábáq kéreq sorupagehe. ⁴² Sorupéra anotah iráipéq kaqsuehrara mitaq íbiséra uwo uwo oneherawoe. ⁴³ Mi tanáhráq Manikáne animári Sensiboga wahnah wahnahnirabeq kaweqtaq méra patahi serahnigehe. Íre parosa áhréákáq kéó, kawerue íráhro úwe.

Móne antéhyá sotápéq kopéq suo ehwéhne.

⁴⁴ Sísaga mó mahraréna, Manikánka íopeq wahnah wahnahnime wehukenínká móne antéhyá wene sotápéq ubuqme kopéq suonserahne. Mó anínká mi antéhyá ábóraq marena áhnte moné mipipéq kéhnsábé mitaq mó akariaréhre. Wene arupipeq eyoyóirana móne paiqmianieéna moke wene ménsámehnsá paiqmarena mi moné mewena móne antéhyá kéh só kobaiqmárehre úwe.

Pásésuqsabé pabeqme ehwéhne.

⁴⁵ Sísaga mó mahraréna, Manikánka íopeq wahnah wahnahnime ménsámehnsá paiqmaq paiqmari anínká kaweq pasésúq paiqmaranieéna kabari serahnire. ⁴⁶ Wega peh morá pásésúq áhnte kaweq pasésúq tagéna moke wene ménsámehnsá paiqmarena mi moné mewena mi pasésúq kobaiqmárehre úwe.

Pah siqmíáhnsábé pabeqme ehwéhne.

⁴⁷ Sísaga mó mahraréna, Manikánka íopeq wahnah wahnahnime kahweraté uwe taga tagao serahnire. Wehukega káwehupípéq anotah kahwératé uwe taga tagaéra áhnte mó naneq ka mó naneq kanue maqmíáhwe. ⁴⁸ Maqmíáhtáq kahweipéq áhnte kéhrara arahwéraq tútuue méra pah siqmíáhwe. Siqmarera kaweq ka pah antéhyápípéq sáharera íre kaweq ka súáhwe. ⁴⁹ Mina onserah mah tanáhráq parabagínaraq íopeqté kégá sure kaweq ke míéhrrarabeqte áhabábáq ké aiqme meriqmera ⁵⁰ anotah iráipéq tuparuehrara mitaq íbiséra uwo uwo oneherawoe úwe.

⁵¹ Sísaga ite we kérahwána keyábé, Teiú éhwéh moke aiq iraho úwaq itega wensabé, Aiq irone ewane. ⁵² Ewanana Mósísiga sehgióro ú ehweh íráh kégá íné wahnah wahnahnú ehwéh aiq ahtebahwe. Mi kegá anotah nah matíéh anínká mira inserahnowe. Anotah nah matíéh anínká peh morá páqnáhípeq áhnte mensáméhnsá matíéhre. Wega mi paqnáhípeqté o mensáméhnsánkákáq nahonáh ménsáméhnsánkákáq mewe máhpeq tueyokire úwe.*

Néhsara suwahpeqte kégá Sísansabé suwahríó ehwehne.

(Máhka 6.1-6; Áruka 4.16-30)

⁵³ Sísaga mi pabéqmé éhwéh teiena mitaq suena ⁵⁴ wenawahperurá pokúwe. Mitaq momiwí nahtápéq kibekéna síwáhnorúwara író kega, We arahue ahtebia aní úkurairo éra, Wega ótaq sansá arahue mirairo éra áhtenuwe. ⁵⁵ Áhtenára, We peh nah piéh aníné ahninkáwá wíre. Wenanowé Máhría wire. Sémísiwe, Sósépawe, Sáimóniwe, Súrásawe,

* **13:52:** Anotah nah matíéh aní éhwehme áwahe mahraue kéhre. Mósísiga sehgióro ú ehweh ahtebéra Sísane ehweh ahtebah kegá Mósísine naho éhwéhnkákáq Sísane o ehwéhnkákáq síwáhnorarahowe. Manikánka íopeqté wahnah wahnahnirabeqte sánsá ahtebéra síwáhnorarahowe.

wenábáqmari móe. ⁵⁶ Wenanahnoreh mahtaqté ánimárí móe. Minayabe we árahue ahtebia ání úkurairo éra ⁵⁷ wensabé abiahnsa atówe. Abiahnsa atówana Sísaga sensabé, Manikáne ehweh irari anínsábé mó ke suwahpeqte kégá iwíáh iwíáh atáhwe. Peh morá wenawahpeqte kéreq wenawahraheqka wensabé íre iwíáh iwíáh atáhwe úwe. ⁵⁸ Úwana sega wensabé íre aiq pútare ató púana mitaq áhnte otáq sánsá íre miraúwe.

14

Sóni wání meri merinú aní pukú ehwehne.

(Máhka 6.14-29; Áruká 3.19-20, 9.7-9)

¹ Sísaga éhweh mitaq teri mahtaqté terinuwana mi tanáhráq anotáh wahnáh ání Érótiga irowe. ² Irena wene arambehri keyábé mahraréna, Mah anímé Sóni wání meri merini aní míre. We pukéna mó oga úkurai puana amahnága págege otáq sánsánire úwe.

³⁻⁴ Sóni oga míotaq wega Érótingsabé ehweh atena mahraréna, Arenábáqne ahre meronawe Mósísiga sehgióro ú ehweh aiq anterutone úwe. Wenábáq Pírípine ahre Éróriása meyonsabe Sóniga ehweh atowana meyo inínká mi ehwéhnsabé ayehitónsabe Sóni abiahnsa atowe. Abiahnsa atowana Érótiga, Sóni táhtoqme karábúsiipéq móátáhro úwara táhtoqme karábúsiipéq móátówe. ⁵ Móátówana Érótiga, Sóni subiq suaníe iwíáhéna túbáh agúwe. Wehukega, Sóniwe Manikáne ehweh irari aní míre iwíáhunsabé sensabé áhreéna túbáh agúwe.

⁶ Érótime anowagá we maqmio ahreraq ko tanáhráq sútaq wereq máhoro ú kereqka táhutahuruwana Éróriásane ayahunkawagá mitaq ména ábáhrúwe. Ábáhrúwana Érótiga iwíáh iwíáhéna wensabé, ⁷ Arega nánio ina naneq náwinie éna, Pópoqnahga tagariéhtáq awinauge úwe. ⁸ Mi ahráriné anowagá Sóninsabé abiahnsa atena weniyahu pagu pagunúwana wega Érótingsabé, Iné Sóni wání meri merini aniné ayahqno kiraqsuq maqme kunubaipéq maqme ménio úwe.

⁹ Úwana Érótiga mi ehwéh irotaq wene arupipeq umeh agúwe. Pópoqnahga tagariéhtáq awinauge ú púana wene arupipeq iwíáh kikiruwe. Inéreq táhutahuro kegá néne ehweh írah púana niyehitéhneho éna, We awahbeh naneq náwéro úwe. ¹⁰ We awahbeh naneq náwéro úwana Érótiga eqmaq auwo anínká karábúsiipéq tunse Sónine ayahqno kiraqsuena kunubaipéq maqme mewe séna ¹¹ mi ahrári awuwana wenano móawuwe. ¹² Sóni kéro kega we subiq súo ehweh irera sure wene anonka sesehgiwera mómaisarera Sísaga koreawúwe.

Sísaga 5 táhúséni (5,000) weh kiraboú ehwehne.

(Máhka 6.31-44; Áruká 9.10-17; Sóni 6.1-13)

¹³ Sóni subiq sutowana Sísaga irena mitaq suena sípi kéwewena kure abatapi poki-naúwe. Áhnte kegá, We seberaebéq pokire u irera sensuwahpeq suera peh marakóipeq pehbeheráh kure Sísaga kinaúrabeq kuwe. ¹⁴ Sísaga mitaq kure sípiipéqté arahwéraq tuegútaq áhnte wehekéq tagéna sensabé arutaboitaritena awahre ke kaweraritowe.

¹⁵ Ío tupekinaútaq ite we kérahwána kegá Sísaga séq wensabé, Amahnága penkinaire. Mahtaqté peh abatapi púah mah kegá mó ke suwahpeq sene táhutahuq kobaiqmaragéhboq eqmaq suo ewane. ¹⁶ Ewanana Sísaga itensabé, Se aneqsabé pokigehbo? Itega táhutahuq kirabooro úwe. ¹⁷ Úwaq, Ite íre áhnte tahutáhúq peh moberíah párétiákáq téhtaré páhnikákáq matione ewanana ¹⁸ Sísaga itensabé, Mina mewe sero úwe. ¹⁹ Mewe sero éna mío keyabé, Náweraq tútuue míáhro éna mi párétiákáq páhnikákáq mewena íopeq tagéna Manikánsabe, Kaweróne atowe. Kaweróne atena páréti keqme ite we kérahwána ke náiuwaq itega mío ke náriewáne. ²⁰ Náriewánara ómiga nowana siyahbankirowe. Siyahbankirowara arahqmé airápété téhtaré páhsikétí úsawe obenkíq márówe. ²¹ Mi

tahutáhúq no wehwé íregáritaḡ 5 táhúséni (5,000) weh wóe. Ani ahre áhnte míó púara íre sáhnsáhúwe.

Sísaga wání káwehu abobóráhtaba nogu ehwéhne.
(Máhka 6.45-52; Sóni 6.16-21)

²² Sísaga ite we kérahwána keyábé, Sípiipéq kiasagoro seberaebéq ite nonótáh pokoro éna eqmaq iuwowe. Ite we kérahwána ke eqmaq iuwena anehe mó ke sensuwahpeq eqmaq suowe. ²³ Eqmaq suena púrerinieéna sáwéhrapeq kiuwe. Penkútaḡ Sísá webataḡ ména ²⁴ púrerúwaḡ ite we kérahwána ke sípiipéq káwehu ákáhpi míahwane. Anotah soírírúwana wánínka nonaburóróúwana mi sipí íre peheráh korahúwe. ²⁵ Ahyahbinkerotaḡ Sísaga wání abobóráhtaba iteba súwaḡ ²⁶ we tagéq anotah ahrééq, Wahnsa wíre íwíáhéq áhreéq kareowanae. ²⁷ Kareowanana Sísaga apubúue mahraréna, Pehitaḡ míáhro. Íné úge. Íre áhreoro úwe.

²⁸ Úwana Pítaga wensabé, Néne Wahnahno, aiq pútaḡ are inaraqmé ínénsabe, Wání abobóráhtaba noge ínéba súno ainto úwe. ²⁹ Ínéba súno ainto úwana Sísaga wensabé, Máho úwana Pítaga sípiipéqté tuegue wánítaba Sísaba áhníbórá kúwe. ³⁰ Áhníbórá kéna sóiriḡ tagéna áhreéna wánípipeq tupekinaútaḡ Sísansabé, Néne Wahnahno, íné séhréh ainto éna áwíahraḡ súwe.

³¹ Áwíahraḡ súwana Sísaga apubúue tubanantáwena wensabé, Arega ínénsabe íre kawerue aiq pútare aintahne. Aneqsabé árahinabomo íwíáhono úwe. ³² Segá sípiipéq kiasaguyana sóiriḡ táqnaígúwe. ³³ Ite sípiipéq míahwana kegá Sísansabé iwíáh iwíáh ateq, Are aiq pútaḡ Manikáne ahninkáwá wóne atahwáne.

Sísaga áhnte awáhré ké kawerarito ehwéhne.
(Máhka 6.53-56)

³⁴ Itega sípiipéq seberaebéq kure Kénésáréti marákórápéq kowanara ³⁵ mitaq míó kega Sísá tagéra, we Sísae uwe. Sísae éra, Awahre ke mitaq meriq mahtaḡ merirue sero uwara moke awahre ke meriqmera Sísaba mórítówe. ³⁶ Awahre kegá Sísansabé, Arene ambanta ayehrápéq táhtoranéhnkono éra wene ambanta táhtoró ke ómi kaweragúwe.

15

Manikáne ehwehnka iteinahbúréhne sansá kiotaikire i ehwéhne.
(Máhka 7.1-13)

¹ Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka Sarúsarama suwahpeqte Sísaba sure wensabé, ² Are kéréh kegá iteinahbúréhne sansámé aneqsabé anteruaho? Sene siyahnkara íre pabeq paberia peh náwíqkakaḡ síyáhnkárátáté táhutahuḡ nahwe uwe.

³ Uwana Sísaga sensabé, Itewe aneqsabé peh iteitene sansá sehgióneheéq Manikánka sehgióro ú ehweh anetaníbo éq anteruaho? ⁴ Manikáne ehwehnka mahraréna, Iteinoibone ehweh ireq se séhréh arítáhro ire.

Mi ehwéhnká mó mahraréna, Wenanoibonsabé íre kaweq ehwéh arítéh ání subiq súáhro ire. (*Kisim Bek 20.12, 21.17*)

⁵ Manikáne púkuga miraue irariraḡ itega síwáhnoréq, Wehukenínká wenanoibo séhréh aritahráhi monébópoḡ mó naneqpopoḡ matawéna wenanoibonsabé mahraréna, Mahnawé Maniká íre áwátáutaḡ tahirímé náíú irino ire. ⁶ Wehukenínká miraue irariraḡ itega, Mi anínká wenanoibonsabé anetaníbo ime aiq kawerire ewe. Wega se íre séhréh arítéhmé aiq kawerire ewe. Minayabe iteitene ehweh sehgiónsabé Manikánka sehgióro ú ehweh anterúáhwe. ⁷ Itewe peh kopéráhpéro ahbabáq ke woe. Itega miraonsabé Manikáne ehweh irarú ani Áísáiaga naho sehiranú ehwehnká aiq pútaragire. Mi ehwéhme Manikánka irarú ehweh Áísáiaga sehiranue mahraréna,

- 8 Mah kegá ínénsabe síwéhrate iwiáh íwiáhéra peh sirupipeq ínénsabe íre suwahbehre.
 9 Sega peh wehukene sánsá síwáhnoréra, Mahnawé Manikáne sansá míre ewe.
 Minayabe sega ínénsabe péhepehe iwiáh íwiáh aintáhwe úwe. (Aisaia 29.13)

Sísaga, Wehukeníne arupipeqté íwiáhga ahabáratáhire ú ehwehne.
 (Máhka 7.14-23)

- 10 Sísaga mío keyabé, Ínéba sewiáhro. Néne ehweh ireq iwiáhue tagahro.
 11 Wehukeníká táhutahurinka íre ahabáratéhre. Írakaumo. Peh morá wehukeníne áwéhipeqté éhwéhnká ahabáratéhre úwe.
 12 Ite Sísá kérahwána kegá weba séq wensabé, Arega iraréna ehwéhnká Péhrasi ke siyehitehme aiq tagahno ewanana 13 Sísaga itensabé, Íopeqté Náníbógá íre uqmaréh náneqme pagoruankéhe. 14 Péhrasi kewé pehragarítáhro. Sega iwiáhéra, Ite siyahnkahrúna ke úne ewe. Írakaumo. Se peh aura pira ké míáhwe. Aura pira ánínká mó aurá pira aní ahnkahrínaraq mataipéq morárq inahnsuoyeherawoye úwe.
 15 Úwana Pítaga Sísansabé, Mah pabéqmé éhwéh pahsuqme teio úwana 16 wega sensabé, Wehukeníká táhutahurinka íre ahabáratanae uge. Mi ehwéhnume ite moq íre írátíaho?
 17 Táhutahuqka wehukeníne iwiáhipeq íre túíre. Peh ahmbiupipéq tunse tueagire. Minawé íre iraho? 18 Wehukeníne áwéhipeqté éhwéhmé wene arupipeqté áhwárehre. Wene arupipeqté íwiáhga ahabáratanae. 19 Wehukeníne arupipeqté ahabáq iwiáh áhwárehre. Mó aní subiq suewé, mó aníne ahre weh abariéwé, aebówé, péhe éhwéhmé éhruruéwé, 20 mahnawarinká wehukení ahabáratéhre. Peh náwíqkakaq áyáhtaté nehka wehukení íre ahabáratéhre úwe.

Nahnso inínká Sísansabé kawerue aiq pútare ato ehwéhne.
 (Máhka 7.24-30)

- 21 Sísaga mitaq suena Táíya suwahpeqte kéreq Sáíróna suwahpeqte kéreqne marakórapeq pokúwe. 22 Mibeqté Kénáni marakórápéqté ínime íre Asiu anínká Sísaba séna wensabé, Tébitine anahwao, anotah aní móne. Owainawanka nániyahu subiqmaq subiqmarinsabé arutaboira into úwe. 23 Arutaboira into úwana Sísaga peh ehiya míowaq ite we kérahwána kegá Sísansabé, Mi inínká inehe séna áhnte ehwéhninsabé kaqsuo éq pagu pagunowane.
 24 Pagu pagunowanana Sísaga mahraréna, Manikánka peh morá Ísara keba eqmaq núwátáire. Ísara kewé tabanagi sipísipíq tahnsa kee úwana 25 mi inínká Sísaba séna áhtónsabe wene aigarápí arehunseraraq ména, Anotah aníno, séhréh ainto úwe. 26 Séhréh ainto úwana Sísaga wensabé, Animáriné táhutahuq mewe iamáripá tuparuwéwé íre kaweq sansáne úwe.* 27 Úwana wega Sísansabé, Anotah aníno, arega irarénawe aiq pútaróne. Iamáriné sibowáne tahbe tehnopeqte megí apípí mewe nahtaq sibowágá íre kaqsúéhre. Mina inserah séhréh ainto úwana 28 Sísaga wensabé, Arega ínénsabe anotahtaq aiq pútare aintahna iní móne. Are awahbeh naneq mirainauge úwana mi tanáhráq wene ayahunkawa apubúue kaweragúwe.

Sísaga áhnte awáhré ké kawerarito ehwéhne.

- 29 Sísaga mitaq suena Kehrari kawéhu ayehráq kure sáwéhrapeq kiena mitaq tútuue míowe. 30 Tútuue míowara áhnte kegá aigará soriqnah kereq aura pira kéreq sawenkahnía áiyáyáhnkákáq kéreq íre ehwehnorahu kereq áhnte mó awahre kereq meriqmera Sísaba suwana wega móke mi awáhré ké kaweraritowe. 31 Ehweh íre irarerahu kegá ehweh iraruwara sawenkahnía áiyáyáhnkákáq kéga awaho ke úkuwara soriqnah kega

* 15:26: Sísaga mi inínsabé íre ehweh atena peh pabeqme ehwéh teawuwe. Nahnso kewé mi iamári tahnsanowara Asiu kewé mi animári tahnsa móe. Minayabe wene ehwehme áwahewé mahraréna, Nahnso ke séhréh aitanieéna Asiu ke suotaq tahirímé íre kaweru irino úwe. We tagaríomé mi inínká wensabé aiq pútare atowana we séhréh atowe.

ah nogúwara aura pira kégá siura ebíúwara tago kegá áhtenuwe. Áhtenéra ite Ísara kené Manikánsabe iwíáh iwíáh atówe.

Sísaga 4 táhúséni (4,000) weh kiraboú ehwehne.

(Máhka 8.1-10)

³² Sísaga ite we kérahwána ke íáhrabéna itensabé, Mahtaq míáh kégá ínéba apahtaró wéhékáh méra amahnága se táhutahuq íre kéhnsabé sensabé nirutaboiruge. Íre kirabo aritasa pehipi eqmaq súáhnaraq ahtapeq siunúnkaq surahiyeho. Pehipi íre eqmaq suaníe úwe. ³³ Úwaq ite we kérahwána kegá wensabé, Mahtaq peh abatapinirara míáh ké peh íregáritaq míáhwe. Se awehraq tahutáhúq nagehboq arahue áhnte tahutáhúq meyhrahuno ewane. ³⁴ Ewanana Sísaga itensabé, Árahue paréti kehro úwaq itega wensabé, Abapete téhtaré párétiákák táhmaro pehgáriq pahnkákák kéhre ewane.

³⁵ Sísaga weba sáhurió keyabé, Marakóraq tútuoro éna ³⁶ mi abápété téhtaré párétiákák pahnkákák mewena Manikánsabe, Kaweróne atena ite we kérahwána ke keqme iuwaq itega moke mó ke náriewáne. ³⁷ Náriewánara ómiga nowana siyahbankirowe. Siyahbankirowara arahqmé abapete téhtaré páhsikéti úsawe obenkíq márówe. ³⁸ Mi tahutáhúq no wehwé 4 táhúséni (4,000) weh wóe. Ani ahrewe peh áhnte míó púara íre sáhnsáhúwe. ³⁹ Siyahbankirowana Sísaga mi ke eqmaq suena sípiipéq kiasague Mágára marákórápéq pokúwe.

16

Sísansabé, Ótaq sansánúno u ehwéhne.

(Máhka 8.11-13; Áruká 12.54-56)

¹ Péhrasi kereq Sáyúsi kereqka Sísaba séra wega ahbabárinkeheéra wensabé, Manikánka are séhréh atahna taganehboq íopeqte ótaq sansánúno uwe. Ótaq sansánúno éra áhwárawe tagowe. ² [Áhwárawe tagowana wega sensabé, Ío tupekitaq penehriraq tagéq íre ibon-sinawire ewe. ³ Ahbiahipeq ibo muqmuriraq tagéq iboramé ibonsinawire ewe. Íopeq tagéq ibone sánsá ahtebahwe. Mina aiq ahtebéq peh ínega amahnága mirau arámbéhrí tagéq íre ahtebahwe.] ⁴ Amahnága oga míáh kégá Manikánsabe íre iuwahbehraq ahbabáq ke míáhwe. Ótaq sansá sokigi aio ewo? Írakaumo. Sóna sóreq wanípípéq míotaq Manikánka ótaq sansá miraúwe.* Peh morá mi sansá iahreraq itahnaq iwíáhue tagagehe. Mó otáq sánsá íre sokigi ainíe éna se suena pokúwe.

Paréti muoráhi naneqsabé pabeqme ehwéhne.

(Máhka 8.14-21)

⁵ Ite Sísaga kérahwána kegá káwehu seberaebéq pokowanaraq paréti ibitagúwaq íre meyhawáne. ⁶ Sísaga itensabé, Tagariáhro. Péhrasi kereq Sáyúsi kereqne paréti muoráhi naneq pehragahro úwe. ⁷ Úwaq itega iteite náhenéq, Itega paréti ibitaginsabé mi ehwéh teire ewane. ⁸ Ewanana Sísaga itene ehweh ahtebéna itensabé, Ite paréti íre kéh éhwéhmé aneqsabé sío síoo? Itega ínénsabe pehgáritaq aiq pútare aintáhwe. ⁹ Amahnága teiú éhwéh íre iraho? Ínégá 5 táhúséni (5,000) weh moberíáh paréti keqme kirabourataq arahqmé áhnte matome íre iahreraq kehro? ¹⁰ Abapete téhtaré paréti keqme 4 táhúséni (4,000) weh kirabourataq arahq áhnte matome íre iahreraq kehro? ¹¹ Íné íre parétiyabé iraruge. Minayabe arahinsabé íre iahtebaho? Péhrasi kereq Sáyúsi kereqne paréti muoráhi naneq pehragahro úwe.

¹² Úwaq ite we kérahwána kegá iwíáhéq, Íre paréti muoráhi naneqsabé peh Péhrasi kereq Sáyúsi kereqka síwáhnoro ehwéhnsabé irarire éq iahtebahwane.

* **16:4:** Wehukení wenáwíq Sónansabé éhwéhmé púku anehepeqte séhírámé Manikáne Púkuipéq Kéh Áwahe Éhwéhne ue kéhrapeq tagáhnno.

Pítağa Sísansabé, Are Manikáne ahninkáwá wóne ú ehwehne.

(Máhka 8.27-30; Árúka 9.18-21)

¹³ Sísaga Sésaría Pírípái suwahpeq wahtotaq kútaq ite we kérahwána keyábé kasenéna, Mó kegá íné wehukení úku anínsábé inse aintaho úwe. ¹⁴ Inse aintaho úwaq, Arensabé mó kegá, Sóni wání meri merini aní míre ewe. Mó kegá, Are Éráísa wire ewara mó kegá, Are Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Sérémáísa wire ewe. Mó kegá, Are peh Manikáne ehweh irari aní míre ewe ewane. ¹⁵ Ewanana Sísaga itensabé, Itega ínénsabe inse aintaho úwana ¹⁶ Sáímóni Pítağa wensabé, Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna omaq ato aní móne. Maniká mía míai anínirah are wenahni móne úwe. ¹⁷ Úwana Sísaga Pítansabé, Sónine ahninkáwá Sáímónio, arega irarénayabé iwíáh iwíáhúno. Arega irarénawe peh wehukega íre iwíáh atáhwah iraréne. Peh morá íópeqté Náníbógá iwíáh atéhre. ¹⁸ Teiníboq írátíáhro. Arenáwíq Pítae.† Wehukega ebahtaq pearáh náh íre míu míuia peh págegeue kagainserah íné tagariáh kéwé séhréh aitahtaq págegeue mía míaigehe. Íné tagariáh kégá pukirataq iraipéq íre pokigehe. ¹⁹ Íópeq Manikánka wahnah wahnahnirabeqte ónsáráté kí áwúge. Arega mah marákóipéq ahqáho atehna naneq Manikánka mi naneqsabé moq íópeq ahqáho atanae. Arega mah marákóipéq kowe atehna naneq Manikánka mi naneqsabé moq íópeq kowe atanae. ²⁰ Kowe atanae éna ite we kérahwána keyábé, Ínéwé Manikánka omaq ato aní míre mó ke teríyeho úwe

Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge ú ehwehne.

(Máhka 8.31-9.1; Árúka 9.22-27)

²¹ Mi tanáhráq Sísaga ite we kérahwána keyábé Sarúsarama suwahpeq pukinaú ehweh pahsuowe. Wega itensabé, Sarúsarama suwahpeq pokinauge. Mitaq mibeqté Asiu kené aboawah wehreq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka níwíoqnéra nubiq suaneherawoe. Nubiq suehrana íné pukéna apahtáro wéhékáhtaq iriwe oga úkinauge úwe.

²² Úwana Pítağa Sísaga meqmena móbeq móatena wensabé ehweh atena, Néne Wahnahno, arega iraréna ehwéhmé aiq pútaragínehboq Manikánsabe ahqáho ato inauge úwe. ²³ Úwana Sísaga pabeqme Pítansabé, Owainawano, móbeq míahno atena, Arega iraréna ehwéhmé Manikánka íre iwíáh atéhre. Minawé peh wehukeníne iwíáh púah íné pokona ah parosúéhneho úwe.

²⁴ Sísaga ite we kérahwána keyábé mahraréna, Íné sénireyabe awahbeh aníno, arerene awahbeh iwíáh suo. Manikáne arambehri mira aruqarurunsabé sega íné awankátaq táhparagéhe. Ínéga miraunserah miraue séniro. ²⁵ Wewensabé arutaboiréna peh wewene awahbeh iwíáh mira aruqaruri anímé oga mérapeq íre awaq miahráhire. Néne sánsá sehginieéna wewe awahbeh iwíáh susuri anímé oga mérapeq awaq miankéhe. ²⁶ Wehukenínká moke mah marákóipéqté ménsáméhnásá matiéhtaq tahirímé oga mérapeq íre awaq miahnaraqmé mi mensáméhnásánká árahue séhréh atéh iripo? Oga mérapeq awaq meyabe aneqtaté paiqmarankéhbo? Ahqáho. Íre paiqmaráhire. ²⁷ Nánibone patahga tahnsa téhreh naneqkakáq íné wehukení úku anínseq íópeqté kéreqka túónagake moke mah kehiná kéhínáné arambehri iwíáhue tagéna sainsuanauge. ²⁸ Teiníboq írátíáhro. Táhmaro iriwe míona ke pehipi íre pukigehe. Ebeqme íné wehukení úku aní Wahnah aní míahnaq tagéq anehe pukigehe úwe.

17

Sísane auranabiah mó kugú agú ehwehne.

(Máhka 9.2-13; Árúka 9.28-36)

† 16:18: Kárfiki kené ehweh Pítae úmé ebahne.

¹ Sísaga síwáhnorúwana abapete morá wéhékáh parabagúwana wega Sémísireq Sónireq mi abáhré mó aní Pítarerue meriqmena anotah sawéhrápéq kiuwe. ² Kiuwara sega tagotaq Sísane auranabiah mó kugú kaweq kugú agúwe. Wene auranabiah patahga tahnsa agúwana wene korósi anotah tabérábé téhreh tahnsá úkúwe. ³ Téhreh tahnsá úkúwara Mósísireq Éráisareqka íópeqté tunse ábóraragéra Sísareq ehwehnuwe. ⁴ Ehwehnuwana Pítaga Sísansabé, Itene Wahnahno, ite mahtaq miónayabé aiq kawerire. Are awahbáhnaraqmé ínégá apahtáro úqná pearaníe. Arene morá Mósísine morá Éráisane moráue pearaníe úwe.

⁵ Pearaníe útaq anotah tabérábé írábúyánká seubítíowana mipéqté éhwéhnká mahraréna,

Mañ anímé niruní nénáhní míre. Íné wensabé anotah nuwahbehre. Wene ehweh íráhro úwe.

⁶ Úwara Sísá kéro anítógá anotah ahréera sirehunseraráq méra siuranabiah marakóiperatíowana ⁷ Sísaga seba séna se táhtotawéna sensabé, Íre áhreoro. Irigoro úwara ⁸ sega awahnkanéra mó ke íre tagéra peñ morá Sísá webataq tagowe.

⁹ Sáwéhrapeqté tuegutaq Sísaga sensabé, Iteiyuwanka tageñ nanéq amahnága mó ke teríyeho. Íné wehukení úku aní pukéna iriwe oga úkonaraq terigéhe úwe.

¹⁰ Úwara we kéro anítógá Sísansabé kasenéra, Mósísine ehweh síwáhnoro kegá, Éráisa ebeq sínaraq aneñe Manikánka omaq ato aní aneñe sine eme aneqsabé irareo uwe.

¹¹ Uwana Sísaga sensabé, Éráisaga moke náneq kawerataniéena suraire. ¹² Ínéga teiníboq írátiáhro. Éráisawe aiq suraire. Wegá suraitaq we tagaro kegá, We Éráisa wire íre iwíáhia peñ seye suwahbarai sansánurowe. Seye suwahbarai sansánéra we íre kaweratárowe. Segá we áwíoqnaronserah íné wehukení úku aní moq níwíoqnagehe ¹³ úwara we kéro anítógá ahtebéra, Sísaga irarime Sóni wání meri merini anínsabé irarire uwe.

Sísaga owainawa kaqauwena animai kawerato ehwehne.

(Máhka 9.14-29; Áruká 9.37-42)

¹⁴ Segá áhnte ke míopi tueguwana mó anínká Sísaba séna we áhtónsabe arehunseraráq ména wensabé, ¹⁵ Anotah aníno, nénahnínsabé arutaboirate séhréh ato. We uwoyansanéna iraipéq tabiqme tabiqmeéna anotah erirana wánípipeq aguaguire. ¹⁶ Meqmena are kéréh kébá móátóge. Móátógarawe segá íre kaweratahráhowe úwe.

¹⁷ Íre kaweratahráhowe úwana Sísaga míó keyabé, Ite íre aiq pútare ainteq saiyo ke wóe. Iteba mía míaume ahkake awehraq kanabo? Itega miraonsabé nirupipeq umehime ahkake parabaginabo? Ahkake parabaginabo éna abowansabé, Arenahni ínéba meqme súno úwana meqmena súwana ¹⁸ Sísaga owainawansabé, We auwe pokúno atowana auwena pokútaq mi aní kaweragúwe.

¹⁹ Ite we kérahwána kegá itebataq Sísaba séq wensabé, Itewe árahinsabé owainawa íre kaqsuahráhuño kasenowane.

²⁰ Kasenowanana itensabé, Itega pehgáritaq aiq pútare aintáh púaq íre kaqsuahráhowe. Teiníboq írátiáhro. Manikánka séhréh aitañnaga miraorahúne iwíáhirataq wega séhréh aitéhnká miraorahowe. Téñwe mi iwíáh pehgáriq awánká ayu tahnsá kahñaraq itega sáwéhyabe, Móberagúno atéhrataq mirainawire. Mira iwíáhirataq áhnte pagégé sánsá miraorahowe. ²¹ [Ínéga kaqauwó ówáináwá wehukega pehipi íre kaqsuahráhowe. Táñutahuq aweñriéq púrerareq mina tahnsa owáináwámáñi kaqsuahráhowe úwe.]

Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge mónkakáq irarú ehwehne.

(Máhka 9.30-32; Áruká 9.43-45)

²² Sísareq ite we kérahwána kereqka Kehrari marákórápéq nowánaraq wega itensabé, Segá íné wehukení úku aní móintehrara nubiq suaneherawoe. ²³ Nubiq suehrana íné

pukéna apahtáro wéhékáhtáq iriwe oga úkinauge úwaq ite we kérahwána kené irupipeq umehagúwe.

Sísaga, Táhkísi moné awo ú ehwehne.

²⁴ Sísareq itereqka kure Kápénéáma suwahpeq kowanaraq Asiu kené momiwí nahtápéqté wáhnáhnká Pítaba séna wensabé, Ite íwáhnori anínká momiwí nahtápéq táhkísi moné awinkéhbo úwana ²⁵ kowe úwe. Kowe éna nahupeq kibekúwana Sísaga wensabé ebeq kasenána, Sáímónio, mah marákóipéqté wáhnáh kégá inseréhne táhkísi moné meياهو? Sensuwahrahne móne meياهو? Mó kahnáhné móne meياهو? Inseréhne meياهو íwíáhono úwana ²⁶ Pítaga wensabé, Mó kahnáhné móne meياهو úwana Sísaga wensabé, Minayabe ite Maniká kahnah míoya puata wene momiwí nahtápéq kawerinkeheéta táhkísi moné íre náwéyataq tahirí aiq kaweri irino. ²⁷ Segá itensabé abiahnsa aitéhboq pehipi aweyéhe. Mi tahkísi moné meyankehboq arega wání káwehutapeq pokue úku wánípipeq tuparuqme tagehnana téh pariahna pahné áwéhipeq tagé mipéq ebah moné tagankehe. Minawé arereq ínereqne táhkísi moné awehraq kanae. Mina mewe táhkísi moné meyéh ání móawo úwe.

18

Manikánka wahnah wahnahnirabeqte anotah anímé insebo i ehwéhne.

(Máhka 9.33-37; Áruká 9.46-48)

¹ Mi tanáhráq ite we kérahwána kegá Sísaba séq wensabé, Íopeq Manikánka wahnah wahnahnirabeq kiotaiki anímé insebo ewane.

² Ewanana Sísaga káriq aní áhrabéna ite ákáhpi atena ³ itensabé, Teiníboq írátíáhro. Itene píribahri sansá sueq káriq aní tahnsa úkirataq Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráhowe. ⁴ Wewensabé íre íwíáh íwíáhi aní peh mah káriq aní tahnsa ména íopeq Manikánka wahnah wahnahnirabeq mó ke kiotaikire. ⁵ Ínénsabe arutaboiraentina mahna tahnsa káriq aní séhréh atéh anínká íné moq séhréh aintéhre.

Ahbabáq sansanká aiq pútare atona sansá saiqnaruhráhi ehwéhne.

(Máhka 9.42-48; Áruká 17.1-2)

⁶ Sísaga mó mahraréna, Wehukenínká ínénsabe aiq pútare aintéh aní ahbabáq sansa áúgi ínaraqmé anotahtaq íre kawerire. Áúgi anínká káriq aní áúgi ínaraqmé wene anuopi anotah ebáh táhru táhruue púrúruia káwéhúpípeq tuparuahnana wánípipeq tupekitaq tahirímé aiq kaweri irino úwe.

⁷ Síúgio kewé anotah ahbábárowe. Mah marákó marákóipéq ahbabárorahi sansá peh kagaire. Áúgi anímé ahbabáq áhwáreh puana Manikánka anotahtaq kamah awinawire. ⁸ Arene aiayahnkaka are ahbabáratana ínaraq mina kiraqsuo. Íre aiayahnkakaq oga mérapeq pokinaraq aiq kawerinae. Moke aiayahnkakaq ahriahri teh iráipéq kaqauwáhnaraqmé anotah íre kawerinawire. ⁹ Arene auranka are ahbabáratana ínaraq mina piruqme suo. Peh morá áúránkákákq oga mérapeq pokinaraq aiq kawerinae. Téhtaré áúránkákákq ahriahri teh iráipéq kaqauwáhnaraqmé anotah íre kawerinawire úwe.

¹⁰⁻¹¹ Sísaga mó mahraréna, Káriq anímáínsabé abehq náneq mire íwíáhiyehboq kawerurero. Teiníboq írátíáhro. Se wahnahno íopeqté kégá íopeq Nánibo miéhrabeq ahriahri mía míaowe. [Íné wehukení úku anínká tabanago ke kaweriritanieéna suge úwe.]

Sipisípiq tabanaginsabé pabeqme ehwéhne.

(Áruká 15.3-7)

¹² Sísaga mó mahraréna, Sipisípiq wahnahni anínká áhnte sipisípiq 100 sipisípiq matíhtáq peh morá ká tabanagínaraq wega anerinkehbo? Aneq íwíáhoo? Wegá íre

tabanago kamári 99 sipísípiqmári uwaruntú sahtaqme nahrabeq sitena tabanagi ka kogabarinkehe. ¹³ Mi ka ábóraq marahnaraq iwíáh iwíáhinawire. Íre tabanagi kamárínsábé ákáhtaq iwíáh iwíáhéna ábóraq maréh kánsábé anotahtaq iwíáh iwíáhinawire. ¹⁴ Sipísípiq wahnáhnká wene tabanagi kansábé arutaboirinserah íópeqté Ítéribógá wene animári tabanague iraipéq pokiyeho éna arutaboirire úwe.

Are ahabáratéh ání kawerate sansa ehwéhne.

¹⁵ Sísaga mó mahraréna, Íné tagariéh ánínká are ahabáratahnaraq mó ke íre miéhrataq wene ahabábáqsabe koreawo. Wega arene ehweh irahnah aiq insahwé atankéhe. ¹⁶ Arene ehweh íre irahnaraqmé peh morá ánípópoq téhranítébópoq meriqme weba kúno. Itene ehweh irankéhboq se meriqme kúno. ¹⁷ Wega arereq sereqne ehweh íre irahnaraqmé momiwíorabeq Maniká tagariáh ké korerio. Wega moke sene ehweh íre irahnaraqmé we auwe nahnso aní, ahabábáq ani tahnsa peh áwé tagahro úwe.

¹⁸ Sísaga mó mahraréna, Teiníboq írátíáhro. Itega mah marákóipéq ahqáho atéhra naneq íópeq Manikánka mi naneq moq ahqáho atanae. Itega mah marákóipéq kowe atéhra naneq íópeq Manikánka mi naneq kowe atanae. ¹⁹ Mó teiníboq írátíáhro. Ite téhranítégá mah marákóipéq mó naneqsabé moráénue púrerirataq íópeq Maniká Iteriboga irena mirainawire. ²⁰ Ite téhranítégábópoq apahránítógábópoq ínénsabe iwíáhoneheéq momiwíirataq íné itereq míanauge úwe.

Mó kené ahabábáq íre ahreraq matiahno ú ehwehne.

²¹ Pítaga Sísaba séna wensabé, Néne Wahnahno, are tagariéh ánínká íné mótaq mótarue ahabáraitahnaraq árahue tanáhráq wene ahabábáq íre niahrreraq matianinkono? Abapete téhtaréráq wene ahabábáq íre niahrreraq matianinkono úwana, ²² Ahqáho. Abapete téhtaréráq íre awehraq kéhre. Arega íre sáhnahoráhóna tanáhráq wene ahabábáqsabe iwíáhineho. Wene ahabábáqmari íre ahreraq matiahno úwe.

²³ Wene ahabábáqmari íre ahreraq matiahno éna, Teiníboq írátíáhro. Manikánka wahnah wahnahnirabeqte sánsámé mah marákóipéqté wahnáhnká wene arambehrio ke miraurainserah sansáne. ²⁴ Mi wahnáhnká wene arambehrio kené sítárirarai moné kaweraritankehéna síahraburaire. Anotah moné 10,000,000 Kína tahnsá átárirarai aní weba móátárirana ²⁵ mi aníné átárirarai moné áhnte taqnobaguraire. Minayabe wene wahnahnka átárirarai moné meanieéna mahraréna, Moke we matiéh ménsáméhná paigmareq mi moné náníéro. Mi anínseq wene ahrereq wene animárinseq paigmareq mi moné náníéro urairana ²⁶ mi anínká weba séna áhreéna arehunseraráq ména, Ínénsabe arutaboirainte pehwehrue ainto. Arega íntáriahna moné moke awinauge urairana ²⁷ wene wahnahnka arutaboiratena mahraréna, Mi monéyábé anetaníbo éna, Pehipi soraq súáhro uraire. ²⁸ Urairana mi anínká pokue áwáhu arámbéhrí aní wene móne táhmaro Kiná 10 Kína tahnsá átárirarai aní tagéna wene anuopi táhtotawéna wensabé, Ínéga átárirarau moné nánio uraire. ²⁹ Nánio urairana wega arehunseraráq ména, Ínénsabe arutaboirainte pehwehrue ainto. Arega íntáriahna moné mókake awinauge urairana ³⁰ mi ehwéh íre irasa karábúsiipéq móátáráire. Móatena, Moke nánínagake pugeq auwaníe uraire. ³¹ Urairara mó arámbéhrí kégá mina tagéra sirupipeq págege agurairara sega sene wahnah moke koreawátówe.

³² Koreawátówana sene wahnahnka wene arambehri anínsábé áhraburairana surairana wensabé, Arewe íre kaweq arámbéhrí aní móne. Arega ínénsabe arutaboirainto énana néne móneyabé anetaníbo éna íre ahreraq matíóge. ³³ Ínéga arensabé nirutaboiratónserah arewé árahinsabé áwáhu arámbéhrí anínsábé íre arutaboiratahno éna anotah abíáhnánuraire. ³⁴ Abiahnsanéna mi aní meqména karábúsiipéq móátáráire. Néne móne moke nánínagake pugeq auwaníe uraire úwe. ³⁵ Sísaga mah pabéqmé éhwéh parabarúena anehe Pítarehyabe, Íné tagariéh ánínká ite ahabáraitahnaraq itene

irupipeq wene ahbabáq íre ahrreraq matíáhro. Ahrreraq matíéhrataq teawú wáhnáhnká miraurainserah íopeqté Náníbógá mína tahnsaninkehe úwe.

19

Sísaga wehga wene ahre kaqsueyabe irarú ehwehne.

(Máhka 10.1-12; Áruká 16.18)

¹ Sísaga mi ehwéh parabaruenta Kehrari marákórápéq suena Sorana aroipéq seber- aebéq Súría marákórápéq pokúwe. ² Pokúwara áhnte kegá we kérówara mitaqté áwáhré ké kaweraritowe.

³ Péhrasi kegá Sísaba séra wega ahbabáq ehweh irarinkeheéra áhwárawe tagéra kasenéra, Weh wewega iwíáhue wene ahre suewé mirao naneq sansápo uwe.

⁴ Uwana Sísaga sensabé, Manikáne ehwehnka mahraréna, Manikánka mah marákó márakó mirarotaq wega wehakaq ahreakáq mirarowe ire.

⁵ Wene ehwehnka mó mahraréna, Minayabe o menáhwéncá wenanoibone nahtapeq suena wene ahrreraq moráráq mía míagehe. Peh morá áníné áú tahnsa úkigehe íre. *(Stat 1.27, 2.24; Malakai 2.15)*

⁶ Itega mi sehirámé íre sáhnshawe tagaroo? Se peh morá ání tahnsa úkóyansabé se íre mó aní mó aní tahnsa méra peh morá ání tahnsa míagehe. Manikánka, Wehakaq ahreakáq moráráq mía míao tao aritonsabe wehga wene ahre súéhneho úwe.

⁷ Wene ahre súéhneho úwara Péhrasi kegá wensabé, Mósísine ehwehnka mahraréna, Wehga wene ahre kaqsuanie ínaraqmé pépahqtaq sehiranue móawena kaqsuankéhe ire. *(Lo 24.1-4)*

Mósísiga mah ehwéh aneqsabé irarúwo uwe.

⁸ Uwana Sísaga sensabé, Itereq itene igaqnaréhreq saiyo ke míona puana Mósísiga mah ehwéh irarúwe. Manikánka téh wehuke mirarotaq mira iwíáh íre úwe. ⁹ Teiníboq írátíáhro. Wene ahre íre ahbabáq ini míahnaraq awehkawagá pehipi kaqsuena mó ahre meyéhme wega aiq ahbabárire úwe.

¹⁰ Ite we kérahwána kegá Sísansabé, Wehreq wene ahrrereqsabé teienawe mahbiga ahre íre mera ahriahri peh míahnaraq aiq kawerire ewane.

¹¹ Ewanana Sísaga itensabé, Itega irare ehwéh moke mahbigaunká íre sehgoráhowe. Peh morá Manikánka omaq sitahna kegá sehgoráhowe. ¹² Mó mahbigáúncá ahre meyháráhowara mó mahbigáúncá ahre íre meyháráhowe. Móme sinowaréhga maqmíótaq sene sinonka íre kaweraguraire. Minayabe mi mahbigáúncá ahre íre meyháráhowe. Móme wehukega síwáhnata píruáhwará ahre íre meyháráhowe. Mó mahbigáúncá iwíáhéra, Manikánka wahnah wahnahnirabeqte árámbéhrí kawerue sehgiunayabé amahnága ahre íre meyhaneheqmúne ewe. Mah ehwéh sehgoráhi anínká irankéhe úwe.

Sísaga, Káriq anímárinká ínéba sewíagehboq ahqáho aritého ú ehwehne.

(Máhka 10.13-16; Áruká 18.15-17)

¹³ Wene ayahnkarataté táhtoqme púreraritankeheéra mó kegá káriq anímári meriqmera Sísaba mórítówe. Mórítówaq ite we kérahwána kegá mórító keyabé suwehgu ariteq ahqáho aritahwánana ¹⁴ mi káriq anímári ínéba sewíagehboq ahqáho aritého. Káriq anímárinká ínénsabe aiq pútare aintáh serahno kegá Manikánka wahnah wahnahnirabeq awaq miagéhe úwe. ¹⁵ Awaq miagéhe éna Sísaga wene ayahnkarataté mi káriq anímári táhtotawéna mitaq suena pokúwe.

Áhnte mensáméhnsháncákákáq ánínsabé árahue oga mérapeq awaq mianabo i ehwéhne.

(Máhka 10.17-31; Áruká 18.18-30)

¹⁶ Peh morá wéhgá Sísaba séna wensabé, Íwáhnoraníno, oga mérapeq awaq mianíboq aneq kawéq árámbéhrí ininkono kasenúwe.

¹⁷ Kasenúwana Sísaga wensabé, Aneqsabé ínénsabe kaweq sansánsábé kasenono? Peh morá ánínká webataq kaweqtaq mía míaire. Oga mía míainkehboq Manikánka sehgióro ú ehweh sehgio úwe.

¹⁸ Úwana wega Sísansabé, Aneq sehgióro ú ehweh sehginínkono úwana Sísaga wensabé, Mó aní subiq súéhneho. Mó aniné ahre abariineho. Mó anínsábé péhe éhwéh atéhneho. ¹⁹ Iteinoibone ehweh ireq se séhréh arítáhiro. Arerensabé arutaboírónanserah arene iyahnabo anínsábé moq arutaboírúno úwe. *(Kisim Bek 20.12-16)*

²⁰ Úwana mi anínká Sísansabé, Moke mi ehwéh kawerue sehgiúge. Móme aneq arámbehrí ininkono úwana ²¹ Sísaga wensabé, Are kaweqtaq míankehboq pokue moke matiahna mensáméhnsá paiqmaqme móne mewe tabonah ke nário. Mirainaraqmé íópeq kaweq naneqmarí matiankehe. Tabonah ke moke nárie íné séniro úwana ²² mi anínká irena áhnte mensáméhnsá ko púana wene arupipeq umeh agúwana pokúwe.

²³ Sísaga ite we kérahwána keyábé mahraréna, Áhnte mensáméhnsá matiáh kégá íópeq Manikánka wahnah wahnahnirabeq kieyabe anotah pagégéue mirao naneq mire. ²⁴ Teiníboq írátíáhiro. Kéhma anotah kane. Mi kanká wai abahrabahpipéq kéagínayabé págegeue mirai naneq mire. Mina inserah áhnte mensáméhnsá matiéh ánínká íópeq Manikánka wahnah wahnahnirabeq kinayabé anotah pagégéue mirai naneq mire úwe.

²⁵ Úwaq itega mi ehwéhnsábé anotah ahténéq Sísansabé, Minayabe insega oga mérapeq awaq miahráhiro ue kasenowane.

²⁶ Kasenowanana Sísaga ite ebitáwéna itensabé, Wehukega íre miraorahowe. Peh morá Manikánka moke miraorahire úwe.

²⁷ Úwana Pítaga wensabé, Itega moke mationa naneq sueq are kérone. Minayabe itega aneq awaq mianéhnkono úwana

²⁸ Sísaga itensabé, Teiníboq írátíáhiro. Mókake moke kéh náneq o naneq úkínaraq íné wehukení úku anínká págegeue anotah wahnáhnnonarabeq tútuue ména wahnahninie. Mi tanáhráq itega wahnahnirarabeq tútuue méq airápété téhtaré Ísara ke káhnánsábé ehweh ariteq sainsuagéhe. ²⁹ Ínénsabe sirutaboírera néne arambehri miraoneheéra sene nahme sene marakówé súáhmé amahnága áhnte mó nahmé marakówé awaq miagéhe. Mókake oga mérapeqkákák awaq miagéhe. Néne arambehri miraoneheéra sinahnowarehwé siwahwarehwé sensibáqmarimé sensinoibowe sene animárímé súáhmé amahnága áhnte mó kegá sensuwahrah úkigehe. Mókake oga mérapeq moq awaq miagéhe. ³⁰ Amahnága áhnte ebeq se kegá mi tanáhráq sinehe kigehe. Sinehe se kegá ebeq kigehe úwe.

20

Arambehrio ke monseráh ápéq náriu pabéqmé éhwéhne.

¹ Sísaga mó mahraréna, So wahnahnurair aní éhweh teinie. Wega wahnahnurainserah Manikánka íópeq wahnah wahnahnire. So wahnahnurair anínká wene sotáq arambehriira ke ahbiahipeq kogabaréna ² ábóraq marena sensabé, Néne sotápéq koarambehriirataq penahnaraq morá Kíná morá Kíná tahnsanue* náinie urairara kowe urowana wene sotápéq eqmaq súátáire. ³ Pópoqnah ákáhtaq kiraitaq paiqnanátapeq kurairara táhmaro mó kegá mitaq peh míarowe. ⁴ Peh míarowana wega sensabé, Néne sotápéq koarambehriirataq penahnaraq awehraq apéq náinie urairara ⁵ kowe éra koarambehriurowe.

⁶ Wéhékáhnabubunkakákáq tunsoreráitaqkákákáq wega mó ke ábóraq marena wene sotápéq eqmaq súátáire. ⁷ Íó tupekinauraitaq wega paiqnanátapeq kouwekurairara táhmaro ke mitaq peh míarowe. Peh míarowana wega sensabé, Aneqsabé moke wéhékáh peh míaho

* **20:2:** Asiu kené móne áwíq íre Kínae. Írakaumo. Sene móne mó awíq kowe.

urairara, Mó anínká arambehri íre ínsábé peh míone urowana, Aiq míre. Néne sotápéq koarambehrioro arítáráire úwe.

⁸ Koarambehrioro aritena petairabeq so aboga sotáq arambehrio kené wahnah anínsábé áhrabéna wensabé, Moke arambehrio ke síáhrabue ápeq nário. Arambehrirapéq sinehe se ke ebeq nárie ebeq se ke anehe nário uraire. ⁹ Sinehe suro ke morá Kíná morá Kínáue síátáire. ¹⁰ Síátáirara ebeq suro kegá iwíáhéra, Wega métáq se ke morá Kíná morá Kínáue sínsábé ite anotah apéq meyanehéqmúne íwíáhurowe. Anotah apéq meyanehéqmúne íwíáhurowana se moq morá Kíná morá Kínáue síátáirara mewera ¹¹ so abonsabé abiahnsa atárówe. ¹² Abiahnsa atera wensabé, Amahnága se kewé pehgáriq arámbéhríowe. Itewe moke wéhékáh arambehriúnana anotah patáhga kamah aíre. Minayabe aneqsábé monseráh monseráhnue ápeq nário urowe.

¹³ Úrowana so aboga sene ehweh irena peh morá ánínsábé, Néne iyahnabo aníno, arensabé íre ahbabáratóge. Ahbiahipeq, Néne sotápéq arambehri éwahnaraq morá Kíná awiníe uguh kowe aintahna wino. ¹⁴ Minayabe arene móne mewe pokúno. Are áwúnserahnue inehe se ke moq náriúge. ¹⁵ Nénéne móne nárie sansá néne arambehri wire. Anehepeqte ké áhnte nariúnsábé ínénsabe abiahnsa aintahna mino uraire úwe.

¹⁶ Sísga mó mahraréna, Pabeqme ehwéh teiúnserah sinehe se kegá ebeq kirarawe ebeq se kegá sinehe kigehe úwe.

Náhmábh 3 tanáhráq Sísga, Íné pukéna oga úkinauge ú ehwehne.

(Máhka 10.32-34; Áríka 18.31-33)

¹⁷ Sísga Sarúsarama suwahpeqte áhtápéq kútaq ite we airápété téhtaré kérahwána ke itebataqsabé mahraréna, ¹⁸ Teiníboq írátíáhro. Ité pokue Sarúsarama suwahpeq míáhnaraq peh morá anínká íné wehukení úku aní Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqpa mónuankéhe. Mónuahnara sega íné, Subiq súáhro aritehrara ¹⁹ nubiq suageheéra nahnso keba mónuagéhe. Nahnso kegá niwiréh aintera sehikarankákáq áréti sahtáté nubiqmarera awankátaq táhparagéhe. Awankátaq táhparéhrataqmé íné pukonana apahtáro wéhékáhtáq iriwe oganúq intankéhe úwe.

Sémísireq Sónireqka anotah anité úkéyabe suwahbó ehwehne.

(Máhka 10.35-45)

²⁰ Sébérine ahrega sene ahninkáwáraré meriqmena Sísga séna arehunseraráq ména wensabé, Ínéga teawéna ehwéh miraúno úwe. ²¹ Úwana Sísga wensabé, Aneq ehwéh kehro úwana wega wensabé, Arega wahnah wahnahnónarabeq míéhnaq nénahnité mó anímé arene ayah púpeq mó anímé arene ayahnaperue tútuue míagehe arito úwe.

²² Úwana Sísga mi abáráhréyábé, Itega mah ehwéhmé íre iwíáhóye. Íre iwíáhóye éna pabeqme ehwéh mahraréna, Ínéga no kahpúipéqté náneq itega moq nahrahoyo úwara sega, Aiq nahahúye uye. ²³ Uyana Sísga sensabé, Ínéga no kahpúipéqté náneq itega moq nayehetawoye. Peh néne niyah púpeqkakáq niyahnapeqkakáq tútuue míéhra ke omaq sitewé íre néne arambehri wire. Nániboga omaq sitéh ánitégá mitaq tútuue míayeherawoye úwe.

²⁴ Úwaq ite we kérahwána inayáhnkú kegá mah ehwéh ireq mi abáráhréyábé suwehgu aritahwáne. ²⁵ Suwehgu aritahwánana Sísga moke ite we kérahwána keyábé, Ínéba sewíáhro éna itensabé, Mah marákóipéqté sánsámé mó kegá sene ehweh sehigigeheéra wahnah kegá wahnahnarítáhwe. Sene anotah wehwárínká, Itene ehweh ireq séhgíóro éra págegeue wahnahnarítáhwe. Mi sansá aiq tagaríáhwe. ²⁶ Itewe mi sansá íre oro. Ahqáho. Íné anotah aní míanie íwíáhi anínká wereq míáh ké séhréh aritankéhe. ²⁷ Néne iyahnabone wahnah míanie íwíáhi anínká sene arambehriaraq séhréh aritankéhe. ²⁸ Íné wehukení úku anímé mó kegá íné séhréh aintageheéna tutaugo? Írakaumo. Ínéga mó

ke séhréh aritanieéna tutaugé. Áhnte ke oga míagehboq se merirena kaweraritanieéna pukinie úwe.

Sísaga aura pira ánité kawerarito ehwéhne.

(Máhka 10.46-52; Áruká 18.35-43)

²⁹ Itega Séríko suwahpeq suahwánara áhnte kegá Sísá kéroúwe. ³⁰ Kéroúwara aura pira ánitégá ahnayehráq tútuue méra Sísá kótaikire u irera anotah ehwéhne mahraréra, Tébitine anahwao, arutaboiraite uye. ³¹ Uyara míó kega suwehgu aritera ehiya míáhtao arítówara sega íre túbáh agia peh mónkakák anotahta q iraréra, Tébitine anahwao, arutaboiraite uye.

³² Uyana Sísaga iriwe ména sensabé síáhrabéna, Aneraitanínkono úwara ³³ sega wensabé, Anotah aníno, iura kawerairito uyana ³⁴ Sísaga sensabé arutaboiraite sene siura táhtorowara sega apubúue tagéra Sísá kéroúye.

21

Sísaga Sarúsarama suwahpeq kú ehwehne.

(Máhka 11.1-11; Áruká 19.28-40; Sóni 12.12-19)

¹ Itega Sarúsarama suwahpeq wahtotaq konehe owanaraq itega Óriwi sawéhrápéq kiowáne. Mi sawéhwé Páitápási suwahpeq wahtotaq kéhre. Mitaq kiowánaraq Sísaga we kéroúya anité eqmaq suanaútaq ² sensabé, Isebeq wahtotaq ke suwahpeq pokotao. Mitaq kirataq iyaráh kátaré, tónkiakák wene áráhqkakaq tagéta pugeqme meqme setao. ³ Pugeréhataq mó anínká itensabé, Aneqsabé pugerehyo ínaraqmé, Itene Wahnah áhkokóue kinkeheéta meroye teawétao. Teawírataq wega apubúue, Meqme pokotao inkéhe éna eqmaq suowe.

⁴ Manikáne ehweh aiq pútaraginkeheéna Sísaga tónki kowerahtao éna eqmaq suowe. Manikáne ehweh irarú anínká naho sehiranue mahraréra,

⁵ Moke Sáióna* suwahpeqte ké korerieq mahrarero. Amahnága itene Wahnahnka iteba sire. We uwaresa aní miéhra na tónkiga áhkokóuena sire. We tónki áráhqne abobiahta q tútuue miéhra na meqme sire koreríero úwe. *(Sekaraia 9.9)*

⁶ Mi anité eqmaq suowara pokue Sísaga teriunserah ⁷ mi kátaré meriqme séra sene korósi mi kané abobiahta q uwiq máróyana Sísaga mi tonkíné abobiahta q kierútu agúwe.

⁸ Áhnte kegá Sísansabé iwíáh iwíáh ató púara sene korósi ahtapeq uwiqme abaeue móarówara mó kegá awanká ayahnawe apiwe ahtapeq awahrirarówe. ⁹ Awahrirarówara Sísareq moráráq ebeq ku kereq anehe ku kereqka anotah ehwéhne mahraréra, Tébitine anahwansabé iwíáh iwíáh atone. Itene Wahnah áwirue si anínsabé iwíáh iwíáh atone. Maniká íópeq miéhraq wensabé iwíáh iwíáh atone uwe.

¹⁰ Sísaga Sarúsarama suwahpeq kútaq ómi mibeqté kegá kurináhnéra áhnte ehwéhnéra, Mi anímé insebo uwara ¹¹ Sísareq su kegá, Mah anímé Manikáne ehweh irari aní wenáwíq Sísae. We Néhsara suwahpeqte Kehrari marákórápéqté áníne uwe.

Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté paiqnanánu ke máhpeq kaqsuo ehwéhne.

(Máhka 11.15-19; Áruká 19.45-48; Sóni 2.13-22)

¹² Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wíráipéq kibekéna mitaq paiqnanánu ke máhpeq kaqsuowe. Kaqsuena móne paiqnanánu kené wéhuwehu tahbéwári pioruena kiboki paiqnanánu kené síahwarí paentárara aruowe. ¹³ Paentáruena sensabé, Manikáne ehwehnka mahraréra,

Néne nahme púreré nahne ue áwiratagéhe ire.

(Aisaia 56.7)

Itega miraonka mah nahmé aebó kegá mehwatíáhnserah nah úkire úwe.

* **21:5:** Sáiónawe Sarúsarama suwahpeqsabé mó awíre.

¹⁴ Aura pira kéreq soriqnah kereqka Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq kibekéra Sísaba suwana kaweraritowe. ¹⁵ Kaweraritowara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka Sísaga kawerarito arámbéhrí tagowe. Tagowara mibeqté káriq anímárinká mahraréra, Tébitine anahwansábé iwíáh iwíáh atone uwara irera mi kegá Sísansabé abiahnsa atówe. ¹⁶ Abiahnsa atera wensabé, Sega irare ehwéhmé aiq irahno uwara Sísaga sensabé, Ai q íróge. Manikáne ehwehnka mahraréna, Káriq anímárinseq inahunahnímárinseqka arensabé iwíáh iwíáh atáhwe ire. *(Buk Song 8.2)*

Itega mi ehwéhmé ire sáhnshoo éna ¹⁷ se suena Sarúsarama suwahpeq suena Pétáni suwahpeq kogauwe.

Sísaga irarúnka awanká apubúue ehyatagú ehwehne.
(Máhka 11.12-14,20-24)

¹⁸ Ahbiahipeq Sísaga Sarúsarama suwahpeq kouwekinaútaq ahtapeq ména arupibiúwana ¹⁹ awanká tagówana awankánara sabátáhq koragówana íre serankakáq peh ánáh kowe. Awankánara írakaunúnsabe Sísaga mi awánkánsábé, Mókake sera íre iyaniewóne úwana mi awánká apubúue ehyatagúwe.

²⁰ Apubúue ehyatagúwaq ite we kérahwána kegá tagéq kurináhnéq wensabé, Árahue apubúue ehyatagirowa ²¹ Sísaga itensabé, Teiníboq írátíáhro. Itega árahinabomo iwíáh íre iwíáhia peh Manikánka mirainawire iwíáhirataq ínégá unserahnoneheqmóe. Íre peh morá mahna tahnsanigehe. Itega mi sawéhyábé teaweq, Saweho, arega mitaq sue anotah kawéhúpípéq kogahno teawírataqmé mirainawire. ²² Itega, Manikánka mirainawire iwíáhéq púrerirataq itega teawíra ehwéh irena mirainawire úwe.

Sísansabé, Insega miraúno atáráiro u ehwéhne.
(Máhka 11.27-33; Árúka 20.1-8)

²³ Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wíráipéq kibekéna síwáhnorúwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené abowah wehreqka weba séra kasenéra, Arega miraóna naneq árahinie miraono? Insega miraúno atáráiro? Teio uwe. Teio uwana Sísaga sensabé, Ínéga itensabé moq kaseninie. ²⁴ Ínéga kasenona ehwéh tenírataqmé ínénsabe miraúno aintárái aní teinie úwe. ²⁵ Teinie éna kasenéna, Sóniga wání meri merininkeheéna insega eqmaq áuwátáiro? Manikánka eqmaq áuwátáiro? Peh wehukega eqmaq áuwátóo? Teniéro úwe.

Tenieéro éna, Tenírataqmé ínénsabe miraúno aintárái aní teinie úwara sega epéq sío síoéra, Anere teawenéhknono? Manikánka Sóni eqmaq áuwátáire ue teawénaraqmé wega itensabé, Aneqsabé wene ehwehnsabé íre aiq pútare ataróo inae éra, ²⁶ Itega wensabé, Wehukega Sóni eqmaq áuwátówe ue teawénaraqmé mahta q sáhuriáh kégá, Sóniwe Manikáne ehweh irarurai aní míre iwíáho puara iubiyehe éra sío síouwe. ²⁷ Sío síoéra Sísansabé, Sóniwe insega eqmaq áuwátáiramo. Itega íre tagarione uwana Sísaga sensabé, Itega íné íre teniéwe. Minayabe ínégá moq ínénsabe miraúno aintárái aní íre teinie úwe.

Se ábárahreyábé pabeqme ehwéhne.

²⁸ Sísaga sensabé mó mahraréna, Ínéga teiéna ehwéh iwíáhue tagahro. Se ábárahreyábé teinie. Sibowágá awahwánsábé, Iboramé néne sotápéq koarambehriúno atáráirana, ²⁹ Ahqáho. Nuwahriehre éna anehe mó iwíáhéna wenabone sotápéq koarambehriuraire. ³⁰ Sibowágá ábáqkawansábé monseráh éhwéh teawátáirana, Koarambehriuraire éna anehe íre koarambehriuraire. ³¹ Mi abárahregá sibowá awahbarai iwíáh insega sehgirairo úwara sega wensabé, Awahwágáe uwe.

Uwana Sísaga sensabé, Teiníboq írátíáhro. Aebó kéreq ahababáq ininsónseqka Maniká awahbeh sansá sehgiara wega wahnah wahnahnirabeq ebeq kiraq ite sinehe kigehe.

³² Sóni wání meri merini anínká iteba séna kaweqtaq mía míaorahi sansá sokigi aiátáiraq wensabé íre aiq pútare atárówe. Aebó kéreq ahbabáq ininsónseqka wene ehweh irera wensabé aiq pútare atera sene ahbabáq sansa sutowe. Sutowaq tagéq iteitene ahbabáq sansa íre susa mó iwíáh íre owe. Wensabé íre aiq pútare atárówe úwe.

Sotáq wahnahnuro ahbabáq keyábé pabeqme ehwéhne.

(Máhka 12.1-12; Áríka 20.9-19)

³³ Sísaga sensabé mó mahraréna, Mó pabeqme ehwéh teiníboq írátíáhro éna, Anotah wehgá sonsoqme náhniáq sera ayu uqmarena wira arena wahnahnína uqná peataire. Pearena náhniáq sera ano kunubaipéq sarerankeheéna mata ubuqmarena mó keyábé, Néne sotáq wahnahnue náwe soqintewáhro aritena mitaq suena íre wahto wáhnaupéqté ké suwahqpeq pokuraire. ³⁴ Náhniáq sera irái tanáhráq wene arambehri keyábé, Ákáhtaq koweyáhro éna se sotáq wahnahnuro keba eqmaq súátáire. ³⁵ Eqmaq súátáirara sotáq wahnahnuro kegá se táhtoqme mó aní subiqmarera mó aní subiq suera mó aní ebahnsa subiqme kaqsutowe. ³⁶ Kaqsutowana so aboga áhnte mó ke eqmaq sutairara sotáq wahnahnuro kegá téh eqmaq sutai ke íre kawerarítaró serahnurowe.

³⁷ Anehe so aboga wenahni eqmataire. Eqmarena iwíáhéna, Nénahni púara sotáq wahnahnuro kegá wensabé áhtenéra wene ehweh iragéhe éna eqmataire. ³⁸ Eqmatairana wahto kuraitaq sotáq wahnahnuro kegá we tagéra seye náhenéra, So abone ahninkáwá aiq sire. Mah so awaq mianéhboq we subiq suanéhe íwíáhéra ³⁹ we táhtoqme máhpeq móatera subiq sutowe. ⁴⁰ Subiq sutonsabé so aboga sínaraq wene sotáq wahnahnuro ke anere aritankéhbo kasenúwe.

⁴¹ Kasenúwara sega Sísansabé, So aboga kouwekínaraq mi ahbabáq ké kamah ariena subiq suanawire. Sera putáhnaraq wega kawerue nágwira ke wene sotáq wahnahnigeheéna eqsitankéhe uwe.

⁴² Uwana Sísaga sensabé, Manikáne ehwehnka ínénsabe mahraréna, Nah piáh kéga suto wahqká moke nahwiahnsanse kiotaikire. Itene Wahnahnka mirainsabé itega, Kaweq sansáne iwíáhúne ire.† *(Buk Song 118.22-23; Aisaia 28.16)*

Ite Asiu kewé mi sehirá íre sáhnsahoo? ⁴³ Teiníboq írátíáhro. Manikánka wahnahnahnirabeq itewe íre awaq mianeheqmóe. Wehukega so kawerue wahnahnéra kaweq tahutáhúq ísíwe sene wahnahn áwiranserahnira kegá awaq miagéhe. ⁴⁴ [Mi wahqtáq inahnsabé abiro abiro aginawire úwe.] *(Aisaia 8.14-15)*

⁴⁵ Sísaga mah pabéqmé éhwéh irarúwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Péhrasi kereqka irera, Wegá itensabé irarire uwe. ⁴⁶ Uwara mitaq míó kega, Sísawe Manikáne ehweh irari aní míre íwíáhunsabé Péhrasi kereqka Sísá táhtoqme karábúsiipéq móataneheqmúne iwíáhéra míó keyabé áhreu puara túbáh aguwe.

22

Táhutahuronehboq mahbeq sero únsabe pabeqme ehwéhne.

(Áríka 14.16-24)

¹ Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, ² Íópeq Manikánka wahnahnahnirabeq pokira sansámé anotah wahnahnká miraurainserahne. Mi wahnahné ahninkáwágá ahre meanauraitaq wenaboga wehekeq kiraboinieéna áhnte tahutáhúq kawerataire.

³ Táhutahuq kawerarena wene arambehri keyábé, Ínéga máhoro urau keyábé, Táhutahuq aiq téhre. Mahbeq sero koreriéro urairara koreriátówara sega íre suowe. ⁴ Íre suro puana

† **21:42:** Asiu kegá sene nahmarí ebahtaté pearówe. Minayabe Káríki ehwéhmé wahq éhwehme íre kéhre. Peh ebahne kéhre.

wahnah anínká mó arámbéhrí keyábé, Mi ke mónkakáq koreriéro. Sensabé mahrarue korerieq, Káhoakáq áráhqqakaaq subiqmarena tirúgana aiq téhre. Moke táhutahuq amahnága aiq kawerunsabé peheráh sero ue koreriéro éna eqmaq sutaire.

⁵ Eqmaq sutairara koreriátówara sega mi ehwéhnsabé anetaníbo éra seyene ahwiminurowe. Mó anínká wene sotápéq pokurairana mó anínká wene paiqnaná nahtápéq pokurairara ⁶ mó kegá wahnahne arambehrio ke táhtoqme íre kaweraritera subiq sutowe. ⁷ Subiq sutowana wahnah anínká anotah abíáhnsánéna wene sóntía ke eqmataire. Eqmatairara sóntía kegá subiq suto ke subiq suera sene nahmarí kekirutowe.

⁸ Kekirutowana wahnah anínká mó arámbéhrí ke síáhrabéna sensabé, Nénahni ahre meyéhnsabé táhutahuq kawerarena síáhrabu kegá abehq sánsánonsabé ahqáho arítóge.

⁹ Minayabe wahba áhtápéq pokue moke tagehra keyábé, Táhutahuq kowe nagehboq máhoro arítáhro urairara ¹⁰ wahba áhtápéq pokue moke tagaro ke meriqmera surowe. Kaweq kereq ahababáq kereq meriqmera surowana wahnahne nah kígiuraire.

¹¹ Kígiurairana wahnah anínká meriro ke koragéna pahouwiuro awahriq ambántá íre awahriria surai aní tagówe. ¹² Tagéna wensabé, Árahinsabé awahriq ambántá íre aneranerue suria pehipi seno uraire. Urairana mi anínká íre ehwehnorahurairana ¹³ wahnah anínká wene arambehri keyábé, Mah aniné aiayah táhru táhruue máhpeq sunkíkírabeq tuparúáhro. Mitaq sunkíkírabeq moke míáh kegá anotah ibiséra uwo uwo urowe úwe.

¹⁴ Sísaga mó mahraréna, Mah pabéqmé éhwéh áwahe íráhro. Manikánka íregáritaq keyábé, Máhoro irara áhnte kegá, Íuwahriehre e puana wega peh táhmaro omaq sitéhre úwe.

Sega Sísansabé, Táhkísi moné awenéhnkono u ehwéhne.

(Máhka 12.13-17; Árúka 20.20-26)

¹⁵ Úwara Péhrasi kegá móbeq pokue sío síoéra, Sísaga ahababáq ehweh irarinkehboq áhwárawe tagéq aneq pagégé éhwéh kasenonehnkono éra iwíáhuwe. ¹⁶ Iwíáhéra táhmaro se kéro kereq Éróti kahnáh kéreq Sísaba eqmaq suowara kure Sísansabé, Anotah aníno, ite tagarionawe arewe aiq pútaq ehwéh íraréna aní móne. Arega anotah kereq pehgáriq kereqsabé peh monseráh íwíáhóne. Arega wehuke íre ehnenia peh Manikáne sansá ahriahri tabúsoqme pahsuqme íwáhnoróne. ¹⁷ Minayabe ite iahtebanehboq teio. Aneq iwíáhono? Itega Aroma kené wahnah aní Sísáhri táhkísi moné awenéhnkono? Árahonehnkono? Arega iwíáhóna ehwéh teio uwe.

¹⁸ Teio uwana Sísaga sene sirupipeqté áhbábáq íwíáh tagéna sensabé, Itewe kopéráhpéro ke wóe. Aneqsabé áhwárawe tagéq níwíoqnaho? ¹⁹ Táhkísi ira moné teniéro úwara sega peh morá ébáh móné ábóraq márówe. ²⁰ Ábóraq márówana Sísaga sensabé, Mah monéráq píkísahakáq áwíqqakaaq insene kehro úwara sega wensabé, ²¹ Aroma kené wahnah aní Sísáhrinee uwe. Uwana Sísaga sensabé, Aroma kené wahnahne náneq wewe náwéro. Manikáne naneq wewe Maniká náwéro úwe.

²² Péhrasi kega wene ehweh írótaq áhtenéra we auwera pokuwe.

Sísaga, Pusa ké oganúq sitankéhe ú ehwehne.

(Máhka 12.18-27; Árúka 20.27-40)

²³ Sáyúsi kewé pusa ké íre iriwe oganúq sitankéhe íwíáhu kee. Mi wehekáh táhmaro mi kegá Sísaba séra wensabé, ²⁴ Íwáhnoraníno, Mósísine sehiranka maharéna, Íre aninkákáq wéh pukínaraq wenábáqka kéweiní meyankehe. Mi inínká maqmarahna animári wenawahne animári míageheéna meyankehe íre. *(Lo 25.5)*

²⁵ Minayabe abapete téhranité se ábárahnah iteba míarowe. Sensuwahga ahre mewena íre aninkákáq uraitaq pukuraire. ²⁶ Pukurairana náhmbáh 2 abaqkávága awahwáné kéweiní mewena íre aninkákáq uraitaq pukurairana náhmbáh 3 abaqkávága

moq monseráhnurairé. Moke mi abaráhnáhnahnka mi iní mótaq mótarue mewera íre aninkákáq urotaq orah animárí pukurowana ²⁷ sinehemé mi iní moq pukuraire. ²⁸ Moke mi abaráhnáhnahnka mi iní meronsabé iriwe oganúq sitahnaraq insene ahre míanabo kasenuwe.

²⁹ Kasenuwana Sísaga sensabé, Itewe Manikáne púkuipéqté séhíránkákáq wega págegeue miraorahi sansánkákáq íre ahtebah puaq áhwára áhwára ahbabáq iwiáhowe. ³⁰ Manikánka pusa ké iriwe oganúq sitahnaraq se peh íópeqté ké tahnsa mía míaigehe. Mi tanáhráq wehga ahre íre meyagéhe. Ahrega íre wehkigehe.

³¹ Pusa ké iriwe oganúq sitahnayabé Manikáne púkuipéqté séhírámé íre sáhnsahoo? ³² Wene ehwehnka ite teiena, Íné Ébárahmane Maniká múge. Íné Áhísáhkine Maniká múge. Íné Sékópane Maniká múge íre. *(Kisim Bek 3.6)*

Manikámé íre pusa kéné Manikáne. Írakaumo. We peh oga miáh kéné Maniká míre* úwara ³³ mitaq sáhuríó kega mi ehwéh irera áhtenuwe.

Sísaga Manikáne kiotaiki ehwehnsabé irarú ehwehne.

(Máhka 12.28-31; Áruká 10.25-28)

³⁴ Sísaga irarúnka Sáyúsi kegá ehiansá aguwara Péhrasi kegá irera momiwíéra Sísaba suwe. ³⁵ Suwana peh morá Péhrasi aní, Mósísine ehweh síwáhnoru anínká Sísaga ahbabáq ehweh irarinkeheéna áhwárawe tagéna kasenuwe. ³⁶ Kasenéna, Íwáhnoraníno, sehgióro ú ehwehmé aneq ehwéhnká mó ehwéh kiotaikiro úwana ³⁷ Sísaga wensabé, Kiotaiki ehwéh teaweníboq íro.

Maniká itene Wahnahnsabé arutaboírúno. Moke arene arupipeqkákáq moke arenawankakákáq moke arene iwiáhónaipéqkákáq Maniká itene Wahnahnsabé arutaboírúno.

³⁸ Mah ehwéhnká moke mó sehgióro ú ehweh aiq kiotaikire. ³⁹ Mó kiotaiki ehwéh íro. Arerensabé arutaboírónanserah mó anínsábé moq arutaboírúno íre.

⁴⁰ Mah ehwéhtaré áwahe wíre. Moke Mósísine ehwehnikákáq Manikáne ehweh iraru kené ehwehnikákáqmé ábogehrapeqté éhwéh míre úwe. *(Lo 6.5; Wok Pris 19.18)*

Manikánka omaq ato aní éhweh Péhrasi keyábé Sísaga kasenu ehwehne.

(Máhka 12.35-37; Áruká 20.41-44)

⁴¹ Péhrasi kegá momiwíuwana Sísaga sensabé, ⁴² Ite meirena kaweraintankeheéna Manikánka omaq ato anínsábé aneq iwiáhoo? We insene anahwa míanabo úwara, We Tébitine anahwa míanae uwe. ⁴³ Uwana Sísaga sensabé kasenéna, Manikáne Awanka iwiáh atowana Tébitiga mi anínsábé, Néne Wahnahne atowe. Wega aneqsabé irarúwo? Manikáne Awanka Tébiti iwiáh atowana igonkó pukúipéq sehiranúwana mi ehwéhnká mahraréna,

⁴⁴ Maniká itene Wahnahnka néne Wahnahnsabé, Niyah púpeq tútuue míéhnaraq arene naruo saiqnariankehe atóge úwe íre. *(Buk Song 110.1)*

⁴⁵ Írátíáhro. Tébitiga mi anínsábé, Néne Wahnahne ato puana we árahue wene anahwa míanabo kasenuwe. ⁴⁶ Kasenuwara Péhrasi kegá Sísansabé mó ehwéh íre kasenuwe. Wensabé áhtenéra mó tanáhráq mó tanáhrárué mó ehwéh íre kasenuwe.

23

Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka ahbabárowe ú ehwehne.

(Máhka 12.38-39; Áruká 11.43,46, 20.45-46)

* **22:32:** Ébárahmareh naho pukuwara maisarówana áhnte opéq parabagútaq Manikánka mah ehwéh irarúwe. Wega, Íné mi kené Maniká múge irarú ehweh áwahewé se íre airaiq pukia peh amahnága oga miáhwe úwe.

¹ Sísaga ite we kérahwána kereq weba sáhurió kereqsabé mahraréna, ² Mósísiga naho síwáhnorúnserah wene ehweh ahtebah kereq Péhrasi kereqka wene ehweh íwáhnorowe. ³ Íwáhnorue teié éhwéh moke kawerue sehgióro. Íwáhnoro ehwéh seyega íre sehgiro puaq sega mirao sansániyeho. Áhnte ehwéh iraréna seyega mi ehwéh íre sehgiro puaq mirao serahniyeho. ⁴ Wehukenínká mó aní anotahtaq piahbiahratéhnserah Péhrasi kegá seyene íre sehgióráho ehwéh tei teinowe. Piahbiahratéh ánínká umehi naneq matiéh aní íre náwioréhnserah Péhrasi kegá teri terino ke íre séhréh aritasa peh áwé tagahwe. ⁵ Kaweq sansá pehipi íre miraowe. Peh mó kegá tagageheéra miraowe. Manikáne ehweh pépahqtaq sehíranarera káriq pokísíipéq maqme mó kegá tagageheéra sene siyahnkaratáq sene siyehitaq táhpawe nogówe. Mó kegá tagéra sensabé iwíáh iwíáh aritageheéra íre wahto nahgáq sene korósiraq táhrarera aneranerue miáhwe. ⁶ Segá táhutahururorabeq aboawah wehwári tútuue miáhrabeq méyabe suwahbehre. Momiwí nahtápéq peh kaweqtapéq tútuue méyabe suwahbehre. ⁷ Segá máhkétirapéq nogótáq mó kegá se mehweh ariteyabe suwahbehre. Mó kegá sensabé, Íwáhnoraníno ateyabe suwahbehre.

⁸ Mó kegá itensabé, Íwáhnoro ke wóe aitého. Ite ábárahnahnah tahnsá miáhwana ite íwáhnori anímé peh morá áníne. ⁹ Marakóipeqté keyábé, Nánibo wone aritého. Iteribo peh morá ánínéna íopeq miéhre. ¹⁰ Mó kegá itensabé, Itene Wahnah mone aitého. Manikánka omaq into aní ínébataq itene Wahnah míóge. ¹¹ Ite miáhrabeqte kiotaiki anímé arene arambehri séhréh aitéh aní míankehe. ¹² Wenáwíq pankerena, Íné anotah aní múge i anímé pehgáriq aní míankehe. Wenáwíq íre pankerena peh uwaresa aní miáhnaraqmé anotah aní míankehe.

Kopéráhpéro ke kamah arina ehwéhne.

(Máhka 12.40; Áruká 11.39-52, 20.47)

¹³ Sísaga mó mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kerero, kopéráhpéro ke miáh púana kamah ainawire. Mó kegá íopeq Manikánka wahnah wahnahnirabeqte áhtápéq kíyehoéq parosúáhwe. Ite mibeq kieyabe íre iuwahbehre. Peh mibeq kieyabe suwahbeh ke saiqnaritáhwe. ¹⁴ [Kopéráhpéro ke miáh púana kamah ainawire. Itega kéweinínsónsábé péhe éhwéh terieq sene ménsámehnsánkakaq sene nahnkakaq mewe meweowe. Mó kegá ite kaweqtaq miáh ké wóe igeheéq wehuke miáhtáq íre wahtotaq púreq aruqarurowe. Mirao puana Manikánka ehweh aritahna tanáhráq ite anotahtaq kamah ainawire úwe.]

¹⁵ Sísaga mó mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kerero, kopéráhpéro ke miáh púana kamah ainawire. Peh morá aní ite kéiréh aní míankeheéq itega íre wahto ahtápéq pokue mó ke suwahpeq mó ke suwahperue pokue síwáhnoréq sóreq waní seberaebéq pokue síwáhnoruruowe. Ite kéiréh aní úkitaq itega miraonka mi aníné ahabábáq itene ahabábáq kiotaikirana áhnte ahabábáq aruqarurire. Wereq itereq moraráq iraipéq pokoneheqmóe úwe.

¹⁶ Sísaga mó mahraréna, Itega mó ke ah sokigi aritaneheéq aura pira ké tahnsa miáhwe. Minayabe Manikánka kamah ainawire. Itega síwáhnoréq, Wehukenínká iraréna, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhnká tagaríéhtáq aiq pútaq mirainauge ínaraq anehe mi ehwéh íre sehginaraqmé anetaníbo ewe. Mi anínká iraréna, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq kéh mónégá tagaríéhtáq aiq pútaq mirainauge ínaraq anehe mi ehwéh íre sehginaraqmé we anotah ahabábárire ewe.

¹⁷ Ite múguwahguo ke méq íre ireq peh aura pira ké tahnsa móe. Mi monéwé kaweqtapéq kéhnsábé kaweq naneq úkire. Minayabe Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhnká mi moné aiq kiotaiki mino. ¹⁸ Itega mó síwáhnoréq, Wehukenínká iraréna, Titiré tahbéga tagaríéhtáq aiq pútaq mirainauge ínaraq anehe mi ehwéh íre sehginaraqmé anetaníbo

ewe. Mi anínká iraréna, Titiré tahbéráq Maniká awe naneqka tagaríéhtáq aiq pútaq mirainauge ínaraq anehe mi ehwéh íre sehginaraqmé we anotah ahbábárire ewe.

¹⁹ Ite íre ireq peh aura pira ké tahnsa móe. Titiré naneq kaweqtapéq kéhnsábé kaweq naneq úkire. Minayabe titiré tahbégá mitaq kéh náneq aiq kiotaiki mino. ²⁰ Minayabe wehukenínká iraréna, Titiré tahbégá tagaríéhtáq aiq pútaq mirainauge ime wega íre peh morá mi tahbéyábé irarire. Wega moke tahberapeq kéh náneqsabéákáq irarire.

²¹ Wehukenínká iraréna, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhnká tagaríéhtáq aiq pútaq mirainauge ime wega íre peh morá mi nahnsábé irarire. Manikánka mi nahtápéq mía míai puana wega irarime Manikánsabeákáq irarire. ²² Wehukenínká iraréna, Íonka tagaríéhtáq aiq pútaq mirainauge ime íre peh morá íonsabe irarire. Manikánka mitaq íópeq tútuue ména wahnahni puana wega irarime wahnahni anínsábéákáq irarire úwe.

²³ Sísaga mó mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kerero, kopéráhpéro ke míáh púaq ite kamah ainawire. Moke itene sotápéqté ménsáméhnsá saraqme abapete itaréitaré tahnsa matawéq peh morá Manikáne arambehri mirao ke mewe síéwe. Kawerowe. Pehgáriq naneqmarí táwiomé, kímé, náwahbiame, moq saraqme síéwe. Kawerowe. Mi sansámé sehgieq íre súáhro. Peh kaweq sansámé mó keyábé irutaboirme Manikánsabe aiq pútare atáhmé mi sansámáří ite íre sehgiówe. Íre sehgiónsábé Manikánka kamah ainehboq mi sansámárinkákáq moq sehgióro. ²⁴ Itega, Mó ke ah sokigi aritaneheéq aura pira ké tahnsa míáhwe. Itega múguwahgui aní tahnsa míáhwe. Abehq náneq ka múguwahgui aniné né wanípípéq kéhrana wega anotahtaq éhnehéna mi pehgáriq ká súéhre. Mi pehgáriq ká suena anotah ka wenáwíq kéhma wene né wanípípéq kéhrana mi anotah kiotaiki ka íre tagéna pehipi nehre. Itega mi aní tahnsa míáhwe úwe.*

²⁵ Sísaga mó mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kerero, kopéráhpéro ke míáh púana kamah ainawire. Itega káhpukákáq párétahakákáq pabeq paberotaq peh ábórapeq pabeq paberéq arupipeq íre pabeq paberowana peh náwíqkakaq mitaq kéhre. Mina onserah itene inonka pabeq paberowana itene irupipeqmé aebó iwíáhwé iteite iuwehbeh iwíáhwé peh mitaq kéhre. ²⁶ Péhrasi keo, ite peh aura pira ké tahnsa móe. Káhpú arupipeq kawerue pabeq paberirataq mókake ábórapeqkákáq náwíq íre kanae úwe.

²⁷ Sísaga mó mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kerero, kopéráhpéro ke míáh púana kamah ainawire. Wehuke maisaráhtáq mó kegá kaweraráhwana kaweq matábú kéhrana peh maisia máípípéq wehukene ayahnsankakaq kambaresa náneqkakákáq kéhre. Ite mina tahnsa ké míáhwe. ²⁸ Mó kegá ite tagéra, Kaweqtaq míáh ké wóe iwíáhowana peh itene irupipeq kopéráhpéq iwíáhákákáq ahbabáq iwíáhákákáq kéhre úwe.

²⁹ Sísaga mó mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kerero, kopéráhpéro ke míáh púana kamah ainawire. Itene igaqnaréhga Manikáne ehweh iraru ke subiq súówe. Subiq suera maisarówaq itega se maisarórabéq ebah mitaq pentabaráhwe. Kaweqtaq mía míauro ke maisarórabéq itega awahriraráhwe. ³⁰ Itega mahraréq, Itene igaqnaréhga míótaq ite moq míahwanaraq tahirímé sega Manikáne ehweh iraru ke subiq súótaq se íre subiq suahwána irino ewe. ³¹ Itega mi ehwéh irareme Manikáne ehweh iraru ke subiq súó kene animáří múne ewe. ³² Sene animáří méq itene igaqnaréhga áhwáro ahbabáq itega soruparowana anotah úkire. ³³ Wehene animáríno, ite moq wehemarí móe. Manikánka ehweh aitena sainsuahna tanáhráq, Iraipéqsábé iuwahriehre éq, Tabanagoneheqmúne iwíáhhoo? Írakaumo. Mi tanáhráq ite íre tabanagorahowe.

³⁴ Minayabe teiníboq írátíáhro. Manikáne ehweh irare kereq ahtebia kéreq íwáhnoro kereq iteba eqmaq suaníe. Eqmaq suahnara iteba sirataq itega táhmaro subiq sueq mó tahmáro awankátaq táhpereq mó tahmáro itene momiwí nahtápéq sahtáté subiqmareq

* **23:24:** Mi pabéqmé éhwéh áwahewé mahraue kéhre. Mi aní tahnsanéq múguwahguéq pehgáriq sansá sehgieq kiotaiki sansámáří íre sehgiówe úwe.

kaqsueq mó ke suwahpeqte mó ke suwahpeqtenue kaqsuagéhe. ³⁵ Mirairataq kaweqtaq mía míaira ke subiq súéhra puana Manikánka kamah ainawire. Naho mío wehukéní Ábéri kaweqtaq mía míáuwana subiq suowana pukúwe. Pérékíane ahninkáwá Sékáráíae. Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhúpéq titiré tahbé wahtotaq korabeq Sékáráía subiq súówana pukúwe. Téhwe Ábéri subiq suowara anehe áhnte mó ke subiq súówara sinehe Sékáráía subiq súówe. Moke mi ahbábáqmé iteba kagaire. ³⁶ Teiníboq írátíáhro. Moke mi ahbábáq amahnága oga míáh kébá kagai puana minayabe kamah ainawire úwe.

Sísaga Sarúsarama suwahpeqte kényábé arutaboírú ehwehne.

(Árúka 13.34-35, 19.41-44)

³⁷ Sísaga mó mahraréna, Sarúsarama suwahpeqte kéo, itensabé nirutaboírútoqe. Itega Manikáne ehweh iraru ke subiq sueq Manikánka iteba eqmaro ke ebahnsatate subiq súówe. Kokórega wene árahqmari arutaboírúna ahwirinserah áhnte tanáhráq ite wahnahnue séhréh aiteyabe nuwahbehraqme itega ahqáho aintáhwe. ³⁸ Írátíáhro. Itega ahqáho aintáhnsábé Manikánka ite iuwena pokire. Iuwena poki puana iteruwahpeqme susa náh tahnsa kanae. ³⁹ Teiníboq írátíáhro. Mókake itega íné pehipi íre tagagehe. Ebeqme mahraréq, Itene Wahnahne áwírue si anínsábé iwíáh íwíáh atone éq anehe íné tagagehe úwe. *(Buk Song 118.26)*

24

Sísaga, Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náh íre kaweraginawire ú ehwehne.

(Máhka 13.1-2; Árúka 21.5-6)

¹ Sísaga Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtáqté wíráípeqté tueyokúwaq ite we kérahwána kegá weba séq wensabé, Mah kawéq náhmárí tagáho ewane. ² Ewanana wega itensabé, Amahnága itega moke mah kawéq náhmárimé aiq tahgahoo? Teiníboq írátíáhro. Mi peréhnéhnía ébáhmárí miraué moráráq íre kagainae. Peh moke paentárra aruaneherawoe úwe.

Sísaga, Anehe tanáhráq íre kaweq sunúq sínawire ú ehwehne.

(Máhka 13.3-13; Árúka 21.7-19)

³ Óríwi sawéhrápéq Sísá tútuue míowaq ite we kérahwána kegá itebataq weba séq wensabé, Arega metaq irarénawe ahkake miraoneherabo? Mi tanáhráq itega ahtebanehboq mah marákó marákó parabagina ínaraq arega kiwekinie inaraqmé aneq ábóraraginabo kasenowane.

⁴ Kasenowanana Sísaga itensabé, Mi tanáhráqsábé mó kené péhe éhwéhnsábé aiq pútare arítéhboq auráq matawéq tagaríáhro. ⁵ Mi tanáhráq áhnte kegá mótaq mótarue néníwírue séra mahraréna, Manikánka wehuke merirena kaweraritankeheéna peh morá ání omaq atena eqmaq auwankéhe. Ínéwé mi aní múge irarirataq áhnte kegá sene péhe éhwéhnsábé aiq pútare aritagéhe. ⁶ Mi tanáhráq ebeho ehwéh ireq mó ebéhowe sóiriq ehwéh iragéhe. Íréhrataq íre áhreoro. Téhwe teiú náneq uméh ebeq sínana anehe tanáhráqmé íre apubúue sinae. ⁷ Mó kehinánseq mó kehinánseqka ebhoneherawoe. Mó wahnáhné awahrahreq mó wahnáhné awahrahreue ebhoneherawoe. Mitaq mahtaq ehwehranae. Máriae. ⁸ Moke minawarinká uwo uwoira tanáhráq áhwáranáe úwe.

⁹ Sísaga mó mahraréna, Mi tanáhráq mó kegá ite táhtoqme mó kegá subiq suageheéra meiqmera móitagéhe. Itega néne sánsá sehgió púara mah kehiná kéhinánká itensabé íre suwahbanae. ¹⁰ Mi tanáhráq áhnte kegá néne sánsá sinehepeq suera wensabé wensabé íre suwahbáhnaraq sene naruoba móruagéhe. ¹¹ Mi tanáhráq áhnte kegá, Íné Manikáne ehweh iraru aní múge éra péhenigehe. Péhe éhwéh irarirara áhnte kegá sene péhe éhwéhnsábé aiq pútare aritagéhe. ¹² Miraue ahbabáq sansanká anotah ukína puara áhnte kegá sirutaboírú sansa suagéhe. ¹³ Ite néne sánsá íre susa anehe tanáhráqkákáká kawerue

sehگیراتاڅ Manikánka ite meirena oga mérapeq móitankéhe. ¹⁴ Ebeqme Manikánka wahnahnirabeqte kaweq ehwéh mah kehiná kéhínánká irageheéra síwáhnorirana anehemé anehe tanáhráq sinkehe úwe.

Íre kaweq sunúq sínaraqsábé éhwéhne.

(Máhka 13.14-23; Áruká 21.20-24)

¹⁵ Sísaga mó mahraréna, Naho Manikáne ehweh irarú ani Táníériga anotah íre kaweq naneq ábóraraginae teiuwe. *(Daniel 11.31)*

Anehe tanáhráq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáhrabeq mi naneq ábóraragínaq tagagehe. Mah sehirá sáhnshawe tagah keo, iwíáhue tagahro. ¹⁶ Mi tanáhráq Súría marákórápéq miéhrataq sáwéhrapeq pehbeheráh pokoro. ¹⁷ Mi tanáhráq máhpeq miéhrataq itene ménsámehnsá kiweyaneheéq nahupeq kibekiyehboq pehbeheráh pokoro. ¹⁸ Sotápéq miéhrataq itene korósi koweyaneheéq itene nahtapeq kowekiyehboq pehbeheráh pokoro. ¹⁹ Mi tanáhráq kía miéhra inínsónseq inahunah inínsónseqka íre pehbeheráh pokorahi puag sensabé irutaboirono. ²⁰ Ahrena ahrena wehekáhtáqkákáq ah karihínagakeakáq mi íré káwéq sunúq sínehboq púreroro. ²¹ Mi tanáhráq anotah íre kaweq sunúq sinawire. Manikánka mah marákó marákó mirarotaqkákáq amahnágaakáq mina tahnsa sunúq íre kéhre. Mókake mó mina tahnsa sunúq íre sinae. ²² Íre sinae éna, Manikánka aiq iwíáhéna, Íné túbáh agonaraq mi sunúqká ómi mah kehiná kéhíná subiq suahráhire. Ómi subipáhraruehneho éna mi tanáhráq wahtonaraníe iwíáhuwe. Mira iwíáhúnsabe wega omaq sitéh keyábé arutaboiri puana mi tanáhráq wahtonaruankéhe úwe.

²³ Sísaga mó mahraréna, Mi tanáhráq mó kegá itensabé, Tagahro. Ite meirena kaweraintankeheéna Manikánka omaq ato animé mahtaq miéhre irara mó kegá itensabé, Isebeq miéhre igehe. Sene péhe éhwéhnsábé aiq pútare aritého. ²⁴ Péhe éhwéh irare kegá séra mahraréra, Íné Manikánka omaq intarái aní múge ue seneherawoe. Mó péhe éhwéh irare kegá, Íné Manikáne ehweh iraru aní múge ue seneherawoe. Sirataq ótaq sansánkákáq anotah pagégé sánsánkákáq miraoneherawoe. Áhnte kegá sene ótaq sansá tagéra sensabé aiq pútare aritageheéra mi sansá miraigehe. Manikánka omaq sitéh kégá moq sene péhe éhwéhnsábé aiq pútare aritageheéra miraigehe.

²⁵ Moke teiú náneq mókake ábóraragínawire. ²⁶ Ábóraragína puara mó kegá itensabé íné éhweh teiera, Abatapi miéhre irataq mitaq íre koragahro. Segá itensabé, Nahupeq miéhre irataq mi éhwéhnsábé íre aiq pútare arítáho. ²⁷ Sokaesúéhtáq apubúue mibeqté téhragu mahbeqté téhraguinserah íné wehukení úku anínká apubúue tuinauge.

²⁸ Pusa káné anonka kéhrabeq kúqnumarinká ínsínsíowe úwe.

Anehe íné wehukení úku anínká tuinauge ú ehwehne.

(Máhka 13.24-27; Áruká 21.25-28)

²⁹ Sísaga mó mahraréna, Íre kaweq sunúq sótaikínaraq pópoqnah íre patahinae. Inokáhpeq íre íónitanae. Wehyoqmarí íópeqté meginae. Íópeqté págege naneqmarí moke kúrugúruinae. *(Aisaia 13.10, 34.4)*

³⁰ Mi tanáhráq íné wehukení úku anínká tuinie onaraq íópeqté náneq ábóraragínara mah kehiná kéhínánká tagéra uwo uwo oneherawoe. Íné íópeqté piribirioyahnkakaq téhreh naneqkákáq págegeue írabúyápipeqté tuonara tagagehe. ³¹ Túónagake pembíahnka anotah éhwéhínaraq Manikánka wene íópeqté ké eqmaq suankéhe. Eqmaq suahnaraq wega omaq sitéh ké moke mah marákó marákóípéqté mítaqté kéweriqme mahtaqté kéweriqme ue ue sigehé úwe.

Sísane ehweh íre parabagia peh ahriahri kagainawire i éhwéhne.

(Máhka 13.28-31; Áruká 21.29-33)

³² Sísaga mó mahraréna, Awankánsabe iwíáhue tagéq ahtebahro. Awanká ayahnawe anonkakaq kahnana ánáh aunínaraq itega iwíáhéq, Opeq áhníbórá sire aiq ahtebóne ewe. ³³ Mina onserah moke teiú náneq ábóraragínaq tagéq íné túóna tanáhráq aiq wahtotarire. Íné onsaraq miéhre igehe. ³⁴ Teiníboq írátíáhro. Amahnága oga miáh kéga ómi pehipi íre pukigehe. Ebeqme moke teiú náneq ábóraragínaraq anehe pukigehe. ³⁵ Íópeqkákáq mah marákó marákóákáq parabagínana néne ehwehmé íre parabagia peh ahriahri kagainawire úwe.

Sísa tuina tanáhráqmé ómiga íre iahtebóna ehwéhne.

(Máhka 13.32-37; Árúka 17.26-30,34-36)

³⁶ Sísaga mó mahraréna, Íné túóna wehekáhnkákáq áhwahakákáq ómiga íre ahtebahwe. Íópeqté kéga íre ahtebahwe. Íné Manikáne ahninkáwágá moq íre ahteboge. Peh morá Maniká Iteriboga webataq tagariéhre. ³⁷ Naho naho Nóah mío tanáhráq wehukega ahbabáréra miraunserah íné wehukení úku anínká tuinie onaraq mi tanáhráq oga miéhra kéga miraiagehe. ³⁸ Anotah waní pianaú tanáhráq wehukega ahbabáréra ahriahri miraunserahnéra táhutahuréra ábáhréra pahuiruwana Nóahga wene sípiipéq kibekúwana anotah ibónsúwana wání piowe. ³⁹ Sega mi tanáhráqsábé íre ahtebowana wání pewe subipáhraruowara pukuwe. Sega mi tanáhráq íre ahtebonserah íné wehukení úku anínká túónagake miéhra kéga monseráhnigehe. ⁴⁰ Mi tanáhráq téhraníté sotápéq arambehirataq mó aní tumerena mó aní auwankéhe. ⁴¹ Téh inítégá tópah karo karoirataq mó iní tumerena mó iní auwankéhe.

⁴² Íné itene Wahnah túóna tanáhráq íre tagariáh púaq níwénunéq kawerue auráq matiáhro. ⁴³ Anotah wehgá aebó anínká sína tanáhráq ahtebehtaq tahirímé wega áwénunue wahnahnurawéna aebó anínká kibekina ínaraq tagéna kaqsúéh irino. ⁴⁴ Minayabe iwíáhue tagahro. Íné wehukení úku anínká ite íre iwíáhira tanáhráq kouwekinauge. Minayabe íwéh panantágínaq níwénunoro úwe.

Kaweq arámbéhrí ánínseq íre kaweq arámbéhrí ánínseqsábé pabeqme ehwéhne.

(Árúka 12.42-46)

⁴⁵ Sísaga mó mahraréna, Ahtebia aní tábúsoqme arámbéhríi anímé insebo? Wene wahnahnka mi anínsábé, Mó arámbéhrío ke wahnahnarito atena táhutahuq tanáhráq tópah nário atéhre. ⁴⁶ Wene wahnahnka kouwekéna teawátái arámbéhrí tábúsoqme mirainsabé tagéna wene arambehri anínsábé, Kaweróne atankéhe. Kaweróne atéhnsábé arambehri aniné aru eyoyóinkehe. ⁴⁷ Teiníboq írátíáhro. Wene arambehri anínká tábúsoqme arámbéhríi puana wene wahnahnka, Moke néne ménsámehnsátaq wahnahnúno atanae. ⁴⁸ Ahbabáq arámbéhrí anínká iwíáhéna, Néne wahnahnka íre apubúue kouwekinae iwíáhire. ⁴⁹ Mira iwíáhinsabé áwáhu arámbéhrío ke subiqmarena múguwahgu kereq táhutahuq néna píah naruq narurire. ⁵⁰ Wega íre iwíáhue áwénunína tanáhráq wene wahnahnka séna mina tagéna ⁵¹ anotahtaq kamah awena ahbabáq kopéráhpéro keba móatanae. Mitaqte kéga íbiséra uwo uwo oneherawoe úwe.

25

Inayáhnkú áhrárigáwé pabeqme ehwéhne.

¹ Sísaga mó mahraréna, Mi tanáhráq íópeq Manikánka wahnah wahnahnirabeqme teiú áhrárigáú tahnsane. Inayáhnkú áhrárigáúnká o menáhwé taganeheéra sene áráhmuwarí mewera pokurowe. ² Moberiáh áhrárigáúmé múguwahgu urowara mó mobériáh áhrárigáúmé peh ahtebia áhrárigáú méarowe. ³ Múguwahgu áhrárigáúnká peh sene áráhmu mewera káráhsíniakákáq íre merowe. ⁴ Ahtebia áhrárigáúnká obenkisa káráhsíní ántéhiyánkákáq áráhmuakákáq mewera pokurowe. ⁵ Pokurowana o menáhwé íre apubúue surainsabé mi áhrárigáú múkúqmahkuréra sugarowe.

⁶ Inokáhnabubu mó anínká sawai sawaiéna, O menáhwénká áhníbórá sire. Seragahro uraire. ⁷ Seragahro urairara moke mi ahrárigáúnká irigéra sene árahmu keqmarówe. ⁸ Múguwahgu ahrárigáúnká ahtebia áhrárigáúnsábé, Itene árahmu puinkinaire. ⁹ Kárahsíni náíéro uowara, Ahqáho. Itene kárahsíni íre awehraq kéhre. Kárahsíni paiqmaráh kébá kobaiqmáráhro uowe.

¹⁰ Kobaiqmáráhro uowara múguwahgu ahrárigáúnká kárahsíni kobaiqmaraneheéra pokurowana o menáhwé aiq suraire. Wereq ahtebia áhrárigáúnseq táhutahuroneheéra nahupeq kibekéra onsa paiqmatowe.

¹¹ Onsa paiqmatowara anehe mó ahrárigáúnká sure o menáhwénsábé, Onsa siito uowana ¹² o menáhwénká sensabé, Ahqáho éna, Ite íre tagaríoge uraire. ¹³ Mina uronserahniyehboq íné túóna wehekáhnkákáq áhwahakáq itega íre tagaríáh púaq kawerue níwénunoro úwe.

Móne átárirainsabé pabeqme ehwéhne.

(Árúka 19.11-27)

¹⁴ Sísaga mó mahraréna, Íné túónawe teiú wéhgá miraurainserahne. We anotah wahnáh ánínéna mó ke suwahpeq pokina uraitaq wene arambehri ke síáhrabéna móne átáriageheéna síátáire. ¹⁵ Sene sánsánsábé iwíáhue tagéna síátáire. Mó aní 5 táhúséni (5,000) Kína awena mó aní 2 táhúséni (2,000) Kína awena mó aní 1 táhúséni (1,000) Kína awena se suena pokuraire.

¹⁶ Pokurairana 5 táhúséni Kína átárirai anínká apubúue mi monératé paiqmaq paiqmarurainsabé mó 5 táhúséni Kína meraire. ¹⁷ Mira urainserah 2 táhúséni Kína átárirai anínká mi monératé paiqmaq paiqmarurainsabé mó 2 táhúséni Kína meraire. ¹⁸ Merairana 1 táhúséni Kína átárirai anínká wene wahnahne móne mewena marakó ubuqme mi moné maisawe kopéq sutaire.

¹⁹ Íre wahto tanahráq parabagurairana sene wahnahnka kouwekéna sega átáriraro moné kaweraranieéna síáhraburaire. ²⁰ Síáhraburairana 5 táhúséni Kína merai anínká átárirai monéákáq mó 5 táhúséni Kínaakáq mewena sure wene wahnahnsabé, Arene 5 táhúséni Kína átárióme mi monératé paiqmaq paiqmaruraunsabé mó 5 táhúséni Kína matíoge urairana ²¹ wene wahnahnka wensabé, Kaweróne. Arewe kawerue tábúsoqme arámbéhríóna aní móne. Arega pehgáriq naneq tábúsoq marahnayabé, Áhntetaq wahnahnúno ataníe. Arereq ínereq moráráq iwíáh iwíáhoyehe uraire.

²² Urairana 2 táhúséni Kína merai anínká átárirai monéákáq mó 2 táhúséni Kínaakáq mewena sure wene wahnahnsabé, Arene 2 táhúséni Kína átárióme mi monératé paiqmaq paiqmaruraunsabé mó 2 táhúséni Kína matíoge urairana ²³ wene wahnahnka wensabé, Kaweróne. Arewe kawerue tábúsoqme arambehríóna aní móne. Arega pehgáriq naneq tábúsoq marahnayabé áhntetaq wahnahnúno ataníe. Arereq ínereq moráráq iwíáh iwíáhoyehe uraire.

²⁴ Urairana 1 táhúséni (1,000) Kína merai anínká sinehe sure wene wahnahnsabé, Arewe págege wahnáh aní móne. Íre arega uqmarahna naneq mewe meweóne. Íre arega suitabarahna naneq mewe meweóne. ²⁵ Arene sánsá tagaríó púana arene mónewe marakó ubuqme maisawe kopéq sutaage. Umah. Arega níátóna moné meyo uraire.

²⁶ Meyo urairana wene wahnahnka wensabé, Íre kaweróne. Arewe taoraho íre kaweq arámbéhríóna aní móne. Arega ínensabe, Íre arega uqmarahna naneq mewe meweóne. Íre arega suitabarahna naneq mewe meweóne eno? ²⁷ Néne sánsá tagariahna puah aneqsabé néne íntárirona moné pénkiipéq íre matono? Mirauronaraq tahirímé kouwekutaq mi monéákáq pénkaraq wahnahno kegá áwíra monéákáq náiena irino uraire.

²⁸ Mi wahnáhnká wene arambehri keyábé, 1 táhúséni (1,000) Kína matíéh áníné móne moke mewe 10 táhúséni (10,000) Kína matíéh aní náwéro. ²⁹ Áhnte matíéh aní mónkakáq awenana íregáritaq matiankehe. Tabonah aniné matíéh náneq meyaníe. ³⁰ Mah taoráhó

árámbéhrí ánímé táhtoqme máhpeq sunkíkírirabeq átáthro. Mitaq moke míáh kéga íbiséra uwo uwo oneherawoe úwe.

Wehukení úku anínká mókake wehuke sainsue ehwehne.

³¹ Sísaga mó mahraréna, Ínéga wehukení úku anínká téhreh naneqkakáq íópeqté kéreq túónaraq wahnahnérapeq tútuue págegeue wahnahninie. ³² Tútuue wahnahnónaraq moke mah kehiná kéhíná niuranabiahtapeq seiriwe míagehe. Iriwe míéhrrataq sain-suqme téhtaré túiná araníe. Ménkámehnkáne abowágá wene ka saraqme sipisípiq mó tuiná arena mémewe mó tuiná áréhnserah mah kehiná kéhíná mina tahnsanue saraqmaraníe. ³³ Sipisípiq wene ayah púpeq mó tuiná arena mémewe ayahnapeq mó tuiná áréhnserah mah kehiná kéhíná mina tahnsanue saraqmaraníe. ³⁴ Saraqmarena íné anotah Wahnáh anínká niyah púpeq míéhra keyábé, Nániboga kawerowe aitéh kéó, wega wahnah wahnahnirabeq kaweq matábúrápéq sewíáthro. Mah marákó marákó íre mirarotaq ite míageheéna mah matábú kawerarowe. ³⁵ Íné nirupibiuraitaq itega kirabo aintárówe. Íné tahbobóuraitaq itega wání náníátówe. Íné wáhnaupéqté ání míarautaq itene nahtapeq mehweh aintárówe. ³⁶ Íné ninerineré naneq íre káráitaq itega náníátówe. Íné nuwahreuraudaq itega soberurowe. Íné karábúsiipéq míarautaq itega íné seragarowe teiníe.

³⁷ Mina kaweqtaq míéhra kéga ínénsabe, Itene Wahnahno, are arupibiuraitaq árahtaq kirabourauo? Are tahbobóuraitaq árahtaq wání náníátówe? ³⁸ Are wáhnaupéqté ání míaronaraq itene nahtapeq árahtaq mehweh atáráuno? Are aneraneré naneq íre káráitaq árahtaq náníátówe? ³⁹ Are awahreuronaraq itega árahtaq soberurauno? Are karábúsiipéq míaronaraq itega árahtaq koragarauno éq kasenigehe.

⁴⁰ Kasenirakake íné anotah Wahnáh anínká mahrarinie. Teiníboq írátiáthro. Itega nánuwahrah aní pehgáriq aní mina tahnsa atárótaq itega íné moq mina tahnsa aintárówe ínie úwe.

⁴¹ Sísaga mó mahraréna, Anehe tanahráq ínéga niyahnapeq míéhra keyábé, Nániboga íre kawerowe aitéh kéó, íné nueq ahriahri teh iráipéq kowíáthro. Owainawanseq we kéréh íópeqté kéreq mitaq míageheéna Manikánka mi irá parearowe. Mitaq kowíáthro. ⁴² Íné nirupibiuraitaq itega íre kirabo aintárówe. Íné tahbobóuraitaq itega wání íre náníátówe. ⁴³ Íné wáhnaupéqté ání míarautaq itene nahtapeq íre mehweh aintárówe. Íné inerineré náneq íre káráitaq itega íre náníátówe. Íné nuwahreuraudaq itega íre soberurowe. Íné karábúsiipéq míarautaq itega íné íre seragarowe ínie. ⁴⁴ Sega ínénsabe, Itene Wahnahno, are arupibiuraitaqmé tahbobóuraitaqmé wáhnaupéqté ání míaronaraqmé aneraneré naneq tabonahuronaraqmé awahreuronaraqmé karábúsiipéq míaronaraqmé itega are tagéq árahtaq íre séhréh atáráuno éra kasenigehe. ⁴⁵ Kasenirakake íné Wahnah anínká mahrarinie. Teiníboq írátiáthro. Itega nánuwahrah aní pehgáriq anínsábé ahqáho atárótaq itega íné moq ahqáho aintárówe teriníe. ⁴⁶ Terienara mi kéga ahriahri teh iráipéq pokirara kaweqtaq míáh kéga oga mérapeq awaq miagehe úwe.

26

Wahnah kéga Sísaga subiq suaneheéra moráénu ehwehne.

(Máhka 14.1-2; Árúka 22.1-2; Sóni 11.45-53)

¹ Sísaga moke mah ehweh síwáhnoraruena ite we kéréh wána keyábé, ² Téhtaré wéhékáh sótaikúwana apahtáróráq sótaikú iahrreraq ko tanáhráq* sinae. Minayabe ahtebahwe. Mi tanáhráq íné wehukení úku aní awankátaq táhparageheéra móintagéhe úwe.

³ Mi tanáhráq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené abowah wehreqka wahnah aní wenáwíq Káiyápásane nahtapeq momiwíuwe. Káiyápásawe

* **26:2:** Sótaikú siahrreraq ko tanáhráqsábé éhwéhmé púku anehepeqte séhírámé “Manikáne Púkuipéq Kéh Áwahe Éhwéhne” ue kéhrabeq tagáthro.

Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahne. ⁴ Mi kegá sío síoéra, Sísawe árahue epéq táhtoqme mósubiq suanéhnkono íwíáhuwe. ⁵ Mira íwíáhéra, Áhnte wehekéqká táhutahurirataq ehwehéra tobehiehboq Sísá pehraganehe uwe.

Peh morá ínínká Sísane ayahqnopeq wéri abaq ato ehwéhne.
(Máhka 14.3-9; Sóni 12.1-8)

⁶ Pétáni suwahpeqte ání Sáimóniwe anotah nao wagú anine. Minayabe mó kegá, Náonkakaq Sáimónie ue wéhuwehu áwíratówe. Sísaga Pétáni suwahpeq ména mi aniné nahtapeq ⁷ táhutahurúwana peh morá ínínká áhnte moné tahnsa wéri ano antéhyá mewe sure Sísane ayahqnotaq antiatowe. ⁸ Antiatowara ite Sísá kérahwána kegá mina tagéq abiahnsanéq iteite náhenéq, Aneqsabé pehipi antiatehro? ⁹ Íre pehipi antiatéhtáq tahirímé mi wéri paiqme áhnte moné mewena tabonah ke nári irino ewane.

¹⁰ Ewanana Sísaga itene ehweh irena itensabé, Aneqsabé mi ínínká abeq awehgu ataho? Wega mira aintéh sánsámé kaweq sansáne. ¹¹ Tabonah kewe ahriahri iteba mía míowe. Ínéwé ahriahri iteba íre mía míainie. ¹² Íné maisarageheéna mi ínínká ninonkataq wéri anti aintena kaweraintéhre. ¹³ Teiníboq írátíáhro. Kaweq ehwéh mah marákó marákó teri terinirataq wega amahnága mirai naneq ehwehnikákáq terigéhe. Terírataq íréhra kegá wéri abaq intéh ínínká iwíáhigéhe úwe.

Súrásaga wahnah keyábé, Ite meiqmena Sísaba móitanie ú ehwehne.
(Máhka 14.10-11; Áruká 22.3-6)

¹⁴ Ite Sísá kérahwána ke airápété téhranité míahwane. Itebaté ání wenáwíqtare Súrása Ísikáriótie. Wega Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kébá pokue ¹⁵ sensabé, Sísá iteba méáúwáhnaraqmé aneq nánianéhbo úwara wega mirainkeheéra sega 30 ebáh moné we náuúwe.† ¹⁶ Náuúwana wega se Sísaba mórite tanahráqsabé iwíáhue kabarúwe.

Sísareq we kéro kereqka moráráq táhutahuru ehwéhne.
(Máhka 14.12-21; Áruká 22.7-14,21-23; Sóni 13.21-30)

¹⁷ Íre múi páréti né tanahráq súwe. Mi tanahráq ebeqte wéhékáh ite we kérahwána kegá Sísaba séq wensabé, Sótaikú tanahráq iahrreraq kéh táhútáhúq nankehboq eheq kogaweratanéhnkono ue kasenowane. ¹⁸ Kasenowanana wega peh morá ánínká iwíáhéna itensabé, Sarúsarama suwahpeq teiátáu anípá pokue wensabé, Íwáhnori anínká mahraréna, Íné tanahráq aiq sire. Ínéreq íné séniráh kéreqka arene nahtapeq sótaikú tanahráq iahrreraq kéh táhútáhúq nanehe ire koreawéro úwe. ¹⁹ Koreawéro úwaq itega mi ehwéh sehgieq mitaq sótaikú tanahráq iahrreraq ko tahutáhúq kawerarahwáne.

²⁰ Íó tupekútaq Sísareq ite airápété téhranité we kérahwána kereqka tútuue táhutahurowane. ²¹ Táhutahurowanaraq Sísaga itensabé, Teiníboq írátíáhro. Ite míáhrabeqte ánínká néne naruo kowerirankéhe úwaq ²² ite we kérahwána kegá ireq irupipeq umeh agúwe. Umeh agúwaq ite morání moránínkáue Sísansabé, Néne Wahnahno, arega ínénsabe irareno ue kasenowane. ²³ Kasenowanana Sísaga itensabé, Ínéreq moráráq páréti wahba parétáhípeq pámbáhúya anínká néne naruo kowerirankéhe. ²⁴ Kowerirahna Manikáne ehwehniká aiq irarinserah íné wehukení úku aní pukinie. Néne naruo kowerirahna aní anotahtaq kamah awinawire. Wenanoga we íre maqmiotaq tahirímé aiq kaweri irino úwana ²⁵ Súrása Sísane naruo koweriranaú anínká wensabé, Íwáhnoraníno, arega ínénsabe irareno úwana Sísaga wensabé, Arerega aiq iraréne úwe.

Sísaga párétiakáq sera ano ko kahpúákáq náriu ehwéhne.
(Máhka 14.22-26; Áruká 22.15-20; 1 Kórína 11.23-25)

† 26:15: Mi 30 ebáh monéwé árahue monébómo. Itega íre tagarione. Wehukega iwíáhéra ákáhtaq áhnte moné iwíáhewe.

²⁶ Itega táhutahurowanaraq Sísaga páréti mewena Manikánsabe kaweróne atena keqme ite we kérahwána ke náiena itensabé, Mahnawé niwaq mire. Nahro úwaq nahwane. ²⁷ Nahwanana náhniáq sera ano ko kahpú mewena Manikánsabe kaweróne atena náiena itensabé, Itega ómiga moke nahro. ²⁸ Néne korahq mire. Néne korahq tuinaga itereq áhnte mó kereq Manikánka insahwé aitena itene ahabábq kaweraitankéhe. ²⁹ Teiníboq írátíáhro. Náhniáq sera ano mahtaq mó íre nanie. Mókake Nániboga wahnah wahnah-nirabeq itereq o será ano nanehe úwe.

³⁰ Itega Manikánsabe iwíáh iwíáh igonkónéq máhpeq tueyokéq Óríwi sawéhrápéq pokowane.

Sísaga Pítansabé, Íné nuwaniewóne ú ehwehne.

(Máhka 14.27-31; Áruká 22.31-34; Sóni 13.36-38)

³¹ Sísaga itensabé, Manikáne ehwehnka mahraréna, Ínéga sipisípiq Wahnáh subiq súáhnaraqmé moke sipisípiqmarínká kobeq séberigehe ire. *(Sekaraia 13.7)*

Mi ehwéhnká irarinserah ibora ínókáhpéq ite ómiga íné nueq kobeq séberigehe. ³² Manikánka íné oganúq intahnaraq Kehrari marákórápéq ebeq konaq inehe sigewe úwe. ³³ Úwana Pítaga Sísansabé, Ómiga are áúwéhrrataqmé ínéga íre auwanauge úwana ³⁴ Sísaga wensabé, Teawiníboq írátíáhno. Ibora ínókáhpéq kokórega ehwehnina ínaraq arega íné íre tagaríóge apahtáróráq irariniewóne úwe. ³⁵ Úwana Pítaga wensabé, Mó kegá arereq ínéreq iubiq íúwéhrrataqmé ínéga, Are aiq tagaríóge atanauge úwaq moke ite Sísá kérahwána kegá Pítaga irarú serahnowane.

Sísaga Késémáni matábúráq kobúrerú ehwehne.

(Máhka 14.32-42; Áruká 22.39-46)

³⁶ Sísareq ite we kérahwána kereqka mitaq sueq Késémáni matábúráq pokowane. Sísaga itensabé, Ite mahtaq tútuue miéhrrana íné móbeq kobúrerono éna ³⁷ Pítareq Sébérrine ahninkáwárárrereq móbeq mórítowe. Mórítene wene arupipeq anotah uméhue págege agúwana ³⁸ wega sensabé, Nirupipeq anotah uméhinka pukorahuge. Mahtaq tótuqméq tagaríáhro éna ³⁹ se suena wahtotaq móbeq pokéna marakóraq káuqmunue ména púrerúwe. Púrerue mahraréna, Nániboo, are awahbáhnaraqmé nirupipeq umehi naneq menuwahráhone. Íre íné nuwahbeh sansá peh are awahbeh sansánúno ue púrerúwe.

⁴⁰ Púreraruena we kéro anitóbá kouwekúwara sugówana tagówe. Wegá Pítarehyabe, Pehgárriq tanáhráq arahinsabé íre tótuqméq tagariaho? ⁴¹ Iteiyuwanka kaweq sansánsabé suwahbehre. Peh itene inonka mareqmareréq íre miraorahowe. Owainawanka ahabábq aitehneboq tótuqméq púreroro úwe.

⁴² Púreroro éna mónkakáq se suena kobúrerúwe. Púreréna mahraréna, Nániboo, nirupipeq umehi naneq íre menuwahnayabé are awahbeh sansá sehginie úwe.

⁴³ We kéro anitóbá mó kouwekúwara anotah mukúqmáhkúru puara se peh sugówe. Sugówana tagéna ⁴⁴ Sísaga mónkakáq suena pokue apahtáróráq monseráhnue púrerúwe.

⁴⁵ Púreraruena seba kouwekúwara sensabé, Ite peh ahrenaneheéq sugaho? Írátíáhro. Íné wehukení úku anípá ahabábq ke kowerire tanáhráq aiq sire. ⁴⁶ Pokonehboq irigoro. Tagahro. Néne naruo koweriréh ánínká aiq sire úwe.

Súrásaga Sísane naruo koweriro ehwéhne.

(Máhka 14.43-50; Áruká 22.47-53; Sóni 18.3-12)

⁴⁷ Sísaga ehwehnútaq Súrása we kéro anínká súwe. Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené aboawah wehreqka áhnte mó ke eqmaq súwara sega poka-marínkáq sahmárrínkáq Súrásareq morárráq suwe. ⁴⁸ Seneherautaq koweriro anínká su ke teriena, Ínéga nánkóqnahna anímé Sísá wire. We táhtoráhro úwe.

⁴⁹ Minayabe Súrásaga Sísaba apubúue séna wensabé, Íwáhnoraníno, aiq míahno éna nánkóqnówe. ⁵⁰ Nánkóqnówana Sísaga wensabé, Néne iyahnabo aníno, arega mirainie íwíáhóna naneq apubúue miraúno úwara wereq su kegá Sísá ambubuuue táhtotíówe.

⁵¹ Táhtotíówana Sísareq mío anínká wene poka mewena Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítéh ániné arambehri aní apiwe wene ahre kiraq auwowe. ⁵² Kiraq auwowana Sísaga wensabé, Arene poka sabiruo. Itega ebeho naneq mewe ebehirataq mó kegá mi naneqtaté iubiq suagéhe. ⁵³ Nánibonsabé, Séhréh ainto teawútáq tahirímé séhréh aintanieéna áhnte íópeqté ké ínéba eqmaq súéh irino. Minayabe íre ahtebaho? ⁵⁴ Ínéga mina tahnsanutaq tahirímé íné pukonayabé Manikáne ehwehnka árahue aiq pútaragi iripo úwe.

⁵⁵ Sísaga weba su keyábé mahraréna, Aneqsabé aebó aní táhtoráhnserah pokankakaq sahnkákáq íné meniraneheéq seo? Mó wehekáh mó wehekáhnue Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq tútuue íwáhnorurautaq mi tanáhráq itega íné íre táhtotiarowe. ⁵⁶ Manikáne ehweh iraru kegá sehiranu ehwéh aiq pútaraginkeheéq miraowe úwaq ite we kérahwána kegá Sísá auweq pehbeheráh pokowane.

Wahnah kegá Sísá ehweh ató ehwehne.

(Máhka 14.53-65; Árúka 22.54-55,63-71; Sóni 18.13-14,19-24)

⁵⁷ Mi tanáhráq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahme wenáwíq Káiyápásae. Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Asiu kené aboawah wehreqka Káiyápásane nahtapeq momiwíue míówe. Momiwíue míówara Sísá táhtoró kega we meqmera Káiyápásane nahtapeq móátówe. ⁵⁸ Se mótaq we mótarue Pítaga sinehe kaqme kure nahnoerápéqté mátábúráq párísiwarí máhpeq tútuue míórabeq kéna sega Sísá aneronehrabomo éna taganieéna tútuue míowe.

⁵⁹ Sísá subiq suaneheéra Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq moke mó kaunsírí kéreqka Sísansabé péhe éhwéh atéhra keyábé kabaruwe. ⁶⁰ Kabaruwara áhnte kegá iriwe méra péhe éhwéh teríúwe. Sega teríú ahabábáq Sísá íre subiq suahráhu ahabábáre. Sinehe mó anítégá iriwe méra mahraréra, ⁶¹ Mah anímé aiq mahraréna, Ínéga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh sokoruqme apahtaró wéhékáh mó pearahráhuge uraire uye.

⁶² Uyana Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnka iriwe ména Sísansabé, Mi anítégá iraréya ehwéhmé arega íre terieráhono? Sene ehweh aiq pútaq ehwéhpo úwana ⁶³ Sísaga íre iraria peh ehiya míowe. Peh ehiya míowana wega Sísansabé, Maniká oga mía míai anínká tagaríéhtáq pahsuqme teio. Manikánka ite Asiu ke meirena kaweraitankeheéna peh morá aní omaq atowe. Arewe mi anípo? Arewe Manikáne ahninkáwábo? Pahsuqme teio úwana ⁶⁴ Sísaga wensabé, Arega aiq iraréne. Teiníboq írátíáhro. Íné wehukení úku aní Manikáne ayah púpeq tútuue ména íópeq írábúyápipeqté tuonaq tagagehe úwe. ⁶⁵ Úwana Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnka mi ehwéh irotaq abiahnsanú púana wene korósi subansuena mahraréna, Manikánsabe íre kaweq ehwéh atéhre. Minayabe mó keyábé móme íre kasenoro. Ahqáho. Wegá Manikánsabe íre kaweq ehwéh atéhraq íráhwe. ⁶⁶ Minayabe aneratanéhnkono úwara sega wensabé, Wegá ahabábáq ehweh aiq irari puaq subiq suo atanéhe uwe. ⁶⁷ Táhmaro kegá Sísane auranabiah tehqni atera siyahtate subiqmárówe. Táhmaro míó kega we siyahpóra subera wensabé, ⁶⁸ Are Manikánka omaq ato aníninaraqmé are subiqmaréh aní insebo? Teio uwe.

Pítaga, Sísá íre tagaríóge ú ehwehne.

(Máhka 14.66-72; Árúka 22.56-62; Sóni 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Pítawe máhpeq mátaburapeq tútuue míowana arambehri ahrárigá weba séna wensabé, Are Kehrari marákórápéqté aní Sísareq míarone úwe. ⁷⁰ Sísareq míarone úwana ómiga

írátíótaq Pítaga ahqáho atena mi ahráryábé, Arega iraréna ehwéhmé íre ahteboge éna ⁷¹mitaq suena ogesáh ogesáhraq kowíowe.

Kowíowana mó arámbéhrí áhráryágá we tagéna wereq míó keyabé, Mah anímé Sísá Néhsara suwahpeqte ánínseq míaraire úwe. ⁷²Úwana Pítaga mó ahqáho atena, Pópoqnahga tagariéhtáq aiq pútariahnsanuge éna, Arega iraréna anímé íre tagarióge úwe.

⁷³Mótaq tahnsa mitaq míó kega Pítaba séra wensabé, Arereq wereqne ehweh peh morá éhwéh púah are wenawahrah aní móne uwana ⁷⁴Pítaga ehbonéna mahraréna, Pópoqnahga tagariéhtáq itega irare anímé íné íre tagarióge. Ínéga péhe éhwéh teawénaraqmé Manikánka íné nubiq suankéhe úwana kokórega ehwehnúwe.

⁷⁵Kokórega ehwehnúwana Sísaga teawu ehwéh Píta ahreraq konsabe iwíáhúwe. Mi ehwehnúmé, Kokórega ehwehnina ínaraq arega íné íre tagarióge apahtároráq irariniewóne úwe. Kokórega ehwehnútaq Pítaga mi ehwéh iwíáhéna máhpeq tueagéna anotahtaq ibisówe.

27

Sísá meqmera Páhírátiba móátó ehwehne.

(Máhka 15.1; Árúka 23.1-2; Sóni 18.28-32)

¹Ahbiahepeq moke Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené aboawah wehreqka Sísá subiq súéhra ehwéh sío síoéra ²wene ayahnkaratáq nágáqtate táhru táhru meqmera anotah wahnáh aní Páhírátiba móátówe.

Súrása páríkirio ehwéhne.

(Eqmaro 1.18-19)

³Súrása Sísane naruo koweriro anínká mina tagéna, Íre kaweruraige iwíáhéna wega meyo moné, 30 ebáh móné mewena Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq aboawah wehreqpa sure sensabé, ⁴Kaweqtaq mía míai aní ahbabáratewóge úwe. Úwara sega wensabé, Íre itereq wehgaq míre. Arerene wíre uwana ⁵Súrásaga mi moné Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq móruparuena tueyokue wewe móbárikiriowe.

⁶Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá mi moné mewera mahraréna, Mah monéwé wehukení subiq sueyabe móné púaq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté mónéákáq moráráq íre maranéhe uwe. ⁷Sega sío síoéra wáhnaupéqté ké maisaraneheéra téh marakóráté párétah mirao marákó mi monéráté paiqmarówe. ⁸Sega paiqmáronsabe wehukega mi marákóyábé Korahq Marákóe ue áwírarówe. Amahnágaákáq mi awíq peh kéhre. ⁹Manikáne ehweh irarú aní wenáwíq Sérémáiaga naho mahraréna,

Ísara kegá wehukení paiqmaraneheéra 30 ebáh móné omaq matowe. ¹⁰Maniká néne Wahnahnka tenínserah sega mi monéráté téh marakóráté párétah mirao marákó paiqmárahwe úwe *(Jeremaia 11.12-13)*

Páhírátiga Sísansabé kasenú ehwehne.

(Máhka 15.2-5; Árúka 23.3-5; Sóni 18.33-38)

¹¹Sega Sísá anotah wahnáh aní Páhírátiba móátówana wega wensabé kasenéna, Arewe Asiu kené Wahnahpo úwe. Úwana Sísaga wensabé, Arega aiq iraréne úwe. ¹²Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené aboawah wehreqka Sísá ehweh atówana sene ehweh íre ayahqmarena peh ehiya míowe. ¹³Peh ehiya míowana Páhírátiga wensabé, Sega ehweh atáh éhwéhmé íre irahno úwana ¹⁴Sísaga Páhírátine ehweh moq íre ayahqme teawuwe. Íre ayahqme teawunsabe Páhírátiga áhtenéna iwíáh kikirúwe.

Páhírátiga, Sísá awankátaq táhparáhro ú ehwehne.

(Máhka 15.6-15; Árúka 23.13-25; Sóni 18.38-19.16)

¹⁵ Anotah tahutáhúro tanáhráq mó opéq mó opérué karábúsiipéqté ání Asiu kegá pugeqio teawú ani Páhirátiga pugesuaq pugesarúwe. ¹⁶ Mi tanáhráq ahbabáq ani wenáwíq Párehba karábúsiipéq míowe. ¹⁷ Áhnte Asiu kegá Páhirátiba suwana wega sensabé, Párehba pugeq auwanínkono? Sísá Manikánka omaq atena eqmaréhre e aní pugeq auwanínkono? Inse pugeq auwanínkono kasenúwe. ¹⁸ Kasenéna iwíáhéna, Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá, Sísaga ite kiotaikíneho éra abiahnsa atáh púara ínéba meqme sewe iwíáhúwe. Mira iwíáhú púana wega sensabé, Inse pugeq auwanínkono úwe.

¹⁹ Páhirátiga kotiorabeq wahnahnúwana wene ahrega ehweh eqmarena mahraréna, Asiu kegá ehweh atáh ánínsabé inokáhpeq áónáhéna nirupipeq áhnte uméhirana tagoge. Minayabe mina kaweqtaq mía míai aní pehragato úwe.

²⁰ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené aboawah wehreqka míó keyabé pagu pagunéra, Mah ehwéh Páhiráti koreawéro. Wensabé teaweq, Párehba pugeq auwe Sísá subiq suo ue koreawéro éra pagu pagunuwara míó kega, Párehba pugeq auwo uwe. ²¹ Uwana Páhirátiga mónkakáq sensabé, Mah anité inse pugeq auwanínkono úwara ómiga, Párehba pugeqio uwana ²² Páhirátiga sensabé, Sísá Manikánka eqmaréhre e anímé aneratanínkono úwe. Aneratanínkono úwara sega wensabé, Awankátaq táhpawe subiq suo uwana ²³ Páhirátiga sensabé, Aneqsabébo? We aneq ahbabáriro úwara sega ehweh kikiréra, Awankátaq táhpawe subiq suo uwe.

²⁴ Uwana Páhirátiga iwíáhéna, Mahtaq míáh kégá néne ehweh íre irah púana anotah tobéhiyehboq túbáh aginie. Túbáh aginie éna wehukega tagaríotaq wání antehya mewe wene ayahnkara pabeq paberúwe. Pabeq paberaruena sensabé, Tagaríáhro. Mah aní subiq sue iwíáh íre néne peh iteitene iwíáh wíre úwe. ²⁵ Úwara moke míó kega mahraréra, We subiq súéhranka itereq itene animárínseq kamah ainawire uwe. ²⁶ Minayabe Páhirátiga Párehba pugeq auwena Sísá áréti sahtáté subóro aritena sóntía kegá awankátaq táhpawe subiq suagehéna siuwe.

Sóntía kegá Sísansabé awiréh ató ehwehne.

(Máhka 15.16-20; Sóni 19.2-3)

²⁷ Páhirátine sóntía kegá Sísá meqmera wahnah anínká ehwehúrabeq kibekue móatera ómi mó sóntía ké síáhrabuware Sísaba momiwíuríowe. ²⁸ Momiwíera moke wene korósi ugurú auwera peh morá tautáúq korósi abaq atera ²⁹ ógaratáté keborarera wene ayahqnotaq suki atówe. Suki atera wiahnókara wene ayah púpeq atera wene auranabi-ahtapeq sirehunseraráq méra wensabé péhepehe iwíáh iwíáh atera awiréh atówe. Awiréh atera wensabé, Aiq míahno? Arewe Asiu kené Wahnah mone* éra ³⁰ tehqni atera wiahnó sahtáté ayahqnotaq subiqmarera ³¹ awiréh atówe. Awiréh atera abaq ató korósi akai auwera wewene korósi suki atera awankátaq táhparanehéra meqmera pokuwe.

Sísá awankátaq níriraté táhparó ehwehne.

(Máhka 15.21-32; Árúka 23.26-43; Sóni 19.17-27)

³² Sóntía kegá Sísá meqmera awankátaq táhparanehera urabeq pokue Sáiríni marákórápéqté ání wenáwíq Sáimóni piehgiútaq saiqnatera, Sísá táhparéhra awánkámé abaqme kúno atónsabe abaq mena kúwe. ³³ Segá pokue Kógóta sawéhrápéq kíúwe. Mi sawéh áwíqmé áwahewé wehukení ayahqno tánúnsutapére. ³⁴ Mitaq sega íre érorahi kítahé maráhsíní mewera náhniáq sera anopipéq sombirahue Sísá náuúwana nawe tagéna ahqáho éna íre nówe. ³⁵ Íre nówara sega we meqmera awankátaq níriraté wene ayahnkaratáq subiqmaq aigarátáq subiqmarue táhparera awanká pankeqme marakóipeq pearówe. Pearera, Wene korósi insega meyanabomo éra saraq mianeheéra káhsíue saraqme meyówe. ³⁶ Saraqme mewera tútuue méra Sísá awahnkanuwe. ³⁷ Ehweh

* **27:29:** Anotah wahnáh ánínká aneranerinserah Sísá aneraneratówe. Mi tanáhráq anotah wahnáh kégá tautáúq korósi sukiera wahnah ayáhúq sukiera sene síahraq tútuue méra wiahnó kara tahnsa náneq siyah púpeq táhtotawéra wahnahnówe.

átó ehweh kanehraq sehiranúwara wene ayahqno abobóráhpeq awankátaq táhparówe. Mi sehiránká mahraréna,
Mah anímé Sísá Asiu kené Wahnahne úwe.

³⁸ Sísá awankátaq táhparórábeq aebó ánité moq awankátareraq níri pewe táhparéra pankeqme ayehré ayehré pearówe. ³⁹ Pearówara mitaq sótaiku kegá Sísá tagéra awiréh atera sinuo kóbiq kóbiréra wensabé íre kaweq ehwéh atówe. ⁴⁰ Íre kaweq ehwéh atera mahraréra, Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náh sokoruqme apahtáróraraq mó pearahráhóna aníno, arere séhréhúno. Oga míankehboq marakóipeq tueagúno. Arewe aiq pútaq Manikáne ahninkáwá inaraqmé maraipéq tueagúno éra awiréh atówe. ⁴¹ Awiréh atówara Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Asiu kené aboawah wehreqka Sísansabé moq awiréh atówe. ⁴² Awiréh atera mahraréra, Wega mó ke kaweraritena peh wewe íre kawerorahire. Wega, Íné Asiu kené Wahnah muge íwíáhíre. Wega marakóipeq tueagínaq tagéq wensabé aiq pútare atanéhe. ⁴³ Wega, Íné Manikáne ahninkáwá úge éna Manikánka séhréh aintankéhe íwíáhíre. Manikánka wensabé arutaboírínaraq seséhréh atanae éra awiréh atówe. ⁴⁴ Aebó ánité awankátaq táhparó anitégá moq íre kaweq ehwéhnéra Sísansabé awiréh atóye.

Sísá pukú ehwehne.

(Máhka 15.33-41; Áruká 23.44-49; Sóni 19.28-30)

⁴⁵ Wéhékáhnabubu moke mah marákó marákó sunkíkíragúwana ío tunsorerutaqkákáq peh sunkíkíratiowe.† ⁴⁶ Tunsorerutaq Sísaga wewene ehwehataq Wenabonsabé anotahtaq mahraréna, Írói, Írói, tahmah sabáhtahnie úwe. Mi ehwéhnúme, Nániboo, Nániboo, aneqs-abé íné nuwahno úwe. ⁴⁷ Úwara táhmaro iriwe mío kega irera mahraréra, Éráisansabé áhrabire uwe. ⁴⁸ Mibeqté ánínká pehbeheráh sehenáh tahnsa náneq mewena kítabelah nah naneqpipéq pámbáhue sehikaratáq maqme pankeqme Sísaga píbira nankeheéna awuwe. ⁴⁹ Awutaq mó kegá, Peh áwé tagahro éra, Éráisaga segaweratanabiramo. Taganeheqmúne uwana wenawa kiyokúwana ⁵⁰ Sísaga mónkakáq anotahtaq ehwehnéna wenawa Maniká awena putiowe.

⁵¹ Putiotaq Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéqté páráhnikéq tahnsa ónsá senahpeqté subame tunse téhtaré úkúwe. Téhtaré úkúwana máríúwana ebahmarí parebare agúwe. ⁵² Parebare agúwana maisaró oná sigúwe. Sigúwana Manikánsabe aiq pútare atera puku weh áhréné sinonka Manikánka iriritena oganúq sitowe. ⁵³ Maisiapípéqté kie irigéra anehe Sísá oganúkútaq mi kegá Sarúsarama suwahpeq pokuwara áhnte mó kegá tagowe.

⁵⁴ Máríúwara sóntía kereq sene kíápéténireqka mínaakaq moke mó naneqmarínkákáq tagéra anotah ahrééra mahraréra, Mah anímé aiq pútaq Manikáne ahninkáwá wíre uwe.

⁵⁵ Sísá íre putiotaq Kehrari marákórápéq suena pokútaq áhnte mó inínsónká we séhréh ataneheéra kérowe. Sísá putiotaq mí ahrérónká móbeq iriwe méra awahnkanuwe. ⁵⁶ Mágára suwahpeqte íní wenáwíq Máhríae. Wenaogo Máhríawé Sémísireq Sósépareqne sinowae. Mi inítéreq Sébérine ahninkawárárené sinowareqka moq iriwe méra awahnkanuwe.

Sísane anonka maisé onápíépéq maisaro ehwehne.

(Máhka 15.42-47; Áruká 23.50-55; Sóni 19.38-42)

⁵⁷ Árimátéa suwahpeqte ání wenáwíq Sósépaé. We áhnte monéákáq ánínéna Sísansabé aiq pútare atowe. ⁵⁸ Sísá pukú wehekáh ío tupekútaq Sósépaq Páhírátiba pokéna wensabé, Sísane anonka mewena mómaisaranínkono úwana kowe atena sóntía keyábé, Sísane anonka mah aní áwéro úwe. ⁵⁹ Áwéro úwara sega wene anonka áwúwana Sóséparehga Sísane anonka mewera íre wahto taberábe ambántáipéq úbíqme ⁶⁰ Sósépane o ubusa onápíépéq mómaisarówe. Maisarera anotah ebáh paentáwe kure maisaró mehpéh paiqmarera

† 27:45: Wéhékáhnabubume Písíni ehwéh 12 kíróku kéhre. Tunsorerutaq 3 kíróku kéhre.

pokuwe. ⁶¹ Mágára suwahpeqte íní Máhriareq mó wenaogo Máhriareqka mitaq tútuue méra awahnkanuye.

Sóntía kegá maisarórabeg wahnahnu ehwéhne.

⁶² Sísa maisaró wehekáhmé Asiu kene ahrena ahrena wehekáhné ménsámehnsá kawerare wehekáhne. Mi wehekáh parabagúwana mó wehekáh Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Péhrasi kereqka Páhíratiba kosoruparawéra ⁶³ wensabé, Anotah aníno, péhepehenurai anínká oga míaraitaq mahraréna, Íné pukéna apahtáróráq mó oganúkinauge uraire. Itega mi ehwéhnúme aiq iahreraq kéhre. ⁶⁴ We kétéo kegá we maisatorabeqte wene anonka segiroqmera mó kopéq suera mó keyábé, We oganúkire teriyehboq arega sóntía keyábé mi maitaq apahtáróráq kowahnahnoró arito. Arega íre mirainaraq anehete péhe éhwéhnká ebeq piah péhe éhwéh kiotaikinae uwe. ⁶⁵ Uwana Páhíratiga sensabé, Sóntía ke meriqmeq we maisatorabeq pokue mitaq óna paiqme págege atawéq kawerue wahnahnarito úwe. ⁶⁶ Kawerue wahnahnarito úwara sega sóntía ke meriqmera pokue méhpeh paiqmáro ébáh ónsá perahsarera mó kegá sirúého éra sóntía keyábé kawerue wahnahnoro arítówe.

28

Sísa oganúkú ehwehne.

(Máhka 16.1-10; Áruká 24.1-10; Sóni 20.1-18)

¹ Ahrena ahrena wehekáh parabagúwana o wikí kowara ebeqte wéhékáh ahbiahipeq ío kiembogútaq Mágára suwahpeqte íní Máhriareq mó wenaogo Máhriareqka maisarorabeq tagayeheéra pokuye. ² Tagayeheéra pokuyana anotah maríúwana Manikáne íopeqté ánínká tunse méhpeh paiqmáro ébáh paentáwe móbeq marena mi ebáhtaq tútuue míowe. ³ Wene auranabiah sokeqsúéh tahnsa kúgú agúwana wene korósi anotah tabérábé píribíríoyáh tahnsane.* ⁴ Mitaq wahnahnurío sontiá kegá we tagéra anotah ahreéra iransánéra pusa ké tahnsa úkuwe.

⁵ Íopeqté ánínká mi inítéyábé, Íre áhreotao. Íné tagaríomé itega Sísa awankátaq táhpato aní seragéhye. ⁶ We mahtaq íre míéhre. Wegá irarurainserah oganúkire. Wene anonka matotaq seragahtao. ⁷ Tagéta peheráh pokue we kétéo ke koreriétao. We iriwe oganúkéna Kehrari marákórápéq ebeq kínaq we anehe kirataq Sísa mitaq tagagehe. Ai q teiúge. Koreriétao úwe.

⁸ Úwara mi initégá áhreéra peh sene sirupipeq iwíáh iwíáhéra apubúue mitaq suera pehbeheráhnue ite Sísa kérahwána ke teieyeheéra pokuye. ⁹ Pokue ahtapeq kuyataq Sísa req sereq piehgíúwe. Sísa sensabé, Pehwehrué miáhtao úwara mi initégá weba kure wene aigará táhtoqme iwíáh iwíáh atóye. ¹⁰ Iwíáh iwíáh atóyana Sísa sensabé, Íre áhreotao. Nánuwahrahyabé korerieq, Kehrari marákórápéq pokoro. Mitaq íné tagagehe. Koreriétao éna eqmarowe.

Maisarórabeg sóntía ke teriú ehwehne.

¹¹ Eqmarowara mi initégá pokuyara maisarórabeqte sóntiá kegá Sarúsarama suwahpeq pokue Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh ké moke tago naneq teriúwe. ¹² Teriúwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené aboawah wehreqka momiwíue sío síoéra moráénéra sóntiá kegá sene ehweh sehgeheéra áhnte moné síúwe. ¹³ Móne siera mahraréra, Mó keyábé mahraue terieq, Inokáhpeq ite sugéwonayabé we kétéo kegá sure wene anonka mewera ehqpopoq morúáhwe teriéro uwe. ¹⁴ Teriéro éra, Anotah wahnáh ánínká ite sugéwaro ehwéh irahnaraq itega mi ehwéh tábúsoqme teawenéhe. Teawénaraq wega ite íre kamahinae uwe. ¹⁵ Uwara sóntiá kegá móne mewera mi pehe éhwéh sehgiúwe. Asiu kegá mi ehwéh Súría marákórápéq mitaq teri mahtaq terinuwara

* **28:3:** Tók Písini ehwéhmé píribirioyah tahnsane áwíqmé íre kéhre. “Olsem ais” kéhre.

abae agúwe. Miraunsabé mi tanáhráqkákáq amahnágaákáq Asiu kegá mi ehwéhnsábé, Aiq pútaq ehwéhne atáhwe.

Sísaga we kéro keyabé, Néne ehweh koreriéro ú ehwehne.

(Máhka 16.14-18; Áríka 24.36-49; Sóni 20.19-23)

¹⁶ Ite airápété morá ké Sísá kérahwána kegá pokue Kehrari marákórápéq Sísaga teiu sawéhrápéq kiowáne. ¹⁷ Mitaq Sísá tagéq wensabé iwíáh iwíáh atahwáne. Peh táhmaroga sirupipeq téhtaré iwíáhuwe. ¹⁸ Sísaga iteba wahtotaq séna itensabé, Maniká Nániboga íopeqkákáq mah marákó márakóákáq moke wahnahnúno aintena págege aintéhre. ¹⁹ Minayabe pokue mah kehiná kéhíná íné séniráh ké úkigehboq kosíwáhnororo. Nániboreq íné wenahninseq Manikáne Awanseq íwírue wání meriéro. ²⁰ Moke teiátáu ehwéh tábúsoqme sehigígéhbo kawerue síwáhnororo. Kawerue írátíáhro. Amahnágaákáq mókakeakáq mah marákó márakó parabagína tanáhráqkákáq peh itereq mía míainauge úwe.

Máhka **Ebeq sáhnsahwe ahtebe ehwehne.**

Máhkawe Sarúsarama suwahpeqte áninéna téhtaré áwíq kéhre. We mó awíqmé Sóni Máhkae. Sísaga marakóipeq ména síwáhnorútaq Máhkawe peh mahbi míowe. We Páhnábása awahrah aní ména Píta séhréh atena anehe Páhnábásareq Porareq séhréh aritowe. Aroma kegá págege sansánsábé suwahbó púana Sísaga págegeue miraú arámpéhríyábé Máhkaga sehiranúwe. Aroma kegá mah pukú sáhnsahwe Sísane ehweh kawerue siahtebéra Sísansabé aiq pútare atageheéna Máhkaga sehiranúwe.

Máhkaga mah kawéq éhwéh sehiranúwe.

Sóni wání meri merini anínká irarú ehwehne.

(Mátíyu 3.1-12; Árúka 3.1-9,15-17; Sóni 1.19-28)

¹ Sísá Karáhéwé Manikáne ahninkáwá wíre. Kaweq ehwéh áwahewé ² Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Áísáíaga púkuipéq sehiranue mahraréna, Írátíáhro. Néne ehweh korerie anímé ah kawerinkeheéna ebeq eqmaróge. ³ We abatapi ména sawai sawaíéna mahraréna, Itene Wahnah sína ahmé aborisahro. Wene ah kaweraráhro inkehe úwe. *(Aisaia 40.3)*

⁴ Mah sehiránká irarinserah wání meri merini aní wenáwíq Sóni uworapeq ména ehweh teri terinéna, Manikánka itene ahbabáqsabe kaweraitankéhboq ahbabáq sansa sueq kaweqtaq miáhro. Itene ahbabáq sansa sueq kaweqtaq míéhrataqmé wání meiníe úwe.

⁵ Súría marákórápéqté kéreq Sarúsarama suwahpeqte kéreqka ómiga weba suwe. Su kegá sene ahbabáqsabe Maniká teawúwana Sóniga Sorana aroipéq wání meriuwe. ⁶ Sóniga kéhmane áyórate kogahnia aneraneratiowe. Áú aretí wene ayahbataq konahnatiowe. Tábahnkákáq sehnáhrabahnkákáq nówe. ⁷ Sóniga mahraréna, Inehe si anímé anotah aní ména íné kiotaíqme aní míre. We anotah aní púana ínéga nirehunseraráq ména wene súu nahníáq pugereyabe íre awehrari aní múge.* ⁸ Ínéga peh wání mei meinonana wega Manikáne Awa náinkéhe úwe.

Sóniga Sísá wání meawu ehwehne.

(Mátíyu 3.13-17; Árúka 3.21-22)

⁹ Mitaqkake Sísaga Néhsara suwahpeq Kehrari marakórápéqté súwana Sóniga Sorana aroipéq Sísá wání meawuwe. ¹⁰ Meawuwana Sísaga wánípipeqté kiutaq tagówana sabonah sawekúwana Manikáne Awanka tunse kiboki tahnsanéna Sísaba márunsurahúwe. ¹¹ Márunsurahúwana íópeqté éhwéhnká mahraréna, Are niruní nénáhní móne. Arensabé nirutaboiruge úwe.

Owainawanka Sísá áhwárawe tagó ehwehne.

(Mátíyu 4.1-11; Árúka 4.1-13)

¹² Manikáne Awanka Sísá meqména abatapi móatowe. ¹³ Áhnte wehekáh 40 wehekáh Sísá mitaq míowana owainawanka weba séna Sísaga ahbabárinkeheéna áhwárawe tagéna áwíoqnówe. Sísá ménkámehnká míórabeq míowara íópeqté kegá weba séra séhréh atówe.

Sísaga Kehrari marákórápéq wene arambehri áhwáró ehwehne.

(Mátíyu 4.12-17; Árúka 4.14-15)

* **1:7:** Naho púkúwé “Manikáne O Ehwehne” ue púkuipéq mahraue karaire. Sóniga mahraréna, Inehe si anímé anotah aní ména íné kiotaíqme aní púana wega ehweh irarínaraq íné ehiya míanie úwe.

¹⁴ Mó kegá Sóni karábúsiipéq átówana Sísaga Kehrari marákórápéq pokéna Manikáne kawéq ehwéh teri terinúwe. ¹⁵ Teriena, Ibora awehraq tanáhráq míre. Manikánka wahnah wahnahnime aiq wahtoni puag itene ahababáq sueq kaweqtaq méq mah kawéq ehwéhnsábé aiq pútare aintáhro úwe.

Sísaga itaréitaré wéhyábé, Íné séníráhro ú ehwehne.
(Mátíyu 4.18-22; Áruká 5.1-11)

¹⁶ Sísaga Kehrari kawéhú ayehrápéq noguwara se ábárahre Ehntarureq Sáimónireq tagówe. Sáimóniwe mó awíq Pítae. Se pah meyóya anité míóyansabé kahweraté wánípipeq uwe taga tagauyana tagówe. ¹⁷ Tagéna sensabé, Íné séníráhtao. Amahnága itega kahweraté uwe taga tagaéta pah meyehye. Mina óyanserah wehuke ínéba meriqmeta sigehe. Minayabe íwáhnoriniboq séníráhtao úwe. ¹⁸ Séníráhtao úwara sene kahwe apubúue mitaq marera Sísá kéroýe.

¹⁹ Kéroýana Sísaga kure mó abárahre Sébérine ahninkáwáraré síwíqmé Sémísireq Sónireq sene sípiipéq méra kahwewarí kawéq kaweruyana tagówe. ²⁰ Tagéna Sísaga máhotao úwara mi abárahregá sibowáreq wereq arambehriu kereq sípiipéq suera Sísá kéroýe.

Sísaga owainawa kaqauwo ehwéhne.
(Áruká 4.31-37)

²¹ Segá Kápénéáma suwahpeq tunse ahrena ahrena wehekáh Sísaga momiwí nahtápéq kibekéna síwáhnorúwe. ²² Síwáhnoréna Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnoro kegá síwáhnorunserah Sísaga íre miraúwe. Ahqáho. Wega págegeue síwáhnorú púara wene ehweh író kega áhtenuwe.

²³ Áhtenuwana owainawanka subiqmaq subiqmarú aní momiwí nahtápéq míowana owainawanka iwíáh atowana anotahtaq mahraréna ²⁴ Sísao, are Néhsara suwahpeqte ání móne. Arega itewe aneraitaníbo? Iubiq iuanie seno? Are Maniká miéhrabeq kaweqtaq mía míaóna aní móne. Arewe aiq tagarióge úwe. ²⁵ Úwana Sísaga owainawansabé awehgu atena wensabé, Ehiya mé we auwe pokúno atowe. ²⁶ Auwe pokúno atowana owainawanka mi aní kúrugúru atena kareéna we auwena pokúwe. ²⁷ Pokúwara ómi míó kega anotah ahténéra ehmuníq éhmúníréra, Aneqqomo? O ehweh míre. Anotah wahnáh ánínká síwáhnori serahnéna Sísaga págege ehwéhne owainawankákáqsábé, Miraoro i puara sega wene ehweh apubúue íráhwe uwe. ²⁸ Moke Kehrari marákórápéq Sísá ehweh apubúue mitaq teri mahtaq terinuwara írówe.

Sísaga Pítane ahrahnawa kawerato ehwéhne.
(Mátíyu 8.14-15; Áruká 4.38-39)

²⁹ Sísareh Sémísireh Sónirehga Asiu kené momiwí nahtápéq suera kure Sáimónireq Ehntarureqne nahupeq kibekuwe. ³⁰ Sáimónine ahrahnawa osoro awahrééna máhriqtaq míowara míó kega Sísá apubúue teawúwe. ³¹ Teawúwana Sísaga weba séna ayahnkara táhtoqme iriatowana kaweragúwana táhutahuq tíwe náriuwe.

Sísaga áhnte awáhré ké kawerarito ehwéhne.
(Mátíyu 8.16-17; Áruká 4.40-41)

³² Mi wehekáh íó tupekútaq wehekeqká ómi awahre kereq owainawanka subiqmaq subiqmarú kereq meriqmera Sísaba mórítówe. ³³ Mi kehiná suwahpeqte kégá ómi méhpeh sahuriówe. ³⁴ Sísaga áhnte awahre ke kaweraritena áhnte owáinawámárá kaqsuowe. Owainawamarínká Sísá tagarió púana wega se ehiyansá aritowe.

Sísaga Kehrari marákórápéq kure kawéq ehwéh teriu ehwehne.
(Áruká 4.42-44)

³⁵ Ahyahbinkerotaq Sísaga iriwe ména mitaq suena abatapi kowéna Manikánsabe púrérúwe. ³⁶ Sáimónireq wene iyahnaboreqka koanebahréra ³⁷ Sísaga tagéra wensabé, Ómi kegá arensabé anebahrowe teawúwe. ³⁸ Teawúwana Sísaga sensabé, Mó ke suwahpe-
qkákáq ehweh teriníboq pokonehe. Terinieéna tumióge úwe. ³⁹ Sísaga moke Kehrari marákórápéq noginieéna pokéna Asiu kené momiwí nahmáritápéq ehweh teriena owainawamarí kaqsuowe.

Sísaga anotah naonkákáq ání kawerato ehwéhne.

(Mátíyu 8.1-4; Áruká 5.12-16)

⁴⁰ Anotah naonkákáq áninká Sísaba séna áhtenú púana arehunseraráq ména Sísansabé pagu pagunéna, Are awahbáhnaraqmé kaweraintahráhone úwe. ⁴¹ Úwana Sísaga wensabé arutaboiratena ayahnkahkahruue wenaneq táhtorena wensabé, Aiq mirainauge. Are awaho ani míahno atowana ⁴² mina irarútaq wene náonaba apubúue wagúwana kaw-
eragúwana ⁴³ Sísaga eqmaranaútaq wensabé, Írátíahno. ⁴⁴ Mó ke teríneho. Írakaumo. Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ánipá pokue arene anonka móreawo. Are awaho ani úkire igehboq Mósísiga irarúnserahnue Manikánsabe titirúno éna apubúue eqmaq auwowe. ⁴⁵ Eqmaq auwowana kaweragú aninká pokéna kawerato ehweh mitaq teri mahtaq terinúwara áhnte kegá írówe. Áhnte kegá író púana Sísaga mó ke suwahpeq íre korahúwe. Írakaumo. Peh abatapi kowíowara mó marákórápéqté kéreq mó marákórápéqté kéreq áhnte kegá mitaq weba suwe.

2

Sísaga aiayah pukia ání kawerato ehwehne.

(Mátíyu 9.1-8; Áruká 5.17-26)

¹ Sísaga táhmaro wehekáh ména mitaq suena Kápénéáma suwahpeq kouwekúwara wene nahtapeq míehre mitaq teri mahtaq terinuwara írówe. ² Irera áhnte kegá weba sáhatiówara kígíúnsabe mó kegá méhpeh íre míahrahuwana Sísaga kaweq ehwéh teri-
uwe. ³ Itaréitaré ánítógá aiayah pukia ání sehgiwera weba suwe. ⁴ Séra ahtapeq kutaq áhnte wehekéqká nahupeq kígíúnsabe sega Sísaba íre kioráhéra nahnsorapéq kire Sísane ayahqnonsoaraq abogéh piruqmarera abahrabahrútaq aiayah pukia ání wene máhriqkákáq sehitaqmaqme meqmera Sísaga míorabeq márúnátówe. ⁵ Segá iwíáhéra, Sísaga kaweratanawire iwíáhuwana wega sene iwíáh tagéna aiayah pukia ánínsábé, Náníbáq móne. Arene ahbabáq aiq kaweratóge úwe.

⁶ Úwara Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnoro kegá tútuue méra sirupipeq iwíáhéra, ⁷ Mi ehwéhmé aneqsabé irariro? Manikánsabe íre kaweq ehwéh atéhre. Ahbabáqsabe insega kaweraritahráhiro? Manikánka webataq wehukene ahbabáqsabe kaweraritahráhire iwíáhuwe. ⁸ Sísaga sene sirupipeqté iwíáh wene arupipeq tagéna sensabé, Itewe aneqsabé mira iwíáho? ⁹ Aiayah pukia ánínsábé aneq ehwéh teawinínkono? Arene ahbabáqsabe kaweratóge teawinínkono? Are irigue arene máhriq mewe ah nogo teawinínkono? Íre págege ehwéhmé ahnabo? ¹⁰ Íné wehukení úku aninká mah marákó márákó wehukene ahbabáq kaweraritahráhuge. Sokigi ainíboq tagaríáhro éna aiayah pukia ánínsábé, ¹¹ Teawiníboq iro. Irigue arene máhriq mewe arene nahtapeq pokúno úwe. ¹² Pokúno úwana irigue wene máhriq apubúue mewena pokúwara ómi mío kega tagéra áhtenue Manikánsabe iwíáh iwíáh atera, Mahna tahnsa morá ibora tagóne uwe.

Sísaga Árwáinsabé, Íné séniro ú ehwehne.

(Mátíyu 9.9-13; Áruká 5.27-32)

¹³ Sísaga Kehrari kawéhú ayehráq mó kúwara ómi mío kega weba sáhatiówana Manikáne ehweh síwáhnorúwe. ¹⁴ Sísaga mitaq suena ahtapeq nogutaq táhkísi moné meyo aní

wenáwíq Áríwái tagówe.* Áríwáiwe Ápíásane ahninkáwá táhkísi moné meyo nahtápéq tútuue míowana Sísaga wensabé, Íné séniro úwana Áríwáiga irigue kérowe.

¹⁵ Áhnte táhkísi moné meyó kereq mó ahbabáq kereqka Sísá kérońsabe Sísaga Áríwáine nahtapeq táhutahurútaq mi kegá Sísareq we kéro kereq táhutahuruwe. ¹⁶ Táhutahuruwara Mósísine ehweh síwáhnoru Péhrasi kegá minayabe tagéra Sísá kéro keyabé kasenára, Sísawe aneqsabé táhkísi moné meyáh kéreq ahbabáq kereq moráráq táhutahuriro uwe. ¹⁷ Uwana Sísaga mi ehwéh irena sensabé, Sótehgá awaho wehuké máráhsíni íre náriasa peh morá awahre ke nárire. Mina inserah ínéwé kaweqtaq míáh ké séhréh aritanieéna íre suge. Peh ahbabáq ke kaweraritanieéna suge úwe.

Sísaga táhutahuq awehrío sansánsábé síwáhnorú ehwehne.

(Mátíyu 9.14-17; Áríka 5.33-39)

¹⁸ Sóni kéro kereq Péhrasi kereqka táhutahuq awehriutaq wehukega Sísaba séra kasenára, Sóni kéréh kéreq Péhrasi kérérah kéreqka táhutahuq awehriowara aneqsabé are kéréh kegá íre awehrioo uwe. ¹⁹ Uwana Sísaga sensabé pabeqme ehwéh teriena, Pahuwirotaqmé o menáhwé wene iyahnabo ba míéhtáqmé táhutahuq awehrioo? Írakaumo. ²⁰ Mókake o menáhwé seba íre míahnaraqmé mi tanáhráq wene iyahnaboga sirutaboirá táhutahuq awehrigehe úwe.†

²¹ Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Wehukeníká nahonáh sáhkétí kawerinieéna o ambántaráté íre párúwe kawerire. Miraitaq tahirímé nahonáh sáhkétí subanki irino. ²² Wehukeníká o nahniáq sera ano naho naho méméné áuyahwa antehyápípéq íre ahkíre. Miraitaq tahirímé sera anonka muinaraq nahonáh antéhyá tapoagirana sera ano marakóraq antigi irino. Wehukeníká o será ano o antéhyápípéq ahkíre. Wehukega ahkírataq mi tehtaré náneqme kawerue kanae. O será anome kawerue kanae. Antehyamé moq kawerue kanae úwe.‡

Sísaga ahrena ahrena wehekáhsábé arambehriéyabe irarú ehwehne.

(Mátíyu 12.1-8; Áríka 6.1-5)

²³ Ahrena ahrena wehekáh Sísareq we kéro kereqka páréti mirao naneq será sotápéq kótaikutaq we kéro kega mi será késabariqme késabariqmeue kuwe. ²⁴ Kuwara Péhrasi kegá Sísansabé, Are kéréh ké tagáhno. Ahrena ahrena wehekáh íre mirao sansámé sewe aneqsabé miraoo uwe.

²⁵ Uwana Sísaga sensabé, Itewe Manikáne púkuipéqté séhíramé Tébitireq we kéro kereqka tabonahéra sirupibiútaq mirau sansámé íre sáhsahwe ahtebaho? ²⁶ Wehukení wenáwíq Ábíátawe Manikáne ehweh mibeq mahbeq arito aní míotaq Tébitiga Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhúpéq kibekéna Manikánka tagankeheéra máró paréti mewe néna we kéro ke náriuwara sega moq nowe. Mósísine ehweh irarunka mi parétiwé pehipéqté kegá íre nah nanere. Peh morá Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kegá nahrahowe íre. *(1 Samuel 21.1-6)*

tega mi sehirá íre sáhsahwe ahtebaho úwe.

²⁷ Sísaga Péhrasi keyabé mó mahraréna, Ahrena ahrena wehekáh ko púana Manikánka wehuke miraroo? Írakaumo. Wehuke míó púana ahrena ahrena wehekáh mirarowe.

²⁸ Íné wehukení úku anínká ahrena ahrena wehekáhnkákáq wahnah wahnahnuge úwe.

3

Sísaga ahrena ahrena wehekáh sawenkahnia áyáhnkákáq aní kawerato ehwehne.

(Mátíyu 12.9-14; Áríka 6.6-11)

* **2:14:** Mátíyuwe mó awíq Áríwáie. Mátíyu 9.9 tagáhno. † **2:20:** Mi ehwéh áwahewé aigárapéqté éhwéh Mátíyu 9.15 tagáhno. ‡ **2:22:** Mi ehwéh áwahewé aigárapéqté éhwéh Mátíyu 9.17 tagáhno.

¹ Sísaga Asiu kené momiwí nahtápéq mó kibekúwana sawenkahnia áyáhnkákáq ání miówe. ² Míowara Péhrasi kegá Sísaga ehweh ataneheéra ahrena ahrena wehekáh Sísaga mi aní kaweratanabiramo éra ebitiówe. ³ Ebitiówana Sísaga sawenkahnia áyáhnkákáq ánínsábé, Ínéba sewíahno éna ebitió keyabé, ⁴ Mósísiga sehgióro ú ehwehnikáwé ahrena ahrena wehekáhnsábé anere teiro? Wehuke kaweraritanéhnkono? Íre kaweraritanéhnkono? Wehuke séhréh aritanéhnkono? Subiq suanéhnkono úwara se ehiya miówe. ⁵ Se sawenkahnia áyáhnkákáq ánínsábé íre sirutaboiria sirupipeq págegeunsabe Sísane arupipeq umeh agúwe. Umeh agúwana wega se ebitáwéna abiahnsa aritena sawenkahnia áyáhnkákáq ánínsábé, Arene ayahnkara obariro úwana wene ayah obarirowana kaweragúwe. ⁶ Kaweragúwara Péhrasi kegá tueague Érótime iyahnaboreqka momiwíue sío síóera, Sísawe árahue subiq suanéhnkono uwe.

*Káwehu ayehráq áhnte kegá momiwíu ehwéhne.
(Árúka 6.17-19)*

⁷ Sísareq we kéro kereqka mitaq suera káwehu ayehráq pokuwara áhnte Kehrari marákórápéqté kegá we kérowe. ⁸ Kehrari marákórápéqté kéreq Súría marákórápéqté kéreq Sarúsarama suwahpeqte kéreq Írúméa marákórápéqté kéreq Táíya suwahpeqte kéreq Sáíróna suwahpeqte kéreq Sorana aroipéq seberaebéqté kereqka áhnte kehinánká Sísaga miraúnsabe irera weba suwe. ⁹ Áhnte kegá sunsabe Sísaga we kéro keyabé, Áhnte kegá pagunúéhboq sípi wahtotaq mewe sero úwe. ¹⁰ Áhnte awahre ke kaweraritionsabe moke mó awáhré kegá Sísaga táhtoraneheéra pehentáwe sunsabe Sísaga we kéro keyabé mi ehwéh teriuwe.

¹¹ Owainawamarínká Sísaga tagéra wensabé áhreu puara arehunseraráq méra anotahtaq mahraréra, Are Manikáne ahninkáwá wóne uwana ¹² Sísaga sensabé abiah matawéna, Íné ehweh irariyehboq ehiya míáhro úwe.

*Sísaga we kéro ke omaq sito ehwehne.
(Mátíyu 10.1-4; Árúka 6.12-16)*

¹³ Sísaga sáwéhrapeq pokéna wega omaq siteyabe awahbó ke síáhrabúwara weba kíúwe. ¹⁴ Kíúwana airápété téhranité weba míageheéna omaq sitowe. Sensabé eqmaro kee síwíraritena mi kegá ehweh koreri terinigeheéna omaq sitowe. ¹⁵ Sega owainawamarí kaqsuageheéna págege atena omaq sitowe. ¹⁶ Wega omaq sito kewe Sáímóniwe mó awíq Pítáe ue áwíratena ¹⁷ se ábárahre Sébérine ahninkáwáraré Sémísireq Sónireqsabé Póánégie ue síwíraritowe. Mi awíq áwahewé puruburu anité tahnsane ue síwíraritowe. ¹⁸ Ehntaru, Pírípi, Pátórómíyu, Mátíyu, Tómáhsi omaq sitena Sémísi Ápíásane ahninkáwá omaq atowe. Sáímóniwe we Kénáni marákórápéqté ánínseq Táriásareq omaq sitowe. ¹⁹ Súrása we mó awíq Ísíkárióti Sísane naruo koweriranaú anínseq omaq sitowe.

*Owainawanka Sísaga séhréh atéhre éra péhe ehwéh iraru ehwéhne.
(Mátíyu 12.24-32; Árúka 11.14-23, 12.10)*

²⁰ Sísaga nahupeq kibekúwara áhnte wehekéqká weba mó kiranéhnatiówe. Mitaq kígiúnsabe Sísareq we kéro kereqka íre táhutahurorahuwe. ²¹ Sísaga awahrahga minayabe írótaq, We uwoyansa aní úkire éra we koweraneheéra suwe.

²² Sarúsarama suwahpeqte Mósísine ehweh síwáhnoro kegá seye náhenéra, Pésébúri, owainawane wahnahnka Sísaga págege atena séhréh atéh púana Sísaga owainawa kaqsuahráhire éra ehmuníq éhmúníruwe. ²³ Ehmuniq éhmúníruwana Sísaga sensabé, Ínéba sewíáhro éna pabeqme ehwéh mahraréna, Owainawanka wewe árahue kaqsuankéhbo? ²⁴ Wahba marákórápéqté kegá seye ebehirataq sainkoneherawoe. Minayabe se págegeue

morá ké íre míahrahowe. ²⁵ Sensuwahraheq seye ebehirataq sainkoneherawoe. Minayabe se págegeue morá ké íre míahrahowe. ²⁶ Owainawanseq wenawahraheq ebeho-taq tahirímé se sainkéra págegeue morá ké íre míahraho irino. ²⁷ Wehukeníká ayahnsa kira wéhné ménsámehnsá meyanieéna wene nahupeq pehipi íre kibekorahire. Írakaumo. Ebeqme wega ayahnsa kira wéh táhtoqme táhru táhruarena anehe wene nahtapeqté ménsáméhnsá pehipi meyahráhire úwe.

²⁸ Sísaga mó mahraréna, Teiníboq írátíáhro. Ahbabáréra Manikánsabe abehq éhwéh atáh kéwé Manikánka mi ke kaweraritahráhéna mi ahabábáq íre ahrreraq matiankehe. ²⁹ Peh morá Manikáne Awansabe abehq éhwéh atéh ánimé Manikánka mi aní íre insahwé atankéhe. Mi ahabábáq peh ahrreraq matiankehe úwe. ³⁰ Segá, Owainawanka Sísá séhréh atéhre unsabe Sísaga mi ehwéh irarúwe.

Sísane anowaréh ábákawaréhwe inseréhbo i ehwéhne.
(Mátíyu 12.46-50; Árúka 8.19-21)

³¹ Sísane anowareq ábákawaréhreqka séra máhpeq iriwe méra mó keyábé, Sísansabé, Mahbeq tuo teawéro uwe. ³² Uwara áhnte wehekéq weba sáhatawéra wensabé, Arenanoreq arenábáqmarinseq máhpeq méra arensabé áhrabowe uwe. ³³ Uwana Sísaga sensabé, Náinoreq náníbáqmarinseq inseréhbo éna ³⁴ weba sáhatió ke tagéna, Itewe náinoreq náníbáqmarinseq móe. ³⁵ Maniká awahbeh arámbéhrí mirao kewé náníbáqmari móe. Náinahnoreh wóe. Náinoréh wóe úwe.

4

Ayu suitabéyabe pabeqme ehwéhne.
(Mátíyu 13.1-9; Árúka 8.4-8)

¹ Sísaga káwehu ayehráq tunse mó síwáhnorúwe. Síwáhnorúwara íregárita q weba sáhatió púana wega wánípipeq ko sipíípéq kibekue tútuue míowe. Tútuue míowara moke míó kega arahwéra q míowana ² wega áhnte pabeqme ehwéh síwáhnorúwe.

³ Síwáhnoréna, Teiníboq írátíáhro. Ayu suitabé aninká ayu suitabanieéna pokire. ⁴ Suitabehtaq mó ayú ahtaq megirana kabaranka sésiq nehre. ⁵ Mó ayú kiruraq megirana pehgáriq marákó kéh púana mi ayú apubúue kiapoue kíréhre. ⁶ Anotah patáhitag tamurupague ánúq piéh púana ehyatagire. ⁷ Mó ayú náwe tarúítáq megirana náwe kirena kárígariirana íre kawerue kíréhre. Minayabe sera íre íyéhre. ⁸ Mó ayú kaweq marákórág megirana kiapoue kirena áhnte será íyéhre. Mó ayú 30 íyéhrana mó ayú 60 íyéhrana mó ayú 100 íyéhre. ⁹ Íre parosa áhréákáq kéó, kawerue íráhro úwe.

Sísaga ayu pabeqme ehwéh áwahe pahsuo ehwéhne.
(Mátíyu 13.10-17; Árúka 8.9-10)

¹⁰ Áhnte kegá íre míótaq airápété téhranité Sísá kéro kereq mitaq míó kereqka pabeqme ehwéhnsábé áwahe kasenuwe. ¹¹ Kasenuwana Sísaga sensabé, Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéhmé áwahe ite sokigi aiena mó ke peh pabeqme ehwéh teri terinuge. ¹² Minayabe mó kegá siuranka tagéra sirupipeq íre tagariahrahowe. Sene siahrega irera sirupipeq íre írátíahrahowe. Minayabe sene ahabábáq sansa peh kéhrana Manikánka sene ahabábáq íre kaweraritena peh ahrreraq matiankehe úwe. (Aisaia 6.9-10)

Sísaga moke pabeqme ehwéh teriunsabe irarú ehwehne.
(Mátíyu 13.18-23; Árúka 8.11-15)

¹³ Sísaga sensabé mó mahraréna, Ite mah pabéqmé éhwéh íre iraho? Mó pabeqme ehwéhmé árahue iranéhbo? ¹⁴ Ayume Manikáne kaweq ehwéhne. Ayu suitabé aninká mi kawéq éhwéh teri terinire. ¹⁵ Ahtapeq megí ayúmé wehukega Manikáne ehweh íráhwana owainawanka sirupipeqté mi ehwéh apubúue seaebóire.

¹⁶ Kiruraq megi ayúme apubúue kiapoinserah wehukega Manikáne ehweh irera sirupipeq eyoyóera apubúue kowe atáhwe. ¹⁷ Manikáne ehwehka sirupipeq íre ánú piéhnsábé pehgáriq tanáhráq sehgiówe. Manikáne ehweh sehgiónsábé mó kegá síwioqnahwana íre kaweq sunúq sire. Mi tanáhráq sega apubúue túbáh agéra Maniká áúwáhwe. ¹⁸ Náwe tarúitáq megi ayúme wehukega Manikáne kaweq ehwéh irera sehgiónehe íwiáhéra ¹⁹ mah marákó marákóipéqté náneqsabé iwíáh kikiréra sene áhnte matiáh ménsáméhnsánsábé sirutaboiorwana mó mensáméhnsánsábé aigará pabekire. Náwe soagirana sera íre iyéhmé mi kegá Maniká awahbeh sansá íre sehgiówe. ²⁰ Kaweq marákóráq megi ayúme wehukega Manikáne ehweh irera sirupipeq tábúsoqme iwíáhowe. Kaweq marákóráq kaweq será iyéhnserah sega mi ehwéh sehgióra Manikáne arambehri kawerue miraowe. Kawerue miraéra mó kegá 30 tahnsá árámbehríowara mó kegá áhnte 60 tahnsá kaweq arámbehríowara mó kegá peh íregárita 100 tahnsá áhnte kaweq arámbehríowe úwe.

Sísaga téhreh naneq íre akariaráhnsábé pabeqme irarú ehwehne.

(Árúka 8.16-18)

²¹ Sísaga sensabé mó mahraréna, Áráhmu mewe setaq eheq maraho? Antehyataté áráhmu íre akariaráhwe. Máhriq tahbé tehnopeq íre maráhwe. Írakaumo. Kaweruwe téhrankeheéq peh tahberapeq maráhwe. ²² Amahnága moke kopípéq kéh náneqme mókake ábóraq kanae. Moke akariuríéh náneq moq ábóraq kanae. ²³ Íre parosa íáhréákáq kéo, kawerue íráhro úwe.

²⁴ Sísaga sensabé mó mahraréna, Itega íréhra ehwéh iwíáhue íráhro. Itega mó ke náríranserah Manikánka mina tahnsanue náinkéhe. ²⁵ Matiéh ání Manikánka mó náninkéhe. Íre matiéh ánimé Manikánka wene pehgáriq naneq meyankehe úwe.

Ayu kíréhnsábé pabeqme ehwéhne.

²⁶ Sísaga mó mahraréna, Manikánka wahnah wahnahnime wehukéninká ayu marakóipeq suitabehnserahne. ²⁷ Inokáhpeq sugayugaéna ahbiahipeq irigéna wene arambehrirana ayume kiapoue kíréhre. Kiapoue kíréh sánsámé suitabeh anínká íre ahtebehre. ²⁸ Marakóga mirainka ménsámehnsá kirena iyéhre. Ebeq ánáh kiapoue kirena anehe sera iyena nera kéhre. ²⁹ Ménsámehnsá nera kéhtáq pokatate serame apiwe meyháwe. Nera kéh púara apiwe meyháwe úwe.

Pehgáriq ayúnsábé pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 13.31-32; Árúka 13.18-19)

³⁰ Sísaga mó mahraréna, Manikánka wahnah wahnahnime aneq tahnsáne teinínkono? Minayabe aneq pabeqme ehwéh teinínkono? ³¹ Manikánka wahnah wahnahnime sotápéq uqmaréh ayu tahnsane. Mi ayúme íre mó sotápéqté ayú tahnsane. Írakaumo. Mi ayúme pehgáriq ayúne. ³² Wehukéninká mi pehgáriq ayú wene sotápéq uqmatairana kirena anotah awánká úkéna moke mó mensáméhnsá kiotakire. Awánkánirana anotah ayáhnáwé kéhrara kabaramarínká ayahnaweraq surahéra sene nah mitaq piáhwe úwe.

Sísaga peh pabeqme ehwéh teriu ehwéhne.

(Mátíyu 13.34-35)

³³ Sísaga áhnte mina tahnsa pabeqme ehwéhne Manikáne ehweh teriuwe. Sirupipeq mi ehwéh iwíáhue irahráhunserahnue teriuwe. ³⁴ We kéro keyabé epéq moke pahsuqme síwáhnoréna peh mó keyabé pabeqme ehwéh teriuwe.

Sísaga irarúnka sóiriq táqnáigú ehwehne.

(Mátíyu 8.23-27; Árúka 8.22-25)

³⁵ Mi wehekáh tupekinaútaq Sísaga we kéro keyabé, Káwehu seberaebéq pokonehe úwara ³⁶ we kéro kega mibeq sáhurió ke suera Sísá mío sipí kéwewera Sísá meqmera kuwe. Mó sipíwárínkákáq moráráq kuwe. ³⁷ Anotah soírírúwana wánínka sípiipéq kiegambéh agu aguúwana sípiipéq wání obenkíkinaútaq ³⁸ Sísawe sípi ambarupéq ayahqno kunubaraq sugowe. Sugowara sega Sísá iriatera wensabé, Íwáhnoraníno, ite wánípipeq pukonehe únayabé anetaníbo íwíáhono uwe. ³⁹ Uwana Sísaga irigéna sóiriqsabé, Táqnáigúno éna wánínsabe, Pehwehrue mé túbáh agúno úwana sóiriqka táqnáigúwana wánínka moq túbáh agúwe. ⁴⁰ Túbáh agúwana wega sensabé, Aneqsabé áhreoo? Aneqsabé ínénsabe íre aiq pútare aintaho úwara ⁴¹ sega anotahta q áhreéra seye náhenéra, Mah anímé insebo? Sóiriqkákáq wánínkakaq wene ehweh íréhre uwe.

5

Sísaga owainawamarí kaqsuo ehwéhne.

(Mátíyu 8.28-34; Áruká 8.26-39)

¹ Sísareq we kéro kereqka sípi kéwewera kure Kehrari kawéhu seberaebéq Kérása kené marakórápéq kuwe.* ² Sísá sípiipéqté tueagúwana mibeqté anímé owainawanka subiqmaq subiqmarú anínká wehuke maisia ónámárípéqté séna weba súwe. ³ Mi anínká maisia ónámárípéq kaegaeuwara wehukega wene aigárátáq ayahnkaratáq séniraté táhru táhru aruqaruruwana suraqsu suraqsurú púara íre saiqnariahrahawe. ⁴ Wene ayahpíte séní sabirue surasuq surasuréna wene aigárápíté séní piteruq piterurúwe. Segá táhtorótaq íre ambubu atiahrahawe. ⁵ Inokáhpeqkákáq wéhékáhnkakaq ahriahri we maisia ónámárípéqté sáwéhrapeqté kare kareéna kenkawéhrate wene anonka amurúruqme kirasuq kirasurúwe.

⁶ Sísaga sípiipéqté kiuwana mi anínká móbeqte we tagéna pehbeheráh weba sure wensabé áhtó púana arehunseraráq sewíowe. ⁷ Sewéna kareéna, Sísao, are íopeqté Manikáne ahninkáwá wóne. Aneraintaníbo? Íopeqté Manikánka tagariéhtáq níeraníneho úwe. ⁸ Sísaga wensabé, Owainawano, we auwe pokúno atonsabe mi ehwéhnsabé kareúwe. ⁹ Kareúwana Sísaga wensabé, Arenáwíq tenio úwana mi anínká, Ité áhnte miónayabé neníwíq Íregáritare éna ¹⁰ Sísansabé, Ité mahtaqté kaqme íre wahto eqmaq iuwehneho úwe.

¹¹ Wahtotaq sáwéhrapeq íregárita q poeráhqká náwe sahta qme nowara ¹² owainawamarínká Sísansabé, Mi poeráhqmárípá eqmaq iuwo éra, Póeráhqne sirupipeq míanehboq ite pokoro aito éra pagu pagunuwe. ¹³ Pagu pagunuwana Sísaga kowe aritowara owainawamarínká wehukení auwera póeráhqmariné sirupipeq kowíowara 2táhúséni (2,000) póeráhqmárínká sáwéhrapeqté pehbeheráh tunse mentúpipeq wánínkuwe pukuwe.

¹⁴ Póeráhqta q wahnahnu kegá tagéra pehbeheráh pokue sotápéq mío kereq sene nahtapeq mío kereq koreriúwara seraganeheéra suwe. ¹⁵ Sísaba suwana owainawamarí kaqauwo anínká kaweq iwíáhorahéna aneranerue tútuue míowara su kegá tagéra áhreuwe. ¹⁶ Áhreuwara tago kegá kawerato ehweh su ke teriera póeráhqmari puku ehwéh teriúwara ¹⁷ sega Sísansabé, Itene marakó sue pokúno éra pagu pagunuwe.

¹⁸ Sísá sípiipéq kiasague pokinaútaq owainawamarí kaqauwo anínká wensabé, Íné are kéranie úwe. ¹⁹ Kéranie úwana Sísaga ahqáho atena wensabé, Arenawahpeq pokue íné arene Wahnahnka arensabé nirutaboírue kawerató éhwéh arenawahrah korerio úwe. ²⁰ Úwana wega pokue Tékápórísa marakórápéq mó ke suwahpeq mó ke suwahperue Sísaga we kawerato ehweh koreri terinuwara moke író kega áhtenuwe.

* **5:1:** Kérása marakó mó awíq kéhre. Mátíyuga sehiranú pukúipéq marakó awíq Káráae kéhre. Mátíyu 8.28 tagáhnno.

Sísaga awahre iní kaweratená ahrari oganúq ato ehwehne.

(Mátíyu 9.18-26; Áruká 8.40-56)

²¹ Sísaga sípi kéwewena kure Kehrari kawéhu seberaebéq seuwekúwara áhnte wehekéq weba sáhuriówe. Káwehu ayehráq míówana ²² Asiu kené momiwí nahtápéqté wáhnáh ání Sáírúsaga mitaq séna Sísá tagéna áhtó púana wene aigárápí káuqmunue arehunseraráq ména wensabé, ²³ Nániyahu pukinaire. Wenaneq koráhtoréhna kaweraginkehboq máho. Oga míankehboq máho éna pagu pagunúwana ²⁴ Sísaga we kérowe.

We kérowara áhnte kegá moráráq kure Sísá kú ahtápéq we pehentáruq we pehentárurue kuwe. ²⁵ Awahre iní kure airápété téhtaré ópéq áhnte ópéq wene korahq íre taraqnágia peh tuerueúwe. ²⁶ Peh tuerueúwana wega áhnte sotéh kébá poku pokuúwara sega we áhnte érawúwana wene móne sinsinue parabaruwana íre kaweragúwe. Írakaumo. Anotah íroke awáhréúwe. ²⁷ Mi inínká Sísá éhweh irena áhnte kegá moráráq kutaq ²⁸ wewe náhenéna, Íné peh wene korósi koráhtoráhnaraqmé kaweraintankéhe úwe. ²⁹ Áhnte wehekéqká kígiúwana awahre inínká Sísá anehepeq sure wene korósi koráhtorowe. Koráhtorowana wene korahq apubúue taraqnágúwana wene arupipeq iwíáhéna, Íné aiq kaweraintéhre úwe.

³⁰ Úwana Sísaga iwíáhéna, Ínéga inse kawerauwogo éna pabeqme, Néne korósi insega táhtorehro kasenúwe. ³¹ Kasenúwara we kéro kega Sísansabé, Áhnte kegá are paguno púah aneqsabé, Néne korósi insega táhtorehro eno uwe. ³² Uwana Sísaga táhtoro aní taganieéna aurankaúwe. ³³ Kawerato inínká, Íné aiq kaweraintéhre éna áhre iransánéna Sísaba sure arehunseraráq sewéna moke teawuwe. ³⁴ Teawuwana Sísaga wensabé, Náinahnoo, arega aiq pútare aintahnaga kaweratóge. Are awaho ani míaniewóne. Pehwehrue pokéwahno úwe.

³⁵ Pehwehrue pokéwahno úwara wahnah aniné nahtapeqté táhmaro kegá sure abowansabé mahraréra, Areniyahu aiq pukire. Ai q puki puah síwáhnori anínká sinsabé ahqáho ato uwana ³⁶ Sísaga sene ehwehnsabé íre iwíáhia abowansabé, Íre áhreúno. Peh aiq pútare ainto éna ³⁷ áhnte we kéro keyabé, Mahtaq miáhro aritena peh morá téhq abaráhré Sémísireq Sónireq mó aní Pítareq meriqmena pokúwe. ³⁸ Pokue mi wahnáhné nahtapeq sutaq irobibiu ke tagówara áhnte íbiséra anotah íbitúnátúnánuwe. ³⁹ Ibitunátúnánuwana Sísaga nahupeq kibekéna irobibiu keyabé, Aneqsabé áhnte ehwehnéq ibitunátúnánoo? Mah ahráí íre airaiq pukia peh sugéhre úwara ⁴⁰ sega awiréh atówe. Awiréh atówana Sísaga ómi míó ke máhpeq kaqsuena mi ahráíne anoiboreq we kéro kereq meriqmena ahrarine máhriqtapéq pokúwe. ⁴¹ Pokéna wene ayahnkara táhtotawéna wewene ehwehtaq mahraréna, Tarita kumie úwe. Tarita kumie úmé, Ahrario, ínéga teawúge. Irigúno úwe. ⁴² Irigúno úwana wega apubúue irigéna ah noguwe. Mi ahráíne ópeqme airápété téhtaré ópéq míotaq pukuwana Sísaga iriatowe. Iriatowara tago kegá áhtenuwana ⁴³ Sísaga sensabé, Mó kegá íréhboq íre teriéro éna wenanoibonsabé, Iteriyahu táhutahuq náwétao úwe.

6

Néhsara suwahpeqte kéga Sísansabé suwahrió ehwehne.

(Mátíyu 13.53-58; Áruká 4.16-30)

¹ Sísaga mitaq suena wenawahpeq pokúwara we kéro kega kérowe. ² Ahrena ahrena wehekáh Sísaga Asiu kené momiwí nahtápéq síwáhnorúwara áhnte író kega áhtenuwe. Áhtenéra mahraréra, Wega irari ehwéhmé eheqte ehwéhpo? We árahue ahtebia ání úkurairo? Wega ótaq sansámári árahue mirairo? ³ We peh nah pe tagaríéh ání míre. We Máhríane ahninkáwá wíre. We Sémísireh Sósépareh Súrásareh Sálmónirehne siwahwá wíre. Wenanahnoreh mahtaqte ánimári móe éra wensabé abiahnsa atówe. ⁴ Abiahnsa

atówana Sísaga sensabé, Manikáne ehweh irari anínsabé mó ke suwahpeqte kégá iwíáh iwíáh atáhwe. Peh morá wenawahpeqte kéreq wenawahraheq wene nahtapeq kaegaeo kereqka wensabé íre iwíáh iwíáh atáhwe úwe. ⁵ Mibeqté kégá wensabé íre aiq pútare ató púana wega mitaq ótaq sansá íre áhnte miraorahúwe. Peh táhmaro awahré ké táhtorena kaweraritowe. ⁶ Wensabé íre aiq pútare atónsabe Sísaga áhtenúwe.

Sísaga we kéro ke arambehriraq eqmaq suo ehwehne.

(Mátýu 10.5-15; Áruká 9.1-6)

Sísaga mó kehiná suwahpeq mó kehiná suwahperue kosíwáhnorúwe. ⁷ Wega we kéro ke airápété téhranitéyábé síáhrabéna mó mi anité mó mi anitéue eqmaq suowe. Eqmaq suanaútaq owainawamarí kaqsuageheéna wega págege aritena ⁸ sensabé, Ite ahtapeqsabé tópahme unahmé mónewe íre meyháro. Peh morá pegiqnáhnkara meweq ⁹ súu sukiwe pokoro. Téhtaré síótí íre sukióro. ¹⁰ Ite mó ke suwahpeq kirataq peh morá ániné nahupeq kaegaeoro. ¹¹ Wehukega ite íre mehweh aitera itene ehwehnsabé iuwahriehre irataq sene nah sueq itene igárátáq kahna tanáhúq poruarueq pokoro úwe. ¹² Úwara eqmaq suo kega pokue mó kehinánsabé mahraréra, Kaweraitankéhbog itene ahbabáq sansa sueq kaweqtaq míáhro teri terinuwe. ¹³ Segá áhnte owáináwámáří kaqsuera awahre ke óríwi awánká sérá ano abaq sitera kawerarítówe.

Sóni wání meri merinú aní pukú ehwehne.

(Mátýu 14.1-12; Áruká 3.19-20, 9.7-9)

¹⁴ Sísá éhweh mitaq teri mahtaq terinuwana anotah wahnáh aní Érótiga irowe. Táhmaro kegá iraréra, Sóni wání meri merini aní pukéna mó oga úkurai puana amahnága págege otáq sánsánire uwe. ¹⁵ Uwara mó kegá, We Éráisa wire uwara mó kegá, We Manikáne ehweh irari anímé naho Manikáne ehweh iraru ke tahnsa aní míre uwe. ¹⁶ Uwana Érótiga Sísá éhweh irena mahraréna, Ínéga ayahqno kiraq áúwátáu anímé Sóni we mó oga úkuraire úwe.

¹⁷⁻¹⁸ Sóni oga míotaq wega Érótingsabé ehweh atena mahraréna, Arenábáqne ahre meronawe Mósísiga sehgióro ú ehweh aiq anterutone úwe. Érótiga wenábáq Pírípine ahre Éróriása meyonsabe Sóniga wensabé ehweh atowana meyo inínká mi ehwehnsabé ayehitónsabe Sóni abiahnsa atowe. Abiahnsa atowana Érótiga sóntía keyabé, Sóni táhtoqme karábúsiipéq móátáhro úwara táhtoqme karábúsiipéq móátówe. ¹⁹ Móátówana mí iní Éróriásaga Sóninsabé abiahnsa atataú púana Sóni subiq suaníe iwíáhúmé íre miraorahúwe. ²⁰ Érótiga Sóninsabé áhtenéna iwíáhéna, We íre ahbabáq ani peh kaweqtaq mía míai aní míre éna, Pehragahro únsabe mó kegá Sóni íre subiq suahráhuwe. Érótiga Sónine ehweh irotaq iwíáh kikiréna peh Sónine ehweh ireyabe awahbówe.

²¹ Érótime anowagá we maqmio ahreraq ko tanáhráq sútaq wega anotah tahutáhúq kawerarena wahnah wehwárinseq sóntía wahnáh wéhwárinseq Kehrari marákórápéqté áhnte moné ko wehwárinseq kirabo aritowe. ²² Éróriásane ayahunkawagá seba séna ábáhrúwara Érótireq weba táhutahuru kereqka ábáhrúnsabe áhnte iwíáh iwíáhuwe. Minayabe Érótiga mi ahráryábé, Arega nánio ina naneq náwinie. ²³ Pópoqnahga tagariéhtáq aiq pútariahnsanuge. Arega nánio ina naneq náwinie. Wahnahnu naneqsabé ákáhtaq nánio inaraqmé náwinie úwe.

²⁴ Úwana ayahunkawagá tueyokue wenanonsabe, Aneq nánio ininkono úwana we-nanoga, Sóni wání meri merini aniné ayahqno nánio úno úwe. ²⁵ Úwana wega pehbeheráh kibekéna Érótingsabé, Íné Sóni wání meri merini aniné ayahqnonsabe níre. Amahnága kunubaipéq maqme nánio úwe. ²⁶ Nánio úwana Érótiga mí ehwéh irotaq wene arupipeq áhnte umeh agúwe. Pópoqnahga tagariéhtáq awinauge ú púana wene arupipeq iwíáh

kikiruwe. Ínéreq táhutahuro kegá néne ehweh íráh púana niyehitéhneho éna, Mi ahráryábé íre ahqáho atahráhuwe. ²⁷ Minayabe wega sóntía anínsábé, Sónine ayahqno kogiraqme mewe súno éna apubúue eqmaq suowana tunse karábúsiipéq Sónine ayahqno kiraq suowe. ²⁸ Kiraqme kunabaipéq maqme mewe séna mi ahráry awuwana wenano móawuwe. ²⁹ Sóni kéro kega we subiq súo ehweh irera sure wene anonka sesehiwera maisia ónápípéq móarówe.

Sísaga 5 táhúséni (5,000) weh kiraboú ehwehne.

(Mátíyu 14.13-21; Áruká 9.10-17; Sóni 6.1-13)

³⁰ Sísaga eqmaq suo kega weba kouwekéra sega mirau ehwéhnkákáq síwáhnoru ehwéhnkákáq moke teawúwe. ³¹ Íregárita qéra séra unsabe Sísareq we kéro kereqka íre táhutahurorahu puana Sísaga sensabé, Máhoru. Ahrenagehboq itebataq abatapi pokonehe úwe. ³² Minayabe sípi kéwewera kure sebataq abatapi pokuwe. ³³ Pokuwara áhnte kegá sípi tagéra, Sísareq we kéro kereq aiq tagóne éra sensuwahpeq suera peh marakóipeq pehbeheráh kure Sísá kinaúrabeq kuwe. ³⁴ Sísaga koráwégútaq áhnte wehekéq tagéna sensabé arutaboairaritowe. Íre wahnahnkákáq sípísípíq tahnsa míó púana sensabé arutaboairaritena áhntetaq síwáhnorúwe.

³⁵ Íó tupekinaútaq we kéro kega Sísaba séra wensabé, Mótaq penkinae. Mahtaq peh abatapi púah ³⁶ mah kegá so keh márakórácq wahtotaq kehiná suwahpeq táhutahuq kobaiqmaragéhboq eqmaq suo uwe. ³⁷ Uwana Sísaga sensabé, Itega mah ke táhutahuq kirabooro úwara sega wensabé, Ite áhnte moné 200 Kína mewe q páréti kobaiqmaqme kiraboonehknono uwe. ³⁸ Uwana wega sensabé, Páréti arahue kehro? Koragahro úwara sega kosáhnsahera Sísansabé, Párétiwe moberíáh kéhre. Pahme téhtaré kéhre uwe.

³⁹ Uwana Sísaga míó keyabé, Narunarunitaq isepí kiria mahpi kiriaue tútuue míáhro úwara sega miraué tútuue míówe. ⁴⁰ Áhnte ke 100 wehekéq morabí isepí tútuue mía 50 wehekéq morabí mahpi tútuue míauwe. Miraue kiranéhnue tútuue míówe.

⁴¹ Sísaga mi moberíáh párétiákáq téhtaré páhnkákáq mewena íópeq tagéna Manikánsabe, Kaweróne atena páréti keqme we kéro kega kiraboigeheéna náriuwe. ⁴² Náriuware ómiga nowana siyahbankirowe. ⁴³ Siyahbankirowara páréti arahqkakaq pah arahqkakaq airápété téhtaré páhsíketí úsawe obenkíq márówe. ⁴⁴ Mi tahutáhúq no wehwé íregárita q 5táhúséni (5,000) weh wóe.

Sísaga káwehu wání abobóráhtaba nogu ehwéhne.

(Mátíyu 14.22-33; Sóni 6.16-21)

⁴⁵ Míówana Sísaga we kéro keyabé, Sípiipéq kiasagoro. Seberaebéq ite nonótáh Pétásáira suwahpeq pokoro éna apubúue eqmaq suena míó keyabé, Iteruwahpeq pokoro éna ⁴⁶ mitaq suena púrerinieéna sáwéhrapeq kiuwe.

⁴⁷ Penkútaq we kéro kega sípiipéq káwehu ákáhpi míówana Sísaga webataq marakóipeq míówe. ⁴⁸ Míowara siuratapeqté anotah soirírúnsabe awankátate wání subame kéra ahyanahyanuwana sóiriqka saiqnówana tagówe. Ahyahbinkerotaq Sísaga wání abobóráhtaba seba kure kótaikinaútaq ⁴⁹ sega we tagéra, We wahnsa wíre íwíáhéra kareuwe. ⁵⁰ Ómiga we tagéra anotah ahréera kareuwana Sísaga sensabé, Pehitaq míáhro. Íné úge. Íre áhreoro úwe. ⁵¹ Sísaga sípiipéq kiasagéna sereq kiwíowana sóiriq táqnáigúwara sega anotah ahténuwe. ⁵² Áhtenára páréti keqme kiraboúnsabe sirupipeq íre iwíáhia peh íre irasa míówe.

Sísaga áhnte awáhré ké kawerarito ehwéhne.

(Mátíyu 14.34-36)

⁵³ Segá sípiipéq kure seberaebéq kéráwégue Kénésaréti márakórápéq kure mitaq sípi arahwéraq móarówe. ⁵⁴ Móarówara míó kega tagéra, Sísá wire éra ⁵⁵ pehbeheráh

sensuwahrahba pokue, Sísá míéhre mitaq teri mahtaq terinuwara awahre ke sene máhriqkákáq meriqmera weba mórítówe. ⁵⁶ Sísaga moke mi ke suwahpeqkákáq moke táhúnipéqkákáq úpeqkákáq nogutaq sega awahre ke máhkétirapéq mórítówe. Móritera Sísansabé pagunera, Awahre ke arene korósi aiq táhtoragéhe uwara wene korósi táhtoró ke moke kaweragúwe.

7

Manikáne ehwehnka iteinahbúréhne sansá kiotaikire i ehwéhne.
(Mátíyu 15.1-9)

¹ Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka Sarúsarama suwahpeqte sure Sísaba sáhatiówara ² we kéro kega siyahnkara íre pabeq paberia pehipi nowara tagowe. ³ Péhrasi kereq moke mó Asiu kereqka sinahbúwárehne sansá sehgiro puara ahriahri ebeq siyahnkara pabeq paberaruera anehe táhutahuq aruqaruruwe. ⁴ Máhkétirapéqté séyéutaq sega ebeq mósosuera anehe táhutahuruwe. Segá sinahbúwárehne sansá áhnte mó sansá miraéra káhpuwe antehyamé tíniwe pabeq pabeq aruqaruruwe.

⁵ Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka Sísansabé kasenéra, Iteinahbúréhne sansámé are kéráh kéga aneqsabé anteruera peh náwíqkakaq síyáhnkárátáté táhutahuq naho uwe. ⁶ Uwana Sísaga sensabé, Itewe peh kopéráhpéro ke wóe. Manikáne ehweh irarú ani Áísáága naho Manikáne ehwehnka mahraréna, Mah kéga néníwíq síwéhrate pankerera peh sirupipeq ínénsabe íre suwahbehre. ⁷ Segá wehukega sehgióro e ehwéh síwáhnoréra, Mahnawé Manikáne sansáne ewe. Minayabe sega ínénsabe péhepehe iwíáh iwíáh aintáhwe úwe. (Aisaia 29.13)

Itega miraonsabé púkuipéqté éhwéhnká aiq irarire. ⁸ Itega Manikánka sehgióro ú ehweh sueq peh wehukene sánsá ambubu atawéq sehgirowe úwe.

⁹ Sísaga mó mahraréna, Iteitene sánsá sehgioneheéq Manikánka sehgióro ú ehwehnsabé anetaníbo éq anterúáhwe. ¹⁰ Mósísiga naho mahraréna, Iteinoibone ehweh ireq se séhréh arítáhro úwe.

Wega mó mahraréna,

Wenanoibonsabé íre kaweq ehwéh arítéh ání subiq súáhro úwe. (Kisim Bek 20.12, 21.17)

¹¹ Manikáne púkuga miraue irariraq itega síwáhnoréq, Wehukenínká wenanoibo séhréh aritahráhi monébópoq mó nanegpopoq matawéna wenanoibonsabé mahraréna, Mahnawé Maniká íre áwátáutaq tahirímé náiyú irino ire. ¹² Wehukenínká miraue irariraq itega, Mi anínká wenanoibonsabé anetaníbo ime aiq kawerire. Wega se íre séhréh aritéhmé aiq kawerire ewe. ¹³ Minayabe iteitene ehweh sehgiónsabé Manikánka sehgióro ú ehweh anterúáhwe. Mahna tahnsa sánsá áhntetaq mira aruqaruréq mó keyábé, Itene sánsá sehgióro arítáhwe úwe.

Sísaga, Wehukeníné arupipeqté iwíáhgá ahabáratáhráhire ú ehwehne.
(Mátíyu 15.10-20)

¹⁴ Sísaga mónkákáq mitaq míó keyabé, Ínéba sewíáhro. Ite ómiga néne ehweh ireq iwíáhue tagahro. ¹⁵ Wehukenínká táhutahurinka íre ahabáratéhre. Írakaumo. Peh morá wene arupipeqté iwíáhgá ahabáratáhráhire. ¹⁶ [Ahreakaq kéó, mah ehwéh írátíáhro úwe.] ¹⁷ Sísaga weba sáhatió ke suena nahupeq kibekúwara we kéro kega mi pabéqmé éhwéhnsabé kasenuwe. ¹⁸ Kasenuwana wega sensabé, Ite moq íre írátíaho? Wehukenínká táhutahurinka íre ahabáratéhre. Minayabe íre iraho? ¹⁹ Táhutahuqka wehukeníné iwíáhipeq íre túíre. Peh ahmbiupipéq tunse tueagire úwe. Sísaga mah ehwéh irarúmé, Moke táhutahuq nah naneq mire úwe.

²⁰ Sísaga mó mahraréna, Wehukeníné arupipeqté iwíáhgá ahabáratéhre.

²¹ Wehukeníné arupipeqté, wene iwíáhipeqté, ahabáq iwíáh áhwárehre. Íre kaweq

iwiáhwe, mahbi ahrari abariéwe, aebówe, wehuke subiq suewé, ²² mó aniné ahre weh abariéwe, mó aniné ménsámehnsánsabe aigará pabekime, íre kaweq sansámé, péhephenéwe, íre mirao naneq miraime, mó anínsábé íre kaweq iwiáh atewé, éhruruéwe, píribahriéwe, saiyoéwe, ²³ moke mah ahbábáqmé, wehukéniné arupipeqté áhwárehre. Mahnawarinká wehukení ahbabáratéhre úwe.

Nahnso inínká Sísansabé kawerue aiq pútare ato ehwéhne.
(Mátíyu 15.21-28)

²⁴ Sísaga mitaq suena Táíya suwahpeqte kéné marakórapeq pokúwe. Pokéna nahupeq kiena, Íné mahtaq míónsábé mó ke teríyeho úwanawe we kopípéq íre míahrahúwe. Írakaumo. ²⁵ Owainawanka wene ayahunkawa subiqmaq subiqmarú inínká Sísá míéhre u irena apubúue sure Sísansabé áhtó púana wene aigáratáq arehunseraráq sewíowe. ²⁶ We mitaqté náhnsó inínéna Kárikí ehwéh iro iní míre. Wega Sísansabé, Nániyahu subiqmaq subiqmari owáináwá segasuo teawuwe. ²⁷ Teawuwana Sísaga wensabé, Ebeqme animárinká táhutahurigehe. Sene táhutahuq mewe iamáripá tuparuéwe íre kaweq sansáne. ²⁸ Úwana wega Sísansabé, Anotah aníno, arega irarénawe aiq pútaróne. Iamarínká animáriné siyahpíte megí apípí tahbe tehnopeqte mewe nahtaq sibowágá íre kaqsúéhre úwe. ²⁹ Úwana Sísaga wensabé, Arega irarénayabé seuwekúno. Owainawanka areniyahu aiq auwena pokire. ³⁰ Aiq auwena pokire úwana wene nahtapeq pokue tagówana owainawa kaqauwo aní aiq auwuwana wene máhriqtaq awahoraq míowana tagówe.

Sísaga ahre parosa íre ehwehnorahi aní kawerato ehwehne.

³¹ Sísaga Táíya suwahpeq suena Sáíróna suwahpeq kótaikéna Tékápórísa marakórapéq tuena Kehrari kawéhútáq kúwe. ³² Mó kegá ahre parosa aní íre kaweq ehwéhnú aní Sísaba meqmera suwe. Segá Sísansabé, Kaweraginkehboq arene ayahnkaratáté táhtoro uwe. ³³ Uwana Sísaga mi aní meqmena mipi sáhurió ke suena móbeq pokue wene ayahnobeqtaté mi aniné ahreipeq paroqmatawéna anehe wene ayahnobeqtaq tehqniarena mi aniné anehbíraq marena ³⁴ íopeq tagéna ahyanahtawéna ahre parosa anínsábé mahraréna, Épátae úwe. Mi ehwéhnúme, Ahre sio úwana ³⁵ wene ahre siatowana wene anehbí kaweragúwana wega kaweq ehwéhnúwe. ³⁶ Sísaga wensabé, Mó ke teríyeho úwara sega mó ke teriúsabe wega teríyeho uge úwara sega áhnte mó ke teri terinuwe. ³⁷ Mi ehwéh író kega anotah ahténéra mahraréra, Wega moke kawerue miraire éra ahre parosa aní iro atéhre. Íre ehwehnorahi aní ehwehnúno atéhre uwe.

8

Sísaga 4 táhúséni (4,000) weh kiraboú ehwehne.
(Mátíyu 15.32-39)

¹ Mitaqqake áhnte kegá Sísaba sáhatiówana se táhutahuq íre konsabe Sísaga we kéro keyabé síáhrabéna sensabé, ² Mahtaq míáh kegá inéba apahtáro wéhékáh míáhnábé amahnága se táhutahuq íre kéh púana sensabé nirutaboíruge. Íre kirabo aritasa pehipi eqmaq súáhnaraq ahtapeq siunúnkaq surahiyeho. Pehipi íre eqmaq suaníe. ³ Sene nahtapeq eqmaq súáhnaraqmé sirupibiyabé ahtapeq siunúnkaq márunsurahoneherawoe. Táhmaro míáh kegá íre wahtopeqte surowe úwe. ⁴ Úwara we kéro kega wensabé, Mahtaq peh abatapi míre. Mah ke awehraq tahutáhúq nagehboq árahue áhnte tahutáhúq meyahráhuno uwe. ⁵ Uwana Sísaga wensabé, Árahue paréti kehro úwara abapete téhtaré kéhre uwe.

⁶ Sísaga weba sáhurió keyabé, Marakóraq tútuoro éna mi abápété téhtaré páréti mewena Manikánsabe, Kaweróne atena páréti keqme we kéro kega míó ke kiraboigeheéna siuwara sega moke míó ke náriúwe. ⁷ Segá táhmaro káriq pah kowana Sísaga Manikánsabe

kaweróne atena we kéro keyabé, Minaakaq kirabooro úwe. ⁸ Kirabooro úwara míó kega nowana siyahbankirowe. Siyahbankirowara arahqmé abapete téhtaré páhsíketí úsawe obenkíq márówe. ⁹ Peh íregárita q wehuké 4 táhúséni (4,000) ke míówe.

Sísaga mi ke eqmaq suena ¹⁰ sípiipéq apubúue kiasagéna wereq we kéro kereq kure Tárámánúta marákórápéq pokuwe.

Sísansabé, Ótaq sansánúno u ehwéhne.
(Mátíyu 16.1-4)

¹¹ Péhrasi kegá Sísaba séra wensabé ehweh atera, Manikánka are séhréh atahna taganehboq íópeqté ótaq sansánúno uwe. Ótaq sansánúno éra we áhwárawe tagowe. ¹² Áhwárawe tagowana Sísane arupipeq págege agúwana wega mahraréna, Amahnága oga miáh kegá aneqsabé ótaq sansá tagéyabe suwahbehro? Teiníboq írátíáhro. Segá ótaq sansá íre tagagehe. Ahqáho. Írakaumo úwe. ¹³ Írakaumo éna Péhrasi ke suena sípi kéwewena kéréwégue seberaebéq pokuwe.

Páréti muoráhi naneqsabé pabeqme ehwéhne.
(Mátíyu 16.5-12)

¹⁴ We kéro kega páréti meweyabe sibitagúwara peh morá páretí sípiipéq kowe. ¹⁵ Sísaga sensabé págegeue mahraréna, Tagariáhro. Péhrasi kereq Érótiqne páréti muoráhi naneq pehragahro úwe. ¹⁶ Úwara sega seye náhenéra, Ite páréti íre kéhnsabé Sísaga mi ehwéh teire uwe. ¹⁷ Uwana Sísaga sene ehweh ahtebéna sensabé kasenéna, Ite páréti íre kéh éhwéhmé aneqsabé sío síoo? Amahnága teiú éhwéh íre iraho? Itene irupipeq íre ahtebaho? ¹⁸ Itene iurame kéhra q íre tagariaho? Itene iahrewé kéhra q íre írátíaho? Ínéga mirauraume ite íre iahrera q kehro? ¹⁹ Ínéga 5 táhúséni (5,000) weh moberíáh páretí keqme kirabourata q arahqmé árahue unáh úsawe obenkíq matoo úwara sega wensabé, Airápété téhtarée uwe. ²⁰ Uwana Sísaga sensabé, Mó ke 4 táhúséni (4,000) weh abapete téhtaré páretí keqme kirabourata q arahqmé árahue unáh úsawe obenkíq matoo úwara sega wensabé, Abapete téhtarée uwe. ²¹ Uwana wega sensabé, Minayabe ite amahnágaákák íre iraho úwe.

Sísaga aura pira áni kawerato ehwehne.

²² Segá Pétásáira suwahpeq suwara mó kegá aura pira áni Sísaba meqme séra wensabé, Mah aní kaweraginkehboq arene ayahnkaratáté táhtoro uwe. ²³ Uwana Sísaga aura pira áni ayahta q ahmboqmena ahnansahrapeq pokéna wene aura tehqni atena ayahnkaratáté táhtorena wensabé, Aiq tagahno úwe. ²⁴ Úwana wega tagéna, Ínéga nogó ké tagogana se awanká tahnsa nogówana tagoge úwe. ²⁵ Úwana Sísaga ayahnkaratáté wene aurapi mó táhtorowana wega ebitáwéna wene aura kaweragúnsabe kawerue tagówe. ²⁶ Kawerue tagówana Sísaga wensabé, Mah kehiná suwahpeq amahnága kouwekineho éna wene nahtapeq eqmaq auwowe.

Pítaqa Sísansabé, Are Karáhé wóne ú ehwehne.
(Mátíyu 16.13-20; Áruká 9.18-21)

²⁷ Sísaga we kéro kereq meriqmena Sésaría Pírípái suwahpeq mitaq wahtota q mó kehiná suwahpeqta q pokinaúwe. Ahtapeq kuta q wega sensabé kasenéna, Mó kegá ínénsabe inse aintaho úwe. ²⁸ Úwara, Arensabé mó kegá, Sóni wání meri merini aní míre ewara mó kegá arensabé, Éráisa wire ewara mó kegá arensabé, Manikáne ehweh irari aní míre ewe uwe. ²⁹ Uwara Sísaga sensabé kasenéna, Itega ínénsabe inse aintaho úwana Pítaqa wensabé, Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna omaq ato aní móne úwana ³⁰ Sísaga sensabé minayabe mó ke teríyeho úwe.

*Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge ú ehwehne.
(Mátíyu 16.21-28; Árúka 9.22-27)*

³¹ Sísaga we kéro ke síwáhnoréna, Íné wehukení úku aní níwíoqnaneherawoe. Asiu kené aboawah wehreq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka ínénsabe, Iuwahriehre éra nubiq suaneherawoe. Nubiq suehrana íné pukéna apahtáro wéhékáhtáq iriwe oga úkinauge úwe. ³² Sísaga mah ehwéh pahsuqme irarúwana Pítaga we meqmena móbeq móatena wensabé awehgu atena, Arega iraréna ehwéhmé aiq pútaragineho úwe. ³³ Úwana Sísaga pabeqme we kéro ke tagéna Pítansabé awehgu atena wensabé, Owainawano, móbeq míahno atena, Arega iraréna ehwéhmé Manikánka íre iwíáh atéhre. Minawé peh wehukene iwíáh wíre úwe.

³⁴ Sísaga we kéro kereq moke míó kereqsabé, Ínéba sewíáhro éna, Íné sénireyabe awahbeh aníno, arerene awahbeh iwíáh suo. Manikáne arambehri mira aruqarurunsabé sega íné awankátaq táhparagéhe. Ínéga miraunserah miraue séniro. ³⁵ Wewensabé arutaboíréna peh wewene awahbeh iwíáh mira aruqaruri anímé oga mérapeq íre awaq miahráhire. Néne kaweq ehwéh koreriena néne sánsá sehginieéna wewe awahbeh iwíáh susuri anímé oga mérapeq awaq miankéhe. ³⁶ Wehukenínká moke mah marákóipéqté ménsáméhnzá matíéhtáq tahirímé oga mérapeq íre awaq miahnaraqmé mi ménsáméhnzánká árahue séhréh atéh iripo? ³⁷ Oga mérapeq awaq meyabe aneqtaté paiqmarankéhbo? Ahqáho. Írakaumo. Íre paiqmarahráhire. ³⁸ Amahnága oga míáh kéga Manikánsabe íre suwahbehrara peh ahbabáq aruqarurowe. Mah tanáhráq ínénsabeákáq néne ehwehnsabéákáq ayehiteh anímé íné wehukení úku anínká túónagake mi anínsábé moq niyehitanawire. Nánibone patahga tahnsa téhreh naneqkakáq íné wehukení úku anínseq Manikáne íópeqté kéreqka túónagake mi anínsábé niyehitáhnana ahqáho ataníe úwe.

9

¹ Sísaga mó mahraréna, Teiníboq írátíáhro. Táhmaro iriwe míona ke pehipi íre pukigehe. Ebeqme Manikánka págegeue wahnah wahnahnínaq tagéq anehe pukigehe úwe.

*Sísane auranabiah mó kugú agú ehwehne.
(Mátíyu 17.1-13; Árúka 9.28-36)*

² Sísaga síwáhnorúwana abapete morá wéhékáh parabagútaq wega Pítareh Sémísireh Sónireh sebataq meriqmena anotah sawéhrápéq kiuwe. Kiuwara mó kéga íre míowara sega tagotaq Sísane auranabiah mó kugú kaweq kugú agúwe. ³ Wene korósi patahga tahnsanue anotah tabérábé agúwe. Mina tahnsa tabérábéwé mah marákóipéqté ambanta pabeq paberi anínká íre miraorahire. ⁴ Éráísareq Mósísireqka íópeqté tunse ábóraragéra Sísareq ehwehnuwe.

⁵ Ehwehnuwana Pítaga Sísansabé, Íwáhnoraníno, ite mahta q miónayabé aiq kawerire. Apahtáro úqna pearanéhe. Arene morá, Mósísine morá, Éráísane moráue pearanéhe úwe.

⁶ Se anotah ahréu puana Pítaga íre iwíáhia pehipi irarúwe.

⁷ Irarútaq írabúyánka seubítíowana mipéqté éhwéhnká mahraréna, Mah anímé niruní nénáhní míre. Wene ehweh íráhro úwe.

⁸ Úwara Sísá kéro kega apubúue aurankahnkaue tagowara mi anité íre míoyana peh morá Sísá webataq sereq míowara tagowe.

⁹ Sáwéhrapeqté tuegutaq Sísaga sensabé, Itega tagéq irewáh éhwéh amahnága mó ke teríyeho. Íné wehukení úku anínká pukéna oga úkonaraq terigéhe úwe. ¹⁰ Únsabe sega mó ke íre teriasa peh oga úkona ehwéhnsabé seyega iwíáhue kasenuwe.

¹¹ Kasenéra, Mósísine ehweh síwáhnoro kéga, Éráísa ebeq sinaraq anehe Manikánka omaq ato aní anehe sinae eme aneqsabé irareo uwe. ¹² Úwana Sísaga sensabé, Éráísaga

moke kawerinieéna ebeq suraire. Mó kegá íné wehukení úku aní níwíoqnéra niwiréh aintagéhe. Minayabe Manikáne púkuipéqté séhíránká aiq teí mino? ¹³ Ínéga teiníboq írátíáhro. Éráisa aiq suraire. Púkuipéqté séhíránká aiq irarinserah mó kegá seye suwahbarai sansánéra we íre kaweratárówe úwe.*

Sísaga owainawa kaqauwena animai kawerato ehwehne.

(Mátíyu 17.14-21; Árúka 9.37-43)

¹⁴ Sísareq apahranító we kéro kereqka mó Sísaga tagaríáh kébá túwara áhnte mó kegá seba sáhuriówara Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka se ehwehuwe. ¹⁵ Ómi mitaq sáhurió kega Sísaga tagotaq áhtenéra pehbeheráh weba séra mehwehuwe. ¹⁶ Mehwehuwana Sísaga sensabé kasenéna, Itere q sereq aneq ehwéhnoo úwe. ¹⁷ Se míórabeqte wéhga Sísansabé, Íwáhnoraníno, nénahni areba meqme suge. Owainawanka we subiqmaq subiqmarins-abé wega ehweh íre irahráhire. ¹⁸ Owainawanka we subiqmaq subiqmaritaq marakóraq tontehriparéhra arehya kiobinue áwéhraq nankiq nánkírirana wene anonka tawiróbana atia atiaire. Are kéréh keyábé, Owainawa kaqauwáhiro ugarawe sega íre miraorahowe úwe.

¹⁹ Íre miraorahowana Sísaga míó keyabé, Ite íre aiq pútare ainteq saiyo ke wóe. Iteba mía míaume ahkake awehraq kanabo? Itega miraonsabé nirupipeq umehime ahkake parabaginabo? Mi anímái ínéba meqme sero úwara ²⁰ meqmera móátówe. Meqmera móátówana owainawanka Sísaga tagótaq mi anímái kúrugúru atowana we marakóraq márunsurahéna tabenoráhbénoue arehya kiobinúwe.

²¹ Sísaga mi aniné abowánsabé kasenéna, Arenahnimé téhwe ahkake miraurairo úwe. Úwana abowágá, Pehgáriq aní míaraitaq mirauraire. ²² Owainawanka we subiq suanieéna iraipéq áhtetaq susuréna wánípipeq áhtetaq susurire. Arega miraorahónawe arutaboiraite miraúno úwana ²³ Sísaga wensabé, Arega miraorahónawe ono? Manikánsabe aiq pútare atéh ánínká moke miraorahire úwe. ²⁴ Úwana abowágá apubúue mahraréna, Aiq pútare atóge. Arensabé aiq pútare atómé íre awehraq kéhnsabé séhréh ainto úwe.

²⁵ Úwana áhnte mó ke weba peheráh sure mipi sewiówana Sísaga se tagéna owainawansabé awehgu atena wensabé, Íre ehwehnia ahre parosa owáínawáno, mah aní auwe pokúno. Webá mó íre súno úwana ²⁶ owainawanka ehwehnabaéna kúrugúru atena auwena pokúwe. Pokúwana mi anímái pusa aní tahnsa míonsabe áhnte míó kega, We aiq putíéhre uwana ²⁷ Sísaga wene ayahnkara táhtoqme iriatowana irigúwe. ²⁸ Irigúwana Sísaga nahupeq kibekúwara we kéro kega wensabé, Itewe árahinsabé owainawa íre kaqsuahráhuo kasenuwe. ²⁹ Kasenuwana Sísaga sensabé, Mina tahnsa pehipi íre kaqsuahráhowe. Peh púrerirataq kaqsuahráhowe úwe.

Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge mónkakáq irarú ehwehne.

(Mátíyu 17.22-23; Árúka 9.43-45)

³⁰ Sísareq we kéro kereqka mitaq suera Kehrari marakórápéq akáhpi kíúwe. Kíúwana we kéro ke síwáhnorinieéna mó kegá íné míonsabé írého úwe. ³¹ We kéro ke síwáhnorú púana áhnte ke míórabeq íre pokúwe. We puké tanahráqsabé síwáhnoréna, Íné wehukení úku aní móintehrara nubiq suaneherawoe. Nubiq suehrana íné pukéna apahtáro wéhékáhtaq oga úkinauge úwe. ³² Úwara sene sirupipeq wene ehweh íre irera kasenýabe áhreuwe.

Anotah anímé insebo i ehwéhne.

(Mátíyu 18.1-5; Árúka 9.46-48)

³³ Segá Kápénéáma suwahpeq kure nahupeq kibekuwe. Sísaga sensabé kasenéna, Ahtapeqmé aneq ehwéh sío síoéwaho úwara ³⁴ sega ehiya míówe. Ahtapeq nogútaq mó

* **9:13:** Éráisa suraime pabeqme ehwéhne. Mátíyu 17.12-13 tagáhnno.

anínká mó anínkáue, Íné anotah aní ite kiotaigme aní múge iraréra ehwehu puara ehiya míowe. ³⁵ Sísaga tútuue ména airápété téhranité we kéro keyabé, Ínéba sewiáhro éna anotah aní míanie íwíáhi anínká pehgáriq aní tahnsa míankehe. Wegá moke mó ke séhréh aritankéhe úwe. ³⁶ Séhréh aritankéhe éna káriq aní meqme se ákáhpi iriatena sawiwena sensabé, ³⁷ Ínénsabe arutaboiraıntena mahna tahnsa káriq aní séhréh atéh anínká íné moq séhréh aintéhre. Íné séhréh aintéh anínká íre peh morá ínébataq séhréhre. Íné eqmaq núwéh aní moq séhréh atéhre úwe.

Íre itene naruo aní míéh ánímé itene iyahnabo aní míre ú ehwehne.

(Árúka 9.49-50)

³⁸ Sóniga Sísansabé, Íwáhnoraníno, mó anínká arenáwírue owainawamarí kaqsúéhraq tagéq ahqáho atone. Wegá ite íre séiréhnsabé ahqáho atone úwe. ³⁹ Úwana Sísaga wensabé, Íre ahqáho atáhro. Neníwírue irarinsabé ótaq sansá mirai anínká abehq éhwéh íre apubúue irare intahráhre. ⁴⁰ Íre itene naruo aní míéh ánímé itene iyahnabo aní míre. ⁴¹ Teiníboq írátíáhro. Ite Manikánka eqmaq núwéh aníné animáří míáhnsabé mó anínká ite né waní náinaraqmé mi aníné ápeqme íre tabanagia peh ahrreraq kanawire úwe. Manikánka mi aníné náwéna apéqmé ahrreraq kanawire úwe.

Ahbabáq sansanká aiq pútare atona sansá saiqnaruhráhi ehwéhne.

(Mátíyu 18.6-9; Árúka 17.1-2)

⁴² Sísaga mó mahraréna, Wehukéníká ínénsabe aiq pútare aintéh aní ahbabáq sansa áúgi ínaraqmé anotahtaqaq íre kawerire. Áúgi anínká káriq aní áúgi ínaraqmé wene anuopi anotah ebáh táhru táhruue púrúrúia káwéhúpépéq tuparuahnana wánípipeq tupekitaq tahirímé aiq kaweri irino.

⁴³ Arene ayahnkaranká are ahbabáratana ínaraq mina kirasuo. Are peh morá áyáhnkáránkákáq oga mérapeq pokinaraq aiq kawerinae. Are téhtaré áyáhnkáránkákáq ahriahri iraipéq kaqauwáhnaraqmé anotah íre kawerinawire. ⁴⁴ [Mitaq sene sinonka ahriahri ábe soinae. Mitaq íre puinkorahi iráípére.] ⁴⁵ Arene aigáránká are ahbabáratana ínaraq mina kirasuo. Are peh morá áigáránkákáq oga mérapeq pokinaraq aiq kawerinae. Are téhtaré áigáránkákáq ahriahri iraipéq kaqauwahnaraqmé anotah íre kawerinawire. ⁴⁶ [Mitaq sene sinonka ahriahri ábe soinae. Mitaq íre puinkorahi iráípére.] ⁴⁷ Arene auranka are ahbabáratana ínaraq mina piruo. Peh morá áúránkákáq Manikánka wahnahnirabeq pokinaraq aiq kawerinae. Téhtaré áúránkákáq ahriahri iraipéq kaqauwahnaraqmé anotah íre kawerinawire. ⁴⁸ Mitaq sene sinonka ahriahri ábe soinae. Mitaq íre puinkorahi iráípére úwe. *(Aisaia 66.24)*

⁴⁹ Sísaga mó mahraréna, Wehukéníká táhutahuqtaq sóreq ahbiorahnanserah Manikánka ómi irobinataté ahbioqmarankéhe. ⁵⁰ Sóreq kaweq nanere. Sóreq auqmah naneq úkínaraqmé itega árahue kaweraranéhbo? Írakaumo. Sóreqka táhutahuq teorahi nanere. Mina inserah itene iyahnabo animáří míáhrabeq pehwehrue méq kaweq soréq tahnsanue míáhro úwe.

10

Sísaga wehga wene ahre kaqsueyabe irari ehwéhne.

(Mátíyu 19.1-12; Árúka 16.18)

¹ Sísaga mitaq suena Sorana aroipéq seberaebéq Súría marákórápéq pokúwara áhnte wehekéqká weba sáhatíówana wegá ahriahri miraúnserahnue síwáhnorúwe. ² Péhrasi kegá Sísaba séra wegá ahbabáq ehweh irarinkeheéra áhwárawe tagéra kasená, Wehga wene ahre suewé mirao sansápo uwana ³ Sísaga sensabé, Mósísine ehwehnka anereiro úwara ⁴ sega wensabé, Mósísine ehwehnka mahraréna,

Wehga wene ahre kaqsuaníe ínaraqmé pépahqtaq sehiranue móawena kaqsuankéhe ire uwe.

⁵ Uwana Sísaga sensabé, Ite saiyoéq itene irupipeq págege onsabé, Mósísiga mi ehwéh sehiranúwe. ⁶ Wene ehweh íráhro. Wene ehwehka mahraréna,

Manikánka téh mah marákó marákó mirarotaq wega wehakaq ahreakáq mirarowe.

⁷ Minayabe wehga wenanoibone nah suena wene ahrereq moráráq mía míaiagehe ire. *(Stat 1.27, 2.24)*

⁸ Se peh morá ániné áú tahnsa úkigehe. Minayabe se íre mó aní mó aní tahnsa méra peh morá aní tahnsa míagehe. ⁹ Manikánka wehakaq wene ahreakáq moráráq mía míao tao aritonsabe wehga wene ahre súéhneho úwe.

¹⁰ Sísareq we kéro kereqka nahupeq kibekutaq sega mónkakáq ahre sue sansansabé kasenuwe. ¹¹ Kasenuwana wega sensabé, Wehga wene ahre suena mó ahre meyah-naraqmé wega ebeq piah ahre ahbabáratena we íre kaweratéhre. ¹² Ahrega wenawehq auwena mó anítáq wehkínaraq wega ebeq piah weh ahbabáratena we íre kaweratéhre.

Sísaga, Káriq anímárinká ínéba sewíagehboq ahqáho aritého ú ehwehne.

(Mátýu 19.13-15; Áruká 18.15-17)

¹³ Sísaga káriq anímáriká táhtorankeheéra mó kegá meriqmera mórítowara we kéro kega mórító keyabé suwehgu aritera ahqáho arítowe. ¹⁴ Ahqáho arítowana Sísaga mina tagéna abiahnsa aritena sensabé, Mi káriq anímáriká ínéba sewíagehboq ahqáho aritého. Káriq anímárinká ínénsabe aiq pútare aintáh serahno kegá Manikánka wahnah wahnah-nirabeq awaq miagéhe. ¹⁵ Teiníboq írátíáhro. Káriq anímárinká Manikánka wahnah wahnahnirabeqsabé sirutaborowe. Peh morá sega onserahno kegá mibeq kioráhowe úwe. ¹⁶ Sísaga mi káriq anímáriká sawiwena wene ayahnkaratáté táhtoqme Manikánsabe, Kawerarite séhréh arito ue púrerúwe.

Áhnte mensáméhnsánkákáq ánínsabé árahue oga mérapeq awaq mianabo i ehwéhne.

(Mátýu 19.16-30; Áruká 18.18-30)

¹⁷ Sísaga ahtapeq pokinaútaq wehga peheráh séna arehunseraráq ména wensabé kasenéna, Íwáhnoraníno, arewe kaweq aní míahne. Oga mérapeq awaq mianíboq aner-ininkono úwe. ¹⁸ Uwana Sísaga wensabé, Aneqsabé kaweq aníne aintahno? Manikánka webataq kaweqtaq mía míaire. ¹⁹ Sehgióro ú ehwehmé aiq ahtebáhne. Mi ehwéhme mahraue kéhre. Mó aní subiq súého. Mó aniné ahre weh abariiyeho. Aebóiyeho. Mó keyabé péhe éhwéh aritého. Péhe éhwéhne mó kené мэnsáméhnsá meyého. Iteinoibone ehweh ireq se séhréh arítáhro úwe. ²⁰ Uwana wega Sísansabé, Íwáhnoraníno, íné pehgárik mahbi míarau tanáhráqkákáq amahnágaákáq moke mina kawerue sehgiúge úwe.

²¹ Úwana Sísaga we tagéna arutaboiratena wensabé, Peh morá náneq íre miraóne. Are pokue moke matiahna мэnsáméhnsá paiqmaqme móne mewe tabonah ke nário. Mirainaraqmé íópeq kaweq naneqmarí matiankehe. ²² Tabonah ke nárie íné séniro úwana mi anínká irena áhnte мэnsáméhnsá ko púana wene arupipeq umeh agúwana pokúwe.

²³ Sísaga pabeqme we kéro ke tagéna sensabé, Áhnte мэnsáméhnsá matíah kéga Manikánka wahnah wahnahnirabeq kieyabe anotah pagégéue mirao naneq mire úwe.

²⁴ Úwara we kéro kega mi ehwéhnsabé áhtenuwana Sísaga mó mahraréna, Náníbáqmarino, мэnsáméhnsánsabe iwíáh iwíáho kegá Manikánka wahnah wahnahnirabeq kíransabé anotah pagégéue mirao naneq mire. ²⁵ Kéhma anotah kane. Mi kanká wai abahrabahpipéq kéagínayabé págegeue mirai naneq mire. Mina inserah áhnte мэnsáméhnsá matíeh ánínká Manikánka wahnah wahnahnirabeq kinayabé anotah pagégéue mirai naneq mire úwe.

²⁶ Úwara sega mi ehwéhnsabé anotah ahténéra Sísansabé, Minayabe insega oga mérapeq awaq miahráhiro uwe.

²⁷ Uwana Sísaga se ebitáwéna sensabé, Wehukega íre miraorahowana Manikánka miraorahire. Peh morá Maniká wewega moke miraorahire úwe.

²⁸ Úwana Pítaga wensabé, Itega moke mationa naneq sueq are kérone úwana ²⁹ Sísaga mahraréna, Teiníboq írátíáhro. Ínénsabe sirutaboiréra kaweq ehwéh teriera néne arambehri miraoneheéra sene nahme, sene marakówé súáhmé amahnága Manikánka áhnte mó 100 mó nárinkéhe. Nárinara sega áhnte nahmé, marakówé matiagehe. Néne arambehri miraoneheéra sinahnowarehwé siwahwarehwé sensibáqmarimé sensinoibowe sene animárimé súáhmé ³⁰ amahnága áhnte mó kegá sensuwahrah úkigehe. Síbákawaréhwé, sinahnowaréhwé, sinowaréhwé, animárimé áhnte úkigehe. Mah tanáhráq kaweq ehwéhnsábé suwahríáhna kegá se síwíoqnagehe. Mókake oga mérapeq awaq miagehe. ³¹ Amahnága áhnte ebeq se kegá mi tanáhráq sinehe kigehe. Sinehe se kegá ebeq kigehe úwe.

Náhmábáh 3 tanáhráq Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge ú ehwehne.

(Mátíyu 20.17-19; Áruká 18.31-34)

³² Sísareq we kéro kereqka ahtapeq méra Sarúsarama suwahpeq kure Sísaga ebeq kúwara sega áhtenuwe. Anehe ku kegá áhreuwe. Sísaga airápété téhranité we kéro keyabé síáhrabéna sensabé mó kegá we miraoneherau ehwéh mónkakáq teriuwe. ³³ Teriena, Írátíáhro. Ite Sarúsarama suwahpeq pokonaraq sega íné wehukení úku anímé Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqpa mónuankéhe. Mónuwehrara sega íné, Subiq súáhro aritera nahnso kebá mónuwehrara ³⁴ sega niwiréh aintera tehqni aintera sehikarankákáq áretí sáhtáté nubiq marera nubiq suagéhe. Nubiq súéhra íné pukéna apahtáro wéhékáhtáq oga úkinauge úwe.

Sémísireq Sónireq anotah anité úkéyabe suwahbó ehwehne.

(Mátíyu 20.20-28)

³⁵ Sémísireq Sónireq Sébérine ahninkáwárarégá Sísaba séra wensabé, Íwáhnoraníno, ite iuwahbeh naneq, itega teawéya naneq, miraúno uye. ³⁶ Uyana wega sensabé, Aneq miraitanínkono úwe. ³⁷ Úwara sega wensabé, Arega wahnah wahnahnónarabeq íopeq míéhmagake ite mó anímé arene ayah púpeq mó anímé arene ayahnaperue tútuue míagehe aito uye.

³⁸ Uyana Sísaga mi abaráhréyábé, Itega tenieya ehwéhnsábé íre iwíáhóye. Íre iwíáhóye éna pabeqme ehwéh mahraréna, Ínéga no kahpúipéqté náneq itega moq nahrahoyo? Mó kegá íné núwéhrarabeq sénirahráho úwara sega wensabé, ³⁹ Itega miraorahúye uye.

Uyana Sísaga sensabé, Ínéga no kahpúipéqté náneq itega moq nayehetawoye. Mó kegá íné núwéhranserah ite moq iuwaneherawoe. ⁴⁰ Peh néne niyah púpeqkakáq niyahnapeqkakáq tútuue míéhra ke omaq sitewé íre néne arambehri wire. Manikánka omaq sitéh ánitégá mitaq tútuue míayeherawoye úwe.

⁴¹ Úwara inayáhnkú we kéro kega mah ehwéh irera Sémísireq Sónireqsabé suwehgu arítówe. ⁴² Suwehgu arítówara Sísaga moke we kéro keyabé, Ínéba sewíáhro éna sensabé, Mah marakóipéqté sánsámé mó kegá sene ehweh sehigigeheéra wahnah kegá wahnahnarítáhwe. Sene anotah wehwárínká, Itene ehweh ireq sehgióro éra págegeue wahnah arítáhwe. Mi sansá aiq tagaríáhwe. ⁴³ Itewe mi sansá íre oro. Ahqáho. Íné anotah aní míanie íwíáhi anínká wereq míáh ké séhréh aritankéhe. ⁴⁴ Néne iyahnabone wahnah míanie íwíáhi anínká sene arambehriaraq séhréh aritankéhe. ⁴⁵ Íné wehukení úku anímé mó kegá íné séhréh aintageheéna tutaugo? Írakaumo. Ínéga mó ke séhréh aritanieéna tutauge. Áhnte ke oga míagehboq se merirena kaweraritanieéna pukinie úwe.

Sísaga aura pira ání kawerato ehwehne.

(Mátíyu 20.29-34; Áríka 18.35-43)

⁴⁶ Sísareq we kéro kereqka Séríko suwahpeq kuwe. Segá Séríko suwahpeq suaneherautaq áhnte mó kegá kérowe. Aura pira ání wenáwíq Pátíméúsi ahnayeiráq tútuue ména ineh inehuwe. We Tíméúsine ahninkáwáe. ⁴⁷ Wega tútuue ména, Sísá Néhsara suwahpeqte ánínká kouwekire u irena anotahtaq mahraréna, Sísao, Tébitine anahwao, ínénsabe arutaboirainto úwe. ⁴⁸ Úwara áhnte kegá wensabé awehgu atera, Ehiya míahno uwana wega íre túbáh agia peh anotahtaq mó mahraréna, Tébitine anahwao, ínénsabe arutaboirainto úwe. ⁴⁹ Úwana Sísaga mitaq kowéna, Mahbeq súno teawéro úwara sega aura pira ánínsábé áhrabéra, Iwiáh íwiáhé irigúno. Arensabé áhrabire uwana ⁵⁰ wene káhq ambántá akairuena apubúue kie irigue Sísaba súwana ⁵¹ wega wensabé, Aneq mira atanínkono úwana aura pira ánínká wensabé, Íwáhnoraníno, íné taganiboq néne niura kawerainto úwana ⁵² Sísaga wensabé, Pehwehrue pokéwahnó. Ínénsabe aiq pútare aintahnaga aiq kaweratóge úwana wene aura apubúue kaweragúwana ahtapeq Sísá kérowe.

11

Sísaga Sarúsarama suwahpeq kú ehwehne.

(Mátíyu 21.1-11; Áríka 19.28-40; Sóni 12.12-19)

¹ Sísareq we kéro kereqka Sarúsarama suwahpeq wahtotaq kíútaq sega Óríwi sawéhrápéq kíúwe. Mi sawéhwé Páitápási suwahpeq Pétáni suwahpeq wahtotaq kéhre. Mi sawéhráq kíútaq Sísaga we kéroya anité eqmaq suanaútaq ² sensabé, Isebeq wahtotaq ke suwahpeq pokotao. Mitaq kirataq iyaráh ká tónki áráhq wehuke íre áhkokóue nogí ká tagéta pugeqme meqme setao. ³ Pugeréhrataq mó anínká itensabé, Aneqsabé pugerehyo ínaraq wensabé, Itene Wahnah áhkokóue kinkeheéta meroye. Wega mótaq tónki eqmarahnana kéna sinkehe teawétao éna eqmaq suowe.

⁴ Eqmaq suowara pokue anotah ahtápéq onsa kéhrabeq iyaro tonkí áráhq tagéra pugeroye. ⁵ Pugeróyataq mitaq iriwe míó kega sensabé, Aneroye? Tónkiwe aneqsabé pugerehyo uwara ⁶ sega Sísaga teriu ehweh teríúyara sega sensabé, Meyáhtao uwe. ⁷ Meyáhtao uwara tónki áráhq Sísaba seweqmera sene korósi mi kané abobiahtaq uwiq máróyana Sísaga mi tonkíne abobiahtaq kierútu agúwe. ⁸ Áhnte kegá Sísansabé íwiáh íwiáh ató púara sene korósi ahtapeq uwiqme abaeue móarówara mó kegá uworapeqte áwánká ánáhakaq áyáhnáwé apiwe ahtaqqeq awahrírarówe. ⁹ Sísareq moraráq ebeq ku kereq anehe ku kereqka anotahtaq mahraréra, Itene Wahnah áwírue si anínsábé íwiáh íwiáh atone. ¹⁰ Tébiti iteriboga nahó wahnah wahnahnúnserah kawerue wahnah wahnahnína anínsábé íwiáh íwiáh atone. Maniká íópeq míéhraq wensabé íwiáh íwiáh atone uwe.

¹¹ Sísaga Sarúsarama suwahpeq kiena Manikánsabe íwiáh íwiáh atáh náhúpéq kibekéna mitaq moke ko naneq aurankaue tagówe. Penkinaúnsabe wereq we kéro kereq airápété téhranítégá mitaq suera Pétáni suwahpeq pokuwe.

Sísaga awankánsabe sera íre iyankéhe ú ehwehne.

(Mátíyu 21.18-19)

¹² Ahbiah tahnsá sega Pétáni suwahpeq suera ahtapeq sutaq Sísá arupibiúwe. ¹³ Arupibiúwana ánáhakaq áwánká móbeq tagéna awankánara sabátáhq koragówana íre serankakáq peh ánáh kowe. Sera íre iyo tanahráq púana sera írakaunúwe. ¹⁴ Írakaunúwana Sísaga mi awánkánsabé ehweh teawena, Mókake sera íre íyéhna puara mó kegá arene sera íre íséwe naneherawoe úwara we kéro kega wene ehweh írówe.

Sísaga Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéqté wíráipéq paiqnanánu ke máhpeq kaqsuo ehwéhne.

(Mátíyu 21.12-17; Áruká 19.45-48; Sóni 2.13-22)

¹⁵ Sísareq we kéro kereqka Sarúsarama suwahpeq kíútaq Sísaga Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéqté wíráipéq kibekéna mitaq paiqnanánu ke máhpeq kaqsuowe. Kaqsuena móne paiqnanánu kené wéhuwehu tahbéwári pioruena kiboki paiqnanánu kené síahwarí pioruena paetárara aruowe. ¹⁶ Paetáruena sensabé, Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéqté wíráipéqmé itene ménsámehnsá íre mewe nógóro aritowe. ¹⁷ Íre mewe nógóro aritena síwáhnoréna, Manikáne ehwehka mahraréna, Néne nahme mah kehiná kéhínánká púreré nahne áwíratagéhe ire. *(Aisaia 56.7)* Itega miraonka mah nahmé aebó kégá mehwatíahnserah nah úkire úwe.

¹⁸ Úwara ómi mitaq sáhuríó kega Sísane ehwehnsabé áhtenu puara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka tagéra Sísansabé áhreéra, We árahue subiq suanéhnkono éra sío síouwe.

¹⁹ Íó tupekútaq Sísareq we kéro kereqka Sarúsarama suwahpeq suera pokuwe.

Púrerínaraq aiq pútaq náinawire íwíáhi anínká meyankéhe ú ehwehne.

(Mátíyu 21.20-22)

²⁰ Ahbiahipeq sega Sarúsarama suwahpeq kouwekoneherautaq ehyatagú awanká tagowana aiq moke ehyatagúwe. ²¹ Ehyatagúwana Sísaga mi awánká teawu ehwéhmé Pítaga ahrreraq matawéna Sísansabé, Íwáhnoraníno, tagáhno. Inokáh arega ehweh teawátóna awánká aiq ehyatagire úwana ²² Sísaga sensabé, Manikánsabe aiq pútare atáhro. ²³ Teiníboq írátíáhro. Wehukenínká sáwéhyabe teawena, Sáwého, arega mitaq sue anotah kawéhúpipéq kogahno teawinaraqmé mirainawire. Wegá teawina ehwehnsabé árahinabomo iwíáh íre ínaraq peh ínégá iraru ehwéh aiq pútaraginawire iwíáh ínaraqmé mirainawire. ²⁴ Teiníboq írátíáhro. Ite púrerirataq aiq pútaq náinawire íwíáhirataq náinawire úwe.

²⁵ Sísaga mó mahraréna, Are iriwe púrerina tanáhráq mó anínsabé abiahnsa atéhnaraq wene ahbabáqsabe íre iwíáhue ahrreraq matiahno. ²⁶ [Íópipeq miéh Ítéribógá arene ahbabáqsabe íre iwíáhinkeheé abiahnsa atéh áníné ahbabáqsabe íre iwíáhue ahrreraq matiahno úwe.]

Sísansabé, Insega miraúno atáráiro u ehwéhne.

(Mátíyu 21.23-27; Áruká 20.1-8)

²⁷ Segá Sarúsarama suwahpeq mó sure Sísaga Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéqté wíráipéq nogutaq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Asiu kené aboawah wehreqka weba séra ²⁸ kasenéra, Arega miraóna naneqme árahinie miraono? Insega miraúno atéhnsabé miraono? Teio uwe.

²⁹ Teio uwana Sísaga sensabé, Ínéga itensabé moq kaseninie. Kasenona ehweh teníratáqmé ínénsabe miraúno aintárái aní teinie. ³⁰ Teinie éna Sóniga wání meri merininkeheéna insega eqmaq áúwátáiro? Manikánka eqmaq áúwátáiro? Peh wehukega eqmaq áúwátóo? Teniéro úwe. ³¹ Teniéro éna, Teníratáqmé ínénsabe miraúno aintárái aní teinie úwara sega epéq sío síóéra, Anere teawenéhknono? Manikánka eqmaq áúwátáire teawénaraqmé wega itensabé, Aneqsabé wene ehwehnsabé íre aiq pútare atáro inae.

³² Ite wehukega Sóni eqmaq áúwátówe moq íre teaweráhúne uwe. Ómi mó kegá, Sóni aiq pútaq Manikáne ehweh irari aní míre iwíáhunsabé sega mi keyábé áhreu puara ³³ Sísansabé, Sóniwe insega eqmaq áúwátáiramo. Ite íre tagarione uwana Sísaga sensabé, Itega íné íre teniéwe. Minayabe ínéga moq ínénsabe miraúno aintárái aní íre teinie úwe.

12

Sotáq wahnahnuro ahbábáq keyábé pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 21.33-46; Áruká 20.9-19)

¹ Sísaga Asiu keyábé pabeqme ehwéh mahraréna, Wehga sonsoqme náhniáq sera ayu uqmarena wirarena wahnahnína uqná peataire. Pearena náhniáq sera ano kunubaipéq sarerankeheéna mata ubuqmarena mó keyábé, Néne sotáq wahnahnue náwe soqintewáhro aritena mitaq suena íre wahto wáhnaupéqté ké suwahpeq pokuraire. ² Náhniáq sera irai tanáhráq ákáhtaq koweankeheéna wene arambehri aní sotáq wahnahnuro keba eqmataire. ³ Eqmatairara sotáq wahnahnuro kegá we táhtoqme sera íre náwasa subiqmarera kaqsúówe. ⁴ Kaqsúówana so aboga mó arámbéhrí aní seba eqmatairara sega wene ayahqnotaq subiq marera íre kaweq sansá atárówe. ⁵ Íre kaweq sansá atárówana so aboga mó aní eqmatairara sega we subiq sutowana mó wene arambehri ke eqmaq sutairara sega mó tahmáro subiqme kaqsuera mó tahmáro subiq sutowe. ⁶ Subiq sutowana peh morá mó aní míaraire. Mi wehné arunáwí áhnínkáwá míarairana wega íwíáhéna, Nénahni púara sega wensabé áhtenéra wene ehweh iragéhe éna anehe wenahni eqmataire. ⁷ Eqmatairara wahto kuraitaq sotáq wahnahnuro kegá we tagéra seye náhenéra, So abone ahnínkáwá aiq sire. Mah so awaq mianéhboq we subiq suanéhe íwíáhéra ⁸ we táhtoqme sopípéq subiq suera wene anonka máhpeq tuparutowe.

⁹ Wenahni subiq sutonsabé so aboga mi ke anere aritankéhbo? Teiníboq írátíáhro. So aboga wene sotápéq séna wahnahnuro ke subiq suanawire. Subiq suena wene so mó ke kawerue wahnahnigeheéna eqsitankéhe.

¹⁰ Eqsitankéhe éna, Minayabe Manikáne ehwehnka íné éhweh mahraréna, Nah píáh kegá suto wahqká moke nahwiahnsanse kiotaikire.* ¹¹ Itene Wahnahnka mirainsabé itega, Kaweq sansáne íwíáhúne ire. *(Buk Song 118.22-23)*
Itewe mi sehirá íre ahtebaho úwe.

¹² Úwara wene ehweh irera seye náhenéra, Sísaga mah pabéqmé éhwéhne itepi parobehre íwíáhuwe. Mira íwíáhu puara sío síóera, We táhtoqme karábúsiipéq móatanéhe éra peh mitaq sáhuríó keyabé áhreunsabe mó íwíáhéra Sísá auwera pokuwe.

Sega Sísansabé, Táhkísi moné awenéhknono kasenu ehwéhne.

(Mátíyu 22.15-22; Áruká 20.20-26)

¹³ Asiu wahnah kegá táhmaro Péhrasi kereq táhmaro Érótime iyahnaboreqsabé, Sísaga áhwára áhwára ehwéh irarinkehboq áhwárawe tagéq pokue págegeue kogasenoro éra eqmaq súówe. ¹⁴ Eqmaq súówara kure Sísansabé, Íwáhnoraníno, ite tagarionawe arewe aiq pútaq ehwéh iraréna aní móne. Arega anotah kereq pehgáriq kereqsabé peh monseráh íwíáhóne. Arega wehuke íre ehnenia peh Manikáne sansá tábúsoqme pahsuqme íwáhnoróne. Minayabe teio. Aneq íwíáhono? Ítega Aroma kené wahnahme Sísáhri táhkísi moné awenéhknono? Árahonehnkono uwe.

¹⁵ Árahonehnkono uwana Sísaga sene epéráhpéru íwíáh tagéna sensabé, Aneqsabé íné áhwárawe tagéq níwíoqnaho? Ebah moné taganiboq mewe sero úwara ¹⁶ sega peh morá ébáh móné ábóraq márówe. Ábóraq márówana wega sensabé, Mah monéráq insene píkíshakákq áwíqkakaq kehro úwara sega wensabé, Aroma kené wahnah aní Sísáhrine uwe.

¹⁷ Uwana wega sensabé, Aroma kené wahnahme náneq wewe náwéro. Manikáne naneq wewe Maniká náwéro úwara sega wene ehwehnsabé áhtenuwe.

Manikánka pukia ké iriwe oganúq sitankéhe ú ehwehne.

(Mátíyu 22.23-33; Áruká 20.27-40)

* **12:10:** Aigárápéqté éhwéh Mátíyu 21.42 tagáhno.

¹⁸ Sáyúsi kewé pusa ké íre iriwe oganúq sitankéhe íwíáhu kee. Táhmaro mi kegá Sísaba séra wensabé, ¹⁹ Íwáhnoraníno, Mósísine sehiranka maharéna, Íre aninkákáq wéh pukínaraq wenábáqka kéweiní meyankehe. Mi inínká maqmarahna animárí wenawahne animárí míageheéna meyankehe ire. (Lo 25.5)

²⁰ Minayabe abapete téhraníté se ábárahnahnah míarowe. Siwahwágá ahre mewena íre aninkákáq uraitaq pukuraire. ²¹ Pukurairana náhmbáh 2 abaqkágá awahwáné kéweiní mewena íre aninkákáq uraitaq pukurairana náhmbáh 3 abaqkágá moq monseráhnuraire. Moke mi abárahnáhnahnka mi iní mótaq mótarue mewera íre aninkákáq urotaq orah animárí pukurowe. ²² Moke mi abápéqté téhraníté se ábárahnahnah mótaq mótarue mi kewéiní mewera íre aninkákáq urotaq orah animárinká pukurowana sinehemé mi iní moq pukuraire. ²³ Moke mi abárahnáhnahnka mi iní meronsabé iriwe oganúq sitahnaraq insene ahre míanabo kasenuwe.

²⁴ Kasenuwana Sísaga sensabé, Itewe Manikáne púkuipéqté séhíránkákáq wega págegeue miraorahi sansánkákáq íre ahtebah puaq áhwára áhwára ahbabáq iwiáhowe. ²⁵ Manikánka pusa ké iriwe oganúq sitahnaraq se peh íópeqté ké tahnsa mía míagehe. Mi tanáhráq wehga ahre íre meyagéhe. Ahrega íre wehkigehe.

²⁶ Pusa ké oganúq sitahnayabé Mósísiga sehgióro ú sehira íre sáhnshoo? Uworapeqté káriq awanká irarehnsabé sehiramé Manikánka Mósísinsabé mahraréna, Íné Ébárahmane Maniká múge. Íné Áhísáhkine Maniká múge. Íné Sékópane Maniká múge úwe. (Kisim Bek 3.2,6)

²⁷ Manikámé íre pusa kéné Manikáne. Írakaumo. We peh oga míáh kéné Maniká míre. Minayabe itega íre tábúsoqme iwiáhowe úwe.

*Manikáne kiotaiki sansánsabé éhwéhne.
(Mátíyu 22.34-40; Áruká 10.25-28)*

²⁸ Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnori aní mitaq súwara Péhrasi kegá ehwehuwana irowe. Sísaga Sáyúsi kené kase ehwehnsabé tábúsoqme teriu púana wega Sísansabé kasenéna, Sehgióro ú ehwehmé aneq ehwéhnká mó ehwéh kiotaikiro úwe. ²⁹ Úwana Sísaga wensabé, Kiotaiki ehwéh teaweníboq iro.

Ísara keo, írátíáhro.

Maniká itene Wahnah peh morá aní míéhre.

³⁰ Maniká itene Wahnahnsabé irutaboirono.

Moke itene irupipeqkákáq

moke iteiwankakákáq

moke itene iwiáhópipéqkákáq

moke itene págege inónkánkákáq

Manikánsabe irutaboirono.

Mah ehwéhme moke mó sehgióro ú ehweh aiq kiotaikire. ³¹ Mó kiotaiki ehwéh iro.

Arerensabé arutaboironanserah

mó anínsabé moq arutaboirono.

(Lo 6.4-5; Wok Pris 19.18)

Mó sehgióro ú ehwehmká mah ehwéhtaré íre kiotaikire úwe.

³² Úwana síwáhnori anínká Sísansabé, Íwáhnoraníno, arega aiq tábúsoqme iraréne. Manikámé peh morá aníne. Peh morá webatare. Arega aiq pútaróne. ³³ Itega Manikánsabe moke itene irupipeqmé, moke itene iwiáhipeqmé, moke itene págege inónkámé irutaboironawe, anotah kawéq sánsáne. Iteitensabé irutaboironanserah mó anínsabé moq irutaboironawe anotah kawéq sánsáne. Wehukega ménkámehnká subiqme agewe Manikánsabe titiraruqarurowe. Arutaboire sansanká moke titiré sansa kiotaikire úwe.

³⁴ Úwana Sísaga we ahtebah ehwéh irena wensabé, Manikánka wahnah wahnahnirabeq arewe wahtotaq míahne úwara míó ke síáhtónsabe mó ehwéh íre kasenuwe.

Manikánka omaq ato aní éhweh Sísaga kasenú ehwehne.

(Mátíyu 22.41-46; Áruká 20.41-44)

³⁵ Sísaga Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéqté wíráípéq síwáhnoréna míó keyabé, Mósísine ehweh síwáhnoro kegá, Manikánka omaq ato aní koweriréh ánimé we peh Tébitine anahwa wíre ewe. Mi ehwéhmé aneqsabé irareo kasenéna ³⁶ Manikáne Awanka Tébiti iwíáh atowana igonkó pukúípéq sehiranúwana mi ehwéhnká mahraréna, Maniká itene Wahnahnka néne Wahnahnsabé, Niyah púpeq tútuue míéhnaaq arene naruo saiqnariankehe atóge úwe ire. *(Buk Song 110.1)*

³⁷ Tébitiga mi anínsabé, Néne Wahnahne ato puana we árahue wene anahwa míanabo kasenúwe.

Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka ahbabárowe ú ehwehne.

(Mátíyu 23.1-36; Áruká 11.37-54, 20.45-47)

Kasenúwara áhnte wehukégá wene ehweh irera anotahtaq iwíáh íwíáhowe. ³⁸ Sísaga síwáhnorútaq mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kegá mira onserahniyeho. Mó kegá se tagéra sensíwíq pankerageheéra íre wahto korósí úbíqmera nogówe. Segá máhkétirapéq nogótáq mó kegá se mehweh ariteyabe suwahbehre. ³⁹ Momiwí nahtápéq pokotaq peh kaweqtapéq tútuue méyabe suwahbehre. Táhutahurorabeq aboawah wehwárá tútuue míáhrabeq méyabe suwahbehre. ⁴⁰ Segá kéweinínsónsábé péhe éhwéh teriera sene ménsámehnsánkakaq sene nahnkakaq mewe meweowe. Mó kegá ite kaweqtaq míáh ké wóe igeheéq wehuke míáhtáq íre wahtotaq púreq aruqarurowe. Mirao puana Manikánka ehweh aritahna tanáhráq se anotahtaq kamah arinkéhe úwe.

Tabonah inínká Maniká náwu monéyábé éhwéhne.

(Áruká 21.1-4)

⁴¹ Wehukega Maniká móne náwúrabeq Sísaga wahtotaq tútuue míowara áhnte kegá séra sene móne mitaq náwúwana tagówe. Tagówara áhnte monéákáq kegá áhnte moné náwúwe. ⁴² Náwúwana tabonah kewéinínká séna káriq monéraré náwuwe. Mi monéraré peh morá ákáhtaq pabusa móné tahnsane.

⁴³ Sísaga we kéro keyabé, Ínéba sewíáhro éna teiníboq írátíáhro. Mah tabónáh kewéinínká náwí mónégá moke mó kegá náwé móné kiotaikire. ⁴⁴ Segá sene pehipi matiáh móné náwéwana mah tabónáh kewéinínká moke wene matiéh mónéwé aiq náwíre. Aiq náwí púana amahnága táhutaquq paiqmarahna moné íre kéhre. Minayabe wega náwí mónégá moke mó kegá náwé móné kiotaikire úwe.

13

Sísaga, Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náh íre kaweraginawire ú ehwehne.

(Mátíyu 24.1-2; Áruká 21.5-6)

¹ Sísaga Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtáqté wíráípéqté tueyokútaq we kéro anínká wensabé, Íwáhnoraníno, tagáhno. Nah kéh ébáhmé áhnte kaweq ebáhne. Áhnte kaweq ebáh náhmárá tagáhno úwe. ² Úwana Sísaga wensabé, Amahnága mi anótáh náhmárá aiq tagahno? Mi peréhnéhnia ébáhmárá mirae íre moráráq kagainae. Peh moke paentárara aruaneherawoe úwe.

Sísaga anehe tanahráq íre kaweq sunúq sínawire ú ehwehne.

(Mátíyu 24.3-14; Áruká 21.7-19)

³ Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náh korabeq seberiopéq Óríwi sawéhrápéq Sísaga tútuue míowara Pítareh Sémísireh Sónireh Ehntarurehga weba séra kasenuwe. ⁴ Kasenéna, Arega métáq irarénawe ahkake miraoneherabo? Miraonehera irataq aneq ábóraraginabo uwe.

⁵ Uwana Sísaga sensabé, Mi tanáhráqsábé mó kené péhe éhwéhsábé aiq pútare aritéhboq auráq matawéq tagariáhro. ⁶ Áhnte kegá mótaq mótarue néníwírue séra, Ínéwé Manikánka eqmaq núwéh ání múge irarirataq áhnte kegá sene péhe éhwéhsábé aiq pútare aritagéhe.

⁷ Mi tanáhráq ebehowe ira ehwéh ireq mó ebehowe sóiriq ehwéh íréhrataqmé íre áhreoro. Téhwe teiú náneq ebeq sínana anehe tanáhráq íre apubúue sine. ⁸ Mó kehínánseq mó kehínánseqka ebehoneherawoe. Mó wahnáhné awahraheq mó wahnáhné awahraherue ebehoneherawoe. Mitaq mahtaq máríinae. Ehwehranae. Minawarinká uwo uwoira tanáhráq áhwáranáe úwe.

⁹ Sísaga mó mahraréna, Kawerue auráq matiáhro. Segá ite kaunsíri ke kotiorarabeq móitera sene momiwí nahtápéq árétí sahtaté iubigéhe. Néne sánsá sehgiónsábé ákáhtaq wahnáh kéreq anotah wahnáh kéreqka ehweh aitageheéra seba móitagéhe. Mi tanáhráq néne ehweh terigéhe. ¹⁰ Téhwe kaweq ehwéh moke mah kehíná kehíná teri terinigehe. ¹¹ Segá ehweh aitageheéra táhtoqme meiqmera móíúwéhrataq itega irarira ehwéhsábé iwíáh kikiriyehe. Írakaumo. Mi tanáhráq Manikáne Awanka iwíáh aitahna ehwéh irarero. Mi tanáhráq íre iteitene ehweh irarigehe. Manikáne Awanka iwíáh aitahna ehwéh irarigehe. ¹² Subiq suageheéra siwahwárehga síbákawaréh móruehrara síbákawaréhga siwahwáreh móruagéhe. Subiq súáhro aritagéhe. Sibowárehga monseráhnue sene animári móruagéhe. Animárinká sinoibonsabé abiahnsa aritera subiq súáhro aritagéhe. ¹³ Néne sánsá sehgió púara ómi kegá itensabé íre suwahbanae. Néne sánsá íre susa anehe tanáhráqkákáq peh kawerue sehgirataq Manikánka ite meirena oga mérapeq móitankéhe úwe.

*Sísaga íre kaweq sunúq sínaraqsábé teriu ehwéhne.
(Mátíyu 24.15-28; Áruká 21.20-24)*

¹⁴ Sísaga mó mahraréna, Íre kaweq ahabárorahi naneq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáhrabeq maragéhe. Mitaq órira kahnara tagagehe. Mah sehirá tagah keo, iwíáhue tagahro. Mi tanáhráq Súría marakórápéq miéhrataq sáwéhrapeq pehbeheráh pokoro. ¹⁵ Mi tanáhráq máhpeq miéhrataq itene ménsámehnsá kiweyaneheéq nahupeq kibekiye-hboq pehbeheráh pokoro. ¹⁶ Sotápéq miéhrataq itene korósi koweyaneheéq itene nahtapeq kouwekiyeboq pehbeheráh pokoro. ¹⁷ Mi tanáhráq kía miéhra inínsónseq inahunah inínsónseqka íre pehbeheráh pokorahi puq sensabé irutaboirono. ¹⁸ Ah áhnte kariéhínagake mi íré káwéq sunúq sínehboq púreroro. ¹⁹ Mitaqkake anotah íre kaweq sunúq sinawire. Manikánka mah marákó marákó mirarotaqkákáq amahnágaákáq mina tahnsa sunúq íre kéhre. Mókake mó mina tahnsa sunúq íre sine. ²⁰ Íre sine éna, Manikánka aiq iwíáhéna, Íné túbáh agonaraq mi sunúqká ómi mah kehíná kehíná subiq suahráhire. Ómi subipáhraruehneho éna mi tanáhráq wahtonaráníe iwíáhúwe. Mira iwíáhúnsabe wega omaq sitéh keyábé arutaboiri puana mi tanáhráq wahtonaruankéhe úwe.

²¹ Sísaga mó mahraréna, Mi tanáhráq mó kegá itensabé, Tagahro. Ite meirena kaweraintankeheéna Manikánka omaq ato animé mahtaq miéhre irara mó kegá itensabé, We isebeq miéhre igehe. Sene péhe éhwéhsábé aiq pútare aritého. ²² Íné Manikánka omaq intárái aní múge irarira kereq íné Manikáne ehweh iraru aní múge irarira kereq péhepehe ehwéhne seneherawoe. Segá sirataq ótaq sansánkákáq anotah pagégé sánsánkákáq miraigehe. Áhnte kegá sene ótaq sansá tagéra sensabé aiq pútare aritageheéra mi sansá miraigehe. Manikánka omaq sitéh kegá moq sene péhe éhwéhsábé aiq pútare aritageheéra miraigehe. ²³ Moke teiú náneq mókake ábóraragína puq auráq matawéq tagariáhro úwe.

Anehe íné wehukení úku anínká tuinauge ú ehwehne.

(Mátíyu 24.29-31; Áruká 21.25-28)

²⁴ Sísaga mó mahraréna, Mitaqkake íre kaweq sunúq sótaikínaraq pópoqnah íre patahinae. Inokáhpeq íre íónitanae. ²⁵ Wehyoqmarí íópeqté meginae. Íópeqté págege naneqmarí moke kúrugúruinae. *(Aisaia 13.10, 34.4)*

²⁶ Mi tanáhráq íné wehukení úku anínká piribirioyahnkakaq téhreh naneqkákáq págegeue tuonara tagagehe. ²⁷ Túónagake pembíahnka anotah ehwéhnínaraq Manikánka wene íópeqté ké eqmaq suankéhe. Eqmaq suena wega omaq sitéh keyábé, Moke mah marákó marákórápéqté mitaqté kéweriqme mahtaqté kéweriqme ue ue meriqme sero inkehe úwe.

Sísane ehweh íre parabagia peh ahriahri kagainawire i ehwéhne.

(Mátíyu 24.32-35; Áruká 21.29-33)

²⁸ Sísaga mó mahraréna, Awankánsabe iwíáhue tagéq iahtebahro. Awanká ayahnawe anonkakaq kahnana ánáh aunínaraq itega iwíáhéq, Ópeq áhníbórá sire aiq ahtebóne ewe. ²⁹ Mina onserah moke teiú náneq ábóraragínaq tagéq íné túóna tanáhráq aiq wahtotarire igehe. ³⁰ Teiníboq írátíáhro. Amahnága oga míáh kégá ómi pehipi íre pukigehe. Ebeqme moke teiú náneq ábóraragínaq tagéq anehe pukigehe. ³¹ Íópeqkákáq mah marákó marákóákáq parabagínana ínega teiú éhwéhmé íre parabagia peh ahriahri kagainawire.

Sísa tuina tanáhráqmé ómiga íre iahtebóna ehwéhne.

(Mátíyu 24.36-44)

³² Sísaga mó mahraréna, Íné túóna wehekáhnkákáq áhwahakáq ómiga íre ahtebahwe. Íópeqté kégá íre ahtebahwe. Íné Manikáne ahninkáwágá moq íre ahteboge. Peh morá Maniká Iteriboga webataq mi wehekáh tagaríehre.

³³ Túóna tanáhráq ite íre tagaríáh púaq níwénunéq kawerue auráq matiáhro. ³⁴ Íné túónaraqmé wehga íre wahto ah nóginserahne. Wegá wene nahtapeq suena pokinaitaq wene arambehri ke wahnah arámbéhrírácq sítéhre. Mó aní mó arámbéhrírácq mó aní mó arámbéhrírácq sítéhre. Ahnansahraq wahnah atéh ánínsábé, Kawerue auráq matiahno éna pokire. ³⁵ Mina inserah íné anotah Wahnáh túóna tanáhráq íre tagaríáh púaq kawerue auráq matiáhro. Ío tupekínaraqpópoq inokáhnabubupopoq kokórega téh ehwehnínaraqpópoq ahbiahipeqpópoq tuinauge. ³⁶ Apubúue túónaraq ite sugéhboq peh kawerue auráq matiáhro. ³⁷ Itensabé teiú éhwéh ómi mah kehiná kéhiná teríúge. Níwénunéq kawerue auráq matiáhro úwe.

14

Wahnah kegá Sísa subiq suaneheéra moraénu ehwéhne.

(Mátíyu 26.1-5; Áruká 22.1-2; Sóni 11.45-53)

¹ Ahrina tahnsá sótaikú iahreraq ko tanahráq íre múi párétí né tanahráq wahtonútaq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka sío síoéra, Sísawe árahue epéq táhtoqme mósubiq suanéhnkono íwíáhuwe. ² Mira íwíáhéra, Áhnte wehekéqká táhutahurirataq ehwehéra tobehiyehboq Sísa pehraganehe uwe.

Peh morá ínínká Sísane ayahnopeq wéri abaq ato ehwehne.

(Mátíyu 26.6-13; Sóni 12.1-8)

³ Pétáni suwahpeqte aní Sáimóniwe anotah nao wagú anine. Minayabe mó kegá, Náonkakaq Sáimónie ue wéhuwehu áwíratówe. Sísaga Pétáni suwahpeq ména mi aniné nahtapeq táhutahurúwana peh morá ínínká áhnte moné tahnsa wéri ántéhyá mewe súwe. Mewe séna mi ántéhyá piteruqme Sísane ayahqnopeq wéri antiatowe. ⁴ Antiatowara

táhmáro míó kega abiahnsanéra seye náhenéra, Mi weríwé aneqsabé pehipi antiatéhro? ⁵ Íre pehipi antiatéhtáq tahirímé mi werí paiqmarena 300 moné mewena mi moné tabonah ke nárí irino éra mi inínsábé awehgu atówe.

⁶ Awehgu atówana Sísaga sensabé, Mi iní pehragatáhro. Aneqsabé awehgu ataho? Wegá mira aintéh sánsámé kaweq sansáne. ⁷ Tabonah kewe ahriahri iteba mía míaowaq ite iuwahbáhnagake séhréh aritahráhowe. Ínéwé ahriahri iteba íre mía míainie. ⁸ Mi inínká aiq miraorahi sansá aiq miraire. Íné maisarageheéna mi inínká ninonka abaq intéhre. ⁹ Teiníboq írátíáhro. Mah marákó marákó kaweq ehwéh teri terinirataq wega amahnága mirai naneq ehwehnikákáq terigéhe. Terírataq íréhra kegá wéri abaq intéh inínsábé iwíáhigehé úwe.

Súrásaga wahnah keyábé, Ite meiqmena Sísaba móitaníe ú ehwehne.
(Mátíyu 26.14-16; Áruká 22.3-6)

¹⁰ Sísá kéro ke airápété téhranité míówe. Sebaté ání wenáwíqtare Súrása Ísíkáríótie. Wegá Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kébá pokue sensabé, Sísá iteba méauwaníe úwe. ¹¹ Méauwaníe teriuwara iwíáh iwíáhéra móne awenéhboq miraúno uwana Súrásaga kowe aritena se Sísaba mórite tanáhráqsábé iwíáhue kabarúwe.

Sísareq we kéro kereqka moráráq táhutahuru ehwéhne.
(Mátíyu 26.17-25; Áruká 22.7-14,21-23; Sóni 13.21-30)

¹² Íre múi párétí né tanahráq ebeqte wéhékáh sótaikú iahreráq ko tanahráq sútaq Asiu kegá sipisípiq áráhq subiqme titiru tanahráq súwe. Mi tanáhráq we kéro kega Sísaba séra wensabé, Sótaikú tanahráq iahreráq kéh táhútáhúq nankehboq eheq kogaweratanéhnkono ue kasenuwe. ¹³ Kasenuwana Sísaga we kéroya anité eqmaq suanaútaq sensabé, Wahtotaq kehiná suwahpeq pokotao. Obenkisa wání antéhíyánkákáq ánínseq piehgírataq kérahta. ¹⁴ We kibekína nahtápéqte ábówánsábé mahraréta, Íwáhnori anínká mahraréna, Ínéreq íné séniráh kéreqka sótaikú tanahráq iahreráq kéh táhútáhúq nanehboq mi paqnáhípeq teio ire teawetao. ¹⁵ Teawírataqmé wega ménsámehnsá aiq kaweria páqnáhípeq teinkéhe. Mitaq itene táhutahuq kaweraráhta éna eqmaq suowe. ¹⁶ Eqmaq suowara mi anitégá mi ke suwahpeq pokue Sísaga teriunserah tagéra mitaq sótaikú tanahráq iahreráq ko tahutáhúq kaweraróye.

¹⁷ Íó tupekútaq Sísareq airápété téhranité we kéro kereqka mitaq séra ¹⁸ tútuue táhutahurutaq Sísaga sensabé, Teiníboq írátíáhro. Ite míáhrabeqte ání ínéreq moráráq nóya anínká néne naruo kowerirankéhe úwe. ¹⁹ Úwara sene sirupipeq umeh agúwara morá ání morá anínkáue Sísansabé, Arega ínénsabe irareno ue kasenuwe. ²⁰ Kasenuwana Sísaga sensabé, Airápété téhranité omaq sitórabeqte anínká ínéreq morá párétáhípeq páréti pámbáhúya animé we wire. ²¹ Manikáne ehwehniká aiq irarinserah íné wehukení úku aní pukinie. Néne naruo kowerirahna aní anotahtaq kamah awinawire. Wenanoga we íre maqmiotaq tahirímé aiq kaweri irino úwe.

Sísaga párétiakáq sera ano ko kahpúákáq náriu ehwéhne.
(Mátíyu 26.26-30; Áruká 22.15-20; 1 Kórína 11.23-25)

²² Segá táhutahurutaq Sísaga páréti mewena Manikánsabe kaweróne atena keqme náriena sensabé, Mahnawé niwaq mire. Náhro úwara nowe. ²³ Nowana wega náhniáq sera ano kahpú mewena Manikánsabe kaweróne atena náriuwara ómiga nowe. ²⁴ Sísaga sensabé, Mahnawé néne korahq mire. Néne korahq tuinaga itereq áhnte mó kereq Manikánka insahwé aitena itene ahbabáq kaweraitankéhe. ²⁵ Teiníboq írátíáhro. Náhniáq sera ano mahtaq mó íre nanie. Mókake Manikánka wahnah wahnahnínarabeq míáhnaraq o sera ano nanie úwe.

²⁶ Segá Manikánsabe iwíáh íwíáh igonkónéra máhpeq tueyokéra Óríwi sawéhrápéq pokuwe.

Sísaga Pítansabé, Íné nuwaniewóne ú ehwehne.

(Mátíyu 26.31-35; Áruká 22.31-34; Sóni 13.36-38)

²⁷ Sísaga sensabé, Manikáne ehwehnka mahraréna, Ínéga sipisípiq Wahnáh subiq súáhnaraqmé moke sipisípiqmarínká kobeq séberigehe ire. *(Sekaraia 13.7)*

Mi ehwéhnká irarinserah ite ómiga íné nuweq kobeq séberigehe. ²⁸ Manikánka íné oganúq intahnaraq Kehrari marákórápéq ebeq konaq inehe sighe úwe. ²⁹ Úwana Pítaga Sísansabé, Ómiga are áuwéhrataqmé ínéga íre auwanauge úwana ³⁰ Sísaga wensabé, Teawiníboq írátiahno. Ibora inókáhpéq kokórega téhtaréráq ehwehnina ínaraq arega íné íre tagaríóge apahtáróráq irariniewóne úwe. ³¹ Úwana Pítaga mi ehwéhnsabé anotahta q ahqáho éna Sísansabé, Mó kegá arereq ínéreq iubiq súéhrataqmé ínéga are aiq tagaríóge atanauge úwara sega moke wega irarúnserahnuwe.

Sísaga Késémáni matábúrúq kobúrerú ehwehne.

(Mátíyu 26.36-46; Áruká 22.39-46)

³² Sísareq we kéro kereqka mitaq suera mátabu áwíq Késémáni pokuwe. Sísaga sensabé, Ite mahta q tútuue míehrana íné kobúrerono éna ³³ Pítareh Sémísireh Sónireh móbeq móritowe. Mórítana wene arupipeq anotah uméhue págege agúwana ³⁴ wega sensabé, Nirupipeq anotah uméhinka pukorahuge. Mahta q tótuqméq tagaríáhro éna ³⁵ se suena wahtotaq móbeq pokéna marakóra q káuqmunue ména púrerúwe. Púreréna íre kaweq sunúq weba sínehoéna púrerúwe. ³⁶ Púrerue mahraréna, Nániboo, arega moke miraorahóne. Mah íré káwéq súnúq móruo. Íre íné nuwahbeh sansá peh are awahbáhna sansánúno ue púrerúwe.

³⁷ Púreraruena wega Pítarehba kouwekéna tagówara sugówe. Sugówana wega Pítansabé, Sáimónio, aneqsabé sugahno? Pehgáriq tanahráq árahinsabé íre tótuqmé níwénunorahoo? ³⁸ Iteiyuwanka kaweq sansánéyabe iuwahbehre. Peh itene inonka mareqmarero puag íre miraorahowe. Minayabe owainawanka ahbabáq aitehnehboq tótuqméq púreroro éna ³⁹ mónkakáq kobúrerúwe. Métáq púrerúnserahnue mó púreréna ⁴⁰ Pítarehba mó kouwekéna tagówara se anotah mukúqmáhkúru puara se peh sugówe. Sugówana Sísaga iriritowara siyehitónsabe ehiya míówe.

⁴¹ Sísaga apahtáróráq kéna séna ú púana sensabé, Ite peh ahrenaneheéq sugaho? Aiq míre. Íné wehukení úku aní ahbabáq ke kowerire tanahráq aiq sire. ⁴² Pokonehboq irigoro. Tagahro. Néne naruo koweriréh ánínká aiq sire úwe.

Súrásaga Sísane naruo koweriro ehwéhne.

(Mátíyu 26.47-56; Áruká 22.47-53; Sóni 18.3-12)

⁴³ Sísaga mi ehwéh irarútaq Súrása we kéro anínká apubúue súwe. Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósísiga miraoro ú ehweh síwáhnoro kereq Asiu kené aboawah wehreqka áhnte mó ke eqmaq súowara sega pokamarinkákáq sahmárínkákáq Súrásareq moráráq suwe. ⁴⁴ Seneherautaq koweriro anínká su ke teriena, Ínéga nánkóqnahna anímé Sísá wire. Táhtoqme kawerue meqme móáúwáhro úwe.

⁴⁵ Minayabe Súrásaga sútaq Sísaba apubúue séna wensabé, Íwáhnoraníno éna nánkóqnówe. ⁴⁶ Nánkóqnówara sega Sísá táhtoqme ambubue táhtotíówe.

⁴⁷ Táhtotíówana mó anínká wene poka mewena Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritéh ániné arambhiri aní apiwe wene ahre kiraq auwowe. ⁴⁸ Kiraq auwowana Sísaga sensabé, Aneqsabé aebó aní táhtoráhnserah pokankákáq sahnkákáq íné meniraneheéq seo? ⁴⁹ Mó wehekáh mó wehekáhnue Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéq áhnte

wehekáh itereq ména íwáhnorurautaq mi tanáhráq itega íné íre táhtotiarowe. Manikáne ehwehnka irarinserah aiq pútaraginkeheeq miraowe úwara ⁵⁰ we kéro kega Sísa auwera pehbeheráh pokuwe. ⁵¹ Pokuwana káriq mahbíga peh taberábe ambántá úbíqmena Sísa anehe kaqmena kérowe. Kérowara míó kega we táhtorówana ⁵² wene ambanta kesuena pehrákora pehbeheráh pokúwe.

Wahnah kegá aboawah weh míórabeq Sísa ehweh ató ehwehne.

(Mátíyu 26.57-68; Áruká 22.54-55,63-71; Sóni 18.13-14,19-24)

⁵³ Segá Sísa meqmera Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahpa pokuwara moke Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Asiu kené aboawah wehreqka mitaq momiwíuwe. ⁵⁴ Se mótaq we mótarue Pítaga sinehe kaqme kure Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahne nahnoerápéqté mátábúrác kúwe. Kure mitaqté párisírehreq tútuue méra iraraq totoruwe.

⁵⁵ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq moke mó kaunsírí kéreqka Sísa subiq suanéhboq wega ahbabáururaimé insega tagarairo éra kabaruwara íre pahsúówe. ⁵⁶ Sísa miraúnsabe áhnte kegá péhe éhwéhnéra íre morá éhwéh iraruwe. ⁵⁷ Táhmaro kegá irigue péhe éhwéh atera mahraréra, ⁵⁸ Itega wene ehweh írátáúne. Wega iraréna, Manikánsabe íwíáh íwíáh atáh náh wehukega pearó nah sokoruqme apahtáro wéhékáh mó nah pearaníe. Íre niyahnkaratáté pearaníe uraire éra ⁵⁹ sene ehwehme peh úbíráhbíq ehwehnéra íre morá éhwéh iraruwe.

⁶⁰ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnka irigue ákáhpi kowéna Sísansabé kasenéna, Mah kegá arensabé irare ehwéhmé arega íre terieráhono? Sene ehweh aiq pútaq ehwéhpo úwana ⁶¹ Sísa íre iraria peh ehiya míowe.

Peh ehiya míowana wega Sísansabé, Manikánka ite Asiu ke meirena kaweraitankeheéna peh morá ání omaq atowe. Arewe mi anípo? Arewe Manikáne ahninkáwábo kasenúwana ⁶² Sísa wensabé, Íné we uge. Íné wehukení úku anínká Manikáne ayah púpeq tútuue ména íopeq írábúyápipeqté tuonaq tagagehe úwe. ⁶³ Úwana Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnka mi ehwéh irotaq abiahnsanú púana wene korósi subansuena mahraréna, Wega aiq irarinsabé mó keyábé móme íre kasenoro. Ahqáho. ⁶⁴ Wega Manikánsabe íre kaweq ehwéh atéhraq íráhwe. Minayabe aneratanéhnkono úwara sega moke mahraréra, Wega ahbabáq ehweh aiq irari puq subiq suo atanéhe uwe.

⁶⁵ Táhmaro kegá Sísa tehqni atera wene auranabiah ambantaraté akariatawéra subiq-marera, Insega are subiqmarehro? Teio uwara párisirehga Sísa meqmera mósubúwe.

Pítaga, Sísa íre tagaríoge ú ehwehne.

(Mátíyu 26.69-75; Áruká 22.56-62; Sóni 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Pítaga nahnoerápéqté mátábúrác tumíowana Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh áníné arambehri ahrárigá súwe. ⁶⁷ Súwana Pítaga iraraq totorúwana mi ahrárigá we tagéna ebitáwéna wensabé, Are Sísa Néhsara suwahpeqte ánínseq míarone úwe. ⁶⁸ Úwana Pítaga ahqáho atena, Arega iraréna ehwéhmé íre ahteboge. Aneq ehwéhnono éna mitaq suena méhpehpeq pokúwana kokórega téh ehwehnúwe.

⁶⁹ Mi ahrárigá méhpehpeq Píta mó tagéna míó keyabé, Mah anímé Sísa awahrahní míre úwe. ⁷⁰ Úwana Pítaga mó ahqáho atowe.

Pehgáriq motáq tahnsa mitaq míó kega Pítansabé, Are Kehrari marákórápéqté ání púah are wenawahrahní móne uwe. ⁷¹ Úwana Pítaga ehbonéna mahraréna, Manikánka tagaríéhtáq aiq pútariahnsanuge. Itega irare anímé íné íre tagaríoge. Ínéga péhe éhwéh teawénaraqmé Manikánka íné nubiq suankéhe úwana ⁷² kokórega mó ehwéhnúwe. Mó ehwéhnútaq Sísa teawu ehwéh Píta ahrreraq kowe. Mina teawu ehwéhmé, Kokórega téhtarérác ehwehnina ínaraq arega apahtárorác íné íre tagaríoge irariniewóne úwe. Pítaga mi ehwéh ahrreraq kowana wene arupipeq umehúwana anotahtaq ibisówe.

15

Sísa meqmera Páhírátiba móátó ehwehne.

(Mátíyu 27.1-2,11-14; Árúka 23.1-5; Sóni 18.28-38)

¹ Ahbiahipeq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené aboawah wehreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereq moke mó kaunsírí kéreqka momiwíue Sísa subiq súéhra ehwéh sío síoéra wene ayahnkaratáq nágáqtate táhru táhrue meqmera anotah wahnáh ání Páhírátiba móátówe. ² Móátówana Páhírátiga wensabé, Arewe Asiu kené wahnahpo kasenúwana wega wensabé, Arega aiq iraréne úwe. ³ Úwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá Sísa áhnte ehwéh atówe. ⁴ Ehweh atówana Páhírátiga Sísansabé, Segá arensabé áhnte ehwéh atáhwe. Minayabe arega ehweh íre terieráhono kasenúwana wega peh ehiya míowe. ⁵ Peh ehiya mío púana Páhírátiga iwíáhue tagéna áhtenúwe.

Páhírátiga, Sísa awankátaq táhparáhro ú ehwehne.

(Mátíyu 27.15-26; Árúka 23.13-25; Sóni 18.38-19.16)

⁶ Anotah tahutáhúro tanáhráq mó opéq mó opérue karábúsiipéqté ání Asiu kégá pugeqio teawú ani Páhírátiga pugesuaq pugesuarúwe. ⁷ Wehukení wenáwíq Páréhbae. Wereq mó kereq ebehutaq Páréhbaga wehukení subiq suonsabe karábúsiipéq míowe. ⁸ Karábúsiipéq míowara áhnte kégá kire Páhírátinsabé, Are ahriahri mira aruqarurona serahnúno uwe.

⁹ Uwana Páhírátiga sensabé, Asiu kené anotah Wahnáh pugeq inínkono kasenúwe. ¹⁰ Kasenéna iwíáhéna, Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá, Sísa ite kio-taikíneho éra abiahnsa atáh púara ínéba meqme sewe iwíáhúwe. Mira iwíáhú púana wega sensabé, Asiu kené anotah Wahnáh pugeq inínkono kasenúwe.

¹¹ Kasenúwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá míó keyabé pagu pagunéra, Mah ehwéh Páhírátí koreawéro. Wensabé teaweq, Páréhba pugeqauwe Sísa subiq súáhro arito koreawéro éra pagu pagunuwara míó kega, Páréhba pugeqio uwe. ¹² Uwana Páhírátiga sensabé mó kasenéna, Itega ite Asiu kené Wahnahne ue áwíratáh ánimé aneratanínkono úwe. ¹³ Aneratanínkono úwara sega ehweh kikiréra, Awankátaq táhpawe subiq suo uwana ¹⁴ Páhírátiga sensabé, Aneqsabébo? We aneq ahbabáiro kasenúwara sega mó anotah ehwéhnabaéra, Awankátaq táhpawe subiq suo uwe. ¹⁵ Uwana Páhírátiga míó kene sirupipeq eyoyóigeheéna Páréhba pugeq auwena Sísa áréti sahtaté subóro aritena sóntía kégá awankátaq táhpawe subiq suageheéna siuwe.

Sóntía kégá Sísansabé awiréh ató ehwehne.

(Mátíyu 27.27-31; Sóni 19.2-3)

¹⁶ Sóntía kégá Sísa meqmera wahnah anínká ehwehúrabeq kibekue móatera ómi mó sontía ké síáhrabuwara momiwíuríówe. ¹⁷ Momiwíéra peh morá tautáúq korósí abaq atera ógarataté keborarera wene ayahqnotaq suki atówe. ¹⁸ Suki atera wensabé, Aiq míahno? Arewe Asiu kené Wahnah mone éra ¹⁹ wiahno sahtaté ayahqnotaq subiqmarera tehqni atera sirehunseraráq méra Sísansabé péhepehe iwíáh iwíáh atera ²⁰ awiréh atówe. Awiréh atera abaq ató korósí akai auwera wewene korósi suki atera awankátaq táhparanehéra meqmera pokuwe.

Sísa awankátaq níriraté táhparó ehwehne.

(Mátíyu 27.32-44; Árúka 23.26-43; Sóni 19.17-27)

²¹ Sóntía kégá Sísa meqmera pokuwana Sáíríni marákórápéqté ání wenáwíq Sáímóni ah-tapeq sure Sarúsarama suwahpeq pokinieéna sótaikinaúwe. We Árékásántareq Árupareqne sibowá míowe. Sóntía kégá we saiqnatera, Sísa táhparéhra awánkámé abaqme kúno atónsabe abaqmena kúwe.

²² Sísa meqmera Kógóta sawéhrápéq kíúwe. Mi sawéh áwíqmé áwahewé wehukení ayahqno tánúnsutapére. ²³ Mitaq sega íre érorahi kítabel maráhsíní mewera náhníáq

sera anopipéq sombirahue Sísa náuwana ahqáho éna íre nowe. ²⁴ Íre nowara sega we meqmera awankátaq níriraté wene ayahnkaratáq subiqmaq aigárátáq subiqmarue táhparera awanká pankeqme marakóipeq pearówe. Pearera, Wene korósi insega meyan-abomo éra saraqmianeheéra káhsíue saraqme meyówe.

²⁵ Wéhékáh ío ákáhtaq kiutaq awankátaq táhparówe. ²⁶ Ehweh átó ehweh kanehraq sehiranúwara wene ayahqno abobórahpeq awankátaq táhparówe. Mi sehíránká mahraréna, Asiu kené Wahnahne úwe.

²⁷⁻²⁸ Sísa awankátaq táhparórabeq aebó ánité moq awankátareráq níri pewe táhparéra pankeqme ayehré ayehré pearówe. ²⁹ Pearówara mitaq sótaiku kegá Sísa tagéra awiréh atera sinuo kóbiq kóbiréra wensabé íre kaweq ehwéh atówe. Íre kaweq ehwéh atera mahraréra, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh nah sokoruqme apahtáróráq mó pearahráhóna aníno, ³⁰ arere séhréhúno. Oga míankehboq marakóipeq tueagúno éra awiréh atówe. ³¹ Awiréh atówara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka moq awiréh atera mahraréra, Wega mó ke kaweraritena peh wewe íre kawerorahire éra ³² wega, Íné áhnte wehuké merirena kaweraritankeheéna Manikánka omaq intowe iwíáhíre. Íné Ísara kené Wahnah aní múge iwíáhíre. Wega maraipéq tueagínaq tagéq wensabé aiq pútare atanéhe éra awiréh atówe. Awankátaq táhparó anitégá moq íre kaweq ehwéhnéra Sísansabé awiréh atóye.

Sísa pukú ehwehne.

(Mátíyu 27.45-56; Áruká 23.44-49; Sóni 19.28-30)

³³ Wéhékáhnabubu moke mah marákó marákó sunkíkíragúwana ío tunsorerutaqkakáq peh sunkíkíratíowe. ³⁴ Tunsorerutaq Sísa wewene ehwehta q Wenabonsabé anotahta q mahraréna, Írói, Írói, tahmah sabáhtahnie úwe. Mi ehwéhnúmé, Nániboo, Nániboo, aneqsabé íné nuwahno úwe. ³⁵ Úwara táhmaro iriwe mío kega irera mahraréra, Íráhro. Éráisansabé áhrabire uwe.

³⁶ Mibeqté ánínká pehbeheráh sehenáh tahnsa náneq mewena kítahé nah nanepipéq pámbáhue sehikaratáq maqme pankeqme Sísa píbira nankeheéna awuwe. Awena mahraréna, Éráisaga marakóipeq atanabiramo. Taganeheqmúne úwe. ³⁷ Úwana Sísa anotahta q ehwehnéna putiowe.

³⁸ Putiotaq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté párahnkéq tahnsa ónsá senahpeqté subame tunse téhtaré úkúwe. ³⁹ Sónítia kené kíápéténiga Sísa auranabíahapeq ména we putionsabe tagarawéna mahraréna, Mah anímé aiq pútaq Manikáne ahninkáwá wíre úwe. ⁴⁰ Sísa putiotaq ahreronká mobeq iriwe méra awahnkanuwe. Mágára suwahpeqte íní wenáwíq Máhriae. Sémísi anehe pia h anínseq wenawah Sósépareqne sinowa wenáwíq moq Máhriae. Mó íní wenáwíq Sárómie. ⁴¹ Sísa Kehrari marakórápéq síwáhnorútaq mí inítógá we kére wene táhutahuq tiátówe. Mi inítároréq mó Sarúsarama suwahpeqte su ahrérónseqka mobeq iriwe méra awahnkanuwe.

Sísane anonka maisé onápípeq maisaró ehwehne.

(Mátíyu 27.57-61; Áruká 23.50-55; Sóni 19.38-42)

⁴² Ahbiah tahnsá ahrena ahrena wehekáh ibora táhnsá táhutahuq kaweq kaweré wehekáh ío tupekútaq Sósépara Páhírátiba pokúwe. ⁴³ Sósépawe Árimátéa suwahpeqte ánínúwara mó kegá, We kaweq abóawáh wéh wíre iwíáhuwe. We Manikánka wahnah wahnahni tanáhráq áwénunue taga tagaú aní míre. We íre áhrea Páhírátiba pokéna wensabé, Sísa anonka mewena mómaisaranínkono úwe. ⁴⁴ Úwana Páhírátiga, We putiehramo iwíáhéna kíápéténine wahnah áhrabéna, Ai q putiehro éna kasenúwe. ⁴⁵ Kasenúwana, Ai q putíehre úwana Páhírátiga Sósépansabé, Wene anonka meyo úwe.

⁴⁶ Úwara Sóséparehga íre wahto taberábe ambántá paiqmarera Sísa anonka kiwewe marakóra q márumarera ambantaipéq úbíqme mewera ubusa onápípeq mómaisarówe.

Maisarera ebah ubusa ónápípeq marera anotah ebáh paentáwe kure maisiaró mehpéh paiqmarera pokuwe. ⁴⁷ Mágára suwahpeqte ínínseq mó wenaogo Máhría Sósépane anowareqka Sísá maisarórabeq tagoye.

16

Sísá oganúkú ehwehne.

(Mátíyu 28.1-8; Áruká 24.1-12; Sóni 20.1-10)

¹ Ahrena ahrena wehekáh parabagúwara Mágára suwahpeqte íní Máhriareq Sárómireq Sémisine anowa mó Mahriáreqka Sísane anonka abaq ataneheéra kaweq kunkúni werí paiqmárówe. ² Paiqmárówana o wikí kowara ebeqte wéhékáh ahbiahipeq ío kiembogútaq mi ínínsonká maisiaró onápípeq pokéra ahtapeq kure ³ seye náhenéra, Méhpeh paiqmaráh ébáhmé insega paentáwe méreitanabomo uwe. ⁴ Úwana anotah ebáhnaba kowara sega tagowana méhpehtaq íre paisa peh móbeq kowara tagowe. ⁵ Tagéra maisiaró onápípeq kibekuwana íre wahto taberábe korosíákák máhbí éberiopeq tútuue míowara tagéra áhtenuwe.

⁶ Áhtenuwana wega sensabé, Íre áhtenoro. Ite Sísá Néhsara suwahpeqte ání awankátaq táhpato aní seragahwe. We oganúkéna mahtaq íre míéhre. We maisatotaq tagahro. ⁷ We kéro kereq Pítareq korerieq, Wega Kehrari marákórápéq ebeq kínaq itega mitaq kirataq tagagehe. Wega teiátáinserah itega mitaq we tagagehe koreriéro úwe.

⁸ Úwana mi ínínsonká tueyokéra iransánue áhtenunsabe pehbeheráh kure áhreu puara ahtapeq sótaiku ke íre teriasa peh ehiya méra pehbeheráh kótaikuwe.

Mágára suwahpeqte íní Máhriaga Sísá tagó ehwehne.

(Mátíyu 28.9-10; Sóni 20.11-18)

⁹ [Ebeqte wehekáh o wikí ahbiahipeq Sísá oganúkéna wega Mágára suwahpeqte íní Máhriaba ebeq súwe. Wega mó tanáhráq abapete téhtaré ówáínáwánsabé, Máhría auweq pokoro arito íní mire. ¹⁰ Sísaga mi iníábá ebeq súwana mi inínká pokue Sísá kéro keba pokúwara Sísá pukúnsabe wensabé sirutaboírera ibisowana Máhriaga koreriena, ¹¹ Sísá oga míéhrona tagoge úwe. Úwara wene ehwehnsabé íre aiq pútare atówe.

Sísá kéroya ánitégá ahtapeq Sísá tagoya ehwéhne.

(Áruká 24.13-35)

¹² Anehe téhranitégá uworapeqté áhtápéq nogúyataq Sísaga mó aní tahnsa úkue seba súwe. ¹³ Súwara sega kouwekéra moke Sísá kéro ke koreriúyara sene ehwehnsabé moq íre aiq pútare arítówe.

Sísaga we kéro keyabé, Néne ehweh koreriéro ú ehwehne.

(Mátíyu 28.16-20; Áruká 24.36-49; Sóni 20.19-23)

¹⁴ Anehe we kéro ke peh abapete morá ké méra táhutahurutaq Sísaga seba súwe. Sirupipeq págege éra we oganúkú ehwehnsabé íre aiq pútare arítónsabe sensabé siwehguúwe.

¹⁵ Sensabé, Moke mah marákó marákó pokue mah kehiná kéhiná kaweq ehwéh koreriéro. ¹⁶ Inénsabe aiq pútare aintera wání meyéhra kewé Manikánka oganúq sitankéhe. Inénsabe íre aiq pútare aintéhra kewé ehweh aritankéhe. ¹⁷ Inénsabe aiq pútare aintéhra kegá teiéna otáq sánsá miraigehe. Néníwírue owainawamarí kaqsuagéhe. Kambare ehwéhniagehe. ¹⁸ Ayahtate wehe táhtoragéhe. Pukorahi naneq nehrataq íre pukigehe. Siyahnkarataté awahre ke táhtoréhrataq kaweraginkehe úwe.

Manikánka Sísá íopeq tumero ehwehne.

(Áruká 24.50-53; Eqmaro 1.9-11)

¹⁹ Sísa itene Wahnahnka aiq teriuwana Manikánka we íópeq tumerowana wene ayah púpeq tútuue míowe. ²⁰ We kéro kega pokue mah marákó márakó áhnte kehiná kaweq ehwéh teri terinuwe. Itene Wahnahnka se séhréh aritonsabe sega ótaq sansá mirauwara író kega tagéra, Mah ehwéhmé aiq pútaq Manikáne ehwéhne uwe.]

Árúka Ebeq sáhnshawe ahtebé ehwehne.

Árúkawe íre Asiu anínéna we nahnso aní míowe. Wega téh sóteh arámbéhríéna anehe Pora kérena séhréh atowe. Árúkaga Sísane arambehri wene auranka íre tagéna peh Sísá tago keyábé kasenéna kawerue ahtebéna mah pukú sehiranúwe. Nahnso kegá mah pukú sáhnshawe Sísane ehweh kawerue siahtebéra wensabé aiq pútare atageheéna sehiranúwe. Anehe Árúkaga Eqmaro Kene ehweh pukú sehiranúwe.

Árúkaga mah kawéq éhwéh sehiranúwe.

Árúkaga Tíópírása ebeq sehiranú ehwehne.

¹ Tíópírása anotah wahnáh ánino, ite míaraunarabeq áhnte kegá Manikánka miraurai naneqsabé iwíáhéra sehiranurowe. ² Sehiranuro kegá Manikáne ehweh teri terinera wega miraurai naneq tagaro kené ehweh irera teniátówe. ³ Téhwe tago kereq sehiranuro kereqsabé kasenéna sene ehweh iwíáhue tagaraugé. Anehe ínégá moq mi ehwéhnsabé tábúsoqme sehiranéna areba eqmarahnah sáhnshahinkéhe. Tíópírása kaweq anino, ⁴ arega aiq pútaq éhwéh irankeheéna sehiranue teawúge.

Íópeqté ánínká Sóni éhweh pahsuo ehwéhne.

⁵ Súría marákórápéq wahnahnú aní Érótiga wahnahnútaq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritéh aní wenáwíq Sékáráía ména we Ábíya kahnáh mibeq mahbeq arito aní míowe. Wene ahre Áróni kahnáh ínín ména wenáwíqmé Érisábétie. ⁶ Mi akéqká kaweqtaq méra Manikánka sehgióro ú ehwehnikákáq wene sánsánkákáq moke tábúsoqme sehgiúye. ⁷ Se orení akéq méra Érisábéti orahini puara se íre aninkákáq míóye.

⁸ We kahnáhnká arambehriutaq Sékáráíaga Manikáne ehweh mibeq mahbeq arito aní ména arambehriúwe. ⁹ We kahnáhnká sene sánsánéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq kaweq kunkúni naneq pariankeheéra Sékáráía eqmarówe. ¹⁰ Pare tanahráq áhnte kegá máhpeq méra púreruwana Sékáráíaga webataq nahupeq kibekéna mi kawéq kunkúni naneq tahberapeq pariowe. ¹¹ Pariowana Maniká míéhrabeq íópeqté ánínká ábóraragéna tahbe ayehrápéq iriwe míowana ¹² Sékáráíaga we tagéna kurináhnéna iwíáh kikiréna áhreúwe. ¹³ Áhreúwana íópeqté ánínká wensabé, Sékáráíao, íre áhreúno. Manikánka arega púreróna ehwéhme aiq íréhnsabé arene ahre Érisábétiga animai maqmi-ankéhe. Maqmiahnaraq arenahninsabé Sónie ue áwírato. ¹⁴ Maqmiahnaraqmé arene arupipeq eyoyóue iwíáh iwíáhinkehe. Áhnte mó kegá moq iwíáh iwíáhigehe úwe. ¹⁵ Iwíáh iwíáhigehe éna, Maniká itene Wahnahnka wensabé, Are anotah aní míahno atanawire. Ahriahri we náhníaq sera anonkakaq píahakáq awehriinkehe. Wenanone arupipeq míahnaraq ahriahri Manikáne Awanka wereq mía míainkehe. ¹⁶ Wereq mía míairana wega Manikáne ehweh teri terinínaraq áhnte Ísara kegá Maniká itene Wahnahne sánsá kawerue sehgiéhe. ¹⁷ Éráisa Manikáne ehweh irarú aní marakóipeq míotaq anotah aní ména págegeue síwáhnorúnserah itene Wahnahnka sinaitaq arenahninká ebeq séna síwáhnorinkehe. Minayabe sibowárehreq sene animárinseq insahwé aritankéhe. Itene Wahnah sína tanáhráq áwénunigehboq ahababáq kega arenahniné ehweh irera sene ahababáq suera kaweqtaq míagehe teawuwe.

Íópeqté áníné ehwehnsabé íre aiq pútare ató ehwehne.

¹⁸ Íópeqté ánínká mi ehwéh Sékáráía teawuwana Sékáráíaga wensabé, Íné ore úkugana néne ahre moq orení míéhre. Minayabe arega iraréna ehwéhmé árahue aiq pútaraginabo úwe.

¹⁹ Úwana íópeqté ánínká wensabé, Néníwíq Kébárie. Íné Manikáne auranabiahtapeq iriwe mía míau aní múge. Mah kawéq éhwéh teawinkeheéna wega, Koreawo éna eqmaq núwéhre éna, ²⁰ Írátiahno. Arewe néne ehweh íre aiq pútare aintahne. Minayabe mókake are ehweh íre irarerahóne. Ínéga teawú éhwéh aiq pútaragínaraq arega ehweh irarerahóne úwe.

²¹ Máhpeq míó kega Sékáráía áwénunéra iwíáhéra, We aneqsabé íre wahto tanáhráq Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhúpéq peh míéhro uwe. ²² Úwana wega tueyokútaq we ehweh íre irarerahúwe. Ehweh íre irarerahéna wene ayahnkaratáté áwíqme teriena ehwehnurá íre irarerahúwe. Máhpeq míó kega miraú tagéra, Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhúpéq míéhtáq wenawanka tagehre íwíáhuwe. ²³ Iwíáhuwana we ehweh íre irarerahéna wene arambehri tanáhráq parabagútaq wene nahtapeq pokúwe.

²⁴ Mi tanáhráq parabagúwana wene ahre Érisábéti kía ména moberíáh íó wene nah-tapeq peh míowe. ²⁵ Mitaq ména mahraréna, Íné orahini míarautaq áhnte niyehitairaire. Manikánka ínénsabe arutaboiraíntena séhréh aintarái puana amahnága íné íre niye-hitehre úwe.

Íópeqté ánínká Máhriánsabé, Sísa maqmarankéhe ú ehwehne.

²⁶ Érisábéti abapete morá íó kía míowana Manikánka íópeqté ání wenáwíq Kébári Kehrari marákórápéq Néhsara suwahpeq eqmarowe. ²⁷ Eqmarowana wega Máhriá Néhsara suwahpeqte áhráribá tuwe. Máhriawe mó weh mahbíreq íre nogu ahrári wíre. Tébiti kahnáh máhbí wenáwíq Sósépa míowana Máhriaga we kéranaútaq Kébáriga weba tuwe. ²⁸ Webu tuena wensabé, Aiq míahno éna Maniká itene Wahnahnka arensabé anotahta arutaboiratena arereq míéhre úwe. ²⁹ Úwana Máhriaga mi ehwéh iwíáh hue tagéna wewe náhenéna, Aneq ehwéhpómo. Íre niahteboge éna iwíáh kikirúwe.

³⁰ Iwíáh kikirúwana íópeqté ánínká wensabé, Máhriáo, íre áhreúno. Manikánka arensabé anotah arútábóiratéhre. ³¹ Minayabe are kía míaniewóne. Are kía mé animai maqmíéhnaq Sísa ue áwírato. ³² We anotah aní míahnara áhnte kegá wensabé, Maniká Iteribone ahninkáwá wíre ataneherawoe. Maniká itene Wahnahnka wensabé, Tébiti arene aigaqnaga Ísara ke wahnahnúnserah arega moq se wahnahniniewóne atankéhe. ³³ We Sékópa kahnáh ánimári ahriahri wahnahnaritena wene wahnahné tanáhráq íre parabaginawire úwe.

³⁴ Íópeqté ánínká teawuwana Máhriaga wensabé, Íné íre wehreq nogú ání púana árahue kía míaninkono úwe.

³⁵ Úwana íópeqté ánínká wensabé, Manikáne Awanka areba tuena nonahwega marakó akariuríéhnserah areba moq akariuriankehe. Manikánka págege atena kawerue auráq matiankehe. Minayabe mó kegá arega maqmíéhna anínsabé, Kaweqtaq mía míai aní míre éra we Manikáne ahninkáwá wíre ataneherawoe úwe. ³⁶ Íópeqté ánínká mó mahraréna, Mó kegá arenawahrah iní wenáwíq Érisábétinsabé, Orahinine atárówana we orenínéna amahnága kía míéhre. We abapete morá íó kía ména animai maqmiankéhe. ³⁷ Manikánka moke miraorahi mino úwe.

³⁸ Úwana Máhriaga wensabé, Íné Manikáne arambehriu ahráriúge. Arega aiq irarénanserah Manikánka mirainkehe úwana íópeqté ánínká we auwena pokúwe.

Máhriaga Érisábéti koragó ehwehne.

³⁹ Mi tanáhráq Máhriaga Érisábéti koraganieéna apubúue sokahuena pokue Súría marákórápéq áhnte sawéh korabeq kiuwe. ⁴⁰ Kiena Sékáráiane nahupeq kibekéna

Érisábéti mehweh atowe. ⁴¹ Mehweh atowana irotaq wene arupipeq mío anínká anotah kabau kabauúwe. Kabau kabauúwana Manikáne Awanka Érisábétiba séna iwíáh atowe.

⁴² Iwíáh atowana Érisábétiga anotahtaq mahraréna, Máhríao, Manikánka mó inínsónsábé arutaboirána peh arerensabé anotahtaq arutaboiratéhre. Manikánka arega maqmíéhna anínsábé anotahtaq arutaboiratéhre. ⁴³ Íné pehgáriq iní múge. Néne Wahnahne anowagá aneqsabé ínéba seno? ⁴⁴ Írátíahno. Amahnága arene ehweh írótaq ínéga maqmíáhna aníné arupipeq eyoyói puana nirupipeq kabau kabauire. ⁴⁵ Arega Manikánka eqmatai aníné ehwehnsabé aiq pútaraginawire íwíáhurónayabé Manikánka arensabé, Kaweróne atéhre úwe.

Máhríaga igonkónú ehwehne.

⁴⁶ Máhríaga mahraréna, Néniwanka itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh atéhre. ⁴⁷ Manikánka íné kaweraintéh ánínsábé iwíáh iwíáh atóge. ⁴⁸ Ínéwé pehgáriq inínéna Manikáne arambehriu iní míóganawe wega íné tagéna ínénsabe arutaboiraintéhre. Mókake ómi kehinánká ínénsabe iraréra, Manikánka ínénsabe anotahtaq arutaboiratéhre igehe. ⁴⁹ Maniká peh anotah pagégé ánínéna íné áhnte séhréh aintáráirara sega mirarue irarigehe. Manikámé anotah kawéq áwíqkakaq aní míéhre. ⁵⁰ Manikánka mó tanáhráq mó tanáhrárué ahriahri wensabé áhteno keyábé arutaboirarítéhre. ⁵¹ Wewene ayahtate págege sansánue sokigi aíre. Mó kegá, Itewe anotah anímáí múné iwíáhéra píribahriowana Manikánka mi ke kaqsúéhrra kobeq séberagowe. ⁵² Wega anotah wahnáh anímáí wahnahnorabeqte kaqsuena pehrápeqte anímáínsábé wahnahnoro arítéhre. ⁵³ Wega sirupibii ke kawéq naneqmarí náriena áhnte kéh ké íre náriasa pehipi kaqsúéhre. ⁵⁴⁻⁵⁵ Manikánka Ébáráhmareq wene anahwareq itene igaqnaréhreqsabé, Ahriahri nirutaboiraitanauge ire. Wega mi ehwéh ahrreraq matawéna wene arambehri anímáí Ísara keyábé arutaboiraritena séhréh arítéhre úwe.

⁵⁶ Máhríaga mi ehwéh iraréna apahtáro íótáq kaegaeéna Érisábétine nah suena wene nahtapeq pokúwe.

Sóni maqmaro ehwéhne.

⁵⁷ Wene maqmare tanáhráq sútaq Érisábétiga animai maqmarowe. ⁵⁸ Manikánka wensabé anotahtaq arutaboiratéhre ehwéhnuwara wene iyahnaboreq wenawahrahreqka irera wereq moráráq iwíáh iwíáhuwe.

⁵⁹ Iwíáh iwíáhéra mi aní abapete apahtáro wéhékáh míotaq sega wene áú amurúruaneheéra séra mahraréra, Wenabo áwíq Sékáráíá wire. Mah kariq ánínsábé moq abowá áwíq Sékáráíáe atanéhe uwana ⁶⁰ wenanoga, Ahqáho aritena, Sónie ue áwíratayehetauye úwe. ⁶¹ Úwara sega wensabé, Mi awíqme íre arenawahrah síwíq míre éra ⁶² wenabonsabé siyahnkaratáté áwíqme kasená, Arenahninsábé arega inse ataníbo uwe. ⁶³ Uwana Sékáráíaga ayahnkaratáté awirena, Pépahq menio úwara pépahq áwúwana wega sehiranéna, Wenáwíq Sónie ue sehiranúwara áhtenuwe. ⁶⁴ Áhtenuwana Sékáráíane áwéh kaweragúwana wega apubúue irarerahéna Manikánsabe pahsuqme iwíáh iwíáh atowe.

⁶⁵ Mibeqté kegá mi otáq sánsá tagéra áhre aguwara Súría marákórápéqté kegá sáwéhrapeqté mitaq teri mahtaq terinuwara moke írówe. ⁶⁶ Mi ehwéh író kega sirupipeq iwíáhue tagéra, Mah aní mókake aneq mirainkehbo éra Manikánka we págegeue séhréh atanawire iwíáhuwe.

Sékáráíaga irarú ehwehne.

⁶⁷ Manikáne Awanka mi aníné abowá Sékáráíaba sure iwíáh atowana wega kahna naneqsabé mahraréna, ⁶⁸ Maniká itene Wahnahnka Ísara ke meirena kaweraitanieéna si

puaq iwíáh íwíáh atone. ⁶⁹Wega anotah aní ite kaweritahna aní omaq atéhre. Mi anímé Tébiti kahnáh áníne. ⁷⁰Minayabe Manikánka wene ehweh iraru ke naho íwíáh aritowara teiúwe. ⁷¹Itensabé iuwahrieh ke itene naruoga ite saiqnariáhnsabé sega iubíyehoéna wega meirena kaweritankéhe. ⁷²Manikánka omasa éhwéh aiq ahreraq matawéna itene igaqnaréhyabe arutaboitaritena séhréh aritowe. ⁷³Wega itene igaqna Ébárahma mirain-auge ú ehweh teawena, ⁷⁴Itene naruoga saiqnariáhtáq koweiraníe úwe. Minayabe íre áhreia peh wene arambehri miraonehqmúne. ⁷⁵Moke itene ogamé tanahráq Maniká awahbeh sansánéq kaweqtaq méq wene arambehri tábúsoqme miraoneheqmúne úwe.

⁷⁶Manikáne Awanka mó iwíáhatowana Sékaráiága wenahni Sóninsabé mahraréna, Nénahnino, mó kegá arensabé, Maniká itene kiotaqme Wahnáhné ehweh iraréna aní móne ataneherawoe. Itene Wahnahne ah kaweritankéheboq arega ebeq pokinkehe.

⁷⁷Manikánsabe áwíahraqso ke oganúq sitankéheboq se merirena sene ahbabáqsabe kaweritankéhe ue terinkéhe. ⁷⁸Manikámé áhnte arútábóiraitéh aní mía míaire. Pópoqnahga áhníbórá kiembogina inserah Manikánka ite áhníbórá kaweritanaire. ⁷⁹Sunkíkírabeq pukoraho ke tagagehboq Manikánka ahtapeq téhraitankéhe. Minayabe wega iahnkahrínaq ite iru ukiq ítéh áhtápéq nogoráhúne úwe.

⁸⁰Manikáne Awanka iwíáh atowana Sékaráiága mi ehwéh wenahni Sóni teawuwe. Mi aní anonurena Maniká awahbeh sansánsabé arutaboirena sehgiuwe. Wega Ísara ke ehweh terie tanáhráq íre suriotaq peh abatapi úpeq kaegaeúwe.

2

Máhríaga Sísa maqmaro ehwéhne. (Mátýu 1.18-25)

¹Mi tanáhráq anotah wahnáh aní wenáwíqtare Sísáhri Ógáhsátu moke Aroma keráq wahnahnatíowe. Wega moke wehuke síwíqmari púkuipéq sehiranoro aritowe. ²Mi tanáhráqmé Aroma kegá ebeq síwíq sehiranu tanáhráre. Wehukení wenáwíq Kúwíríníáhsi Síría marákórápéqté kéné wahnah míotaq sehiranue meyowe. ³Aroma wahnáh kegá moke síwíqmari meyaneheéra ómiga sensuwahpeq pokuwe.

⁴Sósépawe Tébiti kahnáh aní ména Néhsara suwahpeq Kehrari marákórápéq suena Súría marákórápéq Pétáriéma suwahpeq Tébiti kahnáh suwahpeq kíuwe. ⁵Sensíwíq terieyeheéra Sósépareq wene ahre ararí Máhríareq Néhsara suwahpeq kíúye. Máhríawe anotah kia míowe. ⁶Sega Néhsara suwahpeq kíúyataq we ani maqme tanahráq wahtonúwe. ⁷Páhsintía nahmári máhriq íre ko púara sega káhone nahtapeq káúye. Mitaq Máhríaga wene ebeq piah anímái maqmarena ambanta ánáhnkiwe mi kané táhutahuq kunúbáipéq suge atowe.

Íópeqté ánínká sipisípiq wahnahnu ke teriu ehwéhne.

⁸Mi ke suwahpeqte áhnánsáhrápéq sipisípiq wahnáh ánímári uworapeq méra sene kamarítáq wahnahnuwe. ⁹Wahnahnuwana íópeqté ánínká ábóraragúwana Maniká itene Wahnahne téhreh naneqka anotahtaq téhrówara sega anotah ahre aguwe. ¹⁰Íópeqté ánínká sensabé, Íre áhreoro. Írátíáhro. Mah kawéq éhwéh teinieéna suge. Teiú éhwéhnká ómi kehináné sirupipeq anotahtaq eyoyó aritankéhe. ¹¹Tébiti kahnáh suwahpeq ite meirena kaweritahna aní inokáhpeq maqmíehre. Manikánka we omaq atowana we anotah Wahnáh aní ména ite meirena kaweritahna aní míre. ¹²Aniné ambanta ánáhnkiwe káhone táhutahuq kunúbáipéq míehre tagéq we wire ue ahtebagehe úwe.

¹³Úwara peh íregáritaq íópeqté kegá ábóraragéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atera mahraréra, ¹⁴Maniká kiotaqme aníniraq wensabé iwíáh iwíáh atone. Mah marákó marákóipéq Maniká awahbeh sansá sehgiwa ke siru ukiqsitankéhe uwe.

Sipisípiqtaq wahnahnu kegá Sísa korago ehwéhne.

¹⁵ Íópeqté kégá se suera íópipeq tuekutaq sipisípiqtaq wahnahnu kégá seye náhenéra, Manikánka teí ánínsábé Pétáriéma suwahpeq koraganehboq pokonehe uwe. ¹⁶ Pokonehe éra pehbeheráh pokue anebahruwana mi aní káhone táhutahuq kunúbáipéq sugowara Máhriareq Sósépareq míóya tagowe. ¹⁷ Tagéra pokue íópeqté áníné ehweh mitaq teri mahtaq terinuwe. ¹⁸ Terinuwara író kégá sipisípiq wahnáhmáríné ehwehnsabé iwíáhue tagéra, Aneq ehwéhpómo iwíáhéra áhtenuwe. ¹⁹ Máhriaga moke mi ehwéh ahreraq matawéna wene arupipeq iwíáh atawéna tagówe. ²⁰ Sipisípiq wahnáh kégá kouwekéra sega író ehwéhnkákákq tago naneqsabéákákq Manikánsabe iwíáh iwíáh atówe. Iwíáh iwíáh atera, Íópeqté ánínká teínserah aiq pútaragire uwe.

Sega Sísae ue áwírató ehwehne.

²¹ Máhria íre kía míotaq íópeqté ánínká wensabé, Are ani maqmíéhnaq Sísae ue áwírató úwe. Minayabe mi aní maqmarowara abapete apahtáro wéhékáh míotaq sega wene áú amurúruera Sísae ue áwíratówe.

Símióniga Sísá tagéna pahsuo ehwéhne.

²² Mósísiga sehgióro ú ehwehnká irarinserah sene wánítapeq mósosue tanahráq parabagútaq Sósépareq Máhriareqka Sísá Sarúsarama suwahpeq meqmera Manikánsabe, Arene ani míankehe uye. ²³ Minayabe itene Wahnahne ehwehnka mahraréna, Itene ebeq piah anímáigáú ómi meriqme Maniká ménáwéro ire. (*Wok Pris 12.1-8*)

²⁴ Itene Wahnahne ehwehnka mó mahraréna, Téhtaré kíbókíraré nówétao. Kiboki írakaunínaraq téhtaré píná áráhqtaré nówétao ire. (*Wok Pris 12.8*)

Sega mi ehwéh sehgioyeheéra Sísá meqmera kíúye.

²⁵ Sarúsarama suwahpeqte kóré wenáwíq Símiónie. Wegá Maniká awahbeh sansánsábé arutaboirena kaweqtaq mía míaéna Ísara ke kawerarite tanáhráqsábé áwénunúwe. Áwénunúwana Manikáne Awanka wereq mía míaéna ²⁶ ehweh teawena, Arewe pehipi íre pukiniewóne. Írakaumo. Ebeqme ite meirena kaweraitankeheéna itene Wahnahnka omaq ato aní tagé anehe pukinkehe úwe. ²⁷ Manikáne Awanka mi kóré iwíáh atowana wega Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq kibekúwara Sísane anoibo akéqká Mósísiga sehgióro ú ehweh sehgioyeheéra Sísá meqmera mitaq kíúye. ²⁸ Kíúyana Símióniga tagéna Sísá sawiwena Manikánsabe iwíáh iwíáh atena mahraréna, ²⁹⁻³⁰ Néne Wahnahno, arene arambhiri aní míóge. Arega eqmarahna anímé ite meirena kawaraitahna anímé néne niuranka amahnága aiq tagoge. Minayabe arega aiq teniátóna ehwéh aiq pútaraginkehboq niru ukiq intehnana pukono. ³¹ Ómi kehiná míáhrabeq arega kaweraitahna aní eqmarahne. ³² Wegá téhrehnka inserahnínaraq nahnsonka kaweq ah tagagehe. We míéhnsábé Ísara ke arenawahraha iwíáh iwíáhigehe úwe.

³³ Símióniga Sísá ehweh mahrarúwara Sísane anoibo akéqká mi ehwéhnsábé áhtenéra áhnte iwíáhuye. ³⁴ Iwíáhuwana Símióniga sensabé, Pehwehrue míáhtaó éna wenano Máhriánsabé mahraréna, Mah anínká áhnte Isará ké séhréh aitankeheéna Manikánka we omaq atéhre. Séhréh aitanharaq mó kégá we sinehepeq suehrara mó kégá wensabé aiq pútare atagéhe. Wegá Manikáne sansá sokigi ínaraq áhnte tagehra kégá wensabé éhruru atehrana ³⁵ sirupipeqté áhbábáq ábóraq aginawire. Minayabe sogiqka agaréq áwítáq anotah erinserah arene arupipeq anotah eragínah pukorahuge iwíáhiniewóne úwe.

Áhna korenínká miraúnsabe ehwéhne.

³⁶ Manikáne ehweh irarú iní wenáwíq Áhna mitaq míowe. We Pánúérine ayahunkawa ména Áséra kahnáh iní ména naho kóréní míowe. We wehkútaq abapete téhtaré ópéq wenawehqseq míowana ³⁷ wenawehq pukúwana íregárita q ópéq peh kéweiní ména we ⁸⁴ ópéq míowe. Wegá Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq íre suena peh mitaq mía míaéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atotaq wega táhutahuq awehriéna púreq aruqarurúwe. Wegá

mitaq wéhékáhnkakaq inokáhpeqkákáq Manikánsabe iwíáh iwíáh atowe. ³⁸ Mi tanáhráq wega Sísá tagéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atena Sarúsarama suwahpeqte ké merirena kaweraritahna anínsábé áwénunu ke Sísá éhweh teriuwe.

Sósépa akéqká Sísá meqmera Néhsara suwahpeq kouwekuya ehwéhne.

³⁹ Wenanoibo akéqká moke Mósísine ehweh sehgiara mitaq suera sensuwahpeq Kehrari marákórápéq Néhsara suwahpeq kouwekuye. ⁴⁰ Kouwekuyana mitaq Sísá anonurena págege ahtébiá ání úkúwana Manikánka wensabé arutaboirena séhréh ata ataúwe.

Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq kibekú ehwehne.

⁴¹ Sísane anoibo akéqká mó opéq mó opérué sótaikú siahreraq ko tánáhráq Sarúsarama suwahpeq táhutahuroyeheéra poku pokuye. ⁴² Sísá anotah anímái úkútaq airápété téhtaré opéq míotaq wereq wenanoibo akéqseqka Sarúsarama suwahpeq pokuwe. Segá Asiu kené sánsá sehgieneheéra pokuwe. ⁴³ Táhutahuq tanáhráq parabagúwara mi akéqká mitaq suera sensuwahpeq kouwekuyana Sísaga Sarúsarama suwahpeq kowíowara wenanoibo akéqká minayabe íre íróye. Segá íre irera, We itene iyahnabo anímárinseq nogíre iwíáhéra peh morá wéhékáh nogúye. ⁴⁴ Wegá seba íre súwara wensabé anebahréra sensuwahraheq sene iyahnabo anímárinseqsabé, Sísá tagaho ue kasenuye. ⁴⁵ Anebahruyana we íre ábóraq míonsabe segá Sarúsarama suwahpeq anebahroye-heéra kiwekuye. ⁴⁶ Segá anebahréra téhtaré wéhékáh íre ábóraqmarera apahtárórác Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq anebahréra Sísá mitaq tagoye. Tagoyana Sísaga iwáhnoru kené ehweh iraníeéna sereq tútuue ména wega iwíáhu ehweh kasenúwe. ⁴⁷ Kasenúwana moke wene ehweh író kega iwíáhéra, Mah anímé áhnte ahtébiá áníne. Wegá peh ahtebia éhwéh pahsúéhre iwíáhuwara ⁴⁸ wenanoibo akéqká mina tagéra áhtenuye. Wenanoga wensabé, Nénahnino, arenaboreq ínéreqka are áhnte anébáhréta irupipeq anotahta qágegeúye. Aneqsabé itensabé íre iwíáhía miraono úwe. ⁴⁹ Úwana Sísaga sensabé, Aneqsabé ninebahroyo? Nánibone nahtapeq míahrahume íre tagariehyo úwe. ⁵⁰ Úwara segá mi ehwéh áwahewé íre ahteboye. ⁵¹ Sísaga Néhsara suwahpeq se kérérena sene ehweh kawerue sehgiuwana wenanoga minayabe moke ahrreraq matawéna iwíáhuwe. ⁵² Sísá mó anonurena anotah aní ahtebia ání míowara Manikánka wensabé arutaboírúwara wehukega wensabé iwíáh iwíáhuwe.

3

Sóni wání meri merinú anínká teriu ehwehne.
(Mátýu 3.1-12; Máhka 1.2-8; Sóni 1.19-28)

¹ Anotah wahnáh ání wenáwíqtare Sísáhri Táíberíúsa míowe. Wegá 15 opéq wahnahnúwana mó wahnáh ání wenáwíqtare Póntiása Páhiráti ména Súría marákórápéq wahnahnúwe. Mi tanáhráq Érótiga Kehrari marákórápéq wahnahnúwana wenábác wenáwíq Pírípi ména Ítúria marákóákác Tárakóníti marákóákác wahnahnúwe. Wahnahnúwana mó wahnáh ání wenáwíq Árisánía ména Ábiréni marákórápéq wahnahnúwe. ² Wahnahnúwara Ánásareq Káiyápásareqka Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kérác wahnahnuye. Mi tanáhráq Sékáráiane ahninkáwá wenáwíq Sóni abatapi míowana Manikánka terie arámbéhrí atowe. ³ Terie arámbéhrí atowana Sóniga moke Sorana aroipéq wahtotaq ko marákórápéq kure ehweh teriuwe. Teriena, Manikánka itene ahbabáqsabe kaweraitankéhboq ahbabác sansa sueq kaweqtaq míáthro. Itene ahbabác sansa sueq kaweqtaq míéhrataqmé wání meinie úwe. ⁴ Minayabe Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Áisáíaga naho púkuipéq sehiranue mahraréna, We uworapeqte sawai sawaiéna mahraréna, Itene Wahnah sína ahmé aborisahro. Wene ah kaweraráthro.

⁵ Mi ah obarirankeheeq nonsuwewarí akariaruqme anotah sawéhwárínkákák káriq sawéhwárínkákák apansuqme mi ah tábúsoq maráhiro. Aesa ah obaríqme sabahro. Ebah masahpawe kaweroro. ⁶ Manikánka kaweraitahna arámbéhrí mah kehíná kehínánká tagagehe ire úwe. *(Aisaia 40.3-5)*

⁷ Áhnte wehekéqká wání meyanehéera Sóniba suwana wega sensabé, Itewe wehene animarí móe. Manikánka anotahtaq kamah ainehboq pehbeheráh pokoro insega teiro? ⁸ Itene ahbabáqmari sueq kaweq sansánoro. Mirairataq Manikánka tagéna ite amahnága mó sansánowe íwíáhinkehe. Ébárahma itene igaqna míéh púaq itewe kaweq ke míone éq iteitensabé irariyeho. Manikánka mah ebáhmáritáté Ébárahmane anahwaréh mirarahráhire. ⁹ Wehukenínká awanká áwaheraq tehsúme maréhrana kaweq será ire íyéh áwánká moke apiwe ira pariankéhe úwe.*

¹⁰ Sóniba su kegá wene ehweh irera wensabé, Aneronehnkono uwe. ¹¹ Aneronehnkono uwana wega sensabé, Téhtaré síotí matíéh ánínká ire síotiakák aní peh morá síotí náwo. Áhnte topáh matíéh ánínká tabonah ke wehwehúno úwe.

¹² Táhkísi moné meyháh kegá wání meyanehéera Sóniba séra wensabé, Íwáhnoraníno, ite aneronehnkono uwe. ¹³ Aneronehnkono uwana sensabé, Wehukene móne pehipi meyhéboq peh morá táhkísi móné meyháhiro úwe.

¹⁴ Sontía kegá wensabé, Itewe aneronehnkono kasenuwana wega sensabé, Mó kené ménsámehnsá meyanehéeq wehuke subiqmareq pehipi meyého. Sensabé péhe éhwéh ariteq sene ménsámehnsá pehipi meyého. Itene arambehriyabé meyhána apéq awehraq kéhre íwíáhoru úwe.

¹⁵ Manikánka Asiu ke merirena kaweraritankeheéna peh morá aní omaq atowara Asiu kegá we áwénunuwe. Asiu kegá Sónine ehweh irera éhnehéera iwíáhéra, Sóniwe itega áwénunúna anípómo uwe. ¹⁶ Úwana Sóniga sensabé ayahqme teriena, Inehe si animé anotah aní ména íné kiotaqme aní míre. We anotah aní púana ínega wene súu nahniáq pugereyabe ire awehrari aní múge. Wega Manikáne Awa iteba eqmarankéhe. Wehukenínká uworapeq kekiaréhrena anotah irárehnserah Manikáne Awanka iteba tuinkéhe.

¹⁷ Wehukega ayu siqmíáhtaq sega kaweq ayú sene nahtapeq sáharera ire kaweq ayú iraipéq súáhwe. Mira onserah Manikánka eqmaréh ánínká kaweqtaq míáh keyábé, Néne mátaburapeq kiwíáhro aritena ahbabáq keyabé, Ire puinkorahi iráipéq mía míaoro aritankéhe úwe.

¹⁸ Sónine ehweh íro kega iwíáhigeheéna wega áhnte mó mina tahnsa éhwéh pahsuena oga mé ehweh teri terinúwe.

*Érótiga Sóni karábúsiipéq móato ehwéhne.
(Mátíyu 14.3-4; Máhka 6.17-18)*

¹⁹ Érótiga wenábáqne ahre Éróriása meyowana Sóniga minaakaq wene mó ahbabáqkákáqsábé abiahnsa atena ire kaweróne atowe. ²⁰ Ire kaweróne atowana Érótiga sóntía keyábé, Sóni táhtoqme karábúsiipéq móátáhiro úwara táhtoqme karábúsiipéq móátówe. Minayabe Érótine ahbabáq áhnte agúwe.

*Érótiga Sóni karábúsiipéq ire móatotaq Sóniga Sísa wání meawu ehwéhne.
(Mátíyu 3.13-17; Máhka 1.9-11)*

²¹ Sóniga áhnte ke wání meriena Sísa moq wání meyawuwana púrerútaq sabona sawekúwana ²² Manikáne Awanka tunse kiboki tahnsanéna Sísa márunsurahúwe. Marunsurahúwana íopeqté éhwéhnká mahraréna, Are niruní nénáhní móne. Arensabé nirutaboiruge úwe.

* **3:9:** Mi ehwéh áwahewé aigárápéqté éhwéh Mátíyu 3.10 tagáhno.

*Sísane aigaqnaréh síwíqmari kéh éhwéhne.
(Mátíyu 1.1-17)*

²³ Sísaga wene arambehri áhwá rótaq we 30 opéq marakóipeq míowe. Wehukega iwíáhéra, Sísawe Sósépane ahninkáwáe uwe.

Sósépawe Érine ahninkáwáe.

²⁴ Ériwe Mátátine ahninkáwáe.

Mátátiwe Áríwáine ahninkáwáe.

Áríwáiwé Mékine ahninkáwáe.

Mékiwe Sánáine ahninkáwáe.

Sánáiwé mó Sosépáne ahninkáwáe.

²⁵ Sósépawe Mátátíásane ahninkáwáe.

Mátátíásawe Émósine ahninkáwáe.

Émósiwe Náhúmane ahninkáwáe.

Náhúmawe Ésárine ahninkáwáe.

Ésáriwe Nágáine ahninkáwáe.

²⁶ Nágáiwé Matane ahninkáwáe.

Matawe Mátátíásane ahninkáwáe.

Mátátíásawe Séménane ahninkáwáe.

Séménawe Sósékane ahninkáwáe.

Sósékawe Sórane ahninkáwáe.

²⁷ Sórawe Sóánánane ahninkáwáe.

Sóánánawe Árésane ahninkáwáe.

Árésawe Sérúbábérane ahninkáwáe.

Sérúbábérawe Séátíérane ahninkáwáe.

Séátíérawe Néríne ahninkáwáe.

²⁸ Néríwé Mékine ahninkáwáe.

Mékiwe Éráine ahninkáwáe.

Éráiwé Kósámáne ahninkáwáe.

Kósámawe Émárámane ahninkáwáe.

Émárámawe Éane ahninkáwáe.

²⁹ Éawe Sósúane ahninkáwáe.

Sósúawe Éríésárane ahninkáwáe.

Éríésárawe Sórímane ahninkáwáe.

Sórímawe Mátátine ahninkáwáe.

Mátátiwe Áríwáine ahninkáwáe.

³⁰ Áríwáiwé Símiónine ahninkáwáe.

Símióniwé Súrane ahninkáwáe.

Súrawe Sósépane ahninkáwáe.

Sósépawe Sónámune ahninkáwáe.

Sónámuwe Éríákímane ahninkáwáe.

³¹ Éríákímawe Mériáne ahninkáwáe.

Mériawe Ménane ahninkáwáe.

Ménawe Mátátane ahninkáwáe.

Mátátawe Nétánine ahninkáwáe.

Nétániwe Tébitine ahninkáwáe.

³² Tébitiwé Sésine ahninkáwáe.

Sésiwe Óbétine ahninkáwáe.

Óbétiwé Póásine ahninkáwáe.

Póásiwe Sámónine ahninkáwáe.

Sámóniwé Násónine ahninkáwáe.

³³ Násóniwé Ámínárápane ahninkáwáe.

Ámínárápawe Átínine ahninkáwáe.

Átíniwe Áránine ahninkáwáe.

Árániwe Ésáronine ahninkáwáe.

Ésaróniwe Pérésane ahninkáwáe.
 Pérésawe Súrane ahninkáwáe.
³⁴ Súra we Sékópáne ahninkáwáe.
 Sékópawe Áhísáhkine ahninkáwáe.
 Áhísáhkiwe Ébárahmane ahninkáwáe.
 Ébárahmawe Térane ahninkáwáe.
 Térawe Náhórane ahninkáwáe.
³⁵ Náhórawe Sérúkane ahninkáwáe.
 Sérúkawe Áréune ahninkáwáe.
 Áréuwe Pérékane ahninkáwáe.
 Pérékawe Ébérane ahninkáwáe.
 Ébérawe Sérane ahninkáwáe.
³⁶ Sérawe Káínane ahninkáwáe.
 Káínawe Ápásátine ahninkáwáe.
 Ápásátiwe Síémane ahninkáwáe.
 Síémawe Nóahne ahninkáwáe.
 Nóahwe Áramékane ahninkáwáe.
³⁷ Áramékawe Métúsárane ahninkáwáe.
 Métúsárawe Ínókune ahninkáwáe.
 Ínókuwe Sárétane ahninkáwáe.
 Sárétawe Máhrárárine ahninkáwáe.
 Máhráráriwe Káínánane ahninkáwáe.
³⁸ Káínánawe Énósane ahninkáwáe.
 Énósawe Sétine ahninkáwáe.
 Sétiwé Éhrámáne ahninkáwáe.
 Éhrámawe Manikáne ahninkáwáe.

4

Owainawanka Sísa áhwárawe tagó ehwehne.
(Mátýu 4.1-11; Máhka 1.12-13)

¹ Manikáne Awanka Sísa req mía míaúwana Sísa Sorana aroipéq suena pokúwana Manikáne Awanka abatapi móatowe. ² Móatowana abatapi ména áhnte wehekáh 40 wehekáh mitaq míowana owainawanka weba séna Sísa ahabárinkeheéna áhwárawe tagéna áwíoqnówe.

Mi tanáhráq Sísa táhutihúq awehriéna 40 wehekáh parabagútaq anotah arúpíbiúwe.

³ Anotah arúpíbiúwana owainawanka wensabé, Are Manikáne ahninkáwá míahna puah mah ebáhmárinábé tópah úkúno ato úwe. ⁴ Úwana Sísa wensabé, Manikáne ehwehnta aiq mahraréna,

Tópahnka wehuke íre oganúq sitahráhi nanere íre úwe. (Lo 8.3)

⁵ Úwana owainawanka Sísa meqmena moke mah marákó marákóipéqté wáhnáhné arambehri apubúwe sokigi atena ⁶ wensabé, Ínéwé iwíáhue omaq atáhna anínká moke tagáhna ke wahnahninkehe. Mina omaq ate arámbéhrí peh ínénéne arambehri wire. ⁷ Arega ínénsabe arehunseraráq mé iwíáh iwíáh aintehnana arega moke tagáhna ke wahnahnúno ataníe úwana ⁸ Sísa wensabé, Manikáne ehwehnta aiq mahraréna, Maniká itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh ateq webataq we awahbeh arámbéhrí miraoro íre úwe. (Lo 6.13, 10.20)

⁹ Úwana owainawanka Sísa meqmena Sarúsarama suwahpeq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh nahnsorapéq móatena wensabé, Are Manikáne ahninkáwá míahna puah maraipéq ahkuagúno úwe. ¹⁰ Ahkuagúno éna wega minayabe Manikáne ehwehnta aiq mahraréna,

Manikánka wene íopeqté keyábé are wahnahnatiáhro aritankéhe. ¹¹ Ebahtaḡ arene aigará peraq míehneho éra sene siyahnkaratáté are pankeragéhe ire úwe. *(Buk Song 91.11-12)*

¹² Úwana Sísaga ahqáho atena wensabé, Manikáne ehwehnka mó mahraréna, Maniká arene anotah Wahnáh áhwárawe tagé áwíoqnéhneho ire úwe. *(Lo 6.16)*

¹³ Úwana owainawanka mi tanáhráq mó íre áhwárawe tagéna peh túbáh agúwe. Sísaga anotahtaḡ ahqáho atonsabe owainawanka iwíáhéna, Mó tanáhráq kouwekinie éna we auwena pokúwe.

Sísaga Kehrari marákórápéḡ wene arambehri áhwáró ehwehne.
(Mátíyu 4.12-17; Máhka 1.14-15)

¹⁴ Manikáne Awanka Sísá págege atowana wega Kehrari marákórápéḡ kouwekúwara we éhweh mitaq teri mahtaḡ terinuwe. ¹⁵ Mirauwana we Asiu kené momiwí nahmáritápéḡ síwáhnorúwara ómiga wensabé iwíáh iwíáh atówe.

Néhsara suwahpeqte kéḡá Sísansabé anotah abíáhnsá ató ehwehne.
(Mátíyu 13.53-58; Máhka 6.1-6)

¹⁶ Sísaga wenawahpeḡ Néhsara pokéna ahrena ahrena wehekáh wene sánsánéna Asiu kené momiwí nahtápéḡ kibekúwe. Kibekéna Manikáne ehweh sáhnsahinieéna iriwe míowe. Iriwe míowara ¹⁷ mitaqte kéḡá Áísáíaga sehiranú pukú Sísá áwúwana mi pukúípéḡ kabarue mah ehwéh kotaḡ sáhnsahuwe. ¹⁸ Wega sáhnsahwe mahraréna, Manikáne Awanka ínéba ména págege aintena, Tabonah ke néne kaweq ehwéh korerio éna eqmaq núwéhre. Saiqnariéh keyábé sabirue ehweh korerio. Aura pira keyábé siura ebioráho ehwéh korerio. Síwíoqnahwara sirupipeḡ umehi keyábé sabirue ehwéh korerio. ¹⁹ Manikánka kaweraritahna tanáhráqsábé korerio éna eqmaq núwéhre úwe. *(Aisaia 61.1-2)*

²⁰ Sísaga aiḡ sáhnsahwe parabaruenta mi pukú wahnah aní awena tútuue míowara moke mitaq mío kega we ebitíówe. ²¹ Ebitíówana wega sensabé, Ínéga sáhnsáhú éhwéh íráhtáḡ íbora mi ehwéh aiḡ pútaragire úwe. ²² Úwara moke mío kega wene ehwehnsabé iwíáh iwíáhéra seye náhenéra, Kaweq ehwéhne éra áhtenuwe. Áhtenéra árahue mi kawéḡ éhwéh irarerahiro éra mah anímé peh Sósépane ahninkáwá míéh mino uwe.

²³ Uwana Sísaga sensabé, Iteriborehga mah pabéqmé éhwéh iraréna, Are sóteh aní miahna puah arerene awahre kawerúno ewe. Itega ínénsabe, Arega Kápénééma marákórápéḡ ótaḡ sansá miraónaḡ irone iwíáhéḡ arega mitaq mirauronanserah mahtaḡ arenawahpeḡkakáḡ moḡ miraúno iwíáhoo? ²⁴ Teiníboḡ írátíáhro éna, Wenawahrahga Manikáne ehweh irari anínsabé, Are íre Manikáne ehweh iraréna aní móne ata ataowe. ²⁵ Aiḡ pútaḡ ehwéh teiníe. Naho Manikáne ehweh irarú aní Éráisa marakóipeḡ míowana apahtáró ópéḡ mó opéḡ ákáhtaḡ íre ibonsúnsabe moke mi marákóráḡ anotah ehwéhrówe. Mi tanáhráḡ áhnte kewéinínsó Ísara kené marakórapeḡ míowana ²⁶ Manikánka Éráisa seba eqmaroo? Írakaumo. Manikánka we nahnsó kewéiní Sárépáta suwahpeḡ Sáíróna marákórápéḡté ínípá eqmarowe. ²⁷ Manikáne ehweh irarú aní Érisa oga míotaḡ áhnte Ísara ke anotah naonkákáḡ ké míówe. Manikánka Érisa séhréh atehrana wega áhnte kaweraritoo? Írakaumo. Peh morá Síría marákórápéḡté náhnsó wéh aní wenáwíḡ Néama anotah naonkákáḡ míowana kaweratowe úwe.

²⁸ Úwara moke mitaq momiwíu keḡá irera anotah abíáhnsá atówe. ²⁹ Abiahnsa atónsabe iriwe méra Sísá táhtoḡme sensuwahpeqte áhnánsáhrápéḡ abariwe móátówe. Mitaḡ mentú kowara sega Sísá mentúpipeḡ pagunsuaneheéra móátówana ³⁰ wega mi wehekéḡ ákáhpitaḡ kure pokúwe.

Sísaga owainawa kaqauwo ehwéhne.
(Máhka 1.21-28)

³¹ Sísaga pokéna Kehrari marákórápéq Kápénéama suwahpeq tunse ahrena ahrena wehekáh Asiu kené momiwí nahtápéq síwáhnorúwe. ³² Págegeue síwáhnorú púara sega áhtenuwe. ³³ Áhtenuwana owainawanka subiqmaq subiqmarú aní Asiu kené momiwí nahtápéq míowana owainawanka iwíáh atowana anotahtaq mahraréna, ³⁴ Sísao, are Néhsara suwahpeqte ání móne. Arega itewe aneraitaníbo? Iubiq iuanie seno? Arewe Maniká miéhrabeq kaweqtaq mía míaóna aní móne. Arewe aiq tagarióge úwe.

³⁵ Úwana Sísaga owainawansabé awehgu atena, Ehiya mé we auwe pokúno atowana owainawanka wehekeq ákáhpi mi aní aunúnkaq márunsurahúwana íre subisa pehipi auwena pokúwe. ³⁶ Pokúwara ómi míó kega anotah ahténéra seye náhenéra, Aneq pagégé éhwéhpo? Anotah wahnáh ánínká síwáhnorinserahnéna Sísaga pokúno éhwéh págegeue teriuwara owainawamarínká mi aní auwera pokowe uwe.

³⁷ Sísá éhweh mitaq teri mahtaq terinuwara ómi mi marákórápéqte kégá írówe.

Sísaga Pítane ahrahnawa kawerato ehwéhne.
(Mátíyu 8.14-15; Máhka 1.29-31)

³⁸ Sísaga Asiu kené momiwí nahtápéq suena Sáímónine nahtapeq pokúwana Sáímónine ahrahnawa osoro awáhréúwara míó kega Sísansabé, Kawerato uwe. ³⁹ Uwana Sísaga awahre inípá kure wene máhriqtaq iriwe ména iraró awáhréyábé, Túbáh agúno atowana kaweragúwana mi inínká apubúue irigéna táhutahuq tíwe náriuwe.

Sísaga áhnte awáhré ké kawerarito ehwéhne.
(Mátíyu 8.16-17; Máhka 1.32-34)

⁴⁰ Íó tupekútaq awahre kené iyahnabo anímárínká se sehgiwera Sísaba mórítówe. Mórítówana Sísaga wene ayahnkaratáté moke awahre ke moraní moranínue táhtorowana sene awahre kaweragúwe. ⁴¹ Kaweragúwara owainawamarínká mó ke suanaútaq ehwehnabaéra Sísansabé, Are Manikáne ahninkáwá wóne éra mi ke suera pokuwe. Pokutaq Sísaga sensabé, Ehiya míahro aritowe. Owainawamarínká, Sísawe Manikánka wehuke kaweraritankeheéna omaq ato aní míre éra sirupipeq we tagariónsabe Sísaga ehiansá aritowe.

Sísaga mó ke suwahpeq kure kaweq ehwéh teriu ehwéhne.
(Máhka 1.35-39)

⁴² Ahyahbinkerotaq Sísaga mitaq suena abatapi pokúwe. Mibeqte kégá we anebahrue kure tagéra wensabé, Pokinehboq iteba sewíahno atówe. ⁴³ Atówana Sísaga sensabé, Inéwé mó kehiná suwahpeqkakáq Manikánka wahnahnirabeqte éhwéh wene kaweq ehwéh koreriníe. Manikánka, Korerio éna eqmaq núwátáire úwe. ⁴⁴ Sísaga Súría marákórápéq Asiu kené momiwí nahmárítápéq mi éhwéh koreri terinúwe.

5

Sísaga sípiipéq tútuue síwáhnorú ehwehne.

¹ Sísaga Kénésáréti kawéhú* áhnopeq iriwe ména síwáhnorútaq su kegá Manikáne ehweh iraneheéra weba kowíórabeq áhnte ke soruparíó puana mitaq kígiúwe. ² Pahnsábátáhrú kegá sene sípiraré áhnopeq marera arahwéraq sene kahwewarí pabeq paberuwana Sísaga mi sipíraré tagówe. ³ Su kegá pagu pagununsabé Sísaga Sáímónine sípiipéq kie irigue wensabé, Mahtaq sue móbeq móatiahno úwe. Úwara sípiipéqte kégá wene ehweh sehgiúwana wega mi sipíipéq tútuue ména áhnopeq míó keyabé síwáhnorúwe.

* **5:1:** Kehrari kawéhúme mó awíq Kénésáréti kawéhúne.

Pítarehga sene sípiakák suera Sísá kéro ehwehne.
(Mátíyu 4.18-22; Máhka 1.16-20)

⁴ Síwáhnorú ehweh parabagútaq wega Sáimónirehyabe, Pah meyagéhboq púrúrúia káwéhútápéq pokue kahwe tuparuqme uwe tagahro úwe. ⁵ Úwana Sáimóniga Sísansabé, Anotah aní móne. Itega inokáhpeq uwe taga tagaéwonana írakaunire. Peh arega tenienayabé mó uwe taganie úwe. ⁶ Segá sene kahwewarí tuparuqme uwera áhnte pah maqmíówe. Peh íregáritaq pah maqmíówana sene kahwewarí surakinaúnsabe ⁷ sega mó sipíípéq míó íyáhnábó ánimárinábé siyah sahnupéra seséhréh aitáhro uwara sure mi sipíráréípéq pah márówana umehúnsabe sípiraré wáninkorahúwe. ⁸ Sáimóniwe we mó awíq Pítáe. Wegá mina tagéna Sísane auranabiahtapeq arehunserarácq ména wensabé, Néne Wahnahno, ínéwé áhnte ahbábácq aní míó púah arega nue pokúno úwe. ⁹ Se áhnte pah maqmíónsabe Pítareq wereq míó kereqka anotah ahténuwe. ¹⁰ Pítane iyahnabo anité sensíwíq Sémísireq Sónireqme Sébérine ahninkáwáraré míóye. Pítarehga iwíáhunserah sega moq mira íwíáhuye. Sísaga Pítansabé, Íre áhreúno. Iborá arega kahweipéq pah maqmiahnanserah mókake wehuke ínéba meriqme sinkehe úwe. ¹¹ Úwara sega sene sípi áhnopeq arahwéraq abariue marera moke suera Sísá kérowe.

Sísaga anotah naonkákácq aní kawerato ehwéhne.
(Mátíyu 8.1-4; Máhka 1.40-45)

¹² Sísaga mó ke suwahpeq míotaq anotah naonkákácq ánínká we tagéna áhtenú púana arehunserarácq wene ayahqno káuqmunurawéna Sísansabé pagu pagunéna, Anotah aní móne. Are awahbáhnaraqmé kaweraintahráhone úwe. ¹³ Úwana Sísaga ayahnkahkahrue wenaneq táhtorena wensabé, Aiq mirauge. Are awaho ani míahno atowana mina irarútaq wene náonaba apubúue wagúwana kaweragúwe. ¹⁴ Kaweragúwana Sísaga wensabé, Are kaweratónsábé mó ke teríneho. Írakaumo. Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ánípá pokue arene anonka móreawo. Are awaho ani úkire igeboq Mósísiga irarúnserahnue Manikánsabe titirúno úwe. ¹⁵ Úwara Sísaga miráú ehweh mitaq teri mahtaq terinuwará áhnte kegá wene ehweh iraneheéra suwe. Awahre kegá, Sísaga kaweraitankéhe íwíáhéra weba suwe. Áhnte kegá weba suwana ¹⁶ wega ahriahri miráunserahnéna púrerinieéna abatapi pokúwe.

Sísaga aiayah pukia aní kawerato ehwehne.
(Mátíyu 9.1-8; Máhka 2.1-12)

¹⁷ Sísaga síwáhnorútaq Péhrasi† kereq Mósísine ehweh síwáhnoru kereqka mitaq tútuue méra írówe. Segá sensuwahpeqme Sarúsarama suwahpeqkákácq moke Kehrari marákórápéqté ké suwahpeqkákácq Súría marákórápéqté ké suwahpeqkákácq sensuwahpeq suera Sísane ehweh iraneheéra suwe. Manikánka Sísá págege atena séhréh atowana wega awahre ke kaweraritowe. ¹⁸ Mó kegá aiayah pukia aní wene sehitaq Sísaba móataneheéra sehgiwera suwe. Sísá míéh náhtápéq móatanehe íwíáhéra ¹⁹ áhnte wehekéq nahupeq kígiúnsabe sega íre kioráhuwe. Íre kioráhéra nahnsorapéq kire abogéh piruqmarera abahrabahrútaq aiayah pukia aní wene máhriqkákácq sehitaqmaqme wehuke míópi Sísane auranabiahtapeq márúnátówe. ²⁰ Segá iwíáhéra, Sísaga kaweratanawire íwíáhuwana Sísaga sene iwíáh tagéna aiayah pukia ánínsábé, Náníbácq móne. Arene ahbabácq aiq kaweratóge úwe.

²¹ Úwara Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoru kereqka seye náhenéra, Mah anímé Manikánsabe íre kaweq ehwéh atéhre. Ahbabáqsabe insega kaweraritahráhiro? Manikánka webataq wehukene ahbabácq kaweraritahráhire uwe. ²² Úwana Sísaga sene iwíáh irena sensabé, Itene irupipeqmé aneqsabé mira íwíáho? ²³ Aiayah pukia ánínsábé

† 5:17: Aigarápéqté éhwéh Mátíyu 3.7 tagáhno.

aneq ehwéh teawinínkono? Arene ahbabáqsabe kaweratóge teawinínkono? Are irigue ah nogo teawinínkono? Íre págege ehwéhmé ahnabo? ²⁴ Íné wehukení úku anínká mah marákó marákó wehukene ahbabáq kaweraritahráhuge. Sokigi ainíboq tagariáhro éna aiayah pukia ánínsábé, Teawiníboq iro. Irigue arene máhriq mewe arene nahtapeq pokúno úwe. ²⁵ Úwana ómi ke míótaq mi anínká apubúue irigéna wene máhriq mewena Manikánsabe anotahtaq iwíáh iwíáh atena wene nahtapeq pokúwe. ²⁶ Pokúwara tago kegá anotahtaq áhtenára Manikánsabe iwíáh iwíáh atera seye náhenéra, Iboramé ótaq sansá tagóne uwe.

Sísaga Mátíyunsabé, Íné séniro ú ehwehne.
(Mátíyu 9.9-13; Máhka 2.13-17)

²⁷ Sísaga tuekúwana táhkísi moné meyo ani wenáwíq Áríwái‡ tagówana wega táhkísi moné meyorabeq tútuue míowana tagéna Sísaga wensabé, Íné séniro úwana ²⁸ wega irigue moke mitaq ko naneq suena Sísá kérowe.

²⁹ Áríwáiga wene nahtapeq Sísá kirabouwara áhnte táhkísi moné meyó kereq mó kereqka Sísarehreq táhutahuruwe. ³⁰ Táhutahuruwara Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoru kereqka mina tagéra Sísá kéro keyabé kasenára, Táhkísi moné meyáh kéreq mó ahbabáq kéreqme itewe aneqsabé moraráq naho éra abiahnsa arítówe. ³¹ Sísaga sene ehweh irena sensabé, Sótéhga awaho ke máráhsíni íre náriasa peh morá awahre ke nárire. ³² Mina inserah ínéwé kaweqtaq míáh ké séhréh aritanieéna íre suge. Peh ahbabáq ke kaweritanieéna suge úwe.

Sísaga táhutahuq awehriro sansánsábé síwáhnorú ehwehne.
(Mátíyu 9.14-17; Máhka 2.18-22)

³³ Wehukega Sísansabé, Sóni kéréh kéga mó wehekáh mó wehekáhnue kawerue púreroneheéra táhutahuq awehriowe. Awehriowara Péhrasi ke kérérah kéga moq mira aruqaruowe. Peh are kéréh kéga íre awehriéra pehipi nahwe uwana ³⁴ Sísaga pabeqme ehwéh teriena, Pahuwirotaqmé o menáhwé míéhtáqmé itega wene iyahnaboyabé, Táhutahuq awehrioro terieráho? Írakaumo. ³⁵ Mókake o menáhwé seba íre míahnaraqmé mi tanáhráq wene iyahnaboga táhutahuq awehrigehe úwe. §

³⁶ Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Wehukenínká nahonáh sáhkétí kawerinieéna o sahkétí subansuqmaqme mi subánsátáté párúwe nahonáh sáhkétí kawerinabo? Írakaumo. Miraitaq tahirímé nahonáh sáhkétí mó subanki irino. ³⁷ Wehukenínká o nahniáq sera ano naho naho méméné áúyahwa antéhyápípéq íre ahkíre. Miraitaq tahirímé sera anonka muinaraq nahonáh antéhyá tapoagirana sera ano marakóraq antigi irino. ³⁸ Wehukenínká o será ano o antéhyápípéq ahkíre. Wehukega ahkírataq mi tehtaré náneqme kawerue kanae. O será anome kawerue kanae. Antehyamé moq kawerue kanae úwe. ** ³⁹ Naho sérá ano neh anínká iwíáhime, Naho sérá ano áhnte tei puana mi anónká o será ano kiotaikire iwíáhire úwe.

6

Sísaga ahrena ahrena wehekáh arambehriéyabe irarú ehwehne.
(Mátíyu 12.1-8; Máhka 2.23-28)

¹ Ahrena ahrena wehekáh Sísareq we kéro kereqka páréti mirao naneq será sotápéq kótaikutaq we kéro kega mi será késabariqme késabariqmeue kure ayahnue ái poruwe nowe. ² Nowara Péhrasi kegá sensabé, Ahrena ahrena wehekáh íre mirao naneq sansá míre. Aneqsabé mirao uwe. ³ Uwana Sísaga sensabé, Itewe Manikáne púkuipéqté

‡ 5:27: Mátíyuwe mó awíq Áríwáie. Mátíyu 9.9 tagáhnó. § 5:35: Mi ehwéh áwahewé aigárapéqté éhwéh Mátíyu 9.15 tagáhnó. ** 5:38: Mi ehwéh áwahewé aigárapéqté éhwéh Mátíyu 9.17 tagáhnó.

séhíramé Tébitireq we kéro kereqka sirupibiútaq mirau sansámé íre sáhnsahwe ahtebaho?
⁴ Wega Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhúpéq kibekue Manikánka tagankeheéra máró paretí mewe néna we kéro ke náriuwara sega moq nowe. Mósísine ehweh irarunka mi paretíwé pehipéqté kégá íre nah nanere. Peh morá Manikáne ehweh mibeq mahbeg arítáh kégá nahrahowe ire. *(1 Samuel 21.1-6)*

⁵ Sísaga sensabé, Íné wehukení úku anínká ahrena ahrena wehekáh wahnah wahnah-nuge úwe.

Sísaga ahrena ahrena wehekáh sawenkahnia áyáhnkákákq ání kawerato ehwehne.
(Mátíyu 12.9-14; Máhka 3.1-6)

⁶ Mó ahrena ahrena wehekáh Sísaga Asiu kené momiwí nahtápéq kibekue síwáhnorúwana mitaq sawenkahnia áyáhnkákákq ání míowe. ⁷ Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kereqka mitaq méra Sísaga ehweh ataneheéra ahrena ahrena wehekáh wehukení kaweratanabiramo éra ebitiówe. ⁸ Ebitiówana Sísaga sene sirupipeqté iwíáh aiq tagéna ómi kégá tagotaq sawenkahnia áyáhnkákákq ánínsábé, Iriwe míahno úwana we irigue míowe. ⁹ Iriuge míowana Sísaga míó keyabé, Itensabé kaseninie. Mósísine ehwehnikawé ahrena ahrena wehekáhnábé anere teiro? Kaweq sansá miraonehnikono? Íre kaweq sansá miraonehnikono? Wehuke kaweraritanehéeq séhréh aritanéhnkono? Íre kaweratanéhnkono éna ¹⁰ míó ke aurankaue tagéna sawenkahnia áyáhnkákákq ánínsábé, Arene ayahnkara obariro úwana wene ayah obarirowana kaweragúwe. ¹¹ Kaweragúwara mi kégá tagéra anotah abíáhnshánéra sío síoéra, Sísawe aneronehnikono uwe.

Sísaga we kéro ke omaq sito ehwehne.
(Mátíyu 10.1-4; Máhka 3.13-19)

¹² Mitaqkake Sísaga púrerinieéna sáwéhrapeq kiwéna moke mi inókáhpéq mitaq púrerúwe. ¹³ Púreréna ahbiahipeq we kéro ke síáhrabéna airápété téhranité omaq sitowe. Sensabé eqmaro kee ue síwíraritowe. ¹⁴ Omaq sito ke síwíqmarimé mahraue Sáimóninsabé Pítæ atowe. Pítæne ábákawawé Ehntarue. Mó anímáí síwíqmarimé mahraue Sémísi, Sóni, Pírípi, Pátórómíyu, ¹⁵ Mátíyu, Tómáhsi, Ápíásane ahninkáwá Sémísi, Sáimóni Séróti kahnáh ání, ¹⁶ mó Sémísine ani Súrása, mó aní téhtaré áwíqkákákq ání Súrása Ísíkáíóti miraue omaq sitowe. Súrása Ísíkáíótiwe anehe Sísane naruo koweriro aníne.

Sísaga áhnte awáhré ké kawerarito ehwehne.
(Mátíyu 4.24-25; Máhka 3.7-12)

¹⁷ Segá sáwéhrapeqté tútaq ukisatáq míowara áhnte we kéro kereq mó kereq míowe. Súría marákórápéqté kéreq Sarúsarama suwahpeqte kéreq nahmbísi marákórápéq Táíya suwahpeq Sáíróna suwahpeq mibeqté kéreq suwe. ¹⁸ Mi kégá Sísane ehweh iraneheéra séra sene awahre kaweraitankeheéra weba suwe. Owainawanka subiqmaq subiqmarú kega moq weba suwana Sísaga kaweraritowe. ¹⁹ Sísane anepeqte págege arítéh náneqka wereq wahtotaq míó ke kaweraritionsabe ómiga we táhtoqneheéra suwe.

Sísaga iwíáh íwíáhoró ú ehwehne.
(Mátíyu 5.1-12)

²⁰ Sísaga we kéro ke tagéna síwáhnoréna, Tabonah keo, Manikánka wahnah wahnah-nirabeq awaq miahráhonsabé iwíáh íwíáhoró.

²¹ Amahnága irupibii keo, mókake iyahbankiranae. Minayabe iwíáh íwíáhoró.

Amahnága umehiraq ibisah keo, mókake wíréh wíréhigehe. Minayabe iwíáh íwíáhoró.

²² Íné wehukení úku aní séniráhnsábé mó kégá itensabé suwahrianae. Ite kaqi-uwaneherawoe. Ite íéhruruoneherawoe. Ite íre kaweq anímáí móe aitaneherawoe. Íné séniráhnsábé mina tahnsa sánsámáí mirairataq iwíáh íwíáhoró.

²³ Segá mirairanka íópeq itene ápeq anotah úkinae. Minayabe sega mirairataq ábáhrue iru eyoyóéq iwíáh iwíáhoró. Segá ite íwíoqnehanserah sene sigaqnarénga Manikáne ehweh iraru ke moq naho síwíoqnowe.

²⁴ Amahnága áhnte mensáméhnsá matiáh kéó, kamah ainawire. Itega iuwahbeh naneq aiq merowe. ²⁵ Amahnága iyahbankiréh kéó, mókake irupi kamah ainawire. Amahnága wiréh wírého keo, mókake ibitunátúnánue ibisagehe. ²⁶ Ómi kegá ite kaweq ke wóe irataq iwíáhue kawerurero. Irare kené sigaqnarénga mina unserahnéra péhe éhwéh teríú keyabé kaweq ke wóe arítówe úwe.

*Itene naruoyabé irutaboirono ú ehwehne.
(Mátíyu 5.38-48)*

²⁷ Sísaga mó mahraréna, Néne ehweh íráh kéó, teiníboq írátíáthro. Itene naruoyabé irutaboirono. Itensabé suwahrieh ke kawerarítáthro. ²⁸ Íéhruruo keyabé Manikánsabe teaweq, Mi ke kawerarito ue teawéro. Íwíoqnah keyabé púrerarítáthro. ²⁹ Mó anínká are ahsuehinahwe éberiopeq pabeq suehnana ahsuehino. Arene sáhkéti meyahnaraq síóti meyaníe ínaraq íre ahqáho ato. ³⁰ Mó anínká arensabé aneqpopoq nánio ínahwe náwo. Mó anínká arene ménsáméhnsá meyehtaq wensabé, Néne meyahna naneq apubúue menio íre irarúno. ³¹ Mó kegá ite iuwahbeh sansánue ite kaweritáhnserah itega moq mina tahnsanue se kawerarítáthro úwe.

³² Sísaga mó mahraréna, Itega peh morá itensabé sirutaboirono keyabé irutaboirono ite inseréhga, Ite kaweq ke wóe iwíáhigehbo? Írakaumo. Ahbabáq kega moq sensabé sirutaboirono keyabé sirutaboirono mino. ³³ Itega peh morá ite kaweritáh ké kawerarítáh sánsánirataq inseréhga, Ite kaweq ke wóe iwíáhigehbo? Írakaumo. Ahbabáq kega moq mina tahnsa mirao mino. ³⁴ Itega peh morá ite náieráho ke nárírataq inseréhga, Ite kaweq ke wóe iwíáhigehbo? Írakaumo. Ahbabáq kega iwíáhéra, Meyáh kegá mókake ite moq náigéhe éra sene ahbabáq iyahnabo náríeráho mino?

³⁵ Itene naruoyabé irutaboirono kawerarítáthro. Nárírataq mé mókake náigéhe iwíáhiyehboq pehipi náríéro. Mirairataq mé Maniká Iteriboga anotah apéq inkéhe. Itega wene animári míagehe. Maniká Iteriboga anotah aní mía míaéna íre peh morá we kaweritáh keyabé arutaboirono itehre. Wensabé íre iwíáh iwíáhia peh ahbabáq keyabé moq arutaboirono. ³⁶ Maniká Iteriboga ómi keyabé arutaboirono itega moq irutaboirono itehre úwe.

*Mó kené sánsá íre saraq sitáthro ú ehwehne.
(Mátíyu 7.1-5)*

³⁷ Sísaga mó mahraréna, Mó kené sánsá saraq siteq ahbabáq ke woe aritého. Mirairataq Manikánka moq itene sánsá saraq itena ahbabáq ke woe aitanawire. Mó kegá ahbabáraitó iwíáh íre iahrreraq mareq súáthro. Súéhrataq mé Manikánka moq itene ahbabáq íre ahrreraq marena suankéhe. ³⁸ Nárírataq Maniká Iteriboga moq nánawire. Wega tasu tasue obenkíqme náinkéhe. Itega saraqme náríranserah wega moq mina tahnsanue náinkéhe úwe.

³⁹ Sísaga mah pabéqmé éhwéh mahraréna, Aura pira anínká mó aurá pírá aní ahmboqme ah sokigi atahráhiro? Írakaumo. Miraóyataq tahirímé mi anitégá mataipéq inahnsuoyá irino. ⁴⁰ Áwáhnorirana íréh anínká we áwáhnorí aní íre kiotaikorahire. Moke ahtebawiahnaraq we áwáhnorí aní tahnsa míankehe úwe.

⁴¹ Sísaga mó pabéqmé éhwéh mahraréna, Arenawahrah aniné aurapi pehgáriq atútú tagé arerene aurapi anotah sehkára kéhnsabé aneqsabé arerene auransabé íre iwíáho? ⁴² Arene aurapi anotah sehkára kéhrahwe arega íre tagahne. Minayabe aneqsabé arenawahrah anínsabé, Arene aurapite atútú meauwanínkono eno? Are

ahbabáq kopéráhpéróna aní móne. Téhwe arerene aurapite séhikará merue anehemé arenawahrah aniné aurapite átútú kawerue tagé meauwahráhone úwe.

Íre kaweq awánkánká abehq sérá iyanae i ehwéhne.
(Mátíyu 7.16-20, 12.33-35)

⁴³ Sísaga mó mahraréna, Kaweq awánkánká abehq sérá íre íyéhre. Abehq awánkánká kaweq sérá íre íyéhre. ⁴⁴ Wehukenínká awanká sera tagéna mi awánká ahtebehre. Wehukenínká wisuraqte pópo íre isioráhéna káránkáránsáhtaqte kombahtóq íre isioráhire. ⁴⁵ Kaweq anínká wene arupipeq kaweq iwíáh kéh púana kaweq sansánire. Ahbabáq anínká wene arupipeq ahbabáq iwíáh kéh púana ahbabáq sansanire. Wehukeníné arupipeq iwíáh obenkítíéh púana wene áwéhga mi iwíáh irarerahire úwe.

Nah piehya anitéyábé pabeqme ehwéhne.
(Mátíyu 7.24-27)

⁴⁶ Sísaga mó mahraréna, Néne ehweh íre sehgirohsabé aneqsabé néne Wahnah mone aintaho? ⁴⁷ Ínéba séna néne ehweh irena sehgi ánímé aneq tahnsa anípo? Teiníe. ⁴⁸ Néne ehweh irena sehgi ánímé nah piéh anínká marakó íre wahto ubuqme nahwiahnsanse págege marákóráq pearéh aní tahnsane. Págege marákóráq kawerue pearéh púana anotah ibónsirana wání piéhtáq wene nah íre kúrugúruue sokogia peh págegeue kéhre. ⁴⁹ Néne ehweh irena íre sehgi ánímé aneq tahnsá anípo? Teiníe. Néne ehweh irena íre sehgi ánímé págege marakó íre ubuqme pehipi wene nah pearéh aní tahnsane. Anotah ibónsirana wání piéhtáq mi nah kúrugúruue sokogire. Sokogirana moke íre kaweragire úwe.

7

Kíápéténine arambehri aní kawerato ehwéhne.
(Mátíyu 8.5-13)

¹ Sísaga mah ehwéh síwáhnoréna mitaq suena Kápénéáma suwahpeq mátabupeq kéagúwe. ² Mitaq 100 Aroma sontiá kéné kíápéténiga ména wene arambehri aní anotah arútábóiratowana mi aní anotah awáhréna pukinaúwe. ³ Sísaga iteruwahpeq miéhre u irena kíápéténiga Asiu kené aboawah wehyábé, Néne arambehri aní segawerato koreawéro ue eqmaq suowe. ⁴ Eqmaq suowara Sísaba séra, Máho ue pagu pagunéra Sísansabé, Kíápéténiwe áhnte kawéq aní púah awahre aní segawerato. ⁵ Kíápéténiga ite Asiu keyábé áhnte arútábóiraitena itene momiwí nah pearena eqitáráire éra pagu pagunuwe.

⁶ Pagu pagunuwana Sísaga se kériqme mi aniné nah wahtotaq kútaq kíápéténiga mó eqmaro kereq piehgiúwe. Segaga Sísansabé, Anotah aníno, kíápéténiga teí éhwéhmé iro. Wegaga arensabé mahraréna, Íné pehgáriq aní míó púah néne nahupeq íre súno. ⁷ Are anotah aní míahna puana areba íre koragoge. Arega peh ehweh irarinana néne arambehri aní kaweragíno. ⁸ Íné moq wahnah sansá tagaríóge. Néne wahnah aiq miéhhrana íné moq wahnah aní ména sóntiá ke wahnahnuge. Ínéga mó sontiá ánínsábé, Pokúno atótáq wega apubúue pokire. Mó sontiá ánínsábé, Mahbeq súno atótáq wega apubúue ínéba sire. Néne arambehri anínsábé, Miraúno atótáq wega apubúue miraire. Kíápéténiga aiq irarire uwana

⁹ Sísaga mi ehwéh irena áhtenéna pabeqme weba míó keyabé, Teiníboq írátíáhro. Mi anínká ínénsabe anotahtaq aiq pútare aintéhre. Nánuwahrah Asíú kéga mina tahnsanue íre aiq pútare aintáhwe úwe. ¹⁰ Úwara eqmaq suo kega kíápéténine nahtapeq kouwekue sutaq mi awáhré aní kaweragúwana awaho aní míowara kéragowe.

Sísaga pukú mahbí iriwe oganúq ato ehwéhne.

¹¹ Mó tanáhráq Sísareq we kéro kereq áhnte mó kereqka Náini suwahpeq pokuwe. ¹² Kuriraq wahtotaq sutaq mibeqté kéga pusa aní mómaisanehéra sehgiwera suwe. Pukú

aniné anowagáwé peh morá mi aní maqmarena kéweiní míowara áhnte wenawahrahreq suwe. ¹³ Sísaga pukú aniné anowa tagéna wensabé arutaboiratena mahraréna, Íre ibisáhno éna ¹⁴ sehiq koráhtorowara sehgiwe su kegá mitaq iriwe míówe. Sísaga pusa ánínsábé mahraréna, Káriq mahbío, irigúno úwe. ¹⁵ Irigúno úwana pusa ánínká iriwe tútuue ména ehwehnúwe. Ehwehnúwana Sísaga mi aní anowabá atowara ¹⁶ tago kegá áhtenéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atówe. Iwíáh iwíáhatera mahraréra, Manikáne ehweh irari anínká iteba sire. Manikánka wene animárí séhréh aitanieéna aiq sire uwe. ¹⁷ Súría marákórápéqté kéreq móberiopeqté kéreq Sísaga miraú ehweh mitaq teri mahtaq terinuwara írówe.

*Sóniga we kéroya anité Sísaba eqmaq suo ehwehne.
(Mátíyu 11.2-19)*

¹⁸ Sóni kéro kega moke mi ehwéh teawúwana Sóniga téhranité omaq sitena ¹⁹ Sísansabé ehweh kasenigeheéna eqmaq suowe. Eqmaq suanaútaq mi anitéyábé, Sísansabé kogasenéta, Arewe Manikánka eqmaraníé ú anípo? Ite mó anínsábé áwénunonehnikono kogasenotao úwe. ²⁰ Úwara sega Sísaba kéra wensabé, Wání meri merini aní Sóniga eqmaq íúwéh rata sýye. Wega ite eqmaq iuwanauraitaq mahraréna, Arewe Manikánka eqmaraníé ú anípo? Ite mó anínsábé áwénunonehnikono uraire uye. ²¹ Mi tanáhráq Sísaga áhnte awáhré kéreq owainawanka subiqmaq subiqmarú kereq aura pira kéreq kaweraritena ²² Sóniga eqmaq suo anitéyábé, Irehya ehwéhnkákák tagéhya naneqkákák Sóni koreawétao. Ínéga miraunka aura pira kegá tagahwara aigará soriqnah kega ah nogowara náonkakák kéné náo wagirara ahre parosa kegá ehweh íráhwe. Pusa ké iriwe oganúq sitena Manikáne kaweq ehwéh tabonah ke síwáhnoruge. ²³ Ínénsabe árahinabomo iwíáh íre iwíáhia peh ínénsabe kawerue aiq pútare aintéh ánímé aru ukiqme aní míéhre. Mah ehwéh Sóni koreawétao úwe.

²⁴ Sóniga eqmaq suo anité pokuyataq Sísaga weba sáhurió ke Sóni éhweh teriuwe. Wega mahraréna, Sóniga uworapeq íwáhnoruraitaq koraganeheraurotaqmé we inse wíre iwíáhéq koragaroo? Sóririrana onega míu míu inserah Sóni mó iwíáh mó iwíáhi aní míre iwíáhéq koragaroo? Sóniwe íre mina tahnsa aní mire. Írakaumo. ²⁵ We inse wíre iwíáhéq koragaroo? Kaweq korósí aneraneria aní koragaroo? Írakaumo. We íre mina tahnsa aní míarairara ménsámehnsá áhnte kéh ké siwahriria kéwé uworapeq íre mía peh wahnah kené nahtapeq mía míaowe. ²⁶ We inse wíre iwíáhéq koragaroo? We Manikáne ehweh irari aníne iwíáhuroo? Aiq pútaq iwíáhhowe. Írátíáhro. We Manikáne ehweh irari anínéna moke mó áwáhu ke kiotaikuraire. ²⁷ Sóni éhwehme Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Néne ehweh korerina ánímé ebeq eqmarahnana are sina ah kawerarankehe ire úwe.

(Malakai 3.1)

²⁸ Sísaga mó mahraréna, Teiníboq írátíáhro. Sóniwe anotah anínirara moke mó kegá we íre kiotaikowe. Íre kiotaikowana Manikánka wahnah wahnahnirabeq íópipeq kibeki aní pehgáriq anínká Sóni kiotaikire úwe.

²⁹ Úwara táhkísi moné mewe mewe kereq áhnte mó kereqka mi ehwéh irera iwíáhéra, Manikáne sansá aiq kaweq sansáne uwe. Sóniga se wání merinie únsabe mira iwíáhuwe. ³⁰ Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka Sónine wání íre meyónsabe Manikáne kaweq sansánsábé iuwahriehre iwíáhuwe.

³¹ Sísaga mó mahraréna, Amahnága oga míáh kéwé ite aneq tahnsá kée teinínkono? ³² Itewe káriq animáriníká máhkétirapéq ogi ogionserah tahnsá ké wóe. Mó animáriníká mó animárinínsábé abiahnsa aritera sensabé, Igonkónúnaraq itega íre ábáhrowe. Ibitunátúnánúnaraq itega íre ibisahwe ewe. ³³ Wání meri merini aní Sóniga suraitaq wega táhutahuq awehriéna náhniáq sera ano íre narainsabé itega abiahnsa ateq, Owainawanka wene arupipeq míéh aní míre atárówe. ³⁴ Íné wehukení úku anínká

surautaq táhutahuqkákáq náhníáq sera anonkakaq pehipi nogaq itega ínénsabe abiahnsa ainte q mahraréq, Tagariáhro. We uwoyansa kobuq kahburi aní áhnte nahníáq sera anonkakaq pehipi neh aní míre. We táhkísi moné aebó kéreq mó ahabábáq kéreqne iyahnabo aní míre aintáhwe. ³⁵ Itega ínénsabe mi ehwéh irarewara Maniká tagariáh ké gá ahte bé sansánirataq mó kegá tagéra, Se aiq pútaq sansánowe ewe úwe.

Sísane aigárátáq wéri abaq ato ehwéhne.

³⁶ Peh morá Péhrásí ánínká Sísansabé, Ínéreq táhutahuroyehboq máho úwana Sísaga kérena wene nahtapeq ména táhutahurúwe. ³⁷ Mi ke suwahpeqte iní we ahabábáq ini míowe. Mi inínká Sísá mitaq míehre u irena áhnte kawéq kúnkúni werí motóreipéq mewe súwana ³⁸ Sísá míowana mi inínká wene anehepeq sure wene aigárátáq tútuue ména we áhnte ibisó púana wene aqnu Sísane aigárátáq tabagu tabaguúwe. Miraúnsabe mi inínká wene íre wahto áyáhrátáté Sísane aigárátáq sorahruena wene aigárátáq nánkóqnéna wéri abaq atowe.

³⁹ Abaq atowana Sísansabé máho ú Pehrásí ánínká miraú tagéna wene arupipeq iwíáhéna, Mi inímé ahabábáq ini puana Sísá Manikáne ehweh irari aní míéhtáq tahirímé we táhtoréh iní peh ahabábáq ini míre íwíáh irino úwe.

⁴⁰ Sísaga wene iwíáh irena wensabé, Sáímónio, pehgáriq ehwéh teawiníboq írátíahno úwana, Íwáhnoraníno, tenio úwe. ⁴¹ Úwana Sísaga mahraréna, Peh morá ánínká téhraníte móne síátáire. Mó aní 100 Kína mó aní peh 10 Kína ue átáriagehéna síátáire. ⁴² Anehe mi anínká sensabé, Ínéga íátáu moné náníétao urairara mi anítégá móne tabonahuroya puara íre aweráhuroye. Íre aweráhuroyansabé móne síátái anínká sensabé, Ínéga íátáu monéwé mó náníyehboq anetaníbo. Túbáhagotao teriátáire. Minayabe aneq iwíáhono? Móne síátái anínsábé ah anínká anotahta q arutaboire ire iwíáhono úwe.

⁴³ Úwana Sáímóniga Sísansabé, Áhnte moné merai anínká áwátái anínsábé anotahta q arutaboire ire. Áwátái anínká wéhuwa nániewé anetaníbo atárái puana anotahta q arutaboire ire úwe. Úwana Sísaga, Arega aiq iraréne éna ⁴⁴ pabeqme mi iní tagéna Sáímóninsabé, Arewe mi iní aiq tagahno? Arene nahtapeq sutaq nigára pabeq paberé waní íre náníene. Mi inínká wene aqnuraté nigára pabeq paberaintena wene ayahrataté sobaruqnúéhre. ⁴⁵ Arega íné íre nánkóqnáhne. Mi inínká áhntetaq nigára nánkóq nánkórire. ⁴⁶ Arega niyahqnopeq wéri íre abaq intahne. Mi inínká nigárátáq kawéq kúnkúni werí abaq intéhre. ⁴⁷ Minayabe teawiníboq írátíahno. Mi inínká ínénsabe áhnte arútábóiraintéh púana wene áhnte ahabábáq kaweratóge. Peh táhmaro ahabábárirana Manikánka kawerato anínká wensabé pehgárita q arutaboiratéhre éna ⁴⁸ mi inínsábé, Arene ahabábáq aiq kaweratóge úwe. ⁴⁹ Úwara mó táhutahuru kegá seye náhenéra, Arene ahabábáq aiq kaweratóge irari anímé árahue mirainkehbo uwana ⁵⁰ Sísaga mi inínsábé arega ínénsabe aiq pútare aintahnaga arene ahabábáqmari aiq kaweratóge. Pehwehrue pokéwahno úwe.

8

Táhmaro inínsónká Sísá kéro ehwehne.

¹ Mó tanáhráq Sísaga anotah matábúrápéqkákáq mó kehiná mó kehiná suwahpeqkákáq ah nogena Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh mi kawéq éhwéh síwáhnorúwe. Airápété téhraníte we kéro ke kéro wara ² kawerarito inínsónseqka moq kéro we. Menah se awahreuwara owainawamarínká se síwíoqnówana Sísaga sene awahre kaweraritena owainawamarí kaqsuowe. Mi inínsó síwíqmarimé mó iní wenáwíq Máhriáe. Wene iyahnaboga wensabé Mágára iníne ue áwíratówe. Menah Sísaga mi iníne arupipeqte airápété téhtaré ówáínáwá kaqauwowe. ³ Mó iní Kúsane ahre wenáwíq Sóánae. Wenawehqka Érótime arambehri keraq wahnahnú aníne. Mó iní wenáwíq Súsánae. Sereq

áhnte mó inínsónseqka Sísareq we kéro kereq séhréh aritera kirabo arítówe. Sísaga ehweh síwáhnorinieéna ah noguwara mi inínsónká séhréh aritaneheéra kérowe.

Ayu suitabéyabe pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 13.1-9; Máhka 4.1-9)

⁴ Mó tahunírápéqté ké mó tahunírápéqté kéue íregárita q kegá séra Sísaba sáhuríówe. Áhnte kegá momiwíurióta q Sísaga mah pabéqmé éhwéh mahraréna, ⁵ Ayu suitabeh anínká ayu suitabanieéna pokire. Suitabehta q mó ayú ahtapeq megirana wehekeqká abasaráhwana kabaranka sésiq nehre.

⁶ Mó ayú kiruraq megirana kiapoue kirena mi marákó íre tantani puana ehyatagire.

⁷ Mó ayú náwerarúitá q megirana náwe kirena kárígariirana íre kawerue kirena sera íre íyéhre.

⁸ Mó ayú kaweq marákórá q megirana kiapoue kirena áhnte será iratanire úwe. Sísaga mah pabéqmé éhwéh teriena anehe mi keyábé, Íre parosa áhréáká q kéo, kawerue íráhro úwe.

Sísaga moke pabeqme ehwéh teriu ehwéhne.

(Mátíyu 13.10-17; Máhka 4.10-12)

⁹ Sísaga kéro kega wensabé, Mah pabéqmé éhwéhmé áwahe teio uwe. ¹⁰ Uwana Sísaga sensabé, Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéhmé áwahe ite sokigi aiena mó peh pabeqme ehwéh teri terinuge. Minayabe ínégá pabeqme ehwéh iraruta q mó kegá siuranka tagéra peh morá sirupipeq íre tagariahrahowe. Sene siahrega irera peh morá sirupipeq íre írátíahrahowe úwe. *(Aisaia 6.9-10)*

Sísaga ayunsabe éhwéh áwahe pahsuo ehwéhne.

(Mátíyu 13.18-23; Máhka 4.13-20)

¹¹ Sísaga mó mahraréna, Mah pabéqmé éhwéh áwahe ahtebagehboq teiníe. Ayume Manikáne kaweq ehwéhne. ¹² Ahtapeq megí ayúme wehukega Manikáne ehweh íráhwana owainawanka sirupipeqté mi kawéq éhwéh seaebóire. Segá mi ehwéhnsábé aiq pútare atehrana kawerarítéhneho éna aebóire.

¹³ Kiruraq megí ayú kiapoinserah wehukega Manikáne ehweh irera sirupipeq eyoyóéra apubúue kowe atáhwe. Manikáne ehwehnka sirupipeq íre ánú píéhnsábé pehgáriq tanáhráq sehgiówe. Áhwárawe tageh tanáhráq segá túbáh agéra Maniká áuwáhwe.

¹⁴ Náwe tarúitá q megí ayúme wehukega Manikáne ehweh irera, Sehgionehe íwíáhéra mó tanáhráqmé sene arambehriyabé iwíáh kikiréra ménsámehnsánsabe sirutaboirá seyega sirutaboiro naneqmarínsábé iwíáh íwíáhowe. Náwe soaginserah minawarinká saiqnaríéh púana segá Manikáne arambehri íre miraorahowe.

¹⁵ Kaweq marákórá q megí ayúme wehukega Manikáne ehweh irera sirupipeq ambubu atawéra tábúsoqme iwíáhowe. Kaweq marákórá q kaweq será íyéhnserah segá Manikáne arambehri kawerue miraowe úwe.

Wehukega áráhmu keqmaráhtá q íre akariaráhnsábé pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 5.14-16; Máhka 4.21-25)

¹⁶ Sísaga mó pabeqme ehwéh síwáhnoréna, Wehukega áráhmu keqmaráhtá q párétahraté íre akariaráhwe. Máhriq tahbé tehnopeq íre máráhwe. Írakaumo. Nahupeq kira kegá kawerue tagageheéra tahberapeq máráhwe. ¹⁷ Moke kopípeq kéh náneqme mókake ábóra q kanae. Kopípeq mirao sansá mókake téhráhnarabeq ábóraragínara tagagehe. ¹⁸ Matíéh ání Manikánka mó náywinkéhe. Íre matíéh ánímé Manikánka wene pehgáriq naneq meyan kéhe úwe.*

* **8:18:** Manikáne sansá kawerue sehgi ánímé Manikánka séhréh atahnana wega wene sánsá mó ahtebahrahire. Wene sánsá íre kawerue sehgi ání Manikánka we ahtebah nanéq meyan kéhe.

Sísane anowaréh ábákawaréhwe inseréhbo i ehwéhne.
(Mátíyu 12.46-50; Máhka 3.31-35)

¹⁹ Sísane anowareq ábákawaréhreqka weba séra nah kígíunsabe íre kioráhuwe. ²⁰ Minayabe mó anínká Sísansabé, Arenanoreq arenábáqmarinseq máhpeq méra are tagéyabe suwahbehre úwe. ²¹ Úwana Sísaga mitaq míó keyabé, Manikáne ehweh irera sehgió kéwé náinoreq náníbáqmarinseq móe úwe.

Sísaga irarúnka anotah soiríq táqnáigú ehwehne.
(Mátíyu 8.23-27; Máhka 4.35-41)

²² Mó wehekáh Sísaga we kéro keyabé, Seberaebéq pokonehe úwara sípi kéwewera pokuwe. ²³ Sísaga sípiipéq sugowana anotah soirírúwe. Anotah soirírúwana nonaburórúwana wánínka sípiipéq kiegambéh agu aguúwana sípi wánípipeq tupekinaúwe. ²⁴ Minayabe we kéro kega Sísaga iriatera wensabé, Itene Wahnahno, ite pukoneheúne uwana Sísaga irigéna sóiriqsabé, Táqnáigúno éna wánínsabe, Túbáh agúno úwana sóiriqka táqnáigúwana wánínka túbáh agúwe. ²⁵ Túbáh agúwana Sísaga we kéro keyabé, Aneqsabé íre aiq pútare aintaho úwara sega áhtenue áhreéra seye náhenéra, Mah aní insebo? Wega sóiriqkakáq wánínkakaqsábé ehweh atéhrana wene ehweh íréhre uwe.

Sísaga owainawamarí kaqsuo ehwéhne.
(Mátíyu 8.28-34; Máhka 5.1-20)

²⁶ Sísarehga sípi kéwewera kure Kehrari kawéhú seberaebéq Kérása kené marakórápéq kuwe.† ²⁷ Sísaga áhnopeq kútaq mibeqté aní owainawanka subiqmaq subiqmarú anínseq piehgiúye. Íre wahto tanáhráq pehrákora mía míaéna nahtapeq íre kaena peh wehuke maisia ónápípeq kaegaeúwe. ²⁸ Mi anínká Sísaga tagotaq kareéna arehunseraráq ména ehwehnabaéna, Sísao, are íopeqté Manikáne ahninkáwá wóne. Aneraintaníbo éna kamah aníneho úwe. ²⁹ Úwana Sísaga owainawansabé, Auwe pokúno atonsabe wega aneraintaníbo úwe. Ahriahri owainawanka mi aní subiqmaq subiqmarúnsabe uwoyansa aní úkúwara wehukega táhtoqme séniraté wene ayahnkaratáq aigárátáq táhru táhruarówe. Táhru táhruarówana sení suraqsuq suraqsurúwana owainawanka mi aní abatapi kaqsuq kaqsurúwe.

³⁰ Anehe Sísaga wensabé, Arenáwíq insebo úwana néníwíqmé Íregáritare úwe. Áhnte owáinawámárínká wene arupipeq míónsabe mi ehwéh irarúwe. ³¹ Owainawamarínká Sísansabé, Íre ambarúnkákáq mátáipéq eqmaq iuwehneho éra pagu pagunuwe.

³² Íregárita qpoeráhqmárínká wahtotaq sáwéhrapeq náwe sahta qme nowara owainawamarínká Sísansabé, Póeráhqmariné sirupipeq eqmaq iuwo éra pagu pagunuwana kowe aritowe. ³³ Kowe aritowara owainawamarínká mi aní auwera póeráhqmariné sirupipeq kowíowara moke mi kamárí sáwéhrapeqté pehbeheráh tunse mentúpipeq wánínkue pokuwe.

³⁴ Póeráhqtaq wahnahnu kegá tagéra pehbeheráh pokue sotápéq míó kereq sene nahtapeq míó kereq koreríúwara ³⁵ seraganeheéra suwe. Sísaba suwana owainawamarí kaqauwo anínká kaweq iwíáhorahéna aneranerue Sísane aigárátáq tútuue míowara su kegá tagéra áhreuwe. ³⁶ Áhreuwara tago kegá kawerato ehweh su ke teríúwe. ³⁷ Teríúwara moke Kérása marakórápéqté kegá Sísaga miraúnsabe áhreu puara wensabé itene marakórapeq sue pokúno atówe. Atówana Sísaga sípiipéq kiasague pokinaútaq ³⁸ owainawamarí kaqauwo anínká wensabé, Are kcraníe úwana Sísaga ahqáho atowe. ³⁹ Ahqáho atena wensabé, Arenawahpeq pokue Manikánka kaweratéh éhwéh moke korerío úwana wega pokue moke wenawahpeqte ké Sísaga kawerato ehwéh koreriúwe.

† 8:26: Kérása marakó mó awíq kéhre. Mátíyuga sehiranú pukúipéq marakó awíq Kárarae kéhre. Mátíyu 8.28 tagáhnno.

Sísaga awahre iní kaweratená ahrarí oganúq ato ehwehne.

(Mátíyu 9.18-26; Máhka 5.21-43)

⁴⁰ Sísaga mó seberaebéq seuwekúwara mitaq míó kega we áwénunu puara wega súnsabe iwíáh iwíáhuwe. ⁴¹ Asiu kené momiwí nahtápéqté wáhnáh aní Sáírúsaga Sísaba séna Sísane aigarápí káuqmunue arehunseraráq ména wensabé, Nániyahu pukinainsabé néne nahtapeq segawerato éna pagu pagunúwe. ⁴² Mi ahraríwé wene peh morá anínéna anotah ahrarí airápété téhtaré ópéq ména pukinaúwe.

Pukinaúwana Sísaga abowá kérowara áhnte mó kegá kígiue moraráq ahtapeq kuwe. ⁴³ Ahtapeq kuwana awahre iní airápété téhtaré ópéq wene korahq íre taraqnágia peh tuerueúwe. Sóteh kegá íre kawerarahráhu puana mi awáhré peh kowe. ⁴⁴ Wega Sísanehepeq sure wene korósi ayehrápéq koráhtorotaq wene korahq apubúue taraqnágúwe.

⁴⁵ Sísaga, Néne korósi insega táhtorehro úwara ómi míó kega, Írakaumo uwana Pítaga wensabé, Néne Wahnahno, áhnte kegá are pagume se mino úwe. ⁴⁶ Úwana Sísaga, Íné tagaríomé mó anínká íné táhtoréhre. Néne págege mó anípá pokirana tagoge úwe. ⁴⁷ Úwana kawerato inínká, We aiq tagaríéhre éna weba sure iransánéna káuqmunurawéna Sísaga apubúue kawerato ehweh irarúwara ómi kegá írówe. ⁴⁸ Írówana Sísaga wensabé, Arega aiq pútare aintahnaga kaweratóge. Pehwehrue pokéwahno úwe.

⁴⁹ Pehwehrue pokéwahno teawutaq wahnah aniné nahtapeqté anínká sure abowánsabé, Areniyahu aiq pukinsabé síwáhnori aní mó íre pagu pagunúno teawuwe. ⁵⁰ Teawuwana Sísaga sene ehweh irena wahnah anínsabé, Íre áhreúno. Peh aiq pútare aintehnana we kaweraginawire éna ⁵¹ wahnah aniné nahtapeq kútaq ómi mó keyábé, Máhpeq míáhro aritowe. Peh morá Pítareq Sónireq Sémísireq ahrarine anoiboreq meriqmena nahupeq kibekuwe. ⁵² Áhnte kegá mi ahraríyábé ibiséra ibitunátúnánuwana Sísaga sensabé, Íre ibisahro. We íre airaiq pukia peh súdehre úwara, ⁵³ we airaiq pukire iwíáhu puara Sísansabé awiréh atówe. ⁵⁴ Awiréh atówana Sísaga wene ayahnkara táhtotawéna wensabé, Ahrario, irigúno atowana ⁵⁵ oga úkéna apubúue iriwe míowe. Apubúue iriwe míowana Sísaga wenanoibonsabé, Táhutahuq náwétao aritowara ⁵⁶ sega áhtenuyana Sísaga sensabé págegeue teriena, Mahnayabe mó ke teríyeho úwe.

9

Sísaga we kéro ke arambehriraq eqmaq suo ehwehne.

(Mátíyu 10.5-15; Máhka 6.7-13)

¹ Sísaga we kéro ke airápété téhranítéyábé síáhrabéna sega owainawamarí kaqsuera awahre ke kaweraritageheéna págege aritena mi arámbéhrí miraoro aritowe. ² Miraoro aritena sensabé, Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh síwáhnoréq awahre ke kawerarítáhro aritowe. ³ Wega mó mahraréna, Ah nogoneheéq mewe nógó náneq íre meyáhro. Pegiqnáh karamé unahmé táhutahuqme mónewe mó siotíwé íre meyáhro. ⁴ Itega Manikáne ehweh síwáhnoroneheéq mó ke suwahpeq kirataq peh morá aniné nahupeq kaegaeéq arambehri parabaruéhrataqmé mitaq sueq mó ke suwahpeq pokigehe. ⁵ Mó kehiná suwahpeqte kégá íre mehweh aitéhrataq sega íre kaweq sansá miraonsabé ahtebageheéq sega tagehrataq igarátáq kahna tanáhúq poruarúáhro úwe. ⁶ Úwara we kéro kega pokue mó kehiná suwahpeq mó kehiná suwahperue síwáhnoroneheéra poké aguwe. Sega moke mi kehiná kéhíná suwahpeq Manikáne kaweq ehweh teri terinéna awahre ke kawerarítówe.

Érótiga Sísaga éhweh irena we insebo ue kasenú ehwehne.

(Mátíyu 14.1-2; Máhka 6.14-16)

⁷ Anotah wahnáh aní Érótiga Sísaga éhweh irena áhnte iwíáhúwe. Áhnte iwíáhúwara mó kegá Sísansabé, We wání meri merini aní Sónie. Sóni pukéna oga úkéna amahnága míéhre

uwara ⁸ mó kegá, We Éráísae. Éráísa amahnága ábóraragire uwara mó kegá, We Manikáne ehweh irarú anine. We naho pukú aní iriwe oganúkuraire uwe. ⁹ Uwana Érótiga sene ehweh irena wega mahraréna, Sóni ínégá ayahqno kiraq áwátáu aní aiq pukuraire. Minayabe amahnága sega mó arámbéhri mó arámbéhriue miraire e anímé insebo úwe. Insebo éna Sísá taganie íwíáhúwe.

*Sísaga 5 táhúséni (5,000) weh kiraboú ehwehne.
(Mátíyu 14.13-21; Máhka 6.30-44; Sóni 6.1-13)*

¹⁰ Sísá kéro kega weba kouwekéra moke mirau arámbéhri teawúwe. Teawúwana Sísaga Pétásáira suwahpeq sebataq míaneheéna se meriqmena pokúwe. ¹¹ Áhnte mó kegá, Sísá Pétásáira suwahpeq pokire uwara irera we anehe kaqmera pokuwe. Pokéra weba suwana Sísaga se mehweh aritena Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh teriena awahre ke kaweraritowe.

¹² Ío tupekinaútaq Sísá kéro kega weba séra wensabé, Mahtaq abatapi púah mah ke kaweqtapéq kogaera táhutahuq meyageheé wahtotaq kehiná suwahpeq eqmaq suo uwe. ¹³ Uwana Sísaga sensabé, Itewe mi ke kirabooro úwe. Kirabooro úwara wensabé, Ite peh moberíáh párétiákákq téhtaré páhnikákákq mationa puqa moke mah kegá nehransabé táhutahuq kobaiqmaranéhnkono uwe. ¹⁴ Áhnte 5 táhúséni (5,000) weh míónsabe sega mi éhwéh iraruwe.

Sísaga we kéro keyabé, Saime mó ke mópi tútuue míehrara mó ke mópi tútuue míáhro arítáhro úwara ¹⁵ sega mirauwara moke míó kega tútuue míówe. ¹⁶ Sísaga mi mobériáh párétiákákq téhtaré páhnikákákq mewena íopeq tagéna Manikánsabe, Kaweróne atena mi tahutáhúq keqme we kéro kega kiraboigeheéna náriuwe. ¹⁷ Náriúwara ómiga nowana siyahbankirowe. Siyahbankirowara arahqmé airápété téhtaré páhsíkéti úsawe obenkíq márówe.

*Pítaga Sísansabé, Are Karáhé wóne ú ehwehne.
(Mátíyu 16.13-19; Máhka 8.27-29)*

¹⁸ Mó tanáhráq Sísaga webataq púrerúwara we kéro kega weba suwana wega sensabé kasenéna, Mó kegá ínénsabe inse aintaho úwe. ¹⁹ Úwara, Arensabé mó kegá, Sóni wání meri merini aní míre ewe. Mó kegá arensabé, Éráísa wire ewe. Mó kegá arensabé, Manikáne ehweh naho iraré oga úkurona aní móne ewe uwe. ²⁰ Uwana Sísaga sensabé, Itega ínénsabe inse aintaho úwana Pítaga wensabé, Arewe Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna omaq ato aní móne úwe.

*Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge ú ehwehne.
(Mátíyu 16.20-28; Máhka 8.30-9.1)*

²¹ Sísaga we kéro keyabé, Ínéwé Manikánka omaq ato aní míre mó ke teríyeho úwe. ²² Teríyeho éna mó mahraréna, Íné wehukení úku aní níwíoqnaneherawoe. Asiu kené aboawah wehreq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka ínénsabe, Iuwahriehre éra nubiq suaneherawoe. Nubiq suehrana íné pukéna apahtáro wéhékáhtáq iriwe oga úkinauge úwe.

²³ Sísaga mó ite we kérahwána keyabé mahraréna, Íné sénireyabe awahbeh aníno, arerene awahbeh iwíáh suo. Manikáne arambehri mira aruqarurunsabé sega íné awankátaq táhparagéhe. Ínéga miraunserah miraue séniro. ²⁴ Wewensabé arutaboirána peh wewene awahbeh iwíáh mira aruqaruri anímé oga mérapeq íre awaq miahrahire. Néne sánsá sehginieéna wewe awahbeh iwíáh susuri anímé oga mérapeq awaq miankéhe. ²⁵ Wehukeníká moke mah marákóipéqté ménsáméhnssá matíéhtáq tahirímé oga mérapeq íre awaq miahnaraqmé mi mensáméhnssánká árahue séhréh atéh iripo?

²⁶ Ínénsabeakáq néne ehwehnsabéakáq ayehiteh aní íné wehukení úku anínká túónagake wensabé moq niyehitanawire. Íópeqté kéreq Nániboreq ínéreqne patahga tahnsa téhreh naneqkákáq túónagake mi anínsábé niyehitanawire. ²⁷ Teiníboq írátíáhro. Táhmaro ite iriwe miona ke pehipi íre pukigehe. Ebeqme Manikánka wahnah wahnahní tagéq anehe pukigehe úwe.

Sísane auranabiah mó kugú agú ehwehne.

(Mátíyu 17.1-13; Máhka 9.2-13)

²⁸ Sísaga síwáhnorúwana abapete morá wéhékáh parabagúwana wega sáwéhrapeq púrerinieéna Pítareh Sónireh Sémísireh meriqmena kiuwe. ²⁹ Wega púrerútaq wene auranabiah mó kugú, kaweq kugú agúwana wene korósi téhreh naneq tahnsánue anotah tabérábé agúwe. ³⁰ Anotah tabérábé agúwara Mósísireq Éráisareqka íópeqté tunse ábóraragéra Sísareq ehwehnuwe. ³¹ Mi anitégá Manikáne téhreh naneqtaté awahrirue méra Sísá Sarúsarama suwahpeq pukinaú ehwéh iraruye. ³² Iraruyara Pítarehga surahpeq méra irigéra Sísane patahga tahnsani naneq tagéra Sísareq míóya anité tagowe. ³³ Mi anitégá Sísá auwera pokoyeherauyataq Pítaga Sísansabé, Íwáhnoraníno, ite mahtaq mionayabé aiq kawerire. Apahtáro úqna pearanéhe. Arene morá Mósísine morá Éráisane moráue pearanéhe úwe. Pítaga mi ehwéhnsábé íre iwíáhia pehipi irarúwe.

³⁴ Irarútaq írábúyánka seúbítawéna Sísá kéro anító akariuriowara sega áhreuwe.

³⁵ Áhrewana írábúyápipeqté éhwéhnká mahraréna,

Mah anímé nénahni míre. We omaq atóge. Wene ehweh íráhro úwe.

³⁶ Wene ehweh íráhro úwana Sísá webataq míowara tagowe. Sísá kéro anítógá minayabe ehiya méra mi tanáhráq se tago naneq mó ke íre teríúwe.

Sísaga owainawa kaqauwena animai kawerato ehwehne.

(Mátíyu 17.14-21; Máhka 9.14-29)

³⁷ Ahbiah tahnsá sega sáwéhrapeq suera túwara áhnte kegá Sísareq piehgiúwe. ³⁸ Se míórabeqte wéhgá anotah ehwéhnuwe mahraréna, Íwáhnoraníno, nénahnimé peh morá aní míéhre. We tagáhno. ³⁹ Owainawanka we subiqmaréhtáq kare aruqarurire. Owainawanka áwíoqneh puana iransá iransánéna wene áwéhipeqté arehya kíobi aruqarurire. Wega áhnte subiqmaq subiqmaréna íre apubúue soraq áúwéhre. ⁴⁰ Are kéréh keyábé, Kaqauwáhro éna pagu pagunugarawe sega íre miraorahowe úwe.

⁴¹ Íre miraorahowe úwana Sísaga míó keyabé, Ite íre aiq pútare ainteq saiyo ke wóe. Iteba mía míaume ahkake awehraq kanabo? Itega miraonsabé nirupipeq umehime ahkake parabaginabo éna abowansabé, Arenahni ínéba meqme súno úwe. ⁴² Úwana abowágá wenahni meqme sútaq owainawanka we subiqmarena kúrugúru atowana Sísaga owainawansabé, Auwe pokúno atena mi aní kaweratená wenaboba atowe. ⁴³ Manikánka Sísá págegeue séhréh atowara tago kegá minayabe áhtenuwe.

Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge mónkákáq irarú ehwehne.

(Mátíyu 17.22-23; Máhka 9.30-32)

Sísaga moke mirau naneqsabé tago kegá áhtenutaq wega we kéro keyabé, ⁴⁴ Ínéga teiéna ehwéh iwíáhue tagahro. Íné wehukení úku aní móintagéhe úwara ⁴⁵ sega mi ehwéh íre ahtebowe. Mi tanáhráq mi ehwéh áwahewé sirupipeq íre iwíáhuwe. Minayabe se íre ahtebéra kasenýyabe áhreuwe.

Anotah anímé insebo i ehwéhne.

(Mátíyu 18.1-5; Máhka 9.33-37)

⁴⁶ Sísá kéro kega mó anínká mó anínkáue, Íné anotah aní ite kiotaqme aní múge iraréna ehwehuwe. ⁴⁷ Sísawe sene sirupipeqté íwíáh tagéna káriq aní meqmena we míorabeq

iriwe atena ⁴⁸ sensabé, Ínénsabe arutaboairaintena mahna tahnsa káríq ání séhréh atéh ánínká íné moq séhréh aintéhre. Íné séhréh aintéh ánínká íné eqmaq núwéh ánínseq séhréh atéhre. Íné pehgáriq aní múge íwíáhi anínká anotah aní ména mó ke kiotaikire úwe.

Íre itene naruo aní miéh ánímé itene iyahnabo aní míre ú ehwehne.
(Máhka 9.38-40)

⁴⁹ Sóniga Sísansabé, Íwáhnoraníno, mó anínká arenáwírue owainawamarí kaqsúéhraq tagéq ahqáho atone. Wega ite íre séíréhnsábé ahqáho atone úwe. ⁵⁰ Úwana Sísaga wensabé, Íre ahqáho atáhro. Íre itene naruo aní miéh ánímé itene iyahnabo aní míre úwe.

Sámária kegá Sísansabé ahqáho ató ehwehne.

⁵¹ Manikánka Sísá íópeq tumeranáina tanáhráq wahtonúnsabe Sísaga, Sarúsarama suwahpeq pokinauge íwíáhúwe. ⁵² Sega káénarabeq kaweraitageheéna Sísaga wehuke Sámária suwahpeq eqmaq suowara sega kaweraritaneheéra mibeq pokuwe. ⁵³ Mibeqté kégá, Sísá Sarúsarama suwahpeq pokinawire u író púara wensabé íre mehweh atówe. ⁵⁴ Íre mehweh atówara Sémísireq Sónireqka minayabe irera Sísansabé, Itene Wahnahno, íópeqté sokaeqsuahnaga mah ke tabipáhrue anehinsagigeheéq tabipáhraruo irareyehnkoyo uye. ⁵⁵ Uyana Sísaga ebeq kéna pabeqme se tagéna, Ahqáho. Íre kaweq ehwéhnoye úwe. ⁵⁶ Sega mitaq suera mó kehíná suwahpeq pokuwe.

Sísaga we kéreyabe irarú ehwehne.
(Mátíyu 8.19-22)

⁵⁷ Sega ahtapeq pokue mó anínká Sísansabé, Are pokónarabeq kéraníe úwana ⁵⁸ Sísaga wensabé, Úrinsi iáné nahme ebahnarahpipeq kéhre. Kabarane nahme sehwerapeq kéhre. Íné wehukení úku anímé néne nahme íre kéhre úwe.

⁵⁹ Sísaga mó anínsábé, Séniro úwana, Ebeqme nánibo pukinana komaisarena anehe kéraníe úwe. ⁶⁰ Úwana Sísaga wensabé, Pusa kégá pukira ke maisaragéhboq arewe Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh kosíwáhnorúno úwe.*

⁶¹ Mó anínká Sísansabé, Anotah aníno, íné are kéraníe éna téhwe nánuwahrahyabé iroko koaritanínkono úwana ⁶² Sísaga wensabé, Soberi anínká anehepeq pabeqme taga tagaínaraqmé Manikánka wahnah wahnahnirabeqte árámbehrí íre miraorahire úwe.

10

Sísaga 72 wehekéq eqmaranaútaq teriu ehwéhne.

¹ Mó tanáhráq Sísaga 72 wehekéq omaq sitena téhraníté téhranítéue moke mó kehíná suwahpeqkakákáq sene marakóakaq we mótaq pokinaúrabeq eqmaq suowe. ² Eqmaq suanaútaq wega pabeqme ehwéh mahraréna, Sotápéqté ménsáméhnsá moke nera kéhrara íre áhnte kegá koawaqmianeheéra pokowe. Minayabe sotápéqté wáhnánsábé, Arene nera kéh ménsáméhnsá arambehri kegá koawaqmiageheéq eqmaq sueq púreroro.

³ Sipisípiq áráhqmarinká úrinsi iámárinká nogórabeq nogónserah ite subiq suahráho ke miáhrabeq eqmaq suaníe. ⁴ Móne unáhmé unahnúrámé súwe íre meyháho. Ahtapeq mó ke piehgírataq íre mehweh arítáhro. ⁵ Nahupeq kibekirataq mibeqté káyábé pehwehrué miáho arito. ⁶ Uwaresa aní nahupeq miéhnaraq itene ehweh irankéhe. Uwaresa aní íre miéhrataq itene kaweq ehwéhnká iteba kowekinkehe. ⁷ Manikáne arambehri mirao puaq itega kibekira nahtápéq kaeareq sega náira tahutáhúq pehipi nahro. Peh morá mi nahupéq kaegaeoro. Séhréh arítéh kégá arambehri aní awehraq apéq náwigéhe. Minayabe ite íre matíéhra naneq náigéhe úwe.

* **9:60:** Sísaga pusa káyábé irarúmé áwahewé sene sirupipeqté síwá pusa ké tahnsa miáh káyábé irarúwe.

⁸ Náigéhe éna, Itega mó ke suwahpeq kirara mehweh aitera náira tahutáhúq pehipi nahro. ⁹ Mitaqté áwáhré ké kawerariteq sensabé, Manikánka wahnah wahnahnirabeq iteba wahtotaragire. ¹⁰ Mó ke suwahpeq kirara sega íre mehweh aitéhrataq mibeqté wahba áhtápéqmé iriwe méq mahraréq, ¹¹ Itewe ahtebageheéq mahtaqté tánáhúq, igárátáq kéh tánáhúq poruaruanehe oro. Manikánka wahnah wahnahnirabeq iteba wahtotarire. Minayabe iahreraq matíáhro teriéro. ¹² Teiníboq írátíáhro. Manikánka ehweh aritahna tanáhráq Sóróma suwahpeqte áhbábáq kéwé ákáhtaq kamah arinkéhe. Itega tanahuq poruarueq mi ehwéh terié kéwé anotahtaq kamah arinkéhe úwe.

Sísaga, Kamah ainehboq kawerurero ú ehwehne.
(Mátíyu 11.20-24)

¹³ Sísaga mó mahraréna, Kórásíni suwahpeqte kéreq Pétásáira suwahpeqte kérero, kamah ainehboq kawerurero. Iteruwahpeq áhnte otáq sánsá miraurage. Táíya suwahpeqte kéreq Sáíróna suwahpeqte kéreqka mina tagotaq tahirímé sene ahbabáq naho suera kaweqtaq míó irino. Segá mina tagotaq tahirímé sene ahbabáq aiq súónsabe Manikánka tagankeheéra nahonáh kórósí aneranerue tanah abaq marera sene ahbabáqsabe tútuue ibiso irino. ¹⁴ Minayabe Manikánka ehweh aitahna tanáhráq mi keyábé peh ákáhtaq kamáh arinkéhe. Mi tanáhráq ite Kórásíni suwahpeqte kéreq Pétásáira suwahpeqte kéreqme anotahtaq kamah ainawire. ¹⁵ Kápénéáma suwahpeqte kéó, ite kaweq ke míone éq minayabe íópeqté mátábúrápéq kioneheqmúne íwíáhoo? Írakaumo. Mibeq íre kioneheqmóe. Peh iraipéq kowíáhro aitanawire úwe.

¹⁶ Sísaga eqmaq suanaú keyabé mó mahraréna, Itene ehweh íráh kéwé néne ehweh moq íráhwe. Itensabé ahqáho aítáh kéwé ínénsabe moq ahqáho aintáhwe. Ínénsabe ahqáho aintáh kéwé íné eqmaq núwéh ánínsabé moq ahqáho atáhwe úwe.

Sísaga eqmaq suo kega kouweku ehwéhne.

¹⁷ Sísaga omaq sitena eqmaq suo kega sirupipeq eyoyóue weba kouwekéra wensabé, Itene Wahnahno, arenáwírue owainawamarínsabé pokurero aritonara apubúue poku pokuowe uwe. ¹⁸ Uwana Sísaga sensabé, Sokaeqsúéhnká téhrehnserahnue owainawamaríné wahnah wenáwíq Séténi íópeqté tunse inahsubuwana tagahwae. ¹⁹ Írátíáhro. Ínéga págege aító púaq itega wehenkakáq tobinahránkakaq abasawe itene naruo aní owainawa kiotaikigehe. Mó naneqka ite íre ahbabáraitahráhire. ²⁰ Itega owainawamarínsabé miraoro e ehwéh íráhnsabé íre iwíáh íwíáhoró. Peh íópeq Manikánka iteíwíq wene púkuipéq aiq sehiranurainsabé iwíáh íwíáhoró úwe.

Sísaga iwíáh íwíáhéna Maniká Iteribonsabé kaweróne ato ehwéhne.
(Mátíyu 11.25-27, 13.16-17)

²¹ Mi tanáhráq Manikáne Awanka Sísane arupipeq eyoyó atowana mahraréna, Nániboo, arega íópeqkákáq mah marákó marákóákáq wahnahnóne. Wehukene sánsá ahtebah kéwé arene sánsá íre sokigi ariasa peh morá káriq aní tahnsa ké arene sánsá aiq sokigi ariene. Minayabe arensabé iwíáh íwíáh atóge. Nániboo, arerega iwíáhue aiq miraóne.

²² Ai q miraóne éna mitaq míáh keyabé, Nániboga moke ai q náníre. Mó kegá íné Manikáne ahninkáwá íre tábúsoqme tagaríáhwana Nániboga webataq íné wenahni tagaríéhre. Mó kegá Nánibo íre tagaríáhwana ínébataq wenahninká we tagaríóge. Íné wenahninká we sokigi aiéna kegá moq Maniká Nánibo tagariagehe úwe.

²³ Sísaga pabeqme we kéro keyabé epéq teriena, Itene iuranka áhntetaq tagahnsabe iwíáh íwíáhoró. ²⁴ Teiníboq írátíáhro. Áhnte Manikáne ehweh iraru kéreq anotah wahnáh kéreqka itega tagah naneq tagéyabe suwahbówara íre tagowe. Segá itega íráh éhwéhnsabé ireyabe suwahbówara íre írówe úwe.

Sísaga, Wáhnaupéqté keyábé moq irutaboiroro ú ehwehne.

²⁵ Mósísine ehweh síwáhnori anínká séna Sísaga ahbabáq ehweh irarinkeheéna áhwárawe tagéna kasenúwe. Kasenéna, Íwáhnoraníno, oga mérapeq awaq mianíboq aner-ininkono úwana ²⁶ Sísaga wensabé, Mósísiga sehgióro ú ehwehniká aneiro? Minawé arene arupipeq aiq ahtebahno úwana ²⁷ mi anínká mahraréna, Maniká itene Wahnahns-abé anotahtaq arutaboírúno. Moke arene arupipeqkákáq moke arenawankakáq moke arene iwíáhónaipéqkákáq Manikánsabe arutaboírúno. Arerensabé arutaboírónanserah arene iyahnabo anínsábé moq arutaboírúno ire úwana ²⁸ Sísaga wensabé, Arega aiq tábúsoqme iraréne. Tenienanserah mirainaraqmé oga mía míainiewóne úwe.

²⁹ Mi anínká iwíáhéna, Sísaga íné Mósísine ehweh íre kawerue íréhre íwíáhineho éna wega Sísansabé, Néne iyahnabo aní insebo kasenúwe. ³⁰ Kasenúwana Sísaga wensabé, Wehga Sarúsarama suwahpeq suena Séríko suwahpeqte áhtápéq tutairara aebó kégá mehwatawéra táhtoqme subiqmarera wene ménsámehnsá moke sabiwera pokurowe. Anotahtaq subiqmato puana pukinauraitaq we íre nogoráhéna peh ahnayehráq tahperuriraire. ³¹ Tahperurirairana Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítéh anínká tunse mi aní tagéna ébeq ayéhrápéqtáq sótaikue pokurairé.

³² Mina urainserah Asiu kené sánsá mirai aní we Áríwái kahnáh anínká kire mi aní tagéna we moq ébeq ayéhrápéqtáq sótaikue pokurairé.

³³ Sámária suwahpeqte anínká kire Asiu weh tagéna we ahnayehráq tahperurirains-abé arutaboírúna ³⁴ weba sure mayawenkakaq náhníaq sera anonkakaqtáté puramburanútaq abaq atena airí atena mi weh pankeqmaqme wene tónkine abobiahtaq tútu atowana mi kanká áhkokóuwena pokurairé. Sámária suwahpeqte anínká mi weh meqmena páhsintía nahtápéq móatena mitaq wahnahnurairé. ³⁵ Ahbiahraq mi nahtápéqte wáhnáh téhtaré móné náwena wensabé, Subiqmato aní kawerue wahnahnatawéwahnó éna, Íné kouwekonaraq áwú móné íre awehraq kahnaq mó awiníe uraire úwe.

³⁶ Sísaga mi ehwéh aiq teawena Mósísine ehweh síwáhnori anínsábé, Apahránítógá ahnayehráq subiqmato aní tagaronsabé wene iyahnabo aní insebo kasenúwe.

³⁷ Kasenúwana mi anínká Sísansabé, Wene iyahnabo anímé wensabé arutaboiratena séhréh atéh aníne úwana Sísaga wensabé, Arega pokue séhréh atárái anínká miraurai serahnúno úwe.

Sísaga Máhtareq Máhriareqne nahtapeq mío ehwéhne.

³⁸ Sísareq we kéro kereqka pokue mó ke suwahpeq kuwana mibeqté íní wenáwíq Máhtaga Sísá mehweh atena wene nahtapeq meqmena móatowe. ³⁹ Máhtane ónánahwá wenáwíq Máhriáe. Máhriaga Sísane ehweh iranieéna wene aigárápi tútuue míowe. ⁴⁰ Tútuue míowana Máhtaga táhutahuq kawerinieéna áhnte ahwímínú púana wene arupipeq iwíáh kikirúwe. Iwíáh kikiréna Sísaba séna wensabé, Néne Wahnahno, nénónánahga núwéhraha áhnte ahwímínunsabé arega anetaníbo iwíáhono? Íné séhréh ato teawo úwe. ⁴¹ Teawo úwana Sísaga wensabé, Máhtao, arega áhnte ahwímínónayabé arene arupipeq iwíáh kikiróne. ⁴² Peh morá náneqsabé iwíáhúno. Máhriaga mina kiotaiki naneqsabé arutaboírúna aiq omaq maréhraq itega we íre saiqnariayehe úwe.

11

Púrerirataq mahrarero ú ehwehne.

(Mátíyu 6.9-15, 7.7-11)

¹ Mó tanáhráq Sísaga móbeq ména púreréna parabagúwana we kéro anínká wensabé, Itene Wahnahno, Sóniga we kéréh keyábé púreq ehwéh síwáhnorurainserah íwáhnorúno úwe. ² Úwana Sísaga sensabé, Púrerirataq mahrarero.

Iteriboo, arenáwíq pankerone.

Arega mah kehíná kéhíná wahnah wahnah aritahna tanáhráq apubúue ábóraragúno ato.

³ Mó wehekáh mó wehekáhnue itene táhutahuq awehraq kirabo aito.

⁴ Mó kegá ahbabáraitáhmé itega minayabe íre ahrreraq masa peh suone. Itega mi-raúnanserah itene ahbabáq moq íre ahrreraq matiahno.

Ahbabáqka ite saiqnariahrahirabeq íre móito.

Miraue púreroro úwe.

⁵ Sísaga we kéro keyabé mó mahraréna, Mó kehiná suwahpeqte arene iyahnabo anínká inokáhnabubu sínah are tópah tabonahinaraqmé anerinibo? Mi tanáhráq arenawahrah aniné nahtapeq pokue áhrabé, Irigue tópah nánio ue ineh inehinkehe. Ineh ineheé, ⁶ Néne iyahnabo anínká amahnága íre wahtopeqte sirana tópah tabonahunsabé iriwe tópah náninana kiraboono teawinkéhe. ⁷ Teawinana arenawahrah anínká wene máhriqpeqté iraréna, Ahqáho. Onsa aiq paiqmarena néne animárinseq sugonayabé túbáh agúno éna, Íre iriwe aweráhuge teawinkéhe. ⁸ Teawena, Inehi anímé nánuwahrah aní míéhsábé anetaníbo. Inokáhpeq puana íre náwiníe íwíáhínaraqmé túbáh agineho. Túbáh aginehboq peh píribahriue, Nánio. Nánio úno. Nánio inaraqmé arenawahrah anínká mó íwíáhéna are íre kéh náneqmarí irigue náwinkéhe. Mina inserah púrerirataqmé apubúue túbáh agiyehboq peh mótaq mótarue teawéro.

⁹ Teiníboq írátíáhro. Itega púrerirataqmé náiyó ira naneq náinkéhe. Págegeue kabarirataq ábórarínaq taganeheqmóe. Onsaraq pakobakoirataq siitankéhe. ¹⁰ Nánio i anínká meyankehe. Kabari anínká ábóraq marankéhe. Onsaraq pakobakoi anímé Manikánka siatahnana nahupeq kibekinkehe úwe.

¹¹ Sísaga mó mahraréna, Arenahninká arensabé, Paseh nánio ínaraqmé arega wehe náwiníbo? Írakaumo. ¹² Wega, Iyah oyérá nánio ínaraqmé tobinahrá náwiníbo? Írakaumo. ¹³ Ite sibowáreh ahbabároraho keéqmé itene animárí peh kaweq naneq nári nárino mino. Íópeqté Ítéribógá íre ahbabárorahi aní ména Wenawa eqmaranae. Minayabe wensabé, Arenawa ínéba eqmaro irarinaraq areba eqmaranawire úwe.

*Owainawanka Sísá séhréh atéhre éra péhe éhwéh iraru ehwéhne.
(Mátíyu 12.22-30; Máhka 3.20-27)*

¹⁴ Owainawanka wehukení subiqmaq subiqmarú púana we ahriahri íre ehwehnorahúwe. Íre ehwehnorahúwana Sísaga mi owáináwánsabé pokúno atowana pokúwana mi anínká ehwehnúwara áhnte tago kegá áhtenuwe. ¹⁵ Áhtenuwara mó kegá mahraréna, Owainawamariné wahnah wenáwíq Pésébúríga Sísá págege atena séhréh atéh púana wega owainawamarí kaqsuáhráhire éra seye náhenéra ehmuniq éhmúníruwe. ¹⁶ Ehmuniq éhmúníruwara mó kegá Sísaga ahbabárinkeheéra áhwárawe tagéra sega wensabé, Manikánka séhréh atahnaraqmé íópeqté íre tagariona naneq sokigi aio uwe. ¹⁷ Uwana Sísaga sirupipeqté íwíáh tagéna sensabé, Wahba márakórápéqté kégá seye ebehirataq sainkoneherawoe. Minayabe se sainkéra págegeue morá ké íre míahrahowe. Sensuwahraheq seye ebehirataq sainkoneherawoe. Minayabe se moq págegeue morá ké íre míahrahowe. ¹⁸ Owainawanseq wenawahraheq ebehotaq tahirímé se sainkéra árahue págegeue míagehbo? Írakaumo. Íre págegeue míahrahowe. Itega péhe éhwéh mahraréq, Owainawamariné wahnahnka íné séhréh aintéh púana owainawamarí kaqsuáhráhuge ewe. ¹⁹ Ínéga owainawa kaqsúótáq owainawane wahnahnka séhréh aintéhtáq tahirímé ite kéiráh kégá owainawa kaqsúáhtáq insega séhréh arítéh iripo? Ite kéiráh kégá itene ehwehnsabé íre tábúsoréhre aítáhwe. ²⁰ Manikáne Awanka págege aintena séhréh aintéh púana owainawamarí kaqsuq kaqsuruge. Mina tagéq Manikánka wahnah wahnahni sansá iteba aiq sire éq tagaríáhwe úwe.

Ayahnsa kira wéhyábé pabeqme ehwéhne.

²¹ Sísaga mó mahraréna, Ayahnsa kira wehgá wene pokankakaq iqkakaq sokah sokah atawéna wene nahtapeq wahnahnínaraq wene ménsámehnsá peh kaweqtaq kanae.

²² Mó ayahnsa kira wehgá weba séna wahnahni weh subiqme kaqsuena wene ebeh naneqmarí mewena wene ménsámehnsá saraqme meyan kéhe úwe.

²³ Sísaga mó mahraréna, Wehukeníká íre néne iyahnabo aní míéhmé néne naruo aní míre. Wehukeníká ínereq íre soruparítéh rataqmé wega wehuke karegaráh aruqarurire úwe.

Owainawanka kouwekinsabé éhwéhne.
(Mátíyu 12.43-45)

²⁴ Sísaga mó mahraréna, Owainawanka wehukení auwena pokitaq wání íre kéhrabeq nogena ahrenahrahirabeq kabarire. Kabarirana írakauninsabé iwíáhéna, Ínéga súo náhtápéq seuwekinauge éna ²⁵ áúwátái wehukénipá kouwekire. Kouwekéna wene nah tagehrana aiq kabantá hwe parabarúena aiq kaweraré hre. ²⁶ Kawerarena mó abapete téhraní té áhnte ahbábáq ówáínáwámá rí koweriré hre. Moke mi owáínáwámá rí mi anípá kowíáhwe. Té hwe morá ówáínáwánká mi anípá míéhtáq íre kawerire. Anehemé áhnte owáínáwámá rínká weba míá hnsábé anotahta q íre kawerire úwe.

Manikánka wene ehweh sehgió keyábé kawerowe arité hre ú ehwehne.

²⁷ Sísaga mahrarúta q wene ehweh iro iní nká anotahta q mahraréna, Arenanoga are maqmarena ná h náwunsabe Manikánka wensabé kaweróne até hre úwana ²⁸ Sísaga wensabé, Náinoga maqintonsabe Manikánka kaweróne atena peh wene ehweh irera sehgió keyábé anotahta q kawerowe arité hre úwe.

Sísansabé, Óta q sansánúno u ehwéhne.
(Mátíyu 12.38-42; Má hka 8.12)

²⁹ Áhnte wehukégá Sísaba sáhurí ówana wega sensabé, Ite amahnága oga míáh kéwé áhnte ahbábáq kée. Itega iraréq, Manikánka are aiq púta q séhré h até hre tagariane heéq óta q sansánúno teni teninowe. Sónaga sóreq wanípéq tupekúta q Manikánka óta q sansá miraúwe. Peh morá mi sansá teienaq iwíáhue tagagehe. Ínéga óta q sansá mó íre sokigi ainíe. ³⁰ Níníbe suwahpeqte kégá Sóna tagé ra Manikánka miraú otá q sánsá tagowe. Amahnága oga míáh kégá íné wehukení úku aní tagé ra Manikánka miraína otá q sánsá tagagehe. ³¹ Sórómóniga Ísara kerá q wahnahnúta q wá hnaupéqte kéné wahnah iní nká wene ahte bia éhwéh iraníe éna íre wahtopeqte weba súwe. Teiníboq írátíáhro. Amahnága iteba míó ánimé Sórómóni kiotaiku aní múge. Mi iní nká Sórómónine ahte bia éhwéh ironserahme árahinsabé néne ehweh íre iraho? Minayabe Manikánka ehweh aitahna taná hraq mi iní nká iriwe ména itensabé ehweh aitan kéhe. ³² Níníbe suwahpeqte kégá ahbabáruwana Sónaga ehweh koreriuta q wene ehweh irera sene ahbabáq sansa suera kaweqta q míówe. Minayabe Manikánka ehweh aitahna taná hraq Níníbe suwahpeqte kégá iriwe méra ite amahnága oga míáh keyábé, Íre kawerowe éra ehweh aitagéhe. Amahnága iteba míó ánimé Sóna kiotaiku aní múge. Níníbe suwahpeqte kégá Sónane ehweh írónserahme árahinsabé néne ehweh íre iraho?

Itene iurame itene inonkane árahmu tahnsane i ehwéhne.
(Mátíyu 5.15, 6.22-23)

³³ Sísaga mó mahraréna, Wehukeníká árahmu keqmaréhtá q kopípéq tahbe tehnopeq íre máré hre. Pá h kété raté íre akariaré hre. Írakaumo. Nahupeq kibeko kégá kawerue tagagehe éna árahmu tahberapeq máré hre. ³⁴ Arene aurame arene anonkata q kéh árahmú tahnsáne. Arene auranka kaweq naneq tagehnaraq arene arupipeq téhranae. Arene auranka ahbabárorahi naneq tagehnaraq arene arupipeq sunkíkírinae. ³⁵ Arene arupipeqte té hrehme sunkíkírínehboq áwéh panantá gína q tagaríáhro. ³⁶ Itene iwíáh hopipéq íre sunkíkíríria peh moke té hrahnaraq árahmuga moke nahupeq té hrehnserah itene iwíáh hopipéqte té hrehnka itene inonka moke téhranae úwe.

*Péhrasi kegá ahabárunsabé Sísaga ehweh arito ehwéhne.
(Mátíyu 23.1-36; Máhka 12.38-40; Árúka 20.45-47)*

³⁷ Sísane ehweh parabagúwana Péhrasi anínká wensabé, Néne nahtapeq táhutahuroyehboq máho úwana Sísaga we kérena táhutahuq nanaúwe. ³⁸ Sísaga wene ayahnkara íre pabeq paberia pehipi nónsabe mi anínká áhtenúwe. ³⁹ Áhtenúwana Sísaga wensabé, Itega káhpukákq páretahakákq pabeq paberotaq peh ábórapeq pabeq paberéq arupipeq íre pabeq paberowana peh náwíqkakaq mitaq kéhre. Mina onserah itene inonka pabeq paberowana itene irupipeqmé aebó íwíáhwé áhnte ahabábq íwíáhwé mitaq kéhre. ⁴⁰ Ite múguwahgu saiyo animarí móe. Manikánka íre peh morá ábóraq kéh náneq miraia kopípeqté náneqmarínkákq miraro mino. ⁴¹ Ite matiáh náneq mó ke wehwehue nárieq séhréh arítáhro. Mirairataqmé moke matiáh náneq peh kaweqtaq kanae úwe.

⁴² Sísaga mó mahraréna, Péhrasi keo, moke itene sotápéqté ménsáméhnsá saraqme abapete itaréitaré matawéq peh morá mewe Manikáne arambehri mirao ke síéwe. Kawerowe. Pehgáriq naneqmarí táwíomé kímé náwahbiamé moq saraqme síéwe. Kawerowe. Mi sansá sehgieq íre súáhro. Peh kaweqtaq mé sansamé Manikánsabe irutaboirme mi sansátaré íre sehgiówe. Íre kawerowe. Mi sansánkákq sehgióro. Íre miraonsabé Manikánka kamah ainehboq tábúsoqme sansánoro úwe.

⁴³ Sísaga mó mahraréna, Péhrasi keo, ite Asiu kené momiwí nahtápéq kaweqtapéq méyabe iuwahbeh ke wóe. Ite máhkétirapéq nogótáq mó kegá ite mehweh aiteyabe iuwahbeh ke wóe. Minayabe Manikánka kamah ainehboq tábúsoqme sansánoro. ⁴⁴ Pusa ké maisia máiq kéhrabeq mó kegá íre tagia mitaq pehipi nogówe. Mina inserah itene iwíáhipeq kambaresa náneq tahnsá kéhrara mó kegá íre tagahwe. Minayabe itewe pusa ké maisia máiq tahnsa móe. Manikánka kamah ainehboq tábúsoqme sansánoro úwe.

Mósísine ehweh síwáhnoru kegá ahabárunsabé Sísaga ehweh arito ehwéhne.

⁴⁵ Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnorú anínká Sísansabé, Arega irarénawe itensabé moq ehweh aitahne úwe. ⁴⁶ Úwana Sísaga mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro keo, Manikánka ite moq kamah ainehboq tábúsoqme sansánoro. Mósísine ehweh áhnte pagégé éhwéh púaq itega síwáhnorowara íráh kégá íre sehgiórahowe. Segá íre sehgiórahonsabé itega mi ke pehgárita q íre séhréh arítáhwe.

⁴⁷ Itene igaqnaréhga Manikáne ehweh iraru ke subiq súówe. Subiq suera maisarówaq ite maisarórabeq itega ebah pentabaráhwe. ⁴⁸ Itega miraome aneq sansánoro? Itene igaqnaréhga kaweq ke subiq súónsabe itega sene ahabábqqsabe, Kaweq sansáne éq anehe mi kawéq ké maisarórabeq ebah pentabaráhwe. ⁴⁹ Minayabe Manikánka tábúsoqme iwíáhéna mahraréna,

Néne ehweh irare kereq síwáhnoro kereq seba eqmaq suanauge. Eqmaq suahnara sega táhmaro síwíoqnéra mó táhmaro subiq suaneherawoe úwe.

⁵⁰ Sísaga mó mahraréna, Segá Manikáne ehweh iraru ke subiq súówe. Manikánka mah marákó marákó mirarotaq téh subiq súótaqte mi ahabábq amahnága oga míáh kéné ahabábq úkire. Minayabe Manikánka kamah ainawire.

⁵¹ Segá wehukení wenáwíq Ábéri ebeq subiq súówe. Anehemé wehukení wenáwíq Sékáráia Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéq míowara subiq súówe. Mi anitéreq moke ákáhpi subiq súó kereqne korahq tunsabe Manikánka amahnága oga míáh ké kamah ainawire.

⁵² Mósísine ehweh síwáhnoro keo, itega ahtebah onsárápété kí kopéq súáhwe. Itewe mibeq íre kibekia mibeq kibekonehe e keyábé ahqáho arítáhwe. Minayabe Manikánka kamah ainehboq tábúsoqme sansánoro úwe.

⁵³ Sísaga mitaq suena máhpeq tuegúwara Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kereqka wensabé abiahnsa atera áhnte ehwéh kasenuwe. ⁵⁴ Sísaga ahbabáq ehweh irarinkeheéra sega mó ehwéh mó ehwéhne kasenéra áhwárawe tagowe.

12

Péhrasi kegá kopéráhpéro sansá pehragahro ú ehwehne.
(Mátíyu 10.26-27)

¹ Peh íregárita q kegá sáhurió púara mó kené sigará músúriówana Sísaga ebeq we kéro keyabé síwáhnoréna, Péhrasi kegá kopéráhpéro sansá pehragahro. ² Amahnága moke kopípéq kéh náneq mókake ábóraraginae. Moke epéqté éhwéh ábóraraginae. ³ Itega sunkíkírabeq iraruro ehwéh mó kegá téhrehabeq iragéhe. Itega nahupeq ehmuniq éhmúnirue irarira ehwéhme mó kegá irera nahnsorapéqté sawai sawaiue irarigehe úwe.

Peh Manikánsabe áhreoro ú ehwehne.
(Mátíyu 10.28-31)

⁴ Sísaga mó mahraréna, Néne iyahnabo anímárinó, teiníboq írátíáhro. Peh itene inonka subiq suahráho keyabé íre áhreoro. Mi kegá iteyuwa íre subiq suahráhowe. Írakaumo. Minayabe sensabé íre áhreoro. ⁵ Teiníboq írátíáhro. Peh morá Manikánsabe áhreoro. Wegá ebeq itene inonka subiqmarena anehe iteyuwa iraipéq suahráhi puaq wensabé anotahta q áhreoro.

⁶ Káriq kabará máhkétirapéq téhtaré pabusa monératé moberíáh kabará paiq-marahráhire. Mina tahnsa káriq kabará Maniká Iteriboga íre abitarúéhre. ⁷ Maniká Iteriboga moke itene iyahqnopeqte iyáhrámé sáhnsahwe tagariéhre. Wegá ite aiq moke tagariéh púaq íre áhreoro. Itega kabaramarí kiotaiko puana Manikánka ite íre abitarúéhre úwe.

Íné Sísane ani muge iraréyabe ayehitéhneho i ehwéhne.
(Mátíyu 10.32-33, 12.32, 10.19-20)

⁸ Sísaga mó mahraréna, Teiníboq írátíáhro. Wehukeníká mó keyabé, Sísane ani muge terinara q mókake íné wehukení úku anínká íópeqté ké míéhrrata q Maniká Iteribonsabé, Néne ani míre teawiníe. ⁹ Arega mó ke míáhtáq ínénsabe, Ahqáho. Íné íre tagarióge aintéhna ra q mókake Maniká Iteribo míéhrrabeq ínégá arensabé ahqáho atena are íre tagarióge atanauge úwe.

¹⁰ Sísaga mó mahraréna, Íné wehukení úku anínsabé níéhrruru aintéh anímé Manikánka insahwé atena íre ahrrera q matianawire. Peh morá Manikáne Awansabé éhrrurui anímé Manikánka íre insahwé atanawire. Ahqáho. Peh ahrrera q matiankehe úwe.

¹¹ Sísaga mó mahraréna, Mó kegá ite táhtoqme ehweh aitanehera irata q itene irupipeq iwíáh kikiriye ho. Segá ite meiqmera Asiu kené momiwí nahtápéqté wáhnáhpápópo q wahba wáhnáhpápópo mó anotah anípápópo móitéhrrata q itega, Aneq ehwéhnonehknono éq áhreiye ho. ¹² Mi tanáhráq Manikáne Awanka irarína ehwéh sokigi ainkéhe úwe.

Ménsámehnsánsabe arutaboiri anínká múguwahgu sansá miraurai ehwéhne.

¹³ Peh íregárita q kegá sáhuriówana mitaqté anínká Sísansabé, Íwáhnoraníno, nániboga pukurairana wene ménsámehnsá nánuwahga moke meraire. Mi ménsámehnsá ákáhta q náninkéhboq nánuwahnsabé ákáhnsaime náwo teawo úwana ¹⁴ Sísaga wensabé, Íné ménsámehnsá saraqme nári nárinkeheéna in sega omaq intáráiro? ¹⁵ In sega omaq intáráiro éna mitaq míó keyabé mahraréna, Ménsámehnsánsabe igará pabekínehboq kawerurero. Íre sene áhnte kéh ménsámehnsánsabé wehuke oga míahrahowe úwe.

¹⁶ Sísaga mah pabéqmé éhwéh mahraréna, Anotah wehné so áhnte ménsámehnsá iráirana ¹⁷ wewe náhenéna, Áhnte ménsámehnsá matiónsábé ehq saharanínkono uraire.

¹⁸ Eheq saharanínkono íwíáhéna, Íné mahrainie éna néne ménsámehnsá kéh náhmárí sokoruqme mó anotah nahmárí pearena néne áhnte mensáméhnsá mipéq sáharanie. ¹⁹ Mipéq sáharáhnaraq mahra íwíáhinie. Néne matió ménsáméhnsá áhnte opéq awehraq kanae. Minayabe amahnága túbáh aginie. Táhutahurinie. Iwíáh íwíáhéna ábáhrinie íwíáhurstaire.

²⁰ Iwíáhurstairana Manikánka wensabé, Múguwahgu saiyo aní móne. Ihora penahnarag are pukiniewóne. Minayabe are áhnte matiahna mensáméhnsámé inseréhga awaq miagéhbo uraire. ²¹ Maniká Iteribonsabé íre sirutaboiria peh sene ménsámehnsánsabe sirutaboiro kewé teawú aní tahnsa ké wóe úwe.

Itene irupipeq iwíáh kikiriyeho ú ehwehne.

(Mátíyu 6.25-34)

²² Sísaga we kéro keyabé mahraréna, Teiníboq írátíáhro. Mah marakóipéq mé tanahráqsábé itene irupipeq iwíáh kikiriyeho. Aneq naninkono? Aneq korósí sukiwianínkono íre iwíáhoró. ²³ Oga méwé íre peh morá tópah nahnagae. Itene inonkame íre peh morá aneraneré naneq mire.

²⁴ Kúqnu tagéq ahtebahro. Mi kanká ménsúmehnsú íre uqmaréhre. Sene táhutahuq tahbé íre kéhre. Minayabe nera kéhtáq íre koawaqmena méaréhre. Manikánka mí kansábé iwíáhéna pehipi kiraboire. Itewe wehuke puana Maniká Iteriboga itensabé anotah iwíáhéna kawerue kirabo aitéhre. ²⁵ Arega arene oga mé tanahráqsábé iwíáh kikirinaraqmé ábátáq mérearahráhiro? Ahqáho. Írakaumo. ²⁶ Itene oga mé tanahráq ábátáq mérearahrá íre únayabé mó naneqmarínsábé aneqsabé iwíáh kikironehbo?

²⁷ Uworapeqté náneq kirena kaweq ará íyéh tagéq ahtebahro. Uworapeqté náneqka íre arambehrire. Korósí íre kogahnire. Anotah wahnáh aní wenáwíq Sórómóni naho ména we áhnte mensáméhnsá matawéna anotah kawéq áwáhríq kórósí matiowe. Uworapeqté kaweq ará íyéh náneqka Sórómónine kaweq awahriq naneq kiotaikire. ²⁸ Uworapeqté náneq íre kagai naneq mire. Ihora íyéhrana ahbiah tahnsá kekírataq taginae. Manikánsabe pehgárita q aiq pútare átáh kéó, Manikánka mí kawéq ará sukiwíéhnsábé wega ite moq sukítahráhi mino. ²⁹ Aneq nanehnkono iwíáhéq irupipeq áhnte iwíáh kikiriyeho. ³⁰ Maniká íre tagaríáh kégá minayabe iwíáh íwíáhéra sene sirupipeq iwíáh kikirowe. Iteriboga ite íre mationa naneq aiq tagaríéhre. ³¹ Minayabe Manikánka wahnah wahnahnirabeqte sánsánsábé irutaboiréq sehgióro. Sehgiórataq wega ite íre mationa naneq náinkéhe úwe.

Sísaga kaweq naneq morábí sáhonsabé teriu ehwehne.

(Mátíyu 6.19-21)

³² Sísaga mó mahraréna, Ite sipisípiq nansó táhnsá kéó, íre áhreoro. Maniká Iteriboga wahnah wahnahnirabeq awaq miageheéna aiq omaq itéhre. ³³ Itene ménsámehnsá paiqmaqme mí moné tabonah ke náriéro. Mirairataqmé kagaorahi mensáméhnsá íópeq mitaq sáharagéhe. Mitaq aebó anínká íre aebóorahire. Mitaq wenuqka íre nahrahi puana itene kagaorahi mensáméhnsá peh mitaq kagainawire. ³⁴ Itene kaweq naneq morábí sáharáhrabeqsábé irutaboironeheq móe úwe.

Sísaga, Kouwekonaraqsábé níwénunoro ú ehwehne.

(Mátíyu 24.42-44)

³⁵ Sísaga pabeqme ehwéh mahraréna, Itene korósí sukiareq áréti konahnareq aráhmú keqme tagaríáhro. ³⁶ Sene wahnahnka pahuwirorabeq suena sína tanáhráqsábé wene arambehri anímárí áwénuno serahnoro. Wegá sure onsa pakobakóináraq sega apubúue onsa sioneherawoe. ³⁷ Se tótuqméra sene wahnahnsabé áwénuno anímárhnsábé, Kawerowe aritankéhe. Teiníboq írátíáhro. Sene wahnahnka we áwénuno keyábé iwíáh íwíáhéna áréti konahnuwena sensabé, Tútuoro aritena kirabo aritankéhe. ³⁸ Wegá inokáhnabubupopoq tueina ínaraqpópoq sínaraqmé íre sugia peh wensabé áwénuno keyábé anotahta q, Kawerowe aritankéhe.

³⁹ Anotah wehgá aebó ánínká sína tanáhráq ahtebehtaq tahirímé wega áwénunue wahnahnurawéna aebó ánínká kibekina ínaraq tagéna kaqsúéh irino. ⁴⁰ Minayabe iwíáhue tagahro. Íné wehukení úku anínká ite íre iwíáhira tanáhráq kouwekinauge. Minayabe íwéh panantágínaq níwénunoro úwe.

Kaweq arámbéhrí ánínseq íre kaweq arámbéhrí ánínseqsabé ehwehne.
(Mátíyu 24.45-51)

⁴¹ Pítaga Sísansabé, Itene Wahnahno, arega mah pabéqmé éhwéhmé peh morá itensabé teieno? Mó keyábéákáq terieno kasenúwe. ⁴² Kasenúwana Sísaga mahraréna, Ahtebia ání tábúsoqme arámbéhríi anímé insebo? Wene wahnahnka mi anínsabé, Mó arámbéhrío keráq wahnahnarito atena táhutahuq tanáhráq tópah nário atéhre. ⁴³ Wene wahnahnka kouwekéna teawátái arámbéhrí tábúsoqme mirainsabé tagéna wene arambehri anínsabé, Kaweróne atankéhe. Kaweróne atéhnsabé arambehri aniné aru eyoyóinkehe. ⁴⁴ Teiníboq írátíáhro. Wene arambehri anínká tábúsoqme arámbéhríi puana wene wahnahnka, Moke néne ménsámehnsátaq wahnahnúno atanae. ⁴⁵ Ahbabáq arambéhrí ánínká iwíáhéna, Néne wahnahnka íre apubúue kouwekinae íwíáhíre. Mira iwíáhínsabé mó arámbéhrí wéh áhré subiqmarena múguwahgu kereq táhutahuq néna píah naruq narurire. ⁴⁶ Wega íre iwíáhue áwénunína tanáhráq wene wahnahnka séna mina tagéna anotahtaq kamah awena ehweh íre íráh ké míáhrabeq móatankehe úwe.

⁴⁷ Sísaga mó mahraréna, Arambehri anínká wene wahnahne iwíáh irena íre miráináraq wene wahnahnka anotahtaq kamah awinkéhe. ⁴⁸ Arambehri anínká wene wahnahne iwíáh íre ahtebéna mina ahbabárinana wene wahnahnka pehgárita qkamah awinkéhe. Wehukeníká anotah apéq meyahnáraq anotah apéq awinanao. Mina inserah Maniká Iteriboga wehukení áhnte awena págege atena séhréhíináraq mi anínká Sísane arambehri anotahtaq mirainanao úwe.

Sísaga, Íné wehuke saraq iuwanieéna tutaugé ú ehwehne.
(Mátíyu 10.34-36)

⁴⁹ Sísaga mó mahraréna, Abe kekinai anínká téh kekiaréhhrana tawe abae agire. Mina inserah néne ehwehnka abae aginkeheéna marakóipeq tumíarauge. Ira abae aginserah néne ehwehme apubúue abae agéyabe nuwahbehre. ⁵⁰ Segá mótaq íné íre kaweraintéhra puana amahnága nirupipeq áhnte uméhime mókake kaweraginae. ⁵¹ Ínéwé sainkue míáh ké insahwé aitanieéna marakóipeq tutaire íwíáho? Írakaumo. Peh sainsuanieéna tutaugé. ⁵² Mó karírónání moberíáh méra apahránítógá néne ehweh sehgiówara mó téhránítégá íre sehgioya puara sainkue míáhwe. ⁵³ Mó mapéq abowáreq wenahnínseq sainkue míehye. Mó mapéqmé anowareq ayahunkawareq sainkue míehye. Mó mapéqmé ahrahnawareq anahbukawareq sainkue míehye úwe.

Wehukega néne arambehri íre ahtebahrahowe ú ehwehne.
(Mátíyu 16.2-3)

⁵⁴ Sísaga weba míó keyabé mó mahraréna, Ibonuqna kéhtáq ibonsinae irarewana ibonsire. ⁵⁵ Áúnorahntáh kéhtáq patahinae irarewana patahire. ⁵⁶ Kopéráhpéro keo, itega ibonuqnankákáq áúnorahntáhnkakaq ahtebéqmé aneqsabé ínéga amahnága mirau arámbéhrí íre ahtebahrahoo úwe.

Apubúue insahwé ato ú ehwehne.
(Mátíyu 5.25-26)

⁵⁷ Sísaga mó mahraréna, Kaweq sansámé aneqsabé íre iwíáhue mirao? ⁵⁸ Mó anínká are ehweh atanieéna anotah wahnáhbá meqme kinaaraq ahtapeq kirataq we insahwé ato. Ehwehorabeq kirataq wega are anotah sahsí móatahnaraq wega párisiba móatahnana sega are karábúsiipéq móatéhboq insahwé ato. ⁵⁹ Teiníboq írátíáhro. Karábúsiipéq móatahnara

Íre apubúue soraq auwaneherawoe. Ebeqme anotah apéq paiqmarehnaraqmé anehe soraq auwagéhe úwe.

13

Ahbabáq sansa íre súéhrrataqmé pukoneheqmóe ú ehwehne.

¹ Mi tanáhráq táhmaro míó kega Páhíratiga miráú ehweh Sísa teawúwe. Kehrari marákórápéqté kégá Sarúsarama suwahpeq Manikánsabe titiruwana Páhíratiga se subiq súáhro aritowe. Subiq súáhro aritowara subiqmárówara pukutaq sene korahqkákáq titiro naneq kané korahqkákáq moráráq mitaq kowe. ² Páhíratiga miráú ehweh Sísa teawúwana wega sensabé, Pukuro kené ahbabáq moke mó Kehrari marákórápéqté kéné ahbabáq aiq kiotaiki puara mina tahnsa pukurowe íwíáhoo? ³ Írakaumo. Teiníboq írátíáhro. Iteitene ahbabáq sansa íre súéhrrataqmé ite moq moke pukoneheqmóe. ⁴ Síróáma marákóráq íre wahto íópeq pewe kiría ébáh náh sokoguraitaq 18 wehuké pukurowe. Pukuro kené ahbabáq moke mó Sarúsarama suwahpeqte kéné ahbabáq aiq kiotaiki puara mina tahnsa pukurowe íwíáhoo? ⁵ Írakaumo. Teiníboq írátíáhro. Iteitene ahbabáq sansa íre súéhrrataqmé ite moq moke pukoneheqmóe úwe.

Sera íre íyéh áwánkánsábé pabeqme ehwéhne.

⁶ Sísa mah pabéqmé éhwéh mahraréna, Wehne sotápéq nah naneq será íyéh áwánká kíréhrrana wega sera sabátáhrurairana Írakaunuraire. ⁷ Írakaunurairana wene sotáq arambehri anínsábé, Apahtáro ópéq ínégá mah awánká sera sabátáhruraugana Írakaunuraire. Apiruo. Aneqsabé néne marakóraq pehipi kehro urairana ⁸ sotáq arambehri anínká wensabé, Amahnága pehragéna sera iyankéhboq ínégá áwahipeq ubuqme káhone seq maisarahkana ⁹ mó opéq iyahnaraqmé kawerinae. Íre iyahnaraqmé apiruankéhe uraire úwe.

Ahrena ahrena wehekáh Sísa owainawanka áwíoqno iní kawerato ehwéhne.

¹⁰ Ahrena ahrena wehekáh Sísa Asiu kené momiwí nahtápéq síwáhnorúwana ¹¹ abobia káuqmunia iní mitaq míowe. Owainawanka 18 opéq mi iní áwíoqno púana we taebewe nogena íre iriwe nogoráhú iní míowe. ¹² Sísa mi iní tagéna wensabé, Mahbeq súno éna arene awahre kaweratóge éna ¹³ wene ayahnkaratáté táhtoqnowana apubúue irigéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atowe.

¹⁴ Sísa mi iní ahrena ahrena wehekáh kaweratonsabe mibeqté wáhnáh ánínká abiahsanéna míó keyabé, Arambehri wehekáhmé abapete morá wéhékáh míre. Mó anínká arene awahre kawerateyabe awinaraqmé arambehrié wehekáh sero. Ahrena ahrena wehekáh awahre kaweraiteyabewé íre sero úwana ¹⁵ Sísa mina tahnsa íwíáho keyábé, Kopéráhpéro keo, ahrena ahrena wehekáh itene kamarí wání nageheéq wiraipeqté meriqmeq wánítapeq mórítáh mino? ¹⁶ Mah inímé Ébárahma kahnáh ínínirana owainawanka íregárita opéq 18 opéq áwíoqnehrana ínégá ahrena ahrena wehekáh kaweratómé aiq kaweq sansánu mino úwe.

¹⁷ Úwara mi ehwehnúnka sene sirupipeq pó púara wene naruo anotah siyehitówara áhnte mó kega Sísa miráú arámbéhri tagéra iwíáh iwíáhuwe.

Pehgáriq ayúnsábé pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 13.31-32; Máhka 4.30-32)

¹⁸ Sísa mah pabéqmé éhwéh mahraréna, Manikánka wahnah wahnahnime aneq tahnsáne ue teinínkono? Anere pabéqmé éhwéh teinínkono? ¹⁹ Manikánka wahnah wahnahnime awánká ayu pehgáriq ayú tahnsane. Wehukénínká mi pehgáriq áyú wene sotápéq uqmatairana kirena anotah úkéna moke mó mensáméhnsá kiotaikire. Awankánirana kabaramarínká séra ayahnaweraq sene nah piáhwe úwe.

*Muoráhi naneqsabé pabeqme ehwéhne.
(Mátíyu 13.33)*

²⁰ Sísaga mó mahraréna, Manikánka wahnah wahnahnime anere pábéqmé éhwéh teinínkono? ²¹ Tírí ínínká muoráhi naneq páráhwaipéq maqme ayahnirana moke múíre. Manikánka íópeq wahnah wahnahnime mina páréti muoráhi naneq tahnsáne úwe.

*Sobuya méhpéhpéq kibekoro ú ehwehne.
(Mátíyu 7.13-14,21-23)*

²² Sísaga Sarúsarama suwahpeq pokinie íwíáhéna pokue moke táhúnipéqkákáq anotah matábúrápéqkákáq síwáhnorinieéna pokúwe. Pokéna síwáhnorue kure kure Sarúsarama suwahpeq koragúwe. ²³ Koragúwana mó anínká wensabé, Wahnah aníno, oga mérapeq awaq míéhra kewé peh táhmaroga awaq mianeherabo kasenúwe.

Kasenúwana Sísaga míó keyabé, ²⁴ Tauntahunue sobuya méhpéhpéq kibekoro. Teiníboq írátíáhro. Áhnte kegá nahupeq kibekonehe íwíáhéra íre kioráhowe. ²⁵ Mibeqté Wáhnáhnká onsa paiqmarahnaaq itega méhpeh iriwe méq onsaraq subírataq wensabé, Itene Wahnahno, onsa siito igehe. Onsa siito irana wega itensabé, Ite eheqte kébo? Ínéga ite íre tagaríóge inawire. ²⁶ Ite íre tagaríóge ínaq itega wensabé, Arereq moráráq táhutahururauna wino. Arega iteruwahpeq íwáhnorurona wino irana ²⁷ wega itensabé, Itewe íre tagaríóge. Ite eheqte kébo? Ite moke ahbabáq ke puaq íné nueq pokoro aitanawire.

²⁸ Ébáráhmareq Áhísáhkireq Sékóporeq moke Manikáne ehweh iraru kereqka Manikánka wahnah wahnahnirabeq míéhraq tagéq peh máhpeq míéhra puaq uwo uwo éq abuy-oraneheqmóe. ²⁹ Íó kiembogirabeqte kéreq íó tupekirabeqte kéreq ébeq ayópéqté mó ébeq ayópéqté kéreqka sure Manikánka wahnah wahnahnirabeq tútuue méra táhutahurigehe. ³⁰ Írátíáhro. Amahnága anotah ke ebeq míáh kéwé mókake Manikánka wahnah wahnahnirabeq anehepeq pehgáriq ke úkoneherawoe. Amahnága anehepeqte kegá ebeq anotah ke úkigehe.

*Sísaga Sarúsarama suwahpeqte keyábé arutaboírú ehwehne.
(Mátíyu 23.37-39)*

³¹ Mi tanáhráq Péhrasi kegá Sísaba séra wensabé, Érótiga are subiq suaníe íwíáhinsabé mahtaq sue pokúno uwana ³² Sísaga sensabé, Mi urínsí íá táhnsá ánínsabé koreaweq mahrarero. Iborankákáq ahbiahakáq owainawamarí kaqsuena awahre ke kaweraritaníe. Apahtáróráq néne arambehri parabaruaníe. ³³ Manikáne ehweh iraru ke peh morá Sarúsarama suwahpeq míówara subiqmaq subiqmaruwara puku pukuuwe. Íné moq Manikáne ehweh iraru anínéna iborankákáq ahbiahakáq ahriinaakáq ínéga íwíáhu ahtápéq pokue arambehrinauge.

³⁴ Sarúsarama suwahpeqte kéó, itensabé nirutaboíraitóge. Itega Manikáne ehweh iraru ke subiq sueq Manikánka iteba eqmaro ke ebahnsatate subiq súówe. Kokórega wene áráhqmari arutaboíréna ahwirinserah áhnte tanáhráq ite wahnahnue séhréh aiteyabe nuwahbehraqme itega ahqáho aintáhwe. ³⁵ Írátíáhro. Ahqáho aintáhnsabé iteruwahpeqme mókake íre kaweraitahnana peh susa náh kanae. Teiníboq írátíáhro. Mókake itega íné pehipi íre tagagehe. Ebeqme mahraréq, Itene Wahnahne áwirue sína anínsabé iwíáh íwíáh atone éq anehe íné tagagehe úwe. (*Buk Song 118.26*)

14

Sísaga wene aiayah mu aní kawerato ehwéhne.

¹ Ahrena ahrena wehekáh Sísaga Péhrasi wahnáh aníné nahtapeq táhutahurinieéna pokúwara mibeqté kegá we awahnkanuwe. ² Wene aiayah mu anínká weba míowana

³ Sísaga mi aní tagéna Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kereqsabé kasenéna, Ahrena ahrena wehekáh awahre ke kaweraritetwé kaweq sansápo úwe. ⁴ Úwara íre ehwehnia peh ehiya míówana Sísaga mi awáhré ání kaweratenana eqmarowe.

⁵ Eqmarena míó keyabé mahraréna, Ahrena ahrena wehekáh itene anipópoq póeráhqpópoq mataipéq tupetiahnaraqmé mi wehekáh pankeqme meruaneherabo kasenúwe. ⁶ Kasenúwara íre teawasa peh ehiya míówe.

Íné pehgáriq aní tahnsa míanie íwíáhúno ú ehwehne.

⁷ Táhmaro táhutahuroneherao kegá kabaréra kaweqtapéq eheq tútuue míanehnkono uwana Sísaga mína tagéna mah pabéqmé éhwéh teriuwe. ⁸ Teriena mó anínká arensabé, Máho ínahwe arega anotah tahutáhúrirarabeq pokirataq anotah weh tútuue míéhrarabeq íre tútuue míahno. Arensabé máho urai anínká mó aní are kiotaqme anínsábé máho urairamo. ⁹ Anotah anínká sínaraq máho urai anínká arensabé, Móbeq míahno. Mó anínká mahtaq tútuue míankehe ínaraq are anotah ayéhítanawire.

¹⁰ Arensabé máho ínaraq ayehrápéq korútuue míahno. Miraínaraq arensabé máho urai anínká tagéna arensabé, Irigue mahbeq kaweqtapéq serútuue míahno atanae. Wega miraínaraq tagehra kegá arensabé iwíáh iwíáh atagéhe. ¹¹ Wewega, Íné anotah aní múge íwíáhínaraqmé Maniká Iteriboga wensabé, Pehgáriq aní míahno atankéhe. Wewega, Íné pehgáriq aní tahnsa míanie íwíáhínaraqmé Maniká Iteriboga wensabé, Anotah aní míahno atankéhe úwe.

Sísaga, Tabonah ke kawerarito ú ehwehne.

¹² Sísaga máho ato anínsábé mahraréna, Arega anotah tahutáhúq kaweraréhna tanáhráq peh morá arene iyahnabo arenawahrah áhnte monéákák keyábé máhoro íre úno. Mó tanáhráq sega arensabé, Máho atera táhutahuq náwigéhe. Mína tahnsanue arene ápeq meyankehe.

¹³ Arega anotah tahutáhúq kaweraréhna tanáhráq tabonah kereq sawenkahnia kéreq aigará soriqnah kereq aura pira kéreqsabé máhoro arito. ¹⁴ Segá are mó naneq íre náweráho puara Manikánka kaweróne atankéhe. Mókake wega kaweqtaq míáh ké iriritahna tanáhráq ápeq awinkéhe úwe.

*Táhutahuronehboq máhoro únsabe pabeqme ehwéhne.
(Máttyu 22.1-10)*

¹⁵ Sísareq moráráq táhutahurú anínká mi ehwéh irena wensabé, Manikánka wahnahnirabeq táhutahurira kewé sirupipeq áhnte eyóyó aginkehe úwana ¹⁶ Sísaga wensabé pabeqme ehwéh mahraréna, Wehga íregáritaq wehekéq kiraboinieéna áhnte tahutáhúq kawerataire. Kaweraréna mi keyábé, Máhoro uraire. ¹⁷ Awehraq tanáhráqmé wene arambehri aní teawena máhoro urau keyábé, Táhutahuq tanáhráqmé aiq awehraq mire. Amahnága máhoro korerio éna eqmataire. ¹⁸ Eqmatairana, Máhoro urairara íre serahúne éhwéh mó anínká mó anínkáue teawátówe. Mó anínká wensabé, Marakó paiqmataunsabé mína koraganau puana íre korahuge urairana ¹⁹ mó anínká wensabé, Íné arambehriéyabe inayáhnkú káho paiqmataunsabé mi kamárí áhwárawe taganau puana íre korahuge urairana ²⁰ mó anínká wensabé, Íné ahre meyó púana íre korahuge uraire.

²¹ Mí arámbéhrí anínká kouwekue sene ehweh wene wahnah teawátáirana anotah abíáhnsánuraire. Anotah abíáhnsánéna wensabé, Anotah ahtápéqkákák pehgáriq ahtápéqkákák peheráh pokue tabonah kereq sawenkahnia kéreq aura pira kéreq soriqnah kereq koweriqme súno uraire.

²² Urairana wene arambehri anínká miraéna kouwekéna wene wahnahnsabé, Aiq miraugarawe sira kewé íre awehraq míáhwe urairana ²³ wene wahnahnka wensabé, Néne táhutahuq áhnte nagehboq sotápéqkákák tanahraipéqkákák wehuke kogabarue

koweriqme súno. ²⁴ Teiníboq írátíáhro. Téh máhoro urau kegá néne táhutahuq pehgáriq naneq íre naneherawoe uraire úwe.

Sísaga, Ebeq kawerue iwíáhé anehe íné séniro ú ehwehne.
(Mátíyu 10.37-38)

²⁵ Sísaga pokúwara peh íregárita q kegá kéro wana wega pabeqme sensabé, ²⁶ Wehukega íné pehipi íre séniragéhe. Wenanoiboreq wene ahrereq wene animárínseq wenábáqmarínseq wenanahnorehreq suahnaraqmé íné sénirankéhe. Wewe awahbeh iwíáh suahnaraqmé íné séniréh ání míankehe. ²⁷ Nánibone arambehri miraunsabé íné awankáta q táhpawe nubi q suagéhe. Ínéga miraunserah miraue séniráhro. Minayabe néne arambehri q túbáh agéna peh we awahbeh arámbéhrí sehgi ánimé né séniréh ání íre míahrahire.

²⁸ Nah pianaína anínká ebeqme iwíáhue tagankehe. Nah pe naneqmarínká ká q wene móneaká q awehraq kahnarqmé anehe pearankéhe. ²⁹ Ebeq íre iwíáhi anínká nahwiahnsanse pearena anehe néne móneaká q íre awehraq kéhre éna mi nah íre pera suankéhe. Tagehra kegá susa náhwíáhsánsé tagéna mi anínsabé awiréh atera, ³⁰ Wega áhwáreh arámbéhrí íre parabaruahrahire oneherawoe.

³¹ Wahnah anínká mó wahnáh ánínseq wene ebeh kereq ebehue subiq suanéhe iwíáhéna ebeq tútuue ména kawerue iwíáhinkehe. We peh 10 táhúséni (10,000) ebehira ke míéhraq wene naruo peh íregárita q 20 táhúséni (20,000) ebehira ke míéhraq kaweq iwíáhi wahnáhnká íre apubúue koebehinkehe. ³² Itene naruo íre subipáhraruahrahúne iwíáhinaraqmé sene naruo míéhraq ahnsaní eqmarankéhe. Itega íre ebehoneheqmúne. Kaweqta q míanehboq póqsuanéhe terio éna eqmarankéhe.

³³ Mína inserah íné séniraníe iwíáhóna anínká ebeqme iwíáhue tagankehe. Peh morá wewene matíéh náneqsabé, Anetaníbo moke suaníe iwíáhi anínká íné séniréh ání míankehe úwe.

Sísaga auqmah soréqsabé pabeqme ehwéh teriu ehwéhne.
(Mátíyu 5.13; Máhka 9.50)

³⁴ Sísaga mó mahraréna, Sóreqme kaweq nanere. Sóreq auqmah úkínaraq árahue kaweraranéhnkono? Írakaumo. ³⁵ Auqmah soréqmé peh abehq úki puq sotápéq kíreh náneq íre séhréh atahrahire. Sotápéq kawerue kirankéhboq seqkáká q auqmah soréq ayahne sotápéq maranéhnkono? Írakaumo. Auqmah soréq peh máhpeq suaneheqmúne. Minayabe iahreaka q ké kawerue írahro úwe.

15

Sipísípiq tabanaginsabé pabeqme ehwéhne.
(Mátíyu 18.12-14)

¹ Táhkísi moné meyáh kéreq ahbabá q kereqka Sísane ehweh iraneheéra weba suwara ² Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka ehmuníq éhmúniréra, Mah anínká ahbabá q sansano ke mehweh aritena sereq morárá q táhutahurire uwe.

³ Uwana Sísaga mi ehwéh irena mah pabéqmé éhwéh mahraréna, ⁴ Iteruwahrah anínká áhnte ka 100 sipísípiq wahnahnirana peh morá ká tabanagínaraq wega anerinabo? Wega íre tabanago kamá rí 99 sipísípiq uwaruntú sahta qme nahrabeq sitena tabanagi ka kogabarue ábóra q marankéhe. ⁵ Ábóra q marahneyabé iwíáh iwíáhéna mi ka sawiwena ⁶ wene nahtapeq pokue wenawahrahreq wene iyahnaboreqsabé síáhrabue sensabé, Néne tabanagi ka ábóra q marónsábé iwíáh iwíáhonehe inkehe. ⁷ Mína inserah íopeqté kégá 99 kaweqta q míáh keyábé peh ákáhta q iwíáh iwíáhowe. Peh morá áhbábá q anínká wene ahbabá q suena Manikáne ani ukíta q íopeqté kégá anotahta q iwíáh iwíáhowe úwe.

Tabanagi monéyábé pabeqme ehwéhne.

⁸ Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Mó inínká nayáhnkú móné matiéhra na peh morá móné tabanagínaraq wega anerinabo? Wegá áráhmu keqmarena nahupeq kabantáhinkéhe. Kawerue kabarue ábóraq marankéhe. ⁹ Ábóraq marena wenawahrahreq wene iyahnaboreqsabé síáhrabue sensabé, Tabanagi moné ábóraq marónsábé iwíáh iwíáhonehe inkehe. ¹⁰ Mina inserah peh morá áhbábáq ánínká wene ahababáq suena Manikáne ani ukínaraq Maniká miéhraqte íópeqté kégá ahababáq súéh ánínsábé anotah-taq iwíáh iwíáhigehe úwe.

Ábákawa kouwekuraitaq wenaboga iwíáh iwíáhúnsabe pabeqme ehwéhne.

¹¹ Sísaga mó mahraréna, Peh morá wéhreq wene ahninkáwáráreq míarowe.

¹² Ábákawagá wenabonsabé, Nániboo, amahnága arene ménsámehnsá saraqme náio urairana sibowágá wene ménsámehnsá saraqme náriátáire.

¹³ Náriátáirana ábákawagá táhmaroraq mitaq ména wene ménsámehnsá sokah sokahue íre wahto wáhnapeqté ké suwahpeq pokéna mitaq míaraitaq wega ahababáq sansa mira aruqarurainsabé wene móné apubúue parabaguraire. ¹⁴ We tabonah ani ukurairana mitaq anotah ehwéhrrairana we arupibiuraire. ¹⁵ Arupibiurainsabé wega mibeqté ániné arambehri aní úkurairana wene wahnahnka, Uworapeq néne póéráhqtaq kowahnahnúno atáráire. ¹⁶ We áhnte arúpibíurairana póéráhqka narotaq sene táhutahuq nahrahurairara mó kegá we íre nówátówe.

¹⁷ Minayabe wene múguwahgu iwíáh suena tábúsoqme iwíáhéna, Nánibone arambehrio ke áhnte topáh kéhranawe íné mahtaq nirupinsabé pukorahuge. ¹⁸ Íné mahtaq suena nánuwahpeq pokue nánibonsabé mahrarinie. Nániboo, ahababárurautaq arereq Manikánseq ahababáraitáráuge. ¹⁹ Ahababáraitáráunsabé mókakewe ínénsabe, Nénahnine íre ainto. Peh arene arambehri aní míankeheé arambehriúno ainto teawiníe éna ²⁰ mitaq suena wen-aboba pokuraire.

We áhníbórá suraitaq wenaboga tagéna arutaboirue pehbeheráh weba kure kogáhkoue nánkóqnarairana ²¹ wenahninká wensabé, Nániboo, ahababárurautaq arereq Manikánseq ahababáraitáráuge. Mókakewe ínénsabe, Nénahnine íre ainto uraire.

²² Urairana abowágá wene arambehrio keyábé síáhrabéna sensabé, Kaweq káhq ambántá apubúue mewe suki atáhro. Wene ayahnkrapí kera suki ateq wene aigárápí súu suki atáhro. ²³ Kaweq kaho áráhq subiqme moráráq táhutahuréq iwíáh iwíáhonehe. ²⁴ Nénahni pukuraime amahnága oga miéhre. We taqnobaguraime amahnága ábóraq miéh púaq iwíáh iwíáhonehe uraire. Segá táhutahuq kawerarera iwíáh iwíáhurowe.

²⁵ Iwíáh iwíáhurowana awahwágá wene sotápéqté séna ábáhruro irena ²⁶ arambehri anínsábé, Aneroo kasenuraire. ²⁷ Kasenurairana, Arenábáq séna awaho ani miéhnsábé arenaboga káho áráhq subiqme nanehe uraire. ²⁸ Urairana awahwágá anotah abíáhnánéna nahupeq íre kibekurairana wenaboga tueyokue wensabé, Máho ue áhrabéna, Aru ukiqmewé kiinsahwé aito uraire. ²⁹ Urairana awahwágá wenabonsabé, Ínéwé áhnte opéq arene arambehri mira aruqaruruge. Arene ehweh íre anterutaage. Ínéreq néne iyahnaboreqka ábáhrigeheé arega méme áráhqmé íre níátóne. ³⁰ Arenahninká ahababáq ininsónseq arene ménsámehnsá parabaruenta sirah arega káho áráhq subiqme nówene uraire. ³¹ Urairana abowágá wensabé, Are nénahni móné. Arereq ínéreq moráráq mía míaúye. Moke matió ménsámehnsámé areneákáq matioye. ³² Arenábáq pukuraime amahnága oga miéhre. We taqnobaguraime amahnága ábóraq miéh púaq itega iwíáh iwíáhue ábáhrúnawe ábéhre uraire úwe.

16

Ménsámehnsá tínáhuue mirai anínká miraurainsabé pabeqme ehwéhne.

¹ Sísaga we kéro keyabé mó pabéqmé éhwéh mahraréna, Áhnte monéákáq wéhné ménsámehnsátaq arambehri anínká auráq átáriraire. Átárirairara mó kegá wene wahnahnsabé, Arene arambehri anínká íre kawerue wahnahnire urowe. Urowana wene wahnahnka irena ² mi anínsábé áhrabue kasenéna, Arene áhwára áhwára sansánsábé teniémé aiq pútaq ehwéhpo? Tenio. Arega néne ménsámehnsá moke kawerare mókake minawari íre wahnahninkehe uraire.

³ Urairana mi anínká wewe náhenéna, Néne wahnahnka kaqnuahnaraqmé aneq arámbéhrí ininkono? Íné nonáwehq ube arámbéhrí íre miraorahuge. Móneyabé ineh ineheyabé áhnte niyehitehre. ⁴ Íné iwíáhume tínáhuakáq kegá néne iyahnabo úkigehboq sene tínáhu maratarinie. Miraonaraqmé mókake néne arambehri íre kahnaraq sega íné mehweh aintera sene nahtapeq máho aintera kirabo aitagéhe iwíáhhuraire. ⁵ Wega mira iwíáhéna tínáhuakáq ké síáhrabéna ebeq surai anínsábé, Néne wahnahne tínáhuue árahue kehro uraire. ⁶ Árahue kehro urairana, Obenkisa óéri antéhyá* 100 antéhyá merauge urairana, Mah pepáhqtáq mahraue sehiranúno éna ínéga 50 obenkisa óéri antéhyá awinauge ue sehiranúno teawátáire.

⁷ Anehe surai anínsábé, Néne wahnahne tínáhuue árahue kehro urairana, Wítiwe 100 ambékí merauge urairana, Mah pepáhqtáq mahraue sehiranúno éna ínéga wítiwe 80 ambékí awinauge ue sehiranúno teawátáire.

⁸ Wega mina tahnsa urainsabé wene wahnahnka wensabé iwíáh iwíáhéna, We ahtebia áníne uraire.

Mah marákóipéqté kegá mah marákóipéqté sánsá aiq ahtebahwe. Minayabe ménsámehnsá paiqmaráhsabé sene sánsánká téhrehraq nogó kéné sánsá kiotaikowe.

⁹ Teiníboq írátíáhhro. Áhnte ke itene iyahnabo míagehboq mah marákóipéqté ménsámehnsá náriéro. Mina parabagína tanáhráq oga mérapeq sega mitaq mehweh aitagéhe úwe.

¹⁰ Sísaga we kéro keyabé mó mahraréna, Pehgáriq arámbéhrí kawerue mirai anínká anotah arámbéhrí moq kawerue mirainkehe. Pehgáriq naneq pehipi meyéh anínká anotah naneq moq aebóorahire. ¹¹ Arega mah marákóipéqté ménsámehnsá íre kawerue wahnahninaraqmé árahue oga mía mía arámbéhrí mirainibo? ¹² Mó aniné ménsámehnsá íre kawerue wahnahninaraqmé arega wahnahninkeheéna insega ménsámehnsá airaiq awinkéhbo úwe.

*Téhtaré wáhnáhné arambehri moráráq íre sehgoráhi ehwéhne.
(Mátíyu 6.24)*

¹³ Sísaga mó mahraréna, Arambehri anínká téhtaré wáhnáhné arambehri íre moráráq sehgoráhire. Wega mó wahnáhsabé awahbéna mó wahnáhsabé íre awahbanae. Wega mó wahnáhné arambehri kawerue sehgiena mó wahnáhné arambehri áhwára áhwárainae. Mina inserah itega Manikánsabe irutaboiro sansánkákáq móneyabé irutaboiro sansánkákáq íre moráráq sehgoráhowe úwe.

Sísaga Manikánka wahnah wahnahnirabeqsabé teriu ehwéhne.

¹⁴ Sísaga mah ehwéh mahrarúwara Péhrasi kegá irera móneyabé sirutaboiro puara wensabé awiréh atáhwé. ¹⁵ Awiréh atáhwana wega wensabé, Mó kegá, Ite kaweq ke wóe aitagéheéra arambehriowe. Manikánka itene kopípeq irupipeqté iwíáh tagaríehre. Wehukega iwíáh iwíáh atáh náneqme Manikánka mi nanegsabé abehq náneq mire atéhre.

¹⁶ Wání meri merini aní Sóniga íre sútaq Mósísine ehwehnikakáq Manikáne ehweh iraru kéné ehwehnikakáq kowe. Kowana Sóniga suraitaq Manikánka wahnah wahnahnirabeqte kaweq ehwéh tei teinúne. Teinúnara ómi kegá págegeue mitaq kioráhué iwíáhowe.

* **16:6:** Óéri anome óriwi awankátápéqté sérá anone. Óriwi awánkánsabé éhwéhmé púku anehepeqte séhírámé “Manikáne Púkuipéq Kéh Áwahe Éhwéhne” ue kéhrabeq tagáhhno.

¹⁷ Íópeqkákáq mah marákó márakóákáq mókake tabanaginae. Peh Manikánka sehgioro i ehwéhmé mi ehwéh pehgáriq íre tabanagorahire.

Sísaga wehga wene ahre kaqsueyabe irarú ehwehne.
(Mátíyu 5.31-32, 19.9; Máhka 10.11-12)

¹⁸ Wene ahre kaqsuena mó ahre meyéh ánínká aiq ahabábárire. Sutai ahre meyéh ánínká moq ahabábárire úwe.

Áhnte monéákáq wéh iraipéq míarainsabé éhwéhne.

¹⁹ Sísaga Péhrasi keyábé mó mahraréna, Menah áhnte mensáméhnsánkákáq wéhgá kaweq ambántámáří aneranerue ména ahriahri kaweq tahutáhúq naruq narururairaire. ²⁰ Wega miraurairana tabonah náonkakáq ání wenáwíq Árásárúsi áhnte mensáméhnsánkákáq wéhné ogesáh ogesáhrapeq tútuue ména ²¹ mi wehné táhutahuq apipi nanieéna mitaq míarairana iamárinká séra wene náo wana wananurowe.

²² Tabonah ani pukurairara íópeqté kégá wenawa meqmera Maniká míéhrabeqte aní Ébáráhmaba móátárowana áhnte mensáméhnsánkákáq wéh moq pukurairara maisiarówe. ²³ Maisarówana wenawanka iraipéq ména anotah erurairana kamahurairaire. Wega senahpeq tagarairara íre wahtopeq irerebeq Ébáráhmareq Árásárúsireq moráráq míaroyana tagarairaire. ²⁴ Tagéna Ébáráhmansabé áwíahraqséna, Ébáráhma nániboo, ínénsabe arutaboirainte Árásárúsi eqmarehnana wene ayahnkara wánípipeq pámbáhue ninehbíraq tabaintahnana titiríno. Mah iráipéq anotahtaq níerire uraire.

²⁵ Níerire urairana Ébáráhmaga wensabé, Náníbáre. Are oga míarona tanáhráqmé áhnte kawéq náneqkákáq míaronana Árásárúsi tabonah ani míarairaire. Minayabe iwíáhue tagáhno. Amahnága we mahtaq kaweqtaq míéhrah arewe mitaq kamahóne. ²⁶ Móme ite ákáhpi mentú kéhnsabé mahbeqté kégá míbeq íre tuoráhúnara míbeqté kégá mahbeq íre kioráhowe uraire.

²⁷ Urairana wega Ébáráhmansabé, Nániboo, Árásárúsi nánibone nahtapeq eqmaro. ²⁸ Mitaq náníbáqmari moberíáh míáhwe. Mah iráipéq anotah érirabeq se moq siyehboq Árásárúsiga sensabé, Itene ahabábáq sansa sueq kaweqtaq mía míaooro korerinkéhe uraire. ²⁹ Urairana Ébáráhmaga wensabé, Sega Mósísireq Manikáne ehweh iraru kereqne ehweh matíáhwe. Mina iragéhe uraire. ³⁰ Urairana, Ahqáho. Sega mina íre iragéhe. Pukia anínká oganúkéna korerinaraqmé se irera sene ahabábáq sansa suaneherawoe uraire. ³¹ Urairana Ébáráhmaga wensabé, Sega Mósísireq Manikáne ehweh iraru kereqne ehweh anetaníbo íwíáhirataqmé pukia anínká oganúkéna terinaraq sega wene ehwehnsabé moq anetaníbo íwíáhéra kaweq ke íre ukoneherawoe uraire úwe.

17

Ahabábáq sansanká aiq pútare atona sansá saiqnaruhráhi éhwéhne.
(Mátíyu 18.6-7,21-22; Máhka 9.42)

¹ Sísaga we kéro keyábé mahraréna, Síúgio kewé anotah ahabábárowe. Mah marákó márakóipéq ahabábárorahi sansá peh kagaire. Áúgii anímé ahabábáq áhwáreh puana Manikánka anotahtaq kamah awinawire. ² Wehukenínká ínénsabe aiq pútare aintéh aní ahabábáq sansa áúgi ínaraqmé anotahtaq íre kawerire. Áúgii anínká káriq aní áúgi ínaraqmé wene anuopi anotah ebáh táhru táhruue púrúrúia káwéhúpípéq tuparuahnana wánípipeq tupekitaq tahirímé aiq kaweri irino. Iteite kawerurero úwe.

³ Sísaga mó mahraréna, Arene iyahnabo anínká ahabábárinaraq ehweh ato. Ehweh atéhnaq wega arensabé, Íre kaweruge. Móme íre mirainie ínaraqmé insahwé ate wene ahabábáqsabe mó íre iwíáhúno. ⁴ Wega peh morá wéhékáh abapete téhtaré tánáhráq are

ahbabárue ue anehe wega, Íre kaweruge. Mi ahabábáq suaníe ínaraqmé wene ehwehnsabé aiq pútare ate wene ahabábáqsabe íre iwíáhúno úwe.

Sísaga aiq pútare atéh sánsánsábé teriu ehwéhne.

⁵ We kéro kega Sísansabé, Itega kaweqtaq aiq pútare atanéhboq séhréh aito uwe. ⁶ Séhréh aito uwana wega sensabé, Arene iwíáhwé awanká ayu pehgáriq ayú tahnsa kahnaraq itega anotah awánkánsábé, Are sawikue móbeq sóreq waní káwehupípéq kogahno irataq mi awánkánká itene ehweh sehginawire úwe.

Sísaga kaweq arámbéhrí áníné sánsánsábé irarú ehwehne.

⁷ Sísaga mó mahraréna, Wahnah korégá wene arambehri anínsábé, Néne sip- isípiqtaq wahnahnúno anehe néne sotápéq koarambehriúno atéhrana tupekinaínara wega sotápéqté arámbéhrí suena wene wahnahne nahtapeq sine. Wene wahnahnka wensabé, Aiq míre. Sewe náhno inabo? ⁸ Írakaumo. Wahnah korégá wensabé, Néne táhutahuq tíare tahberapeq mewe ménánio éna ínégá nawe parabarúáhnaraq arene táhutahuq nankehe inae. ⁹ Minawé peh arambehri aniné arambehri puana wega miraitaq wahnah korégá kaweróne inabo? Írakaumo. ¹⁰ Mina inserah Maniká itene Wahnahne ehweh sehgióro. Kawerue sehgieq parabarueq iwíáhéq ite íre kaweq arámbéhríúna anímárrí múne. Itega miraúnawe peh itene arambehri wire oro úwe.

Sísaga kawerato anínká kouwekue kaweróne ato ehwéhne.

¹¹ Sísaga Sarúsarama suwahpeq pokinaútaq wega Sámária marákóákáq kótaikue Kehrari marákóákáq kótaikue ¹² mó ke suwahpeq kúwara inayáhnkú ké anotah naonkákáq kégá weba suwe. Mó ke insoq sitéhneho éra sega móbeq iriwe méra ¹³ áhrabéra, Sísao, are anotah aní móne. Arutaboairaito uwana ¹⁴ Sísaga se tagéna sensabé, Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kébá pokue itene náo kaweraginsabé sokigi aríéro úwara pokue ahtapeq kutaq sene náo kaweragúwe.

¹⁵ Peh morá anínká wene náo kaweragú tagéna kouwekue Manikánsabe anotahtaq iwíáh iwíáh atena ¹⁶ Sísane aigárápí abiah maraipérué káúqmunue iwíáh iwíáh atena kaweróne atowe. Mi anímé íre Asiu aníne. We Sámária marákórápéqté áníné. ¹⁷ Sísaga we kasenéna, Inayáhnkú kaweraitóge. Mó abapete itaréitaré anímárrí eheq míaho? ¹⁸ Aneqsabé peh morá wáhnaupeqté anínká kouwekéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atehro éna ¹⁹ wensabé, Irigue pokúno. Aiq pútare aintahnaga kaweratéhre úwe.

Sísaga tuina tanáhráqsábé éhwéhne.

(Mátíyu 24.23-28,37-41)

²⁰ Péhrasi kegá Sísaba séra wensabé, Manikánka wahnah wahnahnína tanáhráq ahkake sinabo uwana wega sensabé, Manikánka wahnah wahnahnína tanáhráq wehukega siuratate íre tagahrahowe. ²¹ Wehukega, Mahtaq kéhre. Mitaq kéhre íre irarerahowe. Manikánka wahnah wahnahnime amahnága ite míáhrabeq ábórarire úwe.

²² Sísaga we kéro keyabé mó mahraréna, Mókake itega íné wehukení úku aní túóna tanáhráq níwénunue irutaboiréq íre tagagehe. ²³ Mí tanáhráq sinaínaraq mó kegá, Mitaq koragahro. Mahtaq seragahro teírataq sene ehweh íre aiq pútare arítáhró. ²⁴ Sokeqsúéhrena apubúue moke íópeq téhrehnserah íné wehukení úku aní túóna tanáhráq tuinauge. ²⁵ Téhwe mah tanáhráq wahnahno kegá ínénsabe, Iuwahriehre aintera kamah aniera nubiú suagéhe.

²⁶ Naho naho Nóah mío tanáhráq wehukega ahababáréra miraunserah íné wehukení úku anínká tuinie onaraq mi tanáhráq oga míéhra kegá miraigehe. ²⁷ Anotah waní pi- anaú tanáhráq wehukega ahababáréra ahriahri miraunserahnéra táhutahuréra ábáhréra pahuiruwana Nóahga wene sípiipéq kibekúwana anotah ibónsúwana wání pionka moke subipáhraruowe.

²⁸ Mó aní wenáwíq Árótae. We wáhnaupéqté ké suwahpeq Sóróma suwahpeq míotaq mi kegá íre irasa ké méra táhutahuréra paiqnanánéra ayu uqmarera nah pearówana ²⁹ wega mitaq suena pokútaq íopeqté irobina tuwara mi ke moke tabikue pukuwe. ³⁰ Mina unserah íné wehukení úku anínká tuinaona tanáhráq wehukega táhutahuréra seyene arambehri miraéra ahwiminirataq tuinauge.

³¹ Mi tanáhráq sinaraq máhpeq míéhrataq itene ménsámehnsá meyaneehéq nahupeq kibekiyeho. Mina inserah sotápéq míéhrataq itene nahtapeq kouwekiyeho.

³² Manikánka Árótae ahre kamah awunsabe ahrreraq matiáhro. *(Stat 19.26)*

³³ Wehukeníká peh wewensabé arutaboirena peh wewe awahbeh iwíáh mira aruqaruri anímé oga mérapeq íre awaq miahráhire. We awahbeh iwíáh suqsuri anímé oga mérapeq awaq miankéhe úwe.

³⁴ Sísaga mó mahraréna, Íne wehukení úku anínká túónaraq mi tanáhráq inokáhpeq téhranité morá máhriqtáq sugéhrataq Manikánka mó aní merena mó aní mitaq auwanae.

³⁵ Téhrinítégá aboyanirataq mó iní merena mó iní mitaq auwanae. ³⁶ [Téhtaré wéhgá sotapéq arampehrirataq mó weh merena mó weh mitaq auwanae úwe.] ³⁷ Úwara we kéro kega wene ehweh irera Sísansabé, Itene Wahnahno, ehqpo uwana wega sensabé, Pusa káné anonka kéhrabeq kúqnumarinká ínsínsíowe úwe.

18

Sísaga pagu paguni kewéínínsabé pabeqme ehwéhne.

¹ Sísaga we kéro kega púreré sansansabé anetaníbo iwíáhéq túbáh agiyehboq peh ahriahri púrerigeheéna mah pabéqmé éhwéhmé teriuwe. ² Mó kené koti ehwéh iwíáhue irena sene koti kaweraritéh wéhgá wenawahpeq ména Manikánsabe íre áhrea mó keyábé íre iwíáh iwíáhurstaire. ³ Mi ke suwahpeq kéweiní ména mi wehbá séyééna wensabé, Níwioqneh aní túbáh aginkehboq ehweh ato teawa teawanuraire. ⁴ Téh séyéuraitaq mi weh anínká wene ehweh íre irena ahqáho atáráire. Anehemé wega mó iwíáhéna, Ínéwé Manikánsabe íre áhrea wehukegabé íre iwíáh iwíáhuge. ⁵ Peh mi inínká ínéba séyééna pagu pagu aintéhnsabé wene ehweh sehginíe. Íre sehgiónaraq wega mó séyééna pagu pagu aintahnaraq nuwahqsoreqninae uraire úwe.

⁶ Sísaga mó mahraréna, Mi wehgá íre kaweqtaq ména mi iwíáhurstaire íráhro. ⁷ Wega miraurainsabé Maniká tagaríáh kegá ahriahri púreq aruqarurirataq Manikánka íre séhréh aritanabo? Wega íre wahto tanáhráq peh túbáh aginabo? Írakaumo. ⁸ Teiníboq írátiáhro. Wega se apubúue séhréh aritanae. Íné wehukení úku anínká mah marakóipéq kiwekona tanahráq mah kegá ínénsabe aiq pútare aintaneherabomo úwe.

Téhq anitégá púreruya sansátaréyábé pabeqme ehwéhne.

⁹ Mó kegá iwíáhéra, Itebataq kaweq ke míone éq, Mó keyábé iuwahriehre uwana Sísaga mah pabéqmé éhwéh mi ke teriuwe. ¹⁰ Péhrasi anínká púrerinieéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq kirairana táhkísi moné merai anínká moq púrerinieéna mitaq kiraire. ¹¹ Péhrasi anínká iriwe ména wewensabé iwíáh iwíáhéna mahraréna, Manikáno, íné mó ke tahnsa aní íre míónsabé arensabé iwíáh iwíáh atóge. Ínéga aebówé, ahbabáqmé, mó kené ahre abariéwé íre mirau aní múge. Íné íre mahna táhkísi moné meyéh aní tahnsa aní múge. ¹² Ínéga mó wikíráq mó wikírárué arensabé iwíáhéna téhtaré wéhékáh táhutahuq awehriuge. Moke meyó náneqme saraqme abapete itaréitaré matawéna mó morá are náwa náwanuge uraire.

¹³ Péhrasi anínká mahna tahnsa púrerurairana táhkísi moné meyéh anínká móbeq iriwe ména wene ahbabáqsabe ayehitarairana ibiséna aura marakóiperurawéna púreréna, Manikáno, íné ahbabáq ani míónsabé arutaboiraite kawerainto uraire.

¹⁴ Sísaga mó mahraréna, Teiníboq írátíáhro. Manikánka táhkísi moné merai aní kaw-
eratáráirana wene nahtapeq pokéna kaweqtaq míarairana Manikánka mó aní peh áwé
tagarairana wene ahbabáqkakaq mewena pokuraire. Aneqsabébo? Wewensabé iwíáh
íwíáhi anímé Manikánka mi anínsábé, Pehgáriq aní míahno atankéhe. Íné pehgáriq aní
múge íwíáhi anímé Manikánka mi anínsábé, Anotah aní míahno atankéhe úwe.

Sísaga, Káriq anímárínká ínéba sewíagehboq ahqáho arítého ú ehwehne.
(Mátíyu 19.13-15; Máhka 10.13-16)

¹⁵ Sísaga káriq anímáí táhtorankeheéra mó kegá meriqmera mórítówara we kéro kega
mórító keyabé suwehgu aritera ahqáho arítówe. ¹⁶ Ahqáho arítówana Sísaga mi káriq
ánímáínsábé, Máhoro éna we kéro keyabé, Mah káriq anímáí ínéba sewíagehboq ahqáho
arítého. Segá mira onserahno kegá Manikánka wahnah wahnahnirabeq awaq miagéhe.
¹⁷ Teiníboq írátíáhro. Mah káriq anímáí Manikánka wahnah wahnahnirabeqsabé
sirutaborowe. Peh morá segá mira onserahno kegá mibeq kioráhowe úwe.

Áhnte mensáméhnsánkákáq anínsábé árahue oga mérapeq awaq mianabo i ehwéhne.
(Mátíyu 19.16-30; Máhka 10.17-31)

¹⁸ Wahnah anínká Sísansabé, Íwáhnoraníno, arewe kaweq aní míahne. Oga mérapeq
awaq mianíboq anerininkono úwana ¹⁹ Sísaga wensabé, Aneqsabé kaweq aníne ain-
tahno? Maniká webataq kaweqtaq mía míaire. ²⁰ Sehgióro ú ehwehmé aiq ahtebáhne.
Mi ehwéhkná mahraréna,
Mó aniné ahre weh abariiyeho. Mó aní subiq súého. Aebóiyeho. Mó keyabé péhe éhwéh
arítého. Iteinoibone ehweh ireq se séhréh arítáhro ire úwe. (Kisim Bek 20.12-16;
Lo 5.16-20)

²¹ Úwana mi anínká Sísansabé, Káriq aní míarautaqqákákáq amahnágaákkákáq mi ehwéh
sehgiúge úwana ²² Sísaga mi ehwéh irena wensabé, Peh morá náneq ire miraóne. Moke
matiahna mensáméhnsá paiqmaqme móne mewe tabonah ke nário. Mirainaraqmé
íopeq kaweq naneqmarí matiankehe. Tabonah ke moke nárie íné séniro úwana ²³ mi
anínká irena áhnte mensáméhnsá ko púana wene arupipeq umeh agúwe.

²⁴ Sísaga mi weh tagéna mahraréna, Áhnte mensáméhnsá matiáh kegá Manikánka
wahnah wahnahnirabeq kiyabe anotah pagégéue mirao naneq mire. ²⁵ Kéhma anotah
kane. Mi kanká wai abahrabahpipéq kéagínayabé págegeue mirai naneq mire. Mina in-
serah áhnte mensáméhnsá matiéh anínká Manikánka wahnah wahnahnirabeq kinayabé
anotah pagégéue mirai naneq mire úwe.

²⁶ Úwara író kega kasenéra, Minayabe insega oga mérapeq awaq miahráhiro ue
kasenuwana ²⁷ Sísaga sensabé, Wehukega íre miraoraho naneq Manikánka miraorahire
úwe.

²⁸ Pítaga wensabé, Iteruwahpeqqakákáq moke mationa naneqqakákáq sueq kérone úwana
²⁹ Sísaga sensabé, Teiníboq írátíáhro. Manikánka wahnah wahnahnirabeqte arámbéhrí
miraoneheéra sene nah súáhmé amahnága áhnte mó nahmáí awaq miagéhe. Mi
arámbéhrí miraoneheéra sene ahheromé, sensibáqmarimé, sensinoibowe, sene an-
imárimé súáhmé ³⁰ áhnte mó kegá sensuwahrah úkigehe. Mókake oga mérapeq moq awaq
miagéhe úwe.

Náhmbáh 3 tanáhráq Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge ú ehwehne.
(Mátíyu 20.17-19; Máhka 10.32-34)

³¹ Sísaga moke we kéro ke móbeq sitena sensabé, Íráhro. Manikáne ehweh iraru kegá
íné wehukení úku anínsábé naho sehiranuwe. Itega Sarúsarama suwahpeq pokonaraq
sega sehiranunserahnue mó kegá miraigehe. ³² Nánuwahrah Asíú kegá nahnsó keba
móintagéhe. Segá niwiréh aintera abehq éhwéh aintera tehqni aintera ³³ nubiq marera
nubiq suagéhe. Nubiq suehrana íné pukéna apahtáro wéhékáhtáq oga úkinauge úwara

³⁴ we kéro kega mi ehwéh íre ahtebowe. Mi ehwéh áwahe kopípéq ko púara sirupipeq íre írówe.

*Sísaga aura pira ání kawerato ehwéhne.
(Mátíyu 20.29-34; Máhka 10.46-52)*

³⁵ Sísaga Séríko suwahpeq wahto kútaq aura pira ánínká ahnayehráq tútuue ména ineh inehúwe. ³⁶ Áhnte kegá sótaikuwana mi anínká irena sensabé, Aneroo úwara ³⁷ sega wensabé, Néhsara suwahpeqte ání Sísá sotaikire teawúwe. ³⁸ Teawúwana wega anotahtaq mahraréna, Sísao, Tébitine anahwao, ínénsabe arutaboiraínto úwara ³⁹ ebeq ku kegá wensabé awehgu atera, Ehiya míahno atówana wega íre túbáh agia peh anotahtaq mó mahraréna, Tébitine anahwao, ínénsabe arutaboiraínto úwe.

⁴⁰ Arutaboiraínto úwana Sísaga mitaq kowéna, Níyáhrabi aní meqme sero úwara meqmera suwe. Suwana Sísaga wensabé, ⁴¹ Aneratanínkono úwana wega, Néne Wahnahno, íné tagéyabe nuwahbehre úwana ⁴² Sísaga wensabé, Arega aiq pútare aintahnaga aiq kaweratóge. Tagáhno úwe. ⁴³ Tagáhno úwana apubúue tagéna Sísá kérena Manikánsabe iwíáh iwíáh atowara mina tago kegá moq iwíáh iwíáh atówe.

19

Sísaga táhkísi moné meyo aniné nahtapeq pokú ehwehne.

¹ Sísaga Séríko suwahpeq kure kótaikinaúwana ² táhkísi moné meyo kene wahnah wenáwíq Sákíási míowe. We áhnte monéákák anínéna, ³ Sísá taganie iwíáhéna áhnte kegá kígíunsabe we egahq aní púana Sísá íre tagahrahúwe. ⁴ Minayabe wega pehbeheráh wehuke kótaikue Sísá taganieéna we sína ahtápéqté áwánkátápéq kire kirútuue míowe. ⁵ Tútuue míowana Sísaga wahtotaq séna aura pankeqme Sákíási tagéna wensabé, Sákíásio, arene nahtapeq kowíaniboq are apubúue maraipéq tueagúno úwe.

⁶ Tueagúno úwana Sákíásiga apubúue tueague aru eyoyóéna Sísá mehweh atena wene nahtapeq móatowe. ⁷ Mina tago ke ómiga abiahnsanéra áhnte ahbabáq aniné nahtapeq pokinsabé íre kawerire uwe.

⁸ Sákíásiga wene nahtapeq iriwe ména Sísansabé, Néne Wahnahno, néne ménsámehnsá saraqme tabonah ke ákáhtaq náriníe. Menahmé ínégá mó keyábé péhe éhwéh teriena sene móne pehipi merauge. Amahnága merau moné itaréitaréráq meraunserahnue mi ke náriníe úwe. ⁹ Úwana míó kega írótaq Sísaga wensabé, Arene ahbabáq sansa suahnayabé iboramé ite mi karírónání kaweraitóge. Arewe amahnága aiq pútaq Ébárahma kahnáh aní míahne. ¹⁰ Íné wehukení úku anínká ahbabáq ke kabarue kawerinieéna tumióge úwe.

*Sítárirai monéyábé pabeqme ehwéhne.
(Mátíyu 25.14-30)*

¹¹ Segá ahtapeq kure Sarúsarama suwahpeq wahto kutaq wereq nogú kega iwíáhéra, Manikánka wahnah wahnahnirabeq ábóraq aginaire unsabe Sísaga mah pabéqmé éhwéh teriuwe. ¹² Teriena, Anotah wehgá íre wahto wáhnaupéqté kéné marakóraq pokinauraire. Mi wehgá iwíáhéna, Pokinauraibeqte wáhnáh ánínká ínénsabe, Arenawahpeq pokue arenawahrah kowahnahnúno teninkeheéna pokinauge iwíáhuraire. ¹³ Pokinauraitaq wene arambehri ke nayáhnkú ké síáhrabéna 20 Kína 20 Kína ue sítaráwéna sensabé, Íné pokona tanáhráq mah moné matawéq paiqme arambehriéwehrana kouwekono éna pokuraire.

¹⁴ Pokurairara wenawahrahga wensabé íre suwahbéna wáhnaupéqté wáhnáh anínsabé, Areba ki anínká itetaq wahnahnéyabe iuwahriehre koreawéro éra mó ke we anehe eqmaq súatówe. ¹⁵ Pokurai wehgá mi wahnáh árámbehri mewena wenawahpeq kouwekéna wene arambehri ke móne átáriraro keyábé síáhraburaire. Síáhrabéna sensabé, Ítátu moné árámbehri árahuroo kasenuraire.

¹⁶ Árahuroo kasenurairana ebeq surai anínká wensabé, Anotah weh wóne. Arega níátóna moné mi 20 Kínáráté áhnte paiqmaqme amahnága arene móne íregárita q Kiná 200 Kína úkire urairana ¹⁷ wahnah korégá wensabé, Kaweróne. Are kaweq arámbéhríóna aní móne. Pehgáriq arámbéhrí tábúsoq marahna puah mókakewe arega nayáhnkú kéhíná suwahpeq wahnahninkehe uraire.

¹⁸ Mó arámbéhrí ánínká séna wensabé, Anotah weh wóne. Arega níátóna moné mi 20 Kínáráté paiqmaqme amahnága arene móne 100 Kína úkire urairana ¹⁹ wahnah korégá wensabé, Arewe moberíáh kéhíná suwahpeq wahnahninkehe uraire.

²⁰ Urairana mó arámbéhrí ánínká séna wensabé, Anotah weh wóne. Arega níátóna moné meyo. Ínéga ambantaráté úbíqme kopéq matauge. ²¹ Íre arega arambéhríóna naneq mewe meweóne. Íre arega uqmatona naneq naruq naruróne. Are págege wahnáh aní míahnayabé áhreéna arene móne kopéqmarena pehipi áwúge uraire.

²² Urairana wahnah korégá wensabé, Arewe íre kaweq arámbéhríóna aní móne. Arega iraréna ehwéhnsábé ehweh atanauge. Íre ínéga arambéhrí naneq mewe meweuge éna wino. Íre ínéga uqmatau naneq naruq naruruge éna wino. Íné págege wahnáh aní míó púah ²³ aneqsabé néne móne pénkiipéq íre matono? Mirauronaraq tahirímé amahnága áwátáu monéákáq pénkiipéqté mónéákáq meyó irino éna ²⁴ mitaq míaro keyábé, Túbáh agurai aniné móne mewe q áhnte kiná 200 kína matíéh aní náwéro uraire. ²⁵ Urairara sega wensabé, We amahnága 200 Kína matíéh mino urowana ²⁶ wahnah korégá wensabé, Teiníboq írátíáhro. Áhnte matíéh aní mónkakáq awiníe. Pehgáriq matíéh aní mina meyhanna we tabonah ani míankehe uraire. ²⁷ Wahnah korégá mó mahraréna, Néne naruowe ínénsabe itene wahnah aní méyabe iuwahriehre uro kewé meriqme sure ínéga tagahnaq subiq súáhro uraire úwe.

Sísaga Sarúsarama suwahpeq kú ehwehne.

(Mátíyu 21.1-11; Máhka 11.1-11; Sóni 12.12-19)

²⁸ Sísaga mah pabéqmé éhwéh teriena ahtapeq ebeq kure Sarúsarama suwahpeq poki-naúwe. ²⁹ Wega Páitápási suwahpeq Pétáni suwahpeq wahtotaq kútaq Óríwi sawéhrápéq kiuwe. Sísaga we kéroya aníte eqmaq suanaútaq ³⁰ sensabé, Isebeq wahtotaq kehiná suwahpeq pokotao. Mitaq kirataq iyaráh ká tónki aráhq wehuke íre áhkokóue nogí ká tagéta pugeqme meqme setao. ³¹ Pugeréhrataq mó anínká ítensabé, Aneqsabé pugerehyo ínaraq wensabé, Itene Wahnah áhkokóue kinkeheéta meroye teawétao éna eqmaq suowe.

³² Eqmaq suowara pokue Sísaga teriunserah iyaro tonkí aráhq tagéra pugeroýe. ³³ Pugeróyataq mi kané sibowárehga, Aneqsabé pugerehyo uwara ³⁴ sega sensabé, Itene Wahnah áhkokóue kinkeheéta meroye uyana sega, Meqme pokotao uwara ³⁵ mi ka meqme Sísaba seweqmera sene korósi mi kané abobiahta q uwiq máróyana Sísaga mi tonkíne ahbobiahta q kierútu agúwe.

³⁶ Tónkiga Sísá áhkokóue pokútaq wereq ku kegá Sísansabé iwíáh iwíáh ató púara sene korósi ahtapeq uwiqme awahrírarówe. ³⁷ Mi ah Óríwi sawéhrápéqté tutaq Sarúsarama suwahpeqsabé wahtotaq kútaq áhnte we kéro kega Sísaga págegeue miráu otáq sánsámárinábé iwíáhue tagéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atówe. ³⁸ Sega anotahta q mahraréra,

Itene Wahnah áwírue si aní anotah anínsabé iwíáh iwíáh atone. Manikánka iru pe-hwehrue aitena we íopeq míéhraq wensabé iwíáh iwíáh atone uwe. *(Buk Song 118.26)*

³⁹ Uwara Péhrasi kegá Sísansabé, Are kéráh kegá túbáh agiyehboq ehweh arito uwana ⁴⁰ Sísaga sensabé, Teiníboq írátíáhro. Sega túbáh agotaq tahirímé ebahmarínká anotahta q iwíáh iwíáh aintáh irino úwe.

Sísaga Sarúsarama suwahpeqte keyábé ibisó ehwehne.

⁴¹ Sísaga Sarúsarama suwahpeq wahtotaq kútaq mitaq tagéna mibeqté keyábé arutaboirána ibisówe. ⁴² Ibiséna mahraréna, Ibora itewe Manikánka insahwé aitéh sánsá ahtebahtaq tahirímé nirupipeq eyoyó irino. Amahnágawé itega íre tagariahrahowe. ⁴³ Mókakewe itene naruoga iteba séra ite abugéqnáhnue moke itene ahmari paitáwéra wahnahnigehe. ⁴⁴ Sega itene nahmarí sokoruera itereq itene animárinseq subipáhraruagéhe. Sega moke perehnehnia ebáhtaté miraiá naneq sokoruagéhe. Manikánka ite kaweraite tanahráq íre ahtebónayabé mókake itene naruoga miraiagehe éna arutaboíraritowe.

Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéte paiqnanánu ke máhpeq kaqsuo ehwéhne. (Mátíyu 21.12-17; Máhka 11.15-19; Sóni 2.13-22)

⁴⁵ Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéte wíráipéq kibekéna mitaq paiqnanánu ke máhpeq kaqsuena ⁴⁶ sensabé, Manikáne ehwehnka mahraréna, Néne nahme púreré nahne ue áwíratagéhe ire. *(Aisaia 56.7)* Itega miraonka mah nahmé aebó kégá mehwatíahnserah nah úkire úwe.

⁴⁷ Sísaga mó wehekáh mó wehekáhnue mitaq síwáhnorúwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereq mibeqté wáhnáhmárinseqka Sísá subiq suanéhboq aneq ehwéh atanéhnkono éra sío síouwe. ⁴⁸ Sísaga síwáhnorútaq áhnite mó kégá wene ehweh ireyabe suwahbó púara we subiq suanehe iwíáhu kégá íre suboráhuwe.

20

Sísansabé, Insega miraúno atáráiro u ehwéhne. (Mátíyu 21.23-27; Máhka 11.27-33)

¹ Sísaga mó wehekáh Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéte wíráipéq síwáhnoréna kaweq ehwéh teriuwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereq mibeqté Asiu kené ábóáwáh wéhreqka weba séra ² kasenéra, Arega miraóna naneqme árahníe miraono? Insega miraúno atáráinsabé miraono? Teio úwe. ³ Teio uwana Sísaga sensabé, Ínéga moq itensabé kaseninie. ⁴ Sóniga wání meri merininkeheéna insega eqmaq áúwátáiro? Manikánka eqmaq áúwátáiro? Peh wehukega eqmaq áúwátóo? Teniéro úwe. ⁵ Teniéro úwara sega epéq sío síoéra, Anere teawénéhnkono? Manikánka Sóni eqmaq áúwátáire teawénaraqmé wega itensabé, Aneqsabé wene ehwehnsabé íre aiq pútare atároo inae. ⁶ Wehukega Sóni eqmaq áúwátówe teawénaraqmé mahtaq sáhuriáh kégá, Sóniwe Manikáne ehweh irarurai aní míre iwíáho puara ebahnsa tuparuqme iubiyehe éra sío síouwe. ⁷ Sío Síoéra Sísansabé, Sóniwe insega eqmaq áúwátáiramo. Ite íre tagarione uwana ⁸ Sísaga sensabé, Itega íné íre teniéwe. Minayabe ínéga moq ínensabe, Miraúno aintárái aní íre teiníe úwe.

Sotáq wahnahnuro ahbábáq keyábé pabeqme ehwéhne. (Mátíyu 21.33-46; Máhka 12.1-12)

⁹ Sísaga mi keyábé mah pabéqmé éhwéh mahraréna, Wehga sonsoqme náhníaq sera ayu uqmarena mó keyábé, Néne sotáq wahnahnue náwe soqintewáhro aritena mitaq suena íre wahto wáhnaupeqté ké suwahpeq kowéna íre wahto tanahráq mitaq míaraire. ¹⁰ Náhníaq sera irái tanahráq wene arambehri anínsabé, Ákáhtaq koweyo éna sotáq wahnahnuro kebá eqmatairara sotáq wahnahnuro kégá náhníaq sera íre náwasa subiqmarera kaqsutowe.

¹¹ Kaqsutowana so aboga mó arámbéhrí aní eqmatairara sega we moq subiqmarera íre kaweq sansá atera sera íre náwasa kaqsutowe. ¹² Kaqsutowana so aboga mó aní eqmatairara sega we anotahtaq subiqmarera so wírá máhpeq tuparutowana ¹³ so aboga wewe náhenéna, Anerininkono éna niruní nénáhní eqmaraníe. Nénahni púara sega wensabé áhtenéna wene ehweh iragéhe éna wenahni anehe eqmataire.

¹⁴ Eqmatairara we wahto kuraitaq sotáq wahnahnuro kegá we tagéra seye náhenéra, So abone ahninkáwá aiq sire. Mah so awaq mianéhboq subiq suanéhe íwíáhéra ¹⁵ táhtoqme máhpeq móatera subiq sutowe.

Sega mirauronsabé so aboga mi ke anere aritankéhbo? Teiníboq írátíáhro. ¹⁶ So aboga wene sotápéq séna wahnahno ke subiq suanawire. Wene sotáq mó kegá kawerue wahnahnigeheéna eqsitankéhe úwe.

Eqsitankéhe úwara sega wene ehweh irera mahraréra, Éhneh. Sotáq wahnahnuro kegá miraurome íre kawerurowe uwe. ¹⁷ Uwana Sísaga se ebitáwéna sensabé, Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Nah piáh kégá suto wahqká moke nahwiahnsanse kiotaikire ire.* *(Buk Song 118.22)*
Mah ehwéh áwahewé aiq ahtebaho kasenuwe.

¹⁸ Kasenuwana mó mahraréna, Mi wahqtáq inahnsuíra kené siyahnsamé piteginae. Mi wahqká megue wehukení subinaraq wene ayahnsamé abiro abiro aginawire úwe.

¹⁹ Úwara Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreqka seye náhenéra, Sísaga mi pabéqmé éhwéhnie itepi parobehre íwíáhuwe. Mira íwíáhu puara sío síoéra, We táhtoqme karábúsiipéq móatanéhe éra peh mitaq sáhurío keyabé áhreu puara íre miraorahuwe.

Sega Sísansabé, Táhkísi moné inse awenéhknono kasenu ehwéhne.

(Mátíyu 22.15-22; Máhka 12.13-17)

²⁰ Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreqka Sísá táhtore tanáhráqsabé áwénunowara mó keyabé, Sísaba pokue péhe éhwéh teaweq, Arene ehweh ireyabe iuwahbehre oro. Wega ahbabáq ehweh irarinkehboq págegeue kasenék áhwárawe tagahro. Ahbabáq ehwehnínaraq táhtoqme anotah wahnáhpá móatanéhe éra péheno ke eqmaq súówe.

²¹ Eqmaq súówara kure Sísansabé, Íwáhnoraníno, ite tagarionawe arega iraréna ehwéhme tábúsoqme ehwéhnoé. Arega anotah kereq pehgáriq kereqsabé peh monseráh íwíáhé peh Manikáne sansá ahriahri tábúsoqme pahsuqme íwáhnoróne. ²² Minayabe teio. Aneq iwíáhono? Itega Aroma kené wahnah aní Sísáhri táhkísi moné awenéhknono? Árahonehknono uwe. ²³ Uwana Sísaga sega epéráhpéru iwíáh tagéna sensabé, ²⁴ Ebah moné taganiboq ábóraq maro éna, Mah monéráq pikísahakáq áwíqkakaq insene kehro úwara ²⁵ sega wensabé, Aroma kené wahnah anímé Sísáhrinee uwe. Uwana Sísaga sensabé, Aroma kené wahnahne náneq wewe náwéro. Manikáne naneq wewe Maniká náwéro úwe. ²⁶ Úwara Sísane ehwehnsabé áhtenéra wehuke míópi Sísaga áhwára áhwára ehwéh íre irarúnsabe túbáh agéra ehiya míówe.

Sísaga pusa ké iriwe oganúq sitankéhe ú ehwehne.

(Mátíyu 22.23-33; Máhka 12.18-27)

²⁷ Sáyúsi kewé pusa ké íre iriwe oganúq sitankéhe íwíáhu kee. Táhmaro mi kegá Sísaba séra wensabé, ²⁸ Íwáhnoraníno, Mósísine sehiranka maharéna, Íre aninkákáq wéh pukínaraq wenábáqka kéweiní meyankehe. Mi inínká maqmarahna animári wenawahne animári míageheéna meyankehe ire. *(Lo 25.5)*

²⁹ Minayabe abapete téhraníté se ábárahnahnah míarowe. Siwahwágá ahre mewena íre aninkákáq uraitaq pukuraire. ³⁰ Pukurairana náhmbáh 2 abakáwágá awahwáné kéweiní mewena íre aninkákáq uraitaq pukurairana ³¹ náhmbáh 3 abakáwága moq monseráhnurairaire. Moke mi abaráhnháhnahnka mi iní mótaq mótarue mewera íre aninkákáq urotaq orah animári pukurowana ³² sinehemé mi iní moq pukuraire. ³³ Moke mi abaráhnháhnahnka mi iní meronsabé iriwe oganúq sitahnaraq insene ahre míanabo kasenuwe.

* **20:17:** Mátíyu 21.42 aigárápéqté éhwéh tagáhno.

³⁴ Kasenuwana Sísaga sensabé, Mah marákó márakóipéqté wéhgá ahre meyháwara ahronká wehkowe. ³⁵ Manikánka iriwe oganúq sitahna kegá ahre íre meyagéhe. Ahrega íre wehkigehe. ³⁶ Se íopeqté kegá mía mía onserah puara mó íre pukigehe. Manikánka se iriwe oganúq sitahna puara peh wene animarí mía míagehe. ³⁷ Pusa ké iriwe oganúq site ehweh Mósísine sehiranka teíre. Uworapeqté káriq awánkánsábé íre tagia peh téhrówana irobinapipéqté éhwéhnká mahraréna, Íné Ébárahmane Maniká múge. Íné Áhísáhkine Maniká múge. Íné Sékópane Maniká múge úwe. *(Kisim Bek 3.6)*

³⁸ Mi ehwéhnká sokigi aiímé Manikámé íre pusa kéné Manikáne. Írakaumo. We peh oga míáh kéné Maniká míre. Wega tagehme ómi oga míáhwe úwara ³⁹ táhmaro Mósísine ehweh síwáhnoro kegá Sísansabé, Íwáhnoraníno, arega tábúsoqme iraréne éra ⁴⁰ áhtenéra mó íre kasenuwe.

Manikánka omaq ato aní ehweh Sísaga kasenú ehwehne.
(Mátíyu 22.41-46; Máhka 12.35-37)

⁴¹ Sísaga sensabé kasenéna, Manikánka merirankeheéna omaq ato aní we Tébitine anahwa wíre ewe. Mi ehwéhmé aneqsabé irarewo? Maniká itene Wahnahnka néne Wahnahnsabé, Niyah púpeq tútuue míéhnaraq arene naruo wahnahnarítárahno ire. ⁴² Manikáne Awanka Tébiti iwíáh atowana igonkó pukúipéq sehiranúwana mi ehwéhnká mahraréna, Maniká itene Wahnahnka néne Wahnahnsabé, Niyah púpeq tútuue míéhnaraq ⁴³ arene naruo saiqnariankehe atóge úwe ire. *(Buk Song 110.1)*

⁴⁴ Írátíáhro. Tébitiga mi anínsábé, Néne Wahnahne ato puana we árahue wene anahwa míanabo úwe.

Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka ahbabárowe ú ehwehne.
(Mátíyu 23.1-36; Máhka 12.38-40; Árúka 11.37-54)

⁴⁵ Ómi mío kega írótaq Sísaga we kéro ke teriena, ⁴⁶ Mósísine ehweh síwáhnoro kegá mirao serahniyeho. Mó kegá se tagéra sensíwíq pankerageheéra íre wahto korósí úbíqmera nógówe. Segá máhkétirapéq nogótáq mó kegá se mehweh ariteyabe suwahbehre. Momiwí nahtápéq pokotaq kaweqtapéq tútuue méyabe suwahbehre. Táhutahurorabeq abowah wehwárá tútuue míáhrabeq méyabe suwahbehre. ⁴⁷ Segá kéweinínsónsábé péhe éhwéh teriera sene ménsámehnsánkakaq sene nahnkakaq mewe meweowe. Ite kaweqtaq míáh ké wóe igeheéq wehuke míáhtáq íre wahtotaq púreq aruqaruowe. Mirao puana Manikánka ehweh aritahna tanáhráq se anotahtaq kamah arinkéhe úwe.

21

Tabonah inínká Maniká náwu monéyábé éhwéhne.
(Máhka 12.41-44)

¹ Wehukega séra Maniká móne náuwrabeq áhnte monéákáq kegá mitaq móne náuwána Sísaga tagówe. ² Tabonah kewéinínká séna káriq pabúsá móné náuwana tagéna ³ mahraréna, Teiníboq írátíáhro. Mi tabónáh kéwéinínká náuwí mónégá moke mó kegá náuwé móné kiotaikire. ⁴ Segá sene pehipi matíáh móné náuwána mah tabónáh kéwéinínká moke wene matíéh mónéwé aiq náuwíre. Aiq náuwí púana amahnága táhutahuq paiqmarahna moné íre kéhre. Minayabe wega náuwí mónégá moke mó kegá náuwé móné kiotaikire úwe.

Sísaga, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh íre kaweraginawire ú ehwehne.
(Mátíyu 24.1-2; Máhka 13.1-2)

⁵ Táhmaro kegá Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq tagéra mahraréra, Mah nahtáqmé áhnte kawéq ébáhmárá awahriq naneqmarí kéhre uwana Sísaga minayabe

mahraréna, ⁶ Itega tagah naneqme mókake paentárara aruaneherawoe. Mi peréhnénia ébáhmáí miraue moráráq íre kaginae. Peh moke paentárara aruaneherawoe úwe.

Sísaga anehe tanahráq íre kaweq sunúq sinawire ú ehwehne.
(Mátíyu 24.3-14; Máhka 13.3-13)

⁷ Segá Sísansabé, Íwáhnoraníno, arega irarénawe ahkake miraoneherabo? Miraonehera irataq aneq ábóraraginabo? Miraonehera irataq itega ahtebanehboq ebeqme aneq ábóraragínaq taganehnkono kasenuwe. ⁸ Kasenuwana Sísaga mahraréna, Mi tanáhráqsábé mó kené péhe éhwéhnábé aiq pútare aritéhboq auráq matawéq tagaríáhro. Mi tanáhráq áhnte kegá mótaq mótarue néníwírue séra péhenéra, Íné Manikánka eqmaq núwéh ání múge éra, Anehe tanahráq aiq wahtonire igehe. Mína tahnsanira ke íre kíríráhro. ⁹ Mi tanáhráq mah marákó marákó ebehowe ira ehwéh ireq íre ahreoro. Íre iransánoro. Téhwe teiú náneq ebeq sínana anehe tanahráq íre apubúue sinae úwe.

¹⁰ Sísaga anehe tanahráqsábé mó mahraréna, Mó kehinánseq mó kehinánseqka ebehoneherawoe. Mó wahnáhné awahrahreq mó wahnáhné awahrahreue ebehoneherawoe. ¹¹ Mi tanáhráq anotah maríinae. Mitaq mahtaq ehwehrahnára áhnte ke awahreoneherawoe. Mi tanáhráq íópeqté náneqmarí tagéq anotahtaq áhreoraho naneqmarí tagagehe.

¹² Mi tanáhráq itensabé suwahrieh kegá ite táhtoqme íwíoqnéra momiwí nahtápéq ehweh aitera karábúsiipéq móitagéhe. Itega néne sánsá segíónsábé anotah wahnáh kéreq ákáhtaq wahnáh kéreqka ehweh aitageheéra seba móitagéhe. ¹³ Mirairataq íné ehweh terigéhe. ¹⁴ Mi tanáhráq, Aneq ehwéh irarehnkono ue iwíáh kikiriyeho. ¹⁵ Ínéga kaweq iwíáh aitahnaq ahtebia éhwéh irarirataq itene naruoga mi ehwéhnábé íre ahqáho aitahráhowe.

¹⁶ Iteinoiboreq iteribáqmarinseq iteruwahrahreq itene iyahnabo anímárinseqka ite wahnah kebá móitehrara sega ite táhmaro iubiq iuagéhe. ¹⁷ Néne sánsá sehgió púara ómi kegá itensabé iuwahriehre aitagéhe. ¹⁸ Itene iyahqnopeqte peh morá iyáhrá íre sáúqkinae. ¹⁹ Néne sánsá íre susa anehe tanahráqkákáká kawerue sehgirataq oga mérapeq awaq miagéhe úwe.

Sísaga Sarúsarama suwahpeq kekigahki aruaneherawoe ú ehwehne.
(Mátíyu 24.15-21; Máhka 13.14-19)

²⁰ Sísaga anehe tanahráqsábé mó mahraréna, Ebehira kegá Sarúsarama suwahpeq abugéqnáhnuriehra tagehrataq áhníbórá mi ke aipáhrue subiq suera nahmarí kekigahki aruaneherawoe tagariagehe. ²¹ Mi tanáhráq Súría marákórápéq míéhrataq sáwéhrapeq pehbeheráh pokoro. Sarúsarama suwahpeq míéhrataq mitaq sueq móbeq pokoro. Ahpeq nogírataq Sarúsarama suwahpeq kouwekiyeho. ²² Mi tanáhráqmé anotah kamáh aina tanáhráre. Manikáne ehwehnka kamah ainawire ime aiq pútaraginawire. ²³ Mi tanáhráq kía míéhra ininsónseq inahunahnínkákákáq íninsónseqka íre pehbeheráh pokorahi puag sensabé irutaboíroro. Manikánka mi ke anotahtaq kamah arinkéhe. ²⁴ Nahnso kegá mó ke pokatate kiraqme subiq suera mó ke meriqmera moke wáhnaupeqté ké suwahpeq móruagéhe. Nahnso kegá Sarúsarama suwahpeq áhnte opéq wahnahnigehe. Nahnso kegá wahnáhné tanahráq parabagínaraq sega mitaq mó íre wahnahnigehe.

Anehe íné wehukení úku anínká tuinauge ú ehwehne.
(Mátíyu 24.29-31; Máhka 13.24-27)

²⁵ Sísaga mi tanáhráqsábé mó mahraréna, Mi tanáhráqmé pópoqnahwe, íomé, wehyoqmarímé ótaq sansánagínaq tagagehe. Sóreq wanínká mueq muerue sóyáh agína puara moke wehukene sirupipeq umeh agínara anotahtaq áhreoneherawoe. ²⁶ Íópeqté náneqmarínká kúrugúruínaraq wehukega, Anerirapómo éra iwíáh kikiréra anotahtaq áhreoneherawoe. ²⁷ Mi tanáhráq íné íópeqté piribirioyahnkakaq téhreh naneqkákákáq

págegeue írábúyápipeqté tuonara tagagehe. ²⁸ Teiú náneqmarí tagehrataq iriwe méq íwéh panantágínaq taganeheqmóe. Manikánka tumeirahna tanáhráq aiq wahtonire úwe.

Sísane ehweh íre parabagia peh ahriahri kagainawire i ehwéhne.
(Mátíyu 24.32-35; Máhka 13.28-31)

²⁹ Sísaga mah pabéqmé éhwéh mahraréna, Éntuankakáq mó awánkánkákáqsábé iwíáhue tagéq ahtebahro. ³⁰ Awanká ánáh aunínaraq itega iwíáhéq, Ópeq áhníbórá sire aiq ahtebóne ewe. ³¹ Mina onserah teiú náneq ábóraragínaq tagéq Manikánka wahnah wahnahni tanáhráq aiq wahtotarire igehé.

³² Teiníboq írátíáhro. Amahnága oga míáh kégá ómi pehipi íre pukigehé. Ebeqme moke teiú náneq ábóraragína tagéq anehe pukigehé. ³³ Íopeqkákákáq mah marákó marákóákákáq parabagínana ínega teiú éhwéhmé íre parabagia peh ahriahri kagainawire úwe.

Sísaga, Ahriahri kawerue tagariáhro ú ehwehne.

³⁴ Sísaga mi tanáhráqsábé mó mahraréna, Kaweqtaq méq kawerurero. Itega abehq wání néq múguwahguiyeho. Ménsámehnsánsabe iwíáh kikiriyehe. Mirairataq ite íre iwíáhirataq mi tanáhráq apubúue sinae. Kahnkapi wah paríéhnserah ³⁵ mi tanáhráq moke mah marákó marákóipéq míáh ké parianeherawoe. ³⁶ Ahriahri níwénunéq kawerue auráq matiáhro. Mi tanáhráq sínaraq teiú náneqmarínká kamah ainehoéq Manikánsabe, Págege ainte séhréh ainto ue púreroro. Mirairataq íné wehukení úku aníne niuranabiah-tapeq seiriwe míagehe úwe.

³⁷ Moke wéhékáh Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq síwáhnoréna tupekinaútaq mitaq suena Óríwi sawéhrápéq kigaegaeúwe. ³⁸ Ahbiahipeq áhnte kegá wene ehweh iraneheéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq séyéuwe.

22

Súrásaga wahnah keyábé, Ite meiqmena Sísaba móitaníe ú ehwehne.
(Mátíyu 26.1-5,14-16; Máhka 14.1-2,10-11; Sóni 11.45-53)

¹ Asiu kené sótaikú siahreraq ko tanahráq íre múi páretí no tanahráq wahtonútaq
² Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka sío síoéra, Sísawe árahue subiq suanéhnkono uwe. Sega mó keyábé áhreu puara ábóraq íre táhtorahráhuwe. ³ Sísá kéro ke airápété téhraníte míówe. Sebaté aní Súrása Ísikáriótie. Owainawanka Súrásane arupipeq kowena iwíáh atowana ⁴ pokue Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wáhnáh kéreqpa kure sensabé, Sísá owinahwinonaq subóro úwe. ⁵ Úwara iwíáh iwíáhéra móne awenéhboq miraúno uwana ⁶ Súrásaga kowe aritena wehuke íre míéhrataq se Sísaba mórite tanáhráqsábé iwíáhue kabarúwe.

Téhtaré ánitégá táhutahuq kawerare ehwéhne.
(Mátíyu 26.17-25; Máhka 14.12-21; Sóni 13.21-30)

⁷ Asiu kené sótaikú siahreraq ko tanahráq íre múi páretí né tanahráq sútaq Asiu kegá sipisípiq áráhq subiqme titiru tanahráq súwe. ⁸ Mi tanáhráq Sísaga Pítareq Sónireqsabé, Sótaikú tanahráq ahreraq kéh táhútáhúq nanehboq kogaweraráhtao úwara ⁹ sega wensabé, Eheq kogawerarayéhnkoyo ue kasenuyana ¹⁰ Sísaga sensabé, Íráhtao. Wahto kehiná suwahpeq pokue obenkisa wání ántéhyánkákákáq ánínseq piehgrataq we kéanehenotao. We pokína nahtápéq kieráhtao. ¹¹ Mibeqté áboáwáh wéhyábé, Íwáhnori anínká mahraréna, Ínéreq íné séniráh kéreqka sótaikú iahreraq kéh tanáhráq táhútáhúq nanehboq mi paqnáhípeq sokigi aio ire etao. ¹² Wegá ménsámehnsá aiq kaweria anotah paqnáhípeq sokigi ínaraq mitaq itene táhutahuq kaweraráhtao éna eqmaq suowe.

¹³ Eqmaq suowara pokue Sísaga teriunserah tagéra mitaq sótaikú tanahráq siahreraq ko tahutáhúq kaweraróye.

Sísaga párétiakák sera ano ko kahpúákák náriu ehwéhne.
(Mátíyu 26.26-30; Máhka 14.22-26; 1 Kórína 11.23-25)

¹⁴ Táhutahuq tanahráq sinaútaq Sísareq we kéro kereqka táhutahuq naneheéra pokue tútuue míówe. ¹⁵ Sísaga sensabé, Níeraníra tanáhráq aiq wahtonire. Ebeqme mina sótaikú tanahráq iahreraq kéh táhútáhúq itereq moráráq naneheéna iwíáh iwíáhuge. ¹⁶ Teiníboq írátíáhro. Mah tahutáhúq nahnaraq mah marákóipéq míó tánáhráq mó íre nanie. Manikánka wahnah wahnahnirabeq míáhnaraq mitaq nanauge úwe.

¹⁷ Wega náhniák sera anonkakaq káhpú mewena Manikánsabe, Kaweróne atena sensabé, Umah. Moranínká moranínkáue nahro. ¹⁸ Íné mah marákóipéq míó tánáhráq náhniák sera ano mó íre nanie. Manikánka wahnah wahnahnirabeq míáhnaraq mitaq nanie éna ¹⁹ páréti mewena Manikánsabe kaweróne atena keqme náriena sensabé, Mahnawé niwaq mire. [Nehrataqmé ínensabe iahreraq matiáhro éna ite séhréh aitanieéna pukinie úwe.

²⁰ Segá mi tahutáhúq parabagútaq Sísaga náhniák sera ano mónkakák mewe páréti náriunserahnue siena sensabé, Mahnawé néne korahq mire. Ite séhréh aitanieéna néne korahqka tuinawire úwe.]

²¹ Sísaga mó mahraréna, Tagahro. Néne naruo koweriranai ani itereq moráráq míéhre. ²² Manikánka aiq irarinserah íné wehukení úku aní pukinie. Néne naruo koweriranai anímé anotahtaq kamah awinawire úwe. ²³ Úwara we kéro kega sío síoéra, Insega mirainabo ue kasenuwe.

Sísaga we séhréh atéhoró ú ehwehne.
(Mátíyu 20.25-28; Máhka 10.42-45)

²⁴ Sísá kéro kega seye ehwehéra, Ínéga ite kiotaiku aní múge éra mó anínká mó anínkáue mira iwíáhéra ehwehuwe. ²⁵ Ehwehunsabe Sísaga sensabé, Mah marákóipéqte kéráq págege wahnáhno ke míáhwe. Págege wahnáhno ke méra sensuwahrahaq wahnáhnera, Ite kawerue séhréh aítáh wahnáhne ewe. ²⁶ Itega mina tahnsa íre oro. Ite míáhrabeqte aní anotah anímé iteribák tahnsa míahnó. Wahnah aní míanie iwíáhina anímé arambehri aní méq we séhréh atehoro.

²⁷ Tútuue táhutahuri anímé anotah aníne iwíáhowe. Wene arambehri aní wene táhutahuq kaweraréh anímé pehgáriq aníne iwíáhowe. Íné iteba míó anímé arambehri aní tahn-sanéna séhréh aíta aitaugé.

²⁸ Níwíoqnah tanáhráq itega íné íre nuwasa ínéba mía míaconsabé ²⁹ Nániboga ínensabe wahnahnúno aintéhserah ínéga itensabé moq wahnahnoro aítóge. ³⁰ Ínéga wahnah wahnahnonarabeq itega mitaq tútuue méq táhutahurigehe. Ísara kahnáh airápété téhtaré míáhwe. Itega wahnah kené tahberaq tútuue méq mi kahnáhné ehweh iwíáhue tagéq tábúsoq sitagéhe úwe.

Sísaga Pítansabé, Íné nuwaniewóne ú ehwehne.
(Mátíyu 26.31-35; Máhka 14.27-31; Sóni 13.36-38)

³¹ Sísaga Pítansabé mahraréna, Sáimónio, Sáimónio, írátíahnó. Owainawanka iwíáhéna, Ahreronká námúq sibinsibinonserahnue ite abehq náneq tahnsá úkigeheéna íwíoqnanie ire.* ³² Amahnága arega ínensabe aiq pútare ainte néne sánsá ambubu atiahne. Néne sánsá súéhneho éna arensabé púreratóge. Arene ahbabák sue íné séranie iwíáhinaraqmé arereq morá árámbehri ké séhréh arito úwe.

* **22:31:** Káríki ehwéhme íre námúqtaq pabeqme peh wítiraq pabeqme ehwéh mirarire.

³³ Úwana Pítaga Sísansabé, Néne Wahnahno, are kérońsábé karábúsiipéq móintaneherabomo nubiq suaneherabomo. Anetaníbo. Kéraníe úwe.

³⁴ Úwana Sísaga wensabé, Teawiníboq írátíahno. Ibora kokórega ehwehnina ínaraq arega íné íre tagaríoge apahtárórąq irariniewóne úwe.

Sísaga we kéro keyabé, Poka paiqmárąhro ú ehwehne.

³⁵ Sísaga sensabé, Mónewe, unahmé, súwe meyého ue eqmaq íúwátáutaq ite aneq tabonahuroo kasenúwara sega wensabé, Írakaumo uwana ³⁶ wega sensabé, Amahnága móneakąq unahnkákąq matíéh rataqmé mina mewe nogóro. Poka íre matíéh rataq sáhkétiraté móne mewe q mi monéráté poka paiqmarąhro. ³⁷ Aneqsabé teiugo? Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Wereq ahababąq kereq morábí sáharitagéhe íre.

(Aisaia 53.12)

Teiníboq írátíahro. Sega íné mirairansabé mi ehwéhnká aiq pútaraginawire úwara ³⁸ we kéro kega wensabé, Itene Wahnahno, tagáhno. Ite téhtaré pókánkákąq míone uwana wega sensabé, Mina aiq awehrare úwe.

Sísaga Óríwi sawéhrápéqte mátábúrąpéq kobúrerú ehwehne.

(Mátýu 26.36-46; Mąhka 14.32-42)

³⁹ Sísaga mitaq suena Óríwi sawéhrápéq poku pokuńserahnue pokúwara we kéro kega kérowe. ⁴⁰ Sísaga mitaq kéna sensabé, Ahababąq aitehnehboq púreroro éna ⁴¹ se suena wahtotaq móbeq pokéna marakóra q káuqmunue ména púrerúwe. ⁴² Púrerue mahraréna, Nániboo, are awahbáhnaraqmé nirupipeq umehi naneq menuahráhóne. Íre íné nuwahbeh sansá peh are awahbáhnna sansánúno ue púrerúwe.

⁴³ [Púrerúwana íopeqté ánínká weba tuena págege atowe. ⁴⁴ Págege atowana wene arupipeq áhnte umehúwana mónkákąq págegeue púrerúwe. Págegeue púrerú púana áhnte munsínsínká tuwe. Munsínsínka korahq tahnsánue marakóipeq tabagúwe.]

⁴⁵ Púrerúrabeqte irigue we kéro ke koragówara sirupipeq umehúnsabe sugówe. ⁴⁶ Wega sensabé, Aneqsabé sugaho? Owainawanka ahababąq aitehnehboq iriwe púreroro úwara áhnte wehuké weba suwe.

Súrásaga Sísane naruo koweriro ehwéhne.

(Mátýu 26.47-56; Mąhka 14.43-50; Sóni 18.3-11)

⁴⁷ Sísaga ehwehnútaq we kéro aní Súrásareq áhnte mó kereq weba suwe. Súrásaga ebeq séna weba wahtotaq sewéna we nánkóqnanaútaq ⁴⁸ Sísaga wensabé, Súrásao, íné wehukení úku aní mónuwanieé nánkóqnanibo úwe.

⁴⁹ Su kegá Sísá táhtoraneherautaq we kéro kega tagéra wensabé, Itene Wahnahno, pokatate apiaranéhnkono uwe. ⁵⁰ Úwana peh morá kéro anínká wene pokatate Manikáne ehweh mibe q mahbe q arítéh ániné arambehri aní apiwe wene púpeqte áhré kiraq auwowe. ⁵¹ Ahre kiraq auwowana Sísaga sensabé, Ai q míre. Túbáh agoro éna kiraq auwo aniné ahre táhto qme kaweratowe.

⁵² Manikáne ehweh mibe q mahbe q arítáh kéreq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqte wáhnáh kéreq Sarúsarama suwahpeqte ábóáwáh wéhreqka táhtoranehera utaq wega sensabé, Aneqsabé aebó aní táhtoráhnserah pokankaka q sahnkákąq íné meniraneheé q seo? ⁵³ Mó wehekáh mó wehekáhnue Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq iteba mیارautaq itega íné íre táhtotiarowe. Amahnága iteitene tánáhrírana sunkíkírirabeqte sánsánká ai q kiotaikire úwe.

Pítaga, Íné Sísá íre tagaríoge ú ehwehne.

(Mátýu 26.69-75; Mąhka 14.66-72; Sóni 18.25-27)

⁵⁴ Segá Sísá táhto qme meqmera kure se móta q we mótarue Pítaga sinehe ka qme kure sega Manikáne ehweh mibe q mahbe q arítáh kéné wahnahne nahtape q kuwe. ⁵⁵ Mi

matábúráq ira parewe tútuue míówana Pítaga mitaq kowéna tútuue míowe. ⁵⁶ Tútuue míowana ira kawerue téhrówana mibeqté árámbéhrí áhrárigá Píta ebitáwéna mahraréna, Mah anímé Sísaba mía míai aníne úwana ⁵⁷ Pítaga ahqáho éna wensabé, We íre tagaríóge úwe. ⁵⁸ Úwana mótaq tahnsa mó wehgá Píta tagéna wensabé, Are moq mi kahnáh aní móne úwana Pítaga, Íné írakaumo úwe.

⁵⁹ Anehe mó wehgá págegeue mahraréna, Mah aní Kehrari marákórápéqté aní púana wereq mía míai aní míre úwana ⁶⁰ Pítaga wensabé, Arega irarénawe íné íre tagaríóge úwe. Pítaga mi ehwéh irarútaq kokórega ehwehnúwana ⁶¹ Sísaga pabeqme Píta tagówe. Tagówana Sísane ehweh ahrreraq matawéna iwíáhúwe. Mi ehwéhnúme, Kokórega ehweh-ina ínaraq arega íné íre tagaríóge apahtáróráq irariniewóne únsabe Pítaga iwíáhéna ⁶² kéirigue móbeq pokéna anotahtaq ibisówe.

Sega Sísá áwíoqno ehwéhne.

(Mátíyu 26.67-68; Máhka 14.65)

⁶³ Sísá auráq matió kega wensabé awiréh atera subiqmarówe. ⁶⁴ Segá ambantataté wene aura akariue táhrarera we subiqmarera kasenéra, Insega subiq marehro? Teio uwe. ⁶⁵ Teio éra sega wensabé áhnte íre kaweq ehwéhnatówe.

Wahnah kegá aboawah weh míórabeq Sísá ehweh ató ehwehne.

(Mátíyu 26.59-66; Máhka 14.55-64; Sóni 18.19-24)

⁶⁶ Ahbiahipeq Asiu kené aboawah wehwárínseq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka momiwíuríówara Sísá meqmera mi kaunsírí kébá móátówe.

⁶⁷ Móátówara sega wensabé, Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna peh morá aní omaq atowe. Arewe mi anípo? Pahsuqme teio uwana Sísaga sensabé, Ínéga teiénaraqmé itega íre aiq pútare aintaneheqmóe. ⁶⁸ Ínéga itensabé kasenonaraqmé íre tenieneheqmóe. ⁶⁹ Wahtotaq tanáhráq íné wehukení úku anínká Maniká Iteribone ayah púpeq tútuue mía míainauge úwe.

⁷⁰ Úwara sega wensabé, Are Manikáne ahninkáwábo kasenuwana wega sensabé, Itega aiq irarewe. Íné werahu mino úwara ⁷¹ seye náhenéra, Iteitega wene ehweh aiq ironayabé mó kegá kasenýabe anetaníbo uwe.

23

Páhirátiga wahnahnútaq sega Sísansabé ehweh ató ehwehne.

(Mátíyu 27.1-2,11-14; Máhka 15.1-5; Sóni 18.28-38)

¹ Minayabe Sísansabé ehweh ató kega we meqmera Páhirátiba kure ² mitaq mó ehwéh atera mahraréra, Iteruwahrah moke íre kaweraruanieéna péhe éhwéh síwáhnorire. Wega, Aroma kené wahnah aní Sísáhri táhkísi moné íre náwéro aitaráire. Wega, Íné Asiu ke kaweraranieéna su aní múge uraire. Íné anotah Wahnáh aní múge uraire ue ehweh atówe.

³ Ehweh atówana Páhirátiga Sísansabé, Arewe Asiu kené wahnahpo kasenuwana wega wensabé, Arega aiq iraréne úwana ⁴ Páhirátiga Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq momiwíuríó kereqsabé, Mah aníné ahbabáq íre ahteboge úwe.

⁵ Úwara sega págegeue mahraréra, Mi anínká síwáhnoréna pagu paguninsabé wene ehweh iráh kegá ahbabárorahi iwíáhówe. Téhwe Kehrari marákórápéq síwáhnoréna moke Súría marákórápéq síwáhnoréna amahnága mahta q síwáhnorire uwe.

Sega Érótiga wahnahnútaq Sísansabé ehweh ató ehwehne.

⁶ Páhirátiga mi ehwéh irena sensabé, Mah aní Kehrari marákórápéqté anípo kasenuwara, ⁷ Ee. We mibeqté aníne teawúwe. Páhirátiga mi ehwéh irena, Érótiwe

mibeqté wáhnáhne íwíáhéna mi tanáhráq we moq Sarúsarama suwahpeq míonsabe Sísareq we ehweh ató kereq Érótiba eqmaq suowe.

⁸ Érótiga Sísá éhweh mó tanáhráq mó tanáhrárué irena, Wega ótaq sansá miraína tagéyabe níre íwíáhéna íre wahto tanáhráq Sísá tagéyabe awahbéna sega Sísá meqmera su-taq wene arupipeq anotahtaq eyoyóúwe. ⁹ Wega Sísá áhntetaq kasenúwana íre ehwehnia peh ehiya míowe.

¹⁰ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka mitaq iriwe méra Sísansabé págegeue ehweh atówe. ¹¹ Érótireq wene sóntía kereqka Sísansabé awiréh atera abehq éhwéh atówe. Sega kaweq karósí Sísá suki atera eqmarówara Sísá meqmera Páhírátiba kouwekuwe. ¹² Nahomé Érótireq Páhírátireqka seye abiahnsa aruqaruruye. Anehemé mi wehékáh insahwé ue míóye.

*Páhírátiga, Sísá awankátaq táhparáhro ú ehwehne.
(Mátíyu 27.15-26; Máhka 15.6-15; Sóni 18.38-19.16)*

¹³ Páhírátiga Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq mibeqté aboawah we-hwárinseq míó kereqsabé, Íráhro éna ¹⁴ sensabé, Ínéba méátáh ánínsabé ehweh ateq mahraréq, Wega péhe éhwéh síwáhnorire ewe. Itega irare atáh éhwéhnsabé ite míáhtáq kasenéna we íre ahabábq anine íwíáhuge. ¹⁵ Érótiga moq wene ahabábqqsabe kasene tagéna ahabábq íre kéhre íwíáhire. Mah anímé itega we subiq suahráhuána ahabábq íre kéhre. ¹⁶ Minayabe áréti sahtáté subóro aritena anehe pugeq iníe úwe.

¹⁷ [Asiu kené sótaikú siahreraq ko tánáhráq Páhírátiga mó opéq mó opérué karábúsiipéqté peh morá aní pugeq suaq pugeq suarúwe.]

¹⁸ Páhírátiga Sísá pugeqiníe úwara ómi míó kega ehweh kikiréra, Ahqáho. Sísá subiq sue Párehba pugeqio uwe. ¹⁹ Párehbareq Aroma kereq ebehutaq wega mó aní subiq suonsabe Aroma kegá we karábúsiipéq móátówe. ²⁰ Páhírátiga, Sísá pugeq auwanuage íwíáhéna míó keyabé, Párehba íre pugeqiníe. Sísá pugeqiníe úwara ²¹ sega anotah ehwehnabaéra, Ahqáho. Awankátaq táhpawe subiq suo. Awankátaq táhpawe subiq suo uwana

²² Páhírátiga sensabé anehe mó kasenéna, Aneqsabébo? We aneq ahabábirro? We subiq suahráhuána ahabábq íre kéhre. Íre kéh púaq áréti sahtáté subóro aritena anehe pugeq iníe úwe. ²³ Úwara sega mi ehwehnnsabé anotahtaq ahqáho atera anotah ehwehnéra, Awankátaq táhpawe subiq suo uwe. Sene ehwehnka Páhírátine ehweh kiotaikúwe. ²⁴ Minayabe Páhírátiga sensabé, Itega irarenserah mirainie úwe.

²⁵ Aroma kereq ebehú anínká mó aní subiq suonsabe sóntía kegá karábúsiipéq móátó aní pugeq auwowe. Pugeq auwena Sísá awankátaq táhpawe subiq suo irare kegá sene íwíáh sansa miraigeheéna sóntía kebá móátowe.

*Sísá awankátaq níriraté táhparó ehwehne.
(Mátíyu 27.32-44; Máhka 15.21-32; Sóni 19.17-27)*

²⁶ Sóntía kegá Sísá meqmera pokuwana ahtapeq piehgiú ani, Sáiríni marákórápéqté aní wenáwíq Sáimóni, sure Sarúsarama suwahpeq pokinaúwe. Pokinaúwara sega we saiqnatera Sísá táhparéhra awánká we abaq atera, Sísá kéro atówe.

²⁷ Áhnte kegá sinehe kure mibeqté ínínsónká Sísansabé arutaboiréra ibisowe. ²⁸ Minayabe Sísaga pabeqme sensabé, Ínénsabe íre ibisahro. Itereq itene anímárinseqsabé ibisahro. ²⁹ Mókake Sarúsarama suwahpeqte ké kamah aríéna tanáhráq sega mahraréra, Orahinínsómé, inahunahní íre maqmíáh ínínsómé, náh íre nárié ínínsómé, sega iwíáh íwíáhigehe irarigehe. ³⁰ Mi tanáhráq, Mi kegá anotah sawéhwárinákákáq pehgáriq sawéhwárinákákáqsabé, Ite apubúue pukonehboq me mewe ite akariúno igehe. (*Hosea 10.8*)

³¹ Íné o awánká tahnsa míahnara sega íné miraonehera onsabé mókakewe ite ehyatia awánká tahnsa míéhra puara mó kegá aneq miraoneherabo úwe.

³² Sóntía kegá ahabábáq anité Sísareq subiq suaneheéra meriqmera kuwe. ³³ Sega sáwéh áwíq Ayahqno Tánúnsutapéq kíútaq mitaq Sísá awankátaq níriraté wene ayahnkaratáq subiqmaq aigárátáq subiqmarue táhparera awanká pankeqme marakóipeq pearówe. Ahabábáq anité moq awankátareraq níri pewe táhparéra pankeqme ayehré ayehré pearówe.

³⁴ Pearówana Sísaga púrerue mahraréna, Nániboo, mah kegá mirao naneq sega íre ahte-bahwe. Minayabe mi ahabábáqsábé íre iwíáhúno úwe.

Sóntía kegá, Wene korósi insega meyanabomo éra saraqmianeheéra káhsíue saraqme meyoúwe.

³⁵ Mitaq momiwíu kegá iriwe awahnkanuwara Asiu kené wahnahmarínká Sísansabé awiréh atera mahraréra, Wega mó ke kawerarítáráire. We wehuke merirena Manikáne arambhiri mirainkeheéna omaq atéh áníninaraqmé wewe moq kawerarahráhire uwe.

³⁶ Sóntía kegá moq awiréh atera weba séra kítabeh nahníáq sérá ano pankeqme awera, Náhno éra ³⁷ arewe aiq pútaq Asiu kené Wahnah aníninaraqmé arerene anonka kawerúno uwe.

³⁸ Kanehraq sehiranúwara wene ayahqno abobórahpeq awankátaq táhparówe. Mi sehiránká mahraréna, Mah anímé Asiu kené Wahnahne úwe.

³⁹ Awankátaq táhparó ahabábáq ánínká moq Sísansabé awiréh atena, Arewe Manikánka omaq ato anípo? We inaraqmé arere séhréhé ite moq séhréh aito úwe.

⁴⁰ Séhréh aito úwana mó ahabábáq ánínká ebeq irarú aninsábé ehweh atena, Arewe Manikánsabe íre áhreono? Segá ite awankátaq táhpawe subiq súáhro aítáhwe. ⁴¹ Arereq ínereqme ahabábáq anité púara iubówe. Mi anímé we íre ahabábáq aninirarawe pehipi subiq súáhwe éna ⁴² Sísansabé, Sísao, arega wahnahninagake ínénsabe ahrreraq mati-ahno úwe. ⁴³ Úwana Sísaga wensabé, Teawiníboq írátiahno. Iboramé Manikáne kaweq matábúrápéq ínereq míankehe úwe.

Sísa pukú ehwehne.

(Mátíyu 27.45-56; Máhka 15.33-41; Sóni 19.28-30)

⁴⁴ Wéhékáhnabubu moke mah marákó marákó sunkíkíragúwana ío tunsorerutaqkakáq peh sunkíkíratíowana ⁴⁵ pópoqnah mi tanáhráq íre téhrówe. Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté páráhnikéq tahnsa ónsá senahpeqté subame tunse téhtaré úkúwe.

⁴⁶ Sísaga anotahtaq mahraréna, Nániboo, néniwa arene ayahpi máróge éna putiowe.

⁴⁷ Putiowana sóntía kené kíápéténiga tagéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atena mahraréna, Mah anímé íre ahabábária peh kaweqtaq míéh áníne úwe.

⁴⁸ Úwara mitaq taganeheéra awahnkanu kegá we putio tagéra sene sirupipeq umeh agúwara mitaq suera sene nahtapeq abae aguwe.

⁴⁹ Moke Sísane iyahnaboreq Kehrari marákórápéqté we kéro ininsónseqka moberue iriwe méra moke minawari tagowe.

Sísane anonka maisé onápíépéq maisaró ehwehne.

(Mátíyu 27.57-61; Máhka 15.42-47; Sóni 19.38-42)

⁵⁰ Súría marákórápéq Árimátéa suwahpeqte wéh wenáwíq Sósépa míowe. We aboawah wehéna kaweqtaq mía míaúwe. ⁵¹ Mó abóáwáh wéhwárínká, Sísá subiq suo atótaq wega íre kowe aritowe. Manikánka wahnah wahnahni tanáhráq áwénunue taga tagaúwe.

⁵² Wegá Páhirátiba kure wensabé, Sísane anonka mewena mómaisaranínkono úwana kowe atowana ⁵³ Sóséparehga Sísane anonka kiwewe marakóraq márumarera íre wahto taberábe ambántáipéq úbíqme mewera ubusa onápíépéq mómaisarówe. Mitaq mó aní íre maisia peh o oná kowe. ⁵⁴ Táhutahuq kaweré tanáhráq pehnkínaútaq Asiu kené ahrena ahrena wehekáh sinaútaq maisarówe.

⁵⁵ Kehrari marákórápéqté Sísareq su inínsónká Sósépareh kérirera mi oná tagéra Sísá mi-taq maisaró tagowe. ⁵⁶ Tagéra mitaq suera se káúrabeq kure kaweq kunkúni naneqkákáq wériakáq kawerarówe. Mósísine ehwehka irarúnserah sega ahrena ahrena wehekáh túbáh aguwe.

24

(Mátýu 28.1-10; Máhka 16.1-8; Sóni 20.1-10)

¹ Ahrena ahrena wehekáh parabagúwara ahbiahipeq ío kiembogútaq mi inínsónká kaweq kunkúni naneq mewera Sísá maisaróabeq pokuwe. ² Wahtotaq kutaq óna méhpeh paiqmáro ebáh móbeq kowara tagéra ³ ónapipéq kibekue tagowana sene Wahnah Sísane anonka íre kowara tagowe. ⁴ Tagéra sirupipeq iwíáh kikiruwara anotah tehró ambántánkákáq ánité ábóraragéra mitaq iriwe míóyara tagowe.

⁵ Tagéra mi inínsónká anotah ahréera marakóipeq káuqmunuríowara ábóraraguya anitégá sensabé, Pusa aní matorabeqme aneqsabé oga míéh ánínsábé kabaroo? ⁶ We irigi puana mahtaq íre míéhre. We Kehrari marákórápéq míaraitaq teiátái ehwéh iwíáhue tagahro. ⁷ Wega mitaq ména mahraréna, Sega íné wehukení úku aní ahbabáq keba móintehrara awankátaq táhpawe nubi q suehrana apahtárórác iriwe oganúq intankéhe uraire uye.

⁸ Uyara mi inínsónká wene ehweh siahreraq matawéra ⁹ maisaróabeqte kouwekue airápété morá we kéro kereq mó kereqsabé moke koreríúwe. ¹⁰ Mi inínsómé, apahq ínitó síwíqmé Sóánawe, Mágára suwahpeqte íní wenáwíq Máhríawe, mó Máhría we Sémísine anowae. Sereq mó inínsónseqka mi ehwéh eqmaro ke teríúwara ¹¹ sega iwíáhéra, Mi inínsónká irare ehwéhme peh múguwahgu ehwéhne éra íre aiq pútare arítówe.

¹² [Pítaga mi ehwéh irena pehbeheráh maisaróabeq pokue káuqmunue mitaq tagówana peh maisaró ambántámári mitaq kowana tagéna kaurabeq kouwekue wene arupipeq iwíáh kikirue tagówe.]

Sísá kéroya anitégá ahtapeq Sísá tagoya ehwéhne.

(Máhka 16.12-13)

¹³ Mi inínsónká maisaróabeq pokuro wehekáhmé mó weh anitégá Sarúsarama suwahpeq suera íre wahtotaq 11kírómíta Éméása suwahpeq koyehe éra ¹⁴ Sísá pukú ehwehnsábé iwíáhéra iraruye. ¹⁵ Mi anitégá ahtapeq nogera ehweh iraruyataq Sísaga sinehe kure morárác nogúwe. ¹⁶ Sega we tagéra sirupipeq Sísá wire iwíáh íre orahuye.

¹⁷ Íre orahuyana wega sensabé, Aneq ehwéh mirareyo úwara sega mitaq kowéra sirupipeq umehúnsabe abiah máróye. ¹⁸ Mó morá ání wenáwíq Kíópaga Sísansabé, Mah tanáhrác áhnte kegá Sarúsarama suwahpeq sure míahnah arebataq mirauro naneq íre ahtebahno kasenúwana ¹⁹ Sísaga sensabé, Aneq mirauro naneqpo úwe.

Úwara sega wensabé, Sísá Néhsara suwahpeqte ání éhwehne éra we Manikáne ehweh irarurai aní ména págege sansánéna págegeue íwáhnorurai puaq Manikánseq ite Asiu kereqka págege aní míre ataráúne. ²⁰ Iteribo iteruwah wehwárínseq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreqka subiq súáhro arito urowara awankátaq táhpawe subiq sutowe. ²¹ Íre subiq sutotaq itega iwíáhéq, Wega ite Ísara ke kaweraitankéhe iwíáhuraune. Subiq sutotaqté ibora apahsoq kire. ²² Iteruwahrah inínsónká miraonsabé áhtenéwone. Sega ahbiahipeq we maisatorabeq koragéra, ²³ Wene anonka mitaq íre kéhre ewe. Sega iteba kouweéwótaq mahraréra, Maisatotaq iteyuwanka tagehtaq íópeqté ánité tagóne. Mi anitégá itensabé, We aiq oga míéhre teieye ewe. ²⁴ Minayabe mó iteruwahrah kegá koragéra mi inínsónká irarenserah tagéra pusa ániné anonka íre tagahwe uye.

²⁵ Mi anitégá mi ehwéh teawúyana Sísaga sensabé, Itewe múguwahgu iwíáhóye. Manikáne ehweh iraru kegá teie éhwehnsábé íre apubúue aiq pútare aritoye. ²⁶ Manikáne ehweh iraru kegá mahraréra, Wehuke merirena kaweraritankeheéna Manikánka omaq ato aní ebeq anotah érue pukéna anehemé téhráhnarabeq kinkéhe uwe. Minayabe ite íre

ahtebehyo? Íre ahtebehyo éna Manikáne púkuipéqté éhwéh síwáhnorúwe. ²⁷ We pukú ehwehnsábé Mósísiga sehgióro ú ehwehnikákáq Manikáne ehweh iraru kegá sehiranu ehwehnikákáq ebeq síwáhnoréna anehe moke mó pukúipéqté éhwéh síwáhnorue teriuwe.

²⁸ Mi anitégá pokoyeherauya ke suwahpeq wahtotaq kuyataq Sísaga mi anité suena móbeq pokinaútaq ²⁹ sega we saiqnatera wensabé, Penkinainsabé itereq kaenéhe. Itereq kaenéhe uyana wega kowe éna nahtapeq kérirowe. ³⁰ Sega táhutahuroneheéra moraráq tútuue míówe. Sísaga páréti mewena Manikánsabe kaweróne atena páréti keqme náriuwe. ³¹ Náriuware sega, We Sísá wire íwíáhuyana Sísawe tabanagúwe. ³² Tabanagúwara seye náhenéra, Itega ahtapeq súnaraq wega Manikáne ehweh teiena íwáhnoritaq itene irupipeq áhnte eyóyóewéhre uye.

³³ Sega apubúue irigue Sarúsarama suwahpeq kouwekéra airápété morá we kéro kereq momiwíurió kereq tagoyara ³⁴ sega mi anitéyábé, Itene Wahnah aiq pútaq iriwe oganúkire. Oganúkirana Sáimóniga aiq tagehre uwe. ³⁵ Ai q tagehre uwara mi anitégá ahtapeq kutaq irarú ehweh teriúye. Teriéra, Páréti keqme náriutaq itega, Sísá wire úye teriúye.

Sísaga ábóraragúwara we kéro kega we tago ehwehne.

(Mátíyu 28.16-20; Máhka 16.14-18; Sóni 20.19-23)

³⁶ We kéro kega mi ehwehnsábé ehwehnutaq Sísaga seba ákáhpi seiriwe ména [sensabé, Pehwehribeq míáhro úwara] ³⁷ sega anotah ahréera, We wahnsa wire íwíáhuwana ³⁸ wega sensabé, Aneqsabé áhreoo? Irupipeqmé aneqsabé iwíáh kikiroo? ³⁹ Íné wire ahtebagehboq niyahnkarakákáq nigaránkákáq tagahro. Wahnsawé íre anonkankakákáq ayahn-sankakaq áníne. ⁴⁰ [Íné wire ahtebagehboq íné sosanoro éna wene ayahnkarankákáq aigaránkákáq sokigi ariuwe.] ⁴¹ Sokigi ariuware áhtenéra iwíáh íwíáhéra Sísá oga míonsabe íre aiq pútare atahráhuwana wega sensabé, Táhutahuq mahtaq kehro úwara ⁴² sega tira páh áwúwana ⁴³ mewena sega tagotaq nówe.

Manikáne Awanka iteba tuinkéhe ú ehwehne.

⁴⁴ Sísaga we kéro keyabé, Mósísine ehwehnikákáq Manikáne ehweh iraru kegá sehiranu ehwehnikákáq púkuipéqté ígónkónkákáq íné éhwehme aiq pútaraginawire. Menah iteba mía míaurautaq mína teiátáuge úwe. ⁴⁵ Teiátáuge éna Manikáne ehweh kawerue irageheéna ahtebe iwíáh aritena ⁴⁶ sensabé, Manikáne ehwehniká mahraréna, Manikánka wehuke merirena kaweriniéna omaq ato anímé ebeq anotahtaq érué pukínana apahtáróraraq iriwe oganúq atankéhe íre úwe.

⁴⁷ Sísaga mó mahraréna, Wene pukuga mó mahraréna, Wenáwirue Manikánka kaweraritéh éhwéh ebeq Sarúsarama suwahpeq koreriera anehe mah kehíná kéhíná korerigéhe. Mi ehwéh irera sene ahababáq súáh kéwé Manikánka kaweraritankéhe íre úwe.

⁴⁸ Sísaga mó mahraréna, Mi sehiránká aiq pútaragínaq tagagehe. ⁴⁹ Manikánka itensabé, Néníwa eqmaraníe uraire. Ínéga kieqmarahnana iteba tuinkéhe. Mahtaq iteruwahpeq méq áwénunoro. Wega iteba tuena págege aitankéhe úwe.

Manikánka Sísá íópeq tumero ehwehne.

(Máhka 16.19-20; Eqmaro 1.9-12)

⁵⁰ Sísaga we kéro ke meriqmena Sarúsarama suwahpeq suena wahtotaq Pétáni suwahpeq kiuwe. Mitaq kowéna wene ayahnkara pankeqme Manikánsabe, Mah ke kawerarito úwe. ⁵¹ Kawerarito éna se suowana Manikánka we íópeq tumerowe. ⁵² [Íópipeq móatowara tago kegá Sísansabé sirehunseraráq méra iwíáh iwíáh atera] sirupipeq anotahtaq eyoyóúwara Sarúsarama suwahpeq kouwekuwe. ⁵³ Kouwekéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq kibekéra mitaq Manikánsabe iwíáh iwíáh ata atauwe.

Sóni Ebeq sáhnshawe ahtebé ehwehne.

Sóniwe téh pah meyo arámbéhríúwana anehe Sísaga we omaq atowana wega pah mewe arámbéhrí suena Sísá kérowe. Mátíyureh Máhkareh Árukarehga sene púku ebeq sehiranuwana anehe Sóniga mah pukú sehiranúwe. Sísaga miraú arámbéhríyábé Sóniga peh ákáhtaq sehiranéna peh Sísaga síwáhnorú ehwéhnsábé áhnte sehiranúwe. Itega mah pukú sáhnsháhirataq Sísaga ite kaweraitankeheéna Maniká Wenaboga we marakóipeq eqmarowe ue ahtebagehe. Sísawe Maniká míéhrebeqte áhne webataq wega ite oganúq itahráhi aníne ue ahtebagehe. Mah kehiná kéhínánká mah pukú sáhnshawe Sísane ehweh kawerue siahtebéra wensabé aiq pútare atageheéna Sóniga sehiranúwe.

Sóniga mah kawéq éhwéh sehiranúwe.

Manikáne Ehwehnka wehukení úkú ehwehne.

¹ Awahewé Manikáne Ehweh* ména we Maniká Iteriboba ména Maniká míowe. ² Naho naho téhwe wereq Maniká Iteriboreq moráráq míóye. ³ Mah Ehwehnká moke ménsámehnsánkakaq ménkámehnkánkakaq wehukeakáq mirarowe. Pehipi íre kowe. Mó anínká íre mirarowana peh webataq wega moke mirarowe.

⁴ We oga mía míai aní púana we wehuke míáhrabeq téhrehnka inserahni aní míre. ⁵ Sunkíkírirabeq kánéqka téhrehnserah wega wehukega ahabárorabeq kaweqtaq mía míaire. Sunkíkírinka kánéq íre puinsuahráhire. Mina inserah sene ahabáronka wene kaweq arámbéhrí íre sabiruahráhowe.

⁶ Manikánka wehukení wenáwíq Sóni eqmarowe.† ⁷ Mó ke ehweh terinkeheéna eqmarowe. Kaweq arámbéhrí aní téhrehnka inserahni anínsábé terinkeheéna eqmarowe. Téhrehnka inserahni anínsábé ómiga aiq pútare atageheéna teriuwe. ⁸ Sóniwe we íre mi aní míowe. Téhrehnka inserahni anínsábé terinieéna Sóniga súwe. ⁹ Ómi kegá tagageheéna téhrehnka inserahni aní marakóipeq tumíowe.

¹⁰ Mah marákó marákó miraró anínká mah marakóípeq tumíowara míó kega we íre tagaríówe. ¹¹ Wenawahrahba súwara sega we íre semehwehue kaweria peh áwé tagarúówe. ¹² Peh morá Sísansabé aiq pútare atera áhrabo kegá Manikáne animáří úku úkuowe. ¹³ Íre iteinoibone korahq itene inonkapípeq kéh púaq Manikáne animáří míone. Íre iteitene iwíáhga Manikáne animáří míone. Íre iteriborehga maqmaranéhe iwíáhonka Manikáne animáří míone. Írakaumo. Peh morá Manikánka oganúq ítéhraq wene animáří míone.

¹⁴ Manikáne Ehwehnka wehukení úkue iteba tumíowe. We aiq pútari aní ména itensabé anotah arútábóírire. Wenaboga webataq wenahni téhreh naneqkakáq págegeakáq atowaq tagaraune. ¹⁵ Sóniga Sísá sinaú ehweh teiena, Itensabé teiewómé mah anínsábé teiewóge. Íné íre míáhwataq we mía míaú aní púana inehe si anímé íné kiotaiqme aní mía míaire úwe.

¹⁶ Wene arupipeq peh kaweq iwíáhi aní púana itensabé arutaboíréna itene irupipeq eyoyó aitéhre. ¹⁷ Manikánka sehgióro ú ehweh Mósísiga teiuwana Sísá Karáhé tuména itensabé arutaboíraitena aiq pútaq ehwéh teíre. ¹⁸ Iuranka Maniká Iteribo íre tagahrahune. Peh morá wenahni abowáreq mía míaí anínká abowáné sánsá tei teinire.

Sóni wání meri merinú aniné ehwehne.

(Mátíyu 3.1-12; Máhka 1.7-8; Áruká 3.15-17)

* **1:1:** Ehwehme Sísá Karáhé. † **1:6:** Mah Soníwé we íre mah pukú sehiranú anine. We wání meri merinú aní míowana mah pukú sehiranú animé we mó Soní wíre.

¹⁹ Sarúsarama suwahpeqte Asiu kegá Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Áríwái kereqsabé, Sóni kogasenoro éra eqmaq súówe. Eqmaq súówara Sóniba séra kasenéra, Are insebo uwe. ²⁰ Are insebo ue kasenuwana Sóniga pahsuqme teriuwe. Pahsuqme teriena, Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna peh morá ání omaq atowe. Ínéwé íre mi aní úge úwe.

²¹ Úwara sega wensabé, Árahinsabébo? Are insebo? Are Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Éráísabo uwana Sóniga, Írakaumo úwe. Írakaumo úwara, Are áwénunúna aní, Manikáne ehweh iraréna anípo uwana, Írakaumo úwe.

²² Írakaumo úwara sega wensabé mó kasenéra, Are insebo? Ite eqmaq íúwéhnarabeq ehweh terienéhboq teio. Arewe aneq aní múge íwíáhono uwe. ²³ Uwana Sóniga sensabé, Áísáiága naho mirarúnserah íné uworapeqté sawai sawaiu aní múge. Wahnah sína ahmé obaríráhro u aní múge úwe. *(Aisaia 40.3)*

²⁴ Péhrasi kegá eqmaq súówara su kegá Sóninsabé mó kasenéra, ²⁵ Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna peh morá ání omaq atowe. Arewe íre mi aní móne. Arewe íre Éráísa wone. Arewe íre áwénunúna aní, Manikáne ehweh irari aní móne. Minayabe árahinsabé wání meri merinono uwe.

²⁶ Uwana Sóniga sensabé, Ínéga peh wání meriú aní múge. Inehe si aní, itega íre tagaríáh anímé ite míáhpí ákáhpi iriwe míéhre. ²⁷ Inehe si anímé anotáh anínéna íné kiotaiqme aní míre. Minayabe íné inehe si aniné súu nahníáq pugereyabe íre awehrari aní múge.‡

²⁸ Marakó áwíq Pétánie. Mi marákóráq Sorana aroipéq seberaebéq kéhrana Sóniga mitaq wání meriena mi ehwéh teriuwe.

Sísawe Manikáne Sipisípiq Áráhq tahnsa aní míre i ehwéhne.

²⁹ Ahbiah tahnsá Sísaga Sóniba súwana tagéna mahraréna, Tagaríáhro. Manikáne Sipisípiq Áráhqka mah kehiná kéhínané ahbabáq meyankehe. ³⁰ Mah anínsabé teiewarauge. Íné íre míáhwataq we mía míáu aní púana inehe si aní íné kiotaiqme aní mía míaire. ³¹ Ínéwé we mía míai aníne ue íre tagariarauge. Ísara kegá we mía míai aníne ue tagariageheéna wání meri merinuge úwe.

³² Sóniga mó mahraréna, Manikáne Awanka tunse kiboki táhnsánuena weba márunsurahurairana tagarauge. ³³ Téhwe ínéga we íre niahtebarauge. Ínéga wání meri merininkeheéna eqmaq núwátái anínká teniena, Manikáne Awanka weba tumíarai anínká wewega Manikáne Awa inkéhe uraire. ³⁴ Íné mina aiq tagéna teiúge. We Manikáne ahninkáwá wíre úwe.

Apahránítógá Sísá kéro ehwehne.

³⁵ Ahrina tahnsá Sónireq we kéroya anítéreq mó iriwe míówe. ³⁶ Sísá noguwana Sóniga tagéna mahraréna, Tagaríáhro. We Manikáne Sipisípiq Áráhq míre úwe. ³⁷ Úwara Sóni kéroya anítégá wene ehweh irera Sóni auwera Sísá kéroye. ³⁸ Sísá kéroya wega pabeqme se tagéna sensabé, Aneq sahroyo úwe. Aneq sahroyo úwara sega wensabé Árábáio, are ahbeq kaegaeono uye. Mi áwíq Árábáiwé áwahewé Íwáhnoraníne. ³⁹ Uyana wega sensabé, Seragahtao úwara sega we kéroya Sísá kaegaeúrabeq tagoye. Íó tunsorerutaq sega weba mitaq míóye.

⁴⁰ Sónine ehweh irera se Sísá kéroya anité mó aní áwíq Ehntarue. We Sáímóni Pítane ábákawae. ⁴¹ Ehntaruga mitaq auwena wenawah Píta anebahréna tagéna wensabé,

‡ 1:27: Máhka 1.7 aigarápéqté éhwéh tagáhnno.

Manikánka omaq ato anímé Mésáía míéhra na aiq tagoge úwe. Mésáíawe áwahewé ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka omaq ato aní míre. §

⁴² Aiq tagoge éna wenawah meqmena Sísaba móatowe. Sísaga Píta ebitáwéna wensabé, Are Sáímónie. Are Sónine ahninkáwá wóne. Mó kegá mó awíq Sípásie áwíratagéhe úwe. Sípásiwe Pítawe peh morá éhwéhnéna áwahewé ebah mire.

Sísaga Pírípíreq Nátáníéríreq síáhrabú ehwehne.

⁴³ Mó ahrina tahnsá Sísaga iwíáhéna, Íné Kehrari marákórápéq pokinie iwíáhéna wehukení wenáwíq Pírípi tagéna wensabé, Séniro úwe. ⁴⁴ Pírípiwe Pétásáira suwahpeqte áníne. Ehntarureq Pítareq moq mibeqté ánítee. ⁴⁵ Pírípiga Nátáníéri koragéna wensabé, Mósísiga sehgióro ú ehwehncá tei teinu anímé Manikáne ehweh iraru kega sehiranue tei teinu anímé míéhraq tagóne. We Sósépane ahninkáwáe. We Néhsara suwahpeqte ání wenáwíq Sísae úwe. ⁴⁶ Úwana Nátáníériga wensabé kasenéna, Néhsara suwahpeqte kaweq anímé serahiro úwana Pírípiga wensabé, Seragáhno úwe.

⁴⁷ Nátáníériga Sísaba súwana we tagéna mahraréna, We aiq pútaq kaweq Ísara aníne. Wene arupipeq íre péhe iwíáhi aníne úwe. ⁴⁸ Úwana Nátáníériga Sísansabé, Arewe árahue íné tagariahno úwana Sísaga wensabé, Pírípiga arensabé íre áhrabirana tagoge. Are awanká nona míahnana tagoge úwe. ⁴⁹ Úwana Nátáníériga Sísansabé, Íwáhnoraníno, are Manikáne ahninkáwá wóne. Are Ísara kené anotah wahnáh aní móne úwe.

⁵⁰ Úwana Sísaga wensabé, Are awanká nona míahnana tagoge teawu púah aiq pútare aintahno? Pehgáriq otáq sánsá amahnága mirauge. Mókake anotah otáq sánsá tagankehe úwe. ⁵¹ Sísaga wensabé mó mahraréna, Kawerue írátiahno. Mókake íópeq sawekínaraq tagankehe. Íópeq sawekínaraq Maniká míéhraq íópeqte kegá íné wehukení úku anípá we kiotaíq we tuotairira tagankehe úwe.

2

Wáninka náhniáq sera ano úkú ehwehne.

¹ Ahrina tahnsá Kéána suwahpeq Kehrari marákórápéq pahuwiraritórabéq taganieéna Sísane anowa mitaq míowe. ² Sísareq ite we kérahwána kereqsabé, Pauarítáhrabéq tagagehboq máhoro úwaq sewane. ³ Mibeqté náhniáq sera ano parabagútaq Sísane anowagá wensabé, Sera ano aiq parabagire úwe. ⁴ Úwana Sísaga wensabé, Minawé íre itereq wehgaq mire. Ínéga ótaq sansá mirau tanáhráq íre suriéhre úwe. ⁵ Úwana Sísane anowagá arambehri keyábé, Wegá miraoro ína ehwéh kawerue sehgióro úwe.

⁶ Abapete morá wání antéhyá mitaq kowe. Anotah antéhyámáí kéna Asiu kegá sene pabeq pabeq sansa miraigeheéna mitaq kowe. ⁷ Sísaga sensabé, Antehyamáíripéq wání obenkíq máráhro úwara obenkíq márówe. ⁸ Obenkíq márówana Sísaga sensabé, Uwe táhutahuq wahnáh mewe móáwéro úwana wáninka náhniáq sera ano úkúwe. ⁹ Segá uwera mewera móáwúwana táhutahuq wahnáhnká mi será ano nawe tagéna áhtenuwe. Wání antéhyá obenkíq márótaq táhutahuq wahnáhnká íre tagariowara peh morá arambehri kegá tagaríowe.

Táhutahuq wahnáhnká náhniáq sera ano nawe tagéna o menáhwé áhrabúwe. ¹⁰ Áhrabéna wensabé, Kiraboo kene sánsámé sene kaweq nahniáq sera ano ebeq nárigéhe. Nehra kegá siyahbankirahnaraq íre tei será ano nárigéhe. Arega mina onserah íre miraóne. Arega áhnte tei será ano matawé anehe náiene úwe.

¹¹ Minawé Sísaga ebeqte ótaq sánsá Kéána suwahpeq Kehrari marákórápéq miraúwe. Wegá ótaq sansá miraúwara míó kega tagéra áhtenuwe. Mitag ite we kérahwána kegá wensabé aiq pútare atahwáne.

§ 1:41: Mésáíawe Karáhéwé morá awíq míre. Karáhénsabe éhwéhmé púku anehepeqte séhírámé “Manikáne Púkuipéq Kéh Áwahe Éhwéhne” ue kéhrabéq tagáhno.

¹² Sísareq wenanoreq wenábáqmarinseq ite we kérahwána kereqka mitaq sueq Kápénéama suwahpeq pokue táhmaro wehekáh mitaq kowíahwane.

Sísaga Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéqté paiqnanánu ke máhpeq kaqsuo ehwéhne. (Mátíyu 21.12-13; Máhka 11.15-17; Áruká 19.45-46)

¹³ Ite Asiu kené sótaikú iahreraq ko tánáhráq wahtotarútaq Sísaga Sarúsarama suwahpeq kiuwe. ¹⁴ Kiena Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéqté wíráípéq kibekúwara sipisípiqkákáq káhoakáq kibokiakaq móneakáq paiqnanánu ke tútuue míówe.

¹⁵ Tútuue míówana Sísaga susa náhgáqtáté pawa kíráwe mi nahgáqtáté moke paiqmáro keakáq sene ménkámehnkánkakaq máhpeq kaqsuowe. Kaqsuena móne paiqnanánu kené móne paentáruena sene wéhuwehu tahbéwári pioruowe. ¹⁶ Pioruena pina paiqmáro keyabé, Minawari mewe móaráhro éna Nánibone nahtapeqté mátábúrápéq paiqnanániyeho úwe.

¹⁷ Úwaq ite we kérahwána kegá minawarí tagéq Manikáne sehira iahreraq kowe. Mi sehiránká mahraréna, Arene nahnsabe anotahtaq iwíáh íwíáhéna peh kawetaq kankeheéna págege sansá mirauge ire. *(Buk Song 69.9)*

Apahtáróráq mó pearaníe ú ehwehne.

¹⁸ Asiu kegá Sísansabé, Árahinsabé kaqsuahno? Arega kaqsuahnayabé ótaq sansá sokigi aio uwe. ¹⁹ Uwana Sísaga sensabé, Mah nah Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náh sokoruehrana ínega apahtáróráq mó pearaníe úwe. ²⁰ Úwara Asiu kegá wensabé, Mah nah pe arámbéhríwé áhnte opéq 48 opéq arambehriue pearówe. Arega peh apahtáró wéhékáhmé árahue pearanibo uwe.

²¹ Sísaga íre nahnuransabé peh wene anonkansabé irarúwe. ²² Sísaga pukúwana oganúq atotaq ite we kérahwána kegá mi ehwéh iahreraq matiahwane. Iahreraq matiahwanayabé itega Manikáne sehirankakaq Sísaga teiu ehwéhnikákáqsabé aiq pútare aritahwáne.

Sísaga ómi kené iwíáh tagaríéhre i ehwéhne.

²³ Ite Asiu kené sótaikú iahreraq ko táhútáhúq tánáhráq Sísaga Sarúsarama suwahpeq míówe. Míotaq wega ótaq sansá miraúnsabe áhnte kegá wensabé aiq pútare atówe. ²⁴ Sísaga ómi mi kehináné sirupipeq tagario púana sensabé íre aiq pútare aritowe. ²⁵ Mó kegá Sísaga íre teawúwana peh wewega wehukene sirupipeq tagariowe.

3

Manikáne Awanka maqmaréhnsabé éhwéhne.

¹ Péhrasi aní wenáwíq Níkóríma anotah Asiu aní ména ² inokáhpeq Sísaba séna wensabé, Íwáhnoraníno, are Maniká míéhrebeqte ání móne. Aiq tagaríóge. Arereq Manikánseq moráráq mía míaóya puah arega ótaq sansá miraóne úwe.

³ Úwana Sísaga wensabé, Kawerue írátíahno. Peh morá wenanoga maqmaréhnsabé íre awehraq kéhre. Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráhi aní mónkakáq maqmarankéhe úwe. ⁴ Úwana Níkórímaga Sísansabé, Árahiro? Anonusa áníné anowagá mónkakáq íre maqmarahráhire. Wenanoga árahue mónkakáq maqmarankéhbo úwe.

⁵ Úwana Sísaga wensabé, Kawerue írátíahno. Arenanoga maqatáráinsabé íre awehraq kéhre. Peh morá Manikáne Awanka maqmaréh ánínká Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráhire. ⁶ Wehukenínká peh mó áwáhu wehukéní maqmarahráhire. Manikáne Awanka webataq o awá maqmarahráhire. Maqmarena inkéhe.

⁷ Arenanoga maqatáráinsabé íre awehraq kéhre. Peh morá Manikáne Awanka maqmaréh ánínká Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráhire teawúnsabé íre áhtenúno.

⁸ Sóiriqka pehipi sirah tagáhne. Sóiriq eheqte sirapómo? Eheq pokirapómo? Are íre tagariahne. Mina inserah Manikáne Awanka o awá maqmarena inkéhe úwe.

⁹ Úwana Níkórimaga Sísansabé, Minayabe árahiro ¹⁰ úwana Sísaga wensabé, Are Asiu ke síwáhnoróna aní móne. Minawé árahinsabé íre irahno? ¹¹ Kawerue írátíahno. Íné író éhwéh iraréna íné tagonsabé teawúgah arega néne ehwehnsabé íre aiq pútare aintahne. ¹² Marakóipeqté teawú náneqmarí arega íre aiq pútare aintahnayabé Maniká míéhrabeqte éhwéh teawenah árahue aiq pútare aintaníbo?

¹³ Mó anínká Maniká míéhrabeq íre kire. Peh morá wehukení úku anínká ínébataq mitaq mía míaéna marakóipeq tumíaraugé. ¹⁴ Mósísiga káhpahraté miraro wehe uworapeq awankátaq táhparena pankeqme pearonserah sega íné wehukení úku aní pankeragéhe. ¹⁵ Ínénsabe aiq pútare aintáh kégá oga mérapeq aiq awaq miáhwe úwe.

Sísansabé aiq pútare atáh kéyábé éhwéhne.

¹⁶ Manikánka mah kehiná kéhínánsabé anotah arútábóiri puana webataq wenahni eqmarowe. Wenahninsabé aiq pútare atáh ké íre toráh agía peh oga mérapeq awaq mianehrawoe. ¹⁷ Wenahninká mah kehiná kéhíná ehweh aritankeheéna eqmaroo? Írakaumo. Mah kehiná kéhíná kaweraritankeheéna eqmarowe. ¹⁸ Manikánka wenahninsabé aiq pútare atáh ké íre ehweh arítéhre. Manikánka wenahninsabé íre aiq pútare atáh ké ehweh arítéhre. Webataq wenahninsabé íre aiq pútare atáh púana ehweh aritena anotah abíáhnsá arita aritaire.

¹⁹ Téhrehnka inserahni anínká marakóipeq tumíowe. Mahbeqté kégá ahababáq aruqaruronsabé sunkíkírabeqqsabé suwahbéna téhrehrebeqqsabé íre suwahbówe. Minayabe ehweh arítéhre. ²⁰ Ómi ahababáq kega téhrehrebeqqsabé suwahriehehnsabé mitaq íre séyéowe. Mó kégá sene ahababáqmari tagehoéra téhrehrebeq íre séyéowe. ²¹ Peh kaweqtaq mía míaó kégá téhrehrebeq séyéowe. Manikánka págege arítéhrara mirao arámbéhrí mó kégá tagageheéra téhrehrebeq séyéowe.

Sóniga Sísá sína éhwéh pahsuo éhwéhne.

²² Sísareq ite we kérahwána kereqka Sarúsarama suwahpeq sueq Súría marákórápéq pokowane. Sísaga iteba mitaq ména mó ke wání meriuwe. ²³ Sóniga Serima suwahpeq wahtotaq Inona arahno korabeq míowara áhnte wání ko púara mó kégá mitaq suwana Sóniga wání meriuwe. ²⁴ Mi tanáhráq mó kégá Sóni íre karábúsipéq móátówe.

²⁵ Asiu anínseq Sóni kéro kereqka wání sosue sansánsabé ehwehéra Sóniba suwe. ²⁶ Sóniba séra wensabé, Íwáhnoraníno, arereq Sorana aroipéq seberaebéq mitaq teiátóna anímé wega mahta q ména wání merírara ómiga are auwera weba pokowe uwe.

²⁷ Uwana Sóniga sensabé, Manikánka webataq itene arambehri tei teinire. ²⁸ Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna peh morá aní omaq atowe. Ínéwé íre mi aní úge teiátáu mino. Manikánka íné ebeq eqmaq núwátáire teiátáu mino. ²⁹ Ibehinínká wenawehqpa pokinserah amahnága ómiga Sísaba poku pokuowe. O menáhwéné iyahnabo anínká mitaq ména wene ehweh irena wene arupipeq eyoyóinserah amahnága ómiga íné nuera weba pokonsabé nirupipeq eyoyóire. ³⁰ We anotah aní úkínana íné pehgáriq aní úkono úwe.

³¹ Maniká míéhrabeqte tutai aní peh anotah aní ména moke mó ke kiotaikire. Marakóipeqté aní peh mahtaqté aní púana peh mahtaqté sánsánéna mahtaqté éhwéh tei teinire. Maniká míéhrabeqte tutai aní peh anotah aní ména moke mó ke kiotaikire. ³² We anotah aní ména wega tagaríéh náneq írátíéh náneq éhwéh teíraq itega íre íráhwe. ³³ Wene ehweh kawerue íráh kégá, Maniká aiq pútaq aní míre atáhwe.

³⁴ Manikánka eqmaro aninká Manikáne ehweh kawerue tei teinire. Manikáne Awanka weba mía míaí puana peh kawerue tei teinire. ³⁵ Manikánka wenahninsabé arutaboírénna moke auráq matiahno atéhre.

³⁶ Wenahninsábé aiq pútare atáh kégá oga mérapeq aiq awaq míáhwe. Wenahniné sánsánsábé suwahrieh ke oga mérapeq íre awaq miowana Manikánka anotah abíáhnsá arita aritaire úwe.

4

Sísareq Sámária marákórápéqté ínínseq ehwehnuya ehwéhne.

¹ Mó kegá Péhrasi keyábé, Peh táhmaro kegá Sóniba suwana wání meriátáire. Áhnte kegá Sísaba suwana wání meriátáire uwe. ² Írakaumo. Sísaga wání íre meriuwaq peh morá ite we kérahwána kegá meriewáne. ³ Sísaga mi ehwéh irotaq wereq itereq Súría marákórápéq sueq Kehrari marákórápéq mónkakáq kouwekowane. ⁴ Itega Sámária marákó kótaikoneheowane.

⁵ Sámária marákó kótaikowanaraq Sáika suwahpeq koneheowane. Koneheowanaraq Sékópaga wenahni Sósépa awu marákórápéq kowane. ⁶ Sékópaga ubuqmaro matáipéqté wání mitaq kowe. Kowana Sísaga íre wahto nogu púana tawa tawanéna wéhékáhnabubu mitaq tútuue míowe.

⁷⁻⁸ Ite Sísá kérahwána kegá Sáika suwahpeq tópah sahq kowanaraq Sámária inínká wání sabatáhq súwe. Sísaga wensabé, Wání nánio úwana ⁹ Sámária inínká wensabé, Íné Sámária iní múge. Are Asiu aní míahna puah aneqsabé wání nánio eno úwe. Sámária kegá néu antéhyápité Asiu kegá íre néunsabe kasenuwe.

¹⁰ Sísaga wensabé, Arega Manikánka aweráhi naneq íre tagariahne. Wání nánio teawú aní íre tagariahne. Arega tagariahnaq tahirí oga mé wání nánio énana nágú irino úwe. ¹¹ Úwana mi inínká wensabé, Mi matáipéqté wání íre wahto mire. Are antehya íre matiahne. Oga mé wanímé eheqte uwe nániníbo? ¹² Iteinahbú Sékópaga mi matáipéqté wání iuwe. Sékópareh karirónánínseq wene ménkámehnkámarínseqka mitaq nowe. Arega ínénsabe, Íné oga mé wání aweráhu aní múge énayabé arewe Sékópa kiotaqme míahna anípo úwe. ¹³ Úwana Sísaga wensabé, Mipéqté wání nehra ke mótaq mó tahbobóoneherawoe. ¹⁴ Nágú wání nehnaq mó íre tahbobóinawire. Írakaumo. Nágú wání nehnaq arupipeq oga mía mía aráhnó tahnsa tuerueinae úwe.

¹⁵ Úwana mi inínká peh mataipéqté wánínsabé wíre íwíáhéna wensabé, Mahtaq séyéyabe nuwahriehre. Mó tahbobóinehboq teniena wání nánio úwe.

¹⁶ Úwana Sísaga wensabé, Arenawehq koweqme setao úwe. ¹⁷ Úwana, Íné íre nánuwehqqakaaq aní múge úwana Sísaga wensabé, Íné íre nánuwehqqakaaq aní múge tenienayabé aiq pútaróne. ¹⁸ Arega mó weh mewe mipinsuq mó weh mewe mipinsurue moberíáh wéh mewe sutona wino. Amahnága kérahna wehwé íre arenawehrurá míre. Minayabe aiq pútaróne úwe.

¹⁹ Úwana mi inínká wensabé, Are moke íné éhweh írátíahna puah íné iwíáhume are Manikáne ehweh iraréna aní móne. ²⁰ Itene igaqnaréhga mah sawéhráq Manikánsabe iwíáh iwíáh ata ataúwe. Arenanahbúréhga iwíáhéra, Sarúsarama suwahpeq Manikánsabe iwíáh iwíáh ata ataoro ewe. Manikánsabe ahbeq iwíáh iwíáh atanéhnkono úwe.

²¹ Úwana Sísaga wensabé, Aiq pútare ainto. Mókakewe íre peh mi sawéhrápéqkákáq Sarúsarama suwahpeqkákáq wehukega Manikánsabe iwíáh iwíáh ataneherawoe. ²² Ite Sámária kegá iwíáh iwíáh atáh náneq íre írátíáhwe. Ite kaweritahna aní Asiu aní púaq Asiu kegá iwíáh iwíáh aintáh aní tagaríáhwe. ²³ Mókakeakáq amahnágaákáq Manikáne Awanka págege arítéh kégá aiq pútaq sansánéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atéhrataq sebataq Iteribonsabé kawerue iwíáh iwíáh atáhwe. Iteriboga mina tahnsa ké wensabé iwíáh iwíáh atáhnsabé awahbehre. ²⁴ Maniká íre áúakaq anínéna peh Wenawanka mía máire. Minayabe kawerue iwíáh iwíáh atagéhboq iteiuwanka Manikánsabe iwíáh iwíáh ateq aiq pútaq sansánoro úwe.

²⁵ Úwana mi inínká wensabé, Íné írátíómé ite meirena kaweraitankeheéna Mésáía, Manikánka omaq ato anínká sinawire. We sínagake moke teinkéhe úwe. ²⁶ Úwana Sísaga wensabé, Arega íraréna anímé íné úge úwe.

²⁷ Úwaq ite Sísá kérahwána kegá kouwekowane. Sísareq mi inínseqka ehwehnyansabé áhtenowane. Áhtenéq Sísansabé, Árahono? Aneqsabé ehwehnoyo íre iraria peh ehiya míahwane.

²⁸ Mi inínká wene wání antehya mitaq marena wenawahpeq pokéna wenawahrahyabé, ²⁹ Máhoró. Peh morá ání íné íre tagarai anínká moke ínéga mirau naneqmarí pahqnúéhre. We seragahro. We Manikánka omaq ato anípómo. Seragahro úwe. ³⁰ Úwara sega sensuwahpeq suera Sísaba suwe.

³¹ Sámária kegá áhníbórá sutaq ite Sísá kérahwána kegá wensabé, Íwáhnoraníno, táhutahurúno ewanana ³² wega itensabé, Íné itega íre tagariáh táhútáhúq kéhre úwe.

³³ Úwaq iteite náhenéq, Mó anínká táhutahuq awirápómo ehmuniq éhmúniqtaq irarewane.

³⁴ Sísaga itensabé, Íné eqmaq núwátái aniné arambehriwe néne táhutahuq mire. Mina mirainauge.

³⁵ Itaréitaré ío parabagínaraq onkiyonsá nera kéh tánáhráre iyeho. Amahnága tagariáhro. Onkiyonsá áhnte nera kéhnserah Maniká Iteribo íre tagariáh ké áhnte míahwe.

³⁶ Onkiyonsá nera kéhrara mirauwíáhnserah oga mérapeq wehuke mórítáthro. Móriteq oga mía mía apéq meyagéhe. Manikáne ehweh teri terino kereq wehuke mórítáh kéreqne irupipeq eyoyóinkehboq mórítáthro.

³⁷ Iteinahbúréhga mahraréra, Mó kegá ayu uqmatowara mó kegá onkiyonsá mirauwíáhwe uwe. Mina unserah mó kegá Manikáne ehweh teri terinowara mó kegá wehuke meriqmera mórítáhwe. Segá mahraru ehwéh aiq pútaragire. ³⁸ Ínéreq mó kereqka Manikáne ehweh teri terinonaq ite wehuke meriqmeq Iteriboba mórítageheéna eqmaq íúwóge. Teri terinúnayabé ite áhnte meriqmeq mórítagéhe úwe.

³⁹ Mi inínká, Moke mirau naneqmarí teníre únsabe áhnte Sáíka suwahpeqte Sámária kegá Sísansabé aiq pútare atówe. ⁴⁰ Aiq pútare atera Sísaba séra wensabé, Máho. Iteruwahpeq sewíahno uwana Sísaga téhtaréráq sensuwahpeq kowíowe. ⁴¹ Sísaga mitaq síwáhnorúnsabe áhnte mó kegá aiq pútare atówe.

⁴² Aiq pútare atera mi inínsabé, Íre peh morá arega teienayabé aiq pútare atone. Ite wene ehweh kawerue ironayabé wensabé aiq pútare atone. We aiq pútaq mah kehíná kéhíná meirena kaweritéh ání míre atone uwe.

Sísaga anotah wahnáhné ahninkáwá kawerato ehwéhne.

⁴³ Sísaga mitaq téhtaréráq ména suena Kehrari marákórápéq pokúwe. ⁴⁴ Sísaga naho mahraréna, Manikáne ehweh irari aní mó ke suwahpeqte kegá iwíáh íwíáh atáhwe. Peh morá wenawahraha wensabé íre iwíáh íwíáh atáhwe úwe.

⁴⁵ Sísaga Kehrari marákórápéq pokútaq mibeqté kegá eyoyóue mehweh atówe. Segá Sarúsarama suwahpeq táhutahuq notaq Sísaga mirau arámbéhrí aiq tagariówe. Menah mirau arambehri tagarió púara eyoyóue mehweh atówe.

⁴⁶ Sísaga Kéána suwahpeq Kehrari marákórápéq wánítate náhníaq sera ano mirarorabeq mónkakáq pokúwe. Kápénéama suwahpeqte wáhnáh wenawahpeq míowana wenahni anotah awáhréúwe. ⁴⁷ Mi wahnáh anínká Sísaga Súría marákó suena Kehrari marákórápéq sire u ehwéh irena Sísaba pokue wensabé, Nénahni pukinaire. Arega nánuwahpeq segawerato éna pagu pagunúwe.

⁴⁸ Sísaga wensabé, Arega ótaq sansá tagéyabe awahbehre. Pehipi íre aiq pútare aintahne úwe. ⁴⁹ Úwana wega Sísansabé, Nénahni pukínehboq peheráh súno úwana ⁵⁰ Sísaga wensabé, Pokúno. Arenahni oga míanawire úwana mi wehgá Sísane ehwehnsabé aiq pútare atena pokúwe.

⁵¹ Ahbiah tahnsá wene nahtapeqsabé séwotaq wene arambehri kereq ahtapeq piehgiúwe. Segá wensabé, Arenahni kaweragirana oga míéhre teawúwe.

⁵² Teawúwana wega sensabé, Aneq tanáhráq kaweragiro úwara sega wensabé, Inokáh tunsoreráitaq kaweraguraire uwe. ⁵³ Uwana abowágá iwíáhéna, Sísaga, Arenahni oga míanawire teniátái tanáhráq peh monseráh tánáhráre úwe. Minayabe moke mi karíronánínká Sísansabé aiq pútare atówe.

⁵⁴ Sísaga menah Súría marákó suena Kehrari marákórápéq séna anehe mi otáq sánsá Kéána suwahpeq miraúwe.

5

Sísaga káwehu ayehráq awahre aní kawerato ehwéhne.

¹ Mó tanáhráq Asiu kegá Sarúsarama suwahpeq táhutahuq norabeq Sísaga koraganieéna pokúwe.

² Sarúsarama suwahpeq kurirapéqté ónsá áwíq Sipisípiq Onsáe. Onsarapéqté kégéu ah ayehrápéq wání káwehu kowe. Íbaru ehwéh, Asiu kené ehwehme mi kawéhú áwíqmé Pétésárae. Mi kawéhú ayehrápéq moberíah atataia náhmárí kowe. ³ Mitaq áhnte awáhré ké íre sugia peh surahpeq míówe. Aigará soriqnahnu kereq aura pira kéreq ah íre nogoráhu kereq mitaq míówe.

⁴ [Maniká míéhrebeqte íópeqté ánínká mó tanáhráq mó tanáhrárué mi wání áwíoq áwíorúwe. Áwíoq áwíorútaq ebeq tu awáhré áníné anepeq wánínka tabagúwana wene awahre suansúá kaweragúwe. Minayabe áhnte awáhré kégá kaweraginkeheéra káwehu ahtáq sáhuríówe.]

⁵ Peh morá ánínká peh íregárita q opéq 38 opéq awahreúwe. ⁶ We surahpeq míowana tagéna we áhnte opéq awahreúmé Sísaga tagariowe. Tagarawéna wensabé, Awaho ani méyabe awiro úwe.

⁷ Úwana mi anínká Sísansabé, Wánínka aroroitaq mó anínká wánípipeq íre meniqlmena márúntééhre. Íné tue tueutaq mó anínká ebeq tubaiqme tubaiqmeowe úwe. ⁸ Úwana Sísaga wensabé, Irigúno. Arene máhriq mewe pokúno úwana ⁹ we suansúá kaweragúwana kie irigue wene máhriq mewena pokúwe.

¹⁰ Minayabe Asiu kegá kawerato aninsábé, Iboramé ahrena ahrena wehekáh míre. Arene máhriq mewe nogíneho uwe. ¹¹ Uwana wega sensabé, Íné kaweraintéh ánínká, Arene máhriq mewe pokúno teníre úwe. ¹² Úwara sega wensabé, Arene máhriq mewe pokúno teawí ánímé inseboue kasenuwe. ¹³ Áhnte wehekéqká paitió púana Sísá íre ábóra q míówe. Íre ábóra q míonsabe kawerato anínká sensabé, Kaweraintéh ánímé íre tagaríóge úwe.

¹⁴ Anehetaq Sísá Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéqté mátábúrápéq ména kawerato aní tagéna wensabé, Amahnága awaho ani míahne. Mó awahreúra serahninehboq móme íre ahbabáru no úwe. ¹⁵ Kawerato anínká pokue Asiu ke tagéna sensabé, Íné kaweraintéh ánímé Sísae teriuwe.

¹⁶ Sísaga ahrena ahrena wehekáh mi aní kaweratonsabe Asiu kegá Sísá áwíoqnowe. ¹⁷ Áwíoqnowana Sísaga Asiu keyábé, Nániboga ahriahri arambehrii puana ínégakáq arambehriuge úwe. ¹⁸ Sísaga ahrena ahrena wehekáh arambehriúnsabe Asiu kegá abiahnsanéra subiq suanéhe iwíáhuwe. Sísaga Manikánsabe, Nániboe atowe. Manikánsabe, Nániboe atonsabe Asiu kegá mahraréra, Wega, Ínéreq Manikánseq monseráh ánité úye irarime anotahta q íre kawerire éra suboneheqmúne iwíáhuwe.

Sísaga ehweh ariteyabe éhwéhne.

¹⁹ Sísaga sensabé, Kawerue írátíáhro. Íné wenahninká pehipi íre miraorahuge. Nánibone arambehri tagéna wega mirainserah íné wenahninká mirauge. ²⁰ Nániboga íné

wenahninsábé arutaboiraientena wene sánsá moke teni teninire. Wega mó kiotaigme arámbéhríákáq sokigi aintankéhe. Minayabe itega áhtenigehe. ²¹ Nániboga puko ke iriwe oganúq sítéhnserah íné wenahninká iwíáhu ke oganúq sitahráhuge.

²² Nániboga mah kehiná kéhíná íre ehweh arítéhre. Ehweh arámbéhríwé moke íné wenahninsábé, Ehweh arito aintéhre. ²³ Nánibo áwíq pankerera iwíáh íwíáhonserah íné wenahni níwíq ómiga pankerera iwíáh íwíáh aintageheéna ehweh arito aintéhre. Íné wenahninsábé suwahrieh kegá eqmaq núwéh ání Nánibonsabé íre iwíáh íwíáh atáhwe.

²⁴ Kawerue írátíáhro. Néne ehweh irera íné eqmaq núwéh ánínsábé aiq pútare atáh ké oga mérapeq aiq awaq míáhwe. Ínéga se íre ehweh aritaníe. Pukia ánímárí tahnsa méra oganúkue mía míaoewe.

Sísaga wehuke sainsuahna ehwéhne.

²⁵ Kawerue írátíáhro. Amahnágaákáq mókakeakáq pusa kegá íné Manikáne ahninkáwáné ehweh iragéhe. Irera oga mía míaiagehe. ²⁶ Nániboga oganúq itahráhinserah íné wenahninká moq oganúq itahráhuge. Nániboga oganúq sito aintéhre. ²⁷ Nániboga ínénsabe, Are wehukení úkóna aní míáhna puah ahbabáq keyabé ehweh arito aintéhre.

²⁸⁻²⁹ Mókake ómi pukia ké maisaráhrabeqte kegá néne ehweh iragéhe. Íréhrataq kie irigigehe. Kaweqtaq mía míao keyabé, Oga mérapeq pokoro aritaníe. Ahbabáq aruqaruro keyabé ehweh aritena, Iraipéq pokoro aritaníe. Ínéga iraru ehwéhnsábé íre áhtenoro úwe.

³⁰ Sísaga mó mahraréna, Ínébataq íre miraorahuge. Íre peh morá ínénéne iwíáhe. Íné eqmaq núwéh áníné iwíáh írátíó púana kawerue wahnahnarítóge.

³¹ Néne sánsánsábé ínébataq teiútáq tahirímé íre aiq pútare aintáhro teiú irino. (Lo 19.15)

³² Néne arambehriyabé Nániboga teíre. Néne sánsánsábé irari ehwéh aiq pútaq ehwéhne. Mina aiq írátíóge.

³³ Itega wehuke Sóniba eqmaq sutowana wega aiq pútaq ehwéh iraréna néne sánsánsábé teriátáire. ³⁴ Íre peh wehukene ehweh írátíóge. Ite oga mía míaiageheéna mah ehwéh teiúge. ³⁵ Ah tagageheéna áráhmuga téhrehnserah itega íné tagariageheéna Sóniga kaweq ehwéh teiátáire. Mi tanáhráq wene ehwehnka itene irupipeq eyoyó aitaráire.

³⁶ Nániboga miraúno i arámbéhrí mira aruqaruruge. Minayabe Nániboga eqmaq núwéhraq tagaríáhwe. Néne arambehríga Sóniga teí éhwéh kiotaikire.

³⁷ Íné eqmaq núwéh ání Nániboga néne sánsánsábé aiq teiátáire. Wene ehweh ite íre írátíáhwe. Wene auranabiahapeq íre tagaríáhwe. ³⁸ Itega íné eqmaq núwéh ánínsábé íre aiq pútare aintáh púana wene ehweh itene irupipeq íre kagaire.

³⁹ Ite oga mérapeq awaq mianeheeq Manikáne sehira sáhnsahwe taga tagowe. Mi sehiránká íné éhweh aiq teíre. ⁴⁰ Aiq teíraq itega ínéba íre séyéonsabé árahue oga mérapeq awaq mianéhbo?

⁴¹ Íné anotah niwíq wehukebate íre meanieéna iraruge. ⁴² Itega Manikánsabe íre irutaboiratáhwe. Minawé aiq tagaríóge. ⁴³ Nániboga íné eqmaq núwéhraha sugaqme ite íre mehweh aintáhwe. Mó aní peh wenáwíqtaq si aní mehweh atáhwe. ⁴⁴ Mó kegá itensabé iwíáh íwíáh aítáhnabé iuwahbehre. Manikánka kaweróne aítahnayabé íre arutaboiro puag árahue ínénsabe aiq pútare aintánéhbo?

⁴⁵ Ínéga Maniká míéhabeq ite ehweh aitanáe iwíáhiyeho. Mósísiga ite séhréh aítankéhe iwíáhiyeho. Írakaumo. Wene ehwehnka ehweh aítankéhe. ⁴⁶ Mósísiga néne sánsánsábé sehiranue teiúwe. Minayabe itega wensabé aiq pútare atáhtáq tahirímé ínénsabe aiq pútare aintáh irino. ⁴⁷ Mósísiga teiú sehiránsábé íre aiq pútare atáhnabé ínéga teiú éhwéh árahue aiq pútare aintánéhbo úwe.

6

Sísaga 5 táhúséni (5,000) weh kiraboú ehwehne.

(Mátíyu 14.13-21; Máhka 6.30-44; Áruká 9.10-17)

¹ Mó tanáhráq Sísaga Kehrari kawéhútáq sípi kékewena kure seberaebéq pokúwe. Kehrari kawéhúme mó awíq Táibéria kawéhúne. ² Mitaq Sísaga awahre ke kawerarito púara áhnte kegá tagéra ótaq sansáne éra we kérowe. ³ Sísareq ite we kérahwána kereqka sawéhrapeq kire mi sawéhráq tútuue míahwane. ⁴ Ite Asiu kené sótaikú iahreraq ko tanáhráq táhutahuq né tanáhráq wahtonúwe.

⁵ Áhnte kegá Sísaba kíúwana tagéna Sísaga Pírípinsabé, Sira kegá tópah nehriansabé árahue paiqmaranéhnkono úwe. ⁶ Sísaga miráina arámpéhri aiq iwíáhéna peh Pírípinsabé áhwárawe tagéna wensabé, Árahue paiqmaranéhnkono éna kasenuwe.

⁷ Pírípiga wensabé, Áhnte moneráté 200 Kína tópah paiqme pehgáritarue sararáhna íre awehraq kanawire úwe. ⁸ Sísá kéro aní awíq Ehntaru, Pítane ábákawagá Sísansabé, ⁹ Mahtaqté ánimái we moberíah páretíákákq téhtaré páhnikákákq matiéhre. Áhnte ke míah púana mína abehq náneq tahnsáne úwe. ¹⁰ Sísaga ite we kérahwána keyábé, Tútuoro teriéro úwe. Mitaq áhnte ahpépáhq kotalq tútuue míowe. Se peh íregárita q wehuké 5 táhúséni (5,000) wehuké míowe.

¹¹ Sísaga mi paréti mewena Manikánsabe, Kaweróne atena keqme tútuue míó ke náriuwe. Páreti náriunserahnue pahnikákákq moq náriuwe. Segá táhutahuqsabé suwahbónserahnue náriuwe. ¹² Ómiga siyahbankirowana Sísaga ite we kérahwána keyábé, Arahq súéhboq morábí sáharáhro úwe. ¹³ Úwaq itega moberíah páreti arahqmé airápété téhtaré páhsikéti úsawe obenkíq marahwáne.

¹⁴ Míó kega mi otáq sánsá tagéra mahraréra, Marakóipeq tuména Manikánka naho néne ehweh irarína aní eqmaraníe ú anímé Sísá wire uwe. ¹⁵ Sísaga iwíáhéna, Segá íné táhtorera ínénsabe, Amahnága itene anotah wahnáh aní míahno ainteho éna taqnobague webataq sawéhrapeq pokúwe.

Sísaga káwehu wání abobóráhtaba nogu ehwéhne.

(Mátíyu 14.22-33; Máhka 6.45-52)

¹⁶ Íó tupekútaq ite Sísá kérahwána kegá káwehu wání áhkórapeq tunse ¹⁷ sípi kékeweq kure seberaebéq Kápénéama suwahpeq koneheowane. Penorabeq Sísaga iteba íre súwe. ¹⁸ Anotah soirírúnka nonaburórouwe. ¹⁹ Sípiipéq kéq awanká karatáté wání subame kure peh ákáhta q wahtó kowanana Sísaga iteba wání abobóráhtaba súwaq tagéq áhreowane. ²⁰ Áhreowanana Sísaga itensabé, Íné úge. Íre áhreoro úwe. ²¹ Itene irupipeq eyoyóeq wensabé, Máho ewanana Sísaga sípiipéq kiasague kirútuue míowe. Kirútuue míotaq ite pokonehe owanarabeq sípiipéq apubúue kowane.

Sísansabé anebahru ehwéhne.

²² Ahbiah tahnsá seberaebéqté kegá iwíáhéra, Inokáh peh morá sípi karáirana Sísá mipéq íre pokuraire. We kéro kega sebataq mewera pokurowe uwe. ²³ Táibéria marákórápéqté sipíwári kékewera suwe. Tópah norabeq Sísaga Manikánsabe kaweróne atorabeq mi sipíwári wahtotaq kékewera suwe. ²⁴ Suwara míó kega Sísansabé anebahréra wereq ite we kérahwána kereq íre míahwanayabé sega Sísá koraganeheéra mi sipíwári kékewera Kápénéama suwahpeq pokuwe.

Oga mía mía tahutáhúqsabé éhwéhne.

²⁵ Segá seberaebéq Sísá tagéra wensabé, Íwáhnoraníno, arahta q seno uwe. ²⁶ Uwana Sísaga sensabé, Kawerue íratíáhro. Ótaq sansánuraunsabé íre sewe. Peh tópah náíátáugana iyahbankítáinsabé sewe. ²⁷ Karekorahi tahutáhúqsabé íre arambehrioro. Peh oga mía

mía tahutáhúqsábé arambehrioro. Mi tahutáhúqmé íné wehukení úku anínká náiníe. Maniká Nániboga omaq intena kaweróne aintéhre úwara

²⁸ sega wensabé, Manikáne arambehriwe aneq miraonehnikono uwe. ²⁹ Uwana Sísaga sensabé, Nániboga íné eqmaq núwéh ánínsábé aiq pútare aintáhmé minawé Manikáne arambehri wire úwe.

³⁰ Úwara sega wensabé, Itega arensabé aiq pútare atanéhboq aneq otáq sánsá mirainibo? ³¹ Manikáne ehwehka mahraréna, Sega nageheéna wega íópeqté tópáh náriuwe ire. *(Kisim Bek 16.4)*

Mina únserah iteinahbúréhga uworapeq pehipi ko topáh nowe. Minayabe arega aneq otáq sánsá mirainibo uwe.

³² Uwana Sísaga sensabé, Kawerue írátíáhro. Mósísiga íópeqté tópáh íre náriuwe. Nániboga aiq pútaq íópeqté tópáh náire. ³³ Manikáne tópáh, íópeqté tópáh márúnáíúnká mah kehiná kéhíná oga míahrahowe úwe.

³⁴ Úwara sega wensabé, Mi topáh náí náinúno uwe. ³⁵ Uwana Sísaga sensabé, Íné oga mía mía topáh múge. Ínéba sira kewé mó íre sirupibiinawire. Ínénsabe aiq pútare aintáh kéwé mó íre tahbobóoneherawoe.

³⁶ Itega íné tagéq ínénsabe íre aiq pútare aintáhwe teiewóge. ³⁷ Nániboga nánina kegá ómi ínéba sighehe. Ínéba sira kewé íre kaqsuaníe.

³⁸ Íre ínénéne iwíáh peh íné eqmaq núwéh áníné awahbeh árámbéhrí mirainieéna íópeqté tumíóge. ³⁹ Íné eqmaq núwéh ánínká teniena, Návéna ke taqnobagiyehboq kawerue wahnahnatawéwahnó. Anehe tanahráqmé návéna ke iriwe oganúq sito ire. ⁴⁰ Nániboga teniena, Are nénahni tagéra aiq pútare atáh kéwé oga mérapeq awaq miagéhe ire. Tenínsábé mi kewé anehe tanahráq iriwe oganúq sitanauge úwe.

⁴¹ Sísaga, Íné íópeqté tumíó tópáh múge únsabe Asiu kegá sibiahnsa atera seye ehmuníq éhmúníruwe. ⁴² Ehmuniq éhmúníréra, Ehweh teí ání wenáwíq Sísá wire. We Sósépane ahninkáwá wire. Wenanoibo tagariona akéq móye. Amahnága wega, Íné íópeqté tumíóge irarime árahinsabébo uwe.

⁴³ Uwana Sísaga sensabé, Iteite abiahnsanue ehmuníq éhmúníriyeho. ⁴⁴ Wehukega pehipi ínéba íre sighehe. Peh Nánibo íné eqmaq núwéh ánínká sabiri kegá ínéba sighehe. Mi kewé anehe tanahráq iriwe oganúq sitaníe. ⁴⁵ Manikáne ehweh iraru kene sehiranka mahraréna,

Manikánka ómi síwáhnorinkehe ire. *(Aisaia 54.13)*
Nániboga síwáhnori ehwéh íráh kegá ómi ínéba sewe.

⁴⁶ Mah kehiná kéhínánká Nánibo íre tagahwe. Íné, Maniká míéhrabeqte ánínká ínébataq Nánibo tagarauge. ⁴⁷ Kawerue írátíáhro. Ínénsabe aiq pútare aintáh ké oga mérapeq aiq awaq míáhwe. ⁴⁸ Íné oga mía mía topáh múge. ⁴⁹ Pehipi ko topáhmé iteinahbúréhga uworapeq méra naruera íre oga mía pehipi pukuwe. ⁵⁰ Íópeqté tópáh tumíónsábé nehra kegá íre pukigehe. ⁵¹ Íné íópeqté oga mía mía topáh múge. Íné nehra kegá oga mía míaiagehe. Mah kehiná kéhíná oga mía míaiageheéna íné pukinie. Minayabe náíéna topáhmé néne niwaq mire úwe.

Sísaga wene korahqkakáq awaqkakaqsábé irarú ehwehne.

⁵² Asiu kegá seyensabé ehwehéra, Mah aníné awaqme árahue náinkéhbo uwana ⁵³ Sísaga sensabé, Kawerue írátíáhro. Íné wehukení úku aníné korahqkakáq niwaqkakáq peh áwé tagah kegá oga mérapeq íre awaq míáhwe. ⁵⁴ Néne korahqkakáq niwaqkakáq nah kegá oga mérapeq aiq awaq míáhwe. Mi kewé anehe tanahráq iriwe oganúq sitaníe. ⁵⁵ Oga mía mía tahutáhúqmé néne korahqkakáq niwaqkakáq míre. ⁵⁶ Néne korahqkakáq niwaqkakáq nah kegá ínéba mía míaoe. Ínéga seba mía míauge.

⁵⁷ Íné eqmaq núwéh ání, Nánibo oga mía míai puana íné moq oga mía míauge. Íné oga mía míaunderah íné nehra kegá oga mía míaiagehe. ⁵⁸ Íné íópeqté tú tópáh íre iteinahbúréhga no naneq tahnsáne. Segá pehipi ko topáh naruera íre oga mía míawe. Íópeqté tú tópáh nehra kegá oga mía míaiagehe úwe.

⁵⁹ Sísaga mi ehwéh Kápénéáma suwahpeq Asiu kené momiwí nahtápéq síwáhnorúwe.

Sísawe oganúq itahráhi ehwéhnkákáq áníne.

⁶⁰ Áhnte we kéro kega mi ehwéh irera seye náhenéra, Minawé anotah pagégé éhwéh míre. Inseréhga iragéhbo uwe. Inseréhga iragéhbo éra ehmuníq éhmúníruwana ⁶¹ Sísaga wene arupipeq sene ehweh irena sensabé, Amahnága teiú éhwéhnsabé iuwahriehro? ⁶² Íné wehukení úku anínká túrabéq mó kionaq tagéq aneq iwíáhnehbo? ⁶³ Manikáne Awanka oganúq ítéhre. Peh wehukega íre miraorahowe. Teiú éhwéhnsabé Manikáne Awanka oganúq ítéhre. ⁶⁴ Ite mó kegá aiq pútare aintáhwaqme mó kegá íre aiq pútare aintáhwe úwe.

Sísaga wene arupipeq wensabé íre aiq pútare átó kereq wene naruo koweriranaú anínseq tagario púana mi ehwéh irarúwe. ⁶⁵ Sísaga sensabé, Minayabe mah ehwéh teiewómé wehukega pehipi ínéba íre sigéhe. Peh Nániboga sabiri kegá ínéba sigéhe úwe.

⁶⁶ Úwara áhnte we kéro kega Sísaga auwera mó íre kérowe. ⁶⁷ Sísaga íte airápété téhraníté kérahwána keyábé, Ite moq nuweq pokonehbo úwe.

⁶⁸ Úwana Sáímóni Pítaga wensabé, Itene Wahnahno, ineseba pokonehknono? Arene ehwehka oganúq itahráhire. ⁶⁹ Are Maniká míéhrabeqte kaweqtaq mía míáoña aní móne. Aiq tagarione. Minayabe aiq pútare atone úwe.

⁷⁰ Úwana Sísaga itensabé, Ite airápété téhraníté omaq itaráuge. Ite míáhrabeqte ání owainawane anine úwe. ⁷¹ We Sáímóni Ísíkáríótine ahninkáwá Súrásansabé irarúwe. We airápété téhraníté míórabeqte ánínká Sísane naruo weba koweriranaúwe.

7

Sísaga mó ke táhutahururabeq koragó ehwehne.

¹ Asiu kegá Sísaga subíyehoéna wega Súría marákórápéq íre kuriá peh Kehrari marákórápéq mó ke suwahpeq mó ke suwahperue ah noguwe. ² Asiu kegá saqmaq saqmaq nahmarí pearera táhutahuru tanáhráq áhníbóránúwe. ³ Wenábáqmarinká Sísansabé, Ómi are kéráh kégá arene arambehri taganehboq mahtaq sue Súría marákórápéq pokúno. ⁴ Arega anotah aní míankehboq kopípéq arambehriinehboq ábóraq arambehriúno. Arega ótaq sansá mirainaraq mah kehiná kéhíná kosokigiúno uwe. ⁵ Wenábáqmarinká Sísansabé íre aiq pútare ató púara mi ehwéh iraruwe.

⁶ Sísaga sensabé, Amahnága íné anotah aní míó tánáhráq íre suríéhre. Ahriahriwe itene tanáhráre. ⁷ Ahbabáq kehinánká itensabé suwahbehre. Sene ahbabáqsabe teriu púana ínénsabe suwahriehre. ⁸ Iteite táhutahurorabeq pokurero. Íné anotah aní mé tanáhráq íre suríéh púana táhutahurorabeq amahnága íre pokinie ⁹ éna Kehrari marákórápéq peh mitaq míowe.

¹⁰ Táhutahururabeq wenábáqmarinká kuwana Sísaga epéráhpérue mitaq suena Sarúsarama suwahpeq táhutahururabeq pokúwe. ¹¹ Sísansabé anebahréra Asiu kegá táhutahururabeq mó keba mó kebanue kasenéra, Sísaga eheq míehro éra kasenuwe. ¹² Míó kega Sísane sánsánsabé ehmuníq éhmúníréra mó kegá, We kaweq aní míre uwara mó kegá, Írakaumo. We péhe ání míre uwe. ¹³ Se Asiu kené wahnahmarínsabé áhreu puara Sísaga éhweh íre pahsúówe.

¹⁴ Táhutahuru tanáhráq ákáhtaq parabagútaq Sísaga Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéqté wíráipéq kibekéna síwáhnorúwe. ¹⁵ Síwáhnorúwara Asiu kegá áhtenéra mahraréra, Íre sigarue tagaríéh aní míre. Árahue ahtebia aní úkurairo uwe.

16 Uwana Sísaga sensabé, Ínéga íwáhnoru ehwéhmé íre ínébataq néne iwíáhe. Mina íné eqmaq núwéh ániné iwíáh wíre. 17 Ínéga íwáhnoru ehwéhmé Manikáne iwíáhbópoq peh ínébataq néne iwíáhbópoq teiúge iwíáho? Manikáne arambehriyabé arutaboíréna mirainauge iwíáhi anínká néne ehwehme íre peh ínénéne iwíáh peh Manikáne iwíáh wíre ue tagariankehe. 18 Wewene ehweh síwáhnori anínká wewensabé iwíáh iwíáhire. Eqmaq núwéh ánínsábé iwíáh iwíáh atónsábé íre péhenia peh aiq pútariahnsanuge.

19 Manikánka sehgióro ú ehweh Mósísiga naho teiu mino. Mi ehwéh ite íre íráhwe. Amahnága íné nubiq sueyabe ite aneqsabé iuwahbehro úwe. 20 Úwara míó kega wensabé, Owainawanka arene arupipeq miéh púah wega inserahni iwíáhóne. Are subiq suaneheme inseréhga irareo uwe.

21 Uwana Sísaga sensabé, Ahrena ahrena wehekáhtáq íné peh morá ótaq sansánunsabé ite iwíáh kikirowe. 22 Mósísiga naho káriq anímáigáúné síú amurúrué sansa teiuwe. Íre Mósísiga peh iteinahbúréhga mi sansá áhwárárówe. Ite ahrena ahrena wehekáh mi sansámé mira aruqarurowe. 23 Mósísiga sehgióro ú ehweh anterúéhneho éq itega mi sansá ahrena ahrena wehekáhnkákákq mira aruqarurome ínéga ahrena ahrena wehekáh wehukení kaweratáráunsabé árahinsabé abiahnsa aintaho. 24 Apubúue tagéq íre kaweq iwíáhéq ehweh aintaho. Peh tábúsoqme iwíáhue tagéq irarero úwe.

Sísa inseboue kabaru ehwéhne.

25 Táhmaro Sarúsarama suwahpeqte kégá kasenéra, Segá subiq suaneherao anímé mah anípo? 26 Wegá mahtaq ábóraq síwáhnorirara wahnah kegá peh túbáh agowe. Túbáh agonsabé mah anímé wehuke merirena kaweraritankeheéna Manikánka omaq ato aní míre iwíáhowapómo. 27 Mi aní wenawahpeq aiq tagarione. Manikánka omaq ato anínká sínaraq wenawahpeq ómiga íre tagariagehe uwe.

28 Uwana Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh tápéqté mátábúrápéq Sísaga síwáhnorena anotahtaq mahraréna, Itega íné tagarione éq nánuwahpeq tagaríáhwe. Íné tutaume íre ínébataq néne iwíáhga tutaugé. Íné eqmaq núwéh aní we aiq pútaq aní míéhraq itega we íre tagaríáhwe. 29 We míéhraheqte tutaugana wega íné eqmaq núwéh púana ínéga we aiq tagaríóge úwe.

30 Uwara sega wene ehweh irera iwíáhéra, We táhtoranéhe uwe. Sísa pukú tanahráq íre surio púara sega peh áwé tagowe. 31 Áhnte míó kega, Sísansabé aiq pútare atówe atera mahraréra, Sísaga áhnte otáq sánsá mirai puana Manikánka omaq ato anínká sínaraq wega miráina sansánká Sísaga miraurai otáq sánsá kiotaikinabo uwe.

Sísa táhtoranehéera párisiwarí eqmaq súo ehwehne.

32 Soruparíó kega Sísane arambehriyabé ehmuníq éhmúníruwara Péhrasi kegá írówe. Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Péhrasi kereqka Sísa táhtoranehéera sene párisiwarí eqmaq súówe. 33 Sísaga mahraréna, Iteba wahto tanahráq ména anehe íné eqmaq núwéh anípá pokinie. 34 Itega íné ninebahrirataqmé íre taganeheqmóe. Íné pokonarabeq ite íre kioráhowe úwe.

35 Úwara Asiu kegá seye mahraréra, We eheq pokinabo? Ite anebahréq we íre tagahrahúnarabeq eheqpo? Mó nahnsó suwahpeqte Asiu kébá pokinabo? Káríki ehwéhno ke suwahpeq pokue síwáhnorinabo? 36 Ite íné ninebahrirataqmé íre taganeheqmóe íre. Wegá irarime íre iahtebóna ehwéhne. Íné pokonarabeq ite íre kioráhowe íre. Wegá irarime íre iahtebóna ehwéhne. Mi ehwéhmé aneq ehwéhpómo uwe.

Oga mía mía aráhnónsábé éhwéhne.

37 Mi tahutáhúré tanáhráq anehete wehekáh tánáhráq anotah tanáhráre. Mi wehekáh Sísaga iriwe ména anotahtaq mahraréna, Ite tahbobóinaraq ínéba sure sewe nahro.

³⁸ Ínénsabe aiq pútare aintáh kéné sirupipeq oga mía mía aráhnó tueruenawire. Manikáne ehwehnka irarinserah sirupipeq oga mía mía aráhnó tueruenawire úwe.

³⁹ Mah ehwéhnúmé Sísaga Manikáne Awansabé irarúwe. Sísaga Maniká míorabeq íre kirio púana Manikáne Awa íre eqmarowe. Sísaga iwíáhéna, Nániboba pokonaraq ínénsabe aiq pútare aintáh kébá Manikáne Awa kieqmaranie íwíáhuwe.

Sísansabé íre peh morá íwíáhunsabé éhwéhne.

⁴⁰ Míó kega wene ehweh irera táhmaroga mahraréra, Manikánka naho néne ehweh irarína aní eqmaranie ú anímé we wire uwe. ⁴¹ Mó kegá mahraréra, Manikánka ite meirena kaweritankeheéna peh morá aní omaq atowe. We mi aní míre uwara mó táhmaroga mahraréra, Manikánka omaq ato aní íre Kehrari marákórápéqté aní míre.

⁴² Manikáne ehwehnka mahraréna, Manikánka omaq ato anímé Tébiti Kahnáh aní míre. We Tébitine marakórapeqté Pétáriéma suwahpeqte aní míre íre. (*Buk Song 132.11; Maika 5.2*)

Manikáne sehiranka aiq mahrari mino uwe.

⁴³ Sísansabé mó kegá mó iwíáhuwara mó kegá mó iwíáhuwe. ⁴⁴ Táhmaro kegá táhtoranéhe íwíáhéra íre táhtosa pehragowe.

Wahnah kereqka íre aiq pútare atáh éhwéhne.

⁴⁵ Eqmaq súo parísíwárínká Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Péhrasi kereqpa kouwekuwe. Kouwekuwara sega sensabé, Aneqsabé Sísá íre meqmeq seo uwe.

⁴⁶ Uwara párísiwarínká sensabé, Wegá irari éhwéhnká moke mó kéné ehweh kiotaikire uwe.

⁴⁷ Uwara Péhrasi kegá párísiwarínsabé, Itega moq wene péhe éhwéhnsabé aiq pútare ataho? ⁴⁸ Wahnah kereq ite Péhrasi kereqka wensabé íre aiq pútare atona wino.

⁴⁹ Manikáne sansá íre írátíáh kégá sebataq Sísansabé aiq pútare atáhe. Mi ke iraipéq pokoneherao ke wóe uwe.

⁵⁰ Níkóríma, menah tanahráq Sísaba sú aninká we Péhrasi anínéna wenawahrah Péhrasi keyábé mahraréna, ⁵¹ Manikánka sehgióro ú ehwehnká anereiro? Wehukení pehipi ehweh ato iro? Írakaumo. Ebeqme wehukeniné ehweh ireq wene arambehri tagaríáhro. We ahbabárinaq anehemé ehweh ato íre úwe.

⁵² Úwara sega wensabé, Are moq Kehrari marákórápéqté ánipo? Manikáne ehweh púkuipéq kabarue tagáhno. Manikáne ehweh irare kegá Kehrari marákórápéqté íre séyéowe ⁵³ [éra sene nahtapeq abae aguwe.

8

Ahbabáq ini Sísaba meqme ku éhwéhne.

¹ Sísaga Óríwi sawéhrápéq pokúwe. ² Ahbiahipeq Sísaga Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhúpéq kibekúwe. Kibekúwara ómi míó kega weba suwana wegá tútuue ména síwáhnorúwe. ³ Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kereqka ahbabáq ini sabiruera meqmera wehekeq akáhpi móátówe. ⁴ Móátéra Sísansabé, Íwáhnoraníno, mah iní mó wehgá abariiraq tagéq táhtoqme meqme sune. ⁵ Mósísiga sehgióro ú ehwehnká mina tahnsa ahbabáq ininsó ebahtaté tuparuqme subiq súáhro íre. Arewe aneq iwíáhono uwe. ⁶ Sísaga íre tábúsoqme irarinaraqmé wensabé ehweh atanehéera áhwárawe tagéra kasenuwe.

Kasenuwana Sísaga taebewe ayahnkarataté obe marákórácq sehiranúwe. ⁷ Segá mó kasenaq mó kasenuwana Sísaga iriwe ména sensabé, Íre ahbabári anínká ebeqte ébáh mewe tuparuankéhe ⁸ éna mó taebewe ayahnkarataté marakóraq sehiranúwe. ⁹ Mitaq míó kega wene ehweh irera aboawah weh ebeq mótaq mótarue pokuwe. Ómiga Sísá auwera pokuwana Sísaga tútuue míorabeq peh morá mi inínká iriwe míowe.

¹⁰ Sísaga iriwe ména mi inínsábé, Are meqmera se ke eheq míaño? Segá íre ehweh ataho úwana, ¹¹ Írakaumo úwe. Írakaumo úwana Sísaga wensabé, Ínéga moq íre ehweh ataníe. Pokéwahnó. Mó ahbábárinehboq kaweqtaq míaño úwe.]

Sísa téhrehnka inserahni anínsábé éhwéhne.

¹² Sísaga sensabé mó mahraréna, Mah kehiná kéhíná míáhrabeq téhrehnka inserahnu aní múge. Íné séníréh ánínká íre sunkíkírirabeq nogena peh kaweqtapéq téhrehrebeq noginkéhe úwe. ¹³ Úwara Péhrasi kegá wene ehweh irera wensabé, Arerensabé iraréne. Arene ehweh íre aiq pútaq ehwéhne uwana

¹⁴ Sísaga sensabé, Néne sánsánsábé irarume aiq pútaq ehwéhnuge. Íné tutaaurabeqkákáq íné pokinieurbéqkákáq tagaríó púana aiq pútaq ehwéhnuge. Íné tutaaurabeqkákáq íné pokinieurbéqkákáq íre tagaríáñwe. ¹⁵ Wehukenínká iwíáhínserah iwíáhéq ehweh aintáhwe. Ínéga amahnága moke wehukeýabé íre ehweh aitóge.

¹⁶ Ínéga ehweh aítáhnaraq tábúsoqme ehwéh aitaníe. Nánibo íné eqmaq núwéh ánínká ínéba mía míai puana íné íre ahbabáq iwíáhorahéna peh tábúsoqme ehweh aitaníe. ¹⁷ Itega, Manikáne ehweh sehgiune eme mi ehwéhnká mahraréna, Téhraníégá morá éhwéhnoyana sene ehweh aiq pútaq ehwéhne íre. ¹⁸ Néne sánsánsábé teiúgana Nánibo, íné eqmaq núwéh ánínká moq néne sánsánsábé teire úwe.

¹⁹ Úwara sega wensabé, Arenabo eheq míehro uwana Sísaga sensabé, Ínéreq Nániboreq íre tagaríáñwe. Íné tagaríáhtáq tahirímé Nánibonkakáq tagaríáh irino úwe. ²⁰ Mi ehwéh Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq sene móne maqmaru paqnáh wahtotaq Sísaga síwáhnorúwe. Íre we puké tanahráq púara mó kegá we íre táhtoqmera móátówe.

Sísaga, Íné pokinieurbéq ite íre kioráhowe ú ehwehne.

²¹ Sísaga Péhrasi keyábé mó mahraréna, Íné pokinie. Itega íné ninebahréq itene ahbabáqkakaq pukoneheqmóe. Íné pokinieurbéq itega íre kioráhowe úwe. ²² Úwara Asiu kegá seye náhenéra, Íné pokinieurbéq itega íre kioráhowe íre. Árahinsabé mi ehwéh irariro? Wewega wewe subiqmena pukinabirapómo uwe.

²³ Uwana Sísaga sensabé, Ite mahtaqté ké wóe. Íné íópeqté aní múge. Ite mah marákóípéqté ké wóe. Íné íre mah marákóípéqté aní múge. ²⁴ Itene ahbabáqkakaq pukoneheqmóe teiúge. Ínénsabe áwahe aní míreue íre aiq pútare aintéhrrataq itene ahbabáqkakaq pukoneheqmóe úwe.

²⁵ Úwara sega wensabé, Are insebo uwe. Are insebo uwana Sísaga sensabé, Íné tei teinu aní múge. ²⁶ Itega miraonsabé áhnte ehwéh kéhre. Áhnte ehwéh aítahráhuge. Íné eqmaq núwéh aní aiq pútaq aní mía míai puana mah kehiná kéhíná wega teni tenini ehwéh teiúge úwe. ²⁷ Sísaga Maniká Wenabonsabé teriuwara míó ke íre írówe.

²⁸ Sísaga sensabé, Itega íné wehukení úku aní awankátaq táhpawe pankeréhrrataq íné wenahni míre éq ahtebagehe. Íre ínénéga iwíáhéna iraruge. Peh Nániboga tenínsabé teiúge. Minaakaq ahtebagehe. ²⁹ Íné eqmaq núwéh ánínká ínéba mía míaire. Ínéga we awahbeh arámbéhrí kawerue mira aruqarurunsabé wega íre nuwena pokire úwe. ³⁰ Mi ehwéh irarúnsabe áhnte míó kega wensabé aiq pútare atówe.

Aiq pútaq ehwéhnká soraq iuwankéhe i ehwéhne.

³¹ Wene ehwehnsabé, Aiq pútaq ehwéhne atówana Sísaga sensabé, Itega néne ehweh págegeue ambubu atíéhrrataqmé peh mi tanáhráq aiq pútaq íné séníráh ké míagehe. ³² Íné séníréhrrataq aiq pútaq ehwéh ahtebehrana mi ehwéhnká soraq iuwankéhe úwe.

³³ Úwara sega wensabé, Ite Ébárahma kahnáh míonara mó kegá náhgáqtate íre iyarówe. Minayabe ite soraq iuwankéhe irarenawe árahinsabé irareno uwe.

³⁴ Uwana Sísaga sensabé, Kawerue írátíáhro. Ahbabáq aruqaruro ke sene ahbabáqka iyaréhre. ³⁵ Ahbabáqka iyaréh kégá Nánibone nahtapeq íre míahrahowe. Írakaumo. Peh morá wene animárínká mía míaoowe. ³⁶ Íné Manikáne ahninkáwágá pugeq iuwáhnaraq ahbabáqka mó íre iyarahrahire.

³⁷ Íné tagaríomé ite Ébárahma kahnáh míáhwe. We kahnáh méq itene irupipeq néne ehwehnka íre kagai puaq itega íné nubonehe íwíáhowe. ³⁸ Nániboga íné sokigi anínsábé teiúge. Itewe iteriboga íwáhnori sansá mira aruqarurowe úwe.

Owainawane sánsánsábé éhwéhne.

³⁹ Péhrasi kegá Sísansabé, Ébárahma iteribo wire uwe. Uwana Sísaga sensabé, Ite Ébárahmane animarí míáhtáq tahirí wene sánsá mirao irino. ⁴⁰ Aiq pútaq ehwéh Nániboga teni tenini ehwéh teiúgaq itega íné nubonehe íwíáhowe. Itega mira onserah Ébárahmaga íre miraúwe. ⁴¹ Iteriboga mira aruqarurinserah miraowe úwara sega wensabé, Iteinoréh ahbabáq ininsó míáhwe íwíáhono? Iteribo íre áhnte, peh morá Manikáne uwana

⁴² Sísaga sensabé, Maniká Iteribo iraq tahirímé ínénsabe irutaboiraítáh irino. Maniká miéhrabeqte tumióge. Íre néne iwíáhga tumióge. Manikánka eqmaq núwátáirana tumióge.

⁴³ Néne ehweh árahinsabé íre iraho? Itega néne ehweh iuwahrieh puaq íre íráhwe. ⁴⁴ Ite owainawane animarí móe. Owainawanka ahbabáq sansansabé awahbehnserah itega wene sánsá miraéyabe iuwahbehre. Áwahewé we mó ke subiq suo ani míowe. We íre aiq pútari aní míéh púana péhe éhwéh tei teinire. Wega péhe aní ména péhe sánsá áhwáró púana péhe éhwéh tei teinire. Wene sánsáne.

⁴⁵ Íné aiq pútaq ehwéh teiúnsábé itewe íre aiq pútare aintáhwe. ⁴⁶ Íné ahbabáq ani míre irarénawe insega irariro? Íné aiq pútaq ehwéh teiúmé aneqsabé íre aiq pútare aintaho? ⁴⁷ Manikáne animarínká wene ehweh íráhwe. Ite íre wene animarí míáh púaq wene ehweh íre íráhwe úwe.

Sísaga, Ébárahma íre míotaq míáhwa aní múge ú ehwehne.

⁴⁸ Asiu kegá wensabé, Are Sámaría marákórápéqte aní míahnana owainawanka arene arupipeq miéhre. Aiq pútaq ehwéh irarúne uwana ⁴⁹ Sísaga sensabé, Nirupipeq owainawa íre miéhre. Nánibonsabé iwíáh íwíáhugaq itega ínénsabe íre kaweq ehwéh aintáhwe.

⁵⁰ Anotah aní míómé íre ínénéne iwíáhe. Nánibo mah kehíná kehíná saraqmarahna aninká wewega anotah aní míahno aintéhre. ⁵¹ Kawerue írátíáhro. Néne ehweh irera néne sánsá sehgíra kewé íre pukigehe úwe.

⁵² Úwara Asiu kegá wensabé, Owainawanka arene arupipeq miéhraq amahnága aiq tagarione. Néne ehweh irera néne sánsá sehgíra kewé íre pukigehe eno? Ébárahmareq Manikáne ehweh iraru kereq ómi puku mino. ⁵³ Ébárahma iteribo pukúnsabe arega, Íné Ébárahma kiotaqme aní míóge íwíáhono? Are iwíáhónawe inseúge íwíáhono uwe.

⁵⁴ Uwana Sísaga sensabé, Ínéga ínénénsabe iwíáh íwíáhutaq tahirímé mina abehq náneq úki irino. Nániboga ínénsabe iwíáh íwíáh aintéhre. Nánibo itene Manikáne eme ⁵⁵ itega we íre tagaríáhwe. Ínéga we tagaríóge. Ínéga we íre tagaríóge teiútáq tahirímé íné ite tahnsá péhe aní míó irino. Ínéwé we aiq tagaríóge. Wene ehweh irena wene sánsá mira aruqaruruge.

⁵⁶ Iteinabhú Ébárahmaga íné tanáhráqsábé iwíáhue níwénunéna iwíáh íwíáhúwe. Anehe íné tagéna wene arupipeq eyoyóúwe úwara ⁵⁷ Asiu kegá wensabé, Are íre aboawah weh míahna puah Ébárahmawe árahue tagariahno uwe. ⁵⁸ Uwana Sísaga sensabé, Kawerue írátíáhro. Ébárahmawe íre míotaq míáhwa aní múge úwe.

⁵⁹ Mi ehwéh irera sega ebahtaté tuparuqme subiq suaneheéra mi ebáh kabaruwe meyówe. Meyówana Sísaga taqnobague Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté tueyokúwe.

9

Aura pira ání kawerato ehwehne.

¹ Sísaga ah nogutaq aura pira ání, ítaq mahbí tagówe. ² Wenanoga maqmíotaq aura pira ání maqmarowe. Ite we kérahwána kegá Sísansabé, Íwáhnoraníno, wenanoga aura pira ání maqmaronsabe insega ahbabáruo? Aura pira ánínká ahbabáruo? Wenanoiboga ahbabáruyao? Insega ahbabáruo kasenowane.

³ Kasenowanana Sísaga itensabé, Íre wereq wenanoiboreqne ahbabáqsabe aura pira ání míehre. Itega Manikáne arambehri tagageheéna we aura pira ání míehre.

⁴ Íné eqmaq núwéh áníné arambehri téhrehtaq miraonehe. Penkínaraq ómiga íre arambehriorahúne. ⁵ Ínéwé mah marákó marákó mé tanahráqmé mah kehiná kéhíná míáhrabeq téhrehnka inserahnu aní múge úwe.

⁶ Miraréna marakóraaq tehqniarena wene ayahnkarataté marakó abiroúwana seraweh úkúwe. Mi seráwéhraté aura pira áníné aurataq abaq marena ⁷ wensabé, Síróama kawéhúpípéq móbabeq paberúno úwe. Sene ehwehme Síróamawe eqmaréh aní míre. Móbabeq paberúno úwana wega pokue móbabeq paberúwana wene aura kaweragúwana kouwekúwe.

⁸ We aura pira ání míotaq ineh inehúwara wenawahraheq mó kereqka taga tagauwe. Wega kouwekútaq mi kegá aura kaweragú aní tagéra mahraréra, Mi anímé tútuue ména ineh inehi anímé webo kasenuwe. ⁹ Mó kegá, We wire uwara mó kegá, Írakaumo. Peh we tahnsá aní míre uwe. Uwana mi anínká mahraréna, Ite irare anímé íné úge úwe.

¹⁰ Úwara sega wensabé, Arene aura árahue kaweragirowana ¹¹ wega sensabé, Sísae ue áwírató anínká serawehtaté niurapi abaq intena ínénsabe, Síróama kawéhúpípéq móbabeq paberúno tenírana móbabeq paberugana niura kaweragire úwe. ¹² Úwara sega wensabé, We eheq míehro uwana, Íné íre tagaríoge úwe.

Sísaga kaweratonsabe Péhrasi kegá ehwehu ehwéhne.

¹³ Sega aura kaweragú aní meqmera Péhrasi kebá móátówe. ¹⁴ Sísaga seraweh mirarena wene aura kawerato tanáhráq ahrena ahrena wehekáhne. ¹⁵ Péhrasi kegá aura kaweragú anínsábé kasenéra, Arene aura árahue kaweragirowana wega sensabé, Serawehtaté niurapi abaq intéhrana pabeq paberugana amahnága niura kaweragire úwe.

¹⁶ Úwara mó Péhrasi kegá mahraréra, We ahrena ahrena wehekáhté sánsá anetaníbo iwíáhi puana we íre Manikánka eqmaréh aní míre uwe. Uwara mó kegá mahraréra, We ahbabáq ani tahirímé mina tahnsa ótáq sánsá árahue mirai iripo uwe. Mó kegá mó iwíáhuwara mó kegá mó iwíáhuwe.

¹⁷ Sega aura kaweragú anínsábé mó kasenéra, Arene aura kaweratéh anínsábé, Arega aneq iwíáhono uwana, We Manikáne ehweh irari aní míre úwe.

¹⁸ Sísaga aura pira ání kaweratonsabe Asiu kegá íre aiq pútare ató púara wenanoibo akéqsábé síáhrabue kasenuwe. ¹⁹ Kasenéra, Mah aní itenahnipo? Maqmíónaraq aura pigúo? Amahnága wene aura árahue kaweragirowana uwe. ²⁰ Uwara wenanoiboga sensabé, We itenahni míre. Teh maqmarahwáyataq aura pira ání maqatahwáye. Mina aiq tagarioye. ²¹ Amahnága we tagahrahinsabé íre tagarioye. Wene aura kaweratéh aní íre tagarioye. Wensabé kaseniranao. We anonani púana irarerahire uye.

²² Wenanoibo akéqká Asiu keyábé áhreuya puara mi ehwéh iraruye. Wene aura íre kaweragútaq Asiu kegá sío síoéra, Sísawe aiq pútaq ite meirena kaweraitankeheéna

Manikánka omaq ato aní míre atáh ké momiwí nahtápéqté kaqsuanéhe uwe. ²³ Minayabe wenanoibo akéqká Asiu keyábé, We anonani míre. Kaseniranao uye.

²⁴ Asiu kegá aura kawerato anínsábé mó áhrabéra wensabé, Peh morá Manikánsabe iwíáh iwíáh ato. Ite tagarionawe arega iraréna anímé ahababáq ani míre uwe. ²⁵ Uwana wega sensabé, We ahababáq anipómo. Íné íre tagaríóge. Íné aura pira áni mía míaugana amahnága néne niura kaweraintéhre. Peh mina aiq tagaríóge úwe.

²⁶ Úwara sega wensabé, Wega aneq miratehro? Arene aura árahue kaweratehro uwe. ²⁷ Uwana wega sensabé, Métáq teiúgaqme íre íráhwe. Mónkakáq aneqsabé teinínkono? Ite moq we kérénehbo úwe.

²⁸ Úwara wensabé ehweh atera, Are we kéréhna aní míahnaq ite Mósísi kérona anímáí múne. ²⁹ Manikánka Mósísi ehweh teawuwaq aiq írátíone. Arega iraréna anímé eheqte anípómo. Ite íre tagarione uwe. ³⁰ Uwana wega sensabé, Wenawahpeq íre tagaríáh ánínká niura kaweraintéhnsábé áhtené sansane. ³¹ Manikánka ahababáq kene ehweh íre íréhre. Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh kéwé Maniká awahbeh arámbéhrí sehgió kéwé Manikánka mi kené ehweh íréhre. Mina aiq tagarione. ³² Naho mó kegá aura pira aníné aura íre kaweratowe. ³³ Néne niura kaweraintéh aní Manikánka eqmaréh aníne. We peh wehukení tahirímé niura íre kaweraintahráhi irino úwe.

³⁴ Úwana sega wensabé, Are ahababárorabeqte aní móne. Árahue íwáhnorinibo éra we momiwí nahtápéqté kaqsúówe.

Kaweragú anínká Sísansabé aiq pútare ato ehwehne.

³⁵ Sísaga we kaqsue ehweh irena mi aní tagéna wensabé, Wehukení úku anínsábé aiq pútare aintahno úwana ³⁶ wega Sísansabé, Are wehukení úkóna anípo? Arensabé aiq pútare ataníboq tenio úwe. ³⁷ Úwana Sísaga wensabé, Arega íné wehukení úkurau aní aiq tagáhne. Amahnága ehweh teawú aní íné úge úwe. ³⁸ Íné úge úwana wega Sísansabé, Néne Wahnah mone. Arensabé aiq pútare atóge éna iwíáh iwíáh atowe.

³⁹ Sísaga mahraréna, Wehuke saraqmaranieéna marakóipeq tumíarauge. Tumíaraunsabé aura pira kégá tagariagehe. Ite aiq tagarione iwíáho ke íre tagariahraho ke úkigehe úwe.

⁴⁰ Úwara Sísareq míó Péhrasi kegá wene ehweh irera wensabé, Ite moq íre tagariahrahúna keabuno uwe. ⁴¹ Uwana Sísaga sensabé ite aura pira ké míáhtáq tahirímé itene ahababáq íre kaga irino. Itega tagarione ensabé itene ahababáq peh kagaire úwe.

10

Sipisípiqsabé pabeqme ehwehne.

¹ Sísaga mó mahraréna, Kawerue írátíáhro. Sipisípiqmarí kaegaeorabeqte ónsárápéq íre ségia móbeq séogesáhago kewé se aebó kééra subónehboq náio e ke wóe. ² Onsarapéq séyéi anímé we sipisípiqmaríné wahnah mire. ³ Sipisípiqmarínká wene ehweh íráhwana méhpehte wáhnáhnká onsa siaréhre. Sene wahnahnka wene sipisípiqmarínsábé sensíwírué síáhrabéna ebeq túírara anehe tueráhwe.

⁴ Wene sipisípiqmarí máhpeq moke tuegue we ebeq pokirara wene ehweh íráh púara anehe kaqme kéréhwe. ⁵ Se mó aní íre kéréhwe. Wene ehweh íre íráh púara áhreéra kobeq séberowe úwe.

⁶ Sísaga mi pabéqmé éhwéh síwáhnorúwara míó kega mi ehwéhnsábé íre ahtebowe.

⁷ Sísaga mó mahraréna, Kawerue írátíáhro. Íné sipisípiqmarí kaegaeorabeqte ónsá uge. ⁸ Íné mahtaq íre míáhwataq su kewé se aebó ké éra subónehboq náio e ke wóe. Sipisípiqmarínká sene ehweh íre írówe. ⁹ Íné onsa uge. Manikánka ínébansabé kira ke kawerarítankéhe. Kawerarítahnara méhpehpeq kierueue táhutahuq nagehe.

¹⁰ Aebó kégá aebóoneheéra sewe. Subiq suaneheéra sewe. Moke íre kaweraruaneheéra sewe. Ínéwé ite oga mía míaigeheéna tumíaraugé. Oga mía mía sansánká itene irupipeq obenkítiankeheéna tumíaraugé.

¹¹ Íné sipisípiqmaríné kaweq Wahnáh múge. Kaweq wahnáhnká sipisípiqmarí séhréh aritankehéna pukorahire. ¹² Mó anínká íre sene wahnahnurá peh arambehri aní púana sipisípiqmarítáq íre kaweq wahnáhnarítéhre. Wega wahnahnirana úrinsi iá sirana tagéna we péhnehoéna áhre pehbeheráh pokire. Íre wene sipisípiqmarí púana suena pokire. Pokirana úrinsi iánká sipisípiqmarí subipáhqnahpahrirara kobeq séberowe. ¹³ We peh arambehri aní míéh púana sipisípiqmarínsábé anetaníbo íwíáhéna suena pokire úwe.

¹⁴⁻¹⁵ Sísaga mó mahraréna, Ínéga Nánibo tagaríógana wega íné tagaríéhre. Itega tagari-oyanserah néne sipisípiqmarí tagaríógara sega íné tagaríáhwe. Íné sipisípiqmaríné kaweq Wahnáh múge. Sipisípiqmarí oga mía míaigeheéna pukinie. ¹⁶ Íre peh morá mahtaqté sísíspíq wahnahnatióge. Mó sipísípíqkákáq wahnahninauge. Sega néne ehweh iragéhe. Mi tanáhráq sipisípiqmarí moke peh morá sísíspíq nansó tahnsa míagehe. Ínébataq sene Wahnáh míanauge.

¹⁷ Íné mó oga úkinieéna pukinie. Minayabe Nániboga ínénsabe arutaboirahtéhre. ¹⁸ Íre mó kegá iwíáhue nubiq suagéhe. Peh ínénéga iwíáhue pukinie. Íné iwíáhu tanáhráq pukéna mó oga úkinauge. Minayabe Nániboga, miraúno aintáráire úwe.

¹⁹ Sísane ehwehnsabé mó Asiu kegá mó iwíáhuwara mó Asiu kegá mó iwíáhuwe. ²⁰ Íregárita q míó kega iraréra, Owainawanka wene arupipeq míéhnsábé we uwoyansa aní úkire. Wene ehweh aneqsabé iraho uwe. ²¹ Uwara mó kegá iraréra, Owainawanka wene arupipeq míéh ánínká mahna tahnsa éhwéh íre íwáhnororahi mino. Owainawanka aura pira aní íre kaweratahráhi mino uwe.

Mó kegá ite Manikáne ayahpíte íre meirahráhowe i ehwéhne.

²² Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq onsa sie iahreraq ko táhútáhúq tánáhráq Sísá Sarúsarama suwahpeq míowe. Mi tanáhráq ehbiehbeq tanáhráre. ²³ Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wíráipéq noguwe. Mi mapéq Sórómóni, anotah wahnáh ánínká pearowe. Sísaga mitaq noguwara ²⁴ Asiu kegá weba sáhatawéra wensabé, Págege ehwéh iuwahriehre. Árahtaq pahsuaníbo? Ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka omaq ato anímé arewe webó? Pahsuqme teio uwe.

²⁵ Uwana Sísaga sensabé, Teiátáugaqme ite íre aiq pútare aintáhwe. Nánibo awahbeh arámbéhríunka néne sánsá tei teinire. ²⁶ Ite íre néne sipisípiqmarí míáh púaq ínénsabe íre aiq pútare aintáhwe.

²⁷ Néne sipisípiqmarínká néne ehweh irera séniráhwe. Séniráhwana se tagarawéna oganúq sítóge. ²⁸ Oganúq sítógara se ahriahri íre taqnobagia niuráq matió púara mó kegá se néne niyahpíte íre merirahráhowe. ²⁹ Nániboga ínéba sewíáhro aritéhrara ínéba sewíáhwe. Nániboga moke kiotaiqme aní míéh púana wega auráq matíéh púara mó kegá se wene ayahpíte íre merirahráhowe. ³⁰ Nániboreq ínéreq monseráh ánité úye úwe.

Sísaga Asiu ke teriu ehwehne.

³¹ Asiu kegá Sísá subiq suaneheéra ebahmarí mónkakáq sirówe. ³² Sísaga sensabé, Nániboga kaweq arámbéhríúno tenínsábé, Wehuke kawerinieéna kaweq arámbéhríugaq tagahwe. Ah arámbéhríunsabé ebahnsatate nubonehe ewo úwe.

³³ Úwara Asiu kegá wensabé, Are kaweq arámbéhríónayabé íre subiq suanéhe. Arega Manikánsabe éhruruónayabé subiq suanéhe. Are peh wehukení méwé Maniká múge ényabé suboneheqmúne uwe.

³⁴ Uwana wega sensabé, Manikáne ehwehnka mahraréna, Ínéga itensabé, Ite manikámari móe atoge íre.

(Buk Song 82.6)

³⁵ Wene ehweh író keyabé, manikámari móe aritowe. Ite tagarionawe Manikáne ehweh ahriahri aiq pútaq ehwéhne. ³⁶ Manikánka omaq intena mah marákó marákóipéq eqmaq núwátáire. Íné Manikáne ahninkáwá úge irarunsabé aneqsabé abiahnsa ainteq Manikánsabe éhruru atahne irareo?

³⁷ Íné Nánibone arambehri íre mirautaq tahirímé néne ehwehnsabé anetaníbo íwíáhonsabé aiq kaweri irino. ³⁸ Ínénsabe íre aiq pútare aintáhwe. Kaweq arámbéhríu puuq mi arámbéhríyábé aiq pútare atáhro. Nániboga ínéba mía míairana ínéga Nániboba mía míauge. Minayabe itega kawerue iragéhboq néne arambehriyabé aiq pútare aintáhro úwe.

³⁹ Segá we mó táhtoraneheéra uwana Sísaga se suena pokúwe.

⁴⁰ Sísaga Sorana aroipéq seberaebéq Sóniga wání meriurabeq mó pokue kowíowe. ⁴¹ Kowíowara áhnte kegá weba séra seye náhenéra, Sóniga ótaq sansá íre miraire. Minayabe anetaníbo. Mah anínsábé Sóniga moke irarurai ehwéh aiq pútaq ehwéhne uwe. ⁴² Mitaq áhnte kegá Sísansabé aiq pútare atówe.

11

Árásárúsi pukú ehwehne.

¹ Wehukení wenáwíq Árásárúsi awahreúwe. Wene anahnowáraré sensíwíq Máhríareq Máhtarere. Se Pétáni suwahpeqte se ayobioqnáhnahne. ² Mó tanáhráq Máhríawe Sísane aigárátáq wéri abaq marena wene ayahrataté abaearowe. Weniyoq Árásárúsi awahreúwe. ³ Árásárúsi awahreú púara wenanahnorarégá mó aní Sísaba eqmaróye. Eqmaróya anínká Sísansabé, Arega arutaboiratahna anímé anotah awáhréire teawuwe. ⁴ Sísaga mi ehwéh irena mahraréna, Íre puké awáhré wíre. Mókake Manikánseq íné wenahninseqsabé íwíáh íwíáh aitageheéna amahnága we awahreire úwe.

⁵ Sísaga se ayobioqnáhnahnsabé arutaboiraritena ⁶ Árásárúsi awahreire ú irena téhtaréráq mitaq míowe. ⁷ Téhtaréráq ména ite we kérahwána keyábé, Súría marákórápéq mó pokonehe úwe. ⁸ Úwaq itega wensabé, Íwáhnoraníno, menah Asiu kegá ebahnsatate are subonehe íwíáhurowe. Arega mitaq mó pokinibo ewane.

⁹ Ewanana Sísaga itensabé, Pópoqnah kiembogi tanáhráqmé, wéhékáh tanáhráqmé, tun-sorerí tánáhráqmé, mina moke téhreh tanáhráre. Mi tanáhráq nogó ké íre inahnsabówe. Téhreh puara ah nogómé íre inahnsabówe. ¹⁰ Inokáhpeq tanáhráqmé sunkíkiri puara ah nogómé inahnsabówe úwe.

¹¹ Sísaga itensabé mó mahraréna, Itene iyahnabo aní Árásárúsi aiq sugéhre. Sugéh púana koiri auwaníe úwaq ¹² itega wensabé, Itene Wahnahno, amahnága we sugéhnsabé mókake kaweraginae ewane.

¹³ Sísaga wewene arupipeq tagariomé Árásárúsi aiq pukire íwíáhuwe. Íwíáhéna Árásárúsi sugéhre teiuwe. Ite we kérahwána kegá mi ehwéh ireq Árásárúsi peh sugéhre íwíáhowane. ¹⁴ Sísaga itensabé pahsuqme teiena, Árásárúsiwe aiq pukire. ¹⁵ Itega aiq pútare aintageheéna íné íre míónsábé pukime aiq kawerire. Puki aní koraganehboq máhoro úwe.

¹⁶ Tómáhsi wene wéhuwehu áwíqmé Tírímásie. Wega itensabé, Sísaga subiq súéhrataq ite moq subiq suagéhboq kéranéhe úwe.

Sísaga, Oganúq sitahráhu aní múge ú ehwehne.

¹⁷ Sísaga Pétáni suwahpeq áhníbórá súwana mó anínká weba séna wensabé, Árásárúsi maisatówana itaréitaréráq kéhre úwe. ¹⁸ Pétáni suwahpeq Sarúsarama suwahpeq wahto kowara ¹⁹ áhnte Asiu kegá Máhtareq Máhríareqne siyoqkawa aiq pukire u irera se ónanahne siru ukiq sitaneheéra Pétáni suwahpeq seba suwe.

²⁰ Máhriawe nahtapeq míowana Máhtaga Sísa áhnbórá sire u irena Máhria auwena Sísa koweranieéna ahtapeq pokúwe. ²¹ Pokéna Sísa séna wensabé, Néne Wahnahno, are mahtaq míaronaraq tahirímé iteriyog íre pukurai irino. ²² Íné iwíáhume amahnágaákáq arega Manikánsabe miraúno inaraqmé mirainkehe úwe.

²³ Úwana Sísa Máhtansabé, Iteriyog mó kieiriginkehe úwana ²⁴ Máhtaga wensabé, Íné iwíáhume anehe tanahráq we mó kie iriginkehe úwana ²⁵ Sísa wensabé, Íné pusa ké irigoro aritahráhu aní múge. Íné oganúq sitahráhu aní múge. Ínénsabe aiq pútare aintáh kégá pukéra mó oga úkuwe mía míaiagehe. ²⁶ Ínénsabe aiq pútare aintáh kégá oga méra íre airaiq pukigehe. Minayabe aiq pútare aintahno úwe.

²⁷ Úwana Máhtaga Sísansabé kowe atena, Are Manikáne ahninkáwá wóne. Arewe ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka omaq ato aní móne. Minayabe aiq pútare atóge úwe.

Sísaga Árásárúsinsabé arutaboiréna ibisó ehwéhne.

²⁸ Ai q pútare atóge éna Máhtaga pokue Máhriaba kéna epéráhpéréna, Íwáhnori aní séna arensabé áhrabire úwe. ²⁹ Arensabé áhrabire ú irena Máhriaga apubúue kie irigue Sísa pokúwe. ³⁰ Sísa se ónanahne nahtapeq íre séna Máhtaga kowerorabeq míowe. ³¹ Asiu kégá Máhriane aru ukiq ataneheéra wene nahtapeq míowe. Míowana Máhriaga apubúue kieirigue pokúwara tagéra kérowe. Árásárúsi maisaróabeq ibisanieéna pokire íwíáhéra kérowe.

³² Máhriaga Sísa míorabeq séna we tagéna wene aigárátáq arehunseraráq sewéna wensabé, Are mahtaq míaronaraq tahirímé iteriyog íre pukurai irino úwe.

³³ Máhriareq we kéro Asiu kereqka ibisowana Sísa tagéna sensabé anotah arútábóiraritena wene arupipeq págegeúwe. ³⁴ Sísa sensabé, Eheq maisatoo úwara sega wensabé, Itene Wahnahno, seragáhno uwe. ³⁵ Úwana Sísa ibisówe. ³⁶ Wega ibisónsabe Asiu kégá iraréra, Tagahro. Pukurai anínsabé anotah arútábóiratéhre uwe. ³⁷ Táhmaro mío kega mahraréra, Aura pira aní kaweratárái puana Árásárúsi pukinauraitaq wega aneqsabé íre segaweratáráiro uwe.

Sísaga Árásárúsi oganúq ato ehwehne.

³⁸ Sísa arupipeq anotahtaq umeh aguwana maisaróabeq pokéna Árásárúsi maisa máíqtáq ebah kowana tagéna ³⁹ sensabé, Ebah meruáhro úwe. Úwana Máhta pukú aniné anahnowágá wensabé, Itene Wahnahno, itaréitaré wéhékáh kéh púana amahnága anotah karésá kúnkúninawire úwe.

⁴⁰ Úwana Sísa wensabé, Arega aiq pútare ainte Maniká míéhrebeqte ótáq sánsá tagankehe teawú mino úwe. ⁴¹ Úwara sega ebah merúowana Sísa íopeq tagéna Manikánsabe, Nániboo, néne ehweh irahnayabé kaweróne atóge. ⁴² Íné írátíómé néne ehweh ahriahri aiq irahne. Arega eqmaq núwátónayabé moke mahtaq iriwe míáh kégá aiq pútare atageheéna mah ehwéh teawúge úwe.

⁴³ Teawúge éna Sísa anotahtaq áhrabéna, Árásárúsi, máhpeq tveyokúno úwe. ⁴⁴ Úwana pukú anínká tveyokúwe. Maisarówana wene aigará ayahnkara úbíqmáro ambántánkákáq tveyokúwe. Moke wene auranabiahnkakaq ambantataté úbíqme maisarówana minawarinkákáq tveyokúwe. Sísa sensabé, Ambantamarí pugeq áuwáhro úwe.

Wahnah kégá Sísa subiq suaneheéra moraénu ehwéhne.

(Mátíyu 26.1-5; Máhka 14.1-2; Áruká 22.1-2)

⁴⁵ Áhnte Asiu kégá Máhriareq siru ukiqsitanehéera oganúq atonsabe tagéra Sísansabé aiq pútare atówe. ⁴⁶ Peh táhmaro tago kégá Péhrasi kebá pokue Sísa miraúnsabe teríúwe.

⁴⁷ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Péhrasi kereqka mó kaunsírí ké síáhrabéra momiwíue sío síoéra, Aneronehnikono? Mi anínká áhnte otáq sánsá mira aruqarurire. ⁴⁸ Itega pehragahnaraq wega mó mina inserahninawire. Minayabe ómiga wensabé aiq pútare atagéhe. Mirairataq Aroma kegá séra itega Manikánsabe iwíáh iwíáh atona nah sokoruera itereq iteruwahrahreq íre kaweraitagéhe.

⁴⁹ Mi tanáhráq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnah wenáwíq Káiyápásaga sensabé, Ite íre íráh ké wóe. ⁵⁰ Iteruwahrah ómi pukiyehboq peh morá ánínká iteruwahrah kaweraitanieéna pukinkehe. Mina aiq kawerire. Árahinsabé íre iraho úwe.

⁵¹ Káiyápásaga wewega íre iwíáhue irarúwe. Mi tanáhráq we Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnah mío púana Manikáne Awanka wene arupipeq iwíáh atowana mi ehwéh irarúwe. ⁵² Íre peh morá Asiu ke kaweraritanieéna pukinkehe. Moke Manikáne animarí peh mahnana míáhnsabé morábí míageheéna pukinkehe. ⁵³ Mi tanáhráqté sío síoéra, Sísawe árahue subiq suanéhnkono iwíáhuwe.

⁵⁴ Minayabe Sísaga Asiu ke míórabeq íre ábóraq noguwe. Wegá mitaq suena Épáráíma suwahpeq anotah uwórápéq wahto kowana mitaq pokúwe. Wereq ite we kérahwána kereqka mitaq kowíahwane.

⁵⁵ Ite Asiu kéné sótaikú iahreraq ko tánáhráq wahtotarútaq áhnte Asiu kegá Sarúsarama suwahpeq mósosuanehéera pokuwe. ⁵⁶ Sega Sísansabé anebahréra Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq míótaq seyensabé, Aneq iwíáho? Mah tahutáhúrúnarabeq Sísá íre sinawire iwíáho uwe. ⁵⁷ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Péhrasi kereqka ómiyabé, Sísá karábúsi aranéhboq tagehrataq sereíéro uwe.

12

Máhríaga Sísane aigárátáq wéri abaq ato ehwehne.

(Mátíyu 26.6-13; Máhka 14.3-9)

¹ Ite Asiu kéné sótaikú iahreraq ko tánáhráq áhníbóránútaq abapete morá wéhékáh kotaq Sísaga Pétáni suwahpeq Árásárúsi, iriato ani nawahpeq kúwe. ² Sega penah-narabeqsabé táhútáhúq áwúwe. Máhtaga tíwe náriuwara Árásárúsireq mó kereq Sísarerue moráráq táhutahuruwe. ³ Máhríaga kaweq werí áhnte moné tahnsa wéri Sísane aigárátáq antiarena wene íre wahto ayáhrátáté sobarúq auwowe. Mi werí kaweq kunkúni werí púana nahupeq moke kaweq kungúnúwe.

⁴ Sísá kéro aní, wene naruo koweriranaú aní wenáwíq Súrásae. We mó awíq Ísíkáríótie. ⁵ Wegá Sísansabé, Mi werí áhnte moné tahnsa wérie. Aneqsabé mi werí 300 móne paiqmarena mi moné tabonah ke íre náriro úwe. ⁶ Mi ehwéhmé Súrásaga tabonah keyabé íre arutaboiraritasa pehipi irarúwe. We aebó aní púana irarúwe. Itene morábí móné únáhtáq wahnahnéna mi moné aebó mewe paiqna paiqnaúwe.

⁷ Sísaga sensabé, Mi iní pehragatáhro. Íné maisaréhrataqsabé mi werí abaq intéhre.

⁸ Tabonah kewe ahriahri iteba mía míowe. Ínéwé ahriahri iteba íre mía míainie úwe.

Árásárúsi subiq suanehe u ehwéhne.

⁹ Áhnte Asiu kegá Pétáni suwahpeq Sísá míéhre u irera mitaq suwe. Íre peh morá Sísá tagéyabe suwe. Árásárúsi Sísaga oganúq ato aninseq taganeheéna suwe.

¹⁰ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kegá Árásárúsi moq subiq suanehe éra sío síouwe. ¹¹ Árásárúsi oganúq atonsabe tagéra áhnte Asiu kegá Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh ké suera Sísansabé aiq pútare ató púara Árásárúsi moq subiq suanehe iwíáhuwe.

Sísaga Sarúsarama suwahpeq kú ehwehne.

(Mátíyu 21.1-11; Máhka 11.1-11; Áruká 19.28-40)

12 Ahbiah tahnsá táhutahururabeqsabé su ke áhnte kegá Sísá Sarúsarama suwahpeq sinawire u irera 13 ahtapeq koáwénunuwe. Áwénunéra awanká ayahnawe mewera anotahta q mahraréra, Manikánsabe iwíáh iwíáh atone. Maniká áwírue si anínsábé iwíáh iwíáh atone. Ísara kené Wahnahnsabé iwíáh iwíáh atone uwe.

14 Manikáne ehwehnka irarinserah Sísaga tónki meqme mi kane abobiahta q kierútu agúwe. 15 Mi ehwéhnká mahraréna,

Sáióna* suwahpeqte kéó, íre áhreéq tagariáhro. Itene Wahnahnka iteba sirana tónki áráhqka áhkokóuwena sire ire. *(Sekaraia 9.9)*

16 Minayabe mi tanáhráq ite we kérahwána kegá íre iahtebahwane. Sísá oganúkéna Maniká míorabeq pokúta q ite mi ehwéh iahrera q matawéq iwíáhéq, Mi ehwéhnká irarinserah aiq miraurowe ewane.

17 Menah tahnsa Sísaga Árásárúsi maisarórabeqte áhrabue oganúq atowara tago kegá mitaq teri mahta q terinuwe. 18 Tago kegá mi otáq sánsá mitaq teri mahta q terinu puara áhnte kegá irera ahtapeq Sísá koáwénunuwe.

19 Péhrasi kegá abiahnsanéra seye náhenéra, Aiq tagaho? Ite iuwahbeh arámbéhrí íre miraorahúne. Ómi mah kehinánká we kérá hwe uwe.

Oga mérapeq awaq meyabe ehwéhne.

20 Kárikí ehwéhnkákáq kéreq Manikánsabe iwíáh iwíáh ataneheéra táhutahururabeq kowíówe. 21 Segá Pírípi, we Pétásáira suwahpeq Kehrari marákórápéqté ánípá séra wensabé, Ite Sísá taganeheéq súné uwana 22 Pírípiga Ehntaru koreawuwe. Mi anítégá Sísá teawúyana 23 Sísaga sensabé, Íné wehukení úku anímé anotah aní úké tanáhráq awehra q tanáhráre. 24 Kawerue írátíáhta o. Ayu pehipi kahnaraq íre iyanae. Mi ayú marakóipeq megue mugurúqme kirahnaraq áhnte mó será iyanae. 25 Seyene iwíáhyabe sirutaboiro kewé oga mérapeq íre awaq míáhwe. Mah marakóípéq mé tanáhráq seyene iwíáhyabe suwahrieh kewé oga mérapeq awaq míáhwe. 26 Néne arambehri miraéyabe inaraqmé séníráhro. Íné míáhnarabeq néne arambehrira kereq mía míaonehe. Néne arambehrira keyábé Nániboga kawerowe aritankéhe úwe.

Sísá pukínayabé ehwéhne.

27 Sísaga mó mahraréna, Nirupipeq anotah uméhínsábé Nánibonsabé aneq ehwéh teawinínkono? Nániboo, mi tanáhráq sineho teawinínkono? Írakaumo. Wehukene ahbabáqsabe pukinieéna tumíarauge. 28 Nániboo, áhnte kegá arenáwíq pankeráhro arito úwe. Úwana íópeqté éhwéhnká mahraréna, Néníwíq aiq pankeráhro arítóge. Mónkakáq mirainauge úwe.

29 Soruparíó kega mi ehwéh írówe. Mó kegá, Puruburuire uwara mó kegá, Íópeqté anínká ehweh teawíre uwe.

30 Uwana Sísaga sensabé, Íre ínénsabe peh itega irageheéna mi ehwéh irarire.

31 Ahbabáq kehiná kéhínánsábé ehweh arite tanáhráq amahnága awehrarire. Ahbabáq kehiná kéhínané wahnah kaqsue tanáhráq amahnága awehrarire. 32 Segá íné marakóipeqté pankeréhrrata q ómi ínéba sabirinie úwe. 33 We pukína sansá sokigi ariena we pankeréhrransabé irarúwe.

34 Soruparíó kega Sísansabé, Ite írátíonawe Manikáne ehwehnka mahraréna, Ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka omaq ato aní ahriahri mía míainkehe ire. Minayabe sega wehukení úki aní awankáta q táhparera pankerageheénawe árahinsabé irareno? Wehukení úki anímé insebo uwe. 35 Uwana Sísaga sensabé, Íné téhrehnka inserahnu aní iteba wahto tanáhráq míanie. Sunkíkírirabeq míáh kegá ah íre tagahrahéra aiq nogunapómo iwíáhowe. Minayabe amahnága íné téhrehnka inserahnu anípá míáhro. Sunkíkírirabeq míéhboq ínéba míáhro. 36 Iteba míótáq téhrehnka inserahninkehboq íné

* 12:15: Sáiónawe Sarúsarama suwahpeqsabé mó awíre.

téhrehnka inserahnu anínsábé aiq pútare aintáhro úwe. Sísaga mah ehwéh iraréna mitaq suena kopéragúwe. *(Buk Song 89.4, 36; Aisaia 9.7; Daniel 2.44, 7.14)*

Sísansabé íre aiq pútare atónsabe éhwéhne.

³⁷ Sísaga áhnte otáq sánsámárínúwara tago kegá wensabé íre aiq pútare atera peh anetaníbo uwe. ³⁸ Minayabe Manikáne ehweh irarú ani Áísáiaga irarú ehwehmé aiq pútaragúwe. Wega mahraréna,

Itene Wahnahno, itega teriuna ehwehmé sega íre aiq pútare aítáh mino. Itene Wahnahne ótaq sansámárimé tagéq anetaníbo íwíáho mino úwe. *(Aisaia 53.1)*

³⁹ Minayabe sega íre aiq pútare atahráhowe ire. Áísáiaga mó mahraréna,

⁴⁰ Manikánka siura mótúritena sirupipeq págege aritéhre. Minayabe sene siura íre ebioráhowe. Peh mótúrawéra sirupipeq íre ahtebowe. Sega ínéba íre sewe. Minayabe sene ahbabáq íre kawerarítoge úwe. *(Aisaia 6.10)*

⁴¹ Áísáiaga Sísansabé iwíáhéna anotah aní míéhre éna ahtebéna mi ehwéh irarúwe.

⁴² Áísáiaga irarúnserah áhnte Asiu kegá Sísansabé íre aiq pútare atówara mó áhnte Asiu kereq sene wahnahmarínseqka Sísansabé aiq pútare atera Péhrasi keyábé áhreu puara mó ke íre teríúwe. Momiwíu nahtápéq Péhrasi kegá kaqíúwéhoéra mó ke íre teríúwe.

⁴³ Manikánka kawerowe aritonsabe peh ákáhtaq sirútábóiréra wehukega kawerowe arítónsabe anotah sirútábóirúnsabe mó ke íre teríúwe.

Sísaga wehuke ehweh arite ehwehne.

⁴⁴ Sísaga anotahtaq mahraréna, Ínénsabe aiq pútare aintáh ké íre ínébataq ínénsabe aiq pútare aintáhwe. Íné eqmaq núwéh anínsábéákákq aiq pútare atáhwe. ⁴⁵ Íné tagah kewé íné eqmaq núwéh ánínkákákq tagahwe. ⁴⁶ Mah kehiná kéhíná míáhrabeq téhrehnka inserahnuge. Ínénsabe aiq pútare aintáh kegá sunkíkírirabeq íre mía míaiagehéna tumíarauge. ⁴⁷ Néne ehweh siahrega irera anetaníbo íwíáho keyábé íre ehweh aritoge. Mah kehiná kéhínánsábé ehweh aritanieéna íre tumíarauge. Peh sene ahbabáqsabe kaweraritanieéna tumíarauge. ⁴⁸ Ínénsabe suwahrieh kewé néne ehweh íre íráh kéwé néne ehwehnka anehe tanahráq ehweh aritankéhe. ⁴⁹ Íre ínénéne iwíáh ehweh irare irareuge. Nánibo íné eqmaq núwéh ánínká iwíáh aintena mahrarúno éna niahreraq intéh éhwéh tei teinuge. ⁵⁰ Íné írátíómé wene ehweh sehgironka oganúq sitankéhe. Minayabe Nániboga terio i ehwéh tei teinuge úwe.

13

Sísaga we kéro kene sigára pabeq pabeq arito ehwehne.

¹ Ite Asiu kené sótaikú iahreraq ko tánáhráq ahbiah tahnsá Sísaga iwíáhéna, Amahnága íné mah marákó suena Nániboba poké tanáhráq awehrarire úwe. Sísaga mah marákó marákóipéqté we tagariáh keyábé ahriahri arutaboiritena pukinaú tanahráqkákákq anotahtaq arutaboiritowe.

² Owainawanka Sáimóni, Ísikáriótine ahninkáwá Súrásane arupipeq Sísane naruo kow-eriro iwíáh atowe. Iwíáh atowaq ite we kérahwána kegá penorabeq Sísareq moraráq táhutahurowane. ³ Sísaga iwíáhéna, Íné niyahtebome Nániboga moke nánire éna Maniká míéhrobeqte tuena mébeq tuekinauge éna ⁴ táhutahururabeqte irigéna wene káhq ambántá akairuena táhúri úbíqmíowe. ⁵ Táhúri úbíqmena wání antehyapípeq ahkiwena peh nahupeqte árámbehri aní tahnsanéna ite we kérahwána kené igarátáq pabeq paberaitena úbíqmatio tahiríraté sobarúq iuwowe.

⁶ Sobarúq iuwena Pítaba súwana Pítaga wensabé, Néne Wahnahno, nigará pabeq paberaintaníbo úwe. ⁷ Úwana Sísaga wensabé, Amahnága miraunsabé are íre tagariahne. Mókake tagariankehe úwe.

⁸Úwana Pítaga wensabé, Amahnágaákáq mókakeakáq arega nigará pabeq paberaintanie éname ahqáho ataníe úwana Sísaga wensabé, Ínéga íre pabeq paberatáhnaraqme arega íné íre sénirahráhone úwe. ⁹Úwana Pítaga wensabé, Néne Wahnahno, minayabe íre peh morá nigará pabeq paberainto. Moke niyahnkakaq niyahqnonkakaq pabeq paberainto úwe.

¹⁰Úwana Sísaga wensabé, Sinonka pabeq pabero ke peh morá nájwíbagi sigará pabeq paberowe. Sinonka íre nájwíbagi puara mó íre pabeq paberigehe. Ite íre nájwíbagiraq miáhwanawe peh morá aní nájwíbagire úwe. ¹¹Sísaga wene naruo koweriranaú aní tagario púana mahraréna, Ite íre nájwíbagiraq miáhwanawe peh morá aní nájwíbagire úwe.

Séhréh atéhoró ú ehwehne.

¹²Sísaga sigará pabeq paberarito parabagúwana wene káhq ambántá abaqme tútuue ména sensabé, Ínéga miraitónsábé iahtebaho? ¹³Itega ínénsabe, Íwáhnoraníne aintáhwe. Itega moq itene Wahnahne aintáhwe. Itega irare intáhwana aiq míóge. ¹⁴Íné itene Wahnah, ite íwáhnoru anínká itene igará pabeq paberaitónsábé itega wene wene aigará pabeq paberatéhoró. ¹⁵Ínéga sokigi aiú serahnoro.

¹⁶Kawerue írátíáhro. Arambehri anínká wene wahnah íre kiotaikire. Poki anínká we eqmaq áuwéh ánímé íre kiotaikire. ¹⁷Minayabe ite tagariáh púaq irupipeq eyoyóinkehboq we séhréh atéhoró.

¹⁸Íre ite ómiyabé mi ehwéh iraruge. Ínéga omaq itaráu animári tagarióge. Manikáne ehwehnka mahraréna,

Moraráq táhutahururauya anínká néne naruo aní úkire ire. *(Buk Song 41.9)*
Mi sehirá aiq pútaraginawire. ¹⁹Mirainie insabé teiúge. Mótaq mirainkehe. Mi tanáhráq sehiranka ínénsabe irarime aiq pútare atageheéna amahnága teiúge. ²⁰Kawerue írátíáhro. Mó kegá ínéga eqmaq sutau ke mehweh arítáhtáq ínénkakaq mehweh aintáhwe. Íné mehweh aintáh kegá íné eqmaq núwéh ánínkáq mehweh atáhwe úwe.

Sísane naruo koweriranaú ani éhwehne.

(Mátíyu 26.20-25; Máhka 14.17-21; Áruká 22.21-23)

²¹Sísaga mi ehwéh iraréna wene arupipeq págegeúnsabe mahraréna, Teiníboq írátíáhro. Ite miáhrabeqte ánínká néne naruo kowerirankéhe úwe. ²²Kowerirankéhe únsabe ite we kérahwána kegá wenku ebisúéheéq irupipeq iwíáhéq insensabebómo ewane. ²³Íné Sísaga arutaboiraintéh ánímé wereq ínereq moraráq tútuue miáhwaye.

²⁴Pítaga ínénsabe aonáh sabiq suena, Wegá irari aní insensabebo kaseninanao úwana ²⁵ínéga Sísane anepeq mósaqmaqme ména, Néne Wahnahno, we ineboue kasenowae.

²⁶Kasenowana Sísaga ínénsabe, Ínéga táhutahuq pámbáhue nájwéna aní we wire éna táhutahuq pámbáhue Súrásawe, Sáímóni Ísíkáriótine ahninkáwá nájwéne.

²⁷Súrásaga mi tahutáhúq meyoq owainawanka wene arupipeq ahbabáq iwíáh atowe. Sísaga Súrásansabé, Arega mirainie inaraq amahnága komiraúno úwe. ²⁸Úwaq ómi ite táhutahurowanarabeqte kegá mi ehwéh ireq iwíáhéq, Árahinsabé irariro ewane.

²⁹Súrásaga itene morábí matiahwana moné únáhtáq wahnahnú púaq táhmaro ite iwíáhéq mó tahutáhúq kobaiqmaro iwíáhénabopoq eqmaréhre. Tabonah ke nário iwíáhénabopoq eqmaréhre iwíáhowane. ³⁰Súrásaga mi tahutáhúq mewena máhpeq tueyokúwe. Máhpeq tueyokúmé inokáhpere.

Wensabé wensabé irutaboiratéhoró ú ehwehne.

³¹Súrásaga máhpeq tueyokúwana Sísaga mahraréna, Amahnága íné wehukení úku aní néníwíq pankeragéhe. Ínénsabe iwíáhéra Maniká áwíq pankeragéhe. ³²Maniká áwíq pankeráhwana wega néníwíq pankerankéhe. Wegá amahnága pankerankéhe.

³³Néne animáriño, Pehgáriq tanáhráq iteba míanie. Pokonaraq itega íné ninebahrigehe. Ínéga Asiu ke teriátáunserah teiníe. Ínéga pokonarabeq itega

amahnága íre kioráhowe. ³⁴ Néne o sansa miraigehboq teinié. Itega wensabé wensabé irutaboiratéhoru. Ínéga itensabé nirutaboiruserah itega wensabé wensabé irutaboiratéhoru. ³⁵ Itega wensabé wensabé irutaboiratéh irataqmé ómi kegá íné séniráh ké wóe aitagéhe úwe.

Sísaga Pítansabé, Íné nuwaniewóne ú ehwehne.

(Mátíyu 26.31-35; Máhka 14.27-31; Áríka 22.31-34)

³⁶ Sáimóni Pítaga Sísansabé, Néne Wahnahno, eheq kinibo úwana Sísaga wensabé, Íné pokinieurbéq amahnága íre sénirankéhe. Mókake sénirankéhe úwe. ³⁷ Úwana Pítaga wensabé, Néne Wahnahno, amahnága aneqsabé íre kéranínkono? Sega nubi q suaneherabomo. Anetaníbo. Are éhnehinauge úwe.

³⁸ Úwana Sísaga wensabé, Arega níéhnehinkehboq ínéreq pukoyehe íwíáhono? Teaw-íníboq írátíahnó. Kokórega ehwehnina ínaraq arega íné íre tagaríóge apahtárórác írariniewóne úwe.

14

Sísaga, Íné Maniká míéhrabeqte áhne ú ehwehne.

¹ Sísaga mó mahraréna, Itene irupipeq iwíáh kikiriyehe. Manikánsabe aiq pútare ateq ínénsabeákák aiq pútare aintáhro. ² Nánibone nahtapeq áhnte paqnáh kéhre. Íre kéhtác tahirímé métác teiú irino. Itene máhriq kigawerinieéna pokinauge. ³ Kawerarena kiwekue tumeiranauge. Íné míórabeq mía míaiégeéna tumeiranauge. ⁴ Íné pokinieurbéqte áh tagaríáhwe úwe.

⁵ Úwana Tó máhsiga wensabé, Itene Wahnahno, are pokinie énarabeqme íre tagarione. Mi ah árahue tagarianehnkono úwe.

⁶ Úwana Sísaga wensabé, Íné Maniká míéhrabeqte áhne. Íné aiq pútaq ehwéh áwahe aní múge. Íné oganúq itahráhu aní múge. Nánibo míéhrabeqte áh múge. Íre mó ahnkákák ínébataq ah múge. ⁷ Itega íné tagaríáhmé Nánibonkakák tagaríáhwe. Amahnágaákák mókakeakák Nánibonsabé itene irupipeq iwíáhue tagarawéq itene iuranka tagahwe úwe.

Sísaga íné tagah kegá Nánibo moq tagahwe ú ehwehne.

⁸ Úwana Pírípiga Sísansabé, Itene Wahnahno, Iteribo taganehboq sokigi aio. Sokigi aínaraq aiq awehraq kanae úwe.

⁹ Úwana Sísaga wensabé, Pírípigo, ínéga itereq íre wahto tanáhrác míarauge. Árahinsabé íné íre tagariahno? Íné tagah kegá Nánibo moq tagahwe. Iteribo taganehboq sokigi aio éna we árahinsabé irareno?

¹⁰ Ínéga Nániboba mía míaugana wega ínéba mía míaire. Minayabe íre aiq pútare aintahno? Íné teiú éhwéh íre ínénéga iwíáhugana Nániboga ínéba mía míaiéna wewega arambehrire. ¹¹ Ínéga Nániboba mía míaugana wega ínéba mía míaire teienaq mi ehwéhnsabé aiq pútare aintáhro. Mi ehwéhnsabé itega íre aiq pútare atéhrame ínéga sokigiona arámbéhríyábé aiq pútare aintáhro.

¹² Kawerue írátíáhro. Ínésabe aiq pútare aintáh kegá ínéga miraona arámbéhrí miraigehe. Nániboba pokinau puana sene arambehri nene arambehri kiotaigme kanae. ¹³ Néníwírué tenírataq mirainie. Íné wenahninká mirau arámbéhrí Nánibo áwíc pankerageheéna mirainie. ¹⁴ Néníwírué teníra ehwéhmé moke mirainie úwe.

Sísaga Manikáne Awa eqmarinie ú ehwehne.

¹⁵ Sísaga mó mahraréna, Itega ínénsabe iuwahbáhnaraqmé néne sánsá sehigigéhe. ¹⁶ Nánibo teawenana wega mó séhréhina aní iteba mía míainkeheéna eqmarankéhe. ¹⁷ Ai q pútari aní Manikáne Awa iteba mía míainkeheéna eqmarankéhe. Ahbabác kehinánká

Manikáne Awa íre tagéra sirupipeq íre tagaríáh púara wereq íre mía míarahowe. Itega we tagaríáhwana iteba mía míána irupipeq mía míainkehe.

¹⁸ Ite íre airaiq iuwaníe. Ite íre ehneranimarí tahnsa míageheéna mókake iteba kiwekinauge. ¹⁹ Mótaq ahbabáq kehinánká íné mó íre tagagehe. Itega íné tagagehe. Íné oga mía míau puaq ite moq oga mía míagehe.

²⁰ Mí tanáhráq sínaraqmé ínéga Nániboba mía míaonaq tagariagehe. Itega ínéba mía míairana ínéga iteba mía míaonaq tagariagehe. ²¹ Néne ehweh irena kawerue sehgi ánimé ínénsabe awahbehre. Ínénsabe awahbeh anímé Nániboga wensabé arutaboiratankéhe. Ínéga wensabé nirutaboiratena néne sánsá sokigi awinauge úwe.

²² Íre Súrása Ísikaríóti peh mó Suráságá Sísansabé, Itene Wahnahno, árahinsabé ahbabáq ke íre sokigi ariasa peh morá ite arene sánsá sokigi aieno úwe. ²³ Úwana Sísaga wensabé, Ínénsabe awahbeh anínká néne sánsá mirainkehe. Néne sánsá mirainaraq Nániboga wensabé arutaboiratankéhe. Nániboreq ínéreqka weba séta wereq mía míaoyehetauye.

²⁴ Ínénsabe suwahrieh kegá néne ehweh íre sehgi géhe. Ínéga teiú éhwéhmé íre ínébataq néne ehwehne. Minawé Nánibo íné eqmaq núwéh aníné ehwehne.

²⁵ Iteba mía míautaq mah ehwéh teiúge. ²⁶ Nániboga séhréhi aní Manikáne Awa neniwirue eqmarahnana ite moke íwáhnorinkehe. Ínéga moke teiéna ehwéh Manikáne Awanka ahrreraq itankéhe.

²⁷ Íné niru ukiqme miónserah ite moq iru ukiqme míáhro aitóge. Ínéga aitónserah ahbabáq kehinánká íre miraorahowe. Itene irupipeq iwíáh kikiréq áhreiyeho.

²⁸ Iuwena pokéna iteba kiwekinie teiewógaq íráh mino. Itega ínénsabe irutaboiraintáhmé itene irupipeq eyoyóire. Nániboga íné kiotaqme míéh aní míre. Ínéga weba pokinaunsabé itene irupipeq eyoyóoro. ²⁹ Mótaq sína tanáhráqsabé teiúge. Mí tanáhráq sínaraq itega néne ehwehnsabé aiq pútare aintageheéna amahnága teiúge.

³⁰ Amahnága ahbabáq kehiná kéhínané wahnahnka sínana íre áhntetaq teiníe. Wegá íné íre saiqnaríehre. ³¹ Nánibonsabé nirutaboirume mah kehiná kéhínánká tagariageheéna wega tení árámbehrí mirauge éna ite we kérahwána keyábé, Pokonehboq irigoro úwe.

15

Sera kawerue íyéhnsabé pabeqme ehwéhne.

¹ Sísaga mó mahraréna, Íné náhniáq tahnsanugana Nániboga náhniáq sera sotaq wahnahni aní míehre. ² Néne niyahnawe sera íre íyéhmé Nániboga apirúehre. Sera íyéh níyáhnáwéwé áhnte mó será iyankeheéna apiruqme kaweraréhrana áhnte será íyéhre. ³ Mina inserah ínéga teiú éhwéhnká itene irupipeq kaweraitéhre.

⁴ Itega ínéba mía míairana ínéga iteba mía míao. Pehipi kéh áyáhnáwéwé sera íre iyahráhire. Mina inserah itega móbeq míéhraqmé íre serankakáq míaneheqmóe.

⁵ Íné náhniáq tahnsanugaq ite náhniáq ayahnawe tahnsá móe. Itega ínéba mía míairana ínéga iteba mía míainie. Ínéba mía míaira kewé áhnte serankakáq mía míaoneheqmóe. Peh itebataq mía míairataq iteriahriáh mó naneq íre miraorahowe. ⁶ Antegi áyáhnáwé súéhraha ehyataginsarah ínéba íre mía míao kewé mina tahnsanowe. Mí ayáhnáwé sorupawe mewena iraipéq móruahnana taginawire.

⁷ Itega ínéba mía míaeq ínéga teiú éhwéh íréhraqmé iwíáhue teniéro. Tenirana mirainie. ⁸ Ite áhnte será íyéhrara tagah kegá Maniká áwíq pankeráhwe. Áhnte será íyéh púaq ite íné séníráh ké míáhwe. ⁹ Nániboga ínénsabe arutaboirinsarah ínéwé itensabé nirutaboiruge. Ínéga itensabé nirutaboiru puaq ínéba mía míao.

¹⁰ Ínéga Nánibone sánsá sehgiúnsabé wega ínénsabe arutaboiraintéhraha weba mía míauge. Webá mía míauinserah itega néne ehweh sehgiaraq ínéga itensabé

nirutaboiritahnaq itega ínéba mía míaiagehe. ¹¹ Irupipeq eyoyó aitanieéna mah ehwéh teiúge. Peh irupipeq anotah eyóyóinkeheéna mah ehwéh teiúge úwe.

¹² Sísaga mó mahraréna, Néne sánsámé ínégá itensabé nirutaboironserah itega wensabé wensabé irutaboiratéhoró. ¹³ Wene iyahnabo kaweraritanieéna minayabe puki-naína anímé anotah arútábóiri aní míre. Moke mó sirutaboiro kegá mi aní íre kiotaikora-howe. ¹⁴ Néne ehweh sehgió kéwé néne iyahnabo woe.

¹⁵ Arambehri anímáí íre úqitaníe. Arambehri aní wene wahnahne náneq íre ahtebeh púana itensabé arambehri anímáí íre úqitaníe. Nániboga tení éhwéh moke teiú púana néne iyahnabo anímáí úqítóge.

¹⁶ Itega íné íre omaq intárówana ínégá ite omaq itaráuge. Náhníaq ayahnawe áhnte será íyéhnserah ite néne niyahnawe méq áhnte será iwe kagainkeheéna omaq itaráuge. Áhnte será kéhnsábé itega néníwírue Nánibonsabé teawírataqmé wega mirainkehe. ¹⁷ Ínégá teiúmé wensabé wensabé irutaboiratéhoró úwe.

Sísa kéréh ké moq íwíóqnagehe i ehwéhne.

¹⁸ Sísaga mó mahraréna, Ahbabáq kehiná kéhínánká itensabé suwahriáhnaraq téhwe ínénsabe suwahriehre íwíáhoró. ¹⁹ Ite ahbabáq kehiná míáhtáq tahirímé mó ahbabáq kéhínánká sensuwahrahyabé sirutaboironserah itensabé moq sirutaboiro irino. Ínégá ite omaq itaráugaq ahbabáq sansa sueq kaweq ke úkuro puara ahbabáq kega itensabé suwahriehre.

²⁰ Arambehri anínká wene wahnah íre kiotaikire teiewónsábé ahreraq matíáhro. Ahbabáq kega íné níwíóqnah puara itenkakáq moq íwíóqnagehe. Segá néne ehweh íráhtáq tahirímé itene ehwehnikakáq íráh irino. ²¹ Ite néne anímáí míáh púara sega ite íwíóqnagehe. Segá íné eqmaq núwéh aní íre tagariáhnsábé íwíóqnagehe.

²² Íné íre sena ehweh íre teriútáq tahirímé sene ahbabáq peh kopípéq kéh irino. Ínégá teriúnsábé sene ahbabáq amahnága ábóraq kéhrara sega, Itega árahue ahbabáruno íre irarerahowe. ²³ Ínénsabe suwahrieh kegá Nánibonsabé moq suwahriehre.

²⁴ Néne ótaq sánsámáí se íre sokigi ariútáq tahirímé sene ahbabáq peh kopípéq kéh irino. Néne ótaq sánsámáí tagahnsabé sene ahbabáq ábóraq kéhrara ínereq Nániboreqsabé suwahriehre. ²⁵ Manikáne ehwehka mahraréna, Segá ínénsabe pehipi suwahriehre ire.

(Buk Song 35.19)

Mí sehiránká aiq pútaragire.

²⁶ Ínégá Nánibo míéhrabeqte séhréhi aní, aiq pútari aní, Manikáne Awa iteba eqmaraníe. Wega tuinaraq néné arambehriakáq néne sánsánkákáq pahsuankéhe. ²⁷ Téhwe itega séniráh púaq itega moq néne ehweh terigéhe úwe.

16

Sísaga, Íwíóqnéra iubiq suaneherawoe ú ehwehne.

¹ Sísaga mó mahraréna, Mókake itega ínénsabe anetaníbo éq nuwanéhe íwíáhiyeho éna amahnága mah ehwéh teiúge. ² Segá ite momiwíó nahtápéqté kaqiuwagéhe. Mó tanáhráq ite iubiq suaneherao kegá iwíáhéra, Ínénsabe aiq pútare atáh ké subiq suonawe mina Manikáne arambehrie igehe. ³ Segá Nániboreq ínereq íre tagariáh púara mina tahnsa oneherawoe. ⁴ Segá miraira tanáhráq sínaraq itega néne ehweh ahreraq matiageheéna mah ehwéh teiúge úwe.

Sísaga Manikáne Awane arambehriyabé irarú ehwehne.

Sísaga mó mahraréna, Iteba mía míau puana mah ehwéh íre teiátáuge. ⁵ Íné eqmaq núwéh anípá pokinie puana amahnága teiúge. Itebaté mó morá anínká ínénsabe, Eheq pokono ue íre kasenire. ⁶ Ínégá mah ehwéh teiúnká itene irupipeq anotah uméhire. ⁷ Teiníboq írátíáhro. Íné pokinie ume aiq kawerire. Ite séhréh aitanieéna pokinie. Íné

mahtaḡ míáhnaraqmé ite séhréhína anínká iteba íre tuoráhíre. Íné pokonaraḡ iteba we eqmaḡ auwaníe.

⁸ Eqmaḡ auwáhnaraḡ Manikáne Awanka iteba tuinagake ite mah kehiná kéhínané ahababáqsabe kaweqtaḡ méyabe íwáhnorinkehe. Manikánka ehweh aritahnayabé moḡ íwáhnorinkehe. ⁹ Segá ínénsabe íre aiḡ pútare aintáhnábé minawé ahababáḡ míre éna íwáhnorinkehe. ¹⁰ Nániboba pokonaḡ íné íre tagehra puana kaweqtaḡ méyabe íwáhnorinkehe. ¹¹ Manikánka ahababáḡ kehiná kéhínané wahnah aiḡ ehweh atéh púana ehweh aritahnayabé íwáhnorinkehe.

¹² Ehweh teiénawe áhnte kéhraqme ite amahnága íre irahráhowe. ¹³ Aiḡ pútari aní Manikáne Awanka tuinaraḡ ite moke íwáhnorinkehe. Íre wewene iwíáh iraréna peh wega írátíéh éhwéh teinkéhe. Mókake sína tanáhráqkákáqsábé teinkéhe. ¹⁴ Néne ehweh íwáhnorína puara áhnte kegá néníwíḡ pankeragéhe. ¹⁵ Moke Nánibone sánsámárimé wereḡ ínereqne sánsáne. Minayabe ínégá teiú éhwéhmé Manikáne Awanka íwáhnorinkehe teiúge úwe.

Itene irupipeḡ umehúna naneḡ mótaḡ iwíáh iwíáh naneḡ ukina ehwehne.

¹⁶ Sísaga mó mahraréna, Pehgáriḡ tanáhráqmé itega íné mó íre tagagehe. Anehe pehgáriḡ mó tanáhráqmé itega íné tagagehe úwe. ¹⁷ Úwara táhmaro we kéro kega seye náhenéra, Mi ehwéhmé íre irone. Aneḡ ehwéhpó? Wegá teiena, Pehgáriḡ mó tanáhráqmé itega íné mó íre tagagehe. Anehe pehgáriḡ mó tanáhráqmé itega íné tagagehe íre. Wegá mó teiena, Nániboba pokinieḡ puáḡ itega íné íre tagagehe íre. ¹⁸ Anehe pehgáriḡ tanáhráre ime aneḡ ehwéhpómo? Minawé ite íre irone éra seye náhenuwe.

¹⁹ Seye náhenuwana Sísaga iwíáhéna, Segá ínénsabe kasenonehe éna wega sensabé, Ínéga métáḡ mahraréwóge. Pehgáriḡ tanáhráqmé itega íné mó íre tagagehe. Anehe pehgáriḡ mó tanáhráqmé itega íné mó tagagehe éwóge. Minayabe itene irupipeḡ iwíáhéḡ kasenoo? ²⁰ Teiníboḡ írátíáhro. Itene irupipeḡ anotah uméhínaḡ ibisagehe. Ibisehrara ahababáḡ kega sene sirupipeḡ eyoyóinara wíréh wíréhigehe. Ebeqme itene irupipeḡ umehue págege ínana anehepeqme itene irupipeḡ eyoyó aginawire.

²¹ Ani maqmianaitaḡ uwo uwoinsabé mi ininé arupipeḡ éri puana anotah uméhíre. Maqsuena wene ani míéh púana wene arupipeḡ eyoyóirana éréwéhnsábé mó íre iwíáhíre. ²² Mina inserah amahnága itene irupipeḡ umehirana ínégá ite mó tagahnagake itene irupipeḡ eyoyóinkehe. Itene irupipeḡ eyoyóinara mó kegá mina íre kaḡiuwahráhowe.

²³ Mi tanáhráqmé itega ínénsabe mó ehwéh íre tenigéhe. Teiníboḡ írátíáhro. Nánibonsabé néníwírue iwíáhue teawírataḡ wega mirainkehe. ²⁴ Menahmé itega íre néníwírue teawátówe. Itene irupipeḡ anotah eyoyóinkehboḡ Manikánsabe teawéro. Teawírataḡ wega mirainkehe úwe.

Sísaga íre kaweq sunúḡ kiotaikuge ú ehwehne.

²⁵ Sísaga mó mahraréna, Pabeqme ehwéhñue tei teinurauge. Mi tanáhráḡ pabeqme ehwéh mó íre teiasa peh Nánibo éhweh pahsuqme teiníe. ²⁶ Mi tanáhráḡ itega néníwírue wensabé teawigéhe. Nánibonsabé, Ite séhréh arito ue íre teawiníe. ²⁷ Ahqáho. Iteitega we teawigéhe. Maniká wewega itensabé arutaboiraítéhre. Itega ínénsabe irutaboiraítáh púana Nániboga itensabé arutaboiraítéhre. Maniká míéhrabeqte tumíaraunsabé aiḡ pútare ainteq ínénsabe irutaboiraítáh púana Nániboga itensabé arutaboiraítéhre. ²⁸ Nánibo míéhrabeqte mah marákó marákóipéḡ tumíarauge. Tuména amahnága mah marákóipéḡ suena Nániboba tuekinie úwe.

²⁹ Úwaḡ ite we kérahwána kegá Sísansabé, Aiḡ irone. Arega amahnága íre pabeqme ehwéhñia peh tábúsoqme pahsuqme teiene. ³⁰ Itega amahnága tagónawe arega moke ahtebawe tagariahne. Minayabe arega Maniká míéhrabeqte túnayabé aiḡ pútare atone. Arensabé mó kasenýabe anetaníbo. Aiḡ pútare atone ewane.

³¹ Ewanana Sísaga itensabé, Amahnága aiq pútare aintaho? ³² Ai q pútare aintáhmé mótaqmé amahnága itega íné nuweq iteruwahpeq kobeq séberoneheqmóe. Íné nuwehrana ínébataq míanie. Nániboga ínéba mía míai puana íre ínébataq míanie.

³³ Ite ínéba mía míaonsabé iru ukiq itanieéna mah ehwéh teiúge. Mah marákóipéqmé mó tanáhráq mó tanáhrárue íre kaweq sunúq sinae. Ínéwé íre kaweq sunúqmé aiq kiotaigme míó púaq iwíáh íwíáhoru úwe.

17

Sísaga we kéro ke séhréh aritanieéna púrerú ehwehne.

¹ Sísaga mi ehwéh irareruena íopeq tagéna Manikánsabe, Nániboo, íné pukona tanáhráq aiq awehrarire. Íné arenahninká arenáwíq pankeraníboq arega néníwíq pankero. ² Arega moke mah kehiná kéhíná wahnahnúno aintároné. Arega ínéba eqmaq suahna ke oganúq sito aintahne. ³ Arebataq aiq pútaq Manikáne. Arega íné Sísá Karáhé eqmaq núwátóne. Arereq ínéreqsabé aiq pútare aítáh kégá oga mérapeq aiq awaq míáhwe.

⁴ Arega teniena arámbéhrí miraue parabaráúonsábé are págege aní mé anotah aní míahnara mah marákóipéqté kégá tagahwe. ⁵ Naho mah marákó márakó íre kotaq ínéga areba míáhwataq arereq ínéreq anotah anité míahwaye. Nániboo, naho ite míahwayanserah amahnága mirainto.

⁶ Arega mah marákóipéqté ké ínéba eqmaq suahne. Mi kewé arene sánsá sokigi arítóge. Téhwe mi ke arene animarí mé ínéba eqmaq súátóne. Sega arene ehweh irera sehgiówe. ⁷ Arega moke níátóna naneqme peh arerenee. Minawé ínéba eqmaq suahna kégá aiq tagariáhwe. ⁸ Arega teniátóna ehwéhmé moke teriátáugara íráhwe. Ínéwé are míahnarabeqte ánínugara aiq pútaq tagariáhwe. Arega íné eqmaq núwátónayabé aiq pútare atáhwe.

⁹ Arega eqmaq suahna keyábé púrerarítóge. Amahnága moke mah marákóipéqté keyábé íre púrerarítóge. Peh ínéba eqmaq suahna keyábé arene animarí púana púrerarítóge. ¹⁰ Moke arene animarímé néne animaríne. Moke néne animarímé arene animaríne. Mó kégá eqmaq suahna ke tagéra néníwíq pankeráhwe.

¹¹ Amahnága areba kinie. Íné mah marákó márakóipéq íre míahnaraq eqmaq suahna kégá mahtaq míagehe. Nániboo, kaweqtaq mía míaóne. Arene págege awíq níátóne. Arega ínéba eqmaq suahna ke arene págege awíqtaq wahnahnarito. Arereq ínéreqka moraráq mía míaúyanserahnigehboq kawerue wahnahnarito. ¹² Ínéba eqmaq suahna keba mía míaurataq arenáwírué kawerue wahnahnarítáruge. Kawerue wahnahnarítáruge se íre taqnobagowe. Peh morá aní iraipéq tabikinai aní taqnobagire. Manikáne ehweh aiq pútaraginkeheéna taqnobagire.

¹³ Amahnága areba kinie. Ínéba eqmaq suahna kené sirupipeq eyoyó aritanieéna mah marákóipéq ména mah ehwéh iraruge.

¹⁴ Arene ehweh aiq teriúge. Ahbabáq kehiná kéhínánká ínéba eqmaq suahna keyábé suwahriehre. Íné ahbabáq kene sánsá íre miraunserah ínéba mía míao kégá moq peh míáhwe. Minayabe ahbabáq kega sensabé suwahriehre. ¹⁵ Se mah marákó márakóipéqté meriqme mórítáhro íre teawúge. Peh owainawanka se ahbabáq aritehnehboq kawerue wahnahnarito teawúge.

¹⁶ Íné ahbabáq kene sánsá íre miraugara ínéba eqmaq suahna kégá moq ínéga unserahnéra ahbabáq sansansábé suwahriehre. ¹⁷ Arene ehwehme aiq pútaq ehwéhne. Se kaweqtaq mía míaigehboq arene aiq pútaq ehwéhtaté sirupipeq págege arito. ¹⁸ Arega íné mah marákóipéq eqmaq núwátónanserah ínéga se mah kehiná kéhíná suwahpeq eqmaq suanie. ¹⁹ Sega aiq pútaq arene animarí mía míaiageheéna íné arereq mía míainauge.

²⁰ Ínéba eqmaq suahna kewé íre sebataqsabé púrerarítóge. Segá mó ke terirara irera ínensabe aiq pútare aintageheéna mi keyábéákáq púrerarítóge. ²¹ Sereq ínéba eqmaq suahna kereq peh morá íwíáhigeheéna púrerarítóge. Nániboo, arereq ínereqka moráénúyanserah se ómi peh morá íwíáhigeheéna púrerarítóge. Arega íné eqmaq núwátónayabé mah kehiná kéhínánká aiq pútare atagéhboq peh morá íwíáh arito.

²² Arega íné págege ainte néníwíq pankerahnanserah ínégá se págege aritena sensíwíq pankeróge. Arereq ínereqka moráénúyanserah segá morá íwíáhigeheéna sensíwíq pankeróge. ²³ Eqmaq suahna ke moráénigeheéna sereq míóge. Are ínereq míahne. Minayabe segá peh moráénirataq mah kehiná kéhínánká arega íné eqmaq nuwahna ehwéhnsábé aiq pútare atagéhe. Arega ínensabe arutaboiraintahnanserah sensabé moq arutaboiraritahne. Wega peh morá íwíáhirataq mah kehiná kéhínánká mina tagéra arega arutaboiraritahna ehwéhnsábé aiq pútare atagéhe.

²⁴ Nániboo, ínéba eqmaq suahna kegá íné míáhnarabeq ínereq sereq méyabe nuwahbehre. Mah marákó marákó íre kotaq ínensabe arutaboire néníwíq pankeróne. Are néníwíq pankerónayabé segá minaakaq anotahtaq téhreh naneqkakákáq tagageheéna ínereq méyabe nuwahbehre.

²⁵ Naniboo, ínégá are aiq tagaríóge. Kaweqtaq mía míaóne. Ahbabáq kehiná kéhínánká are íre tagaríáhwe. Arega íné eqmaq nuwahnana sunsabé eqmaq suahna kegá aiq tagaríáhwe ²⁶ Ínéga arene sánsánsábé se sokigi arítóge. Mó sokigi arita aritainie. Arega ínensabe arutaboiraintahnanserah segá mó keyábé sirutaboirigeheéna sokigi arítóge. Íné sereq mía míainieéna sokigi arita aritauga úwe.

18

Súrásaga Sísane naruo koweriro ehwehne.

(Mátíyu 26.47-56; Máhka 14.43-50; Áríka 22.47-53)

¹ Sísaga Manikánsabe mi ehwéh teawena pokúwe. Wereq ite we kérahwána kereqka Kirona aroipéq seberaebéq pokowane. Mitaq kaweq matábú kowaq itega mitaq kowíahwane. ² Súrása, Sísane naruo koweriranaú anínká moq mi matábú tagariowe. Sísareq ite we kérahwána kereqka mitaq áhnte tanáhráq momiwíowanayabé tagaríówe.

³ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Péhrasi kereqka Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté párísíwárinseq sóntía kereq eqmaq súówe. Eqmaq súó kereq Súrásaga meriqmena mi matábúrác súwe. Segá sahmárinkákákáq árahmuakákáq kánéqkakaq mewera suwe. ⁴ Sísaga segá miraoneherau naneq wene arupipeq moke tagarawéna su ke taganieéna pehrápeq kowíowe. Kowéna sensabé, Insensabe anebahroo úwe.

⁵ Insensabe anebahroo úwara segá wensabé, Sísá Néhsara suwahpeqte ánínsábé anebahrúne uwana Sísaga sensabé, Íné we uge úwe. Súrása, Sísane naruo koweriro anínseq mitaq iriwe míówe. ⁶ Iriwe míowana Sísaga, Íné we uge teriutaq segá sinehepeqte atárue inahsubúwe.

⁷ Sísaga mónkakákáq kasenéna, Insensabe anebahroo úwara segá, Sísá Néhsara suwahpeqte ánínsábé anebahrúne uwe. ⁸ Uwana Sísaga sensabé, Íné we uge teiú mino. Ínensabe ninebahrirataq mah anímári pehragariteq pokoro arítáthro úwe.

⁹ Sísaga métác tahnsa Manikánsabe mahraréna, Kawerue wahnahnarítaráugara se íre taqnobagowe úwe. Mi ehwéh aiq pútaraginkeheéna mah anímári pehragariteq pokoro arítáthro úwe.

¹⁰ Sáimóni Pítaga wene poka matawéna Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahne arambehri aní wenáwíq Mákúsa apiwe wene púpeqte áhré kiraq auwowe.

¹¹ Kiraq auwowana Sísaga Pítansabé, Poka unahpí úsaro éna, Nánibone níérorahi arámbéhrí nirupipeq umehorahi arámbéhrí mirainau mino úwe.

Sísá Anásaba móátó ehwehne.

12 Úwara sóntía kereq sene wahnah anínseq párísiwarínseqka Sísa táhtoqme táhru táhruuwe. 13 Téhwe sega Sísa meqmera wehukení áwíq Ánásaba móátówe. Ánásawe Káiyápásane awarénawae. Sísa pukinaú opéq Káiyápásawe Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnah míowe. 14 Káiyápásaga menah tahnsa Asiu ke teriena, Iteruwahrah ómi pukiyeqboq peh morá ánínká kaweritankéhboq pukinkehe. Mina aiq kawerire úwe.

Pítaqa Sísa íre tagaríoge ú ehwehne.

(Mátíyu 26.69-70; Máhka 14.66-68; Árúka 22.55-57)

15 Ite Sísa kérahwáya aníte Sáimóni Pítareq ínereqka Sísa kérahwáye. Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnka íné tagariowe. Wega íné tagarionsabe wene nahtapeqté mátábúrápéq Sísa kéráhwae. 16 Pítaqa méhpehpeqté ónsaráq kowíowe. Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnka íné tagario púana ínéga on-sarapéqté wáhnáh áhraríyábé, Onsa sio koreawéwae. Onsa sio teawena Píta meqmena mátaburaq móátáhvae.

17 Mi ahrarígá Pítansabé, Are moq mah aní kérahna anípo úwana, Írakaumo. We íre kéroge úwe. 18 Titirúnsabe arambehri kereq párísiwarínseqka ira parewe totorue míówana Píta moq iriwe ména totorúwe.

Wahnah anínká Sísansabé ehweh ato ehwéhne.

(Mátíyu 26.59-66; Máhka 14.55-64; Árúka 22.66-71)

19 Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnka Sísansabé we kéro keakáq wega síwáhnorú ehwehnikákáqsabé kasenuwe. 20 Sísa wensabé, Íné íre epéráhpéria ahri-ahri peh ábóraq áhnte wehekéq míáhrabeq teri terinuge. Itene momiwío nahtápéqkákáq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wíráipéqkákáq síwáhnoruge. Íre epéráhpéria síwáhnoruge. 21 Ínénsabe aneqsabé kasenaintaho? Néne ehweh teriú ké írátíáhwe. Seba kogaseninanao úwe.

22 Úwana mibeqté iriwe mío anínká ayahpóra Sísa subiqmarena wensabé, Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnsabé mina tahnsa éhwéh atéhneho úwe. 23 Úwana Sísa wensabé, Íné ahbabáq ehweh teawénaraqmé tenio. Íre ahbabáq ehweh teawúge. Árahinsabé nubono úwe.

24 Úwana Ánásaga Sísa íre pugeq auwasa Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnah Káiyápásaba eqmaq auwowe.

Pítaqa mónkakáq Sísansabé ahqáho ato ehwehne.

(Mátíyu 26.71-75; Máhka 14.69-72; Árúka 22.58-62)

25 Pítaqa iraraq ména pabesug tehesurue totorúwara mío kega wensabé, Are moq we kérahna anípo uwana Pítaqa sensabé, Ahqáho. We íre kéroge úwe.

26 Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahne arambehri anínká Pítansabé, Sísa req arereq mátaburapeq míehyana tagéwó mino úwe. Mi ehwéh irarú animé we Pítaqa ahre apiaro aní awahrah aníne. 27 Tagéwó mino úwana Pítaqa mónkakáq ahqáho úwana kokórega ehwehnúwe.

Páhirátiga Sísansabé kasenu ehwehne.

(Mátíyu 27.1-2,11-14; Máhka 15.1-5; Árúka 23.1-5)

28 Ahbiahiperura sega Sísa meqmera Káiyápásane nahtapeq suera anotah nahtápéq ehweh aruqaruro nahtápéq Sísa móátówe. Sótaikú tanahráq no tahutáhúq wéhékáh mí nahtápéq kiewé órira púara Asiu kegá íre kíúwe. 29 Mibeqté wáhnáh aní áwíq Páhirátiga máhpeq tueyokéna sensabé, Itega méáúwáh animé aneq ahbabáriro úwe. 30 Úwara sega wensabé, Mah aní íre ahbabáq ani tahirí túbáh agúna irino uwe.

³¹ Úwana Páhirátiga sensabé, Iteitega we meqmeq iteitene sánsánue iwíáhue ehweh atáhro úwe. Úwara sega wensabé, Wehukení subiq sueyabe ite Aroma kegá ahqáho aitárówe uwe.* ³² Menah Sísaga, Sega íné pankeragéhe irarúmé amahnága aiq pútaq aginkeheéra mi ehwéh teawúwe.

³³ Páhirátiga nahupeq kibekéna Sísaga meqme seroue wensabé, Arewe Asiu kené wahnahpo úwana ³⁴ Sísaga wensabé, Arega irarénawe arerene iwíáhbo? Íné ehweh mó anínká teawiro úwana ³⁵ Páhirátiga wensabé, Íné Asiu anínabugo? Arenawahraheq itene wahnahmarínseqka are meqmera ínéba méáúwáhwe. Aneq ahababárurono úwe.

³⁶ Úwana Sísaga wensabé, Íné wahnah wahnahnurabeqme íre mah marákó marákóipére. Mah marákó marákóipéq wahnahnutaq tahirímé Asiu kegá íné táhtoráhtáq íné séniráh kégá ebeho irino. Íné wahnah wahnahnurabeqme íre mah marákó marákóipére úwana ³⁷ Páhirátiga Sísansabé, Are anotah Wahnáh ání míahno kasenúwana Sísaga wensabé, Arega aiq iraréne. Aiq pútaq ehwéhnsabé síwáhnorinieéna mah marákóipéq tuména wehukení úkurauge. Aiq pútaq ehwéhnsabé suwahbeh kegá néne ehweh írahwe úwana ³⁸ Páhirátiga wensabé, Aiq pútaq ehwéhnmé aneqpomo úwe.

Páhirátiga, Sísaga awankátaq táhparáhro ú ehwehne.

(Mátýu 27.15-31; Máhka 15.6-20; Áruká 23.13-25)

Páhirátiga wensabé, Aiq pútaq ehwéhnmé aneqpomo éna máhpeq tueyokéna Asiu keyábé, Íné iwíáhume we íre ahababáq ani míre. ³⁹ Sótáikú iahreraq ko tanáhráq ahriahri peh morá karábúsiipéqté ání pugeq íúwóge. Mi sansá mira aruqaruruge. Minayabe Asiu ke itene Wahnah pugeqíninkono úwe. ⁴⁰ Úwara sega anotah ehwéhnaéna, Mi anímé pehragé Párehba pugeqio uwe. Párehbawe wehukení subena aebó ání míowe.

19

¹ Páhirátiga sóntía keyábé, Sísaga meqmeq áréti sahtáté subóro aritowara sega meqmera mósubúwe. ² Mósubera ógaratáté keborarera wene ayahqnotaq suki atera peh morá táutáúq kórósí abaq atówe. ³ Mó anínká mó anínkáue Sísaga séra wensabé, Are Asiu kené wahnahpo éra awiréh atera siyahpóra subúwe.

⁴ Páhirátiga máhpeq mó tueyokéna soruparió keyabé, Írátíáhro. Íné iwíáhume we íre ahababáq anine. Minayabe tagariageheéna iteba máhpeq ataníe úwe. ⁵ Úwana Sísaga ógaratáté keboria náneqkakáq tautáúq korósíákáq máhpeq tueyokúwe. Tueyokúwana Páhirátiga sensabé, Mah aní tagahro úwe.

⁶ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq wahnah kereqka Sísaga tagéra áhnte ehwéh kíkírera, Awankátaq táhpawe subiq súáhro éra pagu pagunuwe. Pagu pagunuwana Páhirátiga sensabé, We íre ahababáq anine íwíáhúnsabe iteitega meqmeq awankátaq táhpawe subiq súáhro úwe. ⁷ Úwara Asiu kegá wensabé mahraréra, Wega, Íné Manikáne ahninkáwá úge urainsabé itene sánsá sabiúéhre. Sabiúéhnmé puko nanere uwe.

⁸ Úwana Páhirátiga mi ehwéh irena anotah ahré agúwe. ⁹ Wega koti nahtápéq mó kibekéna Sísansabé, Arewe eheqte anípo úwana Sísaga ehweh íre iraria peh ehiya míowe. ¹⁰ Páhirátiga Sísansabé, Aneqsabé ehweh íre tenieno? Ínéga are soraq auwahráhuge. Ínéga are awankátaq táhparahráhuge. Mahnawé aiq irahno úwe.

¹¹ Úwana Sísaga wensabé, Peh morá Manikánka arega wahnahnúno ataránsabé arega íné awankátaq táhparahráhóne. Minayabe areba móintéh ániné ahababáqka arene ahababáq kiotaikire úwe.

* **18:31:** Mi tanáhráq Aroma kegá Asiu kené marákó págegeue wahnahnéna Asiu keyábé, Ite wehukení ehwehotaq we subiq súáhro arite ehweh órirane éra peh morá ite Aroma kegá mi sánsánoneheqmúne uwe. Wehukení awankátaq táhpare sansamé Aroma kené sánsáne.

¹² Páhírátiga mi ehwéh irena, Pugeq auwaníe íwíáhúwe. Iwíáhúwara Asiu kegá anotah-taq mahraréra, Arega we pugeq auwéhnaqme are íre Sísáhri, Aroma kené wahnahne iyahnabo aní móne. Íné Asiu kené Wahnah muge iraréna anímé Sísáhrine naruo aní míre uwe.

¹³ Páhírátiga mi ehwéh irena Sísá máhpeq márunatena wahnah anínká ehweh atorabeq tútuue míowe. Mibeq áwíq Ebah Ahtápére. Íbaru ehwéhme mitaq Kábátae ue áwíratówe. ¹⁴ Ahbiah tahnsá íte Asiu kené sótaikú iahreraq ko tánáhráre. Iborá tahnsa wéhékáhnabubu wahtotarútaq Páhírátiga Asiu keyábé, Itene Wahnah tagahro úwe.

¹⁵ Úwara sega ehwehnabaéra, We meqme mósubiq suo. Awankátaq táhpawe subiq suo pagu pagunuwe. Pagu pagunuwana Páhírátiga sensabé, Itene anotah Wahnáh awankátaq táhparáhro ininkono úwe. Úwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá wensabé, Aroma kené wahnahme webataq itene wahnahne uwe. ¹⁶ Uwana Sísá awankátaq táhparagehéna Páhírátiga móatowara sega Sísá meqmera pokuwe.

Sísá awankátaq níriraté táhparó ehwehne.

(Mátíyu 27.32-44; Máhka 15.21-32; Árúka 23.26-43)

¹⁷ Segá Sísá meqmera pokuwana Sísaga wewe táhparéhra awánká abaqmena kúwe. Kire kire sáwéh áwíq Ayahqno Tánúnsutapéq pokuwe. Íbaru ehwéhme mi sawéh áwíq Kógótae ue áwíratówe. ¹⁸ Segá Sísá awankátaq níriraté wene ayahnkaratáq subiqmaq aigárátáq subiqmarue táhparera awanká pankeqme marakóipeq pearówe. Pearera mó aníté mó awánkátáréráq táhparera pankeqme pearówe. Sísá ákáhpi pearera mi aníté ayehré ayehré pearówe.

¹⁹ Páhírátiga, Kanehraq sehíranue táhparáh awánkátáq táhparáhro aritowara táhparówe. Kanehraté sehíránká mahraréna, Néhsara suwahpeqte aní Sísawe Asiu kené Wahnahne úwe. ²⁰ Mi kanéhráq sehírania apahtáro kéhínáné ehwehtaq sehíranéna Íbaru ehwéh Asiu kené ehwehnikakáq Aroma kené ehwehnikakáq Káríki kené ehwehnikakáq sehíranúwe. Sísá táhparótaq Sarúsarama suwahpeq wahtotaq puara áhnte Asiu kegá tagéra mi sehírá sáhnsáhúwe. ²¹ Asiu kené Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá Páhírátingsabé, Asiu kené wahnahne íre sehíranúno. Peh mi anínká, Íné Asiu kené Wahnah muge íre. Mínowé sehíranúno uwe.

²² Uwana Páhírátiga sensabé, Íné sehíranéwó náneq aiq sehíranue parabarúóge úwe.

²³ Sónítia kegá Sísá awankátaq táhparera wene korósi mewera itaréitaréráq saraqmarera meyówe. Wene káhq ambántá anehe mewera íre parura peh táránkaq kowe. ²⁴ Peh táránkaq konsabe subansúéhneho íwíáhéra, Insega meyanabomo éra káhsiuwana peh morá anínká meyowe. Miraunsabé Manikáne ehwehme aiq pútaragúwe. Mi ehwéhniká mahraréna,

Sega néne korósi saraqmera káhq ambántá káhsiue meagehe íre. *(Buk Song 22.18)*

²⁵ Kárópane ahre áwíq Máhriáe. Mágára suwahpeqte mó iní wenáwíq moq Máhriáe. Sereq Sísane anowareq wene ónánahwáreq awankátaq táhparórabéq wahtotaq kowíówe.

²⁶ Kowíówana Sísaga íné, we kéráhwá anínsabé arutaboiraintéh ánínseq wenanoreq míahwayana wega íte tagéna wenanonsabe, Areba míéh aní arenahni míankehe éna ²⁷ wega ínénsabe, Náinowé arenano míankehe úwe. Teniunsabe wenanoga néne nahtapeq kaegaeúwana kirabo atáhwae.

Sísá pukú ehwehne.

(Mátíyu 27.45-46; Máhka 15.33-41; Árúka 23.44-49)

²⁸ Sísaga iwíáhéna, Néne arambéhri aiq moke parabagire éna Manikáne ehwehnka aiq pútaraginkehéna wega, Íné tahbobóire úwe. ²⁹ Kítাবেh nahníáq sérá ano obenkisa ántéhyá mitaq kowara sehnáh tahnsa náneqataté antehyapípeq pámbáhue sehikaratáq marera

wene áwéhipeq atówe. ³⁰ Atówana Sísaga néna, Aiq parabagire úwe. Aiq parabagire éna wene anuo píntráhéna wenawa soraq suena putiowe.

Sísa sehsabio ehwehne.

³¹ Ahbiah tahnsá ite Asiu kené ahrena ahrena wehekáhne. Mi tanáhráq itene sótaikú iahreraq kéh tánáhráq púara Asiu wahnáh kégá iwíáhéra, Putianeherao kené sinonka ahrena ahrena wehekáh awankátaq kehneho uwe. Minayabe sega Páhírátiba pokéra wensabé, Putianeherao ke apubúue pukigeheé siwiah anteruo úno. Putiéhrataq awanká soriwe mewe maisaragéhe uwe.

³² Sóntía kegá pokue Sísareq awankátaq táhparó aníténé siwiah anterúówe. ³³ Sega Sísaba séra tagowana aiq putio púara sega wene awiah íre anterúówe. ³⁴ Peh morá sóntiá ánínká wene sehsabe karatáté Sísane aroganabí sehsabiowe. Sehsabiotaq korahqkákáq wánínkakaq súwe. ³⁵ Nénéne niuranka tagahwae. Íné aiq pútariahnsanuge. Itega aiq pútare atageheéna teiúge. ³⁶ Manikáne ehwehnka mahraréna, Wene ayahnsa íre anterigéhe ire. (Buk Song 34.20)

³⁷ Manikáne ehwehnka mó mahraréna, Sehsabearáh ání tagagehe ire. (Sekaraia 12.10)
Miraue mi ehwéhtaré aiq pútaragúwe.

Sísane anonka maisé onápípeq maisaró ehwehne.

(Mátíyu 27.57-61; Máhka 15.42-47; Áruká 23.50-56)

³⁸ Árimátéa suwahpeqte ání Sósépaga Sísansabé aiq pútare atena Asiu keyábé áhreú púana Sísa oga míotaqme we íre ábóraq kérowe. Sósépaga Páhírátinsabé, Sísane anonka mewena mómaisaranínkono úwana Páhírátiga wensabé kowe atowana máhpeq tueyokue Níkórímareqka tumeyóye. ³⁹ Níkórímawe menah tahnsa Sísaba inokáhpeq sena niginka tahnsa kaweq kunkúni naneqmarí áhnte 30 kíro mewena súwe.

⁴⁰ Sósépareq Níkórímareqka Sísane anonka mewera kaweq kunkúni naneqmarínkákáq wene anonkankakáq kaweq íre wahto ambántátáté úbíq máróye. Mi sansámé Asiu kené wehukení maisare sansane.

⁴¹ Sísa táhparówana maisaró matábú wahto kowe. Mi matábúráq o ubuqmaró oná kowe. Mipéq mó aní íre maisarówe. ⁴² Ahbiah tahnsá Asiu kené ahrena ahrena wehekáh púara mó oná kabareyabe íre miraorahuye. Minayabe mi oná wahto ko púara sega Sísa mitaq maisaróye.

20

Sísa oga úkú ehwehne.

(Mátíyu 28.1-8; Máhka 16.1-8; Áruká 24.1-12)

¹ Mó wikíné ebeqte wéhékáh tanáhráq tuekinaútaq Máhría, Mágára suwahpeqte ínínká Sísa maisarórabeq súwe. Méhpehtaq paiqmáro ebáh íre paisa peh móbeq kowana tagówe. ² Tagéna we Sáímóni Pítareq íné, Sísaga arutaboairaintéh ánínseqpa pehbeheráh séna itensabé, Itene Wahnahne anonka onapípeqté mewera eheqpopoq máráhwe úwe.

³ Úwata Pítareq ínéreqka Sísa maisaróyarabeq koragayeheéta pehbeheráh pokowaye. ⁴ Pehbeheráh ínégá Píta kótaikue Sísa maisaróyarabeq ebeq kowae. ⁵ Mitaq ebeq kéna taebewe maisia onápípeq tagahwana Sísane anonka úbíqme maisaróya ambántá mitaq kowana tagahwae. Íné mibeq íre tueagia peh taebewe tagahwae.

⁶ Peh tagahwana Sáímóni Pítaga mitaq séna maisaróyarabeq kobekue tagówe. Taberábe maisaróya ambántá mitaq kowana tagówe. ⁷ Sísane ayahqno úbíq máróya ambántá mobeq kowe. Ayahqno úbíq máróya ambántámé maisia ámbántá korabeq íre kowe. Peh sabaráwe móbeq kowana tagówe. ⁸ Tagówana íné maisaróyarabeq ebeq kowa anínká moq kobekue tagahwae. Tagéna, Sísa aiq irigire éna aiq pútare atáhwae. ⁹ Manikáne ehwehme,

We pukéna iriginkehe séhírá kowata mi tanáhráq mah sehirá íre iahtebahwaye. ¹⁰ Tagéta ite kaegaeowayarabeq kouwekawaye.

Máhría, Mágára suwahpeqte ínínká Sísá tagó ehwehne.
(Mátýu 28.9-10; Máhka 16.9-11)

¹¹ Kouwekawayana Máhriaga maisaróyarabeq mó séna máhpeq iriwe ména ibisówe. Ibiséna wega maisia ónápípéq taebewe tagówe. ¹² Íre wahto taberábe ambántánkákákáq ánité íópeqté ánité Sísane anonka kéworabeq tútuue míóyana Máhriaga tagówe. Mó aní Sísane ayahqno kéworabeq mó aní wene aigará kéworaberue tútuue míóyana tagówe.

¹³ Tagówara sega mi inínsábé, Aneqsabé ibisahno uye. Uyana wega sensabé, Néne Wahnah ínégá íre tagaríórabeq mórúáhnsábé ibisoge éna ¹⁴ wega pabeqme tagówana Sísá iriwe míowe. Míowana mi iníné arupipeq Sísá wire ue íre iwíáhue tagówe.

¹⁵ Íre iwíáhue tagówana Sísaga wensabé, Are aneqsabé ibisahno? Insensabe anebahrono úwana mi inínká iwíáhéna, Kaseni aní we mah matábúrác wahnahni aníne iwíáhéna wensabé, Wene anonka mearáhnawe eheq marahno? Koweaníboq tenio úwana

¹⁶ Sísaga wensabé, Máhriao úwana mi inínká weba pabeqme tagéna Asiu kené ehwehtaq, Árábónáio úwe. Mi ehwéh áwahewé Íwáhnoraníno úwe. ¹⁷ Úwana Sísaga wensabé, Nániboba íre pokurio puah ninonkataq táhtoréhnehboq néne iyahnabo korerio. Maniká Nániboba tuekinauge. Mí ehwéh korerio úwe.

¹⁸ Úwana Máhría, Mágára suwahpeqte ínínká ite Sísá kérahwána keba séna itensabé, Ínéga Sísá aiq tagoge éna Sísaga teawu ehwéh teiuwe.

Sísá kéro kega we tago ehwéhne.

(Mátýu 28.16-20; Máhka 16.14-18; Áruká 24.36-49)

¹⁹ Penorabeqte mó wikiné ebeqte wéhékáh tanahrác ite Sísá kérahwána kegá soru-parawéq Asiu keyábé áhreowana puaq itene nahupeqte ónsá paiqmareq míahwane. Míahwanana Sísaga ákáhpi seiriwe ména itensabé, Pehwehruue iru ukiqme míáhro úwe. ²⁰ Iru ukiqme míáhro éna wene ayahnkarakákákáq wene aroganabínkákákáq sokigi aiuwaq itega we tagéq itene irupipeq anotah eyóyóúwe.

²¹ Sísaga mónkákákáq itensabé, Pehwehruue iru ukiqme míáhro. Nániboga eqmaq núwátáinserah ínégá moq ite eqmaq íúwóge úwe. ²² Eqmaq íúwóge éna wene euq ahusaiena, Manikáne Awa íúge úwe. ²³ Manikáne Awa íúge éna wehukéniné ahbabác soraq súéhrrataq íre kagainae. Wehukéniné ahbabác íre soraq súéhrrataq sene ahbabác seba kagainae úwe.

Tómáhsiga Sísá tagó ehwehne.

²⁴ Sísaga iteba sú tanahrác peh morá we kéro aní, Tómáhsiga íre míowe. Tómáhsine wéhuwehu áwíq Tírímásie. ²⁵ Sísá mó kérahwána kegá Tómáhsinsabé, Itene Wahnah oga míéhraq tagóne teawewáne. Teawewánana Tómáhsiga itensabé, Pehipi íre aiq pútare aitaníe. Sísane ayahnawarutaq níri subisa ábí tagéna niyahnkaratáté wene aroganabí sehsaberapí táhtoráhnaraqmé aiq pútare aitaníe úwe.

²⁶ Abapete téhtaré wéhékáh sótaikúwaq Tómáhsireq ite Sísá kérahwána kereq nahupeq míahwane. Onawarí áróki pareq míahwanana Sísaga ákáhpi seiriwe ména itensabé, Pehwehruue iru ukiqme míáhro úwe.

²⁷ Iru ukiqme míáhro éna Tómáhsinsabé, Néne niyahnkara sosanue tagáhno. Ayahnkahkahrue néne niroganabí táhtoro. Íre aiq pútare aintéhnehboq aiq pútare ainto úwana ²⁸ Tómáhsiga Sísansabé, Néne Wahnah mone. Néne Maniká mone atowe.

²⁹ Atowana Sísaga wensabé, Arega íné tagáhnayabé aiq pútare aintahno? Sene siuratate íné íre tagéra pehipi ínénsabe aiq pútare aintáh kegá iwíáh iwíáhigehe úwe.

Sóniga áwahe ehwéh teí éhwéhne.

³⁰ Mah pukúipéqté séhírá moke Sísane ótaq sansánsábé íre teiúge. Wega áhnte mó miraúwaq íte we kérahwána kegá tagahwane. ³¹ Sísawe íte meirena kaweraitankeheéna Manikánka omaq ato aninéna we Manikáne ahninkáwá wíre. Minayabe aiq pútare atageheéna mah ehwéh sehiranue teiúge. Sísansabé aiq pútare atéhrataqmé wenáwírue oga mía míaigehe.

21

Sísaga we kéro kebá ábórarú ehwehne.

¹ Peh morá káwéhúnsábé téhtaré áwíq kéhre. Kehrari kawéhúne. Mó awíqme Táíbería kawéhúne. Mó tanahráq mi kawéhú ayehráq Sísaga íte we kérahwána kebá ábórarúwe. Wega mahraue ábórarúwe. ² Íte abapete téhranité kérahwána ke sesorupawe mía hwane. Tó máhsiwe wene wéhuwehu awíq Tírímásie. Werek Sáímóni Pítareh Kéána suwahpeq Kehrari marákórápéqté ání Nátáníérereh íte Sébérine ahninkáwáráre q téhranité mó keróya anitére q sesorupawe mía hwane.

³ Sáímóni Pítaga itensabé, Íné pah sábatáhrinauge úwaq itega wensabé, Íte moq are kéranéhe ewane. Itega sípi kéweweq pokue moke penkútaq uwe taga tagaowane. Pah íre maqmera pehipi uwe taga tagaowane.

⁴ Ahbiahipeq Sísaga káwehu áhnopeq súwaq itega we íre tagariahwane. ⁵ Sísaga itensabé, Nanuwahraho, pahmé aiq maqmiaho úwaq, Írakaumo ewane.

⁶ Ewanana Sísaga itensabé, Sípiipéqté éberiopeq uwe tagéq meyangéhe úwaq itega itene kahwe éberiopeq uwe tagéq áhnte pah meyahwáne. Áhnte pah meyahwánayabé kahwe íre pankerahráhowane.

⁷ Íné, Sísaga arutaboiraíntéh ánínká Pítansabé, Áhnopeq míéh ání itene Wahnahne teawéwae. Sáímóni Pítaga pehrákora ména arambehriúnsabe, Ítene Wahnahne teawéwana apubúue wene ambanta úbít mena káwehupípeq ahkuagúwe.

⁸ Pah kahweipéq kowaq mó íte Sísaga kérahwána kegá kahwe sabirue meweq sípi kéweweq áhnopeq pokowane. Áhnopeq wahtotaq ko púaq itega kahwe sabirue meweq pokowane.

⁹ Íte áhnopeq kowanaraq íra pariówana taigowaq tagahwane. Tairáq pahnkákáq párétiakákáq kowe. ¹⁰ Sísaga itensabé, Íte matíah pah táhmaro mewe sero úwana ¹¹ Sáímóni Pítaga sípiipéq kire pahnkákáq káhwé sabirue áhnopeq méarowe. Kahweipéq anotah pahmáí íregárita q 153 pahmáí míówana kahwe íre surakúwe.

¹² Sísaga itensabé, Sewe nahro úwe. Ítene Wahnah tagariahwanayabé itega, Are inseboue íre kasenowane. ¹³ Sísaga párétiakákáq pahnkákáq mewena ménáiuwe.

¹⁴ Sísaga oganúq atowana wega íte we kérahwána kebá apahtároráq ábórarúwe. Teiúmé apahtáro tánáhráre.

Néne sipisípiqmarí kirabo ainto ú pabéqmé éhwéhne.

¹⁵ Táhutahuq nahwanana parabagútaq Sísaga Sáímóni Pítansabé kasenéna, Sáímóni, Sónine ahninkáwáo, Arega mah keyábé ákáhta q arutaboiraírite ínénsabe anotah arútábóiraíntahno úwe. Úwana Pítaga wensabé, Kowe. Are tagariahnawe arensabé nirutaboiraíruge úwana Sísaga wensabé, Néne sipisípiq áráhqmari kirabo ainto úwe.

¹⁶ Sísaga we mó kasenéna, Sáímóni, Sónine ahninkáwáo, ínénsabe arutaboiraíntahno úwana Pítaga wensabé, Kowe. Are tagariahnawe arensabé nirutaboiraíruge úwana Sísaga wensabé, Néne sipisípiqmarímé wahnahnainto úwe.

¹⁷ Sísaga anehe mó kasenéna, Sáímóni, Sónine ahninkáwáo, ínénsabe arutaboiraíntahno úwe. Apahtároráq kasenú púana Pítane arupipeq umeh agúwana Pítaga wensabé, Néne Wahnahno, arega moke tagariahne. Are tagariahnawe ínégá arensabé nirutaboiraíruge úwana Sísaga wensabé, Néne sipisípiq kirabo ainto.

¹⁸ Kawerue írátiahno. Are mahbi míaronaraq arene áréti sabirare arega awahbarairabeq pokurone. Are ore úkínaraq arene ayahnkara pankeréhnaq mó kegá ahmboqme meqmera are íre awahbáhnarabeq móatagéhe úwe. ¹⁹ Mah ehwéhme Sísaga Píta pukína ehwéh teawuwe. We pukína tanáhráq Píta íre áhreínayabé tagehra kegá Maniká áwíq pankeragéhe. Mah ehwéh teawena Sísaga Pítansabé, Séniro úwe.

²⁰ Pítaga pabeqme íné, Sísaga arutaboirainto aní tagówe. Sísaga pukinaúwara táhutahuwanaraq ínéga Sísane anepeq mósaqmaqme ména wensabé, Néne Wahnahno, arene naruo kowerirahna anímé insebo kasenowae. ²¹ Pítaga íné tagéna Sísansabé, Néne wahnahno, mah aní anerinkehbo úwana

²² Sísaga wensabé, Íné nuwahbéhnaraqmé kiwekona tanáhráq we peh oga míanawire íwíáhinabugamo. Arereq wehgaqpo? Arerega séniro únsabe ²³ mi ehwéh író kega mó Sísaga kéro keyabé, Íné Sóni íre pukinkehe mitaq teri mahtaq terinuwe. Sísaga Pítansabé, Íné Sóni peh mía míankehe íre irarúwe. Wega Pítansabé peh mirauwe teawena, Íné kiwekonaraq we peh oga míanae íwíáhinabugamo. Arereq wehgaqpo úwe.

Sísane áhnte mó arámbéhríwárínsabé éhwéhne.

²⁴ Íné Sísaga kéráhwá anínká mah ehwéh iraruge. Mah ehwéh aiq pútaq ehwéh púana sehiranue teiúge.

²⁵ Sísaga íre peh morá teiú arámbéhrí mirauwe. Wega áhnte mó arámbéhríúwe. Wehukega wene ehwehnikakáq wene arambéhriakáq moke sáhnshwe sehiranutaq tahirímé púkuwarínká mah marákó marákó kígí agirana marakó íre awehraq kék irino.

Eqmaro Ke Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Árúkaga ebeq sóteh arámbéhríéna anehe wega Pora kérena séhréh atena púku áwíq Árúkae ue sehiranúwe. Anehenura mah pukú Eqmaro Ke pukúe ue sehiranúwe. Sísaga miraéna irarú ehwehnsábé ebeqte pukúgá teíre. Manikáne Awanka mirau arámbéhrí Eqmaro Ke pukúgá teíre. Sísaga eqmaro kega pokue mó kehiná suwahpeq mó kehiná suwahperue Sísaga éhweh koreríúwe. Teríútaq Manikáne Awanka se págege aritena séhréh aritowara áhnte kegá sene ehweh irera Sísansabé aiq pútare atówe. Mi ehwéhnká abae agúwara Sísaga tagariáh ké áhnte úkuwe. Mah pukúípéqte éhwéhnká minayabeákáq eqmaro kega mirau arámbéhríákáqsábé teíre.

Eqmaro kega miraunsabé éhwéhne.

Sísaga, Manikáne Awa eqmaraníe ú ehwehne.

¹ Tíópírásao, néne sehiramé kawerue sáhnsahwe iro. Menah tanáhráq mó pahsí sehiranue áwátáuge. Mi pahsípéq moke Sísaga miraúnsabe sehiranue teawena wega íwáhnorúnsabeakáq teawátáuge. ² Wene arambehri áhwárótaqkákáq íópeq kiu tanáhráqsábéakáq teawátáuge. Wegá marakóipeq míotaq wehuke eqmaq suanieéna omaq sitowe. Manikáne Awanka Sísaga iwíáh atowana wega íópeq kinaútaq omaq sito ke síwáhnorúwe. ³ Téhwe Sísaga awankátaq táhpague pukéna anehe oga úkéna mó wehekáh mó wehekáhnue omaq sito keba séyééna wewe sokigi aritowara tagowe. Tagowana 40 wehekáh miraéna Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh teriúwe.

⁴ Mi tanáhráq sega momiwíuríótaq Sísaga mahraréna, Sarúsarama suwahpeq apubúue sueq pokiyeboq Nániboga eqmarahna aní tuinayabé wensabé áwénunoro. Menah Nániboga eqmarahna aní éhweh teiyátáuge.* ⁵ Naho Sóniga wání meriuwana Manikáne Awanka áhníbórá tunse iteba mía míainkehe úwe.

⁶ Mó tanáhráq eqmaro kega momiwíuríótaq sega Sísansabé kasenéna, Ísara ke iteitene marakóraq amahnága wahnahnoro aitaníbo uwe.† ⁷ Uwana Sísaga sensabé, Nániboga moke mi tanáhráqkákáq wéhékáhnkakaq wahnahnire. Minawé íre iteitene arambehri puaq itega mi tanáhráqkákáq wéhékáhnkakaq íre tagariáhwe. ⁸ Minawé íre tagarawéq mahraue tagariagehe. Manikáne Awanka iteba tuinaraq ite págege aitaq itega íné éhweh mah kehiná kéhíná korerigéhe. Sarúsarama suwahpeqte kéreq moke mó Súría marakórápéqte kéreq Sámária marakórápéqte kéreq moke mah kehiná kéhíná korerigéhe úwe.

Sísaga íópeq kibekú ehwehne.

(Máhka 16.19-20; Árúka 24.50-53)

⁹ Mah kehiná kéhíná korerigéhe úwana eqmaro kega tagotaq Sísaga tumerowana íópeq kire írábúyápipeq kibekúwe. ¹⁰ Kibekúwara sega íópeq awahnkanue tagariówara taberábe korósíakáq ánitégá iriwe míóye. ¹¹ Iriwe méra sensabé, Kehrari marakórápéqte kéó, aneqsábé iriwe méq íópeq ebitiaho? Sísaga ite iuwena íópeq pokiraq tagahwe. We amahnága pokinserah mókake tuinawire uye.

Súrásane arambehri awaq mio ehwehne.

¹² Uyara eqmaro kega Óríwi sawéhrápéqte tunse Sarúsarama suwahpeq wahtotaq tueaguwe. ¹³ Tueagéra sega kaegaeu nah abobórahpeq kíúwe. Sensíwíqmarimé mahraue

* **1:4:** Sísaga eqmarahna anímé Manikáne Awa mire. Árúka 24.49, Sóni 14.16-17, Eqmaro 2.33 tagáhno. † **1:6:** Sísaga marakóipeq tutaq Aroma kegá Ísara kené marakó págegeue wahnahnuwara áhnte kegá iwíáhéra, Wegá Aroma ke kaqsuena iteitensabé, Wahnahnoro aitaníkehe iwíáhuwe.

Píta, Sóni, Sémisi, Ehntaru, Pírípi, Tó máhsi, Pátórómíyu, Mátíyu, Ápiásane ahninkáwá wenáwíq Sémisi, ebeh ehwéh iriaréh aní wenáwíq Sáímóni, mó Sémisine aní wenáwíq Súrása mirauega kíúwe. ¹⁴ Sereq Sísane ábákawaréhreq wenanoreq mó inínsónseqka sirupipeq peh morá íwíáhue moráráq púreq aruqaruruwe.

¹⁵ Mó wehekáh sega mirautaq 120 ke áhnte Sísá tagariáh kégá momiwíuríówe. Pítaga iriwe ména mahraréna, ¹⁶ Nánuwahraho, naho Manikáne Awanka Tébiti iwíáh atowana Súrása éhweh sehiranúwe. Súrásaga Sísane naruo kowerionsabe mi sehirá aiq pútaraguraire. ¹⁷ Sísaga Súrása omaq atowaq Súrásareq itereqka moráráq arambehriuraune úwe.

¹⁸ Súrásaga Sísane naruo kowerionsabe móne meyowara mi monératé marakó paiqmárówe. Súrásaga sáwéhrapeqté ayahqno maraipérué surahúwana wene ayahba tapoagúwe. Wene ayahba tapoague wene ayamári pehrápeq sahaqúwe. ¹⁹ Wega miráunsabe moke Sarúsarama suwahpeqte kégá irera mi marákóyábé áwírume sene ehweh Ákérámae atówe. Mi awíqmé Korahq Marakóe atówe.

²⁰ Pítaga Súrása éhweh mó mahraréna, Buk Songipeqté éhwéhnká aiq mahraréna, Wene mátabu susa matábú kanae. Mó kégá mitaq íre míáhro arito ire. (*Buk Song 69.25*)
Mi ehwéhnká mó mahraréna,
Mó anínká wene arambehri awaq miankéhe ire. (*Buk Song 109.8*)

²¹⁻²² Sóniga Sísá wání meawátáitaq táhmaro kégá Sísá kétówe. Segá kékérué Sísaga oga úkuraitaqkákáq íópeq kiraitaqkákáq tagarowe. Mó ke Sísá éhweh terigeheéq mina tahnsa Sísá kékéri aní iwíáhue omaq atanéhe úwe.

²³ Pítaga mi ehwéh teriuwara sega téhraníté omaq sitówe. Mó aní wenáwíq Máhtíásae. Mó aní wenáwíq Sósépaé. Sósépawe we mó awíq Pásábae. We mó awíq Sásátae. ²⁴⁻²⁵ Segá mahrarue púreréra, Itene Wahnahno, arega ómi kehinané sirupipeqté íwíáhwé aiq tagariahne. Arega eqmatona arámbéhrí Súrásaga aiq suena ahbabárorabeq poku-raire. Wene arambehri mirainkeheé arega omaq atahna aní sokigi aio éra púreruwe. ²⁶ Manikánka omaq ato aní taganeheéra sega káriq ebáh tuparuqme tagéra Máhtíásawe Súrásane arambehri mirainkehe atówara we Sísá kéro ke, airápété morá kéreq arambehriúno atówe.

2

Manikáne Awanka tu ehwehne.

¹ Asiu kené siahrreraq ko tanahráq áwíq Péntíkósie.* Ebeqte wehekáh sutaq Sísá tagariáh kégá moke peh morábí sáhuríówe. ² Sáhuríówana íópeqté éhwéhnká anotah soíríqká uu inserahnúwara ómi nahupeq tútuue míó kega apubúue írówana ³ anehbí irobina tahnsá náneqmarí ábóraragúwara tagowe. Tagowara irobina abae ague mó anípá mó anípánue abae agúwe. ⁴ Manikáne Awanka sirupipeq tuména iwíáh arito púara sega mó kehinané kambare ehweh iraruwe.

⁵ Mí tanáhráq áhnte Asiu ke mó kehiná mó kehiná suwahpeqte Sarúsarama suwahpeq sewíówe. Mi ke Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh ké wóe. ⁶ Segá mi ehwéh irera sega morábí sáhurawéra írówarawe Sísá tagariáh kégá mó kehiná mó kehinané ehweh iraruwe. ⁷ Iraruwara seyene ehweh irarunsabé író kega áhtenéra, Árahue irareo éra iwíáhue tagowe. Segá áhtenéra mahraréna, Iteitene ehweh irare kewé se peh morá Kehrari marákórápéqté ké wóe.

⁸ Segá iteitene ehwehmarí irarewaq irone. Segá itene ehweh árahue irareo? ⁹ Ite Pátía kewé Míría kewé Érámi kewé Mésópótémía marákórápéqté kewé Súría marákórápéqté kewé Kápárosía marákórápéqté kewé Póntúsa marákórápéqté kewé Esia marákórápéqté kewé itene ehweh irarewaq irone. ¹⁰ Párigía marákórápéqté kewé

* **2:1:** Péntíkósiyabé éhwéhmé púku anehepeqte séhírámé “Manikáne Púkuipéq Kéh Áwahe Éhwéhne” ue kéhrabeq tagáhno.

Pámbría marákórápéqté kéwé Ísípi marákórápéqté kéwé Áríbía marákórápéqté kéwé Sáíríni suwahpeq wahtotaq mi kewé Aroma suwahpeqte náhnsó kéwé itene ehweh irarewaq irone. ¹¹ Mi kewé Aroma suwahpeqte náhnsó kéwé táhmaro Asiu keúra míáhwe. Mó mitaqté ké Asiu kené sánsá mero ke míáhwe. Kíríti marákórápéqté kéwé Árébía marákórápéqté kéwé moke mi kegá itene ehweh irarewaq irone. Manikánka págege arámbéhrínsabé sega irarewaq irone. Moke iteruwahraha irarewanserah itene ehwehmarí irarewaq irone uwe.

¹² Segá áhtená sene sirupipeq iwíáh kikiréra, Itene ehwehmarí árahue irarewapómo? Aneq sansápómo uwara ¹³ mó kegá siwiréh aritera, Segá peh píah nah puara múguwahgu ehwéh irarewe uwe.

Pítaqa pahsuo ehwehne.

¹⁴ Uwara Pítareq airápété moráue eqmaro kereqka iriwe míówe. Pítaqa mipi sáhurío keyabé anotahtaq teriena, Sarúsarama suwahpeq kaegaeo kereq moke mó Asiu kerero, ehweh teiníboq írátíáhro. ¹⁵ Abehq wání nah puara múguwahgu ehwéh irarewe eme írakaumo. Amahnága pópoqnah peh ákáhtaq kéhrana íre píah né tanahráre. ¹⁶ Mó kené ehweh irarensabé Manikáne ehweh irarú ani, Sóériga mahraréna,

¹⁷ Manikánka iraréna, Anehe tanahráq Néniwa mah kehiná kéhínápá eqmaq auwaníe. Néniwanka néne ehweh iwíáh aritahnara itenahnímáhqsonseq iteriyahumáhqsonseqka ehwéh irarigehe. Itene mahbigauné siwanka tagagehe. Orerónká áónáh tagagehe. ¹⁸ Mi tanahráq néne arambehri mirao weh áhrébá néniwa eqmaq auwaníe. Néniwanka néne ehweh iwíáh aritahnara ehweh irarigehe. ¹⁹ Íópeqté íre tagaríáh náneq sokigi ainíe. Marakóipeqté moq págege sansá sokigi ainíe. Korahqkakáq irakákáq áúnínaakákáq tagagehe. ²⁰ Pópoqnah sunkíkíraginae. Íótaq korahq tahnsa tautáúraginae. Mirainagake anotah Wahnáh ánínka págegeue wahnahnína tanahráq áhníbóránire. ²¹ Are néne Wahnah míahno ue níáhrabira kewé kaweraritanauge ire úwe. *(Joel 2.28-32)*

²² Pítaqa mó mahraréna, Ísara keo, mó ehwéh kawerue írátíáhro. Sísa Néhsara suwahpeqte ání éhweh teiúge. Wega Manikáne arambehri mirainkeheéna Manikánka Sísa omaq atowe. Minayabe tagariageheéna Manikánka págege atáráire. Págege atáráirana wega íre tagaríáh náneqkakákáq págege arámbéhríakákáq sokigi aitáráire. Itene iuranka tagahnsabé aiq ahtebahwe. ²³ Naho Manikánka iwíáhue tagarionserah menah itega Sísa táhtoqme ahabábq ke móríátówara sega awankátaq táhpatowana putiaraire.

²⁴ Sísa íre airaiq pusa ání míahrahurai puana Manikánka érorahirabeqte iriatena oganúq atáráire. ²⁵ Naho naho Tébiti, Sípane aigaqnaga íre wewensabé irarena peh Sísansabé teiena,

Néne Wahnahnka ínereq mía míaime tagaríóge. We néne niyah púpeq mía míai puana íre áhreúge. ²⁶ Minayabe nirupipeq eyoyóire. Néne níwéhrate iwíáh íwíáh atóge. Íné pukonaraq arega oganúq intaniewóne íwíáhuge. ²⁷ Íné pukonarabeq arega néniwa íre nuwankéhe. Peh oganúq intankéhe. Arene kaweq aniné ninonka íre karekinawire. ²⁸ Arega oga mía mía ahtápéq sokigi aníátóne. Arereq mía míáúya puana nirupipeq eyoyóinawire úwe. *(Buk Song 16.8-11)*

Mi ehwéhmé Tébitiga teiuwe.

²⁹ Pítaqa mó mahraréna, Nánuwahraho, itene igaqna Tébiti éhweh pahsuqme teiníe. We naho putiowara maisarówana wene kárékú anónká amahnága maisia máíq mahtaq kéhre. Minayabe íre wewensabé iraréna peh Sísansabé irarúwe.

³⁰ Tébitiwe Manikáne ehweh irarú ani ména Manikánka mirainauge ú ehweh írátíowe. Manikánka naho Tébiti teawena, Amahnága arega wahnahnónanserah mókake arenanahga wahnahninkehe. Peh aiq pútariahnsanuge únsabe ³¹ Manikánka miraináú arámbéhríyábé Tébitiga ahtebówe. Ahtebéna we aiq tagariomé Manikánka ite meirena

kaweraitankeheéna omaq ato aní oganúq atanawire. We pukirabeq íre auwanawire. Wene anonka íre karekinawire. Peh oganúq atanawire tagariowe úwe.

³² Pítaga mó mahraréna, Manikánka Sísá iriatena oganúq atowaq ite moke tagarawéq teiune. ³³ Manikánka Sísá wene ayah púpeq atowana anotah Wahnáh aní míaraire. Míarairana Manikánka teawátáinserah Wenawa Sísaba eqmatairana Sísaga Manikáne Awa iteba eqmaréhre. Minayabe itega amahnága aiq tagariáhwe. Itega íráh éhwéhmé Manikáne Awanka iwíáh aitéh éhwéhne. ³⁴ Tébiti pukútaq wene anonka íópeq íre kiuwe. Minayabe íre wewene anonkansabé peh Sísá íópeq kiunsabe irarúwe. Wegá mahraréna, Itene anotah Wahnáhnká néne Wahnahnsabé, Niyah púpeq kiwíáhno. ³⁵ Mókake arene naruoakáq wahnahnarito ataníe irarire úwe. *(Buk Song 110.1)*

³⁶ Pítaga mó mahraréna, Ísara keo, ite ómi kawerue iragéhboq írátíáhro. Itega Sísá awankátaq táhpereq subiq sutowe. Manikánka mi anínsabé, Are ínégá omaq ató aní móne. Anotah Wahnáh aní míáhno atáráuge úwe.

Áhnte wehekéqká Manikánsabe aiq pútare atera wání meyo ehwehne.

³⁷ Morábí kiranéhnurió kega írówana mi ehwéhnká sirupipeq pówe. Sirupipeq pówara sega Pítareq mó eqmaro kereqsabé kasenéra, Iteruwahraho, aneq miraonehknono ³⁸ úwana Pítaga sensabé, Itene ahbabáq kaqiuwankéhboq itene ahbabáq sansa sueq Sísansabé áhraboro. Sísansabé áhrabéq wání meyháro. Mirairataq Manikánka itene ahbabáq kaweraitena Wenawa iteba eqmarankéhe. ³⁹ Itereq itene animárínseq íre wáhtopeqte kéreq ómi mirairataq Wenawa iteba eqmarankéhe. Maniká itene Wahnahnka ómi omaq sito kega mirairataq Manikánka Wenawa iteba eqmarankéhe úwe.

⁴⁰ Pítaga mi keyábé áhnte mó págege ehwéh pahsuqme teriena, Manikánka kaweraitankéhboq mó kegá ahbabárorabeq sueq kaweqtaq míáhro úwe. ⁴¹ Áhnte író kega wene ehwehnsabé aiq pútare atówara wání meriúwe. Wání meriúwara mi wehekáh sega Pítarehba kobaritawe míówe. Peh íregáritaq wehekéq 3 táhúséni (3,000) wehekéqká kobaritawe míówe.

Peh morá íwíáhurió ehwehne.

⁴² Seba méra Pítareq mó eqmaro kereqka síwáhnoru ehwéh irera peh morá íwíáhuwe. Peh morá íwíáhéra sene tópah mewe moráráq néra moráráq púpeq aruqaruruwe. ⁴³ Manikánka págege aritowara Pítarehga áhnte otáq sánsá mirauwe. Mirauwara moke tago kegá áhtenuwe. ⁴⁴ Moke Sísansabé aiq pútare ató kega moráráq méra sene ménsámehnsánsabe peh morá íwíáhuriówe. ⁴⁵ Segá sene ménsámehnsátate méyo moné mewera Sísá tagariáh tábónáh ké náríúwe.

⁴⁶ Mó wehekáh mó wehekáhnue sega Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq séyéuwe. Séyééra pokue sene nahmarítápéq táhutahuq moráráq naruq naruruwe. Sirupipeq eyoyóúwara táhutahuq moráráq naruq naruruwe. ⁴⁷ Segá Manikánsabe iwíáh iwíáhuwara moke tago kegá iwíáhéra, Kaweq kee uwe. Mó wehekáh mó wehekáhnue áhnte mó kegá Sísansabé aiq pútare atówe. Ai q pútare atówana Manikánka se kaweraritowara Sísansabé aiq pútare ató ke áhnte aguwe.

3

Soriqnah ani kawerato ehwehne.

¹ Tunsorerutaq Asiu kegá púpeq aruqarurotaq Pítareq Sónireq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq seyeherauye. ² Mi nah méhpeh áwíq Kaweq Mehpéhne. Mitaq soriqnah ani tútuue míówe. Wenanoga maqmarotaq soriqnah ani maqmarowe. Mó wehekáh mó wehekáhnue wene iyahnabo animárínká meqmera mi mehpéh móata móatauwe. Nahupeq kára keyábé ineh inehinkeheéra meqmera móátówe. ³ Wegá Pítareq Sónireq nahupeq kibekoyehera uyataq tagéna, Náníétao úwe.

⁴ Náníétao úwana Pítaga we ebitáwéna wensabé, Ite tagáhno úwe. ⁵ Úwana wega se tagéna iwíáhéna, Aneqpopoq nánigéhe iwíáhuwe. ⁶ Iwíáhuwana Pítaga wensabé, Íné íre móneakáq ání múge. Mirainieu naneq teawiníe. Néhsara suwahpeqte ání Sísá Karáhé áwirue teawúge. Iriwe nogo atóge úwe. ⁷ Miraréna wene púpeqte áyáhnkárátáq táhtoqme iriatowe. Iriatowana wene aiaurankakaq aigáránkákákáq apubúue págege agúwe.

⁸ Págege agúwana mi anínká suansúá keirigue nogena nahupeq kierirowe. Kierirena wega nogena ahkuagu ahkuaguéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atowe. ⁹ Manikánsabe iwíáh iwíáh atowara ómi nahupeq míó kega we tagéra, ¹⁰ we Kaweq Mehpehtáq tútuue ineh inehéwéh ání míre uwe. Wene aigará kaweragúnsabe, Éhneh. Aiq kaweragire éra áhtenuwe.

Pítaga mitaq míó ke teriu ehwehne.

¹¹ Kaweragú aninká Pítareq Sónireq táhtorowara ómi tago kegá áhtenéra pehbeheráh seba suwe. Anotah wahnáh wenáwíq Sórómóni Asiu kené wahnah míotaq pearó owewéhpéhtápéq suwe. ¹² Suwana Pítaga tagéna sensabé, Ísara keo, we kaweraginsabé aneqsabé áhtenoo? Itewe aneqsabé ebitiaho? Ite págege anité méta kaweratehye iwíáho? Manikánka itensabé, Kaweq anité wóye aitéhnsábé kaweratehye iwíáho? Írakaumo. Íre itegae.

¹³ Manikámé we Ébáráhmareh Áhísáhkireh Sékópáreh itene igaqnaréhne Maniká ména wewega mah aní kaweratéhre. Áhnte kegá wene arambehri awahbeh ani Sísawe, Anotah aní míéhre atageheéna kaweratéhre. Sísá marakóipeq míaraitaq sega we subigeheéq itega táhtoqme naruo kebá meqmeq móátárówe. Wahnah aní wenáwíq Páhirátiga, Sísá íre ahabábq ani púana pugeq auwaníe iwíáhurairaq itega ahqáho atárówe. ¹⁴ Manikánsabe arutaboiri anímé kaweqtaq mía míaurai anímé itega ahqáho atárówe. Peh mó ke subiq sutai aní pugeqio urowe. ¹⁵ Oganúq itahráhi aní subiq sutowe. Itega Sísá subiq sutowana Manikánka iriatáaire. Minayabe Sónireq ínereqka itene iuranka tagéta teiuye.

¹⁶ Sísansabé aiq pútare ateta wenáwírué áhrabúya puana wega mi aní kaweratéhre. We awaho ani míéhraq tagahwe. Sísansabé aiq pútare atoyanka mi aní kaweratéhraq tagahwe úwe.

¹⁷ Pítaga mó mahraréna, Nánuwahraho, itereq itene wahnahmarínseqka Sísá subiq sutotaq we Manikáne ahninkáwá míéhnsábé itega íre ahtebarowe. Íre ahtebéq pehipi subiq sutowe. Minayabe aiq tagaríoge. ¹⁸ Manikánka wene ehweh iraru ke iwíáh aritowara ómiga mahraréra, Manikánka omaq ato anínká pukina ínaraq anotah érinawire uwe. *(Aisaia 50.6, 53.5)*

¹⁹ Minayabe Manikánka itene ahabábq kaqiuwankéhboq itene ahabábq sansa sueq wensabé áhraboro. ²⁰ Mirairataq Manikánka itene irupipeq eyoyó aitankéhe. Sísá Karáhé itene Wahnah míankeheéna Manikánka omaq atowe. ²¹ Amahnága Sísá íópeq mía míaire. Manikánka wene ehweh iraru ke iwíáh aritowara naho mahraréra, Mókake Manikánka moke kawerinkehe uwe. Amahnága Sísá íópeq ména mi tanáhráqsábé áwénunire.

²² Mósísiga itene igaqnansabe naho mahraréna, Maniká itene Wahnahnka wene ehweh irarinkeheéna itereq miónarabeqte ání eqmarankéhe. Ínéga mirauraunserah eqmarahna anínká mirainkehe. We sínaraq irarína ehwéh moke kawerue íráhro. ²³ Wegá irarína ehwéh íre íréhra kewé pukigehe. Manikáne animárí míéhrarabeqte kaqsuahnaraq pukigehe úwe. *(Lo 18.15-19)*

²⁴ Manikáne ehweh irarú ani Sáhmúériga Sísá tutai tanáhráqsábé irarúwe. Moke we anehe su animárí, Manikáne ehweh iraru animárinseqka moq amahnága tánáhráq, Sísá tutai tanáhráqsábé iraruwe. ²⁵ Manikáne ehweh iraru kewé itene igaqnaréh wóe. Íre peh morá itene igaqnaréhyabe iraruwe. Moke itensabéákákáq iraruwe.

Manikánka itene igaqna Ébárahmansabé naho teawena, Arenahninká mah marákó marákóipéq mó kahnáh mó kahnáhnue kaweraritankéhe teawuwe éna ²⁶ Manikánka wenahni wene arambehri awahbeh aní iriatena ebeq ite Asiu keba eqmataire. Itene ahbabáq kaqiuwankeheéna wenahni eqmataire úwe.

4

Pítararé karábúsiipéq mórító ehwehne.

¹ Pítareq Sónireqka Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq míó keyabé síwáhnoruye. Síwáhnoruyataq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wáhnáh párisíreq Sáyúsi kéreqka suwe. ² Pítararéga síwáhnoréra, Sísá oga úkurainsabé mókake pukira ke mó oga úkoneherawoe uyara mina su kegá írówe.

Irera sene ehwehnsabé anotah abíáhnánéra ³ Pítararéba sure táhtoqme meriqmera karábúsiipéq mórítówe. Íó tupekútaq puara ahbiahipeq kotiigeheéra mórítówe. ⁴ Mi wehékáh áhnte író kega Sísansabé aiq pútare atówe. Peh íregárita wéh 5 táhúséni (5,000) wehgá aiq pútare atówe.

Sega Pítararéyábé ehweh arító ehwehne.

⁵ Ahbiahipeq Asiu wahnáh kéreq Asiu kené aboawah wehreq Mósisine ehweh síwáhnoru kéreq Sarúsarama suwahpeq sáhuríówe. ⁶ Sáhuríówana Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnah wenáwíq Ánása míowe. Ánása wenawahrah sensíwíq Káiyápásareh Sónireh Árékásántareh mó wenáwáhráhrefka moráráq sáhuríówe. ⁷ Mitaq sáhurawéra, Meriqme sero uwana Pítareq Sónireq meriqmera seba mórítówe. Mórítówara mipi sáhuríó kega kasenéra, Insega págege aitáráiraq mi soríqnáh aní kaweratároyo? Inse áwírue kaweratároyo uwe.

⁸ Uwana Manikáne Awanka Píta págege atena iwíáh atowana Pítaga sensabé, Wahnah kéreq aboawah wehrero, Írátíáhro. ⁹ Soríqnah ani séhréh ataráuyansabé inse áwírue kaweratároyo kasenoo? ¹⁰ Itereq moke Ísara kéreq iragéhboq írátíáhro. Itega Sísá Karáhé Néhsara suwahpeqte aní awankátaq táhpatowana putiaraire. Putiarairana Manikánka iriwe oganúq atáaire. Sísá Karáhé págege aní míéh púana wénáwíq áhraburauyansabé soríqnah ani kaweratáaire. Kaweratáairana ite míáhrabeq we amahnága awaho ani míéhre.

¹¹ Nah pearáh kegá wahq awanká tagéra, Iroke awankáne éra sutowana anehe mi wahq anotah kawéq wáhq úkire.*

(Buk Song 118.22; Aisaia 28.16)

Mina inserah itega Sísansabé ahqáho atárowana we anotah Wahnáh aní úkuraire. ¹² Peh morá Sísaga webataq itene ahbabáq kaweraitahrahire. Peh morá Sísá áwírue ahrabo ke wega kaweraritankéhe. Mah marákó marákóipéqmé mó morá áninká itene ahbabáq íre kaweraitahrahire úwe.

¹³ Pítareq Sónireqka míó keyabé íre áhreia ehweh pahsúoyansabé wahnah kéreq aboawah wehreqka író kega áhtenuwe. Áhtenéra iwíáhéra, Se íre sigaruuroya anité peh wahba arámbéhríraté anité wóye iwíáhuwe. Iwíáhéra, Sewe Sísá kétóya anité wóye uwe. ¹⁴ Wene aigará kawerato aninká Pítararéba míowara tagéra mó ehwéh mi tanáhráq íre irarerahuwe.

¹⁵ Íre irarerahunsabe wahnah kéreq aboawah wehreqka Pítararé kaunsíri kegá momiwíurabeqte máhpeq sitera sío síouwe. ¹⁶ Síó síóéra, Mi anité aneraruanéhnkono? Sega ótaq sansá aiq pútaq mirauroyara moke Sarúsarama suwahpeqte kegá tagaríáhwe. Sega kaweratóya ehwéh itega íre epéq suahráhuwe.

¹⁷ Mi ehwéh abae agínehboq págegeue ehiya míáhtao aritanéhe. Mó ke Sísá áwírue síwáhnoriyeho ue terianéhe uwe. ¹⁸ Terianeheéra Pítararé síáhrabéra sensabé, Sísá áwírue mónkakáq síwáhnoréta teriyehboq túbáh agotao ue teríúwe.

* **4:11:** Mátíyu 21.42 aigárapéqté éhwéh tagáhno.

¹⁹ Teríúwara Pítareq Sónireqka sensabé, Manikáne ehweh sueta itene ehweh íréhyataq Manikánka itensabé kaweróye aitankéhbo? Írakaumo. Minayabe iteitega iwíáhue tagahro.

²⁰ Itega tagéta írátáuya ehwéh íre ehiya míahrahúye. Peh teri terinoyehetauye uye.

²¹ Soriqnah ani kaweratonsabe ómi kegá Manikánsabe iwíáh íwíáh atówe. Minayabe wahnah kegá iwíáhéra, Mó kegá itensabé sibiahnsa aitehboq Pítararé pehragaritanehe uwe. Segá Pítararéyábé, Subónehboq Sísane ehweh mónkakáq íre teriétao éra kaqsúówe.

²² Kaweragú aní 40 opéq peh soriqnah ani míowe.

Sísa éhweh terigeheéra págege aito ue púreru ehwéhne.

²³ Kaqsúówara Pítararéqá sensuwahrahba pokuye. Pokéra Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnseq Asiu kené aboawah wehreqne ehweh teríúye.

²⁴ Teríúyara irera Manikánsabe moráráq púreréra mahraréra, Itene anotah Wahnáhno, arega íopeqkákáq mah marákó márakóákáq sóreq wanínkákáq miraróne. Moke mahnana kéh náneqkákáq miraróne. ²⁵ Arene arambehriú ani, itene igagna Tébiti Arenawanka iwíáh atowana sehiranue mahraréna,

Nahnso kewé aneqsabé anotah abíáhnsánoo? Aneqsabé ehweh pehipi moraenoo?

²⁶ Mah marákó márakóípéqté wáhnáhmárinseq anotah anímárinseq ebehoneheéra sokah sokahowe. Manikánseq wega wehuke merinkeheéna omaq ato anínseqsabé kotioneheéra morábí sáhuriáhwe úwe éra púreruwe. *(Buk Song 2.1-2)*

²⁷ Segá mó púreréra, Tébitiga naho sehiranúme amahnága iteruwahpeq Sísa suboneheéra sorupariarowe. Kaweq arénáhní arega eqmarahna aní Sísa suboneheéra sorupariarowe. Érótireq Póntiása Páhirátireq wáhnaupéqté kéreq Ísara kereqka Sísa suboneheéra sorupariarowe. ²⁸ Arega naho págege iwíáhue miraóna iwíáh anehe kaqme miraurowe. Arerega mina iwíáhóna puara sega menah miraurowe.

²⁹ Anotah aníno, amahnága sega itensabé, Subónehboq túbáh agotao eme aiq irahne. Itene arene arambehriúna anímári múne. Minayabe ite íre áhreia peh arene ehweh págegeue irarenehboq séhréh aito. ³⁰ Arene ehweh irarenaraq awahre ke kaweragigehboq arene ayahtate táhtoro. Sísa arene arambehriyabé awahbeh aní áwírué áhrabonaraq ótaq sansámári miraúno éra púreruwe.

³¹ Púreruwana momiwí nah míu míuúwana Manikáne Awanka sene sirupipeq tunse séhréh arito puara moke sega íre áhreia Manikáne ehweh págegeue iraruwe.

Ménsámehnsá morábí matawéra tabonah ke náriú ehwehne.

³² Moke Sísansabé aiq pútare atáh kegá peh morá iwíáhéra sene ménsámehnsá morábí matiówe. Mahna peh morá néne wíre íre iraria peh morábí matiówe.

³³ Eqmaro kega Sísa oga úkú ehweh anotah pagégéue irare irareuwana Manikánka séhréh aritowe. ³⁴ Sísa tagariáh kébáté mó morá tabonah ani íre míowe. Segá iwíáhutaq sene ménsámehnsá paimaq paiqmaréra meyó moné mewera ³⁵ eqmaro ke náriúwara eqmaro kega tabonah ke saraqme náriúwe. Minayabe tabonah ke íre míowe.

³⁶ Wehukení wenáwíq Sósépa míowara eqmaro kega mó awíq Páhnábásae átówe. Mi awíq Páhnábásawe áwahewé séhréhi aníne awíq míre. We Sáipára marákórápéqté ánínéna Áriwái káhnáh áníne. ³⁷ Wene marakó peh ákáhtaq éberiopeq paiqmarena meyó moné mewe eqmaro ke siuwe. Segá tabonah ke saraq miageheéna Páhnábásaga siuwe.

5

Ánáníásireq wene ahrrereqka Manikáne Awa áhwárawe tagoya ehwéhne.

¹ Mó akéqká iwíáhue mó sansánuye. Wehukení wenáwíq Ánáníási wene ahre áwíq Sapairae. Sene marakó peh ákáhtaq éberiopeq paiqmarera móne meyóye. ² Ánáníásiga mi moné saime ebeqtaq kopéqmarowana wene ahrega tagówe. Tagówana wega mó akáhtaq

mewe eqmaro keyabé péhenue peh ákáhtaq moné náriuwe. ³ Náriuwana Pítaga wensabé, Ánáníásio, owainawanka iwíáh atéhrah aneqsabé mira iwíáhono? Arene marakó paiqmarahna moné ákáhtaq kopéqsuahnayabé Manikáne Awansabé péhe éhwéh teawene. ⁴ Arene marakó íre paiqmarahnaq tahírí peh arerene kagai iripo? Arene marakórate paiqmatona moné peh arerene matiarona wino. Arega, Móne ákáhtaq kopéqsue péhe éhwéh teriníe iwíáhóna wino. Arene arupipeq aneqsabé ahbabáq iwíáhono? Íre peh wehukeyabé Manikánsabe moq péhe éhwéh teawene úwe.

⁵ Úwana Ánáníásiga mi ehwéh irena aunúnkaq márunsurahue putiowe. Putionsabe író kega anotah ahténéra áhre aguwe. ⁶ Mibeqté máhbigáúnká séra pukú aniné anonka ambantataté úbíqme sehgiwera mómaisarówe.

⁷ Ánáhkawagá wenawehq putíéhre u ehwéh íre irena apahtáro áhwáh sótaikúwana suwana ⁸ Pítaga wensabé, Marakó paiqmarehyame mahraue moné meyeheyo úwana kowe miraue meyohe úwe. ⁹ Úwana Pítaga wensabé, Itega iwíáhétawe Manikáne Awa áhwárawe tagayehe iwíáhewoyo? Arenawehq maisaráh máhbigáúnká amahnága kouwekue méhpehsah seuríáhwe. Segá arenkakáq sehgiwera pokigehe úwe.

¹⁰ Sehgiwera pokigehe útaq mi iní aunúnkaq Pítane aigárátáq márunsurahue putiowe. Putiowara mahbigaunká nahupeq kire putio iní tagéra sehgiwera awehkawa maisarórabeq mómaisarówe. ¹¹ Moke Sísa tagaríáh kéreq mó kereqka putióya ehwéh irera anotah ahténéra áhreuwe.

Ótaq sansámárinunsabe éhwéhne.

¹² Eqmaro kega wehuke míópi áhnte otáq sánsámárí mirauwe. Asiu kené wahnah aní Sórómóni míotaq pearó oewéhpéhpéq Sísa tagaríáh kéga mitaq sáhuria uriauwe. ¹³ Sáhuríówara mó kéga iwíáhéra, Sísa tagaríáh kéwé peh kaweqtaq míáh ké wíre iwíáhéra áhtenéra mibeq seba íre suwe. ¹⁴ Áhnte weh áhrégá mó wehekáh mó wehekáhnue Sísansabé aiq pútare atera mó Sísa tagaríáh kébá sáharuqaruowe.

¹⁵ Eqmaro kega áhnte otáq sánsá miraunsabé awahre kéga iwíáhéra, Pítane mánkánahnka iteba sótaikínaraq itene awahre kaweraginkehe iwíáhuwe. Mira iwíáhunsabé sene iyahnaboga meriqmera ahtapeq máhriqtaq mórítówe. ¹⁶ Sarúsarama suwahpeq wahtote kereqka awahre kereq owainawanka síwíoqnó kereq meriqmera mórítówara moke kaweragúwe.

Íopeqté ánínká karábúsiipéq míó ke máhpeq sito ehwehne.

¹⁷ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnseq wereq míó ke, Sáyúsi kereqka iwíáhéra, Ótaq sansá mirao kéga ite kiotaikiyehboq aneraritanéhnkono uwe. Aneraritanéhnkono éra eqmaro keyabé anotah abíáhnsánéra ¹⁸ se táhtoqme wahba karábúsiipéq mórítówe.

¹⁹ Inokáhpeq Maniká míéhraheqte íopeqté ánínká karábúsiipéqté ónsá siwe eqmaro ke máhpeq sitowe. ²⁰ Máhpeq sitena sensabé, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq kowéq moke náneqmarí oga mía mía ehwéh koreriéro úwe. ²¹ Úwara sega ahbiahiperura pokue íopeqté ánínká inokáhpeq koreriéro aritonserah Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq kosíwáhnoruwé.

Kosíwáhnoruwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnseq wereq míó kereqka Asiu kené abowah wehreq mó kaunsírí kéreqsabé síáhrabuwe. Síáhrabuwara sure morábí méra párísiwarínsábé, Karábúsiipéq mórítaráu ke koweriráhro uwe. ²² Uwara párísiwarínká pokue karábúsiipéq koragowara eqmaro ke íre míówe. Íre míówara kouwekue sene wahnahnsabé, ²³ Itega tagónawe karábúsiipéqté ónsá paisa tagóne. Karábúsiipéqté wáhnáhmárínká onsarapéq máhpeq iriwe wahnahnatíáhwaq tagóne. Segá wahnahnatíáhwaq onsa siunaraq kabarúna ke íre míáhwe uwe.

²⁴ Uwara Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté párisíwáriné wahnahnseq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahmarínseqka mi ehwéh irera áhtená, Árahiro? Se eheragowamo iwíáhuwe.

²⁵ Se eheragowamo iwíáhuwana sú aninká sensabé, Itega karábúsiipéq sítáro kegá Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq amahnága iriwe síwáhnorowe teriuwe. ²⁶ Teriuwara Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté párisíwárinseq sene wahnahnseqka pokue Pítareh kowerirera áhreéra, Mó kegá ebahtaté subíyeho éra pehwehrue kowerirówe.

Pítarehga sene ehweh ayahqme teríu ehwehne.

²⁷ Koweriqmera kaunsíri kebá mórítówe. Mórítówana Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnka Pítarehyabe ehweh aritowe. ²⁸ Ehweh aritena, Sísane ehweh mónkakáq síwáhnoriyeho teiátáu mino. Teiátáume íre ireq síwáhnoronsabé áhnte Sarúsarama suwahpeqte kégá Sísane ehweh íráhwe. Itega Sísá subitáúna ehwéh aneqsabé teri terinoo úwe.

²⁹ Aneqsabé teri terinoo úwara Pítarehga mahraréra, Manikáne ehweh anterúéhnehboq wehukene ehwehme árahue iranéhnkono? ³⁰ Itega Sísá awankátaq táhpapeq subiq sutowe. Subiq sutowana itereq itene igaqnaréhne Manikánka iriatena oganúq atáráire.

³¹ Oganúq atena wensabé, Niyah púpeq míahno atena wehuke kawerarito urairana Sísá mitaq ména ite Ísara ke kaweritéh ání míéhre. Itene ahbabáq súéhrataq wega kaweritankéhe. ³² Manikánka miraurai naneq tagarionayabé teiune. Íre itebataq teiasa Manikáne Awanka mó teíre. Manikáne sansá mirao kebá Wenawa eqmaréhre uwe.

Pítarehyabe pehragarítáhro ú ehwehne.

³³ Uwara anotah Asíú wéhwárinká Pítarehne ehweh irera sensabé anotah abíáhnsánéra, Subiq suanehe iwíáhuwe. ³⁴ Iwíáhuwana mibeqté káunsírí ání wenáwíq Kámária we Péhrasi ání míowe. We Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnorú ani míowara mó kegá, We ahtebia ání míre iwíáhuwe. Wega iriwe ména, Mi ke wéhuwa máhpeq sito úwara máhpeq sítówe. ³⁵ Máhpeq sítówana wega momiwíu keyábé, Ísara keo, mi kegá miraira naneq irareneheqmé kawerue iwíáh atawéq irarero.

³⁶ Menah wehukení wenáwíq Téúrása ména, Íné anotah ání múge urairara áhnte wehuké 400 wehuké we kétówe. Kétówana mó kegá we subiq sutowara we kété kega wene arambehri auwera abae ague sene nahtapeq sáh poké agurowe. Poké agurowana wene arambehri parabaguraire. ³⁷ We subiq sutowara anehe Kehrari marákórápéqté ání wenáwíq Súrása míaraire. Wahnah kegá wehuke síwíq merotaq mi tanáhráq Súrásareq we kété kereqka kámáhni wahnáh ké subiq suanehe éra ite kámáhni wahnáh ké míaneheqmúne urowara kámáhni wahnáh kégá Súrása subiq sutowana pukuraire. Pukurairara we kété kegá moq abae ague sene nahtapeq sáh poké agurowe.

³⁸ Minayabe teiníboq írátíáhro. Pehwehrue míáhro. Máhpeq míáh ké pehragarítáhro. Mi ehwéh peh seyene iwíáhwé pehipi túbáh agoneherawoe. ³⁹ Manikánka sene sirupipeq mi iwíáh aritéhmé itega íre ahqáho aritahráhúne. Manikánka itene naruo ání úkínehboq pehwehrue míáhro úwe.

⁴⁰ Úwara momiwíu kegá Kámáriane ehweh irera Pítareh síáhrabuware suwe. Suwara sega subiqmaro atowara wiahno karatáté subiqmarowara, Sísane ehweh mónkakáq síwáhnoriyeho teriera kaqsúówe. ⁴¹ Kaqsúówana Pítarehga kaunsíri ke suera máhpeq pokuwe. Sísane arambehri miraunsabé wahnah kegá subiqmáro púara sene sirupipeq eyoyóuware pokuwe. ⁴² Segá mó wehekáh mó wehekáhnue Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqkákák wehukene nahtapeqkákák mahrarue síwáhnoréra, Manikánka eqmaraní ú ání, ite kaweritahráhi animé we Sísá wire ue síwáhno aruqaruruwe.

6

Sítibénireh omaq sitó ehwehne.

¹ Mi tanáhráq Sísansabé aiq pútare ató ke áhnte úkuwe. Káríki ehwéh iraru Asiu kegá peh morá Asiu kené ehweh író keyabé abiahnsanuwe. Abiahnsanéra ehmuníq éhmúníréra, Wahnah kegá táhutahuq mó wehekáh mó wehekáhnue saraqmaráhtáq peh morá Asiu kené ehweh író kene kéweinínsó áhnte náríera itene kéweinínsó pehgáriq nári nárinowe uwe.

² Úwara mi airápété téhraníte eqmaro kega mó Sísá tagariáh keyábé momiwíoneheqmúne ue síáhrabuware suwe. Suwara sensabé, Táhutahuq kawerue sararaneheéq ite Manikáne ehweh síwáhnoré arámbéhrí suewé anotah íre kawerire. ³ Minayabe íráhro. Iteruwahraho, mi arámbéhrí miraigehboq itega ite míonarabeqte abapete téhraníte omaq sítáhro. Mó kegá, Kaweqtaq mía míowe e ke omaq sítáhro. Manikáne Awanka sereq mía míai ke méra kaweq iwíáho ke omaq sítáhro. ⁴ Ite eqmaq úwátái kegá peh púrerue Manikáne ehweh íwáhnoroneheqmúne uwe.

⁵ Uwara moke író kega, Mi ehwéhmé kaweq ehwéhne iwíáhéra wehukení wenáwíq Sítíbéni omaq atówe. Sítíbéniga Sísansabé kawerue aiq pútare ato aní míowana Manikáne Awanka wene arupipeq mía míána séhréh atowe. Mó ke sensíwíq Pírípi, Pókóra, Níkánóri, Tímóni, Páménása, Níkóra miraue omaq sitowe. Níkórawe we Ántióka suwahpeqte áníne. Téhwe we wáhnaupeqté ání ména anehemé we Asiu kené sánsá miraúwe. ⁶ Mi ke omaq sitera eqmaro kene siuranabiahapeq mórítówe. Mórítówara táhutahuq saraqme arámbéhrí miraigehéera eqmaro kega siyahnkaratáté táhtoqme púrerarítówe.

⁷ Manikáne ehweh áhnte síwáhnoru puara Sarúsarama suwahpeq íregárita q kegá irera Sísansabé aiq pútare atówe. Áhnte Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreqka mi ehwéh irera Sísansabé aiq pútare atówana Manikáne ehwehnka abae agúwe.

Sítibéninsabé ehweh ató ehwehne.

⁸ Manikánka Sítíbéni séhréh atena págege ato púana wehuke míórabeq anotah otáq sánsámári miraúwe. ⁹ Miraúwara Sáírini suwahpeqte Asiu kereq Árékásántaría suwahpeqte Asiu kereqka Sarúsarama suwahpeq momiwíuwe. Sene momiwí nahtápéqsábé Pugeq Súó Kene Nahne ue áwíratówe. Mi kereq Sírísia marákórápéqté kéreq Esia marákórápéqté kéreqka Sítíbéniba pokue ehwehuwe.

¹⁰ Ehwehuwana Manikáne Awanka Sítíbéni págege ato púana wega ahtebia éhwéh irarúnsabe mi kegá íre ehweh atahráhuwe. ¹¹ Íre ehweh atahráhunsabé sega mó keyábé epéráhpééra, Sítíbéni péhe éhwéh átéh rataq móne náienéhe. Péhe éhwéh mahrarero. Sítíbéniga Mósísireq Manikánseqsabé síéh ruru arítaráiraq írátáune ero uwara sega móne mewera mi pehe éhwéh teriúwe. ¹² Mi pehe éhwéh teriúnsabe író kereq Asiu kené aboawah wehreq Asiu kené sánsá síwáhnoru kereqne sirupipeq págegeue abiahnsanuwe. Segá Sítíbéniba pokue táhtoqme kaunsíri kebá móátówe.

¹³ Móatera péhe kégá mahraréra, Mi anínká Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqkákáq Mósísine sánsánkákáqsábé abehq éhwéhne arítaráire. ¹⁴ Sísá Néhsara suwahpeqte anínká Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh sokoruankéhe uraire. Mósísiga teiu sansamé Sísaga sabi iuanie urairaq írátáune uwe. ¹⁵ Uwara moke kaunsíri ke tútuue méra Sítíbéni tagowana wene aru ukiqme míonsabe wene auranabiah íopeqte áníne auranabiah tahnsa agúwe.

7

Sítibéniga teriu ehwéhne.

¹ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arító kene wahnahnka Sítibéninsabé kasenána, Segá irare ehwéhmé aiq pútaqpo úwe. ² Úwana Sítibéniga mahraréna, Nánuwahraho, kawerue írátíáhro. Naho naho itene igaqna Ébárahmaga Áráni suwahpeq íre pokútaq

Mésópótémia marákórápéq míowana Maniká anotah pagégé ánínká íópeq auwena Ébárahmaba séna ³ wensabé ehweh teawena, Arene marakówé arenawahrahwe sue teawéna marakórápéq pokúno teawuwe.

⁴ Teawuwana Ébárahmaga Kária kené marakórapeq suena pokue Árání suwahpeq kowíowana mitaq wenabo pukúwe. Pukúwana Manikánka ite amahnága míona marákórápéq Ébárahma eqmarowe. ⁵ Eqmarowana súwana Manikánka Ébárahma mahtaqté márakó íre eqatowe. Pehgáriq márakó íre eqatasa peh teawena, Mókake arereq arenanahréheq iníe úwe. Mi ehwéh teawu tanahráq Ébárahma íre wenahninkákáq ání míowe.

⁶ Manikánka we mó teawena, Arenanahréh mókake wáhnaupéqté kéné marakórapeq míagehe. Mi kegá arambehriraq saiqnaritera subiqmarera áhnte opéq 400 opéq síwioqnagehe. ⁷ Síwioqnehra ke kamah arinauge. Kamah ariénaraq arenanahréhga mitaq suera mahtaqté márakórápéq ínénsabe iwíáh iwíáh aintagéhe teawuwe.

⁸ Teawu ehwéh ahrreraq kankeheéna Manikánka Ébárahmansabé, Áu amurúrué sansa miraúno úwe. Úwana Ébárahmaga animai wenáwíq Áhísáhki maqatowana abapete apahtáro wéhékáh ména wenahniné áu amurú auwowe. Áhísáhki weh úkéna animai wenáwíq Sékópa maqatowe. Maqatowana Sékópaga airápété téhtaré animái masitowara wene ahninkáwáreh itene igaqnaréh úkuwe úwe.

⁹ Sítibéniga mó mahraréna, Sékópane ahninkáwáreh airápété téhranité méra se ábárahnahnká sensibáq Sósépa abiahnsanéra wáhnaupéqté ké eqsitera móne meyówe. Wáhnaupéqté kegá Sósépa meqmera Ísípi marákórápéq móátówana Manikánka wereq mía míaéna ¹⁰ mó kegá we íre kawerató tanahráq séhréh atowe. Ísípi marákórápéqté wahnáhnká Sósépa áhrabútaq Manikánka kaweq iwíáh atowana Sósépaga ahtebia éhwéh irarúwe. Ahtebia éhwéh irarúwana Ísípi wahnáhnká, Mah animé kaweq iwíáhíre éna Sósépansabé, Arega moke Ísípi marakóákáq néne nahtapeqté ménsáméhsánkákáq wahnáhnúno atowe.

¹¹ Mi tanáhráq Ísípi marákórápéqkákáq Kénáni marákórápéqkákáq anotah ehwéhrótaq áhnte kene sirupipeq umeh aguware moq itene igaqnaréh táhutahuq íre kowe. ¹² Íre kowana Sékópaga Ísípi marákórápéq táhutahuq kéhre u ehwéh irena wenahnímáhq táhutahuq sabatáhq Ísípi marákórápéq téh eqmaq suowe. ¹³ Eqmaq suowara Ísípi marákórápéq pokéra táhutahuq mewera sene nahtapeq kouwekuwe. Mi tahutáhúq parabagúwara se Ísípi marákórápéq mó pokutaq Sósépaga wenawahrehyabe, Íné iteríbáq múge ue pahsuqme teriuwe. Pahsuqme teriuwana Ísípi wahnáhnká moq Sósépane awahwáreh ahtebówe.

¹⁴ Ahtebówana Sósépaga wene awahwárehyabe, Nánibo Sékópa meqmeq sero éna eqmaq suowe. Eqmaq suowara awahwárehga sensibo koweqmera áhnte wehekéq 75 wehekéq weba suwe. ¹⁵ Sékópaga Ísípi marákórápéq tuména mitaq pukúwara anehe itene igaqnaréh moq mibeq pukuwe. ¹⁶ Ébárahmaga naho maisaró marakó áwíq Sékéma ebah monératé paiqmarowe. Ámórine ahninkáwárehga, Maisia marakó meyo atówana paiqmarowe. Itene igaqnaréhga pukuwara sene animárínká sene ayahnsa mewera mina maisaró marakórápéq ónapipéq móárówe úwe.

¹⁷ Sítibéniga mó mahraréna, Itene igaqnaréhga Ísípi marákórápéq mía míaéra peh íregáritaq aguwe. Manikánka Ébárahmansabé marakó iníe teawu ehwéh áhníbórá mirainaútaq itene igaqnaréhga íregáritaq aguwe. *(Stat 15.5; Buk Song 105.24)*

¹⁸ Íregáritaq aguwana Sósépa pukúwana Ísípi marákórápéq we íre tagario anínká wahnáhn aní úkúwe. ¹⁹ Mi anínká wahnáhnéna itene igaqnaréhga péhe aritena síwioqnoúwe.

Sene animárínká pukigeheéna wega sensabé, Ani maqmaréhrataq mewe máhpeq súáhiro aritowe.

²⁰ Mi tanáhráq wenanoga Mósísi maqmarowana Manikánka, Aiq kaweq aníne íwíáh atowe. Apahtáro ío sega wenabone nahtapeq kopípéq kirabo atówe. ²¹ Apahtáro ío parabagútaq subíyeho éra máhpeq kopípéq áúwówe. Kopípéq áúwówana Ísípi marákórápéqté wáhnáhné ayahunkawagá we tagéna, Kaweq aníne íwíáhéna meqmena wewene ani tahnsa kirabo atowe. ²² Kirabo atowara Ísípi kegá Mósísi áwáhnoruwana we moke Ísípi kené sánsá ahtebówe. Ahtebéna we págege ahtébiá aní úkéna wene ehwehnikakáq wene arambehriakáq págegeue miraúwe úwe.

²³ Sítibéniga mó mahraréna, Mósísi 40 opéq ména, Nánuwahrah Ísara kebá koraganie íwíáhéna koragówe. ²⁴ Peh morá Ísípi anínká Ísara aní subutaq Mósísiga tagéna wenawahrah aní éhnehéna mi Ísípi aní subiq suowe. ²⁵ Subiq suena iwíáhéna, Manikánka ínénsabe, Arenawahrah séhréh arito éna omaq intowe. Omaq intonsabé nánuwahrahga aiq tagariáhwe íwíáhúwara wenawahrahga íre tagariówe.

²⁶ Mó wehekáh wenawahrah anité tobehuyataq Mósísiga tagéna ayositanieéna sensabé, Ite morá káhnáh móye. Aneqsabé tobehoyo úwe. ²⁷ Úwana ahbabárate anínká Mósísi pagunsuena wensabé, Insega wahnahnarito teawátairo? ²⁸ Inokáh Ísípi aní subiq sutonanserah íné moq nubiq suaníbo úwe. ²⁹ Úwana Mósísiga mitaq suena pehbeheráh pokue wáhnaupeqté kéné marakó áwíq Míríána marákórápéq kowíowe. Nahnsa aní kowéna mibeqté áhré meyowana téhtaré ánímáíréré maqmarowe úwe.

³⁰ Sítibéniga mó mahraréna, Mósísiga mitaq 40 opéq míowe. Sáwéh áwíq Sáínái wega mitaq wahtotaq abataq marákórápéq noguwe. Mitaq noguwana káriq awánká irarówana íopeqté anínká mi iráipéqté ábóraragúwe. ³¹ Ábóraragúwana Mósísiga tagéna áhtenéna, Wahtotaq koraganie íwíáhéna sútaq Manikánka teawena, ³² Íné arene aigaqnaréhne Maniká múge. Íné Ébáráhmareh Áhísákhireh Sékóparehne Maniká múge úwe. Úwana Mósísiga iransánéna áhreú púana aura íre pankeqme tagówe.

³³ Íre pankeqme tagówana Manikánka wensabé, Íné míó púah arega órira marákórápéq iriwe míahne. Minayabe arene súu ugurúruqme pehipi iriwe míahno. ³⁴ Ísípi marákórápéqté kegá Ísara ke néne animári síwíoqnahtaq tagarióge. Segá uwo uwo aruqarurotaq íróge. Ínéga mibeqté meriqmena móbeq mórítanieéna tumióge. Mósísio, are Ísípi marákórápéq eqmaróge. Pokúno teawuwe úwe.

³⁵ Sítibéniga mó mahraréna, Mósísi itaq mahbí míotaq Ísara kegá wensabé ahqáho atera, Insega wahnahnarito teawátairo uwe. Mina ahqáho ató ánímé Manikánka arenawahrah amahnága Ísípi marakórácq míowah kowahnahnue meriqme mérito atena eqmarowe. Mósísi abatapi míowana káriq awánká irarowana íopeqté anínká mi iráipéqté ábóraragútaq Manikánka Mósísi eqmarowe. ³⁶ Eqmarowana Mósísiga Ísípi marákórápéq ótaq sánsá miraéna mi marakó suena wání aroipéq áwíq Káhtore Waní ayehráq mórítowe. Mórítana mitaq mó otáq sánsá miraéna abatapi mórítana mitaq mó otáq sánsá miraúwara 40 opéq míowe.

³⁷ Mósísiga Ísara keyábé, Manikánka ínénsabe, Néne ehweh korerio éna eqmaq nuwonserah mókake mó wene ehweh terí aní iteruwahrahní eqmarankéhe teniátáire úwe. ³⁸ Mirarena mi tanáhráq Ísara ke abatapi míowana Mósísi seba míowana íopeqté anínká Sáínái sawéhráq Mósísi ehweh teawuwe. Teawuwana Mósísiga itene igaqnaréh mi ogá mé ehweh teriwe úwe.

³⁹ Sítibéniga mó mahraréna, Itene igaqnaréhga Mósísine ehweh anteruera wensabé íre iuwahbehre éra Ísípi marákórápéqsabé sirutaboiruwe. ⁴⁰ Ísara kegá Mósísine awahwá Áróninsabé, Arenábáq Mósísi ite Ísípi marákórápéqté meitái aní aiq taqnobagire. We

ehéq miéhrapómo. Ite ebeq itáh máníkámáří míagehboq arene ayahnkaratáté maniká tahnsa náneqmarí miraúno uwe. ⁴¹ Miraúno éra itene igaqnaréhga káho áráhq tahnsa náneq mirarówe. Mirarera minayabe titirarera sene siyahtate miraró naneqsabé iwíáh iwíáh atówe. ⁴² Iwíáh iwíáh atówana minayabe Manikánka se suowara sega íópeqté náneqmarínsabé iwíáh iwíáh atówe. Minayabe Manikáne ehweh irarú aninká naho sehiranúwana wene ehwehnka mahraréna,

Ísara keo, itega 40 opéq abatapi méq itega ménkámehnká subiqmareq titiruowe. Íre ínensabe iwíáhéq subiqme titiraintárówe. ⁴³ Péhepehe maniká Móríkine sériraté pearó wehuwéhú nahtapéq móateq mi nahnkákáq sehgieq poku pokuuowe. Itega wehyoq tahnsá náneq mirareq wenáwíq Árépánie ateq itene manikáne atarówe. Iwíáh iwíáhhonehéq itega mí pehepéhé máníkámáří miraruowe. Miraruronsabé Pábíróni marákórápéq seberaebéq eqmaq iuwanauge ire úwe. (*Amos 5.25-27*)

⁴⁴ Sítíbéniga mó mahraréna, Itene igaqnaréhga abatapi míótaq Manikánka Mósísinsabé, Ínensabe iwíáh iwíáh aintéhna sériraté wéhuwehu nah mahraue pearo úwe. Manikánka Mósísi sokigiúnserah itene igaqnaréhga mirarówe. ⁴⁵ Itene igaqnaréh pukuwara sene animárínká mi sériraté pearó wehuwéhú náh sehgiwera wehukení wenáwíq Sósúa kérowe.

Manikánka itene igaqnaréh séhréh aritena sene naruo kaqsuowe. Kaqsuowara itene igaqnaréhga sene naruone marakó meyówe. Mewera mi sériraté pearó wehuwéhú náh sehgiwera kowíówe. Mi nah áhnte opéq kagaúwana Tébiti Asiu kené wahnah úkéna ⁴⁶ kaweqtaq mía míaúnsabe Manikánka wensabé arutaboírúwe. Arutaboírúwana Tébitiga iwíáhéna, Nigaqna Sékópane Maniká kaweq nahupéq míankehboq pearaníe iwíáhéna Manikánsabe, Arene nah pearaníe úwana Manikánka ahqáho atowe. ⁴⁷ Ahqáho atowana wenahni Sórómóniga Manikáne nahtapeq pearowe.

⁴⁸ Pearowana Manikánka anotah aní mía míai puana wega íre peh morá wehukega pearáh náhtápéq mía míaire. Minayabe wene ehweh irarú aninká mahraréna,

⁴⁹ Itene Wahnahnka mahraréna, Íópeqmé néne wahnahnu síáh tahnsane. Mah marakó marakówé néne nigúnúbá tahnsane. Minayabe íné moke íópeqkákáq mah marakó marakóákáq wahnah wahnahnuge. Minayabe aneq nah peintanéhbo? Íné íre ahreno aní múge.

⁵⁰ Ínébataq ínéga moke mah marakó marakórápéqté náneq miraráhwa mino ire úwe teriuwe. (*Aisaia 66.1-2*)

⁵¹ Teriena Sítíbéniga mó mahraréna, Ite saiyoue píribahri ke wóe. Itene irupipeq íre irasa, ahre parosa ké wóe. Ite Manikáne Awansabé ahqáho atáh ké wóe. Itene igaqnaréhga miraunserah itega amahnága miraowe. ⁵² Itene igaqnaréhga Manikáne ehweh iraru ke moke síwíoqno mino. Íre áwíoqno aní insebo? Naho Manikáne ehweh iraru kegá mahraréra, Mókakewe kaweqtaq mía míai aní mahtaq tumíanawire uwara itene igaqnaréhga mina iraru ke subiq súówe. Sega miraunserah itega moq mirauowe. Kaweqtaq míéh aní tumíowaq itega táhtoqmeq móateq subiq sutowe. ⁵³ Íópeqté kegá Manikánka sehgióro ú ehweh teiéwaq itega íre ireq mí ehwéh anteruq anteruro mino úwana wene ehweh aiq parabagúwe.

Sítíbéni subiq súó ehwehne.

⁵⁴ Sítíbénine ehweh parabagúwara író kega anotah abíáhnsánéra sirupipeq págege aguwe. Sega Sítíbéninsabé anotah abíáhnsá atówana ⁵⁵ Manikáne Awanka wene arupipeq ména séhréhue págege atowe. Séhréhue págege atowana Sítíbéniga íópeq ebitáwéna Manikáne téhreh naneqkákáq tagówe. Sísawe Manikáne ayah púpeq iriwe míowana tagéna ⁵⁶ mahraréna, Tagahro. Íópeq sawekirana wehukení úkurai anínká Manikáne ayah púpeq iriwe miéhrana tagoe úwe.

⁵⁷ Úwara sega kareéra ahre parotáwéra moráráq peheráh kure Sítíbéni táhtoqme ⁵⁸ panantáwera ahnansahrapeq móatera sene káhq ambántámári mitaq marówe. Mitaq marówana wehukení wenáwíq Soraga mi ambántámáritáq wahnahnúwara ebahnsa tuparuqme subiq súówe.

⁵⁹ Sega ebahnsa tuparuqme subiq súótaq Sítíbéniga púrerue mahraréna, Sísao, are néne Wahnah mone. Néniwa meyo éna ⁶⁰ arehunseraráq ména anotah ehwéhne púreréna, Néne Wahnahno, sene ahbabáqsabe íre ayahqmaro ue púreréna putiowe.

8

¹ Putiowana Soraga iwíáhéna, We pukime aiq kawerire úwe.

Sorarehga Sísá tagariáh ké síwíoqnowara pokue abae agu ehwéhne.

Mi wehekáh mó kegá Sarúsarama suwahpeq Sísá tagariáh ké anotahtaq síwíoqnowe. Síwíoqnowara sega pokue Súría marákórápéqkákákq Sámária marákórápéqkákákq abae aguwe. Ómi Sísá tagariáh ké gá abae aguware peh morá Manikánka eqmaro kega Sarúsarama suwahpeq mitaq míówe. ² Táhmaro kaweq kegá Sítíbéni mómaisarera wensabé sirutaboirera anotahtaq ibisowe. ³ Ibisowana Soraga Sísá tagariáh ké anotahtaq síwíoqnéna mó nahtápéq mó nahtápérue kiena weh ahre táhtoqme panantáwena karábúsiipéq móritowe.

Pírípiga ótaq sansánú ehwehne.

⁴ Abae agu kegá poku pokuurabeq Sísane ehweh teri terinuwe. ⁵ Pírípiga Sámária ke suwahpeq mó anotah matábúrápéq tunse, Sísawe Manikánka omaq ato aní míre éna Sísá Karáhéne ehweh teriowe. ⁶ Áhnte kegá wene ehweh irera ótaq sansámári tagéra wene ehweh kawerue írówe. ⁷ Mi otáq sánsámé Pírípiga owainawamarí áhnte wehukéné sirupipeqté kaqsuowara íre kaweq karéaruera poké aguwe. Wega sinonka mareqmareragú kereq soriqnah kereq kaweraritowe. Minayabe ómiga tagéra wene ehweh kawerue írówe. ⁸ Minayabe Sámária kené sirupipeq eyoyóúwe.

Ahgora anínká miráú ehwehne.

⁹ Peh morá ahgóra aní wenáwíq Sáímóni mitaq míowara ómi Sámária kegá anotahtaq áhtenuwe. Sáímóniga menahmé págege sansánéna, Íné anotah aní múge íwíáhúwara ¹⁰ ómi anotah kereq íre síwíqkakaq kéreqka wene ehweh kawerue irera wensabé, Maniká págege anínéna wega mi aní págege atéhnsabé we anotah pagégé aníne atówe. ¹¹ Mi ahgóra anínká íre wahto tanáhráq ótaq sansá mira aruqaruru púara moke áhtenéra wene ehweh kawerue irera we kérowe.

¹² We kérowana Pírípiga Sísá Karáhé áwíqsabe teriena mó kawéq éhwéh Manikánka wahnah wahnahni ehwéh teriowara weh ahrega mi ehwéhnsabé aiq pútare atówe. Ai q pútare atówana wání meriuwana ¹³ mi ahgóra aní Sáímóniga moq aiq pútare atowana wání meawuwe. Pírípiga ótaq sansámári miráútaq Sáímóniga anotahtaq áhtenéra kérowe.

Manikáne Awanka Sámária kebá tu ehwehne.

¹⁴ Sámária suwahpeqte kegá Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atáhwe teriúwara Sarúsarama suwahpeq eqmaro kega írówe. Írótaq sega Pítareq Sónireq Sámária marákórápéq eqmaq súówe. ¹⁵ Eqmaq súówara mitaq séra Manikáne Awanka mi kené sirupipeq tumíankeheéra siyahnkaratáté táhtoqme púreruye. ¹⁶ Pítararéga íre suyataq mó kegá itene Wahnah Sísá áwíruwe wání meriútaq Manikáne Awanka sene sirupipeq íre tumíowe. ¹⁷ Minayabe Pítararéga siyahnkaratáté táhtorera púreruyana Manikáne Awanka Sámária kené sirupipeq tumíowana ¹⁸ Sáímóniga mina tagówe. Tagéna móne mewe séna Pítararéyábé, ¹⁹ Niyahnkaratáté mó ke táhtoráhnraqmé Manikáne Awanka sene sirupipeq tumíankehboq págege aintáhtao úwe.

²⁰ Úwana Pítaga wensabé, Arene móneakáq arenkakáq toráh aginiewóne. Manikánka pehipi awina naneq íre paiqmarahráhone. Arega mira íwíáhóna puah iraipéq toráh aginiewóne. ²¹ Itega miraúya arámbéhrí arereq wehgaqpo? Manikánka arene arupipeq tagariéhre. Arene arupipeq íre kaweq iwíáhóna puah arega itene arambehri íre mi-raorahóne. ²² Arene ahbabáq iwíáh sue mahraue púreré, Nirupipeqté áhbabáq iwíáh kawerainto úno. ²³ Arene arupipeq tagome ahbabáqka kírágírá atíéhre úwe. ²⁴ Úwana Sáimóniga Pítansabé, Arega iraréna ehwéh aiq pútaragínehboq púrerainto úwe.

²⁵ Pítareq Sónireqka mi ke suwahpeq méra, Sísaga ite anotahta q séhréh aitáráire éra Sísane ehweh teriuye. Teriera mitaq suera Sámária marákórápéq mó mapéq mó mapérué kaweq ehwéh teriera Sarúsarama suwahpeq kouwekuye.

Pírípiga Ítíópia marákórápéqté ánínsábé teawu ehwehne.

²⁶ Manikáne íopeqté anínká Pírípinsabé, Sokah sokahue Sarúsarama suwahpeqte Kása suwahpeq kuriéh áh abatapité áhtápéq pokúno úwe. ²⁷ Pokúno úwana sokah sokahuena pokúwe. Pokéna mi ahtápéq kútaq Ítíópia aní tagówe. Naho mó kegá sene íre kaweq sansá miraéra mi Itíopía aniné awahnta pirúówe. Mi anímé Ítíópia marákórápéqté wáhnáh íní wenáwíq Kántásine móneraq wahnah wahnahnú aníne. We Sarúsarama suwahpeq Manikánsabe iwíáh íwíáh atórabeq kéna kouwekúwe. ²⁸ Kouwekéna we óseraréqá sabirue nogí káhréipéq tútuue ména Manikáne ehweh irarú ani Áísáiaga sehiranaro ehwéh sáhnshuue.

²⁹ Sáhnshuwana Manikáne Awanka Pírípinsabé, Mi aniné káhreraq wahtotaq kowíahno úwe. ³⁰ Úwana Pírípiga pehbeheráh weba kútaq Áísáiaga sehiranú ehwéh sáhnshuwana irowe. Irena wega kasenéna, Arega sáhnshahona ehwéh aiq ahtebahno úwe. ³¹ Úwana, Mó anínká íre níwáhnorinsabé árahue ahtebaninkono? Arega mah káhréipéq ínéba mahbeq kieague kirútuúno úwe.

³² Ítíópia anínká sáhnshu ehweh, Manikáne ehwehnka mahraréna, Sipisípiq suboneheéra meráhtáq sipisípiqka ehiya míéhre. Mina inserah wega ehiya míéhre. Sipisípiq áyó kiraqsúéhtáq sipisípiqka íre kureq kurerire. Mina inserah wega íre ehwehnire. ³³ Segá we ehweh atáhtáq íre aiq pútaq ehwéh irarewe. Subiq súáhnshábé we mah marákóipéq íre míéhre. Segá wene oga mé tanahráq parabaráhwe. Wene animárí íre míáh púara wehukega se éhweh íre terieráhowe
(Aisaia 53.7-8)

Ítíópia marákórápéqté aní wání meawu ehwehne.

³⁴ Ítíópia anínká Pírípinsabé, Iraníboq tenio. Manikáne ehweh irarú anínká insensabe irarúwo? Wewensabé irarúwo? Mó anínsábé irarúwo kasenúwe. ³⁵ Kasenúwana Pírípiga mi ehwéhtárué Sísane kaweq ehwéh teawuwe.

³⁶ Segá wání aroipéq suyataq mi anínká Pírípinsabé, Tagáhno. Wání mahta q kéhre. Arega wání meniníbo kasenúwe. ³⁷ Kasenúwana, Arene arupipeq Sísansabé aiq pútare atéhnaraq wání meawiníe úwe. Úwana mi anínká, Sísá Karáhé Manikáne ahninkáwáe. Minayabe aiq pútare atóge úwe. Aiq pútare atóge éna ³⁸ óseraréyábé, Túbáh agotao aritowe. Segá wání aroipéq túyana Pírípiga wání meawuwe.

³⁹ Wání aroipéq suera kíuyataq Manikáne Awanka Pírípi meawuwana Ítíópia anínká we mónkakáq íre tagéna ahta q pokútaq wene arupipeq anotah eyóyóúwe. ⁴⁰ Eyoyóúwana Pírípiga Ásaróta suwahpeq ábóra q kéna mó natáq mó natárué wega Sísane ehweh teri terinúwe. Teri terinéna Sésaría suwahpeq kúwe.

9

*Soraga Sísa kéro ehwehne.
(Eqmaro 22.4-16, 26.9-18)*

¹ Soraga Sísa tagariáh keyábé anotah ehwéh aritena, Mi ke síwioqnéna subiq suanie íwiáhéna Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahpa pokúwe.

² Pokéna wensabé, Sísa tagariáh ké weh ahre tagéna táhtoqme koweriqmena Sarúsarama suwahpeq méritaniboq páhsiwarí nánio. Támákása suwahpeqte Asiu kené momiwí nahmáritápéqté ké sokigi ariniboq páhsiwarí nánio úwe.

³ Úwana mi anínká páhsiwarí sehiranue awuwana Soraga mewena Támákása suwahpeq pokue wahtotaq kútaq apubúue íopeqté Manikáne téhrehnka anotahtaq téhrówe.

⁴ Téhrówana wega marakóipeq múrunsurahúwana íopeqté éhwéhnká iraréna, Sorao, Sorao, aneqsabé níwioqnahno úwe. ⁵ Úwana Soraga iraréna, Anotah aníno, are insebo úwana, Íné Sísa uge. Íné arega níwioqnáhna aní múge. ⁶ Irigue mi ke suwahpeq pokúno. Mitaq arega mirainieóna arámbéhrí éhwéh peh morá anínká teawinkéhe úwe.

⁷ Úwara Sorareq nogú kega mi ehwéh irera wehuke íre tago puara peh ehiyansá síwéh panantágúwara míówe. ⁸ Soraga irigue aura pankeqme ebiena tagótaq íre tagahrahúwe. Íre tagahrahúnsabe wereq nogú kega wene ayahtaq panantáwera Támákása suwahpeq móátówe. ⁹ Móátówana apahtárórác wene aura íre tagahrahéna wáninkakaq táhutahuqkákác awehriúwe.

¹⁰ Awehriúwana Támákása suwahpeqte ání Sísa tagariéh aninéna wenáwíq Ánáníásie. Ánáníásine awanka tagówana Manikánka áhrabéna, Ánáníásio úwe. Ánáníásio úwana, Mahna míóge úwana ¹¹ Manikánka wensabé, Wehukení wenáwíq Súrásae. Irigue wene nahtápéqté áh áwíq Obarisa áhtápéq pokúno. Wene nahtapeq Tahsa suwahpeqte ání wenáwíq Sora ména amahnága púrere. ¹² Métác wenawanka tagéwéhtác wene aura ebieyabe arega weba sure táhtorahnana wene auranka tagehre. Webá koragáhno úwe.

¹³ Úwana Ánáníásiga mahraréna, Áhnte kegá arega iraréna aniné ahababáqsabe teníátówe. Sarúsarama suwahpeqte Sísa tagariáh ké wega íre kawerarítáráire. ¹⁴ Moke arenáwírue áhrabo ke karábúsiipéq móritanieéna sire. Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahmarínká páhsi awera pokue komiraúno átárówe úwe.

¹⁵ Úwana Manikánka wensabé, Pokurio. Néne arambehri mirainkeheéna omaq atáráuge. Wegá Ísara kereq wáhnaupéqté kéreq sene wahnahmarínseq néne ehweh korerinkéhe. ¹⁶ Néne arambehri mirainayabé mó kegá we anotahtaq áwioqnagehe. Minayabe sokigi awinauge úwe.

¹⁷ Úwana Ánáníásiga pokue Sora mío nahupéq kibekéna wene ayahtate táhtorena wensabé, Sorao, are nánibác móne. Arega ahtapeq séwaronaraq itene Wahnah areba séwíarai ani wenáwíq Sísa emaq núwéhre. Arega mó tagehnana Manikáne Awanka arene arupipeq sewíankeheéna emaq núwéhre úwe. ¹⁸ Úwana Sorane aura ahra tahnsá akariatio nanéq apubúue megúwana tagéna irigúwana wání meawuwe. ¹⁹ Wání meawuwana táhutahuq nówana wene anonka págege agúwe.

Soraga Sísa éhweh pahsuo ehwehne.

Táhmaro wehekáh Soraga Sísa tagariáh kébá Támákása suwahpeq ména ²⁰ apubúue Asiu kené momiwí nahtápéq kiwéna Sísa éhweh teriena, Sísa we Manikáne ahninkáwáe úwe. ²¹ Úwara wene ehweh író kega moke áhtenéra mahraréra, Irari anínká Sarúsarama suwahpeq ména Sísa áhrabo ke síwioqnéna karábúsiipéq sitárái mino. Mahtaqqákác mirainieéna surai mino. Wegá Sísa áhrabo ke táhtoqme táhruue Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahpa móritanieéna surai mino uwe.

²² Uwana Soraga págege ehwéh irarú ani úkue kaweq tábúsoqme ehweh teriena, Mah marákó marákóipéq sína aní, Manikánka omaq ato anímé Sísa wire ue tábúsoqme síwáhnorúwe. Tábúsoqme síwáhnorú púara Támákása suwahpeqte Asiu kegá mó íre irarerahowe.

Áhnte Asiu kegá Sora subiq suonehera unsabe pokú ehwehne.

²³ Áhnte wehekáh sótaikúwara Asiu kegá momiwíue sío síoéra, Sora subiq suanéhe íwíáhuwe. ²⁴ Subiq suanéhe íwíáhéra moráenuwana mó anínká sene ehweh irena Sora koreawuwe. Koreawuwara sega suboneheéra Támákása suwahpeqte áhnánsáhrápéqté áhtápéq wéhékáhnkakaq inokáhpeqkákáq wahnah wahnahnuwe. ²⁵ Wahnahnuwara inokáhpeq Soraga anotah pahsíkétíipéq tútuue míowara we kéro kega méatera náhniáqtate pahsíkétiraq iwe panantáwe tunse ebah kuri pera máhpeq márúnátówe.

Soraga Sarúsarama suwahpeq síwáhnorú ehwehne.

²⁶ Soraga Sarúsarama suwahpeq pokéna, Sísa tagariáh kébá kowíanauge íwíáhuwara sega wensabé áhreéra, We íre aiq pútaq Sísa tagariéh aní míre íwíáhuwe. ²⁷ Íwíáhuwana Páhnábásaga Sora meqmena eqmaro keba móatowe. Móatena sensabé, Mah anínká ahtapeq itene Wahnah tagarairana wega ehweh teawátáire. Teawátáirana wega Támákása suwahpeq Sísa éhweh págegeue síwáhnoruraire úwe.

²⁸ Úwana Soraga Sísa tagariáh kébá mía míaéna Sarúsarama suwahpeq íre áhreia peh mó minatáq mó mahnatárué Sísa éhweh págegeue síwáhnorúwe. ²⁹ Síwáhnorúnsabe wereq Káríki ehwéh iraru Asíú kéreqka ehwehuwe. Mi kegá, Sora subiq suaneheqmúne íwíáhuwara ³⁰ Sísa tagariáh kébá mina irera Sora meqmera Sésaría suwahpeq márúnatera mibeqté Tahsa suwahpeq eqmarówe.

³¹ Eqmarówara mi tanáhráq mó kegá Súría marákóákáq Kehrari marákóákáq Sámária marákóákáq Sísa tagariáh ké íre síwíoqnia peh míówe. Peh míowara sirupipeq Sísané sánsá ahtebéra kawerue mirauwe. Manikáne Awanka págege aritena sirupipeq kaweq iwíáh aritowara íregáritaq mó wehekéqká Sísansabé aiq pútare atera kawerue kérowe.

Pítaga Áínía kawerato ehwehne.

³² Pítaga Sísa tagariáh ké míó nahmarítápéq poku pokuúwe. Pokéna Áríra suwahpeqte Sísa tagariáh kéreqpa tuwe. ³³ Mi ke suwahpeq mío aní wenáwíq Áíníae. Wegá abapete apahtáro ópéq wene máhriqtaq ména ah íre nogoráhuwe.

³⁴ Ah íre nogoráhuwana Pítaga we tagéna wensabé, Áíníao, Sísa Karáhéga amahnága kaweratéhre. Irigue arene máhriq sabaráwe sokah sokahúno úwana wega apubúue irigúwe. ³⁵ We kaweragúnsabe moke Áríra suwahpeqte kéreq Sáróna suwahpeqte kéreqka tagéra Sísansabé aiq pútare atera, Wene sánsá sehgiónehe íwíáhuwe.

Tókási pukú ehwehne.

³⁶ Sópa suwahpeq mío iní wenáwíq Tábitae. We Sísa tagariéh aní míowara Káríki ehwéh iraru kegá Tókásie ue áwíratowe. We kaweq arámbéhrí iní ména íre arambéhriraho ke séhréh aruqarurúwe. ³⁷ Píta Áríra suwahpeq míotaq mi iní anotahtaq awahreue pukúwe. Pukúwara wene anonka pabeq paberue abobóráhpeqte náhtápéq átówe. ³⁸ Sópa suwahpeq Áríra suwahpeq wahtotaq kowara Sísa tagariáh kébá Pítawe Áríra suwahpeq míéhre u írówe. Irera téhraníté Pítaba eqmaq suera, Pehbeheráh súno koreawétao éra eqmaq súówe.

Tókási oga úkú ehwehne.

³⁹ Eqmaq súówara pokue koreawúye. Koreawúyana Pítaga se kérirowe. Eqmaq súo keba suwara sega meqmera abobóráhpeqte nahtápéq móátówara mibeqté kéwéinínsónká Pítaba iriwe méra ibisowe. Ibiséra Tókási oga míotaq miraro korósí Píta sokigie teawúwe.

⁴⁰ Pítaga se moke máhpeq kaqsuena arehunseraráq ména púrerúwe. Púreréna pabeqme putio anínsábé, Tábítá, irigúno úwe. Irigúno úwana wene auranka tagéna Píta tagótaq máhriqtaq kirútuue míowe. ⁴¹ Míowana Pítaga wene ayahnkara táhtoqme pankeq auwowe. Pankeq auwena kéweinínsónseq mó Sísá tagariáh kéreqsabé síáhrabéna sensabé, Sera-gahro. Oga úki aní tagahro éna sokigi ariuwe.

⁴² Moke Sópá suwahpeqte kégá oga úkú ehweh irera áhnte kégá Sísansabé aiq pútare atówe. ⁴³ Pítaga áhnte wehekáh Sópá suwahpeq ména ménkámehnkáne áú kaweraqari aní wenáwíq Sáimónine nahtapeq kaegaeúwe.

10

Íopeqté ánínká Kóníría teawu ehwehne.

¹ Sésaría suwahpeq mío weh wenáwíq Kóníríae. We áhnte Aroma sontiá ké 100 Ítári marákórápéqté sóntiá kéné kíápéténí míowe. ² We Maniká awahbeh sansa sehgiu aníne. Mi karírónánínká Manikánsabe iwíáh íwíáhéra wene sánsá sehgiúwe. We íre arambehrioraho ke nári nárinena Manikánsabe púreq aruqarurúwe.

³ Ío tunsorerutaq wenawanka tagówana Manikáne íopeqté ánínká weba súwana kawerue togówana wensabé, Kóníríao úwe. ⁴ Úwana we ebitáwéna áhreéna wensabé, Árahono úwe.

Árahono úwana íopeqté ánínká wensabé, Arega púreq aruqarurónawe Manikánka irena arega tabonah ke nári nárinónawe wega tagéna arensabé kaweróne atéhre. ⁵ Wehukeni wenáwíq Sáimóni we mó awíq Pítae. We Sópá suwahpeqte koweragéhboq wehuke eqmaq suo. ⁶ Pítaga ménkámehnkáne áú kaweraqari aniné nah sóreq waní áhkórapeq kéh náhpépéq kaegaeire.

⁷ We koweragéhboq wehuke amahnága eqmaq suo éna pokúwe. Pokúwana Kóníríaga wene arambehriuya anitéreq peh morá sóntiá ánínseq síáhrabúwe. Mi sontiá aní Maniká awahbeh sansa sehgi aní ména Kóníría séhréhú ani míowe. ⁸ Síáhrabéna su ke íopeqté áníné ehweh moke teriena Sópá suwahpeq eqmaq suowe.

Pítane awanka tagó ehwehne.

⁹ Mó wehekáh se ahtapeq Sópá suwahpeq áhníbórá kutaq Pítaga nah abogéhrapeq wehekáhnabubu púrerinieéna kiuwe. ¹⁰ Púreréna arupibiúwana, Tópahnsabé níre úwe. Mó kégá táhutahuq tíátótaq wenawanka tagówe. ¹¹ Tagówana íopeq sawekúwana mipeqté anotah paráhnkéq tahnsa náneq tuwe. Ébeq ayéhráq ébeq ayéhrárué pagume we míorabeq mewerúwe. ¹² Mi paráhnkéqpépéq áhnte menkáméhnkánkákákq karahrabahnkakákq kabarankakákq míowe. ¹³ Míowana íopeqté éhwéhnká mahraréna, Pítao, irigue mi kamári subiqme tíwe náhno úwe.

¹⁴ Subiqme tíwe náhno úwana Pítaga anotah ahqáho éna, Anotah Wahnáh ánino, ite Asiu kégá íre nona naneq kamári púana órirane. Naho íre narauge. Amahnága moq íre nanauge úwe. ¹⁵ Úwana íopeqté éhwéhnká mó mahraréna, Manikánka kaweraréh náneqsabé órirane atéhneho úwe.

¹⁶ Apahtárórácq ménkámehnká parahnkeqpipeq sáhue mewena márumarena tuekéna úwana íopeqté éhwéhnká mó apahtárórácq irarúwana íopipeq tumeyowe.

¹⁷ Wenawanka tagónsabe Pítaga áhtenéna, Néniwanka aneq tagehramo íwíáhúwe. Mira íwíáhútaq Kóníríaga eqmaq suo kega Sáimónine nah kabarue ábóraq marera ogesáh ogesáhrapeq iriwe míowe. ¹⁸ Iriwe méra anotahtaq kasenéra, Sáimóni mó awíq Píta mahtaq kaegaeiro kasenuwe.

¹⁹ Wenawanka tagónsabe Pítaga iwíáhútaq Manikáne Awanka wensabé, Sáimónio, írátiahno. Apahránítógá arensabé anebahrowe. ²⁰ Iriwe tutagáhno. Ínéga se eqmaró púah iwíáh kikirinehboq pehipi kériro úwe.

²¹ Úwana Pítaga seba tutagéna sensabé, Itega kabaro anímé íné úge. Aneqsabé seo úwara
²² sega wensabé, Sóntía kené kíápéténi wenáwíq Kóníríaga eqmaq íúwátáire. We kaweq-
 taq mía míai aní ména Manikánsabe áhtenuwe. Moke Asiu kegá íwíáhéra, Kóníríawe peh
 kaweqtaq tabasíwe míéh áníne íwíáhuwe. Maniká míéhrabeqte íópeqté ánínká wensabé,
 Pítaga ehweh teinkéhbog siqmarehnara arene nahtapeq koweráhro uraire uwe.

²³ Uwana Pítaga sensabé, Nahupeq kíóro éna inokáhpeq kirabo aritowe. Ahbiahipeq
 Pítareq we seweró kereqka pokuwara mó mibeqté Sísa tagaríáh kegá kérowe.

Pítaga Kóníríane nahtapeq kú ehwehne.

²⁴ Mó wehekáh Pítarehga Sésaría suwahpeq kuwe. Kóníríaga wenawahrahreq wene
 iyahnabo anímárinseq síáhrabúwara sega wene nahtapeq sure momiwíue Píta áwénunuwe.

²⁵ Pítaga nahupeq kinautaq Kóníríaga weba séna wene aigárátáq arehunseraráq ména
 wensabé íwíáh íwíáh atowe. ²⁶ Iwíáh íwíáh atowana Pítaga wensabé, Irigúno. Íné moq
 peh wehukení múge úwe. ²⁷ Pítareq wereq ehwehnéra nahupeq kíúyara áhnte wehuké
 mitaq sáhuríówe.

²⁸ Mitaq sáhuríówana Pítaga sensabé, Asiu kené sánsámé nahnso ke momiwíotaqmé Asiu
 kegá mibeq pokéyabe órira míre éq íre pokorahúne. Minayabe tagaríáhwe. Manikánka
 sokigiue teniena, Mó ke peh abehq ké wóe íwíáhineho uraire. ²⁹ Minayabe itega
 níáhraburowana pehipi suraue. Aneqsabé níáhraburoo? Teniéro úwe.

Kóníríaga Píta teawu ehwéhne.

³⁰ Kóníríaga Pítansabé, Mó mahsenahrí amahnága tahnsa tanáhráq tunsoreráitaq nah-
 tapeq púreruraue. Púreruraugana patahga inserah téhreh ambántánkákákq ánínká íné
 míarautaq ábóraruraire. ³¹ Ábóraréna ínénsabe, Kóníríao, Manikánka arega púreróna ehwéh
 íréhre. Arega nári nárinóna sansá tagaríéhre. ³² Minayabe wehukení wenáwíq Sáimóni
 we mó awíq Píta kowero. We Sópa suwahpeqte kiweragéhbog wehuke eqmaq suo. Mó
 aní wenáwíq Sáimóni ménkámehnkáne áú kaweraqari aníne nah sóreq waní áhkórapeq kéh
 náh Pítaga kaegaeire uraire. ³³ Urainsabé are kiwerageheéna apubúue wehuke eqmaq
 súátáuge. Eqmaq súátáugah arega suronawe kaweróne. Ite ómiga Manikáne aurátaq
 sewíone. Minayabe Manikánka korerio urai ehwéh amahnága moke teio úwe.

Pítaga Sísa éhweh Kóníríareh teriu ehwéhne.

³⁴ Kóníríaga, Moke teio úwana Pítaga sensabé mahraréna, Íné amahnága tagaríómé
 Manikánka aiq pútaq moke mah kehiná kéhínánsábé monseráhnue arutaboirire.

³⁵ Wensabé áhtenéra kaweqtaq mía míao keyábé arutaboirire. Íre peh morá Asiu keyábé
 moke mah kehiná kéhínánsábé arutaboirire. ³⁶ Manikánka ite Ísara ke teiu ehwéhmé
 itega írátíáhwe. Mi ehwéhmé Sísa Karáhéwé mah kehiná kéhíná wahnahnarítéhre. Wene
 kaweq ehwéhnsábé aiq pútare atáh ké peh morá ké tahnsa úkowe.

³⁷ Sóniga Kehrari marákórápéq kaweq arámbéhrí áhwáréna ehweh teriena wání
 meriuwe. Anehe ite moke Ísara kehiná suwahpeq mirauro sansá aiq tagaríáhwe.

³⁸ Manikánka Sísa Néhsara suwahpeqte ánípá Wenawa eqmatairana Wenawanka Sísa
 séhréh atena págege atáráire. Sísa mó ke suwahpeq mó ke suwahperue pokue kaweq
 arámbéhrí arítaráire. Manikánka Sísa mía míai puana owainawanka síwíoqneh ke
 kawerarítaráire. Ínéga teiú éhwéhmé aiq íráhwe úwe.

³⁹ Pítaga mó mahraréna, Asiu kené marakórápéqkákákq Sarúsarama suwahpeqkákákq
 Sísa móke mirarurai arámbéhrí ínéreq mó we kéro kereqka tagaraune. Ísara kegá Sísa
 awankátaq táhparera subiq sutowe. ⁴⁰ Subiq sutowana pukúwana apahtáro wéhékáhtáq
 Manikánka Sísa iriwe oganúq atáráirana wega iteba suraire. ⁴¹ Íre ómi kehinápá peh iteba
 surairaq tagaraune. We oganúq kuraitaq tagéq itereq wereq moráráq táhutahururaune.

⁴² Manikánka itensabé, Mah kehiná kéhíná koreriéro. Sísá ínégá omaq ató ánínká mókake moke oga miáh kéreq pusa kéreq ehweh aritankéhe. Mi ehwéh tábúsoqme koreriéro uraire. ⁴³ Moke Manikáne ehweh iraru kegá mahraréra, Mi aní áwíq áhrabéra wensabé aiq pútare atáh kéwé Manikánka sene ahbabáq kawerari-tankéhe uwe teriuwe. (*Aisaia 33.24, 53.5,6; Jeremaia 31.34; Maika 7.18; Sekaraia 13.1; Aroma 10.11; Kárétia 3.22*)

Manikáne Awanka nahnso kebá tumío ehwéhne.

⁴⁴ Pítaga mi ehwéh teriutaq Manikáne Awanka író kene sirupipeq tumíowara ⁴⁵⁻⁴⁶ sega kambare ehwéh iraréra Manikánsabe iwíáh íwíáh atówe. Iwíáh íwíáh atówara Sísansabé aiq pútare atáh Ásiú ké Pítareq su Asiu kegá irera áhtenuwe. Áhtenára irarera, Manikáne Awanka íre peh morá iteba tumíéhre. Nahnso keba moq tumíéhre uwe.

⁴⁷ Uwana Pítaga mahraréna, Manikáne Awanka itene irupipeq tumíarainserah mah kené sirupipeq moq tumíéhre. Minayabe wání merieyabe ínsega ahqáho aitahráhiro úwe. ⁴⁸ Insega ahqáho aitahráhiro éna Sísá Karáhé áwíqtaq wání meriéro úwara mi ke wání meriúwe. Wání meriúwara sega Pítansabé, Táhmáro wehekáh mahtaq míahno uwe.

11

Pítaga Sarúsarama suwahpeqte Asiu ke teriu ehwehne.

¹ Nahnso kegá Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atárówe uwara Súría marákórápéqté eqmaro kereq mó Sísá tagaríáh kéreqka írówe. ² Írówana Pítaga Sarúsarama suwahpeq kiutaq mibeqté síú amurúróo kegá ehweh atówe. ³ Ehweh atera, Íre Asiu kené nahtapeq árahinsabé pokue táhutahururono uwe.

⁴ Uwana Pítaga Kóníríane nahtapeq pokú ehweh mahraréna, ⁵ Íné Sópa suwahpeq púrerurautaq néniwanka tagaraire. Tagarairana íópeqté anotah paráhnkéq tahnsa náneq tutaire. Ébeq ayéhráq ébeq ayéhrárué íné míaraurabeq mewe tutaire. ⁶ Íné ebitáwéna ménkámehnkánkakaq karahrabahnkakákáq kabaranakakákáq mi paráhnkéqpípéq míaraire.

⁷ Míarairana íópeqté éhwéhnká iraréna, Pítao, irigue mi kamárí subiqme tiwe náhno uraire. ⁸ Urairana ínégá anotah ahqáho éna, Íre nóna naneq kamárí púana naho íre narauge. Amahnága moq íre nanauge urauge.

⁹ Uraugana íópeqté éhwéhnká mó mahraréna, Manikánka kaweraréh náneqme íre no naneq kane atéhneho uraire. ¹⁰ Mi ehwéh apahtároráq irarurairana mi paráhnkéqkákákáq íópeq tuekuraire.

¹¹ Tuekuraitaq Sésaría suwahpeqte ánínká, Íné koweniro únsabe apahránítógá íné koweniraneheéra kaeurau nahtápéq suwe. ¹² Suwana Manikáne Awanka ínénsabe, Iwíáh kikirinehboq pehipi kériro urairaq ínereq abapete morá mó Sísá tagaríáh kéreqka se kéritáúne. Kéríreq itega mi wehné nahtapeq kure kiraune.

¹³ Kiraunana wene nahtapeq íópeqté tutai aníné ehweh teiátáire. Teiena, Íópeqté tutai anínká ínénsabe mahraréna, Wehukení wenáwíq Sáímóni we mó awíq Píta Sópa suwahpeq míéhre. We kiweragéhboq wehuke eqmaq suo. ¹⁴ We sínaraq arereq arenawahraheqs-abé oga úké ehweh teinkéhe íre uraire.

¹⁵ Kóníríaga mi ehwéh teniátáirana ínégá Sísá éhweh áwaheue teriátáuge. Sísá éhweh áwaheue teriátáutaq Manikáne Awanka sene sirupipeq tumíaraire. Téhwe itene irupipeq tumíarainserahnue tumíaraire. ¹⁶ We marakóipeq míaraitaq Sísaga mahraréna, Sóniga wání meri merinínana Manikáne Awanka itene irupipeq tumíankehe uraire. ¹⁷ Manikáne Awanka sene sirupipeq tumíarairana mi ehwéh niahreraq káráire. Itega Sísá Karáhénsabe aiq pútare atárówana Manikáne Awanka itene irupipeq tumíaraire. Itene irupipeq tumíarainserah sene sirupipeq moq tumíaraire. Manikánka wewega miraruraire. Íné peh wehukení míó púana Manikánsabe árahue ahqáho atanínkono úwe.

18 Úwara sega Pítane ehweh irera túbáh aguwe. Túbáh agéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atera, Nahnsó keakáq sene ahbabáq súáhnsábé Manikánka oganúq sítéhre uwe.

Sísa Karáhé tagariáh kéwé Ántióka suwahpeq téhwe Kárisítini kee ue síwírarító ehwehne.

19 Sítíbéni subiq súo tanahráq sega Sísa tagariáh ké síwíoqnowe. Síwíoqno puara sega Sarúsarama suwahpeq suera abae aguwe. Abae ague mó kegá Pónísia marákórápéq pokuwara mó kegá Sáipára marákórápéq pokuwara mó kegá Ántióka suwahpeq pokuwe. Poké agurabetaq peh morá Asiu ke Sísa éhweh teriúwe. 20 Táhmaro Sísa tagariáh kéwé Sáipára marákórápéqté kéreq Sáirini marákórápéqté kéreqka Ántióka suwahpeq pokue Káriki ke Sísa itene Wahnah éhweh teriúwe. 21 Wene ehweh teriú ke Manikánka séhréh arito púara áhnte kegá Sísansabé aiq pútare atera, Wene sánsá sehgiónehé iwíáhuwe.

22 Sarúsarama suwahpeqte Sísa tagariáh kéga irera Páhnábása Ántióka suwahpeq eqmarówe. 23 Eqmarówana Ántióka suwahpeq séna Manikánka wehuke séhréh arito tagéna wene arupipeq eyoyóuwe. Eyoyóéna sensabé túbáh agiyehboq Sípane sánsá kawerue sehgióro úwe. 24 Páhnábása kaweqtaq mía míaú aní ména Sísansabé kawerue aiq pútare atowana Manikáne Awanka séhréh atowe. Séhréh atowara áhnte kegá Sísansabé aiq pútare atera, Sípane sánsá sehgiónehéqmúne iwíáhuwe.

25 Páhnábásaga Sora anebahrinieéna Tahsa suwahpeq pokúwe. 26 Pokéna Sora tagéna koweqmena Ántióka suwahpeq kouwekúwe. Segá peh morá ópéq mitaq méra Sísa tagariáh kérerue momiwíue áhnte ke síwáhnoruye. Mitaq mó kegá Sísa tagariáh keyábé Kárisítini kee ue téh síwírarítówe.*

Morábí soruparó monéyábé éhwéhne.

27 Mi tanáhráq Manikáne ehweh iraru kegá Sarúsarama suwahpeq suera Ántióka suwahpeq túwe. 28 Peh morá sú ani wenáwíq Ágábúsaga iriwe míowana Manikáne Awanka iwíáh atowana irarúwe. Iraréna, Anotah ehwéhrahna tanáhráq mah marákó marákó sine úwe. Wehukeni wenáwíqtare Károriúsa Síshri anotah wahnáh aní míotaq mi ehwéh aiq pútaragúwe. 29 Ai q pútaragúwara Ántióka suwahpeqte Sísa tagariáh kéga iwíáhéra, Súría marákórápéqté Sísa tagariáh ké táhutahuq paiqmaragehéq mone nárienéhe. Nárinie ú aninká wewega iwíáhue náriuwe. 30 Mina tahnsa sene mone morábí soruparówara Páhnábásareq Sorareqka mi moné mewera Súría marákórápéq pokuye. Mitaq Sísa tagariáh ábóáwáh wéhgá nárighehéra móríuye.

12

Píta karábúsiipéq móátó ehwehne.

1 Mi tanáhráq Asiu kené anotah wahnáh aní wenáwíq Érótiga Sísa tagariáh ké síwíoqnowe. 2 Síwíoqnéna, Sónine awahwá wenáwíq Sémisi subóro aritowara pokatate kiraqme subiq súówe. 3 Subiq súónsabe Asiu kegá Érótingsabé kaweróne atówe. Kaweróne atówana Érótiga Píta karábúsiipéq móátáhro úwara táhtoqme móátówe. Sótai kú siahrreraq ko tánáhráq karábúsiipéq móátówe.

4 Móátówana Érótiga áhnte sontiá keyábé wahnahnatíáhro aritowe. Mó sontiá ké itaréitaré ké mipi sorupawe mía mó sontiá ké itaréitaré ké mipi sorupawe míaue 16 sontiá ké míówe. Érótiga iwíáhéna, Sótai kú siahrreraq kéh tánáhráq parabagínaraq wehuke miáhpí kotiinie iwíáhúwe. 5 Iwíáhúwara Píta karábúsiipéq míotaq Sísa tagariáh kéga Píta pugeq auwagehéera púrerata atauwe.

Íópeqté áninká Píta séhréh ato ehwehne.

* 11:26: Mi awíq áwahewé Karáhéne animárine áwíre.

⁶ Érótiga Píta Asiu kebá móatanaútaq Pítaga inokáhpeq karábúsiipéq sugowe. Píta taqnobagineho éra téhtaré séníráté táhrarera sóntía anítárégá ébeq ayéhráq ébeq ayéhrárué wahnahnuyara mó sóntía anítárégá méhpehtapéq wahnahnatíóyana sugowe.

⁷ Sugowana Maniká míéhrabeqte ánínká ábóraragútaq karábúsiipéq téhragúwe. Téhragúwana íópeqté ánínká Pítane ahwíraq subiq subirue iriatena wensabé, Apubúue irigúno úwe. Úwana wene ayahpíte séníráré megúwe.

⁸ Megúwana íópeqté ánínká wensabé, Arene ambanta sábirue úbíqme arene súu sukio úwana Pítaga wene ehweh irena miraúwana, Arene korósi aneranerue íné séniro úwe. ⁹ Íné séniro úwana Pítaga we kérena iwíáhéna, Íópeqté ánínká tumeniréhnsábé aiq pútaqpomo peh néniwanka tagehrapómo íwíáhúwe. ¹⁰ Sóntía anínká wahnahnúrabeq sótaikéra mó sóntía ánínká wahnahnúrabeq sótaikéra wahba áhtápéq séagoyeheéra anotah kahpáh ónsá korabeq suye. Mi ónsá pehipi sigúwara sega máhpeq séaguye. Séagéra ahnanahq sótaikuyataq íópeqté ánínká Píta auwena taqnobagúwe.

¹¹ Taqnobagúwana Pítaga iwíáhéna, Íre néniwanka tagehrana amahnága aiq niahteboge. Érótireq Asiu kereqka nubíyehoéna Manikánka íópeqté aní eqmaréhre. Íné tumenirankeheéna eqmaréhre íwíáhéna ¹² Máhkane anowa Máhriane nahtapeq pokúwe. Máhkawe mó awíq Sónie. Mi nahtápéq áhnte Sísá tagariáh kégá momiwíue méra púreruwana

¹³ Pítaga máhpeqte ónsaráq pakobakóúwana ahrari wenáwíq Áróraga onsarapéq tuirowe. ¹⁴ Tuirena, Ehweh irari aní Pítae íwíáhéna wene arupipeq eyoyóúwe. Eyoyóúnsabe wega onsa íre siatasa peh nahupeq pehbeheráh kibekue, Píta méhpehtapéq iriwe míéhre teriuwe. ¹⁵ Teriuwara sega wensabé, Are uwoyansa aní úkóne uwana mí ahrarígá, We míéhre. Peh aiq pútariahnsanuge úwara sega wensabé, Peh íópeqté aní Píta wahnahnatéh ánípómo uwe.

¹⁶ Uwana Pítaga mó pakobakóúwara sega onsa siatera Píta tagéra áhtenuwe. ¹⁷ Áhtenuwana se túbáh agigeheéna Pítaga ayahnka saiqnéna Manikánka karábúsiipéqté tumero ehwéh teriuwe. Teriena sensabé, Sémísireq mó Sísá tagariáh kéreq koreriéro éna mitaq suena móbeq pokúwe.

¹⁸ Ahbiahipeq Píta karábúsiipéqté taqnobagúnsabe sóntía kegá, Eheragirowe éra sirupipeq iwíáh kikiruwe. ¹⁹ Érótiga sóntía keyábé, Píta koanebahroro úwara koanebahruwe. Anebahruwana Píta íre ábóraq míonsabe Érótiga Píta wahnahnuro sóntía ké ehweh aritena mó sóntía keyábé, Mi ke subiq súáhro aritowe. Subiq súáhro aritena Érótiga Súría marákórápéq suena Sésaría suwahpeq kowíowe.

Éróti pukú ehwehne.

²⁰ Érótiga Táíya suwahpeqte kéreq Sáíróna suwahpeqte kéreqsabé abiahnsanúwe. Abiansanúwara Érótiga wahnahnú marákórápéqté táhútáhúq paiqmaq paiqmaru puara sega weba suwe. Érótime arambehri kené wahnahnú aní wenáwíq Párásátae. Moraráq su kegá wensabé, Érótiga itensabé ahqáho aitehnehboq are itene ehweh mibeq mahbeq aní míahno uwe. Insahwé oneheéra Érótiba suwe.

²¹ Érótiga iwíáhú wehekáh wene wahnah awáhríq náneqmarí sukiwena wahnah siáhráq tútuue ména ehweh teriuwe. ²² Teriuwara író kega anotah ehwéhnaéera, Teí aní íre wehukení míre. We Maniká míre uwana ²³ Érótiga, Ahqáho. Íné íre Maniká múge. Peh wehukení múge íre iraria peh ehiya míowe. Minayabe íópeqté aní Maniká míéhrabeqte ánínká apubúue, Awahreúno atowana wene arupipeq awiria sóagúwana putiowe.

²⁴ Putiowara mó ke suwahpeq mó ke suwahperue áhnte kegá Manikáne ehweh irera Sísansabé aiq pútare átówe.

²⁵ Páhnábásareq Sorareqka sene mibeqté árámbehrí parabaruera Máhka mó awíq Sóni meqmera Sarúsarama suwahpeq suera Ántióka suwahpeq kouwekuye. (Eqmaro 11.29,30, 12.1)

13

Porareq Páhnábásareq eqmaq súó ehwehne.

¹ Ántióka suwahpeq Sísa tagariáh ké míórabeq Manikáne ehweh iraru kereq síwáhnoru kereq míówe. Mi anímáí síwíqmé Páhnábása, Símióni we mó awíq Naisa, Sáírini marákórápéqté ání Árúsía, Sora, Mánái miraue míówe. Mánáireq anotah wahnáh ání Érótiq animairare míóyataq motakakiah ánité míóye. ² Segá kawerue púreroneheéra táhutahuq awehriuwe. Mi tanáhráq sega Manikánsabe iwiáh íwiáh atótaq Manikáne Awanka sensabé, Páhnábásareq Sorareqka teriena arámbehrí miraigehboq eqmaq súáhro úwe. ³ Úwara sega táhutahuq awehriéra púreréra mi aniténé sinonka táhtoqme púreraritera eqmaq súówe.

Ahgora aniné aura pigú ehwehne.

⁴ Manikáne Awanka siqmarowara Sorareq Páhnábásareqka pokue Sérúsía suwahpeq túye. Mitaq suera sípi kéwewera kure Sáípára marákórápéq pokuye. ⁵ Pokéra Sárámisi suwahpeq sutaq sega Asiu kené momiwí nahmáritápéq Manikáne ehweh teri terinyana Máhkaga seba ména séhréh aritowe. Máhkawe mó awíq Sónie.

⁶ Segá moke Sáípára marákórápéq nogera Pápósa suwahpeq suwe. Mitaqté ání wenáwíq Páhsísae. We Asiu aní ména ahgora aní míówe. Wega, Íné Manikáne ehweh iraru aní múge úmé péhepehenúwe. ⁷ Wega Pápósa suwahpeqte wáhnáh áníbá míówe. Mi wahnáhné áwíqtare Ségia Pórasae. We áhnte ahtébiá aní ména Manikáne ehweh irankehéna Sorararéyábé mahbeq sewéta Manikáne ehweh teniétao úwe. ⁸ Mi ahgorá aní áwíq mó awíqmé Erimae. Erimaga Sorararéne ehwehme abehq éhwéhne aritowe. Mitaqté wáhnáh ánínká Sísa ehwehnsabé aiq pútare inehoéna wega Sorararéne ehwehnsabé abehq éhwéhne aritowe.

⁹ Sorawe we mó awíq Porae. Manikáne Awanka we págege atena séhréh atowana wega Erima págegeue ebitáwéna wensabé, ¹⁰ Are owainawane ani móne. Are kaweqtaq méyabe awahrieh aní móne. Are péhe anímé ahababáqsabe áwí aní móne. Arega Manikáne ehweh íre tábúsoqme teriasa aeqme síwáhnoróne. ¹¹ Írátiahno. Manikánka amahnága kamah awinah are aura pira aní míankehe. Áhnte wehekáh téhreh íre tagahrahóne úwana wene aura apubúue pigúwana we íre tagahrahúwe. Íre tagahrahúnsabe mó anínká wene ayahnkaratáq ahmboqme ah sokigi aninkeheéna kabaq kabarúwe. ¹² Wahnah anínká mina tagéna Sísa ehwehnsabé áhtenu puana aiq pútare atowe.

Porareq Páhnábásareqka Ántióka suwahpeq terúya ehwehne.

¹³ Porarehga Pápósa suwahpeq suera sípi kéwewera kure Péríga suwahpeq Pámbría marákórápéq kuwe. Mitaq Máhkaga Porareh suena wenawahpeq Sarúsarama suwahpeq seuwekúwe. ¹⁴ Seuwekúwara Porarehga Péríga suwahpeq suera Ántióka suwahpeq Písíría marákórápéq kuwe. Mitaq kéra ahrena ahrena wehekáh Asiu kené momiwí nahtápéq kire tútuue míówe. ¹⁵ Tútuue míówara mibeqté wáhnáh kéga Mósísiga sehgióro ú sehirankákáq Manikáne ehweh iraru kené sehirankakaq sáhnsahera sega Porarehyabe, Itene irupipeq séhréhorahi ehwéh kahnaraqmé teiéro uwe.

¹⁶ Uwana Poraga irigéna se túbáh agigeheéna ayahnka saiqnéna mahraréna, Ísara kereq Manikánsabe áhteno kerero, írátíáhro. ¹⁷ Maniká Iteribo ite Ísara kené Manikáne. Wega itene igaqnaréh omaq sitena séhréhúnsabe sega Ísípi marákórápéq íregáritaq aguwe. Manikánka págegeue séhréh aritena Ísípi marákórápéqté meriqmena móbeq móritowe.

¹⁸ Segá 40 opéq abataq marákórápéq míówe. Míówana mi tanáhráq Manikánka se peh áwérágówe. ¹⁹ We abapete téhtaré Kénáni marákóráq míó kehiná kaqsuowe. Kaqsuo kene marakó itene igaqnaréh eqsitowe. ²⁰ Mi arámbéhrí miraúmé peh íregárita q opéq 450 opéq sótaikúwe. Sotaikúwana wega ehweh kaweraritageheéna wahnah ke omaq sitowe. Anehe Sáh múéri wene ehweh irari aní omaq atowe úwe.

²¹ Poraga mó mahraréna, Itene igaqnaréhga Manikánsabe, Íregárita q wahnáh keyábé iuwahriehre. Peh morá anotah págege wahnáh ánínká ite wahnahnaitankeheé omaq ato uwe. Uwana Manikánka Pénsámíni kahnáh aní Kisine ahninkáwá wenáwiq Sora omaq atena itene igaqnaréh wahnahnarito atowe. Soraga 40 opéq wahnahnúwe. ²² Wahnahnúwana Manikánka Soransabé, Arega wahnahnurona tanáhráq aiq parabagire éna Tébiti sene anotah wahnáh aní miankeheéna omaq atowe. Omaq atena mahraréna, Sésine ahninkáwá tagarióge. We niruní aní míre. Wegá moke nuwahbeh sánsá mirainkehe úwe.

²³ Manikánka irarúnserah Tébitine anahwagá ite Ísara ke kaweraitankeheéna Manikánka omaq atowana aiq tutaire. Tutai ani wenáwiq Sísae.

²⁴ Sísaga tuina uraitaq Sóniga Ísara keyábé mahraréna, Itene ahbabáq sansa sueq kaweqtaq míéh rataqmé wání meiníe uraire. ²⁵ Sóniga wene arambehri parabarwana uraitaq wega mó mahraréna, Íné inse wíre íwíáhoo? Íné ite áwénunúna anímé íre we úge. Írátíáhro. Íné inehe si aníné súu nahniáq pugereyabe íre awehrari aní múge uraire úwe.*

²⁶ Poraga mó mahraréna, Nánuwahraho, Ébárahma kahnáhné animárinseq Manikánsabe áhteno kerero, írátíáhro. Itega oga mía míaonayabé mi ehwéh Manikánka aiq teíre. ²⁷ Sarúsarama suwahpeqte kéreq sene wahnah animárinseqka Sísá tunsabe we íre siahtabarowe. Segá ahrena ahrena wehekáh Manikáne ehweh iraru kené sehira sáhn sahwe taga tagaéra mi ehwéhnsábé íre kawerue iwíáhurowe. Íre kawerue iwíáhéra Manikáne ehweh iraru kegá sehiranunserah sega Sísá ehweh atera subiq suanéhe atówe.

²⁸ Segá, Sísá áhnte ahbabáruaire íre irarerahéra sega pehipi Páhírátinsabé, Subiq suo ato ue teawátówe. ²⁹ Manikáne sehíranka irarúnserah sega subiq sutowe. Subiq sutowara awanká soriwe táhparó ani sehgiwera maisé onápípéq mómaisarówe. ³⁰ Mómaisarówana Manikánka iriatena oganúq atáráire. ³¹ Oganúq atáráirana Kehrari marákórápéqte Sarúsarama suwahpeq we kétó keba suraire. Surairara sega áhnte wehekáh we taga tagauronsabé sega amahnága mó ke teri terinowe úwe.

³² Poraga mó mahraréna, Anotah kawéq éhwéh mahrarue teiune. Manikánka itene igaqnaréhyabe, Kaweraitahna aní iteba eqmaraníe aiq irarúwe. ³³ Eqmaraníe aiq iraréna Sísá iriatena oganúq atáráinsabé wega irarú ehweh aiq pútaraguraire. Itene igaqnaréhne animárinká aiq tagariaraune. Wegá iriatena oganúq atáráinsabé Buk Songipeqté éhwéh nká mahraréna, Are nénahni móne.

Íné Arenabo uge ire.

(Buk Song 2.7)

³⁴ Manikánka iriatena oganúq ato puana wene anonka mókake marakóipeq íre karekora hire. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Ínéga Tébiti omasa éhwéh teawúnserah mókake ite kawerarena áhnte kaweq naneq iníe ire.

(Aisaia 55.3)

³⁵ Manikáne ehweh mó mahraréna,

Arega miraónayabé arene arambehri miraéyabe omaq ato aníné anonka íre karekinawire ire.

(Buk Song

16.10)

³⁶ Tébitiga oga míó tanáhráq Manikáne arambehri kawerue miraéna wene arambehri parabaruoataq putiowara itene igaqnaréh maisaróbeq maisarówe. Maisarówana

* **13:25:** Máhka 1.7 aigárápéqte éhwéh tagáhno.

Tébitine anonka kárékúwana ³⁷ Manikánka iriatena oganúq atárái aniné anonka íre kárékuraire. ³⁸ Minayabe teiníboq írátíáhro. Sísaga miraurainsabé itene ahbabáq kaqiuwahráhire. ³⁹ Mósísiga sehgióro ú ehwehnká itene ahbabáq íre kaqiuwahráhire. Sísansabé aiq pútare atonayabé itene ahbabáq moke kaqiuwahráhire úwe.

⁴⁰ Poraga mó mahraréna, Naho sáiyó ké tahnsa míyehboq néne ehweh kawerue írátíáhro. Mi keyábé Manikáne ehweh irarú aninká naho sehiranue mahraréna,

⁴¹ Íre aiq pútare ainteq peh niwirého keo, tagaríáhro. Ite áhtenék pukoneheqmóe. Ite miéhra tanáhráq anotah pagégé árámbéhrí mirainauge. Wehukega mi arámbéhrí teiétáq tahirímé itega sensabé íre aiq pútare aritáh irino úwe teriuwe.

⁴² Porane ehweh parabagútaq wereq Páhnábásareqka Asiu kené momiwí nahtápéqté tueyokuye. Tueyokuyara mibeqté kégá sensabé, Mó ahrena ahrena wehekáh arega teiena ehwéh mahtaq mónkakáq sereiyo uwe. ⁴³ Momiwí nahtápéqté kégá abae agutaq áhnte Asiu kereq Asiu kené sánsá mirau kereqka Porareq Páhnábásareq kérírówe. Kérírówara Porararéga ehweh teriera, Manikánka ite séhréh aitankeheéq wene sánsá kawerue sehgióro uye.

Asiu ke suera nahnso ke koreríúya ehwehne.

⁴⁴ Mó ahrena ahrena wehekáh mi ke suwahpeqte ké peh íregárita q kegá Manikáne ehweh iraneheéra momiwíuríówe. ⁴⁵ Sísansabé íre aiq pútare atáh Ásíú kégá áhnte wehekéq momiwíuríówara tagotaq sene sirupipeq págegeéra abiahnsanuwe. Minayabe sega Poransabé awiréh atera, Arega iraréna ehwéh íre aiq pútaq ehwéhne atówe.

⁴⁶ Atówara Porareq Páhnábásareqka íre áhreia peh pahsuqme teríúye. Teriera, Itega Asiu ke míáh púata téh itega teiuye. Itega, Manikáne ehwehnsabé iuwahriehre éq oga mérapeqsábé íre iuwahbehnsabé ite iwueta mó ke nahnso ke korerieyéhe. ⁴⁷ Manikáne ehwehnka irarinserahnue mahraréna,

Nahnso ke sunkíkírabeq kawerue nogigéhboq kánék keráhnserahnue itega kaweq ehwéh koreriéro. Mah kehiná kéhiná irageheéna eqmaróge ire uye.

⁴⁸ Uyara nahnso kegá mi ehwéh írótaq iwíáh iwíáhéra, Manikáne ehweh aiq kaweq ehwéhne iwíáhuwe. Oga mía míaiageheéna Manikánka omaq sito kega Sísansabé aiq pútare atówe. ⁴⁹ Sísansabé aiq pútare ató kega mitaq teri mahtaq terinuwara áhnte mibeqté kégá írówe.

⁵⁰ Mibeqté Asiu kegá Porararéyábé abiahnsanéra kaweq abóáwáh ínínseq mi ke suwahpeqte ábóáwáh wéhreq eqmaq súówe. Eqmaq súówara sega Porareq Páhnábásareq síwioqnéra sensuwahpeqte káqsúówara ⁵¹ Porararéga sene sigárátáté tánáhúq aiyápóranirue poruaruóye. Itega aiq teriuyansabé amahnága mirao sansá seyene ahbabáre iwíáhéra sene sigárátáté tánáhúq poruaruera Áikónía suwahpeq pokuye. ⁵² Pokuyana Manikáne Awanka mitaq Sísá tagaríáh kéné sirupipeq ména séhréh aritowara sega iwíáh iwíáhuwe.

14

Áikónía suwahpeq ótaq sansámári mirauya ehwéhne.

¹ Porareq Páhnábásareqka Áikónía suwahpeq pokuyataq sene sánsánéra Asiu kené momiwí nahtápéq kibekuye. Kibekéra Sísane ehweh tábúsoqme síwáhnoruyansabé áhnte Asiu kereq Káríki kereqka Sísansabé aiq pútare atówe. ² Íre aiq pútare ató Ásíú kégá nahnso keyábé, Porararéne ehwehme peh abehq éhwéhne uwara mi nahnsó kégá aiq pútare aritó keyabé abiahnsanarítówe. ³ Porararéga íre wahto tanáhráq mitaq méra íre áhreia Manikáne ehweh síwáhnoruye. Mi ehwéh págegeue síwáhnoruyataq Manikánka sirupipeq págege aritowara sega ótaq sansámári mirauye. ⁴ Mi ke suwahpeqte kégá íre morá iwíáhuwe. Mó kegá Porararéne ehweh aiq pútaq ehwéhne iwíáhuwara mó kegá, Írakaumo. Peh Asiu kené sánsá aiq pútaq sansáne uwe. ⁵ Asiu kereq nahnso

kereq sene wahnahnseqka momiwíera, Porararé síwíoqnéra ebahnsatate tuparuqme subonéhe íwíáhuwe.

⁶ Iwíáhuwara Porararé mi ehwéh íróyataq apubúue mitaq suera Áríkiónía marákórápéq Árísáta suwahpeq Tébi suwahpeq pokuye. Mitaqkákáq mó ayéhrápéqté ké suwahpeqkákáq teriáqme nogúye. ⁷ Mi marákórápéqté ké Sísane kaweq ehwéh teriáqme nogúye.

Soriqnah ani kaweragú ehwehne.

⁸ Peh morá soriqnah ani Árísáta suwahpeq tútuue míowana wenanoga soriqnah ani maqmaronsabe íre nogoráhúwe. ⁹ Poraga síwáhnorútaq mi anínká kawerue irowe. Irena, Sísaga íné kaweraintahráhire íwíáhuwana Poraga we ebitáwéna wene iwíáh tagéna anotahtaq teawena, ¹⁰ Irigue nogo úwana wega apubúue iriwe noguwe.

¹¹ Noguware mibeqté kéga Poraga mirau tagéra anotah ehwéhnabaéra Áríkiónía marákórápéqté kéné ehweh mahraréra, Manikátaregá wehukénité úkéra iteba tumiéhye uwe. ¹² Tumiéhye éra Páhnábásansabé sene maniká áwíq Súsie ue áwíratówe. Poransabé sene maniká áwíq Érémsie ue áwíratówe. Poraga áhnte ehwéhnúnsabe, We Érémsi tahnsá ánine éra Érémsie ue áwíratówe. ¹³ Sene maniká Súsinsabé iwíáh iwíáh ató nah sensuwahpeq ahnansahrapeq kowe. Súsine ehweh mibeq mahbeq aritéh ánínká káhoakáq awanká aramarínkákáq ogesáh ogesáhrapeq mewena súwe. Segá, Porareq Páhnábásareqsabé manikátare wóye iwíáhéra titironeherauwe.

¹⁴ Titironehera uwara íre mirao sansá miraonehera unsabé mi kegá túbáh agigeheéra Porararé sene ambanta subansúoye. Subansuera wehuke míorabeq pehbeheráh pokue anotahtaq ehwehnéra, ¹⁵ Aneqsabé mirao? Peh ite tahnsá wéhúké míoye. Íre miraro. Itega kaweq ehwéh teieyeheéta súye. Írátíáhro. Maniká we oga mía míai aní míre. Wega íópeqkákáq mah marákó marákóakákáq sóreq wanínkákáq moke kéh náneqmarínkákáq mirarowe. Péhepehe maníkánsabé iwíáh iwíáho sansá sueq Maníkánsabe áhraboro. ¹⁶ Naho wehukega seyene mirau sansánuwana Manikánka pehragaritowe. ¹⁷ Íópeqté ibonsúno atéhrana ibonsirana ménsámehnsá kawerue kíréhre. Kawerue kíréhrena iyahbankirehraq itene irupipeq eyoyóire. Minayabe wega ite kaweraitena aiq pútaq míóge éna aiq sokigi aíre uye.

¹⁸ Mi ehwéh iraruyara titironehe íwíáhu ke ebeq sene ehweh íre írówe. Íre írówara Porararé anotahtaq págegeue ahqáho aritoyara mi kegá, Ai q mire. Itene titironehe íwíáh suanehe éra súówe.

Ebahnsatate Pora subú ehwehne.

¹⁹ Ántióka suwahpeqte Asiu kereq Áíkónía suwahpeqte Asiu kereqka mitaq séra mó ehwéh teriúnsabe mitaqté kéga sene ehweh meyówe. Mewera ebahnsatate tuparuqme Pora subúwana we marakóipeq aunúnkaq surahúwara sega, Ai q putíéhre íwíáhéra abariue ahnansahrapeq márówe.

²⁰ Márówara Sísá tagariáh kéga weba sáhuriótaq Poraga irigéna mi ke suwahpeq kouwekúwe. Ahbiah tahnsá Porareq Páhnábásareqka mitaq suera Tébi suwahpeq pokuye.

Sísá tagariáh ké págegeue míageheéra síwáhnoréra aboawah weh omaq sitóya ehwéhne.

²¹ Segá Sísane kaweq ehwéh Tébi suwahpeqte ké teriúyara áhnte kegá Sísansabé aiq pútare atówe. Ai q pútare atówara Porararé mitaq suera Árísáta suwahpeqkákáq Áíkónía suwahpeqkákáq Ántióka suwahpeqkákáq kouwekuye. ²² Kouwekéra Sísá tagariáh ké págegeue míageheéra síwáhnoruye. Síwáhnoréra, Túbáh agiehboq Sísá kawerue kэрáhro éra Sísane ah íre mareqmareq ahne. Ebeq mó kegá íwíoqnehraq anehe Manikánka wahnah wahnahnirabeq pokoneheqmúne uye. ²³ Sísá tagariáh kэрáq wahnahnigeheéra Porararé mó mapéq mó mapéruwe aboawah weh omaq sitóye. Omaq sitera táhutahuq

awehriue mahraue púreréra, Maniká Iteriboo, síosirapéq wahnahnira kegá arensabé aiq pútare atáhwe. Arega se págege arite wahnahnarito ue púreruye.

Písíría marákó Ántióka suwahpeq seuwekuya ehwéhne.

²⁴ Porararéga mitaq suera Písíría marákórápéq kotaikue Pámbíría marákórápéq pokuye. ²⁵ Mitaq Péríga suwahpeq Sísane ehweh teriera suera Átáría suwahpeq pokuye.

²⁶ Mitaq suera sípi kéwewera kure Ántióka suwahpeq kouwekuye. Mitaqté Sísá tagariáh kegá eqmaq suanehe íwíáhéra púreruwe. Manikánka Porararé séhréh aritankeheéra púreréra eqmaq súówe. Eqmaq súówara sega Sísane ehweh kawerue teriera sene arambehri parabarúóyansabé Ántióka suwahpeq seuwekuye. ²⁷ Seuwekuyataq sega Sísá tagariáh ké momiwí arítóye. Momiwí aritera Manikánka séhréh arito ehwehknákáq áhnte nahsónká Sísansabé aiq pútare ató ehwehknákáq teríúye. ²⁸ Teriera sega íre wahto tanáhráq mi ke suwahpeq Sísá tagariáh kébá mía míauye.

15

Tábúsoq marageheéra eqmaq súó ehwehne.

¹ Táhmaro Súría marákórápéqté kegá Ántióka suwahpeq tuera Sísá tagariáh ké síwáhnoruwe. Síwáhnoréra, Peh morá Mósísine sánsá sehgió ké sene síú amurúruáh kegá oga mérapeq awaq miahráhowe uwe. ² Uwara Porareq Páhnábásareqka mi ehwéhnsábé anotah ahqáho arítóye. Minayabe sereq tú kereqka anotah ehwéhuwe. Anotah ehwéhuwara Ántióka suwahpeqte Sísá tagariáh kegá Porareq Páhnábásareq táhmaro mó kereq omaq sitera Sarúsarama suwahpeq pokoro arítówe. Sarúsarama suwahpeq Manikánka eqmaro kereq Sísá tagariáh ábóáwáh wéhreqsabé mi ehwéh tábúsoq marageheéra Porareh pokéwáhiro arítówe.

³ Sísá tagariáh kegá pokéwáhiro arítówara sega Pónísía marákóákáq Sámáría marákóákáq kótaikuwe. Kótaikutaq mitaqté Sísá tagariáh ké teriera, Nahnso ke Sísansabé aiq pútare atówe ue teríúwe. Teríúwara moke sirupipeq iwíáh íwíáhéra eyoyóuwe.

⁴ Porarehga Sarúsarama suwahpeq sutaq mibeqté eqmaro kereq Sísá tagariáh ábóáwáh wéhreq moke Sísá tagariáh kéreqka mehweh arítówe. Mehweh arítówara Porarehga Manikánka séhréh aritena moke mirau naneqkakaq teríúwe.

⁵ Teríúwara táhmaro Sísansabé aiq pútare ató ke Péhrasi kené sánsá mirao kegá irigéra mahraruwe. Mahraréra, Nahnso kegá oga mérapeq awaq miagéhboq Mósísine áú amurúruto sansá miraoro terio. Mósísiga sehgióro ú ehweh anterúéhboq kawerue sehgióro terio uwe.

⁶ Eqmaro kereq Sísá tagariáh ábóáwáh wéhreqka mi ehwéhnsábé iwíáhoneheéra momiwíera sío síouwana ⁷ Pítaga irigéna sensabé, Nanuwahraho, ite tagariarome naho nahnso kegá kaweq ehwéh irera aiq pútare atageheéna Manikánka ite míaraunarabeq omaq intáráire. Omaq intena, Korerio aintáráire. ⁸ Manikánka wehukene sirupipeq tagariéhre. Wenawa iteba eqmaq áúwátáinserah nahnso keba moq eqmaq áúwátáire.

⁹ Wega íre peh morá ite Asiu keyábé arutaboirire. Wega nahnso keyábé moq arutaboirire. Segá Sísansabé aiq pútare atáro puara sene sirupipeq kawerarítáráire. ¹⁰ Aneqsabé Maniká áwíoqnaho? Mósísiga sehgióro ú ehweh sehgie sansa anotah pagégé sánsáne. Itene igaqnaréhreq itereqka mi sansá íre tábúsoqme sehgióráhúne. Minayabe itega aneqsabé nahnso ke mi pagégé sánsá sehgióro terieo? ¹¹ Íre mi sansá sehgiunaga oga mérapeq awaq miahráhúne. Peh morá itereq nahnso kereq Sísansabé aiq pútare atonaga oga mérapeq awaq miahráhúne úwe.

¹² Pítaga mi ehwéh irarue parabaruwara Porareq Páhnábásareqka momiwíurío ke ehweh teríúyara ehiya míówe. Porararéga nahnso ke míópi Manikánka séhréh aritena ótaq sansámáirí miraurai ehwéh teríúye.

¹³ Teriúyana sene ehweh parabagútaq Sémísiga mahraréna, Nánuwahraho, néne ehweh íráhro. ¹⁴ Manikánka nahnso ke we kahnáh míageheéna omaq sitáráire. Wega téh miraurainsabé Sáimóniga aiq teíre.* ¹⁵ Manikáne ehweh iraru kegá minayabe aiq monseráh éhwéh teiúwana Manikáne ehwehka aiq mahraréna,

¹⁶ Itene anotah Wahnáhnká mahraréna, Nah sokogi inserah Tébiti kahnáhmé ahbabárowe. Íné kouwekutaq sokogi nah pankeráhnserah íné Tébiti kahnáh kaweraritaníe. Sokogi nah pankeráhwana o nah tahnsa kéhnserah íné we kahnáh kaweraritaníe. ¹⁷ Mó kegá íné sene Wahnahnsabé ninebahrigeheéna kaweraritaníe.

Ómi ínéga omaq sitó náhnsó kegá ínénsabe ninebahréra iwíáh iwíáh aintagéhe ire.

¹⁸ Naho itene anotah Wahnáhnká áwahewé sína naneq aiq teiuwe úwe.

Awehrio naneqsabé éhwéhne.

¹⁹ Sémísiga mó mahraréna, Íné iwíáhuume Manikánsabe áhrabo nahnsó kegá Maniká kéréh sánsá sene sirupipeq umeh agínehboq ahqáho ariteho. ²⁰ Peh mahrarue páhsi sehiranue terienéhe. Terieq,

Péhepehe manikánsabe iwíáh iwíáhoneheéra titirirataq náira naneq íre nahro. Mó kené ahrewe ahrariwe wehwe mahbiwe íre abarioro. Wehukenínká awio páríkí náneq ka íre nahro. Korahq íre nahro.

Mahraue páhsiipéq sehiranue terienéhe. ²¹ Mósísine ehweh ahrena ahrena wehekáh Asiu kené momiwí nahmáritápéq ahriahri sáhnsáhówe. Wene ehweh moke mi kehiná suwahpeq síwáhnorowe. Minayabe wene ehweh író kega abiahnsaniyeho éra peh morá teiú náneqmarínsábé awehrioro ue páhsiipéq sehiranue terienéhe úwe.

Páhsiipéqté éhwéhnsábé éhwéhne.

²² Eqmaro kereq Sísa tagariáh ábóawáh wéhreq moke mó Sísa tagariáh kéreqka Antíóka suwahpeqte ké korerigeheéra kaweq ke omaq sitanéhe iwíáhuwe. Segá itebaté téhtaré ánité Sáírásareq Súrása we mó awíq Pásábareq omaq sitowe. ²³ Omaq sitera mi anitéreq Porareq Páhnábásareq mi páhsi siera eqmaq súówe. Páhsiipéqté éhwéhnká mahraréna,

Síría marákórápéqté kéreq Sírísía marákórápéqté kéreq Antíóka suwahpeqte kéréro, ite nahnso ke owanawé Sísa tagariáh púaq iteruwahrah úkowe. Ite eqmaro kereq aboawah wehreqka mah páhsi sehiranue teiune. ²⁴ Ite írátáúnawe menah táhmaro mahtaqté kegá iteba kure íwáhnorowe. Mi ke íre eqmaq súátáunara peh seyega iwíáhue iteba pokue íwáhnorowe. Itega sene ehwéh aiq pútaq ehwéhpómo éq iwíáh kikiruowe. ²⁵ Minayabe itega sío síoéq iteba Porararé moráráq iteba eqmaq súáhna anité omaq sitone. Porareq Páhnábásareq itene kaweq iyáhnábó ánité méq sensabé irutaboírúne. ²⁶ Sereq itene Wahnah Sísa Karáhé éhweh terieyeheéra wehuke suboráho ke suwahpeq poku pokuóye.

²⁷ Mó anité síwíq Súrásareq Sáírásareq míehye. Segá sehiranu ehwéh moq teigéhe.

²⁸ Manikáne Awanka iwíáh aitéhraq itega págege sansámáí íre teieq peh mahraue miraoro teiune.

²⁹ Péhepehe manikámárínsábé iwíáh iwíáhoneheéra titiré náriu naneq íre nahro. Korahq íre nahro. Wehukenínká awio páríkí náneq ka íre nahro. Mó kené ahrewe ahrariwe wehwe mahbiwe íre abarioro.

Itega mahna irarúna ehwéh íréhrataqmé kaweqtaq míagehe. Pehénáe. Mah páhsi aiq parabagire. Iroro uwe.

³⁰ Eqmaq suowara sega pokue Antíóka suwahpeq tuera sega Sísa tagariáh ké momiwí aritera páhsi náriúwe. ³¹ Náriúwara sáhnsahera mi páhsiipéqté éhwéhnká sirupipeq eyoyó aritowe. ³² Súrásareq Sáírásareq Manikáne ehweh iraruya anité méra Sísa tagariáh ké págegeue míageheéra sega áhnte ehwéhne síwáhnoruye. ³³ Síwáhnoréra táhmaro wehekáh

* **15:14:** Árukaga Pítane mó awíqmé Sáimónie áwíratowe.

mitaq méra seuwekoyehe íwíáhuyara pehwehrue pokéwáhtao éra eqmaq súówe. [³⁴ Sáírásaga mó iwíáhéna íre pokia peh mitaq míowe.] ³⁵ Porareq Páhnábásareqka Ántióka suwahpeq kauye. Sereq áhnte mó kereqka Sísane ehweh teriera síwáhnorue.

Porararéga Máhkansabé ehwehuya ehwéhne.

³⁶ Táhmaro wehekáh sótaikútaq Poraga Páhnábásansabé, Sísane ehweh síwáhnorurauya ke suwahpeqtaq seuwekoyehe. Sísá tagariáh ké kaweqtaq míahwapómo moke sensuwahpeq koragayehe úwe.

³⁷ Úwana Páhnábásaga, Sóni we mó awíq Máhkaga sénirahnata pokoyehe úwe. ³⁸ Úwana Poraga ahqáho atena, Itega Pámbíría marákórápéq pokurauyataq Máhkaga mitaq ite iuwena tabanaguraire. Mi tanáhráq wene arambehri íre parabarusa pehipi taqnobagurainsabé wega mó íre séirankéhe úwe.

³⁹ Mira iwíáhuyansabé sega ehwehuye. Minayabe Páhnábásaga Pora auwena Máhka meqmena sípi kéwewena Sáipára marákórápéq pokúwe. ⁴⁰ Pokúwana Poraga Sáírása omaq atowara Sísá tagariáh kéga monseráh iwíáhéra, Pokéwáhtao éra mahrarue púruwe. Púreréra, Maniká Iteriboo, arega mah anitéyábé arutaboirona puah kawerue págege arite séhréh arito uwe. ⁴¹ Uwara Porareq Sáírásareqka pokue Síría marákóákáq Sírísía marákóákáq Sísá tagariáh ké momiwíurabeq págege aritayeheéra síwáhnoruye.

16

Tímótiqa Porarehreq poku ehwéhne.

¹ Porararéga Tébi suwahpeq kótaikéra Árisáta suwahpeq suyana mibeqté Sísá tagariéh aní wenawíq Tímóti míowe. Wenano Sísá tagariéh Asiu iní míowana wenabo Káríki aní míowe. ² Árisáta suwahpeqte Sísá tagariáh kéga Tímóti kaweq aníne uwara Áikónía suwahpeqte Sísá tagariáh kéreqka moq monseráh iwíáhuwe. ³ Poraga iwíáhéna, Tímóti ite séirankéhe iwíáhuwe. Ómi mibeqté Asiu kéga tagariómé Tímótime abowá peh Káríki aní míowe. Káríki aní mío púana Poraga iwíáhéna, Tímóti ite séireyabe Asiu kéga abiahnsa aitého éna Tímóti meqmena wene áú amurú auwowe.

⁴ Porareq Sáírásareq Tímótireqka mó ke suwahpeq mó ke suwahperue pokue Sísá tagariáh ké síwáhnorue. Síwáhnoréra Sarúsarama suwahpeqte eqmaro kereq Sísá tagariáh ábóawáh wéhreqne páhsi teri terinuwe. Teriera, Mah ehwéh kawerue iwíáhéq sehgióro uwe. ⁵ Minayabe Sísá tagariáh kéga Sísane sánsá kawerue ahtebéra sehgiówe. Mó wehekáh mó wehekáhnue mó kéga Sísansabé aiq pútare atera Sísane sánsá sehgiówe.

Porane awanka Másérónía marákórápéqté aní tagó ehwehne.

⁶ Porarehga, Itega Esia marákórápéq Sísá éhweh korerienéhe iwíáhuwana Manikáne Awanka ahqáho aritowe. Ahqáho aritowara sega Párigía marákóákáq Kárétía marákóákáq kótaikuwe. ⁷ Kótaikéra Mísía marákórápéq wahtotaq kéra, Pítínía marákórápéq Sísá éhweh korerienéhe iwíáhuwe. Iwíáhuwana Sísane Awanka mó ahqáho aritowara ⁸ Mísía marákórápéq kótaikuwe. Kótaikéra Tóása suwahpeq sóreq waní ayehrápéq túwe.

⁹ Mitaq inokáhpeq Porane awanka tagówana Másérónía marákórápéqté anínká ábóraragúwe. Ábóraragéna iriwe ména Poransabé, Másérónía marákórápéq séhréh aitagéhboq máhoro éna pahibahirúwe. ¹⁰ Porane awanka tagónsabe itega iwíáhowame* Manikánka mitaq Sísá éhweh koreriéro aitéhre. Aiq teiátáinsabé ireq ite Másérónía marákórápéq pokoneheqmúne iwíáhéq apubúue sokah sokahowane.

Áríriaga Sísá kéro ehwehne.

* **16:10:** Mó kéga iwíáhéra, Árúka mah pukú sehiranú anínká táhmaro tanáhráq Porareh kérirowe iwíáhowe.

¹¹ Itega Tóása suwahpeq sueq sípi kéweweq Sámótési marákórápéq pokowane. Mitaq séq mó wehekáh sueq sípi kéweweq Néápórísi suwahpeq kowane. ¹² Mitaq sípi sueq Pírípái suwahpeq kiowáne. Aroma kegá Pírípái suwahpeq téh nah aborisowe. Mitaq anotah matábú kένα moke Másérónía marákórápéqté matábú kiotaigme matabu kowe. Itega táhmaro wehekáh mitaq kowíahwane.

¹³ Ahrena ahrena wehekáh itega ahnansahrapeq wání aroipéq pokowane. Ite iwíáhowanawe, Mahtaq ibora wehukega púrerowe íwíáhéq tunse áhnopeq tútuue míahwane. Mibeqté momiwíurío ininsó Sísa éhweh teriewáne.

¹⁴ Peh morá íní wenáwíq Áríriaga itene ehweh irena we Táiyátáira suwahpeqte íní ména wene arambehriwe tautáúq ámbántámári paiqmaq paiqmarúwe. We Manikánsabe iwíáh íwíáh ato iníne. Poraga ehweh irarútaq we kawerue irankeheéna Manikánka mi iní séhréh atowe. ¹⁵ Séhréh atowana irowaq itega wereq wene nahtapeq kaegaeu kereq wání meriewáne. Meriewánana mi inínká itensabé, Íné Sísansabé aiq pútare atóge íwíáhirataq néne nahtapeq segaegaeoro úwe. Segaegaeoro únsabe itega wene nahtapeq kogaegaeowane.

Poraga owainawa kaqauwo ehwehne.

¹⁶ Itega wehuke púrerorabeq pokowanaraq mó kené arambehri ahráríreq ahtapeq piehgiowáne. Wene arupipeq mío owáináwánká mókake aiq pútaragína ehwéh iwíáh atowana mi ahrárigá irarúwe. Irarúnsabe mó kegá móne náwa náwanuwana wene wahnah anímári nári nárínúwe. ¹⁷ Wega Porareq itereq séirena sawai sawaiéna, Mah kewé Manikáne arambehri ke wóe. Manikámé anotah págege aní míre. Sega Manikáne oga mía mía ehwéh teri terinowe úwe.

¹⁸ Áhnte wehekáh mi ahrárigá ite séirena mi ehwéh irare irareúwe. Minayabe Poraga iwíáh kikiréna wega pabeqme owainawansabé, Sísa Karáhé áhrabu puah mi ahrári auwe pokúno atoge úwe. Úwana mi tanáhráq owainawanka mi ahrári apubúue auwena pokúwe.

Pírípái suwahpeq Porararé karábúsiipéq mórító ehwehne.

¹⁹ Mi ahráriné wahnahmarínká iwíáhéra, Owainawa kaqauwéhra poki puaq ite mókake mó moné íre meyhárahune éra abiahnsanuwe. Abiahnsanéra sega Porareq Sáírásareq táhtoqme abariuera mi ke suwahpeqte wáhnáhmáripá máhkétirapéq mórítowe. ²⁰ Móritera wahnah keyábé, Mi anité Asiu anité méra iteruwahpeq ahbabáq sansanóye. Seyene sánsá miraoro éyame íre kaweróye. ²¹ Ite Aroma ke míona puaq sene sánsá íre miraúna sansáne uwe.

²² Uwara mitaq momiwíu kereqka ehweh arítowara wahnah kegá Porararéné korósi keqsúowe. Keqsuera, Morahri sahtáté subóro arítowara subúwe. ²³ Anotahtaq subera karábúsiipéq móritera mibeqté wáhnáhnsabé, Kawerue wahnahnúno atówe. ²⁴ Kawerue wahnahnúno atówana wega se meriqmena karábúsi nahtápéq ákáhpíte máhrípípéq mórítowe. Móritera sene sigáratáre awánká abahrabahriapipéq sukiwe táhparówe.

²⁵ Táhparówara inokáhnabubu Porareq Sáírásareqka púreréra igonkónéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atóyara mó karábúsiipéq mío kega tótuqméra írówe. ²⁶ Írówana anotah mariúwana karábúsi nah míu míuúwana moke onsawári apubúue pehipi siraragúwe. Siraragúwana ómi karábúsi kené séniwarí wewega pugetara agúwe.

²⁷ Karábúsi wahnáhnká sugorabeqte irigéna onsawári siraragú tagówe. Tagéna, Karábúsi ke moke taqnobagowe íwíáhúwe. Mira íwíáhú púana wene poka mewena apubúue pukinieéna néne ninonka sehsabianíe íwíáhúwe. ²⁸ Sehsabianaútaq Poraga anotahtaq áhrabéna, Arene anonka sehsabíéhnehboq túbáh agúno. Íte moke míone úwe.

²⁹ Úwana karábúsi wahnáhnká wene arambehri anínsabé, Kánéq keqme súno éna pehbeheráh karábúsiipéq kibekúwe. Kibekéna áhreú púana Porararéné paqnahipeq

pokue iransánéna arehunseraráq míowe. ³⁰Wega Porararé máhpeq márunsitena sensabé, Árahonaga oga mía míaininkono ue kasenúwe.

³¹Kasenúwara sega wensabé, Sísansabé aiq pútare atéhnaqmé oga mía míainkehe. Arenawahraheq moq oga mía míaiagehe uye. ³²Porararéwé wereq wene nahtapeq kaegaeu kereqsabé itene Wahnah Sísá éhweh teríuye. ³³Teríuyana mi tanáhráq karábúsiipéqté wáhnáh Porararé meriqmena puramburanagú pabeq paberaritowe. Pabeq paberaritowara Porararéwé wereq wene káironanínseq wání náriúye. ³⁴Wání náriúyana mi wahnáhnká Porararé wene nahupeq meriqmena táhutahuq náriuwe. Wereq wene káironanínseqka Sísansabé aiq pútare atónsabe sene sirupipeq eyoyóuwe.

³⁵Ahbiahipeq mi ke suwahpeqte wáhnáhmárínká párisireh síáhrabéra sensabé, Karábúsiipéq mórítaró anité pugeq suo koreawéro uwe. ³⁶Koreawéro uwara karábúsiipéqté wáhnáh koreawúwana Pora mi ehwéh teawuwe. Teawena wensabé, Wahnah kegá siqmaráh párisíwárínká, Ite pageqsuo aiq teniéwe. Minayabe tueyokue pehwehrue pokéwáhtaó úwe.

³⁷Úwana Poraga párisiwarínsabé, Ite íre peh Asiu anité úye. Ite moq Aroma marákórápéqté anité úye. Segá íre tábúsoqme ehwéh aitasá pehipi iubiúq marera karábúsiipéq móítarówe. Segá amahnága kopípéq kaqiuwagéhbo? Ahqáho. Seyega séra ite pugeqme máhpeq iuwagéhe uye.

³⁸Uyara párisiwarínká wahnah keba kouwekue mi ehwéh teríuwe. Teríuwara wahnah kegá ite Aroma marákórápéqté anité úya ehwéh írónsabe áhreuwe. ³⁹Áhreéra Porararéwé sure sensabé, Ite Aroma marákórápéqté anité míehyame íre írátíaraune. Minayabe íre kaweruraune éra máhpeq márunsitera sensabé, Mahtaq sueta pokotao uwe. ⁴⁰Uwara Porararéwé karábúsiipéq suera Áríriane nahtapeq pokuye. Pokéra mitaq Sísá tagariáh keyábé kaweq ehwéh iraréra sensabé, Sísane sánsá kawerue sehgióro aritera pokuye.

17

Tésárónáika kega, Porararé subonéhe u ehwéhne.

¹Porarehga pokue Ámbípóri suwahpeq sótaikéra Ápórónia suwahpeq sótaikéra Tésárónáika suwahpeq kéra mitaq Asiu kené momiwí nahtápéq kuwe. ²Ahrena ahrena wehekáh Poraga wene sánsánéna mi nahpípéq kibekue síwáhnorúwe. Asiu kené ahrené wehekáh apahtaró áhréná áhréná wéhékáh kibekue Manikáne púkuipéqté séhírá síwáhnorúwe. ³Síwáhnoréna, Mó kegá Manikánka omaq ato aní áwíoqnéra subiq sutowana pukéna mó oga úkuraire. Manikáne ehwehnka minayabe aiq irarire. Manikánka omaq ato anímé íné teiú aní wenáwíq Sísá wire úwe.

⁴Úwara táhmaro Asiu kegá mi ehwéhnsabé aiq pútare atera Porareq Sáírásareq kobaritawe míowe. Manikánsabe áhteno Kárikí kéreq áhnte aboawah inínsónseqka moq kobaritawe míowe.

⁵Minayabe íre aiq pútare ató Asiu kegá abiahsanuwe. Abiahsanéra ahbabáq ke pehipi máhkétirapéq nogó ké meriqmera momiwíue anotahtaq ehwehuwe. Porararé wehuke momiwíurabeq mórítankeheéra wehukení wenáwíq Sésónine nahtapeq pehbeheráhnue pokuwe. Pokue wene nahtapeqté ónsá subiqme sueruera Porararéwé sinebahruwara íre míoye. ⁶Íre míoyansabé sega Sésónireq mó Sísá tagariáh kéreq abariuera mi ke suwahpeqte wáhnáh kébá mórítówe. Mórítéra ehwehéra, Moke mah nahnsó ke ahbabárarítóya anitégá suroyataq ⁷Sésóniga wene nahtapeq mehweh aritowe. Mi anitégá itene anotah wahnáh aní Sísáhrine sánsá íre mirauroye. Íre miraia peh iraréra, Mó Wahnáh aní Sísae iraruye uwe.

⁸Uwara mi ke suwahpeqte kéreq sene wahnah kereqka mi ehwéh írótaq kurináhnéra abiahsanuwe. ⁹Sega Sésónirehyabe, Kotiyabé ite móne paiqmárhro éra sene móne mewera kaqsúowe.

Porareq Sáírásareqka Péría suwahpeq arambehriuya ehwéhne.

¹⁰ Ío penkúwara mibeqté Sísa tagariáh kégá Porareq Sáírásareq Péría suwahpeq eqmaq súówe. Eqmaq súówara Péría suwahpeq suyataq Asiu kené momiwí nahtápéq kibekéra síwáhnoruye. ¹¹ Síwáhnoruyara mibeqté Asiu kegá irera Manikáne ehwehnsabé kawerue iwíáhue tagowe. Sene iwíáhgá Tésárónáika suwahpeqte kéné iwíáh kiotaikúwe. Segá Porane ehweh írótaq sirupipeq eyoyóue Manikáne sehira mó wehekáh mó wehekáhnue sáhnshawe iwíáhue tagéra, Porane ehweh aiq pútaqpomo éra iwíáhue tagowe. ¹² Minayabe áhnte Asiu kegá aiq pútare atówe. Sereq mó áhnte ke, Káríki anotah weh áhrégá moq aiq pútare atówe.

¹³ Poraga Manikáne ehweh Péría suwahpeqkakáq teríre uwara Tésárónáika suwahpeqte Asiu kegá írówe. Irera Péría suwahpeq séra mibeqté keyábé, Porane ehwehnsabé aiq pútare atehboq íre íráhro ue pagu pagunuwe. ¹⁴ Pagu pagunuwara mibeqté Sísa tagariáh kégá Pora apubúue sóreq waní ayehrápéq eqmaq áúwówe. Eqmaq áúwówara Sáírásareq Tímótireqka peh mitaq míóye. ¹⁵ Míóyara ah tagariáh kégá Pora meqmera Áténi suwahpeq márúnátówe. Márúnátówana wega sensabé, Sáírásareq Tímótireqsabé, Peheráh setao teriéro úwara pokuwe.

Poraga Áténi suwahpeqte ké teriu ehwehne.

¹⁶ Poraga Áténi suwahpeq síwénunútaq mibeqté kégá áhnte péhepehe manikáne atah naneq kowana tagéna wene arupipeq págege agúwe. ¹⁷ Minayabe Poraga Asiu kené momiwí nahtápéqté kéreq Manikánsabe iwíáh íwíáh ató kereqsabé ehwehnuwe. Máhkétirapéq mó wehekáh mó wehekáhnue su kereq moq ehwehnuwe.

¹⁸ Táhmaro mibeqté síwáhnoru kegá Porareq piehgiera áhnte ehwéh kíkíruwe ehwehnuwe. Mibeqté su kegá táhmaro Épíkúriane sánsá ahtebowara mó tahmáro kégá Sítóikine sánsá ahtebowe. Táhmaro kegá seye náhenéra, Áhnte ehwéhnikákáq ání aneq ehwéhnikákáq ánípo uwe. Poraga Sísa oga úkú ehweh teriunsabe mó kegá, We wáhnaupeqté mánikámáí ehweh tei teinire uwe.

¹⁹ Segá Pora meqmera Áréópágúsa sawéhráq ahtebia kégá momiwíurabeq móátówe. Móatera wensabé, Arega síwáhnoróna ehwéh peh o ehwéh míre. Mi ehwéh teio. ²⁰ Arega iraréna ehwéh áwánáh ehwéh míre. Mi ehwéhmé áwahe ahtebanehboq kawerue teio uwe. ²¹ Áténi suwahpeqte kéreq mibeq wáhnaupeqté sewió kereqka ahriahri o ehwéh irera mi ehwehnsabé irare irareuwe. Seyene sánsáne.

²² Poraga Áréópágúsa sawéhráq ahtebia kégá momiwíurabeq iriwe ména mahraréna, Áténi suwahpeqte wého, ínega iwíáhume itene manikámarinsabé áhnte iwíáh íwíáho ke wóe. ²³ Iteruwahpeq nogewótáq itega iwíáh íwíáhorabeq tagéwómé peh morá táhbérápéq kék séhírámé sáhnshawe tagéwóge. Mi sehiránká mahraréna, Mah tahbé íre tagariona manikáne tahbe wire ire. Itega íre tagarawéq pehipi iwíáh íwíáh atáhnshabé minawé teiúge.

²⁴ Teiúge éna mó mahraréna, Manikánka moke mah marákó marákóipéq kék náneqkakáq mah marákó marákóákáq mirarowe. We mah marákó marákóákáq íopeqkákáq wahnahnatiéh ání míre. Minayabe wega wehukega pearáh náhúpéq íre kaegaei aní míre. ²⁵ We íre akahrákáhri aní míre. Wewega moke wehukene irupipeqté éúqkákáq moke kék náneqkakáq náí nánire. Minayabe wehukega we íre séhréh atáhráhowe.

²⁶ Mah kehiná kéhínané igaqna peh morá áníne. Manikánka mi aní téh mirarena itene ogamé tanahráq iwíáh aitéhre. Mah marákó marákórapéq mó kehiná mó kehinánsabé, Míáhro aitéhre. ²⁷ Itega Manikánsabe kabarigeheéna mira iwíáh aitéhre. We tagarianeheéq kabarúne. Ite ómi kehiná míonarabeq we wahtotaq míéhre. ²⁸ Maniká ména mira aruqaruri puq itega oga míahrahúne. Iteba sehira tagariéh ánínká aiq mahraréna, Ite

moke wene animárine ire. ²⁹ Ite Manikáne animári míona puag we peh wehukega iwíáhue mirao naneq mire iwíáhiyeho. We íre ebahtaté miraiá aníne. We íre móneraté miraiá aníne.

³⁰ Naho wehukega Maniká íre tagaríowe. We íre tagariarera, We peh wehukega iwíáhue mirao naneq mire iwíáhuwe. Mi tanáhráq Manikánka mi kewé peh áwé tagówe. Amahnága wega mah kehiná kéhínánsábé, Itene ahbabáq sansa súáhro ire. ³¹ Manikánka peh morá aní omaq atena wega iwíáhína tanáhráq mi anínká mah kehiná kéhíná tábúsoqme ehweh aritankéhe. Minayabe mah kehiná kéhínánká tagariageheéna Manikánka mi aní iriatena oganúq atáráire úwe.

³² Míó kega oganúq atárái ehwéh írówe. Táhmaro kegá awiréh atówara mó kegá Poransabé, Arene ehweh mókake mónkakáq iranéhe uwe. ³³ Uwana Poraga mitaq suena pokúwe. ³⁴ Pokúwara táhmaro wehwárínká we kerera wene ehwehnsabé aiq pútare atówe. Peh morá aní aiq pútare ato aní wenáwíq Tiónísíae. Wereq mó ahtebia kéreq Áréópágúsa sawéhráq momiwíue aruqaruruwe. Peh morá íní wenáwíq Támárisae. Wereq mó kereqka Pora kerera wene ehwehnsabé aiq pútare atówe.

18

Poraga Kórína suwahpeqte ké teriu ehwehne.

¹ Poraga Áténi suwahpeq suena Kórína suwahpeq pokúwe. ² Póntúsa marákórápéqté aní wenáwíq Ákúira míowana wene ahre awíq Párisírae. Se Asiu akéq menah Ítári marákórápéq míóyana mibeqté wáhnáh aníné áwíqtare Káróríúsa Sísáhríe. Mi wáhnáhnká moke Aroma suwahpeq míó Asiu keyábé, Pokoro aritena kaqsuowara Ákúira akéqká Aroma suwahpeq suera Kórína suwahpeq kowíóye.

Poraga mitaq se tagéna sene iyahnabo aní úkúwe. ³ Wereq sereq peh morá árámbéhriuwe. Sene arambehriwe wéhuwehu nahmári piageheéra sériwarí kogahnue kawerarówe. Wereq sereqne arambehri peh monseráh púana seba kobaritawe míowe. Wereq sereqka moráráq arambehriuwe. ⁴ Moke ahrena ahrena wehekáh Poraga Asiu kené momiwí nahtápéq Asiu kereq Kárika kereqsabé Sísá éhweh terinieéna poku pokuúwe.

⁵ Sáírásareq Tímótireqka Másérónía marákórápéq suera Pora míorabeq suye. Segá suyataq Poraga Manikáne ehweh Asiu ke teri terinéna, Manikánka omaq ato anímé Sísae úwe. ⁶ Úwara író kega mi ehwéhnsábé ahqáho atera íre kaweq ehwéh atówana wega sensabé, Aiq mire. Ínéga aiq teiúge éna wene ambanta suruparuena teriuwe. Itega iraipéq pokirame iteitene irupipeqté iwíáhgáe. Íné aiq pútaq ehwéh aiq teiúge. Itega ahqáho aintáhnábé nahnso ke korerinauge úwe.

⁷ Manikánsabe iwíáh iwíáh ato aní wenáwíqtare Títía Sásátae. Wene nah Asiu kené momiwí nahtápéq wahtotaruwana Poraga momiwí nahtápéq suena mi aníné nahtapeq kowíowe. ⁸ Asiu kené momiwí nahtápéqté wáhnáh aní wenáwíq Kárisápae. Wereq mí karírónánínseqka Sísansabé aiq pútare atówe. Áhnte mó Kórína suwahpeqte kegá Porane ehweh irera aiq pútare atera wání meýowe.

Porane awanka tagó ehwehne.

⁹ Inokáhpeq Porane awanka tagówana Sísaga wensabé, Íre áhreúno. Túbáh aginehboq néne ehweh pahsuo. ¹⁰ Ínéga areba míó púara mó kegá are íre subigéhe. Kórína suwahpeqte kéwé áhnte kegá ínénsabe aiq pútare aintagéhe úwe. ¹¹ Minayabe Poraga Kórína suwahpeq peh morá ópéq mó opéq ákáhtaq ména Manikáne ehweh síwáhnorúwe.

¹² Wehukení wenáwíq Kárióe. We Ákáía marákórápéqté wáhnáh míotaq Asiu kegá momiwíera Pora táhtoqme ehwehurabeq móátówe. ¹³ Segá Kárionsabe, Mah anínká itega

Manikánsabe iwíáh íwíáh atona sansá sueq mó sansánoro tei teinire úwe. Wega o teí sánsámé Mósísiga íre miraoro ú sansáne uwe.

¹⁴ Uwana Poraga ehweh irarinaútaq Kárioga Asiu keyábé mahraréna, Asiu keo, mi anínká ahkaragáraéna anotah ahbábárita q tahirimé inégá itene ehweh kawerue író irino. ¹⁵ Peh iteitene ehwehnikakáq wehukene síwíqkakaqsabé iteitene sánsánkákáqsabé iteitenga iwíáhue miraoro. Íre néne arambehri puana túbáh aginauge éna ¹⁶ se moke ehwehurabeqte kaqsúáhro aritowe.

¹⁷ Kaqsúáhro aritowara Asiu kené momiwíurabeqte náhtápéqté wáhnáh wenáwíq Sósáténi táhtoqme máhpeq subúwe. Subútaq Kárioga se peh áwé tagowe.

Poraga Ántíóka suwahpeq kouwekú ehwehne.

¹⁸ Poraga Kórína suwahpeq áhnte mó wehekáh ména Sénkáría suwahpeq pokúwana wene ayahra káúqauwowe. Pehipi íre káúqauwowana Asiu kené sánsánéna Poraga Manikánsabe ehweh teawunsabe káúqauwowe. Káúqauwowana Sísá tagariáh ké mitaq suena Párisírareq wenawehq Ákúírareq meriqmena sípi kéwewena Síría marákórápéq pokúwe. ¹⁹ Segá sípi kéwewera Épésá suwahpeq kuwe. Mitaq Poraga Párisírareq Ákúírareq suena Asiu kené momiwí nahtápéq kibekéna wereq Asiu kereqka ehwehnuwe.

²⁰ Mi kegá Poransabé, Mahta q míahno uwana ahqáho éna ²¹ Épésá sensuwahpeq suanieútaq sensabé, Manikánka kouwekúno iwíáh aintahnaraq kouwekinie úwe. Kouwekinie éna Épésá suwahpeq suena sípi kéwewena pokúwe. ²² Sípiga Sésáría suwahpeq sútaq Poraga sípi suena kire Sísá tagariáh ké mehweh aritanieéna Sarúsarama suwahpeq kiuwe. Mehweh aritena Sarúsarama suena Ántíóka suwahpeq tuwe.

²³ Táhmaro ió Ántíóka suwahpeq ména mitaq suena pokúwe. Wega Sísá tagariáh kéné sirupipeq kaweq iwíáh aritanieéna Kárétía marákóákáq Párigía marákóákáq mó mapéq mó mapéruwe nogena pokue teriáqme noguwe.

Ápóroga Épésá suwahpeqte ké ehweh teriú ehwehne.

²⁴ Peh morá áni, Árékásántaría suwahpeqte anínká Épésá suwahpeq séna wenáwíq Ápóroe. We Manikáne sehira ahtebia áni ména kawerue teri terinú ani míowe. ²⁵ Mó kegá we Manikáne sansá áwáhnoruwana wega mó ke págegeue síwáhnorúwe. Peh morá Sísá ehweh ákáhta q ahtebéna tábúsoqme teri terinéna Sóniga wání meriu ehweh moke ahtebówe. ²⁶ Épésá suwahpeq Asiu kené momiwí nahtápéq págegeue síwáhnorúwe. Wega síwáhnorútaq Párisírareq Ákúírareqka wene ehweh irera móbeq meqmera we íre ahtebó ehweh, Manikáne sansá tábúsoqme áwáhnoruye.

²⁷ Ápóroga, Íné Ákáía marákórápéqté ké kosíwáhnorinie iwíáhhúwara Épésá suwahpeq Sísá tagariáh kegá wensabé, Kaweróne. Kosíwáhnorúno éra mibeqté Sísá tagariáh kegá we mehweh atageheéra páhsi sehiranue áwúwe. Manikánka áhnte Ákáía marákórápéqté ké séhréh aritowara Sísansabé aiq pútare atówe. Anehe Ápóroga mitaq séna mi ke anotahta q séhréh aritowe. ²⁸ Wega Manikáne sehira sáhnshahena, Manikánka omaq ato anímé Sísae teriuwe. Wehuke míopi págegeue teri terinúnsabe wene ehweh Asiu kené ehweh kiotaikúwe. Minayabe wega Sísansabé aiq pútare atáh ké anotahta q séhréh aritowe.

19

Poraga Manikáne Awansabé Épésá ke teriu ehwehne.

¹ Ápóro Kórína marákórápéq míotaq Poraga sáwéhrapeq kótaikéna Épésá suwahpeq tuwara táhmaro Sísá tagariáh ké míowe. ² Míowana Poraga sensabé, Itega Sísansabé aiq pútare atárótaq Manikáne Awanka itene irupipeq aiq tutairo ue kasenúwe. Kasenúwara sega wensabé, Ahqáho. Manikáne Awa ehweh íre írátáúne uwana ³ Poraga sensabé, Aneq

waní meroo ue kasenúwe. Kasenúwara sega wensabé, Sóniga wání meriátáinserah mó kegá mina tahnsa wání meraune uwe.

⁴ Uwana Poraga sensabé, Sene ahbabáq sansa sutonsabé Sóniga wání meriátáire. Meriena mahraréna, Inehe sína anínsabé aiq pútare atáhro. Wenáwíq Sísa uraire úwe. Sóniga irarú ehweh Poraga teriuwe. ⁵ Teriuwara írówana itene Wahnah Sísa áwírue wání náriuwe.

⁶ Poraga sensinetaba wene ayahnkaratáté táhtorotaq Manikáne Awanka sene sirupipeq tuwara sega kambare ehweh iraréra Manikáne Awanka iwíáh arito ehweh iraruwe. ⁷ Mirau kewé airápété téhranítée.

⁸ Poraga Asiu kené momiwí nahtápéq kibekéna Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh págegeue teriuwe. Teriuwara Asiu kegá wene ehwehnsabé áhntetaq kasenéra iwíáhuwe. Iwíáhuwana apahtáro íótáq miraúwara ⁹ táhmaro író kega wene ehwehnsabé íre aiq pútare atera saiyuwe.

Saiyoéra momiwíurabeq Sísa sene sánsánsabé íre kaweq ehweh atówana Poraga se suena Sísansabé aiq pútare atáh ké meriqmena pokúwe. Sigarurapéqté wáhnáh aní wenáwíq Tíránásae. Poraga Sísansabé aiq pútare atáh ké meriqmena Tíránásane sigaru nahpípéq mó wehekáh mó wehekáhnue síwáhnoréna ehwehnúwe. ¹⁰ Poraga téhtaré ópéq mi sigárúráq síwáhnorúwara moke Esia marákórápéqté Asiu kereq Káríki kereqka Manikáne ehweh írówe.

Owainawa íre kaqsuahráhu ehwéhne.

¹¹ Manikánka págegeue séhréh atowana Poraga anotah otáq sánsámá míraúwe. ¹² Minayabe mó kegá Poraga táhtoro ambántámá mímeyówe. Mí ambántámá míawahre kebá móríúwara sene suwahre kaweragúwara owainawamarínká se suera pokuwe.

¹³ Táhmaro Asiu ahgórá kéwé nahnso suwahpeqtaq kégaeya tuegaeyaréu anímá mímera owainawa kaqsuq kaqsurowe. Mí kegá itene Wahnah Sísa áwírue owainawamarí kaqsuanéhe iwíáhéra Poraga kaqsuonserah itega moq kaqsuanéhe iwíáhuwe. Minayabe sega mahraréra, Owainawano, Poraga teri terini aní, Sísa áwírue wehukení auwe pokúno teawune uwe. ¹⁴ Abapete téhtaré Asiu anímá mímerínká owainawamarínsabé mina tahnsa éhwéhnuwe.

Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítéh aní wenáwíq Síkéba sibowá míowe. Wene anahwaréhga mó wehekáh mí ehwéhnuwana ¹⁵ owainawanka sensabé, Sísa aiq tagaríoge. Pora moq aiq tagaríoge. Itewe inseréhbo úwe. ¹⁶ Úwana owainawa wene arupipeq mío anínká seba ahkuagéna sene korósi moke subansuena subiqmaq subiqmarúwara korahq tabagu tabaguúwara se pehrákora méra nahupeq suera máhpeq pehbeheráhnue pokuwe.

¹⁷ Asiu kereq Káríki kereq peh moke Épésa suwahpeqte kéreqka mí ehweh irera áhtenuwe. Minayabe mí kegá itene Wahnah Sísa áwíq pankerera iwíáh iwíáh atowe. ¹⁸ Mí tanáhráq áhnte Sísa tagaríáh kéga sure sene ahbabáq sansa pahsuqme teríúwe. ¹⁹ Ahgora tagarío kega sene ahbabáq pukúwá mí mewera ómí wehukega tagarío taq íra paríowe. Segá mí írá parío pukúwá mí árahue kehramo éra sáhnsháhuwe. Sáhnshahera, Peh íregárita q 50 táhúséni (50,000) moné tahnsa pukúwá mí íra paríone iwíáhuwe. ²⁰ Púku íra parearónsabe Manikáne ehwehnka áhnte kene sirupipeq pówara sega págege anímá míúkera wene ehweh mitaq teri mahtaq terinuwana mí ehwehnká abae agúwe.

Épésa kegá Pora ehweho ehwéhne.

²¹ Anehe Poraga iwíáhéna, Másérónía marákórápéqkákáq Ákáía marákórápéqkákáq pokinie. Mibeq Sísa tagaríáh ké koragéna sótaikue Sarúsarama suwahpeq pokinie. Mibeq Sísa tagaríáh ké koragéna sótaikue Aroma suwahpeq pokinie iwíáhuwe. ²² We kéroya anité Tímótireq Érásátireq míóye. Poraga mí anité Másérónía marákórápéq eqmaq suena we Esia marákórápéq pehgáriq tanáhráq míowe.

²³ Mi tanáhráq áhnte kegá Sísansabé aiq pútare atónsabe mó kegá áhnte abíáhnsánéra ehwehuwe. ²⁴ Wehukení wenáwíq Témítíúsie. Wene arambehriwe káhpah tahnsa náneqtaté pehgáriq píkisah tahnsá náneq mira aruqarurúwe. Mi ke suwahpeqte kéné péhepehe maniká wenáwíq Átémísie. Témítíúsireq mó kereqka Átémísine píkisah tahnsá náneq miraera paiqme áhnte moné meyówe.

²⁵ Témítíúsiga moke mi arámbéhrí mirau ke momiwí aritowe. Wega sensabé, Itega maniká tahnsa náneq miraonsabé áhnte moné meweúne. ²⁶ Itega Porane sansá aiq tagarawéq wene ehweh aiq írátíáhwe. Wehukega mirao naneq íre aiq pútaq Manikáne tei teinire. Minayabe áhnte kegá itega mirao naneqsabé anetaníbo íwíáhowe. Íre peh morá Épésa suwahpeqte kégá áhnte Esia marákórápéqté kéreqka moq mira íwíáhuwe. ²⁷ Minayabe anotah íre kawerire. Itene arambehri íre kaweragíneho. Mó kegá itene maniká Átémísine nahnsabe, Peh abehq náneq nahne íwíáhiyeho. Esia marákórápéqté kéreq mah kehiná kéhínánseqka amahnága Átémísinsabé, Ano iní míáhne éra iwíáh iwíáh atáhwe. Poraga wene ehweh síwáhnorinsabé mó kegá Átémísinsabé íre iwíáh iwíáh atera peh anetaníbo íwíáhiyeho úwe.

²⁸ Úwara moke arambehriu kega mi ehwéh írótaq anotah abíáhnsánéra ehwehn-abauwe. Ehwehnabaéra, Átémísiwe Épésa suwahpeqte kéné maniká anotah iníne uwe. ²⁹ Minayabe mi kegá anotahtaq ehwehnéra kényéuwe. Téhraníté Másérónía marákórápéqté ánité sensíwíq Káiúsireq Árísátákirere. Poraga ahpeq nogutaq sega we kéroye. Kényéu kegá mi anité táhtoqme koti matábúrápéq abariuera mórítówe.

³⁰ Poraga, Íné wehuke momiwíorabeq pokinie úwara Sísá tagaríáh kégá ahqáho atówe. ³¹ Táhmaro Esia marákórápéqté wáhnáh kégá Porane iyahnabo anímári míówe. Sega mó anínsabé, Pora ehweh koreawo. Mahraue koreawe, Wehuke momiwíorabeq pokínehboq mitaq míáhno ato éra eqmarówana koreawuwe.

³² Momiwíurabeqte kégá áhnte ehwéhnéra íre peh morá íwíáhuwe. Mó kegá mó ehwéhnuwara mó kegá mó ehwéhnuwe. Áhnte kegá iwíáhéra, Aneqsabé momiwíuno uwe.

³³ Wehukení wenáwíq Árékásántae. Asiu kegá we pagunera, Irigue ehweh terio uwana wega ehwéh terinieéna ayahnka saiqnówe. ³⁴ Saiqnówara sega we tagéra, We Asiu aní míre éra ehwehnabauwe. Sega íre wahto tanáhráq téhtaré áhwáh moráráq ehwehnue mahraréra, Átémísi ite Épésa suwahpeqte kéné maniká anotah iní míre uwe.

³⁵ Mibeqté kúsíkúsíqká momiwíurabeqte kényábé ehweh saiqnaruwe. Saiqnaritena sensabé, Épésa suwahpeqte wého, áraho? Írátíáhro. Itene anotah maniká Átémísie. Itewe Épésa suwahpeqte kégá wensabé iwíáh iwíáh atona nahtápéq wahnah wahnahnúne. Wene íopeqte ébáh tahnsa píkisáh wahnah wahnahnúne. Minayabe ómi kehinánká aiq tagaríáh míno. ³⁶ Mó kegá péhenóne íre irarerahowe. Minayabe ahbabáriyehboq tabasíwe míáhro. ³⁷ Itega abariue mórítáh ánitégá Átémísiwe íre ahbabáratehye. Sega wensabé íre abehq éhwéh atehye.

³⁸ Témítíúsireq wene arambehrio kereqka ehweh kahnaraq sega koti orabeq koreri-uwara mitaq kamahni kegá ehweh aritagéhe. ³⁹ Itega mó ehwéh kahnaraq wahba kégá koti orabeq koreríero. Sega iwíáhue teigéhe. ⁴⁰ Anotah wahnáh kégá itensabé, Ibora aneqsabé tobého kasenirataq itega aneq ehwéh terianéhnkono? Írakaumo. Ite ehweh íre kéhre. ⁴¹ Minayabe pehwehrue pokéwáhiro éna kúsíkúsíqka se kaqsuowe.

20

Poraga Másérónía marákórápéq pokú ehwehne.

¹ Momiwíurabeqte éhwéh parabagútaq Poraga Sísá tagaríáh ké síáhrabéna, Ínéba sero úwara suwe. Suwana sirupipeq kaweq iwíáh aritanieéna Poraga ehweh teriwe.

Teriena mehweh aritena mitaq suena Másérónía marákórápéq pokúwe. ² Poraga Másérónía marákórápéq pokue mó mapéq mó mapérue Sísa tagariáh kégá págegeue kéranéhe íwiáhigeheéna ehweh teriuwe. Teriena Másérónía marákórápéq suena Káríki marákórápéq pokúwe. ³ Káríki marákórápéq kiena apahtáro ío mitaq ména sípi kéwewena Síria marákórápéq pokinaútaq Asiu kegá, Pora suboneheqmúne uwe. Uwana Poraga mó íwiáhéna, Másérónía marákórápéq kouwekinie úwe.

⁴ Másérónía marákórápéq kouwekinie úwara mó kegá, Are kéranéhe íwiáhuwe. Pírúsine ahninkáwá Péría suwahpeqte ánínéna wenáwíq Sópátae. Tésárónáika suwahpeqte ánité sensíwíq Árisátákireq Sékúntareq míóye. Tébi suwahpeqte áni wenáwíq Káiúsi miéhre. Esia marákórápéqte ánité sensíwíq Tíkúsireq Tárópímareq míóye. Moke mi kereq Tímótireqka ⁵ Tóása suwahpeq pokue mitaq itensabé íwénunuwe. ⁶ Íre muoráhi paretí né tanahráq parabagútaq íné Árukareq Porareqka Pírípái suwahpeq sueta sípi kéweweta pokowaye. Ítaréitaréráq sípiipéq méta moberíáhtáq Tóása suwahpeq íwénunuwebá sewaye. Seba séta abapete téhtaréráq mitaq míahwaye.

Pukú mahbí oga úkú ehwehne.

⁷ Mó wikí ebeqte wéhékáh itega táhutahuq keqme moráráq naneheéq momiwíue míahwane. Mi tanáhráq Poraga ehweh teriuwe. Ahbiah pokinie íwiáhéna inokáhnabubu wene ehweh íre parabarusa peh irarúwe. ⁸ Abobóráhpeqte náhúpéq momiwíue míahwanana áhnte aráhmúgá mitaq téhrówe. ⁹ Peh morá máhbí wenáwíq Íyútíkæ. Wega abobóráhpeqte náh áwáhnkúráq tútuue míowe. Poraga íre wahto ehwéh teriu púana mi mahbí sugekúwe. Sugekú púana máhpeq inahnsuwara tueyokue tagowe. Tagéra tuiariatómé putiowe.

¹⁰ Putiowana Poraga moq tueyokue tagéna tutaebewe mi mahbí saiqnawe káhkoue míoye. Poraga mío keyabé, Íre ibisahro. We amahnága oga miéhre úwe. ¹¹ Poraga tuekue kiutaq itega táhutahuq keqme moráráq nahwane. Poraga áhnte mó ehwéh teriena tuekutaq ahbiahipeq mitaq suena pokúwe. ¹² Oga úkú mahbíné awahrahga we meqmera awaho ani mío púara sirupipeq eyoyóera sene nahtapeq pokuwe.

Poraga Tóása suwahpeq suena Mírétúsi suwahpeq pokú ehwehne.

¹³ Poraga pokinaútaq itensabé, Ásósa suwahpeq íwénuninauge éna iuwena ahtapeq pokúwe. Pokúwaq itega sípi kéweweq Ásósa suwahpeq Pora sípiipéq koweraneheéq pokowane. ¹⁴ Itega Ásósa suwahpeq Porareq piehgiowánaraq sípi kéweweq Mítíríni suwahpeq pokowane. ¹⁵ Itega mitaq sueq sípi kéweweq mó wehekáh Kíósa suwahpeq marakó kowaq kótaikowane. Mó wehekáh Sámósa suwahpeq sewane. Mitaq sueq mó wehekáh Mírétúsi suwahpeq sewane.

¹⁶ Asiu kené siahreraq ko tanahráq áwíq Péntíkósie. Poraga íwiáhéna, Péntíkósi tanahráq íné Sarúsarama suwahpeq méyabe nuwahbehre. Minayabe amahnága Esia marákórápéq suena sípi kéwewena apubúue Sarúsarama suwahpeq pokinieéna Épésa suwahpeq íre kowíanauge. Peh kótaikinie íwiáhúwe.

Épésa suwahpeqte keyábé iroto arito ehwehne.

¹⁷ Poraga Mírétúsi suwahpeq míotaq Épésa suwahpeq Sísa tagariáh ábóawáh wéh kiwerirankeheéna eqmarowe. ¹⁸ Épésa suwahpeqte Sísa tagariáh ábóawáh wéhwe Poraba sutaq wega sensabé mahraréna, Íné Esia marákórápéq téh surautaqqákákáq amahnágaákáq itereq mía míaugaq néne sánsá tagariáhwe.

¹⁹ Anotah aní méyabe nuwahriarairana peh Manikáne arambehriéyabe nuwahbarairana mira aruqaruruge. Ite tagariáhmé Asiu kegá áhntetaq moraénue níwíoqnarutowana áhnte tanáhráq ibisarauge. ²⁰ Wehuke momiwíurotaqqákákáq mó natáq mó natárue ite séhréhorahi ehwéh pahsuqme tei teinurauge. ²¹ Asiu kereq

Kárika kereqsabé, Itene ahbabáq sansa sueq Manikánsabe áhraboro. Itene Wahnah Sísa Karáhénsabe aiq pútare atáhro tei teinuraugaq tagariáhwe úwe.

²² Poraga mó mahraréna, Manikáne Awanka pokúno aintaráinsabé íné amahnága Sarúsarama suwahpeq pokinie. Mitaq sega nubiq suaneherabowamo. Árahoneherabowapómo. Íné íre tagarióge. ²³ Peh morá íné niahtebome Sarúsarama suwahpeqte kégá níwioqnéra karábúsiipéq móintagéhe. Mó mapéq mó mapérué séyéurautaq Manikáne Awanka mó ke iwíáh aritowara mira éhwéh teni teninowe.

²⁴ Segá nubiq súéhansabé íre áhreuge. Minayabe anetaníbo. Itene Wahnah Sísa Karáhéga teniátái arámbéhrí parabarueyabe nuwahbehre. Manikánka ite séhréh aitena kaweraitéh éhwéh teri terinéyabe nuwahbehre úwe.

²⁵ Poraga mó mahraréna, Manikánka wahnahni ehwhéh ite míáhrabeq tei teinurauge. Íné tagariómé amahnága pokonaraq mókake íné mó íre tagagehe. ²⁶ Ibora pahsuqme teiníboq írátíáhro. Iraipéq pokira kégá ínénsabe íre abiahnsa aintahráhowe. ²⁷ Íné íre túbáh agia Manikáne sansá moke pahsuqme íwáhnorurau puara íre abiahnsa aintahráhowe.

²⁸ Manikáne Awanka ite omaq itena, Wahnahnúno aítaráire. Wahnahnúno aítarái puaq sipisípiq wahnáhnká wene kamarí wahnahninserah itega moke Sísa tagariáh ké moq kawerue wahnahnarítáhro. Kawerue wahnahnariteq Sísa mi kené ahbabáqsabe wene korahqtaté paqmataire íwíáhoró.

²⁹ Sípane sánsá íre tábúsoqme miraéra peh mó sansá miraigeheéra íné pokona tanáhráq mó kégá séra péhe éhwéh íwáhnorigehe. Úrinsi iánká sipisípiq subínserah sega ite morábí méra íre kaweraitagéhe. ³⁰ Sísa tagariáh kégá wehukene sánsá miraigeheéra ite míáhrabeqte kégá moq péhe éhwéh íwáhnorigehe. ³¹ Minayabe íwéh panatágínaq uqmatíáhro. Apahtáro ópéq wéhékáhnkakaq inokáhpeqkakáq itensabé nirutaboirána kawerue íwáhno aruqaruruge. Minayabe iahreraq matíáhro úwe.

³² Poraga mó mahraréna, Manikánka séhréh aitéh éhwéh anotah pagégé éhwéhne. Mi ehwhéh íréhrataq itega kaweqtaq míahrahowe. Mi ehwhéh íréhrataq itega kaweqtaq méq oga mía míaira kereq moráráq míagehe. Minayabe Manikáne ehweh kawerue ireq wene sánsá miraoro.

³³ Iteba míarau tanáhráq mó aniné korósiakáq móneakáqsabé íre nirutaboírurauge. ³⁴ Ínéreq séhréh aintáh kéreq táhutahuroneheéna ínénéga arambehriurauge. Minayabe tagariáhwe. ³⁵ Itega mareqmarero ke séhréh aritaneheéq kawerue arambehrioro. Ínéga aiq mira aruqarurunserah arambehrioro. Itene Wahnah Sísa mahraréna, Mó anínká are náwí tánáhráq are iwíáh íwíáhóne. Arega mó aní náwena tanáhráq anotah iwíáh íwíáhóne uraire. Mi ehwhéhsabé iahreraq matíáhro úwe.

³⁶ Poraga mi ehwhéh aiq teriutaq wereq abowah wehreqka sirehunseraráq méra púrueruwe. ³⁷ Púreq ehwhéh parabagútaq sega Pora káhkoue mehwehéra ibisowe. ³⁸ Poraga, Mókake íné mó íre tagagehe únsabe sirutaboírera ibiséra we sípiipéq meqmera móauwera kowekuwe.

21

Porareh Sarúsarama suwahpeq poku ehwhéhne.

¹ Itega Épésá suwahpeqte ábóáwáh wéh sueq sípi kéweweq obaríqme kure Kósa marákórápéq pokowane. Mó wehekáh itega Árórésa marákórápéq kéq mitaq sueq Pátára suwahpeq pokowane. ² Mitaq séq Pónísía marákórápéq pokína sipí kabarue tagéq mi sipí kéweweq pokowane.

³ Sáipára marákórápéq ábóraq kowanaraq tagéq marakó ayehrápéq kótaikowane. Kótaikéq Síria marákórápéq tagéq Táiya suwahpeq korahowane. Mó kégá sípiipéqte ménsáméhsá mewe marakóipeq sáharótaq ⁴ itega Táiya suwahpeqte Sísa tagariáh kébá

kowíahwane. Kowéq abapete téhtaré wéhékáh seba kowíahwane. Seba míahwanaraq Manikáne Awanka se iwíáh aritowara sega Pora teawera, Wehukega are subiq súéhboq Sarúsarama suwahpeq pokineho uwe.

⁵ Mi tanáhráq parabagútaq itega pokonehe íwíáhéq kaegaeowanarabeq suahwáne. Suahwánaraq moke mibeqté kéreq sene káironanínseqka meiqmera ahnansahrapeq méiúwówe. ⁶ Itega arahwéraq irehunseráráq méq púreréq iriwe mehwehowane. Mehweh ariteq sípiipéq kiasagowanara tagéra sene nahtapeq seuwekuwe.

Ágábúsaga Sésaría suwahpeq Pora ehweh teawuwe.

⁷ Itega Táíya suwahpeq sueq sípi kéweweq pokue Tórémési suwahpeq pokowane. Mibeqté Sísá tagariáh kéreq mehwehéq peh morá wéhékáh seba kowíahwane. ⁸ Mó wehekáh itega mitaq sueq Sésaría suwahpeq pokowane. Mitaq Pírípine nahtapeq kaegaeowane. Eqmaro kega abapete téhtaré wéhúké omaq sitótaq Pírípi omaq atówe.* Pírípi Sísá éhweh teri terinu aní míowe. ⁹ Wene ayahunkawaréh itaréitaré itaq ahrárigáú míowe. Manikáne Awanka iwíáh aritowara se wene ehweh iraru ahrárigáú míowe.

¹⁰ Itega Sésaría suwahpeq kaegaeowanaraq táhmaro wehekáh parabagútaq wehukení wenáwíq Ágábúsaga Súría marákórápéqté tuwe. Manikáne Awanka iwíáh atowana wega wene ehweh irarerahúwe. ¹¹ Wega iteba séna Porane áréti pugeqme mewena minarate wewene aigará ayahnkara táhru táhruúwe. Táhru táhruéna mahraréna, Ínéga táhru táhruunserah Sarúsarama suwahpeqte Asiu kegá mah aréti abo moq táhru táhruigehe. Táhru táhruera nahnso kebá móatagéhe. Mah ehwéhmé Manikáne Awanka aiq irarire úwe.

¹² Mi ehwéh irahwánaraq itereq mitaq míó kereqka Poransabé, Sarúsarama suwahpeq ire pokúno éq saiqnahwane. ¹³ Saiqnahwanana Poraga itensabé, Nirupipeq umehínehboq aneqsabé saiqnéq ibisaho? Karábúsiyabé íre áhreuge. Itene Wahnah Sísane arambehri miraunsabé Sarúsarama suwahpeq nubiq suaneherabowapómo. Anetaníbo úwe. ¹⁴ Anetaníbo úwaq wega itene ehweh íre ironsabe túbáh agéq, Maniká awabeh sansá mirainkehe ewane.

Poraga Sarúsarama suwahpeq pokú ehwehne.

¹⁵ Mi tanáhráq parabagúwaq ménsámehnsá sokahueq Sarúsarama suwahpeq pokowane. ¹⁶ Sésaría suwahpeqte Sísá tagariáh ké táhmaro kegá ite kie irówe. Wehukení wenáwíq Násónie. We Sáipára marákórápéqté ánínéna íre wahto tanáhráq Sísá tagariowe. Kie iró kega Násónine nahtapeq kaigeheéra móítowe.

¹⁷ Itega Sarúsarama suwahpeq kowanaraq mibeqté Sísá tagariáh kegá sirupipeq eyoyóera mehweh aitówe. ¹⁸ Mó wehekáh Porareq itereqka Sémísiba pokowanara ómi Sísá tagariáh ábóawáh wéh míowe. ¹⁹ Poraga sereq mehwehéna Sísá éhweh nahnso ke moke teriunsabe Manikánka miráú arámbéhrí sáhnsahwe teriuwe.

Aboawah wehwárinká Poransabé, Manikánsabe iwíáh íwíáho nahtápéq pokúno ato ehwehne.

²⁰ Poraga miráú arámbéhrí sáhnsahwe teriuwara aboawah wehgá írótaq Manikánsabe iwíáh íwíáh atera we anotah aní mire íwíáhuwe. Segá Poransabé, Iteribáq móne. Áhnte, peh íregáritaq Asiu kegá Sísansabé aiq pútare atáhwe. Segá Mósísiga sehgióro ú ehwehnsabé iwíáh íwíáh atáhwe. ²¹ Wene ehweh iwíáh íwíáh atáhwara arega miraurona sansámé mó kegá se péhepehe ehwéh teriátówara aiq írátówe.

Mi pehe éhwéh mahraréra, Arega nahnso ke míahrabeqte Asiu keyábé, Mósísiga sehgióro ú ehwehnsabé anetaníbo. Itene aniné áú amurúráhro ú sansánkákáq mó Asiu kené sánsánkákáq íre miraoro teri terinire ewe. ²² Itega tagarionawe arega aiq sire u ehwéh Asiu kegá iraneherawoe. Minayabe amahnága aneronehknono?

* **21:8:** Pírípinsabé éhwéhmé Eqmaro 6.1-5, 8.5-6,26,40 tagáhnno.

²³ Aneronehnkono éra sega mó mahraréra, Asiu kega túbáh agigehboq itega teawéna ehwéh miraúno. Mahbeqté itaréitaré wéhúkégá Manikánsabe, Itene omasa éhwéh miraoneheqmúne teawéwe. ²⁴ Arereq mósosugéhboq mi anímárí meriqme Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq mórito. Titironeherau ka paqmaro. Anehe sene siyahra káúqsugéhe. Mirairataq ómi kegá tagarianeheéra Mósísiga sehgióro ú ehweh anteruah-nayabé íre aiq pútare atagéhe. Peh Mósísine ehweh kawerue sehgióne iwíáhigehe uwe.

²⁵ Sísa tagariáh abóawáh wéhgá mó mahraréra, Sísansabé aiq pútare atáh náhnsó ké páhsi iwíáhue sehiranue siátóne. Mi pahsigá mahraréna, Péhepehe manikánsabé iwíáh iwíáhoneheéra titirirataq náira naneq íre nahro. Korahq íre nahro. Wehukénká awio páríki náneq ka íre nahro. Mó kené ahrewe ahriawe wehwe mahbiwe íre abarioro íre.

Peh miraué iwíáhue sehiranue teriátáúne uwe.

²⁶ Uwana Poraga kowe éna omasa éhwéh miraoneheqmúne u animárí móritowe. Mó wehekáh wereq sereqka sosúo sansa áhwára Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq kibekuwe. Sosúo sansa parabagína tanáhráq mibeq mahbeq arítáh ké terieneheéra kibekuwe. Teriera, Mi tanáhráq parabagínaraq itega Manikánsabe iwíáh iwíáh ateq titironehe uwe.

Asiu kegá Pora saiqnarúo ehwehne.

²⁷ Sosúo sansamé abapete téhtaré wéhékáh parabaginaútaq Esia marákórápéqté Asiu kegá Pora tagowe. We Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq míowara tagéra abiahsanuwe. Sega Pora táhtoqme ²⁸ nahtapeq mío kega ehwehnabaéra mahraréra, Ísara keo, séhréh aítáthro. Mah anínká ómi mah kehiná kéhínánsabé ite Asiu ke íre kaweq ke wóe síwáhnoréna Mósísiga sehgióro ú ehweh anterúáthro ue síwáhnorire. Mah nahnsabé anetaníbo ue síwáhnorire. Wega mó ahbabáritéhmé Káríki ke Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq móarítéhre. Móarítéh púana wega mah kawéq náhnsabé íre kaweratéhre uwe.

²⁹ Épésa suwahpeqte áni wenáwíq Tárópímae. Menah Asiu kegá wereq Porareq Sarúsarama suwahpeqte áhtápéq nogúyataq tagowe. Mitaq tagonsabe sega péhe iwíáhéra, Poraga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq nahnsó aní meqme surainsabe órira mire uwe. Meqme móátáráire ume péhe éhwéhne.

³⁰ Minayabe ehwehnabaéra ómiga abiahsanéra pehbeheráh seyeue sorupera Pora Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéqté táhtoqme abariuera máhpeq márunatera on-sawári paiqsúowe.

Aroma sontiá kegá Pora táhtoró ehwehne.

³¹ Sega Pora suboneherautaq Aroma sontiá kéné anotah wahnáhnká ómi Sarúsarama suwahpeqte kegá aiq tobehowe u irowe. ³² Irena wega apubúue sóntiá keákáq sene wahnah animárinkákáq meriqmena pehbeheráh túwe. Túwara Pora subu kegá mi ke tagéra túbáh aguwe.

³³ Sóntiá kené wahnahnka Poraba tuena táhtoqme téhtaré séniráté táhraráthro úwe. Táhraráthro éna, We insebo? Aneq ahbábáriro kasenúwe. ³⁴ Kasenúwara áhnte kegá mío púara ehwehnabaéra mó kegá mó ehwéhnuwara mó kegá mó ehwéhnuwe. Áhnte ehwéhnu puara wega íre kawerue irahráhuúsabe sóntiá keyábé, Ite kaegaeo nahupéq móátáthro úwe.

³⁵⁻³⁶ Kaegaeo nahupéq kibekoneherautaq se kéro kega paentáwe kéra ehwehnabaéra, Subiq súáthro. Subiq súáthro uwe. Subiq súáthro unsabe Pora subiyehoéra sóntiá kegá we sawiwera nogúwe.

Poraga Asiu ke we ehweh teriu ehwehne.

³⁷ Sega we nahupeq móataneherautaq Poraga Káríki ehwéhtáq sóntiá kené wahnahnsabé, Ehweh teawinínkono kasenúwe. Kasenúwana mi anínká éhnehéna, Are Káríki

ehwéhmé aiq írátíahne éna, ³⁸ Menah peh morá Ísípi marákórápéqté ánínká kámáhni ke ebehinkeheéna áhnte ke 400 subiq suahráho ke meriqmena uworapeq pokuraire. Íné íwíáhume, Arewe we wone íwíáhuge úwe.

³⁹ Úwana Poraga, Íné Asiu aní múge. Íné Sírísía marákórápéq Tahsa suwahpeqte aní múge. Tahsa suwahpeq áhnte nahnsó ké míáhwe. Íné mahta q míáh ké ehweh terinie úwe. ⁴⁰ Úwana, Terio únsabe Poraga awahsahniataq méwotate irigéna míó kega ehiansá agigeheéna ayahnkaratáté saiqnówe. Saiqnówara túbáh aguwana Poraga Asiu kené ehwehta q mahraréna,

22

¹ Náníbáqmari móe. Nániboreh wóe. Nánuwahraho, néne ehweh íráhro. Íné íre ahbabáq anine ue iahtebagehboq néne ehweh íráhro úwe. ² Wega Asiu kené ehweh irarúwara irera ehiansá aguwe.

Ehiansá aguwana Poraga mahraréna, ³ Íné Asiu aní múge. Náinoga Sírísía marákórápéq Tahsa suwahpeq maqinténa Sarúsarama suwahpeq méintowana mahta q anonúkowae. Anotah síwáhnori aní Kámáriaga iteriborehne sansá irankeheéna kawerue níwáhnoruraire. Iborá itega Manikáne arambehri mira onserah ínéga moq mira aruqarururaige.

⁴ Menah ínéga Sísansabé aiq pútare atáh ké pukigeheéna síwíoqnaraige. Weh ahre táhtoqme táhru táhruena karábúsiipéq mórítaráuge. ⁵ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnseq abowah wehreqka minayabe tagéra teieráhowe. Sega Támákása suwahpeqte Asiu ke páhsi sinkeheéra sehiranue níátówe. Íné Támákása suwahpeq pokuraige. Mibeqté Sísá tagariáh ké táhru táhruue Sarúsarama suwahpeq mórítanieéna pokuraige. Se kamah arinie íwíáhuraige úwe.

*Poraga íópeqté téhreh naneq tagónsabe teriu ehwehne.
(Eqmaro 9.3-19, 26.12-18)*

⁶ Poraga mó mahraréna, Íné ahtapeq pokue Támákása suwahpeq kinauraige. Kin-auraugana wéhékáhnabubu íné kuraurabeq apubúue íópeqté anotahta q téhraguraire. ⁷ Téhragurairana marakóipeq márunsurahéna ehweh írátáuge. Mi ehwéhnká mahraréna, Sorao, Sorao, aneqsabé níwíoqnahno uraire.

⁸ Urairana ínéga, Anotah aníno, are insebo uraige. Uraugana wega ínénsabe, Íné Sísá Néhsara suwahpeqte aní arega níwíoqnáhna aní múge uraire. ⁹ Íné sénító kegá téhragurai tagéra peh teniátái ehwéh íre írátówe.

¹⁰ Ínéga, Néne Wahnahno, anerininkono kasenuraige. Kasenuraugana wega ínénsabe, Irigue Támákása suwahpeq pokúno. Mitaq arega moke miraina arámbéhrí teawinie uraire. ¹¹ Anotah téhrrainsabé íné íre tagahrahuraige. Íre tagahrahurau puara íné sénító kegá niyahta q ahmboqmera Támákása suwahpeq móíntarówe úwe.

¹² Poraga mó mahraréna, Mibeqté aní wenáwíq Anáníásie. We Mósísiga sehgióro ú ehweh kawerue írátái aníne. Moke wenawahrah Asiu kegá, We aiq kaweq aníne íwíáhuwe. ¹³ Anáníásiga ínéba séna iriwe ména ínénsabe, Sorao, náníbáq móne. Arega tagahrahóne urairana niura apubúue kaweragurairana we tagaraige.

¹⁴ We tagaraugana wega ínénsabe, Itene igaqnaréhne Manikánka wene sánsá ahte-bankeheéna are omaq atéhre. Wene kaweq ahnínkáwá tagé wene ehweh irankeheéna are omaq atéhre. ¹⁵ Arega wene ehweh ómi kehinánsabé terinkéhe. Arega tagé írátóna ehwéh terinkéhe. ¹⁶ Amahnága túbáh aginehboq iriwe mé wání meyo. Arene ahbabáq kaqauwankéhboq Sísansabé áhrabúno uraire úwe.

Manikánka Poransabé, Nahnsó ke néne ehweh korerio ú ehwehne.

¹⁷ Poraga mó mahraréna, Íné Sarúsarama suwahpeq seuwekurauge. Mibeqté Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq púrerurautaq néniwanka ¹⁸ Sísa tagarauge. Tagaraugana wega ínénsabe, Mahtaqté kégá arene ehweh íre aiq pútare atéhra puah Sarúsarama suwahpeq apubúue sue móbeq pokúno uraire.

¹⁹ Urairana ínéga wensabé, Néne Wahnahno, Asiu kené momiwí nahmáritápéq arensabé aiq pútare atáro ke subiqme karábúsiipéq sítaráuge. Minayabe mahtaqté kégá tagaríáhwe. ²⁰ Sítíbéni arene ehweh teriátái anímé Asiu kegá ebahnsatate subitótaq ínéga wahtotaq iriwe ména we pukime aiq kawerire éna subitó kené káhq ambántámáritáq wahnahnurauge teawátáuge. ²¹ Teawátáugana wega ínénsabe, Nahnsó suwahpeq íre wahto marákórápéq eqmaraníe. Arega nahnsó ke néne ehweh korerinkéhboq pokúno teniátáire úwe.

Aroma wahnáh ánínká Poransabé kasenú ehwehne.

²² Poraga teriu ehwéh sega kawerue írówe. Írówana Poraga nahnsó keyábé irarútaq sega ehwehnabaéra mahraréna, We oga miéhmé anotah íre kawerire. Subiq súáhro uwe. ²³ Porane ehweh íre suwahbó púara sega ehwehnabaéra sene ambantamarí ugurue tuperúpeéra tanahuqkakaq mewe tuperúpeuwe.

²⁴ Sega mirauwana sóntía kené wahnahnka, Mi aní nahupeq móátáhro úwe. Móátáhro éna, Asiu kegá aneqsabé abiahnsanéra áhnte ehwéhnoo iwíáhúwe. Iwíáhéna, Teninkéhboq mah aní áréti sahtáté subóro aritowe. ²⁵ Sega we subiqmaraneheéra wene aiayah táhru táhruuwana Poraga weba wahtotaq iriwe mío wahnáh ánínsábé, Íné Aroma aní múge. Aneqsabé ehweh íre aintasa pehipi nuboneheo? Mi sansá aiq mirao sansánoo úwe.

²⁶ Úwana kíápéténiga irotaq anotah wahnáh ánípá pokue wensabé, Itega suboneheú aní Aroma aní miéhnsábé anerinibo úwe. ²⁷ Úwana wega Poraba séna wensabé, Are Aroma anípo? Tenio úwana, Kowe úwe. ²⁸ Kowe úwana anotah wahnáh ánínká wensabé, Íné áhnte moné paiqmataunsabé Aroma aní úkurauge úwe. Úwana Poraga wensabé, Náinoga maqintotaq Aroma aní maqintowe úwe.

²⁹ Úwara Pora suboneherau kegá irera apubúue auwera peh tagowe. Anotah wahnáh ánínká iwíáhéna, Mah aní Aroma aní miéhrana táhru táhruéwómé íre kaweruge. Íre kaweruge éna wega moq áhreúwe.

Poraga momiwíurío ke teriu ehwehne.

³⁰ Áhreéna arupipeq iwíáhéna, Asiu kegá aneqsabébópoq we ehweh atáhwe. Iraníe iwíáhéna mó wehekáh wega, Pora táhrró nahgáq pugeq áúwáhro aritena, Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq mó kaunsírí kéreqsabé, Momiwíoro aritowe. Momiwíoro aritena, Pora meqme momiwíurabeq móátáhro aritowe.

23

¹ Poraga kaunsírí ke ebitáwéna mahraréna, Nánuwahraho, Manikánka nirupipeq tagaríéhre. Menahnkákákq amahnágaákákq kaweqtaq mía míauge úwe. ² Peh morá wahnáh aní Ánáníásiga Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh ké wahnahnúwe. Wega Poraba iriwe mío keyabé, Wene áwéh suranóro aritowe. ³ Aritowana Poraga wensabé, Awisúitagi wirá áwánká taberábe pentí abaq maráhwará awisúitagi awánká íre tagahrahowe. Mina inserah are kaweq ambántá úbíq miahnawe arene arupipeq peh awisúitagi wirá áwánká tahnsane. Arega íné áwéh suranóro aritahnaga Manikánka are mina tahnsaninkehe. Arega mitaq tútuue Mósísiga sehgióro ú ehweh iwíáhé ehweh aintahne. Minayabe aneqsabé níwéh suranóro aritahno? Miraónaga Mósísine ehweh aiq anteruahne úwe.

⁴ Úwara Poraba iriwe míó kega wensabé, Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitáh kéné wahnahnsabé aneqsabé ehweh atahno uwe. ⁵ Uwana Poraga sensabé, Manikáne ehwehnka mahraréna, Itene wahnahnsabé abehq éhwéh atéhneho ire. *(Kisim Bek 22.28)*

We Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitáh kéné wahnah tagaríótáq tahirímé mi ehwéh íre iraru irino úwe.

⁶ Kaunsíri kewé mó akáhtáq Sáyúsi ke míówara mó akáhtáq Péhrasi ke míówe. Minayabe Poraga se tagéna iwíáhue momiwíuriórabeqte keyábé anotahtaq mahraréna, Nánuwahraho, íné Péhrasi aní múge. Nániboreh Péhrasi kené sánsá mirau ke míówe. Manikáne omasa éhwéhnsabé aiq pútare atena wega mókake pusa ké oganúq sitankéhe iraruraunsabé ehweh aintáhwe úwe.

⁷ Péhrasi kegá mó iwíáhuwara Sáyúsi kegá mó iwíáhuwe. Íre morá iwíáhunsabé seye ehwehuwe. ⁸ Péhrasi kegá iwíáhéra, Mókake Manikánka pusa ké oganúq sitankéhe. Sega íópeqté kéreq Maniká míéhrabeqte kéreqsabé aiq pútaq miáhwe iwíáhuwe. Sáyúsi kegá minayabe íre aiq pútare arítówe. Sega iwíáhéra, Manikánka pusa ké íre oganúq sitanawire iwíáhuwe. Minayabe se mó iwíáh mó iwíáhu puara seye ehwehuwe.

⁹ Anotah ehwéhutaq táhmaro Péhrasi sansá síwáhnoro kegá iriwe méra mahraréra, Itega iwíáhúnawe mah anímé íre ahababáq anine. Íópeqté ké, Maniká míéhrabeqte kegá ehweh teawátówapómo. Itewe íre tagariahrahúne uwe. ¹⁰ Unsabe seye áhnte ehwéhnaunsabe sóntía kené wahnahnka, Asiu kegá Pora abariwe subíyeho iwíáhéna, Sóntía keyábé, Mi aní tutáhtoqme sabiwe meqmeq itega kaegaeorabeq móátáthro aritowe.

¹¹ Mó penórábéq Sísaga Poraba sebatawe ména wensabé, Íre áhreúno. Íné éhweh arega Sarúsarama suwahpeq teriátónanserah mókake Aroma suwahpeq moq terinkéhe úwe.

Asiu kegá, Pora subiq suaneheqmúne u ehwéhne.

¹² Mó wehekáh Asiu kegá sío síóéra moráénéra, Manikánka tagaríéhre. Wánínkakaq táhutahuqkakáq pehipi íre naneheqmúne. Ebeq Pora subiq sueq anehe táhutahuq nanehe uwe. ¹³ Áhnte weh 40 wehgá mirau sío síóéra moráénue iwíáhuwe.

¹⁴ Sega Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené abowah wehreqpa pokue sensabé teriera, Manikánka tagaríéhre. Itega wánínkakaq táhutahuqkakáq pehipi íre naneheqmúne. Ebeq Pora subiq sueq anehe táhutahuq nanehe. ¹⁵ Minayabe itereq mó kaunsíri kéreqka sóntía kené wahnahnsabé péhe éhwéh mahrarero. Mahraréq, Itega Pora éhweh tábúsoqme iranéhboq iteba meqme súno ero. Itega ahtapeq wahnahnurawéq wega sinaraq suboneheqmúne uwe.

¹⁶ Uwana Porane anahnowáné ahninkáwágá mina mehwaró ehweh irowe. Irena sóntía kegá kaegaeurabeq kibekue Pora teawuwe. ¹⁷ Teawuwana Poraga kíápéténinsabé áhrabéna mahraréna, Mah mahbíga arene wahnah aní ehweh teawinkéhboq meqme móato úwe. ¹⁸ Úwana wega meqmena anotah wahnáhpá móatena wensabé mahraréna, Mah mahbíga ehweh teawinkeheéna meqmena suge. Karábúsiipeqté aní wenáwíq Poraga níáhrabue we meqme areba móato teníre úwe.

¹⁹ Úwana anotah wahnáh ánínká mahbine ayahtaq panantáwe meqmena kopípéq mógasenúwe. Kasenéna, Aneq éhwéh teniníbo úwana ²⁰ mahbiga wensabé, Asiu kegá moráénéwáhwe. Sega arensabé, Ahbiah Porawe kaunsíri kebá meqme súno teawigéhe. Pora éhweh tábúsoqme iranéhboq iteba meqme súno teawigéhe. ²¹ Minayabe aiq pútare arítéhnehboq 40 kegá mehwatíáhwe. Sega aiq mahraréra, Manikánka tagaríéhre. Itega wánínkakaq táhutahuqkakáq pehipi íre naneheqmúne. Ebeq Pora subiq sueq anehe táhutahuq nanehe ewe. Sega amahnága sokah sokahue miáhwe. Peh arene ehwehnsabé áwénunowe úwe.

²² Úwana anotah wahnáhnká mi mahbíyábé, Arega tenienawe mó ke teríneho. Pehwehrue pokéwahnó éna eqmaq auwowe.

Pora kámáhni wahnáh ání wenáwíq Péríkiba móato u ehwehne.

²³Eqmaq auwena téhtaré kíápéténi síáhrabúwe. Síáhrabéna sensabé, Inokáhpeq wehuke sugé tanahráq Pora Sésaría suwahpeq meqmeta móátáhta. Áhnte sontiá ké 200 sontiá kéreq 70 oségá káhkókóawíáh sóntiá kéreq mó áhnte 200 sehsabekara matiáh sóntiá kéreq sokah sokah arítáhta. ²⁴Pora moq óseraq tútuue míahnaraq anotah wahnáh ání Péríkiba kawerue meqmeta móátáhta úwe.

²⁵Móátáhta éna Péríkine páhsi sehiranue mahraréna,

²⁶Péríkio, are anotah kawéq wahnáh ání móne. Íné Káróríusa uge. Mó niwíqmé Árisiása uge. Néne páhsi sáhnshawe tagáhno. ²⁷Asiu kegá mah aní táhtoqme subitótaq we Aroma aníne urairana írátáuge. Írátáútaq ínereq sóntiá kereqka pehbeheráh tueq tumetáune.* ²⁸Wega aneq ahbabárirapómo éna iraníeéna sene kaunsíri kebá móátaráuge. ²⁹Sega seyene sánsánsabé ehweh atówana wega íre anotah ahbabárire. Mi ahbabáqmé íre suboráhi ahbabáq míre. Íre karábúsiipéq móatahráhi ahbabáq míre.

³⁰Asiu kegá mah aní suboneheqmúne uro irena apubúue areba eqmaq áúwóge. Wensabé ehweh atáh keyábé areba pokue mi ehwéh koreawéro atóge úwe.

Páhsiipéqté éhwéhnká aiq irarúwe.

³¹Sene wahnahnka teriunserah sóntiá kegá Pora meqmera inokáhpeq Ántípáti suwahpeq móátówe. ³²Mó wehekáh óseakáq kegá Pora meqmera Sésaría suwahpeq pokuwe. Pokuwara mó sontiá kegá sene nahtapeq tuekuwe. ³³Tuekuwara óseakáq sóntiá kegá pokue Sésaría suwahpeq kéra anotah wahnáh ání Péríkiba Pora móatera páhsiakáq móátówe.

³⁴Móátówana wega páhsi sáhnshahena Poransabé, Are eheqte ánipo kasenúwana, Íné Sírísia marákórápéqté ání múge úwe. ³⁵Úwana, Arensabé ehweh atéhra ke túírataq arene ehweh iraníe úwe. Wega sóntiá keyábé, Érótime anotah nahtápéq ateq mitaq wahnahnoro aritowe.

24

Asiu kegá Pora ehweh ató ehwehne.

¹Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnah wenáwíq Ánáníásie. Moberiáh wéhékáh parabagútaq wereq táhmaro Asiu kené aboawah wehreqka peh morá págegeue ehweh aritahráhi aní wenáwíq Tétúra meqmera túwe. Segá Aroma kené anotah kámáhni ání Péríki Pora éhweh teawanehe úwe.

²Péríkiga, Pora meqmeq sero úwara meqmera móátówe. Móátówana Tétúraga mahraréna, Péríkio, are anotah kawéq wahnáh ání móne. Arega wahnahnónayabé ite Asiu ke pehwehrue mía míarahúne. Arega kawerue iwíáhónawe séhréh aitaníe é itene marakó kaweritahne. ³Minayabe itega iwíáh iwíáh ateq kaweróne atone úwe.

⁴Tétúraga mó mahraréna, Áhnte ehwéh íre irarinie. Pehgáriq ehwéh teawiníboq iro. ⁵Ite iwíáhúnawe mah anímé ahbabáq aruqaruri aníne. Wega mah marakó marakóipéq mó ke suwahpeq mó ke suwahperue Asiu keyábé pagu pagunurairara áhnte kegá tobehéra ebehowe. Wega itene sánsá suena Néhsara suwahpeqte ániné sánsá meyáh ké wahnahnire. ⁶Wahnahnéna wega Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq íre kawerina uraitaq itega táhtotiarane. Itene sánsá anterutainsabé ehweh ateq parabaruanéhe iwíáhuraune.

⁷Iwíáhuraunaraq itega Pora ehweh atanéhe uraunaraq sóntiá kené wahnah wenáwíq Árisiásarehga tuera ite págegeue iubera Pora meqmera móbeq móátarówe. Árisiásaga itensabé, Pora ehweh atagéhboq anotah aní míéhrebeq pokue mitaq ehweh atáhiro uraire.

⁸Moke ehweh atéhra ehwéhnshabé wewega teawinkéhboq kaseninanao úwe. ⁹Úwara moke

* 23:27: Eqmaro 21.30-33, 22.25-27, 24.7 tagáhno.

wereq su Asiú kégá wega irarú ehwéhnsábé kowe atera mi ehwéh aiq pútaq ehwéhne atówe.

Poraga Péríkinsabé we éhweh teawu ehwehne.

¹⁰ Poraga ehwehninkeheéna anotah kamáhní ánínká ayahnkaratáté saiqnówe. Saiqnówana Poraga wensabé, Itene marakórapeq arega áhnte opéq wahnahnurone. Mina tagaríónsábé pahsuqme teawiníe. ¹¹ Ínéga Sarúsarama suwahpeq Manikánsabe iwíáh iwíáh atanieéna kowíaraugana peh airápété téhtaré wéhékáh parabaguraire. Mó kégá mi ehwéh aiq pútaq ehwéhne teawigéhboq kaseninanao. ¹² Mi ke suwahpeq íné íre ehwehéna mó ke íre pagu pagunurauge. Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéqkákáq Asiu kené momiwí nahtápéqkákáq máhpeqkákáq peh túbáh agurauge. ¹³ Segá ehweh aintáhsábé íre sokigi aintahráhowe.

¹⁴ Pahsuqme teawiníboq írátíahno. Segá Sísane sánsámé íre suwahbeh puara áwáhnáh sánsáne ewe. Mi sansámé ínéga sehgiúge. Miraunsabé itereq itene igaqnaréhreqne Manikánsabe iwíáh iwíáh atóge. Mósísine ehwehnikákáq Manikáne ehweh iraru kené ehwehnikákáqsábé aiq pútare arítóge. ¹⁵ Mókake Manikánka moke pusa kéwé kaweq kereq ahbabáq kereq iriritankéhe. Ehweh aintáh kéreq ínéreqka minayabe iwíáhue áwénunúne. ¹⁶ Íné kaweqtaq méyabe nuwahbehre. Manikánseq ómi wehukéreqsabé íné íre ahbabáraritónsábé nirupípeq eyoyóire úwe.

¹⁷ Poraga mó mahraréna, Táhmaro opéq nahnso kené marakórapeq ména nánuwahrahba seuwekurauge. Tabonah Asiu ke móne nárinieéna seuwekéna Manikánsabe iwíáh iwíáhue nawinieéna seuwekurauge. ¹⁸ Itega sosueq mirauraunaraq sega Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq ite tagarowe. Íre áhnte ke ínéba míarowana pehwehribeq míaraugara ¹⁹ Esia marákórápéqté Asiu kégá tagarowe. Tagarowana ínéga ahbabáururautaq tahirí sega aneqsábé areba íre séra ehweh aintáh iripo?

²⁰ Ínéga kaunsíri ke ehwéh teriátáugara areba suro kégá írátíarowe. Ahbabáururautaq tahirí sega teawé irino. ²¹ Se momiwíurorabeq peh morá éhwéh iraruraunsabé sega, Íné ahbabáururaire iwíáhurowamo. Mi tanáhráq ínéga anotah ehwéhne mahraréna, Manikánka pusa ké iriritankéhe. Ínéga mira iwíáhunsabé ibora itega ehweh aintáhwe uraige úwe.

²² Úwana Péríkiga irena Sísansabé aiq pútare atáh kéné sánsá ahtebonsabé, Pehitare aritowe. Pehitare aritena sensabé, Anotah sontiá kéné wahnah aní Árisiásaga mahtaq tuinaraq itene koti ehwéhnsábé iwíáhue teiníe úwe. ²³ Teiníe éna wene kíápéténinsabé, Pora kawerue wahnahnato. Pehwehrue wahnahnúno. Wene iyahnabo anímárinká séhréh ataneheéra ménsámehnsánkakaq túírataq íre ahqáho arito úwe.

Pora téhtaré ópéq karábúsiipéq míó ehwéhne.

²⁴ Táhmaro mó wehekáh parabagúwana Péríkiga wene ahre wenáwíq Tárúsíra meqmena súwe. Wene ahre Asiu iní míowe. Wegá, Pora meqme súno atowana móatowana Poraga Sísansabé aiq pútare ate ehwéh teriuwe. ²⁵ Poraga kaweqtaq méyabewé tabasíwe méyabewé Manikánka mókake ómi kehinánsábé ehweh aritahnayabewé irarúwe. Irarútaq Péríkiga áhre agéna mahraréna, Pehitare. Amahnága pokúno. Mókake ahwimi íre kahnarag mó áhrabinie úwe.

²⁶ Péríkiga iwíáhéna, Pugeq auwahnana Poraga móne náninabomo iwíáhúwe. Mira iwíáhúnsabé wega mó wehekáh mó wehekáhnue Pora meqme súno atowana Pora weba súwe. Wereq Porareqka ehwehনারুqaruruye.

²⁷ Asiu kégá wensabé kaweróne atageheéna Péríkiga Pora íre pugeq auwowna peh téhtaré ópéq karábúsiipéq míowe. Mi tanáhráq parabagúwana mó anínká Péríkine wahnah árámbehri meyowe. Mi aní wenáwíqtare Pósiúsa Pésátae.

25

Poraga, Anotah wahnáh aní Sísáhríba pokinie ú ehwehne.

¹ Pésátaga Sésaría suwahpeq wahnahné arámbéhrí awaq mianieéna mitaq súwe. Apahtároráq mitaq ména suena Sarúsarama suwahpeq pokúwe. ² Mibeqté Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnseq mó anotah Asiu kereqka Pésáta Poraga ahbabarurai ehwéh teawúwe. ³ Sega moráénéwéra, Pora subonéhboq ahtapeq mehwaranéhe íwíáhuwe. Mira íwíáhunsabé sega Pésátansabé, Pora mahtaq Sarúsarama suwahpeq ehweh atanéhboq meqmeq sero arito uwe.

⁴ Uwana Pésátaga sensabé, Pora Sésaría suwahpeq karábúsiipéq míéhre. Mibeq áhníbórá pokinie. ⁵ Minayabe ite mionarabeqte anotah kegá séniragéhe. We ahbabáq kahnaraq mitaq ehweh atagéhe úwe.

⁶ Wega sensuwahpeq abapete apahtáro wéhékáhpópoq nayáhnkú wéhékáhpópoq mitaq ména suena Sésaría suwahpeq pokúwe. Pokéra mó wehekáh wega wahnahnúrabeqte náhúpéq tútuue ména, Pora koweqme sero aritowe. ⁷ Poraga sútaq Sarúsarama suwahpeqte su Asíu kégá seabugéqnáhnue iriwe míówe. Iriwe méra, Wega mira ahbabárire éra áhnite ehwéh atówe. Sene ehwehme aiq pútaq ehwéh íre sokigi aweráhuwe.

⁸ Ehweh atówana Poraga mahraréna, Mósísiga sehgióro ú ehwehnikákáq Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéqkákáq íre ahbabárarítárauge. Itene anotah wahnáh Sísáhri moq íre ahbabáratárauge úwe.

⁹ Úwana Pésátaga Poransabé, Asiu kegá ehweh aintagéhboq Sarúsarama suwahpeq ínereq arereq pokéyabe awahbehro úwe. Pésátaga Asiu kené sirupipeq eyoyó aritanieéna mi ehwéh irarúwe.

¹⁰ Úwana Poraga wensabé, Ahqáho. Íné Asiu keyábé íre ahbabárarítáraume tagariahne. Minayabe ite Aroma kené anotah wahnáhné koti arítáh náhtápéq míóge. Mahtaq ehweh parabaruo. ¹¹ Íné pukorahu sansá íre miraurauge. Miraurautaq tahirímé íné nubiú suo teawú irino. Sega ehweh aintáhmé íre aiq pútarowe. Minayabe arega íné Asiu kebá íre móintahráhone. Aroma wahnáh aní Sísáhri íné éhweh teawenana wewega iwíáhue tagankehe úwe.

¹² Úwara Pésátareq weba mía míau ahtébiá kereqka sío síoéra iwíáhuwe. Pésátaga Poransabé, Sísáhri íné éhweh teawenana iwíáhue tagankehe ényabé weba pokinkehe úwe.

Ágárípa Pora éhweh iro ehwéhne.

¹³ Táhmaro mó wehekáh parabagútaq mó marákórápéqté wáhnáh ánínseq wenanahnoreqka Sésaría suwahpeq suye. Wahnah aní wenáwíq Ágárípa. Anahnowá áwíq Pénáísie. Sega Pésáta mehweh atayeheéra suye. ¹⁴ Sega táhmaro wehekáh weba míóyana Pésátaga Pora éhweh Ágárípa teawuwe. Teawena Ágárípansabe mahraréna, Péríkine arambéri merautaq wehukení karábúsiipéq míaraire. ¹⁵ Íné Sarúsarama suwahpeq míarautaq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahmarínseq Asiu abóáwáh wéhreqka we éhweh teniátówe. Teniera mahraréra, Itega we naho aiq ehweh ataráúnayabé itene ehweh iro. We subiq suo teniátówe.

¹⁶ Teniátówana ínéga ahqáho aritena sensabé, Ite Aroma kegá wehuke pehipi íre subiq suahráhuwe. Ebeqme we ehweh átáh ké míáhrabeq wene ahbabáqsabe ehwehninkehe urauge.

¹⁷ Asiu kegá we ehweh ataneheéra ínéba tutotaq íné íre túbáh agurauge. Mó wehekáhtáq mi ehwéh iranieéna wahnahnuraurabeqte náhúpéq tútuue ména, Pora koweqme sero arítáraugara koweqme surowe. ¹⁸ Wega aneq ahkárágára urairo iwíáhuraugara wensabé ehweh atáro kegá irigéra íre mi ehwéhnia peh mó ehwéh irare atárowe. ¹⁹ Peh seyene sánsánsabé ehwehurowe. Poraga, Putiarai aní wenáwíq Sísa oga míéhre

urainsabé wereq sereq ehwehuwe. ²⁰ Mi ehwéhmé íre niahteboge. Aneq ehwéhpómo? Árahue kaweraritanínkono íwíáhurauge. Iwíáhuraunsabé ínéga Pora kasenána, Sarúsarama suwahpeq pokue mitaq mah ehwéh kobarabaruanéhnkono urauge. ²¹ Uraugana Poraga, Ahqáho. Aroma wahnáh ání Sísáhri íné éhweh teawenana wega iwíáhue tagéna teinkéhe uraire. Urainsabé, Ínéga eqmaq auwahráhonaraq Sísáhriba pokinkehe. Amahnága karábúsiipéq míahno atáráuge úwe.

²² Úwana Ágárípa Pésátansabé, Ínénéga mi aniné ehweh iraníe úwana, Ahbiah arega irankéhe úwe.

²³ Mó wehekáh Ágárípareq wenanahno Pénáísireqka wahnah aníté táhnsá siwahriruera suye. Sereq sóntía kené wahnahnseq anotah wehwárínseqka momiwí nahtápéq kibekuwe. Kibekuwana Pésátaga, Pora koweqme sero úwana koweqme suwe.

²⁴ Pésátaga mahraréna, Ágárípareq ómi itereq momiwíúna kerero, mah aní tagahro. Moke Asiu kegá Sarúsarama suwahpeqkákáq mahtaqqákákáq mah anínsabé teni tenin-urowe. Sega ínensabe, Mi aní anotah ahbábáq ání púah subiq suo ato éra pagu pagu-naintárowe. ²⁵ Ínéga we kasenue tagéna pukorahi ahbabáq íre tagarauge. Wega, Aroma wahnáh ání Sísáhri íné éhweh teawenana wewega iwíáhue tagankehe uraire. Urainsabé ínéga weba eqmaraníe íwíáhurauge.

²⁶ Mah anínsabé kasenue tagéna wene ahbabáq íre tagaraunsabé Sísáhrinsabé aneq ehwéh páhsiipéq sehiranue teawinínkono? Minayabe wene ehweh irageheéna iteba móátóge. Ágárípao, wene ehweh iro. Itene anotah wahnáh Sísáhri wene ahbabáqsabe páhsi sehiraniniboq itega mah aní kasenoro. ²⁷ Karábúsiipéqté ání mó wahnáh ánípá pehipi eqmaq áuwéhnayabé íre kaweq sansáne. Minayabe wene ahbabáqmari sehiraninie úwe.

26

Poraga we éhweh Ágárípa teawu ehwehne.

¹ Ágárípa Poransabé, Are éhweh teio úwe. Úwana Poraga ayah pankeqme mahraréna, ² Ágárípao, are anotah wahnáh ání móne. Íné éhweh teawenayabé nirupipeq eyoyóire. Asiu kegá áhnte ehwéh aintáronsabé amahnága tábúsoqme teawiníe. ³ Arega moke Asiu kené sánsánkákáq sene ehwehnikákáq aiq ahtebáhne. Minayabe arega néne ehweh irahnayabé nirupipeq eyoyóire. Kawerue iwíáhinkehboq pehwehrue mé iro úwe.

⁴ Poraga mó mahraréna, Ómi Asiu kegá Sarúsarama suwahpeq miraurau sansá tagariáhwe. Íné animai míahwataq nánuwahrah míórabeq miraowa sansá tagariáhwe. ⁵ Péhrasi kegá mirau sansá anotah pagégé sánsáne. Íné Péhrasi aní ména mi sansá kawerue miraurauge. Minayabe Asiu kegá tagariáhwe. Mi ehwéh teaweyabe suwah-behtaq tahirímé sega aiq teawé irino.

⁶ Naho naho Manikánka itene igaqnaréhyabe áhnte kawéq éhwéh teriuwe. Ínéga mi ehwéhnsabé aiq pútare atóge. Aiq pútare atena áwénunuraunsabé mó kegá ehweh aintárowana amahnága mahtaq míóge. ⁷ Airápété téhtaré iteruwahrah kahnáhnká inokáhpeqqákáq wéhékáhnkakaq Manikánsabe iwíáh íwíáh atáhwe. Sega kawerue iwíáh íwíáh atera, Manikánka omasa éhwéh sehginawire éra áwénunuwe. Ínéga moq mirau áwénurauge. Minayabe Asiu kegá ehweh aintárowe. ⁸ Manikánka pusa ké iriritéhsabé aneqsabé íre aiq pútare ataho úwe.

⁹ Poraga mó mahraréna, Ínéga menah Sísá, Néhsara suwahpeqte anínsabé aiq pútare atáh ké síwíoqnanauge íwíáhurauge. ¹⁰ Iwíáhéna Sarúsarama suwahpeqte Sísá tagariáh ké síwíoqnarauge. Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnah kegá, Miraúno aintárowana Sísá tagariáh ké karábúsiipéq sitáráuge. Se subiq suanéhe íwíáhurowana miraoro arítáráuge.

11 Sísá tagaríáh kégá sene sánsá suera Sísansabé íre kaweq ehwéh atageheéna ínégá moke Asiu kené momiwí nahmárítápéq anotahtaq kamah ariena síwíoqnaraugé. Anotah abíáhnsá aritena wáhnaupéqté ké suwahpeqkákáq pokue síwíoqnaraugé úwe.

Poraga Sísá tagó ehweh Ágáripa teawu ehwéhne.
(Eqmaro 9.3-19, 22.6-16)

12 Poraga mó mahraréna, Ínéga mirauraunsabé Támákása suwahpeq pokinie íwíáhuraugé. Íwíáhuraugara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnah anímárínká, Kaweróne éra, Komiraúno aintárówe. Komiraúno aintárówana ahtapeq pokuraugé. 13 Pokuraugana wéhékáhnabubu íópeqté anotahtaq téhraguraire. Mí tehrehme pópoqnah kiotaqme téhrrairana tagaraugé. Ínéreq ahtapeq sénító kereq míaraunarabeq téhraguraire. 14 Anotah téhraguraitaq moke itega marakóipeq márunsurahuraune. Íbaru ehwéh, Asiu kené ehwehnka iraréna, Sorao, Sorao, aneqsabé níwíoqnahno? Kirusa séhíkárátáq are peraq míáhnana érinserah amahnága arere érire uraire.

15 Urairana ínégá, Anotah aníno, are insebo uraugana wega, Íné Sísá arega níwíoqnáhna aní múge. 16 Iriwe míahno. Arega néne arambehri mirainkeheéna areba tuena omaq atóge. Amahnága tagáhna naneqkákáq mókake sokigi awéna naneqkákáq teri terinikehe.

17 Nahnsó kebá eqmaraníe. Mókake ínégá are séhréh atáhnaraq sereq Asiu kereqka íre subiq suagéhe. 18 Nahnsó kegá sirupipeqté síúrá ebiqme tagéra sunkíkírirabeqte sánsá suera téhrehrebeqte sánsá miraigehboq kosíwáhnorúno. Owainawane págege sansá suera Manikáne ahtapeq nogigéhboq kosíwáhnorúno. Segá arene ehweh íréhrataqmé sene ahabábáq kaweraritaníe. Kaweraritena sensabé, Ite ínénsabe aiq pútare aintáh púana ínégá omaq itó anímárí míáhwe aitaníe urairana írátáuge úwe.

Poraga Ágáripa wene arambehriyabé teawu ehwehne.

19 Poraga mó mahraréna, Ágáripao, are anotah wahnáh aní míahna puah néne ehweh iro. Sísaga íópeqté teniátái ehwéh íre anterúóge. Írakaumo. 20 Téhwe Támákása suwahpeq síwáhnoruraugé. Síwáhnoréna mitaqté keyábé, Itene ahabábáq sansa sueq Manikánsabe áhrraboro. Áhrrabirataq mó ahabábáq pehragéq peh kaweqtaq méq wene arambehri miraoro. Mirairataq mó kegá itene ahabábáq sansa aiq pútaq sutowe íwíáhigehe uraugé. Anehemé Sarúsarama suwahpeqkákáq moke Súría marákórápéqkákáq naruo ke míarorabeqkákáq mah ehwéh síwáhnoruraugé.

21 Mah ehwéh síwáhnoruraunsabé Asiu kegá Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq ínégá tagéra táhtoqme, Subiq suanéhe íwíáhurowe. 22 Manikánka menahnkákáq amahnágaákáq aiq séhréh aintéhre. Séhréh aintéh púana iriwe ména anotah kereq íre síwíqkakaq kéreqsabé ehweh teiúge. Manikáne ehweh iraru kereq Mósísireqka iraru ehwéhmé teiúge. Ínéga mó ehwéh íre teiasa peh mi ehwéh teiúge. 23 Segá mahraréra, Mókakewe Manikánka omaq ato aní, ite meirena kaweraitéh ani anotah erínana pukinkehe. Pukéna pusa ké míáhrarabeqte ebeq iriginkehe. Wegá irigena Asiu kereq nahnsó kereq téhrrahi ehwéh terinkéhe uwe. (Aisaia 42.6, 49.6)

Mó ehwéh íre teiasa peh mi ehwéh teiúge úwe.

Poraga Ágáripansabé, Aiq pútare ato ú ehwehne.

24 Pésátaga Porane ehweh saiqnaruenta anotah ehwéhnéna, wensabé, Porao, are múguwahgu aní úkurone. Áhnte sehirania púkú sáhnasah sáhnasahuronaga múguwahgu aní úkurone úwe.

25 Úwana Poraga wensabé, Pésátao, are anotah wahnáh aní móne. Íné íre múguwahgu aní ména peh aiq pútariahnsanuge. Íre pehipi irarúge. Peh tábúsoqme iwíáhéna iraruge.

26 Ínéga teiú éhwéhmé Ágáripaga tagariéh púana wensabé pahsuqme teawúge. Sísaga mirauraimé íre epéráhpéria peh wehuke míaropi miraurai puana Ágáripaga aiq moke írátíéhre. 27 Ágáripao, arega Manikáne ehweh iraru kené ehweh aiq pútare aritahno? Íné tagariómé arega aiq pútare aritahne úwe.

28 Úwana Ágáripaga Poransabé, Arega tenienayabé ínéga mótaq Sísá k éraníe íwiáhono úwe. 29 Úwana Poraga wensabé, Mótaqpópoq mókakebopoq íné íre tagarióge. Íre arebataq ómi amahnága néne ehweh íráh keyábé nirutaboirarítóge. Ite ómi íné tahnsa aní úkigeheéna púreraitóge. Íre íné tahnsa karábúsiipéq míageheéna peh Sísansabé aiq pútare atageheéna púreraitóge úwe.

30 Úwara Ágáripah Pésátareh Pénáísireh sereq tútuue míó kereqka irigue 31 máhpeq tueyokuwe. Tueyokéra sebataq ehwehnéra, Mi anínká pukorahi ahbábáq íre mirauraire. Wegá karábúsiipéq mía míarahi ahbábáq íre mirauraire uwe.

32 Ágáripaga Pésátansabé, Mi anínká, Aroma wahnáh aní Sísáhriga íné éhweh iranawire íre iraruraitaq tahirímé soraq auwo ató irino úwe.

27

Pora Aroma suwahpeq pokinkeheéra sípiipéq móátó éhwéhne.

1 Pora Ítári marákórápéq eqmarankeheéra sega wereq mó karábúsiipéq míó kereq wehukení wenáwíq Súríasaba mórítówe. Súríasawe we sóntía kené kíápéténi ména 100 sóntía ké wahnahnéna anotah wahnáh aní Sísáhrine arambehri aní míowe. 2 Áramítíámi suwahpeqte sípígá mó ke suwahpeq mó ke suwahperue Esia marákórápéq pokinaútaq Súríasaga Porareq mó karábúsiipéqte kéreq sípiipéq mórítówe. Mó aní wenáwíq Árisátáki sípiipéq míowe. We Tésárónáika suwahpeq Másérónía marákórápéqte áníne. Itega sípi kéweweq pokowane.* 3 Pokéq mó wehekáh Sáiróna suwahpeq sewane. Súríasaga Pora kaweratená wensabé, Arega mahtaq sewíéhnaq arene iyahnaboga kirabo atagéhe úwe.

4 Mó wehekáh itega sípi kéweweq pokowane. Iuranabiahapeq anotah soirírúnsabe marakó áwíq Sáipára ogehpeqtáq sótaikowane. 5 Sótaikéq Sírísía marákórápéqkákáq Pámbría marákórápéqkákáq anotah wanítábá sótaikéq Árisía marákórápéq Máira suwahpeq kowane.

6 Sóntía kené kíápéténiga mitaq mó sipí Ítári marákórápéq pokína sipí kabaruwe. Kabaréna wegá Árékásántaría suwahpeqte sipí Ítári marákórápéq pokína sipí ábóraq marena ite meiqmena sípiipéq móitowe.

7 Mitaq sípi kéweweq anotah soirírúnsabe táhmaro wehekáh pehwehrué pokowane. Pehwehrué kúwaq itega Níra suwahpeq kótaikowane. Mitaq anotah soirírúnsabe itega obariqme íre korahowane. Itega Sárámóni marákórápéq kótaikéq Kíríti marákórápéqte áyéhrápéq kótaikéq mi marakó ogehpeq kowane. 8 Sípiwarí segagairabeq áwíq Kaweqtapére. Mitaq Áráséa suwahpeq wahtotare. Sípiipéq pehwehrué mitaq kowane.

9 Anotah soirírúnsabe koyabo seyabonue áhnte wehekáh sótaikúwe. Ópeq tanáhráq súwana anotah soirírúnsabe wánínka áhnte nonaburóróúwe. Minayabe Poraga sensabé, 10 Sípiakáq itenkakáq wánínkoneho. Íné iwíáhume pokonaraq íre peh sípiakáq kahgoakáq ite moq wánínkoneheqmúne úwe.

11 Úwana sóntía kené kíápéténiga Porane ehweh íre irena peh sípi soberú anínseq sípi abowáreqne ehweh irowe. 12 Sipwarí segagairabeq ópeq tanáhráq méyabe íre kaweqtapéq púara áhnte kegá, Sípi kéweweq pokoneheqmúne uwe. Kíríti marákórápéq mó sipí kagairabeq áwíq Píníkie. Segá iwíáhéra, Píníkiwe íre anotah soiríri marakóe. Minayabe sípi kéweweq pokue ópeq tanáhráq mitaq kowíanehe uwe.

* 27:2: Árúka mah pahsí sehiranú aní moq mi sipíipéq kiwíowe.

Anotah soirírúnsabe wáninka anotah nonaburóróúwe.

¹³ Pehgáriq soirírúnsabe sega iwíáhéra, Aiq kawerire iwíáhuwaq sípi kéweweq Kírítí marákórápéqté áyéhrápéq wahtotaq pokowane. ¹⁴ Pokowanana marakóipeqté anotah soiríqká paentowe.

¹⁵ Anotah soirírúnsabe sípi sóirirúrabeq íre korahúwe. Íre korahúnsabe sípi soberú anínká sípi kéyabonkúwana sóiriqka anehepeq pagume meqmena kúwe. ¹⁶ Itega Káúra marákó sótaikowanaraq pehgáriq sipí abariue pankeqme sípirapéq marahwáne. Anotah soirírú púana mi arámbéhrí anotah pagégé árámbéhríe.

¹⁷ Sípi pitegíneho éra págege nahgáqtaté ákáhnabubu táhru táhruuwe. Ápáríka marákóráq sóiriqka sípi paentáwena arahwéraq móitehneho éra sega séri pugeq súówana sípiga pehipi pokúwe. ¹⁸ Mó wehekáh peh anotah soirírúwana sípi umehúnsabe wánínkíneho éra sega kahgowarí mewe wánípipeq súówe.

¹⁹ Súówana mó wehekáh mónkakáq anotah soirírúwara mó wehekáh anotahtaq áhreu puara sípi soberé mensáméhnsámárí mewe wánípipeq súówe. ²⁰ Áhnte wehekáh íónkakaq pópoqnahakáq wehyoqkakáq íre ábóraq kowana peh anotah ibónsúwana sóirirúwe. Minayabe sega wánínkoneheqmúne iwíáhuwe.

²¹ Wánínkoneheqmúne iwíáhéra áhnte wehekáh táhutahuq awehriuwe. Awehriuwana Poraga se míórabeq séna sensabé mahraréna, Wehukeo, néne ehweh ireq Kírítí marákórápéq íre súótaq tahirímé sípiipéqté ménsáméhnsá peh kéh irino. ²² Amahnága íre áhreoro. Moke itega íre pukoneheqmúne. Peh morá sípi airaiq piteginawire.

²³ Íné Manikáne aní ména wensabé iwíáh iwíáhata atauge. Inokáhpeq wene íópeqté ánínká ínéba iriwe ména ²⁴ mahrarue teniena, Porao, íre áhreúno. Aroma kené wahnah Sísáhriga arene ehweh irankéhboq weba pokiniewóne. Minayabe Manikánka arereq moke sípiipéq míáh kéreq amahnága íre pukia peh oga míáhro aitéhre. ²⁵ Manikánka tení éhwéhnsabé aiq pútare atóge. Wegá tenínsabé aiq pútaraginawire iwíáhuge. Minayabe íre áhreoro. ²⁶ Peh morá sóiriqka paentáwe sípi marakóipeq surahue piteginkehe úwe.

²⁷ Inokáhpeq 14 wehekáh parabagútaq anotah soiríqká íre parabagia peh sípi anotah soréq wání áwíq Mérítérénia paentowe. Paentowara inokáhnabubu sípiipéq arambehrio kegá, Marakó peh wahtotare iwíáhuwe. ²⁸ Iwíáhéra sega náhgáqtate wání agehga marówana peh ákáhtaq wahtótáq 40 míta kowe. Konsabe sípiga mó kúwara sega mótaq mó agehga marówana peh wahtotaq 30 míta agúwe. ²⁹ Peh wahtotaq agú púara sípi marakóipeqté ébáhmárí paentáwe súnsabe pitegineho éra áhreuwe. Áhreéra itaréitaré náhgáqtáq áhéni sarira mewe wánípipeq márówe. Mi ahénigá wánípipeq tuegáwagiwe ambubu aginkeheéra inokáhpeq sípi anehepeqte tuparúówe. Tuparuera apubúue ahyahbikerankeheéra púreruwe.

³⁰ Sípiipéq arambehriu kegá seye náhenéra, Mahtaq pukonehboq sípiakáq karábúsi keákáq sueq káriq sipí kéweweq marakóipeq pokoneheqmúne uwe. Mira iwíáhunsabé sega mó ke péhe éhwéh teriera, Itega mó ahéní sípi abiahtapeq sariwe tuparuanéhe uwe. Tuparuanéhe éra káriq sipí wánípipeq márumárówe. Mi káriq sipí kéwewera pokonehe éra márumárówe. ³¹ Márumárótaq Poraga sóntía kené kíápéténireq wene sóntía kereqsabé, Sípiipéq arambehriu kegá ite iuwera pokirataq wánínkoneheqmóe úwe. ³² Úwara sóntía kegá káriq sipí táhharó nahníáq kiraq súówana mi sipí sóreq wanítáq márunsurahéna pehipi pokúwe.

³³ Ahyahbinkiranotaq Poraga ómi míó keyabé, Táhutahuq nahro éna pagu pagunéna sensabé, Itega téhtaré wíki iwíáh kikiréq táhutahuq íre narutówe. ³⁴ Irupi pukiyehboq amahnága nahro. Ite íre wánínkoneheqmúne. Peh ite ómi áhkórapeq kéagorahúne úwe. ³⁵ Mí ehwéh iraréna se tagotaq táhutahuq mewena Manikánsabe kaweróne atena keqme nówe.

³⁶ Keqme nówara sirupipeq moke eyoyóera táhutahuq nowe. ³⁷ Peh íregáritaq 276 wehuké mi sipíipéq míahwane. ³⁸ Se táhutahuq nowana siyahbankirowara sípi umehíneho éra moke tahutáhúq wánípipeq súówe.

Sípi pitegú ehwehne.

³⁹ Ahbiahipaq marakó ábóraq kowara sípiipéq arambehriu kegá tagéra eheqte marakóbo iwíáhuwe. Iwíáhéra kaweq arahwé tagéra sípi korahonaraq mitaq kowíanehe iwíáhuwe. ⁴⁰ Mira iwíáhunsabé sega áhèni nahníáq kiraqme sóreq wanípípeq súówe. Sípi soberinkehéera sega soberé kara pugeq súówe. Sóiriqka sípi paentáwe áhnopeq méitankehéera sega séri pankeqmárówe.

⁴¹ Moke mirau puana sípiga peheráh kéna wánípipeqté arahwéraq móbegue kowíówe. Arahwéraq móbegúnsabe íre pokorahúwana anehepeq wánínka mésubiqmaq subiqmarúwe. Mésubiqmaq subiqmarúnsabe sípi piteginaúwe.

⁴² Sóntía kegá iwíáhéra, Karábúsi kegá wánípipeq súbímíue áhkórapeq keague taqnobagiyeho éq amahnága se subiq suanehe iwíáhuwe. ⁴³ Iwíáhuwana sene kíápéténiga, Pora subiq súého iwíáhéna ahqáho aritowe. Wega wánípipeq súbímí tagariáh keyábé, Ebeqme itega wánípipeq ahkuague súwímíue áhkórapeq pokoro. ⁴⁴ Anehe mó kegá sípi pitegia áyéhráqpópoq abaraqpópoq táhtoqme áhkórapeq kéagigehe úwe. Úwaq itega moke wega teiunserahnue kaweqtaq áhkórapeq kéagowane.

28

Wehenka Pora pó ehwehne.

¹ Áhkórapeq kowéq mi marakó áwíq Márátae irahwáne. ² Mibeqté kegá ite mehweh aitera kaweraitówe. Ibonsúwana titirúnsabe sega ira pariówe. ³ Poraga irawarí kosiqme sesiqmeue ira pariowe. Ira pariotaq osoronsabe mipi mío wehenká ira kunkúnúwana tueyokéna Porane ayahnkara pówe. ⁴ Wehenka wene ayah péna pahtiwara mibeqté kegá tagéra seye náhenéra, Mi anímé wehuke subiq suo anípómo. Íre wánínkinsabé we ahbabáq ani púana amahnága pukinkehe uwe.

⁵ Uwana wene ayahnkara kóbiq kóbirúwana wehenka iraipéq megúwana Pora peh míowe. ⁶ Peh míowara sega áwénunéra iwíáhéra, Wene ayahnkara muinabomo. Aunúnkaq márunsurahéna pukinabirapómo iwíáhuwe. Íre wahto tanáhráq áwénunuwana sene iwíáh íre aiq pútaragúnsabe sega mó iwíáhéra, We manikápómo iwíáhuwe.

Awahre koré kaweragú ehwehne.

⁷ Mi marakórápéqté wáhnáh ání wenáwíq Púbíúsae. Mitaq wene marakó wáhtotare. Wega ite mehweh aintena wene nahtapeq apahtárórác kawerue kirabo aitowe. ⁸ Wenabo osorosorú awahréena puriq puriqkakarúwe. Awahreúwana Poraga weba séna púreréna wene ayahnkarataté táhtorowana kaweragúwe.

⁹ Kaweragúwara moke mi marakórápéqté kegá minayabe írówara moke awahre kegá Poraba suwana púreraritowana kaweragúwe. ¹⁰ Mibeqté kegá ménsámehnsá pehipi náí náinuwe. Itega mi marakórác apahtáro íó méq suanehe owanaraq moke iuwahbeh naneq ménsáméhnsá sípiipéq sáharagehéera náíúwe.

Poraga Aroma suwahpeq pokú ehwehne.

¹¹ Árékásántaría suwahpeqte sípi ópeq tanáhráq mitaq sípi kagairabeq kowe. Sípi abihapeq se ábáhréné siyahqno tahnsa náneq pikísah kowe. Mi abáhréwé péhe máníká áwíq Súsine ahnínkáwáráree. Apahtáro íó itega mi marakóipéq méq mi sipí kéweweq pokowane. ¹² Mó marakórápéq pokue Sírakíúsa suwahpeq apahtárórác kowíahwane. ¹³ Mitaq sueq sípi kéweweq pokue Árégíúma suwahpeq pokowane. Mó wehekáh sípi anehepeqte sóírúnsabe mitaq sueq apahtárórác sípiipéq Pútéori suwahpeq kowíahwane.

¹⁴ Mitaq Sísa tagariáh ké méra, Iteba kaegaeoro unsabe abapete téhtaréráq seba kowíahwane. Mitaq sueq ahtapeq pokue Aroma suwahpeq konehe íwíáhowane. ¹⁵ Aroma suwahpeqte Sísa tagariáh kéga, Porarehga áhníbórá seneherawoe u ehwéh irera táhmaro kega ahtapeq sure máhkétirapéq áwíq Ápíúsa séra mitaq íwénunuwe. Mitaq kaegaeo nah apahtáro korabeq íwénunuwe. Poraga sutaq se tagéna wene arupipeq eyoyóéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atowe.

¹⁶ Itega Aroma suwahpeq kowíahwanaraq sega Pora íre karábúsiipéq móatera peh wewene nahtapeq móátówe. Wereq peh morá we wahnahnú sontiá ánínseqka kaegaeuye.

Poraga Aroma ke kaweq ehwéh teriu ehwéhne.

¹⁷ Wega mitaq ména apahtároráq mibeqté Asiu kené wahnah keyábé síáhrabúwara suwe. Weba suwana sensabé, Nánuwahraho, Asiu ke íre ahbabáq arítáráuge. Iteriborehne sansá íre anterutaugé. Se íre ahbabárarítáráugarawe Sarúsarama suwahpeqte Asiu kegá íné táhtoqme Aroma kebá móintárówe. ¹⁸ Aroma kegá néne ahbabáqsabe kabaréra kasenaintárówe. Kasenaintera se ahtebome íné íre pukorahi ahbabárruraunsabé sega, Soraq auwanéhe urowe.

¹⁹ Soraq auwanéhe urowara Asiu kegá anotah ahqáho arítárówe. Anotah ahqáho arítáronsabé ínéga mahraréna, Aroma wahnáh ání Sísáhri íné éhweh teawenana iwíáhue tagéna teinkéhe uraugé. Minayabe suraugé. Séna nánuwahrah Asiú keyábé ehweh aritanieéna íre suraugé. ²⁰ Ite tagéna mah ehwéh teinieéna íáhrabuge. Marakóipeq tuina anímé ite Asiu kegá áwénunona anímé wensabé aiq pútare atóge. Minayabe karábúsiipéq míóge úwe.

²¹ Úwara sega wensabé, Súría marákórápéqté kéga are éhweh pahsí íre sehiranue íátówe. Mahtaq suro Asiu kegá arega ahbabárire íre teiátówe. ²² Mah marákó marákórápéqté kéga Sísane sánsá íre kaweq sansáne tei teinurowe. Minayabe arega teiena ehwéh iraneheqmúne uwe.

²³ Seyega iwíáhu wehekáh Porane nahtapeq áhnite kegá weba suwe. Suwana wega moke mi wehekáh Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh teriuwe. Sega Sísa éhweh irageheéna wega Mósísiga sehgióro ú ehwehnikákáq Manikáne ehweh iraru kené sehirankakaq sáhnshawe síwáhnorúwe.

²⁴ Síwáhnorúwara táhmaro író kega wene ehwehnsabé aiq pútare atówara mó kegá íre aiq pútare atówe. ²⁵ Sega íre peh morá iwíáhuwana pokonehera utaq Poraga mahraréna, Manikáne Awanka wene ehweh irarú ani wenáwíq Áísáia iwíáh atowana wega itene igaqnaréhyabe mahraréna,

²⁶ Mah ke korerio. Korerie, Itene iahrega áhnite tanáhráq ireqmé íre kawerue iahtebahwe. Itene iuranka áhnite tanáhráq tagéqmé íre kawerue iahtebahwe korerio.

²⁷ Sene iwíáh págege agirara sene siahrrate ireyabe suwahrieh puara sene siahre parokirara sene siura aiq pigire. Sega ireyabe íre suwahriehtaq tahirímé sene siahre iréra siura tagéra kawerue siahtebah irino. Iahtebahtaq tahirímé ínéba surowana kawerarító irino. Íné Manikánka aiq iraruge úwe teriuwe. (*Aisaia 6.9-10*)

²⁸ Poraga Áísáiane ehweh teriena mó mahraréna, Ite mina tahnsano puana Manikáne Awanka iwíáh ato ehwehniká aiq pútaragire. Minayabe Manikánka Sísansabé aiq pútare atáh ké kawerarite ehwéh nahnso ke korerio aintéhre. Nahnso kegá kawerue iratiagehe. Minayabe ahtebahro úwe. ²⁹ Poraga Aroma suwahpeqte Asiu ke mi ehwéh aiq teriuwe. Teriuwara Asiu kegá seye ehwehéra pokuwe.

³⁰ Poraga mitaq téhtaré ópéq ména wewega mó iotáq mó iotárué paiqma paiqmaru nahtápéq míowe. Wene nahtapeq su keyábé kawerue mehweh aritena ³¹ Manikánka

wahnahni ehwéh teri terinúwe. Teriena itene Wahnah Sísa Karáhé éhweh pahsuqme síwáhnorúwe. Síwáhnorúnsabe Aroma wahnáh kégá íre ahqáho atówe.

Aroma Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Poraga mah pahsí sehiranue mó aní awuwana wega Aroma suwahpeq mewena mibeq Sísa tagariáh ké móriuwe. Mah pahsí áwahewé mahraréna, Ite moke ahbabáq ke míone. Mósísiga miraoro ú ehweh sehgiunaga ite íre kaweraitahráhire. Itega kaweq arámbéhríúnaga moq íre kaweraitahráhire. Peh morá Sísansabé aiq pútare atonaga wega ite kaweraitena oganúq itahráhire. Manikáne Awanka Sísansabé aiq pútare atáh ké séhréh aritena kaweq sansá miraoneheqmúne íwíáh aritena ahriahri sereq mía míaire. Poraga mah ehwéh Aroma suwahpeq Sísa tagariáh ké náriu pahsípeq sehiranúwe.

Aroma suwahpeqte ké siu pahsíe.

Poraga wene arambehriyabé teriu ehwéhne.

¹ Íné, Pora Sísa Karáhéne arambehriu aní múge. Manikáne ehweh korerinkeheéna omaq intena eqmaq núwátáire.

² Naho naho Manikánka omasa éhwéh wene ehweh iraru ke iwíáh aritowara áwahe pukúipéq sehiranuwe. ³ Omasa éhwéhmé wenahni, itene Wahnah Sísa Karáhé éhwehne. Sísave wehukení úkúnsabe anotah wahnáh aní, Tébiti kahnáh ánínéna ⁴ we pukútaq Manikánka págege sansánue iriwe oganúq atowe. Oganúq atonsabe Manikáne Awanka ite sokigi aitéhmé we Manikáne ahninkáwá wíre. We Sísa Karáhé itene Wahnahne.

⁵ We nahnso kereqne Wahnah míankeheéna Manikánka ite meiqme Sísa Karáhéne ayahpi itena anotahtaq séhréh aitéhre. Wega íné nahnso kebá eqmaq núwátáire. Mó kehiná mó kehinánká Sísansabé aiq pútare atera wene ehweh sehgiheheéna kosíwáhnorúno éna eqmaq núwátáire. ⁶ Ite moq Sísa Karáhéne animárí míageheéna omaq itena íáhraburaire. Íáhraburairaq ite Sísa kéréhwe.

⁷ Aroma suwahpeqte Manikáne animáríno, íné Porane ehweh íráhro. Manikánka itensabé arutaboiritena wene animárí míageheéna íáhraburaire. Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísa Karáhéreqka ite séhréh aitera itene iru ukiq itagéhe.

Poraga Aroma ke ehweh korerieyabe awahbo ehwéhne.

⁸ Téhwe teiéna ehwéh íráhro. Itega Sísa Karáhéne ehweh kawerue sehgiómé áhnte kegá íráhwe. Minayabe ínégá ite ómi niahreraq matawéna Sísa Karáhé áwírue Manikánsabe iwíáh iwíáh atóge. ⁹ Sísa Karáhé éhweh teri terinéna Manikáne arambehriyabé iwíáh iwíáhéna mirauge. Manikánka tagariéhmé íné íre túbáh agia ¹⁰ itensabé ahriahri púreraitóge. Ite tagéyabe nuwahbehre. Minayabe Manikánsabe págegeue púreruge. Púreréna mahraréna, Aroma kebá pokiniboq pokúno ainte séhréh ainto ue púreruge.

¹¹ Itene irupipeq págegeinkeheéna Manikáne Awanka séhréh aitahráhire. Wega mirainkeheéna iteba sure séhréh aiteyabe nuwahbehre. ¹² Ínéga Sísave ehweh kawerue sehgiúnsabé itega íné tagehrataq itene iru kawerinae. Itega moq Sísave ehweh kawerue sehgiónsabé tagahnaraq nirume kawerinae. Minayabe moke irupipeq eyoyóinae.

¹³ Néne iyahnabo animáríno, teiéna ehwéh iahtebagehboq íráhro. Áhntetaq iteba pokinieuraudatq íre pokorahuraage. Sísave ehweh teriátáudatq mó nahnsó kegá aiq pútare atera sehgiówe. Ite moq aiq pútare ateq sehgiheheéna teieyabe nuwahbehre. ¹⁴ Manikánka ómi korerio uráinsabé Káríki kereq íre Káríki kereq ahtebah kereq múguwahgu kereq teri terininie. ¹⁵ Itega moq Sísa éhweh irageheéna ite Aroma suwahpeq miáh ké koreiyeyabe nuwahbehre.

Kaweq ehwéhmé Manikáne págegeorahi sansánsabé teí éhwéhne.

¹⁶ Manikánka Sísane kaweq ehwéhnsábé ómi aiq pútare atáh ké kawerarítéhre. Minayabe mi ehwéh terieyabe íre niyehitehre. Maniká págege aní púana séhréh aitahráhinsabé ite koreiyeyabe nuwahbehre. Téhwe Asiu kegá mi ehwéh írówara anehe nahnsonka írówe. ¹⁷ Wehukega Sísane ehwehnsabé aiq pútare atáhtáq Manikánka kaweraritena sensabé, Ite kaweqtaq miáhwe arítéhre. Íre wehukega arambehrionka peh morá wensabé aiq pútare atáhnká kawerarítéhre. Mi kawerarítéh sánsámé Manikánka aiq sokigi aitéhre. Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Manikánka wensabé aiq pútare atáh keyábé, Kaweqtaq miáhwe arítéh púara se oga mía
 míaoneherawoe ire. *(Habakuk 2.4)*

Maniká auwera múguwahgu ke úko ehwéhne.

¹⁸ Manikánka íopeq ména wene áyáteh naneq sansá sokigi aíre. Ahbarera ahkaragára kené ahkaragára Manikáne aiq pútaq sansánsabé ahqáho atáhwe. Ahqáho atáh púana Manikánka anotahtaq abiahnsanéna kamah arinkéhe. ¹⁹ Maniká wewega wene sánsá tábúsoqme sokigi aríatái puara wehukega tagariahrahowe. Tagariahrahonsabé wene sánsánsabé ahqáho atáh púana Manikánka anotahtaq kamah arinawire.

²⁰ Naho naho Manikánka mah marákó marákó mirarowe. Wegá kaweqtaq mía míaéna moke miraro mensáméhnsá ábóraq marowe. Amahnága minawari kéhrara wehukega taga tagao puara wene sánsá tagariahrahowe. Tagéra iwíáhorahome Maniká webataq Manikánéna ahriahri págege aní mía míaire. Minayabe mi ahbábáq kegá Manikánsabe, Arene sánsá peh kopípéq kéhre íre irarerahowe. Írakaumo.

²¹ Sega Maniká tagarawéra wensabé, Are Maniká Iteribo wóne íre owe. Arensabé iwíáh iwíáhonehqmune íre owe. Wensabé kaweróne íre atáhwe. Minayabe se múguwahgu agéra tábúsoqme iwíáh íre iwíáhia peh sunkíkírabeq miáhwe. ²² Ite ahtebia ké úne éra saiyoéra múguwahgu ke úkowe.

²³ Manikánka anotah aní ména ahriahri mía míairara wehuke íre mía míaowe. Maniká auwera abehq náneq wehukéní awankátate kuruqme mirarera minawarinsábé iwíáh iwíáh atáhwe. Kabarame ménkámehnkámé karahrabahme abehq náneq awankátate kuruqme mirarera, Itene manikáne éra minawarinsábé iwíáh iwíáh atáhwe.

Ómiga ahbabáq aruqaruro ke wóe i ehwéhne.

²⁴ Sega mirao puana Manikánka se suena áwé tagehrara sene sirupipeq sirutaboiro ahbábáq mira aruqarurowe. Wahba sobaruqnahbaruronsabé ahbabárowe. ²⁵ Manikáne aiq pútaq sansá suera péhepehe iwíáhéra wene sánsá íre sehgiówe. Maniká moke náneq miraro anínsabé íre iwíáh iwíáhia peh Manikánka miraro naneqmarinsabé iwíáh iwíáhowe. Manikánka moke náneq miraro puq wensabé iwíáh iwíáh atonawe kaweq sansáne. Ai q pútaq míre.

²⁶ Sega mira áhbábáronsabé Manikánka se suena áwé tagehre. Áwé tagehrara sega áhnte íre mirao naneq miraéra ahbabáq aruqarurowe. Ahronká sensuwehqso suera síwáhu ahréróné sinonka sobaruqnahbarurowe. ²⁷ Wehga moq sene ahrero suera síwáhu wehné sinonkansabé sirutaboirára sobaruqnahbarurowe. Mi sánsámé anotah siyehiteh sánsánirara pehipi mira aruqarurowe. Sega mira áhbábáq aruqaruro puana sene iwíáhwé sene sinonkame íre kaweragire.

²⁸ Sega Manikánsabe iuwahriehre iwíáho puana Manikánka se suena áwé tagehrara sega ahbabáq iwíáhéra íre mirao naneq miraowe. ²⁹ Sene sirupipeq áhnte ahkaragáraakáq ahbabáqkakaq kéhre. Áhnte mensáméhnsánsabé sirutaboiro ke wóe. Íre tábúsoréh sánsáno ke wóe. Ebehyabé suwahbeh ke wóe. Mó kené ménsámehnsánsabe aigára pabeki ke wóe. Wehuke subiq sueyabe suwahbeh ke wóe. Se tobeh aruqaruro ke wóe. Se péhe éhwéhne mó kené ménsámehnsá mewe mewe ke wóe. Mó ke íre kawerarítáh ké wóe. Síéhruru aruqaruro ke wóe.

³⁰ Mó keyábé péhe éhwéh arítáh ké wóe. Manikánsabe suwahrieh ke wóe. Aboawah weh áhréyábé abehq éhwéh arítáh ké wóe. Se saiyoéra seye síwíq pankeráh ké wóe. Ahbabáq áhwárah ke wóe. Sinoibone ehweh anterúáh ké wóe. ³¹ Se múguwahgu ke wóe. Itega miraoneheqmúne e ehwéh anterúáh ké wóe. Sensuwahrahyabé íre suwahbeh ke wóe. Mó keyábé iuwahriehre éra íre séhréh arítáh ké wóe.

³² Manikánka mina tahnsa pukorahi ahbabáq aruqaruro ke kamah arinawire. Segá minayabe irera anetaníbo íwíáhowe. Anetaníbo íwíáhéra mira ahbabáq aruqaruréra mina tahnsa áhbabáro keyábé kawerowe aritera iwíáh íwíáh arítáhwe. Manikánka moke mina tahnsa áhbabáq ké anotahta q kamah arinawire.

2

Manikánka ómi kené arambehri tagéna sainsuahna ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo anímárinó, ite iwíáhóme mi ahbabáq ké íre kaweq ke wóe éq peh ite kaweqta q mía míaúne íwíáhówe. Aneqsabé mira íwíáhóo? Itega moq mi ahbabáq mira aruqarurowe. Se ahbabáq ke woe eme iteitensabéákáq mirarewe. Itega moq mi ahbabáq mirao puaq iteitensabéákáq mirarewe. Minayabe, Ómi itega kaweqta q mía míaúne íre irarerahowe.

² Ite tagarionawe Manikánka tábúsoqme iwíáhéna mina tahnsa áhbabáq ké ehweh aritena kamah arinawire. ³ Se ahbabáq ke woe íwíáhéq itega moq mi ahbabáq mirao mino? Néne iyahnabo anímárinó, Manikánka ite íre kamah ainawire íwíáhóo? Ahqáho. Wega moke ahbabáq ke monseráhnue kamah ainawire.

⁴ Manikánka itensabé arutaboiritena íwénunire. Íwénunéna íre apubúue kamah aíre. Minayabe, Anetaníbo. Pehipi ahbabáronehe íwíáhóo? Itene ahbabáq sansa sueq wene sánsá sehgegehéna Manikánka itensabé arutaboiritena íwénunire. Minawé íre ahte-baho?

⁵ Itene ahbabáq sansa íre sueq peh píribahriéq, Ite iuwahbeh sansá miraoneheqmúne íwíáhonsabé itene ahbabáq áhnte aginae. Áhnte agirana Manikánka ehweh aítahna tanáhráq tábúsoqme iwíáhéna anotah kamáh ainawire. ⁶ Wega wehukene arambehri agehmarena ehweh aritena sainsuanawire.

⁷ Mó kegá Maniká míéhrameq téhrehrameq pokéra we tahnsá méyabe suwahbehre. Manikánka sensabé, Kawerowe ariteyabe suwahbehre. Ahriahri oga mérapeq pokéyabe suwahbehre. Mina tahnsa suwahbeh kegá kaweq sansá mira aruqarurirata q Manikánka oganúq sitankéhe. ⁸ Mó kegá peh seyene iwíáh mira aruqarurowe. Segá aiq púta q sansá íre sehgira peh ahbabáq aruqaruro puana Manikánka mi keyábé anotah abíáhnúsá aritena kamah arinawire.

⁹ Manikánka moke ahbabáq ke kamah arinara síérinayabé uwo uwo oneherawoe. Téhwe Manikánka ahbabáq Asiú ké kamah ariena anehe ahbabáq nahnsó kéákáq kamah arinawire. ¹⁰ Manikánka kaweq sansá mira aruqaruro keyábé, Kawerowe aritena siru ukiq sitena, Néne téhrehrameq kíóro. Anotah anímári míagehe aritankéhe. Téhwe wega kaweqta q míáh Ásíú keyábé mirareritena anehe kaweqta q míáh náhnso keyábé mirareritankéhe. ¹¹ Manikánka moke mi kené arambehri agehmarena tábúsoqme iwíáhéna saraqmarena sainsuanawire.

¹² Nahnsó kegá Mósísiga sehgióro ú ehweh siahrrerate íre irera sega ahbabáronsabé iraipéq pokigehe. Asiu kegá Mósísine ehweh irera ahbabáronsabé Manikánka Mósísiga sehgióro ú ehwehnká irarúnserahnue ehweh aritena kamah arinawire. ¹³ Asiu kegá Mósísine ehweh sene siahrrerate íráhwe. Minayabe Manikánka mi keyábé, Ite kaweqta q míáhwe pehipi irareritankéhbo? Ahqáho. Írakaumo. Peh morá moke mi ehwéh sehgió keyábé, Ite kaweqta q míáhwe irareritankéhe.

¹⁴ Nahnsó kegá mi ehwéh siahrrerate íre irera pehipi sehgiónsabé sirupipeq kaweq sansá ahte bahwe. ¹⁵⁻¹⁶ Mi ehwéh íráhnsabé sehgióo? Ahqáho. Manikánka sirupipeq

kaweq sansá arítéhnsábé sehgiówe. Segá ahbabárotaq sirupipeq umeh agirara kaweqtaq miáhtáq sirupipeq eyoyó agire. Ínéga kaweq ehwéh teiúmé Manikánka Sísa Karáhénsabe, Wehukene sirupipeqté épéráhpéro sansánsábé sainsuo atéhre. Minayabe Sísa tuina tanáhráq wehukene sirupipeqté sánsánká seye sainsuankéhe.

Asiu kegá Mósísine ehwehnka séhréh aitankéhe íwíáho ehwéhne.

¹⁷ Ite we árahoo? Ite Asiu anímárí múne éq Mósísine ehweh sehgiune éq ite Manikáne animárí múne irare irareowe. ¹⁸ Maniká awahbeh sansá tagarione éq Mósísine ehweh aiq irone éq minayabe ite tábúsoqme iwíáhorahúne ewe.

¹⁹ Ite iwíáhome itewe Manikáne ah íre tagaríáh ké sokigiúna anímárí múne iwíáhowe. Sunkíkírabeq miáh ké kawerue nogigeheéq ite sene kánéq tahnsa míone iwíáhowe. ²⁰ Áhwára áhwára ke kaweraritone iwíáhéq káriq anímárinseq íre íráh kéreq síwáhnorúne iwíáhowe. Mósísine ehweh matawéq aiq moke iahtebóna puaq mi arámbéhrí miraorahúne iwíáhowe.

²¹ Itega mó ke síwáhnoréq mina síwáhnoro ehwéh aneqsabé itewe íre sehgiio? Itega mó keyábé, Aebóiyeho eme aneqsabé itewe aebóo? ²² Itega mó keyábé, Mó kené ahre abariiyeho eme aneqsabé itewe mó kené ahre abarioo? Itega mó keyábé, Abehq náneqsabé manikáne ateq iwíáh iwíáh atého eme itewe aneqsabé péhepehe manikáne árótu nahtápéq kéh náneqmarí aebóo?

²³ Itega iteitene íwíq pankereq Manikánka sehgióro i ehwéh teri terinome itewe aneqsabé mi ehwéh anteruaho? Mirairataqmé Manikánsabe éhruru atáhwe. ²⁴ Manikáne ehwehnka mahraréna,

Itega ahbabárirataq nahnso kegá tagéra Manikánsabe éhruruorahowe ire. (*Aisaia 52.2; Esekiel 36.20-23*)

Mina onserah itega Manikáne ehweh anterúáhnsábé tagah kegá wensabé éhruruowe.

Íre síú amurúruáhnsábé Asiu keúra miáhwe i ehwéhne.

²⁵ Ite Asiu kegá íú amurúruéq Manikánka sehgióro i ehwéh sehgiónaraq aiq kawerire. Wene ehweh anterúáh Ásíú kéwé nahnso ke síú íre amurúruáh ké tahnsa úkowe. ²⁶ Síú íre amurúruáh kéga Manikáne ehweh sehgiótáq wega sensabé, Ite Asiu keúra tahnsa miáhwe arítáhwe.

²⁷ Ite Asiu kéwé íú amurúruona kéwé Manikáne ehweh kéhraq íre sehgiówe. Minayabe nahnso ke síú íre amurúruáh kéga wene ehweh sehgirataq ite Asiu kegá minayabe tagéq íre kawerurone iwíáhigehe. ²⁸ Asiu anínurame insebo? Peh morá wene áú amurúrutai aní Asiu anínura mire iwíáhoo? Írakaumo. Íre minayabe Asiu anínura míehre. ²⁹ Íre peh síú amurúruáh sánsá miraonka Asiu keúra úkowe. Íre púkuipéqté éhwéh íráhnká peh morá Manikáne Awanka wehukene sirupipeq sogiqtaté tahnsa amurúruéhnká sirupipeqkákákq sene iwíáhipeqkákákq kawerarítéh ké Asiu keúra úku úkuowe. Íre wehukega peh Manikánka mina tahnsa keyábé, Kawerowe arítéhre.

3

Manikáne sansá peh kaweq sansáne i ehwéhne.

¹ I te Asiu kené sánsánká nahnso kené sánsá kiotaikiro? Íú amurúrué sansa miraonsabé aneq kaweq naneq kanabo? ² Manikánka áhnte kawéq naneq ite Asiu ke náí nánúwe. Téhwe Manikánka wene ehweh ite Asiu ke teiena, Néne sánsá auráq matíáhro aitowe.

³ Mó Asíú kéga Manikáne ehwehnsabé íre aiq pútare atówe. Íre aiq pútare atónsabe Manikáne ehweh abehq úkiro? ⁴ Írakaumo. Peh aiq pútaq ehwéh kagaire. Minayabe Manikáne ehwehnka irarínserahnéna, Arega iraréna ehwéh aiq pútaraginkehe. Aiq pútaragínara wehukega tagagehe. Wehukega ehweh atéhrataq arega se kiotaikinkehe ire. (*Buk Song 51.4*)

⁵ Wehukega iwíáhue iraréra, Itega ahababárúnaga Manikáne tábúsoréh sánsá ábóraq máréhre iwíáhowe. Mira iwíáhéra, Minayabe Manikánka kamah ainawe we áhwára áhwára iwíáhéna íre kawerire ewe. Mah iwíáhwé peh wehukene iwíáh wíre. Ite mina tahnsa iwíáhonehnkono? ⁶ Ahqáho. Írakaumo. Mi iwíáhwé peh abehq iwíáhe. Manikámé áhwára áhwára iwíáhi aní tahirímé wega mah kehiná kéhíná íre tábúsoqme ehweh aitéh irino.

⁷ Wehukeníká mó iwíáhue iraréna, Ínéga péhe éhwéh irarunka peh Maniká aiq pútari aní míre ue ábóraq máréhre iwíáhire. Iwíáhéna, Minayabe néne péhe éhwéh írah kégá Manikánsabe iwíáh iwíáhigehe ewe. Mira iwíáhéna, Wega néne ahababáqsabe ehweh aintahnawe árahinsabébo? Ehweh aintéhmé we áhwára áhwára iwíáhéna íre kawerire ewe.

⁸ Mina tahnsa iwíáho kegá, Pehipi ahababáronehe ewe. Ahqáho. Manikánka mina tahnsa iwíáho keyábé ehweh aritena kamah arinawire. Kamah arinawe áberanawire. Mó kegá péhenéra, Íné Poraga mahraréna, Itene ahababáqka kaweq sansá ábóraragire éna minayabe pehipi ahababároneheqmúne síwáhnorire ewe. Írakaumo. Mi kewé péhe éhwéh aintáhwe.

Mó morá kaweqtaq mía míai aní íre miéhre i ehwéhne.

⁹ Aneq iwíáhonehnkono? Nahnsó kegá ahababárowaqme peh morá ite Asiu ke kaweqtaq míone iwíáhoo? Ahqáho. Írakaumo. Ahababáqka ite Asiu kereq nahnsó kereq ite ómi saiqnariéhre teiú mino? ¹⁰ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Kaweqtaq mía míao ke míaho?

Írakaumo. Íre miáhwe.

Mó morá kaweqtaq mía míai aní írakaunuránowe.

¹¹ Maniká awahbeh sansá sega íre ahtebahwe.

Wensabé iuwahriehre éra we íre anebahrowe.

¹² Ómiga Manikáne ahme aiq súáhwe.

Suera moke abehq ke úkowe.

Kaweq sansá mirai anímé mó morá írakaunuránowe.

¹³ Sirupipeqté éhwéh íre kaweq ehwéh púara

pusa ké karesa kúnkúninserah ke wóe.

Sene áwéhipeqté péhe éhwéh kisúq kisurowe.

Wehenka wehuke pehtaq pukorahi naneq wehukene sinonkapipéq sítéhnserah sene péhe éhwéhnká wehuke íre kawerarítéhre. *(Saveman 7.20; Buk Song 5.9, 14.1-3, 140.3)*

¹⁴ Segá ehbo ehwéhnkákáq tobeh ehwéhnkákáq irare irareowara mó kené sirupipeq umeh arítáhwe.

(Buk Song 10.7)

¹⁵ Segá mó ke peheráhnue subiq suq subiq surowe.

¹⁶ Pokorabeq mibeqté ké ahababáq aritera

íre kawerarítáhwe.

¹⁷ Mó kereq morá iwíáhue mé sansa íre miraowe.

¹⁸ Manikánsabe íre áhreowe ire.

(Buk Song 36.1; Aisaia 59.7-8)

¹⁹ Mósísine ehwehme ite Asiu kegá moke sehgihehéna Manikánka mi ehwéh iuwe. Iuwaqme íre sehgoráhúne. Minayabe ite tábúsoqme sehgiune íre irarerahúne. Ite tagarionawe Manikánka itereq mah kehiná kéhínánseqne ahababáqsabe ehweh aitanawire.

²⁰ Mósísine ehweh anteruonayabé Manikánka, Ite kaweqtaq miáhwe íre aitankéhe. Minayabe wehukeníká, Íné Manikáne ehweh aiq tábúsoqme sehgiúge irarerahiro? Ahqáho. Írakaumo. Moke mah kehiná kéhínánká mi ehwéh anteruona puaq ite ahababáq animarí múne tagarawéq mi ehwéh íre irarerahúne.

Sísa Karáhénsabe aiq pútare atéh anímé peh kaweqtaq miéh ánine i ehwéhne.

²¹ Manikánka Mósísine ehweh sehgió keyábé, Ite aiq kaweqtaq miáhwe teriro? Írakaumo. We mó sansánire. Amahnága mi sansá ábóraragirana wega itensabé, Ai q kaweqtaq

míáhwe irarerahire. Mi sansánsábé Mósísireq Manikáne ehweh iraru kereqka aiq iraruwe. ²² Mi sansámé mahraréna, Manikánka moke Sísansabé aiq pútare atáh ké kaweraritena aiq kaweqtaq míáhwe arítéhre. Asiu kené mó ah, nahnso kené mó ah írakaumo. Manikánka Asiu kereq nahnso kereqsabé peh morá íwíáhéna peh aiq pútare atáh kéyábé kaweraritena kaweqtaq míáhwe ire.

²³ Ite moke mah kehiná kéhínánká ahababárurauna puaq Manikánka kaweqtaq mía míainserah ite kaweqtaq íre mía míaorahúne. ²⁴ Sísá Karáhéga itene ahababáq paiqmaro púana Manikánka séhréh aitená wáh insahwé aitená itensabé, Ite kaweqtaq míáhwe aitéhre.

²⁵ Naho naho Sísá íre tutaq Manikánka ahababáq ke síwénunéna mi tanáhráq íre apubúue kamah ariuwe. Wega wenahni eqmarowana Sísá pukútaq wene korahqtaté wehukene ahababáqsabe paiqmarowe. Minayabe Manikánka Sísansabé aiq pútare atáh ké kawer-arítéhre. Mina ireq Maniká anotah kawéq áníne íwíáhúne.

²⁶ Manikánka miraúnsabe amahnága itega, Maniká tábúsoréh áníne tagarione. Wega moke Sísansabé aiq pútare atáh ké kawer-arítéhre. ²⁷ Minayabe ite itensabé iwíáh íwíáhonehnikono? Írakaumo. Ite itega Mósísine ehweh tábúsoqme miraúnayabé Manikánka itensabé, Ite kaweqtaq míáhwe aitehro? Írakaumo. Peh morá Sísansabé aiq pútare atona puana itensabé, Ite kaweqtaq míáhwe aitéhre.

²⁸ Manikánka Mósísine ehweh tábúsoqme sehgi ánínsábé, Are kaweqtaq míáhne atehro? Írakaumo. Ite tagarionawe peh wenahninsábé aiq pútare atéh ánínsábé, Are kaweqtaq míáhne atéhre. ²⁹ Manikámé peh morá ite Asiu kené Manikápo? Írakaumo. We moke ite Asiu kereq nahnso kereqne Maniká míre.

³⁰ Maniká peh morá ánínéna ite Asiu kereq nahnso kereqsabé peh morá íwíáhíre. Ite Asiu kereq nahnso kereqka wensabé aiq pútare atonayabé Manikánka itensabé, Ite kaweqtaq míáhwe aitéhre. ³¹ Minayabe Mósísine ehwehnsabé abehq éhwéh míre éq anetaníbo enehnikono? Ahqáho. Íraukaumo. Manikáne ahninkáwánsábé aiq pútare atona puaq Mósísine ehweh kaweq éhwéhne págegeue irarúne.

4

Manikánka Ébárahma kaweqtaq míéh áníne ú ehwehne.

¹ Ébárahmawe ite Asiu kené igaqna míowe. Wensabé aneq iwíáhonehnikono?

² Ébárahmaga kaweq arámbéhríúnsabe Manikánka, Are kaweqtaq míáhne atoo? Írakaumo. Wene arambehriyabé Ébárahma kaweqtaq míáhne atotaq tahirímé wewensabé iwíáh íwíáhú irino. Íre wega arambehriúnsabe peh morá Manikánka miraúnsabe Ébárahmaga wewensabé íre iwíáh íwíáhorahúwe. ³ Manikáne ehwehnka mahraréna, Manikánka teawu ehwehnsabé Ébárahmaga aiq pútare atonsabe Manikánka wensabé, Are kaweqtaq míáhne atowe ire. *(Stat 15.6; Jeremaia 2.23)*

⁴ Arambehri anínká ápeq pehipi íre meyéhre. Wega arambehrii puana wene wahnanka ápeq áwíre. ⁵ Wehukénínká wewene arambehriyabé íre iwíáh íwíáhia peh ahababáq ke kaweraritahráhi anínsábé aiq pútare atéhra Manikánka mi anínsábé, Are kaweqtaq míáhne atéhre.

⁶ Manikánka, Ite kaweqtaq míáhwe arito keyabé Tébitiga naho naho iraréna iwíáh íwíáhúwe. Íre sene kaweq arámbéhríyábé kaweraritowana iwíáh íwíáhúwe. ⁷ Minayabe Tébitiga Manikáne púkuipéq naho aiq sehiranue mahraréna, Manikánka sene ahababáq kaqsuena kawerarítéh kéwé sirupipeq eyoyói ke méra iwíáh íwíáhowe.

⁸ Itene Wahnahanka sene ahababáqsabe íre ehweh arítéh kéwé sirupipeq eyoyói ke méra iwíáh íwíáhowe úwe. *(Buk Song 32.1-2)*

⁹ Manikánka kawerarítéhrra sirupipeq eyoyói kewe peh morá síú amurúruáh Ásíú kébo? Ahqáho. Íre sebatare. Manikánka síú íre amurúruó nahnsó kéreq moq kawerarítéhrra sirupipeq eyoyóire. Ébáráhmaga Manikánsabe aiq pútare atonsabe Manikánka wensabé, Are kaweqtaq míahne atowe teiewóge. ¹⁰Ébáráhmane áú íre amurúruotaq kaweqtaq míahne atoo? Wene áú amurúruotaq kaweqtaq míahne atoo? Árahtaq kaweqtaq míahne atoo? Wene áú íre amurúruotaq kaweqtaq míahne atowe.

¹¹ Wene áú íre amurúruotaq Ébáráhmaga Manikáne ehwehnsabé aiq pútare ato púana wensabé, Are kaweqtaq míahne atowe. Kaweqtaq míahne atonsabe mó ke sokigi arinkeheéna anehe Manikánka Ébáráhmansabé, Áú amurúruo atowe. Minayabe Ébáráhmaga Manikánsabe téh aiq pútare ato púana síú íre amurúrusa peh moke aiq pútare atáh kéné sinahbúwá úkirana Manikánka sensabé, Ite kaweqtaq míáhwe arítéhre.

¹² Asiu kegá pehipi síú amurúruáhmé Ébáráhmawe sinahbúwábo? Írakaumo. Ébáráhmane áú íre amurúruótaq wega Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atowe. Ai q pútare atowara wega ai q pútare atáhnserahno kewé Ébáráhmawe sinahbúwá míéhre.

Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atéh éhwéhne.

¹³ Manikánka Ébáráhmareq wene anahwaréhreqsabé, Mókakewe itega mah marákó marákó awaq miagéhe teriuwe. Segá Mósísine ehweh kawerue sehgiúnsabe teriuwo? Írakaumo. Segá Manikáne ehwehnsabé aiq pútare ató púana wega sensabé, Ite kaweqtaq míáhwe aritena awaq miagéhe teriuwe.

¹⁴ Peh Mósísine ehweh kawerue sehgió kegá awaq miáhtáq tahirímé Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atáh ké íre awaq miówana Manikánka mirainauge ú ehwehmé abehrúki irino. ¹⁵ Manikánka Mósísine ehweh anterúáh ké kamah arinkéhe. Nahnsó kegá Mósísine ehweh sene siahrrerate íre írátíáhwe. Minayabe itega mi keyabé íre ehweh aritahráhué.

¹⁶ Manikánka Ébáráhmareq moke wene anahwaréhreqsabé iwíáhéna, Séhréh ariteyabe níre éna ínégá mirainauge úwe. Mirainauge ú púana wensabé aiq pútare atáh ké kaweraritankéhe. Manikánka peh morá Mósísine ehweh sehgió ké kaweraritankébo? Írakaumo. Ébáráhmaga wensabé aiq pútare atonserahno kereq moq kaweraritankéhe. Ébáráhmawe ite Manikánsabe aiq pútare atona kené iteinahbúe. ¹⁷ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Ínéga miraunka arewe áhnte nahnsó náhnsóné sigaqna míankehe íre. *(Stat 17.5; Aisaia 48.13)*

Ébáráhmaga wensabé aiq pútare atotaq Manikánka tagéna wensabé aiq pútare atáh kéné sigaqna míankehe atowe. Ébáráhmaga aiq pútare ato anímé we Manikánéna pusa ké oganúq sitena íre kéh náneq ábóra q kahno atéhrana ábóragire.

Ébáráhmaga Manikánsabe kawerue aiq pútare ato éhwéhne.

¹⁸ Manikánka wensabé, Arewe áhnte nahnsó náhnsóné sigaqna míankehe úwana Ébáráhmaga aiq pútare atena áwénunúwe. Manikánka, Arenanahréh áhnte míagehe atonsabe Ébáráhmaga mi éhwéhnsabé aiq pútare atena áwénu aruqarurúwe.

¹⁹ Ai q pútare atena áwénu aruqaruréna peh íregárita q ópéq 100 ópéq míonsabe naho korééna wene anonka taropagúwe. Wene ahre Sára hwe orení úkúnsabe wega ani íre maqmiahráhué. Minawé Ébáráhmaga tagéna, Manikánka tení éhwéh péhe éhwéhpómo íre iwíáhué. Írakaumo. Mira iwíáh íre iwíáhia peh ai q púta q aginawire éna áwénunúwe. ²⁰ Áwénunéna árahinabomo iwíáh íre iwíáhia peh teawu éhwéhnsabé aiq pútare ato puana págegeue ambubu atawéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atowe.

²¹ Iwiáh íwiáh atena, Manikánka moke miraorahi aní púana wega teniátái ehwéh aiq pútaraginawire íwiáhéna áwénunúwe. ²² Ébárahmaga Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atonsabe Manikánka wensabé, Are kaweqtaq míahne atowe.

²³ Manikánka wensabé, Are kaweqtaq míahne ato ehwéhmé íre peh morá Ébárahmansabé sehiranúwe. Írakaumo. ²⁴ Itensabéákáq teíre. Sísa itene Wahnah pukúwana Manikánka we iriwe oganúq atowe. Itega oganúq ato anínsabé aiq pútare atáhnaraq wega itensabé, Kaweqtaq míahwe aitankéhe.

²⁵ Segá Sísa subiq suaneherautaq Manikánka mi ke íre saiqnaritowara subiq súówana itene ahbabáqsabe putiowe. Ite kaweraitankeheéna Manikánka we iriwe oganúq atowe.

5

Manikánka itensabé, Ite kaweqtaq míah ké wóe ú ehwehne.

¹ Sísansabé aiq pútare ataráúna puana Manikánka kaweraitena, Kaweqtaq míahwe aitaráire. Wegá kaweraitaráinsabé ite insahwé aitena irunukiq ita itaire. Itene Wahnah Sísa Karáhénsabe miraurainka Manikánka irunukiq ita itaire. ² Sísansabé aiq pútare ataráuna puana Manikánka itensabé, Ínéba sero éna séhréh aita aitaire. Séhréh aitéhraq Manikánka kaweqtaq mía míainserah itega mókake weba méq we tahnsánue kaweqtaq mía míaoneheqmúne íwiáhúnayabé itene iru eyoyóire.

³ Íre peh morá minayabe iru eyoyóire. Íre kaweragi tanáhráq ebeqme itene iru umeh agire. Mi tanáhráq íwiáhéq, Sísané sánsá íre sueq peh ambubu atione íwiáhúne. Mira íwiáhúnayabé itene iru eyoyóire. ⁴ Manikáne sansá ambubu atíáhnaga ahbabáqsabe ahqáho atáhráúne. Ahqáho atáhnaraq wega séhréh aitanawire íwiáhéq wega ite kaweraitanawire éq áwénunúne. ⁵ Áwénunúnaraq íre pehipi áwénunúne. Írakaumo. Manikánka Wenawa iteba eqmaq áúwátáiraq ite mó keyábé irutaboirigeheéna wenawanka séhréh arite sansa sokigi áiraq ite íre pehipi áwénunúne.

⁶ Ite ahbabáq aruqaruréq kaweqtaq íre míahrahúnana awehraq tanáhráq Sísa Karáhéga ite meirena kaweraitanieéna putiowe. ⁷ Tábúsoréh ání séhréh atanieéna mó anínká pukinabo? Írakaumo. Minawé íre wehukene sánsáne. Anotah kawéq ání séhréh atanieéna mó anínká pukinabomo.

⁸ Ite ahbabáq animárá míaraunaraq Sísa Karáhéga ite kaweraitanieéna putiowe. Miraú púana Manikánka itensabé anotahtaq arutaboirire ue aiq sokigi aíre. ⁹ Sísa Karáhé putiotaq wene korahq tunsabe Manikánka itensabé, Kaweqtaq míahwe aitéhre. Kaweqtaq míahwe aitena ite anotah sehréh aita aitaéna mókake mó ke ehweh ariténa ite íre ehweh aitanawire.

¹⁰ Ite Manikáne naruo animárá míaraunaraq wenahni putionsabe Manikánka insahwé aitaráire. Amahnága Sísa oga mía míai anínká ite insahwé aitarái kebá ména séhréh aita aitaire. ¹¹ Minawé aiq pútaq ehwéhnsabé iwiáh íwiáhúne. Maniká Iteribonsabé moq íwiáh íwiáhúne. Itene Wahnah Sísa Karáhéga insahwé aitéhnsabé Maniká Iteribonsabé anotah iwiáh íwiáhúne.

Éhrámaga miraúnka puké sansa áhwárówana Sísa miraúnka oga mé sansa áhwáró ehwehne.

¹² Itega tagarionawe naho naho mah marákó marákó ahbabáq íre kotaq peh morá anínká ahbabáq áhwárówe. Wegá ahbabárúnka puké sansa áhwárówe. Moke anehe piah ké moq ahbabáruronsabé puku pukuowe. ¹³ Mósísiga sehgióro ú ehweh íre irarútaq mah marákó marákóipéqté kégá ahbabárowe. Sehgióro ú ehweh íre irarú púana Manikánka mó aniné ahbabáq mó aniné ahbabáruwe íre iwiáhúwe.

¹⁴ Ahbabáq íre iwiáhúwara Éhrámareq wene animárinseq puku pukuowe. Mósísi mío tanahráqkákáq pukuowe. Éhrámaga Manikánka pehragáhno ú ehweh anteruowara anehe piah kégá moq ahbabáráera pukuowe.

Éhrámawe anehe sú aniné píkisah tahnsáne. ¹⁵ Éhráma peh morá ání ména o sansa áhwárówana we anehe sú anímé peh morá ánínká moq o sansa áhwárówana íre monseráh sánsátaré wíre. Ahqáho. Írakaumo. Sísane sánsáncá Éhrámáne sánsá kiotaikire. Éhrámaga ahabárúnsabe wereq moke mó kereq puku pukuowe. Sísá Karáhéga áhnte ke séhréh aitanieéna itene ahabáqsabe putiowe. Putionsabe Manikánka itensabé arutaboirána séhréh aitena oganúq ítéhre.

¹⁶ Oganúq ítéh sánsámé Éhrámaga ahabáru sansámé íre peh morá sánsáne. Ahqáho. Írakaumo. Oganúq ítéh sánsáncá ite kaweraitehrana Éhrámaga ahabárú sansáncá ite anotahtaq íre kaweraitéhre. Éhrámaga peh morá ání ména ahabárúnsabe Manikánka ite ómi kamah aiuwaq pukorahúne. Áhnte ahabárowana Manikánka o sansanue oganúq itena itensabé, Kaweqtaq míáhwe aitéhre.

¹⁷ Peh morá ánínká ahabárúnsabe ahabáqka áhnte wehuké saiqnaríéhrra puku pukuowe. Puku pukuowana oganúq ítéh sánsáncá Éhrámaga ahabárú sansa kiotaikire. Sísá Karáhéwé peh morá ánínká miraúnka Manikánka íné eqmaq núwátáirana iteba míarautaq págege arámbéhríéna ótaq sansá, itega íre tagariaro sansánurautaq pehwehrue míaraugaq tagarowe. Itega mina tagéq ahtebahme Manikánka íné eqmaq núwátái aní ména wene arambehri tábúsoqme mira aruqaruruge.

¹⁸ Kawerue írátíáhro. Éhrámaga ahabárúnka moke ahabáronsabé Manikánka ómi mah kehiná kéhíná ehweh aritahráhire. Sísá Karáhéga kaweq sansánúnka Manikánka ómi mah kehiná kéhínánsabé, Kaweqtaq míáhwe aitena oganúq itahráhire. ¹⁹ Éhráma peh morá ání ména wega Manikáne ehweh anteruonsabe áhnte wehuké ahabáq ke úkowe. Sísaga peh morá ání ména Wenabone ehweh tábúsoqme sehgiunsabe áhnte wehuké kawerai to púa q kaweqtaq mía míarahúne.

²⁰ Wehukega ahabáq áhnte kéhre siahtebageheéna Manikánka sehgióro ú ehweh náriuwe. Ahabáq áhnte agúwana Manikánka séhréh aitéh sánsáncá ahabáq sansa kiotaikire. ²¹ Ahabáqka wehuke saiqnaríéhrra puku pukuowe. Itene Wahnah Sísá Karáhéga miraúnsabe Manikánka itensabé, Kaweqtaq míáhwe aitena oganúq itena áhntetaq séhréh aitena itensabé, Oga mía míaro aitéhre.

6

Sísá pukútaq ite moq pukowana ehwéhne.

¹ Minayabe aneq iwíáhonehknono? Mahra iwíáhonehknono? Manikánka ite áhntetaq peh íregárita q séhréh aítankéhboq ahabáq aruqaruroneheqmúne iwíáhonehknono? ² Ahqáho. Írakaumo. Pusa ké ahabáq sansa súáhnserah ite moq pusa ké tahnsa méq ahabáq suone. Minayabe árahue ahabáq aruqaruronehknono? ³ Ite pusa ké tahnsa úkuna tanáhráq íre ahtebaho? Ite wání meraunaraq itereq Sísá Karáhéreq morá ání tahnsa úkuraunana we pukútaq ite moq pukowane.

⁴ Ite wání meraunawe itereq Sísá Karáhéreq pukuraune. Pukuraunara we maisarótaq itenkakáq maisarówe. Maniká Iteribo págege aní ména Sísá Karáhé iriwe oganúq atotaq itenkakáq iriwe oganúq itowe. Ite o sansanigeheéna iriwe oganúq itowe.

Ite Sísareq oga mía míáuine i ehwéhne.

⁵ Sísá Karáhé pukúwaq ite moráráq pukéq wereq itereq morá ání tahnsa úkowane. Mina únserah Manikánka Sísá iriwe oganúq atotaq itereq moráráq iriwe oganúq itowaq wereq itereq morá ání tahnsa mía míauine. ⁶ Ite tagarionawe Manikánka itene irupipeqté áhbábáq iwíáh awankátaq táhparowe. Itene ahabáq iwíáh parabaruanieéna Sísá awankátaq táhparótaq Manikánka itene ahabáqkakaq mitaq táhparowe. Minayabe amahnága ahabáqka ite íre saiqnariahrahire. ⁷ Itene ahabáqka árahinsabé ite íre

saiqnariahrahire? Ahbabáqka pusa ké íre saiqnariahrahire. Ite pusa ké tahnsa úkúna puana íre saiqnariahrahire.

⁸ Sísa Karáhé pukútaq itereq pukowanayabé itereq wereq moráráq mía míaoneheqmúne. Mina aiq pútaq ehwéhne íwíáhúne. ⁹ Ite írátíonawe Sísa Karáhé mó íre pukinae. We pukúwana iriwe oganúq ato púana we mó íre pukinae. Mó íre pukorahi puana peh oga mía míainawire.

¹⁰ We peh morá tánáhráq pukú púana mó íre pukinae. Pukúnka ahbabáq sansa aiq saiqnariehre. Amahnága we oga mía míaime Maniká awahbeh sansá miraire. ¹¹ Mina inserahnoro. Itene naho áhbábáq sánsá aiq suto puag mó íre ahbabáronehe íwíáhoró. Itereq Sísa Karáhéreq moráráq oga méq Maniká awahbeh sansá miraoneheqmúne íwíáhoró.

¹² Ahbabáqka itene pukorahi inónká saiqnariehnehboq ahbabáq apubúue súáthro. Itene irupipeqté íwíáhgá ite áúgi ínehboq ahbabáq iwiáh apubúue súáthro. ¹³ Itega irutaboíro naneq meyaneehéq itene aiyahnká ahbabáriyeho. Ahbabáriyehboq ite mó anínká mó anínkáue Manikánsabe, Néne ninonka are áwúge. Wahnahnainto teawéro. Itega pusa ké tahnsa míarotaq Manikánka oganúq ítárái puag wensabé áhrabéq, Arene kaweq sansá miraoneheqmúne teawéro. ¹⁴ Manikánka séhréh aitéh púana Mósísiga sehgióro ú ehwehnká íre ehweh aitéhre. Minayabe ahbabáqka ite íre saiqnariéhre.

Sehgíra sansánká ite saiqnarawé ehwehne.

¹⁵ Minayabe aneq iwíáhonehknono? Manikánka séhréh aitéhra q Mósísine ehwehnka íre ehweh aitéhnsábé ahbabáq aruqaruronehknono? Írakaumo. ¹⁶ Sehgióra sansánká saiqnariéhmé íre iahtebaho? Ite ahbabáq aruqarurirataq ahbabáqka saiqnariahna q pukoneheqmóe. Ite Manikáne sansá sehgirataq kaweq sansánká ite saiqnariahna q kaweqtaq mía míaoneheqmóe.

¹⁷ Menah itega ahbabáq aruqarururotaq ahbabáqka ite saiqnariaraire. Saiqnariaraitaq mó kegá aiq pútaq ehwéh íwáhnorurowaq ireq iwíáh íwíáhéq sehgirowana ahbabáqka saiqnariaraime Manikánka sabi iuwátáire. Minayabe Manikánsabe iwíáh íwíáh atone.

¹⁸ Kaweq sansánká ite saiqnariéhnsábé iwíáh íwíáh atone. ¹⁹ Íre irasa ké míéhboq kawerue irageheéna pahsuqme teiúge. Menah itega ahbabáqsabe irutaboíréq mira aruqaruronserah amahnága peh kaweq sansánsábé irutaboíréq kaweqtaq míáthro.

²⁰ Ahbabáqka ite saiqnariaraitaq itega kaweqtaq íre míahrahurowe. ²¹ Itega ahbabárurowe sansánsábé amahnága iyehitehre. Itega ahbabárurowe qmé kaweq apéq meroo? Írakaumo. Mina onserahno kewé pukoneherawoe.

²² Ahbabáqka ite saiqnariarairana Manikánka sabirutairaq wene arambehri anímári úkurowe. Minayabe ite kaweqtaq méyabe iwíáh íwíáhéq oga mérapeq mía míaoneheqmóe.

²³ Ahbabáqka saiqnariéhnká aneq apéq wehuke siro? Ahbabáqka saiqnariéh ké pukoneherawoe. Itene Wahnah Sísa Karáhénsabe aiq pútare atona kewé Manikánka wáh kaweraitena oganúq itena, Sísa q ahriahri mía míaoro aitéhre.

7

Oganúq itonsabe kaweq sansánonehe i ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo anímáriño, itega Mósísiga miraoro ú ehweh aiq ahtebahwe. Wehukene oga mé tanáhráq mah ehwéhme anterúéhra q mi ehwéhnká ehweh aritahrahire. Se pukirataq mi ehwéhnká se íre ehweh aritahrahire. Minawé aiq írátíáh mino. ² Mi ehwéhnká, Arenawehqpa mía míaúno únsabe wenawehq oga míéh tánáhráq áuwéh áhréwé mi ehwéh aiq anterúéhre. Wenawehq aiq pukirana mó weh kéréhmé mi ehwéh íre anterúéhre. We puki puana mi ehwéh íre anterúéhre.

³ Wenawehq oga míéhtáq mó weh kéréhrana mi ehwéhnká, Are ahbabáq ini móne atéhre. Wenawehq pukínaraqmé we mó weh kérahráhire. Wenawehq puki puana mó wehkinsabé mi ehwéhnká, Are ahbabáq ini móne íre atahráhire.

⁴ Néne iyahnabo anímáríno, ite mi iní tahnsa móe. Sísa Karáhé pukútaq ite moq pukunsabé Mósísine ehwehnka amahnága íre ehweh aitéhre. Manikánka wenahni iriwe oganúq atowaq Sísame animárí ukéq wene arambehri miraoneheqmúne.

⁵ Iteitene ahbabáq iwiáhghá saiqnariarai puag Mósísine ehweh ireq mi ehwéhnsabé iuwahriehre éq pukorahúna ahbabáq aruqarurúne. ⁶ Sísa req moráráq pukowanayabé ite saiqnariarai naneq soraq iuwena Mósísine ehweh moq soraq sueq amahnága Manikáne Awanka sokigi aí ó sánsánúne. Íre Mósísiga sehgióro ú sansa peh Manikáne Awanka sokigi aí ó sánsá sehgióneheqmúne.

Ahbabáq sansanká ite ahbabáraitéhre i ehwéhne.

⁷ Ite ahbabáronaraqmé aneq iwiáhonehknono? Mósísine ehwehme ahbabáq ehwehne íwiáhonehknono? Írakaumo. Peh morá mi ehwéh írátáunsabé ahbabáq ani múge íwiáhurauge. Mi sehiránká mahraréna, Mó aniné ménsámehnsánsabe aigará pabekíneho íre. Mi ehwéh írátáunsabé íné tagaríomé mó aniné ménsámehnsánsabe nigará pabekime ahbabáq míre. ⁸ Mi ehwéh irena íre sehgiórahuraunsabé ahbabáqka íné saiqnariarairana áhnte íre kaweq sansá néne nirupipeq áhwararaire. Mósísine ehweh íre kéhtáq tahirí ahbabáq árahue ahtebóna iripo?

⁹ Mósísine ehweh íre írátáutaq, Íné kaweq aní múge íwiáhurauge. Anehe mi ehwéh kawerue irena, Ahqáho. Íné ahbabáq ani ¹⁰ púana pukorahuge íwiáhurauge. Wehukega oga míageheéna Mósísiga mi ehwéh irarúwe. Mi ehwéh irena, Íné íre oga míahrahuge éna peh pukorahuge íwiáhurauge. ¹¹ Mi ehwéh irena íre sehgiórahuraunsabé ahbabáqka péhe sánsá aintena saiqnariarairana, Íné pukorahuge íwiáhurauge.

¹² Minayabe anere enehknono? Manikánka iwiáh atowana Mósísiga irarú ehwehmé Manikáne ehwehnéna tábúsoréh éhwéhnéna kaweq ehwéh míre. ¹³ Mi kawéq éhwéhnká íné íre kaweraintaráiro? Írakaumo. Mi ehwéh írátáugana ahbabáqka saiqnarawéna íre kaweraitaráire. Íné áhnte ahbabáq aní ména pukorahuge íwiáhinkeheéna mi ehwéhnká sokigi aníatáire.

Ahbabáqka ite saiqnaríéh éhwéhne.

¹⁴ Ite írátíonawe Manikánka iwiáh atowana Mósísiga mi ehwéh irarúwe. Minayabe mi ehwéh kaweq ehwéhnirana ahbabáqka íné saiqnaríéhra Maniká awahbeh sansá íre sehgiórahéna peh ahbabáq aruqaruruge. ¹⁵ Íné nuwahbeh kawéq sánsá mirainie íwiáhume íre mira aruqaruruge. Peh íre nuwahbeh ahbabáq sánsá mira aruqaruruge. Aneqsabé mira aruqarurugo? Minawé íre niahteboge.

¹⁶ Íné nuwahrieh ahbabáq sánsá mira aruqarurugana Mósísine ehwehnka néne ahbabáq sokigi anírana mi ehwéhmé peh kaweq ehwéhne íwiáhuge. ¹⁷ Minayabe íre ínénega peh nirupipeqté áhbabáq íwiáhghá saiqnaríéhknká ahbabáq aruqaruruge.

¹⁸ Kaweq sansá mirainauge uganawe íre miraorahuge. Íre miraorahunsabé íné tagaríomé nirupipeq kaweq iwiáh íre kéhre. ¹⁹ Íné nuwahbeh kawéq sánsá mirainie íwiáhume íre mira aruqaruruge. Peh nuwahrieh ahbabáq sánsá mira aruqaruruge.

²⁰ Íné nuwahrieh ahbabáq sánsá mira aruqarurunsabé íre ínénega peh nirupipeqté áhbabáq íwiáhghá saiqnaríéhknká ahbabáq aruqaruruge. ²¹ Íné mahraue tagaríóge. Íné nuwahbeh kawéq sánsánsabé iwiáhutaq ahbabáqka saiqnaríéhnsabé íre miraorahuge.

²² Manikáne sansá peh kaweq sansáne íwiáhéna mi sansánsabé iwiáh íwiáhuge. ²³ Mirainauge íwiáhugana nirupipeq mó iwiáh kéhre. Ahbabáq iwiáhghá kaweq iwiáh kiotaiki puana ninonka nirutaboiru ahbabáqka saiqnaríéhra ahbabáq aruqaruruge.

²⁴ Íné ahababáq ani mío púana nirupipeq áhnte umehire. Insega séhréh aintena sabi nuwankéhbo? ²⁵ Ahababáqka saiqnariéhnsábé pukorahuge. Manikáne sansá sehgieyabe nírana peh nirutaboiru iwíáhghá saiqnariéhhrana ahababáruge. Minayabe insega séhréh aintena sabi nuwankéhbo uge. Sísa Karáhé itene Wahnahka miraúnka Manikánka séhréh aintena sabi nuwahráhire. Minayabe wensabé iwíáh iwíáh atóge.

8

Sísa Karáhéga itene ahababáq kaqiuwena Manikáne Awa iteba eqmaro ehwehne.

¹ Sehgióro ú ehwehncá Sísa Karáhéreq mía míaúna ke íre ehweh aitéhre. ² Aneqsabé íre ehweh aitehro? Ahababáqka ite saiqnariéhnsábé pukorahúnaraq Manikáne Awanka oganúq itena sabi íuwéhre. Sabi íuwéhhrana Sísa Karáhéreq mía míaúnayabé íre ehweh aitéhre.

³ Mósísiga sehgióro ú ehwehncá itene ahababáq íre kaqiuwahráhire. Árahinsabébo? Itega mi ehwéh íre sehgiórahúne. Minayabe mi ehwéhncá íre kaweraitahráhire. Íre kaweraitahráhinsabé Manikánka webataq wewega itene irupipeqté áhbábáq iwíáh kaqiuwankeheéna wenahni eqmarowe. Eqmarowana ite tahnsá wéhúkéní úkéna itene ahababáqsabe putiowe.

Itene ahababáqsabe putiotaq Manikánka mi ahababáq kaqsuonsabe amahnága itene ahababáq iwíáhghá ite íre saiqnariahrahire. ⁴ Íre iteite iuwahbeh ahababáq iwíáh peh Manikáne Awanka iwíáh aitehraq we awahbeh iwíáh miraonsabé kaweq sansá Mósísine ehwehncá irari sansá mira aruqarurúne.

⁵ Sene sirupipeqté áhbábáq iwíáh mirao kegá ahababáq sansansábé iwíáh iwíáhowe. Manikáne Awanka iwíáh arítéh arámbéhrí mirao kegá wene sánsánsábé iwíáh iwíáhowe. ⁶ Sene sirupipeqté áhbábáq sánsánsábé iwíáh iwíáho kegá pukoneherawoe. Manikáne Awanka awahbeh sánsánsábé iwíáh iwíáh atáh kegá oga mía míaowana sirunukiq sítéhre.

⁷ Sene sirupipeqté áhbábáqsábé suwahbeh kegá Manikáne ehweh íre sehgióra peh anteruera Manikáne naruo miahwe. ⁸ Sene sirupipeqté áhbábáq iwíáh sehgió kegá Maniká awahbeh sansá íre sehgiórahowe.

⁹ Manikáne Awanka itene irupipeq mía míaíraq itene irupipeqté áhbábáq iwíáh íre miraiá peh Manikáne Awanka iwíáh aitéh iwíáh miraowe. Sísa Karáhéne Awanka wene arupipeq íre mía míaí anímé we íre Sísa Karáhéne ani míre. ¹⁰ Itega ahababáruonsabé itene inonka pukorahi naneq mire. Sísa Karáhéga itene irupipeq míéhraq kaweqtaq miahrahéq iteiyuwame oga mía míaowe.

¹¹ Manikáne Awanka itene irupipeq mía míaínaraq wega Sísa Karáhé iriwe oganúq atonserah itene pukorahi inónká moq mókake iriwe oganúq itankéhe. Manikáne Awanka itene irupipeq mía míaí puana mirainawire.

Manikáne Awanka séhréh aitéhraq ite Manikáne animarí úkorahúna ehwéhne.

¹² Minayabe ite anotah arámbéhrí kéhre. Mi arámbéhríwé íre itene irupipeqté áhbábáq sánsá miraé arámbéhrí wíre. Ahqáho. Írakaumo. Néne iyahnabo anímáríno, ¹³ itene irupipeqté áhbábáq iwíáh mirairataqmé pukoneheqmóe. Manikáne Awanka séhréh aitéhnsábé itene irupipeqté áhbábáq iwíáh kaqsueq íre mirairataq oga mía míaoneheqmóe.

¹⁴ Manikáne Awanka iwíáh arítéh iwíáh sehgió kéwé Manikáne animaríne. ¹⁵ Manikánka Wenawa iteba eqmarowana Wenawanka ite saiqnarawéna áhre aitanabo? Írakaumo. Wene animarí míageheéna eqmarowana Wenawanka ite págege aitéh púaq ite Manikánsabe, Iteriboe atone. ¹⁶ Manikáne Awanka itene irupipeq ména, Néne animarí móe tei teininsabé ite tagarionawe ite Manikáne animarí múne.

¹⁷ Ite Manikáne animarí míona puáq ite mókake wega ina naneq kaweq naneq awaq mianeheqmúne. Sísa Karáhé, iteruwahga aiq awaq mionserah itega mókake móké kaweq naneq awaq mianeheqmúne. Segá Sísa áwíoqnonserah ite moq íwíoqnagehe.

Íwioqnehrataq Sísane sánsá kawerue sehgiónaraq mókake we tahnsá méq wereq mía míañoneheqmúne.

Kaweqtapéq awaq me ehwéhne.

¹⁸ Mah marákóipéq míona tanáhráq iérinka irupipeq umehire. Mókake téhrehrabeq míáhnaraq áhnte kawéqtápéq púana irupipeq anotah eyóyóinae. Anotah eyóyói naneqka umehi naneq kiotaikína puana umehinsabé anetaníbo íwíáhéq kaweqtapéqsábé áwénunonehe. ¹⁹ Ite Manikáne animári púana wega mibeqté kaweraitahna sansá sokigi ainaraq ahtebanehe. Mi tanáhráq sínaraqsábé moke Manikánka miráú naneqka arutaboirána áwénunire.

²⁰ Téhwe moke miráú naneq anotah kawerarowana anehe abehrúkúwe. Íre wewega abehrúkúwe. Írakaumo. Peh Manikánka abehrúkúno atowana mira agúwe. (*Stat 3.17-19*)

Amahnága mi naneqka Manikánka kawerarahna tanáhráqsábé áwénunire. ²¹ Mókakewe moke miráú naneq mó íre kárékinae. Manikánka omasa tánáhráq moke mi naneq kawerarankéhe. Ahbabáqka ite wene animári íre saiqnariahrah inserah kareki sansánká moke miráú naneq íre saiqnariahrahire.

²² Ahre inínká ani maqmianaitaq érsabé uwo uwoire. Ite tagarionawe uwo uwoinserah moke miráú naneqka naho naho uwo uwoéna amahnágaákáq uwo uwoéna kaweq tanáhráq sínaraqsábé áwénunire. ²³ Uwo uwoéna kaweq tanáhráq sínaraqsábé áwénuniraq ite wehukega moq uwo uwoéq áwénunúne. Manikánka Wenawa téh iteba eqmarowana iteba mía míañe séhréh aitéhre. Minayabe anehe wega itene inonkansabé, Kaweq inónká úkúno aitena néne animári móe aitanawire. Mi tanáhráqsábé arutaboiráq áwénunúne.

²⁴ Manikánka ite kaweraitena oganuq itaráirana amahnága inonka kaweraitahna tanáhráqsábé áwénunúne. Áwénunúna naneq tagónaraq tahirí íre áwénunúna irino. Aiq tageh anínká mó íre áwénunire. Wegá aiq tageh puana aneqsabé mó áwénuninkehbo? ²⁵ Itene iuranka íre tagóna naneqsabé áwénunúne. Manikánka aiq mirainawire íwíáhéq pehwehrue áwénunúne.

²⁶ Íre págege ke míonana Manikáne Awanka séhréh aitéhre. Manikánsabe, Aneq ehwéh púrerue teawenéhknono únana Manikáne Awanka séhréh aitéhre. Wegá itene irupipeq míéhraq itega íre ehwehnorahúna tanáhráq peh mukaq mukaqsúnana ite séhréh aitanieéna wene iwíáh Maniká teawena iteitene umehi naneqsabé púreraitéhre. ²⁷ Manikánka itene irupipeqté íwíáh tagaríéhre. Wenawanka Maniká awahbeh sansá tagaríéh púana ite wene animárínsabé púreraitéhra Manikánka wene púreq ehwéh íréhre.

²⁸ Wenahni táhnsá míageheéna Manikánka omaq itowaq wensabé irutaboírúne. Ite tagarionawe ite meirena kaweraitanieéna Manikánka moke kaweq tanáhráqkákáq moke íre kaweq tanáhráqkákáq séhréh aitéhre. ²⁹ Téhwe Manikánka ite tagariowe. Tagarawéna wenahni táhnsá míageheéna ite omaq itowe. Sísá iteruwah ebeq kéna míowaq ite wenábáqmari míone. ³⁰ Manikánka ite omaq ito ke íáhrabéna itensabé, Kaweqtaq míáhwe aitéhre. Kaweqtaq míáhwe aitéhnsábé wega itensabé, Ínéba méq kaweqtaq mía míañunserah míagehe aítowe.

Manikánka itensabé ahriahri arutaboiraitéh ehwéhne.

³¹ Manikánka itensabé, Ínéba méq kawetaq mía míañunserah míagehe aítionsabe aneq iwíáhonehknono? Wegá ite íéhneh aitéhnsábé itene naruoga íre saiqnariahrahó mino.

³² Manikánka wenahni íre saiqnatasa peh moke itene ahbabáqsabe pukinkeheéna eqmarowe. Wegá íre saiqnato puana moke kaweq naneq náiena séhréh aitanawire.

³³ Wene animári míageheéna Manikánka ite omaq ito púana insega ite ehweh aítankéhbo? Írakaumo. Maniká wewega itensabé, Kaweqtaq míáhwe aitéhre. ³⁴ Manikánka

kaweraito púara inseréhga itene ahbabáqsabe ehweh aitera kamahigéhbo? Írakaumo. Sísá Karáhéga itene ahbabáqsabe putiowana iriwe oganúq atowana wega amahnága Maniká Iteribone ayah púpeq ména itensabé púreraitéhre.

³⁵ Sísá Karáhéga itensabé arutaboiraitéhre. Íre kaweq tanáhráq sínawe, íeri tanáhráq sínawe, íwíoqné tanáhráq sínawe, ehwehráhna tanáhráq sínawe, tabonah tanáhráq sínawe, pukorahúna tanáhráq sínawe, ite subiqme kamah aíra tanáhráq sínawe Sísaga itensabé íre arutaboiria peh iuwankéhbo? Írakaumo. Moke mi tanáhráq moq arutaboiraitena iteba mía míainawire. ³⁶ Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Arene animárí mionayabé sega ahkakebopoq iubiú suaneherawoe. Wehukega sipisípiq subiq súáhnserah ite moq iubiú suanehe íwíáhowe íre *(Buk Song 44.22)*

³⁷ Moke teiyú tánáhráqsábé áhreonehnikono? Írakaumo. Sísaga itensabé mi tanáhráqkákáq arutaboiraitena íéhnehi puaq itene naruo kiotaikorahúne.

³⁸ Mó kegá miraonsabé wega itensabé íre arutaboiria peh túbáh aginabo? Írakaumo. Ite pukonaraqmé oga mionaraqmé Manikánka itensabé íre arutaboiria peh túbáh aginabo? Írakaumo. Íopeqté kéwé owainawamarímé anotah wahnáh kéwé sega miraonsabé Manikánka itensabé íre arutaboiria peh túbáh aginabo? Írakaumo. Amahnága íre kaweq tanáhráq kéhnsábé mókake íre kaweq tanáhráq sínaraqsábé Manikánka itensabé íre arutaboria peh túbáh aginabo? Írakaumo.

³⁹ Sehwerapeqté náneq kéhnsábéwé, maraipéqté náneq kéhnsábéwé, Manikánka moke miraro naneq kéhnsábéwé Manikánka itensabé íre arutaboria peh túbáh aginabo? Írakaumo. Itene Wahnah Sísá Karáhé kéronayabé Maniká Iteriboga íre túbáh agia peh ahriahri itensabé arutaboiraitanawire. Minawé aiq tagaríoge.

9

Poraga Ísara keyábé arutaboirú ehwehne.

¹ Íné Sísá Karáhéne ani míó púana péhe éhwéh íre teiasa peh aiq pútariahnsanuge. Manikáne Awanka nirupipeq ména aiq pútaróne aintéhre. ² Nánuwahrah Isará ké Sísá Karáhé íre tagaríáhsábé nirupipeq umeh agu aguire. ³ Nánuwahrah Isará kéga Sísá kéreera oga miáhtáq tahirímé íné iraipéq pokéyabe íre ahqáho u irino.

⁴ Ísara ke Manikáne animárí míageheéna Manikánka naho omaq itowe. Omaq itowara igaqnaréhga Manikáne págege tehreh naneq tagowana wega omasa éhwéh teriuwe. Wegá Mósísi iwíáh atowana sehgióro ú ehweh teriuwe. Manikánsabe iwíáh iwíáh ató sansa sokigi ariena mókake awinauge ú ehweh teriuwe. ⁵ Itene igaqnaréh anotah ke míówe. Sísá Karáhéga mah marákóipéq tutaq wenano Ísara iní míówe. Sísá Maniká ména moke mirau naneqkakáq wahnahniraq wensabé ahriahri iwíáh iwíáh atone. Aiq míre.

Manikánka Ísara kebá mirau sansansábé éhwéhne.

⁶ Naho naho Manikánka Ísara keyábé, Néne animárí míageheéna omaq itóge úwe. Amahnága áhnte Ísara kegá Manikánsabe suwahriehre éra íre wene animárí míáhwe. Minayabe Manikánka teriu ehweh abehq úkiro? Írakaumo. Manikánka Ísara kené sinahwaréh wene animárí míageheéna ómi íre omaq sitowe. ⁷ Minayabe wega íre moke Ébárahmane animárí omaq sitowe. Peh morá wenahni Áhísáhkine animárí Ísara kené sigaqnaréh míówe. Manikánka Ébárahma naho teawena, Arenahni Áhísáhkiwe itene igaqna míankehe úwe. *(Stat 21.12)*

⁸ Mah éhwéh áwahewé íre Ébárahmane ahrega maqmaro animárinká Manikáne animárí úkowe. Írakaumo. Peh Manikáne ehwehnsabé aiq pútare ata atao kegá Ébárahma kahnáh kée ue síwírarítáhwe. ⁹ Mi éhwéhnúme Manikánka Ébárahmansabé naho mahraréna,

Mó opéq kouwekinaraq Sára arene ahrega animai maqmarankéhe úwe. *(Stat 18.10,14)*

¹⁰ Mó ehwéhnsábé iwíáhoró. Áhísáhkine ahre wenáwíq Árébékaga morágáké téhraníte maqmiowe. Sibowáwé peh morá itene igaqna Áhísáhkíe. ¹¹ Sinowagá maqmianaútaq sega kaweq sansánkákáq ahababáq sansankákáq íre miraorahuye. Minayabe íre seyene arambehriyabé peh morá Maniká awahbeh iwíáhgá aiq pútaraginkeheéna omaq sitowe.

¹² Mi tanáhráq Manikánka sinowansábé,

Ebeq piah anínká anehe piah aní awahbeh arámbéhrí mirainkehe úwe. *(Stat 25.23)*

¹³ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Anehe piah aní Sékópansabé nirutaboíréná ebeq piah aní Ísonsabé nuwahriehre íre. *(Lo 21.15)*

¹⁴ Manikánka aiq irarúnsabe aneq iwíáhonehknono? Wega íre tábúsoq sitéhre iwíáhonehknono? Ahqáho. Mira iwíáh íre orahúne. ¹⁵ Manikánka Mósísinsabé naho mahraréna,

Ínénéga iwíáhu aní séhréh ataníe. Ínénéga niruní ánínsábé nirutaboírataníe úwe. *(Kisim Bek 33.19)*

¹⁶ Manikánka wehukení omaq atáhnsábé íre mi aníné iwíáh wíre. Íre wene arambehriga séhréh atéhrena peh Manikánka wehukenínsábé arutaboíréná séhréh atéhre. ¹⁷ Mósísi Ísípi marárórápéq míotaq Manikáne ehwehnka mibeqté wáhnáhnsábé mahraréna,

Néne págege sansá sokigi arinieéna wahnahnúno atáráuge. Minayabe mah kehiná kéhínánká néne págege sansá ahtebagehe íre. *(Kisim Bek 9.16)*

¹⁸ Minayabe Manikánka wehuke tagéna iwíáhéna mó keyábé arutaboíréná séhréh aritena mó keyábé, Saiyo animárí méq mitaq miáhro aritéhre.

¹⁹ Ite miáhrabeqte ánínká ínénsabe, Maniká wewe awahbeh iwíáh mirainsabé árahinsabé itene ahababáqsabe ehweh aitehro kasenire. Kasenéna, We awahbeh iwíáh mirainsabé wehukenínká we awahbeh iwíáh íre miraorahi mino íre. ²⁰ Itewe peh wehuke puq Manikánsabe abehq éhwéh kaseniyeho. Kunubaga ehwehniataq tahirímé miraréh ánínsábé, Aneqsabé mahna tahnsa miraintahno iripo? Írakaumo. ²¹ Kunuba miraréh ánínká peh morá áwánkátáté kawerue mirai kunúbáákáq íroke kunúbáákáq miraimé ehweh atanabo? Írakaumo. Kunuba miraréh ánínká wewene arambehri puana we awahbeh iwíáhue miraréhre.

²² Manikánka moq we awahbeh iwíáhue miraréhre. Wehukega wene págege sansá tagageheéna Manikánka kamah arie sansa sokigi aritéhre. Wega ahababáq keyabé síwénunéna peh mótaq mótarue ehweh aritena anotahtaq kamah arinkéhe. ²³ Wega wewe anotah aní mé sansánkákáq wewe págegeue séhréh aite sansankákáq sokiginieéna ite wene animárí arutaboíraitena iwíáhéna, Mókake ite néne téhrehabeq kaweqtaq míagehe úwe. Mi iwíáhwé peh wewene iwíáhe.

²⁴ Manikánka íre peh morá ite Ísara keyábé arutaboíraitena omaq itowe. Wega nahnso keyábé moq arutaboíraitena omaq sitowe. ²⁵ Minayabe Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Óséaga púkuipéq sehiranéna Manikáne ehweh mahraréna,

Nahnso keyábé, Menah íte íre nánuwahrah ke woe. Itensabé, Nánuwahrah kee aritaníe. Íre nirutaboírurau keyábé, Nirutaboíruge aritaníe úwe íre. *(Hosea 2.23)*

²⁶ Mi ehwéhkná mó mahraréna,

Wega mi keyábé, Ite íre néne animárí móe arítaráurabeq, Ite íné oga mía míau Manikáne animárí móe aitaníe úwe íre. *(Hosea 1.10)*

²⁷ Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Áísáíaga naho Ísara keyábé iwíáhéna anotahtaq mahraréna,

Nahmbísibeq arahwé áhnte kéhre. Ísarane anahwaréh mina tahnsa áhnte agirana Manikánka peh táhmaro kawerarítankéhe. ²⁸ Wega mó mah kehiná kéhínánsábé ehweh aritena apubúue kamah arinawire úwe. *(Aisaia 10.22,23)*

²⁹ Minayabe Áísáíaga mó mahraréna,
Itene moke miraorahi Wahnáhnká anotahtaq kamah aiena íre túbáh agútaq tahirímé
wega Sóróma suwahpeqte kéreq Kómóra suwahpeqte kéreq subipáhrarutonserah
iteinahréh moq subipáhrarúéh irino úwe. (Aisaia 1.9)

Ísara kegá íre aiq pútare ató ehwehne.

³⁰ Mi ehwéh ireq aneq iwíáhonehknono? Téhwe nahnso kegá kaweqtaq méyabe íre
sirutaboiruwe. Amahnága sega Manikáne ehweh irera aiq pútare atáhnábé Manikánka
sensabé, Ite kaweqtaq míáhwe arítéhre. ³¹ Ísara kegá Mósísiga sehgióro ú ehweh seh-
gioneheqmúne éra mi ehwéh íre sehgiórahowe. Minayabe se kaweqtaq íre míahrahowe.
³² Aneqsabébo? Sega íre aiq pútare atera peh seyene arambehriyabé iwíáh íwíáhowe.
Minayabe wehukega ahtate ébáh íre tagéra siyobetaq pegue inahnsabónserah sega íre aiq
pútare atera peh áhwára áhwáraowe. ³³ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,
Tagaríáhro. Íné Sáíóna sawéhrápéq* Ísara kené ahtapeq siyobetaq pegue inahnsaboráhi
ebáh máróge. Mitaq kéhnsábé wehukega surahoneherawoe. Wensabé aiq pútare
atáh ké íre siyehitanawire ire. (Aisaia 8.14, 28.16)

10

Ísara kegá Manikáne sansa íre írátíáh éhwéhne.

¹ Néne iyahnabo anímárino, íné anotahtaq nuwahbehme Manikánka Ísara ke
nánuwahrah merirena kaweraritankeheéna púreq aruqaruruge. ² Íné teiúmé sega
Manikáne sansá sehgiyabe sírara peh mi sansá íre ahtebah puara áhwára áhwáraowe.
³ Manikánka wehuke kaweraitéh sánsá íre ahtebahwe. Peh seyene iwíáho sansá mira
aruqaruronsabé Manikánka kaweraitéh sánsá íre sehgiówe.

⁴ Mósísine ehwehnka itensabé, Kaweqtaq míáhwe íre aitahráhirana peh morá Sísá
Karáhéga itensabé, Kaweqtaq míáhwe aitahráhire. Minayabe Manikánka moke Sísansabé
aiq pútare atáh keyábé, Ite kaweqtaq míáhwe aitéhre.

⁵ Mósísiga sehgióro ú ehweh sehgió keyábé wega naho sehiranue mahraréna,
Néne ehweh kawerue sehgióra kegá oga mía míaiagehe úwe. (Wok Pris 18.5)

⁶ Manikánka Sísansabé aiq pútare atéh ánínsábé, Are kaweqtaq míáhne atéhrana Manikáne
ehweh sehgió. Mi anínká iraréna, Insega íopeq pokinabo itene irupipeq iwíáhiyeho ire.
Sísá Karáhé íopeqté kiweranehe íwíáho? Mira íwíáh íre oro. ⁷ Mi anínká mó mahraréna,
Insega pusa ké míáhrabeq pokinabo kaseniyehe ire. Sísá Karáhé pusa ké míáhrabeqte
tumeranéhe íwíáho? Mira íwíáh íre oro. ⁸ Mi kasé éhwéhnsábé Manikáne ehwehnka
mahraréna,

Néne ehweh peh wahtotaq kéna itene irupipeq kéhraq íwéhrate irarewe ire. (Lo
30.12-14)

Mi ehwéhmé aiq pútare atona ehwéhnsábé íwáhnorúne. ⁹ Íwáhnoréq mahraue teiune.
Sísá néne Wahnah mire íwéhrate iraréq wega pukútaq Manikánka iriwe oganúq aton-
sabe irupipeq iwíáhirataq wega meirena kaweraitankéhe. ¹⁰ Manikánka irupipeq aiq
pútare atáh ké insahwé aitena íwéhrate, Sísá néne Wahnah mire irare ke kaweraitéhre.

¹¹ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,
Wensabé aiq pútare atáh ké íre siyehitanawire ire. (Aisaia 28.16)

¹² Manikánka Ísara kereq nahnso kereqsabé peh morá íwíáhire. Itene Wahnahnka Ísara
kereq nahnso kereq wahnahnaitena wensabé áhrabo kené ehweh irena kaweraitena
séhréh aitéhre. ¹³ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

* **9:33:** Sáíóna sawéh Sarúsarama suwahpeq kéhre. Mó kegá Sarúsarama suwahpeqsabé Sáíónae ue áwíratówe.

Are néne Wahnah míahno. Íné séhréh ainto ue áhrabira kewé Manikánka kawerari-tanawire ire. (Joel 2.32)

¹⁴ Wehukega Sísansabé íre aiq pútare atéhrataqmé árahue néne Wahnah mé íné séhréh ainto ue áhrabigehbo? Sísá éhweh íre íréhrataqmé árahue aiq pútare atagéhbo? Sísá éhweh terí ání íre míahnaraqmé árahue iragéhbo? ¹⁵ Sísá éhweh terié ké íre eqmaq súéhrataqmé árahue korerigéhbo? Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Kaweq ehwéh teríra ke sirara tagehrataq sene sirupipeq eyoyóinae ire. (Aisaia 52.7)

Áhnte Ísara kegá kaweq ehwéhnsábé íre aiq pútare ató ehwehne.

¹⁶ Moke kaweq ehwéh íráh kegá mi ehwéh sehgioo? Írakaumo. Minayabe Áísáiaga naho mahraréna, Itene Wahnahno, itega teriuna ehwéhnsábé inseréhga aiq pútare aitaho úwe. (Aisaia 53.1)

¹⁷ Ite tagarionawe ite Manikáne ehweh ironaraq aiq pútare atone. Mah ehwéhmé Sísá Karáhéga téh irarúwe.

¹⁸ Minayabe kasenuge. Ísara ke mi ehwéh íre írátóo? Sene ahrrate mi ehwéh aiq írátówe. Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Se miáhrabeq mi ehwéh aiq teriatowara íráhwe. Mi ehwéhká mah marákó marákóipéq aiq abae agire ire. (Buk Song 19.4)

¹⁹ Mó kasenuge. Ísara kegá mi ehwéh áwahe íre ahteboo? Ahqáho. Segá aiq ahtebowe. Minayabe Mósísiga sehiranéna Manikánka irarú ehweh mahraréna, Nahnsó ke íre áwíqkakaq ké míáhwe. Se íre anotah ke míáhwe. Se íre ahtebah ke míáhwana ínégá mi ke kaweraritahnaraq itega abiahnsa ariteq taonsahoneheqmóe úwe ire. (Lo 32.21)

²⁰ Áísáiaga íre áhreia Manikánka irarú ehweh pahsuqme mahraréna, Ínénsabe íre ninebahruro kegá ínéba sewe. Ínénsabe íre kabaruro kebá ábóraraguraage úwe.

²¹ Ísara keyábé Áísáiaga mó sehiranue Manikánka irarú ehweh mahraréna, Ahriahri mi ke séhréh ariteyabe nírara se saiyoéra néne ehweh anteruq anterurowe úwe. (Aisaia 65.1-2)

11

Manikánka Ísara keyabé arutaboirarito ehwehne.

¹ Ísara kewe saiyo ke míáhsabé kase ehweh kéhre. Manikánka sensabé anetaníbo éna kaqsuehro? Írakaumo. Ínéwé Ísara aní múge. Íné Ébárahmane anahwa úge. Íné Pénsámíni kahnáh aní múge.

² Manikánka naho íwíáhue omaq sito ke amahnága íre kaqsúéhre. Manikáne ehwehnka Éráisa éhweh irarime aiq ahtebaho? Éráisaga Ísara kené ahbabáqsabe Maniká teawena,

³ Néne Wahnahno, sega arene ehweh irare ke aiq subiq sutowe. Arensabé iwíáh íwíáh atonarabeqte táhbé aiq sokorúáhwe. Ínébataq míónsabé sega íné ninebahruue nubiq suaneherawoe úwe. (1 King 19.10,14)

⁴ Mi ehwéh mirarúnsabe Manikánka aneq ehwéh teawuwo? Wega mahraréna, Ínéga se omaq sitó púara áhnte wehuké 7 táhúséni (7,000) wehuké íné íre nuwera péhe mániká wenáwíq Páhrinsabé íre káuqmunue iwíáh íwíáh atáhwe úwe. (1 King 19.18)

⁵ Mina inserah ibora táhmaro ke Manikáne sansá íre susa peh kaweqtaq míáhwe. Manikánka ite arutaboirue séhréh aitena, Néne animarí móe ue omaq itéhre. ⁶ Íre itega arambehriúnayabé peh wewega arutaboirue séhréh aitena omaq itéhre. Manikánka itene arambehriúnayabé omaq itéhtáq tahirímé séhréh aite sansa íre kéh irino.

⁷ Minayabe aneq iwíáhonehknono? Áhnte Ísara kegá, Kaweqtaq mé sansa sehgonehe-qmúne éra íre miraorahowe. Peh morá Manikánka omaq sito kega ahtebowara mó kegá sirupipeq íre irahráhuwe. ⁸ Minayabe Manikáne ehwehka aiq mahraréna, Manikánka múguwahgu iwíáh aritowara se súdo ke tahnsa úkéra pusa ké tahnsa úkuwe. Sene siuranka íre tagia sene siahrega íre irahráhowe. Amahnágaákáq se mina tahnsa míáhwe ire. (Lo 29.4; Aisaia 29.10)

⁹ Tébitiga minayabe aiq mahraréna, Kahnkapi wah paríéhana tahkapi póeráhq subitíéhana ebahnka wehukéniné aigará subínserah sega wahba táhútáhúrorabeq anotah kamáh ariena subipáharuanawire.

¹⁰ Sene siuranka íre tagahrahéna múguwahguigehe. Se sibobiah antera ké tahnsa ahriahri nogíéhe úwe. (Buk Song 69.22-23)

Manikánka nahnso ke kawerarito ehwéhne.

¹¹ Íné kase ehweh kéhre. Ísara kegá Manikánka kawerarítéh sánsá íre ahtebahnsabé ahriahri peh ahbabáq ke míaneherabo? Ahqáho. Írakaumo. Segá Manikáne sansánsábé, Iuwahriehre ensabé we awahbeh sansánue nahnso ke kawerarítéhre. Ísara kegá mina tagéna iwíáhéna, Ite minayabe iuwahbehre. Ite moq kawerarito igeheéna nahnso ke kawerarítéhre.

¹² Ísara kegá Manikánka kawerarítéh sánsánsábé iuwahriehre ensabé Manikánka mah kehiná kéhíná séhréh arítéhre. Ísara kegá Manikáne sansá sinehepeq súónsabe wega nahnso ke séhréh arítéhre. Mókake áhnte Ísara kegá Maniká awahbeh sansánsábé suwahbáhnaraq ite tagarionawe mi kereq mó kereq áhnte kaweraritankéhe.

¹³ Nahnso keo, amahnága ite ehweh teiúge. Manikánka ínénsabe, Néne ehweh nahnso ke korerio éna eqmaq núwátái puana néne arambéhri áhnte kaweq arámbéhri wíre iwíáhuge. ¹⁴ Mira iwíáhunsabé táhmaro nánuwahrah Isará kéga néne arambéhri tagéna iwíáhéna, Manikánka ite moq meirena kaweraiteyabe iuwahbehre éra Manikápa kouwekirataq kaweraritankéhe.

¹⁵ Manikánka Ísara keyábé ahqáho aritonsabe nahnso ke insahwé aritena kawer-arítéhre. Wegá Ísara keyábé kowe aritahnaraq se pusa ké oga úkonserahnue míagehe.

¹⁶ Asiu kegá sene sánsánéna ákáhtaq wíti paráwáh mewe páréti tírótaq peh morá páréti Maniká áwéwe. Maniká áwé puara mó ákáhtaq wíti paráwáh mewe tíró páréti moke Manikáne wíre. Manikánka awanká ánúq matiahnaraq moke ayahnaweakáq wewene úkire.

¹⁷ Ísara kewé kaweq oríwí awánká tahnsa míáhwaq ite nahnso kewé abehq oríwí awánká tahnsa míáhwe. Manikánka kaweq oríwí awánká ayahnawe apiruena ite abehq oríwí awánká ayahnawe mitaq táhparena táhrowana kaweq awánká ano kéhnsábé kawerue kíréhre.*

¹⁸ Ite amahnága kaweqtaq míáhnsábé Ísara ke kiotaikúne iwíáhiyehboq peh tábúsoqme iwíáhoró. Ite awanká ayahnawe tahnsá míáhwe. Awanká ayahnawe anonka ánúqtaq íre tuire. Írakaumo. Awanká ánúq anonka ayahnawerapeq kire.

¹⁹ Itega mahraréq, Manikánka ite awanká ayahnawe ákáhnababí táhparanieéna mibeqté áyáhnáwé apirutaime eme ²⁰ aiq pútaq ehwéhnowe. Ísara ke Sísansabé íre aiq pútare atáhnsábé apirúéhre. Ite nahnso ke Sísansabé aiq pútare atáhnsábé Manikánka ite kaweq awánká ákáhnababí táhparéhre. Minayabe ite píribahriyehboq áhreue míáhro.

²¹ Manikánka téh kárái ayáhnáwé apirutainserah ite píribahri ke miéhtrataq ite moq apiruankéhe. ²² Kawerue iwíáhoró. Manikámé arutaboiri aní ména kamah aieráhi aní miéhre. Wegá wene sánsánsábé suwahrieh ke kamah ariena ite wene ehwehnsabé

* **11:17:** Ísara kegá sene sánsánéna oríwí awanká íre kaweq ayáhnáwé apiruera mó kaweq awánkátápéqté áyáhnáwé apiruqme mitaq táhparera táhrowana kirena kaweq oríwí sérá iyéhre.

suwahbeh keyabé arutaboirire. Wene ehweh íre sehgrataq ite moq apiruena kamah ainkéhe.

²³ Manikánka apiruo ayáhnáwéwé táhparena táhrawe kawerarahráhire. Ísara kegá sene píribahri sansá suera aiq pútare atéhrataq wehukenínká apirúéh áyáhnáwé kawerarahnserah Manikánka Ísara ke kaweraritahráhire. ²⁴ Wehukenínká abehq óríwí áwánká ayahnawe mewe kaweq oríwí áwánká ákáhnababí táhparena táhrawe kawerarahre. Mina inserah Manikánka ite nahnso ke kaweraitáráire. Kaweq oríwí áwánká ayahnawe mewe seyene kaweq oríwí áwánká ákáhnababí táhparena táhrue kawerarah sánsámé íre págege sansáne. Mina inserah Manikánka Ísara ke mókake kaweraritankéhe.

Manikánka nahnso kéreq Ísara kereqsabé arutaboiri ehwéhne.

²⁵ Néne iyahnabo anímáríno, itega kawerue ahtebageheéna menah Manikánka íre pahsutai ehwéh amahnága teiníe. Ite ahtebahrataqmé píribahri anímárí íre míagehe. Amahnága Ísara kene sirupipeq págegeéra Manikáne sansá íre íráhwe. Mókake nahnso kegá awehraq wene sánsá sehgrataqmé Ísara kegá iragéhe. ²⁶ Mi tanáhráqmé Manikánka moke Ísara ke merirena kaweraritankéhe. Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Kaweraritahna anínká Sarúsarama suwahpeq sínaraq wega Sékópane anahwaréhne ahbabáq kaqsuankéhe íre.

²⁷ Manikáne ehwehnka mó mahraréna, Sigagnaréh teriunserah sene anahwaréhne ahbabáq kaqsuaníe íre. (*Aisaia 59.20-21; Jeremaia 31.33*)

²⁸ Ísara kegá Sísa éhweh irera iuwahriehre ensabé Manikáne naruo úkurowaq ite nahnso kegá mi ehwéh ireq sehgiówe. Manikánka Ísara ke téh omaq sitena sigagnaréhnyabe naho arutaboírú púana amahnága sinahwaréhnyabe moq arutaboirire. ²⁹ Manikámé íre mó iwíáh mó iwíáhi aní míre. Wega náwinie iwíáhínaraqmé náwinawire. Wega aiq omaq sitóge ínaraqmé anehemé íre kaqsuankéhe.

³⁰ Menah ite nahnso kegá Manikáne ehweh anterutowara amahnága Ísara kegá wene ehweh anterúáhnsabé wega itensabé arutaboíréna séhréh aitéhre. ³¹ Ísara kegá Manikáne ehweh anterúáhwana Manikánka itensabé arutaboíréna séhréh aitéhnserah mókake sensabé arutaboíréna séhréh aritankéhe. ³² Ómi kegá wene ehweh anterúónsabe Manikánka, Ahbabáqka ite saignariankehe aritéhre. Anehe wega mah kehiná kéhínásabé arutaboíréna séhréh aritankéhe.

Manikánsabe iwíáh iwíáh atanéhe i ehwéhne.

³³ Manikámé áhnte séhréh aitéh aní ména moke tagarawéna anotah ahtébiá aní míre. Ite peh wehuke míona puaq wega tábúsoqme iwíáhi sansámé itega íre ahtebahrahúne. Wega mirai sansámé itega íre ahtebahrahúne. ³⁴ Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Wehukenínká itene Wahnahne iwíáhwé ahtebahrahiro? Írakaumo. Wehukenínká we áwáhnororahiro? Írakaumo. íre. (*Aisaia 40.13*)

³⁵ Wene ehwehnka mó mahraréna, Wehukenínká Maniká ebeq náwinana Manikánka íné nánino iwíáhono? Írakaumo íre. (*Jop 35.7, 41.11*)

³⁶ Manikánka wewega moke kéh náneq mirarowe. We moke kéh náneq áwahe wíre. Minayabe moke kéh náneq peh wewene wíre. We anotah aní puaq ahriahri wensabé iwíáh iwíáh atone. Aiq míre.

12

Itene inónká Maniká awe ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo anímáríno, néne ehweh kawerue íráhro. Manikánka ite kaweraitena séhréh aitéh puaq itene inonka we áwéro. Ite oga míáhtáq itene inonka we náwíransabé

kaweqtaq méq we awahbeh sansánoro. Minawé Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh sánsáne. ² Itega Maniká awahbeh sansánigeheéna wega itene irupipeq o iwíáh aitéhre. Mah marákó marákóipéqté sánsá sehgiéhboq peh Manikánka iwíáh aitéh sánsánoro. Mirairataq Maniká awahbeh arámbéhrí miraéq wene kaweq tábúsoréh sánsámé we awahbeh sánsámé ahtebahrahowe.

Manikánka náíatái pagégératé wene arambehri sehgióro i ehwéhne.

³ Manikánka íné séhréh aintéhsábé ínéga teiéna ehwéh íráhro. Itega, Íné anotah aní múge éq arerensabé iwíáh iwíáhiyeho. Írakaumo. Arerensabé peh tábúsoqme iwíáhoró. Manikánka aiq pútaq iwíáh aitéhnserah tábúsoqme iwíáhoró. ⁴ Wehukéniné anonka peh morá ánónkánirana áhnte naneq kéhre. Mi naneqmarínká íre peh morá arámbéhrí miraorahowe. ⁵ Mina inserah moke ite Sísa Karáhé tagariona kewé áhnte méq Sípane anonka tahnsá míone. Ite íre peh morá arámbéhrí miraúne. Íre itebataq itebatarue mía ite peh morá ánónká tahnsa míone.

⁶ Manikánka séhréh aítene wewega mó arámbéhrí mó arámbéhríue íátáire. Minayabe ite íre peh morá arámbéhrí kéhre. Manikánka arensabé, Ínéga iwíáh atahna ehwéh irarúno atahnaraqmé arega aiq pútare atahnanserahnue pahsuo. ⁷ Séhréh arito atahnaraqmé kawerue séhréh arito. Síwáhnorúno atahnaraqmé tábúsoqme síwáhnorúno.

⁸ Mó kené iwíáh kawerarito atahnaraqmé tábúsoqme miraúno. Wehwehúno atahnaraqmé eyoyóue wehwehúno. Wahnahnúno atahnaraqmé tábúsoqme iwíáhue wahnahnarito. Mó keyábé arutaboírarite séhréh arito atahnaraqmé eyoyóue séhréh arito.

Mó Sísa tagariáh keyábé arutaboírarito i ehwéhne.

⁹ Mó keyábé aiq pútaq irutaboírarítáhro. Moke ahbabáqsabe anotahtaq ahqáho ato. Ahbabáq sansa pehragéq peh kaweq sansá ambubuue sehgióro. ¹⁰ Iteruwahrahyabé irutaboíronserah moke Sísa tagariáh keyábé moq irutaboíréq sensabé iwíáh iwíáhéq sensíwíq pankeráhro. Íre arene áwíq peh mó ke síwíq pankeráhro.

¹¹ Manikáne arambehriyabé taorahoiyehboq tauntahunue arambehrioro. Manikáne Awanka iwíáh aitéhnserah itene wahnahnsabé iwíáh iwíáh ateq wene arambehri kawerue sehgióro.

¹² Manikánka mirainawire iwíáhéq itene irupipeq eyoyóue míáhro. Íre kaweq sunúq sinaraq uwaresa ké méq kaweqtaq míáhro. Púreré sansa taorahoiyehboq ahriahri púreq aruqaruroro. ¹³ Sísa tagariáh ké tabonahirataq náriéro. Nahnso ke sirataq mehwehweh kawerariteq kirabo arítáhro.

¹⁴ Mó kegá ite íwíoqnehrataq Manikánsabe, Mi ke kamah ario íre oro peh kaweraritoue púrerarítáhro. ¹⁵ Mó kegá eyoyóue iwíáh iwíáhirataq ite moq eyoyóue iwíáh iwíáhoró. Sirupipeq umehínaraq íbisehrataq ite moq irutaboírariteq íbisahro.

¹⁶ Ómi keyábé peh monseráh sánsánoro. Ite anotah ke úne éq píribahriiyeho. Írakaumo. Ite anotah ke púaq íre áwíqkakaq keyábé iuwahriehre iyeho. Sereq méyabe iwíáh iwíáhoró. Íre áwíqkakaq arámbéhríyábé iuwahriehre iyeho. Itebataq ahtebone éq iteítensabé iwíáh iwíáhiyeho.

Ite ahbabáraitéhra ke séhréh arítáhro i ehwéhne.

¹⁷ Mó kegá ítensabé íwíoqnéra ahbabáraitéhrataq itega moq sensabé mina tahnsaniyehboq peh uwaresa ánímári míáhro. Ómi ite tagah kegá, Kaweq sansáne iwíáhigeheéq peh kaweq sansánoro.

¹⁸ Taonsah iwíáh tobeh iwíáh iyehboq uwaresa ké míáhro. Árahue mó kereq iru ukigme míanehnkono éq mina tahnsanue sereq iru ukigme míáhro.

¹⁹ Néne iyahnabo ánímárinó, mó kegá ite ahbabáraitéhrataq se íre ahbabárarítáhro. Manikánka se kamah arieráhire. Wene ehwehnka aiq mahraréna,

Ínénéne arambehri puana ínénéga kamah arinauge ire.

(Lo 32.35)

²⁰ Wene ehwehnka mó mahraréna,

Are ahbabárahna anímé, arene naruo anímé arupinsabe ínaraq kirabo ato. We wání tahbobóire ínaraq wání náwo. Arega mirainaraq we ayehitanawire ire. (Sindaun 25.21-22)

²¹ Ahbabáqka are saiqnariehnéboq kaweq sansánúno. Arega mirainaraq arene kaweq sansánká ahbabáq sansa kiotaikinae.

13

Kámáhni kené ehweh sehgióro i ehwéhne.

¹ Ite moke kámáhni kené ehweh kawerue sehgióro. Ite tagarionawe wahnah kegá pehipi íre wahnahnowe. Írakaumo. Manikánka wahnah sansá áhwárowe. Áhwárowara amahnága kámáhni kegá wahnahnome webaqtaq Manikánka, Wahnahno arítéhre.

² Minayabe kámáhni kené ehweh anteruahnaragmé se Manikánka wahnahno arítéh kéné ehweh anterúáhwe. Anterúáhnsábé ehweh aritena kamah arinkéhe.

³ Kaweqtaq mía míaog kegá sene wahnah keyábé íre áhreowara peh ahbabáq kega sene wahnah keyábé áhrowe. Ite íre áhreighéboq peh kaweqtaq méq itene wahnah kené ehweh sehgióro. Mirairataqmé wahnah kegá itensabé, Kawerowe aitagéhe.

⁴ Itega kaweqtaq míagehéna Manikánka wahnah keyabé, Néne arambehri miraighéboq wahnahno arítéhre. Ite ahbabárirataq wahnah kegá kamah aieráho puag sensabé áhrowe. Se ahbabáq ke kamah arirana Manikánka kawerowe aritankéhe.

⁵ Itene wahnah kené ehweh anteruahnaragmé kamah aiyehboq sehgióro íwíáhoo? Íre peh morá mi iwíáhiransabé sehgióro. Wahnah kené ehweh irona sansámé kaweq sansáne iwíáhéq irupipeq eyoyóue sehgióro.

⁶ Manikánka wahnah keyabé, Wahnahno arítéhnsábé táhkísi moné síero. Segá sene wahnah árámbéhrí kawerue miraighéboq síero. ⁷ Minayabe seyene arambehri kahna nanéq síero. Táhkísi moné meyáh ké táhkísi moné síero. Áráhísínísi moné meyáh ké áráhínísi moné síero. Wahnah keyábé siwiréh arítéhboq peh sensabé iwíáh íwíáhéq ayahmaq síero.

Mó keyábé arutaboíro i ehwéhne.

⁸ Arega mó anínsábé mónebopoq aneqpopoq, Nánio. Mótaq náwiníe inaraqmé arene tínáhu túbáh aginehboq apubúue náwo. Itene tínáhu ahriahri apubúue parabarúáhro. Peh morá tínáhu ahriahri kagaire. Mi tínáhuwé mó keyábé ahriahri irutaboíro. Mó keyábé sirutaboíro kegá Manikáne ehweh moke sehgiówe. ⁹ Manikáne ehwehnka mahraréna,

Mó kené ahre weh abariiyeho. Mó aní subiq súého. Aebóiyeho. Mó aníné ménsámehnsánsabe aigará pabekíneho ire. (Kisim Bek 20.13-17; Lo 5.17-21)

Anehe Manikáne ehwehnka mó mahraréna,

Arensabé arutaboírónanserah mó keyábé moq arutaboírúno ire. (Wok Pris 19.18)

Mó keyábé arutaboíre ehweh sehgióratagmé ebeq teí éhwéhnkákáq moke mó miraoro ú ehwehnkákáq aiq sehgiówe. ¹⁰ Mó anínsábé arutaboíri anínká mi aní íre ahbabáratéhre. Minayabe mó keyábé aiq pútaq sirutaboíro kegá moke Manikáne ehweh sehgiówe.

Tábúsoqme méq peh kaweq sansá tauntahunue sehgióro i ehwéhne.

¹¹ Mah tanáhráq tagariona puag kaweqtaq méq Manikáne ehweh sehgióro. Ite kaweraiteh aní tuina tanáhráq áhníbórání puag sugéhboq peh áwénunéq kawerue auráq matíáhro. Itega Sísansabé aiq pútare atárotáq we tue tanáhráq ákáhtaq wahto káráire. Amahnága we tuina tanáhráq peh wahtonagire.

¹² Inokáhpeq parabagina irana tuekína tanáhráq sinaire. Mina inserah mah tanáhráq áhníbórá parabagina irana Sísaga tuinaire. Minayabe itega sunkíkírabeqte áhbábáq sánsá sueq téhrehabeqte kaweq sansánoro.

¹³ Uwoyansamé, píah néra múguwahgu agéwé, mó aniné ahre weh abariéwé, ahkaragárawe, tobehwé, mó keyábé aru págege atewé, mina tahnsa áhbábáq súáhiro. Peh morá téhrehabeqte kaweq sansá miraoro. ¹⁴ Ahbabáq iwiáhiyehboq peh morá itene Wahnah Sísá Karáhéba wahtotaq méq wene sansánsábé iwiáh íwiáhue sehgióro.

14

Mó Sísá tagariáh kéné sánsá íre saraqme tagahro i ehwéhne.

¹ Sísansabé aiq pútare atéh ánínká Sísane sánsá íre kawerue ahtebéna iteba sínaraq mehweh ateq séhréh atáhiro. We íre ahtebéhnsabé ehweh atého. ² Mó Sísá tagariéh ánínká moke táhutahuq nah nanere íwiáhéna pehipi nehraha mó Sísá tagariéh aní íre págege aiq pútare atéh ánínká nah nanepomo éna we awehrii naneq íre nehre.

³ Neh anínká íre neh anínsábé awiréh atéhneho. Awehri anínká neh anínsábé ehweh atéhneho. Írakaumo. Manikánka moke táhutahuq neh anínsábé, We moq néne ani míre atéh púaq wega táhutahuq nehnsábé ehweh atéhneho.

⁴ Mó aniné arambehri anínsábé aneqsabé ehweh atáho? Minawé íre itene arambehri wire. Wewene wahnahnka wene sánsá tagéna tábúsoq atáhráhire. Maniká itene Wahnahnka arambehri aní séhréh atéh púana wene wahnahne arambehri kawerue mirainawire.

⁵ Mó anínká ahrena ahrena wehekáhnká moke mó wehekáh kiotaikire íwiáhirana mó anínká moke wéhékáh peh monseráhnire íwiáhire. Minayabe itene irupipeq iwiáhue tagéq peh kaweq sansá miraoro.

⁶ Ahrena ahrena wehekáhmé Manikánsabe iwiáh íwiáh tanáhráre íwiáhi anínká Manikánsabe iwiáhi puana mira íwiáhire. Moke táhutahuq neh anínká Manikánsabe iwiáh íwiáhéna moke táhutahuq nehnsabé Maniká awahbeh sansáne íwiáhire. Íre neh anínká awehrime Maniká awahbeh sansáne íwiáhéna we moq Manikánsabe iwiáh íwiáhire.

⁷ Iteitene iwiáhúna sansá miraúnayabé oga míono? Írakaumo. Ite pukonaraq iteitene mátaburapeq kowíanehnkono? Írakaumo. ⁸ Peh Maniká itene Wahnah awahbeh sansá miraonehéq oga míone. Ite pukonaraq itene Wahnahne kaweq matábúrápéq kowíanehe. Ite oga míonaraqkákákq pukonaraqkákákq ite Maniká Iteribone animári míaneheqmúne.

⁹ Sísá Karáhéga oga míona kereq puko kereq wahnahnaitanieéna pukéna iriwe oganúkúwe. ¹⁰ Mókake ite moke Manikánka wahnahnirabeq iriwe perehnehue míahnana wega itene oga mé sansamé itene arambehriwe tagéna saraqmaranawire. Minayabe mó Sísá tagariéh anínsábé, Are abehq sansánóna aní móne atéhneho. Wega mirai sansánsábé awiréh atéhneho.

¹¹ Manikánka saraqmarahna tanáhráqsábé wene ehwehnka aiq mahraréna, Íné oga mía míau Wahnáh aní míógara moke mah kehiná kéhínánká ínéba séra sirehunseraráq méra ínénsabe, Are aiq pútaq Maniká móne aintanehrawoe ire. (*Aisaia 45.23*)

¹² Minayabe mi tanáhráq itega miraaurauna sansánsábé morá ánínká morá ánínkáue Maniká teaweneheqmúne.

Ahbabáq sansa mó aní insoq atéhnehboq suaní i ehwéhne.

¹³ Mó Sísá tagariéh ánínká miráinsabe, Abehq sánsánire atého. Ínéga mirau sansámé wega tagéna ahbabárinehboq mi sansá suena mó íre mirainie íwiáhoró. ¹⁴ Sísá itene Wahnahnka néne iwiáh aiq kaweraintéhnsábé íné tagariómé Manikánka moke táhutahuq nah nanere ire. Minayabe moke táhutahuq noge. Mó anínká mó naneq tahutáhúqsábé, Íre nah nanere ínaraq mina awehrinkehe.

¹⁵ Itega nahwana mó Sísá tagariéh ánímé iwíáh kikiritaq wega itene táhutahuqsabé, Órira míre atéhnaqaqmé mi tahutáhúq mó neho. Iwíáh kikiri anínsábé, Anetaníbo pehipi nanie i anínká we íre arutaboiratéh ání míre. Sísá Karáhéga iwíáh kikiri aníné ahabábáqsabe putionsabe itega nehranka ahabáratého. ¹⁶ Itega, Kaweq sansáne iwíáhéq mirairara mó kegá tagéra, Íre kaweq sansáne íyehboq mi sansá mó íre miraoro.

¹⁷ Manikánka ite wahnahnaitéhnsábé itega táhutahuqsabé íre iwíáh iwíáhúne. Írakaumo. Peh kaweqtaq méyabewé, iru ukiq iteyabewé, iru eyoyó aiteyabewé iwíáh iwíáhúne. Manikáne Awanka minawari iwíáh aitéhre. ¹⁸ Manikánka Sísá Karáhéne arambehri miraue sehgió keyábé, Kawerowe aritowara tagah kegá, Se kaweq ke wóe iwíáhigehe.

¹⁹ Minayabe moráénue Sísane sánsá miraoneheéq we séhréh atéhonehe iwíáhoró. ²⁰ Moke táhutahuqme nah nanere aiq pútaq ehwéhne. Peh táhutahuqsabé iwíáh iwíáhónaga Manikáne arambehri íre kawerarúéhneho. Arega náhna tahutáhúqmé mó anínká tagéna, Órirane iwíáhéna wene órira sansámáí suena ahabárinaraqmé arega we aiq ahabáratehneho. ²¹ Sísá tagariéh ánínká are tagéna arega miraónaga ahabáratehnehoq mina íre miraúno. Minayabe órira tahutáhúqkákáq píaahakáq náhnaga mó Sísá tagariéh ání ahabáratehnehoq íre náhno.

²² Arega miraóna sansámé, Kaweq sansáne iwíáhé mó anínsábé, Ínéga mirau serahnúno ue teawíneho. Arega miraóna sansá peh Maniká teawo. Kaweq sansánuge iwíáhi anímé wene arupipeq íre umeh agínana wega iwíáh iwíáhinkehe. ²³ Mó anínká iwíáhéna, Mah tahutáhúq nonka kaweq sansánugapómo éna náhnaraqmé wega ahabárinae. Ai q pútaq kaweq sansáne iwíáh íre kahnaraq wega ahabárinae. Moke itene sánsámé aiq kaweq sansáne iwíáh íre kéhtáq mi sansánúnawe itega aiq ahabáruéne.

15

Sísá Karáhéne sansá sehgioneheqmúne i ehwéhne.

¹ Ite Sísane sánsá ahtebóna kewé séhréh arite arámbéhrí kéhre. Sísane sánsá peh ákáhta q ahtebah kegá tábúsoqme sehgiégehéq séhréh aritanéhe. Íre peh ite itensabé iwíáhía peh séhréh arite iwíáhíonehe. ² Itene iyahnabo anímáí Sísane sánsá ahtebéra kawerue sehgiégehéq íre ite iuwahbeh iwíáh peh se séhréh arite iwíáhíonehe. ³ Sísá Karáhéga Wenabone arambehri mirainiéna we awahbeh iwíáh suowe. Minayabe Manikáne ehwehnka irarinserah mó kegá Sísá awiréh atowe. Mi ehwéhnká mahraréna, Sega arensabé awiréh atáhtáq ínénsabe moq niwiréh aintáhwe íre. *(Buk Song 69.9)*

⁴ Manikánka iwíáh arito kegá wene ehweh pehipi íre sehiranuwe. Itega sáhnasahwe ahtebagehéera naho sehiranuwe. Itega Manikáne sansá kawerue ambubu atawéq sehgiégehéera sehiranuwe. Itega Manikáne sansá íre sueq peh ite meirena kaweritahna tanáhráqsábé áwénunigehéera sehiranuwe. ⁵ Itega Manikáne sansá ambubu atawéq kawerue sehgiégehéna séhréh aitéhre. Ite Sísá Karáhéne sansá sehgieq moráénue peh morá iwíáhigehéna wega séhréh aitéhre. ⁶ Moráénue peh morá iwíáhirataq itene Wahnah Sísá Karáhéne Abowá Manikánsabe iwíáh iwíáh atagéhe.

Sísá Karáhéga Asiu kereq nahnsó kereq séhréh aritéh éhwéhne.

⁷ Itega Sísá Karáhénsabe aiq pútare atárotaq wega íre ahqáho aitasá peh séhréh aitaráire. Mina urarinserah Sísá tagariéh ánínká iteba sínaraq mehweh ateq séhréh atáhro. Mirairame Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh sánsá míre.

⁸ Teiníboq írátíáhro. Naho Manikánka ite Asiu kené igaqnansabe omasa éhwéh teriuwe. Sísá Karáhéga mah marákóipéq míotaq we Asiu aní ména íte Asiu ke séhréh aitowe. Séhréh aitonka sokigi aitomé omasa éhwéh aiq pútaragire.

⁹ Moke nahnsó ke moq séhréh ariteyabe áwíre. Sega wensabé iwíáh iwíáh aintagehéna séhréh ariteyabe áwíre. Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Nahnso ke miéhrarabeq arensabé iwíáh íwíáh ataníe. Arenáwíq pankerónsábé igonkónue iwíáh íwíáh ataníe ire. *(Buk Song 18.49)*

¹⁰ Wene ehwehnka mó mahraréna,

Nahnso keo, Asiu kereq itereqka moráráq iwíáh íwíáhoró ire. *(Lo 32.43)*

¹¹ Mi ehwéhnká mó mahraréna,

Nahnso keo, ite ómiga itene Wahnahnsabé iwíáh íwíáh atáhro. Mah kehiná kéhínánká wensabé iwíáh íwíáh atáhro ire. *(Buk Song 117.1)*

¹² Áísáíaga mó mahraréna,

Sésine anahwa anotah aní míanawire. We anotah aní úkéna Asiu kereq nahnso kereq wahnah aritankéhe. Mi tanáhráq nahnso kegá iwíáhéra, Wega ite kaweraitankéhe éra áwénunigehe úwe. *(Aisaia 11.10)*

¹³ Manikánka omasa éhwéhnéna, Áhnte kawéq náneq iníe únsabe ite amahnága áwénunúne. Wensabé aiq pútare atáh púana wega itene íru ukíq itena eyoyó aitankéhe. Manikáne Awanka kawerue séhréh aitéhnsábé ite iwíáhéq, Wene ehweh aiq pútaq ehwéhne. Wega aiq náina puaq áwénunúne ewe.

Poraga nahnso ke Sísa éhweh teri terinúnsabe éhwéhne.

¹⁴ Néne iyahnabo anímáríno, Íné tagaríomé ite kawéq sansá mira aruqaruroro ke wóe. Ite Sísane sánsá aiq ahtebah puaq wensabé wensabé íwáhnoraréh orahowe. ¹⁵ Ite ibitarúého éna mah pahsí sehiranue iahreraq ítóge. Manikánka séhréh aintéh púana págegeue teiena pagu pagunuge.

¹⁶ Nahnso kegá Manikáne sansá kawerue ahtebéra sehigigeheéna ehweh mibeq mah-beq arítéh aní tahnsanéna wene kawéq ehwéh teri terinuge. Nahnso ke séhréh aitaníeéna Sísa Karáhéne arambehri mira aruqaruruge. Nahnso kegá Maniká awahbeh sansá sehgierra kaweqtaq mía míaiageheéna Manikáne Awanka séhréh aritena kawer-arítéhre.

¹⁷ Sísa Karáhéba mía míaeéna Manikáne arambehri kawerue miraunsabé iwíáh íwíáhuge. ¹⁸ Mó kené arambehri íre teiúge. Peh morá Sísa Karáhéga séhréh aintáráirana miraurau arámbéhrí teiúge. Nahnso kegá mina tagéra Manikáne ehweh sehgiówe.

¹⁹ Manikáne Awanka séhréh aintáráinsabé ótaq sansá miraéna ehweh teriátáuge. Nahnso kegá tagéra teriu ehwéh sehgirówe. Sarúsarama suwahpeqkakákáq Íríríkúma marákórápéqkákákáq moke ákáhpeqte ké suwahpeqkakákáq Sísa Karáhé éhweh teri terinurauge.

²⁰ Peh Sísa Karáhé éhweh íre írátíáhrabeq korerieyabe nuwahbehre. Mó anínká nahwiahnsanse pearahnaraq ínégé wene nahwiahnsanseraq abogéhue nah peyabe nuwahriehre. ²¹ Írakaumo. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

We éhweh íre teriu ke tagariagehe. We éhweh íre írátíáh ké siahtebagehe ire. *(Aisaia 52.15)*

Mi ehwéhnká irarinserah íre írátíáh ké korerieyabe nuwahbehre.

Poraga Aroma suwahpeq pokéyabe awahbó ehwehne.

²² Nahnso ke teri terinurau arámbéhrígá saiqnariarairana iteba íre korahurauge.

²³ Ínéwé áhnte opéq ite tagéyabe nuwahbaraire. Amahnága mahtaqté arámbéhrí aiq parabarúó púana ite koraganie iwíáhuge. ²⁴ Sípéni marákórápéq pokonaraq iteruwahpeq kéraganie. Iteba pehgáriq tanáhráq kowéna iuwena pokinieonaraq itega séhréh aintagéhe.

²⁵ Téhwe Sarúsarama suwahpeq Manikáne animarí nárinieéna pokinie. ²⁶ Táhmaro mibeqté anímárí tabonah ke míáhnsábé Másérónía marákórápéqté kéreq Ákáía marákórápéqté kéreqka nárieneheéra móne soruparera níatówe.

²⁷ Seyega nárienéhe íwíáhuronka sirupipeq eyoyóuraire. Sarúsarama suwahpeqte kégá Sísa éhweh téh írátówe. Segá irera nahnso ke teriátówe. Minayabe amahnága nahnso kégá nárienéhe íwíáhuronsabé aiq kawerurowe.

²⁸ Níátáo moné Sarúsarama suwahpeqte ké aiq náriénaraq Sípéni marákórápéq pokonaraq iteba kéragéna kótaikinie. ²⁹ Iteba konaraq Sísa Karáhéga iwíáh aintahna ehweh teinié. Wega iwíáh aintanawire íwíáhuge.

Poraga, Púreraintáhydro ú ehwehne.

³⁰ Néne iyahnabo animárino, itene Wahnah Sísa Karáhénsabe iwíáhydro. Manikáne Awanka ite iwíáh aitaráiraq itega mó keyábé irutaboirune iwíáhydro. Mira iwíáhotaq págege arámbéhrí ínereq miraoro. Mi pagégé arámbéhríwé púreq arámbéhrí wíre. Púreréq ínénsabeákáq púreraintáhydro. ³¹ Sarúsarama suwahpeqte Sísa éhwehnsabé suwahrieh kégá nubíyehboq púreraintáhydro. Ínéga mibeqté Manikáne animári kawerue séhréh aritankeheéq púreraintáhydro. Segá néne arambehri aiq ábérehre iwíáhigeheéq púreraintáhydro.

³² Mi ke séhréh arítáhnaraq Manikánka kowe aintahnaq iwíáh iwíáhue iteba kinie. Mi tanáhráq itereq ínereqka ehwehnonaraq irupipeq eyoyóinaq iwíáh iwíáhonehe.

³³ Manikánka ómi itene iru ukiq itena iteba mía míaire. Ai q míre.

16

Poraga áhnte keyábé iroro ú ehwehne.

¹ Íné nuwahbehme Sísa tagariéh íní wenáwíq Píbi séhréh atáhydro. We Sénkária suwahpeqte íní ména mibeqté Sísa tagariáh ké séhréh arítéhre. ² Áhnte ke séhréh aritena íné moq séhréh aintáaire. Minayabe wega iteba kínaq mehweh ateq we tabonah ína naneq séhréh atáhydro. Ite moke Manikáne animárínká itene Wahnahnsabé iwíáhéq mó ke séhréh aritonanserah mi íní séhréh atáhydro.

³ Sísa Karáhéne arambehriurautaq Ákúírareq Párisírareq mi akéqká moq moráráq arambehriuraune. Sensabé iraotao arítáhydro. ⁴ Segá íné séhréh aintároyame pukorahuroye. Íre ínébataq moke Sísa tagariáh náhnsó kégá moq mi anitéyábé iwíáh iwíáh arítáhwe. ⁵ Mi akéqseq sene nahtapeq momiwío ke Sísa tagariáh kéreqsabé iroro arítáhydro.

Esia marákórápéq Sísa Karáhé éhweh teriátáutaq mi ehwehnsabé Épáínétúsaga téh aiq pútare atena sehgyaire. We niruní ání míre. Iraúno atáhydro.

⁶ Máhriaga ite séhréh aitanieéna anotah arámbéhríuraire. Wensabé iraúno atáhydro.

⁷ Nánuwahrah Asíú ánité Ántáróníkureq Súníásareq míéhye. Íné karábúsiipéq míarautaq sega moq mitaq míaroye. Íné Sísa Karáhé íre tagariarautaq sega we tagariaroyara eqmaro kega sensabé iwíáh iwíáh arítárówe. Sensabé iraotao arítáhydro.

⁸ Itene Wahnahne sánsá kawerue sehgyí ání wenáwíq Ámbíátu míéhre. We niruní ání míre. Wensabé iraúno atáhydro.

⁹ Sísa Karáhéne arambehri miraurautaq Úrábánureq moq moráráq arambehriuraue. Wensabé iraúno atáhydro. Mó niruní ání Sítákísansabé iraúno atáhydro.

¹⁰ Sísa Karáhéne sánsá tábúsoqme sehgyí ání wenáwíq Ápérie. Wensabé iraúno atáhydro. Áritóbúru karírónáninseqsabé iroro arítáhydro.

¹¹ Nánuwahrah Asíú ání Éróriónansabé iraúno atáhydro. Náhsísune nahtapeq kaegaeo Sísa tagariáh keyábé iroro arítáhydro.

¹² Itene Wahnahne arambehri kawerue miraóya anité sensíwíq Tárípínareq Tárípósareqsabé iraotao arítáhydro. Itene Wahnahne arambehri áhnte miraurai ínime Pérísie. We niruní íní míre. We néne iyahnabo íní míre. Iraúno atáhydro.

¹³ Itene Wahnahne sánsá tábúsoqme sehgyí ání wenáwíq Árúpansabé iraúno atáhydro. Wenanowé náino tahnsa ání úkurainsabé mi íninsabé moq iraúno atáhydro.

¹⁴ Mó kewé Ásínkáritureq Pégónireq Érémsireq Pátóbareq Érémsareq sereq moraráq Sísá tagaríáh kéreqsabé iroro arítáhiro.

¹⁵ Mó kewé Pírórógureq Súríahreq Néréúsareq wene anahnowáreq Órímbareq sereq míáh Sísá tagaríáh kéreqsabé iroro arítáhiro.

¹⁶ Iteite we mehweh atéhoro. Moke mahtaqté Sísá tagaríáh kéga itensabé iroro ewe.

Ahbabáq aitaíráho keyábé éhwéhne.

¹⁷ Néne iyahnabo anímárinó, ehgarogaro anímárinseq ahbabáq aitaíráho anímárinseq tagaríáhiro. Íwáhnoruro ehwéhnsábé ahqáho aitaíh ké tagaríáhiro. Segá míéhrarabeq míehboq peh móbeq míáhiro. ¹⁸ Mina tahnsa kéga itene Wahnah Sísá Karáhéne arambehri íre miraéera peh seyene sirupipeqté íwíáh mira aruqaruowe. Segá áhnte ehwéhnera ehnenehne aritéhrataq íre ahtebah kéga mi ehwéh irera kaweq ehwéhne íwíáhowe.

¹⁹ Itega Sísane ehweh kawerue sehgiónsábé ómiga íráhwe. Minayabe iwíáh íwíáhéna nirupipeq eyoyóire. Ahbabáq sansa ahtebahboq pehragéq peh kaweq sansá ahtebahro.

²⁰ Maniká iru ukiq itéh ánínká owainawa saiqnarianaire. Itene igaranka nogi-nairabeq saiqnarianaire.

Itene Wahnah Sísá Karáhéga séhréh aitéhre.

Porareq míó kega Aroma keyábé iroro u ehwehne.

²¹ Tímóti ínéreq arambehrii anínká itensabé iroro ire. Nánuwahrah Asíú kéwé Árúsíareq Sésónireq Sósípátereqka itensabé moq iroro ewe.

²² Mah ehwéh páhsiipéq sehiranu aní néníwíq Tétíae. Poraga tenínserahnie pépahqtaq sehiranuge. Íné moq Sísane aninéna itensabé iroro uge.

²³⁻²⁴ Mahtaqté Sísá tagaríáh kéga Káiúsine nahtapeq momiwíowana wega íné Pora kirabo aitéhre. Wegá itensabé iroro ire.

Mah ke suwahpeqte táhkisi moné wahnahni aní wenáwíq Érásátie. Wereq itene iyahnabo aní wenáwíq Kúátúsareqka itensabé iroro éye.

Manikánsabe iwíáh íwíáh atanéhe i ehwéhne.

²⁵ Manikánsabe iwíáh íwíáh atone. Ínéwé kaweq ehwéh Sísá Karáhé éhweh teri terinuge. Itega mi ehwéh ireq sehgiégehéna Manikánka págege aitéhre. Naho mi ehwéh íre ábóragia peh kopípéq kowe.

²⁶ Kopípéq kowana Manikáne ehweh iraru kéga aiq sehiranuro puana amahnágawe ábóraq kéhre. Mah kehiná kéhínánká mi ehwéhnsábé aiq pútare atera sehgiégehéna Manikánka koreriéro aitaráire.

²⁷ Manikánka webataq mía míaéna aiq moke ahtebahre. Sísá Karáhéga miraúnsabe itega Maniká Iteribonsabé ahriahri iwíáh íwíáh atanéhe. Ai q míre.

1 Kórína Ebeq sáhnshwe ahtebe ehwehne.

Kórína suwahpeqme nahnsó kene anotah matábú Káríki marákórápéq kowe. Poraga peh morá ópéq mó opéq ákáhtaq mitaq kowéna Sísa éhweh pahsuowe. Pahsuowara wehukega Sísansabé aiq pútare atówana wega mitaq suena mó ke suwahpeq Sísa éhweh pahsuanieéna pokúwe. Pora Kórína suwahpeq íre míotaq Sísa tagaríah kégá sainkue táhmaroga íre kaweq sansánurowe. Mi tanáhráq wega mah pahsí sehiranue mó aní awuwana wega Kórína suwahpeqte Sísa tagaríah ké móriuwe. Mibeqté Sísa tagaríah kégá peh kaweq sansánigeheéna Poraga mah pahsí sehiranúwe.

Kórína suwahpeqte ké ebeq siu pahsí.

¹ Sísa Karáhé éhweh korerinkeheéna Manikánka íné Pora omaq intena eqmaq nuwowe. Ínéreq itene iyahnabo aní Sósáténireqka ² mah pahsí sehiranúye. Ite Kórína suahpeqte Sísa tagaríah kéó, itega sehiranúya pahsí sáhnshwe tagahro.

Wene kaweq anímári míageheéna Manikánka ite omaq itowaq wene sánsá sehgiówe. Itereq moke mó kehiná suwahpeqte ké itene Wahnah Sísa Karáhé tagaríah kéreq omaq itowaq itega wensabé iwíah íwíahéq púrerúne. Púrerúnana ite kawerue wahnahnaitéhre. ³ Maniká Iteriboreq Sísa Karáhé itene Wahnahnseqka ite séhréh aitera itene iru ukiq itehye.

Poraga Manikánsabe iwíah íwíahú ehwehne.

⁴ Manikánka ite meiqme Sísa Karáhéne ayahpi itena anotahtaq séhréh aitéhre. Wega ite kaweraitena séhréh aita aitaínsabé ahriahri wensabé iwíah íwíah atóge. ⁵ Wega séhréh aitéh púaq wene ehweh kawerue iraréq iahtebia ké úkowe. ⁶ Sísa Karáhé éhweh íwáhnoruraugaq kawerue írátó puana Manikáne Awanka págegeue séhréh aitéhre.

⁷ Págegeue séhréh aitéhnsabé itega Sísa Karáhé itene Wahnah tuina tanáhráq áwénunotaq Manikáne Awanka náina naneqsabé íre tabonahowe. ⁸ Wega ite págege aitena séhréh aitéh púaq ite oga mé tanáhráq kaweqtaq míahrahowe. Kaweqtaq míéhraqmé itene Wahnah Sísa Karáhé tuinagake íre ehweh aítankéhe. ⁹ Wenahni itene Wahnah Sísa Karáhéreq mía míageheéna Manikánka ite omaq itéhre. Omaq itena ite íre iuwasa peh mirainie i naneq aiq pútaq mirainawire.

Poraga, Peh morá iwíáhoró ú ehwehne.

¹⁰ Néne iyahnabo anímáriño, itene Wahnah Sísa Karáhéga síwáhnorúno aintaráínsabé págegeue teiníboq írátíahro. Ite mó iwíah mó iwíahiyehboq peh morá iwíáhoró. Síó síoue peh morá sánsánonehe íwíáhoró.

¹¹ Néne iyahnabo anímáriño, ite tagaríah aní wenáwíq Karoe. Karone awahrahga teniera, Itewe wensabé wensabé abiahnsanéq íre insahwéue míahwe teniátówe. ¹² Itega mahna tahnsanue mó ehwéh mó ehwéhnowe. Ite mó anítógá, Porane sánsánúne ewara ite mó anítógá, Ápórone sánsánúne ewara ite mó anítógá, Pítane sánsánúne ewara ite mó anítógá, Karáhéne sánsánúne ewe.

¹³ Aneqsabé mina tahnsa irareo? Sísa Karáhéne anímári mó aní mó anínue míone iwíáhoo? Írakaumo. Itene ahbabáq kaweraitanieéna íné Pora awankátaq táhpague putia-raugo? Írakaumo. Itega wání merotaq néníwírue meroo? Írakaumo. ¹⁴ Iteba míarauta q peh morá Kárísápareq Káiúsireq wání meriátáuge. ¹⁵ Minayabe mó kegá, Íné Pora néníwírue wání meriátóne iyehoéna mó ke wání íre meriátáunsabé iwíah íwíahuge.

¹⁶ Mó ke wání íre meriátáuge ume Sítépána karírónánínsabé nibitagire. Se moq wání meriátáuge. Mó kewé wání meriátáugamo íre niahrreraq kéhre. ¹⁷ Íre wání merieyabe peh,

Néne kaweq ehwéh koreri terinúno éna Sísá Karáhéga eqmaq núwátáire. Wega awankátaq táhpawe putio ehwehmé págege ehwéhne. Mi ehwéh abehq éhwéh úkínehoéna ahtebia ánínká teínserah ehwéh íre teiasa peh pahsuqme tei teinuge.

Sísá pukúmé Manikánka págege aitahráhi ehwéhne.

¹⁸ Sísaga itene ahabábqsabe awankátaq pukú ehwehmé iraipéq pokoneherao kegá iwíáhéra, Múguwahgu ehwéhne ewe. Maniká Iteriboga ite kaweraitéh kegá Sísá awankátaq pukú ehweh iwíáhéq, Íre wehukene iwíáh peh Manikánka págegeue miraorahi ehwéhne úne. ¹⁹ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Íné ahtebia ání múge iwíáhi anímé ínégá mi iwíáh kaqsuaníe. Íné tábúsoqme iwíáhu aní múge iwíáhi anímé mi iwíáh parabaruaníe ire. *(Aisaia 29.14; Jeremaia 8.9)*

²⁰ Mah marákó marákóipéq miáh áhtébiá keyábé anere enehnkono? Púku sáhnsahoráho keyábé anere enehnkono? Tobehue ehweho keyábé anere enehnkono? Manikánka mirainka ite iwíáhúnawe mi ahtébiá kéné ehwehme peh múguwahgu ehwéh úkire.

Manikáne sansánká wehukene sánsá kiotaiki ehwéhne.

²¹ Maniká áhnte ahtébiá ání míre. Mah marákóipéq miáh kegá íre seyene ahtebahnka we tagariahrahowe. Itega teri terinúna ehwehmé mi kegá, Múguwahgu ehwéhne ewana Manikánka mi ehwehnsábé aiq pútare atáh ké kawerarítéhre.

²² Asiu kegá itensabé, Itene ehwehnsabé aiq pútare aitanéhboq ótaq sansá miraoro tei teinowara Káríki kegá itensabé, Ahtebia éhwéh teíéro tei teinowe. ²³ Tei teinowaq itegawé peh Sísá Karáhé awankátaq táhpawe pukú ehweh teri terinúne. Asiu kegá mi ehwehnsábé, Iuwahrieh ehwéhne aitáhwara Káríki kegá mi ehwehnsábé, Múguwahgu ehwéhne aitáhwe.

²⁴ Manikánka omaq itéh kegá pukú ehwehnsábé aiq pútare atone. Ite Asiu kereq nahnso kereqka mi ehwehnsábé aiq pútare atone. Ai q pútare ateq Sísá Karáhé pukú ehwehmé Manikáne págege sansáne éq wene ahtebia sánsáne aiq tagarione. ²⁵ Mó kegá, Manikáne sansámé peh múguwahgu mareqmareq sansáne atáhwana Manikáne sansánká wehukene ahtebia sánsá sene págege sansá aiq moke kiotaikire.

Wene animárí míageheéna Manikánka omaq ito ehwéhne.

²⁶ Néne iyahnabo animáríno, Manikánka ite íáhrabéna omaq itaráítaq aneq tahnsá animárí míaroo? Minayabe iwíáhoró. Ahtebia kéwé, tauntahu kewé, anotah kewé, ite íre áhnte míarowe. Mó kegá ite tagéra, Múguwahgu ke wóe aitáhwe. ²⁷ Ahtebia ké siyehitarinkeheéna Manikánka ite múguwahgu aitáh ké wene animárí míageheéna ite omaq itowe. Tauntahu ke siyehitarinkeheéna Manikánka ite mareqmareq aitáh ké wene animárí míageheéna omaq itowe.

²⁸ Mah kehiná kéhínánká iwíáh iwíáho naneqsabé abehq úkinkeheéna Manikánka íre anotah animárinseq mó kegá siwiréh arítáh kéreq omaq itowe. ²⁹ Minayabe wehukenínká Manikánsabe, Íné anotah aní míó púah omaq intároné íre irarerahowe.

³⁰ Wega ite aiq omaq itarái puq Sísá Karáhéreq míá míowe. Sísá Karáhéga kaweq iwíáh aitéh puq tábúsoqme iwíáhorahúne. Wega itene ahabábqsabe pukú púana kaweraitena insahwé aítana Manikánka wene kaweq animárí míá míageheéna Sísaga séhréh aitéhre.

³¹ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Iwíáh iwíáhi anínká peh morá itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh atankéhe ire. *(Jeremaia 9.23-24)*

2

Kórína suwahpeqte kegá aiq pútare atówe ú ehwehne.

¹ Néne iyahnabo animáríno, iteba séna Manikáne kaweq ehwéh teiátáutaq mó ehwéh mó ehwehnue ahtebia ánínká teínserah íre teiasa peh pahsuqme teiátáuge. ² Iteba

míarautaq ínégá iwíáhéna, Mó aní éhweh íre teiníe. Írakaumo. Peh morá Sísá Karáhéga pukurai ehweh teiníe iwíáhurage.

³ Iteba míarautaq néne ninonka íre págegeuraire. Írakaumo. Ninonka mareqmareréna áhreeéna iransánurage. ⁴ Manikáne ehweh teiátáutaq ahtebia ánínká ehnenehne aitena teínserah íre teiasa Manikáne Awanka séhréh aintárái puana págegeue tei teinurage.

⁵ Peh íné wehukenínká irarurau ehwéhnká íre awehraq káráirana Manikáne Awanka séhréh aintárái puana págegeue tei teinuragaq aiq pútare aintárówe.

Manikáne Awanka ite kaweq iwíáh aitéhraq ahtebia ké úkúne i ehwéhne.

⁶ Peh morá Sísane sánsá kawerue sehgió keyábé ahtebia éhwéh síwáhnno aruqarurúne. Mi ahtebíá éhwéhmé íre mah marákóráq wahnahno kené ahtebia éhwéh tahnsane. Wahnah ke pukirataq sene ahtebia éhwéh parabaginae. ⁷ Itega íwáhnorúna ehwéhmé íre ínénéne iwíáh peh Manikáne iwíáh púana ahtebia éhwéh íwáhnorúne. Mah marákó marákó íre mirarotaq Manikánka iwíáhéna, Mókakewe wehuke ínéba íópeq kigeheéna kaweraritaníe iwíáhúwe. Iwíáhéna ite kaweraite ah sabarankeheéna omaq atowe. Naho naho mina omaq ato ahnsábé éhwéh íre pahsuqme teiuwana peh kopípéq kagaúwe.

⁸ Kopípéq kagaúwara mah marákóráq wahnahno kegá mi ehwéh íre írátíarowe. Írakaumo. Segá írátíarotaq tahirímé itene íópeqté Wáhnáh aní íre subiqme awankátaq táhpato irino. ⁹ Manikáne ahtebia íwíáhyábé wene ehwehnka aiq mahraréna, Naho naho wehukene siuranka íre tagah nanéq, sene siahrega íre íráh náneq, sene sirupipeq íre iwíáho nanéqme, moke minawari Manikánka wensabé sirutaboiro keyábé kawerarowe íre. *(Aisaia 64.6)*

¹⁰ Minayabe mi ehwéh kopípéq kowana Manikánka Wenawa iteba eqmatairana aiq sokigi aíre. Manikáne Awanka moke tagéna Manikánka ite íre tei iwíáh aiq tagariéhre.

¹¹ Wehukeníné arupipeqté iwíáhwé mó anínká tagariahrahiro? Írakaumo. Peh morá wehukení wewene awanka tagariéhre. Mina inserah Manikáne arupipeqté iwíáhwé wehukenínká íre tagariéhraha peh morá Manikáne Awanka tagariéhre. Minayabe wega Manikáne iwíáh aiq sokogi aíre. ¹² Itega mah marákóipéqté kégá iwíáh onserah íre úne. Írakaumo. Manikánka Wenawa iteba eqmaq áuwátáirana itereq mía míaire. Wegá náí náini nanéqmarí ahtebageheéna Wenawa iteba eqmaq áuwéhre. ¹³ Manikáne Awanka iwíáh aitena wega náí náini nanéq teiúge. Peh ahtebia wéhúkégá teiénserah íre íwáhnoruge. Írakaumo. Manikáne Awanka iwíáh aintéh éhwéh íwáhnorugaq ahtebahrahowe.

¹⁴ Manikáne Awansabé awahrieh anínká wene ehweh íre ahtebéna wega náí náini nanéqsabé, Peh múguwahgu ehwéhne éna nuwahriehre iwíáhire. Mira iwíáhinsabé Manikáne Awanka mi aní peh áwé tagehrana wega mi ehwéhnsabé íre ahtebahrahire. Peh morá Manikáne Awanka weba mía míai anínká mi ehwéh iwíáhue tagéna ahtebehre.

¹⁵ Manikáne Awanka wene arupipeq mía míai anínká mó kené ehweh íréhtáq iwíáhue tagéna aiq pútaq ehwéhnkákáq péhe éhwéhnkákáq iwíáhue saraqme tagahráhire. Manikáne Awanka mía míai puana mó anínká mi aniné sánsá íre saraqme tagahráhire.

¹⁶ Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Itene Wahnahne iwíáh tagarawéna wensabé áwáhnori anímé íre míéh mino íre. *(Aisaia 40.13)*

Íre míéhraha Manikáne Awanka séhréh aitéh púana Sísá Karáhéga iwíáhinserah iwíáhorahúne.

3

Sísá tagariáh kéwé Manikáne arambehri ke wóe i ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo anímárinó, iteba míarautaq itega mah kehiná kéhínánká iwíáh onserahnurawe. Mira iwíáh onserahnuro puag ite pehgáriq anímárinóká tahnsa iwíáhurawe. Minayabe Manikáne Awanka iwíáh arítéh ké síwáhnoruraonserah ite íre íwáhnorurage.

Írakaumo. ² Pehgáriq anímárinká tahnsa íwíáhuro puaq ite peh náh néq awaq íre nahrahowe. Minayabe mi tanáhráq págege ehwéh íre íwáhnoruraue. Amahnága moq íre íwáhnoruge.

³ Amahnágaákáq itene irupipeqté áhbábáq sánsánsábé irutaboiro puaq págege ehwéh íre íwáhnonorahuge. Itewe abiahnsanéq tobeh ehweh aruqaruowe. Miraonsabé iteite iuwahbeh iwíáh miraéq peh wehukene sánsá sehgió mino. ⁴ Mó anínká, Íné Porane sánsánu aní múge irana mó anínká, Íné Ápórone sánsánu aní múge ire. Mira íwíáhonsabé peh wehukene sánsá sehgiówe.

Sotápéq arambehrióya anitéyábé pabeqme ehwéhne.

⁵ Kawerue iwíáhoru. Ápórowe insebo? Íné Porawe insebugo? Ite peh Manikáne arambehri anité úye. Maniká itene Wahnahnka íné mó arámbéhrí niena Ápóro mó arámbéhrí awena urairata mi arámbéhríurauya itega Sísansabé aiq pútare atárowe.

⁶ Wehukenínká ayu sotápéq uqmaréhnserah ínéga Sísá néhweh teiátáuge. Mó anínká wání sotápéq tuinkeheéna ubenah kíqmaréhnserah Ápóroga inehe íwáhnoruraire. Manikánka sotápéqté ménsáméhnsánsábé kiro atéhnserah wega itensabé, Aiq pútare ainteq néne sánsá sehgióro aitáráire. ⁷ Íné ayu uqmatau anínseq ubenah kíqmaréh anínseqsabé íre iwíáh íwíáh aitáhro. Írakaumo. Peh morá kiro atéh aní Manikánsabe iwíáh íwíáh atáhro.

⁸ Ayu uqmaréh anínseq ubenah kíqmaréh anínseqka monseráhnue arambehrióye. Manikánka sene arambehri agehgamarena ápeq nárinkéhe. ⁹ Itewe Manikáne so tahnsa móe. Ínéreq Ápóroneq moráráq Manikáne arambehriúya anité úye.

Nah peyabe pabeqme ehwéhne.

Itewe Manikáne nah tahnsa móe. ¹⁰ Íné Manikáne nah pe ani míankeheéna séhréh aintena omaq intáráire. Minayabe nah pe sansa tagariéh aní tahnsanéna nahwiahnsanse pearógana abogéh tagariéh anínká abogéhire. Mi arámbéhrí Manikáne arambehri puaq ite mi arámbéhrí mirao ke tábúsoqme arambehrioro. ¹¹ Manikáne arambehriwe nah pe arámbéhrí tahnsane. Manikánka Sísá Karáhéwé nahwiahnsansee úwe. Mó aní nahwiahnsanse íre míahrahirana Sísá webataq awehrare.

¹² Manikáne arambehrio kegá abogéhotaq íre monseráh arámbéhríowe. Wehukega pearáh náneqme itene arambehri tahnsáne. Kawerue arambehrio kegá kóraraté pearáhwara mó kegá págege moné tahnsa náneqtaté pearáhwara mó kegá kaweq ebáhtaté pearáhwara mó kegá awankátate pearáhwara mó kegá onerate pearáhwara mó kegá námúqtate pearáhwe. ¹³ Sísá tuinagake Manikánka ehweh aritahnaraq kaweq arámbéhríowamo éna mó aniné arambehri mó aniné arambehriue agehmarena íre kaweq arámbéhrí moke kekiruankéhe. Kekiruahnaraqmé uworapeqté náneq moke taginserah íre kaweq arámbéhrí moke taginawire.

¹⁴ Sano ebáh íre tagia peh kagainserah kaweq arámbéhrí aniné arambehri íre toráh agia peh kagainawire. Wene arambehri íre toráh agia peh kahnaraq mi arámbéhríyábé ápeq meyanæ. Mó aniné arambehri moke tagínaraqmé mi anímé ápeq íre meyanæ.

¹⁵ Ápeq íre meyéh anímé nahperehrabeqte aní tahnsane. Wehukeníné nah irarehtaq mó anínká mi aní nahupeqte koweqme máhpeq atahnana wene nahnkakaq wene ménsáméhnsánkakaq moke taginawire. Mina inserah Sísansabé aiq pútare atéh anínká íre ábéreh arámbéhríinaraq Manikánka we íópeq tumeiranae. Peh morá wene arambehri moke tagína puana ápeq íre meyanæ.

Itene inonka Manikáne nahne i ehwehne.

¹⁶ Manikáne Awanka itene irupipeq mía míai puaq itewe Manikáne nah moe. Minayabe aiq ahtebaho? ¹⁷ Itene inonka Manikáne nah mire. Wega, Néne nahne éna we mía míairabeq ahabábáq íre kéhre. Minayabe wene nah ahabáratéh anímé kamah awinawire.

Itega peh wehuke síwíq pankerého i ehwéhne.

¹⁸ Itene irupipeqté péhé éhwéhnká iteite péhe éhwéh nuwíyého. Peh morá mah marákóipéqté sánsá ahtebéh anínká iwíáhéna, Íné anotah ahtébiá aní múge iwíáhínaraq íre kawerire. Wehukenínká iwíáhéna, Íné íre ahtebia aní múge iwíáhínaraq mókake ahtebia aní úkorahire. ¹⁹ Aneqsabé mira iwíáhinkehbo? Manikánka mah marákóipéqté áhtébiá iwíáhyábé múguwahgu iwíáh wíre arítéhre. Minayabe ahtebia keyábéwé wene ehwehnka mahraréna, Táhmaro kegá mó ke ahabárarite sansansábé iwíáhéra mó ahabábáq sánsá mó ahabábáq sánsá miraonehe iwíáhowe. Iwíáhowana Manikánka peh áwé tagehrana seyene ahabábáq sansanká seye saiqnaríéhre ire. *(Jop 5.13)*

²⁰ Manikáne ehwehnka mó mahraréna, Itene Wahnahnka ahtebia kéné iwíáh aiq tagehre. Segá miraoneheqmúne iwíáh aiq tagehre.

Tagéna abehq iwíáhe arítéhrara íre miraorahowe ire. *(Buk Song 94.11)*

²¹ Abehq iwíáh arítéhnsábé wehukega miraoraho arámbéhríyábé íre iwíáh iwíáhoró. Manikánka séhréh aitéhnsábé ite moke wega í náneq matíáhwe.

²² Íné Porareq Ápóroreq Pítareqka ite séhréh aitaneehéq míone. Manikánka moke mah marákó márákó náiena itene oga mé tanahráqkákáq itene puké tanahráqkákáq omaq itéhre. Manikánka séhréh aitanieéna amahnága kéh náneqkákáq mókake kahna nanegkákáq matíáhro aitéhre. ²³ Ite Sísa Karáhé kahnáh míáhwana we Maniká Iteribone ahninkáwá míéhre.

4

Maniká wewega wene arambehri anímárí agehmarena sainsue ehwéhne.

¹ Itensabé iwíáhirataq, Ite Sísa Karáhéne arambehri miraúna kee iwíáhoró. Ite Manikáne kopípeqté éhwéh wahnahnúne iwíáhoró. ² Kaweq arámbéhrío kegá se arambehri arítéh aniné ehweh kawerue sehgiówe.

³ Íné kaweq arámbéhríu aní míogamo. Itereq mó kereqka néne arambehri iwíáhue tagéq tenírataq nirupipeq íre iwíáh kikirinie. Mó kegá néne arampehriyabé koti irataq nirupipeq íre iwíáh kikirinie. Íné moq ínénéne arambehri íre agehgaqme tagaríóge.

⁴ Ínéga arambehriurataq áhwára áhwára arámbéhríuraume íre niahrreraq kéhre. Íre niahrreraq kéhnsábé peh kawerue arambehriuraugamo? Árahuraugamo? Íre ínégá iwíáhunka peh morá Manikánka agehgaqme sainuwankéhe.

⁵ Amahnága íre ehweh arite tanahráq púaq mó kené arambehri agehmareq ehweh aritého. Sísa itene Wahnahnka tuinagake moke sunkíkírirabeq kopéqsúáh náneqkákáq itene irupipeqté iwíáhákáq wene téhrehrebeq marahnana ábóraraginae. Mi tanahráq Manikánka mah kehiná kéhíná agehmarena sainsuankéhe.

Anotah anímárí múne iwíáhiyeho i ehwéhne.

⁶ Néne iyahnabo anímáríno, Manikáne sansá ahtebageheéna ínereq Ápóroreqsabé teiewóge. Ite anitéyábé iwíáhéq Manikáne púkuga irarinserah tábúsoqme sehgióro. Manikáne anitéyábé peh morá ánínsábé iwíáh iwíáh ateq mó aní peh áwé tagahwe. Íre kawerowe. Manikáne ehweh anterúéhboq mina tahnsa íre oro.

⁷ Ite anotah anímárí múne iwíáhoo? Manikánka íre náíátáítaq tahirímé ite peh tabonahéq mareqmareq ke míáh iripo? Manikánka aiq náiena séhréh aitaráinsabé aneqsabé ite itensabé iwíáh iwíáhoo?

⁸ Itewe, Manikáne sansá aiq moke ahtebóne iwíáhowe. Itega íné, Pora kiotaikéq anotah anímárí múne iwíáhoo? Itega aiq pútaq ahtebahtaq tahirí ínégá moq iwíáh iwíáhu irino.

⁹ Íné iwíáhume Manikánka ite, wega eqmaro keyabé, Moke mó ke ebeq nogirara ite

sinehe sigehe ire. Wehukega wehukení subiq suaneheraotaq áhnte kegá taganeheéra sewe. Ite eqmaro kewe mina subiq suaneherao wehukení tahnsa múne. Íre peh wehukega ite iwahnkanowara íópeqté kéreqka moq iuwahnkanowe.

¹⁰ Ite eqmaro kega Sísa Karáhéne arambehri miraúnayabé áhnte tagah kegá iwiréh aitera múguwahgu mareqmareq ke wóe aitáhwe. Itega iwíáhéq, Sísa Karáhéne sansá aiq ahtebóne éq págege animárí míone éq mó kegá itensabé iwíáh iwíáh aitáhwe ewe. ¹¹ Ite eqmaro ke menahnkákáq amahnágaákáq irupibiire. Tahbobóire. Itene korósi peh subankire. Mó kegá ite subiq máráhwaq íre nahnkakaq ké wéq ahtapeq áhnte nogune.

¹² Itene iyahnkaratáté págegeue arambehriúne. Mó kegá ite íre kaweq ehwéh aitáhtáq itega kaweq ehwéh ayahqme teriune. Mó kegá íwíoqnahta q peh míone. ¹³ Mó kegá ite íéhruruotaq se insahwé aritone. Mó kegá ite eqmaro keyabé, Ite atutu tahnsanéq abehq ké wóe aitáhwe.

Poraga, Ínéga iwíáhue mira aruqaruru serahnoro i ehwéhne.

¹⁴ Iyehitankeheéna mah ehwéh sehiranue teiugo? Írakaumo. Itensabé nirutaboiru animárí miáh púana kaweq iwíáhigeheéna mah ehwéh sehiranue teiúge. ¹⁵ Peh íregárita q ke 10 táhúséni (10,000) íwáhnoro ke miáhtáq tahirí íre áhnte itéríbóréh miáh iripo? Írakaumo. Téh koreiátáu animé peh morá ínébatare. Itega Sísa Karáhénsabe aiq pútare atárota q we éhweh ínébata q teiátáunsabé iteribo úkurauge.

¹⁶ Iteribo úkuraunsabé ínéga iwíáhue mira aruqaruru serahnoro éna tei teinuge. ¹⁷ Ínéga mira aruqaruru serahnigeheéna Tímóti iteba eqmaq áúwóge. Tímótiwe Sísa itene Wahnahne aninéna wene sánsá kawerue sehgiena nirutaboiru aninéna nénahni tahnsa míéhre. Sísa Karáhéne sansámé mó ke suwahpeq mó ke suwahperue momiwíuriáhtáq síwáhnoro aruqaruruge. Mi sansá iahreraq itena íwáhnorinkeheéna Tímóti iteba eqmaq áúwóge.

¹⁸ Táhmáro itega píribahriéq, Poraga iteba íre sinkehe iwíáhowe. ¹⁹ Itene anotah Wahnáhnká kowe aintahnaraq iteba apubúue kinie. Konaraq píribahri kené ehweh anetaníbo éna sene sánsá págege sansápómo éna taganie.

²⁰ Manikánka wahnah wahnahnirabeqte sánsámé íre peh ehwehne. Mi sansámé págege aitahráhi sansá míre. ²¹ Iteba konaraq abowágá wene ani kamah awínserahne págegeue kininkono? Iteba konaraq nirutaboirue pehwehne kininkono? Aneq sansánue kininkono? Teniéro.

5

Wenabone ahre abarii ehwéhne.

¹ Ite miáhrabeqte ánínká anotah íre kaweq ahbabárire uro ehwéh írátáuge. Mi ahbábáqmé ahkaragára sansanéna anotah oríráne. Wehukega íre mirao sansá mi anínká mirauraire. Wenabone ahre abariuraire urowe. ² Itewe anotah ke úne iwíáhéq mó ke kiotaikúne iwíáhoo? Aneqsabé itene irupipeq íre umehiro? Iyehitáhnaq mi ahbábáq ání móbeq kaqsúáhro.

³ Íné iteba míótaq tahirí itene iuranabiahtapeq mi ahbábáq ání ehweh ató irino. Ninonka mahta q míógana peh morá néniwa iteba míéhnsábé mi anínsábé aiq ehweh atóge. ⁴ Itega momiwíéq Sísa áwíq áhrabirata q néniwa moq míanae.

Itene Wahnah Sísa págege aitahnaq ⁵ mi anínsábé ehweh atanéhe. Ahbabáq aniné anonka kamah awinkéhboq owainawapa kaqsúáhro. Itega miraonaraq wega iwíáhue wene ahbabáq suahnaraqmé Sísa itene Wahnah tuina tanáhráq íre kamah awinkéhe.

Ahbabáq ani móbeq kaqsúáhro i ehwéhne.

⁶ Ite anotah ke úne irareme íre kawerowe. Ite miáhtáq anotah ahbábáq ání míéh mino. Páréti agíéh ánínká pehgáriq muoráhi naneq marahnaraq moke páréti mugue anotah úkinae. Mina inserah ite miáhrabeq ahbabáq íugi ínehoéq mi ahbábáq ání kaqsúáhro.

⁷ Muoráhi naneq párawahipéq íre kahnaraqmé párawah peh kanae. Íre muinae. Minayabe naho muoráhi naneq súáhro. Ite o paretí íre muoráhi paretí tahnsa míagehboq ahbabáq ani kaqsúáhro. Kaqsúéhraqmé wene ahbabáqka ite íre íúgi ina q peh kaweqtaq míagehe. Sótaikú iahreraq ko tánáhráq sokah sokahéra* sipisípiq áráh q subiq márónserah Sísa Karáhé subiq súówe.

⁸ Iwiáh íwiáhé tanahráqsábé sokah sokahonehe. Sokah sokahéra Asiu kegá sene nahtapeqté nahonáh muoráhi naneq súónserah ite Sísa tagariona animárínká itene ahbabáqkakaq moke íroke sansánkákáq suaneheqmúne. Wehukega o paretí íre muoráhi naneq kéh paretí tírúnserah itega peh tábúsoréh sánsámé aiq pútaq sansámé sehgioneheqmúne.

⁹ Mó animáríné ahre abari aruqaruro kereq íre mía míaoro éna sehiranue teiewóge. ¹⁰ Moke ahbabáq ké sueq móbeq míáhro íre uge. Se mah marákóipéqté kééra mó kené ahre weh abariéra mó kené ménsámehnsá meyaneehéra subiqme sabiwíáhwe. Sega Manikánsabe íre iwiáh íwiáhia peh mó naneqsabé iwiáh íwiáh aruqarurowe. Itega moke mina tahnsa ké súáhtáq tahirímé mah marákóráq íre míahraho irino.

¹¹ Peh morá, Ite Sísa tagarione e kegá ahbabáriransabé sehiranue teiewóge. Mó kené ahre weh abariome, mó kené ménsámehnsánsabe aigará pabekime, Manikánsabe íre iwiáh íwiáhia peh mó naneqsabé iwiáh íwiáh atáhmé, mó keyábé péhe éhwéh aritewé, píah néra múguwahgu aruqarurome, aebówé mina tahnsano ke sueq móbeq míáhro. Ite Sísa tagarione e kegá mina tahnsa áhbabárirataq moráráq táhutahuriyehboq móbeq míáhro.

¹² Sísa íre tagariáh keyábé ehweh aritanínkono? Ahqáho. Írakaumo. Minawé íre néne arambehri wire. Sísa tagariáh ké ite momiwíuriáh kéga ahbabárirataq ehweh ariteyabe iteitene arambehri wire. ¹³ Sísa íre tagariáh keyábé ehweh aritewé peh Maniká wewene arambehri wire. Ahbabáq aninsábé Manikáne ehwehnka mahraréna, Ite míahrabeqte ahbabáq aruqaruri aní kaqsúáhro íre. (Lo 13.5, 17.7, 21.21, 22.21-24)

6

Sísa tagariáh ké koti aritéhneho i ehwéhne.

¹ Sísa tagariéh ánínká miraínayabé arega abiahnsa atéhnaraqmé anerinabo? Sísa íre tagariéh wáhnáh ánípá meqme móate koti atéhneho. Minawé ayehiteh sansáne. Peh Sísa tagariáh kéba meqme kure koti ato. ² Mókakewe itega Sísa tagariáh kéga mah kehiná kéhínané sánsánsábé iwiáhue tagéq sararaneheqmúne. Minawé aiq ahtebaho? Itega mókake mah kehiná kéhíná ehweh arítáhnayabé amahnága aneqsabé pehgáriq ahbabáq náneq íre kaweraritahráho?

³ Mókake itega íopeqté kéné sánsá moq saraqmaráhnawe íre ahtebaho? Minawé anotah arámbéhríe. Amahnága ahbabáq naneq kaweraritewé pehgáriq arámbéhríe. ⁴ Minayabe ite Sísa tagariáh kéga koti ehwéh kahnaraq Sísa íre tagariáh kéga kaweraitageheéq aneqsabé seba pokoo?

⁵ Seba pokonsabé aneqsabé íre iyehitehro? Ite Sísa tagariáh ké míahrabeq ahtebia ánimé mi arámbéhrí miraorahi aní míéh mino? ⁶ Sísa tagariéh ánínká mó Sísa tagariéh aní ehweh atankeheéna Sísa íre tagariáh kéga tagahtaq meqmena móátéhmé íre kaweq sansáne.

⁷ Sísa íre tagariáh ké míahrabeq itega Sísa tagariáh keyábé ehweh aritéhrame ahbabáq sansanéq Sísa Karáhéne sansa íre sehgiowe. Sísa tagariáh kéga ite ahbabáraitéhraqmé itega túbáh agirataqmé íre ahbabárowe. Minayabe túbáh agina sansánká ehweh atahna sansá kiotaikire. Sísa tagariáh kéga arene ménsámehnsá aebóinaraqmé arega túbáh aginawe mi sansánká ehweh atahna sansá kiotaikire.

* 5:7: Kisim Bek 12.3-21, 13.6-7 tagáhnno.

⁸ Kiotaikiraq peh itewe íre túbáh agowe. Írakaumo. Íre túbáh agia peh mó Sísá tagariáh ké ahabábariteq sene ménsámehnsá aebóowe.

⁹ Ahabábq kega Manikánka wahnah wahnahnirabeq íre awaq miáhmé aiq ahtebah mino. Péhe éhwéhnká itene irupipeq péhe nuwíyéhboq íráhro. Ahrari mahbi abario kewé, Manikánsabe íre iwíáh íwíáhia peh mó naneqsabé iwíáh íwíáh atáh kéwé, mó aniné ahre weh abario kewé, wehga áwáhu weh sobaruqnahbaruro kewé Manikánka wahnah wahnahnirabeq íre awaq mianeherawoe. ¹⁰ Aebó kéwé, mó kené ménsámehnsánsabe sigará pabeki kewé, píah néra múguwahgu aruqaruro kewé, mó keyábé péhe éhwéh arítáh kéwé, mó kené ménsámehnsá pehipi meyáh kéwé, mina tahnsa áhbábq aruqaruro kewé Manikánka wahnah wahnahnirabeq íre awaq mianeherawoe.

¹¹ Menahmé ite táhmaro mina tahnsa ké míarowe. Míarowana Manikánka ite pabeq paberaitena, Néne animarí miáhwe aitáráire. Itega itene Wahnah Sísá Karáhénsabe aiq pútare atárótaq Manikáne Awanka itene ahabábq kaqiuwena itene irupipeq kawerairáitaq Manikánka itensabé, Kaweqtaq miáhwe aitáráire.

Itene inonkame Manikáne Awane nah puaq mó kené ahre weh abariiyeho i ehwéhne.

¹² Manikánka íre ahqáho aitarái sansá aiq miraorahuge irareme aiq pútaq iwíáhowe. Peh moke miraorahúna sansánká íre séhréh aitahráhire. Minayabe mó sansánká íné saignariehnehoéna pehwehrue míanie.

¹³ Itega pabeqme ehwéh irareme, Táhutahuqme itene irupipeq iyahbankire nanere éq minayabe Manikánka itene ayahba mirarowe ewe. Itene ayahbame tópah mewe nanere éq minayabe Manikánka tópah kirahno atéhre ewe. Mi ehwéh aiq pútaq ehwéhnirana peh mókake Manikánka táhutahuqkakáq itene inonkankakáq parabaruankéhe. Mina inserah mó kené ahre weh abariigeheéna Manikánka itene inonka miraroo? Írakaumo. Itene inonkame itene Wahnahne anonka mire. Wene sánsá miraigeheéna itene inonka mirarowe. ¹⁴ Maniká págege aní púana itene Wahnah Sísá iriwe oganúq atonserah ite moq iriwe oganúq itankéhe.

¹⁵ Itene inonkataq moke kéh náneqmarí Sísá Karáhéne naneq mire. Minawé aiq ahtebaho? Itene inonkame moke inonkataq kéh náneqme Sísane naneq púaq árahue itene inonka ahabábq ininsó sienéhnkono? Írakaumo. Anotahtaq ahqáho uge. ¹⁶ Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Weh ahre peh morá áu tahnsa úkigehe ire. (Stat 2.14)

Minayabe arega ahabábq ini abariónaga wereq arereqne íú peh morá áu tahnsa úkire. Minawé aiq ahtebaho? ¹⁷ Itene Wahnah Sísareq mía míaonaraq arereq Sísareqne iwa peh morá áwá tahnsa úkire.

¹⁸ Mó kené ahre weh abarié sansa pehragahro. Ahriahri mi sansánirarabeq móbeq miáhro. Moke mó ahabábqme íre wewene anonka ahabáruwiahrahire. Mó kené ahre weh abarii anímé wewene anonka ahabáruwíéhre.

¹⁹ Manikánka Wenawa iteba eqmatairana iteba mía míainsabé amahnága arene anonka wene nah mire. Minawé aiq ahtebaho? Arene anonkame íre arebataq arene wíre. Írakaumo. ²⁰ Insahwé aitanieéna Manikánka anotah apéqtáté paiqmarowe. Aiq paiqmaronsabe itene inonkankakáq Manikánsabe iwíáh íwíáhoró.

7

Poraga wehké sansánsabé irarú ehwehne.

¹ Itega sehiranue kasenuro ehwéh teiníboq írátíáhro. Ahre íre mera peh míéh ánímé aiq kawerire. ² Íre ahreakáq ánínká mó kené ahre abariínehboq we ahre meyankehe. Ahrari wehkinkehe.

³ Wehne anonkame íre webataq wene anonka mire. Minayabe arene ahrega, Máho ínah íre ahqáho ato. Ahrene anonka moq íre webataq wene anonka mire. Minayabe

arenawehqka, Máho ínah íre ahqáho ato. ⁴ Ahrega wewene anonka íre wahnahnire. Írakaumo. Peh wenawehqka wahnahnatéhre. Mina inserah awehkawagá wewene anonka íre wahnahnire. Írakaumo. Peh wene ahrega wahnah atéhre. Minayabe arene ahreyabé arenawehqsabe íre ahqáho ato.

⁵ Ite weh ahre morá iwíáhéta kawerue púroyehe iwíáhéta awehriéta peh míayehe irataqmé aiq kawerire. Púrerira tanáhráq parabagínaraq mó íre ahqáho ato. Owainawanka mó aní abarié iwíáh atehnehboq íre ahqáho ato.

⁶ Ahre meyo éhwéh íre teiúge. Ahreyabé awina anínká iwíáhue meyankéhe. Séhréh aiteyabe mah ehwéh teiúge. ⁷ Moke mó ke íné tahnsanue míáhtáq tahirí aiq kaweri irino. Peh Manikánka ahre meweyabe mó aní mó iwíáh atena mó aní mó iwíáh atena aruqarurire.

Íre túbáh agorahotaq ahre meyáhiro i ehwéhne.

⁸ Mahbigaunseq ahrarigaunseq kéweinínsónseqsábé mahraruge. Íné íre ahreakáq aní múge. Ite íné tahnsa míéhrataqmé aiq kawerire. ⁹ Ite íre peh míahrahirataqmé ahre weh meyáhiro. Mahbiga, Ahreyabé níre irana ahrariga, Weh kéreyabe níre íre. Mó kené ahre weh abariiyehboq arerene ahre weh airaiq meyáhiro.

Arenawehq auwéhneho i ehwéhne.

¹⁰ Ahreakáq wehakaq keyábé mahraruge. Ánáhkawagá awehkawa íre auwo atóge. Mahnawé íre ínénéne ehwehne. Írakaumo. Itene Wahnahnka aiq irarire. ¹¹ Ánáhkawagá wenawehq auwahnaraq mó wehkínehboq peh míankehe. Áúwátái wehbá kouwekue insahwé atahnaraq aiq kawerire. Awehkawagá wene ahre airaiq áúwéhneho.

Nánuwehq k éraníe ínaraq awehkawagá áúwéhneho i ehwéhne.

¹² Mó keyábé peh ínénéne iwíáhu ehwéh teinie. Íre itene Wahnahnka tení éhwéh peh ínénéga iwíáhéna mahraruge. Awehkawawé Sísá tagariéh ánínirana ánáhkawa Sísá íre tagariéh ínínká, Nánuwehq k éraníe ínaraq awehkawagá áúwéhneho. ¹³ Ánáhkawa Sísá tagariéh ínínirana awehkawa Sísá íre tagariéh wéhgá, Néne ahrereq míanie ínaraq ánáhkawagá áúwéhneho.

¹⁴ Ánáhkawagá Sísane sánsá sehgieyabe Sísá íre tagariéh áwéhkawágá wene ahre íre auwena wene sánsá tagéna kaweqtaq míahrahire. Awehkawagá Sísane sánsá sehgieyabe Sísá íre tagariéh ánáhkawágá wene weh íre auwena wene sánsá tagéna kaweqtaq míahrahire. Minayabe arene ahrega, Arereq míanie ínaraq áúwéhneho. Arenawehqka arereq míanie ínaraq áúwéhneho. Íre áúwéhrataq itene animarí moq kaweqtaq míahrahowe. Kaweqtaq míahrahi ehwéh péhe éhwéh tahirímé itene animarí Sísá íre tagariéh ké míáh irino.

¹⁵ Wehgabópoq ahregabópoq Sísá íre tagariéh ánínéna wensabé nuwahriehre éna pokinie ínaraqmé peh áwé tagahro. Manikánka itensabé, Pehwehrue míáhiro aitéhnsabé itene iru ukiq itankeheéq mi anínká pokinie ínaraqmé peh áwé tagehrataqmé aiq kawerinae. ¹⁶ Arenawehqka arereq míéhnsabé mókake wega Sísane sánsá sehginabirapómo. Arega íre tagariahne. Arene ahrega arereq míéhnsabé mókake wega Sísane sánsá sehginabirapómo. Arega íre tagariahne.

Manikánka ite saraq íátái arámbéhrí sehgióro i ehwéhne.

¹⁷ Maniká itene Wahnahnka ite omaq itena wene arambehri saraq íátáire. Saraq íátái arámbéhrí kawerue sehgióro. Sísá tagariéh ké íwáhnorutaq mah ehwéh tei teinuge. ¹⁸ Manikánka are íre áhraburai tanáhráq mó kegá arene áú amurúrutonsabé ayehitéhnehboq anetaníbo iwíáhúno. Manikánka are áhraburaitaq arene áú íre amurúrutonsabé amahnága mi sansánsabé arutaboirehboq pehragáho. ¹⁹ Arene áú

amurúrutonsabé peh abehq míre. Anetaníbo íwíáhúno. Arene áú íre amurúrutonsabéákáq anetaníbo íwíáhúno. Peh Manikánka sehgióro ú ehweh sehgiónsábé anotah sansá míre.

²⁰ Manikánka áhraburaitaq miraurona arámbéhrí miraúno. ²¹ Manikánka áhraburaitaq mó aniné arambehriga are saiqnariarairo? Minayabe iwíáh kikirineho. Arene marakóipeqté wáhnáhnká soraq auwena pokúno atahnaraq pokinkehe. ²² Maniká itene Wahnahnka are áhraburai tanáhráq mó aniné arambehriga are saiqnariarairana Sísá itene Wahnahnka arene ahbabáq kaqauwátáinsabé wega soraq áúwéh ání tahnsa míahne.

Wega áhraburaitaq pehipi míaronana Sísá Karáhéne arambehriga amahnága are aiq saiqnariéhre. ²³ Wene animárrí míageheéna Sísaga anotah apéqtáté paiqmarowe. Paiqmaronsabe peh wehuke suwahbeh sansá miraiiyeho. Peh Maniká awahbeh sansá miraoro. ²⁴ Néne iyahnabo animárríno, Manikánka ite íáhraburaitaq mirauro arámbéhrí miraéq Maniká Iteriboreq mía míaoro.

Poraga mahbigaunseq ahrarigaunseqsabé teriu ehwéhne.

²⁵ Mahbigaunseq ahrarigaunseqsabé mahraruge. Itene Wahnahnka mah ehwéh terio íre tenírana peh ínénéga aiq pútaq ehwéhnéna iwíáhue teiúge. Wega íné séhréh aintéhrana wene arambehri mira aruqaruruge. Minayabe néne ehweh íráhro. ²⁶ Íre kaweq sunúq áhníbórá sinainsabé ahre meyaníe íwíáh, wehkinie íwíáh súáhro. Mi iwíáh súéh rataqmé aiq kawerire íwíáhuge.

²⁷ Ahreakáq míéh naraqmé áúwéhneho. Íre ahreakáq míéh naraqmé ahre meyaníe íwíáhineho. ²⁸ Arega ahre meyéh naraq minawé íre ahbabáriniewóne. Arega wehkinaraq minawé íre ahbabáriniewóne. Ahre meyéhra kegá mah marákóráq mé tanahráq sirupipeq umeh aginawire. Itene irupipeq umeh agínehoéna teiúge.

²⁹ Néne iyahnabo animárríno, mah marákóipéq mé tanahráq aiq parabaginaire. Sísá tuina tanáhráq áhníbórá sinaire. Minayabe ahre mero keo, íre ahreakáq ké tahnsa míáhro. ³⁰ Ibisah keo, íre ibisah ke tahnsa míáhro. Iru eyoyóo keo, iru íre eyoyóo ke tahnsa míáhro. Ménsámehnsá paiqmaq paiqmaro keo, íre ménsámehnsánkakaq ké tahnsa míáhro. ³¹ Mah marákóipéqté sánsá parabaginati puaq áhnte mensámehnsánkákákáq kéo, itene ménsámehnsánsabe írutaboiriyeho.

Iwíáh kikiriyeho i ehwéhne.

³² Ite iwíáh kikiriyeho éna mah ehwéh teiúge. Íre ahre merai ánínká Maniká wene Wahnahne arambehri kawerue sehgieyabe iwíáhire. ³³ Wene ahrega kaweróne atankeheéna ahre merai ánínká mah marákóipéqté náneqsabé iwíáh iwíáhire. ³⁴ Minayabe we mó iwíáh mó iwíáhire. Sísá tagariéh áhrárrígá iwíáhéna, Néne ninonkakakaq néniwankakaqmé kaweqtaq míanieéna Maniká áwúge éna Maniká wene Wahnahne arambehriyabé iwíáh iwíáhire. Wenawehqka kaweróne atankeheéna wehakaq ínínká mah marákóipéqté náneqsabé iwíáhire. ³⁵ Págege sansánká saiqnariankeheéna íre teiúge. Írakaumo. Peh séhréh aitanieéna mah ehwéh sehiranue teiúge. Maniká itene Wahnahnsabé webataq iwíáh iwíáh ateq wene sánsá kawerue sehgieheéna sehiranue teiúge.

Wene ahre araríyábé éhwéhne.

³⁶ Wene ahre araríyábé arutaboirena abariinie iwíáh aruqaruri anímé ahbabáratehnehboq airaiq meyankehe. Wega airaiq meyhawé íre ahbabárinae. ³⁷ Wewene anonkataq kawerue wahnahnorahi mahbígá, Ahre íre meyaníe iwíáhínaraq aiq kawerire. ³⁸ Wene ahre ararí meyhé anímé kawerire. Ahre íre meyhé anímé anotah kawerire.

³⁹ Wenawehq oga míahnaraqmé mi ínínká awehkawareq mía míagehe. Sísá tagariéh íníné awehkawa pukínaraq we mó Sísá tagariéh ání kérankéhe. ⁴⁰ We mó Sísá tagariéh ání kérahnaraqmé aiq kawerire. We peh kéweiní míahnaraqmé anotah kawerire. Mahnawé

ínénege iwíáhuge. Manikáne Awanka mah iwíáh aintehrámó. Wega mah iwíáh aintéhre iwíáhuge.

8

Poraga titirue nárie naneqsabé irarú ehwehne.

¹ Péhepehe maníkánsábé titiro naneq nanehnkono éq ínénsabe kasenurowe. Mó aní mó anínkáue minayabe íné aiq ahtebóge eme aiq pútaq ehwéhnowe. Aiq ahteboge iwíáhome saiyo sansane. Peh morá mó anínsábé irutaboírúnaga séhréh aitahtáhi sansáne.

² Íné moke ahteboge iwíáhi anínká íre anotahta q ahtebehrana wene ahtebéh sansa íre awehrare. ³ Maníkánsabe arutaboíri anímé Manikánka we tagaríéhre.

⁴ Péhepehe maníkánsábé titiro naneq nanehnkono ue kasenuronsabé teiúge. Ite tagarionawe péhepehe maníkámé íre aiq pútaq nanere. Peh abehq pikísáh tahnsane. Íre áhnte maníkámá míáhwe. Írakaumo. Ite tagarionawe Manikámé peh morá ánínéna webataq Maniká míre. ⁵ Mó kegá mahraréra, Íopeqkákáq mah marákó marákóípéqkákáq áhnte maníkámárinseq wahnah anímárinseq míáhwe ewe. Ite tagarionawe mi ehwéhmé íre aiq pútaq ehwéhne.

⁶ Maniká Iteribo peh morá ánínéna webataq Maniká míre. We moke mirarena wene animá míageheéna ite moq mirarowe. Sísá Karáhéwé we peh morá ánínéna itene Wahnah mire. We moke mirarowaq amahnága séhréh aitéhnsábé oga míone.

⁷ Mó kegá Maniká éhweh íre ahtebahwe. Segá Sísá íre tagariarotaq péhepehe maníkáné sánsá aiq sehgirowe. Aiq sehgirowsabé amahnága mi naneqsabé titiro tahutáhúqmé íre nah nanere éra áhwára áhwára iwíáhowe. Mina tahnsa iwíáho kegá mi tahutáhúq nehrataq. Mi tahutáhúqká ite ahabáraitéhre iwíáhowe.

⁸ Itega táhutahuq nahnayabé Manikánka kaweraitankéhbo? Írakaumo. Wega awehrío keyábé íre ehweh arítéhre. Nah keyábé kawerowe íre arítéhre. ⁹ Ite iuwahbeh tahutáhúq naneheqmúne irataqmé áhwára áhwára iwíáho kegá ite tagéra ahabáriyeho. Itega nehrataq mó ke ahabáriyehboq kawerurero.

¹⁰ Are ahtebáhna anínká péhepehe maníkánsábé árótu nahtápéq míéhnaaq titiro tahutáhúq nehnana áhwára áhwára iwíáhi anínká are tagéna íné moq nanie iwíáhinabomo.

¹¹ Wega aiq pútaq sansá peh ákáhta q ahtebéhnsabé náhnaraq wene arupipeq íre kaweraginae. Are ahtebia anínká miraónaga mina áhwára áhwára iwíáhi aní anotahta q íre kaweratae. Sísá Karáhéga mi aniné ahabáqsabeákáq pukúwe.

¹² Áhwára áhwára iwíáhi aní ahabáratáhna puah Sísá Karáhé moq ahabábáq atahne.

¹³ Ínéga nahnayabé mó Sísá tagaríéh anínká íné tagéna ahabárinaraq mina íre kawerinae. Minayabe mó Sísá tagaríéh aní ahabábáq atéhnehoéna mi tahutáhúq ahriahri awehrinie.

9

Poraga wene arambehriyabé móne íre meyonsabe iwíáh iwíáhú ehwehne.

¹ Itega néne sansa aiq tagaríáhwe. Mó naneqka íné íre saiqnaríéhre. Írakaumo. Wene arambehri mirainkeheéna Manikánka eqmaq núwátái mino. Sísá itene Wahnah aiq tagarau mino. Sísá itene Wahnah éhweh teiátáutaq wensabé aiq pútare atáro mino. ² Mó kegá iwíáhome, Manikánka íné íre eqmaq áuwátáire iwíáhowe. Peh itene Wahnah éhweh teiátáugaq aiq pútare atáronsabé ite tagaríáhmé Manikánka íné eqmaq núwátáire.

³ Mó kegá ehweh aintéhrataq mahrarinie. ⁴ Manikáne arambehri miraunsabé wehukega íné kirabo aintáhmé íre kaweq sansápo? Írakaumo. Kaweq sansáne. ⁵ Manikáne arambehri miraonehéra Sísá ábáqmarinseq Pítareq mó eqmaro kereqka ahtapeq nogótáq sene ahreronká se kéríráhwe. Ínéga moq mi sansá mirautaq tahirímé kaweq sansáne iwíáho irino.

⁶ Mó kegá Manikáne arambehri miraome pehipi kiraboowe. Peh morá ínereq Páhnábásareqka itene tópah paiqmarayeheéta arambehriúye. ⁷ Sene kíápéténine arambehri miraoneheéra sóntía kegá ahtapeq nogótáq íre seyene móneraté peh wahba monératé tópah paiqmaq paiqmaro mino. So uqmatai anínká táhutahuq nera kéhtáq mewe naruq naruri mino. Sipisípiq wahnahni anínká mi kané náhnano naruq naruri mino.

Ite séhréh aitera íwáhnoro ke kirabooro i ehwéhne.

⁸ Ínéga peh wehukene sansá iwíáhéna mi ehwéh mirarire íwíáhiyeho. Írakaumo. Naho Manikánka Mósisi iwíáh atowana wega minayabe sehiranue mahraréna,

⁹ Káhoga arambehriitaq wene áwéhipeq náhgáq táhrareho. Mi kanká arambehrii puana arupibiínaraqmé pehipi táhutahurinkehe úwe. (Lo 25.4)

Manikánka peh káhoyabé arutaboíréna mi ehwéh irarúwo? Írakaumo. ¹⁰ Itensabé iwíáhéna irurú mino. Itega mina tahnsanigeheéna irarúwe.

Sonsoréh ánínká, Mókake sotápéqté táhútáhúq mewe nanieéna arambehriire. Wereq we séhréh atéh ánínseqka nayeherawoye. ¹¹ Wehukega ayu uqmarera anehe mi sotápéqté tópah nahnserah itega Manikáne ehweh tei teinúye. Tei teinúyansabé itene ehweh íráh kégá kirabo aitéhrataqmé kaweq sansánoneheqmoé. ¹² Itega mó ke kirabouro puag itenkakáq kirabourotaq tahirímé anotahtaq kawerowe urauya irino.

Kirabo aitáhro íre teiátáúye. Iteba pehipi míarauye. Itensabé abiahnsanéq Sísá Karáhéne kaweq ehwéhnsabé anetaníbo íwíáhiyeho éta kirabo aitáhro íre teiátáúye. ¹³ Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq arambehrio kegá mibeqté táhútáhúq mewe nahwe. Minawé tagariáh mino. Mitaq titiro tahberaq arambehrio kegá mi naneq pehgáriq mewe nah mino. ¹⁴ Mina inserah Sísá itene Wahnahnka mahraréna, Kaweq ehwéh íráh kégá se síwáhnoro kené sinonka séhréhorahi naneq nárigéhe ire.

¹⁵ Ínéga itene táhutahuq pehipi íre merauge. Mókake íné pehipi kirabo aintageheéna sehiranue teiugo? Írakaumo. Nirupinsabé pukonaraq íre ineh inehinie. Íné ineh inehutaq tahirímé ínéga pehipi íwáhnoro sansánsabé íre iwíáh iwíáhorahu irino. Mó kegá néne iwíáh iwíáhu sansá sabi núwého. ¹⁶ Manikáne kaweq ehwéh tei teinunsabé kaweq aní múge éna iwíáh iwíáhininkono? Írakaumo. Manikánka koreri terinúno aintaráinsabé íné kaweq aní múge ue íre iwíáh iwíáhorahuge. Mi kawéq éhwéh íre teriasa ehiya míótáq tahirímé anotahtaq íre kaweru irino. Kaweq ehwéh teri terinu arámbéhrí íre suaníe.

¹⁷ Ínénéga iwíáhue miraurautaq tahirímé ápeq meyó irino. Íre ínénéga iwíáhurauge. Manikánka koreri terinúno aintaráinsabé pehipi mira aruqaruruge. ¹⁸ Minayabe aneq apéq meyaninkono? Mó teri terino kegá ápeq meyhánserah íre uge. Kaweq ehwéh pehipi tei teinunsabé niru eyoyóue nirutaboírume néne ápeq míre.

Porawe áhnte ke séhréh arítéh ánne i ehwéhne.

¹⁹ Mó kegá íné íre saiqnariáhwe. Áhnte kegá Sísane sánsá sehigigeheéna sene arambehri aní tahnsa míóge. ²⁰ Asiu kegá Sísane ehweh kawerue irera sehigigeheéna seba míarautaq sene sánsánurauge. Mósísiga sehgióro ú ehwehncá íné íre saiqnariéhre. Íre saiqnariéhre Asiu ke mi ehwéhnsabé iwíáh iwíáho puana seba míarautaq mi ehwéh íre anterutaugé. Asiu kegá Sísane ehweh kawerue irera sehigigeheéna mi ehwéh íre anterutaugé. ²¹ Nahnsó ke Mósísine ehweh íre sehgió ké wóe. Minayabe nahnsó kereq míarautaq se tahnsá ména íné moq íre sehgirauge. Írakaumo. Manikáne ehweh íre susa Sísá Karáhéne ehweh sehgiúge. Nahnsó kebá míarautaq sega Sísane ehweh kawerue irera sehigigeheéna Manikáne ehweh íre anteruena peh mi kené sánsánurauge.

²² Sísane sánsá áhwára áhwáraue sehgió kébá míarautaq sega órirane iwíáho sansá pehipi íre anterutaugé. Segá Sísane ehweh irera kawerue sehigigeheéna sene órira sansa pehipi íre anterutaugé. Mah kehiná kéhíná suwahpeq míarautaq mi sansá miraurauge. Segá

Sísansabé aiq pútare atageheéna miraurage. Manikáne kaweq ehwéh sehgeheéna mi sansá mira aruqaruruge. ²³ Mira aruqarurunsabé Sísansabé aiq pútare atáh kéreq ínéreque irupipeq eyoyóire.

Kagai apéq náinkeheéq Manikáne sansá tauntahunue sehgoneheqmúne i ehwéhne.

²⁴ Ábáhiro tanahráq áhnte kegá árésísiue peheráhnotaq peh morá kótaiki anínká ápeq meyéhre. Mina inserah Manikánka ápeq náinkeheéq wene sansá tauntahunue sehgióro. ²⁵ Kótaikoneheqmúne íwíáho kegá sene sinonka págegeinkeheéra túbáh aginie íwíáh suera peh ahriahri tauntahunue arambehri aruqaruowe. Peh kambaréki apéq meyanheéra tauntahunowana Manikánka náina apéqmé peh ahriahri kagainawire.

²⁶ Ínéwé Manikáne sansá íre múguwahguue sehgiúge. Árésísi kiotaiki anínká íre mibeq tagia móbeq tagéna pehbeheráh pokinserah tauntahunue sehgiúge. Tobehi anínká wene ayahnkara íre mibeq subisa peh tábúsoqme wehukéniné anonka subínserah Sísane arambehri tábúsoqme arambehriuge.

²⁷ Ínéga mó keyábé, Sísane sansá tauntahunue sehgióro uraunsabé Manikánka íné nuwehnehboq íre túbáh aginie. Peh kaweq sansá tábúsoqme sehginieéna néne ninonka kawerue wahnah wahnahuge. Néne ninonka págegeinieéna tauntahunue arambehriuge. Ínéga kagai apéq meanieéna tauntahunue arambehriuge.

10

Íre kaweq sunúq sínaraq ite Sísane sansá súého i ehwéhne.

¹ Naho itene igaqnarénga Mósísi kérowe. Segá miraunsabé iahreraq kankeheéna teiúge. Segá abatapi nogútaq írábúyá akariuriowe. Segá írábúyá anehe karageheéna Manikánka mi írábúyá omaq atowe. Manikánka iwíáh aritowara segá Káhtore Waní kéréwégue seberaebéq pokuwe. *(Kisim Bek 13.21-22, 14.21-29)*

² Segá írábúyá akariuriotaq nogútaqkákáq Káhtore Waní kéréwégue seberaebéq poku-taqkákáq segá wání meyonserahnéra mitaq nogera Mósísi kéréra wenkahnáh úkuwe.

³ Manikáne Awanka íopeqté tópáh náriuware ómiga nowe. ⁴ Wega ótaq sansánútaq wání arahno ebahpipéqté súwana náriuware nowe. Mi ebáhmé Sísá Karáhee. Segá pokutaq mi Ebáhnká sereq moraráq pokúwe. ⁵ Pokúwara Maniká sene sansánsabé íre awahbó púara abatapi nogútaq puku pukuéra sene sinonka abatapinue mibeq móbeq kowe.

⁶ Segá ahbabárunserah itega miraiyeho éna Manikáne ehwehnka tei teinire. Segá ahbabáq naneqsabé sirutaboiru serahniyeho. ⁷ Táhmaro mi kegá péhepehe maníkánsabé iwíáh iwíáh atónserahniyeho. Segá miraunsabé Manikáne ehwehnka mahraréna,

Ísara kegá tútuue méra táhutahuréra irigéra ábáhréra nahnsó kené sansanéra mó kené weh ahre abariuwe ire. *(Kisim Bek 32.6)*

⁸ Segá mó tanáhráq ahbabáréra áhnte kegá mó kené ahre ahrari abariunsabe Manikánka abiahnsa aritena kamah ariuware peh íregárita wehuké 23 táhúséni (23,000) wehuké peh morá wéhékáh pokuwe. Segá mirau serahniyeho. *(Namba 25.1-9)*

⁹ Mó tanáhráq táhmaro Ísara kegá sene wahnahnsabé, Árahono éra wensabé éhruruunsabe Manikánka wehe omaq atowana éhruruu ke pówara pokuwe. Segá éhruruu serahniyeho. *(Namba 21.4-8)*

¹⁰ Mó tanáhráq táhmaroga Manikánsabe abiahnsa atera ehmuniq éhmúníruwana Manikánka íopeqté ánínsabé, Márunsubiq suo atowana mi ke márunsubiq suowe. Segá ahbabáru serahniyeho. *(Kisim Bek 16.2)*

¹¹ Manikáne ehwehnka sene ahbabáq teíre. Segá ahbabárunserah itega moq miraiyeho éna teíre. Amahnága anehe tanáhráq sinainsabé itega kaweqtaq mía míageheéna teíre.

¹² Íné kaweqtaq ména págegeue iriwe míóge íwíáhóna aníno, inahsubínehboq áwéh panan-tagínah págegeue iriwe míahno. ¹³ Áhwáré naneqka íre arebataq areba sire. Írakaumo.

Mah kehiná kéhínápá sire. Áhwáre naneqka ite íre saiqnariankeheéna Manikánka wene omasa éhwéh ahreraq matawéna ite séhréh aitankéhe. Wegá séhréh aitená kaweq ah sokogi ainkéhe. Wegá ite págegeue míageheéna séhréh aitowana áhwáre naneqka ite íre saiqnarianawire. Ahbabáqka moq ite íre saiqnarianawire.

Owainawansabé titirue nárié náneqme pehragahro i ehwéhne.

¹⁴ Néne iyahnabo anímárinó, péhepehe maníkánsábé iwíáh iwíáh ate sansa pehragahro. ¹⁵ Itewe ahtebia ké míáhsábé teiú éhwéhnsábé iwíáhue tagahro. ¹⁶ Sísa itene ahbabáqsabe pukúnsabe iahreraq kéh tánáhráq itega káhpúipéqté wánínsábé meyone. Mewe nah-nayabé itene Wahnahnsabé kaweróne ateq Sísa Karáhéne korahq tunsabe itene ahbabáq kaweraitéhre iwíáhúne. Mi tanáhráq itega tópah* keqme nahnayabé Sísa anónka kamahúnsabe itene ahbabáq kaweraitéhre iwíáhúne. ¹⁷ Mira iwíáhéq morá ké tahnsa míone. Itega keqme nóna topáhmé peh morá tópáh púaq ite áhnte wehuké méq morá ké tahnsa míone.

¹⁸ Asiu kené sánsánsábé iwíáhoró. Segá tahberapeqté titirue nárié náneq nahtaq Manikáne tahbe puara mi tanáhráq segá wensabé aiq pútaq iwíáh iwíáh atáhwe. ¹⁹ Teiú éhwéhnsábé aneq iwíáhonehknono ewo? Péhepehe maníkámári íre oga míáh náneqmaríne. Mi naneqmarí titirue nárié náneq íre Maniká náwé náneq tahnsáne. ²⁰ Írakaumo. Nahnsó kegá titirue nárié náneq Maniká íre náwasa peh owainawamarí náriéwe. Owainawansabé iwíáh iwíáh atéhboq sensabé titirue nárié náneq pehragahro.

²¹ Itene Wahnah pukú tanáhráq iahreraq kéh káhpúipéqté wánínkákáq owainawansabé iwíáh iwíáh atáh káhpúipéqté wánínkákáq moráráq neho. Itene Wahnah pukú tanáhráq iahreraq kéh tópáhnkákáq owainawansabé iwíáh iwíáh atáh tópáhnkákáq moráráq neho. ²² Mirairataq Sísa itene Wahnahnka, Aneqsabé íné nuweq owainawansabé iwíáh iwíáh ataho éna abiahnsa aitanawire. We anotáh pagégé áni púaq itega we íre kiotaikorahúna mino.

Ahriahri itega Maniká áwíq pankeraneheqmúne i ehwéhne.

²³ Mó kegá, Ité moke miraona naneq aiq kawerire ewe. Peh moke miraona naneqka ite kaweqtaq méyabe íre séhréh aitahráhire. Moke miraona naneqka ite Sísa kawerue kéreyabe íre págege aitahráhire. ²⁴ Ité iuwahbeh sansá pehipi miraiyeho. Peh itene iyahnabo séhréh aritahráhi sansánoro.

²⁵ Máhkétirapéqté táhútáhúq paiqmaréhrataq mah tahutáhúq aneq sansánia táhútáhúqpo ue íre kasenoro.† ²⁶ Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Moke mah marákó marákóákáq mahtaq kéh náneqkakáq itene Wahnahne náneq mire íre.

(Lo 10.14; Buk Song 24.1)

²⁷ Sísa íre tagariéh ánínká itensabé, Táhutahuronehboq máhoro ínaraqmé ite iuwahbáhnaraq kowe nahro. Wensabé, Mah tahutáhúq eheqtepo ue íre kasenoro. Wegá náwí náneq pehipi nahro. ²⁸ Mó anínká itensabé, Mah awáq owainawansabé titirúna naneq náwúge ínaraq íre nahro. Mi awáqkáwé ite íre ahbabáq aitahráhire. Peh ite teí áni ahbabáq atéhboq íre nahro. ²⁹ Itega ahbabáq iwíáhówe íre iraruge. Írakaumo. Peh teí ánínká, Itega aiq ahbabárowe iwíáhíneho.

Mina tahnsa iwíáhi aní íre míahnaraq íné nuwahbeh naneq nahrahuge. Peh móbeq míéh ániné awehrii sansánká íné íre saiqnariahri mino. ³⁰ Manikánsabe, Kaweróne atena mi tahutáhúq nahnara tagehra kegá árahue ehweh aintagéhbo?

³¹ Itega tópáhnkákáq wánínkakaq nehrataq mó naneq arámbéhrí mirairataq Maniká áwíq pankeraneheq wensabé iwíáhúe kawerue miraoro. ³² Itega miraonka Asiu kereq nahnsó kereq Sísa tagariáh kéreq ahbabáq arítéhboq iwíáhúe peh kaweq sansánoro.

* **10:16:** Káriki ehwéhmé tópahme íre kéhre. Páreti kéhre. † **10:25:** Mó tanáhráq mó tanáhrárué mó kegá ménkámehnkáne awaq titirue péhepehe maniká náwúwe. Náwera anehe máhkétirapéq mi awáq kobaiqmarówe. Mi awáqsábé Poraga Sísa tagariáh keyábé, íre kasenq pehipi paiqme nahro úwe.

³³ Ómi mó kegá moke ínégá mirau sansá kaweq sansáne íwíáhigeheéna mirauge. Íné nuwahbeh sansámé íre mira aruqaruruge. Íné tagah ke séhréh aritanieéna sensabé iwíáhéna peh kaweq sansá mirauge. Segá Sísane ehweh irera kawerue sehgegeheéna sensabé iwíáhéna mirauge.

11

¹ Ínégá Sísá Karáhéne sansá sehgiúnserah ite moq néne sansá sehgióro.

Poraga ayahqnonasabe irarú ehwehne.

² Itega íné iahreraq matawéq moke íwáhnorurau ehwéh kawerue sehgió púana itensabé iwíáh iwíáh aitóge. ³ Mó ehwéh kawerue ahtebagehboq írátíáhro. Wehga wene ahre wahnahnirana Sísá Karáhéga moke weh wahnahnirana Maniká Iteriboga Sísá Karáhé wahnahnire.*

⁴ Sísá Karáhé wene Wahnah puana wehga púrerínaraq wene ayahqno íre akari atiankehe. Manikáne Awanka iwíáh atahna ehweh irarínaraq wene ayahqno íre akari atiankehe. Mi tanáhráq wene ayahqno akariaráhnaraq Sísá Karáhé ayehitawinawire. ⁵ Wenawehq wene wahnah puana ahrega púrerínaraq wene ayahqno akari atiankehe. Manikáne Awanka mi ahre iwíáh atahna ehweh irarínaraq wene ayahqno akari atiankehe. Mi tanáhráq wene ayahqno íre akariaráhnaraq wega wenawehq ayehitawinawire. Mi tanáhráq wene ayahqno íre akariaráhnaraq wéga wenawehq ayehitawinawire. Mi tanáhráq wene ayahqno íre akariaráhnaraq wéga wenawehq ayehitawinawire. Mi tanáhráq wene ayahqno íre akariaráhnaraq wéga wenawehq ayehitawinawire. ⁶ Wene ayahqno íre akariaráhnaraq wene ayahra káúqsuéh áhré tahnsane. ⁶ Wene ayahqno íre akariaráhnaraq wene ayahra káúqsuankéhe. Ayahra moke káúqsue sansa ayehiteh sansáne íwíáhirataq ayahra pehragéq ayahqno akariaráhro.

⁷ Manikánka weh mirarotaq wewe tahnsá mirarowara wehga Manikáne anotah awíqkákáq Manikáne págege sansánkákáq sokigiowe. Minayabe wehga púrerínaraq wene ayahqno íre akariinkehe. Manikánka ahre mirarotaq wenawehqne áwíqkakaq wene págege sansánkákáq sokiginieéna akariinkehe. ⁸ Manikánka wehuke mirarotaq wega ahrene ayahnsatate weh miraroo? Írakaumo. Wega wehne ahwígara piruqme ahre mirarowe.

⁹ Manikánka ahreyabé iwíáhéna wehga séhréh atankeheéna miraroo? Írakaumo. Wega wehyábé iwíáhéna ahrega wenawehq séhréh atankeheéna mirarowe. ¹⁰ Ahronká sensuwehqsoné ehweh kawerue sehgiónsábé íópeqté kégá tagagehboq mi inínsónká púrerirataq sene siyahqno akari atiagehe.

¹¹ Manikáne animárimé weh sebatag ahre sebarue mía míaó sansámé Maniká íre awahbeh sansáne. Írakaumo. Ahrega wenawehq séhréh atahnana wehga moq wene ahre séhréh ato aitéhre.

¹² Téhwe Manikánka wehne ahwígara mewe ahre mirarowara amahnága ahronká ani maqmaq maqmarowara áhnte weh míáhwe. Manikánka moke kéh náneq áhwárowe.

¹³ Ahrega wene ayahqno íre akaria Manikánsabe pehipi púrerínaraqmé kaweq sansápo? Iteitega mi sansámé iwíáhue tagahro. ¹⁴ Weh íre wahto ayáhrá kahnaraq minaga we ayehitanae. Itene sánsánká minayabe aiq sokigi ai mino.

¹⁵ Ahrene íre wahto ayáhrá kahnaraqmé wene ayahrame wene awahriq nanere. Wene ayahqno akariinkeheéna Manikánka ayahra áwíre. ¹⁶ Ayahqno akariare ehwéhnsábé suwahrieh keyábé mó íre teriníe. Mó sansá írakaunire. Itereq mó Sísá tagaríáh kéreqsabé peh morá mahna teiú sánsá kéhre.

Kórina kegá siahreraq ko táhútáhúq notaq íre kaweq sansánu ehwéhne.

¹⁷ Amahnága mó ehwéh teiníboq írátíáhro. Itega momiwíotaq mó ke séhréh aritéh sánsá íre miraiá peh ahabárowe. Minayabe itensabé íre iwíáh iwíáh aitóge. Írakaumo.

¹⁸ Mó anínká tenímé itega Manikánsabe iwíáh iwíáh ataneheéq momiwíotaq íre morá

* **11:3:** Písini ehwéh wahnahninsabéwé “het” kéhre. Písini ehwéh “het” téhtaré áwáhé kéhre. Mó morá áwáhé itene ehwehme ayahqnone. Mó morá áwáhéwé itene ehwehme wahnahne.

íwíáhia peh mó iwíáh mó iwíáhéq mó keyábé abiahnsa arítáhwe teníre. Tení éhwéhmé aiq pútaq ehwéhpómo. Peh aiq pútaq ehwéhne íwíáhuge. ¹⁹ Íre morá íwíáhirataq kaweq sansá ábórarinkehéq sío síoéq iwíáhue tagéq, Insega aiq pútaq sansá sehgiramo éq ahtebahrahowe.

²⁰ Itega momiwíotaq itene Wahnah pukúnsabe iahreraq kék táhútáhúq íre tábúsoqme nahwe. ²¹ Itega mó ke íre síwénunia peh apubúue wewene wewene táhutahuq nahwe. Miraonsabé pehgáriq tahutáhúq kék kégá sirupibiirara mó kegá píah áhnte nahnsabé múguwahgu agowe. ²² Itene nahtapeq táhutahuréq naraho mino. Manikáne nahmé peh abehq nánere íwíáhoo? Itega mitaq séq tópah tabonah ke íre náriénsábé se siyehiteh mino. Aneq ehwéh teinínkono? Itega miraonsabé kawerowe aitanínkono? Ahqáho. Írakaumo. Itega mirao sansá íre kaweq sansáne.

Sísaga párétiakáq sera anonkakaq we kéro ke náriu ehwéhne.

(Mátíyu 26.26-29; Máhka 14.22-25; Áruká 22.14-20)

²³ Itene Wahnahnka níwáhnorurai ehwéh íwáhnoréna teiátáuge. Mahraue teiátáume Súrásaga Sísane naruo koweriro inókáhpéq itene Wahnahnka páréti mewena† ²⁴ Manikánsabe kaweróne atena keqme mahraréna, Mahnawé ninonka mire. Ite kaweraitanieéna ninonka Maníka awena pukinie. Íné iahreraq matiagehboq amahnága mirau sansánoro úwe. ²⁵ Úwara sega páréti nowana Sísaga káhpú mewena monseráh sánsanéna mahraréna, Mah nahniáq sérá anome néne korahq mire. Néne korahq tuinaga o sansa áhwárankehe. Itega nehrataq ahriahri íné iahreraq matiáhro úwe.

²⁶ Itega mah ehwéh sehgiónká Sísá itene Wahnahnka itene ahbabáqsabe pukúme pahsúehre. Itega mi parétiakáq sera anonkakaq nahnka we pukúme pahsúehre. Wegá tuina tanáhráq mah sansá parabaginae.

Itene irupipeqté íwíáh ebeq iwíáhue tagéq anehe nanehe i ehwéhne.

²⁷ Sísá itene Wahnah pukúnsabe iahreraq kék táhútáhúq neh anínká íre iwíáhue tagéna pehipi náhnaraqmé íre kawerinae. Mina tahnsa neh anínká itene Wahnahne anonkankakáq korahqkakáqsábé íre kaweratéh púana wega aiq mirainsabé anotahtaq kamah awinkéhe. ²⁸ Náhna anínká wene arupipeqté íwíáh ebeq iwíáhue tagéna anehe párétiakáq sera anonkakaq nankehe.

²⁹ Náhna anínká itene Wahnahne anonkansabé kawerue íre iwíáhéna pehipi náhnaraq wega mirainsabé kamah awinkéhe. ³⁰ Ite áhnte kegá mina tahnsa narutonsabé amahnága mareqmarerue awahreowe. Mó táhmaroga itene Wahnahne anonkansabé kawerue íre iwíáhia pehipi narutonsabé aiq pukurowe. ³¹ Minayabe itega miraira sansá ebeq kawerue iwíáhue tagéq anehe nahnaraq Manikánka ite íre kamah ainkéhe.

³² Manikánka mah marákóipéqté sánsá sehgió ké ehweh aritena íre kaweqtapéq suankéhe. Itene Wahnahnka itene sánsá tagéna íre ábéreh sansáne íwíáhéna kamah ainkéhe. Mókake íre kaweqtapéq eqmaq íuwéhnehoéna itega ahbabáro tanáhráq kamah ainainire.

³³ Néne iyahnabo anímárinó, momiwíue méq Sísá pukúnsabe iahreraq kék táhútáhúq nehrataq mó naneheraira keyábé iwíáhue síwénunue moráráq nahro. ³⁴ Manikánka kamah awinehboq arupibii anínká ebeq wene nahtapeq táhutahuraruena anehe momiwíorabeq pokinkehe.

Íné mó ehweh kéhre. Iteba konaraq mó áhwára áhwárao sansá kaweraitaníe.

12

Poraga Manikáne Awanka náina naneqsabé teí éhwéhne.

† 11:23: Párétiwe Asiu kené tópahne.

¹ Néne iyahnabo anímárinó, Manikáne Awanka náina naneqsabé múguwahguéq áhwára áhwára iyehboq íwáhnorinie. ² Ite tagariáhmé itega Sísane sánsá íre tagariarotaq péhepehe maníká íre ehwehnorahi naneqsabé iwíáh íwíáhue mi sansá sehgirowe. ³ Teiníboq kawerue írátíáhro. Manikáne Awanka iwíáh atéh ánínká Sísansabé íre éhruru atahráhire. Manikáne Awanseq íre mía míai anínká, Sísá néne Wahnah mire. We awahbeh sansá sehginie irarerahiro? Írakaumo. Wega íre irarerahire.

⁴ Manikáne Awame we peh morá ánínéna wega í náneqme mó naneq mó naneq náire. ⁵ Maniká itene Wahnah peh morá ánínéna wene arambehriwe wega sainsúéh arámbéhrí mó naneq mó naneq arámbéhrí sainsúéhraq miraúne. ⁶ Manikáne arambehri miraúnayabé mó aní mó arámbéhrí mó aní mó arámbéhríue miraúne. Maniká peh morá ánínéna wene arambehri kawerue miraigeheéna séhréh aitéhre.

⁷ Itega mó Sísá tagariáh ké séhréh aritageheéna Manikáne Awanka págege naneq ite mó aní mó anínue náire. ⁸ Wega mó aní iwíáh atéhрана peh Manikáne iwíáh púana ahtebia iwíáh pahsuahráhire. Wega mó aní mó iwíáh atéhрана wene auranka íre tageh naneq wene arupipeq tagariahrahéna pahsuahráhire. ⁹ Wega mó aní iwíáh atéhрана mi anínká Manikánsabe anotahta q aiq pútare atéhre. Wega mó aní págegeue séhréh atéhрана awahre keyábé púreq aritéhrara kaweragowe.

¹⁰ Wega mó aní págege atéhрана ótaq sansá miraorahire. Wega mó aní iwíáh atéhрана mi anínká íre wewene iwíáh peh Manikáne Awanka iwíáh atéh éhwéh irarerahire. Wega mó aní iwíáh atéhрана mi anínká owainawane awankakaq wehukene awankakaq saraqsuahráhire. Mó aní iwíáh atéhрана we kambare ehwéh irarerahire. Irarirana Manikáne Awanka mó aní iwíáh atéhрана mi kambaré éhwéh ahtebéna wewene ehwehta q pahsuahráhire.

¹¹ Manikáne Awa peh morá ánínéna mi pagégé náneqmarí náire. Wewega iwíáhue mó aní mó naneq awena mó aní mó naneq awena ue náire.

Ite Sísane anonka tahnsá míone i ehwéhne.

¹² Wehukéniné anonka peh morá ánónkánirana áhnte naneq kéhre. Mi naneqmarí kéhrana peh morá ánónká kéhre. Mina inserah moke ite Sísá tagariona kewé wene morá ánónká tahnsa míone. ¹³ Ambanta wánípipeq kéhtáq wánínka moke ambantaipéq kéhnserah Manikáne Awa peh morá ánínéna itene irupipeq séna mía míaire. Wega iteba mía míai puaq ite ómi Sísane morá ánónká tahnsa míone. Ite Asiu kereq nahnso kereq arambehriraq saiqnaríáh kéreq arambehriyabé ápeq meyáh kéreq morá ánónká tahnsa míone. Ite págege anímárinó míageheéq wání ahriahri nónanserah Manikáne Awanseq mía míáúne.

¹⁴ Ite tagarionawe wehukéniné anonka íre peh morá náneq kéhre. Írakaumo. Wene anonkata q áhnte naneq kéh mino. ¹⁵ Aigáránká mahraréna, Íné íre ayahnkara púana íné íre mah anónkáné aigará múge itaq tahirímé anonkanka wene aigará súéh iripo? Írakaumo. Anonkanka wene aigará íre suahráhire.

¹⁶ Wehukéniné ayahqnotaq kéh áhrégá mahraréna, Íné íre aura puana íné íre mah anónkáné ahre úge itaq tahirímé anonkanka wene ahre súéh iripo? Írakaumo. Anonkata q kéh ahre íre suahráhire. ¹⁷ Anonka íre mó naneqkakáq peh aura kéhtáq tahirímé ehwehme árahue irahráh iripo? Anonka íre mó naneqkakáq peh ahre kéhtáq tahirímé árahue táhutahuq kaweq kunkúnire irari iripo?

¹⁸ Anonkame íre peh morá náneq kéhre. Írakaumo. Manikánka wehukéniné anonka mirarota q we awahbónserah moke náneq mirarena kawerarowe. ¹⁹ Wehukéniné anonkata q peh morá náneq kéhtáq tahirímé íre anonkanurá kéh irino. ²⁰ Wehukéniné anonkata q áhnte naneq kéhrana wene anonka peh moráe.

²¹ Wehukéniné auranka wene ayahnkaranásabé, Are íre míahnaraq tahirímé kaweqta q míó irino íre irarerahire. Írakaumo. Wehukéniné ayahqnonka wene aigaránsabé, Are

íre míahnaraq tahirímé kaweqtaq míó irino irarerahiro? ²² Írakaumo. Wehukéniné anonkataq mó naneq págege naneq kéhrana mó naneq mareqmareq naneq kéhre. Mi maréqmáréq náneq íre kéhtáq tahirímé wene anonka kaweqtaq kék iripo? Írakaumo.

²³ Itene inonka mareqmareq naneqme sehikaranká peraq inehoéq mi maréqmáréq náneq kawerue wahnahnúne. Itene inonka iyehiteh naneq mó kegá tagehoéq kawerue aneranerue akari atione. ²⁴ Itene inonka iwíáh iwíáhuína naneq mina tahnsanue íre akari atione. Itene inonka mareqmareq naneqkakáq iyehiteh naneqkakáq kawerue wahnahnigeheéna Maniká wewega iwíáhéna moke itene naneq mirarena kawerarowe.

²⁵ Kawerarowana íre webataq webatarue kéhre. Írakaumo. Mina inserah ite Sísane anonka méq mó iwíáh mó iwíáhiyehboq peh morá iwíáhoró. Ite Sísane anonka míáh púaq peh morá arerensabé iwíáh iwíáhinehboq mó keyábé iwíáhue we séhréh atéhoró. ²⁶ Wehukéniné anonkataq eheqpopoq érinaraq wene anonka moke érire. Mina inserah ite Sísane anonka míona puaq mó aní érita q ite moq ómi íérire. Mó kegá ite míonarabeqte ánínsabé iwíáh iwíáh atáhwaq itega moq wensabé iwíáh iwíáhuíne.

Manikánka mó arámbéhrí mó arámbéhríue omaq sitéh éhwéhne.

²⁷ Ite Sísá Karáhé tagariáh ké wene morá ánónká méq mó aní mó anínue wene anonkataté náneq míáhwe. ²⁸ Sísá tagariáh ké gá wene sánsá kawerue sehigigeheéna Manikánka mó arámbéhrí mó arámbéhríue omaq sitéhre. Té hwe wega eqmaro ke omaq sitéhre. Anehémé Manikáne Awanka sokigi arí éhwéh pahsúáh ké omaq sitéhre. Mó anéhémé síwáhnoro ke omaq sitéhre. Óta q sansá mirao kewé, awahre ke kawerarítáh kéwé, séhréh arítáh kéwé, wahnahnarítáh kéwé, mó kehináné kambare ehwéh irare kewé, minawari Manikánka moke omaq sitéhre.

²⁹ Sísá tagariáh ké eqmaro kene arambehri ómiga íre mirao mino. Manikáne Awanka sokigiari éhwéh ómiga íre pahsúáh mino. Síwáhnoré arámbéhrí ómiga íre mirao mino. Óta q sansá miraé arámbéhrí ómiga íre mirao mino. ³⁰ Awahre ke kawerarite arámbéhrí ómiga íre mirao mino. Kambare ehwéh iraré arámbéhrí ómiga íre mirao mino. Kambare ehwéh ahtebéra seyene ehwehtaq pahsue arámbéhrí ómiga íre mirao mino. Írakaumo. Ómi kegá mi arámbéhríarí moke íre miraorahowe. Peh Manikánka mó arámbéhrí mó arámbéhríue omaq sitéhnserah miraorahowe. ³¹ Manikáne Awanka náí náneq iwíáhue tagéq kiotaiki naneqmarí meyanéhe iwíáhéq minayabe irutaboirono.

13

Moke mó keyábé irutaboironene i ehwéhne.

Kiotaiki sansánsabé teinie.

¹ Íné moke mó kehináné ehwehnikakáq íopeqté kéné ehwehnikakáq irarenaraqmé mó keyábé íre nirutaboitarítáhnaraqmé íné peh abehrání míanie. Táoyankakaq peroqkakáq subírana ehwehnirara íráh ké gá anetaníbo iwíáhonserah ínéga mó keyábé íre nirutaboitarítáhnaraqmé sega néne ehwehnsabé moq anetaníbo iwíáhigehe.

² Manikáne Awanka iwíáh aintéh éhwéh irarenaraqmé mó keyábé íre nirutaboitarítáhnaraqmé íné peh abehrání míanie. Ínéga moke epéqté éhwéh ahtebaharaqmé mó keyábé íre nirutaboitarítáhnaraqmé peh abehrání míanie. Ínéga Manikánsabe anotahtaq aiq pútare atónsábé sáwéhyabe, Móbeq agúno atáhnaraqmé mi sawéh móbeq agínaraq mó keyábé íre nirutaboitarítáhnaraqmé peh abehrání míanie.

³ Moke néne ménsámehnsá tabonah ke náriénaraq sensabé íre nirutaboitarítáhnaraqmé tabonah ke náriénaga íre séhréh aintankéhe. Sísane sánsá sehgiúnsabé mó kegá íné táhtoqme ninonka iraipéq nuehrana tabikonaraq sensabé íre nirutaboitarítáhnaraqmé ínéga miraonaga íre séhréh aintankéhe.

⁴ Mó keyábé arutaboirarítéh ánínká íre áyátia peh uwaresa áníne. Wegá mó ke kaweraritena se matíáh náneqsabé aigará íre pabekire. Írakaumo. Wegá, Íné anotah aní múge íre iwíáhíre. Wegá wenáwíq íre pankeréhre.

⁵ Arutaboirarítéh ánínká íre ahbabáq saiyo aníne. Wegá peh morá wewensabé íre iwíáh iwíáhíre. Wegá íre apubúue abiahmáreh áníne. Mó kegá we ahbabáratáhnsabé íre iwíáhi aníne. ⁶ Arutaboirarítéh ánínká ahbabáqsabe íre iwíáh iwíáhíre peh aiq pútaq sansá kaweq sansánsabé iwíáh iwíáhíre.

⁷ Arutaboirarítéh ánínká íre kaweq sunúqkákáq kawerue arambehrire. Wegá Manikáne ehwehnsabé ahriahri aiq pútare atéh áníne. Manikáne omasa éhwéhnsabé mirainawire iwíáhéna kawerue áwénunire. Wene arupipeq umehi tanáhráqkákáq íre túbáhagia Manikáne sansá peh tábúsoqme ambubu atawéna sehgíre.

⁸ Itega mó keyábé irutaboirarite sansamé íre parabagorahire. Írakaumo. Manikáne Awanka iwíáh aitéh éhwéh irare sansá parabaginawire. Manikáne Awanka iwíáh aitéhraq kambare ehwéh irare sansá parabaginawire. Kawerue ahtebé sansá parabaginawire. Peh morá mó keyábé irutaboirarite sansamé íre parabaginawire.

⁹ Amahnága ite peh ákáhtaq ahtebóne. Manikáne Awanka iwíáh aitéh éhwéh peh ákáhtaq ireq irarerahúne. ¹⁰ Aiq pútaq naneq sínaraq moke amahnága ahtebóna naneqmarí parabaginawire.

¹¹ Íné káriq aní míarautaq káriq anímárinká ehwehnéra iwíáhéra mira onserah sansánurauge. Anotah aní úkurautaq káriq aníné sánsá sutaugé. ¹² Wehukenínká sunkíkíri nahupéqté timanopipéq tagéna awankuraq íre kawerue tagehnserah amahnága itega Manikáne naneqmarí peh ákáhtaq tagahrahúne. Wehukenínká mó aníné auranabiah tagehnserah mókake itega Manikáne naneqmarí kawerue taganeheqmúne. Manikánka amahnága ite moke tagariéhnserah mi tanáhráq itega we moq taganeheqmúne.

¹³ Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atewé, Manikánka ite kaweraite tanahráqsabé áwénunéwé, mó keyábé arutaboiraritewé, mi sansátáro peh kagainae. Mó keyábé arutaboirarite sansanká mó sansátaré kiotaikire.

14

Manikáne Awanka iwíáh atéhrana pahsúéh éhwéhne.

¹ Mó keyábé irutaboirarite sansansabé ahriahri anotahtaq irutaboioro. Manikáne Awanka náina naneqsabé anotahtaq iuwahbehre iwíáhoró. Wegá iwíáh aitéhraq Manikáne ehweh irareraho sansánsabé anotahtaq irutaboioro. ² Manikáne Awanka iwíáh atéhrana kambare ehwéh irari anínká íre mó keyábé peh Manikánsabe irarire. Mó kegá mi kambaré éhwéh íre íráhwana peh Manikánsabe irarire. Manikáne Awanka iwíáh atéhrana kambare ehwéh irari anínká peh epéqté éhwéh Manikánsabe irarire.

³ Manikáne Awanka iwíáh atéhrana Manikáne ehweh pahsúéh ánínká wehukeyabé irarire. Wehuke séhréhue págege aritanieéna irarire. Íráh kegá peh kaweq sansá sehgígeheéna irarire. Sirupipeq eyoyó aritanieéna irarire. ⁴ Manikáne Awanka iwíáh atéhrana kambare ehwéh irari anímé mi ehwéh irarinka peh morá wewene arupipeq kawerire. Manikáne Awanka iwíáh atéhrana Manikáne ehweh pahsúéhnká moke mibeqté Sísa tagariáh ké séhréh arítéhre.

⁵ Manikáne Awanka iwíáh aitéhraq kambare ehwéh irarúnaraq kaweq sansánirana moke itega mirairansabé nuwahbehre. Manikáne Awanka iwíáh aitéhraq wene ehweh pahsúáhnaraq irare sansá anotah kawéq sánsá púana itega moke mirairansabé anotahtaq nuwahbehre. Wehukenínká kambare ehwéh irarínaraq mó anínká Sísa tagariáh ké séhréh aitanieéna mi kambaré éhwéh áwahewé itene ehwehtaq pahsuankéhe. Itene ehwehtaq pahsuahna aní íre míahnaraq Manikáne ehweh irarinka kambare ehwéh kiotaikire.

Kambare ehwéh irari anínsábé éhwéhne.

⁶ Ínéga iteba senaraq Manikáne Awanka íné iwíáh aintahnana kambare ehwéh irarenaraq árahue séhréh aitanínkono? Peh kambare ehwéh irarenaga ite íre séhréh aitahráhuge. Ínéga séhréh aitó iwíáh matíahnaraqmé Manikáne Awanka sokigi aní náneq teiníe. Manikáne Awanka iwíáh aintéhрана wewene ahtebia iwíáh pahsuqme teiníe. Maniká Awanka iwíáh aintéh éhwéh pahsuaníe.

⁷ Táoyankakaq kítahakáq íre oga míéh náneqtaré wíre. Wehukega mi naneqtaré múguwahgue subirana íre kawerq ehwéhínara íréhra kegá aneq igonkópómo iwíáhigehe. ⁸ Sóntía anínká pembíáh íre kawerue póbiahnaraqmé áwáhu sontiá kegá ebehirarabeqsabé árahue apubúue sokah sokahigehebo? ⁹ Mina inserah itega kambare ehwéh irarirataq mó kegá árahue iragéhbo? Kambare ehwéh púara mó kegá íre íráhwana mi ehwéhmé peh abehraginae.

¹⁰ Mah marákó marákóipéq áhnte ehwéh kéhre. Moke mi ehwéhmárimé mó kegá mó kegáue íráh éhwéhne. ¹¹ Mó anínká íné íre írátíó éhwéh irarínana, Eheqte kambaré éhwéhpómo iwíáhugana wega moq ínensabe, Kambare ehwéh iraréna aní móne aintéhre. ¹² Mina inserah itega kambare ehwéh irarirataq mó kegá íre iragéhe. Manikáne Awanka náina naneqsabé irutaborowe. Minayabe ite Sísa tagariáh kegá wene sánsá moráraq kawerue sehgioneheéq Manikáne Awanka náina naneq mewe we séhréh atéhoro.

Poraga kambare ehwéh irare sansá teriu ehwehne.

¹³ Minayabe Manikáne Awanka iwíáh atéhrana kambare ehwéh irari anínká mi ehwéh ahtebé pahsuankéhboq púrerúno atóge. ¹⁴ Kawerue iwíáhoru. Kambare ehwéhtaté púrerutaraq peh morá néniwanka púrerirana nirupipeqté iwíáhwé peh túbáh agire. ¹⁵ Minayabe anerininkono? Néniwanka púrerirana néne nirupipeqté iwíáhgá moq púrerinie. Néniwanka igonkónirana néne nirupipeqté iwíáhgá moq igonkóninie.

¹⁶ Arega mina tahnsa íre mirainaraqmé peh arenawanka Manikánsabe, Kaweróne atéhrana mó anínká mi kambaré éhwéh íre íréh púana Manikánsabe árahue moráraq kaweróne irarinkehbo? Írakaumo. Wega, Kaweróne íre irarinkehe. ¹⁷ Mi kambaré éhwéhmé íre íréhre. Minayabe arega kawerue púrerónaga we íre séhréh atéhre.

¹⁸ Ínéga kambare ehwéh irare irareunsabé Manikánsabe iwíáh iwíáhuge. Ínéga kambare ehwéh irarunka itene kambare ehwéh irare sansá kiotaikire. ¹⁹ Sísa tagariáh ké momiwíotaq ínéga wehuke síwáhnorinieéna pehgáriq irahráho ehwéh irarenaraq kawerire. Pehgáriq irahráho ehwéhnká áhnte kambaré éhwéh kiotaikire. Minayabe íwáhnorutaraq kambare ehwéh íre iraruge.

²⁰ Néne iyahnabo anímárinu, káriq anímárinká iwíáho serahníyehboq peh ahtebia ábóáwáh wéhgá iwíáho serahnoro. Inahunahnínká ahabáqsabe íre iwíáhi serahnoro.

²¹ Manikáne ehwehnka mahraréna, Wáhnaupeqté kambare ehwéhnkákákq ké iwíáh arítógara sega mahtaqté ké néne ehweh terigéhe. Terírataraq néne ehwehnsabé, Ahqáho. Iuwahriehre igehe. Maniká itene Wahnahnka aiq mahrarire ire. *(Aisaia 28.11-12)*

²² Minayabe Manikáne Awanka iwíáh aritéhrara kambare ehwéh irare sansámé Manikánka mi sansá inseréhyabe iwíáhéna omaq sitehro? Wensabé aiq pútare atáh keyábé iwíáhéna mi sansá omaq sitehro? Írakaumo. Peh wensabé íre aiq pútare atáh kegá wensabé iwíáhigeheéna mi sansá omaq sitéhre. Manikáne Awanka iwíáh aritéhrara wene ehweh pahsúáh sánsá wensabé íre aiq pútare atáh keyábé iwíáhéna mi sansá omaq sitehro? Írakaumo. Peh morá wensabé aiq pútare atáh ké séhréh aritageheéna mi sansá omaq sitéhre.

²³ Ite Sísa tagariáh kegá momiwíirataq ite ómi kambare ehwéh irariyeho. Irarirataq mó ke Sísa íre tagariáh kegá séra mi kambaré éhwéh íréhrataq itensabé, Uwoyansa ke móe aitagéhe.

²⁴ Manikáne Awanka iwíáh aitahnaraq ite ómiga Manikáne ehweh pahsuqme irarenaraq Manikánsabe íre aiq pútare atéh ánípópoq mó anípópoq sínaraq itene ehwehnka wene arupipeq pankehe. Pahnaraq, Íné ahbabáq ani múge iwíáhéna ²⁵ wene arupipeqté iwíáh pahsúéhnsábé Manikánsabe áhtenéna káuqmunue iwíáh iwíáh atena, Manikánka iteba aiq pútaq míéhre inkehe.

Ite momiwío arámbéhrí tábúsoqme miraoro i ehwéhne.

²⁶ Néne iyahnabo anímáríno, itega momiwíirataq aneq sansánonehnikono ewo? Teiníboq írátíáhro. Itega Manikánsabe iwíáh iwíáh ataneheéq momiwíirataq Sísa tagaríáh ké we séhréh atéhoró. Mó anínká itensabé, Mah igónkónonehe irarinkehe. Mó anínká iwáhnorinkehe. Mó anínká íre wega iwíáhi naneq peh Manikánka sokigi awí náneq teinkéhe. Manikáne Awanka iwíáh atéhрана mó anínká kambare ehwéh irarinkehe. Manikáne Awanka iwíáh atéhрана mó anínká kambare ehwéh áwahe itene ehwehta q pahsuankéhe. Momiwíirataq peh morá we séhréh atéhoró aitóge.

²⁷ Kambare ehwéh irarirataq íre áhnte kegá irarigehe. Peh téhranítégábópoq apahránítógábópoq irarigehe. Moráráq irariyeho. Írakaumo. Peh mótaq mótarue irarero. Peh morá anínká kambare ehwéh irarínaraq anehe ahtebéh anínká mi ehwéh áwahe itene ehwehta q pahsuankéhe. ²⁸ Kambare ehwéh áwahe pahsuahráhi anínká íre míahnaraq kambare ehwéh ábóra q irariyehboq peh itene irupipeq iwíáhue Maniká teawéro.

²⁹ Manikáne Awanka iwíáh aitahna q pahsúéh rataq mé peh téhranítégábópoq apahránítógábópoq pahsuagéhe. Pahsúéh rataq sene ehweh írah ké gá sirupipeq kawerue iwíáhue tagagehe. ³⁰ Manikáne Awanka tútuue míéh áni iwíáh atahnana wega iriginkehe. Mi iwíáh atahna ehwéh pahsuankéhboq mó ehwéh irari anínká ehiya míankehe. ³¹ Manikáne Awanka iwíáh aitahna ehwéh ite ómiga mótaq mótarue irarigehe. Ite ómiga ahtebéq itene irupipeq eyoyóinkehboq mótaq mótarue irarigehe.

³² Manikáne Awanka iwíáh aritahna kegá mi ehwéh pehipi íre irarigehe. Peh sene iraré tanahráqsábé áwénunigehe. ³³ Manikánka moke wene arambéhri tábúsoqme arambéhriire. Wegá íre áhwára áhwára sansánire. Minayabe itega momiwíirataq ite moráénue we awahbeh sansánoro.

³⁴ Mósísiga sehgióro ú ehwehniká mahraréna, Ahreronká weh wahnahniyeho ire. Minayabe Sísa tagaríáh ké gá momiwíirataq ahreronká ehweh irariyehboq peh ehiya méra kawerue iragéhe. ³⁵ Sísa tagaríáh ké gá momiwíirataq ahre inínká mitaq ehweh irarínaraq íre ábéreh sansáne. Minayabe ahreronká íre kawerue íréhrataq mótaq sene nahtapeq sensuwéhqsonsabé kasenigehe. ³⁶ Teiú éhwéhnsábé ite íre iuwahbehro? Manikánka wene sánsá ite miónarabeq áhwárehre iwíáhoo? Íre itebataq wene sánsá iahtebóna wino.

³⁷ Íné Manikáne ehweh iraru aní múge iwíáho kereq íné Manikánka iwíáh aintéhre iwíáho kerero, néne ehweh írahro. Ínéga shehiranue teiú éhwéhmé Manikánka sehgióro i ehwéhne. Minayabe aiq pútare aintáhro. ³⁸ Néne ehwehnsabé ahqáho aintéh ánímé we íre Manikáne ehweh irari aní míre atáhro.

³⁹ Néne iyahnabo anímáríno, Manikáne Awanka iwíáh aitéhra q wene ehweh pahsúé sansánsábé irutaboíro. Manikáne Awanka iwíáh atéhрана kambare ehwéh irare sansánsábé íre ahqáho atáhro teriéro. ⁴⁰ Momiwíirataq moke mira sánsánirataq peh kawerue tábúsoqme miraoro.

15

Sísa Karáhé pukúwana iriwe oganúq ato ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo anímáríno, kawéq ehwéh teiátáutaq ireq aiq pútare ainteq kawerue sehgirowe. Mi kawéq éhwéhnsábé iahrrera q itóge. ² Itega kawerue sehgirowsabé Manikánka kaweraitéhre. Sísansabé aiq pútare atera anehe túbáh ago kewé peh abehragowe.

³ Teniátái ehwéh teiátáuge. Mi ehwéhnká moke mó ehwéhmáří kiotaikire. Teiena mahrarurauge. Manikáne ehwehnka aiq irarinserah Sísa Karáhéga itene ahababáqsabe kaweraitanieéna pukúwe. ⁴ Segá we maisarówana Manikáne ehwehnka aiq irarinserah Manikánka apahtáro wéhékáhtáq iriwe oganúq atowana ⁵ Sísa ebeq Pítaba kένα anehe we kéro keba kúwara tagowe.

⁶ Anehe áhnte ke, wensabé aiq pútare ató kega momiwíuwe. Mi kewé sene náhmbahq 500 kiotaikire. Momiwíuwana Sísa seba kúwara tagowe. Áhnte tago ke oga míáhwará mó tahmáro pukurowe. ⁷ Anehe wega Sémísiba kένα anehe moke eqmaro keba kúwe.

⁸ Moke eqmaro keba kúwana anehe íné íre kaweq aní míaraugana wega ínéba surairana tagarauge. Anowagá wene ani íre ábéreh tanáhráq maqmaréhnserah aní míóge. ⁹ Sísa tagariáh ké síwíoqnaraunsabé niyehitehre. Miraurau puara mó kegá ínénsabe, Manikánka eqmaréh aní míre íre irarerahowe. Moke mó eqmaro kega íné kiotaikowe.

¹⁰ Manikánka ínénsabe arutaboiraínánsabé amahnága wene kaweq arámbéhríu aní míóge. Wegá séhréh aintaráítaq íné íre túbáh agurauge. Mó eqmaro kega kawerue arambehriurawana néne arambehriga moke sene arambehri kiotaikuraire. Ínériahriáh íre arambehriuge. Peh Manikánka séhréh aintéhnká kawerue arambehriuge. ¹¹ Sereq ínéreqne arambehriyabé íre iwíáh iwíáhuge. Itega kaweq ehwéh teiátáúnaraq aiq pútare aítarónsabé iwíáh iwíáhuge.

Ite moke pukonana Manikánka anehe tanáhráq ite oganúq itahna ehwéhne.

¹² Sísa pukúwana Manikánka we iriwe oganúq atonsabe tei teinuge. Minayabe táhmaro itega, Manikánka pusa ké íre iriwe oganúq sitankéhe éhwéhmé aneqsabé irareo?

¹³ Manikánka pusa ké íre iriwe oganúq sítéhtáq tahirímé wega Sísa Karáhé moq íre iriwe oganúq ato irino. ¹⁴ Sísa Karáhé íre iriwe oganúq atotaq tahirímé itega tei teinúna ehwéh abehq éhwéh úki irino. Sísansabé aiq pútare atona sansá moq abehq sánsá úki irino.

¹⁵ Manikánka Sísa Karáhé iriwe oganúq ato ehweh tei teinu puana Manikánka pusa ké íre iriwe oganúq sítéhtáq tahirímé wene ehweh múguwahguéq péhepehenúna irino.

¹⁶ Manikánka pusa ké íre iriwe oganúq sítéhtáq tahirímé wega Sísa Karáhé moq íre iriwe oganúq ato irino.

¹⁷ Íre iriwe oganúq atotaq tahirímé aiq pútare atáronka abehragirana itene ahababáq peh kéh irino. ¹⁸ Íre iriwe oganúq atotaq tahirímé wensabé aiq pútare atera pukuro ke iraipéq pokuro irino.

¹⁹ Itega Sísansabé aiq pútare ateq wensabé áwénunúne. Ite peh marakóipeq míona tanáhráq Sísa ite kaweraitéhre éq áwénunúnaraq tahirímé ite irupipeq umehi ke míona irino. Mó ke siru umehi ke míáhwe. Ite peh anotahta q iru umehi ke míona irino.

²⁰ Manikánka Sísa Karáhé iriwe oganúq ato ehwehmé aiq pútaq ehwéhne. Manikánka Sísa Karáhé ebeq iriwe oganúq atena mó ke anehe iriwe oganúq itankéhe.

²¹ Wehukéninká puké sansa áhwárowana mó wehukéninká iriwe oganúqite sansa áhwárowe.

²² Éhrámaga téh ahababárena pukúnsabe moke anehete ke moq pukorahowe. Manikánka Sísa Karáhé téh iriwe oganúq atonserah we tagariona ke moq moke iriwe oganúq itankéhe. ²³ Ite oganúq itahna tanáhráq iriwe oganúq itankéhe. Sísa Karáhé téh iriwe oganúq atena wega tuina tanáhráq wensabé aiq pútare atona ke iriwe oganúq itankéhe.

²⁴ Iriwe oganúq itahnana moke náneqmarí parabaginae. Sísa Karáhéga moke íópeqté wáhnáh kéreq mah marakóípeqté wáhnáh kéreq págege kereq saiqnariankehe. Saiqnarawéna Wenabonsabé, Moke minawari arene ayahpi máróge irarinkehe.

²⁵ Sísa Karáhéga kawerue wahnahnéna wene naruo moke karegaráruankéhe. ²⁶ Wegá wene naruo moke saiqnaruenta anehe puké sansa moq parabaruankehe. ²⁷ Manikáne ehwehnka mahraréna,

Manikánka wensabé, Moke wahnahnúno atéhre ire.

(Buk Song 8.6)

Manikánka moke wahnahnúno atéh éhwéhmé wensabé, Ínénkakaq wahnah ainto íre irarire. Wega Karáhénsabe, Peh moke mó naneqmarínkákákáq wahnahnúno atankéhe.

²⁸ Karáhéga moke wahnahnínagake wega Maniká Wenabonsabé, Ínénkakaq wahnahnainto atankéhe. Mi tanáhráq Manikánka Sísareq moke itereq wahnahnaitankéhe.

²⁹ Mó kegá pusa ké séhréh aritaneheéra wání meyháwe. Segá mi sansá aneqsabé miraoo? Segá, Manikánka pusa ké iriwe oganúq sitankéhe íwíáhowe. Mira íwíáh íre ome aneqsabé wání meyaho? ³⁰ Manikánka pusa ké íre iriwe oganúq ítéhtáq tahirímé mó kegá nubiq suahráhorabeq arambehriu iripo? Írakaumo. ³¹ Néne iyahnabo anímárino, ahriahri nirupipeq iwíáhéna, Ibora nubiq suaneherabowamo éna iwíáh aruqaruruge. Itega Sísá Karáhé itene Wahnahne ehweh sehgiónsábé iwíáh íwíáhéna mah ehwéh teiúge.

³² Épésá suwahpeqte kegá áwéhq poeráhq tahnsa méra Sísane arambehri mitaq miraurataq níwíoqnarowe. Manikánka pusa ké íre iriwe oganúq sitéhtáq tahirímé mirau arámbéhríyábé ápeq meyo iripo? Írakaumo. Mó kegá mahraréra, Mókake pukona tanáhráqsábé íre iwíáh íwíáhia peh táhutahuréq ábáhroneheqmúne ewe. Manikánka pusa ké íre iriwe oganúq sitéhtáq tahirímé sene ehweh sehgióro teiú irino.

³³ Mó kené péhe éhwéhnsábé aiq pútare arítého. Ahbabáq kereq mía míairataq sega itene kaweq sansá íre kaweraragéhe. ³⁴ Itene múguwahgu sansá sueq tábúsoqme iwíáhoró. Ahbabáq sansa íre oro. Táhmaro itewe Maniká íre tagariáhwe. Minayabe iyehitankeheéna teiúge.

Iriwe oganúq ite inónkámé áwáhnáh inónká úkínae i ehwéhne.

³⁵ Mó kegá kasenéra, Pusa ké árahue iriwe oganúq sitankéhbo éra aneq tahnsá sínónká úsitankéhbo ewe. ³⁶ Mina tahnsa káséno kewé peh múguwahgu iwíáho kee. Ayu uqmaráhtáq pehipi íre kíréhre. Ebeqme mi ayú mugurúqme anehe kiapoue kíréhre. ³⁷ Ite ayu úótáq ánáhakaq íre uqmaráhwe. Peh sera uqmaráhwana kiapoue kíréhre.

³⁸ Manikánka mó ayúnsábé mó naneq kiro atena mó ayúnsábé mó naneq kiro atéhraha moke kíréh náneq íre monseráh náneq kéhre. ³⁹ Moke oga míáh náneq kamarí íre monseráh sínónká kéhre. Írakaumo. Wehukéniné anonka mó tahnsánirana ménkámehnkáne sinonka mó tahnsánirana kabarane anonka mó tahnsánirana pahné anonka mó tahnsáne.

⁴⁰ Íópeqté náneq mó tahnsánirana mah marákó márakóipéqté náneq mó tahnsáne. Íópeqté náneq mó awáhríq náneq kéhrana mah marákó márakóipéqté náneq mó awáhríq náneq kéhre. ⁴¹ Pópoqnahga patahirana íónka íónitehrana wehyoqmarínká moq pehgáriq téhrehre. Minawarínká íre monseráh téhrehre. Mó wehyóqká ákáhtaq téhrehraha mó wehyóqká pehgáriq téhrehre.

⁴² Mina inserah pusa ké iriwe oganúq sitahnaraq mó tahnsá sínónká oganúq sitankéhe. Pusa ké maisaráhtáq kárékorahi sínónká maisaráhwana iriwe oganúq sitahnaraq peh kagaorahi sínónká kanae. ⁴³ Pusa ké maisaráhtáq íre kaweq mareqmareq sínónká maisaráhwana iriwe oganúq sitahnaraq kaweq págege sínónká úqkinae.

⁴⁴ Pusa ké maisaráhtáq awaqkakaq sínónká maisaráhwana iriwe oganúq sitahnaraq íre awaqkakaq sínónká peh wenawa tahnsá sínónká kanae. Amahnága awaqkakaq sínónká kéh púana mókake peh wenawa tahnsá sínónká kanae.

⁴⁵ Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréra,

Teh miraro wehukení Éhráma oga mío aní úkúwe ire.

Mó Ehrámáwé anehenura súwe. Wenawanka oganúq itahráhire.* ⁴⁶ Oganúq itahráhi wehukénínká ebeq íre súwe. Írakaumo. Peh tanahuqtate miraro wehukénínká ebeq súwana oganúq itahráhi wehukénínká anehe súwe.

* **15:45:** Mó Ehrámáwé anehenura sú anímé Sísá Karáhé wíre. Aroma 5.14-19 tagahno.

⁴⁷ Manikánka mah marákóipéqté tánáhúq mewe ebeq Éhráma mirarowana anehe sú animé íopeqté tuwe. ⁴⁸ Mah marákóipéqté kéwé Éhráma tahnsá míáhware íopeqsabé suwahbeh kewé íopeqté tu ani tahnsa míáhwe. ⁴⁹ Amahnága ite tanahuqtate miraro ani tahnsa méq mókake ite íopeqté tu ani tahnsa míanehe.

⁵⁰ Néne iyahnabo anímáríno, teiníboq írátíáhro. Mah marákóipéqté ínónkánká Manikánka wahnah wahnahnirabeq íre kioráhire. Itene kambarékorahi ínónkánká kaweq naneq kagairabeq íre kioráhire.

⁵¹ Epéqté éhwéh teiníboq írátíáhro. Ite Sísa tagariona ke pukonaq mó táhmaro íre pukigehe. Itene inonkanka moke apubúue kagaorahi ínónká úkinae. ⁵² Anehete pem-bíáhnká ehwehnína tanáhráq wehukenínká auwíkeh inserah puko kegá irigéra mó íre pukigehe. Ite íre pukira kegá apubúue irigéq kagaorahi ínónká meyanehéqmúne.

⁵³ Itene kárékorahi ínónkámé peh kagaorahi ínónká úkinae. Itene pukorahúna ínónkámé peh oga mía míaé ínónká úkinae. ⁵⁴ Itene kárékorahi ínónkámé peh kagaorahi ínónká úkinae. Itene pukorahúna ínónkámé peh oga mía míaé ínónká úkinae. Mi tanáhráq Manikáne ehwehme aiq pútaraginawire. Mi ehwéhnká mahraréna, Manikánka págegeue mirainka kiotaikéna puké sansa parabarúéhre íre. *(Aisaia 25.8)* Mahnawé peh aiq pútaq ehwéhne. ⁵⁵ Wene ehwehnka mó mahraréna, Puké sansanká amahnága ite íre saiqnaríéh mino. Puké sansanká ite íre kamah aí mino íre. *(Hosea 13.14)*

⁵⁶ Amahnága tanáhráq Mósísiga sehgióro ú ehweh íre sehgoráhúnayabé ahbabárúne. Itega ahbabárúnayabé puké sansanká ite kamah aíre. ⁵⁷ Itene Wahnah Sísa Karáhéga miraúnka págege aitéhraq itega ebehúna naneq kiotaikorahúne. Minayabe Manikánsabe iwíáh iwíáh atone.

⁵⁸ Néne iyahnabo anímáríno, kiotaikorahúnayabé Sísané sánsá íre túbáh agia peh ambubu atawéq sehgióro. Itega miraonayabé itene Wahnahnka aiq ahrreraq matíéh púaq itene kaweq arámbéhrí íre abehq úkorahire. Minayabe itene Wahnahne arambehri tauntahunue miraoro.

16

Poraga, Nárira moné sorupahro ú ehwehne.

¹ Sarúsarama suwahpeqte Sísa tagaríáh ké nárigheéna teiníe. Kárétía marákórápéqté ké Sísa tagaríáh ké ínégá teriátáu serahnoro. ² Itene arambehriyabé meyháh mónéwé itega ómi mó anínká mó anínkáue iwíáhue tagahro. Nárira moné tabanaginéhboq o wikí ebeqte wéhékáhtáq ebeqte wéhékáhtárue móbeq soruparáhro. Itega mirairataq ínégá iteba konaraq mi moné awehraq kanae. Awehraq kahnaraq ínégá iteba konaraq itega sorupare arámbéhrí íre kanae.

³ Iteba konaraq itega táhmaro ke omaq sitáhro. Segá Sarúsarama suwahpeq pokue mitaqté ké sorupato moné nárigheéq omaq sitáhro. Iteba konaraq Sarúsarama suwahpeqte ké páhsi sehíranue omaq sitéhra ke siníe. Néne páhsiakáq itene móneakáq Sarúsarama suwahpeqte ké nárigheéna eqmaq suaníe. ⁴ Ínégá moq pokinie iwíáhonaraq itega omaq sitéhra kegá ínereq pokonehe.

Poraga Kórína suwahpeqte ké koragéyabe awahbó ehwehne.

⁵ Ínégá Másérónía marákórápéqté ké kéragéna iteba kinie iwíáhuge. ⁶ Iteba konaraq ópeq tanáhráq mitaq míanabugamo. Iteba ména iuwena pokonaraq séhréh aintagéhe. ⁷ Amahnága iteba wahto tanáhráq méyabe íre nuwahbehre. Mókake itene Wahnahnka kowe aintahnaraqmé ákáhtaq íre wahto tanáhráq iteba míanie iwíáhuge.

⁸ Amahnága ínégá mahtaq Épésá suwahpeq ména mah ke séhréh aritaníe. Itene iahrreraq kéh tanáhráq Péntíkósi parabagínaraq mahtaq suena iteba kinie. ⁹ Manikánka

séhréh aintéhra na mahta q áhnte arámbéhríorahunsabé amahnága mahta q ména Sísane arambehri mirainie. Mahta q néne naruo moq áhnte miáhwe.

Poraga, Tímótireq mó kereq séhréh arítáhro ú ehwehne.

¹⁰ Ínéga itene Wahnahne arambehri miraunserah Tímótiga moq miraire. Minayabe wega iteba sínaraq pehwehrue ateq séhréh atáhro. ¹¹ Wensabé awiréh ateq inehepeq súého. Sísá tagariáh kégá ínéba sirataq íné iwíáhume Tímótiga moq kouwekinkehe. Minayabe kouwekina ínaraq pehwehrue ateq kawerue séhréh atéhra na ínéba sinkehe.

¹² Ínéga itene iyahnabo aní Ápóronsabé, Pokúno éna iteba koneherao ke Sísá tagariáh kéreq are moq moráráq pokúno éna pagu pagunurauge. Pagu pagunuraugana wega amahnága pokéyabe íre awahbehrana mókake wega iwíáhína tanáhráq iteba sinkehe.

Sísane sánsá ambubu atawéq sehgióro i ehwehne.

¹³ Aiq pútare atáh sánsá ambubu atawéq sehgióro. Íre áhrea peh págegeue miáhro. Kawerurero. ¹⁴ Moke arambehri mirairataq Manikánseq moke mó kereqsabé irutaboírue arambehriro.

¹⁵ Néne iyahnabo anímárinó, ite tagariáhmé Ákáia marákórápéq Sítépána karíronánínká Sísansabé téh aiq pútare atárówe. Aiq pútare atera Sísá tagariáh ké áhntetaq séhréh arítáhwe. ¹⁶ Mina tahnsa kene ehweh kawerue íráhro. Moke séhréh arítáh kéné ehweh kawerue íráhro.

¹⁷ Sítépánareq Pótúnátareq Ákáikásareqka ínéba suronsabé nirupipeq eyoyóire. Itega ínéba íre serahonsabé sega íné séhréh aintáhwe. ¹⁸ Mi kégá itene irupipeq eyoyó aitónserah nirupipeq moq eyoyó aintáhwe. Mina tahnsano keyábé iwíáh iwíáhoró.

Poraga, Iro ro ú ehwehne.

¹⁹ Esia marákórápéqté Sísá tagariáh kégá itensabé, Iro ro ewe. Mi akéq Ákúírareq Párisírareq sene nahtapeq momiwío kereqka itene Wahnah áwírue itensabé, Iro ro ewe. ²⁰ Moke mahtaqté Sísá tagariáh kégá itensabé, Iro ro ewe. Itega we kawerue mehweh atéhoró.

²¹ Íné Poraga mah anéhété séhírá ínénéne niyahnkaratáté sehiranuge.

²² Itene Wahnahnsabé suwahrieh kewé íre kaweragoneherawoe. Itene Wahnahno, iteba mahbeq tuo.

²³ Itene Wahnah Sísaga itensabé arutaboíraitena séhréh aitéhre.

²⁴ Ite Sísá Karáhé tagariáhnsabé itensabé ahriahri nirutaboíruge.

2 Kórína Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Poraga Kórína suwahpeqte ké wega ebeq sehiranú pahsí náriuwara tagowe. Anehe mó tanáhráq Táitásaga Kórína suwahpeq suena Poraba séna Kórína ke éhweh teawuwe. Teawuwana mi tanáhráq Poraga mah pahsí 2 Kórína pahsí sehiranúwe. Wene ehweh sehgiro keyábé Poraga kawerowe aritena wene ehweh íre sehgiro keyábé, Manikánka aiq pútaq íné eqmaq núwátái puaq néne ehweh íráhro teriuwe. Sísa tagariáh ké tabonah ke nárie sansá sokigi arinieéna anehe sehiranúwe.

Kórína suwahpeqte ké anehe siu pahsíe.

¹ Íné Porane pahsi sáhnsahwe tagahro. Maniká awahbehrana omaq intena Sísa Karáhé éhweh síwáhnorinkeheéna eqmaq nuwowe. Ite Kórína suwahpeqte kéreq moke Ákáia marákórápéqte Sísa tagariáh kéreqsabé mah pahsí sehiranuge. Iteruwahrah aní Tímótiga ínéreq ména itensabé, Nirutaboiruge ire. ² Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísa Karáhéreqka ite séhréh aitera iru ukiq itagéhe.

Manikánka Porareh wahnahnue séhréh arito ehwéhne.

³ Maniká Iteribo áwíq pankerone. We itene Wahnah Sísa Karáhéne abowá ména itensabé arutaboiritena irupipeq umehi tanáhráq eyoyó aitéhre. ⁴ Moke íre kaweq sunúq irupipeq umehi tanáhráq kaweraitena eyoyó aitéhre. Maniká Iteriboga kaweraitena eyoyó aitéhnsábé mó kené sirupipeq umehi tanáhráq itega moq mi ke séhréh ariteq eyoyó aritahráhúne. ⁵ Mó kegá Sísa Karáhé áwíoqnonserah ite moq íwíoqnahwana Sísa Karáhéga itene iru anotahtaq ukiq itéhre.

⁶ Sípane ehweh teiúnsábé mó kegá níwíoqnahwe. Mi ehwéh teiúnká séhréh aintéhraq aiq pútare aítáhnká kaweraitéhre. Manikánka íné séhréh aintéhtáq ite moq séhréh aitéhre. Mó kegá íné níwíoqnahonserah ite moq íwíoqnagehe. Mi tanáhráq ite págegeue míageheéna Manikánka séhréh aítankéhe. ⁷ Sega níwíoqnahonserah ite moq íwíoqnahwe. Itega aiq tagarionawe Manikánka ite séhréh aitéh púaq wene sánsá kawerue sehgiroheqmóe.

⁸ Néne iyahnabo anímárinó, ínéreq ínéba míaro kereqka Esia marákórápéq míaraunaraq anotah íre kaweq sunúq káráire. Minayabe iragéhboq teiníe. Íre kaweq sunúqká anotah kamáh aiátáinsabé ite pukorahúne íwíáhuraune. ⁹ Mó kegá iubiq iuwanehrawoe íwíáhuraune. Iteriahríáh íre miraorahuraune. Írakaumo. Íre miraorahuraunayabé Manikánka webataq séhréh aítankéhe íwíáhuraune. Manikánka pusa ké iriwe oganúq itahráhinsabé ite moq séhréh aítahráhire íwíáhuraune.

¹⁰ Ite pukorahúne íwíáhuraunaraq séhréh aítana kaweraitáráire. Mókakeakáq séhréh aítana kaweraitankéhe. Íre kaweq sunúq sínaraq wega wahnahnue séhréh aitanawire íwíáhúne. ¹¹ Itensabé púreraitáhro. Itensabé púreraitéhrataq mókakeakáq wega wahnahnue séhréh aítankéhe. Miráinayabé áhnte kegá mina tagéra wensabé kaweróne atera íwíáh íwíáh ataneherawoe.

Sísawe kowe aruq ahqáho aruq íre i aníne i ehwéhne.

¹² Iteba míaraunaraq kaweqtaq méq Manikáne sansá tábúsoqme sehgiaráúne. Ahtebia ánínká íwáhnorinserah íre miraia peh Manikánka séhréh aítana iwíáh aítaráiraq íwáhnoruraune. Itene irupipeqte íwíáhgá kawerúne íwíáhúnayabé iwíáh íwíáhúne. ¹³ Itega sáhnsahwe irahráho ehwéh sehiranue teiúge. Mó naneq tahnsá éhwéh íre sehiranue teiúge.

¹⁴ Itega sehiranú ehweh peh ákáhtaq íráhwe. Íné nuwahbehme ínéga sehiranu ehwéh awahewé iragéhe. Itene Wahnah Sísa tuinagake itega ínénsabe iwíáh íwíáh aintageheéna

sehiranu ehwéh áwahewé írátíáhnsábé nuwahbehre. Íréhrataq wega tuinagake ínégá itensabé iwíáh iwíáh aitónserah itega ínénsabe moq iwíáh iwíáh aintagéhe.

¹⁵ Itega néne sánsá ireq iwíáh iwíáhoneheqmóe éna téhwe iteba téhtaréráq ite koragéna séhréh aitanauge iwíáhurauge. ¹⁶ Mira iwíáhuraume Másérónía marákórápéq pokonaraq ite kéraganie iwíáhéna mibeqté kouwekonaraq ite mó séraganie iwíáhurauge. Mi tanáhráq Súría marákórápéq pokinie onaraq itega íné séhréh ainteq eqmaq nuwagéhe iwíáhurauge. Minayabe téhtaréráq ite koraganie iwíáhurauge.

¹⁷ Mira iwíáhuraunsabé, Aneqsabé mó iwíáhé iteba íre surono ewo? Íné mó iwíáh mó iwíáhóna anípo ewo? Ínéga kowe aruq ahqáho aruróna anípo ewo? Írakaumo. ¹⁸ Maniká aiq pútari anínirana ínégá moq kowe aruq ahqáho aruq íre u aní múge. ¹⁹ Tímótireq Sáírareq ínereqka Manikáne ahninkáwá Sísá Karáhé éhweh tei teinuraune. Tei teinurauna anímé kowe aruq ahqáho aruq íre i aníne. Wegá peh morá kowe ehwéh irari aníne.

²⁰ Manikáne omasa éhwéhmé Sísá Karáhéga moke kowe éna sehگیرe. Minayabe aiq míre éq Maniká wenáwíq pankereq wensabé iwíáh iwíáh atone. ²¹ Maniká Iteriboga séhréh aitéhniká itereq ínereqka Sísá Karáhé tagéq wene sánsá sehگیرoneheqmúne.

²² Maniká Iteriboga ite aiq omaq itena néne arambehri miraoro aitowe. Manikáne Awanka itene irupipeq mía míaéna séhréh aitankeheéna iteba eqmataire. Wegá Wenawa ebeq eqmaréh púana anehe áhnte kaweq naneq náí náinikehe.

Poraga Kórína suwahpeq íre apubúue pokú ehwehne.

²³ Ite kamah aiénehoéna Kórína suwahpeq iteba íre surauge. Manikánka tagaríéhtáq aiq pútariahnsanuge. ²⁴ Itega aiq pútare atah náneq ambubu atíáh púana peh morá néne ehweh sehگیرó éna íre pagu pagunuge. Itene irupipeq eyoyóinkeheéna ite séhréh aiteyabe nuwahbehre.

2

¹ Itene irupipeq mónkakáq umeh agínehoéna iteba íre koraganie iwíáhurauge. ² Ínéga kamah aiénaraq itene iru págegeirataq insega niru ukiq intankéhbo? Iteitega niru ukiq intahráhowe. ³ Nirupipeq umeh aníyéhoéna iteba íre koragia peh páhsi sehiranue menah eqmatauge. Nirupipeq eyoyóinaraq itene irupipeq moq eyoyó aitahráhuge.

⁴ Ebeqte páhsi sehiranurataq nirupipeq iwíáh kikiréna nirupipeq umeh agurairana ibiséna sehiranurauge. Itene irupipeq umeh aginkeheéna mi páhsi íre sehiranurauge. Írakaumo. Peh itensabé anotahtaq arutaboiraitéhre iwíáhigeheéna sehiranurauge.

Ahbabáq aniné ahbabáqsabe mó íre iwíáhoró i ehwehne.

⁵ Ite míáhrabeqte ahbabárurái anínká íre ínébataq néne nirupipeq umeh aníátáire. Itene irupipeq moq umeh aiátáire. ⁶ Itebaté áhnte kegá kamah awátóme aiq awehraq káráire. ⁷ Wene ahbabáq sansa aiq sutainsabé amahnága wene ahbabáqsabe íre iwíáhoró. Wene arupipeq mó umeh agínaga Sísane sánsá suehnehboq wene arupipeq eyoyóinkeheéq séhréh atáhro.

⁸ Mónkakáq teiúme mi anínká iwíáhéna, Ínésabe irutaboirowe iwíáhinkeheéq séhréh atáhro. ⁹ Itega néne ehweh aiq moke sehگیرowámo taganieéna menah mi páhsi sehiranue eqmatauge.

¹⁰ Ahbabáq ani kawerateq wene ahbabáqsabe íre iwíáhirataq íné moq wene ahbabáqsabe íre iwíáhinie. Wehukene ahbabáqsabe íre iwíáhonaraq ite séhréh aitanieéna Sísá Karáhé tagehtaq miraage.

¹¹ Owainawamaríné wahnah wenáwíq Séténie. Wene sánsá tagarío púana ite saiqnar-iehnehoéq ahbabáq ani séhréh ateq wene ahbabáqsabe mó íre iwíáhonehe.

Poraga Táitása tagéyabe awahbó ehwehne.

¹² Sísá Karáhé éhweh teri terininieéna Tóása suwahpeq surataq itene Wahnahne arambehri mirainkeheéna wega kowe aintena séhréh aintáráire. ¹³ Néne iyahnabo aní

wenáwíq Táítása mitaq íre míaraire. Minayabe niwa íre ukitáinsabé mibeqté ké iroro aritena mitaq suena Másérónía marákórápéq pokurauge.

Manikánka págege aitéhraq págege naneq kiotaikúne i ehwéhne.

¹⁴ Manikánka ahriahri págegeue séhréh aitéhniká ite págege naneq kiotaikúne. Sóiriqka kaweq kunkúni naneq abae arúéhnserah Manikánka séhréh aitéhniká Sísá Karáhé éhweh mah kehiná kéhíná suwahpeq abae agire. Itega teri terinúnara íráhwana abae agire. Minayabe Manikánsabe iwíáh íwíáh atóge.

¹⁵ Ínéga Sísá Karáhéne arambehri miraunsabé Maniká Iteriboga ínénsabe, Kaweq kunkúni naneq tahnsá ání móne aintéhre. Kawerarítéhra kereq iraipéq pokoneherao kereqka kunkúni naneq monseráhnue aiki aikionserah kawerarítéhra kereq iraipéq pokoneherao kereq siahrega néne ehweh íráhwe. ¹⁶ Iraipéq pokoneherao kegá néne ehweh irera, Pukorahi ehwéhne íwíáhowara kawerarítéhra kegá néne ehweh irera, Oga míahrahi ehwéhne íwíáhowe. Mi arámbéhríyábé iteriahriáh tábúsoqme íre miraorahune.

¹⁷ Peh móne meaneheéra arambehrionserah mó kegá moq móne meaneheéra Manikáne ehweh teri terinowe. Ínéga moq mina tahnsanugo? Írakaumo. Manikánka íné eqmaq núwátái puana íné Sísá Karáhéne arambehriu anínéna tábúsoqme iwíáhéna we éhweh tei teinuge.

3

Poraga, Mó kegá ite tagéra néne arambehri ahtebahrahowe ú ehwehne.

¹ Néníwíq mónkakáq pankerogo? Arambehri aniné wahnahnka wene arambehriyabé páhsi sehiranue áwírana mewe nogíre. Itereq ínereqka mi sansá miraonehnikono? Írakaumo. ² Itewe néne arambehri páhsi tahnsa míáhwe. Mó kegá ite tagéra néne arambehri ahboeqme ahtebahrahowe.

³ Néne arambehri páhsi Sísá Karáhéga itene irupipeq sehiranuraire. Mó kegá mi páhsi anereuwo éra néne sánsá tagéra mi páhsi sáhsahoráhowe. Sísaga mi páhsi pépahqtaq íre sehiranire. Manikánka oga mía míaéna Wenawa iteba eqmatairana wega itene irupipeq páhsi tahnsá sehira aruqarurire.

Manikánka áhnte séhréh aintéh éhwéhne.

⁴ Íné iwíáhume Manikánka íné omaq intena séhréh ainta aintainsabé Sísá Karáhéne arambehri miraorahuge. ⁵ Ínériahriáh Sísane arambehri íre miraorahuge. Peh morá Manikánka séhréh aitéhniká miraorahuge.

⁶ Wega ínénsabe o sansanúno éna séhréh aitéhniká miraorahuge. Naho sánsá sehgióro ú sehirá kéhrana o sansamé Manikáne Awanka séhréh aitéhre. Sehgióro ú sehiránká mirainka pukorahúna sansánirana Manikáne Awanka mirainka oganúq itahráhi sansánire.

Sirupipeqté síúra akariuríéh náneqsabé éhwéhne.

⁷ Iwíáhue tagahro. Miraoro ú ehweh ebah kanéhráq sehiranútaq Manikáne téhreh naneq Mósísine auranabiahapeq ábóraragúwe. Anotahtaq téhrehnsabé Ísara kegá Mósísine auranabiahapeq íre ebitiahrahuwe. Mi tehrehnka parabagina útaqkakáq íre ebitiahrahuwe.

⁸ Miraoro ú sehiránká pukorahúna sansá áhwárótaq anotah téhrówe. Manikáne Awanka séhréh aitéh sánsá anotah kawéq sánsánéna miraoro ú sehirá sánsá anotahtaq kiotaikire. ⁹ Miraoro ú sehirá sánsámé ehweh aitahráhi sansánirana anotahtaq téhrówe. Manikáne Awanka séhréh aitéhmé kaweqtaq míahrahúna sansánéna ehweh aitahráhi sansá kiotaikire.

¹⁰ Aiq kiotaiki puag naho téhró naneq amahnága íre téhrehre. ¹¹ Manikáne Awanka séhréh aitéh sánsánká peh kagai puana naho parabagurai sansá aiq kiotaikire.

¹² Manikáne Awanka séhréh aita aitai puaq itega íre áhreeq peh págegeue Sísá éhweh teri terinorahúne. ¹³ Mósísiga miraúnserah itega íre miraoneheqmúne. Mósísine auran- abiahtapeq téhró naneq parabagina únsabe mó kegá tagehoéna wene auranabiahtapeq ambantataté akariuriowe.

¹⁴ Ísara kegá miraoro ú sehirá sáhnsahera sirupipeqté síurá akarié naneq konsabe sega íre ahtebahrahuwe. Amahnágaákáq sega íre ahtebahrahowe. Wehukega Sísá Karáhénsabe aiq pútare atéhranka sene sirupipeqté síurá akariuríéh náneq meruankéhe.

¹⁵ Iborankákáq sega Mósísiga miraoro ú sehirá sáhnsáhótáq sirupipeqté síurá akari- uríéh náneq kéhnsábé sega íre ahtebahrahowe. ¹⁶ Maniká itene Wahnahnsabé áhrabirana sene siura akariuríéh náneq meruankéhe.

¹⁷ Itene Wahnah Manikáne Awa míéhtáq sabirúéh náneqka ite mó íre saiqnariahrahire.

¹⁸ Itene iuranabiah íre akariuríéhre. Téhrénka timanotaq sokaeqsúéhrra wehukega tagahnserah Manikánka séhréh aitená kaweraitowara mó kegá ite tagéra Manikáne sansá tagahrahowe. Itene Wahnah Manikáne Awa ména we tahnsá míageheéna séhréh aitená kaweraita aitaire.

4

Owainawanka wehuke sunkíkírabeq saiqnaríéhre i ehwéhne.

¹ Manikánka ínénsabe arutaboiraintena mah arámbéhrí miraúno aintaráinsabé íre túbáh agia aiq mirainauge íwíáhuge. ² Kopípeqté niyehiteh sansánkákáq péhepehe sansánkákáq aiq suena íre mó ehwéh peh Manikáne aiq pútaq ehwéh íwáhnoruge. Peh moke tábúsoqme íwáhnoréna Manikánka tagaríéhtáq ómi kegá, Íné kaweq sansá miraue tagageheéna kaweqtaq ména Manikáne ehweh teri terinuge.

³ Mi kawéq éhwéhnsabé, Íre irahráhuwe irare kewé peh iraipéq pokoneherao ke wóe. ⁴ Owainawame, mah marákóipéqté péhepehe wahnáhnká sunkíkírabeq se saiq- naríéh púara kaweraritahráhi ehwéhnsabé íre aiq pútare atahráhowe. Kaweq éhwéhnká téhrénka tahnsanéna sirupipeq téhrágrínehoéna owainawanka mi ke sunkíkírabeq saiq- naríéhre. Sísá Karáhéwé téhreh anínéna Maniká tahnsa mía míaire.

⁵ Írátíáhro. Íné éhweh íre tei teinuge. Sísá Karáhé webataq kaweq Wahnáh aní míéhrrana tei teinuge. Sísane sánsá sehgiéna itene arambehriu aní tahnsa míóge. ⁶ Manikánka téh mahraréna, Sunkíkírabeq téhráhnno úwe. Téhráhnno únserah menah itene irupipeq téhraitaráinsabé itega Sísá Karáhé éhweh aiq pútare ateq, Manikánsabe anotah aní móne atone.

Poraga, Ite eqmaro ke Manikáne arambehri miraéq mi arámbéhríraté pukorahúne ú ehwehne.

⁷ Itene inokame peh antehya tahnsanirana Manikánka wene kaweq naneq mi antéhyápípeq máréhre. Ite íre págege anímárrí mionana peh morá Maniká webataq págege aní míéhre. Ite tagah kegá mína iwíáhigeheéna Manikánka wene kaweq Awá itene irupipeq eqmaréhre. ⁸ Moke mó ke suwahpeq mó ke suwahperue íwíoqnah kegá ahbabáq aítáhwaq anetaníbo íwíáh íre úne. Árahiramo íwíáh íre iwíáhia itene arambehri suanehe iwíáh íre úne.

⁹ Íwíoqnahtaq Manikánka ite íre íúwéhre. Mó kegá iubówaq marakóipeq márunsurahéq irigue nogune. ¹⁰ Sísaga ite kaweraitanieéna putiowe. Mína únserah itega mó ke séhréh aritaneheéq pukorahúne. Mó ke séhréh aritahnara ite tagah kegá iwíáhéra, Mi sansá Sísane oga míéh sánsáne ewe.

¹¹ Itene oga míona tanáhráq Sísane sánsá sehgiunayabé mó kegá ite iubi q iuwahráhowe. Itega Sísane oga míéh sánsá tagageheéq wene arambehri sehgiune. ¹² Ite Sísá tagarawéq oga mía míageheéq pukorahúne.

¹³ Manikáne ehwehnka mahraréna, Íné aiq pútare ató púana iraruge íre.

(Buk Song 116.10)

Mi ehwéhniká irarinserah itega moq aiq pútare atona puaq Sísa éhweh irarúne. ¹⁴ Ite tagarionawe Manikánka itene Wahnah Sísa iriwe oganúq ato púana ite moq iriwe oganúq itena meiqmena Sísa moráráq móitankéhe.

¹⁵ Itega Sísansabé aiq pútare atageheéq we éhweh tei teinúnara mó kegá íwioqnéra ahbabáq aitáhwe. Manikánka séhréh aitahnaga áhnte mó kegá Sísansabé aiq pútare ataneherawoe. Segá miraéra Manikánsabe kaweróne éra wensabé iwíáh iwíáh ataneherawoe.

Manikánka náina naneqsabé irutaboirúne i ehwéhne.

¹⁶ Minayabe Sísansabé íre sueq peh sehgioneheqmúne. Itene inonka ore orení úkonanawe Manikánka séhréh aita aítai puaq itene irupipeq peh o animarí tahnsa ahriahri mía míaúne. ¹⁷ Mó kegá íwioqnéra ahbabáq aitáhnásabé peh wahto tanahráq kéhrana mókake kagai apéq náinaq kaweq matábúrápéq ahriahri míanehe. Amahnága íre kaweq sunúqmé peh wahto tanahráq kék púana meáhna naneqka mi sunúq anotahtaq kiotaikinae.

¹⁸ Amahnága ábóraq kék náneqmarínsabé íre irutaboiria peh Maniká míéhrabeq kopípéq kagai naneqsabé irutaboirúne. Amahnága ábóraq kék náneq mókake parabaginae. Maniká Iteribo míéhrabeqte náneqme amahnága kopípéq kék náneqme peh ahriahri kagaína puaq minayabe irutaboirúne. Minayabe amahnága íre kaweq sunúq kéhnsabé anetaníbo iwíáhéq peh Sísansabé kaweue sehgioneheqmúne iwíáhúne.

5

Kagai inónká awaq meyabe iuwahbeh ehwéhne.

¹ Mah marakóipéq míona tanáhráq itene inonkame wéhuwehu nah tahnsane. Mi nah sokogínaraq íopeq kíonaraq Manikánka kaweritéh náh awaq mianéhe. Mi nah wehukega íre pera peh ahriahri kagai inonká awaq mianéhe. Minayabe tagarione. ² Íopeqté náhnásabé anotahtaq irutaboirúna puaq iwehinsah aruqarurúne. ³ Mi nah awaq míáhnaraq kawerue kagai nahnsabé íre tabonahoneheqmúne.

⁴ Itega mah wehuwéhú náhtápéq mía míaúnaraq irupipeq umehinka kamah áraq iwehinsah aruqarurúne. Itene inonka amahnága sueyabe íre iuwahbehre. Írakaumo. O korósí sukionanserah o inonká oga mérapeq awaq meyabe iuwahbehre. Mókake kagaína inónkánká amahnága kék inónká kiotaiki puaq minayabe irutaboirúne. ⁵ Oga mérapeq awaq miageheéna Manikánka kaweritéräre. Manikánka menah Wenawa aiq eqmaq áúwátánsabé mókake wega moke mó kaweq naneqmarí náinkéhe tagarione.

Manikánka ite sainsuena awehraq apéq náinkéhe i ehwéhne.

⁶ Wegá mirainawire iwíáhéq íre áhreúne. Itene inonkame iteyuwane nah tahnsáne. Ite tagarionawe iteyuwanka inonkapipéq míéhraq amahnága íopeqté itene Wahnahne nahtapeq íre míone. Írakaumo. ⁷ Itene iuranka íre tagéq peh itene irupipeq aiq pútare ateq mira iwíáhúne.

⁸ Wegá mirainawire iwíáhéq íre áhreúne. Itene inonka sueyabe iuwahbehraq itene o nahtápéq itene Wahnah míéhrabeq méyabe iuwahbehre. ⁹ Mah marakóipéq míona tanáhráqkákáq itene Wahnahba míáhnarabeqkákáq we awahbeh iwíáh sehgieyabe iuwahbehre.

¹⁰ Mókake ite ómi Sísa Karáhéga ehweh aitahnarabeq iriwe míáhnana itega marakóipeq miraúna arámbéhrí iwíáhue tagankehe. Wegá itene ahbabáqkakaq itene kaweq arámbéhríákáq iwíáhue tagéna sainsuena awehraq apéq náinkéhe. Minayabe we awahbeh iwíáh sehgioneheqmúne iwíáhúne.

Wensabé aiq pútare atáhro éna pagu pagunú ehwehne.

¹¹ Itene anotah Wahnáhnásabé áhtenu puana mó keyábé, Wensabé aiq pútare atáhro éna pagu pagunuge. Manikánka néne nirupipeq tagaríéhre. Ínénsabe, Aiq tábúsoqme iwíáhi

aníne aintáhnábé nuwahbehre. ¹² Ínéga ite íre ehnenuge. Itega ínénsabe, Tábúsoqme iwíáhi aní míéhre aintageheéna mah ehwéh teiugo? Írakaumo. Peh itega néne sansansábé iwíáh iwíáhigeheéna teiúge. Íre mó kené sirupipeqté iwíáhyábé peh seyene ábóraq kéh náneqsabé sirutaboiro keyábé ehweh ayahqme terigeheéna teiúge.

¹³ Mó kegá íné uwoyansa aníne aítáhwana ínéga, Anetaníbo. Peh Manikáne arambehri mirainauge iwíáhuge. Íné peh tábúsoqme iwíáhu anínéna ite séhréh aita aitaugé. ¹⁴ Sísá Karáhéga itensabé anotahtaq arutaboiritéhnká ite Wahnah aitéhraq wene sánsá sehgiune. Ite tagarionawe peh morá ánínká mah kehiná kéhínánsábé pukú púaq ite moke pusa ké tahnsa míone.

¹⁵ Sísaga ómi itensabé putionsabe itene oga mé tanahráq peh iteite iuwahbeh iwíáh sehgiónehnkono? Írakaumo. We moke itensabé pukú púaq amahnága peh we awahbeh iwíáh sehgiónehqmúne. We putiowana iriwe oganúq atowe.

Manikánka insahwé aitena insahwé arite arámbéhrí íátái ehwéhne.

¹⁶ Menah wehukega iwíáhuronserah itega mó kené sánsá iwíáhue agehgamatáúne. Sísá Karáhéne sansá moq menah mira iwíáhue agehgamatáúne. Amahnága itega agehgamare sansa aiq sutauna puaq mókake mó íre miraoneheqmúne. ¹⁷ Írátíáthro. Sísá Karáhé aiq pútaq tagaríéh ánímé o aní úkire. Wene naho sánsá aiq parabagurairana wega peh o sansanire.

¹⁸ Minawé Manikánka aiq moke mirauraire. Itega wene naruo míaraunara Sísá Karáhéga miraurainka Manikánka insahwé aitena mó ke insahwé arite arámbéhrí íátáire. ¹⁹ Itega mahraréq, Sísá Karáhéga miraurainka Manikánka mah kehiná kéhíná insahwé aitahráhire. Wega ite insahwé aitéh kéné ahababáq íre ahrreraq matawéna mó ke insahwé arite ehwéh koreriéro aítaráire teiune.

²⁰ Itewe Sísá Karáhéne ehweh mibeq mahbeq aritona anímáí méq itensabé, Manikánka ite insahwé aitankeheéq Sísá Karáhénsabe aiq pútare atáthro tei teinúne. Manikánka teriéro aítaráinsabé itensabé, Sísansabé aiq pútare atáthro pagu pagunue tei teinúne.

²¹ Sísá íre ahababáq aní míotaq itene ahababáqsabe pukinkeheéna Manikánka itene ahababáqmáí awuwe. Minayabe itega Sísareq mía míaonaraq Maniká Iteriboga kaweqtaq mía míainserahnue mía míaorahúne.

6

Túbáh agiyehboq Manikáne ehweh kawerue íráthro i ehwéhne.

¹ Manikánka séhréh aitéhrana wene arambehri miraéna itensabé, Manikánka itensabé arutaboiritena séhréh aitéh púaq wene ehweh sehgiyabe túbáh agiyehboq peh kawerue íráthro tei teinuge. ² Minayabe Manikánka mahraréna, Ínéga omaq atáráu tanáhráq arene ehweh írátáuge. Kaweratáráu tanáhráq séhréh atáráuge ire. (Aisaia 49:8)

Teiníboq írátíáthro. Amahnága awehraq tanáhráirana iboramé Manikánka kaweraite tanáhráre.

Poraga Sísane arambehri miraúnsabe íre mareqmareq áhne i ehwéhne.

³ Mó kegá néne arambehri tagéra, Aneqqopog íre kawerire iyehoéna moke áhwára áhwára sansá suena peh kaweq sansánuge. ⁴ Mó kegá ínénsabe, Manikáne kaweq arámbéhríóna aní móne igeheéna wene arambehri moke miraéna peh kaweq sansánuge. Néne nirupipeq moke umehi naneg si tanáhráqmé íné íre kaweraintahráhi tanáhráqmé Manikáne arambehri suaníe iwíáh íre urauge. Peh kawerue sehgiúge. ⁵ Kawerue sehgiúnsábé mó kegá nubiq marera karábúsiipéq móintera momiwíorabeq ehweh aítáráwana ínéga anotah arámbéhríéna íre kawerue sugéna táhutahuq írakaunurainsabé nirupibiuraire. ⁶ Manikáne arambehri kawerue sehginieéna íné peh kaweqtaq ména

tábúsoqme iwíáhéna pehwehrue ména mó keyábé kaweq sansá aritena mó keyábé aiq pútaq nirutaboiruge. Manikáne Awanka séhréh aintéhnká mina tahnsanuge.

⁷ Aiq pútaq ehwéh tei teinugana Manikánka págege aintéh púana kaweq arámbéhríuge. Itene igaqnaréhga sene iqtate ebehunserah owainawansabé ahqáho atena kasuq kasuruge. Kaweqtaq mía míaéna kaqsuq kaqsuruge.

⁸ Mó kegá ínénsabe iwíáh iwíáh aintáhwara mó kegá níéhruru aintáhwe. Mó kegá ínénsabe, Kaweq sansánóne aintáhwara mó kegá ínénsabe, Abehq sánsánóne aintáhwe. Mó kegá ínénsabe, Péhenóna aní móne aintáhwana ínégá peh ahriahri Manikáne ehweh sehgiúge.

⁹ Mah marákóipéqté sánsá mirao kegá íné íre tagariáhwara peh áhnte Sísá tagariáh kégá íné tagariáhwe. Nubiq nuwahráho sansá sehgiéna íre pukia peh oga míóge. Kamah aniera íre nubiq núáhwe. ¹⁰ Niru umehi tanáhráqkákáq Manikánsabe iwíáh iwíáhuge. Íné tabonah aní ména áhnte ke kagai naneqmarí nári nárinuge. Mó kegá ínénsabe, Íre matiahna aní móne aintáhwana íné moke kaweq naneq matióge.

¹¹ Kórína suwahpeqte kéó, ínégá pahsuqme teiena itensabé anotahtaq nirutaboiruge. ¹² Itensabé nirutaboirume íre túbáh agia peh iteitega ínénsabe íre irutaboiraintáhwe. ¹³ Sibowaréhga sene animarí síwáhnorunserah ite íwáhnoréna itensabé nirutaboiraitónserah itega moq ínénsabe irutaboiraintáhro.

Itene inonkame Manikáne nahne i ehwéhne.

¹⁴ Sísansabé awahrieh anínseq íre wahto tanáhráq moráráq arambehrinie iwíáhiyeho. Kaweqtaq míéh anínseq ahbabáq aninseq moráráq íre mía míaorahóya mino. Téhrehnkakákáq sunkíkírinkakákáq moráráq íre kagaorahi mino.

¹⁵ Sísá Karáhéreq owainawanseqka íre morá iwíáhóya mino. Sísá tagariéh anínseq Sísansabé awahrieh anínseqka íre morá iwíáhóya mino.

¹⁶ Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhnkákáq péhepehe maníkánsabé iwíáh iwíáh atáh náhnkákáq íre monseráh náh kéh mino. Maniká oga mía míairana itene inonka wene nah mire. Minayabe wene ehwehnka aiq mahraréna,

Ínéga seba kéna sereq mía míainie. Ínéreq sereq ahtapeq moraráq nogonéhe. Íné sene Maniká míanauge. Se néne animarí míagehe ire. *(Lo 7.2-3)*

¹⁷ Itene Wahnahnka mó mahraréna, Itega íre íráh ké míáhrabeq sueq móbeq míáhro. Moke ahbabáq naneq súéhrataq iteba míanie ire. *(Aisaia 52.11)*

¹⁸ Itene Wahnahnka mó mahraréna, Iteribo míanie. Itewe nénahni nániyahu míagehe ire. *(2 Samuel 7.14)*
Itene págege Wahnáhnká aiq mahrarire.

7

¹ Manikáne omasa éhwéh aiq írátíona puaq itene inonkankakákáq iteyuwankakákáq ahbabáq aitéh náneq moke suaneheqmúne. Néne iyahnabo anímáríno, Manikánsabe áhtenéq kaweqtaq mía míaoneheqmúne.

Mi kegá Porane ehweh kawerue sehgiúnsabe wega iwíáh iwíáhú ehwehne.

² Ínénsabe irutaboiraintáhro. Ínéwé íre ahbabáq aitáráuge. Abehq sánsá íre aitáráuge. Mó naneq meyanieéna péhe éhwéh íre teiátáuge. ³ Peh ehweh aitanieéna íre teiúge. Métáqkakaq amahnágaákáq itensabé nirutaboiruge teiúge. Ité oga míéhrataqkákáq pukirataqkákáq iteba morábí méyabe nuwahbehre.

⁴ Itega Sísane sánsá kawerue sehgiége iwíáhéq itensabé iwíáh iwíáhuge. Nirupipeq umehi tanáhráqkákáq itensabé iwíáhugana nirupipeq eyoyóirana iwíáh iwíáhuge.

⁵ Ínéga Másérónía marákórápéq surautaq néne nirupipeq umehi naneq áhnte káráirana íre ahrenarauge. Írakaumo. Mó kegá ehweh aintera pagu pagunuwana nirupipeq

umehurairana áhreuraige. ⁶ Itene irupipeq umehína tanáhráq Manikánka itene irupipeq eyoyó aitahráhire. Wega Táitása ínéba eqmatairana surainka niru eyoyó aintáirana Manikánka niru ukiq intáaire.

⁷ Íre peh morá we surainka wega teniátái ehwéhnká moq néne niru eyoyó aintáaire. Táitása iteba míaraitaq itega wene aru eyoyó atárówana wega minayabe teniátáirana nirupipeq eyoyó aguraire. Itega íné tagéyabe iuwahbarainsabé teniátáire. Ínénsabe irutaboirurome teniátáire. Itereq ínéreq morá íwíáhonehe irarewe teniátáire. Moke mi ehwéh teniátáinka nirupipeq anotah eyoyóire.

⁸ Ínéga téh sehiranue eqmatau pahsígá wahto tanahráq iru umeh aitáaire. Iru umeh aitaráinka mi tanáhráq íné moq niru umeh aguraire. Mi pahsí sehiranuraunsabé menah íre kaweruge íwíáhéna amahnága peh kaweruraige íwíáhuge. Iru umeh aitaráinka ahbabáq sansa sueq sehiranurau pahsípéqté éhwéh sehgirowe. ⁹ Amahnága nirupipeq eyoyóire. Itene iru págege aitaráinsabé nirupipeq eyoyóiro? Írakaumo. Itene ahbabáq sansa sueq kaweq sansá sehgirowsabé nirupipeq eyoyóire. Itene iru umeh aitaráinsabé Manikánka, Kamahoro aitáaire. Minayabe ahbabáq íre aitárauge. Írakaumo.

¹⁰ Manikánka ahbabáq ke kamah arinayabe sirupipeq umeh agire. Sega sene ahbabáq suagehéna wega kamah aríre. Sene ahbabáq súáhwana wega kawerarítéhre. Kawerarítérara mi kegá Irupipeq umeh kéwéhmé amahnága aiq kaweragire ewe. Wega sene ahbabáq suehrana kaweraritanieéna kamah aríre. Kawerarítéhara mi kegá, Irupipeq umeh aguraime aiq kaweruraire ewe. Mah marákóipéqté náneqsabé wehukene sirupipeq umeh agínara pukorahowe. ¹¹ Manikánka kamah aiena itene irupipeq umeh aitáaire. Miraurainka ite séhréh aitáaire. Minayabe iwíáhue tagahro. Séhréh aitaráinsabé itene ehweh tábúsoqme kawerareq ahbabáq aninsábé ehweh atárowe. Séhréh aitaráinsabé Manikánsabe áhtenéq ínénsabe irutaboiréq ahbabáq ani kamah awátówe. Sehiranurau ahbabáq kaweratotaq itega íre ahbabária peh kawerue miraurowe.

¹² Téh sehiranurau pahsíwé peh morá ahbabáq aninsábé iwíáhue sehiranuraugo? Írakaumo. Íre wereq wega ahbabáratarái anínseqsabé sehiranurauge. Itega néne ehweh sehgirowsabé Manikánka itensabé, Kawerowe aitáaire. Itega ínénsabe aiq pútaq irutaboiruúne íwíáhigeheéna mi pahsí sehiranue eqmatauge.

¹³ Mira íwíáhuraunaq itega mirauronka nirupipeq pehwehrue aintáaire. Minayabe niru pehwehrue eyoyóire. Itega Táitása séhréh ateq wene aru eyoyó atáronsabé íné moq niru eyoyóire. ¹⁴ Ínéga Táitása iteba eqmaq auwanie urautaq wensabé, Mi kegá néne ehweh aiq sehgiroherawoe íwíáhuge teawátáuge. Itega aiq kawerue sehgiro puana mi ehwéhnsabé íre niyehitairaire. Írakaumo. Moke mi ehwéh aiq pútaragurairana Táitásaga ahtebaraire.

¹⁵ Wega iteba suraitaq itega áhreeq iransánéq mehweh atárowe. Itega wene ehweh sehgirowsabé Táitásaga ahrreraq matawéna itensabé anotahtaq arutaboiritéhre. Wega itene kaweq sansá iwíáhéna itensabé anotahtaq arutaboitarítéhre. ¹⁶ Itega peh moke kaweq sansá sehgiroheqmóe íwíáhunsabé nirupipeq anotahtaq eyoyóire.

8

Sísa tagaríáh ké séhréh aritagéhbog móne soruparáhro i ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo anímáiríno, Manikánka Másérónía marákórápéqté Sísa tagaríáh keyábé sirutaboirena séhréh arítarái ehwéh teiníe. ² Anotah íre kaweq sunúq káráitáq Másérónía marákórápéqté ké áhnte tabónáhéra sirupipeq íre umehia peh eyoyóera sega mó Sísa tagaríáh ké séhréh aritageheéra áhnte moné soruparowe.

³ Minayabe teiníboq írátíáhro. Sega moke nárieráhi naneq náriátówe. Seyega iwíáhue áhnte mónkakáq pehipi náriátówe.

⁴ Segá Súría marákórápéqté Sísá tagariáh ké séhréh aritanehéqmúne íwíáhéra itensabé, Ite séhréh aritanéhe éra itega sorupóna moné meyháro págegeue teiátówe. ⁵ Teiátówana ínégá iwíáhéna, Peh móne nárigéhe íwíáhurauge. Iwíáhuraugara téhwe Maniká itene Wahnahnsabé sirutaboiráera sinonka náwéra wega awahbeh sansá sehgiara anehemé móne náwátówe. Manikánka iwíáh aritowara ite moq irutaboíraitárówe.

⁶ Menah Táitásaga náwe sansá ite Kórína ke íwáhnoruraire. Íwáhnorurainsabé ínégá wensabé, Kórína kegá moq mina irútábóri sansá kawerue sehgiheéna minayabe moke síwáhnoré séhréh arito éna teawátáuge. ⁷ Itega moke mirao sansá aiq kawerue miraowe. Itega Manikánsabe anotahta q aiq pútare atáhwe. Wene ehweh teri terinoneheéq kawerue arambehriurowe. Itewe ahtebia ké méq Manikáne arambehri kawerue miraowe. Ínénsabe irutaboíraitáhwe. Itega moke mó arámbéhrí kawerue mira onserah itewe iwíáhue tagéq itene móne Maniká náwenéhe íwíáhoró.

⁸ Minayabe miraoro éhwéh íre aitóge. Másérónía kegá nárie sansansabé teiúge. Segá sirutaboíraritera náriénserah itega moq irutaboírariteq nárigéhe íwíáhuge. Mó keyábé aiq pútaq irutaboírowapómo ite taganeheéna mah ehwéh teiúge. ⁹ Itene Wahnah Sísá Karáhéga íópeq áhnte kaweq naneq matorabeq suena ite kaweraitanieéna mah marákóípéq tuména tabonah ani míowe. Wega miráúnka itega áhnte kaweq naneq meyhárhúne. Meyhárhúnayabé wega séhréh aitéh sánsámé tagarione.

¹⁰ Mahra íwíáhunsabé móne sorupé ehwéh teinié. Itega inokáh opéq mi arámbéhrí áhwárarowe. Itega mi arámbéhrí pehipi íre áhwárareq téhwe miraoneheqmúne íwíáhéq áhwárarowe. ¹¹ Minayabe amahnága mi arámbéhrí parabarúáhro. Itega áhwárorotaq iwíáhuronserahnéq náweráho moné soruqparáhro.

¹² Wehukénká náwinie íwíáh kahnaragmé minawé Maniká awahbeh sansáne. Manikánka itega íre matíáh náneqsabé náníéro aitehro? Írakaumo. Peh morá matíáh náneq náweráhowe. Manikánka peh morá itega náweráho naneq iwíáhéna itega náwíra naneq tagéna kawerowe aitéhre.

¹³ Mó ke kaweqtaq míéhraq ite tabonah ke míageheéna mah ehwéh teiugo? Írakaumo. Ite ómi monseráhnue awehraq matiageheéna teiúge. ¹⁴ Amahnága áhnte moné matíáh púaq móbeqte tábónáh ké séhréh aritagéhe. Mókake ite tabonahirataq se áhnte matiéh rataqmé sega ite séhréh aitagéhe. Mirairataq itewe íre tabonah ke míaneheqmóe. ¹⁵ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Mi topáh áhnte meyháh kéga arahq íre máráhwe. Pehgáriq meyháh kéga awehraq matíáhwe
ire. *(Kisim Bek 16.18)*

Poraga wehuke Kórína suwahpeq eqmaro ehwéhne.

¹⁶ Manikánka Táitásá iwíáh ataráirana ínégá ite séhréh aitanie íwíáhunserah Táitásaga moq mira iwíáhíre. Manikánka mi iwíáh ataráinsabé wensabé iwíáh iwíáh atóge. ¹⁷ Táitásaga néne ehweh irena iwíáh iwíáhuraire. Íre ínégá pagu pagunuraunsabé peh wewega ite, Koséhréh aitanauge íwíáhéna iteba sinie ire.

¹⁸ Mó anínká mó kehiná suwahpeq mó kehiná suwahperue nogena Manikáne kaweq ehwéh teri terinúwara mibeqté Sísá tagariáh kéga irera, Kaweq ehwéh tei teini aní míre atáhwe. Mi aní iteba eqmarahnana wega Táitásá kérankéhe. ¹⁹ Sísá tagariáh kéga mi aní omaq atera ínereq ínéba míáh kéreq moráráq nowe arambehriinkeheéra eqmatowe. Maniká itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh atageheéq mah kaweq arámbéhríúne. Sísá tagariáh tábónáh ké séhréh aitanéhe íwíáhúwara mó kegá mina tagagehe.

²⁰ Mó kegá iwíáhéra, Itega náwíra naneq íre kawerue wahnahnowe íwíáhiyeho éq mó aní eqmarahnana wega moq mina náwíra naneq wahnahninkehe. ²¹ Íre peh morá Maniká itene Wahnahnka tagariéhtáq kaweq sansánonehe. Wehukega tagahta qkákáq kaweq sansánonaraq tagagehe.

²² Itega kaweq sansánowe íwíáhigeheéq mó aní eqmaranéhe. Mi anínká métáq iraru aníte kérirankeheéq eqmaranéhe. Mó arámbéhrí mó arámbéhríue awena taga-raugana wega aiq kawerue arambehriuraire. Kawerue arambehriéna, Itega Sísane sánsá kawerue sehgioneheqmóe íwíáhinsabé ite koséhréh aitaníe íwíáhinsabé iteba eqmaranéhe.

²³ Táításawe ite tagariáhwe. Ite séhréh aitayeheéta arambehriúye. We kéroya anítéwé Sísá tagariáh kégá aiq omaq sitówara mó kegá Sísá Karáhénsabe iwíáh íwíáh atageheéra sega kawerue arambehriigehe. ²⁴ Itega mi keyábé irutaboairiteq séhréh arítáthro. Mirairataq móbeqte Sísá tagariáh kégá mina irera néne ehweh aiq pútare aintagéhe. Itega kaweq sansáno ke wóe irarurauwara mi ehwéhnsábé aiq pútare aintagéhe.

9

Maniká tagariáh tábónáh ké nárie ehwéhne.

¹ Maniká tagariáh ké nárie ehweh aiq ahtebahwe. Minayabe nárie ehwéhnsábé íre áhnte sehiraninie. ² Itega sorupawe nárienéhe íwíáh aiq tagarióge. Minayabe Másérónía marákórápéqté keyábé itega miraira ehwéh aiq teriena iteíwíq panketauge. Ínéga sensabé mahraréna, Ákáia marákórápéqté kégá inokáh opéq tabonah ke nárienéhe íwíáh áhwárarowe urauge. Uraugara irera mi kegá, Itega moq miraoneheqmúne íwíáhurowe.

³ Ínéga teriátáu ehwéh péhe éhwéh agínehoéq miraira arámbéhrí amahnága parabarUAGEHEÉNA mah anító siqmaraníe. ⁴ Itega moke náriira naneq aiq kawerareq íwénunowe íwíáhuge. Másérónía marákórápéqté kéreq ínereqka iteba senaraq itega miraira arámbéhrí íre parabarúéhrataq itereq ínereq iyehitanawire.

⁵ Mira íwíáhéna itega miraira arámbéhrí parabarUAGEHEÉNA mah anító iteba ebeq siqmaraníe. Segá séhréh aitehraq náriira naneq sorupawe kaweraréhrataq ínégá iteba senaraq aiq awehraq kanae. Awehraq kahnaraq tagehra kegá iwíáhéna, Íre ínégá pagu pagununsabé peh iteitega nárienéhe íwíáhuraunayabé miraowe íwíáhigehe.

⁶ Wene sotápéq íre áhnte uqmaréh ánínká pehgáriq tahutáhúq meyanæ. Áhnte uqmaréh ánínká áhnte meyanæ. Minayabe iwíáhíue tagahro. ⁷ Mó aní mó anínue itene irupipeq iwíáhéq náriéro. Itega náriira naneqsabé itene irupipeq iwíáh kikiriyehe. Itega iwíáhéq, Mó kegá itensabé anah ke woe éra abiahnsa aitéhboq nárienéhe íwíáh íre oro. Peh Manikánka wehwehi anínsábé arutaboiri puag aru eyoyóue náriéro.

⁸ Manikánka ite íre mationa naneq áhnte náieráhire. Ite moke awehraq kankeheéna náinkéhe. Itega mó ke séhréh ariteq moke kaweq arámbéhrí miraigeheéna Manikánka náinkéhe. ⁹ Minayabe wene ehwehnka aiq mahraréna,

We tabonah ke áhnte sinsinire. Wene tábúsoréh sánsá ahriahri kagaire ire. *(Buk Song 112.9)*

¹⁰ Manikánka sonsoráh ké ayu náriirara uqmaráhsabé áhnte tahutáhúq náriirara nahwe. Mina inserah wega ite íre kéh náneq náinaq ite awehraq naneq matawéq mó ke wehwehue séhréh ariteq itega náriirsabé Manikánka náina naneq anotah úkinawire. Itene kaweq sansámári moq anotah úkinae. ¹¹ Manikánka ite áhnte náinaq itega moq tabonah ke ahriahri nárieráhowe. Itega miraúnayabé tabonah ke náriirataq meyéhra kegá minayabe Manikánsabe iwíáh íwíáh atagéhe.

¹² Itega Manikáne tabonah ke náriirataq se tabonah ira naneq aiq awehraraginae. Itega náriirsabé mi kegá Manikánsabe anotahtaq iwíáh íwíáh atagéhe. ¹³ Itega mó ke séhréh ariteq náriirataq sega itega Sísá Karáhéne ehweh aiq kawerue sehgiówe íwíáhéna Maniká áwíq pankerera wensabé iwíáh íwíáh atagéhe.

¹⁴ Itega eyoyóue náriirataq sega itensabé, Áhnte irutaboiro ke wóe aitera Manikánsabe, Ite kaweraritoue púreraitagéhe. Manikánka ite séhréh aitena mi iwíáh aitahnara náriira kegá itensabé anotahtaq sirutaboirá púreraitagéhe. ¹⁵ Manikánka wenahni iteba

eqmarowe. Anotah kawéq sánsá miraú púaq moke mó sansá kiotaikinsabé itene ehweh íre irarerahéq peh Manikánsabe iwíáh iwíáh ata ataúne.

10

Poraga wene arambehriyabé irarú ehwehne.

¹ Íné Porane ehweh kawerue íráhro. Sísá Karáhé uwaresa ánínéna pehwehrue míonserahnue teiníe. Iteba míó tánáhráq wehukega ínénsabe, Uwaresa ání míahne ewe. Iteba íre míó tánáhráq peh móbeq ména páhsi sehiranue ehweh teiútáq ínénsabe, Págege ehwéh sehiranue iene aintáhwe. ² Iteba senaraq págege ehwéh aiteyabe nuwahriehre. Minayabe kawerurero.

Mó kegá ínénsabe, Mah marákóipéqté sánsánóne aintáhwe. Mina tahnsa éhwéhno keyábé págege ehwéh aritahráhuge. Ite mah marákóipéq míone eme aiq pútarowe. ³ Peh mah marákóipéqté kegá iwíáhue ebehonserah íre úne. ⁴ Manikáne arambehri miraoneheéq iqtate íre ebehúne. Owainawane arambehri saiqnareq Manikánka náí náneq, págege naneqtaté ebehúne. ⁵ Mó kené péhe éhwéh píribahri ehwéhncá Manikáne sansá taganeherao kené ah paitiehnehoéq saiqnaruone. Sísá Karáhéne ehweh sehigigeheéq moke mó iwíáh saiqnarúóne. ⁶ Itega néne ehweh sehígíratáq itereq ínereqka néne ehweh anterúáh ké kamah arienéhe.

⁷ Itega tagahna naneqsabé tábúsoqme iwíáhoró. Ite Sísá Karáhéne animarí múne iwíáhoo? Íné moq wene ani míó púaq minayabe iwíáhoró. ⁸ Ite saiqnariankeheéna Manikánka omaq intaráiro? Írakaumo. Manikánka ínénsabe, Ite séhréh arite kawerarito aintena omaq intaráire. Minayabe néne arambehriyabé iwíáh iwíáhéna néníwíq pehgáriq pankerónsábé íre niyehitehre. ⁹ Néne páhsi tagéq anotah ahréigeheéna íre sehiranuge.

¹⁰ Mó kegá mahraréra, Néne páhsiipéq págege ehwéh irarire éra peh iteba míaraitaq íné mareqmareq aní ména págege ehwéh íre iraruraire ewe. ¹¹ Mira iwíáho keo, íráhro. Ínéga sehiranue teiú éhwéhncákáq iteba míáhnaraq teiéna ehwéhncákáq peh monseráh éhwéhtaré wíre mókake ahtebagehe.

¹² Seyensabé iwíáh iwíáhéra, Ite moke mó ke kiotaikúne iwíáho kegá mira onserah íre úne. Sega seyene arambehri tagéra wene wene arambehri agehgamarera peh seyene arambehriyabé iwíáh iwíáhowe. Mi sansámé peh múguwahgu sansáne. ¹³ Néníwíq pehipi pankereyabe íre nuwahbehre. Írakaumo. Peh morá Manikánka omaq intarái arámbéhrí miraunsabé iwíáh iwíáh éna iraruge. Wega ite séhréh arito aintarái puana mi arámbéhríyabé iwíáh iwíáhéna iraruge. ¹⁴ Manikánka, Ite séhréh arito aintarái puana wene ehweh sehigiena iteba séna Sísá Karáhéne kaweq ehwéh teiátáuge.

¹⁵ Mó kené arambehriéyabe, Ínénéne arambehrie éna néníwíq pankeranieéna iwíáh iwíáhugo? Írakaumo. Ínéga ite séhréh aitahnaq itega Sísane sánsá kawerue ambubu atawéq sehígíratáq mó ite míáhrabeqte ké séhréh aritaníe iwíáhuge. ¹⁶ Ínéga ite seberiopéq pokue Sísane kaweq ehwéh mitaq teri mahtaq terininie. Miraonaraq íre mó kegá arambehri-orabeq peh ínébataq néne arambehriyabé iwíáh iwíáhéna irarinie. ¹⁷ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Iwíáh iwíáhóna aníno, peh morá Manikánka mirainsabé iwíáh iwíáhé irarúno ire.

¹⁸ Wewensabé iwíáh iwíáhéna wenáwíq pankeréh ánínká, Manikánka anotah aní móne íre atankéhe. Peh Manikánka wehukéniné áwíq pankeréh ánímé webataq anotah aní míankehe.

11

Porareq péhe éhwéh iwáhnoro kereqne sansá íre morá sánsáne i ehwéhne.

¹ Ínéga irarena ehwéhnsabé itega, Múguwahgu ehwéhne aintagéhe. Pehipi teiníboq kawerue írátiáhro. ² Manikánka itensabé arutaboiri serahnuge. Itega peh morá Sísá

Karáhénsabe irutaboirigeheéna ite aiq omaq itárauge. Kaweq ahrárigá peh kaweqtaq ména mó weh máhbi íre tagehre. Írakaumo. Peh morá wega kérahna anínsabé áwénunue mókake webataq kéranie íwiáhíre. Mina inserah itega Sísa Karáhénsabe irutaboiréq kéranehemúne íwiáhígeheéna séhréh aitóge.

³ Éhrámáne ahre wenáwíq Íwie. Mi inínká wehene péhe éhwéhnsabé aiq pútare atena ahabárúnserah itega moq péhe éhwéhnsabé aiq pútare atého. Minayabe nirupipeq iwh kikiruge. Sísa Karáhénsabe irutaboiréq wene kaweq sansá súého.

⁴ Mó kegá iteba séra íre ínégá Sísa Karáhéne ehweh teiúnserahnue peh mó ehwéh teiéwaq íráhwe. Segá íre Manikáne Awa éhweh peh mó ehwéh teiéwaq íráhwe. Íre Manikáne kaweq ehwéhnsabé peh mó ehwéh teiéwaq íráhwe. Itega iwíáhéq, Mi ehwéhme peh ahtebia éhwéhne éq mi ehwéhnsabé ireyabe iuwahbehre ewe.

⁵ Írátíáhro. Mi kegá anotah ke wóe iwíáhoo? Segá íné íre kiotaikowe iwíáhuge. ⁶ Ínégá ehweh teiútáq áhwára áhwáraume tagaríóge. Peh morá néne iwíáhwé íre áhwára áhwárauge. Ínégá tábúsoqme iwíáhuraume ehweh teiátáutaqkákáq íwáhnorurautaqkákáq páhsi sehíranurautaqkákáq néne kaweq iwíáh sokigi aiátáugaq írátíaro mino.

⁷ Ínégá Manikáne kaweq ehwéh teiátáutaq ápeq náníéro íre urauge. Ite anotah anímárí míagehboq íné pehgáriq aní míanieéna mi sansánurauge. Miraúraume ínégá ahabárúraone iwíáho? ⁸ Ite séhréh aitanieéna iteba arambehriurautaq mó kehiná suwahpeqte Sísa tagaríáh kegá móne nání náninurowe. Íre se séhréh aritena peh iteite séhréh aitanieéna mó kené móne mewe meweurauge.

⁹ Iteba ména tabonahurautaq itensabé íre inehuraugara Másérónía marákórápéqté Sísa tagaríáh kegá íné íre matiarau naneq mewe nání náninurowe. Iteba míarautaq irupipeq umeh agínehoéna íre inehurauge. Mókakeakáq íre inehinie. ¹⁰ Sísa Karáhéne aiq pútaq ehwéh irena mókakeakáq ite íre ineh inehinie. Mi ehwéhme ite Ákáia marákórápéq míáh kegá, Péhe éhwéhne íre aintahráhowe. ¹¹ Itensabé íre nirutaboirunsabé irarugo? Írakaumo. Manikánka tagaríéhtáq itensabé anotahtaq nirutaboiruge.

¹² Mó kegá, ínégá arambehriunserah arámbéhriúne éra seyene arambehriyabé iwíáh íwíáhowe. Mó kegá sensíwíq pankerageheéra miraowe. Mó kegá mina miraigeheéna amahnága mirau sansá mókakeakáq miraéna néne arambehri tauntahunue tábúsoqme mirainauge. ¹³ Manikánka mi ke íre siqmatai puara péhe éhwéhnikákáq ké míáhwe. Sene arambehriyabé péhe éhwéh irarewe. Sísa Karáhéga se aiq pútaq siqmarowe íwíáhígeheéra mó kegá tagahtaq íre sene sánsá peh mó sansánowe.

¹⁴ Minayabe áhteniyehboq owainawanka moq mi pehe sánsánsabé aiq ahtebehre. Wehukega, Owainawa kaweq aníne iwíáhígeheéna owainawanka téhrehrabeqte íópeqté aní tahnsa úkorahire. ¹⁵ Owainawanka mi sansá aiq mirai puara wene arambehri kegá moq miraorahéra kaweqtaq mía míao ke tahnsa úkorahowe. Miraonsabé áhteniyeho. Mókake Manikánka sene arambehri sainsuena kamah arinkéhe.

Poraga arambehriúnsabe íre kaweq sunúq ábóraragú ehwehne.

¹⁶ Métáq teiú éhwéh mónkakáq teiníe. Íné múguwahgu aníne iwíáh aintehboq néne ehweh íráhro. Neníwíq pehgáritaq pankeraníboq íráhro. ¹⁷ Néne arambehriyabé iwíáh íwíáhu ehwéh teiníe. Amahnága teiú éhwéhme íre Manikáne Awanka iwíáh aintéhra iraruge. Peh ínégá múguwahgu anínká mira inserahnéna neníwíq pehgáritaq pankeróge. ¹⁸ Mó kegá mah marákóipéqté sánsánéra seyene arambehriyabé sensíwíq pankeráhowe. Ínégá moq mi sansánéna neníwíq pakeraníe.

¹⁹ Itega iwíáhéq, Ite ahtebia ké úne éq múguwahgu kené ehweh íráhwe. ²⁰ Mó kegá miraoro e ehwéh apubúue íráhwe. Segá itene ménsámehnsá apubúue parabaruera péhe

éhwéh irarensabé ite saiqnaruera ite píribahri aitera ite ahsuehwe iubówe. Segá miraurotaq itega túbáh agéq peh áwé tagahwe. ²¹ Segá mirauronserah ínégá íre miraurauge. Minayabe niyehitanabo? Írakaumo. Minayabe íre niyehitanawire.

Mó kegá seyene arambehriyabé iwíáh iwíáhéra teírataq íné moq múguwahgu aní tahnsanéna teiníe. ²² Segá mahraréra, Ite Íbaru kahnáh múne eme íné moq Íbaru kahnáh múge. Segá mahraréra, Ite Ísara ke úne eme íné moq Ísara aní múge. Segá mahraréra, Ite Ébárahmane animárí múne eme íné moq Ébárahmane ani múge.

²³ Segá mahraréra, Ite Sísá Karáhéne arambehriúna ke úne eme uwoyansa anínká irarinserahnowana néne arambehriga moke sene arambehri kiotaikire. Segá pehgáriq arámbéhríowana ínégá anotahtaq arambehri mira aruqaruruge. Sísane arambehri mirausabé wensabé suwahrieh kegá karábúsiipéq móinta intaowe. Móintera nubiqmaq nubiqmarowana pukorah aruqaruruge. ²⁴ Asiu kegá moberíáh tánáhráq áréti sahtáté áhntetaq 39 tanáhráq nubitowe. ²⁵ Aroma kegá mó tanáhráq mó tanáhrárué apahtáróráq sahtáté nubitowara wáhnaupéqté kegá peh morá tánáhráq ebahnsa tuparuqme nubitowe. Apahtáro tánáhráq íné míarau sipí pitegue wánípipegurairé. Peh morá wéhékáhnkákáq inokáhpeqkákáq wánípipeq mírauge. ²⁶ Mó kehiná suwahpeq mó kehiná suwahperue poku pokunsabé íre wahto ah nogúge. Wánípipeq tupekorahuge. Aebó kegá nubiq suahráhowe. Nánuwahrah Asíú kegá nubiq suahráhowe. Nahnso kegá moq nubiq suahráhowe. Mó ke suwahpeq míótáq abatapi míótáq sóreq wanípípeq míótáq nubiq suahráhowe. Ite néne iyahnabo animárí múne e kegá moq nubiq suahráhowe.

²⁷ Íné áhnte págege arámbéhríurauge. Arambehriuraunsabé mó tanáhráq mó tanáhrárué inokáhpeq íre ahrenarauge. Nirupibiuraire. Wání tahbobóuraire. Áhnte tanáhráq tópah íre narauge. Néne korósi íre awehraq káráinsabé sóiriqka kamah aníátáire. ²⁸ Íre peh morá mina teiú náneqmarínká kamah aníátáire. Sísá tagaríáh kegá wene ehweh kawerue sehgiowapómo iwíáhunka mó wehekáh mó wehekáhnue nirupipeq iwíáh kikirunka nirupipeq umeh agire. ²⁹ Mó anínká, Sísane sánsá suaníe iraritaq nirupipeq págege agire. Mó anínká ahabáritaq nirupipeq umeh agire.

³⁰ Neníwíq árahue pankeranínkono? Íné peh mareqmareq aní míónsábé neníwíq pankerena iwíáh iwíáhéna teiúge. ³¹ Manikámé itene Wahnah Sísane abowáe. Wensabé ahriahri iwíáh iwíáh atanéhe. Wegá tagaríéhtáq peh aiq pútariahnsanuge.

³² Anotah wahnáh aní wenáwíq Árétae. Wegá Támákása suwahpeqte márakóákáq wahnahnuraire. Íné Támákása suwahpeq míarautaq sóntía kené wahnahnka íné saiqnariankeheéna wene sóntía keyábé moke mibeqté kúrí méhpehtaq wahnahnoro aritairé. ³³ Wegá miraurainsabé néne iyahnabo animárinká séhréh aintera sehwerapeqté áwánkúrápéq páhsíkétiipéq íné úsawe náhniáq iwe panantáwe kuri ogesáhue máhpeq núwátówara sega íné íre saiqnariarowe.

12

Porane awanka tagó naneq ehwéhne.

¹ Ínénénsabe iwíáh iwíáhéna teiú éhwéhnká ite íre séhréh aitahráhire. Anetaníbo pehipi teiníe. Ínéniwanka tagaraitaq Manikánka sokigi aníátái ehwéh teiníe. ² Sísá Karáhé tagaritarautate sure sure 14 opéq parabaguraitaq Manikánka íné kiotaikue íópipeq wéhuwa móintáráire. Néne ninonkankakáqpópoq peh morá néne niwankakáqpópoq móintáráirana ínégá íre tagaríógana peh morá Manikánka tagaríéhre. ³ Íópeqté mátábúráq ména néne ninonkankakáqpópoq peh morá neniwapopoq móintáráirana ínégá íre tagaríógana peh morá Manikánka mina tagaríéhre.

⁴ Kaweq iopéqté mátábúráq móintáráirana wehukega íre irareraho ehwéh írátáugana mó ke terieyabe ahqáho aintáráire. ⁵ Néne niwanka tagaraitaq Manikánka sokigi

aníátáinsabé iwíáh íwíáhéna teiúge. Peh amahnága miraunsabé neníwíq íre pankeraníe. Mareqmarerutaq Manikánka séhréh aintéhnsábé íné mareqmareq aní míónsábé iwíáh íwíáhéna teiúge.

⁶ Ínéénsabe iwíáh íwíáhéna pahsúótáq tahirímé múguwahgu aní tahnsa íre míó irino. Peh aiq pútaq ehwéh teiéna puana múguwahgu aní tahnsa íre míanie. Mó kegá néne ehweh írera néne arambehriu sansá tagéra ínénsabe tábúsoqme iwíáhorahowe. Mirairataq aiq kawerinae. Ínéénsabe iwíáh íwíáhéna teiú éhwéhnsábé írera ínénsabe íre tábúsoqme iwíáhorahowe. Minayabe ínénsabe iwíáh íwíáhu ehwéh mó íre teiníe.

Pora mareqmarerútaq Manikánka págege ato ehwéhne.

⁷ Néniwanka tagaraitaq Manikánka áhnte kaweq naneqmarí sokigi aníátáirana tagarauge. Mina tagaraunsabé ínénsabe iwíáh íwíáhéna píribahri agonehoéna sehikaranká pera q áwírana érinserah Manikánka níeri naneq níátáire. Owainawanka eqmaréh ánínká nubírana mina íeri naneq néne ninonkataq kéhre. Íné píribahri aní míéhnehoéna Manikánka náníátáire. ⁸ Íné apahtáro tánáhráq Manikánsabe púrerue mahraréna, Néne Wahnahno, níeri naneq kaqnuo urauge. ⁹ Kaqnuo urauganawe wega ínénsabe, Are mareqmareq aní míéhnaq págege ataníe. Ínéga págegeue séhréh atónká aiq awehra q kanae uraire.

Aiq awehra q kanae urainka nirupipeq eyoyóéna íné mareqmareq aní míónsábé Sísá Karáhéga págege aintéh púana iwíáh íwíáhéna nirupipeq eyoyóire. ¹⁰ Ínéga Sísá Karáhéne arambehri miraunsabé mareqmarerutaq mó kegá ínénsabe abehq éhwéh aintáhtáq íroke sunúq sitaq mó kegá níwíoqnahtaq mó kegá íre kaweraintáhtáq nirupipeq pehwehrue míóge. Íné mareqmarerutaq Manikánka págege aintéhnká wene arambehri págegeue miraorahuge.

Poraga Kórina suwahpeqte ké séhréh ariteyabe irari ehwéhne.

¹¹ Itega miraonka ínéga múguwahgu anínká írarinserahnuge. Itega néne arambehriunsabé íre iwíáh íwíáhonsabé mi ehwéh íraruge. Íné íre anotah aní míónsábé niahtebohge. Iteba péhe éhwéh íwáhnoro kegá íné íre kiotaikowe. Minayabe mi keyábé aneqsabé iwíáh íwíáhoo? ¹² Manikánka eqmaq núwátáirana iteba míarautaq págege arámbéhríéna ótaq sansá itega íre tagariaro sansánurautaq pehwehrue míaraugaq tagarowe. Itega mina tagéq Manikánka íné eqmaq núwátái aní ména wene arambehri tábúsoqme mira aruqaruruge ahtebahrahowe. ¹³ Mó kehiná suwahpeq Sísá tagariáh kegá íné kirabo aintera íné íre kárái naneq níátówana merauge. Iteba míarautaq mi sansá íre miraurauge. Minayabe itega iwíáhéq, Ínéga íre kaweritáráire íwíáhoo? Mira iwíáh kahnaraq mó mina tahnsa íwíáh íre oro.

¹⁴ Téhtaré tánáhráq iteba míaraunsabé íre ineh ineh aítaráuge. Mónkakáq iteba koragéyabe nuwahbehrena mi tanáhráqkákáq moq íre ineh inehinie. Itene ménsámehnsánsabe íre nirutaboíréna peh morá itensabé nirutaboíréna ite séhréh aiteyabe nuwahbehre. Káriq anímárinká sinoibo íre kiraboowara peh morá sinoiboga sene animárí kiraboowe. Íné iteribo tahnsá míónsábé sinoiboga sene animárí kawerue séhréh arítáhnserah mirainie. ¹⁵ Ite séhréh aitanieéna moke matió náneq parabaruhráhuge. Ite séhréh aitanieéna pukorahuge. Itensabé anotahtaq nirutaboíru puaq itega ínénsabe pehgárita q arutaboíraintaho?

¹⁶ Itega mahraréq, Ínéga itene ménsámehnsá ábóra q íre meraire ewe. Mó anínká mahraréna, Ínéga ehnenue péhe éhwéh teiátáitaq aneqpopoq kopípéq meraire ewe. ¹⁷ Árahuraugo? Ínéga iteba eqmatau kegá itene ménsámehnsá íre mero mino. ¹⁸ Táításareq mó Sísá tagariéh ánínseq iteba eqmatautaq Táításaga itene ménsámehnsá íre merai mino. Manikáne Awanka wereq ínéreq peh morá iwíáh aitéh púata peh morá sánsánúya mino.

¹⁹ Itega ínensabe, Kaweq aní móne íwíáhigeheéna mah ehwéh sehiranue teiugo? Írakaumo. Néne iyahnabo anímáríno, peh morá ite séhréh aitanieéna moke mah ehwéh sehiranue teiúge. Manikánka tagaríéhtáq Sísa Karáhéga iwíáh aintéhnserahnue teiena itega wensabé kawerue aiq pútare ateq wene sánsá págegeue sehigigeheéna séhréh aruqaruruge. ²⁰ Ínéga itensabé, Kaweqtaq miáhro aitárauge. Aitáraunsabé iteba senaraq ite ahabábáq animárí míého. Míéhrrataq íné abiahnsa aní úkonehoéq íre kaweróne aintagéhe. Mira íwíáhunsabé nirupipeq iwíáh kikiruge. Tobehwé, mó anínsabé íre kaweq iwíáh atewé, mó anínsabé abiahnsa atewé, peh wewene iwíáh sehgie sansamé, éhruruwe, péhe éhwéh atewé, píribahriwe, momiwíotaq íre tábúsoqme sansánome, iteba senaraq mahna tahnsa sánsá kehnehboq kawerurero.

²¹ Menah áhnte itega mó kené weh ahre abariéq mó ahabábáq sánsánurowe. Mi sansá airaiq sutaune iwíáh íre urowe. Iteba kowéna mina tagahnaraq nirupipeq págege agínana ite míéhrrarabéq Manikánka, Íbisáhno aintahnana niyehitanawire. Mira íwíáhunsabé nirupipeq iwíáh kikiruge.

13

Kórina kegá Sípane sánsá kawerue sehigigeheéna Poraga séhréh arito ehwéhne.

¹ Menah téhtaré tánáhráq iteba suraугe. Mónkakáq ite koragéyabe nuwahbehre. Manikáne ehwehnka mahraréna, Téhranítégábópoq apahránítógábópoq wehukeniné ahabábáqsabe morá éhwéh irarirataq itega mi ehwéh kaweratahráhowe íre. *(Lo 19.15)*

² Menah ahabábáruo kereq ómi itereq teiníboq írátíáhro. Ite anehe koragarautaq teiátáume amahnága móbeq míónsábé mónkakáq teiníe. Mó iteba konaraq ahabábáq ke íre peh áwé taganie. ³ Sísa Karáhéga íné séhréh aintehrámó iwíáhéq iteba konaraq Sísaга séhréh aintéhnká mirainawe taganeheqmóe. Sísa Karáhéga ite kamah aímé mareqmareq sansápo? Írakaumo. Peh págegeue miraire.

⁴ Sega Sísa awankátaq táhparótaq we mi tanáhráq mareqmareq aní míowana Manikánka págege atéh púana we amahnága págegeue mía míaire. Sísaгeq mía míaunsabé mareqmareq aní míógana Manikánka págegeue séhréh aintéhnká wereq oga mía míaéna ehweh teiena págegeue séhréh aitaníe.

⁵ Itega Sísansabé aiq pútare ateq wene sánsá kawerue sehgiowámo. Minayabe kawerue iwíáhue tagahro. Sísa Karáhé itene irupipeq íre míehro? Írakaumo irataq itega wensabé íre tábúsoqme aiq pútare atáhwe. Minawé aiq ahtebaho?

⁶ Ínéwé Sísa Karáhéne arambehri miraéyabe íre túbáh agire éq tagariagehe iwíáhuge.

⁷ Itega íre ahabábárigheéna itensabé púreraita aitaугe. Ínéga kaweq arámbéhríire iwíáhigeheéna itensabé púreraítogo? Írakaumo. Mó kegá, Íné kaweq arámbéhríire iwíáhowamo. Anetaníbo. Peh iteitega kaweq sansánigeheéna itensabé púreraita aitaугe.

⁸ Itega aiq ahtebahme Manikáne aiq pútaq ehwéh íre saiqnariahrahúne. Írakaumo. Mi ehwéhnsábé peh kowe ateq mó keyábé mi ehwéhnsábé aiq pútare atáhro arita aritaúne.

⁹ Ite mareqmareronaraq itewe págegeue míéhrransabé iwíáh iwíáhúne. Ite kaweqtaq méq aiq pútaq sansánigeheéq itensabé púreraita aitaúne. ¹⁰ Iteba konaraq págegeue kamah aiénehoéna amahnága móbeq míótáq mah pagégé éhwéh sehiranue teiúge. Maniká Iteboga wene arambehri mirainkeheéna págege aintéhre. Kamah ario éna íre págege aintéhre. Peh séhréh arito éna págege aintéhre.

Poraga iroro ú ehwehne.

¹¹ Néne iyahnabo anímáríno, iroro. Néne ehweh ireq kaweq sansánoro. Peh morá iwíáhue uwaresa anímárí míáhro. Mirairataq Manikánka itensabé arutaboíréna itene irupipeq ukiq itankéhe. We itereq mía míainkehe.

¹² Iteite we mehweh atéhoró. Mahtaqté Maniká tagaríáh kégá itensabé iroro ewe. ¹³⁻¹⁴ Itene Wahnah Sísa Karáhéga ite séhréh aitéhrana Maniká Íteriboga itensabé arutaboiraitéhrana Manikáne Awanka ómi iteba mía míaire.

Kárétia Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Kárétia we marakó áwíre. Poraga mitaq Sísa éhweh síwáhnoréna mitaq suena mó ke suwahpeq pokúwe. Anehe péhe éhwéh síwáhnoro kegá Kárétia marakó séra mahraréra, Peh Sísansabé aiq pútare ate sansámé íre awehraq kéhre. Mósísiga miraoro ú ehweh moq sehgióro uwana Poraga mi ehwéh irena mi pehe éhwéhnú keyabé anotahtaq abiahsanéna mah pahsi sehiranúwe. Wega sehiranéna, Mósísiga miraoro ú ehwehniká íre séhréh aitahráhire. Peh morá Sísansabé aiq pútare atera wene sánsá sehgiro kegá oga mérapeq awaq mianeherawoe. Minayabe Sísame sánsá ambubu atawéq Manikáne Awanka iwíáh aitéh iwíáh sehgirataq peh kaweq sansánigehe úwe.

Poraga Kárétia marákórápéqté ké siu pahsíe.

¹ Íné Pora eqmaq núwátóya aní múge. Íre wehukega omaq intera eqmaq núwátówe. Írakaumo. Sísa Karáhéreq we iriwe oganúq ato ani, Maniká Iteriboreqka omaq intera eqmaq núwátóye. ² Íné Porane páhsi sáhnsahwe tagahro. Ínéreq moke mahtaqté Sísa tagariáh kéreqka ite Kárétia marákórápéqté Sísa tagariáh kéné páhsi eqmaq suone.

³ Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísa Karáhéreqka ite séhréh aitera itene iru ukiq itagéhe. ⁴ Maniká Iteriboga Sísa Karáhé iwíáh atowana amahnága ahababáq aruqaruro kegá mirao serahniyeho éna ite kaweraitanieéna itene ahababáqsabe putiowe. ⁵ Minayabe Manikánsabe ahriahri iwíáh iwíáh atone. Aiq míre.

Kaweq ehwéhmé peh morá kéhre i ehwéhne.

⁶ Wene animári míageheéna Manikánka omaq itaráirana Sísa Karáhéga séhréh aitaráiraq itega wensabé aiq pútare atarówe. Amahnága mó kené ehweh sehgioneheéq ite omaq itarái aní apubúue áúwáhwe. Miraonsabé áhtenuge. ⁷ Kaweq ehwéhmé peh morá kéhre. Mó ehwéhmé íre aiq pútaq ehwéhne. Mó kegá Sísa Karáhéne ehweh úbíráhbíq ehwehnue iwáhnoruro puaq ite íre tábúsoqme iwíáhurowe.

⁸ Ínéga kaweq ehwéh teiátáutaq aiq pútaq ehwéh iwáhnoruraage. Amahnága inégabópoq íópeqté ánínkábópoq mó ehwéh teiáyataq Manikánka, Iraipéq pokúno aitahnawe aiq kawerinae. ⁹ Aiq teiúge. Mónkakáq teiníe. Mó anínká itega téh írátó ehwéh íre teiasa peh mó ehwéh teinaraq Manikánka, Iraipéq pokúno atahnawe aiq áberanae.

¹⁰ Wehukega inénsabe iwíáh iwíáhigeheéna mah ehwéh teiugo? Írakaumo. Manikánka kaweróne aintankeheéna iraruge. Wehukega inénsabe suwahbankeheéna mah arámbéhríugo? Írakaumo. Wehukega inénsabe suwahbankeheéna arambehriutaq tahirímé Sísa Karáhéne arambehriu aní íre mío irino.

Manikánka Pora eqmaq auwo ehwehne.

¹¹ Néne iyahnabo animárinó, Teiníboq írátíáhro. Ínéga teiú káwéq éhwéhmé wehukenínká íre áhwárraire. ¹² Mó kegá mi ehwéh íre teniátówe. Mó kegá mi sansá íre níwáhnorurowe. Sísa Karáhéga webataq mi sansá sokigi aintaráire.

¹³ Ite íráhmé inéga miraurau sansámé aiq íráhwe. Ite iwíáhóme inéga Sísa íre tagariarautaq Asiu kené sánsánsabé iwíáh iwíáhéna tábúsoqme sehgiuraage. Mi tanáhráq Sísa tagariáh keyabé íre nirutaboiria peh anotahtaq síwíoqnéna moke mi ke subiqme parabaruanie iwíáhuuraage. ¹⁴ Íné nigaqnane sansánsabé iwíáh iwíáhéna nánuwahrah Asíú kéné sánsá kawerue sehgiuraage. Ínéga sehgiuraunka moke néne wehgau kiotaikuraage.

¹⁵ Náinoga iné íre maqintotaq Manikánka omaq intena séhréh aintena néne arambehri mirainkehe aintowe. ¹⁶ Anehe wene kaweq ehwéh nahnsó ke korerinkeheéna Manikánka wenahni Sísa sokigi aníátáire. Sokigi aníátáirana minayabe mó keyabé

íre kasenurauge. ¹⁷ Ínéga Sísa íre tagahwataq mó kegá wene arambehri miraigeheéna Manikánka omaq sitena siqmarowara se Sarúsarama suwahpeq míówe. Anehe Manikánka Sísa sokigi aníátáirana mi kebá íre kiragarauge. Téhwé Árébía marákórápéq kowéna anehe Támákása suwahpeq kouwekurauge.

¹⁸ Apahtáro ópéq parabaguraitaq Píta taganieéna Sarúsarama suwahpeq kiwéna 15 wehekáh weba míarauge. ¹⁹ Mi tanáhráq ínégá mó ke Manikánka eqmaro kewe íre tagarauge. Peh morá Sémísi itene Wahnahne ábákawa tagarauge. ²⁰ Ínéga sehiranue teiúmé aiq pútariahnsanuge. Manikánka tagariéh púana péhe éhwéh íre iraruge.

²¹ Anehe Síria marákórápéqkákáq Sírísia marákórápéqkákáq kowara ²² Súría marákórápéqté Sísa tagariáh kégá ínénku íre tagarowe. ²³ Mó kegá sensabé, Íwíoqnarai anínká amahnága Sísa sánsá sehgire. Sísa tagariáh ké subiqme parabaruanie urai anínká amahnága Sísa éhwéh teri terinire uowara írátówe. ²⁴ Manikánka íné aiq kaweraintáráinsabé sega wensabé iwíáh iwíáh atárówe.

2

Sísa tagariáh kéréq wahnahno kereq Porareq monseráh iwíáhu ehwéhne.

¹ Áhnte opéq 14 opéq parabaguraitaq Sarúsarama suwahpeq mó kirauge. Ínéreq Páhnábásareqka Táitása meqmeta móátaráúye. ² Ínéreq mibeqté Sísa tagariáh kéréq wahnahno kereqka momiwíuraunaraq wahnahno ke sebatáq ehweh teriátáuge. Nahnso ke teri terinurau ehwéh teriátáuge. Manikánka mi iwíáh aintena, Kirerio aintáráirana kireriátáuge. Ínéga áhwára áhwára arámbéhríoneho éna sega néne ehweh iwíáhue tagariageheéna nahnso ke teri terinurau ehwéh teriátáuge.

³ Íné sénítái aní wenáwíq Táitásawe íre Asiu anínéna peh Káríki marákórápéqté ánine. Mibeqté kégá, Táitásane áú amurúruáhro ue íre pagu pagunurowe. ⁴ Mó kegá ahboeraneheéra séra itensabé, Ite moq Sísa tagariona anímári múne éra péhenurowe.

Itega Sísa Karáhéne sansá sehgiráúnayabé Mósisine ehwehnka ite íre saiqnariaraire. Mi ehwéhká ite moq saiqnariankeheéra ahboeréhra kegá ite tagéra Táitásane áú amurúruáhro éra pagu pagunurowe. ⁵ Ite nahnso kegá aiq pútaq sansá kawerue miraigeheéq itega sensabé págegeue ahqáho arítaráúnara sega wene áú íre amurú auwahráhurowe.

⁶ Manikánka wahnah kereq mó kereqsabé peh morá iwíáhi puana mibeqté wahnah keyábé íre áhtenurauge. Mi wahnáh kégá ínégá nahnso ke teri terinurau ehwéh irera o ehwéh íre teniátówe. ⁷ Segá néne ehweh irera iwíáhéra, Manikánka Pítansabé, Asiu ke kaweq ehwéh koreri terinúno atáráinserah wega ínénsabe, Nahnso ke koreri terinúno aintáráire iwíáhurowe. ⁸ Manikánka Píta omaq atena Asiu kebá eqmarena págegeue séhréh atéhnserah wega íné omaq intena nahnso kebá eqmaq nuwena págegeue séhréh aintéhre.

⁹ Manikánka mi arámbéhrírátq intonsabe mibeqté kéné wahnahmarí sensiwíq Pítareh Sémísireh Sónirehga ahtebéra ínereq Páhnábásareq mehweh aítárówe. Sereq itereq morá iwíáhéq, Ínéreq Páhnábásareq nahnso kebá arambehri kéhrara se Asiu kebá arambehri kéhre iwíáhuraune. ¹⁰ Segá peh morá éhwéh teiera, Tabonah keyábé ahrreraq matawéq se nárie sansa síwáhnorotao aítárówe. Íné nárie sansa aiq sokigi aritena mókakeakák mirainie teriátáuge.

Poraga Pítane ahabábq pahsuo ehwehne.

¹¹ Pítaga Ántióka suwahpeq míarairana ehweh atáráuge. Wegá miraurai sansámé íre kaweq sansáne. ¹² Pítaga Ántióka suwahpeq téh suraitaq Sísa tagariáh náhnsó kéreq moráráq táhutahururaire. Sémísiga eqmaq súátái Asíú kégá mitaq surowana Pítaga suro keyábé áhreeéna nahnso kebá moráráq íre táhutahururaire. Suro Asíú kégá mahra iwíáhéra, Nahnso kegá Sísansabé aiq pútare atehrara sene síú amurúruáhro iwíáhurowe. Mira

íwíáhuronsabé abiahnsa atéhoéna Pítaga áhřeéna nahnso kebá mónkakáq moráráq íre táhutahururaire.

¹³ Pítaga mi ahabábáq sánsá miraurainsabé mó Asiu kegá moq mina tahnsa urowe. Sene ahabábáq Páhnábása insoq atárówe. ¹⁴ Sega aiq pútaq ehwéh íre tábúsoqme sehgirowana tagéna ómi míarotaq Pítansabé wene ahabábáqsabe ehweh atáráuge. Ínéga wensabé, Are Asiu anínéwé téh suronaraq Asiu kené sánsá íre sehgira peh nahnso kené sánsá mirarurone. Minayabe amahnága arahinsabé nahnso keyábé, Asiu kené sánsá sehgióro eno urauge.

Sísansabé aiq pútare atéh ánímé Manikánka kaweqtaq miahne atéh éhwéhne.

¹⁵ Iteinoibo Asiu ke miah púara ite maqitónsabe ite moq Asiu ke méq ahabábáq nahnsó ké íre míone. Írakaumo. ¹⁶ Manikánka Mósísine ehweh sehgi áninsábé, Mi ehwéh kawerue sehgiiona puah kaweqtaq miahne atehro? Írakaumo. Ite aiq iahtebónawe peh morá Sísá Karáhénsabe aiq pútare atéh áninsábé, Kaweqtaq miahne atéhre. Minayabe Manikánka, Kaweqtaq miahwe aitankeheéq Sísá Karáhénsabe aiq pútare atone. Mó morá áh íre kéhre. Írakaumo. Peh morá Sísá Karáhénsabe aiq pútare atonayabé Manikánka, Kaweqtaq miahwe aitéhre. Mósísine ehweh sehgi áninká moke mi ehwéh íre sehgiórahire. Írakaumo. Minayabe Manikánka wensabé, Kaweqtaq miahne íre atéhre.

¹⁷ Itega Sísá Karáhénsabe aiq pútare aítárótaq Manikánka, Kaweqtaq miahwe aítaráiraq anehemé nahnso kegá ahabábáronserah Sísá Karáhéga ahabábáq áhwárehro? Írakaumo.

¹⁸ Íné saiqnariéh sánsá súáhnaraq anehe mi sansá mó sehgiónaraqmé ahabábáq ani úkorahuge. ¹⁹ Íné pusa áni tahnsa míógana Mósísine ehweh nka íné íre saiqnariéhre. Íre sehgiórahunka pusa áni tahnsa úkurauge. Manikánka, Oga miahno aintankeheéna pusa áni tahnsa úkurauge.

Sísá Karáhéga oganúq intowe. Awankátaq táhpawe putiotaq íné moq wereq moráráq pukowana ²⁰ oganúq intowana amahnága íné nuwahbeh iwíáh íre mirauge. Írakaumo. Sísá Karáhéga nirupipeq mía míai puana we awahbeh iwíáh sehgiúge. Manikáne ahninkáwágá ínensabe arutaboirena néne ahabábáqsabe pukú púana wensabé aiq pútare atena we awahbeh iwíáh sehgiúge. ²¹ Mósísine ehweh sehgió keyábé, Kaweqtaq miahwe aritéhtáq tahirímé Sísá Karáhé pehipi pukú irino. Manikánka ínensabe arutaboiraítéh púana inehepeq íre súóge.

3

Mósísine sánsánkákáq Sísansabé aiq pútare atona sansánkákáqsábé éhwéhne.

¹ Kárétia marákórápéqté kéó, arahinsabé múguwahgu ke úkuroo? Sísá Karáhé awankátaq táhpawe putio ehwéh pahsuqme teiátáúnaq írátówe. Amahnága péhe éhwéhnsábé aiq pútare atáhnábé itega múguwahgu iwíáhowe. Inseréhga péhe éhwéh teiátóo? ² Peh morá kásé éhwéh teiníboq írátíáhro. Mósísine ehweh sehgiórahire Manikánka Wenawa iteba eqmatairo? Írakaumo. Sísá éhweh ireq minayabe aiq pútare atáronsabé Manikánka Wenawa iteba eqmataire.

³ Téh Manikáne Awanka ite séhréh aítaráiraq kaweq sansánurowe. Amahnága mi sansá sueq, Iteriahriáh kaweqtaq miahrahúne iwíáhoo? Mina tahnsa múguwahgu iwíáhwé arah iwíáhoo? ⁴ Manikánka séhréh aítana sokigi aiátáime amahnága sueq anetaníbo iwíáhoo? Íné iwíáhume ite íre ibitagire. ⁵ Manikánka Wenawa iteba eqmatairana ótaq sansá mirauraire. Mósísine ehweh sehgiórahire Manikánka Wenawa iteba eqmatairo? Írakaumo. Sísá éhweh ireq minayabe aiq pútare atáronsabé Manikánka Wenawa iteba eqmataire.

⁶ Minayabe Manikáne ehweh nka Ébárahma éhweh mahraréna,

Wega Manikánsabe aiq pútare ato púana Manikánka wensabé, Kaweqtaq míahne atowe ire. *(Stat 15.6)*

⁷ Manikánsabe aiq pútare atáh ké Ébárahma kahnáh ké tahnsa úkowe. Minawé iahtebaho?

⁸ Naho Manikánka iwíáhéna, Kaweq ehwéhnsabé aiq pútare atáh náhnsó keyábé, Kaweqtaq míahwe aritanie úwe. Minayabe Manikánka Ébárahmansabé kaweq ehwéh teawuwe. Wene ehwehnka Ébárahmansabé mahraréna,

Arega miraónayabé moke mah marákó marákóipéqté ké kaweraritanie ire.* *(Stat 12.3, 18.18, 22.18)*

⁹ Ébárahmaga Manikánsabe aiq pútare atowana kaweratowe. Mina únserah Manikánsabe aiq pútare atáh ké moke kaweraritéhre.

¹⁰ Ínéga Mósísine ehweh sehgiúnsabé Manikánka aiq kaweraintankéhe íwíáho kewé wega kaweraritanabo? Írakaumo. Wega wene ehwehnka irarinserah mirainkehe. Wene ehwehnka mahraréna,

Mósísine ehweh sehgió ké moke mi ehwéh íre sehgiратаq Manikánka mi ke iraipéq eqmaq suanawire ire. *(Lo 27.26; Jeremaia 11.3)*

¹¹ Manikáne ehwehnka mó mahraréna,

Wensabé aiq pútare atéh ání Manikánka kaweratahnana oga mía míainkehe ire. *(Habakuk 2.4)*

Mi ehwéhká Mósísine ehweh sehgió keyábé aiq sokigi aiuwaq ite pahsuqme írátionawe Manikánka mi ke íre kaweraritéhre. ¹² Mósísine ehweh sehgie sansamé aiq pútare ate sansamé peh morá sánsápo? Írakaumo. Sehgie sansa mó sansáne. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Mósísine ehweh peh moke mi ehwéh sehgió ké kaweqtaq míahrahowe ire. *(Wok Pris 18.5; Nehemia 9.29)*

¹³ Mósísine ehwehnka itereq moke wehukereq mi ehwéh íre sehgiратаqsabé mahrarúwe. Mahraréna, Manikánka ite íre kaweraitanawire ire. Sísa Karáhéga ite séhréh aitanieéna awankátaq táhpagéna mah awíq meyomé Ahbabáq Anine. Mi awíq mewena itene ahbabáqsabe awankátaq táhpawe putawéna ite meirena kaweraitowe. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Awankátaq táhpawe putiéh ánimé Manikánka Ahbabáq Anine áwíratowe ire. *(Lo 21.23)*

¹⁴ Manikánka Ébárahma kaweratowe. Kaweratená wensabé, Nahnso ke kaweraritanie ú ehweh aiq pútaraginkeheéna Sísa Karáhéga itene ahbabáqsabe putiowe. Manikánka, Néniwa wehukeba eqmaranie únsabe amahnága Sísa Karáhénsabe aiq pútare atáh kébá Wenawa eqmaréhre. *(Esekiel 11.9; Jol 2.28-29; Sekaraia 12.10; Eqmaro 2.33)*

Mósísine ehwehnka Manikánka mirainauge ú ehweh íre meruahráhire i ehwéhne.

¹⁵ Néne iyahnabo anímárinó, itene sansánsabé iahreraq itena teinie. Téhranitégá omaq maréhra ehwéhme mó morá ánínká mi ehwéh íre meruahráhire. ¹⁶ Naho Manikánka Ébárahmareq wenanahreqsabé omasa éhwéh irarúwe. Íre ómi wene anahwaréhyabe peh morá ánínsabé irarúwe. Mi anímé Sísa Karáhée.

¹⁷ Teiú éhwéh áwahe íráhro. Ebeq Manikánka Ébárahmansabé omasa éhwéh irarúwana anehe áhnte opéq 430 opéq parabagútaq Mósísine ehweh sehiranúwe. Manikánka Ébárahma teawu ehwéhme Mósísiga sehiranú ehwehnká íre meruahráhire. ¹⁸ Mósísine ehweh sehironka Manikánka kaweraitéhtáq tahirímé wega Ébárahma teawu ehweh abehrúki irino. Manikánka Ébárahmansabé, Néne omasa éhwéh miranauge ú púana Manikánka mi ehwéh aiq miraúwe.

* **3:8:** Manikánka teawu ehwehnsabé Ébárahmaga aiq pútare atena we Sísaane aigaqna úkúwe.

¹⁹ Aiq miraúnsabe Manikánka aneqsabé Mósísi iwíáh atowana wega sehgióro ú ehweh sehiranúo? Wehukega, Ite ahbabáq animári mune iwíáhigeheéna Mósísinabé sehiranúo iwíáh atowe. Ébárahmane anahwa íre tutaq mi ehwéhnká wahnahnaritankeheéna Manikánka Mósísinabé sehiranúo atowe. Manikánka mi ehwéh íópeqté ké teri-uwara sega mibeq mahbeq arito ání teawúwana ómi mó kegá tagageheéna sehiranúwe. ²⁰ Sehiranúo anímé Mósísiéna mibeq mahbeq arito ani míowe. Maniká peh morá ánínéna Ébárahma ehweh teawutaq mibeq mahbeq arito aní íre teawasa peh Ébárahma webataq teawuwe.

Mósísine ehwehnka ite íre saiqnarawéna wahnahnire i ehwéhne.

²¹ Mósísiéna sehgióro ú ehwehnká Manikánka mirainauge ú ehweh kiotaikiro? Írakaumo. Íre kiotaikire. Sehgióro ú ehweh sehgiráúnaga oga mía míaúnaraq tahirímé mi ehwéhnká ite kaweritéh irino. ²² Manikáne ehwehnka mahraréna, Ahbabáqka moke mah kehiná kéhíná saiqnariéhre (Aroma 3.9-19)

Íre. Minayabe Sísa Karáhénsabe aiq pútare atona ke Manikánka kaweraitena Wenawa eqmaraníe ú púana iteba eqmaréhre.

²³ Sísa Karáhénsabe aiq pútare ate tanahráq íre suriotaq Mósísiéna ehwehnka moke wehuke saiqnariowe. Awehraq tanahráq Sísansabé aiq pútare atageheéna mi ehwéhnká naho wehuke saiqnariowe. ²⁴ Sísa Karáhé íre tutaq Mósísiéna ehwehnka wehuke wahnahnúwe. Sísansabé aiq pútare atonayabé Manikánka kaweraitankeheéna Mósísiéna ehwehnka wahnahnúwe. ²⁵ Sísansabé aiq pútare ate tanahráq aiq awehraq kéhnsábé Mósísiéna ehwehnka amahnága ite íre saiqnarawena wahnahnaitéhre.

Sísansabé aiq pútare atonaga Manikáne animári úqitéhre i ehwéhne.

²⁶ Sísa Karáhénsabe aiq pútare atonayabé Manikánka itensabé, Néne animári míáhwe aitéhre. ²⁷ Itega Sísa Karáhénsabe aiq pútare ateq wání meraunaraq itereq wereq morá ání tahnsa úkuraune. ²⁸ Sísa Karáhénsabe aiq pútare ateq wereq mía míaéq peh morá ání tahnsa ké úne. Asiu kereq nahnso kereq arambehriaraq saiqnariáh kéreq arambehriyabé ápeq méyáh kéreq wehreq ahrereq Sísa mía míaéra íre mó ke mó keéra peh morá ké úne. ²⁹ Ite Sísa Karáhé tagariáh ké púaq Ébárahma kahnáh ké úkowana Manikánka Ébárahma teawunserah ite kaweritéhre.

4

Ite Manikáne animári úkúne i ehwéhne.

¹ Wenabo pukíraq káriq anínká wenabone marakó wene ménsámehnsá awaq mena mi tanahráq íre meyháhire. We káriq aní púana peh arambehri aní tahnsa míahnara mó kegá we wahnahnéna wene ménsámehnsánkakaq wahnahnatáhwe. ² We anotah aní úkéna wenaboga omaq atéh tánahráq wewega wahnahninkehe.

³ Ite Sísa íre tagariaraunaraq pehgáriq animári tahnsa méq mina onserahnuraune. Owainawanseq wahnsawarinseqka ite saiqnarawéra wahnahnuruwe. ⁴ Awehraq tanahráq Manikánka wenahni eqmarowana Asiu inínká we maqmarowana Asiu kené sánsánúwe. ⁵ Mósísiéna ehwehnka saiqnario ke sabiruankeheéna Manikáne animári míageheéna tumíowe.

⁶ Amahnága wene animári míona puana Manikánka wenahniné awa itene irupipeq eqmaréhre. Wenawanka iwíáh aitéhraq Manikánsabe, Iteriboe atone. ⁷ Amahnága ite íre arambehriaraq saiqnariáh ké tahnsa méq peh Manikáne animári míone. Ite wene animári míona puana Manikánka moke náina naneq náinkéhe.

Poraga Kárétia keyábé iwíáh kikirú ehwehne.

⁸ Menah ite Maniká íre tagariarotaq owainawanseq wahnsawarinseqka ite saiqnarawéra íre Maniká Iteriboga tahnsanue wahnahnaitárowe. ⁹ Amahnága itega Maniká

tagaríáhwana wega ite tagaríéhre. Tagaríéh púaq aneqsábé owainawanseq wahn-sawarinseqne sánsá sehgieyabe iuwahbehro? Se íre págegeowe. Segá íre séhréh aitaráhowe. Segá ite mó saiqnaríéhboq aneqsábé sene sánsá sehgieyabe iuwahbehro?

¹⁰ Itega mó wehekáh mó tanáhráqsábé iwíáh íwíáhéq awehriowe. Itega mó íónkakaq ópeqkákáq sínaraqsábé sánsánowe. Íre kawerowe. ¹¹ Mi sansánonsabé nirupipeq págege agire. Ínéga séhréh aitó árámbehriwé abehrúkinabo?

¹² Néne iyahnabo animáríno, ínéga Asiu kené sánsánsábé iwíáhunserah iwíáhoró. Asiu kené sánsánsáká íné íre saiqnaríéh púana ite menah míaronserahnue míaraúge. Iteba téh surautaq néne ehweh ireq íre ahqáho aintárówe. ¹³ Mi tanáhráq nuwahreuraunsabé mitaq iteruwahpeq íre kótaikorahu puana kaweq ehwéh téh teiátáuge. Mina ahreraq matiaho? ¹⁴ Ite iuwahrieh nuwáhréuraugaq itega íné íre kaqnúwátówe. Írakaumo. Maniká míéhabeqte íópeqté ánínseq Sísá Karáhéreqka iteba suoyataq tahirí itega se kawerue mehweh arítaró irino. Se kawerue mehweh arítarónserah íné moq mehweh aintárówe.

¹⁵ Mi tanáhráq itega iwíáh íwíáhurowe. Amahnága aneqsábé túbáh agoo? Néne niura awahreuraunsabé irutaboiraiteq itene iura meruqmaqme nienehe urotaq tahirímé níató irino teniátówe. Mina iahreraq itena teiúge. ¹⁶ Amahnága ite aiq pútaq ehwéh teiúnsábé íné itene naruo aní úkugo?

¹⁷ Mó kegá itensabé ehnenehne aitera ite kawerue séhréh aitanéhe íwíáh íre owe. Itega néne ehweh sueq sene ehweh sehgiegeheéra itensabé ehnenehne aítáhowe. ¹⁸ Íné iteba míótáqkákáq íre míótáqkákáq wehukega ite aiq pútaq séhréh aitanéhe íwíáhotaq tahirímé aiq kaweri irino.

¹⁹ Néne iyahnabo animáríno, kía míéh ínínká ani maqmianaitaq érinserah itensabé nirutaboírunka nirupipeq umehirana níerire. Sísá Karáhéga iwíáhinserah itene irupipeq tábúsoqme iwíáhirataq nirupipeq eyoyóinae. ²⁰ Itega miraonsabé nirupipeq áhnte iwíáh kikiruge. Ite mó iwíáhigeheéna amahnága iteba méyabe nuwahbehre.

Maqmio inítéyábé pabeqme ehwéhne.

²¹ Mósísine ehweh sehgieyabe iuwahbeh keo, mi ehwéhmé aiq kawerue iahtebaho?

²² Manikáne sehiranka Ébárahma éhweh teíre. Ébárahmaga wene arambehri iní wenáwíq Égah abariúwana animai maqmarowe. Anehe Manikánka Ébárahma teawena, Arene ahreuré orenínéna animai maqmiankéhe úwe. *(Stat 16.15, 21.2)*

²³ Wegá irarúnka mó opéq mi orénínká animai maqmiowe. Minayabe se abahnináhnah míówana Manikáne ehwehnka aiq teíre.

²⁴ Mi inítéráq pabeqme ehwéhne. Mina maqmíóya inítéwé téhtaré éhwéh tahnsanéna mahraue kéhre. Égahwe ebeqte éhwéh tahnsane. Moke wene animárímé saiqnaríáh ké wóe. ²⁵ Árebía marákórápéqté sáwéh áwíq Sáínáie.* Égahwe mi sawéh tahnsane. Wereq wene animarí saiqnaríáh ké púana we moq mah marákóipéqté Sarúsarama suwahpeq tahnsáne.

²⁶ Mó iní, wene ahreuré íópeqté Sárúsarámáwé iteruwahpeq mire. We iteino wíre. Wene animarí ite íre saiqnaríéh ké úne. ²⁷ Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Orahiníno, arupipeq eyoyóue míahno. Ani íre uwo uwoue maqmiahna iníno, arupipeq eyoyóue iwíáh íwíáhúno. Áúwéh ínímé áhnte animarínseq míankehe. Wenawehqpa mía míai inímé peh táhmaro animarínseq míagehe íre. *(Aisaia 54.1)*

²⁸ Néne iyahnabo animáríno, Manikánka omasa éhwéh teawunka mi korénínká Áhísáhki maqmiowe. Mina inserah Manikánka omasa éhwéh teiátáinka ite wene animarí úkue míone. ²⁹ Mi tanáhráq wenanoga pehipi maqmio animáigá Manikánka irarúnka maqmio animái áwíoqnówe. Mina únsarah amahnága peh sinowaréhga maqmíáh kéga

* **4:25:** Manikánka sehgióro ú ehweh Sáínái sawéhrápéq Mósísi teawuwana sehiranúwe.

ite Manikáne Awanka maqitéh ké íwíoqnahwe. ³⁰ Íwíoqnahnsabé Manikáne ehwehnka mahraréna,

Arambehri inínseq wenahninseq kaqsuo. Mi anínká Ébárahmane ahreuráné ahninkáwáreq monseráhnue sibowáné náneq awaq miehneho. Awaq miehnehboq ebeq piah ahninkáwáreq wenanoreq kaqsuo ire. *(Stat 21.10; Sóni 8.35)*

³¹ Néne iyahnabo animárino, ite Sísá tagariona puaq arambehri inímé ite íre wene animárimúne. Írakaumo. Ite wene ahreuráné animárimúne.

5

Wehukene sánsánká ite saiqnariéhneho i ehwéhne.

¹ Mósísine ehwehnka saiqnariarairaq Sísá Karáhénsabe aiq pútare ataráúnaga ite sabi iuwátáire. Mi ehwéhncá mónkakáq saiqnariéhnehboq peh morá Sísansabé aiq pútare ate sansanoro.

² Íné Poraga teiníboq írátíáhro. Asiu kegá síu amurúrúáhnserah itega itene íu amurúrúáhnaraq Manikánka itensabé, Kawerowe aitankéhe íwíáhoo? Mira íwíáhirataq Sísá Karáhéga miráú arámbéhrigá ite íre séhréh aitahráhire. ³ Mónkakáq teiníboq írátíáhro. Asiu kené síu amurúrúáh sánsá miraonehe íwíáhirataq moke Mósísine ehweh sehgióro aitankéhe. ⁴ Mósísine ehweh sehgióneheqmúne íwíáho keo, mira íwíáhonka Sísá Karáhéga séhréh aitéh sánsá aiq súáhwana wega íre séhréh aitéhre.

⁵ Sísá Karáhénsabe aiq pútare atonayabé Manikáne Awanka séhréh aitéhrana Manikánka, Kaweqtaq mía míaowe aitankéhe. Itega mira íwíáhéq áwénunúne. ⁶ Sísá Karáhéreq mía míaoo kegá síu amurúrúáh sánsánkáq síu íre amurúrúáh sánsánkáq monseráhnire. Mi sansátaré mirairanka íre séhréh aitahráhire. Peh morá Sísansabé aiq pútare ateq mó keyábé irutaboiro sansánká séhréh aitahráhire.

⁷ Menahmé itega aiq pútaq sansá kawerue sehgirowe. Mi sansá súáhro insega teiena pagu pagunurairo? ⁸ Minawé íre Maniká, ite omaq itarái anínká iwíáh aitarái ehwéhne. Mó iwíáhigeheéna aneq ehwéh teinínkono?

⁹ Iteriborehga mah pabéqmé éhwéh iraréra, Páráwahipéq pehgáriq muoráhi naneq maréhrataq mi paráwáh moke muinae ewe.*

¹⁰ Péhe éhwéh irari anínká mó ehwéh teínsabé itene irupipeq iwíáh kikirowe. Mi pehe éhwéhni aní inesebómo. Manikánka we tagéna kamah awinkéhe. Itene Wahnahnka séhréh aitahna puaq péhe éhwéh sueq ínega teiú éhwéh mónkakáq sehgióneheqmóe íwíáhuge.

¹¹ Néne iyahnabo animárino, Manikánka kawerowe aitankéhboq itene íu amurúrúáhro tei teinutaq tahirímé mó kegá íre níwíoqnah irino. Sísá Karáhéga itene ahbabáq kaqsuena ite kaweraitanieéna awankátaq táhpawe putio ehweh tei teinunsabé mó kegá abiahnsa aintera níwíoqnahwe. ¹² Itene íu amurúrúáhro tei teino kegá seyene áwáhnta pirúéhrataq aiq kawerinae.

Mó keyábé irutaboiréq we séhréh atéhoro i ehwéhne.

¹³ Néne iyahnabo animárino, mó naneqka ite íre saiqnariankeheéna Manikánka itensabé, Ínéba sero ue omaq itaráire. Mó naneqka ite íre saiqnariéhnsabé ite iuwahbeh sansá íre kaweq sansá pehipi miraoneheqmúne íwíáhiyehboq peh mó keyábé irutaboiréq we séhréh atéhoro. ¹⁴ Mósísiga sehgióro ú ehweh áwahewé Sísaga aiq mahraréna, Arerensabé iwíáhue arutaboirónanserah mó keyábé moq iwíáhue arutaboiroro. ¹⁵ Póeráhqka tópah nehtaq mó áwáhu poeráhq pawe kaqsúéh serahniyeho. Mirairataq tobehue kobeq séberiyehboq kawerurero.

Manikáne Awanka iwíáh aitéhnserahnoro i ehwéhne.

* **5:9:** Mi pabéqmé éhwéh áwahe mahrarúwe. Mina inserah itene irupipeq pehgáriq íre kaweq iwíáh kahnararaq mótaq anotah ahbabáq úkinae. Ahwa kené pabeqme ehwéhme mahna tahnsa kéhre. Uwaruntútaq pehgáriq irá kekiaráhtáq apubúue anotah irárehre.

¹⁶ Teiníboq írátiáhro. Manikáne Awanka iwiáh aitéh serahnoro. Manikáne Awanka iwiáh aitéh iwiáh sehگیرataq itene irupipeqté áhbábáq iwiáh íre sehگیرoneheqmóe. ¹⁷ Itene irupipeqté áhbábáq iwiáhákáq Manikáne Awanka iwiáh aitéh iwiáhákáq íre monseráh púana tobehinonóye. Minayabe ite iuwahbeh sansá íre miraorahowe. ¹⁸ Manikáne Awanka iwiáh aitéh iwiáh sehگیرataq Mósísine ehwehnka ite íre wahnahnaitahráhire.

Irupipeqté áhbábáq iwiáhgá miraúna sansánsábé éhwéhne.

¹⁹ Itene irupipeqté áhbábáq iwiáhgá mirai sansá tagariáhwe. Mahna tahnsane. Mó aniné ahre weh abariéwé, íre kaweq iwiáhwé, ahbabáq sansamé, ²⁰ péhepehe manikánsábé iwiáh iwiáh atewé, ánéhgiewé, ebehwe, tobehwé, ehwehwé, mó anínsábé aru págege atewé, ménsámehnsánsabe aigará pabekime, abiahnsa atewé, peh morá arerensabé iwiáh iwiáhéwé, sainkéwé, ²¹ mó keyábé íre kaweq iwiáh aritewé, piáh néra múguwahgu agéwé, píribahriwe, ahriahri ehwehwehéwé, irupipeqté áhbábáqká moke mahna tahnsa ahbabáq áhwárehre. Menah teiátáu ehwéh mónkakáq teiníe. Mina tahnsano ke Manikánka wahnah wahnahnirabeq íre kioráhowe.

Manikáne Awanka iwiáh aitéhnsábé éhwéhne.

²² Manikáne Awanka iwiáh aitéh sánsámári teiníe. Mó keyábé arutaboiréwé, aru eyoyówé, aru ukiqme méwé, uwaréqme méwé, séhréh atewé, tábúsoqme ah nogewé, tábúsoqme arámbéhriéwé, ²³ mó ke suwahbeh sansá miraéwé, we awahbeh sansá suena kaweq sansánéwé, minawari moke Manikáne Awanka iwiáh aitéh sánsáne. Sehگیرóro i ehwéhnká mah kaweq sánsá íre ahqáho aitahráhire.

²⁴ Sísá Karáhé tagariáh kégá iwiáhéq Sísá pukú awánkátáq itene irupipeqté áhbábáqsábé iuwahbeh iwiáhwé, igará pabeki iwiáhwé aiq sutaune.

²⁵ Manikáne Awanka oganúq ítarái puáq wega iwiáh aitéhnsábé sehگیرoneheqmúne. ²⁶ Mó ke kiotaikuge éq píribahriiyeho. Mó ke ahbabárarítého. Mó kené ménsámehnsánsabe igará pabekíneho.

6

Iteite we séhréh atéhoró i ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo anímárinó, Sísá tagariéh ánínká ahbabáréna Sísane sánsá suena peh túbáh agínawe íre kawerire. Mi anínká mónkakáq Sísane sánsá kawerue sehگیرinkeheéq ite Manikáne Awane sansá tábúsoqme sehگیرó kégá mi aní pehwehrue séhréh atáhoró. Owainawanka ite moq ahbabáq iwiáh aitehnehboq kawerurero. ² Iteite we séhréh atéhéq aru ukiq atéhoró. Mirairataqmé Sísá Karáhéga sehگیرóro i ehwéh kawerue sehگیرórahowe.

³ Pehgáriq anínká iwiáhéna, Íné anotah aní múge ime wewensabé péhe iwiáhire. ⁴ Ómiga wene wene arambehri tagéra, Aiq kawerugapómo éra iwiáhue tagahro. Arerene arambehriga mó aniné arambehri kiotaikínayabé iwiáh iwiáhiyehboq peh morá arerene arambehriyabé iwiáh iwiáhoró. ⁵ Minayabe arerene arambehri kawerue sehگیرó.

⁶ Manikáne ehweh áwáhnorinana íréh ánínkáwé moke kaweq naneq áwáhnori aní náwino.

Kaweq ayúnkáq íre kaweq ayúnkáqsábé pabeqme ehwéhne.

⁷ Péhe iwiáhiyehboq tábúsoqme iwiáhoró. Manikánsabe anetaníbo iwiáho ke kamah arinawire. Wehukenínká abehq náneq ayú uqmarahnaráq íre kaweq será iyanae. Kaweq naneq ayú uqmarahnaráq kaweq será iyanae. ⁸ Mina inserah arene arupipeqté áhbábáq iwiáh sehگیرinaraq kaweqtapéq íre awaqme iraipéq pokiniewóne. Manikáne Awanka iwiáh atéh iwiáh sehگیرinaraq oga mérapeq awaq miankéhe.

⁹ Kaweq sansánéq arambehri túbáh agiyehboq mi sansá íre susa peh kawerue sehگیرataq Manikánka sainsuahna tanáhráq kagai apéq náinkéhe. ¹⁰ Minayabe séhréh

arite tanahráq kahnaraq ómi kawerarítáthro. Sísá tagaríáh ké anotahta q séhréh ariteq kawerarítáthro.

Poraga Sísá awankátaq táhpagúnsabe iwíáh iwíáh ú ehwehne.

¹¹ Moke mahna parabarúó éhwéhmé ínégá peh ehweh teawúgana mó anínká sehiranéwéhre. Amahnága ínénégá sehirankara mewe mah pahsí sehiranue parabaruaníe. Néne anotah sehirá tagahro. ¹² Síú amurúruáh ké gá peh wehuke suwahbeh sansánsábé iwíáh iwíáhéra íú amurúruáthro aitera pagu pagunowe. Pagu pagunéra peh morá Sísá awankátaq táhparó ehweh teri terinotaq tahirimé mó Asiu kegá síwíoqnah irino. ¹³ Síú amurúruáh ké gá Mósísine ehweh moke íre seh gira peh ákáhta q sehgirowe. Itega íú amurúruáthro e ehwéh seh gírata q sega iwíáh iwíáhigehe. Itene ehweh kawerue sehgiówe éra iwíáh iwíáhigeheéra ite pagu pagunowe.

¹⁴ Ínégá mirauraunsabé íre iwíáh iwíáhéna peh morá Sísaga miraúnsabe iwíáh iwíáhinauge. Sísá awankátaq táhpawe putionka mah marákóipéqté sánsánsábé néne iwíáhipeq aiq sutaugé. We putio tanahráq íné moq pukuraunsabé mah marákóipéqté sánsá sehgieyabe íre nuwahbehre.

¹⁵ Síú amurúruáh sánsánsábé íre iwíáh iwíáhorahi naneq mire. Síú íre amurúruáh sánsánsábé moq monserahnire. Peh Manikáne Awanka wehukeníne arupipeq kawer-atéhra na o aní úkinsabé minawé anotah iwíáh iwíáhorahi naneq mire. ¹⁶ Manikánka mi iwíáh sehgió ké wene animárínsábé arutaboirena siru ukiq sitéhre. Mi ke aiq pútaq Ísara kahnáh móe.

¹⁷ Mó kegá niru págege aintéhoéna ínéwé Sísane arambehriu aní ména wene sánsá sehgiráuge. Mirauraunsabé mó kegá nubi q matowana ninonkataq náonabí kéhre.

¹⁸ Néne iyahnabo animáríno, itene Wahnah Sísá Karáhéga séhréh aitéhre. Ai q míre.

Épésa

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Poraga Épésa suwahpeq mó opéq mó opérue kosíwáhnorúwe. Anehe we Aroma suwahpeq karábúsiipéq míotaq wega mah pahsí sehiranéna Tíkíkúsi awuwana wega Épésa suwahpeq Sísa tagariáh ké mewe móriuwe. Mah pahsí áwahewé Maniká tagariáh ké moke morá íwiáhue peh morá ké tahnsa míagehe teíre. Manikánka wene kaweq sansá sokigi ariuwe teíre. Weh ahre kawerue míageheéna teíre. Anehete éhwéhmé owainawa kiotaikorahúna ehwéh teíre.

Poraga Épésa suwahpeqte ké siu pahsíe.

¹ Épésa suwahpeqte kéó, íné Poraga sehiranu pahsí sáhnsahwe tagahro. Ite Manikáne animárí méq Sísa Karáhéne sansá kawerue sehgiówe. Sísa Karáhé éhweh síwáhnorinkeheéna Manikánka we awahbeh sansánéna omaq intena eqmaq nuwowe. ² Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísa Karáhéreqka ite séhréh aitera iru ukiq itehye.

Manikánka ite Sísa tagariona ke áhnte kaweq naneq náí náini ehwéhne.

³ Itene Wahnah Sísa Karáhéne abowá Manikánsabe iwíáh iwíáh atone. Ite Sísa Karáhéreq mía míáúnayabé Maniká Iteriboga ite págege aitankeheéna moke íópeqté kaweq naneq náí náinire. ⁴ Manikánka mah marákó marákó íre mirarotaq wereq Sísa Karáhéreqne animárí míageheéna omaq itowe. Wega tagehtaq íre ahbabáq ke méq peh kaweqtaq mía míageheéna omaq itowe.

⁵ Mah marákó marákó íre mirarotaq Manikánka itensabé anotahtaq arutaboiréna we awahbeh sansánéna iwíáhue omaq itowe. Wega iwíáhéna, Sísa Karáhéga miraínaga wensabé aiq pútare ataneherao ke néne animárí úkigehe iwíáhúwe. ⁶ Wene arutaboiri ahnínkáwágá miraúnsabe Manikánka anotahtaq séhréh aitena wáh kaweraitowe. Minayabe Manikánsabe, Anotah aní móne ateq wenáwíq pankereq iwíáh iwíáh atone.

⁷ Sísa Karáhéga ite meirena itene ahbabáq kaweraitanieéna putiotaq wene korahq tuwe. Wega miraúnsabe Manikánka anotahtaq arutaboiraitena itene ahbabáq sabi iuena insahwé aitowe. ⁸ Insahwé aitena anotahtaq arutaboiraitena itensabé, Ahtebia ánímárí méq tábúsoqme iwíáhoraho ke míáthro aitowe.

⁹ Sísa Karáhéga miraúnsabe Manikánka naho mirainauge ú iwíáh we awahbeh iwíáh íre teiasa peh amahnága teíre. ¹⁰ Awehraq tanáhráq sínaraq Manikánka moke miraú naneq-marí soruparankéhe. Moke íópeqté náneqkakáq mah marákó marákóípéqté náneqkakáq soruparena Sísa Karáhénsabe, Minawari moke wahnahnúno atankéhe.

¹¹ Manikánka moke wene arambehri pehipi íre miraia ebeqme tábúsoqme iwíáhéna anehe miraire. Miraue tábúsoqme iwíáhéna ite Sísa Karáhéreq méq wene animárí míageheéna Manikánka iwíáhue omaq itowe. ¹² Ite Asiu kegá Sísansabé téh aiq pútare ateq wene sánsá sehgiune. Itega, Maniká téhrehnka inserahni aní ména págege aní míéhre ateq wensabé iwíáh iwíáh atageheéna ite omaq itowe.

¹³ Itega moq aiq pútaq ehwéhmé ite kaweraitahráhi ehwéh írátótaq Sísa Karáhénsabe aiq pútare atárówana Manikánka Wenawa iteba eqmataire. Manikánka, Sísansabé aiq pútare atéhra kebá Néniwa eqmaraníe únsabe wene kaweq animárí míageheéna Wenawa iteba eqmataire. ¹⁴ Manikáne Awanka itereq mía míai puaq Manikánka náinie i naneq náinawire aiq tagarione. Wega kaweraitarái puaq mókake weba mía míaeq moke kaweq naneq meyanehqumúne éq áwénunúne. Áwénunéq wensabé iwíáh iwíáh atone.

Poraga Épésa suwahpeqte keyábé púrerarito ehwéhne.

¹⁵ Ínéga írátiómé itega itene Wahnah Sísansabé aiq pútare ateq Maniká tagariáh keyábé irutaboírowe. Itega irutaboíro ehwéh irena ¹⁶ Manikánsabe kaweróne ata ataéna íre túbáh aguge. Púrerutaq itensabé niahreraq matawéna ite éhweh Maniká Iteribo teawa teawanuge. ¹⁷ Itene Wahnah Sísá Karáhéne Manikánsabe púrerue kaweq iwíáh arito teawúge. Itega Manikáne sansá kawerue ahtebageheéna wensabé, Arene sánsá sokigi ario teawúge. Maniká Iteribo kiotaiki aní ména anotah tehrehnkakákq aní míéhre.

¹⁸ Itega áwénunúna naneqme áhnte kaweq naneqme awaq miageheéna Manikánka ite omaq itowe. Minayabe kawerue tagariageheéna Manikánsabe, Itene irupipeqté iúra tagahro arito teawúge. ¹⁹ Itega Manikáne págege arámbéhrí íre agehgamarahráhuéne. Wensabé aiq pútare atona ke Manikánka anotahta q págege aitena séhréh aita aitaire. Minayabe itega ahtebageheéna púreruge.

²⁰ Sísá Karáhé pukúwana Manikánka we iriwe oganúq atena págege atena íópeq wene ayah púpeq tútuue míahno atonserah ite moq págege aitena séhréh aita aitaire. ²¹ Sísá Karáhéga moke wahnah kereq anotah anímárinseq íópeqté kéné wahnah kereq págege kereq kiotaikire. Wenáwíqka moke mó ke síwíq kiotaikire. Amahnágaákákq mókakeakákq wenáwíqka peh kiotaikinae.

²² Manikánka Sísansabé, Moke wahnahnúno atena moke íné tagariáh ké auráq matawé wahnahnarito atowe. ²³ Moke we tagariona ke Sísá Karáhéne anonka tahnsá míonana we itene iyahqno tahnsa míéhre. Wegá Maniká tagariona ke auráq matawéna wahnahnaitéhre. Wegá moke kéh náneq miraué náiena wahnahnire.

2

Manikánka ite iriwe oganúq itena Sísareq wahnahnoro aito ehwéhne.

¹ Menah itega Manikáne ehweh anterueq ahababáq aruqaruowe. Itene ahababáqka ite subiq sutairaq ite pusa ké tahnsa míarowe. ² Mi tanáhráq itega mah marákóipéqté áhbábáq sánsá sehgieq owainawamariné wahnahne sánsá sehgirowe. Mi ahababáq wáhnáhnká moke Manikáne ehweh anterúáh ké aiq saiqnaríéhre.

³ Menah itega moq Manikáne ehweh anterúáh kégá ahababáro serahnuraune. Itene irupipeqte iuwahbeh iwíáhga aiq saiqnaríéh púaq itega irutaboíro sansánkákákq ite iuwahbeh iwíáhákákq sehgirowe. Mi sansámárrí sehgieq Manikánka ahababáq ke kamah aritahna naneq ite moq meyahráhueraune.

⁴⁻⁵ Itega wene ehweh anterutauna puana itene ahababáqka ite iubiq sutainsabé ite pusa ké tahnsa míaraune. Peh pusa ké tahnsa míaraunaraq Manikánka itensabé anotahta arutaboíraitena kaweraitena oganúq ítáráire. Oganúq ítáráinsabé Sísá Karáhéreq míá míáúne. Manikánka séhréh aitowaq Sísansabé aiq pútare atáráúnayabé ite kaweraitáráire. Peh morá Manikánka arutaboíraitéh sánsánká ite meirena kaweraitáráire.

⁶ Manikánka Sísá Karáhé iriwe oganúq atotaq ite moq wereq iriwe oganúq itena Sísá Karáhéreq íópeq tútuue wahnahnoro aitowe. ⁷ Sísá Karáhéga miraúnsabe Manikánka ite iwíáhéna mi kawéq sánsá miraúwe. Manikánka árahinsabé miraúwo? Wegá ite ómi keyábé anotahta arutaboíraitito sansa pahsuanieéna miraúwe. Mókake mó tanáhráq mó tanáhrárué ahriahri mina aiq ahtebageheéna ite oganúq itena Sísá Karáhéreq íópeq tútuue wahnahnoro aitowe.

⁸ Itega Sísá Karáhénsabe aiq pútare atárónsabé Manikánka ite anotahta arutaboíraitena ite meirena kaweraitáráire. Íre iteitega mirauronka kaweraitáráire. Írakaumo. Manikánka wáh kaweraitáráire. ⁹ Íre iteitega arambehriuronka kaweraitáráire. Minayabe iteíwíq íre pankerahráhowe. Írakaumo. Itega mirauronsabé íre iwíáh iwíáhorahowe. ¹⁰ Sísá Karáhéga miraúnsabe Manikánka ite oganúq itena we awahbeh arámbéhrí miraigeheéna omaq itena mi arámbéhrí kawerarowe.

Sísaga miraúnka ite morá ké tahnsa míone i ehwéhne.

¹¹ Ite íre Asiu ke peh nahnso ke míáhwe. Asiu kegá sene síú amurúruera ite tagéra, Síú íre amurúruáh ké wóe aitárówe. Ite nahnso ke méq Sísa íre tagariaro ke míaro tanáhráqsábé iwíághoro. ¹² Mi tanáhráq itega Sísa Karáhé íre tagariarowe. Asiu kené naruo méq Manikánka mirainauge ú ehweh, wene omasa éhwéh íre írátówe. Itega mah marákóipéqté sánsá sehgieq Maniká Iteribo íre tagariarowe. Mókake Manikánka kaweraitanawire íwíáh íre urowe. ¹³ Ite wáhnaupéqté ké míarotaq Sísa Karáhéga ite kaweraitanieéna putiowana wene korahqka insahwé aitowaq amahnága ite Sísa req mía míaéq íre wáhnaupéqté ké míáhwe.

¹⁴ Menah Asiu kegá nahnso keyábé, Iuwahriehre arítárówara nahnso kegá moq Asiu keyábé, Iuwahriehre arítárówe. Kuri ogirahrue kéhnserah Asiu kereq nahnso kereqne suwahrieh iwíáhga kuri tahnsá ógíráhq kowana Sísa Karáhéga ómi itene ahbabáqsabe pukúnka mi kurí saweyuena iru ukiq itowe. ¹⁵ Sísa miraúnsabe ite morá ké miónana Mósísiga sehgióro ú ehwehneká wehuke íre saiqnariahrahire. Sísa miraúnka Asiu kereq nahnso kereq insahwé aitena itensabé, Ínéreq mía míaéq morá ké míághro aitowe. ¹⁶ Wega itene ahbabáqsabe awankátaq táhpawe pukútaq itene iuwahrieh íwíáh kaqiuwena Asiu kereq nahnso kereq insahwé aitena Manikápa móitowe.

¹⁷ Menah Asiu ke Manikánseq wahtotaq míarowaq ite nahnso ke íre wahtotaq míarowe. Sísa Karáhéga séna insahwé aite ehweh ite nahnso kereq Asiu kereq iru ukire ehweh tei teinuraire. ¹⁸ Sísa Karáhéga nahnso kereq Asiu kereq kaweraitena Manikáne Awa iteba eqmaq áúwátáiraq ite Maniká Iteriboba kowíahrahúne.

Ite Manikáne nah tahnsa múne i ehwéhne.

¹⁹ Minayabe ite nahnso ke íre wáhnaupéqté ké míáhwe. Írakaumo. Ite peh Manikáne animárí méq wenkahnáh míáhwe. ²⁰ Ite Manikánka piéh náh tahnsa míáhwaq ite eqmaq iuwátái kereq Manikáne ehweh iraru kereq nahwiahnsanse tahnsá miónana Sísa Karáhé wahq tahnsa míéhre.

²¹ Abogéh awanká wahqtáq kawerue táhpawe kéhnserah ite Sísa req mía míaonehe. Manikánka piéh náh púana anotah nah kanae. Peh wewene kaweq nahne. ²² Manikánka itereq moke mó we tagariáh kéreq moráráq sorupaitáiraq ite wene kaweq nah míone. Wereq Wenawanseqka mi nahupéq mía míaóye.

3

Poraga Sísa éhweh nahnso ke korériu ehwéhne.

¹ Íné Pora Sísa Karáhéne arambehriu anínéna ite nahnso ke séhréh aitáraunsabé mó kegá karábúsiipéq móintárówe. ² Manikánka ite nahnso ke séhréh aitankeheéna wega ínensabe arutaboiraientena omaq intena, Kosíwáhnorúno aintaráime írátówe. ³ Asiu kereq nahnso kereq morá ké úké ehwehmé nahomé kopíépéq kowe. Menah Manikánka mi ehwéh teniátáirana minayabe métáq mah pahsíépéq pehgáriq ehwéh shiranue aiq teiewóge.

⁴ Sísa Karáhéga Asiu kereq nahnso kereqsabé mirainau arámbéhrí nahomé kopíépéq kowaq itega néne pehgáriq ehwéh kawerue sáhnshírataq íné Poraga Sísa Karáhéga miraú arambehri aiq kawerue ahtebehre íwíáhigehe. ⁵ Naho Manikánka mi kopéqté éhwéh wehuke íre teiasa peh amahnága Manikáne Awanka mi iwíáh aitéhraq Manikánka eqmaro kereq wene ehweh irare kereqka irone.

⁶ Naho kopíépéq ko ehwéhme pahsuqme teiníboq írághro. Amahnága Manikánka íre peh morá Asiu ke kaweraitéhre. Sísa Karáhé éhweh íreq wensabé aiq pútare atona kewé Manikánka moke kaweraitéhre. Moke kaweraitéh púaq Sísansabé aiq pútare atona kewé nahnso kereq Asiu kereq peh morá ké míone. Sísa Karáhéga miraúnsabe Manikánka náinie i naneqmarí ite ómi morábí awaq mianéhe.

⁷ Manikánka ínensabe arutaboiraintena omaq intena, Mah kawéq éhwéh kosíwáhnorúno aintowe. Mi arámbéhrí kawerue mirainkeheéna Manikánka págege aintena séhréh ainta aintaraire. ⁸ Moke Manikáne arambehrio kegá íné kiotaikowana Manikánka ínensabe arutaboiraintena séhréh aintéhre. Íre ínénéga kaweq arámbéhríuraunka Manikánka o arámbéhrí níátáire. Írakaumo. Wewega iwíáhéna ínensabe, Sísá Karáhé éhweh kosíwáhnorúno éna eqmaq núwátáire. Sísawe áhnte matíéh ání míéhрана mina matíéh náneqme íre sáhnshoráhire.

⁹ Manikánka moke ménsámehnsánkakaq wehukeakáq mirarena wega mirainauge ú iwíáh naho íre teiasa peh kopípéq kowe. Peh kopípéq kowana amahnága wehukega wene iwíáh ahtebageheéna kosíwáhnorúno aintáaire. ¹⁰ Naho Manikáne iwíáh peh kopípéq kowara amahnága ite Asiu kereq nahnso kereqka moráráq momiwíue wensabé iwíáh iwíáhúne. Iwíáh iwíáhúnara íopeqté anotah anímárinseq mibeqté wáhnáh kéreqka ite tagéra Manikáne ahtebia iwíáh ahtebéra iwíáh iwíáhigehe.

¹¹ Manikánka naho iwíáhéna, Mókake Sísá Karáhéga miráina arámbéhrígá wensabé aiq pútare atáh kéwé Asiu kereq nahnso kereq peh morá ké míagehe úwe. Amahnága mi arámbéhrí aiq parabarúéhre. ¹² Itene Wahnah Sísá Karáhénsabe aiq pútare ateq wereq mía míaúne. Mía míaúnayabé we Maniká míéhraheqte áh púana Manikánsabe íre áhrea wensabé itene iwíáh teawa teawanúne. ¹³ Amahnága teiúmé ite séhréh aitónsábé mó kegá níwíoqnahnsabé iwíáh kíkíriyeho. Minayabe ireq túbáh agiyehboq ite séhréh aitó púaq Sísane sánsá kawerue sehgióro.

Épésa kegá Sísane sánsá kawerue sehgiheéna Poraga púrerarito ehwéhne.

¹⁴ Manikánka áhnte miraurai naneqsabé iwíáhéna nirehunserarác ména Maniká Iteribonsabé iwíáh iwíáhéna púreruge. ¹⁵ Maniká Iteribowe moke Sísansabé aiq pútare atáh kéné Sibowá míéhre. We mah marákóipéqté kéreq íopeq poko kereqne Iteribo míéhre. Wegá ite moke íwíraitéhre.

¹⁶ Manikámé áhnte kaweq naneq matíéhre. Minayabe ínéga wensabé, Arenawanka ite séhréh aítana págege aítankeheéna púreruge. ¹⁷ Itega Sísá Karáhénsabe aiq pútare atáh púana wega itene irupipeq mía míaire.

Awanká ánúqka marakóipeq íre wahto túrana mi awánká págegeue kéhnserah itega mó keyábé irutaboirirataq Sísane sánsá ambubu atawéq kawerue sehgióro. ¹⁸ Sísá Karáhéga itensabé anotahta arutaboiraitéhre. Wegá íre pehgárita arutaboiraitena peh anotahta arutaboiraitéhre. Iteq moke mó Maniká tagariáh kéreqka minayabe ahtebageheéna itensabé púreruge. ¹⁹ Wegá arutaboiraitéh sánsámé anotah sánsá púaq minayabe itega íre moke ahtebahrahúne. Mi sansánkákáq wene moke mó sansánkákáq ahtebageheéna itensabé púreruge.

²⁰ Manikánka págegeue séhréh aítana áhnte miraorahire. Wegá miraorahinka itega iwíáhue púrerona naneq kiotaikire. ²¹ Sísá Karáhéga miraúnsabe ite we tagariona kegá momiwíéq amahnágaákáq mókakeakáq ahriahri Manikánsabe iwíáh iwíáh ataneheqmúne. Aiq míre.

4

Ite Maniká tagariona ke Sísá Karáhéne anonka tahnsá míone i ehwéhne.

¹ Íné Poraga itene Wahnahne arambehri miraauraunsabé karábúsiipéq móintárowana mahta q míónsábé néne ehweh kawerue íráhro. Manikánka ite omaq itena kawerairáinsabé we awahbeh sansá tábúsoqme sehgióro. ² Píribahri ke míéhboq ahriahri peh uwareasa ké méq pehwehrue míáhro. Wensabé wensabé arutaboiréq we séhréh atéhoró. ³ Manikáne Awanka iru ukiq ítéhnsábé mó iwíáh mó iwíáhiyehboq peh morá iwíáhoró.

⁴ Manikánka omaq itowaq minayabe, Mókake moráráq kaweqtapéq awaq mianéhe iwíáhúne. Mira iwíáhúnayabé ite peh morá ké úkuraune. Manikáne Awame peh morá

áníne. ⁵ Itene Wahnah moq peh morá áníne. Wensabé aiq pútare ate sansa moq peh morá sánsáne. Wenáwírue wání meona sansá peh moráe. ⁶ Manikámé peh morá áníne. We mah kehíná kéhínáné Iteribo ména itetaq moke wahnahnéna ite miónarabeq arambehriéna moke itene irupipeq míéhre.

⁷ Sísá Karáhéga wene arambehriraq ite sainsúéhnserah itega kawerue miraigeheéna wega ite mó aní mó anínue íópeqté náneq náiena págege aitéhre. ⁸ Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Wegá íópeq kiutaq áhnte saiqnarito ke meriqmena móritena wehuke wene arambehriraq sainsuena íópeqté náneq náriena págege arítéhre ire. *(Buk Song 68.18)*

⁹ Íópeq kiu ehweh áwahewé Sísá Karáhéga íre peh íópeq kiuwe sokigi aíre. Írakaumo. Téhwe we marakóipeq tumíowe. ¹⁰ Marakóipeq tumío anínká iriwe ména íópeq kiwéna moke íópeqkákáq mah marákó marákóákáq wahnahninieéna kiuwe.

¹¹ Sísá Karáhéga wene arambehri sainsúéhre. Wegá mó keyábé, Eqmaro kene arambehri miraoro aítana mó keyábé, Manikáne Awanka sokigi arí éhwéh pahsúáh ké míáhro aítana mó keyábé, Nahnsó ke suwahpeq Manikáne ehweh koreri sererino aítana mó keyábé, Íné tagariáh kéráq wahnahné arámbéhríoro aítana mó keyábé, Manikáne ehweh síwáhnoré arámbéhrírátq ítéhre. ¹² Ite Maniká tagariáh kégá Sísá Karáhéne arambehri kawerue miraigehe aitéhre. Sísá Karáhé tagariáh ké págege aítana kaweqtaq mía míaiageheéna wega mi arámbéhríwárítáq wahnah ke sainsúéhre.

¹³ Ite Sísá tagariona ke wene sánsá ahtebéq moraráq kawerue sehgigeheéna wega mi arámbéhríwárítáq wahnah ke sainsúéhre. Sísane arambehriwarítáq wahnah kegá séhréh aitéhrataq moke ite Maniká tagariona ke morá ké méq anonani tahnsa míone. Anonani tahnsa méq wenahni Sísá Karáhéne sansá kawerue ahtebéq tábúsoqme sehgioneheqmúne.

¹⁴ Wene sánsá tábúsoqme sehgíonaraq káriq anínká áhwára áhwára inserahni sansá íre oneheqmúne. Mi tanáhráq múguwahgu sansá íre sehgionehe. Mó kegá péhe éhwéh íwáhnorirataq sensabé íre aiq pútare aritanehe. ¹⁵ Itega péhe éhwéh pehragéq mó keyábé irutaboírég aiq pútaq ehwéh pehwehrue irarero. Áhwára áhwára sansá sueq Sísá Karáhéne sansá tábúsoqme sehgioneheqmúne. We itene iyahqno tahnsa míéhraq ite wene anonka tahnsá míone.

¹⁶ Wehukeníné arupipeqté íwíáhgá wene aigará, ayahnkara, aura mó arámbéhrí mó arámbéhríue sainsúéhnserah Sísaga ite wene arambehriúna ke mó arámbéhrírátq mó arámbéhrírátq saiíúwéhre. Wegá saiíúwéh arámbéhríúnayabé ite wene anonka tahnsánue kaweqtaq míone. Wegá saiíúwéh arámbéhrí tábúsoqme sehgíonaraq we séhréh atéhonehe. Wensabé wensabé irutaboírég iteite we séhréh atéhúnaga ite Sísane anonka kaweqtaq méq anonúkúne.

Ahbabáq kega mirao serahniyehboq kawerurero i ehwéhne.

¹⁷ Itene Wahnahne sánsá págegeue teiníboq írátíáhro. Maniká íre tagariáh náhnsó kégá mirao serahniyeho. Segá peh ahbabáq iwíáhéra ¹⁸ sirupipeq sunkíkírirara íre tábúsoqme iwíáhorahowe. Se múguwahguéra saiyoó puara Manikánka oganúq sitahráhi sansá íre ahtebahwe.

¹⁹ Segá kaweq sansá suera ahbabáq aruqarurowe. Segá íre mirao naneq sansá pehipi miraéra minayabe íre siyehitehre. Segá mirao serahniyehboq kawerurero.

²⁰⁻²¹ Segá mirao sansámé íre Sísá Karáhéne sansáne. Ite Sísane sánsá ahtebarotaq mi ahbabáq sánsá íre ahtebarowe. Itega Sísá Karáhé éhweh ireq kéraneheqmúne íwíáhowaq ínereq mó kereqka wene aiq pútaq sansá íwáhnoruraune. ²² Itene irupipeqté áhbabáq íwíáhgá íre kaweq naneqmarínsabé arutaboírowana menah saiqnariarairaq ahbabáq sansa sehgirowe. Amahnága itene irupipeqté áhbabáq íwíáh súáhro.

²³ Itene irupipeq kaweq iwíáh kankehboq peh kaweq sansánsábé iwíághoro. Manikánka kaweqtaq ména iwíághinserahnoro. ²⁴ Miraéq tábúsoqme iwíáhéq Maniká awahbeh sansá sehgiq kaweqtaq mía míaro.

Abiahnsaninaraq apubúue parabaruo i ehwéhne.

²⁵ Ite Sísá Karáhéne animárí méq peh morá káhnáh míáh púaq péhe éhwéh irariyehboq peh aiq pútaq ehwéh irarero. ²⁶ Mó anínsábé aru págegeue abiahnsanéq ahabábáryehboq apubúue parabarúághro. Abiahnsanónawe ío tupekínaraq abiahnsa peh kehnehboq apubúue parabarúághro. ²⁷ Owainawanka iteba séna ahabábáq íúgi ínehboq abiahnsanirataq apubúue parabarúághro.

²⁸ Menah aebóuro kegá mókake mó aebóiyehboq ápeq meyagéhboq arambehrioro. Tabonah ke nárieq séhréh aritaneheéq arambehrioro.

²⁹ Ahabábáratághri ehwéh irariyehboq peh morá séhréh atághri ehwéh irarero. Séhréh atághri ehwéh irarinaraq íréhra kegá tábúsoqme iwíághera kaweqtaq míagehe. ³⁰ Abehq éhwéh irarirataq Manikáne Awane aru págege agíneho. Manikáne Awanka iteba mía míai puaq ite wene animárí miónana Sísaga tuína tanághráq ite airaiq kaweraitankéhe.

³¹ Teiéna sansámé súághro. Abiahnsame, áyátéwé, taonsahwé, tobeh ehwehmé, éhruru ehwéhme, ahabábáq atewé, moke mi sansámárrí súághro. ³² Mi ahabábáq sánsámárrí sueq mó keyábé irutaboírég we séhréh atéghoro. Sísá Karáhéga miraúnsabe Maniká Iteriboga itene ahabábáqsabe íre iwíághue aghreraq matíéghre. Mína inserah mó anínká are ahabábáratághri mi ahabábáq íre iwíághue aghreraq matiaghno.

5

Wensabé wensabé irutaboírég we séhréh atéghoro i ehwéhne.

¹ Ite Manikáne arutaboírí animárrí miónayabé we awahbeh sansá sehgióro. ² Naho Asiu kegá Maniká titiratówana kaweq kunkúni naneq mire éna kawerowe aritowe. Sega titiratówana Manikánka, Kawerowe aritonserah Sísá Karáhé ite kaweraitanieéna pukúwana Manikánka wensabé, kaweróne atowe. Sísaga pukútaq itensabé anotahtaq arutaboírúnserah itewe moq wensabé wensabé irutaboírég we séhréh atéghoro.

³ Itewe Manikáne animárrí míáh púaq ahabábáq sansa miraome íre ábéghre. Mó aníné weh ahre abariéwé, íre kaweq sansámé, mó aníné ménsámehnsánsabe aighará pabekime pehragahro. Ite Manikáne animárrí míáh púaq minawarínsábé íre ehwehnoro.

⁴ Ehbome, múguwahgu ehwéhme, ogie ehwéhme pehragahro. Minawari íre ábéreh sansáne. Írakaumo. Moke ahabábáq pehragéq peh Manikánsabe kaweróne ateq wensabé iwíáh iwíáh atághro.

⁵ Ménsámehnsánsabe arutaboírí animé owainawansabé titiratéh ání tahnsane. Minayabe ménsámehnsánsabe arutaboíro kewé, mó aníné weh ahre abario kewé, íre kaweq sansá mira aruqaruro kewé Sísá Karáhéreq Maniká Iteriboreqka wahnah wahnahnóyarebeq íre kiorághowe. Minayabe ahtebahro.

Peh téhrehraqte kaweq sansánoro i ehwéhne.

⁶ Manikánka mi sansáno ke íre kamah arinkéhe eme péhe éhwéhnowe. Sene múguwahgu ehwéhnsábé aiq pútare arítéhboq kawerurero. Manikánka mi ahabábáq sánsáno ke, wene ehweh íre sehgiro ke anotahtaq kamah arinkéhe. ⁷ Minayabe mi ahabábáq sánsáno kereq íre míághro. Sene ahabábáq insoqítéhboq sereq íre míághro.

⁸ Menah itewe mi ahabábáro ke tahnsanéq sunkíkírabeq míarowe. Amahnága itene Wahnahne animárrí míáh púaq téhrehraqte míághwe. Ite téhrehraqte míáh púaq sunkíkírabeqte sánsá pehragéq peh morá téhrehraqte káwéq sánsánoro. ⁹ Téhrehraqte sánsá sehgiro kegá kaweq sansánóra tábúsoqme arámbéghríéra aiq pútaq ehwéh irarewe.

¹⁰ Itene Wahnah awahbeh sansá ahtebéq sehgióro.

¹¹ Sunkíkírabeqte áhbábáq sánsáno kereq íre méq peh sene ahbabáq pahsúáhro. Sene ahbabáq sansanká kaweq naneq íre áhwárahahire. ¹² Segá kopípéq miraó sansámé niyehiteh sansá púana minayabe móme íre irarinie.

¹³ Téhrehnka moke sansá áwahe sokigi ainieéna ábóraq marahráhire. ¹⁴ Téhrehnka moke sansá áwahe ábórararuahna puana mó íre kopéq suahráhire. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Sugahna aníno, irigúno. Pusa ké míahrabeqte iriwe míahno. Iriwe míéhrataqmé Sísá Karáhéga téhrehme kaweq sansámé sokigi ainkéhe ire. *(Aisaia 26.19)*

Píah nahnsabé múguwahgu agéra ahbabáq aitahráhi sansáne i ehwéhne.

¹⁵ Itega sehgió sánsá kawerue auráq matíáhro. Múguwahgu kegá onserahniyehboq peh ahtebia ké tahnsanue míáhro. ¹⁶ Mah tanáhráq pehipi sotaikínehboq ahriahri Manikáne arambehri miraoro. Mah tanáhráq íre kaweq tanáhráq púaq kawerue arambehrioro. ¹⁷ Múguwahgu sansániyehboq itene Wahnah awahbeh sansá ahtebéq sehgióro.

¹⁸ Píah nahnsabé múguwahgu iyeho. Ahqáho. Mi sansánká ahbabáq aitahráhire. Manikáne Awanka itene sánsá moke wahnahninkehboq teaweq, Nirupipeq mía míae auráq íntaríaáno teawéro.

¹⁹ Itereq mó Sísá tagaríah kéreq moraráq méq itene Wahnahnsabé iwíah íwíah atanéhboq Sísansabé iwíah íwíah igónkónoro. Moke Púkuipéqté igónkómé momiwíorabeqte igónkómé Manikáne Awanka iwíah aitarái igónkómé wensabé iwíah íwíahoro. Itene irupipeq eyoyóue igonkónéq itene Wahnahnsabé iwíah íwíahoro. ²⁰ Ahriahri Maniká Iteribonsabé moke mó naneqsabé, Kaweróne atááhro. Itene Wahnah Sísá Karáhé áwirue kaweróne atááhro.

Ahrerono, iteruwehqsone ehweh kawerue sehgióro i ehwéhne.

²¹ Itega Sísá Karáhénsabe irutaboírég áhteno puáq morání moránínue Sísá tagaríah kéné ehweh ireq sehgióro. ²² Ahrerono, Sísá itene Wahnahne ehweh kawerue sehgiónserah iteruwehqsone ehweh moq kawerue sehgióro.

²³ Sísá Karáhéga we tagaríah kéréq wahnahninserah awehkawagá wene ahreraq wahnahninkehe. Sísá Karáhéga ite kaweraitéhsabé ite we tagariona ke wene anonka tahnsá úkue míone. ²⁴ Minayabe ite Sísá tagariona kegá wene ehweh kawerue sehgiunanserah ahronká iteruwehqsone ehweh kawerue sehgióro.

Weho, itene ahronsabé irutaboíro i ehwéhne.

²⁵ Sísá Karáhéga ite we tagariona ke arutaboíraitena ite kaweraitanieéna pukúwe. Weho, Sísaga itensabé arutaboírinserah itene ahronsabé moq irutaboíro. ²⁶ Sísaga ite kaweraitanieéna pukúwaq wene kaweq ehwéh írátáúnaga kaweqtaq méq wání mer-aune. Miraunayabé amahnága kaweqtaq míahrahúne. ²⁷ Ite we tagariona ke íre ahbabária peh kaweqtaq mía míageheéna Sísaga ite kaweraitanieéna pukúwe.

²⁸ Wehga wene anonka arutaboíréna kawerue wahnahninserah wene ahreyabé moq arutaboírue wahnahninkehe. Wene ahreyabé arutaboíri wehgá wewensabé moq arutaboírue. ²⁹ Wehukenínká wewene anonkansabé, Nuwahriehre íwíah íre iwíáhíre. Wewene anonkansabé arutaboíréna kawerue wahnahnéna táhutahirire. Ite Sísá tagariona ke wene animarí púana wega ite kawerue wahnahnaitéhre. ³⁰ Ite Sísá Karáhéne anonka tahnsá púana wega wahnahnaitéhre. ³¹ Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Wehga wenanoibone nahtapeq suena wene ahrereq mía míainkehe. Se morá aní tahnsanue míagehe ire. *(Stat 2.24)*

³² Mi ehwéhnká íre peh morá weh ahreyabé irarire. Mi ehwéhnká Sísá Karáhéreq we tagariona kereqsabé moq irarire. ³³ Weho, morá aní tahnsanue míagehe irarinsabé arerene anonkansabé arutaboírú kawerue wahnahnónanserah arene ahreyabé

moq arutaboirúno. Ahrega wenawehqne ehweh kaweruwe irena wensabé iwíáh iwíáhinkehe.

6

Iteinoibone ehweh íráhro i ehwéhne.

¹ Animárino, iteinoibone ehweh íráhro. Itene Wahnahnka sene ehweh íráhro aitéhnsábé mina aiq kaweq sansáne. ²⁻³ Manikánka sehgióro ú ehwehkná mahraréna, Iteinoibonsabé iwíáh iwíáhoró. Mirairataq kaweqtaq méq mah marákórácq ore orení uragéhe ire. (Lo 5.16)

Wega sehgióro ú ehweh irarútaq wega mah omásá éhwéh téh irarúwe.

Itene animárí tábúsoqme síwáhnororo i ehwéhne.

⁴ Sibowáreho, itene animárínsábé áhnte ehwéh aruqaruronka siwahsoreqsirara sega itensabé abiahnsa aitagéhe. Minayabe mi sansá sueq itene animárínká itene Wahnahne sánsá kawerue ahtebagehboq tábúsoqme síwáhnororo.

Itene Wahnahne ehweh kawerue sehgióro i ehwéhne.

⁵ Mó kené arambehriraq saiqnariáh kéó, itene marakóipeqté wáhnáhnárínsábé áhtenécq sene ehweh kawerue sehgióro. Sene arambehriraq taoraho iyehboq Sísa Karáhéne arambehri kawerue miraonserah sene arambehri moq miraoro. ⁶ Íre peh morá sega tagehrataq kawerue arambehrioro. Írakaumo. Segá íre miéhrataqkákácq kawerue arambehrioro. Ite Sísa Karáhéne arambehrio ke púaqaq moke mirao arámbéhri kawerue arambehrioro. Minawé Maniká Iteribo awahbeh sansáne.

⁷ Itene marakóipeqté wáhnáhné arambehri miraotaq íre peh morá sene arambehri miraowe. Mi arámbéhriwé Sísa itene Wahnahne arambehri úkire. ⁸ Minayabe mi arámbéhriirataq iru eyoyóue kawerue arambehrioro. Sísa itene Wahnahnka moke kaweq arámbéhri ke ápeq náinkéhe. Arambehri saiqnariáh kéreq sene arambehriyabé móne méyáh kéreq peh morá iwíáhéna mókake ápeq náinkéhe.

⁹ Arambehriraq wahnahno keo, iteba arambehrio keyábé peh kaweq sansánoro. Anotah ehwéh arítéhboq itene ehweh kawerue sehgirataq itega se pehwehrie arítáhro. Itereq sereqne íópeqté Wáhnáhnká íre mó iwíáh mó iwíáhire. Wega moke wehukeyabé peh morá iwíáhi puqaq minayabe ahrreraq matawécq kawerurero.

Sísa tagariáh kégá owainawamarínseq ebehúne i ehwéhne.

¹⁰ Ínéga parabaruanaú ehwéh íráhro. Itene Wahnahme ayahnsa kira anínéna págegeue mía míaire. Ite moq mina tahnsa míaneheécq wega séhréh aitéhnsábé weba wahtotaq mía míaécq págegeue mía míaoro. ¹¹ Owainawanka ahbabácq aitehnehboq itega kaweqtaq míaneheécq Manikánka náí íq, póriáh, téhnké sokahue míáhro.

¹² Íre wehukereq ebehúne. Írakaumo. Owainawamarínseq sene wahnahmarínseq sunkíkírabeqte wáhnáhnseq áhnte íópeqté áhbábácq kéreq ebehúne. ¹³ Minayabe Manikánka náí íq, póriáh, téhnké sokahue míáhro. Mirairataq owainawamarínká iteba siraq ebehirataq sega ite íre iuboráhowaq peh págegeue méq ebehorahowe. Ebeh parabaruéq págegeue míahrahowe.

Owainawanseq ebehúna naneqsabé pabeqme ehwéhne.

¹⁴ Owainawanseq kawerue ebehoneheécq teiú náneqmarí sokah sokahue míáhro. Aiqaq pútaq ehwéh irareme itene árétí tahnsáne. Kaweqtaq mía míaéwé káhpahraté miraia síótí tahnsane. ¹⁵ Manikáne kaweq ehwéh insahwé aite ehwéh teríémé itene igarápité súú tahnsáne.

¹⁶ Sísansabé aiq pútare atewé itene tehnke tahnsane. Mi tehnké mararaq pentabehrataq owainawane poriaha íre séuqmianae. ¹⁷ Manikánka aiq kaweraitéhmé itene págege ayáhúq tahnsane. Manikáne púkuipéqté éhwéhmé itene poka tahnsane. Mi

ehwéh irarirataq Manikáne Awanka séhréh aitanae. ¹⁸ Manikáne Awanka iwíáh aitahna naneqsabé ahriahri púreroro. Mó naneq mó naneqsabé iwíáhue púreroro. Kawerue púreroneheéq túbáh agiyehboq áwéh panantágínaq tagéq moke Maniká tagariáh keyábé púreroro.

¹⁹ Ínénsabe moq púreraintáhiro. Íné íre áhreia Manikáne kaweq ehwéh peh kawerue pahsuaníboq Manikánsabe, Íné págege ate séhréh ato ue teawéro. ²⁰ Íné Manikáne ehweh koreri terinu aní múge. Teri terinunsabé mó kegá karábúsiipéq móíntáhwe. Kaweq ehwéh págegeue teri teriné sansamé kaweq sansáne. Ínéga íre áhreia peh tábúsoqme mirainíboq púreraintáhiro.

Poraga Manikánsabe mi ke moke kawerarito ú ehwehne.

²¹ Itene iruí iyáhnábó aní wenáwíq Tíkíkúsie. Wega itene Wahnahne arambehri kawerue mira aruqarurire. Wega íné éhweh teinkeheéna iteba eqmaróge. ²² Ínéwé árahue míéhre íwíáhoo? Íné aneq arámbéhríre íwíáhoo? Íné éhweh Tíkíkásaga moke teiena itene irupipeq eyoyó aitankéhe.

²³ Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísa Karáhéreqka itene iru ukiq itehye. Itega kawerue aiq pútare ariteq mó keyábé irutaboirigeheéta séhréh aitehye. ²⁴ Itene Wahnah Sísa Karáhénsabe anotahtaq irutaboiro kewé Manikánka séhréh aitéhre.

Pírípái

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Pírípái suwahpeqme Másérónía marákórápéq kowe. Poraga mibeqté keyábé anotahtaq arutaboirena mah pahsí sehiranúwe. Mah pahsíépéq wega mó naneq mó naneq ehwéh sehiranéna sega Sísane sánsá ambubu atawéq kawerue sehgeheéna mah pahsí sehiranúwe. Sega mótaq mótarue Pora móne nánúwana wega sensabé kawerowe aritowe. Wegá sensabé, Ahriahri iru eyoyóéq iwíáh iwíáhoró úwe.

Poraga Pírípái suwahpeqte ké siu pahsíe.

¹ Pírípái suwahpeqte kéó, íné Porane páhsi sáhnsahwe tagahro. Moke Sísá Karáhéne animárinseq wahnahno kereq séhréh arító kérero, mah pahsí kawerue tagahro. Ínéreq Tímótireqka Sísá Karáhéne arambehriúya anité úye. ² Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísá Karáhéreqka ite séhréh aitera itene iru ukiq itagéhe.

Poraga Pírípái ke púrerarito ehwéhne.

³ Itensabé niahreraq kéhtáq ahriahri Maniká Iteribonsabé kaweróne atena iwíáh iwíáh atóge. ⁴ Itensabé púreraitótáq ahriahri nirupipeq eyoyóirana púreraitóge. ⁵ Ínéga Sísane kaweq ehwéh téh teiátáutaqkákáq amahnágaákáq séhréh aintáhwe. Séhréh aintáh púana itensabé púreraitótáq ahriahri nirupipeq eyoyóirana púreraitóge. ⁶ Íné aiq tagaríomé Maniká Iteriboga itene irupipeq kaweq arámbéhrí áhwáraraire. Mi arámbéhrí íre túbáh agia Sísá Karáhé tuinagake Manikánka parabaruanawire.

⁷ Manikánka Sísane kaweq ehwéh koreri terinúno urairana tábúsoqme koreri terinuraage. Sísane kaweq sansánsabé ehweho kereq moq teri terinuraage. Teri terinuraataqkákáq amahnága karábúsiipéq míótáqkákáq mi arámbéhrí mirainkeheéq itega náni náninéq séhréh aintáhwe. Minayabe itensabé ahriahri nirutaboiritóge. Mira iwíáh aítomé aiq tábúsoqme iwíáhuge. ⁸ Manikánka aiq tagaríéhmé Sísá Karáhéga itensabé arutaboiritena íné mira iwíáh aintéh púana ínéga itensabé moq nirutaboiritóge.

⁹ Itega mó keyábé anotahtaq irutaboiritageheéna itensabé púreraitóge. Irutaboiréq ahtebia ké tábúsoqme iwíáho ke míageheéna itensabé púreraitóge. ¹⁰ Mina tahnsa ké míéhrrataq ite peh kaweq sansá omaq itahráhire. Peh kaweq sansá omaq itahráhinsabé mirairataq Sísá Karáhé tuinagake ite íre ahbabáq ke méq peh kaweqtaq míagehe. ¹¹ Sísá Karáhéga séhréh aitahtaga ite peh kaweq ke míagehe. Ite tagehra kegá Maniká Iteribo áwíq pankerera wensabé iwíáh iwíáh atagéhe.

Pora karábúsiipéq míó ehwehne.

¹² Néne iyahnabo animárinó, mah ehwéh iragéhboq kawerue iratíáhro. Ínéga Sísá Karáhéne arambehri mirauraunsabé saiqnaintera karábúsiipéq íntárówe. Íntáróme sega kaweq ehwéhme íre saiqnariahrahowe. Írakaumo. Segá íné karábúsiipéq íntáronka kaweq ehwéh íre saiqnaruto puana peh págegeue abae agurairaire. ¹³ Minawé moke mahtaqté wáhnáhné sóntía kereq mó kereqka tagaríáhwe. ¹⁴ Íné karábúsiipéq míónsábé kaweq ehwéh abae agurairara áhnte Sísá tagaríáh kegá íráhwe. Íráhwana itene Wahnahnka séhréh aritéhrara sega moq íre áhreia Manikáne ehweh pahsúáhwe.

¹⁵ Táhmaro kegá néne arambehri tagéra, Ite moq anotah animárinó míaneheqmúne iwíáhéra Sísá Karáhé éhweh teri terinowe. Mó kegá peh kawerue iwíáhéra mi ehwéh teri terinowe. ¹⁶ Ínéga Sísá Karáhé éhweh pahsutaunsabé karábúsiipéq móíntárówe. Minawé kaweq kegá tagéra ínénsabe sirutaboiréra Sísá éhweh teri terinowe.

¹⁷ Íre kaweq iwíáho kegá sensíwíq pankeranehe iwíáhéra, Amahnága Pora karábúsiipéq miéhnábé we kamah aweneheéq Sísá éhweh teri terinonehe ewe. ¹⁸ Minayabe abiahn-sanugo? Írakaumo. Nirupipeq eyoyóire. Mó terié ké kaweq iwíáhowara mó terié ké íre kaweq iwíáhowe. Moke sega Sísá Karáhé éhweh teri terinonsabé nirupipeq eyoyóire.

Poraga Sísareq méyabe awahbó ehwehne.

¹⁹ Itega ínensabe púreraintáhnká Sísá Karáhéne Awanka séhréh aintéhrana karábúsiipéqté pugeq nuwagéhe iwíáhuge. Mira iwíáhunka nirupipeq eyoyóire. ²⁰ Mókakeakáq peh eyoyóinae. Wega níatái arámbéhrí kawerue mirainieéna anotah nirútábóiruge. Niye-hitegurégúonehoéna mi arámbéhríyábé kawerue mirainauge. Íné íre áhreia peh ahriahri Sísá Karáhé éhweh teri terinuraunserah amahnágaákáq pahsuqme terieyabe nuwah-behre. Miraonaraq oga míanabu pukinabugapómo néne arambehri tagehra kegá Sísá Karáhénsabe iwíáh iwíáh atagéhe.

²¹ Íné oga míó tánáhráq peh Sísá Karáhéreq mía míainie. Íné pukonaraq weba mía míaonawe anotah kawerinawire. ²² Íné mah marákóipéq oga míáhnaraq mó kaweq arámbéhríéna áhnte ke séhréh aritahráhuge. Minayabe anerininkono? Íre tagaríoge. ²³ Anerininkono iwíáhéna téhtaré iwíáhuge. Niru eyoyói sansámé néne ninonka suena Sísaba pokéyabe nuwahbehre iwíáhuge. Sísaba pokéyabe níranawe ²⁴ peh mahtaq ména ite séhréh aitahráhuge iwíáhuge.

²⁵ Ite séhréh aitahráhuge tagarío púana mahtaq ména ite séhréh aitanauge. Ínéga ite séhréh aitáhnaga ite Sísane sánsá ambubu atíéhra puana itene irupipeq eyoyóinae. ²⁶ Ínéga iteba konaraq íné tagéq Sísá Karáhénsabe iwíáh iwíáh atagéhe.

Itene naruoga íwíoqnah ehwéhne.

²⁷ Anotah ehwéh teiníboq írátíáthro. Sísá Karáhéne kaweq ehwéh tábúsoqme sehgióro. Sehgirataq itega peh morá iwíáhue kaweqtaq mía míaigehe. Kaweqtaq mía míaéq moráénue Sísane sánsá ambubu atawéq wene ehweh teri terinigehe. Mirairataq iteba konaraqpópoq mahtaq míáhnaraqpópoq ite kaweqtaq mía mía ehwéh iraníe. ²⁸ Itene naruoyabé íre áhreoro. Sensabé íre áhreirataq itene naruoga mina tagéra iwíáhéra, Ite pukoneheqmúne. Peh moró Manikánka Pírípái suwahpeqte ké séhréh aritéhnsabé kaweqtaq míaneheqmóe siahtebagehe.

²⁹ Manikánka itensabé, Sísansabé aiq pútare atáthro éna néne arambehri miraoro. Miraéq wenáwíq pankeréhataqmé itensabé suwahrieh kegá íwíoqnagehe ire. ³⁰ Menah ínéga Sísane arambehri mirauraunsabé níwíoqnarowaq tagarowe. Amahnágaákáq Sísane arambehri miraunsabé mó kegá níwíoqnah ehwéh itega íráhwe. Itereq ínéreqka ahbabáq saiqnarueq peh morá arámbéhríúne. Minayabe Sísane ehwehnsabé suwahrieh kegá íwíoqnahwe.

2

Moráénue séhréh atéhoru i ehwéhne.

¹ Itega Sísá Karáhéreq mía míaowana aiq págege aitehro? Wega itensabé arutaboiraitehnsabé itene irupipeq eyoyóiro? Itereq Manikáne Awanseqka moráénoo? Itega mó ke séhréh ariteq sensabé irutaboiroo? ² Kowe irataq moráénoro. Mó keyábé irutaboiraiteq wensabé wensabé arutaboiraitehoro. Peh morá iwíáhue míáthro. Ite mi ehwéh sehgiranka nirupipeq eyoyóinkehe.

³ Itene arambehri mirairataq peh iteitensabé iwíáh iwíáhiyeho. Ite mó ke kiotaikuna ke úne iwíáhiyehboq íre píribahrioro. Írakaumo. Mó kegá ite kiotaikowe iwíáhéq uwaresa ké míáthro. ⁴ Íre peh morá iteitene arambehriyabé auráq matíáthro. Itene iyah nabone náneq moq iwíáhue séhréh arítáthro.

Sísaga, Íné anotah aní múge íre ú púana Manikánka wenáwíq pankero ehwéhne.

⁵ Sísaga Karáhéga iwíáhúnserahnoro. ⁶ Wereq Manikánseq senahnáéra monseráhnuye. Minayabe Sísaga, Íné Nánibo miéhrabeq peh we tahnsá anotah Wahnáh aní míanauge iwíáhuwo? Írakaumo. ⁷ Ite kaweraitanieéna Wenabo miéhrabeq íópeq suena wehukení úkéna arambehri aní tahnsa úkúwe.

⁸ We wehukení úkéna mah marákóípéq míotaq íre píribahri anínéna peh Wenabo awahbeh sansá ahriahri tábúsoqme miraúwe. Miraúnsabe awankátaq táhpague putiowe. ⁹ Minayabe Manikánka Sísaga iriatena wega wahnahnirabeq móatowe. Móatena anotah aní míahno ato puana wenáwíqka moke mó ke síwíq kiotaikire.

¹⁰ Minayabe moke íópeqté kéreq mah marákó marákóípéqté kéreq iraipéqté kéreqka sirehunseraráq méra Sísaga áwíq pankeragéhe. ¹¹ Pankerera, Sísaga Karáhé aiq pútaq anotah Wahnáh míre pahsuqme irarigehe. Irariranka Maniká Iteribo áwíq pankeragéhe.

Kaweqtaq méq eyoyóue arambehrioro i ehwéhne.

¹² Néne iyahnabo anímárinó, iteba míarautaq néne ehwehme kawerue sehgirowe. Amahnága iteba íre miótáqkákáq moq kawerue sehgióro. Oga mía míaonehéq wene ehwehnsabé áhreue iransánéq kawerue sehgióro. ¹³ Itega Maniká awahbeh sansá kawerue ireq tábúsoqme miraigeheéna wega itene irupipeq ména ahriahri séhréh aitéhre. Minayabe wene ehwehnsabé áhreue iransánéq kawerue sehgióro.

¹⁴ Itega arambehriirataq íre síéhruruoro. Íre síéhruruéq peh ahriahri eyoyóue arambehrioro. ¹⁵ Mah marákó marákóípéq áhnte ahbabáq kéreq ahkaragára kereq miáhwe. Itewe se miáhtáq mirao serahniyehboq peh Manikáne kaweq anímári miáthro. Wene kaweq anímári méq ite íre ahbabária peh kaweqtaq mía míaonehéq eyoyóue arambehrioro. Wehyoqka íópeq téhréna ábóraq kéhnserah ahbabáq ke miáhrabeq itene kaweq arámbéhrí ábóraq kéhraq oga mía mía ehwéh teri terinowe. ¹⁶ Minayabe Sísaga Karáhé tunagake néne arambehriyabé kaweróne aintankéhe. Itega oga mía mía ehwéh kawerue pahsúáhnsabé néne arambehri íre abehq úkia peh ábóraq kéh púana iwíáh iwíáhinie.

¹⁷ Itega Sísane sánsá kawerue sehgiégeheéna séhréh aitéráuge. Séhréh aitéráunsabé ahbabáq kega nubiq suaneherabowapómo. Anetaníbo. Itereq iwíáh iwíáhéna nirupipeq eyoyóire. ¹⁸ Ite moq iwíáh iwíáhoró. Ínéreq iwíáh iwíáhéq itene irupipeq eyoyóue iwíáh iwíáhoró.

Poraga Tímóti Pírípái suwahpeq eqmaraníe ú ehwehne.

¹⁹ Itene Wahnah Sísaga iwíáh aintahnana Tímóti mótaq iteba eqmaraníe. Wegá itene arambehri tagéna ínéba kouwekue sereninkéhe. Íráhnaraq nirupipeq eyoyóinae. ²⁰ Tímótiga íné iwíáhúnserahnéna ite kaweqtaq méyabe arutaboíréná, Árahue Pírípái ke séhréh aritanínkono iwíáhire. Mó mina tahnsa iwíáho kewé ínéreq íre miáhwe. ²¹ Segá íre Sísaga Karáhéne arambehri peh seyene arambehriyabé sirutaboiorowe.

²² Sísane kaweq ehwéh teri teri arámbéhríurautaq Tímóti nénahni tahnsanéna séhréh aintaráire. Séhréh aintaráinsabé itega wene sánsá tagaríáhwe. ²³ Minayabe áwénunéna, Mahtaq ínéba aneqpopoq kanabirapómo éna Tímóti iteba eqmaraníe. ²⁴ Ínéga iwíáhume itene Wahnah Manikánka íné séhréh aintahnana ínéga moq iteba mótaq koraganie.

Poraga wehukení wenáwíq Épápóríta Pírípái suwahpeq eqmaraníe ú ehwehne.

²⁵ Épápórítaga íné séhréh aintankehéq itega ínéba eqmaq áúwátówe. Eqmaq áúwátówana we náníbáq tahnsa míarairata moraráq arambehriuraue. Wegá itensabé anotah arútábóiri puana amahnága iteba eqmaraníe iwíáhuge. ²⁶ Wegá itensabé anotah arútábóiréná ite tageyabe awahbehre. We awahreuraire uro ehwéh írátónsabe wene arupipeq iwíáh kikirire.

²⁷ We aiq pútaq awahreéna peh áura pukuraire. Manikánka wensabé arutaboiru-rainsabé we kaweratáaire. We pukuraitaq tahirímé nirupipeq áhnte pagégéurai irino.

Minayabe Manikánka íre peh wensabé arutaboíréná ínénsabe moq arutaboíraintáráire. ²⁸ Itega we tagéq itene irupipeq eyoyóinkeheéna iteba eqmaraníe. Itene irupipeq eyoyóinayabé néne nirupipeq umehime moq eyoyóinae.

²⁹ We itene Wahnahne aní míéhnsabé eyoyóue mehweh atáhro. Mina tahnsa ké síwíq pankereq sensabé iwíáh íwíáhoró. ³⁰ Ite íre wahto míáh púaq íné íre séhréh aintahráhowe. Minayabe itega Épápóritansabé, Koséhréh ato éq ínéba eqmaq áúwátówana wewensabé íre iwíáhire. Írakaumo. Peh íné séhréh aintena Sísa Karáhéne arambehri miraurainsabé áura pukuraire. Minayabe ayahmaq aweq iwíáh íwíáhoró.

3

Sísansabé aiq pútare atáh kéwé kaweq ke wóe i ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo anímárinó, mó ehwéh kéhre. Itene Wahnahnsabé iwíáh íwíáh ateq itene irupipeq eyoyó ke míáhro. Métáq sehiranue teí éhwéh mónkakáq séhréh aitanieéna teiníe. ² Ahbabáq aruqaruro ke, úrinsi iánká tahnsa sánsáno kegá péhe sánsá aitehboq auráq matíáhro. Sega, Ite Asiu kené sánsánéq íú amurúrúáhro ue pagu paguno ke wóe. ³ Manikáne Awanka séhréh aitéhra q itega Manikánsabe iwíáh íwíáh ateq Sísa Karáhé áwíq pankerone. Minayabe ite Manikáne animarí míone. Ite tagarionawe síú amurúrúáh sánsánká wehuke íre séhréh aritahráhire.

⁴ Teiníboq írátíáhro. Wehukega mirao sánsánká kawerarítéhtáq tahirímé ínéga miraurau sánsánká íné aiq kaweraintarái irino. Ínéga miraurau sánsánká áhnte mó kegá mirauró sánsá aiq kiotaikuraire. ⁵ Náinoibo akéq Pénsámíni kahnáh akéq Asiu anité wóye. Náinoga íné maqmarotaq abapeqte apahtáro wéhékáh sótaikútaq níú amurúrúówe. Náinoibo akéqká Íbaru ehwéh Asiu kené ehwehnóyansabé ínéga moq Íbaru kené ehwehnuge. Anonútáutaq Mósísiga sehgióro ú ehwehnsabé Péhrasi kené sánsá kawerue miraurage. ⁶ Manikáne arambehri págegeue mirauge iwíáhéna Sísa tagariáh ké síwíoqnarage. Mósísiga sehgióro ú ehweh íre anterusa peh kawerue sehgiarage. Wehukega néne sánsá iwíáhue tagéra ahbabáq anine íre orahurowe. ⁷ Minayabe ínéga iwíáhuraume, Íné kaweqtaq míóge urauge.

Amahnága Sísa Karáhéne sánsá miraunsabé néne naho kiotaikurai sánsá abehq náneq úkire iwíáhuge. ⁸ Íre peh morá néne naho sánsá abehq náneq úkire. Írakaumo. Moke mó sánsá abehq náneq úkire iwíáhuge. Itene Wahnah Sísa Karáhé tagaríó sánsánká moke mó sánsá kiotaikirana moke mó sánsá abehq náneq úkire. Sísa Karáhéne sánsá sehgiónsabé moke mó sánsá abehq náneq tahnsáne iwíáhéna sutaage. Peh morá Sísa Karáhénsabe nirutaboíréná mó sánsá sutaage. Peh wereq mía míainieéna sutaage. ⁹ Suená amahnága íné Sísa req mía míáeyabe nuwahbehre.

Mósísiga sehgióro ú ehweh sehgiúnká, Kaweqtaq míahne aintahráhiro? Írakaumo. Peh Sísa Karáhénsabe aiq pútare ataráunsabé Manikánka, Kaweqtaq míahne aintaráire. ¹⁰ Sísa Karáhé tagarawéyabe nuwahbehre. Manikánka Sísa iriato púana wega págege aintahráhire. Págege aintahnayabé níre. Íné wene iyahnabo aní míó púara mó kegá Sísa áwíoqnonserah níwíoqnagehe. Sísaga we puké tanahráqsabé iwíáhurainserah íné moq mina tahnsa iwíáhinie. ¹¹ Ínéga iwíáhume mókake íné moq iriintena oga mérapeq móintanawire iwíáhuge.

Poraga, Tauntahu arámbéhrínie ú ehwehne.

¹² Sísa Karáhé tahnsa amahnága íre úkuge. Ahriahri kaweqtaq mía míau aní amahnága íre úkuge. Peh kaweqtaq méyabe nuwahbehre. Sísa Karáhéga omaq intena kaweraintarái puana ínéga págegeue arambehriuge. ¹³ Néne iyahnabo anímárinó, amahnága Sísa tahnsa íre úkuge. Íné peh morá iwíáh kéhre. Menah tanahráqsabé anetaníbo iwíáhéna peh morá mókakeyabé iwíáhue págege arámbéhríuge. ¹⁴ Sísa Karáhéne sánsá kawerue sehgiúnsabé

Manikánka ínénsabe, Kaweróne. Íópeq mahbeq kio. Ínéba mía míaúno aintanawire. Mi tanáhráq nina apéqsábé iwíáhue págege arámbéhríuge.

¹⁵ Tábúsoqme iwíáhoraho keo, itega moq mina tahnsa iwíáhoró. Itega mó iwíáhirataq minayabe Manikánka sokigi aitankéhe. ¹⁶ Itega kaweqtaq mía míauraunanserah mókakeakáq kawerue mía míaoneheqmúne iwíáhoró.

¹⁷ Néne iyahnabo anímáríno, iteba míarautaq néne sánsá tagarowe. Mitaq ínéga mía míauraunserahnue míáthro. Miraurau sansá miraira ke kawerue tagarawéq sene ehweh íráthro. ¹⁸ Sísá Karáhéga itene ahbabáqsabe awankátaq táhpawe pukú ehweh áhnte kegá íre irera peh ahbabáq aruqarurowe. Minayabe sega Sísá Karáhéne naruo úkowe. Mi ehwéh menah teiena amahnágaákáq nirupipeq umehirana mónkakáq teiúge. ¹⁹ Sinonkanka suwahbeh naneq mira aruqaruro puana minawé sene maniká tahnsa úkire. Mah marákóipéqté náneqmarínsábé iwíáh iwíáhéra sene siyehiteh sansánsábé iwíáh iwíáh atáhwe. Mi sansáno kega iraipéq pokoneherawoe. ²⁰ Iteitene irutaboiri matábúwé íópeq kéhraq mitaqté sánsánúne. Mibeqté ite kaweraitéh ání, itene Wahnah Sísá Karáhéga tuinawire. Wegá tuina tanáhráqsábé irutaboiréq áwénunúne. ²¹ Itene mareqmareq pukorahi inónká wene págegeue kagai anonká tahnsa úqitankéhe. Sísá Karáhéga moke wehukeakáq ménsámehnsánkakaq págegeue wahnahnorahi puana wega itene mareqmareq inónká págegeue kagai anonká úqitankéhe.

4

Itega peh morá iwíáhéq iru eyoyóue iahtebahro i ehwéhne.

¹ Néne niruní iyáhnábó anímáríno, itensabé nirutaboiruge. Itega Sísane sánsá kawerue sehgió puana nirupipeq iwíáh iwíáhue eyoyóire. Néne niruní iyáhnábó anímáríno, mókakeakáq kawerue sehgióro.

² Íyúóriareq Síntíkireq korenitéo, néne ehweh íráhtao. Itene Wahnah peh morá ání mire. Minayabe uwaresa ínité méta peh morá iwíáhotao. ³ Néne weho, mi ínité kawerue séhréh arito. Segá íné séhréh aintáróye. Sísane kaweq ehwéh teri terinurautaq sereq Kéménareq ínéreq arambehrio kereqka séhréh aintárówe. Oga mía míaoneherao kené síwíq kéh púkúipéq Manikánka sensíwíq aiq sehiranaréhre.

Iwíáh kikiriyehboq Manikánsabe teawéro i ehwéhne.

⁴ Ahriahri itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh ateq itene irupipeq eyoyóo ke míáthro. Mónkakáq teiníboq írátíáthro. Itene irupipeq eyoyóo ke míáthro. ⁵ Ómiga tagagehboq uwaresa anímárí mía míaoro. Itene Wahnah tuina tanáhráqmé peh áhníbóránire. ⁶ Itene irupipeq iwíáh kikiriyehboq moke aru págegeorahi naneqsabé Maniká teawéro. Wensabé iwíáh iwíáh ateq ite iwíáho naneqsabé teawéro. ⁷ Mirairataq Manikánka itene iru ukiq itankéhe. Iru ukiqite sansa áwahewé íre iahtebahrahúne. Manikánka itene iru ukiq itahnaga ite Sísá Karáhéreq mía míaúnana itene irupipeq íre iwíáh kikirúne. Írakaumo. Peh iru ukiréhraq míone.

Peh kaweq naneqsabé iwíáhoró i ehwehne.

⁸ Néne iyahnabo anímáríno, mó ehwéh kéhre. Teina kawéq náneqmarínsábé iwíáhoró. Aiq pútaq ehwéhme, séhréh arite sansámé, kaweqtaq mía míaome, tabasíwe mía míaome, kaweq naneqmarínsábéwé, kiotaiki sansámé, uwaréqme, mía míaome, minawarínsabé iwíáhoró. ⁹ Íwáhnoruraugaq írátó ehwéh sehgióro. Ínéga miraurau serahnoro. Mirairataq Manikánka iteba mía míaéna itene iru ukiq itankéhe.

Poraga Pírípái kegá we náwa náwanunsabé iwíáh iwíáh ú ehwehne.

¹⁰ Itene Wahnahne arambehri mirainkeheéq mónkakáq níátówe. Minayabe nirupipeq eyoyóue itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh atóge. Menah moq itega ínénsabe irutaboirainteq peh mi tanáhráq íre nieráhurowe. ¹¹ Íne tabonah aní míónsabé mi ehwéh irarugo? Írakaumo. Íné tabonah aní míarautaqkákáq nirupipeq íre umehire. Ahriahri niru eyoyóire.

¹² Íné tabonah aní míarautaqkákáq áhnte káráitaqkákáq monseráhnue niru pehwehrue eyoyóire. Niyahbankiréh sánsánkákáq nirupibi sansankákáq tagaríóge. Áhnte kéh tánáhráqkákáq tabonah tanáhráqkákáq tagaríóge. Moke mi tanáhráq monseráhnue niru pehwehribeq eyoyóire. Minayabe niahtebarauge. ¹³ Sísaga págege aintahráhire. Peh wewega págege aintéhnká ínégá moke miraorahuge.

¹⁴ Íre kaweq sunúq káráitaq itega íné séhréh aintaronsabé kawerurowe. ¹⁵ Másérónía suwahpeq suena Sísane kaweq ehwéh téh teri terinurautaq itega náni náninurowe. Ite Pírípái suwahpeqte kégá tagaríáhmé mó Sísá tagaríáh kégá íre náníátówe. Írakaumo. Peh itebataq náni náninurowe. ¹⁶ Íné Tésárónáika suwahpeq ména tabonah aní míarautaq itega séhréh ainteq mótaq mótarue náni náninurowe.

¹⁷ Íre peh íné náni náninuro naneqsabé nirutaboiruge. Írakaumo. Peh morá itega náni náninuronsabé kagai apéq mókake meyagéhe. Minayabe iwíáhume nuwahbehre. ¹⁸ Épápóritaga itega eqmato naneq níátáinsabé amahnága áhnte matíóge. Itega Manikánsabe iruí púaq áhnte náníátówe. Minawé Maniká awahbeh sansáne. Itega mirauronsabé wega kawerowe aitéhre.

¹⁹ Sísá Karáhé áhnte matíéh aní mía míaire. Minayabe Maniká Nániboga ite íre kéh náneq moke náinkéhe. ²⁰ Maniká Iteribonsabé ahriahri iwíáh iwíáh atanéhe. Aiq míre.

Poraga Pírípái keyábé iroro arito ehwehne.

²¹ Ínéga moke mibeqté Sísá Karáhé tagaríáh keyábé iroro uge. Moke ínereq mahtaqté Manikáne animárínká moq itensabé iroro ewe. ²² Mahtaq anotah wahnáh aní Sísáhrine nahtapeq méra wene arambehri mirao kereqka íné pagunera itensabé iroro terio ewe. Ómi mahtaqté Sísá tagaríáh kégá itensabé iroro ewe.

²³ Itene Wahnah Sísá Karáhéga itensabé arutaboiréna itene irupipeq mía míaéna séhréh aitéhre.

Kórósia **Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.**

Kórósia suwahpeqme Esia marákórápéq kowe. Mó kegá Kórósia suwahpeqte ké Sísá éhweh teriuwara mibeqté kegá Sísansabé aiq pútare atówe. Anehe mó kegá péhe éhwéh síwáhnoruwana Poraga mina irena mah pahsípéq ahqáho aritena aiq pútaq ehwéh síwáhnorúwe. Wega mahraue síwáhnoréna, Sísá Karáhéga moke kéh náneq mirarena webataq ite kaweraitena ite kiotaiki Wahnáh míá míaire. Minayabe wene aiq pútaq sansá ambubu atawéq tábúsoqme sehgióro éna Poraga mah pahsí sehiranúwe.

Poraga Kórósia suwahpeqte ké siu pahsíe.

¹ Kórósia suwahpeqte kéó, íné Porane páhsi sáhnsahwe tagahro. Sísá Karáhé éhweh kosíwáhnorinkeheéna Manikánka omaq intena eqmaq núwátáire. Ínéreq Tímótireqka Sísá Karáhéne arambehriúya anité úye. ² Itewe Sísá Karáhéne sansá kawerue ambubu atíáhwe. Maniká Iteriboga ite séhréh aitena iru ukiq itankéhe.

Kórósia kegá Sísansabé aiq pútare atera kéro ehwehne.

³ Maniká we Sísá Karáhé itene Wahnahne abowáe. Itensabé púreraitoyataq Manikánsabe kaweróne ateta ahriahri iwíáh iwíáh atoye. ⁴ Sísá Karáhéne sansá aiq kawerue ahtebéq tábúsoqme sehgieq ómi Manikáne animárínsabé irutaboirowe. Minayabe ireta itensabé púreraitoyataq Manikánsabe kaweróne ateta ahriahri iwíáh iwíáh atoye.

⁵ Ai q pútaq ehwéh mé kaweq ehwéh téh írótaq íópeq oga mérapeq awaq mianeheqmúne iwíáhéq irutaboirowe. Irutaboionsabé itega Sísane sánsá miraéq we tagariáh keyábé irutaboirowe. ⁶ Manikánka séhréh aitahráhi ehwéh írátótaq aiq pútare atera ahtebarowe. Minayabe mi tanáhráq Manikánka kaweraitaráire. Sísá tagariáh kegá mah kehiná kéhiná mah kawéq éhwéh teri terinowana Manikánka írah ké moq kawerarítéhre.

⁷ Mi kawéq éhwéh mé ite Kórósia ke íwáhnorurai anímé Épárási Sísá Karáhéne arambehri aní ména itereq arambehrire. Arambehriraq wensabé irutaboírúne. Iteba íre pokorahúyansabé Épárásiga Sísá Karáhéne sansá kawerue íwáhnoruraire. ⁸ Wega teiena, Manikáne Awanka séhréh aitarái puag itega mó keyábé áhnte irútábóírowe uraire.

⁹ Wega teiátáitaqkákáq menahnkákáq amahnágaákáq itensabé púreraitaráúye. Ite íre túbáh agia peh ahriahri púreraitaráúye. Manikáne Awanka awahbeh iwíáh wene sánsá iahtebageheéta púreraitoye. ¹⁰ Manikáne Awanka mirainaraq ite ahtebia ké tábúsoqme írah ké míagehe. Minayabe wega mirainkeheéta itensabé púreraitoye. Iahtebehrataq Maniká awahbeh sansá miraéq kaweqtaq míá míaorahowe. Itega áhnte kawéq arámbéhri miraorahéq Maniká tábúsoqme tagariagehe.

¹¹ Íre kaweq sunúq sínaraq ite uwaresa anímári tabasíwe míageheéna Maniká págege aní púana wega ite págege aitéhre. Wega ite séhréh aitena págege aitankeheéta itensabé púreraitoye. ¹² Ite págege anímári méq itene irupipeq eyoyóue Maniká Iteribonsabé kaweróne atáhro. Manikánka wahnahnirabeq téhrehrebeqme áhnte kawéq náneq kéhre. Mókake ite wene animári mibeq méq mi kawéq náneq meyageheéna Manikánka aiq kaweraitaráire.

¹³ Sunkíkírirabeq owainawanka saiqnariarairabeqte Manikánka ite meiqmena wene arunáwi áhnínkáwágá wahnahnirabeq móítaráire. ¹⁴ Sísaga miraúnsabe Manikánka itene ahabábq kaqiuwena insahwé aitéhre.

Poraga Sísá Karáhé éhweh pahqsuo ehwéhne.

15 Wehukega Maniká íre tagahrahúne. Sísa Karáhéwé Maniká tahnsa aní miéhre. Téhwe Sísa Karáhé ména moke miraro naneqmarí kiotaikéna wahnahnire. 16 Wega moke íópeqté náneqkakákáq mah marákóipéqté náneqmarínkákáq mirarowe. Moke ábóraq kék náneqmarínkákáq kopípéq kék náneqmarínkákáq mirarowe. Wega moke íópeqté kéné wahnahmarínkákáq moke anotah wahnáh ánimárinákákáq moke págege naneqkakákáq omaq sitowe. Wenahninká moke kék náneqmarínkákáq wahnahninkeheéna Manikánka, Miraúno atowana mirarowe.

17 Moke miraro naneqmarínkákáq íre kotaq Sísa Karáhé míowe. We íre miéhtáq tahirímé moke kék náneqmarínkákáq apubúue taqnobagi irino. 18 Sísa tagariona ke moráénue wene anonka tahnsá míonana wega wahnahnaitena itene iyahqno tahnsa miéhre. Sísa Karáhé mía míainsabé moke ite we tagariona ke oga mía míaorahúne. Sísa pukéna we ebeq oganúkú púaq anehe ite moq oganúkoneheqmúne. Oganúkúnsabe moke ite kiotaqme ména wahnah wahnahnire.

19 Manikánka iwíáhúnka abowá mía míainserah wenahni moq mía míaire. 20 Wenahninká miraúnsabe Manikánka, Íné moke kék náneqkakákáq kaweraritanauge íwíáhúwe. Sísa awankátaq táhpague pukútaq wene korahq tunsabe Manikánka itene iru ukiq itéhre. Iru ukiq itena moke mah marákóipéqté náneqkakákáq íópeqté náneqkakákáq kaweraraníe íwíáhúwe.

21 Menah ite Manikáne naruo ánimári méq wensabé iuwahriehre íwíáhéq ahbabáq iwíáhue ahbabáq aruqarururowe. 22 Sísa itene ahbabáqsabe awankátaq pukúnsabe Manikánka amahnága ite insahwé aítaráire. Wega ite íre ehweh aitanieéna insahwé aítaráire. Ite íre ahbabária peh weba kaweqtaq mía míaigeheéna insahwé aítaráire.

23 Sísa kaweq ehwéh teri terininkeheéna íné Pora eqmaq núwátáire. Mah kawéq éhwéhmé mah kehiná kéhíná teri terinúne. Mah ehwéhmé ambubu atawéq sehgióro. Kaweq nahnká íre míu míuia peh págegeue kagainserah mó ehwéhnsabé itene irupipeq iwíáh kikiriyehboq Sísa éhweh ambubu atíáhro. Mah kawéq éhwéh írátótaq itega, Oga mía míaonehe íwíáhowe.

Poraga Kórósia ke séhréh arito ehwehne.

24 Ite séhréh aítaráunsabé níwíoqnahwe. Minayabe nirupipeq íre umehia peh eyoyóire. Sísa tagaríáh ké áhnte úkéq kaweqtaq míageheéna arambehriunsabé níwíoqnahwe. Ite Sísa tagariona ke moráénéq wene anonka tahnsá míone. Wene anonka tahnsá míonayabé wehukega níwíoqnahtaq Sísa Karáhé moq áwíoqnahwe. 25 Ite kaweqtaq míageheéna Manikánka, Sísa tagaríáh ké séhréh arito aintaráire. Aintaráirana arambehriéna Manikáne ehweh moke pahsuqme teri terinuge.

26 Naho naho Manikánka wene epéqté éhwéh íre teriasa peh amahnága wene animári teíre. 27 We awahbeh sansánéna naho íre teriasa éhwéh amahnága ite nahnso kereq itereq teíre. Mi epéqté éhwéhmé mahraréna, Sísa Karáhé itene irupipeq míéhra moke Manikánka wahnahnirabeq áhnte kawéq náneq kéhrabeq seneherawoe íre. Mi ehwéhmé anotah kawéq éhwéhnká ite ómi kehiná séhréh aítaráhi ehwéhne.

28 Moke mah kehiná kéhínánká irageheéna we éhweh ómi teri terinuge. Ómi íráh kégá Sísa Karáhéne sansá ahtebéra kawerue miraigeheéna tábúsoqme síwáhnoréna kawerue miraoro éna pagu pagunuge. 29 Ínéga kawerue mirainkeheéna Manikánka anotahtaq págege aintéhre. Págege aintéhnká áhntetaq arambehri aruqarururowe.

2

Manikánsabe aiq pútare ateq péhe éhwéh saiqnaruanéhe i ehwéhne

1 Itereq Áráórísia suwahpeqte kéreq mó Sísa tagaríáh kéreqka néne niuranabiahtapeq íre tagarowe. Itega Sísa sansá ahtebéq kawerue miraigeheéna áhntetaq arambehriuge.

Minawé íráhro. ² Manikánka itene irupipeq kaweq iwíáh aitankeheéna arambehriuge. Mó kereq iteitereqsabé wensabé wensabé irutaboirigeheéna ite aiq pútaq ehwéh kawerue ahtebageheéna arambehriuge. Manikánka naho íre teiasa peh amahnága teí éhwéhmé Sisa Karáhé éhwehne. Minayabeákáq Sísaga miraorahi sansánkákáqsabé ahtebageheéna teiúge.

³ Késiipéq kaweq mensáméhnsá kopípéq kéhnserah Manikáne ahtebia sánsámé Sísaba kéhre. ⁴ Mó kegá péhe éhwéh kawerue teiraq aiq pútare arítéhoéna teiúge. ⁵ Ínéga iteba íre mía míaugana peh néne iwíáh iteba kagaire. Sisa Karáhéne sansá ambubu atawéq moráráq kawerue miraonsabé irena nirupipeq eyoyóire.

Sísareq mía míaeq oga mérapeq awaqme ehwehne.

⁶ Itega Sisa Karáhénsabe aiq pútare ateq we itene Wahnah mía míai puag we kéraneheqmúne íwíáhurowe. Itega mira íwíáhuronserahnoro. Ahriahri wereq mía míao. ⁷ Íwáhnoruro sansá kawerue iahtebahro. Anotah awánkánká áhnte anúq kéna págegeue kagainserah itega Sisa kawerue tagariagehboq weba mía míao. Págege marákóráq piéhra nahnká íre míu míuia peh kaweqtaq kagainserah mi sansá ambubu atawéq mira aruqaruroro. Mira aruqarurirataq Manikánsabe iwíáh íwíáhoru.

⁸ Péhe éhwéhnsábé aiq pútare arítéhboq kawerue iwíáhue tagaríáhro. Íre Sisa Karáhéne sansá peh wehukene iwíáh ehwehmé, abehq éhwéhmé, itene igaqnaréhne sansánsábé éhwéhmé, owainawamaríné sánsánsábé éhwéhmé teírataq mi ehwéhnsábé aiq pútare arítého.

⁹ Sisa Karáhéwé wehukení úkéna Maniká Wenabo tahnsanéna abowágá inserah moke miraorahire. ¹⁰ Ite wereq mía míaua puag kaweqtaq míahrahéq oga mía míauéne. Wega moke mó wahnáhmáí kiotaigme wahnahnire.

¹¹ Itega Sisa tagaríáh púaq Manikáne aiq pútaq sansá miraorahowe. Íre itene inonka amurúruyabe peh itene irupipeqté áhbábáqkákáq abehq íwíáhákáq sueq kaweq sansá miraorahowe. ¹² Ite Sísaba mía míaeq wání merowe. Itega weba mía míaconsabé sega Sisa maisatotaq ite moq maisatowe. Manikánka Sisa iriwe oganúq atonsabe aiq pútare atarónsabé Manikánka ite moq iriwe oganúq ítáráire.

¹³ Manikáne ehweh íre írátótaq ahabábáqka ite saiqnariaraire. Saiqnariarairaq peh ahabábáq aruqarururonsabé ite pusa ké tahnsa míarowe. Ite Sísaba mía míauñayabé Manikánka itene ahabábáqsabe moke insahwé aitena oganúq ítáráire.

¹⁴ Wega sehgióro ú sansa itega íre sehgiráunayabé itene ahabábáq áhnte káráire. Manikánka mina sehgióro ú sansa Sisa pukú awánkátáq táhparó púana mi sansá parabaruowe. ¹⁵ Mitaq Manikánka moke owainawamarínseq sene wahnahmarínseq kiotaigme ména se saiqnaruowe. Saiqnéna anotah wahnáh ánínká karábúsipéq mórítéhra ke sabironserahnue sabirúwe. Sabirúwara we míorabeq se abehq náneq tahnsá úkuwara ómiga tagowe.

Itega Sísareq pukowanana sehgióro ú ehwehnká íre séhréh aitahráhire i ehwéhne.

¹⁶ Minayabe itega táhutahuqkákáq wánínkakaq íre awehrionsabé mó kegá ehweh aitého. Ábáhré tanahráqmé, ío serariéh tánáhráqmé, ahrena ahrena wehekáhmé sega miraoro ira sansá íre mirairataqmé ehweh aitého. ¹⁷ Minawé peh mókake sína naneqsabé peh mánkánah tahnsá míre. Sisa Karahéwé aiq pútaq aní míéh púaq tagagehe.

¹⁸ Mó kegá itensabé, Peh morá awehrio kewé íopeqté keyábé iwíáh íwíáh arítáh kéwé sensiwanka áhntetaq tagah kewé mó ke kiotaikowe teigéhe. Sega mi ehwéh aitéhransabé íre iwíáhoru. Mi ehwéhmé peh wehukeníné ehweh puag íre aiq pútare arítáhro. Mi ehwéh irare kegá seyega iwíáhéra ite ahtebia ké úne éra píribahriowe.

¹⁹ Sewe Sísane sánsá íre ambubu atíáhwe. Sisa tagariona kewé wene anonka tahnsá miónana wega wahnahnaitena itene iyahqno tahnsa míéhre. Itene inonka onkakaq

onunkakaq kék púana itene inonka págegeue kéhre. Minayabe Manikánka séhréh aitéhraq ite Sísá tagariona ke wene anonka tahnsá méq anonúkúne.

²⁰ Sísá Karáhéga itene ahabábáqsabe pukútaq owainawamarí kiotaikú púana sega ite saiqnaríórabeqte sabiiuowe. Minayabe itega mah marákóipéqté abehq sánsámé aneqsábé miraoo? Aneqsabé wehukega teié sánsámárá sehgioo? ²¹ Peh wehukega itensabé, Mahna íre táhtoro. Mina íre nahro. Mó naneq pehragahro eme aneqsabé sene ehweh iraho?

²² Segá irare naneqme íre kagaorahi naneq puana parabaginawire. Minawé peh wehukega iwíáhue sehgióro e sansáne. ²³ Mi ehwéh sehgió kégá, Kaweq sansáne iwíáhowe. Mi sansá sehgió kégá iwíáhéra, Mó sansámé kaweq iwíáh iwíáhé sansa míre. Mó sansámé uwareasa sánsá míre. Mó sansámárimé inonka kaweq wahnahnorahi sansámárá míre ewe. Mina pehragahro e ehwéhnkáwé, mah marákóipéqté abehq sánsámé íre séhréh aitena saiqnaruhráhire.

3

Sísareq moraráq irigowana ehwéhne.

¹ Ite Sísá Karáhéba mía míaonsabé Manikánka we iriwe oganúq atotaq ite moq iriwe oganúq itowe. Minayabe Sísá Karáhé miéhrabeqte sánsánsábé irutaboirono. We íopeq Manikáne ayah púpeq tútuue ména wahnah wahnahnire. ² Mah marákóipéqté sánsánsábé iwíáhéq irutaboiriyeqboq peh Sísá miéhrabeqte sánsánsábé iwíáh iwíáhue irutaboirono.

³ Sísá pukútaq ite moq wereq pukéq amahnága wereq Maniká Iteriboreq kopípeq moraráq miáhwe. Minayabe Sísá miéhrabeqte sánsánsábé iwíáh iwíáhue irutaboirono. ⁴ Sísá Karáhéwé itene ogamé áwahe wíre. Wega kaweq tehreh naneqkákák tuinagake itega moq wereq tuigéhe.

Ite o ke úkurauna ehwéhne.

⁵ Minayabe itene irupipeqté áhbábárorahi iwíáh súáhro. Mó aniné ahre ahrari weh mahbi abarié iwíáhwé, íre kaweq iwíáhwé, ahabábáq sansa sehgie iwíáhwé, mó aniné ménsámehnsánsabe aigará pabeki iwíáhwé súáhro. Mó aniné ménsámehnsánsabe aigará pabekime, minawé péhepehe manikánsábé iwíáh iwíáh atáh sansáne. ⁶ Mina tahnsa ahabáronsabé Manikánka anotah abíáhnsá aritena kamah arinawire. ⁷ Menah iteitega mina tahnsa áhbábáq mira aruqaruruowe.

⁸ Amahnágawé mina tahnsa áhbábáq sánsá moke súáhro. Taonsahwé, abiahnsa atewé, mó aní ahabábáq atewé, mó anínsábé péhepehe ehwéh atewé, ehbome, mina tahnsa áhbábáq sánsá moke súáhro. ⁹ Itene irupipeqté áhbábáq iwíáhwé, ahabábáq sansamé airaiq súáhnsábé wensabé wensabé péhe éhwéh teawíiyeho. ¹⁰ Itega o ke úkurowe. Manikánka ite kaweq iwíáh aitowaq itega we tahnsá kaweq ke mía míaigehe.

¹¹ Sísane sánsá mirao kewé peh morá ké tahnsane. Káríki kewé, Asiu kewé, síú amurúruáh kéwé, síú íre amurúruáh kéwé, mó ehwéhnkákák irare kewé, mó sansá mirao kewé, mó kené arambehriraq saiqnaríáh kéwé, arambehriyabé ápeq meyáh kéwé, moke mina tahnsa ké Sísane ehweh sehgiówe. Sísá Karáhéga moke mina tahnsa kéné sirupipeq mía míaire. Segá wereq mía míaonsabé sene sirupipeq mía míaire.

Moke mó keyábé irutaboire sansa sehgióro i ehwéhne.

¹² Manikánka itensabé arutaboirena wene kaweq anímárá míageheéna omaq itaráire. Minayabe teínserah sansánue miáhro. Mó keyábé irutaboire séhréh arítáhro. Ite iuwahbeh naneq iwíáh sueq mó keyábé siru ukisiteq uwareasa anímárá miáhro.

¹³ Mó kegá íre kaweritéhrataqmé peh uwareasa ké miáhro. Itene Wahnahnka itene ahabábáqsabe íre iwíáhue ahreraq matiéhre. Mina inserah itebaqté anínká are ahabáratahnaraq wene ahabábáqsabe íre iwíáhue ahreraq matiahno. Mó keyábé irutaboiro

sansánká moke mó kawéq sánsámáí kiotaikire. ¹⁴ Moke mó keyábé irutaboíro. Mah sansánká moke mó sansá kiotaikéna moke mó sansá págege atena séhréh atéhre.

¹⁵ Sísá Karáhéga itene iru ukiq itena peh morá íwíáh aitáráire. Minayabe ite iru ukiqme míááhro. Iru ukiqme méq peh morá ké tahnsa míageheéna omaq itáráire. Minayabe ite iru ukiqme mía míaoro. Manikánsabe ahriahri iwíáh íwíáhue kaweróne átááhro. ¹⁶ Sísá Karáhéne ehweh itene irupipeq ambubu atawéq iwíáhue tagahro. Ite morání moránínue Sísane sánsá ahtebagehboq we kawerue teawíéq síwáhnororo. Ite igonkónirataq itene irupipeq Manikánsabe iwíáh íwíáhoró. Buk Songipéqté ígónkónkákáq áróturapeqté ígónkónkákáq Manikáne Awanka iwíáh atahna ígónkónkákáq igonkónéq itene irupipeq Manikánsabe iwíáh íwíáhoró.

¹⁷ Sísá itene Wahnah míéh púaq moke miraira arámbéhrí kawerue miraéq moke irarira ehwéh kawerue irarero. Mirairataq Sísá itene Wahnah áwírué Maniká Iteribonsabé kaweróne ateq wensabé iwíáh íwíáh átááhro.

Poraga Sísá tagaríáh káríró ánínsábé irari ehwéhne.

¹⁸ Ahrerono, iteruwehqsone ehweh kawerue írááhro. Minawé Maniká itene Wahnah awahbeh sansáne.

¹⁹ Weho, itene ahreronsábé irutaboíro. Íre áyátehreh sah subóro.

²⁰ Animáríno, ite inoibone ehweh saiyoiyehboq kawerue írááhro. Minawé Maniká awahbeh sansáne.

²¹ Sibowárého, itene animárínká itene ehwehnsabé abiahnsanue anetaníbo iwíáhiyehboq pehipi íre ehweh arítááhro.

Wahnah kené ehweh kawerue írááhro i ehwéhne.

²² Mó kené arambehri keo, itene marakóipeqté wáhnáh kéné ehweh moke kawerue írááhro. Itene wahnah kegá ite kawéq arámbéhrí ánímáí móe íwíáhigeheéq peh morá se míáhtáq tauntahunue arámbéhríéwé kawéq sansápo? Írakaumo. Maniká itene Wahnahka tagaríéhnsábé wensabé áhreeq iwíáhue ahriahri kawerue arambehrioro.

²³ Moke miraira arámbéhríwé tauntahunue arambehrioro. Íre peh morá wehukega wahnahnonsabé Manikánka moq wahnahni puaq kawerue arambehrioro. ²⁴ Ite kiotaiqme wahnáhmé Sísá Karáhé wíre. Itewe peh wene arambehriúna anímáí múné. Wegá mókake kawéq naneq oga mé apéq náínkéhe. Minawé tagaríáhwe. ²⁵ Manikánka ahbabáq ani kamah awinawire. Wegá moke wehuke peh morá sánsánéna tábúsoqme sainsuanawire.

4

¹ Wahnah keo, itene arambehri ke tábúsoqme wahnahnéq pehwehrué kawerarítááhro. Iteitene Wahnah íópeq ména tagaríéhre. Minawé aiq írátíáhwe.

Itega págegeue púreréq kawéq sansánoro i ehwéhne.

² Púreré sansa túbáh agiyehboq ahriahri púreroro. Púrerirataq itene irupipeq taorahoiyehboq kawerue iwíáhue Manikánsabe iwíáh íwíáh átááhro. ³ Itensabéákáq púreraitááhro. Manikánka naho íre teiasa éhwéh amahnága íróge. Mó ke Sísá Karáhé éhweh koreriniboq Manikánka mi ahtápéqté ónsá sinkehboq púreraintááhro. Mi ehwéh teri terinuraunsabé suwahriarai kegá íné karábúsiipéq méintárówana míóge. ⁴ Sísá éhweh tábúsoqme teri terime kawéq sansáne. Ínéga kawerue mirainkeheéq púreraintááhro.

⁵ Sísá íre tagaríáh kegá itene sánsá tagahnsabé kawerue iwíáhéq tabasíwe míááhro. Seba míéhrataq ahtebawe anímáí méq Sísane sánsá kawerue sokigioro. ⁶ Ehweh irarirataq iwíáhue tábúsoqme ehwéhnoro. Mó kegá itene ehwehnsabé kasenirataq iwíáhue tábúsoqme teriéro. Minayabe iahtebahro.

Poraga téhraníté Kórósia kebá eqmaqsuo ehwéhne.

⁷ Ínéreq Tíkíkúsireqme Sísá itene Wahnahne arambehri moráráq miraurauye. Wegá mi arámbéhrí kawerue mira aruqarurire. We áhnte niruní ání míre. Wegá néne sánsá teinkéhe. ⁸ Ite págege aitena mahta q miraúna sansá teinkeheéna eqmaraníe. ⁹ Ónésímaga moq Sísane arambehri kawerue mira aruqarurire. We iruí ání ména iteruwahrah aní míre. Wereq Tíkíkúsireq iteba moráráq konaraq itega mahta q moke miraúna sansá sega teigéhe.

Poraga Kórósia suwahpeqte keyábé iroro i ehwéhne.

¹⁰ Ínéreq karábúsiipéq míoya aní Árisátákiga itensabé iroro ire. Páhnábásane anahnowáné ani Máhkaga moq itensabé iroro ire. Menah ehweh teiátáunserah wegá iteba kína q mehweh ateq kirabooro. ¹¹ Mahtaqté ání Sísása we mó awíq Sásátaga moq itensabé iroro ire. Mi anímá rí Asiu anímá rí móe. Ínéga Manikánka wahnahnirabeqte arámbéhrí mirauta q sebata q ínéreq arambehriowe. Segá anotahta q séhréh aintáhwe.

¹² Épá rísiwe iteruwahrah aní ména Sísá Karáhéne arambehri mira aruqaruréna itensabé iroro ire. Wegá ahriahri itensabé áhnteta q púreraitéhre. Itega Maniká awahbeh sánsá iahtebéq ambubu atawéq kawerue seh gigeheéna púreraitéhre. ¹³ Áráórísia suwahpeqte kéreq Íérápórísia suwahpeqte kéreq itereq séhréh aitanieéna wegá págegeue arambehrire. Minawé tagarawéna teiúge.

¹⁴ Árukawe niruní sótéh aníne. Wereq Témásireqka itensabé iroro éye. ¹⁵ Áráórísia suwahpeqte Sísá tagaríáh kéreq Nímbareq wene nahtapeq momiwí aruqaruro kereqsabé iroro teriéro.

¹⁶ Mah páhsí sáhn sahwe parabarúéh rata q Áráórísia suwahpeqte Sísá tagaríáh ké gá sáhn sahigéhboq síéro. Áráórísia suwahpeqte Sísá tagaríáh ké síú páhsí kiwewe sáhn sahwe tagahro.

¹⁷ Áhkípúsansabé, Itene Wahnahnka omaq atá rí arámbéhrí kawerue miraue parabaruo teawéro.

¹⁸ Íné Poraga amahnága ínénéne niyahnkaratáté mah anéhété éhwéh sehiranuge. Karábúsiipéq míónsábé ahrrera q matiáhro. Manikánka ite séhréh aitahrá hire. Mirainkeheéna itensabé púreraitóge.

1 Tésárónáika Ebeq sáhnsahwe ahtebe ehwehne.

Tésárónáika suwahpeqme Másérónía marákórápéq kowe. Poraga mitaq Sísa éhweh síwáhnorúwara mitaqté kéga Sísansabé aiq pútare atónsabe mó kegá Poransabé abihnsa atera kaqsúowana wega mó ke suwahpeq pokúwe. Anehe tanahráq Asiu kegá Tésárónáika suwahpeqte Sísa tagariáh ké síwíoqnowana Poraga irena mah pahsí sehíranúwe. Wegá sensabé, túbáh agiyehboq Sísame ehweh tauntahunue sehgióro úwe. Wegá Sísa tuina tanáhráqsábéákáq mah pahsíépéq sehiranue teriuwe.

Poraga Tésárónáika ke ebeq siu pahsíe.

¹ Ite apáhránító íwíq Pora, Sáira, Tímóti, míone. Itene páhsi sáhnsahwe tagahro. Tésárónáika suwahpeqte Sísa tagariáh kéó, itewe Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísa Karáhéreq moráráq mía míawe. Mía míaconsabé sega ite séhréh aitera itene iru ukiq itagéhe.

Tésárónáika kegá aiq pútare atónsabe Poraga iwíáh iwíáhú ehwehne.

² Ahriahri itensabé ahreraq matawéq púreréq Manikánsabe iwíáh iwíáh ata ataúne. ³ Itega púrerúnaraq itensabé ahriahri púreraitone. Itega Sísansabé kawerue aiq pútare atáh púaq anotah arámbéhríowe. Itega mó keyábé irutaboiro puaq séhréh arítáhwe. Itene Wahnah Sísa Karáhéga aiq tuinawire iwíáhonsabé itega wene kaweq sansá ambubu atawéq sehgiówe. ⁴ Itene iyahnabo anímáríno, Manikánka itensabé arutaboirána wene animárí míageheéna omaq itaráire. Minayabe tagarione.

⁵ Itega Manikáne kaweq ehwéh teiátáúnaraq íre peh ehweh teiátáúne. Írakaumo. Manikáne Awanka séhréh aitaráiraq mah ehwéh aiq pútaq ehwéhne tagariona puaq págegeue teiátáúne. Iteba míaraunaraq séhréh aiteq kaweqtaq mía míauraunaq tagariáhwe. ⁶ Itega mirauraunanserah itega moq miraurowe. Itene Wahnahne sánsá kawerue miraurowe. Manikáne ehweh írátótaq aiq pútare atárowara mó kegá iwíóqnarowe. Íwíoqnarowaq itega, Manikáne ehweh peh aiq pútaq ehwéhne iwíáhurowana Manikáne Awanka irupipeq anotah eyóyó aitaráire.

⁷ Itega kaweqtaq mía míaconsabé moke Másérónía marákórápéqté Sísa tagariáh kéreq Ákáia marákórápéqté Sísa tagariáh kéreqka irera, Mina tahnsanonehe iwíáhowe. ⁸ Itega itene Wahnah éhweh Másérónía marákórápéqté kéreq Ákáia marákórápéqté kéreq teriátówe. Íre peh morá mi kegá írátówe. Írakaumo. Itega Manikánsabe aiq pútare ató ehweh mah kehíná kehínánká írátówe. Moke aiq írátó puaq itega mónkakáq íre teriátáúne.

⁹ Iteba suraunaraq itega kawerue mehweh aitarówe. Itega péhepehe maniká aiq sueq aiq pútaq Maniká kétéwe. Webataq aiq pútaq Maniká ména oga mía míai aníne iwíáhéq wene arambehri miraowe. Seyega mi ehwéh tei teinowe. ¹⁰ Manikáne ahninkáwá íópeqté tuina tanáhráqsábé áwénunowe. Mókakewe Manikánka ahbabáq ke kamah arinawire. Sísa itene ahbabáqsabe pukúwana Manikánka we oganúq atowe. Oganúq atowana wega ite kaweraito púana mókake Manikánka ite íre kamah ainkéhe.

2

Poraga Tésárónáika suwahpeq mirau arámbéhríyábé éhwéhne.

¹ Nánuwahrah Sísa tagariáh kéó, iteba míarauna arámbéhrí íre abehq arámbéhríuraage. Minawé ite tagariáhwe. ² Iteba íre surautaq Pírípái suwahpeq míaraunara mó kegá iubiq marera iwíóqnarowe. Minawé ite írátíáhwe. Iteba surautaq Maniká Iteriboga págege aitarái puaq itene ehwehnsabé suwahrieh keyábé íre áhrea peh wene kaweq ehwéh

págegeue íwáhnoruraune. ³ Itega íwáhnoruraunawe áhwára áhwára ehwéh íre teiátáúne. Ahbabáq ehwehmé péhe éhwéhmé íre teiasa peh tábúsoqme íwáhnoruraune.

⁴ Manikánka itene irupipeqté íwíáh tagéna kawerowe éna itensabé, Néne kaweq ehwéh koreriéro urainsabé íwáhnoruraune. Íwáhnoréq íre wehukega ehnenehne aitáhnshabé irutaboirúne. Manikánka itene irupipeq tagariéhshabé peh morá wega kawerowe aitéhshabé iuwahbehre. ⁵ Itega ehweh teiátáúnaraq íre ehnenehne aitáráúne. Minawé ite tagariáhwe. Itene ménsámehshansabe ehnenehnenue meyanéhe íwíáh íre uraune. Minawé Manikánka tagariéhre. ⁶ Itereq mó kereqka ite íwíáh íwíáh aitárónshabéwé íre iuwahbaraire.

⁷ Sísa Karáhéga ite eqmaq íuwátái puaq itega séhréh aito teiátáúnaraq tahirí kaweri irino. Anowagá wene animarí wahnahnéna kawerue auráq matíéhsherah iteba míaraunaraq pehwehrue íwáhnoruraune. ⁸ Itensabé anotah iruí púaq Manikáne kaweq ehwéh teiátáúne. Itega íre peh teiátáúnayabé itensabé anotahtaq irutaboirurauna puaq séhréh aitaneheéq iubiú suahráhi arámbéhríuraune.

⁹ Itene iyahnabo animaríno, itega Manikáne kaweq ehwéh teiátáúnaraq itene táhutahuq paigmaraneheéq arambehriuraune. Ineh inehonehoéq itega wéhékáhnkakaq inokáhpeqkakaq anotah págegeue arambehriuraune. Minawé ite iahreraq kéhre. ¹⁰ Ite Sísansabé aiq pútare atáro kebá míaraunaraq itega íre ahbabária peh kaweqtaq mía míauraune. Minawé itereq Manikánseq tagariáhwe.

¹¹ Sibowágá wene animarí kawerue síwáhnorinserah itega pehwehrue íwáhnoruraune. Minawé tagariáhwe. ¹² Ite kaweq íwíáh aiteq itene irupipeq eyoyóinkeheéq íwáhnoruraune. Itensabé teiunawe Manikánka wahnah wahnahnirabeq áhnste kawéq mápére. Wegá ite mitaq míageheéna omaq itéhre. Minayabe, Wegá kaweqtaq mía míainserahnue mía míaoro ue pagu pagunéq teiátáúne.

Mó kegá Sísa tagariáh ké síwíoqnarowara peh kaweqtaq míaro ehwéhne.

¹³ Itega Manikáne ehweh teiátáúnaraq írátówe. Írátótaq peh wehukene ehwehne íre íwíáhurowe. Írakaumo. Peh Manikáne ehweh mire íwíáhurowe. Mira íwíáhurónshabé itega púrerúnaraq Manikánsabe íwíáh íwíáh atone. Mi ehwéhmé aiq pútaq Manikáne ehwehne. Itega Manikáne ehwehshabé aiq pútare atárónshabé mi ehwéhnká séhréh aitáráire. ¹⁴ Itene iyahnabo animaríno, itega Súría marákórápéqté Maniká tagariáh ké tahnsa úkurowe. Asiu kegá mitaq Sísa Karáhé tagariáh ké síwíoqnarowe. Segá síwíoqnaronserah iteruwahrahga moq íwíoqnarowe.

¹⁵ Asiu kegá Manikáne ehweh iraru ke subiq súówe. Segá itene Wahnah Sísa subiq suera ite íwíoqnéra kaquíwówe. Segá Maniká awahbeh sansá anteruera mah kehiná kéhínáné naruo úkurowe. ¹⁶ Nahnsó kegá Sísansabé aiq pútare atera oga mía míaigeheéq itega Manikáne ehweh teriátáúne. Teriátáúnaraq Asiu kegá itensabé ahqáho aitera íwíoqnarowe. Minayabe sene ahbabáq kagaéna áhnste káráire. Amahnága Manikánka sensabé anotah abíáhnshá aritéhre.

Poraga Tésárónáika kebá koragéyabe awahbó ehwehne.

¹⁷ Itene iyahnabo animaríno, menah Asiu kegá kaquíwátótaq iteba íre méq sibowágá wene animarínshabé sirutaboirinserah itensabé anotahtaq irutaboiruraune. Itensabé íre ibitarusa peh iteba kouwekue tagéyabe iuwahbaraire. Iteba pokoneheéq mótaq mótarue ah kabaréq íwíáh kikiruraune. ¹⁸ Ite koragéyabe iuwahbarairana íné Poraga mónkakákq mónkakárue ah kabarurauge. Kabaruraugana owainawanka ite saiqnaiúwátáire.

¹⁹ Itega Sísa kawerue kэрáshwe. Minayabe itene Wahnah Sísa tuinagake itene irupipeq eyoyóinae. ²⁰ Itega Sísa kawerue kэрáhnshabé íwíáh íwíáhéq itene irupipeq anotahtaq eyoyóire.

3

Poraga Tímóti Tésárónáika ke séhréh aritankeheéna eqmaq auwo ehwéhne.

¹ Itensabé iwíáh kikiréq iteba moke íre korahúnayabé itega Tímóti eqmareta ínéreq Sáirareqka itebataq Áténi suwahpeq míarauye. ² Tímótiwe Manikáne arambehri aní míre. Itereq wereq moraráq arambehriuraune. We Sísa Karáhéne ehweh síwáhnori aní míre. Wega ite íwáhnorinkeheéta eqmatáúye. Itega Sípane sánsá kawerue miraigeheéna págege aitena íwáhnorinkehe. ³ Mó kegá ite íwíoqnehrataq ite iwíáh kikiréta Sípane sánsá súéhoéta Tímótiga séhréh aitankeheéta iteba eqmatáúye. Sípane sánsá mirao puara mó kegá ite íwíoqnaneherawoe. Minawé ite aiq tagariáhwe.

⁴ Iteba míaraunaraq, Mó kegá ite íwíoqnaneherawoe aiq teiátáúne. Itega aiq teiátáúnanserah menah íwíoqnarowe. Minawé tagariáhwe. ⁵ Minayabe ínéga mó íre áwénunorahinsabé Tímóti eqmatáuge. Owainawanka áhwárawe tagéna túbáh agoro teíraq wene ehweh sehgiowámo. Sípane sánsá ambubu atiahwamo íwíáhuraage. Itene arambehri abehq náneq úkíneho. Minayabe Tímótiga koragéna teinkeheéna eqmatáuge.

Tímótiga kaweq ehwéh Pora teawuwana iwíáh íwíáhú ehwehne.

⁶ Amahnága Tímótiga kouwekuraitaq ite éhweh teiátáire. Itewe Sísansabé aiq pútare atáro sansá ambubu atawéq mó keyabé irutaboíraráhwe uraire. Ínéreq mahtaq míáh kéreqka itensabé iwíáhue irutaboíréq ite tagéyabe iuwahbehre. Mira únanserah itega moq ite tagéyabe iuwahbehre urairaq írátáúnaraq irupipeq eyoyóuraire. ⁷ Itene iyahnabo anímárino, mó kegá ínéreq mahtaq míáh kéreq íwíoqnarowana íeruraitaq itega Sísansabé aiq pútare ateq kéréhnsabé itene iru eyoyóire.

⁸ Itene Wahnahne sánsá kawerue sehgiónsabé iru anotah kawérire. ⁹ Minayabe itene kaweq sansánsabé iwíáhéq Manikánsabe kaweróne ateq wensabé iwíáh íwíáhúne. ¹⁰ Ite koragéyabe iuwahbehre. Itega íre tábúsoqme íráh éhwéh íwáhnoréyabe iuwahbehre. Minayabe ahriahri wehekáhnkákáq inokáhpeqkakákáq púreq aruqarurúne.

Poraga se koragéyabe Manikánka séhréh atankeheéna púrerú ehwehne.

¹¹ Iteba konayabé Maniká Iteriboreq Sísa itene Wahnahnseqsabé, Séhréh aitáhtaou ue púrerúne. ¹² Itensabé anotah irútábóirúne. Mina únanserah iteitereq ómi kehinánseqsabé anotah irútábóirigeheéq itensabé púreraitone.

¹³ Itega mirairataqmé Manikánka págege aitahnaraqmé kaweqtaq mía míaiagehe. Mókake itene Wahnah Sísa req ómi wensabé aiq pútare atáh kéreqka kiwekue tuigéhe. Mitaqkake ite Maniká Iteriboba míanehe irataq íre ahbabária peh kaweqtaq míagehe.

4

Mó kené ahre weh abariiyehboq pehragahro i ehwéhne.

¹ Itene iyahnabo anímárino, itega Manikáne kaweq sansá íwáhnoruraunaq ahtebéq mira aruqarurowe. Itene Wahnah Sísa áwírue teiníe. Mina onserah ahriahri kawerue miraigeheéq pagu pagunéq teiátáúne.

² Sísa itene anotah wahnáhnká teriéro urainsabé wene sánsá íwáhnoruraunaq ahtebarowe. ³ Mó kené ahre weh abariiyehboq pehragéq peh kaweqtaq mía míaooro. Minawé Manikáne sansáne.

⁴ Itene ahbabáq iwíáh sueq tabasíwe méq Maniká awahbeh sansánoro. ⁵ Maniká íre tagariéh anínká ahre ahrari tagéna, Pehipi abariinie íwíáhíre. Itega mina tahnsaniyeho. ⁶ Mó aniné ahre abari anímé mi ininé awehkawa moq ahbabáratéhre. Itene Wahnah Sísa mina tahnsa áhbábáq ké kamah arinawire. Minayabe menahmé págegeue teiátáuge.

⁷ Mina tahnsa áhbábárigheéna Manikánka ite íáhrabéna omaq itaráiro? Ahqáho. Írakaumo. Peh kaweqtaq mía míaiageheéna íáhrabéna omaq itaráire. ⁸ Mi ehwéhnsabé

anetaníbo íwíáho kegá íre peh wehukene ehweh anterúáhwe. Írakaumo. Segá Manikáne ehweh anterúáhwe. Manikánka ite séhréh aitankeheéna Wenawa iteba eqmataire.

Peh kaweq sansánoro i ehwéhne.

⁹ Sísá tagariáh káyábé irutaboíré ehwehmé Manikánka aiq íwáhnori puaq itega mi ehwéh íre sehiranue teienéhe. ¹⁰ Itewe Másérónía marákórápéq Sísá tagariáh káyábé irutaboírowe. Itene iyahnabo anímáríno, ahriahri irutaboíroro éq pagu pagunúne.

¹¹ Pehwehrue mía míaoro. Íre itereq wehgaq naneqme pehragéq peh iteitene naneq auráq matíáhro. Taoraho iyehboq íbobiah taebewe arambehrioro. Mi ehwéh aiq teiátáuge. ¹² Mirairataq Sísá íre tagariáh kégá itene sánsá tagéra kaweq ke wóe éra itensabé iwíáh íwíáh aitagéhe. Mirairataq ite tabonah ke íre míagehe.

Itene Wahnahnka kiwekue ite tumeirankéhe i ehwéhne.

¹³ Itene iyahnabo anímáríno, itega kawerue iragéhboq pukia ké éhweh teienéhe. Íre ahtebah kegá pusa káyábé ibitunatúnáno serahniyehboq teienéhe. ¹⁴ Sísá pukéna oga úkúnsabe aiq pútare atone. Aiq pútare ateq ite tagarionawe wensabé aiq pútare ató ke pukotaq Manikánka oganúq sitankéhe. Sísá tuinagake wereq sereq moráráq tuoneherawoe.

¹⁵ Itene Wahnahnka íwáhnorurai ehwéh teienéhe. Itene Wahnah Sísá tuinagake ite oga miona kegá pukia ké íre kiotaikorahúne. Írakaumo. ¹⁶ Mitaqkake Manikánka anotahtaqa sawaiinae. Íópeqté kéné wahnahnka moq sawaiinae. Manikáne pembíáhnka anotahtaqa ehwehniinae. Ehwehnínaraq itene anotah wahnáhnká íópeqté tuinawire. Tuinaraq wensabé aiq pútare atera pukuro kewé ebeq irigigehe.

¹⁷ Anehe íópeqté kégá ite oga miona ke tumeiqmera itene Wahnahpa móitagéhe. Íópeq írábúyá kéhrabeq irigira kereq moráráq kie kiuqmianéhe. Mitaq itene Wahnahnseq piehgionéhe. Piehgiónaraq weba ahriahri mía míaonehe. ¹⁸ Itereq íréhra kereqne irupipeq eyoyóinkehboq mah ehwéh terieq moráráq iwíáh íwíáho.

5

Sísá tuina tanáhráqsábé kawerue sokahue méq áwénunonehe i ehwéhne.

¹ Itene iyahnabo anímáríno, wega tuina wehekáhmé itega íre sehiranue teieráhúne. ² Inokáhpeq wehukega sene ménsámehnsá íre wahnahno tanáhráq aebó ánínká sire. Mina inserah itene Wahnah tuina tanáhráq sinawire. Minawé ite tagariáhwe.

³ Mitaqkake wehukega mahra íwíáhéra, Amahnága peh kaweq tanáhráre. Ite peh kaweqtaq míone íwíáhigehe. Iwíáhirataq íre kaweq sunúqká seba apubúue séna kamah arinkéhe. Kía míéh ínínká ani maqmianaitaq apubúue érire. Mina inserah mi tanáhráq apubúue sinawire. Apubúue sína puara wehukega íre pehbeheráh pokorahowe.

⁴ Itene iyahnabo anímáríno, aebó ánínká apubúue sinserah Sísaga apubúue tuinawire. Ite íre sunkíkírabeqte ké míáhwe. Minayabe mi wehekáh sína tanáhráq íre áhtenigehe.

⁵ Ite wéhékáh peh téhrehrebeq kaweqtaq mía míao ke wóe. Ite íre inokáhpeq sunkíkírabeq miona ke úne.

⁶ Minayabe íre irasa kégá sugáhnserahniyehboq peh tótuqméq uqmatianehe. ⁷ Suga sugao kegá inokáhpeq sugáhwe. Píah nah kegá inokáhpeq múguwahgu agowe. ⁸ Ite wéhékáh nogó ké tahnsa ké miona puaq tabasiwe míaneheqmúne. Itega Sísansabé aiq pútare ateq mó keyábé irutaboíronehe. Minawé itene tehnke tahnsane. Sísaga ite kaweraitaráinsabé mókake ite tumeirankéhe íwíáhúne. Mira íwíáhwé itene káhpahraté miraia ayáhuq tahnsane.

⁹ Manikánka ite anotah kamáh ainieéna íre omaq itaráire. Írakaumo. Itene Wahnah Sísá Karáhéga ite kaweraitena mókake tumeirankeheéna omaq itaráire. ¹⁰ Ite oga míáhnaraq Sísaga tuinabirapómo. Ite pukonaraq tuinabirapómo. Wegá itene ahbabáqsabe pukú púana tuinagake weba oga mía míaoneheqmúne. ¹¹ Iteitene irupipeq eyoyóinkehboq

mi ehwéh we teawíoro. Menah itega aiq mirauronserah mókakeakáq moq mira aruqaruroro.

Ite moke kaweq sansá miraigeheéna Manikánka séhréh aitáhráhi ehwéhne.

¹² Itene iyahnabo anímáríno, ite íwáhnorigeheéna Manikánka itetaq wahnah ke omaq sitáráire. Ite Sísane sánsá ahtebéq kawerue sehgegeheéra arambehriue íwáhnorowe. Sensíwíq pankereq sensabé iwíáh iwíáh arítáhiro. ¹³ Segá mi arámbéhrí miraonsabé irutaboírue sensabé iwíáh iwíáh arítáhiro. Iteite peh morá iwíáhéq pehwehrue míáhiro.

¹⁴ Itene iyahnabo anímáríno, teiéna ehwéh írátíáhiro. Taoraho keyábé, Kawerue arambehrioro arítáhiro. Áhre keyábé Manikáne ehweh ahreraq sitáhiro. Mareqmarero ke séhréh arítáhiro. Ómi mi kebá méq uwaréqme ke míáhiro. ¹⁵ Ite ahbabáraitéhra kewé íre ahbabárarítáhiro. Peh ahriahri Manikáne animarí we séhréh atéhéq pehrápeqte ké moq séhréh arítáhiro.

¹⁶ Ahriahri iru eyoyó ke míáhiro. ¹⁷ Púreq aruqaruroro. ¹⁸ Kaweq sunúq íre kaweq sunúq ahriahri Manikánsabe, Kaweróne ateq iwíáh iwíáh atáhiro. Minawé Maniká awahbeh sansáne. Ite Sísá Karáhé tagaríáh púaq mina tahnsanoro.

¹⁹ Manikáne Awanka iwíáh aitena miraoro ínawe ahqáho atého. ²⁰ Manikáne ehweh irare kené ehwehnsabé siwiréh ariteq anetaníbo iwíáhiyeho.

²¹ Moke íréhra ehwéhkákákáq wehukene sansánkákákáq iwíáhue tagéq peh kaweq ehwéh sehgieq kaweq sansá ambubu atíáhiro. ²² Moke ahbabáq sansa pehragahro.

Páhsi parabaginai ehwéhne.

²³ Maniká aru ukiréh ánínká wewega itene iru ukiq itena kaweq iwíáh aitankéhe. Wegá iteiuwankakákáq itene irupipeqkákákáq itene inonkankakákáq wahnahnaitankéhe. Itene Wahnah Sísá Karáhéga tuinagake ite íre ahbabária peh kaweqtaq míagehe. ²⁴ Omaq itarái anínká séhréh aitankéhe. Wegá irari ehwéhmé ahriahri sehgi áni púana séhréh aitena mirainawire.

²⁵ Itene iyahnabo anímáríno, itensabé púreraitáhiro. ²⁶ Ómi mitaq Sísá tagaríáh ké mehweh arítáhiro. ²⁷ Sísá tagaríáh ké moke iragéhboq mah pahsí sáhnsáhóro. Itene Wahnah áwírue sáhnsáhóro teíúge. ²⁸ Itene Wahnah Sísá Karáhéga ite arutaboíréna séhréh aitéhre.

2 Tésárónáika

Ebeq sáhnshawe ahtebé ehwehne.

Táhmáro Tésárónáika suwahpeqte kégá Sísaga tuina tanáhráqsábé múguwahgu iwíáhéra, Wega aiq kowekuraire ue síwáhnoruwe. Poraga mi ehwéh irena mi kégá aiq pútaq ehwéh siahtebageheéna mah pahsí sehiranúwe. Wega sensabé, Péhe éhwéh pehragéq taora-hoiyehboq Sísá itene Wahnahne sánsá tauntahunue sehgióro ue mah pahsí sehiranúwe.

Poraga Tésárónáika suwahpeqte ké anehe siu pahsíe.

¹ Ite apáhránító íwíq Pora, Sáira, Tímóti, míone. Itene pahsí sáhnshawe tagahro. Tésárónáika suwahpeqte Sísá tagariáh kéó, itewe Maniká Iteriboreq Sísá Karáhé itene Wahnahnseq moraráq mía míaoewe.

² Mía míaconsabé Maniká Iteriboreq Sísá Karéhéreqka ite séhréh aitera itene iru ukiq itagéhe.

Íre kaweq sunúqkákáq Sísá tagariáh kégá wene sánsá kawerue sehgiro ehwéhne.

³ Itene iyahnabo anímárino, Sísane sánsá aiq kawerue ahtebéq tábúsoqme sehgirowe. Itega wensabé wensabé arutaboiratéhowe. Menah peh ákáhtaq ahtebéq irutaboirurowe. Amahnága anotahtaq ahtebéq irutaboirurowe. Minayabe itensabé ahrreraq matawéq Manikánsabe kaweróne ateq iwíáh iwíáhúne.

⁴ Íre kaweq sunúq mó kégá íwíoqnarotaq itega Sísane sánsá kawerue ambubu atawéq sehgirowe. Anetaníbo iwíáh íre iwíáhia peh Sísansabé aiq pútare ateq wene sánsá tábúsoqme miraowe. Minayabe ite mó kehiná suwahpeq Maniká tagariáh kéreq míonaraq itene kaweq sansá teri terinúne.

Sísaga tuinagake we íre tagariáh ké kamah arie ehwéhne.

⁵ Sísane sánsá sehgiro puara mó kégá íwíoqnahwe. Minayabe Manikánka itensabé, Kawerowe aitahtaq mókake wega wahnahnirabeq awaq miagéhe. Wega wehuke saraqme sainsuahnaraq peh tábúsoqme mirainkehe. ⁶ Manikánka peh tábúsoqme sansánue ite íwíoqnah ke ehweh págegeue kamah arinkéhe.

⁷ Sísaga íópeqté tuinagake itereq itereqne íerime parabaruankéhe. Mitaqkake itene Wahnah Sísareq wene págege íópeqté kéreqka anotah iróbínánínaakáq tuoneherawoe.

⁸ Túírataq ite Manikánsabe iuwahriehre éra Sísá itene Wahnahne ehweh íre sehgió ké anotahtaq kamah arinawire.

⁹ Kamah arinara se itene Wahnah míéhrrabeq ahriahri íre míaneherawoe. Wega téhrehrrabeq págegeue arambéhriirabeq íre míaneherawoe. Se peh iraipéq ahriahri méra síérinayabé kamah oneherawoe. ¹⁰ Sísá tuina wehekáh we tagariona ke, wensabé aiq pútare atona kégá wensabé anotahtaq iwíáh iwíáh atanéhe. Itega teiátáuna ehwéh Sísá éhwehnsabé aiq pútare uro puaq ite moq mitaq méq wensabé iwíáh iwíáh atagéhe.

Sísá tagariáh kégá wene ehweh kawerue sehgiheéera púreru ehwéhne.

¹¹ Mókake sína tanáhráqté náneqsabé iwíáhéq itensabé púreréq, Séhréh arito ue púreraita aitaúne. Manikánka ite omaq itena, Kaweq sansánoro aitaráire. Ite Manikánsabe aiq pútare ateq kaweq arámbéhríoneheqmúne urowe. Itega moke wega teiu naneq kawerue miraigeheéna págege aito ue púreraitone.

¹² Itene anotah Wahnáh Sísá áwíq pankereq wensabé iwíáh iwíáh atageheheéq púreraitone. Wene sánsá kawerue mirairataqmé Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísá Karáhéreqka iteíwíq pankerera kawerowe aitera ite séhréh aitagéhe.

2

Manikáne ehwehnsabé awahrieh aní éhwehne.

¹ Itene iyahnabo anímáríno, itene Wahnah Sísa Karáhéga tuinagake itereq míageheéna tumeirankéhe. Mi tanáhráq múguwahgu iwíáhiyehoéna kawerue irageheéna teiníe.

² Mi wehekáh aiq sótaikuraire e ke míáhwe. Mó anínká iwíáhéna, Manikáne Awanka iwíáh aintaráime aiq sótaikuraire uraire. Mó anínká Manikáne ehweh síwáhnoréna, Ai q sótaikuraire uraire. Mó anínká péhenéna, Ite Porarehga páhsiipéq mi wehekáh aiq sótaikurai ehwéh aiq sehiranurowe uraire. Sene ehweh írátíówana iwíáh kikirirana irupipeq íre kawerínehboq Sísa aiq tutaire uro ehwéhnsabé íre aiq pútare arítáhro.

³ Péhe éhwéhnsabé aiq pútare arítéhboq írátíáhro. Sísa tuina wehekáhmé íre pehipi tuinawire. Írakaumo. Ebeqme áhnte saiyo kegá Sísa sánsá suera wensabé ahqáho ataneherawoe. Mitaqkake Manikáne ehwehnsabé awahrieh anímé, iraipéq míanaína anímé ábóraraginawire.

⁴ Áhnte kegá, Mina itene maniká míre éra iwíáh íwíáh atáhwe. Ábóraragína anínká moke mi naneqsabé ahqáho inawire. Minawarimé abehq nánere éna wenáwíq pankerena ínébataq anotah aní múge inawire. Manikánsabe iwíáh íwíáh atona nahtápéq kiwéna, Íné Maniká múge inawire.

⁵ Iteba míarautaq mah ehwéh aiq teiátáuge. Minawé aiq ibitagiro? ⁶ Mi aní amahnága íre ábóra q míahrahinsabé tagariáhwe. Manikánka mi tanáhráq aiq awehra q mire iwíáhínaraqmé we ábóraraginawire.

⁷ Amahnága ahkaragára sansámárimé peh kopípéq kéhre. Ahkaragáraga saiqnariéh anínká pokínaraq mi sansá ábóraraginawire. ⁸ Téhwe Manikáne ehwehnsabé awahrieh anínká ábóraragínana anehe Sísa tuinae. Itene anotah Wahnáh téhreh naneqkákáq tuinaraq wene áwéhipeqté éúqká mi aní tabiqsuankéhe. Téhreh naneqka mi aní íre kaweraruanawire.

⁹ Manikáne ehwehnsabé awahrieh aní sínaraq owainawanka págege atahna puana wega péhe ótáq sánsánkákáq íre miraorahi sansánkákáq mirainawire. ¹⁰ Mi anínká áhnte ahbábáq sánsá miraéna iraipéq pokira keyábé wene péhe sánsánsabé, Ai q pútare aintáhro aritanawire. Sega ai q púta q ehwéh Manikáne kawerarite ehwehnsabé suwahriáhna puara mi aníné péhe sánsánsabé ai q pútare atera iraipéq pokigehe.

¹¹ Minayabe Manikánka sene iwíáh íre kaweraritanae. Sega ai q púta q sansánsabé, Ite iuwahriehre ira puana Manikánka péhe sánsánsabé ai q pútare atáhro inae. Minayabe se péhe sánsánsabé ai q pútare atagéhe. ¹² Sega ai q púta q ehwéhnsabé íre ai q pútare atera peh ahbabáqsabe suwahbáhna puana Manikánka anotah ehwéh aritena sainsuanawire.

Manikánka ite meirena kaweritankeheéna aiq omaq ito ehwéhne.

¹³ Itene iyahnabo anímáríno, Manikánka itensabé arutaboiraitéhre. Itega íre ibitarusa peh itensabé iwíáhéq wensabé iwíáh íwíáh atone. Weg a ite meirena kaweritankeheéna téh omaq itowana Wenawanka ite kaweqta q míageheéna moq omaq itowe. Itega wene ehwehnsabé ai q pútare atáro puana Manikánka kaweritáráire.

¹⁴ Itega teiátáúna ehwéh ai q pútare aitarónsabé itene Wahnah Sísa Karáhé téhrehnkákáq míéhrabeq pokigeheéna omaq itowe. ¹⁵ Minayabe íwáhnorurauna sansá ambubu atíáhro. Itene iyahnabo anímáríno, mi sansá íwéhipeqté éhwéhnkákáq páhsiipéqté éhwéhnkákáq íwáhnoruraune. Mi ehwéh kawerue ambubu atíáhro.

¹⁶ Itene Wahnah Sísa Karáhéreq Maniká Iteriboreqka itensabé sirutaboiróye. Sega itene irupipeq ai q kaweritáráyansabé itene irupipeq ahriahri eyoyóinae. Ite séhréh aitera oga mía míaoneheqmúne iwíáh aitaráóye. ¹⁷ Itega kaweq arámbéhríeq kaweq ehwéh irarigeheéra seg a ite kawerue séhréh aitera págege aitagéhe.

3

Manikánka ite séhréh aitankéhboq púreraitáhro i ehwéhne.

¹ Itene iyahnabo anímárino, mó ehwéh kéhre. Sísa itene Wahnahne ehweh abae aginkehboq itensabé púreraitáhro. Itega mi ehwéh téh írátótaq kawerue ireq ambubu atiarowe. Mó kegá mina onserahnigehboq púrerarítáhro. ² Sípane ehweh teriunaraq mi ehwéhnsábé mó kegá aiq pútare atáhwara mó kegá íre aiq pútare atáhwe. Íre aiq pútare atáh ké ahkaragára ahababáq kega iubiýehboq púreraitáhro.

³ Itene anotah Wahnáhnká anetaníbo íwíáh íre iwíáhia peh kawerue wahnahnaitankéhe. Owainawanka ite ahababáraithehoéna itene anotah Wahnáhnká séhréh aitena págege aitankéhe. ⁴ Sehgióro urauna ehwéh aiq kawerue sehgiówe. Itega iwíáhúnawe, Mókakeakáq kawerue sehgigéhe íwíáhúne. Itene Wahnahnka mi iwíáh aitéhrana irupipeq kawerire.

⁵ Itene anotah Wahnáhnká iwíáh aitahnaq Manikánka arutaboiri sansá iahtebagehe. Sísa Karáhéga wene arambehri ambubu atawéna kawerue sehgiunserah miraigehe.

Ómiga arambehrioro i ehwéhne.

⁶ Itene iyahnabo anímárino, itene anotah Wahnáh Sísa Karáhé áwirue teiníe. Táhmaro Sísa tagariáh kégá taorahoéra íwáhnorurauna ehwéh anterúáhwe. Mina tahnsa kéreq íre míáhro. ⁷ Ite tagariáhmé iteba míaraunaraq íre taorahouraune. Itega miraurauna serahnoro.

⁸ Iteba míaraunaraq itene tópah pehipi íre naraune. Írakaumo. Inokáhpeqkakáq wéhékáhnkakaq págegeue arambehriuraune. Iru págege aitéhoéq íre ineh inehia itene táhutahuqsabé arambehriuraune. ⁹ Íwáhnorúnayabé itega táhutahuq náíéro irarurauno? Írakaumo. Náíéro íre iraruraune. Itega arambehriurauna sansá tagéq mina tahnsanigehéq mirauraune.

¹⁰ Iteba míaraunaraq mahraréq, Arambehriyabé taorahoi aní tópah íre náíéro uraune. ¹¹ Amahnága ite táhmaro peh taorahoéq íre arambehriowe. Peh íre itereq wehgariraraq irare irareowe. Minayabe mó kegá teiátówaq írátáúne.

¹² Itene anotah Wahnáh Sísa Karáhé áwirue taoraho keyabé mah ehwéh teriéro aitone. Mahraréq, Itene táhutahuq mewe nagehboq tabasíwe méq kawerue arambehrioro teriéro.

¹³ Itene iyahnabo anímárino, kaweq sansá miraéyabe taorahoiyehboq peh ahriahri mira aruqaruroro. ¹⁴ Mah pahsípéqté éhwéh anteruahna aní peh áwé tagahro. We ayehitawiankéhboq pehragéq weba íre kowíáhro. ¹⁵ We naruo aní míre íwíáhiyeho. We iteruwahrah aní púana wega tábúsoqme iwíáhinkehboq peh kaweq sansánúno págegeue teawéro.

Iru ukiq itahráhi ehwéhne.

¹⁶ Itene anotah Wahnáhmé iru ukiq itahráhi aníne. Kaweq sunúqkákáq íre kaweq sunúqkákáq ahriahri wega itene iru ukiq itahráhire. Wegá itene iru ukiq itena iteba mía míainkeheéq púrerúne.

Porane páhsi parabaginai ehwéhne.

¹⁷ Íné Poraga amahnága ínénéne niyahtate mahna parabaginai ehwéh sehiranuge. Moke ínégá íátáu pahsí mahna tahnsa séhírá káráire. Mahna tahnsa séhírámé peh ínénéne sehirá míre. ¹⁸ Itene anotah Wahnáh Sísa Karáhéga ite moke séhréh aitéhre.

1 Tímóti Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Tímóti anowawé Asiu iní míowana wenabowe nahnso aní míowe. Poraga Tímóti áwáhnorúwana wega Porane ehweh tábúsoqme sehgiuwe. Mah pahsípéq Poraga Tímóti sánsabé mahrarue teawena, Péhe éhwéh irare keyábéwé, Manikánsabe iwíáh iwíáh ate sánsabéwé, Sísá tagariáh kéréq wahnahno keyábéwé, Sísá tagariáh ké síwáhnoréna kaweq sánsá sehgiyabewé, orenínsó kéweinínsó séhréh ariteyabewé, tauntahunue arambehriéyabewé, móneyabé kawerue iwíáhéyabewé, áwáhnorúwe. Poraga mah ehwéhnikákáq mó ehwéhnikákáq mah pahsípéq sehiranúwe.

Poraga Tímóti ebeq awu pahsíc.

¹ Tímóti, iné Porane páhsi sáhnsahwe tagáhno. Sísá Karáhéreq Maniká ite kaweraitéh ánínseqka, Sísá éhweh kosíwáhnorúno aintera eqmaq núwátóye. Mókake Sísá Karáhéba kaweq matábúrápéq oga mía míaohe iwíáhúne. ² Ínéga Sísá éhweh áwáhnorurautaq ahtebaroná puah are nénahni úkurone. Maniká Iteriboreq Sísá Karáhé itene Wahnahnseqka are séhréh atera sirutaboiratera arene aru ukiq atagéhe.

Péhe éhwéhnsábé ahqáho ataneheqmúne i ehwéhne.

³ Iné Másérónía marákórápéq pokinaurautaq arensabé, Épésá suwahpeq míahno éna amahnága moq mitaq míahno teawúge. Táhmaro areba míáh kégá péhe éhwéh síwáhnorowe. Arega mi keyábé, Itene péhe éhwéh mó síwáhnoriyehboq túbáh agoro terio.

⁴ Áwahe ehwehnikákáq sigaqraréh síwíqmari iwíáhó ehwéhnikákáq síwáhnorowara íráh kégá ehwehowe. Mina tahnsa éhwéhnikáwé peh múguwahgu iwíáh aritahnara Manikáne sánsá íre ahtebahrahowe. Minayabe, Túbáh agoro terio. Sísansabé aiq pútare atéhranka ahtebahrahowe.

⁵ Kawerue síwáhnorinaraq íréhra kegá ahbabáq íre miraia sirupipeq mó keyábé sirutaboiraritagéhe. Sirupipeqté áhbábáq sánsabé íre sirutaboiréra peh kaweqtaq míéhansabe sirupipeq pehwehrué míagehe. Sísansabé aiq pútare atéhra puara mó keyábé sirutaboiraritagéhe.

⁶ Táhmaro kegá mi kawéq sánsá sinehepeq suera peh seyene iwíáhéra peh abehq éhwéhmárinowe. ⁷ Sega Manikánka sehgióro ú ehweh síwáhnoréyabe suwahbówe. Ité aiq ahtebóne iwíáhéra síwáhnoro ehwéh sirupipeq íre irasa pehipi irare irareowe.

⁸ Ité tagarionawe Mósísiga sehgióro ú ehwehniká wehukene ahbabáq sansa sokigiorahi ehwéhne. Mi ehwéhniká ahbabáq sansa sokigi inkeheéna Manikánka mi ehwéh omaq atowe. Mi ehwéhniká miráinaraq aiq kaweq ehwéhne atone.

⁹ Mósísiga sehgióro ú ehwehmé íre peh morá kaweq keyábé sehgióro irarúwe. Írakaumo. Wene ehweh anterúáh kéwé, píribahri kéwé, Manikánsabe suwahrieh kéwé, ahbabáq kewe Manikáne sánsabé suwahriehre éra peh mah marákóipéqté sánsá sehgió kéwé sinoibo subiq súáh kéwé mó ke subiq súáh kéwé moke mina tahnsa keyábéwé mi ehwéh irarúwe.

¹⁰ Mó kené ahre weh abariira kéwé wehukéniká mó áwáhu wehukéní ahkaragára sánsá mirao kéwé mó kené animári aebóo kéwé péhe éhwéh irare kéwé mó keyábé péhepehe aritewé moke mó íre kaweq sánsá mirao keyábé Mósísiga sehgióro ú ehweh teriuwe. Moke mina tahnsa ahbabáq kégá aiq pútaq ehwéh anterúáhwe.

¹¹ Aiq pútaq ehwéhmé íre mó ehwéhne. Írakaumo. Peh morá Manikánka korerio teniátái ehwéhne. Ínéga wene kaweq ehwéhmé teriú aní múge. Mi ehwéhniká, Maniká págege aninéna anotah tehrehabeq mía míai aníne teíre. Minayabe iwíáhéna wensabé iwíáh iwíáh atóge.

Manikánka wensabé arutaboirúnsabe Poraga kaweróne ato ehwéhne.

¹² Itene Wahnah Sísa Karáhéga wene arambehri mirainkeheéna eqmaq núwátáire. Ínéga kawerue arambehrinawire íwíáhéna págege aintaráire. Minayabe kaweróne atóge.

¹³ Íné Sísa íre tagariarautaq íné wene naruo aní míarauge. Wene naruo aní ména wensabé áwíoqnéna éhruru atáráuge. Wensabé íre aiq pútare atena peh múguwahgu aní ména mí ahabábáuraugana wega ínénsabe arutaboiraintena insahwé aintaráire. ¹⁴ Itene Wahnah Sísa Karáhéga iwíáh aintena íné anotah sehréh aintarái puana wensabé aiq pútare atena nirutaboirurauge.

¹⁵ Ahababáqka ite saiqnariaraitaq Sísa Karáhéga ite meirena kaweraitanieéna mah marákóipéq tumíowe. Tumío ehwéhme anotah kawéq éhwéh púaq ómiga aiq ahte-bahrahúne. Ahtebéq aiq pútaq ehwéhne irarúne. Áhnte ahababáq ké míáhwana ínéga ahababáq aní míaraugana néne ahababáqka moke mó kené ahababáq kiotaikuraire.

¹⁶ Kiotaikurairara mah kehiná kéhínánká, Sísa ahriahri uwaresa aní míéhre tagageheéna wega ínénsabe arutaboiréna kaweraintaráire. Kaweraintaráirara wehukega íné tagéra iwíáhéra, Ite moq kaweraitahráhire éra aiq pútare atéhransabé oga mérapeq awaq mi-agéhe.

¹⁷ Manikámé we mía míai Wahnáh míre. We íre pukorahi aníne. Wehukene siuranka Maniká íre tagahrahowe. Webataq Manikáne. Ahriahri we anotah Wahnáh míéhre éq wenáwíq pankereq wensabé iwíáh iwíáh atone. Aiq mire.

Ahababáq sansansábé ahqáho ate peh kawéq sansá sehgio i ehwéhne.

¹⁸ Tímótió, are nénahni úkurone. Manikáne ehweh iraruro kegá are éhweh irarurowe. Minayabe sehgie sansa teawiníe. Sega iraruro ehwéh ahrreraq matawé ahababáq sansansánsábé anotahtaq ahqáho ate Manikáne arambehri tauntahunue sehgio.

¹⁹ Manikáne sansá ambubu atawé kaweqtaq míéhnaqme arene aru ukiqme míaniewóne.

Táhmáro kegá ahababáre siru págegeuronsabé anetaníbo iwíáhéra Sísa sánsá sinehepeq sutowe. Sinehepeq sutonsabé abehq úkurowe. ²⁰ Mina tahnsanuya anité sensíwíq Íménéúsireq Árékásántareq míéhye. Sega Manikánsabe éhruruuyansabé owainawanka anotahtaq kamah arinara siahtebageheéna owainawapa míáhtaó arítóge.

2

Ómi keyábé púrerarítáho i ehwéhne.

¹ Téhwe sehgie ehwéh teawiníe. Ómi keyábé mahraoro terio. Manikánsabe kaweróne ue iwíáh iwíáh ateq mah kehiná kéhínánsábé iwíáhue púrerarítáho. Manikánka séhréh arítankéhboq púrerarítáho terio. ² Ite pehwehrué méq tabasíwe méq kaweqtaq míanehboq wahnah kereq anotah anímárinseqsabé púrerarítáho terio. ³ Minawé kawéq sansáne. Manikámé ite kaweraitéh aní púana mí sansá miraúna keyábé awahbehre.

⁴ Wegá moke mah kehiná kéhínánká aiq pútaq ehwéh ahtebéyabe awahbehre. Ahte-behrataq wega kaweraitahráhire. ⁵ Manikámé peh morá aníne. Wehukega Maniká tagariageheéna mibeq mahbeq arítéh anímé peh morá Sísa Karáhé míéhre. ⁶ Ómi ite insahwé aitanieéna awehraq tanáhráq itene ahababáqsabe pukúwe. Pukúnsabe Manikánka ite sokigiéna, Moke mah kehiná kéhíná kaweraiteyabe nuwahbehre uraire.

⁷ Mí ehwéh síwáhnorinkeheéna Manikánka eqmaq núwátáire. Íné íre péhenia peh aiq pútariahnsanuge. Nahnsó kegá aiq pútaq ehwéh irera Manikáne sansá ahtebageheéna koreri terinúno éna eqmaq núwátáire.

⁸ Íné nuwahbeh sansá teawiníe. Arega ómi kehiná suwahpeqte wéhyábé síwáhnoré mahraré, Weho, ibiahnsanome ehwehome pehragéq peh kaweqtaq méq iyahnkara pankeqme púreroro ue síwáhnorúno.

Ahreronsábé kaweqtaq miáhro arito i ehwéhne.

⁹ Mó ahréro síwáhnoro ahréroño, tabasiwe méq kawerue inerinerue miáhro. Áhnte awahriq naneq pehragéq peh ábéráhna korósi sukiwe miáhro. Pásésuqme áhnte moné tahnsa korósiwé awahriq naneqmarínsábé íre iwiáh íwiáhoró. ¹⁰ Íre iwiáhéq peh Manikáne ehweh sehgieq mó naneq mó naneq kaweq arámbéhríoro. Íre korósi peh itega kaweq arámbéhríome itene awahriq naneq tahnsa kéhre. Íné Manikáne sansá tagarióge irari inínká miraínaraq aiq kawerinae.

¹¹ Momiwíorabeq ahreronká íre ehwehnia peh ehiya méra Manikáne ehweh kawerue irera ahtebagehe. ¹² Momiwíorabeq ahre inínká weh wahnahnue síwáhnorineho. Írakaumo. Síwáhnorinehboq peh ehiyamé ehweh irankéhe.

¹³ Ahrerono, írátíáhro. Téhwe Manikánka Éhráma mirarena anehe wene ahre Íwi mirarowe. ¹⁴ Éhrámaga owainawane péhe éhwéh íre aiq pútare atowe. Írakaumo. Peh wene ahrega owainawane péhe éhwéh irena Manikáne ehweh anteruowe.

¹⁵ Ahre inínká Sípane sánsá ambubu atawéna mó keyábé arutaboirena kaweqtaq ména tabasiwe miáhnaraqmé aiq kaweq sansáne. Mina tahnsa inínsónká ani maqmaréhrataq Manikánka kaweraritankéhe.

3

Peh kaweqtaq miáh kéga Sísa tagariáh kéréq wahnahnoraho ehwéhne.

¹ Sísa tagariáh kéréq wahnahnéyabe awahbeh anímé anotah kawéq arámbéhrí miraéyabe awahbehre. Minawé aiq pútaq ehwéhne. ² Sísa tagariáh kéréq wahnahné arambehri miraéyabe awahbeh anímé peh kaweqtaq mía míai anínká wahnahnorahire. Peh morá áhré matíéh anímé, tabasiwe míéh anímé, uwaresa anímé, tábúsoqme iwiáhi anímé, nahnsa mehwehue kiraboi anímé, Maniká awahbeh sansá kawerue síwáhnororahi anímé, peh mina tahnsa anínká Sísa tagariáh kéréq wahnahnorahire.

³ Mi arámbéhrí íre wahnahnorahi anínsábé teawinié. Píah néna múguwahgu aruqaruri anímé, móneyabé arutaboiri anímé, tobeh aruqaruri anímé, ehweh aruqaruri anímé íre wahnahnorahire. Peh uwaresa anímé wahnahnorahire. ⁴ Wene aní ahre kawerue wahnahni anínká Sísa tagariáh kéréq wahnahni aní miáhrahire. Sibowáné ehweh íre irasa pehipi anterúáh anímáriné sibowáwé íre wahnahnorahire. ⁵ Wene aní ahre íre kawerue auráq matiahnaraqmé Sísa tagariáh kéréq árahue kawerue wahnahnorahiro?

⁶ Peh amahnága Sísansabé aiq pútare atéh anínká íre wahnahnorahire. Peh amahnága aiq pútare atéh anínká wahnahníaraq píribahriéna, Íné anotah aní múge íwiáhinabomo. Íwiáhinaraqmé Manikánka naho owainawa kamah awunserah kamah awinawire.

⁷ Sísa íre tagariáh kéga, Peh kaweq aníne atáh anímé Sísa tagariáh kéréq wahnahni aní miáhrahire. We íre kaweq aní míre íwiáhirataq sega éhruruirana owainawanka mi aní saiqnarianawire.

Peh morá kaweq sansáno ke Sísa tagariáh kéné morábí matíáh ménsáméhnsátáq wahnahnoraho ehwéhne.

⁸ Peh kaweqtaq méra kaweq iwiáho kéga Sísa tagariáh kéné morábí matíáh ménsáméhnsátáq wahnahnorahowe. Píah naruqnaruro kewé, mó kené ménsáméhnsánsabe aigará pabeki kewé íre wahnahnorahowe. ⁹ Siru ukiqme méra peh Manikáne sansá kawerue ambubu atíáh kéga wahnahnorahowe.

¹⁰ Téhwe pehgáriq arámbéhrí sieq áhwárawe tagahro. Tagehrataq kawerue arambehriéra kaweqtaq mía míairataq morábí matíéhra ménsáméhnsátáq wahnahnorahowe.

¹¹ Sene ahrero moq peh kaweqtaq mía míao inínsó míéhrataqmé sensuwehqsónka wahnahnorahowe. Sene ahreronká péhe éhwéh íre aritera peh tabasiwe míéhrataqmé sensuwehqsónka wahnahnorahowe. Sene ahreronká íre sibitarusa peh kaweq arámbéhríéra mó ke séhréh aritéhrataqmé sensuwehqsónka wahnahnorahowe.

¹² Peh morá áhré matiáh kéwé sene ani ahre kawerue wahnahno kewé mi arámbéhríráq wahnahnorahowe. ¹³ Sísa tagariáh kéné wahnahnka kawerue wahnahnotaq tagah kegá sensíwíq pankeráhwe. Sensíwíq pankeráhwara kawerue wahnahnéra íre áhreia Sísa Karáhé éhweh pahsuqme teriéwe.

Manikáne sansá áwahewé anotah naneq mire i ehwéhne.

¹⁴ Pehgáriq tanáhráq areba koraganie íwiáhéna mah pahsí sehiranue áwúge. ¹⁵ Areba íre apubúue konaraq arega Sísa tagariáh kegá momiwírarabeqte sánsámé Manikáne animárínsábé ahreraq matiankeheéna mah pahsí sehiranue áwúge. Maniká oga mía míairaq ite Sísa tagariona ke wene animarí míone. Awankátate nah pegiqmárahnserah ite Sísa tagariona kegá momiwíorabeq aiq pútaq ehwéh pankerone.

¹⁶ Ite kawerue tagarionawe Manikáne kaweq sansá nahomé kopéq kowana Sísa tutai puana amahnága ábóraragire. Wene sánsá áwahewé anotah nanere. Minayabe mah igónkónká aiq mahraréna,

We wehukení úkúwara wehukega we tagowana

Manikáne Awanka wene sánsá peh kaweq sansáne atowe. Íópeqté kegá moq we tagowe.

Manikánka wene kaweq matábúrápéq tumerena,

Mahtaq anotah Wahnáh ání míahno atowe.

Mó kegá we éhweh mah kehiná kéhíná míáhrabeq teriéwara mah marákó marákóipéqté íráh kegá wensabé aiq pútare átáhwé íre.

4

Péhe éhwéhniká wehukene iwíáh íre kawerarítéhre i ehwéhne.

¹ Anehe tanáhráqmé táhmaro kegá wahnsane péhe éhwéh irera sehigigéhe. Mó kegá owainawamariné ehweh síwáhnorirara irera Sísane sánsá suagéhe. Minayabe Manikáne Awanka aiq pahsuqme iraruraire. ² Péhe éhwéh irera sirupipeq múguwahgu agéra ahbabáq sansansábé íre siyehitáhnara peh péhe éhwéh síwáhnorigehe.

³ Péhe éhwéh síwáhnoréra, Mahbiga ahre mewe weh úkiyehboq peh itaq mahbígáú mía míaoro éra mó naneq tahutáhúq órira míre ahriahri awehrioro éra síwáhnorigehe.

Moke táhutahuqme Manikánka aiq mirarowe. Minayabe wensabé aiq pútare atera aiq pútaq ehwéh írátíáh kegá wensabé kaweróne atera mi tahutáhúq pehipi nahwe.

⁴ Moke Manikánka miraro naneqme aiq kaweq nanere. Minayabe itega íre awehria peh wensabé kaweróne ateq pehipi nanehe. ⁵ Manikánka moke táhutahuq nah naneq mire insabé itega wensabé kaweróne atona puag íre awehria pehipi nóne.

Poraga Tímótingsabé Sísane kaweq arámbéhrí ání míahno ato ehwéhne.

⁶ Arega mah ehwéh Sísa tagariáh ké síwáhnorinaraq Sísa Karáhéne kaweq arámbéhrí ání míankehe. Aiq pútare atahna ehwéhniká are págege ataráirah kaweq sansá ambubu atiarone. ⁷ Ahbabáq áwahe ehwehmé, múguwahgu ehwéhme pehragáhno. Peh Manikáne kaweq sansá miraúno.

⁸ Wehukene ayahnsa págege arite sansámé ákáhtaq kaweq sansáne. Manikáne kaweqtaq mé sansámé anotah kawéq sánsáne. Wene sánsá sehgió kegá amahnága oga míáh tánáhráqkákáq mókakeakáq oga mía míaoneherawoe. ⁹ Mah ehwéhme aiq pútaq ehwéh míre. Ómiga irera aiq pútare atéhrataqmé aiq kawerinae.

¹⁰ Maniká oga mía mía anínéna moke mah kehiná kéhíná merirena kaweraritáhráhire. Wensabé aiq pútare atáh ké aiq kawerarítéhre. Minayabe aiq pútare ateq págegeue arambéhriúne.

¹¹ Mah ehwéhme síwáhnoré, Kawerue sehgióro terio. ¹² Are íre anonani míahnayabé mó kegá awiréh atéhrataq ahqáho arito. Peh kaweq ehwéh iraré kaweqtaq mía míaé mó keyabé arutaboírúno. Aiq pútare atahna sansá ambubu atawé peh kaweq sansá miraúno. Sísa tagariáh kegá are tagéra arene sánsá miraighboq teawú éhwéh sehgio.

¹³ Areba íre apubúue konaraq wehuke miáhtáq Manikáne ehweh sáhnsahwe pahsuqme kawerue síwáhnorúno. ¹⁴ Aboawah wehgá siyahnkaratáté arenaneq táhtoréra Manikáne Awanka iwíáh arítarái ehwéh irarurotaq Manikánka págege atáráire. Segá iraruro ehwéhmé kawerue ahreraq matawé sehgio.

¹⁵ Arene arambehri kawerue miraúno. Ómiga tagéra kaweq sansáne iwíáhigehboq teawú éhwéh ambubu atawé sehgio. ¹⁶ Arerensabéákáq arega síwáhnoróna ehwéhnkákáq auráq matiahno. Teawú ehweh ambubu atawé sehgio. Mirainaraqmé íre arebataq áhnte arene ehweh íráh kéreq moq oga mérapeq awaq miagéhe.

5

Poraga kaweq siwáhnóré sansa Tímóti teawu ehwéhne.

¹ Arega aboawah wehreq orerónseq ehweh terínaraq píribahriinehboq arenabouránsábé tábúsoqme ehwéh teawenanserah pehwehrue terio. Mahbireq o menáhwénseqsábé arenábáq áwáhnorónanserahnue kawerue síwáhnorúno. ² Aboawah ahrérónseq orenínsónseq arenanoura auráq matawé séhréh atahnanserahnúno. Ahre ahriyabé arenanahno auráq matawé séhréh atahnanserahnúno. Sene sinonkataq táhtoréhnehboq pehragé séhréh arito.

Kéweinínsó kiraboé ehwehne.

³ Íre aninkákáq óréní kéweinínsábé kaweq sansánúno. ⁴ Kéweiní wene aninseq anahwareq miéhrataq sega auráq matawéra kiraboigehe. Sinoiboga sene animárí ebeq kirabouronsabé se ore orení úkirataq sene animárinká se kiraboigehe. Sene káironaní kiraboéyabe seyene arambehrie. Minawé Maniká awahbeh sansáne.

⁵ Íre aninkákáq anahwankákáq kéwéinímé orení úkínaraq wega iwíáhéna, Manikánka séhréh aintankéhe íre. Minayabe wega wéhékáhnkakaq inokáhpeqkákáq Manikánsabe, Íné séhréh ainto éna púreq aruqarurire. ⁶ Mah marákóipéqté náneqsabé arutaboirena peh we awahbeh naneq sehgi kéwéinímé pusa aní tahnsa miéhre. ⁷ Minayabe kéweinínsónsábé mah ehwéh kawerue síwáhnorúno. Segá kaweqtaq mía míairataq mó kegá se íre síéhuruigehe.

⁸ Wehga wenawahraheq wene káironanínseq íre auráq matawéna kiraboínaraq Sísane sánsá aiq anterúéh púana anotah ahabábáq sánsánire. Mi ahabábáqká Sísá íre tagaríáh kéné ahabábáq aiq kiotaikire.

⁹ Sísá tagaríáh kégá morábí kiraboigehboq kéweinínsó síwíq sehiranúno. Orenímé 60 opéq sotaiki orenímé peh morá wéhráq mívarai inímé wenáwíq sehiranare kirabooro arito. ¹⁰ Mó kegá, We kaweq arámbéhrí mira aruqarururai iní míre atáh inímé kirabooro arito. Wene animárí kawerue sóránkirai inímé, nahnso mehweh aritena kirabourai inímé, Sísá tagaríáh kégá íre wahtopeqte surowana sigará pabeq pabeq arítarái inímé, suwahre ke soberurai inímé, mó ke kawerarítarái inímé mína tahnsa kaweq arámbéhrí mira aruqarururo kewéinínsó síwíq sehiranúno. Mína tahnsa inímé orení úkínaraq Sísá tagaríáh kégá morábí kiraboigehe.

¹¹ Kiraboirataqmé o ahré kéwéinínsó síwíq íre sehiranúno. Téhwe Sísá Karáhéne arambehri miraoneheqmúne iraréra anehe mí arámbéhrí sinehepeq suera wehkigehe. ¹² Mirairataqmé seyene ehweh anterúáhnsábé itene Wahnahnka ehweh aritankéhe. ¹³ Segá taoraho ke úkéra mó kené nahtapeq poku pokuéra íre sereq wehgaq naneq mire éra éhruruirataq sensíwíq pehragáhnno. Mína tahnsa kewéinínsó síwíq íre sehiranúno.

¹⁴ Íné teríúmé o ahré kéwéinínsónká mó wehkéra ani maqmarera kawerue sóránkírataqmé kaweq sansá míre. Kaweq sansánowara itene naruoga sene kaweq sansá tagéra íre íéhuruorahowe. ¹⁵ Táhmaro kewéinínsónká Sísane sánsá sinehepeq suera owainawa kérowe. Minayabe tagaríáhwe.

¹⁶ Sísá tagariéh íninká wenawahrah kewéinínsó kirabo arito ato. Sísá tagariáh kégá kéweiní kóréní wene iyahnabo íre míéhrataq wahba kirabo atahro arito. Peh morá sensuwahrah íre míáh kéwéinínsómé Sísá tagariáh kégá wahba kirabo aritahro arito.

Sísá tagariáh kéréq wahnahno ke séhréh ariteq náriéro i ehwéhne.

¹⁷ Sísá tagariáh kéréq wahnahno kegá kawerue wahnahnirataq sensíwíq pankereq awehraq apéq nári nárinoro terio. Segá Sísá éhweh tei teinéra íwáhnorirataqmé anotah iwíáh iwíáh ariteq awehraq apéq nári nárinoro terio. ¹⁸ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Káhoga sera sombirah arámbéhríinaraq wene áwéhraq íre músú atáhro. Pehipi nankehe íre.

Wene ehwehnka mó mahraréna,

Ite séhréh aitéh ání awehraq apéq náwéro íre.

(Lo 25.4; Mátyu 10.10; 1 Kórína 7.9)

Mina onserah Sísá tagariáh kéréq wahnahno kegá kawerue arambehriirataq awehraq apéq nári nárinoro terio. ¹⁹ Peh morá áninká Sísá tagariáh kéréq wahnahni anínsábé ehweh atahnaq mi ehwéhme íre íro. Téhranítégábópoq apahránítógábópoq ehweh atéhrataq sene ehweh iwíáhue tagáhno. ²⁰ Wahnah anímárinká ahbabárirataq áhnte wehuké momiwíorabeq mó wahnáh ání mó wahnáh ánínue ehweh arítáhro terio. Mó wahnáh kégá írera áhreéra kaweqtaq mía míagehboq ehweh arítáhro terio.

Poraga Tímótinsabé miraúno i ehwéhne.

²¹ Peh morá sánsá ómi keyábé miraúno. Anotah anínseq arenawahraheq mó sansá miraé moke mó ke mó sansá miraé anotah íre kawerinae. Ómi keyábé peh monseráhnue iwíáhue saraqmaro. Manikánseq Sísá Karáhéreq Manikánka omaq sito íópeqté kéreqka tagariáhwe. Segá tagariáhtaq mahna teawú éhwéh sehgio pahsuqme teiúge. ²² Sísá tagariáh kéréq wahnahni aní míankeheé íre apubúue ayahnkara táhtoqme omaq ato. Mó aninká ahbabárinaraq arega moq mina tahnsaninehboq peh kaweqtaq mía míáúno.

²³ Are awahreé arupipeq érinisabé íre peh morá wání náhno. Náhníaq sera anonkakaq pehgáriq náhno. ²⁴ Mó kené ahbabáq ábóraq kéhrara tagah kegá ehweh arítáhwe. Mó kené ahbabáq amahnága íre ábóraq kéh púana peh mókake ábóraq kanawire. ²⁵ Mina inserah wehukene kaweq arámbéhrí ábóraq kéhre. Kaweq arámbéhrí íre apubúue ábóraq kahnaq minaakaq mókake ábóraq kanawire.

6

Arambehrio keyábé kawerue arambehrioro i ehwéhne.

¹ Sísá tagariáh ké arambehri keyábé mahraré, Itene wahnah kené ehweh kawerue ireq sensíwíq pankeráhro arito. Itene wahnah kegá itene sánsá tagéra Manikáne ehwehnsabé ahqáho atera wenáwíqsabe éhruruyehboq kawerue arambehrioro arito. ² Arambehriaraq atéh áninká Sísá tagariahnaq wene arambehri áninká iwíáhéna, Íné arambehriaraq intéh ánimé nánuwah tahnsá míéh púana peh taoraho arámbéhríinie iwíáhineho. Írakaumo. Kawerue iwíáhinkehboq mi aní áwáhnoruno. Mi aninká arambehriaraq atéh aní arutaboírue séhréh atena kawerue arambehriinkehboq áwáhnoruno. Arambehrio kegá mira íwíáhirataq sega anotah kawéq arámbéhrío ke míagehe.

Móneyabé arutaboírome ahbabáq áwahe wíre i ehwéhne.

Wehukega kaweq sansá miraigehboq teawú éhwéhme ahriahri síwáhnoré kawerue sehgióro arito. ³ Itene Wahnah Sísá Karáhéne aiq pútaq ehwéhnká Manikáne sansá kawerue íwáhnorire. Mi ehwéh suena peh mó ehwéh áwáhnori animé ⁴ we píribahri aní ména peh íre írédh ání míéhre. Peh ehwehéyabe awahbeh aní míre. Wega síwáhnorirara wene ehweh íráh kégá mó keyábé íre kaweq iwíáhéra ehwehéra síéhuruéra ⁵ tobehéra ahbabáq iwíáhowe. Ahbabáq iwíáhéra aiq pútaq ehwéh íre írera peh múguwahguowe.

Múguwahguonsabé péhe íwíáhéra, Ite Manikáne sansá sehgiunayabé áhnte mensáméhnsá pehipi meyanehemúne íwíáhowe.

⁶ Manikáne sansá sehgiunaraq wega áhnte kaweq naneq náí náinire. Ménsámehnsánsabe íre irutaboiria peh wega náí naneq awehraq kéhre íwíáhúnaraq itene iru ukiréhre. ⁷ Iteinoréhga maqitáhtáq íre ménsámehnsánkakaq maqitáhwe. Ite pukonaraq íre itene ménsámehnsánkakaq meweq pukoneheqmúne. ⁸ Minayabe táhutuqkakaq korósiakáq kahnaraq, Aiq awehraq kéhre íwíáhoneheqmúne.

⁹ Áhnte moné meyanéhe íwíáho kéwé ménsámehnsánsabe sirutaboiro kewé ahbabárorahowe. Sirutaboiro naneqka kahnkapi wah pariéhnserahnire. Se sirutaboiro naneqka ahbabárarítéhre. ¹⁰ Móneyabé arutaboiré sansamé ahbabáq áwahe wíre. Móneyabé sirutaboiro puara táhmaro kegá móne meyanehéera Sísane sánsá sinehepeq sutowe. Minayabe sirupipeq anotah uméh meyháwe.

Oga mía mía sansá ambubu atawé sehgio i ehwéhne.

¹¹ Are Manikáne ani móne. Wene ani míahnayabé ménsámehnsánsabe arutaboirineho. Moke íre kaweq sansá anehepeq suo. Kaweqtaq mé Maniká awahbeh sansá sehgio. Manikáne ehwehnsabé aiq pútare ate mó keyábé arutaboirúno. Kaweq sansá págegeue sehgie uwaresa ání míahno. Mi sansámárínsábé arutaboiré sehgio.

¹² Árésísii anínká, Íné kiotaikinauge íwíáhéna pehbeheráh pokire. Mina inserah arega Sísane sánsá ambubu atawé mahraue iwíáhé, Íné kiotaikéna oga mérapeq awaq mianaugé íwíáhúno. Arega, Íné Sísansabé aiq pútare atena wene sánsá sehginauge irarurónaraq áhnte kegá írátówe. Mi tanáhráq oga mérapeq awaq miankeheéna Manikánka omaq atáráire. Minayabe oga mía mía sansá ambubu atawé sehgio.

¹³ Moke oga míona naneqmarí Manikánka oga míáhro aitéhre. Manikánseq Sísá Karáhéreqka tagariehyataq teawú éhwéh iro. Wahnah aní wenáwíqtare Póntiása Páiraga Sísá ehweh atotaq Sísaga íre áhrea pahsuqme teawuwe. Manikánseq Sísá Karáhéreqka tagariehyataq Sísaga pahsuqme teawunserah ínéga are teawúge. ¹⁴ Sísaga íre áhrea pahsutainserah ínéga teawú éhwéh kawerue tábúsoqme sehgio. Peh morá áhwára áhwára sansá íre miraúno. Amahnágaákáq mókakeakáq itene Wahnah Sísá Karáhéga tuina tanáhráqkákáq kawerue sehgio.

¹⁵ Manikánka webataq omaq atárái tanáhráq Sísá tuinawire. Maniká webataq moke mó wahnáhmári kiotaiqme aní púaq wensabé iwíáh iwíáh atone. ¹⁶ Webataq íre pukorahi anínéna peh ahriahri mía míaéna wehukega íre pokorahi téhrehrebeq mía míaire. Wehukega sene siuratate we íre tagahwe. Sega we íre tagahrahowe. Wega ahriahri wahnahninkehe. Wensabé iwíáh iwíáh atone. Aiq miraoneheqmúne.

Áhnte mensáméhnsá matíáh keyábé éhwéhne.

¹⁷ Mah marákóipéq méra áhnte monéakáq ménsámehnsánkakaq matíáh keyábé píribahri iyehboq sene ménsámehnsánsabe íre iwíáh iwíáhoró terio. Ménsámehnsánkakaq móneakáq apubúue taqnobagína nanere. Minayabe iwíáh iwíáhiyeho terio. Itene irupipeq eyoyóinkeheéna Manikánka áhnte kaweq naneq náí náinire. Minayabe peh wensabé aiq pútare ateq iwíáh iwíáh atáhró terio.

¹⁸ Kaweq sansá miraoro terio. Mó ke séhréh ariteq kawerarítáhró terio. Anah ke míéhboq wehweh ke míáhro terio. ¹⁹ Mirairataqmé sene ogamé tanáhráq peh kaweq tanáhráq kanae. Mókake oga mérapeq awaq mera peh kagaorahi apéq meyhagéhe.

²⁰ Tímótio, teawú éhwéh auráq matawé ambubu atiahno. Íre Manikáne iwíáh peh wehukene iwíáh ehwehmé pehragáhnó. Abehq múguwahgu ehwéh pehragáhnó. Mi ehwehnsabé táhmaro kegá ahtebia éhwéhne atáhwe. Ahtebia éhwéhne atáh kegá péhe íwíáhowe. ²¹ Mi ehwehnsabé iwíáh iwíáho kegá Sísane sánsá sinehepeq súáhwe. Manikánka itensabé arutaboiréna séhréh aitéhre.

2 Tímóti

Ebeq sáhnsahwe ahtebe ehwehne.

Pora karábúsiipéq míotaq wega iwíáhéna, Ínéga pukinauge éna mah pahsí sehiranúwe. Mah pahsíipéq Poraga Tímótinsabé, Manikáne kaweq arámbéhrí ání míankehboq wene arampehri miraé tauntahunue arambehriúno teawuwe. Wega ahbabáq sansa anehe tanáhráhq sínaraqsábé sehiranéna we pukinaú ehwéhnkákáq moq sehiranue Tímóti teawuwe.

Poraga Tímóti anehe awu pahsíe.

¹ Tímóti, íné Porane páhsi sáhnsahwe tagáhno. Sísa Karáhé éhweh síwáhnorinkeheéna Manikánka iwíáhue eqmaq núwátáire. Wensabé aiq pútare atáh kégá oga mérapeq awaq mianeherawoe. Mi ehwéh wehuke terinkeheéna eqmaq núwátáire. ² Arewe nirutaboiru aní móne. Maniká Iteriboreq Sísa Karáhé itene Wahnahnseqka arensabé sirutaboirá sehréh atera arene aru ukiq atagéhe.

Sísa éhweh ayehitegurégúinehboq teri terinúno ú ehwehne.

³ Náinahbúréhga Manikánka sehgióro ú ehweh kawerue sehgiúwe. Ínéga moq kawerue sehgiúnsabé nirupipeq íre umehia peh kawerire. Wéhékáhnkakaq inokáhqpeqkákáq ínéga púreq aruqarurutaq arensabé ahreraq matawéna púreratena Manikánsabe kaweróne ata atauge. ⁴ Are áuwátáutaq ibisaronayabé niahreraq matawéna arensabé nirutaboiratóge. Nirupipeq eyoyóinkehboq are tagéyabe níre. ⁵ Arega Manikánsabe kawerue aiq pútare atahnawe niahreraq kéhre. Íné aiq tagaríomé arenanahrá Áróisireq arenano Íyúnisireqka ebeqme Sísansabé aiq pútare atároyah anehe arega moq wensabé aiq pútare atároné.

⁶ Néne niyahnkaratáté arenaneq táhtoqme púreratáráutaq Manikánka miraúno urai arámbéhrí teawena págege atáráire. Teawátái arámbéhríwé tauntahunue mira aruqarurúno. ⁷ Manikánka áhree sansa íre sokigi aiátáire. Peh págegeue mé sansamé, mó keyábé irutaboire sansamé, tabasíwe mé sansamé sokigi aiátáire.

⁸ Itene Wahnah Sísa éhweh teri terinéyabe íre ayehitegurégúúno. Karábúsiipéq míónsábé ínensabe moq íre ayehitegurégúúno. Sísa éhweh teri terinónayabé mó kegá áwíoqnaneherawoe. Áwíoqnehransabé íre áhrea Manikánka págege atahnah teri terinúno.

⁹ Wewene kaweq anímárrí míageheéna Manikánka omaq itena kaweritáráire. Íre itega kawerue arambehriuraunayabé kaweritáráire. Írakaumo. Peh wewe awahbeh iwíáhue sehréh aítana kaweritáráire. Naho naho mah marákó marákó íre kotaq Manikánka iwíáhéna, Sísa Karáhéga miráinayabé wehuke arutaboirána kaweraritanauge úwe.

¹⁰ Arutaboirána, Kaweraritanauge úwana Sísa Karáhé, ite kaweritéh ánínká marakóipeq tunsabe Manikánka arutaboiraitéh sánsá sokigi aítowe. Marakóipeq tuena pukéna oga úkúnsabe amahnága ite pukéyabe íre áhreúne. Írakaumo. Itega tagarionawe Manikáne kaweq ehwéh irona puaq oga mía míaoneheqmúne.

¹¹ Manikánka ínensabe, Sísa éhweh koreri teriné íné nuwahbeh ehwéh kosíwáhnorúno éna eqmaq núwátáire. ¹² Eqmaq núwátáirana teniátái ehwéh sehgiúnsabé níwíoqnahwe. Aiq pútare atáráu anímé aiq tagaríó púana wensabé íre niyehitegurégúuge. Írakaumo. Manikánka teniátái arámbéhrí mókakeakákáq Sísa tuina tanáhráqkákáq wahnahnaintahrahire. Íné tagaríomé wega kawerue wahnahnaintanawire.

¹³ Ínéga peh aiq pútaq ehwéh áwáhnoruraage. Moke áwáhnorurau ehwéh ambubu ati-ahno. Ínéga áwáhnoruraunserah mó ke síwáhnorúno. Sísa Karáhénsabe ahriahri aiq pútare ateq wensabé anotahtaq arutaboirúno. Wereq mía míaé síwáhnorúno. ¹⁴ Manikánka

áwáhnorurai ehwéh áhnte kaweq ehwéhniarah kawerue ahreraq matawé ambubu ati-ahno. Kawerue mirainkeheéna Manikáne Awanka itene irupipeq mía míaéna séhréh aitahráhire.

¹⁵ Are tagariahnaewe Pígérúsireq Éramógénireq moke Esia marákórápéqté kéreqka íné nuwera pokurowe.

¹⁶ Íné karábúsiipéq míónsábé Ónésíma íre ayehitegurégúia séhréh aintaráinsabé nirupipeq eyoyóuraire. Minayabe itene Wahnahnka mi karirónánínsabé arutaboirena séhréh aritankeheéna púreruge. ¹⁷ Ónésíma Aroma suwahpeq suraitaq ínensabe áhnte ninebahréna íné tagaraitaq séhréh aintaráire. ¹⁸ Are aiq tagariahnaewe íné Épésa suwahpeq míarautaq wega áhntetaq séhréh aintaráire. Séhréh aintaráinsabé itene Wahnahnka tuinagake Ónésímansabé arutaboirena kaweróne atankeheéna púreruge.

2

Sísane arambehri sehgiyabe pabeqme ehwéhtáro.

¹ Tímótio, are nénahni úkurone. Are Sísá Karáhéne ani míahnana wega arensabé arutaboirena séhréh atéhnsabé págege aní míahno. ² Áhnte kegá míarotaq are áwáhnoruraage. Manikáne ehweh kawerue sehgiara mó ke síwáhnororaho ke síwáhnorúno.

³ Págege sontiá ánínká éréyabe íre áhreire. Mina inserah arega Sísá Karáhéne arambehri miraónayabé áwíoqnehrataqmé íre áhreaia peh kawerue mira aruqarurúno. ⁴ Sóntiá anínká wene kíápéténine arambehri kawerue mirainieéna wenawahpeqte árámbehri moq íre miraire. Írakaumo. Kíápéténiga kaweróne atankeheéna kawerue arambehrire.

⁵ Árésisiéna pehbeheráh poki anínká ápeq pehipi íre meyéhre. Árésisi sansá tábúsoqme sehgi ánínká kiotaikínaraq ápeq meyéhre.

⁶ Wahba só uqmarera náwe soráhwe. Ménsámehnsá nera kahnaraq abobiah taebewe arambehrii anínká ebeq koawaq miankéhe.

⁷ Mah pabéqmé éhwéhtáro iwíáhue iro. Itene Wahnahnka tábúsoqme iwíáh atahnaraq moke ahtebankehe.

Áwíoqnehrataq Sísane sánsá sehgieneheqmúne ú ehwehne.

⁸ Kaweq ehwéh teawátáume ahreraq matiahno. Teawátáú ehwéhmé Sísá Karáhéwé Tébitine anahwa míowe. We wehukení ména pukéna mó oga úkúwe. ⁹ Mah kawéq éhwéh teri terinuraunsabé níwíoqnéra ahbabáq ani tahnsa séniraté táhrarera meniqlmera karábúsiipéq móintówe. Karábúsiipéq móintera Manikáne ehweh íre saiqnaruahrahowe.

¹⁰ Níwíoqnéyabewé, karábúsiipéq méyabewé, séniraté táhrareyabewé, minawarinsabé íre áhreuge. Manikánka omaq sitéh kegá Sísá Karáhénsabe aiq pútare atera oga mérapeq awaq miageheéna mi ke séhréh aritanauge. Sega wene kaweq matábúrápéq pokue mitaq ahriahri weba mía míaiageheéna séhréh aritanauge. ¹¹ Teawéna ehwéh peh aiq pútaq ehwéhnéna mahraréna,

We pukútaq ite moq pukowane. Minayabe wereq oga mía míaoneheqmúne.

¹² Áwíoqnehrataq wene sánsá ambubu atíahnaraqmé wereq moráraq wahnahnoneheqmúne. Áwíoqnehrataq wensabé ahqáho atáhnaraq mókake wega itensabé moq ahqáho aitanawire. ¹³ Wene sánsá sehgieneheqmúne íwíáho kegá íre mirairataq Manikánka mirinauge urai ehwéh sehginawire. Wene sánsá íre anteruahrahire. Írakaumo. Íre anteruahráhi puana sehginawire íre.

Manikáne arambehri tauntahunue miraúno teawu ehwéhne.

¹⁴ Mah ehwéh ahreraq sito. Manikánka tagariéhtaq pehgáriq naneqsabé íre ehwehoro terio. Pehgáriq naneqsabé ehwehonka íre séhréh aritahráhire. Írakaumo. Íre séhréh aritasa peh íráh ké ahbabáq aritéhre.

¹⁵ Manikánka arensabé kaweróne atankéhboq wene arambehri kawerue miraúno. Mirainaraq arerene arambehriyabé ire ayehitáhnah peh Manikáne ehweh kawerue ahtebé tábúsoqme síwáhnorinkehe. ¹⁶ Íre Manikáne iwíáh peh wehukene iwíáh ehwehmé, abehq múguwahgu ehwehmé pehragáhno. Abehq múguwahgu ehwéh íráh kéwé mi ehwéhnká ire kaweq iwíáh aritéhrara Manikáne sansá sinehepeq súáhwe.

¹⁷ Náonka wehukéniné anonka ire kaweratéhрана anotah naonkákáq miéhre. Mina inserah abehq éhwéhnká wehukéniné iwíáh ire kaweraruanawire. Mina tahnsa abehq éhwéh iraréya anité Íménéúsireq Pírétúsireq miéhre. ¹⁸ Sega aiq pútaq ehwéh suera péhe éhwéh mahraréra, Ite pukérapeq iriwe oga úkuraunayabé mókake mó ire irigonehe óye. Sene ehwehnka táhmaro íráh kéné iwíáh ire kaweraritehye.

¹⁹ Anotah ebáhnabaga ire kúrugúruia peh págegeue kagainserah Manikánka miraú naneq áwahewé peh págegeue kagaire. Manikáne ehwehnka mahraréna, Itene Wahnahka moke wene animári tagariéhre ire.

Wene ehwehnka mó mahraréna,
Itene Wahnah tagarione irare keo, ahbabáq pehragéq peh kaweqtaq mía míaoro ire.

²⁰ Anotah nahtápéq áhnte kunúbawárínkákáq antehyamárínkákáq kéhre. Mó antéhyámárimé áhnte moné tahnsa antéhyámárimé. Mó antéhyámárimé peh awankátate miraia antéhyámárimé. Mó antéhyámárimé peh marakórate miraia antéhyámárimé. Abehq arámbéhríeyabewé íroke antéhyámé awehrare. Kaweq arámbéhríeyabewé peh morá kaweq antéhyá ábérehre. ²¹ Wehukénínká ire kaweq sansá suena kaweqtaq mía míaéna we kaweq antéhyá tahnsanire. We aiq pútaq Manikáne ani ména itene Wahnahne arambehriire. Wega moke kaweq arámbéhrí miraorahire.

²² Ahrari abarié iwíáh kahnahwe mi iwíáh sue móbeq míahno. Peh kaweqtaq méwé, aiq pútaq ehwéh ambubu atawéwé, mó keyábé arutaboiréwé, aru ukiqme méwé, mah sansámári sehgio. Sirupipeq ahbabáq ire kéh kégá mi sansámári miraigehe. Sega itene Wahnahnsabé áhrabue mahraréra, Séhréh aito éra mi sansámári miraigehe.

²³ Abehq múguwahgu ehwehmé pehragáhno. Are tagariahnawe múguwahgu ehwehmé tobehorahi naneq mire. ²⁴ Itene Wahnahne arambehri ani teawe, Íre ehwehúno. Írakaumo. Peh mó ke miéhharabeq áyáteh sansá sue uwaresa áni mé kawerue síwáhnorúno ato.

²⁵ Wene ehwehnsabé ire kowe atáh ké pehwehrue mónkákáq síwáhnorínana Manikánka séhréh aritahnara sene ahbabáq sansa suera aiq pútaq ehwéh iragéhe. ²⁶ Wene arambehri miraigeheéna owainawanka ahbabáq ke saiqnaríéhre. Saiqnaríéhara aiq pútaq ehwéh íréhrataq sega tábúsoqme iwíáhéra owainawane ahbabáq sansa suera kaweqtaq míagehe.

3

Anehe tanáhráq wehukega áhnte ahbabáq sansan neherawoe i ehwéhne.

¹ Anehe tanáhráq anotah ire kaweq sunúq sinae. Minawé iro. ² Mi tanáhráq wehukega peh seyensabé suwahbanae. Móneyabé sirutaboiro ke méra píribahri saiyo ke míaneherawoe. Mó ke áhnte ehwéh aritera sinoibone ehweh anteruaneherawoe. Mó keyábé kawerowe ire arítáh ké míaneherawoe. Maniká awahbeh sansánsábé ire suwahbáhna ke míaneherawoe.

³ Mó keyábé ire sirutaboironeherawoe. Íre insahwé arítáh ké míaneherawoe. Íre insahwé aritera síéhruruo ke míaneherawoe. Íre tabasíwe mía aisobuya ké míaneherawoe. Kaweqtaq méyabe suwahrieh ke méra ⁴ owinahwino ke míaneherawoe. Apubúue ire kaweq sansánoneherawoe. Ite anotah ke úne iwíáho ke méra Manikánsabe iuwahriehre oneherawoe. Mah marákóipéqté náneqsabé sirutaboiro ke míaneherawoe.

⁵ Sega peh ábóraqsabé Manikáne sansá miraéra peh Manikánka págege aritahráhi sansánsábé ahqáho atera ire miraowe. Moke mina tahnsano ké sueq móbeq míáhro.

⁶ Mina tahnsa kégá múguwahgu ahrroné nahtapeq pokue ehnenenue síwáhnorowara sene péhe éhwéh íráhwe. Mi ahrrónká áhnte ahbabáruronsabé sirupipeq umehire. Íre kaweq naneqmarínsabé sigará pabeku pabekuire. ⁷ Sigará pabekirara sega mó síwáhnori aní mó síwáhnori aniné ehweh irera peh Manikáne aiq pútaq ehwéh íre íráhwe.

⁸ Wehukeníté sensíwíq Sánésireq Sámbarésireqka Mósísinsabé ahqáho atóyanserah mi sansáno wehgá aiq pútaq ehwéhnsabé ahqáho atáhwe. Manikáne ehwehnsabé ahqáho atáh púara peh múguwahgu iwíáhurowe. ⁹ Mi aníténé ahbabáq ábóraq konserah ómiga mi kené ahbabáq mókake tagagehe. Minayabe mó kegá sene ehwehnsabé íre aiq pútare arítáh púara sene arambehri íre anotah úkorahire.

Manikáne ehweh ambubu atawé sehgio i ehwéhne.

¹⁰ Arega menah ínéba míarona puah néne sánsá aiq tagariahne. Maniká awahbeh sansá síwáhnoréna kaweq sansánuraage. Moke néne sánsámé arega áwahe aiq tagariahne. Manikánsabe aiq pútare atena wene sansá ambubu atawéna uwaresa ání ména mó keyábé nirutaboiruge. Tabasíwe aní míóge.

¹¹ Are tagariahnawe mó kegá íné níwíoqnarowana níéruraire. Ántióka suwahpeqkakákq Áikónía suwahpeqkakákq Árisáta suwahpeqkakákq míarautaq anotahtaq níwíoqnarowah tagariahne. Níwíoqnarotaq itene Wahnahnka séhréh aintárái puana íné kaweqtaq míóge. Segá íné íre nubiq suahráhurowe.

¹² Ite tagarionawe Sísá Karáhéreq méra kaweqtaq méyabe suwahbeh kewé mó kegá síwíoqnaneherawoe. ¹³ Ahbabáq kereq péhe éhwéh síwáhnoro kereqka mó kené péhe éhwéhnsabé aiq pútare arítáhwe. Segá múguwahgu agéra síwáhnorirataq íréhra kegá moq péhe éhwéhnsabé aiq pútare aritaneherawoe. Segá amahnága ahbabáréra mókakewe anotah ahbabároneherawoe.

¹⁴ Arewe aiq pútare ate ahtebarona sansá kawerue sehgio. Are tagariahnawe itega kaweq ehwéh are áwáhnoruraunayabé kawerue sehgio. ¹⁵ Are animai míaronaraq Manikáne ehweh sáhnsahe sansa áhwárarone. Áhwárawe wene ehweh ahriahri sáhnsahonaga ahtebé Sísá Karáhénsabe aiq pútare atáronana kaweratáráire.

¹⁶ Manikáne ehweh sehiranutaq Manikáne Awanka iwíáh aritena séhréh aritowe. Manikáne ehweh ahtebáhnaga síwáhnoronaraq múguwahgu ehwéh tábúsoq sitahráhone. Ahbabáq sansa tábúsoq sitahráhone. Manikáne ehweh ahtebáhnaga aiq pútaq ehwéh mé kaweqtaq mé sansamé terienawe kawerue síwáhnororahóne. ¹⁷ Wene ehwehnka ite Sísá tagariona kegá kaweq sansánéq moke kaweq arámbéhrí miraorahúne.

4

Manikáne ehweh págegeue pahsuo i ehwéhne.

¹ Sísá Karáhéga tuinagake moke oga míáh kéreq pukia kéreq sainsuankéhe. Wegá tuinaraq ahriahri wahnahnaitanawire. Minayabe wereq Manikánseq tagariehya puah teawéna ehwéh kawerue iro. ² Manikáne ehwehnsabé suwahbeh kereq íre suwahbeh kereq teri terinúno. Se iragéhboq kawerue síwáhnorúno. Wene ehwehnka sirupipeq pankehboq págegeue síwáhnorúno. Sísansabé aiq pútare atera wene sánsá kawerue sehigéhboq kawerue síwáhnorúno. Maniká awahbeh sansá síwáhnorinaraq uwaresa ání míahno.

³ Írátíahno. Mókake wehukega aiq pútaq ehwéh mé íre irera peh seye suwahbeh naneqsabé sirutaboironeherawoe. Seye suwahbeh ehwéh síwáhnoro keyábé, Íwáhnorigehboq máhoro aritaneherawoe. ⁴ Segá aiq pútaq ehwéh sinehepeq suera wehukene áwahe ehwehnsabé aiq pútare aritaneherawoe.

⁵ Ahriahri peh kaweq iwíáhúno. Kaweq sunúqkákáq íre kaweq sunúqkákáq ahriahri Sísane sánsá sehgio. Áhnte kegá Sísá éhweh iragéhboq teri terinúno. Manikáne Awanka teawátái arámbéhrí miraue parabaruo.

Poraga, Kagai apéq náninkéhe i ehwéhne.

⁶ Íné pukona tanáhráq aiq sinaire. Mi tanáhráqmé aiq wahtonire. Asiu kegá sene sánsánéra náhniáq sera ano Manikánsabe titiréra ahkiónserah íné moke néne arambehriyabé moq Manikánsabe titiruge. ⁷ Manikánka níátái arámbéhrí kawerue mira aruqaruruge. Mi arámbéhrí aiq parabarúóge. Sísane sánsá íre susa peh kawerue sehgiúge.

⁸ Wehukenínká árésisiéna kiotaiki aní awahriq ayáhúq áwínserah Manikánka kaweqtaq kagai apéq náninkéhe. Minayabe itene Wahnahnka ínénsabe, Kaweqtaq míahne aintankéhe. Mi apéq íópeq intena we tuinagake náninkéhe. Wegá tábúsoqme iwíáhue sainsuahnarraq íre ínébataq náninkéhe. Írakaumo. Ómi we tuina tanáhráqsábé áwénuno ke ápeq siena kawerowe aritankéhe.

Poraga Tímótinsabé, Ínéba apubúue súno ato ehwéhne.

⁹ Arega miraorahinaraq iwíáhue tagé ínéba apubúue súno. ¹⁰ Témásiga mah marákóipéqté náneqsabé arutaboirena íné nuwena Tésarónáika suwahpeq pokuraire. Káréséniga Kárétía marákórápéq pokurairana Táitásaga Támésía marákórápéq pokuraire.

¹¹ Árúka webataq ínéreq mioye. Néne arambehriwe Máhkaga kawerue séhréh aintahráhi aní míre. Séhréh aintankéhboq meqme súno. ¹² Tikíkúsiwe Épésá suwahpeq eqmaq áúwátáuge.

¹³ Néne káhq ambántá Tóása suwahpeq Kápúsine nahtapeq matauge. Ínéba sinaraq minaakaq púkuwarínkákáq sehirania kanéhwárínkákáq mewe súno.

¹⁴ Káhpah kaweraqari aní wenáwíq Árékásántaga anotahtaq íre kaweraintaráire. Minayabe itene Wahnahnka kamah awinkéhe. ¹⁵ Wegá itene ehwehnsabé págegeue ahqáho aitaráinsabé arega we auráq matiahno.

¹⁶ Téhwe sega ehweh aintárótaq ómiga íné íre níéhneha nuwera pokurowe. Minayabe Manikánka kamah arinehoéna sensabé púrerarítaráuge. ¹⁷ Nahnsonka itene Wahnahne ehweh irageheéna tábúsoqme teriátáutaq itene Wahnahnka íné séhréh aintena págege aintaráire. Segá nubiq suaneheraurotaq wega séhréh aintarái puara túbáh agurowe. ¹⁸ Ahbabáq aintéhrakake Manikánka séhréh aintankéhe. Wegá wahnahnirabeq íópeq míankeheéna tumeiqmena móintankéhe. Ahriahri wensabé iwíáh íwíáh atanéhe. Ai q míre.

¹⁹ Akúirareq wene ahre Párisírareq Ónésíma karíronánínseqsabé iroro terio. ²⁰ Érásátiga Kórína suwahpeq míéhre. Tárópíma awahreuirana Mírétúsi suwahpeq áúwátáuge. ²¹ Ópeq íre sínaraq ínéba súno. Mahtaqté ánimári sensíwíq Íyúbúrúsi, Púrenísi, Árinúsi, Káróriarehga arensabé iraúno atáhwe. Sereq ómi mahtaqté Sísá tagariáh kéreqka arensabé iraúno ewe.

²² Itene Wahnahnka arereq mía míaire. Wegá arensabé arutaboirena séhréh atéhre.

Táitása Ebeq sáhnshwe ahtebé ehwehne.

Táitásawe íre Asiu anínéna Porane ehweh kawerue sehgiena Kíríti marákórápéqté ké, Sísá tagariáh ké séhréh aritena kawerue wahnahnúwe. Poraga karábúsiipéq míotaq mah pahsí sehiranúwe. Wega Táitásansabé Sísá tagariáh kéréq wahnahno ke omaq site sansánsábé, síwáhnoré sansánsábé, kawetaq mé sansánsábé ue mah ehwéhmarí sehiranue Táitása teawuwe.

Poraga Táitása awu pahsíe.

¹ Táitásao, íné Porane páhsi sáhnshwe tagáhno. Íné Manikáne arambehriu aní múge. Sísá Karáhéga we éhweh kosíwáhnorúno aintena eqmaq núwátáire. Manikánka omaq sito ke séhréh aritankeheéna eqmaq núwátáire. Segá aiq pútaq sansá Manikáne kaweq sansá ahtebagehboq kosíwáhnorúno éna eqmaq núwátáire.

² Itega Sísansabé aiq pútare ateq oga mérapeq kiwíanehe iwíáhúne. Naho Maniká, íre péhenorahi anínká mahraréna, Ínéga omaq sitáhna kegá oga mérapeq awaq miagéhe úwe. ³ Oga mérapeq awaq miagéhe éna wewega iwíáhi tanáhráq mah kawéq éhwéh itene irupipeq iwíáh aítaráire. Maniká, ite kaweraitéh anínká ínénsabe, Mah kawéq éhwéh koreri terinúno aintaráirana teri terinuge.

⁴ Táitásao, néne páhsi sáhnshwe tagáhno. Itega morá íwíáhue Sísansabé aiq pútare atoyansabé are nénahni úkurone. Maniká Iteriboreq Sísá Karáhé, ite kaweraitarái anínseqka are séhréh atera arene aru ukiq atéhye.

Sísá tagariáh kéréq wahnahno ke omaq siteyabe éhwéhne.

⁵ Ite íre parabaruoaya arámbéhrí arega mirainkeheéna Kíríti marákóráq áúwátáuge. Mó kehiná suwahpeq mó kehiná suwahperue Sísá tagariáh kéréq wahnah anímáí míagehboq omaq sito. Teawátáunserahnue omaq sito.

⁶ Peh kaweqtaq mía míai anímé peh morá áhré matiéh anímé Sísá tagariáh kéréq wahnah aní míahrahire. Peh morá Sísansabé aiq pútare atáh anímáíné sibowáwé wahnah aní míahrahire. Wene animáínká ahbabáreéra sibowáné ehweh anterúáh anímáíné sibowáwé wahnah aní íre míahrahire.

⁷ Sísá tagariáh kéréq wahnah arítéh anínká Manikáne arambehri auráq matiéh púana peh kaweqtaq mía míai anínká wahnah aní míahrahire. Píribahri anímé, áyáteh anímé, píah néna múguwahgu aruqaruri anímé, tobek aruqaruri anímé, móneyabé arutaboiri anímé íre wahnahnorahire. Írakaumo.

⁸ Nahnsó ke kawerue kirabo arítéh anímé, kaweqtaq méyabe arutaboiri anímé, tabasíwe míéh anímé, kaweq iwíáhue arambehri anímé, Maniká awahbeh sansá sehgi anímé, wewene kaweq iwíáh ambubu atíéh anímé Sísá tagariáh kéréq wahnahnorahire.

⁹ Áwáhnoro ehwéh kawerue ambubu atíéh anínká mó ke kawerue síwáhnororahire. Wega aiq pútaq ehwéhnsábé suwahrieh ke síwáhnoréna sene iwíáh kaweraritankéhe.

Péhe éhwéh síwáhnoro keyábé éhwéhne.

¹⁰ Kíríti marákórápéqté ké auráq matiáthro. Píribahri ke méra sega abehq éhwéhnéra péhe éhwéhnuwe. Asiu kené síú amurúruwe sansa sehgióro e kewé áhnte mina tahnsa míáhwe.

¹¹ Segá mó kené mone meyaneheéra áhnte mi karíronánínsábé péhe éhwéh síwáhnorowe. Mí karíronání aiq pútaq sansá súéhboq péhe kéné ehwehnsabé ehiya míáthro arito.

¹² Kíríti marákóipéqté aní Kíríti ke seyene ehweh irari anínká mahraréna, Kíríti marákórápéqté kegá péhe éhwéh irare irareo ke wóe. Se áwéh keropia póeráhq tahnsa ké méra taorahoue kobukahburo ke wóe ire. ¹³ Wega irari ehwéh aiq pútaq ehwéhne. Minayabe Kíríti keyábé págegeue síwáhnorúno. ¹⁴ Aiq pútaq ehwéhnsábé suwahrieh kegá

sehgióro e ehwéhnkákáq Asiu kené péhe áwahe ehwéhnkákáq suera Sísane sánsá kawerue sehgióro págégeue síwáhnorúno.

¹⁵ Kaweqtaq mía mía keqá moke táhutahuq íre órirane éra peh nah naneq mire éra nahwe. Sísansabé íre aiq pútare atáh áhbárerá kéwé moke mah marákóipéq kéh náneq tagéra íre kaweq nanere iwíáhowe. Sene sirupipeq ahababáq áhwárera kaweq sansá íre írátiáh púara sega kaweq iwíáh íre orahowe.

¹⁶ Segá mahraréra, Itega Maniká tagarione irarewe. Iraréra Manikáne ehweh anteruera ahababárera kaweq arámbéhrí íre miraorahowe. Minayabe ite tagarionawe se Maniká íre tagaríahwe.

2

Aboawah wehyábé síwáhnoré ehwehne.

¹ Arerega peh tábúsoqme aiq pútaq ehwéh síwáhnorúno. ² Aboawah wehyábé mahraré, Múguwahgu iyehboq áhnte piáh né pehragahro. Peh tábúsoqme iwíáhoró. Tabasíwe mía míaoro. Aiq pútaq sansá ahtebawe sehgióro. Manikánsabe irutaboírég wehukeyabé irutaboíroro. Sísane sánsá kawerue sehgióro terio.

Aboawah ahréyábé síwáhnoré ehwehne.

³ Aboawah ahrérónsábé mahraré, Manikánsabe áhtenéq kaweqtaq mía míaoro. Mó keyábé péhe éhwéh arítého. Píahyabé irutaboíriyeho. Peh kaweq sansá síwáhnororo terio.

⁴ Segá ibehinínsónsábé mahraue síwáhnororo arito. Iteruwehqsonseq itene anímárinseqsabé kawerue irutaboíroro teriéro terio. ⁵ Iteitene kaweq iwíáh ambubu atawéq sehgióro teriéro terio. Mó weh pehragéq peh morá arenawehq kéro teriéro terio. Íre itereq morábí náneq pehragéq peh iteitene arambehriue areqnahreq ahréro miáhro teriéro terio. Peh kaweqtaq mía míaéq iteruwehqsonse ehweh kawerue íráhro teriéro terio. Segá mah ehwéh sehgirataq mó keqá Manikáne ehwehnsabé íre awiréh atahráhowe.

Mahbigaunsábé síwáhnoré ehwehne.

⁶ Mahbigaunsábé iteitene kaweq iwíáh ambubu atawéq sehgióro terio. ⁷ Segá are tagéra ahtebagehboq arega peh kaweq sansánúno. Síwáhnoróna tanáhráq ogiogi pehragé peh kawerue tábúsoqme síwáhnorúno. ⁸ Mirainaraq are áwíoqnah keqá tagéra siyehitáhnayabé íre ehwehia peh túbáh agigehe.

Mó kené arambehri keyábé síwáhnoré ehwehne.

⁹ Mó kené arambehri arítáh keyábé mahraré, Píribahri sansá sueq ite arambehriaraq ítéh áníné ehweh kawerue ireq itene arambehri tábúsoqme miraoro terio. ¹⁰ Sene ménsámehnsá aebóiyeho. Peh kawerue auráq sítaríáhro terio. Mirairara tagehra keqá Maniká ite kaweraitéh áníné sánsá aiq kaweq sansáne iwíáhigehe.

Sísa tuina tanáhráqsábé éhwéhne.

¹¹ Manikánka mah kehiná kéhínánsábé arutaboíréna aiq sokigi aintéhre. Arutaboíréna ómi kaweraritáhráhire. ¹² Itensabé arutaboíréna mahraréna, Ínénsabe íre aiq pútare aintáh keqá onserahniyeho. Mah marákóipéqté sánsánsábé irutaboíriyeho. Mah tanáhráq peh kaweq iwíáhue tabasíwe méq ínega unserah kaweqtaq mía míaoro íre.

¹³ Sísa Karáhé itene Maniká míre. We ite meirena kaweraitéh ání míre. Mókake we téhreh naneqkákáq tuina tanáhráqsábé iwíáh iwíáhéq kaweqtaq mía míaéq áwénunúne.

¹⁴ Webataq wene kaweq anímárí mía míaigeheéna Sísaga itene ahababáqsabe wene korahqtaté paiqmaranieéna putiowe. Minayabe itene ahababáq sansa moke sueq peh kaweq arámbéhríyábé irutaboíronehe.

¹⁵ Teawewó éhwéh síwáhnorúno. Peh kaweq sansá sehgióro arito. Ahababáq sansa miraiyeho arito. Segá arene ehwehnsabé anetaníbo iwíáhíyehboq págégeue síwáhnorúno.

3

Manikánka kaweraitáráinsabé kaweq sansánonehe i ehwéhne.

¹ Arega síwáhnorina keyábé mahraré, Kámáhni kereq sene wahnah kereqne ehweh kawerue íráhro arito. Mi kegá kaweq arámbéhrí miraoro irataq apubúue miraoro arito.

² Síéhruruiyeho terio. Ehweh aruqaruriyehboq pehwehribeq méq uwarena ánimárí méq kaweraritáhro terio.

³ Naho iteitega saiyoéq ehweh anterueq péhe éhwéhnsabé aiq pútare atáráúnana ahbabáqsabe iuwahbaraire. Ahbabáqsabe iuwahbarainsabé ahkaragáraga ite saiqnariaire. Saiqnariarairaq ahriahri ahbabáq aruqaruréq mó kené ménsámehnsánsabe igará pabekuraire. Mó kegá itensabé iuwahriehre ewaq itega moq wensabé wensabé iuwahriehre iwíáhuraune.

⁴ Maniká, ite kaweraitéh ánínká itensabé arutaboirána kaweq sansá aitena arutaboirá sansa sokigi aiire. ⁵ Sokigi aiena kawetaq miáhwe aitáráire. Íre iteitene kaweq arámbéhríyábé kaweraitáráire. Peh wewega arutaboiráitena itene ahbabáq sabi íúátáire. Sabi iuena itene irupipeq pabeq paberaitáráire. Pabeq paberaitárái puana Manikáne Awanka o awá maqmarena oganúq ítáráire.

⁶ Wenawanka oganúq ítáráirana íteba mía míainkeheéna Manikánka Wenawa eqmaq áúwátáire. Sísa Karáhéga ite kaweraitáráinsabé eqmaq áúwátáire. ⁷ Sísa Karáhéga itensabé arutaboirána kaweraitáráinsabé Manikánka ite oganúq ítáráire. Oganúq ítáráirao oga mía míaéq oga mérapeq awaq meyabe áwénunúne. ⁸ Teawú éhwéhnsabé aiq pútare atone.

Manikánsabe aiq pútare atáh kegá, Tábúsoqme kaweq arámbéhrí miraonehe iwíáhigehboq mótaq mótarue mah ehwéh págegeue síwáhnorúno. Wehukega kawerue ahtebagehboq mah ehwéh síwáhnorúno. Mah ehwéh aiq pútaq ehwéhne ómi ke séhréh aritahrahire. ⁹ Táhmaro kegá abehq éhwéhne sígaqnaréh síwíq pankerera tobehowe. Mi kegá Mósíga sehgióro ú ehwehnsabé moq tobehowe. Síwáhnorinaraq mi tobého ehwéh pehragáhno. Minawarimé íre iahtebahrahi naneq mire. Pehragáhno.

¹⁰ Sísa tagariáh kegá ehwehiyehboq abehq éhwéh aruqaruri aniné iwíáh tábúsoq ato. Mó tanáhráq mó tanáhráruue teawinana íre irahnaraq auwe móbeq miáhno. ¹¹ Wene arupipeq ahbabáq áhwáreh puana wega íre kaweq iwíáhorahire. Wewene ahbabáqka kamah awinkéhe.

Páhsi parabaginai ehwéhne.

¹² Wehukénité sensíwíq Átémasareq Tíkíkúsireq miéhye. Mótaq mi anité areba eqmaraníe. Areba sirataq arega mitaq sue Níkópórísi suwahpeq ínéba peheráh súno. Moke sóiriri tanáhráq Níkópórísi suwahpeq kowíanie iwíáhuge. ¹³ Sehgióro ú ehweh ahtebah aní wenáwíq Sénási wereq wene iyahnabo aní Ápóroreq itega mi anité séhréh arito. Segá mó ke apubúue korerigéhboq se íre kéh náneqmarí nario.

¹⁴ Ítega wahnahno kegá séhrého sansá ahtebagehboq kaweq arámbéhrí miraoro terio. Túbáh agiyehboq Sípane arambéhrio ke nárieq séhréh arítáhro terio.

¹⁵ Moke ínereq miáh kegá itensabé iroro ewe. Mibeqté Sísa tagariáh ké, itensabé sirutaboiro keyábé iroro terio. Manikánka ite ómi séhréh aitéhre.

Pírémóna **Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.**

Pírémónawe anotah weh ména Sísansabé aiq pútare ato anínéna Porane iyahnabo aní míowe. Pírémónane arambehri aní wenáwíq Ónésímae. Poraga Pírémónansabé, Arene arambehri anínsábé arutaboíré pehwehrue wahnahnato ue mah pahsí sehiranúwe.

Poraga Pírémóna awu pahsíe.

¹ Pírémónao, íné Porareq Tímótireqne páhsi sáhnsahwe tagáhno. Ínéreq iteríbáq Tímótireqka miraúya arámbéhríwé arega moq mira aruqaruróne. Arewe itene kaweq iyáhnábó aní móne. Íné Sísá Karáhéne ehweh teri terinunsabé karábúsiipéq míóge. ² Ápíao, are iteinahno wone. Áhkípúsao, arereq itereqka Manikáne kaweq sansá págegeue sehgiune. Arene nahtapeq momiwío keo, ite Sísá tagaríáh ké wóe.

³ Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísá Karáhéreqka ite séhréh aitera itene iru ukiq aitehye.

Poraga Pírémónane kaweq sansánsábé iwíáh íwíáhú ehwehne.

⁴ Ínéga púrerutaq ahriahri arensabé niahreraq matawéna Manikánsabe iwíáh íwíáh atóge. ⁵ Mó kegá are éhweh teniera, Itene Wahnah Sísansabé aiq pútare ate arutaboíróne éra moke Manikáne animárínsábé arutaboíróne ewe. Minayabe púrerutaq ahriahri arensabé niahreraq matawéna Manikánsabe iwíáh íwíáh atóge.

⁶ Arereq itereqka monseráhnue Sísá Karáhénsabe aiq pútare atone. Wegá ite séhréh aitena kaweraitéhre. Minayabe arereq itereqka kawerue iahtebaneheéna púreraita aitaugé.

⁷ Pírémónao, are náníbáq móne. Arega Manikáne animárínsábé arutaboírarite sene sirupipeq eyoyóinkehé séhréh aritahne. Minayabe nirupipeq anotahtaq eyoyóire.

Poraga Pírémónansabé, Ónésíma pehragé mehweh ato ú ehwehne.

⁸ Arega íné Pora nuwahbeh arámbéhrí mirainkeheéna Sísá Karáhé áwírué teaweráhuge. ⁹ Arega ínénsabe arutaboíraintahna puana págege ehwéh íre teawiníe. Íné Porawe Sísá Karáhéne ani ména wene arambehri miraúraunsabé karábúsiipéq míóge.

¹⁰ Íné karábúsiipéq míarauta q arene arambehri aní Ónésímaga surairana Sísá éhweh teawátáugana irena aiq pútare atáráire. Minayabe néne ani úkuroña puah we séhréh ato.

¹¹ Menah Ónésímaga arene arambehri aní ména íre kawerue séhréh atáráire. Amahnága wega arereq ínereq kawerue séhréh aitahráhire.

¹² Ínéga wensabé anotahta q nirutaboíratena areba eqmaraníe. ¹³ Sísane kaweq ehwéh teriátáunsabé karábúsiipéq míóge. Minayabe arega íné séhréh aintarónanserah Ónésímaga séhréh aintahráhire. Wegá íné séhréh aintankeheéna ínereq méyabe nuwahbehre.

¹⁴ Arensabé, Íné nuwahbeh ehwéh sehgio éna págegeue íre teawiníe. Írakaumo. Íre néne iwíáhga peh arerega iwíáhue miraúno. Arega, Íné Pora séhréh atanauge iwíáhínaraqmé peh arerega iwíáhue miraúno.

¹⁵ Menah Ónésímaga are auwena ínéba suraire. Ínéba séna Sísá Karáhéne ani úkurainsabé mókake areba ahriahri míankehe. ¹⁶ Amahnága we íre peh morá arene arambehri aní míankehe. Írakaumo. We arene arambehri aní ména amahnága itene Wahnah tagaríéh púana arenábáq tahnsa ména are kawerue séhréh atankéhe. Minayabe arega wensabé anotahta q arutaboírinkehe. Ínéga wensabé nirutaboírúge. We náníbáq tahnsa míéhre iwíáhéna nirutaboírúge.

¹⁷ Ínéreq arereq morá árámbéhrí ánité úye iwíáhono? Mira iwíáhinaraqmé arega íné mehweh aintahnanserah Ónésíma moq mehweh ato. ¹⁸ Menah wega are ahbabáq atáráiro? Wegá arene ménsámehnsá merairo? Wegá merai naneqsabé ínéga are náwiníe. ¹⁹ Ínénéga awinauge. Íné Poraga aiq iraruge.

Mah pahsí néne niyahnkaratáté sehiranaróge. Ínéga Sísa éhweh are teawátáutaq arega wensabé aiq pútare atáróne. Minayabe ápeq nánio íre atáráuge. Mókakeakáq ápeq nánio íre ataníe. ²⁰ Náníbáro, arereq ínéreq Sísa Karáhé itene Wahnahne anité míoye. Minayabe íné séhréh ainte nirupipeq eyoyó ainto.

²¹ Íné tagaríomé arega íre peh morá ínéga sehiranue teawú éhwéh mirainkehe. Arega mó kaweq sansánkákáq mirainkehe. ²² Wahnah anínká íné pugeq nuwankéhboq púrerainto. Pugeq nuwahnaraq areba kinauge. Minayabe arene nahtapeq máhriq kaweraintewahno.

Porareq morá árámbéhrí ánímárínká Pírémónansabé iraúno ató ehwehne.

²³ Wehukení wenáwíq Épárási mahtaq míéhre. Wegá Sísa Karáhé éhweh teri terinurainsabé ínéreq karábúsiipéq míoye. Arensabé iraúno ire. ²⁴ Ínéba arambéhrio ke Máhkareq Árisátákireq Témásireq Árúkareqka moq arensabé iraúno ewe.

²⁵ Itene Wahnah Sísa Karáhéga iteba mía míaéna arutaboiréna séhréh aitéhre.

Íbaru Ke Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Íbaru ke, Asiu ke, Ísara kewé se peh morá ké míáhwe. Se apahtáro áwíq kéhre. Mah pahsí sehiranú ani áwíq íre kéhrana peh anehete ehwéh Porane ehweh tahnsá púara áhnte kegá, Poraga sehiranúwe íwíáhowe. Mó kegá Sísá tagariáh Íbáru ké síwíoqnowe. Mi tanáhráq mah pahsí sehiranú aninká sensabé, Ite túbáh agiyehboq peh tábúsoqme iwíáhoru ue Sísane sánsá ambubu atiageheéna mah pahsí sehiranúwe. Sísawe aiq pútaq Manikáne ah-ninkáwáéna íópeqté kéreq Manikáne ehweh iraru kereq Mósísireq kiotaikúwe. Manikánka Sísá mibeq mahbeq arítéh ání míankeheéna omaq atowe. Sísaga miraúnsabe Manikánka o moráéné ehweh áhwarówe. Minayabe íre kaweq sunúq sínaraq túbáh agiyehboq peh Sísane sánsá ambubu atawéq tauntahunue sehgióro ue Íbaru Ke sehiranue teriuwe.

Íbaru ke siu pahsíe.

¹ Naho Manikánka mó tanáhráq mó tanáhrárué wene ehweh iraru ke iwíáh aritowara mó sansá mó sansánue itene igaqnaréh ehweh teriúwe. ² Teriúwana amahnága anehe tanáhráq wenahni iwíáh atowana wega Wenabone sánsá teiena sokigi aiíre. Manikánka irarúwana wenahninká moke mah marákó marákóákáq íópeqkákáq mirarowe. Wenahninká mókake moke wahnahninkeheéna omaq atowe.

³ Maniká téhrehnka inserahni aní míéhhrana wenahni moq téhrehnka inserahni aní míéhre. Maniká mía míainserah wenahni moq monseráh ánine. Wega págege ehwéh irarinka moke mah marákó marákóákáq íópeqkákáq kaweqtaq kagaire. Wega wehukene ahbabáq aiq kaweraitena íópeq Maniká Iteribone ayah púpeq tútuue mía míaire.

Manikáne ahninkáwágá íópeqté ké kiotaikire i ehwéhne.

⁴ Manikánka wenahni áwíratowana mi awíqká moke íópeqté ké síwíq kiotaikire. Mina inserah wenahninká moke íópeqté ké kiotaikire. ⁵ Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Are nénahni móne. Amahnága íné Arenabo míóge ire.

(Buk Song 2.7)

Mi sehiránká mó mahraréna,

Íné Wenabo míahnana we nénahni míankehe ire.

(2 Samuel 7.14)

Manikánka íópeqté keyábé mah ehwéh irarúwo? Írakaumo. Peh morá wenahninsábé irarúwe. ⁶ Manikánka wene ebeq piah aní mah marákóípéq eqmaq auwanaútaqsabé wene ehwehnka mahraréna,

Íópeqté kéó, ite ómiga nénahninsábé iwíáh íwíáh atáhro ire.

(Lo 32.43)

⁷ Íópeqté keyábé Manikáne ehwehnka mó mahraréna,

Wega íópeqté ké sóiriq tahnsá mirarena

se wene arambehri ke irobina tahnsá mirarowe ire.

(Buk Song 104.4)

⁸ Wenahninsábé Manikáne ehwehnka mahraréna,

Manikáno, arega wahnah wahnahnóna tanáhráq peh ahriahri kagainawire.

Arega wahnah wahnahnónawe tábúsoqme iwíáhue mirainiewóne.

⁹ Are moke ahbabáq sansansábé awahriehrana

peh kaweq sansánsábé awahbehre.

Awahbeh puana íné Maniká Arenaboga are anotah aní mé moke wahnahnúno atóge.

Arene wehgauné sirupipeq eyoyó aritena

arene arupipeq anotah eyoyó atóge ire.

(Aisaia 61.1)

¹⁰ Wenahninsábé Manikáne ehwehnka mó mahraréna,

Itene Wahnahno, téhwe arega mah marákó marákó mirarónana págegeue kéhre.

Moke íópeq kék náneq arerene ayahtate miraróne.

¹¹ Mókake moke mah mensáméhnsá tabanagínaraq are peh mía míainiewóne.

Ambanta nahonáh úkinserah mah marákó márakóákáq íópeqkákáq nahonáh úkéna íre kaweraginawire.

¹² Wehukenínká wene máhti sabaréhnserah arega mah marákó márakóákáq íópeqkákáq sabaráruankéhe.

Wehga wene nahonáh kórósí ugurúruena o kórósí sukiwiéhnserah mirainkehe.

Arewe ahriahri monseráhnue mía míainiewóne. Arene oga mé tanahráq íre parabaginawire ire.

(Buk Song 104.4)

¹³ Manikáne ehwehnka mó mahraréna,

Arega niyah púpeq tútuue míahno.

Moke arene naruo arene aigúnúbá tahnsa méra arene ehweh sehgióro aritaníe ire.

(Buk Song 110.1)

Manikánka íópeqté kényábé mah ehwéh irarúwo? Írakaumo. Peh morá wenahninsábé irarúwe. ¹⁴ Minayabe íópeqté kéké aneq kebo? Íópeqté kéké wehukene siwa tahnsá méra Manikáne arambehri miraowe. Manikánka kawerarítéh ké séhréh aritageheéna íópeqté ké siqmaréhre.

2

Manikánka ite meirena kaweratárái ehwéhne.

¹ Manikáne ahninkáwá anotah Wahnáh mía míainsabé itega írátáuna ehwéh am-bubu atawéq sehgiónehe. Itega íre túbáh agia peh wene ehweh sehgióneheqmúne.

² Naho Manikánka íópeqté ké iwíáh aritowara sega iraruwara itene igaqnaréhga írówe. Manikánka mi ehwéh íre sehgiú ke kamah ariuwe. ³ Minayabe itega Manikánka kaweraitéh éhwéhnsábé anetaníbo iwíáhonaraq kaweqtaq mía míaonehnikono? Írakaumo. Wene ehwehnsabé anetaníbo iwíáhonaraq Manikánka ite moq kamah ainawire.

Téhwe itene Wahnahnka wene kaweraitéh éhwéh teriuwara mi ehwéh író kega, Aiq pútaq ehwéhne teiúwe. ⁴ Író kega kaweraitéh éhwéh teiútáq Manikánka págege aritonka sega págege sansánéra ótaq sansánéra íre tagarío sansanuwe. Manikánka miraúnsabe, Mi ehwéhme peh aiq pútaq ehwéhne ue pahsuowe. Wene arambehri kawerue miraige-heéna Manikánka iwíáhue Wenawanka náí náneq náiuwe.

Sísaga webataq ite meirena kaweraitahráhi aníne i ehwéhne.

⁵ Manikánka íópeqté kényábé, O marákó márakóráq wahnahnoro aritanabo? Írakaumo.

⁶ Minayabe wene Púkuipéq wehukenínká mahraréna,

Manikáno, arega ite wehukeyabé iwíáhónawe ite aneq tahnsá kéabuno?

Itewe peh abehq naneq mune.

Aneqsabé kawerue wahnahnaitahno?

⁷ Peh wahto tanahráq íópeqté kéké ite kiotaikowe.

Arega ite pankere omaq ite iteíwíq pankerahne.

⁸ Arega moke miraóna naneqsabé wahnahnoro aitahne ire.

(Buk Song 8.4-6)

Ite tagónawe amahnága tánáhráq wehukenínká moke kék náneq íre wahnahnatíéhre.

Írakaumo. ⁹ Itega peh Sísaga tagónana we anotah aní míéhre. Menah wahto tanahráq we arambehri aní úkurairara íópeqté ké síwíqka wenáwíq kiotaikuraire. Manikánka séhréh aitowana Sísaga mah kehiná kéhínáné ahbabáq kaweraitanieéna putiowe. Wegá itene ahbabáq kaweraitanieéna éruwana pukúnsabe Manikánka we iriatena wenáwíq pankeq atena, Anotah aní mé wahnahnúno atowe.

¹⁰ Manikánka moke kék náneq mirarena wahnahnatéhre. Minayabe áhnte kegá wenahnímáhq úkéra wene kaweq téhrehrebeq míageheéna Manikánka Sísá eqmarowana éruwe pukúwe. Manikánka miraúnsabe Sísawe iteruwah úkéna áhnte ke séhréh aitena kaweraitéhre.

¹¹ Sísaga itene ahbabáq aiq kaweraitéhnsábé wereq ite kaweraitéh kéreqne Iteribo peh morá ání míéhre. Minayabe Sísaga itensabé, Nánuwahrah woe aiteyabe íre ayehitehre.

¹² Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Are éhweh nánuwahrah teriníe.

Are tagaríáh ké momiwíotaq

arenáwíq pankeranieéna

arensabé ígonkónue iwíáh íwíáh ataníe ire.

(Buk Song 22.22)

¹³ Mi ehwéhnká mó mahraréna,

Wega omasa éhwéh sehginawire iwíáhuge ire.

(Aisaia 8.17)

Mi ehwéhnká mó mahraréna,

Ínéreq moke Manikánka nání ánímárínseq aiq míone ire.

(Aisaia 8.18)

Sísaga wehuke séhréh aitanieéna wehukení úkú ehwehne.

¹⁴ Ite Manikáne animárímé peh wehuke míone. Peh wehuke míona puana Sísaga ite kaweraitanieéna wehukení úkéna ite tahnsá míowe. Owainawanka puké sansatáq wahnahnatíéhre. Sísaga owainawa anehinsaruanieéna putiowe. ¹⁵ Sísaga miraúnka wehuke puké tanahráqsábé anotah áhreo ke sabirúéhara amahnága íre áhrowe. ¹⁶ Minawé wega íopeqté ké séhréh aritehro? Írakaumo. Wega ite Ébárahma kahnáh séhréh aitéhre.

¹⁷ Sísaga wehukene ahbabáq kawerarena insahwé aitanieéna wehukení úkéna wehukene sánsánúwe. Manikáne arambehri mirainieéna itene mibeq mahbeq aitéh ání míanieéna wehukení úkéna wehukene sánsánúwe. ¹⁸ Áhwáre naneqka weba sútaq Sísá anotahtaq éruwana íre ahbabárúwe. Minayabe amahnága áhwáre naneq iteba sitaq wega ite séhréh aitahráhire.

3

Sísaga miraúnka Mósísine arambehri kiotaikú ehwehne.

¹ Néne iyahnabo ánímáríno, Sísansabé iwíáhue tagahro. Manikánka ite omaq itena íáhraburainsabé itega Sísansabé aiq pútare ateq we tagaríáhwe. Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ání míankeheéna Manikánka Sísá eqmarowaq itega we éhweh teri terinúne.

² Wene arambehri mirainkeheéna Manikánka Sísá omaq atena eqmarowe. Mósísiga Ísara ke séhréh aritena Manikáne arambehri kawerue sehgiunserah Sísaga moq Manikáne arambehri tábúsoqme sehgire.

³ Wehukeníká kaweq nah pearéhara tagah kegá mi nahnsábé ákáhtaq iwíáh íwíáhéra mi nah pearéh ánínsábé anotah iwíáh íwíáhowe. Mina inserah Manikánka Mósísinsabé ákáhtaq iwíáh íwíáhéna Sísansabé anotahtaq iwíáh íwíáhíre. ⁴ Nah pehipi íre kéhara peh wehukega pearáhnserah moke mah marákó marákó kék náneqme Manikánka mirarowe.

⁵ Mósísi Manikáne arambehri anínéna Ísara ke míótaq moke Manikáne arambehri kawerue sehgiuwe. Naho Manikánka we iwíáh atowana Mósísiga mókake sína naneqsabé irarúwe. ⁶ Minayabe Sísá Karáhéwé Manikáne ahninkáwá ména moke Manikáne animarí kawerue wahnahnire. Itene wahnahnsabé aiq pútare ateq wega mirainie ú ehweh mirainawire iwíáhonaraq we kahnáh míaneheqmúne.

Manikáne ehweh anterúáh kégá ahrenérapeq íre serahowe i ehwéhne.

⁷ Ite Manikáne animarí méq Wenawane ehweh irone. Minayabe Wenawanka Púkuipéq mahraréna,

Iboramé itega íné Manikáne ehweh íréhrataq

⁸ saiyoiyehboq kawerue íráhro.

Naho itene igaqnaréhga abatapi míótaq
sega néne ehweh íre irera peh saiyoéra níwíoqnowe.
Sega mirau serahniyeho.

⁹ Mitaq ínéga itene igaqnaréh 40 opéq séhréh arítáhwara sega néne ótaq sansá tagéra
minayabe íre iwíáhia peh saiyoéra níwíoqnowe.

¹⁰ Saiyoéra níwíoqno puana
mi keyábé nibiahnsa arítáhwae.
Minayabe ínéga mahraréna,
Mi kegá néne sánsá íre ahtebera
peh ahriahri ahbabáq aruqaruowe ewae.

¹¹ Ínéga abiahsanéna sensabé pahsuena,
Ahrenérapeq ínéba íre seneheqmóe ewae ire.

(Buk Song 95.7-11)

¹² Néne iyahnabo anímáрино, itene irupipeq ahbabáq iwíáhéq túbáh agiyeho. Maniká
Iteribowe oga mía míai aní míre. Wene sánsá inehepeq súéhboq kawerurero. ¹³ Ahbabáq
sansanká ite míáhrabeqte ání saiqnariehnéboq Sísa kawerue kèraneheéq mó wehekáh
mó wehekáhnue kaweq ehweh we teawíéq we séhréh atéhoró.

¹⁴ Itega Sísansabé téh kawerue aiq pútare ataráúnanserah mókakeakáq pukona
tanáhráqkákáq wene sánsá íre túbáh agia peh kawerue ambubu atíáhnaraq Sísa Karáhéreq
moraráq mía míaneheqmúne. ¹⁵ Métáq sehiranue teiwónserah mónkakáq sehiraninie.
Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,
Iboramé itega íné Manikáne ehweh íréhrataq
saiyoyehboq kawerue íráhro.

Naho itene igaqnaréhga néne ehweh íre irera
peh saiyoéra níwíoqnowe.

Sega mitaq mirau serahniyeho ire.

(Buk Song 95.7-8)

¹⁶ Manikáne ehweh írótaq íre sehgiira peh saiyoue míó kewe inseréhbo? Mósísiga
Ísípi marákórápéqté meriqmena mórito kewe moke mi ke saiyo kée. ¹⁷ Áhnte opéq 40
opéq Manikánka abiahnsa arito kewe inseréhbo? Ahbabáq aruqaruoro keyábé abiahnsa
aritowara abatapi pukuwe.

¹⁸ Manikánka abiahsanéna iwíáhéna, Ahrenérapeq ínéba íre seneheqmóe úmé in-
seréhyabe irarúwo? Wene ehweh anteruera anetaníbo iwíáho keyábé irarúwe. ¹⁹ Sega
Manikáne ehwehnsabé anetaníbo iwíáho puara sega ahrenérapeq weba íre korahuwe.
Minayabe ireq iwíáhue tagarione.

4

Maniká tagaríáh kéga ahrenérapeq kioraho ehwehne.

¹ Naho Manikánka itensabé, Ínéba sirataq ahrenagehe úwe. Túbáh aginie iwíáho keo,
Manikáne ahrenérapeq íre kíyehboq áhreoro. ² Ísara kegá Manikáne kaweq ehweh írówaq
itega moq íratáúne. Sega írótaq mi ehwehnsabé íre aiq pútare atówe. Minayabe mi
ehwehnká íre séhréh aritahráhuwe. ³ Wene ehwehnsabé aiq pútare atona kegá Manikáne
ahrenérapeq kiorahúne. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Ínéga abiahsanéna sensabé pahsuena,

Ahrenérapeq ínéba íre kioneheqmóe ewae ire.

(Buk Song 95.7-11)

Wega mah marákó marákó mirarena wene arambehri parabaruowe. ⁴ Abapeqte téhtaré
wéhékáhnabé Manikáne ehwehnka mahraréna,
Manikánka moke wene arambehri parabaruena abapete téhtaréráq ahrenówe ire. *(Buk*

Song 95.11)

⁵ Ahrenónsabe wene ehwehnka mó mahraréna,
Ahrenérapeq ínéba íre kioneherawoe ewae ire.

(Buk Song 95.11)

⁶ Kaweq ehwéh téh író kega mi ehwéhnsábé íre aiq pútare atónsabe sega Manikáne ahrenérapeq íre kioráhuwe. Íre kioráhuwara kaweq ehwéh sehgió kégá ahrenérapeq kioráhowe. ⁷ Minayabe Manikánka mó tanáhráq omaq atena mi tanáhráqsábé, Iborane atowe. Iborane atowana áhnte opéq parabagúwana Manikánka Tébiti iwíáh atowana sehiranue mahraréna,

Iboramé itega íné Manikáne ehweh íréhrataq
saiyoiyehboq kawerue íráhro úwe.

(Buk Song 95.7-8)

⁸ Minayabe Sósúaga itene igaqnaréh meriqmena ahrenérapeq mórítotaq tahirímé mó tanáhráq Manikánka mó wehekáhnsábé íre írarú irino. ⁹ Minayabe Manikáne animári ahrenahraho tanáhráq peh kagainae.

¹⁰ Manikánka wene arambehri abapete morá wéhékáh parabaruenta abapete téhtaré wéhékáhtaq ahrenónserah weba séra mía míao kegá moq sene ahwimi parabaruera ahrenahrahowe. ¹¹ Manikáne ahrenérapeq kioneheéq págegeue arambehrienehe íwíáhéq miraoro. Itene igaqnaréhga Manikáne ehweh anteruera ahrenérapeq íre kíú serahniyeho.

¹² Manikáne ehwehme oganúq itahráhi naneréna págegeue arambehrire. Págegeue arambehriéna áwéhreh sogiq tahnsane. Sogiqme peh ákáhtaq áwéhrehrana Manikáne ehweh anotah áwéhrehre. Manikáne ehwehnka wehukeníné arupipeq amurúruéhre. Wene iwíáhákáq wenawapipeqkákáq mi ehwéhnká amurúruena sainsúéhre. Wehukeníné ayahnsankakaq ayahnsapeqté ábíqnónkákáq mi ehwéhnká amurúruena sainsúéhre. Mi ehwéhnká wehukení awahbeh iwíáhákáq moke mó iwíáhákáq sokigi aíre.

¹³ Manikánka moke miráú naneq tagehtaq wehukega kopéq suahráho? Írakaumo. Moke minawari Manikánka tagehtaq ábóraq kéhrana taga tagaire. Minayabe mókake Manikánka moke itene sánsá saraqmarankéhe.

Sísawe itene ehweh mibeq mahbeq aitéh ání míre i ehwéhne.

¹⁴ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ání íópeq Manikáne auranabiahtapeq míéhre. Mi animé Sísá Manikáne ahninkáwáe. Minayabe itega aiq pútare atona ehwéh ambubu atianeheqmúne íwíáhéq miraoro. ¹⁵ Ahbabáq iwíáh sínaraq iteriahriáh íre kaqsuahráhuéne. Owainawanka ite íwíoqnehtaq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ánínká anetaníbo íre iwíáhia peh arutaboiraitena séhréh aitéhre. Owainawanka amahnága ite íwíoqnehnserah Sísá marakóipeq míotaq áwíoqnówana Sísaga íre ahbabárúwe.

¹⁶ Minayabe itega Manikánsabe íre áhreia wega ite séhréh aitankeheéq weba wahtotaq kowíaneheqmúne íwíáho. Mitaq kowíáhnaraq irupipeq umeh agínaraq Manikánka itensabé arutaboiraitena séhréh aitankehe.

5

Sísá itene mibeq mahbeq aitéh ánínká ite kaweraitéh éhwéhne.

¹ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ánínká ite Asiu ke séhréh aitankeheéq ite míonarabeqte ání mó tanáhráq mó aní mó tanáhráq mó anínue omaq sitáhwe. Manikánka itene ahbabáq kaweraitankeheéna wene ehweh mibeq mahbeq aitéh ánínká mó naneq mó nanerue Maniká titiratéhre. ² Titiratena we peh wehukení púana kaweqtaq íre mía míaoahire. Minayabe wega múguwahguo kereq áhwára áhwáraro kereq pehwehrué aritéhre.

³ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ánínká mó kené ahbabáqsabe Manikánsabe ménkámehnkáne korahqtaté titiratéhre. Íre peh morá mó kené ahbabáqsabe titiratéhre. We moq ahbabárorahi aní púana wewene ahbabáqsabeákáq Maniká titiratéhre.

⁴ Mibeq mahbeq aitéh arámbéhríwé anotah arámbéhrí wíre. Minayabe wehukenínká, Íné mi arámbéhrí mirainié íre orahire. Mi arámbéhrí mirainkeheéna Manikánka wehukení omaq atena naho Áróni omaq atonserah omaq atéhre.

⁵ Wehukeníká, Íné mi arámbéhrí mirainie íre orahúnserah Sísa Karáhéga, Néníwíq pankerena Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítéh ání míanie íre úwe. Írakaumo. Manikánka wensabé omaq atena minayabe wene ehwehnka mahraréna, Are nénahni móne. Iborá íné Arenabo ména anotah aní míahno atóge íre. (*Buk Song 2.7*)

⁶ Wene ehwehnka mó mahraréna, Are néne ehweh mibeq mahbeq aritahna aní ahriahri mía míainiewóne. Wehukení wenáwíq Mékíséréki néne ehweh mibeq mahbeq arítéh ání mía míáúnserah are moq mina tahnsa mía míainiewóne íre. (*Buk Song 110.4*)

⁷ Sísa marakóipeq míotaq wega Maniká ehweh teawena púrerúwe. Manikánka Sísa puké tanahráq ahqáho atahráhu púana Sísa a notahna púreréna áhnte íbisówe. We awahbeh iwíáh íre sehgiro peh Maniká awahbeh iwíáh sehgiuwana Manikánka Sísa púrerú ehweh irowe. ⁸ Sísa we Manikáne ahninkáwá ména áhnte erúnsabe Wenabone ehweh sehgiro sansa ahtebówe. ⁹ Sísa Wenabone ehweh tábúsoqme sehgiunsabe amahnága Sísa wene ehweh sehgió ké kaweraritena oganúq sitahnara oga mérapeq mía míañehrawoe. ¹⁰ Minayabe Manikánka wensabé, Are néne ehweh mibeq mahbeq aritahna aní mía míainiewóne. Mékíséréki néne ehweh mibeq mahbeq arito aní mía míáúnserah are moq mina tahnsa mía míainiewóne atowe.

Káriq anínká mía míai serahníyeho i ehwéhne.

¹¹ Minayabe áhnte mó ehwéh kéhre. Itega íre apubúue ahtebahraho puana mah ehwéh teieyabe págege arámbéhríe. ¹² Ite íre wahto tanáhráq Sísa ehweh írah púaq wene sánsá ahtebahtaq tahirímé mó ke síwáhnoro irino. Itega íre kawerue ahtebahronsabé Manikáne ehweh áwahewé mó anínká ite íwáhnorire. Inahunah anínká págege tahutáhúq íre nahrahéna peh náh nehnserahnowe.

¹³ Náh neh anínká pehgáriq aní púana tábúsoqmaréh sánsá íre ahtebahrahire. ¹⁴ Págege tahutáhúqmé peh morá anonanínká nahrahire. Págege tahutáhúq nahraho kegá tábúsoqme iwíáhorahowe. Minayabe sega kaweq sansánkákák íre kaweq sansánkákák saraqmarera kawerue ahtebahrahowe.

6

Tauntahu ke méq Manikánka ite náina naneqsabé áwénunoro i ehwéhne.

¹ Sísa Karáhéne ehweh peh morá áwahewé mónkakák íre íwáhnorinie. Págege ehwéh iragéhboq anehete ehwehnikákák íwáhnorinie. Nah pe anínká íre peh morá nahwiahn-sanse pearéhre. Mina inserah áwahe ehwéh mitaq mareq anehete ehwehnikákák íráhro. Itene abehq arámbéhrí inehepeq sueq Manikánsabe aiq pútare ate ehwéh aiq írátówe.

² Wání mewe ehweh aiq írátówe. Wehukeníne ayahqnotaq táhtoqme púrerate ehwehmé aiq írátówe. Pusa ké iriwe oganúq site ehwehnikákák mi tanáhráq Manikánka kaweqtapéqkákák iraipéqkákák sainsue ehwehnikákák aiq írátówe. Mina tahnsa áwahe ehwéh aiq írátó puaq mitaq mareq anehete ehwéh íráhro. ³ Manikánka kowe aitahnaraq itega miraoneheqmúne.

Sísane ehweh sinehepeq súáh kegá weba íre kouwekoraho ehwéhne.

⁴ Sísa sánsá ahtebéra sehgiro kegá mi sánsá sinehepeq súáhmé arahue mónkakák sehgiéhbo? Segá íopeqté Manikáne téhreh naneq merowana Manikáne Awanka seba kowíaraire. ⁵ Segá Manikáne ehweh irera sehgiro nsabé aiq pútaq ehwéhne iwíáhurowe. Mókake sína tanáhráqsabé ahtebéra, Mi tanáhráq Manikánka págege arambéhrinkehe iwíáhurowe.

⁶ Míra iwíáhéra Sísa sánsá sinehepeq súáhmé sega mónkakák íre sehgiórahowe. Segá Sísansabé, Iuwahriehre iwíáhonsabé Manikáne ahninkáwá awankátaq mónkakák táhparáhnserahnowe. Segá miraotaq Sísa íre tagaríáh kegá tagéra Sísansabé awiréh atáhwe. Minayabe wene sánsá sinehepeq súáh kegá Sísa mó íre kouwekorahowe.

⁷ Ibonsirana marakó tantanirana mitaq kaweq tahutáhúq kírérara wehukega nahwe. Minayabe Manikánka, Aiq kaweq marákóe atéhre. ⁸ Marakóraq peh abehq náhgáqkákáq tahwenkaránkakaq kíréhtáq peh abehq marákóe. Minayabe Manikánka, Íre kaweq marákóe atena kekiranawire.

⁹ Néne iyahnabo anímáríno, mah pagégé éhwéh teiúnsábé itega mi marakó tahnsa ké úkigehe íwíáhugo? Írakaumo. Itene Wahnahne sánsá kawerue sehgegehe íwíáhuge. Sísaga meirena kaweraitena séhréh aitéh púaq itega wene sánsá sehgiówe. ¹⁰ Manikánka pehipi íre ehweh aitankéhe. Itega mirauro arámbéhrí íre abitaginae. Írakaumo. Menahnkákáq amahnágaákáq Manikáne animárí kawerue séhréh aritena Manikánsabe irutaboírowe. Minayabe wega íre abitaginae.

¹¹ Íné nuwahbehme itega amahnága tauntahunue mira onserah mókakeakáq ahriahri-akáq miraoro. Minayabe nuwahbehre. Mirairataq itega áwénuno naneqmarí mókake náinkéhe. ¹² Ite taoraho agiyeho. Peh abobiah taebra ké méq Manikánka mirainawire íwíáhéq wega náina naneqsabé kawerue áwénunoro. Mirairataq wega náinawire.

Manikáne omasa náneqsabé aiq pútare atanéhe i ehwéhne.

¹³ Manikánka Ébárahma ehweh teawutaq wega omasa éhwéh teawena, Aiq mirainauge úwe. Mó anínká Maniká íre kiotaiki puana wega mi ehwéh irarútaq wewenáwirue irarúwe. ¹⁴ Manikánka Ébárahmansabé mahraréna, Are séhréh atanauge. Mókake ínega séhréh atáhnaga arenanahréh íregáritaq úkigehe úwe.

(Stat 22.17)

¹⁵ Ébárahmaga árahinabomo íre iwíáhia peh kawerue áwénunúwana Manikánka teawu ehwéh aiq pútaragúwe.

¹⁶ Wehukeníká omasa éhwéh iraritaq wega mó aní anotah aniné áwirue mi ehwéh irarire. Minawé Asiu kené sánsáne. Wehukeníká mi sansánínaraq wensabé ehweh atáh ké túbáh agorahowe. ¹⁷ Manikánka omasa éhwéh irarútaq író kega, Wegá mó iwíáhinabomo íwíáhiyeho éna Manikánka wewenáwirue mi ehwéh irarúwe.

¹⁸ Minayabe Manikánka téhtaré págégé éhwéh aiq irarú púana wega mó iwíáh íre orahire. Wegá péhe éhwéh íre orahinsabé ite Manikápa kowía míaúna ke iwíáh iwíáhunayabé irupipeq eyoyóire. Irupipeq eyoyóínaq Manikáne ehwehnka aiq pútaraginawire íwíáhéq minawé áwénunoneheqmúne. ¹⁹ Anotah awánká kaweq anúq kéhrana sóiriqka mi awánká íre pankonoráhire. Mina inserah itega Manikáne ehweh aiq pútaraginawire íwíáhúnaga irupipeq kaweq awánká ánúq tahnsaniraq kaweqtaq mía míaúne. Itega kawerue áwénunúnayabé mókake Manikánka wene íópeqté páqnáhipéq móitankéhe.

²⁰ Ite séhréh aitanieéna Sísaga mitaq ebeq kiena ite mibeq mahbeq aitéh aní úkéna ahri-ahri mía míaínawire. Wehukení wenáwíq Mékíséréki Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritéh aní mía míaúnserah Sísá moq mina tahnsa ahriahri mía míaire.

7

Mékíséréki anotah aníne i ehwéhne.

¹ Manikámé anotah aní míowana Mékísérékiga Sáréma suwahpeqte ké wahnahnéna Manikáne ehweh mibeq mahbeq arito ani míowe. Ébárahmareq we kéro kereqka mó wahnáh kéreq se kériro kereqka ebehéra mi ke subiq súówe. Segá kouwekutaq Mékísérékireq Ébárahmareqka piehgiúye. Mitaq wega Ébárahmansabé kaweq ehwéh teawuwe.

² Kaweq ehwéh atowana Ébárahmaga moke ebehurabeqte meyo mensáméhnsá nayáhnkú saraqmarena Mékíséréki peh morá awuwe. Mékísérékiwe mi awíq áwahewé kaweq sánsá mirai wahnáhne. We Sáréma suwahpeqte kéné wahnah aní ména we mó awíqmé áwahewé aru ukiqme sansani wahnáh áníne.

³ Wenanoibonkakáq wene aigaqnaréhakaq we maqmio tanahráqkákáq we pukú tanahráqkákáqsábé éhwéhmé íre kéhre. We Manikáne ahninkáwá tahnsanéna ahriahri wene ehweh mibeq mahbeq arito aní mía míaúwe.

⁴ Mékíséréki anotah aní míonsabe we éhweh ahtebagehboq íráhro. Itene igaqna Ébárahmaga moke ebehurabeqte meyo mensáméhná náyáhnkú saraqmarena we peh morá awuwe. ⁵ Ébárahmane anahwa wenáwíq Áríwáie. Mi anímé we kahnáh Manikáne ehweh mibeq mahbeq arito ke míówe. Mósísiga sehgióro ú ehwehnká mahraréna, Ísara kegá sene meyáh ménsáméhná náyáhnkú saraqmahwara Áríwái kahnáhnká peh morá pehipi meyówe. Áríwái kahnáh kéreq moke mó Ísara kereqne sigaqnawé Ébárahmae. Sensuwahrah Isará kegá sene meyo mensáméhná náyáhnkú saraqmárowara Áríwái kahnáhnká peh morá pehipi meweuwe.

⁶ Manikánka omasa éhwéh Ébárahma teawéna, Miranauge teawuwana Mékísérékiwe íre Áríwái kahnáh aní míowe. Ébárahmaga mi mensáméhná náyáhnkú saraqmarena Mékíséréki peh morá awuwana Ébárahmansabé kaweq éhwéh atowe. ⁷ Ite ahtebónawe ahriahri kaweq éhwéh atéh anínká mi éhwéh teawí aní kiotaikire.

⁸ Áríwái kahnáhnká Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh arámbéhrí mirautaq sega Ísara kegá sene saraqmáro mensáméhná peh morá pehipi meweowe. Áríwái kahnáh mótaq mótarue pukuwana Mékíséréki oga mía míai aníne uwana wega peh morá saraqmaro naneq pehipi meyowe.

⁹ Itega mahraue irarerahúne. Áríwái kahnáhnká Ísara kegá saraqmáro mensáméhná peh morá pehipi mewe kee. Téhwe Ébárahmaga Mékíséréki ahtapeq tagéna peh morá saraqmaro naneq awutaq wenanah Áríwáiga moq Mékíséréki awuwe. ¹⁰ Mi tanáhráq Áríwáine anowagá we íre maqmio púana wega Mékíséréki árahue awuwo? Ébárahmawe Áríwáine aigaqna púana minayabe wega Mékíséréki peh morá saraqmaro naneq awutaq wenanah Áríwáiga moq awuwe.

Sísawe Manikáne o mibeq mahbeq arítéh anímé kiotaiki aníne i éhwéhne.

¹¹ Mósísiga sehgióro ú ehweh Ísara ke teriena peh morá Áríwái kahnáhnká Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh arámbéhrí mirauwe. Mi arámbéhrí miraé sansa wehuke kawerarotaq tahirímé mó aní Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítéh aní íre sú irino. Sú anínká íre Áríwáireq Árónireq kahnáh anínéna peh Mékíséréki tahnsanéna Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh aní míéhre.

¹² Mó anínká Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné arambehri awaq míonsabe miraira sansá o sansa úkinae. ¹³ Manikánka omaq ato anímé íre Áríwái kahnáh anínéna we Súra kahnáh aní ména mi kegá tahberaq Maniká titirue náwe arámbéhrí íre mirauwe.

¹⁴ Ite ahtebómé Súra kahnáhnká Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh ké míagehe éhwéh Mósísiga íre irarúwe. Sísá itene Wahnahme we Súra kahnáh aníne. Minayabe ite aiq ahtebóne. ¹⁵ Íre Áríwái kahnáh aní peh mó aní Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh aní ábóraragéna we Mékíséréki tahnsá aní mía míaire.

¹⁶ Omaq ato anímé we kahnáh aiq awehraq kéhre íwíáhúnsabe omaq atoo? Írakaumo. Itene Wahnah ahriahri págegeue mía míai puana we Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh aní úkúwe. ¹⁷ Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Are Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritahna aní mé ahriahri mía míainiewóne.

Mékíséréki Manikáne ehweh mibeq mahbeq arito aní mía míaúnserah are moq mina tahnsa mía míainiewóne íre. *(Buk Song 110.4)*

¹⁸ Naho sehgióro ú ehwehmé íre págege aitahráhi éhwéhne. Mi éhwéhnká ite íre séhréh aitahráhinsabé Manikánka mi éhwéh aiq meruwe. ¹⁹ Mósísiga sehgióro ú ehwehnká

itereq mó naneqkakaq íre airaiq kaweraitahráhire. Manikánka o sansa omaq atowana mi sansánká Mósísiga sehgióro ú sansa kiotaikiraq itega Maniká Iteriboba wahtotaq kowíahrahúne.

²⁰ Wene ehweh mibeq mahbeq aitéh ání míankeheéna Manikánka Sísá omaq atotaq íre pehipi omaq atowe. Írakaumo. Peh págege ehwéhñue omaq atowe. Téhwe mó kegá Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh ké úkutaq wehukenínká pehipi omaq sitena íre págege ehwéhñúwe. ²¹ Peh morá Sísá Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ání míankeheéna Manikánka omaq atotaq págege ehwéhñue omaq atowe. Minayabe Manikáne ehwehñka mahraréna, Itene Wahnahnka págege ehwéhñi puana wega mó iwíáh íre inawire. Are wene ehweh mibeq mahbeq arítáh ání ahriahri mía míainewóne íre. *(Buk Song 110.4)*

²² Sísaga omasa éhwéhmé áhnte kawéq éhwéhne. Mi ehwéhñká naho éhwéh kiotaikire. Minayabe itega aiq irone.

Sísá ite mibeq mahbeq aitéh ání mía míaire i ehwéhne.

²³ Téhwe Manikáne ehweh mibeq mahbeq arító ke áhnte míówe. Se peh wehuke puara mótaq mótarue puku pukuunsabé peh morá ánínká mi arámbéhrí ahriahri íre sehgiórahúwe. ²⁴ Sísaga íre mina tahnsa miraire. We peh mía míai aní púana Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh arámbéhrí ahriahri sehgióre.

²⁵ Minayabe amahnágaákákq mókakeakákq Sísaga wensabé aiq pútare atáh ké kawer-aritena Manikápa mórítahnara oga mía míaoneherawoe. Sísá ahriahri mía míaéna itene ehweh Maniká teawí púana ite séhréh aita aitaire.

²⁶ Sísawe Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ání mía míainsabé peh ábérehrana ite séhréh aitéhre. Wegá íre ahbabária peh Maniká awahbeh sansánéna kaweqtaq mía míaire. We tábúsoréh ánínéna ahbabáq kega mira onserah íre mirairana Manikánka we iriatena íópeq móatowe.

²⁷ Téhwe Manikáne ehweh mibeq mahbeq arító kega mó wehekáh mó wehekáñue ménkámehnkáne korahqtaté Manikánsabe titiratówe. Ebeqme sega seyene ahbabáqsabe kaweraitankeheéra Manikánsabe titiratówe. Anehemé sega mó kené ahbabáqsabe kawer-aritankeheéra titiratówe. Sísaga íre mina tahnsanire. We awankátaq táhpawe pukú tanahráq itene ahbabáqsabe peh morá tánáhráq wene anonkataté Manikánsabe titiratowe. Wegá mi arámbéhrí aiq parabaruo púana wega mónkakákq íre mirainawire.

²⁸ Téhwe Manikáne ehweh mibeq mahbeq arító ke míageheéra Mósísiga sehgióro ú ehweh sehgiro kegá kaweqtaq íre míahraho ke omaq sitowe. Anehemé Manikánka págege ehwéhñue mi arámbéhrí mirainkeheéna wenahni omaq atowana we ahriahri kaweqtaq mía míaire.

8

Sísawe íópeq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh áníne i ehwéhne.

¹ Ínéga teiú éhwéhmé áwahe ahtebagehboq íráhro. Sísawe kaweqtaq mía míai puana ite séhréh aitéhre. We Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ání mía míaéna amahnága íópeq ména mibeqté anotah wahnáh Maniká Iteribone ayah púpeq tútuue míéhre. ² Sísaga Maniká Iteribone kaweq nahtápéq ména wene ehweh mibeq mahbeq aitéh arámbéhrí mira aruqarurire. Mi nahmé wehukega íre pera peh morá Maniká itene Wahnahnka pearowe.

³ Mah marákóipéq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéga Maniká titiréra mó naneq mó nanerue awigeheéra omaq sitówe. Segá miraonserah Sísá ite séhréh aitéh ánínká moq aiq áwíre. ⁴ Mósísiga sehgióro ú ehwehñká mahraréna, Peh morá Áríwái kahnáh wéhgá Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné arambehri miraorahire íre. Peh mi kahnáh wéhgá mó naneq mó naneqtaté Manikánsabe titiratáhwe. Minayabe amahnága Sísaga mah marákóipéq míéhtáq tahirimé mi arámbéhrí íre mirai irino.

⁵ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ánínúrá ména wega íópeqté náhtápéq aram-behrire. Mah marákóipéq mibeq mahbeq arítáh kégá arambehrio nahmé peh íópeqté náhné mánkánah tahnsáne. Mánkánah tahnsá púana Mósísiga Manikáne wéhuwehu nah sériraté pianaútaq Manikánka wensabé, Ínéga sáwéhrapeq sokigi awátáu serahnue tábúsoqme pearo úwe.

⁶ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh áni míankeheéna Manikánka Sísá omaq atowana wene arambehriqa moke mó mibeq mahbeq aítáh kéné arambehri kiotaikire. Mi arámbéhrí miraútaq Sísaga Manikánseq wehukereq moráéné ehweh áhwárowe. Sísane moráénia éhwéhnká naho moráénia éhwéh kiotaikire. Sísaga mirainauge ú ehweh áhnte kawéq ómásá éhwéh púana mi ehwéhnká téh ko ehweh kiotaikire.

⁷ Wehukega téh ko moráéné ehweh sehgiórahutaq tahirímé mó moráéné ehweh íre áhwárowé irino. ⁸ Manikánka wehukene ahababáq tagéna mahraréna, Írátiáhro. Íné itene Wahnahnka mahraréna, Mókake ínéreq Ísara kereq o moráéné ehweh áhwáranee. Súra kahnáh kéreq ínéreq o moráéné ehweh áhwáranee.

⁹ Mi ehwéhmé íre sigaqnaréhreq ínéreq moráénowana tahnsá éhwéhne. Ínéga Ísipi marákórápéqté meriqmena mórítáhwataq sereq ínéreq moráénowane. Sega ite moraéno éhwéh anterúo púana ínéga se peh áwé tagahwae.

¹⁰ Íné itene Wahnahnka mó mahraréna, Mi tanáhráq parabagínaraq Ísara kereq ínéreq o moráéné ehweh áhwáranee. Ínéga sehgióro ú ehweh sene iwíáhipeq sitena sene sirupipeq sehiranaraníe. Íné sene Maniká míahnara se néne animarí míagehe.

¹¹ Anotah awíqkákákq kéreq íre anotah awíqkákákq kéreq ómiga íné tagariagehe. Ómiga íné aiq tagariéhra puara sene iyahnaboreq sensuwahraheqsabé íre síwáhnorigehe. Itene Wahnah tagariáhro íre terigéhe.

¹² Ómiga íné aiq tagariéhra puana ínéga sensabé nirutaboairaritena sene ahababáq kawer-aritaníe. Sene ahababáqsabe mó íre iwíáhue niahreraq matianie uge úwe. (*Jeremaia 31.31-34*)

¹³ Manikánka, O moráéné ehweh áhwáranee insabé téh ko ehweh nahonáh úkire. Nahonáh úki naneq apubúue parabaginae.

9

Korahq titiré sansánká wehuke íre airaiq kaweraritahráhu ehwehne.

¹ Téh ko ehwéhnká Manikánsabe iwíáh iwíáh ate sansa sokigi aíre. Mi tanáhráq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh kowe. ² Sega mi nah sériraté pearówe. Ébeq paqnáhípeq árahmuwe, tahbewe, Maniká áwú parétíwé kowara mitaqsabé Kaweqtapére áwíratówe.

³ Mi nahupéq mó mapéq kowana ákáhpi parahnkeq tahnsá ónsá kowe. Mó mapéq Anotah Kaweqtapére áwíratówe.

⁴ Mitaq kaweq kunkúni naneq pariageheéra kóraraté akariaró tahbé kowe. Moráénéu sehiránia ebáh kánéhwé pókisiipéq kowe. Mi pokísíwé kóraraté akariaró pokísíe. Mi pokisiipéq íópeqté tópáhnkákákq Áronine pegiqnáhnkarankákákq sehirania ebáh kánéhráréákákq kowe. Íópeqté tópáhmé kóraraté akariaró motóréipéq kowe. Mi pegiqnáhnkárámé Ároniga matiotaq ánáh aunúwe.

⁵ Mi pokísí maraipéq kowana Maniká míéhabeqte ánité tahnsa náneqtaré sehwerapeq kowe. Manikáne téhreh naneq tagageheéna mitaq kowe. Sene oe awenahpeqté wehukene ahababáq kawerorahirabeq kowe. Amahnága mah éhwéh áwahewé íre íwáhnorinie.

⁶ Teiú ménsáméhnká kawerarówara mó wehekáh mó wehekáhnue Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá Kaweqtapéq kibekéra sene arambehri mira aruqarurowe.

⁷ Peh morá mitaq arambehrio kené wahnahnka webataq Anotah Kaweqtapéq morá

ópéqmé peh morá tánáhráq kiena tueyokúwe. Wega mibeq pehipi íre kiuwe. Írakaumo. Wega mibeq kiutaq korahq mewena wene ahbabáqkakaq mó kegá áhwára áhwáraue mirau ahbabáqkákák kaweraritankeheéna mi koráhq Maniká nawuwe.

⁸ Kaweqtapéq arambehri peh kéhnsábé itega Maniká míéhrabeqte áh íre ábóraq kéhre. Minayabe Manikáne Awanka aiq sokigi aíre. ⁹ Maniká míéhrabeqte áh íre ábóraq kéhnsábé mi seríraté pearó nahnká amahnága míáh ké sokigi aíre. Mi nahtápéq wehukega mó naneq mó naneq Maniká titirue náuwe. Segá mi sansánunka sirupipeq íre kawerari-tahráhuwe.

¹⁰ Mi sansámé peh táhutahuq awehrié sánsánkákák sosue sansánkákák kowe. Mi sansánká íre sirupipeq peh morá sinonka kawerarite sansane. Sísá Karáhéga o sansa íre áhwáriora Mósísiga sehgióro ú ehweh sehgiheéna mi tanáhráq kowe.

Sísaga wewene korahqtaté titirúnka wehuke kaweraritahráhi ehwehne.

¹¹ Sísá Karáhéga tuena kaweq sansá áhwáréna íre wehukega pearó nahtápéq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ání mía míaéna mitaq arambehriúwe. Mi nah áhnte kawéq náhnéna moke mó iwíáh iwíáh atáh séri náh kiotaikire. Mi nahmé íre mah marákó marákóipéqté náh tahnsane.

¹² Sísá Karáhéga mi nahtápéq kiena Anotah Kawéqtápéqté paqnahipeq ménkámehnkáne korahq íre mewena kiuwe. Kiena wewene korahq mewena Maniká titirue náuwe. Ite oga mérapeq awaq miageheéna wene korahqtaté paiqitowe. ¹³ Wehukene sinonka soqsuaneherautaq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá káho áráhque anonka iraipéq agera mibeqté tánáhákák ménkámehnkáne korahqkákák mewera mó ke soq-suageheéra káqsuahrúwe.

¹⁴ Segá miraunsabé Sísane korahqka mi sansá kiotaikire. Sísaga íre ahbabária peh kaweqtaq mía míaire. Manikáne Awame mía míai anínéna Sísá págege atowana wene korahq Maniká titirue náuwe. Wene korahqtaté soqsugme kaweraitéh púaq abehq árámbehriyábé íre iwíáh iwíáhia peh Maniká itene oga mía míai Wahnáhné sánsá seh-gionehqmúne iwíáhuwe.

Sísaga wene korahqtaté o moráéné sansa áhwároro ehwéhne.

¹⁵ Minayabe Sísá Karáhéga o moráéné sansa áhwároro. Téh ko moráéné sansa ko-taq wehukene ahbabáq kaweraritanieéna Sísá pukúwe. Sísá pukútaq wega miraúnka Manikánka omaq itena íáhrabi kegá oga mérapeq awaq miageheéna Sísá Karáhéga o moráéné sansa áhwároro. Áhwárorwana Manikánka náiníe ú naneq awaq miagéhe.

¹⁶ Wehukení oga míehtáq wenawahrahga wene ménsámehnsá íre awaq miahráhowe. Peh morá we pukínaraq wenawahrahga tagéra aiq pukire éra awaq miagéhe. ¹⁷ Puki anínká sehiranurai pepáhqtáq tagéra sehiranka irarinserahnue wene ménsámehnsá saraqmarera awaq míáhwe. We oga míehtáq wenawahrahga mi pepáhqtáq kéh éhwéh íre sehgiórahwe. ¹⁸ Ebeqte ko moráéné sansa áhwároro pehipi íre áhwároro peh korahqkákák áhwároro.

¹⁹ Téhwe Mósísiga mi sansá págegeinkeheéna ménkámehnká subiqme mi kané korahqtaté titirúwe. Titirinaútaq téhwe Mósísiga moke Manikánka sehgióro ú ehweh teriena anehe káho áráhque korahqkákák wánínkakaq peh morá ántéhyápípéq ahkiuwe. Ahkiwena awanká ánáhakaq tautáúq nahníáqkákák mewena mi koráhq pámbáhue sehgióro ú ehweh ko pukúákák moke míó keakák sensineq káqsuahrúwe. ²⁰ Mósísiga káqsuahréna míó keyabé,

Itega Manikánka sehgióro i ehwéh págegeue sehgiheéna korahqtaté káqsuahrúge úwe.

(Kisim Bek 24.8)

²¹ Manikánsabe iwíáh iwíáh ató nah sériraté pearó nahnkákák moke mibeqté ménsámehnsánkákák Mósísiga mi koráhqtaté káqsuahrúwe. ²² Mósísiga sehgióro ú ehweh nká teiena,

Peh morá korahqka moke kéh náneq kawerorahire. Peh morá korahq túínsábé
Manikánka wehukene ahbabáq kawerarítéhre ire. *(Wok Pris 17.11)*

Sísaga peh morá tánáhráq Maniká titirue náwena pukú ehwehne.

²³ Wehukega ménkámekáne korahq titiré sansanká íópeqté titiré sansa sokigi aíre. Mah marákóipéq titiré sansa sehgió kégá peh ménkámehnkáne korahq titirowe. Íópeq titiré sansanútaq Sísaga wewene korahq titirúwe. Minayabe íópeq titirú sansa anotah kaweq sansá púana mi sansánká ménkámekáne korahq titiré sansa kiotaikire.

²⁴ Sísá Karáhéga Manikánsabe iwíáh iwíáh ató nahmé wehukega sériraté pearó nahupéqmé íre kibekia peh íópeq kibekúwe. Mina pearó nahmé wéhuwehu nahnirana íópeqté náh ahriahri kéh náhne. Minayabe Sísaga íópeq kéh náh Maniká Iteribone auranabiahtapeq mía míaéna ite séhréh aita aitaire.

²⁵ Mó opéq mó opérue mah marákóipéq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítéh ánínká Maniká titirinieéna nahupeqte Kaweqtapéq ménkámehnkáne korahq mewena kibekúwe. Mina únserah Sísá Karáhéga mó opéq mó opérue Maniká íre titirúwe. ²⁶ Miraútaq tahirímé mó tanáhráq mó tanáhrárué mah marákó marákó miraútaqkakáq amahnágaákáq áhnte tanáhráq Sísá éri irino. Mah tanáhráq parabagina uraitaq Sísaga peh morágáké tuena wehukene ahbabáqsabe kaweraritaneéna pukúwe. Sísaga Maniká titirue náwunka ite kaweritahráhire.

²⁷ Wehukení mónkakáq mónkakárue íre pukia peh morá tánáhráq pukinawire. Mina inserah Sísá moq peh morá tánáhráq pukúwe. Wehuke pukirataq anehe Manikánka ehweh aritena sainsuankéhe. ²⁸ Minayabe áhnte kené ahbabáqsabe Sísá Karáhéga peh morá tánáhráq Maniká titiratena pukúwe. Itene ahbabáqsabe aiq kaweraito púana mókake we tuinaraq mi arámbéhrí mónkakáq íre mirainawire. Wensabé aiq pútare ateq áwénunúna ke airaiq kaweritaneéna tuinkéhe.

10

Ménkámehnkáne korahqka titirorahi naneqme íre awehrare i ehwéhne.

¹ Mósísiga sehgióro ú ehwehnká mókake sína naneqmarínsábé peh pikísah tahnsá púana mi ehwéhnká áwahe íre tábúsoqme sokigi aieráhire. Mi ehwéh irarúnka mó opéq mó opérue wehukega titiraruqaruowe. Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq se kégá titiré sansa sehgiónká kaweritahráhiro? Írakaumo. Mi sansánká wehuke íre airaiq kaweritahráhire.

² Titiré sansa sehgiónká kawerarítéhtáq tahirímé sega mó opéq mó opérue íre titiraruqaruuro irino. Kawerarítéhtáq tahirímé sene ahbabáqsabe mónkakáq íre iwíáhia titiré sansa aiq súáh irino. ³ Segá mó opéq mó opérue titirotaq sene ahbabáqsabe íre kawerorahia peh iwíáh aruqaruowe. ⁴ Mémene korahqkakáq káhone korahqkakáqká wehukene ahbabáq íre kaweritahráhi puara sene ahbabáqsabe iwíáh aruqaruowe.

⁵ Minayabe Sísá Karáhéga marakóipeq tuinaútaq wega Manikánsabe mahraréna, Are ménkámehnkáne korahqtaté titiré sansansábé íre awahbehre. Arene arambehri mirainkeheé arega ninonka aiq kaweraintahne.

⁶ Wehukene ahbabáq kawerarityabe ménkámehnká arene tahberapeq age sansánkákáq sene korahqtaté titiré sansankákáqsábé íre awahbehre.

⁷ Minayabe ínega arensabé mahraréna, Maniká Nániboo, are awahbeh arámbéhrí mirainieéna aiq tutaage. Púkuipéqté éhwéhnká íné ehweh aiq irarinserah sehginauge uge úwe.

(Buk Song 40.6-8)

⁸ Téhwe Sísá Karáhéga mahraréna, Are ménkámehnkáne korahqtaté titiré sansansábé íre awahbehre. Wehukene ahbabáq kawerarityabe ménkámehnká arene tahberapeq age sansánkákáq sene korahqtaté titiré sansánkákáqsábé íre awahbehre úwe. Wehukega

mi titiré sansa pehipi íre miraia peh Mósísine ehweh sehgióro únsabe mirauwe. ⁹ Anehe Sísaga mó mahraréna, Are awahbeh arámbéhrí mirainieéna tumióge úwe. Minayabe wega naho titiré sansa suena itene ahbabáqsabe kaweraitanieéna o sansa áhwárowe. ¹⁰ Sísá Karáhéga Maniká awahbó arámbéhrí kawerue miraéna peh morá tánáhráq pukéna wene anonkataté Maniká titiratowe. Wega miraúnka itene ahbabáq kaweraitowaq amahnága ite kaweqtaq mía míaúne.

Sísaga titirúnka itene ahbabáq airaiq kaweraitéhre i ehwéhne.

¹¹ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá mó wehekáh mó wehekáhnue iriwe méra peh morá mi titiré arámbéhrí aruqarurowe. Mi titiré arámbéhrionka wehukene ahbabáq íre kaweraritahráhire. ¹² Sísá Karáhéga peh morágáké itene ahbabáqsabe peh morá tánáhráq titirúnka ahriahri peh awehraq kagaire. Wega titirarena Manikáne ayah púpeq tútuue mía míaire.

¹³ Tútuue mía míaéna áwénunire. Mókake Manikánka, Arene naruo págegeue wahnah-narito teawinkeheéna áwénunire. ¹⁴ Wega morágáké titirúnka ite ahriahri kaweqtaq mía míaigeheéna itene ahbabáqsabe airaiq kaweraitowe.

¹⁵ Minayabe Manikáne Awanka teíre. Wega Púkuipéq ebeq mahraréna,
¹⁶ Itene Wahnanka mahraréna, Mi tanáhráq parabagínaraq ínega o moráéné sansa áhwáranie. Néne ehweh kawerue siahtebagehboq sirupipeq mi ehwéh siahtebari-tanie. Néne ehweh kawerue siahreraq matiagehboq mi ehwéh iwíáh aritanie úwe ire. *(Jeremaia 31.33)*

¹⁷ Púkuipéq anehe mó mahraréna,
Sene ahbabáqkakaq sene ahkaragáraakáq mó íre niahreraq matianie ire. *(Jeremaia 31.34)*

¹⁸ Wehukene ahbabáq airaiq kaweraitena mó íre ahrreraq matiéh púara wehukega mónkakáq titirigehboq? Ahqáho. Írakaumo. Mó íre titirorahowe.

Itega Manikánsabe aiq pútare ateq weba wahtotaq kowíanehe i ehwéhne.

¹⁹ Néne iyahnabo anímárino, Sísá pukútaq wene korahq tunsabe itega íre áhrea peh Kaweqtapéq Maniká miéhrabeq kioráhúne. ²⁰ Sísaga kaweq o ah sabaro púaq itega oga mérapeq Maniká miéhrabeq kioráhúne. Sísá pukútaq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté parahnkeq tahnsá ónsá senahpeqté subame tuwe. Miraúme mi paráhnkéq Sísane anonkansabé sokigi aiíre. ²¹ Sísá Karáhéwé amahnága Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ání anotah anínéna Manikáne animarí wahnah aitéhre.

²² Wega kaweq wanítaté itene inonka aiq pabeq paberaitéhre. Sísane korahqtaté itene irupipeq káqsuhraitéh púaq itene ahbabáq peh kéhre iwíáh íre úne. Minayabe itene irupipeq kaweq iwíáhéq, Manikánsabe aiq pútare ateq weba wahtotaq kowíanehe iwíáhoru. ²³ Manikánka mirinauge ú ehweh aiq pútaraginawire iwíáhúne. Minayabe itega íre túbáh agia peh wega mirainawire iwíáhéq ambubu atianeheqmúne iwíáhoru.

²⁴ Mó Sísá tagariáh kényabé iwíáhéq sensabé irutaboírég we séhréh atéhonehe iwíáhoru.
²⁵ Sísá tagariáh ké momiwíé sansa súého. Táhmaro mó kégá aiq suto serahniyeho. Írakaumo. Itene Wahnah tuina tanáhráq aiq wahtonagi puaq itene irupipeq kaweq iwíáh kankehboq síwáhnorég we séhréh atéhoru.

Manikáne ahninkáwáné ehweh inehepeq súého i ehwéhne.

²⁶ Írátíáho. Téhwé Sísane sánsá aiq ahtebéq anehe iteitene iuwahbeh iwíáh miraéq ahbabáq aruqarurirataq mi ahbabáq kaweraiteyabe mó íre titirorahire. Írakaumo. ²⁷ Mó íre titirorahi puaq peh áhreeq iransánéq Manikánka ehweh aitahna tanáhráqsabé áwénunoneheqmóe. Manikánsabe ahqáho atáh ké tabikira iráipéqsabé áwénunoneheqmóe. ²⁸ Wehukeníká Mósísiga sehgióro ú ehweh anteruowara

téhranítégábópoq apahránítógábópoq tagéra wene ahababáq pahsutowara író kega ahababáq aninsábé íre sirutaboiratasa subiq súówe.

²⁹ Ite kaweqtaq mía míaiageheéna Sísane korahqka kaweraitowana anehe mó anínká mi koráhqkákáq Sísaga o moráéné sansankákáqsábé abehq náneq mire éna anetaníbo íwíáhéna Manikáne ahninkáwá anehepeq súéhre. Mósísine ehweh anteruo anímé wehukega íre sirutaboiratasa peh kamah awera subiq súówe. Subiq súónsabe Manikáne Awanka séhréh atéh sánsá anehepeq súéh anímé Manikánka mi aní aneratankéhbo? Mókake wega mi aní anotahtaq kamah awinawire. ³⁰ Maniká ite tagariona anínká púkuipéq aiq mahraréna,

Ahababáqsabe ayahqmarewé ínénéne arambehri wire ire. *(Lo 32.35)*

Wene ehwehnka mó mahraréna,

Itene Wahnahnka wene animarí sainsuena ehweh aritanawire ire. *(Lo 32.36)*

³¹ Maniká oga mía míai anínéna ahababáq ke sainsuena ehweh aritahna puag áhreeq wene sánsá anehepeq súéhneho íwíáhoró.

Sísansabé aiq pútare ateq wene sánsá págegeue sehgióro i ehwéhne.

³² Itega Sísansabé téh aiq pútare atároró tanáhráqsábé iahreraq matiáhhro. Manikáne sansá téhreh tahnsánirara mó kegá íwíoqnarowaq wene sánsá íre susa peh ambubu atiarowe.

³³ Wehuke míopi ite iriitároró wera íre kaweq ehwéh aitera íwíoqnarowe. Segá mó tanáhráq mó ke moq síwíoqnarowaq mi keyábé irutaboiréq kosíéhnehurowe.

³⁴ Segá Sísá tagariáh ké karábúsipéq mórítárorówaq sensabé irutaboiréq séhréh arítárorówe. Mó kegá itene ménsámehnsá moke pehipi meraotaq ite íre abiahnsania peh irupipeq eyoyói ke míarowe. Oganúq ítéh náneq mó kegá íre meyahráhowe íwíáhuro puag irupipeq eyoyó ke míarowe.

³⁵ Menah itega Sísane sánsá kawerue sehgirowe. Ahriahri sehgioneheqmúne íwíáh íre súáhhro. Írakaumo. Itega íre súéhrataqmé Manikánka anotah apéq náinkéhe. ³⁶ Mi apéq náinkeheéq Maniká awahbeh arámbéhrí págegeue sehgióro. Ahriahri mirairataqmé Manikánka náina apéq aiq náinawire. ³⁷ Minayabe wene ehwehnka mahraréna, Pehgáriq tanáhráq parabagínaraq tuinie i anímé tuinawire. We íre túbáh agia peh apubúue tuinawire.

³⁸ Néne ani kaweqtaq mía míai anínká ínénsabe aiq pútare ainta aintai puana kaweqtaq mía míainkehe. Peh néne sánsá suena túbáh agi anínsábé íre nuwahbanawire ire.

(Habakuk 2.3-4)

³⁹ Itega wene sánsá ambubu atawéq íre kugeqnáhnúne. Ahqáho. Iraipéq pokoneherao ke tahnsa ké íre míone. Írakaumo. Sísansabé aiq pútare ateq oga mérapeq awaq miona ke úne.

11

Manikánsabe aiq pútare ateyabe áwahe ehwéhne.

¹ Manikánsabe aiq pútare atona sansá sehgiunawe Manikánka irarú ehweh aiq pútaraginawire íwíáhéq minayabe áwénunúne. Itene iuranka mi naneqsabé íre tagónayabé anetaníbo. Peh ite iahtebónawe wega irarú ehweh peh aiq pútaraginawire. ² Naho naho itene igaqnaréhga Manikánsabe aiq pútare atówana wega sensabé kawerowe aritowe.

³ Manikánka irarúnka mah marákó marákóákáq íopeqkákáq miraro ehwéhnsábé aiq pútare atone. Amahnága moke tagóna naneqme íre tagahrahúna naneqtaté Manikánka mirarowe.

Áberireh Ínókureh Nóahrehga Manikánsabe aiq pútare ato ehwéhne.

⁴ Áberiga Maniká titirútaq wensabé aiq pútare ato púana wene arambehriga wenawah Kéinine arambehri kiotaikúwe. Wegá Manikánsabe aiq pútare atonsabe Manikánka wensabé, Kaweróne. Kaweqtaq míahne atowe. Áberí naho pukúwe. We oga míotaq Manikánsabe kawerue aiq pútare ato ehweh amahnágaákáq teíre. *(Stat 4.3-10)*

⁵ Ínókuga Manikánsabe aiq pútare atowana Manikánka we tumero púana íre pukúwe. We tabanagútaq mó kegá we kabaruwana Manikánka we tumero púana íre ábóraq marówe. Púkuipéqté éhwéhnká mahraréna, Manikánka we íre tumero tanáhráq Ínókuga Maniká awahbeh sansánúwe íre. *(Stat 5.21-24)*

⁶ Peh morá Manikánsabe aiq pútare atáh kegá we awahbeh sansá sehgiórahowe. Wehukenínká Manikápa pehipi íre kioráhire. Ebeqme wega, Maniká aiq míehre íwíáhéna, We anebahrúna ke mókake kaweraitanawire íwíáhínaraqmé weba kioráhire.

⁷ Nóahga Manikánsabe aiq pútare atowana Manikánka sinaú tanáhráqsábé teawuwe. Teawuwana Nóahga mi tanáhráqsábé íre tagótaq mi ehwéhnsábé aiq pútare atena Manikáne ehweh sehgiuwe. Wegá mi ehwéh sehgiena anotah sipí mirarowe. Nóahreh karírónánínká sípiipéq kibekue méra wání piotaq íre pukuwe. Nóahga Manikánsabe aiq pútare atonserah mah marákó marákóipéq míó kega íre aiq pútare atówe. Minayabe Manikánka mi keyábé ehweh aritena kamah ariuwe. Nóahga Manikánsabe aiq pútare atonsabe Manikánka, Are kaweqtaq míahne atowe. *(Stat 6.13-22)*

Ébárahmareq Sárahrefka Manikánsabe aiq pútare atóya ehwéhne.

⁸ Manikánka Ébárahma téh áhrabútaq Ébárahmaga Manikánsabe aiq pútare atena wene ehweh sehgiena wenawahpeq suena wega íre tagario marákórápéq, Manikánka náwiníe ú marákórápéq pokúwe.* ⁹ Wegá Manikánsabe aiq pútare atena náwiníe ue omasa marákórápéq pokéna wáhnaupeqté kéné marakórapeq kowíowe. Wegá peh úqnapipéq seri nahtápéq kaegaeúwara wenahnité Áhísáhkireq Sékópareqka moq úqnapipéq kaegaeuye. Mi anitégá Manikánka Ébárahma teawu ehwéhnsábé moq aiq pútare atera mi ehwéh aiq pútaraginawire éra áwénunuye. ¹⁰ Ébárahmaga Manikánka webataq áhwáraro mapéq kagai mapéq kibekinie íwíáhúwe. Mitaq kibekéyabe arutaboíréna áwénunúwe.

¹¹ Ébárahmane ahre Sárah orenínéna inahupeq mó íre kaegaeútaq Ébárahmaga iwíáhéna, Manikánka, We animai maqmiankéhe ue omasa éhwéh aiq pútaraginawire ú púana Manikánka Sárah séhréh atowana animai maqmiowe. ¹² Ébárahma pukorahú koré míotaq wene ahrega animai maqmiowe. Mi aní anonurowara wenanahréh peh íregáritaq úkue míówe. Íópeq wehyoq áhnte kéhnserah wenanahréh peh íregáritaq úkue míówe. Náhmbísibeq arahwé áhnte kéhrara wehukega íre sáhnshoráhonserah wenanahréh peh íregáritaq úkue míówe.

¹³ Moke teiú ánímáí Manikánsabe aiq pútare atera sene marakóipeq mé tanahráq parabagútaq pukuwe. Segá marakóipeq oga míó tanahráq Manikánka mókake náiníe ú naneqmarí íre meyówe. Írakaumo. Wehukenínká áwénuni naneq íre wahtote tagehnserah mi kegá áwénunu naneqmarí sirupipeq tagéra iwíáh íwíáhéra, Ite marakóipeq míonaraq peh wáhnaupeqté ké tahnsa míone éra pahsúówe. ¹⁴ Mahna tahnsa éhwéh pahsúó kega íre mah marákóipéqsábé peh kaweq matábúrápéqsábé sirutaboíruwe.

¹⁵ Ébárahmarehga suto marakóyábé íre sirutaboíruwe. Írakaumo. Mitaq sirutaboírutaq tahirímé kouwekorahu irino. ¹⁶ Suto marakóyábé íre sirutaboíruwe. Írakaumo. Peh íópeq kiotaiki mapéqsábé sirutaboíruwe. Segá Manikánsabe, Arebataq Maniká Iteribo wone atónsabe Manikánka sene ehwehnsabé íre ayehitówe. Írakaumo. Peh sega awaq miageheéna wega íópipeq kaweq matábúrápéq kawerarowe.

¹⁷⁻¹⁸ Manikánka Ébárahmansabé, Mókake arenahni Áhísáhkine animáí arenanahréh míagehe úwe. Anehe wega Ébárahmansabé, Arene mahbi Áhísáhkiwe subiqme titi-rainto teawuwe. Teawena, Ébárahmaga mi ehwéh sehginabomo éna áhwárawe tagówe. Ébárahmaga Manikánsabe aiq pútare atena, Wene ehweh sehginauge íwíáhéna wenahni

* **11:8:** Ébárahma wenáwíq áwahewé áhnte kehináné sibowáe. Stat 17.5 tagáhnno. Moke we éhwéh Stat sapta 12-23 kéhre.

subiq suanaúwe. ¹⁹ Subiq suanaútaq iwíáhéna, Ínéga we subiq súáhnaaraq Manikánka oganúq atahráhire úwe. Puki anínká oga úkue Wenaboba mía míainserah Áhísáhki áura pukéna we moq wenaboba mía míaúwe.

Áhísáhkireh Sékópáreh Sóséparehga Manikánsabe aiq pútare ató ehwehne.

²⁰ Áhísáhkiga Manikánsabe aiq pútare atena orerague pukinaútaq wenahnité Sékópáreq Ísoreqsabé kaweq ehwéh teriúwe. Wega anehe sína naneqsabé irarúwe. *(Stat 27.27-29,39-40)*

²¹ Sékópaga moq Manikánsabe aiq pútare atena orerague pukinaútaq wenahni Sósépane anitéyábé kaweq ehwéh aritena wene pegiqnáhnkarataq káuqmunue saqmatawéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atowe. *(Stat 47.31-48.20)*

²² Sósépara moq Manikánsabe aiq pútare atena orerague pukinaútaq Ísara kegá Ísípi marákórápéq súéhra ehwéhnikákáq wene ayahnsa kiroqmera pokira ehwéhnikákáq irarúwe. *(Stat 50.24-25; Kisim Bek 13.19)*

Mósísiga Manikánsabe aiq pútare ato ehwéhne.

²³ Mósísine anoiboga Ísípi marákórápéq méra Manikánsabe aiq pútare atera Mósísi maqmaróyataq sene naruoga subiyehoéra apahtáro íótáq sene ani kopéq átóye. Mibeqté wáhnáhnká Ísara keyabé, Animai maqmaréhataq subiq súáhro úwara Mósísine anoiboga sene animai tagéra, Kaweq mai wíre iwíáhéra íre áhreia subiq súáhro ú ehweh anterúoye. *(Kisim Bek 1.22, 2.2)*

²⁴ Mósísi inahunahní míotaq mibeqté kéné wahnahne ayahunkawagá meyowe. Mósísiga Manikánsabe aiq pútare atena anonúkútaq, Íné íre mi ininé ahninkáwá úge. Írakaumo úwe. ²⁵ Írakaumo iwíáhéna, Ahbabáq miraonawe pehgáriq tanáhráq iwíáh iwíáhé sansa púana íre mirainauge úwe. Minayabe Ísípi kegá wenawahrah Isará ké síwíoqnotaq Mósísiga mina tagéna, Ísípi aní míanie íre iwíáhia peh, Nánuwahrah Manikáne animárínseq míanie iwíáhuwe. ²⁶ Manikáne animárínseq míanie iwíáhéna, Sína anímé Karáhéne sánsá sehgiónsabé Ísípi kegá níwíoqnagehe. Anetaníbo. Manikáne sansá sehginíe. Wega nánina naneqmarínká Ísípi marákórápéq moke móneakáq kaweq awáhríq naneqmarínkákáq kio-taikinae iwíáhuwe. *(Kisim Bek 1.22, 2.2,10-12)*

²⁷ Mibeqté wáhnáh ánínká Mósísinsabé abiahnsa atowana wega Manikánsabe aiq pútare atena íre áhreia Ísípi marákórápéq suena pokúwe. Wehukega sene siuratate Maniká íre tagahrahuwana Mósísiga wene arupipeqté iwíáhgá Maniká tagówe. We tagó púana págege atowana wene kaweq sansá ambubu atawéna sehgiuwe. ²⁸ Wega Manikánsabe aiq pútare atena wene ehweh irena sótaikú siahreraq ko sansa áhwárowe. Áhwáreina Ísara keyabé, Sipisípiq subiqme mi kané korahq itene méhpehtapéq abaq maráhro aritowe. Mirairataq íópeqté ánínká sótaikéna itene ebeq piah anímáí íre subiq suankéhe teriwe. *(Kisim Bek 2.15, 12.21-30)*

Áhnte Ísara kegá Manikáne sansá ambubu atawéra sehgiú ehwehne.

²⁹ Ísara kegá Manikánsabe aiq pútare atera anotah waní kéréwéguwe. Mi waní áwíqmé Káhtore Soréq Wáníne. Ísara kegá mi wanítáq kéréwégonehera utaq mi waní taraqnágúwara sega awaho marákóráq nogónserahnue kéaguwe. Ísípi ebehu kegá sinehe kaqme kéra Ísara kegá onserahnoneheqmúne iwíáhéra mitaq kéréwégonehera utaq mi waní anotah waní piowara wánínkue pukuwe.

³⁰ Mó tanáhráq Ísara kegá Manikánsabe aiq pútare atera wene ehweh sehgiú púara Séríko suwahpeq ebah kurí pera áhtápéq abapete téhtaré wéhékáh abugeqnáhnuríowana mi ebáh kurí sokogúwe. ³¹ Séríko suwahpeqte weh aebó íní wenáwíq Áráhpa míowe. Mi

ebáh kúrí íre sokogútaq mi inínká Manikánsabe aiq pútare atena téhtaré Ísará ánitégá ahboerayeheéra suyataq mehweh aritena séhréh aritowe. Séríko suwahpeqte kégá Manikánsabe íre aiq pútare atówana peh morá mi inínká wensabé aiq pútare atowe. Minayabe mi ebáh kúrí sokogútaq Ísara kegá moke Séríko suwahpeqte ké subiqme oraruera peh morá mina séhréh arito iní íre subiq susa pehragatówe.

³² Manikánsabe aiq pútare ató ke éhweh mó teinínkono? Wehuke síwíqmarí Kíréóni, Páráki, Sáh músoni, Sépáta, Tébiti, Sáh múéiréh mó Manikáne ehweh iraru kereqne ehweh áhnte kéh púana moke íre teieráhuge. ³³ Sega Manikánsabe aiq pútare atówe. Mibeqté táhmaro kégá mó marákórápéqté kéreq ebehutaq kiotaikuwe. Mibeqté táhmaro kegá kaweq sansánéra Manikánka náiníe ú naneq meyówe. Mibeqté táhmaro kegá Manikánsabe aiq pútare atonka úrinsi iá tahnsa kane áwéh músúríowe.

³⁴ Mibeqté táhmaro kegá anotah iraró puinsúówe. Mibeqté táhmaro kegá sene naruoga pokatate kiraranehera utaq íre subiq súówara sabigue pehbeheráh pokuwe. Mibeqté táhmaro ké mareqmareq keéra Manikánsabe aiq pútare atónsabe tauntahu ke úkuwe. Mibeqté táhmaro kegá ebehutaq tauntahunéra wáhnaupéqté ké subipáhrarúówe.

³⁵ Mibeqté táhmaro ahrérónká Manikánsabe aiq pútare ató púara sensuwehqso pukutaq mó oganúkuwe. Mibeqté táhmaro kegá Manikánsabe aiq pútare atówara sene naruoga se saiqnariówe. Saiqnariówara sega Manikáne sansá sinehepeq súótaq tahirímé sene naruoga soraq súo írino. Sene sinonkansabé íre sirutaboiria peh oga mérapeqsábé sirutaboiru puara Manikáne sansá ambubu atío púara sene naruoga subiq súówara pokuwe.

³⁶ Maniká íre tagarío kegá mó táhmaro ke siwiréh aritera sahtáté subiqmarera séniraté táhru táhruue karábúsiipéq mórítówe. ³⁷ Mó kegá táhmaro ebahnsatate tuparuqme subiq súówe. Sega mó táhmaro ke sóraté ákáh kiraq súówe. Sega mó táhmaro ke pokatate kiraq suqme subiq súówe. Manikánsabe aiq pútare ató ke tabonahuwara sene naruoga síwioqnéra íre kawerarítówara korósi tabónáhunsabé sipisípiqne áúakaq mémene áúakaqtáté aneranerue míówe. ³⁸ Aneranerue méra abatapi pokéra sáwéhrapeqkákákq ónapipéqkákákq kaegaeuwe. Se kaweq ke míówara mó mah marákóipéqté kégá íre kaweq ke míówana sensabé siyehitówe.

³⁹ Sega Manikánsabe aiq pútare ató púana wega sensabé kawerowe aritowe. Se marakóipeq míótaq Manikánka náriníe ue omasa náneqmarí íre meyówe. ⁴⁰ Manikánka wensabé aiq pútare atona ke kaweq ah sabaitowe. Naho míó kegá mi ahtápéq ebeq íre kíúwe. Írakaumo. Íre kíúwana Manikánka, Sereq itereq moraráq kigehe aitowe.

12

Itega Sísa tagéq iwíáh íwíáh atanéhe i ehwéhne.

¹ Mina teiú kégá Manikánsabe kawerue aiq pútare atera amahnága sensuwanka ite abugeqnáhnurawéra iwahnkanowe. Sega Manikánsabe kawerue aiq pútare atónsabe itega iwíáhue tagéq kaweq ahtápéq korahúne. Manikáne ahtapeq tauntahunue nogonéhboq moke umehi naneq sueq ahababárorahi naneqmarí inehepeq suaneheqmúne.

² Sísansabé ahriahri tagéq iwíáh íwíáh atanéhe. Itega wensabé téh aiq pútare ataráunaraq séhréh aitena mókakeakákq séhréh aitankéhe. Minayabe wene sánsánsabé iwíáhue taganehe. Sega Sísa awankátaq táhpawe subiq suanehera utaq wega, Mókake nirupipeq eyoyó aintanawire iwíáhúwe. Minayabe awankátaq táhpawe puké sansa ayehiteh sansansabé íre iwíáhia amahnága Manikáne ayah púpeq tútuue mía míaire.

Wene animarí ahababárirataq Manikánka kaweraritaneéna kamah arinkéhe i ehwéhne.

³ Ahababáq kegá Sísansabé anotah abíáhnsá atera áwioqnotaq wega págegeue ména íre túbáh agúwe. Minayabe iwíáhéq túbáh agiyehboq wene sánsá peh kawerue sehgióro.

⁴ Itega ahababáq saiqnaruaneheéq págegeue arambehriowe. Miraonsabé ahababáq kega íwíoqnahta q itene korahq íre túíraq peh oga miáhwe. Minayabe iwíáhue tagahro. ⁵ Wene púkuipéqté éhwéh págege ehwéh iahrreraq kehro? Mi ehwéhkáká mahraréna, Nénahníno, itene Wahnahnka are kaweratanieéna kamah awinah ahtebáhno. Wega arensabé, Íre kaweróne atahnaraq arega wene sánsá sehgieyabe anetaníbo iwíáhineho. Íakaumo. ⁶ Arutaboiri anínká ahababárinaraq itene Wahnahnka kaweratanieéna kamah awinkéhe. Wega moke wene animárióko ke wahnahnatawéna se ahababárirataq kamah arinkéhe ire. *(Sindaun 3.11-12)*

⁷ Wene kaweq animárió míageheéna itega ahababárunaraq Maniká Iteriboga kaweraitanieéna kamah aóre. Wega kamah aina tanáhráq minayabe iwíáhéq pehwehrue méq wega sokigi aina naneq ahtebéq págegeue miáhro. Sene animárió kaweqtaq míageheéra kaweq sibówárehga wahnahnaritera kawerue kamah aríé mino.

⁸ Ite ahababárotaq Maniká Iteriboga peh áwé tagehta q tahirímé ite íre wene animárió pehipéqté ánímárió miáh irino. ⁹ Iteriborehga ite kaweraitaneheéra kamah aiéwaq sene ehweh ireq sensabé kowe ariteq iwíáh iwíáhúne. Minayabe Maniká Iteribonsabé anotahta q kowe atáhro. Wega iteiwa auráq matawéna kamah ainaraq kowe atáhro. Kowe atáhnaraq oga mía míaoheqmúne.

¹⁰ Iteriborehga ite kárió animárió míarauna tanáhráq seyega iwíáhuronserah íwáhnoréra kamah aiátówe. Ite we kaweqtaq mía mía inserahnigeheéna Manikánka íwáhnoréna kawerue kamah ainainire. ¹¹ Wega kamah aí tánáhráq itene irupipeq íre eyoyóia peh umeh agire. Téhwe itene irupipeq umeh agiraq sokigi aí náneq ahtebónaraq anehe ite kaweqtaq méq itene iru ukiqme míahrahúne.

Tauntahu ke méq Sísane arambehrioro i ehwéhne.

¹² Mareqmaraq ayáhnkáránkákáq ké míéhboq tauntahu ke méq Sísane arambehrioro. Mareqmaraq aréhúnkákáq ké míéhboq tauntahu ke méq ¹³ wene obarisa áhtápéq nogóro. Mirairataq itene igará íre mareqmarerinae. Írakaumo. Peh kawetaq kagaina.

¹⁴ Moke mó kereq kaweqtaq méq uwaresa ké méq arambehrioro. Manikánka kaweqtaq mía mía inserahnigeheéq arambehrioro. Ahababáq kega itene Wahnah íre tagagehe. ¹⁵ Manikánka séhréh aitéh sánsá sehgiónsabé túbáh agiyehboq kawerurero. Kítabel awanká sera tahnsá úkéq mó ke ahababáq aritéhboq kawerurero.

¹⁶ Mó aniné weh ahre abarie sansá pehragahro. Wehukení wenáwíq Ísoe. Wega arupibiútaq tira táhútáhúq meyanieéna moke awaqmiahrahi naneq paiqmarowe. Wega Manikánka ebeq piah aní aweráhi naneqsabé anetaníbo iwíáhúwe. Wega miráú serahníyehboq kawerurero. ¹⁷ Téhwe Ísoga awaq miahrahi naneq paiqmarena anehe minayabe arutaboiréna wenabonsabé, Kawerainto éna ibisówe. Téhwe wega mi naneqsabé anetaníbo iwíáhéna aiq paiqmaro púana anehe mónkakáq íre meyahrahire.

Itega o Sarúsarama suwahpeq íópipeq kéhrabeq aiq sewe i ehwéhne.

¹⁸ Itega íre tagahraho mapéq sewe. Íre táhtorahráho mapéq sewe. Ísara kegá tagahraho sawéh áwíq Sáínái suwe. Táhtorahráho sawéhrápéq suwe. Itega Ísara kegá íre mirau serahnowe. Itega mina tahnsa tagahraho sawéhrápéq íre koragarowe. Segami sawéhráq koragéra anotah irobina tagéra anehe anotah sunkíkírú tagéra anotah soírírú tagowe. ¹⁹ Tagowana pembíáhnúwara irera mó aniné ehweh írówe. Segami ehwéh téh írótaq áhreéra Mósísinsabé, Mi ehwéh mó ireyabe iuwahriehre éra mó íre irarúno teawo éra pagu pagunuwe.

²⁰ Manikánka sensabé, Wehukeníkábópoq ménkámehnkánkábópoq mah sawéhráq abasáhnaraq ebahnserá tuparuqme subiq súáhro aritonsabe áhreéra Mósísinsabé, Mó íre irarúno teawo éra pagu pagunuwe. ²¹ Segami tago naneqsabé áhreorahi naneq puana

anotahtaq áhreuwe. Minayabe Mósísiga mahraréna, Íné áhreéna iransánuge úwe. (*Kisim Bek 19.12-13,16*)

²² Ísara kegá áhreu naneqsabé suronserah itega íre sewe. Írakaumo. Sáíóna sawéhrápéqmé Maniká oga mía míairabeq we kahnáh suwahpeq mire. Íópeq o Sarúsarama suwahpeq mire. Itega mitaq sewe. Mitaq peh íregárita q íópeqté kégá iwíáh iwíáh orabeq sewe. ²³ Manikánka ite omaq sito kene sensíwíqmari sehiranue íópeq marowe. Marowaq téh omaq sito kegá íópeq momiwíorabeq sewe. Manikánka moke mah kehiná kéhíná ehweh aitená saiuwankéhe. Weba aiq sewe. Manikánka kaweqtaq mía míao ke aiq kaweraritowara sensiwamarí míáhrabeq sewe. ²⁴ Itega Sísaba sewe. Sísaga o moráéné ehweh áhwáróta q wene korahq tunka mi ehwéh págege arowe. Sísane korahqka íre Ábérine korahqka irarú serahnuwe. Írakaumo. Sísane korahqka Ábérine korahq kiotaikéna peh kaweq ehwéh irarire.

Manikánka teí éhwéh anterúéhboq kawerurero i ehwéhne.

²⁵ Iahre parosa ké méq Manikánka teí éhwéh anterúéhboq kawerurero. Naho mah marákóípéq míó keyabé págege ehwéh teriuwara anterúówe. Segá anterúónsabe Manikánka kamah ariu púara sega íre kopéragorahuwe. Itega moq íre kopéragorahúne. Írakaumo. Amahnága Manikánka íópeqté éhwéh teí púaq itega mi ehwéh inehepeq súáhnaraq wega ite anotahta q kamahinkéhe. ²⁶ Naho Manikánka ehweh teriuta q mah marákó marákó máriúwe. Amahnága wega mahraréna, Mókake íre peh morá mah marákó marákóyábé mónkakáq máriúno atanauge.

Íópeqkákáqsabé moq, Máriúno atanauge íre.

(*Hagai 2.6*)

²⁷ Wegá, Mónkakáq máriúno atanauge insabé mah ehwéh irahráhuwe. Wegá miraro naneqmarí kúrugúruorahi naneqmarínsabé, Kúrugúruúno atahnana tabanaginae. Peh morá íre kúrugúruorahi naneqmarí kagainawire.

²⁸ Manikánka wahnah wahnahnirabeq íre kúrugúruorahire. Wegá itensabé, Awaq míáhro aitéhnsabé wensabé áhtenéq we awahbeh sansánéq wensabé iwíáh iwíáh atone. ²⁹ Manikámé moke toráh agorahi irá tahnsane. Minayabe wensabé áhtenéq iwíáh iwíáh atone.

13

Wensabé wensabé arutaboiratéhoró i ehwéhne.

¹ Sísá tagariáh kéó, wensabé wensabé arutaboiratéhoró. ² Wáhnaupéqté kégá iteba sirata q kawerue mehweh ariteq kirabo arítáhro. Menah mó kegá seba suro ke mehweh aritera kirabo aritera suro ke peh wáhnaupéqté kée iwíáhurowe. Írakaumo. Peh íópeqté ké mehweh aritera kirabo arítárówe.

³ Sísá tagariáh ké karábúsiipéq míéhrata q sensabé iwíáhoró. Sensabé iwíáhéq sirutaboíriranka sereq moraráq karábúsiipéq mé tahnsa iwíáhoró. Sísá tagariáh ké síwíoqnehrata q sensabé iwíáhoró. Iteitene inonka moq íéríre iwíáhéq sensabé iwíáhoró.

⁴ Ahre mewe sansamé wehké sansamé kaweq sansáne. Minayabe wehga mó aniné ahre abariíneho. Ahrega mó aniné weh abariíneho. Mó aniné ahre weh abario ke Manikánka ehweh aritena kamah arinkéhe.

Móneyabé irutaboíriyeho i ehwéhne.

⁵ Móneyabé irutaboíriyehboq peh matíéhra naneqsabé aiq awehra q mire iwíáhoró. Minayabe Manikánka aiq mahraréna,

Are íre auwaníe. Inehepeq íre auwaníe. Írakaumo íre.

(*Lo 31.6*)

⁶ Minayabe árahinabomo iwíáh íre oro. Peh págegeue Manikáne ehwehnka irarinserah irarenehe. Wene ehwehnka mahraréna,

Néne Wahnahnka séhréh aintéh púana íre áhreinie. Wegá séhréh aintéh púara mó kegá pehipi íre kamah anigéhe íre.

(*Buk Song 118.6*)

Sísa kéreyabe íre iyehitegurégúia peh kéranehe i ehwéhne.

⁷ Ite Sísa tagariáh kéréq wahnahno kegá Manikáne ehweh íwáhnorurowaq sensabé iwíáhoró. Sega kaweq arámbéhriéra Manikánsabe kawerue aiq pútare atáronserahnoro. ⁸ Sísa Karáhéwé menahnkákáq amahnágaákáq mókakeakáq ahriahri peh monseráhnue mía míaire.

⁹ Mó kegá áwánáh éhwéh teírataq mi ehwéhnsábé aiq pútare arítéhranka Manikáne sansá súého. Wega séhréh aitéhnsábé iteiyuwa págegeue míahrahúne. Mó naneq tahutáhúq awehrié sansa sehgionka iteiyuwa íre págege aítahráhire. Mina tahnsa sánsá sehgironka wehuke íre séhréh aítahráhire.

¹⁰ Peh ite Sísa tagariona kené o tahbé kéhre. Manikáne mibeq mahbeq arítáh ké naho táhbérápéqté mewe nah kegá o tahbérápéqté táhútáhúq íre mewe nahwe. Írakaumo.*

¹¹ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá Anotah Kawéqtápéq pokotaq wehukene ahbabáqsabe kaweraritankeheéra ménkámehnkáne korahq mewera titirowe. Peh korahq mewera titiréra mi kamáriné sinonka mewera ahnansahrapeq ira pariáhwe. ¹² Mira onserah itene ahbabáqsabe kaweraitanieéna Sísa aahnansahrapeq awankátaq táhpawe pukéna wene korahq tunka kaweraitéhre.

¹³ Minayabe ite iuwahbeh sansá sueq aahnansahrapeq Sísa kowíanehe. Mó kegá Sísa áwíoqnowe. Itega weba wahtotaq kowíáhnaraq sega ite moq íwíoqnaneherawoe. Íwíoqnehransabé anetaníbo éq weba kowíanehe íwíáhoró. ¹⁴ Mah marákó marákóipéq ite mía míaona matábúrápéq íre kéhre. Minayabe peh kagaína matábúrápéqsábé áwénunúne.

¹⁵ Áwénunéq amahnága ite ménkámehnkátate íre titiria peh ahriahri Manikánsabe Sísa áwirue kaweróne ateq itene íwéhrate iwíáh íwíáh atanéhe. ¹⁶ Kaweq sansá súéhboq ahriahri kaweq sansánoro. Ite matiéhra naneq wenáwíoro. Mi sansátaré Maniká awahbeh sansá púaq ibitagínehboq kawerue miraoro.

Itetaq wahnahno kené ehweh sehgióro i ehwéhne.

¹⁷ Ite Sísa tagariáh kéréq wahnahno kegá ite séhréh aítaneheéra ite auráq matiáhwe. Moke sene arámbéhriyábé Maniká teawigéhe. Minayabe itetaq wahnahno kené ehweh ireq kawerue sehgióro. Sehgirataq sene arambehri eyoyóue miraorahowe. Sirupipeq umeh agínaq sega ite íre séhréh aítahráhowe.

¹⁸ Itensabé ahriahri púreraitáhro. Itega kaweq sansánuraunayabé irupipeq eyoyóire. Mókakeakáq ahriahri itega kaweq sansányabe iuwahbehre. ¹⁹ Iteba apubúue kouwekiniboq Manikánsabe íné séhréh ainto ue púreraintáhro.

²⁰ Sísa itene Wahnah pukútaq Manikánka iriwe oganúq atowe. Sísa itene ahbabáqsabe pukúwana wene korahq tunka moráéné ehweh kawerarowana kagaire. Minayabe Sísa ite Manikáne sipisípiq wahnahnaita aítare. Manikánka iru ukiq itena ²¹ wene arambehri kawerue miraigeheéna séhréh aitéhre. Itene irupipeq we awahbeh sansá aítahnana kagainkehe. Sísa Karáhé anotah aní méq wensabé ahriahri iwíáh íwíáh atanéhe. Ai q miraoneheqmúne.

Páhsi parabaginai ehwéhne.

²² Néne iyahnabo animárinó, itene irupipeq kaweraitanieéna mah pahsí sehiranuge. Mah pahsí peh wahtotaq ehwéh púaq kawerue sáhnsahwe íráhro. ²³ Iteribáq Tímóti karábúsiipéqté pugeq áuwátówe. Wega ínéba apubúue sínaraq iteba moráráq koragayehetauye.

²⁴ Moke itene wahnahmarínseq Manikáne animárinseqsabé iroro teriéro. Moke Ítári marákórápéqté Sísa tagariáh kégá itensabé iroro ewe. ²⁵ Manikánka ite ómiyabé arutaboiraitena séhréh aitéhre.

* **13:10:** Mi o tahbé áwahewé mahraréna, Sísa Karáhé tahpato awanká itene o tahbé tahnsane. We pukúnka ite oga mé topáh o tahbérápéqté tópáh nóne íre.

Sémísi **Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.**

Áhnte ahtébiá kégá, Sémísiwe Sísane ábákawae íwiáhowe. Sémísiwe Sarúsarama suwahpeqte Sísá tagariáh kéraq wahnahnú aninéna mah pahsí Sísá tagariáh Ásíú ké séhréh aritanieéna sehiranúwe. Wega íwiáhéna, Sísansabé aiq pútare atáh kégá íre túbáh agia peh kaweq sansá miraigehe. Mirairataqmé sene kaweq sansá tagah kegá íwiáhéra, Mah kegá aiq pútaq Sísá tagariáh ké wóe íwiáhigehe. Mah pahsí sáhnsáho kegá Sísane sánsá tábúsoqme sehgiégeéna Manikánka Sémísi íwiáh atowana mah pahsí sehiranúwe.

Sémísi ga mah pahsí sehiranúwe.

¹ Ínéwé Sémísi Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísá Karáhéreqne arambehri aní múge. Néne páhsi sáhnsahwe tagahro. Ite Ísara ke airápété téhtaré káhnáh míone. Itene igaqnarénga wáhnaupéqté kéné marakórapeq abae agunsabé mó ke suwahpeq míáhwe. Ite ómiga néne ehweh sáhnsahwe íráhro.

Moke ite áhwáreh naneqka págege aitéh éhwéhne.

² Néne iyahnabo anímárino, moke áhwáre naneq sínaraq iru ukiqme míáhro. ³ Íre kaweq sunúq sínaq Manikánsabe aiq pútare ateq wene sánsá íre susa peh kawerue sehgiратаq págegeue míahrahowe. Minawé aiq tagariáhwe. ⁴ Wene sánsá íre susa peh kawerue sehgiратаq ite kaweqtaq míagehe. Ite kaweqtaq míéhrataqmé Manikánka séhréh aitena wega náina naneq íre tabonahigehe.

Ahtebé íwiáh tabonahi anínká púrerinkehe i éhwéhne.

⁵ Íre ahtebéh anínká Manikánsabe, Ahtebé íwiáh nánio ue púrerínaraq Manikánka ahtebé íwiáh atankéhe. ⁶ Manikánsabe, Nánio ue púrerirataq náninabomo árahinabomo íwiáhiyehboq peh aiq pútaq náninawire íwiáho. Wánínka mó kantoq mé kantorinserah árahinabomo íwiáhi anínká mó íwiáh mó íwiáhire. ⁷ Manikánka náninabomo árahinabomo íwiáhi anímé wega íre náwinawire. ⁸ Mó íwiáh mó íwiáhi anínká tábúsoqme arámbéhrí íre miraia peh áhwára áhwáaire. Wega náninabomo árahinabomo íwiáhinsabé Manikánka íre náwinawire.

Tabonah kereq áhnte mensáméhnsánkákáq kéreqsabé irari éhwéhne.

⁹ Sísá tagariéh aní tabonahínaraq Manikánka wensabé, Anotah aní míahno atahnana íwiáh íwiáhinkehe. ¹⁰ Uworapeqté náneq kirena áraniwe ehyataginserah áhnte monéákáq ménsáméhnsánkakaq sorupeh aní pukinae. Minayabe Manikánka áhnte moné matíéh anínsabé, Pehgáriq aní míahno atahnana íwiáh íwiáhinkehe. ¹¹ Ehbíehbeq anotah patáhitag uworapeqté náneq ehyatague ára megínaraq íre kaweq naneq úkinae. Mina inserah áhnte monéákáq anínká áhnte ahwímí arámbéhrínaraq pukinawire.

Manikánka ite ahabáqtaqpeq íre móitahráhi éhwéhne.

¹² Menah Manikánka mahraréna, Ínénsabe arutaboiri anínká mókake kagai apéq náwénaraq oga mía míainkehe íre. Minayabe ahabárorahi tanáhráq sínaraq mí ahabáqsabé ahqáho atéh anínká kaweqtaq míahnaraq wega kagai apéq awaq mena íwiáh íwiáhinkehe. ¹³ Mó aniné arupipeqté íwiáhgá we abarirana wega, Ahabárinie íwiáhínaraq, Manikánka mí íwiáh aintéhre íwiáhineho. Írakaumo. Ahabáqka Maniká íre sabirorahi puana wega mó ke ahabáqtaqpeq íre móitahráhire.

¹⁴ Téhwe itene irupipeqté íwiáhgá morání morániné íwiáh abarire. Minayabe ite ahabárigheéna iteitene íre kaweq naneqsabé irutaboírúnaga ite ehnenenénéna péhe éhwéh aitéhre. ¹⁵ Kía míéh íniné arupipeq káriq aní míéhrana mina inserah itene

irupipeq ahababáq iwiáh kéhre. Kía míéh ínínká ani maqmaréhnserah itene irupipeqté íwíáhgá ahababáq áhwárehre. Áhwárehrana ahababáqka ite saiqnariahnaq áhnte ahababáq aruqarurirataq pukoneheqmóe.

¹⁶ Néne iyahnabo anímáríno, péhe éhwéhnsábé aiq pútare arítého. ¹⁷ Moke kaweq naneqmarí íópeqté Ítéribógá aiq náire. We peh ahriahri téhrehrebeq mía míai anínéna moke kaweq naneqmarí náí náinire. Mánkánahnka ebeq íre wahtonagéna anehe pehgáriragire. Manikánka íre mina tahnsanire. We íre mó sansá mó sansáni aní míre. We peh ahriahri téhrehrebeq mía míai aníne.

¹⁸ Maniká Iteribo wewega iwiáhéna ite omaq itowe. Omaq itonsabe wene aiq pútaq ehwéh írátáúnaraq aiq pútare atáráúnana wega, Néne animarí móe aitena kaweraitáiraie. Téhwe ite kaweraitena anehe mó ke kaweraritankéhe.

Manikáne ehweh ireq sehgióro i ehwéhne.

¹⁹ Néne iyahnabo anímáríno, kawerue íráhro. Mó kegá ehwehnirataq ahkabaqme ireq kawerue iwiáhoró. Sene ehweh ireq pehwehrue iwiáhue ehwehnoro. Íre apubúue abiahnsanoro. ²⁰ Apubúue abiahnsano kegá Manikáne kaweq sansá íre miraorahowe.

²¹ Íre mirao naneq sansánkákákáq moke ahababáq sansánkákákáq áhnte kagaire. Moke mi sansá itene irupipeqté súáhro. Manikánka wene ehweh ayu tahnsa itene irupipeq uqmataire. Minayabe iteite iuwahbeh sansá sueq wene ehweh kawerue sehgiórataq itene iru kaweraritankéhe.

²² Minayabe Manikáne ehweh kawerue sehgióro. Íre peh iahrega íráhro. Írakaumo. Peh iahrega íráhnaraqmé peh iteitene péhe íwíáhyábé aiq pútare atagéhe. ²³ Wehukénínká Manikáne ehweh peh ahrega irena íre sehginaraq we timanopipéq tageh aní tahnsane. ²⁴ Mi aní wene náwíqkakaq auranabiah timanopipéq tagéna timano mitaq marena pokéna wene auranabiah apubúue abitagire.

²⁵ Manikáne ehwehme anotah kawéq éhwéhne. Mi ehwéh irena kawerue sehgió anímé ahababáqka íre saiqnariahrahire. Mi ehwéh íre abitarusa peh timanopipéq taga tagainserah sáhnsahena kawerue sehginaraq Manikánka, Kaweróne atankéhe.

²⁶ Wehukénínká iwiáhéna, Ínéwé Sísansabé aiq pútare atóge éna Manikánsabe kawerue iwiáh íwíáh atóge éna ahriahri abehq éhwéh iraréna wene péhe éhwéhnká wewe péhenuwíéhre. Mi anínká, Ínéwé Sísansabé aiq pútare atóge éna Manikánsabe iwiáh íwíáh atóge ime íre awehraq kéh púana peh abehq íwíáhire. ²⁷ Manikáne ehweh sehgiro kegá ehneranimarínseq kéweinínsónseq íre kaweq sunúq séhréh aritera mah marákóipéqté áhbábáq sánsá íre miraiá peh kaweqtaq mía míaoewe. Minawé Maniká awahbeh sansáne.

2

Peh morá sánsá ómi kehinánsábé miraoro i ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo anímáríno, itene Wahnah Sísá Karáhé íópeq wahnahni anínsábé aiq pútare atáhwe. Minayabe anotah keyábé iwiáh íwíáhéq kawerariteq pehrápeqté ké inehepeq súého. ² Ite momiwíorabeq kaweq korósiákákáq kaweq awáhríq náneqkákákáq ánínseq tabonah aní subankia korósiákákáq ánínseqka iteba sirataq mó anínsábé mó iwiáh mó anínsábé mó iwiáhiyeho. ³ Itega kaweq korósiákákáq ánínsábé, Kaweqtapéq tútuue míahno ateq tabonah anínsábé mobeq koiriwe míahno. Mahtaq igárápí tútuue míahno atého. ⁴ Mira íwíáhome itega korósi tagahnsabé mó ke kaweq kee íwíáhariteq mó ke abehq kée íwíáh arítáhwe. Mira íwíáhome itega saraqmáráh wáhnáhmárínká íre kawerue saraqmáráhnserah iwiáhowe.

⁵ Néne iyahnabo anímáríno, néne ehweh íráhro. Manikánka mahraréna, Ínénsabe sirutaboiro kegá wahnah wahnahnurabeq awaq miagéhe íre. Wensabé aiq pútare atera kaweqtapéq awaq miageheéna Manikánka mah marákóipéqté tábónáh ké omaq sitéhre.

⁶ Itewe aneqsabé tabonah keyábé síéhruruo? Áhnte mensáméhnsánkákáq kégá ite íre kaweritáh míno. Ite meiqmera ehwehorabeq móitáh míno. ⁷ Manikánka itensabé, Sísá Karáhéne animárí móe aitéhre. Aitéhrara ménsáméhnsánkákáq kégá Sísá Karáhéne kaweq awíqsábé abehq éhwéh atáhwe. Segá mina tahnsa áhbábárowe.

⁸ Maniká itene Wahnahne ehwehnka mahraréna, Arerensabé arutaboirónanserah mó keyábéákáq arutaboirúno ire. *(Wok Pris 19.18)* Minayabe itega mó keyábé irutaboiro ehwéh sehgiómé kaweq sansánowe. ⁹ Itega anotah keyábé iwíáh íwíáhéq pehrápeqte ke inehepeq súáhmé mina íre kaweq sansánowe. Manikáne ehweh anterúáh púana mi ehwéhnká itensabé ahbabáq ke woe aitéhre. ¹⁰ Minayabe Mósísiga sehgióro ú ehweh áhnte kawerue sehgi ánínká peh morá éhwéh antehrúéhmé wega moke mi ehwéh aiq anterúéhre. ¹¹ Manikánka mahraréna, Mó aniné ahre weh abariiyeho ire.

Wega mó mahraréna,

Mó aní subiq súého ire.

(Kisim Bek 20.13-14; Lo 5.17-18)

Minayabe arega mó aniné ahre weh íre abariia peh mó aní subiq suahnawe arega mi ehwéh aiq anteruahne. ¹² Manikánka sehgióro ú ehwehnká ahbabáq saiqnariah-naraq wehuke soraq suahráhire. Wega mi ehwéhnsábé iwíáhéna mah kehiná kéhínáné sánsá saraqmarankéhe. Minayabe iwíáhue kaweq ehwéh iraréq kaweq sansánoro. ¹³ Wehukénínká mó keyábé íre arutaboirínaraq Manikánka ehweh aitahna tanáhráq mi aní kamah awinkéhe. Mi tanáhráq mó keyábé arutaboiri anínsábé, Kaweróne atankéhe.

Íné aiq pútare atóge i anínká íre kaweq sansanéna abehq íwíáhi ehwéhne.

¹⁴ Néne iyahnabo animáríno, peh morá ánínká mahraréna, Ínéga Sísansabé aiq pútare atóge ire. Wega iraréna Sísane sánsá íre sehgiomé wene ehwehme peh abehq úkire. Ínéga Sísansabé aiq pútare atóge irarínka we kaweratahráhiro? Írakaumo. Peh wewene ehwehnka íre kaweratahráhire. ¹⁵ Arega Sísá tagariáh wéh áhré tagé korósiakáq táhutahuqkákáq tabonahotaq ¹⁶ íre náriasa peh ehweh teawenawe arene ehweh peh abehq náneq úkire. Arega wensabé, Tototaq mé ayahbankikitaq mé pehwehrue pokéwahno teawenawe íre náriasa arene ehwehnka árahue séhréh atankéhbo? Írakaumo. Arene ehweh peh abehq náneq úkire. ¹⁷ Arega Sísansabé aiq pútare atóge íwíáhé mó ke íre séhréh aritahnawe arene iwíáh peh abehq náneq úkire.

¹⁸ Mó morá ánínká mahraréna, Mó kegá peh Sísansabé aiq pútare atáhwara mó kegá peh kaweq sansá miraowe ire. Mi ehwéhnsábé teiníe. Arega Sísansabé aiq pútare ate kaweq sansá íre miraónawe ínégá are tagéna arensabé, Árahue Sísá tagariahna aní móne atanínkono? Ínéga kaweq sansá miraonayabé arega tagé ínénsabe, Sísá aiq pútare atahna aní móne ue ahtebahrahóne.

¹⁹ Manikámé peh morá áníne aiq pútare atóge énowe aiq kaweróne. Peh morá mina irarénaga íre awehraq mire. Owainawamarínká moq minayabe aiq pútare atera áhreéra iransánowe. ²⁰ Aiq pútare atahnayabé aiq awehraq mire íwíáhono? Aneqsabé kaweq arámbéhríninkono íwíáhono? Múguwahgu aní móne. Peh morá aiq pútare atóge énowe íre awehraq mire. Mahnayabe áwahewé teiníe.

²¹ Itene igaqna Ébaráhmaga Manikáne ehweh sehginieéna wenahni Áhísáhki subiqme titirinaúwe. Wega íre túbáh agia peh Manikáne ehweh segiunsabe Manikánka wensabé, Kaweróne. Kaweqtaq míahne atóge úwe. *(Stat 22.1-14)*

²² Ébaráhmaga Manikánsabe aiq pútare atena págegeue sehgióráhi ehwéh teawutaq túbáh aginie íre úwe. Wega peh Manikánsabe aiq pútare atóge éna wene ehweh sehgin-auge íwíáhúwe. Sehgiunka wega Manikánsabe aiq pútare atowe sokigi awuwe. Minawé aiq ahtebaho? ²³ Manikáne ehwehnka mahraréna,

Ébáráhmaga Manikánsabe aiq pútare atonsabe Manikánka wensabé, Kaweróne. Kaweq-taq míahne atóge úwe ire.

Manikánka Ébáráhmansabé mó mahraréna,
Arewe néne iyahnabo aní móne atowe úwe.

(Stat 15.6; Aisaia 41.8)

Ébáráhmaga Manikáne ehweh kawerue sehgiunsabe mah pukúipéqté éhwéhnká aiq pútaragúwe. ²⁴ Manikánsabe aiq pútare atóge irarime ire awehraq mire. Írakaumo. Peh Manikánsabe aiq pútare atena wene ehweh sehgi ánínsábé Manikánka, Kaweróne. Kaweqtaq míahne atéhre. Minawé aiq ahtebaho?

²⁵ Weh aebó íní wenáwíq Áráhpae. Téhtaré Ísará ánitégá nahnso kené marakó ahboer-ageheéna Sósúaga eqmarowe. Eqmarowana Áráhpane nahtaqqeq suyana wega mi anité mehwehue kirabo aritena wenawahpeqte kégá subíyehoéna mó ahtápéq sokigi ariuwe. Wegá miraúnsabe Manikánka, Kaweróne. Kaweqtaq míahne atowe. (Josua 2.1-21; Íbaru Ke 11.31)

²⁶ Wehukeníné awanka wene anonka suena airaiq pokitaq we pusa aní míéhre. Mina inserah Manikánsabe aiq pútare atóge irari anínká wene kaweq sansá ire sehgímé we pusa aní tahnsa míéhre.

3

Itene ehwehme iwíáhue tagéq pehwehrue irarero i ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo anímáríno, Manikánka ite síwáhnorúna kené arambehri iwíáhue tagéna págegeue ehweh aitahráhire. Minayabe tagaríáhwe. Wegá mó Sísa tagaríáh kéné arambehri pehwehrue iwíáhue tagehre. Minayabe wehukega momiwíorabeq síwáhnoro ke áhnte úkiyeho. ² Ite ómiga mótaq mótarue áhwára áhwáraúne. Ehweh iraré tanahráq ahri-ahri áhwára áhwára ehwéh ire irari anímé kaweqtaq mía míaire. Wene áwéhipeqté éhwéh kawerue wahnahni puana wega wene moke anonka kawerue wahnahnatiahrahire.

³ Anotah ka wenáwíq ósiga itene ehweh kawerue irankeheéq áwéhipeq áhíniraté iyarone. Miraonaga ite iuwahbehrabeq ósiga meiqmena móitéhre. ⁴ Sípi soberi sansánsábé iwíáhoró. Sípiwe anotah nanere. Anotah soirírinka sípi tauntahunue pagunoráhire. Sípi soberi anínká pehgáriq awánkátáté miraia náneq paberéhra náneq paberéhra sípiga wehukenínká pokinie irabeq pokire. ⁵ Mina inserah anehbíwé pehgáriq naneréna peh anotah arámbéhrí kéhre. Anehbíga mó ke ahbabáratahráhire.

Ite tagarionawe pehgáriq irágá anotah irárawe abae ague uworapeqté áhnte awánká tahrahire. ⁶ Ahbabáq ehwéhme ira tahnsáne. Pehgáriq irágá anotah irárawe abae aginserah ahbabáq ehwéhmká moq abaeue anotah agirana mó ahbabáq áhwárehre. Iraipéqté éhwéhmká ahbabáq iwíáh áhwárehra ahbabáq anotah agorahire.

⁷ Moke ménkámehnkámé, kabarame, weheme sóreq wanípípeqté páhmé wehukene kirabo kamarí úkorahowara wahnahnarítáhwe. ⁸ Mó morá anínká wewene ahbabáq ehweh ire saignarena wahnahnatiahrahire. Wehenka wehuke pehrana pukorahire. Ahbabáq ehwéhmká apubúue abae agéna wehenka wehukení pehnserahnire.

⁹ Itene iwéhipeqté éhwéhmká itene Wahnah Maniká Iteribonsabé iwíáh iwíáh ateq anehe mó ke Manikánka we tahnsá miraro keyabé abehq éhwéh arítáhwe. ¹⁰ Iwíáh iwíáh ate ehwéhmkákákáq abehq éhwéhmkákákáq peh morá áwéhipeqté sire. Minawé ire kaweq sansáne. ¹¹ Néne iyahnabo anímáríno, arahnome kaweq né wanínkáq abiqnóno wanínkáq morábíté ire sire. ¹² Pópo awánkátáq inunara será ire iyahráhire. Párúq nahniáqtáq pópo será ire iyahráhire. Abiqnóno wanínká né waní ire úkorahire. Minayabe kaweq ehwéhmkákákáq ahbabáq ehwehmkákákáq peh morá áwéhipeqté sime anotah ire kaweq sansáne.

Kaweq iwíáhi anínká kaweq sansáninkehe i ehwéhne.

¹³ Ite mionarabeqte ahtebia ání kaweq iwíáhi anímé inesebo? Ahtebia ánínká íre saiyoí anínéna wewene áwíq íre pankeréhre. Peh ahtebia sánsánéna kaweqtaq mía míairara mó kegá we tagéra, Ahtebia áníne igehe. ¹⁴ Itega irupipeq mó keyábé anotah abíáhnsánéq ahriahri iteitene íwíq árahue pankeranéhknono íwíáhirataqmé ite ahtebia ké méq kaweq iwíáhúna ke míone íwíáhiyeho. Péhe íwíáhiyeho. Aiq pútaq ehwéhnsábé péhe éhwéhne atého. ¹⁵ Íópeqté Ítéribógá mina tahnsa íwíáh íre áhwárehre. Írakaumo. Mi iwíáhwé mah marákóipéqté íwíáh wíre. Itene irupipeqté íwíáhgá mina tahnsa íwíáh aitéhrana owainawanka moq mi iwíáh aitéhre. ¹⁶ Írátíáhro. Sirupipeq mó keyábé abiahnsanéna ahriahri seyene síwíq pankeráh kéga íre kaweqtaq mía míaowe. Íre kaweqtaq mía míaéra áhnte ahabárowe.

¹⁷ Íópeqté Ítéribógá iwíáh aitéh íwíáhwé ahriahri kaweq iwíáhe. Manikáne Awanka iwíáh aitéh kéga pehwéhre méq uwaréqme méq mó kené ehweh ireq mó keyábé sirutaboírég kaweq sansá ariteq anotah anínseq íre áwíqkakaq anínseqsabé peh morá íwíáhég ehweh pehipi íre iraria miraonehe e ehweh mira aruqaruowe. ¹⁸ Itega uwaréqme peh morá íwíáh kahnaraq minawé sotápéq ayu uqmaráhnserah mire. Uwaréqme peh morá íwíáh kahnaraq peh kaweq sansámári miraorahúne. Minawé sotápéqté ménsáméhnsá kawerue kírénserah mire.

4

Mah marákóipéqté sánsánsábé awahbeh anímé Manikáne naruo aní míre i ehwéhne.

¹ Itega ehwehéq tobehírataq mi sansámé aneq áwahe kehro? Itene irupipeqté iuwahbeh iwíáhgá moke mi íre káwéq sánsá áhwáreh mino. ² Ite iuwahbeh naneqmarí íre meyhrahonsabé meyhanehéq mó ke subiq súáhwe. Mó kené ménsáméhnsánsabe aigará pabekiraq íre meyhrahonsabé meyhanehéq ehwehue tobehowe. Ite iuwahbeh naneq Manikánsabe, Náio ue íre teawéwe. Minayabe mi naneq íre matíáhwe. ³ Itega wensabé, Náio urome wega aneqsabé íre náiasa túbáh agiro? Itega íre tábúsoqme iwíáhue, Náio urowe. Íre Manikáne arambehri miraonehéq peh iteitene iuwahbeh naneq náio uronsabé túbáh agire.

⁴ Ahabábq inínká wenawehq auwena mó weh kéréhnserah itega Maniká auweq mah marákóipéqté sánsá sehgiówe. Mah marákóipéqté sánsá sehgi anímé Maniká Iteribone naruo aní míehre. Minawé aiq iahtebaho? Mah marákóipéqté náneqsabé arutaboiri anínká Manikáne naruo aní úkire. ⁵ Manikáne ehwehnka mahraréna, Manikánka Wenawa eqmaréhna irupipeq tumíéhre. Itega Manikánsabe kawerue irutaboirigeheéna wega págegeue wahnahnaitéhre íre. Aiq irarinsabé itega, Mi ehwéh peh abehq éhwéhne íwíáhiyeho.

⁶ Manikánka ite anotahtaq séhréh aita aitaire. Minayabe wene ehwehnka mahraréna, Sensíwíq pankeráh kéwé Manikánka íre séhréhia peh ahqáho aritéhre. Sensíwíq íre pankeráh kéwé Manikánka séhréh aritéhre íre. *(Sindaun 3.34)*

⁷ Minayabe iteitene píribahri iwíáh sueq Maniká Iteriboga teí éhwéh kawerue sehgióro. Owainawansabé ahqáho atéhrataq wega iuwena pokinkehe. ⁸ Maniká Iteriboba séq wene ehweh kawerue íráhro. Mirairataq wega iteba séna séhréh aítankéhe. Wehukenínká ayahnkara pabeq paberitaq ayahnkara aiq kawerire. Ahabábq keo, mina inserah itene irupipeqté áhbábq sueq kawerurero. Mó iwíáh mó iwíáho keo, itene irupipeq kaweq iwíáhigehboq mah marákóipéqté náneqsabé íre irutaboiroro. ⁹ Itene ahabábqsabe iwíáhég wíréh wíréh ehweh sueq ibisahro. Itene irupipeqté eyoyói iwíáh sueq íre kaweruraige iwíáhoró. ¹⁰ Itega Manikánsabe, Íné pehgáriq aní púana ínériahriáh íre awehraq aní míóge teawéro. Teawenana wega séhréh aítana ite moraní moranínue, Anotah aní míahno aítankéhe.

Mó keyábé ehweh aritého i ehwéhne.

¹¹ Néne iyahnabo anímáríno, itega mó ke Manikáne animárínsábé íre kaweq ehwéh ariteq abehq ánímárí móe ariteho. Mirairataqmé Manikáne ehwehnsabé moq mina tahnsanowe. Wene ehwehnsabé awahrieh anínká mi ehwéh íre sehgiena, Peh abehq éhwéhne atéhre. ¹² Manikánka webataq sehgióro ú ehweh teí púana wewega ite sainsuena ehweh aitahráhire. Webataq mó ke kaweraritena mó ke íre kawerarítéhre. Minayabe itewe peh wehuke míáh púaq mó keyábé ehweh arítého. Minawé peh Manikáne arambehri wire.

Ite píribahriéq saiyo ke míyeho i ehwéhne.

¹³ Táhmáro itega mahraréq, Ahbiah mó ke suwahpeq pokue mitaq peh morá ópéq méq arambehriue áhnte moné meyanéhe ewe. ¹⁴ Mira íwíáho keo, teiníboq írátíáhro. Mókakeyabé ite íre tagariáhwe. Mi tanáhráq ite oga míaneherabowamo. Itene oga mé tanáhráq nonahweyah tahnsáne. Nonahweyahnka pehgáriq tanáhráq kéna apubúue sawekinserah itene ogamé tanáhráq moq apubúue parabagorahire. ¹⁵ Minayabe itega iwíáhona ehwéh sueq mahraréq, Itene Wahnahnka kowe aitahnaraq ite oga méq mahraue arambehriue ero.

¹⁶ Amahnágawé iteitensabé iwíáh iwíáhéq ite íwíq pankereq, Iteriahriáh miraoneheqmúne ewe. Mina tahnsa píribahri sansámé íre kaweq sansáne. ¹⁷ Kawerue iwíáhuño. Are kaweq sansá miraéyabe ahtebehnaraqmé mi sansá miraúno. Íre mirainaraqmé aiq ahbabáriniewóne.

5

Áhnte mensáméhnsánkákákq keyábé irari ehwéhne.

¹ Áhnte mensáméhnsánkákákq kéo, minayabe ehweh teiníboq írátíáhro. Itene ménsámehnsá pehipi kéhnsábé íre kaweq sunúq sína puaq uwo uwo éq ibisahro. ² Itega áhnte mitaq sáhato mensáméhnsá sósahbahrankírana itene kaweq korosíákákq wenuqka narúéhre. ³ Itene móne ebáhmárí íregárita q pehipi kagairana awehgárógároríara mó kegá tagéra are anah ani móne iwíáhigehe. Itega móneyabé irutaboírég amahnága áhnte soruparáh púana mókake kamah aina tanáhráq íérinawire. Wehukení osoq míéhra nárinserah íérinawire.

⁴ Kawerue írátíáhro. Itene sotápéq arambehrio ke íre awehraq apéq náriéwara sega itensabé abiahnsa aitera, Íre kawerowe aitáhwe. Maniká itene págege Wahnáhnká sene ehweh aiq íréhre. ⁵ Ite mah marákóipéq méq áhnte kaweq naneq meweq ite iuwahbeh sansánowe. Minayabe wehga mayawenkakaq póeráhq subiqme kahnirinserah Manikánka ite anotahtaq kamah ainkéhe. ⁶ Itega kaweqtaq míáh ké, itene ehwehnsabé íre ahqáho aitáh kéwé ehweh ariteq subiq súáhwe.

Itega págegeue méq Sísa tuina tanáhráqsábé áwénunoro i ehwéhne.

⁷ Néne iyahnabo anímáríno, itene Wahnah tuina tanáhráqsábé kawerue áwénunoro. Sónsoréh anínká wene so uqmarena ibonsi tanáhráqsábé áwénunire. Ménsámehnsá kírétáq mó ibonsi tanáhráq áwénunéna nera kankeheéna mó áwénunire. ⁸ Sónsoréh anínká áwénuninserah ite moq itene Wahnah sína tanáhráqsábé kawerue áwénunoro. Wega tuina tanáhráq aiq wahto agi puaq aiq sinawire iwíáhéq áwénunoro.

⁹ Néne iyahnabo anímáríno, mó Sísa tagariáh keyábé wensabé wensabé abiahnsa ariteq síéhrururataq itene Wahnahnka moq itensabé ehweh aitanawire. Ehweh aitana tuina tanáhráqmé áhníbóránire. ¹⁰ Néne iyahnabo anímáríno, Manikáne ehweh iraru kegá wenáwírue wene ehweh pahsúónsabe iwíáhoró. Sene naruoga síwíoqnotaq sene arambehri íre susa peh págegeue sehgiúwe. Segá mirau serahnoro.

¹¹ Segá Manikáne arambehri íre susa peh págegeue sehgiúnsabé se kaweq ke wóe aritone. Naho naho wehukení wenáwíq Sóba míowe. Íre kaweq sunúq weba sítáq wega Manikáne sansá sehgiena, Maniká kaweq aní mía míaire iwíáhéna pehwehrue

míowe. Minayabe Manikánka we séhréh atowaq tagariáhwe. Manikánka itensabé moq anotahtaq arutaboíréna ahriahri séhréh aitéhre.

Íónka tagariéhtáq aiq pútaruge íre irarero i ehwéhne.

¹² Néne iyahnabo animáríno, mó kegá itene ehwehnsabé aiq pútare aitageheéq mó nanéq áwírue íre irarero. Pópoqnahga tagariéhtáq aiq pútariahnsanuge íre irarero. Íónka tagariéhtáq aiq pútariahnsanuge íre irarero. Moke mó mina tahnsa éhwéh íre irarero. Itega mina tahnsa éhwéh irarirataq Manikánka ehweh aitankéhe. Ite kowe iwíáhirataq peh kowe ero. Ahqáho iwíáhirataq peh ahqáho ero.

Manikánka kaweqtaq mía míai aniné púreq ehwéh íréhre i ehwéhne.

¹³ Ite míáhrabeqte ániné arupipeq umeh agínaraq wensabé púrerúno atóge. Wene arupipeq eyoyói anínsábé igonkónue Manikánsabe iwíáh íwíáhúno atóge. ¹⁴ Awahre anínsábé Sísá tagariáh kéráq wahnahno abóáwáh wéhyábé síáhrabúno atóge. Segá awahre anípá séra itene Wahnah áwírue wéri abaq atera wene awahreyabé púreratagéhe.

¹⁵ Manikánka mah awáhré ání kaweratanawire íwíáhue púrerirataq Manikánka mi aniné ahabábáq kaqsuena wene awahre kaweratankehe. Kaweratahnana awaho ani míankehe. ¹⁶ Minayabe itene ahabábáqmari we teawíoro. Awaho animárí míaneheéq we púreratéhoró. Kaweqtaq mía míai anínká Manikánsabe púrerínaraq wega irena págegeue mirainkehe.

¹⁷ Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Éráísae. We peh wehukení ména ite tahnsá míowe. Wega Manikánsabe íre ibonsinkeheéna anotahtaq púrerúwana apahtaró ópéqkákáq mó akáhtáq ópéqkákáq íre ibonsúwe. ¹⁸ Anehe wega mó púrerúwana íópeqte áhnte ibónsúwana mah marákóipéqte ménsáméhnsá kawerue kirowe.

Túbáh agí anínká ehweh mónkakáq sehginkeheéq koséhréh atáhro i ehwéhne.

¹⁹ Néne iyahnabo animáríno, ite míáhrabeqte ání aiq pútaq ehwéh suena túbáh agínaraq mi ehwéh mónkakáq sehginkeheéq koséhréh atáhro. ²⁰ Mi ahabábáq anínká abehq sánsániraq ite séhréh atáhnsábé wene ahabábáq sansa súéhraha Manikánka wene áhnte ahabábáq kaqsúéh púana wenawa iraipéq íre pokinkehe. Minawé ahreraq matíáhro.

1 Píta

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Sísa tagaríáh ké mó mapéq mó mapérué abae aguwana Pítaga mi keyábé iwíáhéna mah pahsí sehiranúwe. Mah ebéqté páhsípéq sehiranéna, Íre kaweq sunúq iteba sínaraq Síssane sánsá ambubu atawéq kawerue sehgióro. Sísa tagaríáh kéréq wahnahno kegá mi keyábé arutaboírue pehwehrue wahnahnarítáhro. Manikánka píribahri ke íre séhréhia peh ahqáho arítéhre. Owainawansabé anotahtaq ahqáho atáhro ue sehiranúwe. Sísa tagaríáh kéga wene sánsá kawerue sehgihehéna Pítaga mah pahsí sehiranúwe.

Pítaga ebeq sehiranú pahsíe.

¹ Íné Pítane páhsi sáhnsahwe tagahro. Sísa Karáhéga íné omaq intena eqmaq nuwowe. Ite Sísa tagaríáh ké méq Asiu ke méq wáhnaupéqté kéné marakórapeq mía mía ke wóe. Ite Póntúsa marakórápéq Kárétía marakórápéq Kápárosía marakórápéq Esia marakórápéq Pítínía marakórápéq mía míaowe.

² Maniká Iteriboga iwíáhue ite omaq itowana Sísa Karáhéga wene korahqtaté itene irupipeq kaweraitáire. Kaweraitáirana wene ehweh sehgieq wene kaweq anímári míagehéna Manikáne Awanka séhréh aitéhre. Maniká Iteriboga itene iru ukiq itena anotahtaq séhréh aitéhre.

Íopeq oga mérapeqsábé áwénuné ehwehne.

³ Itene Wahnah Sísa Karáhéne Abowá, itene Manikánsabe iwíáh iwíáh atone. Manikánka itensabé anotah arútábóiri puana Sísa Karáhé pukúwana iriwe oganúq atotaq ite moq oganúq itowe. Minayabe ite oga mía míaoneheqmúne iwíáhúne. ⁴ Íopeq pokona tanáhráq Maniká Iteriboga omaq itena áhnte kaweq naneqmarí náinkéhe. Wega mi naneqmarí íopeq sáharéhraña mitaq íre kambarékia peh kaweqtaq kagaire. Minawari awaq meyabe itene iru eyoyóue áwénunúne. ⁵ Itega Síssansabé aiq pútare atona puana Manikánka amahnága págegeue wahnahnaitahnaq mókake kaweqtapéq awaq mianéhe. Anehe tanáhráq Manikánka ite airaiq kaweraitahna tanáhráqsábé áwénunúne.

⁶ Mókake ite airaiq kaweraitahnayabé iru eyoyóue míáhwe. Amahnága pehgáriq tanáhráq íre kaweq sunúqká ite áhwárawe tagéna kamah aíre. ⁷ Minayabe íre kaweq sunúq iteba sínaraq itega Síssane sánsá ambubu atawéq peh kawerue sehgirataqmé minawé kaweq sansáne.

Minawé wehukega ebah moné mirao sansá tahnsane. Móne mirao naneq ebáh áwíq kórae. Wehukega mi ebáh kaweraneheéra iraipéq parearáhwana abehq náneq tagirana anehe peh kaweq koráwé kéhre. Itega Síssansabé kawerue aiq pútare atáhnká mi kawéq ebáh kiotaíqme peh kagaire. Kórawe íre kagaorahi nanere. Íre kaweq sunúqká áhwárawe tagáhnaraq itega Síssane sánsá ambubu atawéq peh kawerue sehgirataq mókake Sísa Karáhéga tuinagake itensabé, Kawerowe éna anotah anímári míáhro aítankéhe.

⁸ Itene iuranka Sísa íre tagéq pehipi wensabé irutaboírowe. Amahnága itene iuranka Sísa íre tagia pehipi wensabé aiq pútare ateq anotahtaq iru eyoyóue iwíáh iwíáhowe. Iru eyoyóinsabé irareyabe itene ehweh íre awehraq kéhre. ⁹ Itega Síssansabé aiq pútare atáh púana Manikánka iteiuwa kaweraitéhre.

¹⁰ Manikáne Awanka sokigi ariu ehweh pahsuq pahsuro kéga ite kaweraitéhra ehwéh naho iraruwe. Iraréra, Wega árahue kaweraitéhrámo iwíáhéra áwahe kabaréra kasenuwe. ¹¹ Sísa Karáhéne Awanka iwíáh aritowara sega Karáhé ehweh iraréra we érinana anehe anotah aní úkina ehwéh iraruwe. Iraréra, Ite meirahna anínká aneq tanáhráq tuinabomo? Mi tanáhráq aneq ábórarinabomo iwíáhéra,

¹² Itega irarúna ehwéhmé íre ite oga mé tanahráq peh mó tanahráq aiq pútaragínara mó kegá tagagehe uwe. Naho sega aiq pútaq ehwéh iraréra sehiranurowaq itega amahnága írátíáhwe. Manikánka Wenawa íópeqté eqmaréhrana kaweq ehwéh tei teino ke págege aritéhrara aiq pútaq ehwéh tei teinowe. Mah ehwéh íópeqté kegá moq ahtebéyabe suwahbehre.

Manikánka ite kaweqtaq míageheéna omaq itéh éhwéhne.

¹³ Minayabe itewe tábúsoqme iwíáhue kaweq sansánoro. Sísa Karáhéga tuina tanahráq anotahtaq séhréh aitankehe. Minayabe iwíáhue áwénunoro. ¹⁴ Ite múguwahguue míarotaq itene ahabábáq iwíáhúgá saiqnariaire. Amahnága mi ahabábáq iwíáh sueq ¹⁵ Manikáne animarí míáh púaq wene sánsá kawerue sehgióro. Ite omaq itéh aní ahriahri kaweqtaq mía míainserah ite moq kaweqtaq méq moke mirao sansá kaweq sansánoro. ¹⁶ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Íné kaweqtaq mía míau puag ite moq kaweqtaq mía míaoro ire. *(Wok Pris 11.44-45)*

Manikánka anotah apéqtáté ite paiqmaro ehwéhne.

¹⁷ Itega Manikánsabe, Iteriboe atahwe. Wega peh morá iwíáhue ómi wehukene arambhiri agehgaqme tagéna sainsúéhre. Minayabe itega mah marákóipéq míáh tánahráq wensabé áhtenoro. ¹⁸ Itega itene igaqnaréhne abehq sánsá sehgironka saiqnariowe. Manikánka anotah apéqtáté paiqmaronka saiqnariomé sabiruowe. Ite aiq tagariáhmé móneakáq ménsámehnsánkakaq abehq úkorahi naneq puana wega minarate íre paiqmarowe. Írakaumo. ¹⁹ Sísa Karáhéga itene ahabábáqsabe pukúwana Manikánka Sísaane kaweq koráhqtáté ite sabiruanieéna paiqmarowe. Sísaawe awaho sipísípiq áráhúq tahnsa ména itene ahabábáqsabe pukúwe.*

²⁰ Manikánka mah marákó marákó íre mirarotaq ite meirankeheéna Sísa omaq atowe. Ite séhréh aitankeheéna marakóipeq ábóraraginkehe úwana ábórarúwe. ²¹ Wega ite séhréh aitaráinsabé Manikánsabe aiq pútare atáhwe. Sísa pukútaq Manikánka iriwe oganúq atena wensabé, Anotah aní míahno atowe. Miraúnsabe itega Manikánsabe aiq pútare ateq wene omasa éhwéh moke mirainkéhe iwíáhéq minayabe áwénunowe.

Sísa tagariáh keyábé kawerue irutaboirono i ehwéhne.

²² Itega aiq pútaq ehwéh ireq kawerue sehgiionsabé kaweqtaq míáhwe. Kaweqtaq méq mó Sísa tagariáh keyábé kawerue irutaboirono. Sensabé pehgáriqtaq irutaboiriye-hboq anotahtaq irutaboirono. ²³ Manikáne ehwehme oganúq itahráhi ehwéhnéna ahriahri kagainawire. Itega mi ehwéh ireq aiq pútare atáh púana Manikánka irupipeq o awá maqítáaire. Iteiuwa íre pukorahiraq peh ahriahri mía míaoneheqmóe. Manikáne ehweh kagainabé ²⁴ wene ehwehnka mahraréna,

Mah kehiná kéhiná peh wahto tanahráq mah marákóipéq míáhwe. Se uworapeqté náneq tahnsá míáhwe. Segá iwíáh iwíáho naneqme peh uworapeqté wéhgánáh ára tahnsáne. Uworapeq kíréh náneq ehyatagirana árame pururuqmagire. ²⁵ Itene Wahnahne ehweh mína tahnsa íre miráia peh ahriahri kagainawire ire. *(Aisaia 40.6-8)*

Mah ehwéhmé aiq tei teino kaweq ehwéhne.

2

Ite sunkíkírabeqte meiqmena téhrehrebeq móito ehwéhne.

¹ Manikánka o awá maqítarái puag moke íre kaweq sansá súáhro. Péhe éhwéh irareme, moke péhe sánsámé, mó kené ménsámehnsánsabe igará pabekime, éhruru ehwéhmé, mi

* **1:19:** Manikánka sene ahabábáqsabe kaweraritankeheéra Ísara kegá sipísípiqtaté Maniká titiratówe. Awahreéna soriqnahnú sipísípiq íre subisa peh awaho mío sipísípiqtaté titiruwe. Wok Pris 22.17-25 tagáhno. Pítaga mi sansá iwíáhéna, Sísaawe awaho sipísípiq áráhúq tahnsa míéhre ue sehiranúwe.

sansámárí moke súáhro. ²Inahunah anínká náhnsabe arutaboirena nehnserah Manikáne ehwehnsabé irutaboiroro. Itega mi ehwéh ireq sehgirataq págegeue míahrahowe. ³Minayabe itene Wahnahmka kaweraitéhmé ahtebéq iwíáh iwíáhowe.

⁴Sísa itene Wahnah oga mía mía wahq tahnsa míre. Weba sero. Áhnte kegá wensabé, Iuwahriehre atówana Manikánka wensabé, Are omaq atóge éna, Arega moke mó ke kiotaikóna aní móne úwe. ⁵We itene oga mía mía wahq tahnsaniraq weba séq wene nahwiahnsanse tahnsá míagehe. Minayabe Maniká Iteriboga mi nahwíáhnsánséráté wene nah pearankéhe. Ite mitaq Manikáne mibeq mahbeq arítáh ké méq Sísa Karáhéga miraúnsabe Manikánsabe kaweróne ateq wensabé iwíáh iwíáh ataneheqmóe.

⁶Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Írátíáhro. Sáióna sawéhrápéq néne nah pearaníe. Omaq ato anínká mitaq kaweq wahq táhnsá míankehe.* Wensabé aiq pútare atáh kégá anehe íre siyehitanawire ire. *(Aisaia 28.16)*

⁷Wensabé aiq pútare atáh kégá, We anotah kawéq áníne iwíáhowe. Wensabé íre aiq pútare atáh keyábé Manikáne ehwehnka mó mahraréna, Nah piáh kégá suto wahqká moke nahwiahnsanse kiotaikire ire. *(Buk Song 118.22)*

⁸Manikáne ehwehnka mó mahraréna, Mi wahqmé wehuke siyobeq patame inahnsuoráhowe. Wehukega wahqtaq siyobeq patame surahoneherawoe ire. *(Aisaia 8.14-15)*

Wahqtaq siyobeq patame inahnsuoráhowe Manikáne ehwehnsabé iuwahriehre e kewé ahbabárowe. Naho Manikánka iwíáhéna, Mókake mi kegá néne ehwehnsabé suwahríáhnaraq ahbabárighe úwe.

⁹Itewe mina tahnsa íre owe. Manikáne kaweq animárí wenkahnáh míageheéna omaq itowe. Itene Wahnahne mibeq mahbeq arítáh ké míageheéna ite omaq itowe. Wega séhréh aitéh árámbehrí teri terinigeheéna ite omaq itowe. Menah ite sunkíkírirabeq míarowana Manikánka itensabé, Máhoru urairaq itega mitaq sueq wene kaweq téhrehrebeq kowíarowe. ¹⁰Menah íre kaweq ke méq amahnága ite Manikáne animárí míáhwe. Menah wega kamah aieráhurairé. Amahnága wene animárí míáhnsábé íre kamah ainkéhe.

Peh kaweq sansá sehgioneheqmúne i ehwéhne.

¹¹Néne iyahnabo animáríno, néne ehweh teiníboq kawerue íráhro. Ite wáhnaupeqté ké suwahpeq tahnsá míáhtaq sene ahbabáq íre sehgiówe. Mina onserah itene irupipeqté áhbabáq iwíáhgá iteiuwa áúgi ínehoéq íre sehgióra atáhro. ¹²Sísa íre tagariáh ké míáhrabeq tábúsoqme sansánéq kaweqtaq mía míaoro. Segá itensabé, Ahbabáq ke woe aitéhrataq itene kaweq sansá tagéra mó iwíáhéra itensabé, Peh kaweq sansáno ke wóe aitagéhe. Mira iwíáhirataq Sísa tuinagake sega Manikánsabe iwíáh iwíáh atagéhe.

Wahnahno kené ehweh íráhro i ehwéhne.

¹³Itene íopeqté Wáhnáhnsábé iwíáhéq mah marákóipéq wahnahno kené ehweh íráhro. Kámáhni wahnáh ánínseq wega eqmaréh wáhnáh kéreqne ehweh íráhro. ¹⁴Kámáhni kegá ahbabáq ke kamah ariera kaweq sansáno keyábé, Kawerowe arítáhwe. ¹⁵Maniká awahbeh sansá sehgióra. Kaweq sansá sehgiorka múguwahgu kené íéhruru ehwéh saiqnaruaigéhe.

¹⁶Umehga íre saiqnaríéh ké tahnsa míáhro. Mó naneqka ite íre saiqnaríéh púaq, Pehipi ahbabáronéhe iwíáhiyehboq Manikáne arambehrio ke míáhro. ¹⁷Moke ómiyabé iwíáh iwíáhoró. Sísa tagariáh keyábé irutaboiroro. Manikánsabe áhtenoro. Mah marákóipéqté wáhnáh keyábé iwíáh iwíáhoró.

Sísaga kaweq sansánúnserah itega moq miraoro i ehwéhne.

* **2:6:** Kárikí ehwéhmé íre wahqtaq pabeqme peh ebahtaq pabeqme ehwéh mirarire.

¹⁸Mó kené arambehri arítáh kéó, itene marakóipeqté wáhnáhnásábé iwíáh íwíáhéq wene ehweh kawerue íráhro. Íre peh morá kawerue séhréh aitáh wáhnáh kéné ehweh íráhro. Írakaumo. Págegeue wahnahno keyábé áhtenék sene ehweh moq íráhro. ¹⁹Mó kegá kamah airaq kaweq sansánirataq Manikánka itensabé, Kawerowe aitankéhe. We awahbeh sansá mirao puana wega itensabé, Kawerowe aitankéhe. ²⁰Itega ahbabáriransabé mó kegá iubiqme kamah aírataq kawerowe íre aitahráhi mino. Kaweq sansánirara mó kegá kamah aírataq Manikánka itensabé, Kawerowe aitankéhe.

²¹Itega kaweq sansá miraigeheéna Manikánka omaq itowe. Sísa Karáhéga itene ahbabáqsabe putiotaq wene arupipeq umeh ague wene anonka éruwe. Wegá kaweq sansánúnserah itega moq miraoro. ²²Sísaga íre ahbabáruwe. Wegá péhe éhwéh íre irarúwe.

²³Sega we abehq éhwéh atótaq wega sensabé íre síwíwiowe. Sega we áwíoqnowana éruítaq wega sensabé, Mókake kamah ainauge íre irarúwe. Írakaumo. Manikánka tábúsoqme agehmarena sainsuanawire éna, Wegá íné kawerue wahnahnaintankéhe íwíáhúwe.

²⁴Itene ahbabáq sansa sueq kaweqtaq mía míaigeheéna Sísa Karáhé awankátaq táhpawe pukútaq itene ahbabáqmari wene anonkataq moke meyowe. Sípane anonkataq purambura agúnka ite kaweraitowe.

²⁵Itewe sipisípiqka wene ah suena peh tanahraipéq móbuq mahbuq inserahnurowe. Amahnága itene Wahnahpa kouwekowana wega iteiuwa kawerue wahnahnaitéhre.

3

Weh ahreyabé éhwéhne.

¹Ahrerono, iteruwehqsonka ehweh kawerue íráhro. Iteruwehqsonka Manikáne ehweh íre aiq pútare atéhrataq itene kaweq sansá tagagehboq sene ehweh íráhro. Íre itega teríra éhwéhnsábé peh itega kaweq sansánira tagéra, Íné moq Sísa kéraníe íwíáhigehe.

²Iwíáhéra, Néne ahrega kaweqtaq mé sansáni púana, Íné moq Sísa kéraníe íwíáhigehe.

³Ahrerono, awahriq naneqsabé íre irutaboirono. Kaweq korósíyábé itene iyahra kaweré naneqsabé moke awahriq naneqsabé íre irutaboirono. Íre arene anonkataq awahriq naneqsabé ⁴peh morá itene irupipeqté kaweq iwíáhíyábé irutaboirono. Kaweq iwíáhirataq iru pehwehrue mía míaorahowe. Minawé Maniká awahbeh sansáne.

⁵Naho Manikánsabe aiq pútare atera wensabé iwíáh íwíáh ató ininsónká mi sansánéra sensuwehqsonka ehweh írówe. ⁶Ébaráhmane ahre Sáraha wenawehqne ehweh sehgiena wensabé, Néne wahnah mone atowe. Ahrerono, itega kaweq sansánék mó naneqsabé íre áhreirataq Sárahe ayahunkawa tahnsa míagehe.

⁷Weho, itene ahreronsábé iwíáhéq sereq kaweqtaq mía míaoro. Itereq itene ahreronsaq oga mérapeq moraráq awaq miagéhe. Ahreroné sinonkame íre págege wehne sinonka tahnsáne. Minayabe itene ahreronsábé iwíáh íwíáhéq pehwehrue arítáhro. Mirairataq Manikánka itene púreq éhwéh irankéhe.

Ahriahri mó ke kaweq sansá aritanéhe i éhwéhne.

⁸Amahnága teiú éhwéhnkákákq kawerue íráhro. Ite ómiga peh morá íwíáhoró. Moke Sísa tagaríah keyábé irutaboirék we séhréh atéhoro. Píribahri iyehboq uwaresa ké míáhro.

⁹Are ahbabáratahna aní ahbabáratéhneho. Arensabé ehbonawí anínsábé íre kaweq éhwéh atéhneho. Ahbabáq sansa pehragé are ahbabáratahna anímé Manikánsabe, Séhréh ate kawerato ue púrerúno. Miraigeheéna Manikánka ite omaq itena íáhrabúwe. Itega mó ke séhréh ariteq kawerarítéhataq Maniká Iteriboga itensabé, Kawerówe aitena séhréh aitankéhe. ¹⁰Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Oga méyabe irutaboirék kaweqtaq méyabe irutaboiro keo, ahbabáq ehweh sueq péhe éhwéh íre teriéro. ¹¹Ahbabáq sansa sueq kaweq sansánoro. Peh morá íwíáhéq iru ukiq itahráhi sansánsábé irutaboirék sehgióro. ¹²Itene Wahnahnka kaweqtaq mía

míao ke tagéna sega púrero ehwéh ahriahri irena peh ahbabáq sansano keyábé abiahnsa arítéhre ire. *(Buk Song 34.12-16)*

Kaweq sansánirataq iru eyoyóue míahrahi ehwéhne.

¹³ Itega kaweq sansánsábé irutaboírég sehgírataq inseréhga kamah aigéhbo? ¹⁴ Itega kaweq sansánirara mó kegá íwíoqnehrataq iru eyoyóue míáhro. Íwíoqnehra keyábé áhreeq itene irupipeq iwíáh kikiriyeho. Írakaumo. ¹⁵ Itene irupipeq Sísá Karáhénsabe iwíáh iwíáhég, We itene Wahnah mire iwíáhoró.

Mó kegá itensabé, Itega oga mía míaoheqmúne iwíáhome aneqsabé mira iwíáhoo éra ahkakebopoq kasenigehe. Kasenirataqmé tábúsoqme terieneheéq iwíáhue mi ehwéh kaweroro. ¹⁶ Kaseno keyabé ehweh ayahqmarahnaraq mi keyábé iwíáh iwíáhég pehwehrue terio. Kaweq sansánúne iwíáhonehboq kaweqtaq mía míao. Kaweqtaq mía míaeq Sísane kaweq sansá sehgiónsábé mó kegá íéhruru aitéhrataq sega anehe iwíáhirame siyehitanae. ¹⁷ Itega kaweq sansánúnaraq Manikánka kowe aritahnara mó kegá íwíoqnehrataq itega kaweq sansánúna puana aiq kawerire. Itega ahbabáq sansánúnaraq mó kegá kamah aírataq ahbabáq sansánúna puana íre kawerire.

Sísaga itene ahbabáqsabe pukéna irigue oganúkú ehwehne.

¹⁸ Sísá Karáhéga miraúnsabe iwíáhoró. We ahriahri kaweqtaq mía míairaq itewe íre kaweqtaq mía míáúne. Wega Manikánseq itereq insahwé aitanieéna peh morá tánáhráq itene ahbabáqsabe pukúwe. We mónkakáq íre pukinae. We pukútaq wene anonka pukúwana Wenawame íópeq peh oga míéhre. ¹⁹ Oga ména pokue wene ehweh íre sehgiú kene siwamarí karábúsiipéq míótaq kosíwáhnorúwe.

²⁰ Mi ke oga míótaq wehukení wenáwíq Nóah marakóipeq míowe. Nóah míotaq mi kené ahbabáq áhnte agúwe. Áhnte agúwana Manikánka íre apubúue kamah ariuwe. Írakaumo. Peh síwénunúwe. Síwénunúwana Nóahga sípi aiq mirarowana anotah ibónsúnka mi ke wánínkuwe. Wánínkuwara peh Nóahreh karírónání abapete apahtáro ké méra sípiipéq kibekuwe. Kibekuwana wání piotaq íre pukia peh kaweqtaq míówe. *(Stat 6.1-7.24, 8.18)*

²¹ Pio wanímé pikísah tahnsáne. Itega meweúna wanímé naho Nóah míotaq pio wání tahnsane. Íre itene inonkataté náwíq sorahrueyabe wání meyone. Írakaumo. Ite wání meyonaraq iwíáhég, Sísá Karáhé iriwe oganúkúnsabe ahriahri wene sánsá sehginauge iwíáhúne. ²² Sísá Karáhéga íópeq pokéna Maniká Iteribone ayah púpeq ména moke íópeqté kéreq mibeqté wáhnáh kéreq wahnahnarítéhre.

4

Itene irupipeqté áhbábáq iwíáh moke súáhro i ehwéhne.

¹ Sísá Karáhéne anonka érútaq wega iwíáhú serahnoro. Wene anonka éri anínká íre ahbabáq aruqarurire. ² Wega mah marakóipéq míéh tánáhráq wene ahbabáq iwíáh íre sehgié. Írakaumo. Wene ahbabáq suena Maniká awahbeh sansánire. ³ Menahmé itega Sísá íre tagaríáh kégá ahbabáro serahnurowe. Menah itega mó kené ahre weh abariéq íre kaweq iwíáhég píah narotaq múguwahgu agéq Manikáne ehweh anterueq péhepehe manikánsábé iwíáh iwíáh arítárowe.

⁴ Amahnága Sísá íre tagaríáh kégá mi ahbabáq sánsámári miraotaq itega sereq moráráq íre miraonsabé sega áhtená itensabé íéhruruowe. ⁵ Mókake Maniká anotah sáhsi anínká ehweh aritahnaraq sega irigue sene ahbabáqmari pahsuagéhe. Wega moke oga míáh kéreq pusa kéreq ehweh aitená sainsuanawire. ⁶ Minayabe moke pukuro ke oga míáhtáq mó kegá Manikáne ehweh teri terinuwara írówe. Maniká oga mía mía inserahnigeheéra teriuwara írówe. Irera ahbabáq kega onserahnéra sinonka pukuwe.

We séhréh atéhoro i ehwéhne.

⁷ Moke náneq parabagína tanáhráq aiq wahtonire. Kawerue púreronehboq tabasíwe méq tábúsoqme iwíáhoró. ⁸ Kiotaiki sansá teiníboq íráhro. Moke Sísa tagaríáh ánímárí wensabé wensabé irutaboiratéhoró. Irutaboirinaráqmé mó anínká are ahbabáq atah-naraqmé arega íre iwíáhíue ahreraq matiankehe.

⁹ Maniká tagaríáh kéga íteba sirataq kawerue séhréh ariteq iru eyoyóue wenáwíoro. Mirairataqmé mi keyabé íre síéhruru arítáhro. ¹⁰ We tagaríáh ké séhréh aritageheéna Manikánka itensabé arutaboiréna morání moránínue kaweq naneq íátáire. Kaweq naneq íátáinsabé wene sánsá kawerue sehgieq we séhréh atéhoró.

¹¹ Manikánka, Néne ehweh terio atéh anínká wene ehweh tábúsoqme irarinkehe. Séhréh ariteh anínká Manikánka págege atahnana séhréh aritankéhe. Mirairataq tagehra kéga iwíáhéra, Sísa Karáhéne sansá aiq kaweq sansáne éra Manikánsabe iwíáh íwíáh atagéhe. We anotah anínéna áhnte págege aní mía míai puaq wensabé ahriahri iwíáh íwíáh atanéhe. Aiq miraoneheqmúne.

Sísa áwíoqnonserah ite moq íwíoqnagehe i ehwéhne.

¹² Néne iyahnabo ánímáríno, itensabé nirutaboiruge. Íre kaweq sunúq ite áhwáré tanáhráq sínaraq áhteniyeho. Íre kaweq sunúq áhwáreh naneqka peh morá ínéba sire iwíáhíyeho. Írakaumo. ¹³ Mó kéga Sísa Karáhé áwíoqnonserah ite íwíoqnehrataq iwíáh íwíáhoró. Minayabe wega tuinaraq itene irupipeq eyoyóinaq iwíáh íwíáhígehe. ¹⁴ Itega Sísa Karáhéne sansá sehgiónsabé mó kéga íre kaweq ehwéh aitéhrataq iru ukíqme míáhro. Manikáne Awa págege kiotaiki anínéna íteba mía míai puaq iru eyoyóue míáhro.

¹⁵ Mó aní subiq suewé, aebówé, ahkaragárawe, mina tahnsa ahbabáq íre miraoro. Íre itereq wehgaq mire pehragahro. Itega mina tahnsa ahbábárotaq mó kéga kamah aiémé minawé áhnte iyehiteh sansáne. ¹⁶ Ite Sísa tagaríáh ké míáhnsabé mó kéga íwíoqnehrataq minawé íre iyehiteh sansáne. Mó kéga ite Sísa Karáhéne animárí móe aitéhnsabé iyehitegurégúiyehboq peh Manikánsabe iwíáh íwíáh atáhro.

¹⁷ Ehweh aite tanáhráq aiq sire. Mi tanáhráq ite Manikáne animáripá ebeq áhwáranæ. Anehémé Manikánka wene kaweq ehwéh anterúáh ké ehweh aritena anotahtaq kamah arí mino. ¹⁸ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Tábúsoráh ké kawerariteyabe págege sansáne. Manikánsabe suwahrieh ahbábáq kéwé árahiro? Árahue kaweraritankéhbo úwe. *(Sindaun 11.31)*

¹⁹ Manikánka kowe aritahnara mó kéga íwíoqnehrataq peh kaweq sansá miraéq Manikánsabe, Arensabé aiq pútare ateq arene sánsá sehgioneheqmúne teawéro. Teawirataqmé wega kawerue wahnahnaitankéhe.

5

Sísa tagaríáh kéréq wahnahnarite ehwéhne.

¹ Sísa tagaríáh kéréq wahnahno keo, ehweh teiníboq írátíáhro. Íné moq Sísa tagaríáh kéréq wahnahnu aní múge. Sísa Karáhé awankátaq éruwana pukútaq niuranka tagahwæ. Wegá tuina tanáhráq kaweq naneq náiena anotah aní ména kawerue wahnahninkehe. Minayabe Sísa tagaríáh ké kawerue wahnahnarítáhro. ² Sipisípiq wahnáhnká wene kamárí wahnahninserah ite moq Maniká tagaríáh kéréq kawerue wahnahnarítáhro. Wehukega pagu pagunonsabé mi arámbéhrí mirainie iwíáhíyeho. Peh Manikánka miraoro aitéhnsabé we tagaríáh kéréq kawerue wahnahninie iwíáhoró. Mi arámbéhríunsabé ápeq meyaníe iwíáhíyehboq peh mi arámbéhríyábé irutaboirue miraoro.

³ Mah marákóipéqté wáhnáh kéga págegeue wahnahno serahniyehboq pehwehrue méq kaweq sansánirataq itega wahnahnarítáh kéga tagéra sega moq pehwehrue méra kaweq sansánigehe. ⁴ Mirairataq kiotaíqme wáhnáh tuinaraq wega itensabé, Kawerowe aítankéhe. Mi tanáhráq wega náina naneq íre parabagia peh ahriahri kagainawire.

Manikánka píribahri ke íre séhréh aritankéhe i ehwéhne.

⁵ Mahbigaunseq o menahwénsónsero, Sísá tagaríáh kéréq wahnahno kené ehweh íráhro. Ite ómi píribahri sansá sueq mó kené ehweh ireq we séhréh atéhoro. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Sensíwíq pankeráh kéwé Manikánka íre séhréhia peh ahqáho aritéhre. Sensíwíq íre pankeráh kéwé Manikánka séhréh aritéhre ire. (Sindaun 3.34)

⁶ Minayabe iteitene iuwahbeh iwíáh sueq Manikánsabe, Wahnahnainte séhréh ainto teawírataq wewega iwíáhína tanáhráq anotah aní míahno aitankéhe. ⁷ Wega itensabé arutaboiraitéh púaq moke ite iwíáh kikiro naneq teawéro.

Owainawansabé anotahtaq ahqáho atáhro i ehwéhne.

⁸ Itene naruo anímé owainawane. Anotah pusí tahnsa kanká wah pawe nanieéna ahkabaqmena nogínserah wega wehuke ahbabáq aitanieéna ahkabaqmena nogíre. Minayabe áwéh panantágínaq tagaríáhro. ⁹ Sísansabé aiq pútare ateq owainawansabé anotahtaq ahqáho atáhro. Ite tagarionawe íre itebataq moke mah marakóipéq Sísá tagaríáh ké moq síwíoqnehrara siru umehire. Owainawanka íwíoqnáhnaraq minayabe iwíáhéq wensabé ahqáho ata ataoro.

¹⁰ Ahriahri Sísá Karáhéreq oga mérapeq mía míageheéna Manikánka itensabé arutaboiréna omaq itowe. Manikámé áhnte séhréh aitéh áníne. Minayabe wahto tanahráq iru uméh agínana Manikánka ite kaweqtaq míageheéna anotahtaq págege aitankéhe. ¹¹ We ahriahri págegeue kiotaigme aní mía míaire. Ai q pútaq ehwehne.

Páhsi parabaginai ehwéhne.

¹² Sísá tagaríéh aní wenáwíq Sáírae. Íné tagaríómé wega Sísane sánsá kawerue sehگیر. Mah karíq páhsí sehiraninie ugana wega íné séhréh aintéhre. Ite kaweq iwíáh aitanieéna Manikánka séhréh aitéh éhwéh sehiranue teiúge. Wene aiq pútaq sansá kawerue sehگیرóro.

¹³ Pábíróni suwahpeqte Sísá tagaríáh kégá itensabé iroro ewe. Manikánka se moq omaq sitowe. Náníbáq Máhkaga moq itensabé iroro ire. ¹⁴ Moke mibeqté Sísá tagaríáh keyábé irutaboiréq we mehweh atéhoro.

Ite Sísá Karáhéreq mía míao puana Manikánka iru ukiq itéhre.

2 Píta

Ebeq sáhnsahwe ahtebeé ehwehne.

Píta wene anehete pahsí sehiranútaq péhe éhwéh síwáhnoro kegá Sísansabé aiq pútare atáh ké síwáhnorúwe. Péhe kégá íre kaweq iwíáh aritehoéna Píta mah pahsí sehiranúwe. Sísá itene Wahnah tuina tanahráqsábé kawerue siahtebagehéna mah pahsí sehiranue teriuwe.

Píta anehe sehiranú pahsíe.

¹ Íné Pítane pahsí sáhnsahwe tagahro. Sísá Karáhéga íné omaq intena eqmaq nuwowana wene arambehri mira aruqaruruge. Maniká Iteriboreq Sísá Karáhé ite meirena kaweraitéh ánínseq kaweqtaq mía míaera ite séhréh aitehye. Séhréh aitehya puag Sísansabé aiq pútare atáráúnanserah itega moq aiq pútare atáhwe. ² Itega Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísá Karáhéreq tagariáh púara sega ite áhntetaq séhréh aitera iru ukíq itagéhe.

Manikáne animárí míageheéna wega ite omaq ito ehwéhne.

³ Sísá Karáhéwé anotah anínéna kaweqtaq mía míaire. Wegá inserahnue mía míageheéna ite omaq itowe. We Maniká ména págegeue séhréh aitéh púaq ite wene ehweh ireq kaweqtaq míahrahúne. ⁴ Wegá kaweqtaq ména séhréh aitanauge í ehwéh teíre. Mí ehwéhmé áhnte kawéq éhwéhne. Itega mí ehwéhnsábé aiq pútare atéhrataq wega séhréh aitanawire. Wegá séhréh aitéhncá mah marákóipéqté áhbábáqká ite íre saiqnariahrahire. Íre saiqnariahrahí puag Manikánka inserah kaweqtaq mía míaorahowe.

⁵ Minayabe iwíáhéq Sísansabé aiq pútare ateq kaweq sansánoro. Kaweq sansánéq ahtebahro. ⁶ Ahtebeq tabasíwe míáhro. Tabasíwe méq Sísane sánsámé íre túbáh agia peh ahriahri sehgióro. Sísane sánsánsábé íre túbáh agia peh ahriahri sehgieq Manikánka kaweqtaq mía mía inserahnoro. ⁷ Manikánka kaweqtaq mía mía inserahnéq we séhréh atéhoró. Séhréh atéheéq mó keyábé irutaboíro.

⁸ Itega kawerue mirairataq itene Wahnah Sísá Karáhéne sansá ahtebeq kawerue sehgoneheqmóe. ⁹ Mí kawéq sánsá íre sehgióra kewé sirupipeqté aúra pira ké tahnsa móe. Manikánka sene ahbabáq kawerarítaráime aiq sibitagire.

¹⁰ Néne iyahnabo anímáríno, Manikánka ite omaq itena íáhraburairaq we kétéwe. Sísane sánsá ambubu atawéq kawerue kéréhro. Kawerue kéréhrataq mókake wene sánsá íre suagéhe. ¹¹ Itega wene sánsá íre susa peh kawerue sehgirataq itene Wahnah Sísá Karáhé, ite meirena kaweraitéh ánínká ahriahri wahnah wahnahnirabeqte ónsá siitena itensabé, Mahbeq kíóro aítankéhe.

¹² Teiú éhwéh ireq kawerue iwíáhigeheéna ahriahri teiena iahreraq itaníe. Mí ehwéh ireq aiq pútaq sansá sehgiuruq sehgiuruowe. ¹³ Teiú éhwéh kawerue iwíáhigeheéna amahnága oga míó tánáhráq mónkakák iahreraq itóge. Iahreraq itómé kaweq sansáne iwíáhuge.

¹⁴ Íné írátíómé pehgáriq mókake íné pukéna ninonka suanauge. Minawé itene Wahnah Sísá Karáhéga pahsuqme teniátáire. ¹⁵ Amahnága mah ehwéh tei teinunsabé pukonaraq iahreraq matawéq iwíáhigehe.

Manikánka Sísá téhreh awuwara eqmaro kega tago ehwéhne.

¹⁶ Itene Wahnah Sísá Karáhéga págege sansá miraúnsabe teiune. Wegá mó tu-inaraqsábé teiune. Mah ehwéhmé íre wehukene áwahe ehwehne. Írakaumo. Íre wehukega iwíáhue áhwárawe irarenserah ehwéhne. Manikánka Sísá págege atena téhreh awuwaq itene iuranka tagahwane. ¹⁷ Maniká Iteriboga sáwéhrapeq Sísansabé iwíáh iwíáh atena kaweq téhreh naneqkakák ábóraragéna mahraréna, Mah anímé niruní nénáhní

míre. Wensabé nirutaboiréna wega miraime íné nuwahbeh arámbéhríí aní míre úwe. ¹⁸ Itega mi sawéhrápéq méq íópeqté éhwéh irarútaq itene iahrega irahwáne.

¹⁹ Mi ehwéh aiq íráhwansabé Manikáne ehweh iraru kené ehwehme aiq pútaq ehwéhne íwíáhuge. Manikáne ehweh iraru kené ehweh kawerue íráhro. Sunkíkírabeq áráhmuga téhrehrrara tagahnserah Manikáne ehweh iraru kené ehweh ireq ahtebahrahowe. Tuembíná kiembogirana áhníbórá téhrehre. Mina inserah itega Sísá tagaríáhnsábé irupipeq téhrehre.

Manikáne Awanka iwíáh aritowara Manikáne ehweh pahsúó ehwéhne.

²⁰ Téhwe teiéna ehwéh kawerue ahtebagehboq írátíáhro. Manikáne ehweh iraru kené sehírame wehukega seriahríáh íre ahtebahrahowe. ²¹ Manikáne ehweh iraru kegá íre seyega iwíáhue Manikáne púku sehiranuwe. Manikáne Awanka mi ke iwíáh aritowara sega Manikáne ehweh pahsúówe.

2

Manikánka ahbabáq ke kamah arinawire i ehwéhne.

(Súta 4-13)

¹ Naho mó kegá péhenéra, Itewe Manikáne ehweh irarúna ke úne éra peh seyene péhe éhwéh irare irareuwe. Segá miraunserah mókake iteba péhe éhwéh íwáhnorira ke méra íre kawerorahi ehwéh mótaq mótarue íwáhnorigehe. Itene Wahnahnka sene ahbabáqsabe paiqmarowara sega wensabé ahqáho atéhra puana wega apubúue kamah arinkéhe.

² Segá íre kaweq sansá sehgirataq tagehra kegá aiq pútaq sansánsábé éhruruigehe. ³ Íwáhnorira kegá mónega sigárá pabekína puara itene móne meyaneheéra ehnenenue péhe éhwéh teigéhe. Sene ahbabáqsabe sáhnsáhí ánínká íre peh áwé tagehre. Sene ahbabáqmari moke aiq tagaríéh púana we tábúsoqme ehweh aritena kamah arinkéhe.

⁴ Íópeqté kegá ahbabárutaq Manikánka anetaníbo íre iwíáhia peh iraipéq sitowe. Se sunkíkíri matáipéq méra ehweh aritahna tanáhráqsábé áwénunowe. ⁵ Naho naho Nóahga ahbabáq keyabé, Kaweqtaq míáhro teri terinúwana Manikánka mi ahbabáq ké íre peh áwé tagówe. Wega, Wání pio atowana wání pionka moke wehuke subipáhraruowe. Subipáhraruowara peh morá Nóahreq abapete téhranítéreq kaweqtaq míówe.

⁶ Sóróma suwahpeqte kéreq Kómóra suwahpeqte kéreqka áhnte ahbabáruwana Manikánka ehweh aritena ira kekiarowana mi anótáh mátábúrará moke irarawe tabipáhraguwana peh tanah úkúwe. Miraúnsabe mókake ahbabárra kegá mi ehwéh irera iwíáhue tagagehe. Itene ahbabáq sansa íre súáhnraqmé ite moq kamah ainawire iwíáhigehe.

⁷ Sóróma suwahpeq iraranaútaq kaweqtaq mía míaú ani wenáwíq Áróta mitaq míówe. Mibeqté kegá áhnte ahbabáruwe ahkaragáruwana Árótaga kaweqtaq mía míaúnsabe tagéna wene arupipeq umehúwana Manikánka mi ke subipáhraruanaútaq Áróta meqmena móbeq móatowe. ⁸ Áróta ahbabáq keba mía míaútaq mó wehekáh mó wehekáhnue sene ahbabáq sansa tagéna sene ahbabáq ehweh irena sega Manikáne ehweh anterúónsabe wene arupipeq umeh aguúwe.

⁹ Íre kaweq sunúq sínaraq Manikánka Nóahreq Árótareq séhréh aritonserah ite kaweqtaq mía míaúna ke moq séhréh aitahráhire. Anotah ehwéh aritahna tanáhráq íre suriahnaraq Manikánka ahbabáq ke auráq matawéna kamah arinawire. ¹⁰ Ahbabáq kene sirupipeqté iwíáh sehgiara mó kené weh ahre abariéra Manikáne ehwehnsabé abehq éhwéhne iwíáhira kewé Manikánka anotahtaq kamah arinkéhe.

Mi ahbabáq kéwé píribahri saiyo ke méra íre áhrea peh íópeqté kiotaiko keyabé abehq éhwéh arítáhwe. ¹¹ Íópeqté kegá mi píribáhrí ké kiotaikéra anotah pagégé ké méra mó íópeqté ké Maniká míéhrabeq kiotaiko keyabé íre ehweh arítáhwe. ¹² Íre ehweh

arítáhwara ahbabáq kega áwéhq poeráhq tahnsa méra peh se suwahbeh sansánowe. Wehukega áwéhq poeráhq pahwana pukinserah mi kené ahbabáqka kamah arinara íre kaweragoneherawoe. Segá íre ahtebah naneqsabé éhruruowe.

¹³ Segá mó ke ahbabárarítónsabe mi kegá moq ahbabáraritagéhe. Segá íre peh inokáhpeq ahbabáréra wéhékáhnkakaq suwahbeh ahbabáq miraéra minayabe iwíáh iwíáhowe. Itega táhutahurorabeq sega sene siyehiteh sansánonsabé ite íre kaweraitera sene péhe sánsánsabé iwíáh iwíáhowe.

¹⁴ Segá ahbabároneheéra mó kené ahrrero siwahnkanéra, Abariinie iwíáhowe. Se ahri-ahri ahbabáqsabe suwahbehre. Sísane sánsá íre moke ahtebah ke ahbabárigheéra péhe éhwéh síwáhnoro kegá ehnehnenu pagu pagunarítáhowe. Mó kené ménsámehnsánsabe aigará pabeki iwíáh sirupipeq ahriahri kagaire. Mókake Manikánka mi ahbabáq ké anotahtaq kamah arinkéhe. ¹⁵ Segá aiq pútaq sánsá suera aura pira kánká tanahraipéq móbuq mahburue nogínserah mi kegá ahbabárowe.

Wehukení wenáwíq Péóri míowana wenahni wenáwíq Péráma míowe. Pérámaga iwíáhéna, Ahbabáq sansanonaraq ápeq náninkéhe éna móneyabé arutaboirena ahbabáruwe. Teiú kéwé mina tahnsanowe. ¹⁶ Tónkiwarí íre ehwehnohahi kamá míowana peh morá Pérámáne tónkiga wehukene ehwehnie Pérámansabé, Íre kaweróne atowana wega mi kané ehweh irena múguwahgu sánsá suena túbáh agúwe.

¹⁷ Ahbabáq kewe wání arahno taraqnáginserah ké tahnsa móe. Mi kewé sóiririrana sabona abae aginserah ké tahnsa móe. Se anotah sunkíkírirabeq míageheéna Manikánka sunkíkírirabeq omaq marowe. ¹⁸ Segá píribahri saiyo ehwehnowe. Mó kegá sene ahbabáq suera peh míáhwe. Peh míáhwara teiú áhbábáq ké síúgio ke méra mó ke ahbabáraritageheéra sensabé, Mó kené weh ahre abarioro éra ehnehnenu pagu pagunarítáhowe.

¹⁹ Pagu pagunaritera síúgira keyábé, Itene sánsá mirairataqmé mó naneqka itene iru íre umehinawire. Mó naneqka ite íre saiqnarianawire éra iuwahbáhna sánsámé pehipi miraigehe ewe.

Mi ehwéhmé mó ke teriutaq seyene ahbabáq sansanká se saiqnariéhre. Aneq sánsápópoq wehukení saiqnariahnaraqmé wewe awahbeh sánsá íre miraorahire. Írakaumo. Mi sánsánká we aiq saiqnariéh púana peh mi sánsá sehگیرe.

²⁰ Mah marákóipéqté áhbábáq sánsánká wehuke saiqnariéhtáq itene Wahnah Sísá Karáhé éhweh irera wensabé aiq pútare atáhowe. Aiq pútare atáhwana sene ahbabáqka saiqnariéhtáq Sísá ite kaweritéh áninká sabiruena kaweraritéhre. Kaweraritéhrana sene ahbabáqka mó saiqnariéhrara anotahtaq íre kaweqtaq míaneherawoe. Téhowe sega Sísane sánsánsabé iuwahriehre iwíáhuotaq se íre kaweqtaq míarowe. Segá, Ahbabáq sansa sueq Sísane sánsá sehgióneheqmúne iwíáhéra anehe sene ahbabáqka mó saiqnariéhrara se anotahtaq íre kaweqtaq míáhwe. ²¹ Mi kegá kaweqtaq míáh sánsá íre tagariáhtáq tahirímé peh ákáhtaq kamah arí irino. Kaweqtaq míáh sánsá aiq tagariáh púara anehe kaweq éhwéh sinehepeq súéhrataq anotahtaq kamah arinkéhe.

²² Itene igaqnaréhga pabeqme éhwéh mahraréra, Ianká mugiq suena kouwekue mina mugiq súéh náneq mó sewe nanae uwe. Mó pabéqmé éhwéh mahraréra, Póeráhqne abowágá wene ka pabeq paberatéhra mi kánká apubúue segarúpipéq kaboririre uwe. Mina inserah wehukega Sísane sánsá sinehepeq suera sega suto ahbabáq mó sehگیرataqmé mah pabéqmé éhwéhtaré aiq pútaragire.

3

Itene Wahnah tuina tanáhráqsabé éhwéhne.

¹ Néne iyahnabo anímárinó, mah pahsíwé anehete pahsí sehiranue íuge. Itega kaweq iwíáhigeheéna mah pahsíraré sehiranue iahreraq ítóge. ² Manikáne ehweh iraru kegá anehe sína naneqsabé púkuipéq teiúwe. Sene ehweh iwíáhigeheéna ínégá iahreraq

ítóge. Itene Wahnah ite kaweraitéh ániné éhwéh moq iahreraq ítóge. Wega eqmaro ke teriátáirara sega iteba séra teiátówaq itega írátárowe.

³ Téhwe teiú éhwéh íráhro. Anehe tanáhráq sene sirupipeqté áhbábáq íwíáhgá saiqnar-iahna kegá iteba sighehe. Segá itensabé iwiréh aitera ⁴ mahraréra, Ínéga kiwekinauge ú anímé eheq míehro? Wega íre tuinkéhe. Itene igaqnaréh pukutaqkákáq amahnágaákáq Manikánka moke ménsámehnsá téh miraronserahnue peh kagai mino igehe.

⁵ Segá mirariransabé Manikánka irarú ehweh áhwára áhwáraue iragéhe. Naho naho Manikánka irarútaq ío miraréna anehe sóreq waní ákáhpípeq mah marákó marákó mirarowe. ⁶ Manikánka mó irarúwana anotah waní pionka moke mah marákó marákó íre kawerarowe. ⁷ Manikánka aiq irarúnka íópeqkákáq mah marákó marákóákáq amahnága kagaire. Ehweh aritahna tanáhráq wega moke ahbabáq ke ehweh aritena mah marákó marákó iraragúno atahnana moke toráh aginawire.

⁸ Itene iyahnabo anímáríno, teiú éhwéh ibitarúéhboq írátíáhro. Maniká itene Wahnahnka, Peh morá wéhékáhnkákáq 1 táhúséni (1,000) opéqkákáqsábé peh monseráh tánáhráre íwíáhíre. ⁹ Manikánka omasa éhwéh íre miraurainsabé aiq túbáh agire íwíáhoo? Írakaumo. Ite iraipéq pokiyehoéna íwénunire. Itene ahbabáq sueq wene ehweh sehgeheéna íwénunire.

Mah marákó marákóákáq íónkakaq parabaginae i ehwéhne.

¹⁰ Itene Wahnah tuina tanáhráqmé aebói anínká sinserahnue mi tanáhráq sine. Mi tanáhráq íópeqté anotah ehwéhnéna íópeq tabanaginae. Moke mibeq kéh náneqmarí toráh aginae. Mah marákó marákóákáq moke mitaq kéh náneqmarínkákáq parabaginae. ¹¹ Moke minawari apubúue toráh agína puaq itene sánsánsábé iwíáhíre tagahro. Ite kaweqtaq mía míaéq Manikáne sansá moke kawerue sehgióro.

¹² Mirairataq Manikánka tuina tanáhráqsábé áwénunoro. Mi tanáhráq apubúue sinkeheéq wene sánsá kawerue sehgióro. Mi tanáhráq íómé toráh ague parabaginae. Anotah irágá púana íópeqté náneqmarí moke toráh aginae. ¹³ Manikánka o marakóákáq o ionkákáq miraraníe úwe. Mitaq peh tábúsoqme kaweqtaq mía míaira kegá míagehe úwe. Minayabe áwénunúne.

Itene Wahnah tuina tanáhráqsábé kawerue áwénunoro i ehwéhne.

¹⁴ Néne iyahnabo anímáríno, mi tanáhráq áwénunúnayabé wega itensabé, Kawerowe aitankeheéq moke itene ahbabáq sueq kaweqtaq méq we awahbeh sansánoro. ¹⁵ Itene Wahnahnka íre apubúue kamah aiasa pehwehrue íwénuni tanáhráq wensabé áhrabo ke kaweraritankéhe. Minayabe iteruwah, itene iyahnabo aní Pora Manikánka ahtebia íwíáh atowana sehiranue teiátáire.

¹⁶ Ínéga teiú éhwéh Poraga moq moke wene páhsi sehiranue teiátáire. Wene ehweh mó ehwéhme pahsuqme ehwéh kéhrana mó ehwéhme págege ehwéh kéhre. Mi pagégé ehwéhme íre tábúsoqme iwíáhoraho kegá múguwahguéra úbíráhbíq ehweh síwáhnorowe. Íre peh morá Porane sehira mó Manikáne púkuipéqté éhwéhnkákáq moq úbíráhbíq ehweh síwáhnorowe. Segá miraonsabé anotah kamáh arínkéhe.

¹⁷ Néne iyahnabo anímáríno, ite anehe sína tanáhráqsábé tagaríáhwe. Manikáne ehweh anterúáh kegá péhe éhwéh íwáhnorotaq sene ehwehnsabé aiq pútare ariteq kaweq sansá súéhboq kawerurero. ¹⁸ Itene Wahnah, ite kaweraitéh ání, Sísa Karáhéga séhréh aitahnaq wene sánsá kawerue ahtebahro. Amahnágaákáq wensabé iwíáh íwíáh ateq ahriahri wensabé iwíáh íwíáh atanéhe. Aiq mire.

1 Sóni Ebeq sáhnsahwe ahtebe ehwehne.

Sóniga mah pahsiákáq 2 Sóni pahsiákáq 3 Sóni pahsiákáq Sokigi pukúákáq mó wenáwíq kék pukúákáq sehiranúwe. Mah pahsiápéq sehiranue mahraréna, Sunkíkírabeqte kéné péhe éhwéh sehgiyehboq peh téhrehabeq nogóro. Itega moráni moráninkáue moke mó keyábé irutaboíro. Peh morá Manikáne ahninkáwáreq mía míaogéga oga mérapeq awaq miagéhe ue sehiranúwe. Áhnte kegá oga mérapeq awaq miageheéna mah pahsi sehiranúwe.

Sóniga ebeq sehiranú pahsié.

*Sísa Karáhéwé oga mía míai Ehwéhne i ehwéhne.
(Sóni 1.1-14)*

¹ Oga mía míai Ehwéh* áninsábé teiúge. Mi Ehwéh téh mío áninsábé teiúge. Wene ehweh irahwáne. Itene iuranka we tagahwane. Itega we tagéq itene iyahnkaratáté wenaneq táhtorahwáne. ² Oga mía míai aní tuerígútaq itega tagéq teiune. Oga mía míai anímé Maniká Iteriboreq mía míaéna tuerígútaq we tagahwanayabé teiune.

³ Itega we tagéq wene ehweh ireq minayabe teiune. Itereq itereq morá íwíáhoneheéq teiune. Maniká Iteriboreq wenahni Sísa Karáhéreq itereqka morá íwíáhonehe. ⁴ Itega moráráq itene irupipeq anotah íwíáh íwíáhoneheéq mahnawé sehiranue teiune.

Itega peh téhrehabeq mía míaoneheqmúne i ehwéhne.

⁵ Sísa Karáhéga irarú ehweh ireq teiune. Manikámé téhrehnserahni aní míre. Wene arupipeq pehgáriq sunkíkíq íre kéhre. Peh téhrehnka inserahni aní míre. ⁶ Itereq Sísa req morá íwíáhúne irarúna kegá sunkíkírabeq míahnaraq itega péhenéq aiq pútaq sansá íre sehgiune. ⁷ Wega téhrehabeq mía míainserah itega mía míaúnawe itega morá íwíáhúnana wenahni Sísa Karáhéne korahqtaté itene ahababáqsabe moke kaweraita aitaire.

⁸ Itega iraréq, Ite íre ahababáq animarí múne irarúnaga itene irupipeqte péhe éhwéhnká péhe aitéhre. Péhe aitéhrana aiq pútaq ehwéh itene irupipeq íre kéhre. ⁹ Itene ahababáqsabe Maniká pahsuqme teawunawe we kawerue tábúsoqme iwíáhéna itene ahababáqsabe insahwé aitena itene irupipeqté áhbábáq íwíáh moke kaqíúwéhre. ¹⁰ Ite íre ahababárúne irarúnaga Manikánsabe, Péhe aní móne atonana itene irupipeq wene ehweh íre kéhre.

2

Sísaga íéhnehéna insahwé aitéhre i ehwéhne.

¹ Néne animaríno, ite íre ahababárigheéna mahnawé sehiranue teiúge. Ahababárúnaraqmé Sísa Karáhéga Maniká Iteribone auranabiahtapeq ména íéhnehire. Sísa Karáhéwé peh kaweqtaq mía míai aníne. ² Manikánka itene ahababáqsabe abiahnsa aitéh púana insahwé aitankeheéna Sísaga wene korahqtaté paiqmarowe. Íre itebataq itene ahababáqsabe, moke mah kehiná kéhínané ahababáqsabe insahwé aitéhre.

Maniká tagariéh ánínká wene sánsá sehgié i ehwéhne.

³ Itega ahteabrahúnawe Manikánka sehgióro ú ehweh sehgiónaraqmé itega we aiq tagarione. ⁴ Wega sehgióro ú ehweh anetaníbo éna, Ínéga we tagarióge irari anínká péhenéna wene arupipeq aiq pútaq ehwéh íre kéhre. ⁵ Wega sehgióro ú ehweh sehgi ánínká Manikánsabe aiq pútaq arutaboiratéhre. Itega iahteabrahúnawe mi sansá mi-raonaraqmé itereq wereq moráráq mía míaúne.

* **1:1:** Ehwehme Sísa Karáhé. Sóni 1.1-5,14 tagáhno.

⁶ Wereq mía míauge iraréna aníno, Sísaga kaweqtaq mía míainserah are moq kaweqtaq mía míaúno. ⁷ Néne iyahnabo animárino, o sehgióro i ehwéh íre sehiranue teiúge. Írakaumo. Mah ehwéh itega téhwe író ehweh míre. Wega naho sehgióro ú ehwehmé itene iahrega író ehweh míre. *(Sóni 13.34)*

⁸ Sunkíkíqmé parabagirana amahnága aiq téhrehre. Ai q téhreh puana Sísaga wene animárínsábé arutaboírinsarah itega moq sensabé irutaboírowe. Itega sensabé irutaboíronsabé wega naho sehgióro ú ehweh peh o ehweh tahnsa úkire. Mi ehwéhnsábé sehiranue teiúge.

⁹ Ínéga téhrehrebeq míóge irari anínká Sísaga tagaríéh ánínsábé, Nuwahriehre ime we peh sunkíkírirabeq mía míaire. ¹⁰ Wenawahrah ánínsábé arutaboíri anínká téhrehrebeq nogíre. Téhrabeq nogírana mitaq mó morá inahnsuoráhi naneq íre kéhre.

¹¹ Sísaga tagaríéh ánínsábé nuwahriehre íwíáhi anínká sunkíkírirabeq míéhre. Sunkíkírirabeq nogí púana, Eheq pokugamo éna sunkíkírinka we saiqnaríéh puana wene auranka íre tagahrahire.

¹² Néne animárino, Sísaga wenáwírue itene ahbabáqsabe insahwé aitéh púana sehiranue teiúge.

¹³ Nániboreho, téh mío ani tagaríáh púana sehiranue teiúge.

Náníbáqmarino, itega ahbabáq ani kaqsuq kaqsuro puana sehiranue teiúge.

¹⁴ Néne animárino, itega Maniká Iteribo tagaríáh púana sehiranue teiúge.

Nániboreho, téh mío aní tagaríáh púana aiq sehiranue teiúge.

Náníbáqmarino, ite págegeue míáh púana aiq sehiranue teiúge. Manikáne ehweh itene irupipeq kagairaq ahbabáq ani kaqsuq kaqsuro puana aiq sehiranue teiúge.

Mah marákóipéqté sánsánsábé íre irutaboíro i ehwéhne.

¹⁵ Mah marákóipéqté sánsánsábé mahtaqté náneqkakáqsábé íre irutaboíro. Mah marákóipéqté sánsánsábé arutaboíri anínká Maniká Iteribonsabé íre arutaboírorahire.

¹⁶ Sirupipeqté áhbábáq íwíáh gá sirutaboírome, auranka tageh mensámé hnsánsábé aigará pabekime, píribahri saiyo sansámé, moke mah marákóipéqté sánsámé, Maniká Iteriboga íre áhwárehre. Írakaumo. Mina moke peh mah marákóipéqté áhbábáq sánsá míre.

¹⁷ Mah marákó marákó parabaginawire. Moke mah marákóipéqté sánsánsábé moq parabaginawire. Parabagínana mah marákóipéqté aigará pabeki naneqkakáq íwíáh íwíáhúna naneqkakáq moq parabaginawire. Parabagínara Maniká awahbeh arámbéhrí mira aruqaruro kewé ahriahri mía míaoneherawoe.

Sísaga Karáhéne naruo ábórarago ehwéhne.

¹⁸ Néne animárino, amahnága anehe tanahráre. Mó kegá, Sísaga Karáhénsabe ahqáho atahna anínká sinae urowaq aiq írátáúne. Írátáúnara amahnága wensabé áhnte ahqáho atáh ké aiq míáhwe. Ai q míáh púaq amahnága anehe tanahráq aiq sime tagarione. ¹⁹ Mi kegá itereq méra íre ite tahnsá íwíáho ke míáh púara ite iuwera pokowe. Ité tahnsá íwíáho ke míáhtáq tahirimé itereq mía míaúna irino. Segá ite iuwera pokonsabé se íre ite kahnáh móe íwíáhorahúne.

²⁰ Manikánka Wenawa iteba eqmatairana iwíáh aitéh púaq itega moke aiq iahtebahwe.

²¹ Ai q pútaq ehwéh íre írátíáhnsábé sehiranue teiugo? Írakaumo. Ai q pútaq ehwéh ai q írátíáh púana sehiranue teiúge. Ai q pútaq ehwéh nká péhe éhwéh íre úkorahi puana sehiranue teiúge.

²² Péhe ánímé insebo? Manikánka itene ahbabáqsabe kaweraitena tumeirankeheéna omaq ato aní íre Sísaga wire irari animé wewe péhe aní míre. Maniká Iteriboreq wenahnin-seqsabé íre ai q pútare aritéh anínká wewe Sísaga Karáhéne naruo aní míre. ²³ Sísaga sinehepeq súáh kégá Maniká Iteribo moq sinehepeq súáhwe. Sísansabé ai q pútare atáh kégá Maniká Iteribonsabé moq ai q pútare atáhwe.

Manikáne Awanka moke aiq pútaq ehwéh íwáhnorire i ehwéhne.

²⁴ Itega téh író ehweh kawerue ambubu atawéq sehgióro. Mirairataq Maniká Iteriboreq wenahninseq itereq moraráq mía míaiagehe. ²⁵ Sísá Karáhéga itensabé, Oga mérapeq awaq miagéhe éna ínénéga irarúnsabe aiq awaq miagéhe teiátáire.

²⁶ Péhe éhwéh tei teino keyábé sehiranue teiúge. ²⁷ Sísá Karáhéga Manikáne Awa iteba eqmatairana itereq mía míaéna ite moke íwáhnori puaq, Mó íwáhnori aní insebo íwíáhiyehboq Manikáne Awanka moke íwáhnorinkehe. Wega íre péhenia peh aiq pútaq ehwéh íwáhnorire. Wega íwáhnorinserah Sísareq mía míao.

Amahnága ite Manikáne animári múne i ehwéhne.

²⁸ Néne animáríno, wega tuinagake itega íre iyehitegurégúia peh kawerire íwíáhigehboq Sísareq mía míao. ²⁹ We kaweqtaq mía míai aní míre íwíáhéq moke kaweqtaq mía míao ke wene animári úkurowe íwíáhorahowe.

3

¹ Maniká Iteriboga itensabé anotahtaq arutaboiraítéhre. Arutaboiraítéhnsábé wega, Néne animári móe aítéhre. Ite aiq pútaq wene animári múne. Ahbabáq kehiná kéhínánká Manikánsabe, Iuwahriehre atáh púara itensabé moq, Iuwahriehre aítáhwe.

² Néne iyahnabo animáríno, ite amahnága Manikáne animári múne. Mókake ite aneq tahnsánue míanehnkono? Amahnága mina íre ahtebóne. Sísaga tuinagake itega we kawerue tagéq we tahnsánue míaneheqmúne. Mina aiq ahtebóne. ³ Sísaga kaweqtaq mía míaire. Minayabe wensabé áwénuno kegá moq kaweqtaq méyabe suwahbehrara kaweqtaq mía míao.

Ahbabáqsabe teí éhwéhne.

⁴ Ahbabáro kegá Manikánka sehgióro ú ehweh aiq anterúáhwe. Ahbabáqmé aneqpomo? Manikánka sehgióro ú ehweh anterúáhmé minawé ahbabáq míre. ⁵ Sísaga itene ahbabáq meyanieéna wehukení úkue tuména ahriahri íre ahbabáq ani mía míaire. Mina aiq ahtebahwe. ⁶ Sísareq mía míai anínká íre ahbabáq aruqarurire. Ahbabáq aruqaruri anínká Sísá íre ahtebéna we íre tagaríéhre.

Sísaga owainawane arambehri sabiruanieéna tumío ehwéhne.

⁷ Néne animáríno, mó kené péhe éhwéhnsábé, Ai q pútaq ehwéhne arítého. Sísaga kaweqtaq mía míai inserahnue kaweq sansá mira aruqaruri anínká kaweqtaq mía míaire. ⁸ Téhwe owainawanka ahbabáq aruqarurú púana amahnága ahbabáq aruqaruro kewé owainawane animári móe. Owainawane arambehri sabiruanieéna Manikáne ahninkáwágá wehukení úkue tumíowe.

⁹ Manikánka oganúq atéh anínká íre ahbabáq aruqarurire. Manikáne Awanka wene arupipeq mía míai puana we íre ahbabáq aruqarurire. Manikánka oganúq átéh púana we íre ahbabáq aruqarurorahire. ¹⁰ Manikáne animári inseréhbo? Owainawane animári inseréhbo? Mahraue tagahrahúne. Ahbabáq aruqaruro kewé íre Manikáne animári móe. Manikáne animárínsábé suwahrieh kewé íre Manikáne animári móe.

Wensabé wensabé arutaboiratéhoru i ehwéhne.

¹¹ Wensabé wensabé arutaboiratéhoru. Mi ehwéhmé naho naho aiq író ehwehne. ¹² Wehukení wenáwíq Kéinie. Wega miráú serahniyeho. We owainawane aninéna wenábáq subiq suowe. Aneqsabé subiq suoo? Wenábáqka kaweq sansánúwana we ahbabáq sansanéna wenábáq subiq suowe.

¹³ Nánuwahraho, mah marákóipéqté áhbábáq kegá itensabé suwahriehre eme íre áhtenoro. ¹⁴ Menah itewe pusa ké tahnsa míaraune. Amahnága itega Sísá tagaríáh keyábé irutaboírúnayabé oga míone ue tagariahrahúne. Mó keyábé íre sirutaboíro kewé peh pusa ké tahnsa míáhwe. ¹⁵ Mó Sísá tagaríéh ánínsábé awahrieh anínká wehukení subiq

súéh ání tahnsa míéhre. Wehukení subiq súéh ánímé oga mérapeq íre awaq miahráhire. Minawé aiq ahtebahwe.

¹⁶ Sísaga itensabé anotahtaq arutaboiri puana itene ahababáqsabe pukúwe. Wega aiq miraúnsabe irutaboire sansa ahtebóne. Wega miraúnserah itega moq Sísá tagariáh keyábé irutaboireq séhréh aritanéhe. ¹⁷ Wehukeníká áhnte mah marákóipéqté ménsáméhnsá matawéna Sísá tagariéh ání tabonah aní tagéna wensabé ayaqnehnsabé mi anínká Manikáne arutaboire sansa íre sehگیرe. Minawé aiq tagarione. ¹⁸ Néne animáríno, ínégá mó keyábé nirutaboiruge pehipi irariyehboq séhréh arítáhiro. Peh morá séhréh arítáh kégá aiq pútaq sirutaboiro ke miáhwe. Minayabe itega séhréh aritaneheqmúne.

Moke Sísá tagariáh kégá siru eyoyóue míahrahowe i ehwéhne.

¹⁹⁻²⁰ Itega Sísá tagariáh keyábé irutaboireq séhréh arítáhnaraqmé itega aiq pútaq wene ehweh sehgiune íwiáhorahúne. Itene irupipeqté íwiáhgá ite ehweh aitahtaraq itene iru págegeue umeh agirana Manikánka moke tagariéhre. Wene íwiáhgwé itene irupipeqté íwiáh kiotaikire. Minayabe íwiáhéq Manikánseq míá míáéq iru eyoyó agorahire.

²¹ Néne iyahnabo animáríno, itene irupipeqté íwiáhgá íre koti aitahtaraqmé ite Manikáne auranabiahtapeq iriwe méq págege ke míone. ²² Wega sehgióro i ehwéh sehgieq we awahbeh sansá miraúnawe wega itene púreq ehwéh irena náire.

²³ Manikánka sehgióro i ehwéhniká teímé wenahni Sísá Karáhénsabe aiq pútare ateq wega teínserah wensabé wensabé arutaboiratéhoró. ²⁴ Manikánka sehgióro i ehwéh sehgió kéwé wereq míá míáowana wega sereq míá míaire. Wega Wenawa iteba eqmaréhrana itereq míá míaire. Itereq míá míáéna we sokigi aímé itereq Manikánseq moráráq míá míáúne.

4

Péhe éhwéhnsabé aiq pútare aritéhboq íwiáhue tagahro i ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo animáríno, áhnte péhe éhwéh teri terino ke mah marákóipéq míáhwe. Segá, Manikáne Awanka itensabé íwiáh aitéhre éra péhenowe. Sene ehwehnsabé aiq pútare aritéhboq kawerue íwiáhue tagahro. Wehukega ite íwáhnorirataq Manikáne Awanka íwiáh aritehrápómo. Mó anínká íwiáh aritehrápómo éq íwiáhue tagahro. ² Sísá Karáhé wehukení úkue tumíowe irari ánímé aiq pútaq íwiáhowana Manikáne Awanka mi íwiáh aritéhre. Minayabe itega, Manikáne Awapomo íwiáhirataq áhwárawe tagéq ahtebagehe.

³ Sísá Karáhé íre wehukení úkue tumíowe irari ánímé péhe íwiáhirana Sísá Karáhéne naruo anínká mi íwiáh atéhre. Manikáne Awanka mi íwiáh íre atéhrana peh owainawanka mi íwiáh atéhre. Mira íwiáho kégá peh Sísá Karáhéne naruo míáhwe. Mi péhe éhwéh irare kégá seneherawoe éhwéh írátówe. Segá amahnága mah marákó marákóipéq aiq míáhwe.

⁴ Néne animáríno, ite Manikáne animarí móe. Itega péhe kéné ehweh íre irasa se saiqnarúáhwe. Árahue saiqnaruahó? Péhe éhwéh irari awánká mah marákóipéqté kéné sirupipeq míéhraha Manikáne Awanka mi awá aiq kiotaikire. Manikáne Awanka itene irupipeq míéh púana itega moq péhe kéné ehweh aiq saiqnarúáhwe. ⁵ Péheno ke mah marákóipéqté ké púara peh marakóipeqté éhwéh irarirara mó marákóipéqté kégá sene ehweh irera sehgiówe.

⁶ Itewe íre mina tahnsanéq peh Manikáne animarí múne. Maniká tagariáh kégá itene ehweh írátíáhwe. Manikánsabe suwahrieh kégá itene ehweh íre írátíáhwe. Minayabe itega íwáhnori ehwéh ireq íwiáhue tagéq aiq pútaq ehwéhnikákáq péhe éhwéhnikákáq saraqmarahrahowe.

Manikánsabe arutaboiri anínká mó keyábé moq arutaboirinkehe i ehwéhne.

⁷ Néne iyahnabo anímáríno, Manikánka ahriahri arutaboiri aní míéh púaq wensabé wensabé arutaboiratéhoru. Sirutaboiro kewé Manikáne animárí méra Maniká aiq tagaríáhwe. ⁸ Manikánka ahriahri arutaboiri aní míéh púara mó ke séhréh ariteyabe suwahrieh kegá Maniká íre tagaríáhwe.

⁹ Ite oga mía míaiageheéna Manikánka webataq wenahni mah marákóípéq eqmarowe. Eqmaronsabe ite tagarionawe Maniká anotahtaq arutaboiritéh aní míéhre. ¹⁰ Itega naho Manikánsabe íre irutaboírowane. Téhwé wega itensabé arutaboiritena itene ahbabáqsabe insahwé aitanieéna wenahni eqmarowe. Sísaga wene korahqtaté paiqmarankeheéna eqmarowe.

¹¹ Néne iyahnabo anímáríno, Manikánka itensabé anotah arútábóíraitéh púaq itega wensabé wensabé arutaboiratéhoru. ¹² Itene iuranka Maniká íre tagarione. Íre tagéq itega wensabé wensabé arutaboironaraqmé we itereq mía míaire. Mía míaeéna séhréh aitéhraq itega mó keyábé kawerue irutaboírúne.

¹³ Ite tagarionawe Manikánka Wenawa iteba eqmaréh púaq Manikánseq itereq moráráq mía míáúne. ¹⁴ Mah kehíná kéhíná oga mía míaiageheéna Maniká Iteriboga wenahninká insahwé aitankeheéna eqmarowe. Minayabe tagéq teiune.

¹⁵ Sísaga aiq pútaq Manikáne ahninkáwá wíre atéh anímé wereq Manikánseq moráráq mía míáóye. ¹⁶ Aiq pútare ateq ite tagarionawe Manikánka itensabé anotahtaq arutaboiritéhre. Itensabé arutaboiritéhnsábé mó keyábé irutaboírúne.

Manikánka arutaboíré sansa áhwárehre. Áhwárehraq mó keyabé irutaboírúnaraq ite Manikánseq mía míáunana we itereq mía míaire. ¹⁷ Maniká arutaboiri aní mía míáinserirah ite mah marákóípéq mé tanahráq mó keyábé anotahtaq irutaboíraritone. Minayabe wega ehweh aitanhá tanáhráqsábé íre áhreúne. ¹⁸ Arutaboiri anínká íre áhrei. Arutaboíré sansanká áhreé sansa kaqsuahráhire. Ahbabáq anínká, Kamah aníneho éna áhre aruqaruréna arutaboiri aní íre míahrahire.

¹⁹ Manikánka itensabé téh arutaboíraito púaq itega amahnága mó keyábé irutaboírúne. ²⁰ Manikánsabe nirutaboírúge i anínká mó Sísaga tagaríéh anínsábé awahriehre éna anetaníbo íwíáhime wega péhe íwíáhire. Wegá Sísaga tagaríéh aní tagéna Maniká íre tagehre. Minayabe wega tageh anínsábé awahrieh puana Manikánsabe íre arutaboiratéhre. ²¹ Sísaga sehgióro ú ehwehniká mahraréna,

Manikánsabe arutaboiratéh anínká íné tagaríáh kéreq moq arutaboíraritahro uraire.

(Sóni 13.34)

5

Sísaga tagaríáh kéga mah marákóípéqté áhbábáq sánsá suqsuro ehwéhne.

¹ Manikánka itene ahbabáqsabe kaweraitena tumeirankeheéna omaq ato anímé Sísaga wíre íwíáho kewé se Manikáne animárí móe. Maniká Iteribonsabé sirutaboiro kewé wene animárinnsábéákáq moq sirutaboírowe. ² Itega tagarionawe itega Manikánsabe irutaboírúq wega sehgióro i ehwéh sehgiunayabé Manikáne animárinnsábé moq irutaboírúne.

³ Itewe Manikánsabe irutaboírúna kegá wega sehgióro i ehwéh kawerue sehgiune. Wegá sehgióro i ehwéh sehgiyabe itene irupipeq íre umehi naneq mire. Írakaumo.

⁴ Manikáne animárinnsábé mah marákóípéqté áhbábáq sánsá suqsurowe. Wensabé aiq pútare atonaga ahbabáq sansa kiotaikéq mi sansámárrí suahráhúne.

Manikánka wenahni ehweh pahsúéh ehwéhne.

⁵ Insega mah marákóípéqté áhbábáq sánsá kiotaikéna suahráhiro? Sísaga aiq pútaq Manikáne ahninkáwá wíre atéh anínká mah marákóípéqté áhbábáq sánsá kiotaikéna suahráhire. ⁶ Sísaga Karáhéga wání meanieéna Sóniba súwe. Íre peh morá wání meanieéna mah marákóípéq tuwe. Írakaumo. Itene ahbabáqsabe pukinieéna tuwe. Itene ahbabáqsabe

pukúwana wene korahq tuwe. Manikáne Awanka aiq pútari aní púana wega Sísa éhweh peh aiq pútaq ehwéh tei teinire. ⁷ Apahtáro éhwéhnká wene sánsá teíre. ⁸ Manikáne Awanka teí éhwéhnkákáq wání meawu ehwehnkákáq korahq tu ehwehnkákáq mi éhwéhtárová peh morá éhwéh teíre.

⁹ Wehukene ehweh ireq aiq pútaq ehwéhne irarúne. Manikáne ehwehnka wehukene ehweh anotahtaq kiotaikire. Manikánka wenahni éhweh teímé íráhro. ¹⁰ Manikáne ahninkáwánsábé aiq pútare atéh áninká Manikáne ehweh wene arupipeq aiq íréhre. Wene ehwehnsabé íre aiq pútare atéh áninká Manikánsabe péhe aní móne atéhre. Wene ahninkáwá éhwehnsabé íre aiq pútare atéh púana wega Manikánsabe péhe aní móne atéhre.

¹¹ Manikánka teí éhwéhmé oga mérapeq awaq miageheéna wega oganúq ítéhre. Wenah-ninká miraúnsabe oganúq ítéhre. ¹² Manikáne ahninkáwáreq mía míai anímé oga mérapeq awaq míéhre. Manikáne ahninkáwáreq íre mía míai anímé oga mérapeq awaq miehro? Írakaumo. Oga mérapeq íre awaq míéhre.

Itega oga mérapeq awaq míone éq aiq irona ehwéhne.

¹³ Manikáne ahninkáwánsábé aiq pútare atáh kéo, itega oga mérapeq aiq awaq míone éq ahtebageheéna sehiranue teiúge. ¹⁴ Itega Maniká awahbeh iwíáh sehgieq wensabé, Miraúno únana itene ehweh íréhre. Wensabé íre áhreeq peh weba kúnana itene ehweh íréhre. Minawé aiq tagarione. ¹⁵ Ite tagarionawe itega púrerúna ehwéh wega moke íréhre. Minayabe itega wensabé, Náio teawénaraqmé wega náinawire tagarione.

¹⁶ Sísa tagaríéh áninká we íre pukorahi ahabáránaq tagéq Manikánsabe kawerato ue púreroro. Púrerirana Manikánka kaweratankéhe. Íre pukorahi ahabábáqsábé sehiranue teiúge. Pukorahi ahabábáqsábé púreroro íre teiúge. ¹⁷ Moke íre tábúsoréh sánsámárimé aiq ahabábáq míre. Mó ahabábáqmé pukorahi ahabárirana mó ahabábáqmé íre pukorahi ahabábáre.

¹⁸ Itega tagarionawe Manikáne animáriná íre ahabábáq aruqarurowe. Írakaumo. Manikáne ahninkáwágá wene animári wahnah wahnahni puana owainawanka íre saiq-nariahrahéna se pehragarítéhre. ¹⁹ Moke mah marákó marákó owainawane ayahpeq kéhrana peh itewe Manikáne animári míone. Minawé aiq tagarione.

²⁰ Mahraue tagarionawe Manikáne ahninkáwágá séna Manikáne iwíáh aitéhraq mi-nayabe aiq pútari aní tagariahrahúne. Ai q pútari anínseq wenahni Sísa Karáhéreq itereq moráráq mía míáúne. Sísa Karáhéwé aiq pútaq Maniká ména ahriahri mía míai aníne.

²¹ Néne animárinó, péhepehe maniká pehragéq peh móbeq míáhro.

2 Sóni

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Mah pahsíipéq Sóni áwíq íre kéhrara peh ahtebia kégá Sóniga aiq sehiranúwe íwíáhowe. Segá iwíáhome wene naruoyabé áhreú púana wenáwíq íre sehiranúwe. Mina únsrah wega Sísá tagaríáh kée íwíáhéna omaq atéh ínínseq wene animárínseqsabé pabeqme ehwéhne sehiranúwe. Áhnte ahtebíá kégá mira íwíáhowe. Ite íre tagarione. Páhsi sehiranú aninká mahraréna, Mó keyábé irutaboiroro. Péhe éhwéh tei teino kégá Sísá Karáhé wehukení úkue tumíonsabe íre aiq pútare atáhwe. Mi kewé Sísá Karáhéne naruo woe ue sehiranúwe.

Sóniga ákáhpi sehiranú pahsíe.

¹ Manikánka omaq atéh ínínseq arene animárínseqsabé íné Sóni aboawah wehéna teiúge. Itega aiq pútaq sansá sehgiónsábé itensabé nirutaboiruge. Íre ínébataq ínéga peh ómi aiq pútaq ehwéh sehgió kéréqka itensabé irutaboirúne. ² Aiq pútaq ehwéh itene irupipeq kagaéna ahriahri mitaq kagai puaq itensabé irutaboirúne. ³ Maniká Iteriboreq wenahni Sísá Karáhéreqka ite séhréh aitera sirutaboiraitera iru ukiq itehye. Segá aiq pútaq sansánéra itensabé sirutaboiraitehye.

Mó keyábé irutaboire sansa kawerue sehgióro i ehwéhne.

⁴ Itene animári aiq pútaq ehwéh sehgiónsábé iwíáh íwíáhuge. Segá Maniká Iteriboga sehgióro ú ehweh aiq íráhwe. ⁵ Ínéga teiú éhwéhmé kawerue íráhro. Íre o sehgióro i ehwéh sehiranue teiúge. Mah ehwéhmé itega téh aiq írátó ehwéhne. Wensabé wensabé arutaboiratéhora éhwéh teiúge. ⁶ Irutaboire sansamé mahraue kéhre. Manikáne sansá sehgióro ire. Wegá sehgióro ú ehweh téh írátówe. Mi ehwéhmé mahraréna, Irutaboire sansa kawerue sehgióro ire.

Sísá Karáhéne ehwehme ambubu atawéq sehgióneheqmúne i ehwéhne.

⁷ Áhnte péhe éhwéh irare ke mah marákóipéq míáhwe. Segá Sísá Karáhé wehukení úkue tumíonsabe íre aiq pútare atáhwe. Mina tahnsa kéwé péhe íwíáh aitahráho ke méra sewe Sísá Karáhéne naruo woe. ⁸ Itega kaweq arámbehriuronsabé ápeq tabanagínehboq kawerurero. Itene ápeq moke meyagéhboq kaweroro.

⁹ Sísá Karáhéne ehweh suena mó ehwéh sehgió ánímé Maniká moq aiq áúwéhre. Sísá Karáhéne ehweh ambubu atawéna sehgió ánímé Manikánseq wenahnínseqka wereq mía míaóye. ¹⁰ Íre Sísá Karáhéne ehweh peh mó ehwéh íwáhnori anínká iteba sínaraq we mehweh atého. Itene nahupeq móátéhboq peh áwérakahro. ¹¹ Péhe éhwéh íwáhnori aní mehweh atéh anínká wene ahbabáq sansa séhréh atéhre.

Sóniga mi ke koragéyabe awahbeh ehwéhne.

¹² Íné áhnte mó ehwéh kéhranawe amahnága pépahqtaq sehiranéyabe nuwahriehre. Iteba koragéyabe nuwahbehre. Iteba konaraq itereq moráráq ehwehnéq mi tanáhráq iwíáh iwíáhonehe. ¹³ Manikánka omaq atéh íní arenanahnone animárínká itensabé iroro ewe.

3 Sóni

Ebeq sáhnshawe ahtebé ehwehne.

Mah pahsíipéq Sóni áwíq íre kéhrara peh ahtebia kégá Sóniga sehiranúwe íwíáhowe. Páhsi sehiranú aninká wene iyahnabo aní aboawah wehgá sáhnshahinkeheéna sehiranúwe. Wega mahraréna, Ahbabáq sansa pehragé peh kaweq sansánúno. Ahbabáq aruqaruri anímé Maniká íre tagariéhre ue sehiranúwe.

Sóniga anehe sehiranú pahsíe.

¹ Káíúsio, íné aboawah wehne páhsi sáhnshawe tagáhno. Ínéga arensabé aiq pútaq nirutaboíruge. ² Néne iyahnabo aníno, arenawa kaweqtaq mía míaime aiq tagarióge. Mina ónanserah are kaweqtaq mé awaho ani mía míainkeheéna púreratóge. ³ Arega aiq pútaq ehwéh sehgiona puah arewe kaweqtaq mía míaoéne. Mó Sísá tagariáh kégá séra mi ehwéh teniátónsabé nirupipeq anotahtaq eyoyóuraire. ⁴ Ínéga Sísá éhweh síwáhnorurau kegá wene sánsá kawerue sehgiónsabé nirupipeq anotahtaq eyoyóire.

Sísá tagariáh ké séhréh arite ehwéhne.

⁵ Néne iyahnabo aníno, arega mó Sísá tagariáh ké séhréh aritahne. Arega nahnso suwahpeqte Sísá tagariáh ké moq mehweh arite séhréh aritahnawe kaweróne. Mina kaweq sansáne. ⁶ Arega kaweraritahna kegá mahta q Sísá tagariáh ké teriera, Káíúsiwe anotañ arútábóiri aní míre ewe. Segá Manikáne arambehri miraonsabé sega are auwera pokoneherairataq séhréh arite se íre matiáh náneq nário. Maniká Iteribo awahbehnserah séhréh arite nário.

⁷ Segá Sísane arambehri miraonehe íwíáhéra Sísá íre tagariáh kéné ménsámehnsá íre mewera pehipi pokuwe. ⁸ Minayabe mina tahnsa pokoneheraira ke íre matiáh náneq nário. Mó ke aiq pútaq ehwéh iragéhboq miraue séhréh arito. Miraue sereq itereq moraráq arambehriéq Manikáne aiq pútaq ehwéh terienéhe.

Saiyo píribahri aninká íre kaweq sansánú ehwehne.

⁹ Ínéga arenawahrah Sísá tagariáh ké páhsi sehiranue siátáuge. Wehukení wenáwíq Tíótárépésá seba míéhre. Wega píribahriéna, Ínébataq mahtaqté kéné wahnah muge íwíáhinsabé itene ehweh íre irasa peh anehepeq sutaire. ¹⁰ Iteba konaraq wene ahbabáqmé pahsuqme ehweh ataníe. Wega íre kaweq ehwéh aintena péhe éhwéh aintaráire. Péhe éhwéh aintena íre peh morá mi ahbábáurairaire. Sísá tagariáh kégá mitaq surowana wega íre mehweh arítaráire. Íre mehweh aritena mitaqté Sísá tagariáh kégá mi ke mehweh aritého éna momiwí nahtápéqté kaqsutaire.

¹¹ Néne iyahnabo aníno, ahbabáq sansa pehragé peh kaweq sansánúno. Kaweq sansá mira aruqaruri anímé Manikáne anine. Ahbabáq aruqaruri anímé Maniká íre tagariéhre.

¹² Wehukení wenáwíq Témítíúsiga Manikáne arambehri kawerue mira aruqaruri puara ómiga we kaweq aníne íwíáhowe. Manikáne aiq pútaq ehwéhniká moq wene kaweq sansá pahsúéhre. Ínéga moq, We kaweq aníne teawúgah are tagariahnawe, Néne ehwehme peh aiq pútaq ehwéhne.

Sóniga we koragéyabe awahbó ehwehne.

¹³ Íné áhnte mó ehwéh kéhranawe peh pépahqtaq sehiranéyabe nuwahriehre. ¹⁴ Pehgáriq tanáhráq are koraganie íwíáhuge. Mitaqkake pehipi ehwehnoyehe.

¹⁵ Manikánka arene aru ukiq atéhre. Mahtaqté arene iyahnaboga arensabé iraúno ewe. Mibeqté itene iyahnaboyabé iroro terio.

Súta Ebeq sáhnsahwe ahtebe ehwehne.

Áhnte ahtébiá kégá, Sútawe Sísareq Sémísireqne síbákawa wíre íwíáhowe. Sútaga íre peh morá ánínsábé iwíáhéna mah pahsí sehiranéna peh moke Maniká Iteriboga omaq sito keyabé sehiranúwe. Wega mahraréna, Anehe tanahráqmé seye suwahbeh ahbábáq miraira kégá aiq pútaq ehwéhnsábé awiréh atagéhe. Mi kégá Sísá tagariáh ké saiqnar-itaneheéra péhe éhwéh terigéhe. Itene Wahnah Sísá Karáhéga itensabé arutaboirána mókake oga mía míarabeq móitankéhe. Mi tanáhráqsábé áwénunéq wene ehweh kawerue ireq sehgióro ue Sútaga sehiranúwe.

Sútaga sehiranú pahsíe.

¹ Moke Maniká Iteriboga omaq itarái keo, íné Sútane páhsi sáhnsahwe tagahro. Maniká Iteriboga itensabé arutaboiritéhrena Sísá Karáhéga kawerue wahnahnaitéhre. Íné Sémísine ábákawa ména Sísá Karáhéne arambehriu aní múge. ² Maniká Iteriboreq Sísá Karáhéreqka séhréh aitehyanka iruí sánsámé iru ukiqite sansamé mó keyabé irutaboiré sansamé itene irupipeq anotah úkinkehe.

Kaweq ehwéhnsábé íre suwahbeh kégá Sísá tagariáh kéba sewe i ehwéhne. (2 Píta 2.1-18)

³ Néne iyahnabo anímárinó, Manikánka ite meirena kaweraitaráinsabé ite wene animári méq peh morá ké tahnsa míone. Minayabe sehiranue teinieutaq mó ehwéh niahreraq kéhre. Mina niahreraq kéh éhwéh teinie. Manikánka Sísá tagariáh ké wene sánsá aiq teiátáire. Minayabe péhe éhwéh aiq pútare atehboq peh morá wega teiátái ehwéh ambubu atawéq sehgióro.

⁴ Manikáne sansá íre sehgió ké táhmaroga iteba epéráhpérue miáhwe. Segá péhenéra, Manikánka ite séhréh aitéh púana itega ahbabáronaraq wega itensabé íre abiahnsa aitankéhe ewe. Mira íwíáhéra ahbabáq aruqaruowe. Mi sansá mirao puara itene Wahnah Sísá Karáhénsabe ahqáho atáhe. Mi kewé iraipéq pokoneherawoe. Minayabe Manikánka naho aiq irarúwe.

⁵ Téhwe Manikánka Ísara ke Ísípi marákórápéqté koweriqmena méritowe. Anehe áhnte mérito kega wene ehwehnsabé íre aiq pútare atónsabe wega se oraruowe. Itega mi ehwéh aiq irátówana mónkakáq ahreraq itahnaq iwíáhigehe. ⁶ Manikánka íopeqté ké omaq sito arámbéhrí arítówara táhmaroga wene ehweh anterúonsabe Manikánka se táhru táhruarena sunkikírirabeq márunsitowe. Se amahnága mitaq peh mía míawana mókake ehweh aritahna tanáhráq sínaraq Manikánka ehweh aritena kamah arinkéhe. Minayabe iwíáhue tagahro. ⁷ Sóróma suwahpeqte kéreq Kómóra suwahpeqte kéreq wahtotaq kehiná suwahpeqte kéreqka moq ahbabárára ahkaragára sansánuwe. Ahkaragára sansánuwana Manikánka kagai iraráté kamah ariuwe.

Manikánka ahbabáru ke kamah ariunsabe iwíáhue tagéq mi kégá ahbabárunserah íre oro. ⁸ Amahnága teiú ké ite péhe éhwéh aitéh kégá moq ahbabárowe. Segá múguwahguéra peh áónáho ke tahnsa méra seyene sinonka ahbabárawíáhwe. Ahbabáruera Manikáne ehwehnsabé suwahriehre. Segá téhreh naneqkakáq íopeqté keyabé síéhuruowe. ⁹ Anotah íopeqté aní wenáwíq Máhíkérie. Wereq owainawanseqka Mósísine anonkansabé ehwehuye. Ehwehuyataq Máhíkériga owainawansabé íre éhruruúwe. Írakaumo. Wega owainawansabé, Manikánka ehweh atankéhe teawuwe.

¹⁰ Mi pehe kégá íre mina tahnsanéra sega íre tagariáh náneqmarí síéhuruowe. Áwéhq poeráhqká íre iwíáhéna peh wene anonkanka awahbeh sansá pehipi mirainserah sega aiq miraowe. Segá miraonka seye kamah aríre. ¹¹ Naho kégá ahbabáru serahnowe.

Kéiniga ahababárú serahnowe. Pérámaga móneyabé wene aigará pabekúwara ahababárú serahnowe. Kórahga saiyoéna wene wahnahne ehweh anteruo serahnéra mi ke airaiq tabanagowe. *(Stat 4.3-8; Namba 16.1-35, 22.1-35)*

¹² Itega moráráq nahtaq mi pehe kégá ábóraq ahababárowe. Segá peh seyensabé sirutaboirá seye suwahbeh sansá sehgirowe. Se íre ibonkakáq írábúyá tahnsanéra peh sóiriqka paentarúéh írábúyá tahnsa míáhwe. Sera íyéh tánáhráq awanká sera íre íyéhnserahnowe. Se ánúqkakaq pagogi awánká aiq ehyatagi awánká tahnsa míáhwe. ¹³ Wání períéhraha áhnte atútú kéhnserah sega áhnte ahababáq kéhre. Wání períéhraha nonarehya ábóraq kéhnserah sene ahababáq ábóraq kéhre. Wehyoqka ah íre nora peh wewega túbínginserah mi kegá kaweq ahmé íre nogówe. Segá ahriahri anotah sunkíkírabeq mía míaiagehéna Manikánka mitaq sene máhriq arítaráire.

¹⁴ Éhrámataté áhwárawe mó mitaqté sínáhbúwá mó mahtaqté sínáhbúwá sure sure abapete téhtaré ání wenáwíq Ínókutaq seawehrarúwe. Manikánka mi aní iwíáh atowana wega teiu keyabé naho naho mahraréna, Tagariáhro. Itene Wahnahnseq we míéhraheqte íopeqté kéreqka áhnte kereq tuoneherawoe. ¹⁵ Segá túírataq Manikánka ómi keyabé ehweh aritena sainsuena moke ahababáq ke Manikánsabe ahqáho atáh kéwé kamah arinkéhe. Mi kegá Manikánsabe ahqáho atera ahababáq aruqaruréra Manikánsabe íre kaweq ahbábáq éhwéh éhruruonsabé wega anotahtaq kamah arinkéhe. ¹⁶ Teiú ké sirupipeq umehi ke méra, Íre kawerire irare irareo ke míáhwe. Seye suwahbeh ahababáq miraéra seyensabé iwíáh iwíáh éra píribahriéra seye síwíq pankerera seyene iwíáh miraigeheéra mó keyabé ehnenehne arítáhwe.

Anehe tanáhráqsábé irari ehwéhne.

¹⁷ Néne iyahnabo anímárinó, itene Wahnah Sísa Karáhéga wene ehweh teri terinigeheéna wehuke eqmarowe. Manikáne Awanka mina eqmaro ke iwíáh aritowara anehe tanáhráqsábé teiátówe. Sene ehweh ahrreraq matíáhro. ¹⁸ Eqmaro kega aiq mahraréra, Anehe tanáhráqmé seye suwahbeh ahbábáq miraira kegá aiq pútaq ehwéhnsabé awiréh atagéhe urowe. ¹⁹ Urowara amahnága mina tahnsa ke míáhwana sene péhe éhwéhnká Sísa tagariáh ké sainkowe. Manikáne Awanka mi ke íre iwíáh aritahnara peh wehukene iwíáh íwáhnorigehe.

²⁰ Néne iyahnabo anímárinó, Iteitega Sípane kaweq sansá ambubu atawéq tábúsoqme sehgióro. Manikáne Awanka séhréh aitahnaq púreq aruqaruroro. ²¹ Maniká Iteriboga itensabé arutaboiri puaq wene ehweh kawerue ireq sehgióro. Itene Wahnah Sísa Karáhéga itensabé arutaboirána mókake oga mía míaorabeq móitankéhe. Mi tanáhráqsábé áwénunéq wene ehweh kawerue ireq sehgióro.

²² Manikáne ehwehnsabé aiq pútaq ehwehpómo iwíáho ke séhréh ariteq tábúsoqme síwáhnororo. ²³ Itega toráh aginai topáh sokeráhnserah árahnabomo iwíáho ke iraipéq pokiyehboq apubúue séhréh ariteq síwáhnororo. Mó ke ahababáq keyabé áhreéq írutaboíro. Wehukenínká nówíbagi korósí sukíeyabe awahriehnserah mi kené ahbabáq sansa iuwahriáhnaq pehragahro. Sene ahababáq sansa iuwahriáhnaq pehragéq peh seyensabé írutaboíro.

Manikánsabe iwíáh iwíáh ateq wenáwíq pankerone i ehwéhne.

²⁴ Ahababáqka ite saiqnariehnseq Maniká Iteriboga kawerue wahnahnaitáhráhire. Ité wereq méq mó oga míáhna tanáhráq peh kaweqtaq méq irupipeq eyoyóigeheéna Maniká Iteriboga wahnahnaitankéhe.

²⁵ Maniká Iteribo webataq Manikáne. Wereq itene Wahnah Sísa Karáhéreqka ite meirera aiq kaweraitehye. Wegá nahomé, amahnágawé, mókakewe, ahriahri kiotaiki Wahnáh ánínéna págegeue wahnah wahnahnire. Wensabé iwíáh iwíáh ateq wenáwíq pankerone. Ahriahri pankeraneheqmúne. Aiq mire.

Sokigi

Ebeq sáhnshwe ahtebé ehwehne.

Sónine naruoga we Pátímósi marákórápéq saiqnariotaq wenawanka tagówana Sísaga áhnte naneqmarí sokigi awuwana tagówe. Mí tanáhráqmé Sísansabé aiq pútare ató kene naruoga se anotahtaq síwíoqnowe. Sóniga sehiranú ehweh áwahewé Sísá Karáhé anotah Wahnáh ánínéna moke wene naruoreq owainawanseq saiqnariankehe. Wega mi arámbéhrí parabarúéhrena moke Sísansabé aiq pútare atera wene sánsá íre susa peh ambubu atíéhra kewe Manikánka síwíq pankerena wereq ahriahri mía míaigeheéna kawerarítankéhe.

Sísá Karáhéga Sóni sokigi awu ehwehne.

¹ Naho kopípéq ko ehwéh Sísá Karáhéga amahnága ábóraq maréhre. Téhwe Manikánka mah ehwéh Sísá teawena wene arambehrio ke sokigi arinkeheéna mókake ábóraragína naneq teawátáire.

Íné Sóni Sísane arambehriu aní múge. Sísá Karáhéga wene íópeqté aní eqmaréhrena mah ehwéh sokigi anírana sehiranuge. ² Íné Sóniga Manikáne ehwehnikakáq Sísá Karáhéga sokigi aní éhwéhnkákáq moke sehiranue teiníe.

³ Manikánka wene ehweh iwíáh aintéhrena sehiranuge. Mah ehwéh mó kegá irageheéna sáhnshwe terí ánínsabé Manikánka, Kawerone atéhrena iwíáh iwíáhíre. Mah ehwéh irera sehgiro kereqsabé Manikánka, Kawerowe arítéhrra iwíáh iwíáhíre. Mah ehwéh aiq pútaragína tanáhráq áhníbórání puara iwíáh iwíáhíre.

Sóniga abapete téhtaré Sísá tagariáh kéhíná suwahpeq siu pahsí sehiranú ehwehne.

⁴ Ite Ésia marákórápéqté ké abapete téhtaré Sísá tagariáh ké iteruwahpeq iteruwahperue míáhwe. Itega irageheéna íné Sóniga mah pahsí sehiranue íúge.

Manikámé naho mía míaú anínéna amahnága moq ména mókakeakáq peh mía míaína tuinawire. Wega wahnah wahnahniatq íópeqté ké abapete téhranítégá wene auranabi-ahtapeq mía míaowe. Sereq Sísá Karáhéreq Maniká Iteriboreqka itensabé sirutaboi aitera séhréh aitera itene iru ukiq ítáhwe. ⁵ Sísá Karáhé marakóipeq míotaq Wenabone sánsá sokigi aiena Wenabone ehweh pahsuowe. Manikánka Sísá ebeq iriwe oganúq atowana Sísaga moke mah marákóipéqté wáhnáhmári kiotaikéna wahnahnarítéhre.

Wega itensabé arutaboiraitena itene ahbabáqka ite saiqnariaraitaq wene korahq tunka ite kawerairáire. ⁶ Maniká anotah Wahnáh ánínéna Sísane Abowá míéhre. Wene animarí méq wene ehweh mibeq mahbeq aritona ke míageheéna Sísaga ite kawerairáire. Sísá Karáhéwé anotah anínéna págege sansá mira aruqarurinsabé ahriahri iwíáh iwíáh atone. Ai q mire.

⁷ Tagariáhro. Wega íópeqté piribrioyahnkakaq tuinawire. Tuinaraq ómi mah kehíná kéhínánká we tagagehe. We sehsabío kega moq tagagehe. Mah kehíná kéhínánká we tagéra áhreéra ibisaneherawoe. Teiúnserah ábóraraginawire. Ai q mire.

⁸ Maniká, moke miraorahi anínká mahraréna, Íné ebeqte aní ména íné moq anehete aní múge ire. Webataq Maniká míre. We naho mía míaú anínéna amahnága moq ména mókakeakáq peh mía míaína tuinawire.

Sóniga Sísá Karáhé tagó ehwehne.

⁹ Íné Sóni iteruwah uge. Sísane sánsá sehgiunayabé mó kegá itereq ínéreq íwíoqnahwe. Sísá itene Wahnahne arambehri kawerue miraéq áwénunúne. Mókake wega wahnah wahnahnirabeq moráráq mía míaoneheqmúne. Manikáne ehwehnikakáq Sísá

Karáhéga sokigi aní éhwéhnkákáq teri terinuraunsabé sega íné kaqme wáhnaupéqte kéné marakórapeq, Pátámósa marakórápéq móintárowe.* ¹⁰ Manikáne wéhékáhtáq Wenawanka iwíáh aintehrana néniwanka tagehrana inehepeqte anotah ehwéh íróge. Író éhwéhmé pembiáhnka tahnsa éhwéhne. ¹¹ Mi ehwéhnká mahraréna,

Arenawanka tageh naneqsabé púkuipéq sehiranue abapete téhtaré kéhíná suwahpeq Sísa tagariáh ké momiwíuríáhrabeq nário. Épésá suwahpeq, Síména suwahpeq, Pégámúma suwahpeq, Táiyátáira suwahpeq, Sáhrisi suwahpeq, Pírárépía suwahpeq, Áráórísía suwahpeq, miraue mi kehiná suwahpeq Sísa tagariáh ké momiwíuríáhrabeq nário ire.

¹² Nário irana íné tení aní taganieéna pabeqme tagéna abapete téhtaré kaweq aráhmú, kóraraté miraia aráhmú tagoge. ¹³ Áráhmuwarí kéhrabeq ákáhpi wehukení úkú ani iriwe ména íre wahto korósí sukiwe míéhre. Kaweq aréti, kóraraté miraia aréti wene ákáhnababí kéhrana tagoge.

¹⁴ Wene ayahqnonkakaq ayahrankakáq anotah tabérábééna sipisípiqne áyó tahn-sanéna piribirioyah tahnsane. Wene aurame anotah irárehnserahne. ¹⁵ Wene aigárámé káhpahga aurehtehrinsrahne. Wene ehwehme anotah wanínká ahkuaq ahkuarinsrahne. ¹⁶ Wene ayah púpeq abapete téhtaré wéhyóq táhtotíéhre. Éberiopéq éberiopérué áwéhria póká wene áwéhipeq kéhrana auranabiah pópoqnahga anotah tehréna wéhékáhnabubu anotah patáhgá téhrehnserahnire.

¹⁷ Téhreh serahnirana íné Sóniga we tagéna wene aigárápí inahnsubena pusa aní tahnsa míóge. Pusa aní tahnsa míógana wene púpeqte áyáhtáté íné táhtorena ínénsabe, Íre áhreúno. Íné ebeqte aní múge. Íné anehete aní múge. ¹⁸ Ínéwé oga mía míau aní múge. Íné pukéna amahnága oga mía míaugah tagáhne. Mókakeakáq oga mía míainauge. Púkerapeqté kíákáq irapeqté kíákáq matiógge.

¹⁹ Amahnága tagáhna naneqme mókake anehe tanahráq sína naneq moke sehiranúno. ²⁰ Niyah púpeq abapete téhtaré wéhyóq matiógah tagáhne. Abapete téhtaré kóraraté miraia aráhmú tagáhne. Minawarimé áwahe teawiníe. Abapete téhtaré aráhmúe ume abapete téhtaré kéhíná suwahpeqte Sísa tagariáh keyábé iraruge. Abapete téhtaré wéhyóre ume íopeqté kégá abapete téhtaré kéhíná suwahpeqte Sísa tagariáh kéréq auráq matiáhwe ire.

2

Épésá suwahpeqte Sísa tagariáh ké teriu ehwéhne.

¹ Íné ehweh tení anínká mó mahraréna, Íopeqté anínká Épésá suwahpeqte Sísa tagariáh kéréq auráq matiéhre. Mi anínsabé mah ehwéh sehiranue teawo.*

Niyah púpeq abapete téhtaré wéhyóq matawéna kaweq aráhmú, kóraraté miraia aráhmú kéhtáq nogena mah ehwéh teawiníboq iro. ² Arega miraona sansá aiq tagarióge. Are abobiah taebewe arambéhrióna sansá aiq tagarióge. Arega néne sánsá íre susa peh kawerue sehigionana tagarióge. Arega ahbabáq keyabé íre awahbehme aiq tagarióge. Péhephenéra, Manikánka ite aiq eqmaq íuwéhnsabé itene ehweh íráhro uro keyabé sene ehweh áhwárawe tagé sene péhe sánsá pahsuahne. ³ Néne arambéhri miraónayabé mó kegá áwíoqnarowah arega anetaníbo íre iwíáhia peh néne sánsá ambubu atawé kawerue sehigionana tagarióge.

⁴ Peh morá íre tábúsoq marahna naneq teawiníe. Arega ínénsabe téh aiq pútare aintáronaraq anotahtaq arutaboiraíntaróne. Amahnága túbáh ague írakaunóne. ⁵ Arega

* **1:9:** Pátámósa marakówé pehgáriq marakóéna sóreq waní ákáhpi kéhre. Aroma kegá iwíáhéra, Mi marakówé peh karábúsi kené matabue uwe. * **2:1:** Sísaga Sóninsabé, Néne ehweh íopeqté ké terio éna íre mi kené sánsá peh mibeqté síósipeqté kéné sánsánsabé iwíáhéna pahsuowe.

ínénsabe téh anotahtaq arutaboiraıntárónayabé iwíáhue tagáhnó. Amahnága arega peh ákáhtaq arutaboiraıntahnayabé íre kaweróne. Minayabe iwíáhue tagé téh miraurónanserah mónkakáq miraúno. Arega mó iwíáh íre inaraq areba kure areba kéh áráhmú sabiwianaugé. ⁶Mó kawéq sánsá matiahne. Níkóra kéréh kéné sánsá sehgió kégá ahbabáq miraonsabé awahriehrana íné moq mi sansánsabé nuwahriehre.†

⁷Íre parosa áhréákáq ánino, Manikáne Awanka Sísa tagariáh ké teí éhwéhmé kawerue iro. Ahbabáq kiotaikina anínsábé, Íné Manikáne kawéq matábúrápéqté áwánká ara oga mía míaorahi será náhnó ataníe ire.

Síména suwahpeqte Sísa tagariáh ké teriu ehwéhne.

⁸Íné ehweh tení áninká mó mahraréna, Íópeqté áninká Síména suwahpeqte Sísa tagariáh kéréq auráq matíéhre. Mi anínsábé mah ehwéh sehiranue teawo.

Íné ebeqte aní múge. Íné anehete aní múge. Íné pukéna iriwe oga úkurau aní múge. Mah ehwéh teawiníboq iro. ⁹Íre kawéq sunúq surainsabé arene arupipeq umehirana tagoge. Are tabonah aní míahnana tagoge. Móneakáq ménsámehnsánkakaq íre kéhre ényabé peh morá ínéga nágú náneqmarí áhnate matiahne.

Péhenéra, Asiu anímáí múne irare kegá are éhruruowana írógé. Se íre Asiu kahnáhnéra peh owainawa kahnáh míáhwe. ¹⁰Sega are áwíoqnehrataqmé íre áhreúno. Owainawanka mirainaga mó kegá ite táhmaro karábúsiipéq itagéhe. Mi tanáhráq wega áhwárawe tagáhnana nayáhnkú wéhékáh íre kawéq sunúq kanawire. Are pukina tanáhráqkákáq néne sánsá íre susa peh kawerue sehginaraq oga mía mía apéq awiníe.

¹¹Íre parosa áhréákáq ánino, Manikáne Awanka Sísa tagariáh ké teí éhwéhmé kawerue iro. Ahbabáq kiotaikina anímé anehe puké tanáhráq iraipéq íre kaqauwankéhe. Írakaumo ire.

Pégámúma suwahpeqte Sísa tagariáh ké teriu ehwéhne.

¹²Íné ehweh tení áninká mó mahraréna, Íópeqté áninká Pégámúma suwahpeqte Sísa tagariáh kéréq auráq matíéhre. Mi anínsábé mah ehwéh sehiranue teawo.

Éberiopeq éberiopeúe áwéhria poká néne níwéhipeq kéhre. Mah ehwéh teiníboq írátíáhro. ¹³Owainawanka arenawahpeq wahnah wahnahnime aiq tagoge. Néníwíqsabe íre ayehitegurégúia peh néne ehweh teri terinurone. Arenawahpeqte mátábúwé aiq tagariógé. Owainawanka arene mátaburapeq mía míairara ínénsabe suwahrieh kegá néne ehweh pahsutai aní Ántípa subiq sutotaq arega néne sánsá íre susa peh kawerue sehgonana tagoge.

¹⁴Arega íre tábúsoq marahna sansá teawiníe. Are míahnarabeqte mó táhmaro kegá Pérámáne sansá sehgiówe. Ísara kegá ahbabárigéheéna Pérámaga naho Péráki péhe sánsá sokigi awuwe. Sokigi awuwana Pérákiga Ísara ke ahbabáq sansa sokigi ariuwara sega péhepehe maníkánsabé titirue nágú tahutáhúq néra mó kené weh ahre pehipi abariowe.

¹⁵Are míahnarabeqte mó táhmaro kegá Níkóra kéréh kéné sánsá ahbabáq sansa sehgiówe.

¹⁶Mi ahbabáq sánsá sue peh kawéq sansánúno. Íre mirainaraqmé mótaq areba kure níwéhipeqté pókáráté mi ahbabáq ké apiwe kamah ariníe.

¹⁷Íre parosa áhréákáq ánino, Manikáne Awanka Sísa tagariáh ké teí éhwéhmé kawerue iro. Ahbabáq kiotaikina anímé íópeqté tópáh, kopésúó tópáh nágú. Ínéga o awíq taberábe ebáhtáq sehiranarena nágú. Wehukega mi awíq íre ahtabahwana peh morá matíéh áninká ahtebankehe ire.

Táyátáira suwahpeqte Sísa tagariáh ké teriu ehwéhne.

† 2:6: Níkóra kéro kegá síwáhnoréra, Péhepehe maníkánsabé iwíáh íwíáhoró aritera, Mó kené weh ahre abarioro éra síwáhnoruwe.

18 Íné ehweh tení áninká mó mahraréna, Íópeqté áninká Táiyátáira suwahpeqte Sísá tagariáh kéréq auráq matiéhre. Mi anínsábé mah ehwéh sehiranue teawo.

Íné Manikáne ahninkáwáéna néne niurame ira tahnsáne. Néne nigáramé káhpahga aurehtehrinserahne. Mah ehwéh teiníboq írátiahno. 19 Arene sánsá moke tagarióge. Arega ínénsabe aiq pútare ainte mó keyábé arutaboíré séhréh aritahne. Arega néne sánsá íre susa peh kawerue sehigionana tagarióge. Arega anehepeqte árámbehriónaga arene ebeqte árámbehri kiotaikirana tagoge.

20 Peh morá íre tábúsoq marahna naneq teawiníe. Mó ahré íní wenáwíq Sésébérie. Wegá areba ména néne arambehri ke péhe éhwéh síwáhnorire. Wegá péhenéna, Íné Manikáne ehweh iraru íní múge éna Manikáne arambehrio keyábé síwáhnoréna, Itega mó kené weh ahre pehipi abarioro. Péhepehe maníkánsábé titirue nárie tahutáhúq nahro síwáhnorire. Mi pehe sánsá síwáhnoriraq arega íre ahqáho atahne.

21 Wene ahbabáq sansa suankeheéna peh áwé tagogana wega mi ahbabáq sánsá sueyabe íre awahbehre. 22 Minayabe mi ínínseq we abario kereqsabé, Awahreoro aritena anotahtaq kamah ariníe. Sene ahbabáq sansa íre susa peh mirairataq kamah ariníe. 23 Mi íní kéréh ánímáí subiq suaníe. Subiq suahnaq ite Sísá tagariáh kégá tagéq Manikánka wehukene sirupipeq sene iwíáhipeq aiq tagariéhre ahtebagehe. Itega miraira sansá tagéna morání moránínue saime náiníe.

24 Ite Táiyátáira suwahpeqte Sísá tagariáh ké táhmaro itega mi ahbabáq íniné sánsá íre sehgiówe. Mó kegá mi ahbabáq sánsánsábé iraréra, Owainawane kopésúéh éhwéh íráhro ewaq itega ahqáho aritahwe. Itensabé mó págege ehwéh íre aitaníe. 25 Peh morá itega írátiah sánsá íné túóna tanáhráqkákáq kawerue sehgióro.

26 Ahbabáq kiotaikéna néne sánsá anehe tanáhráqkákáq kawerue sehgina anínsábé, Mah kehiná kéhíná wahnahnarito ataníe. 27 Nániboga ínénsabe, Wahnah arito aintéhnserah wensabé moq, Wahnah arito ataníe. Wehukeníká anotah sahtáté kunuba subiqme piterúéhnserah ahbabáq keraq wahnahnaritankéhe. 28 Wahnahnaritéh ání anotah wehyóq tuembíná náwiníe. 29 Íre parosa áhréákáq ánino, Manikáne Awanka Sísá tagariáh ké teí éhwéhmé kawerue iro ire.

3

Sáhrísi suwahpeqte Sísá tagariáh ké teriu ehwéhne.

1 Íné ehweh tení áninká mó mahraréna, Íópeqté áninká Sáhrísi suwahpeqte Sísá tagariáh kéréq auráq matiéhre. Mi anínsábé mah ehwéh sehiranue teawo.

Abapete téhtaré íópeqté kégá ínéba mía míaowana abapete téhtaré wéhyóq táhtotawéna mah ehwéh teawiníboq iro. Arene sánsámé moke tagarióge. Mó kegá are tagéra, Kaweq ogamé sansanóna aní móne atáhwana ínégá mó iwíáhéna, Are pusa aní míahne uge. 2 Minayabe irigue arega moke matiahna sansá, íre soraq suahna sansá ambubu atawé tábúsoqme sehgio. Arene sánsá aiq tagarióge. Moke arene sánsánsábé Manikánka, Íre tábúsoq marahne iwíáhíre. 3 Arega írátóna ehwéhnkákáq ahtebarona ehwéhnkákáq mónkákáq iwíáhíre tagé kawerue sehgio. Ahbabáq sansa sue kaweq sansánúno. Arega íre mirainaraq areba séna kamah awinauge. Aebó áninká iwíáhíre sinserah are íre tagariahna tanáhráq areba sinauge.

4 Ite Sáhrísi suwahpeqte Sísá tagariáh ké ite mó táhmaro íre ahbabária peh kaweqtaq míah púaq taberábe korósí aneranerarueq ínereq moráráq nogigéhe.

5 Ahbabáq kiotaiki aní taberábe korósí sukiwe míahno atena oga mérapeq awaq míéhra ke síwíq kéhrabeq wenáwíq íre sorahrúaníe. Írakaumo. Peh Nániboreq íópeqté kéreqpa wenáwíq pahsuaníe. 6 Íre parosa áhréákáq ánino, Manikáne Awanka Sísá tagariáh ké teí éhwéhmé kawerue iro ire.

Pírárépía suwahpeqte Sísá tagaríáh ké teriu ehwéhne.

⁷ Íné ehweh tení ánínká mó mahraréna, Íópeqté ánínká Pírárépía suwahpeqte Sísá tagaríáh kéréq auráq matíéhre. Mi anínsábé mah ehwéh sehiranue teawo.

Íné kaweqtaq mía míau anínéna aiq pútaq sansá áwahe aní múge. Tébitiga naho wahnahnúnserah ínégá págegeue wahnah wahnahnuge. Ínégá síú ónsá mó kegá íre paiqmarahráhowe. Ínégá paiqmaró ónsá mó kegá íre sioráhowe. Mah ehwéh teawiníboq írátíahno.

⁸ Arene sánsá moke tagaríóge. Are peh ákáhtaq págege aní míahnana tagaríóge. Arega néníwíq anehepeq íre susa peh néne sánsá kawerue sehgonana tagaríóge. Minayabe arene auranabiahapeqté ónsá siatógara mó kegá íre paiqmarahráhowe.

⁹ Owainawansabé iwíáh iwíáh ataneheéra momiwío kegá péhepehenéra, Ite Asiu ke úne ewe. Ínégá miraoro unka mi kegá areba séra arene aigárátáq káuqmunue arensabé iwíáh iwíáhéra ínégá arensabé nirutaboírume ahtebagehe. ¹⁰ Mah kehiná kéhíná áhwárawe taganieéna íre kaweq sunúq mah marákó márakó sinawire. Arega néne ehweh peh kawerue sehgiona puana are auráq matíáhnaga mi sunúqká are íre áwíoqnankehe. ¹¹ Ínégá apubúue sinauge. Arega arambehriuronayabé merona apéq mó kegá meyéhboq ambubu atawé arega ahteabáhna sansá kawerue sehgio.

¹² Ínégá ahbabáq kiotaikina anínsábé Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté náhwíáhsánsé tahnsa míahno ataníe. Wegá mi nahupéqté ahriahri íre tueyokinkehe. Írakaumo. Maniká Nánibone mátabu o Sarúsarama suwahpeq íópeqté tuinawire. Mahna teawú mátabú áwíqkakaq Maniká Nánibo wenáwíqkakaq néne o niwíqkákáq ahbabáq sansa kiotaikina aniné anonkataq sehiranaraníe. ¹³ Íre parosa áhréákáq ánino, Manikáne Awanka Sísá tagaríáh ké teí éhwéhmé kawerue iro ire.

Áráórísía suwahpeqte Sísá tagaríáh ké teriu ehwéhne.

¹⁴ Íné ehweh tení ánínká mó mahraréna, Íópeqté ánínká Áráórísía suwahpeqte Sísá tagaríáh kéréq auráq matíéhre. Mi anínsábé mah ehwéh sehiranue teawo.

Ínéwé aiq pútaq ehwéh áhwáro anínéna Manikáne ehweh tábúsoqme teri terinu anínéna peh aiq pútaru aní múge. Ínéwé moke Manikánka miraro naneqmarí áhwáro aní múge. Mah ehwéh teawiníboq iro. ¹⁵ Arene sánsá moke tagaríóge. Arewe íre tuituiragire. Are íre osoréhre. Írakaumo. Are peh ákáhtaq osoréhnsábé íre nuwahbehre. ¹⁶ Arewe peh ákáhtaq osoréh púana wehukenínká wene áwéhipeqté kahqmuri topáh kisúéhnserah are níwéhipeqté kisuanauge.

¹⁷ Arega mahraré, Íné áhnte moné matawéna áhnte mensáméhnsá kéhre ene. Mó naneqsabé íre tabonahuge ene. Írakaumo. Arewe íre kaweqtaq míahne. Ahtebeh kegá are tagéra, Múguwahgu aníne iwíáhhowe. Are tabonah aura pira aní mé pehrákora aní míahne. ¹⁸ Minayabe teawiníboq iro. Are íre tabonah aní míankehboq áhnte kaweq naneq, kóra moné ínéba sebaiqmaro. Are pehrákora aní míahnana mó kegá tagehranka ayehitéhnehoé taberábe korósí úbíq miankékhoq sebaiqmaro. Arene auranka kawerue tagankehboq máráhsíni sebaiqme aurapi abaqmaro.

¹⁹ Ínégá nirutaboíru kegá ahbabárotaq sensabé ehweh aritena kamah aríúge. Miraunsabé arene ahbabáq apubúue sue néne kaweq sansá sehgio. ²⁰ Tagariahno. Ínégá onsaraq iriwe ména pakobakoéna áhrabuge. Néne ehweh írén ánínká onsa siintahnana kibekue weba míanie. Wereq kiwéta táhutahuroyehe.

²¹ Ínégá kiotaikéna Nániboga wahnah wahnahnirabeq wereq tútuue míóge. Ahbabáq sansa kiotaikína anínsábé, Máho teawiníe. Ínégá wahnah wahnahnurabeq tútuue miónserah arega moq ínereq mahtaq wahnah wahnahnurabeq tútuue míahno ataníe.

²² Íre parosa áhréákáq ánino, Manikáne Awanka Sísa tagaríáh ké teí éhwéhmé kawerue iro ire.

4

Sega íópeq Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh éhwéhne.

¹ Anehe íné Sóniga mó tagogana íópeqté ónsá sírana tagoge. Írátáu ehwéh pembíáh tahnsa ehwéhnká mó mahraréna, Anehe sína naneqsabé sokigi awiníboq íópeq kio ire. ² Íópeq kio irana Manikáne Awanka págege aintéhrana néniwanka tagéna wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue míéh ání tagoge. ³ Apahtáro ébáh síwíq sásípa, kóniríáni, éméra kéhre. Kóniríáni ebáhmé tautáúq ebáhne. Éméra ebáhmé sehenáh ebáhne. Patahga sásípa ebáhtáq patahirana téhrehnserah mitaq tútuue míéh ání wenaneq téhrehre. Tautáúq ebáh, kóniríáni ebáhnká tautáúrinserah mi aní wenaneq tautáúrire. Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq ora pewe abugeqñáh atawéna sehenáh ebáh, éméra ebáhnká tahnsanue téhrehre.

⁴ Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq mó síáhwári abugeqñáh atiehrara 24 abóáwáh wéhgá mitaq tútuue míáhwe. Se taberábe korósí úbíqme méra kaweq ayáhúq, kóraraté miraia ayáhúq sukiwe míáhwe. ⁵ Wahnah wahnahnirabeqte síáhráqté sokaeqsuena ehwehnéna puruburuire. Mi síáh abiahtapeq abapete téhtaré kánéqká téhrehre. Mi kanéqmárimé Manikáne Awane. ⁶ Mi síáh abiahtapeq anotah kawéhu tahnsa náneq, timano tahnsá náneq kéhre.

Itaréitaré oga míáh ká wahnah wahnahnirabeq abugeqñáh atawéna siuranabiahtapeqkákáq sinehepeqkákáq áhnte aurá kéhre. ⁷ Ebeq oga míéh ká úrinsi iá tahnsa káne. Anehe oga míéh kámé awehq kaho tahnsane. Mó anehe oga míéh kámé wehukéniné auranabiah masa káne. Mó sinehe oga míéh kámé kúpapaqka puahmbuahninserah tahnsá káne. ⁸ Mi itaréitaré oga míáh kámári mó ka mó kanue abapete morá óé kéna moke sinonkataq áhnte aurá kéhre. Sene oe awenahpeq moq áhnte aurá kéhre. Segá wéhékáhnkakaq inokáhpeqkákáq ahriahri mahraréna,

Maniká itene Wahnah moke miraorahire.

We peh kaweqtaq mía míai aníne.

We peh kaweqtaq mía míai aníne.

We peh kaweqtaq mía míai aníne.

We naho mía míáú anínéna

amahnága moq ména

mókakeakáq peh mía míaina tuinawire ewe.

⁹ Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue míéh áninká ahriahri mía míaire. Mina oga míáh kámárinká wenáwíq pankerera wensabé, Kaweróne atera iwíáh íwíáh atáhwe.

¹⁰ Segá iwíáh íwíáh atáhtáq 24 abóáwáh wéhgá wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue míéh áníbá sewe. Segá ahriahri mía míai aníné auranabiahtapeq séra sene kaweq ayáhúq mitaq marera káuqmunue, Arebataq anotah aní móne éra wensabé iwíáh íwíáh atáhwe.

¹¹ Iwíáh íwíáh atera igonkónue mahraréna,

Arewe Maniká itene Wahnah mone.

Are anotah kawéq aní móne.

Arensabé iwíáh íwíáh ateq arenáwíq pankerone.

Anotah Wahnáh aní móne.

Arega moke miraorahóne.

Arega moke kéh náneq miraróne.

Are awahbeh sansámé mirarónana

amahnágaákáq kagaire.

Minayabe arensabé iwíáh íwíáh atone éra igonkónowe.

5

Wehukega íre pugerahráhi pukú éhwéhne.

¹ Íné Sóniga tagogana wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue míéh áníné ayah púpeq sehirankakaq pukú táhtotíéhrena tagoge. Mí pukú abapete téhtaré únkúméhraté táhpatainsabé pehipi íre pugerahráhire. ² Pehipi íre pugerahráhinsabé íópeqte págege anínká anotah ehwéhne mahraréna, Peh kaweqtaq mía míai anínká mi unkúméh kéhsuena mi pukú pugerahráhire. Ahriahri kaweqtaq mía míai anímé insega pugerahráhiro ue kasenire. ³ Insega pugerahráhiro irana íópeqkákáq mah marákó marákóipéqkákáq pusa ké míáhrabeqkákáq púku pugeqme tagahrahi aní írakaunire.

⁴ Mi pukú pugeqme tagahrahi aní írakauninsabé ínégá áhnte ibisoge. ⁵ Áhnte ibisogana peh morá abóawáh wéhgá ínénsabe, Íre ibisáhnó. Tagáhnó. Súra kahnáh aní míéhre.* We úrinsi iá tahnsa aní míéhre. We Tébitine anahwa ména kiotaiki aní púana mi abápéte téhtaré únkúméh awehraq kéhsuahráhéna mi pukúipéq tagahrahire ire.

Sóniga Sipisípiq Áráhq tagó ehwehne.

⁶ Ínéga tagome subiq suto Sipisípiq Áráhq míéhrena tagoge. Wahnah wahnahnirabeq oga míáh kámári míáhrabeq ákáhpi iriwe míéhrara abowah wehgá abugeqnáh atíáhwana tagoge. Sipisípiq Áráhqne ayahqnopeq abapete téhtaré pówéh kéna abapete téhtaré áurá kéhre. Mi aurámárimé Manikáne íópeqte ké wóe. Wegá mi ke mah marákó marákóipéq eqmaq suowe.

⁷ Mi Sipisípiq Áráhka kure wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue míéh áníné ayah púpeqte pukú meyéhre. ⁸ Wegá meyéhtáq itaréitaré oga míáh kámárinseq 24 abóawáh wéhreqka Sipisípiq Áráhqne auranabiahapeq arehunseraráq méra káuqmunowe. Segá moke morá moránue kítah tahnsá náneqkákáq kóraraté miraia párétáhákáq matawéra káuqmunue igonkónowe. Kaweq kunkúni nanéq párétahipéq kéhre. Minawé Sísa tagariáh kégá púroero ehwéhne. ⁹ Káuqmunue igonkóno kégá o igonkónéra mahraréra, Aregá miraónaga mi pukú mewe kéhsuahráhóne.

Are subiq sutotaq Manikáne animári míageheé arene korahqtaté wehuke insahwé aritahne. Aregá íre peh morá kéhíná insahwé aritahne. Mó kehíná suwahpeqte kéákáq mó ehwéhnkákáq kéákáq mó kuasa mó kuasa kéákáq mah marákó marákóipéqte kéákáq insahwé aritahne.

¹⁰ Aregá insahwé aritahna kégá Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh ké úkéra wahnahnéra mókake mah marákó marákóipéq wahnahnaritagéhe éra igonkónowana írátíoge.

Sipisípiq Áráhqsabe iwíáh iwíáh ate ehwéhne.

¹¹ Íné Sóniga mó tagogara áhnte peh íregáritaq íópeqte kégá igonkónowana íróge. Peh áhnte tahuséni kégá igonkónéra míáhwe. Wahnah wahnahnirabeq itaréitaré oga míáh ká iriwe míáhrabeq 24 abóawáh wéh míáhrabeq íópeqte kégá abugeqnáh atawéra iriwe méra igonkónowe. ¹² Segá anotahtaq igonkónéra mahraréra,

Subiq suto Sipisípiq Áráhqmé anotah aníne.

Minayabe wegá págegeue wahnahnéna

áhnte kawéq náneq matawéna

ahtebia anínéna moke miraorahire.

* 5:5: Sísa kahnáhmé Súra kahnáh móe.

Moke miraorahi puaq wenáwíq pankereq,
Kaweróne ateq iwíáh íwíáh atone ewana íróge.

¹³ Manikánka moke miraro naneqmarínká igonkónowana íróge. Íópeqmé mah marákó marákóípeqmé pusa ké miáhrabeqme sóreq wanípípeqmé moke mibeqté náneqmarínká igonkónowana íróge. Igonkónéra mahraréra,
Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue miéh ánínseq
Sipisípiq Áráhqseqne síwíq pankereq,
Kaweróye ariteq ahriahri iwíáh íwíáh aritone.
Anotah pagégé ánité miéhya puaq
ahriahri itensabé iwíáh íwíáh aitone ewana íróge.

¹⁴ Írógara itaréitaré oga miáh kámárínká, Aiq pútaróne ewara aboawah wehreqka marakóipeq káuqmunue sensabé iwíáh íwíáh arítáhwe.

6

Sipisípiq Áráhqka púkuraq unkumeh kéhsúéh éhwéhne.

¹ Íné Sóniga tagogana Sipisípiq Áráhqka matíéh púkúráq abapete téhtaré únkúméh kéhre. Sipisípiq Áráhqka náhmbáh 1 unkúméh kéhsúéhkana peh morá oga miéh kánká anotahtaq puruburu tahnsánue mahraréna, Mahbeq súno ire. ² Mahbeq súno irana taberábe oséráq tútuue miéh ánínká iq matíéhkana tagoge. Tagogana wahnah kené ayahúq wene ayahqnotaq suki atéhrana pokue, Mó ke subipáhraruanieéna pokire.

³ Sipisípiq Áráhqka náhmbáh 2 unkúméh kéhsúéhkana mó oga miéh náneq kánká, Mahbeq súno irana íróge. ⁴ Írókana mó osé tautáúq osé ábóraragire. Manikánka mi oséráq tútuue miéh áni págege atena anotah ebeh poká awena wensabé, Mah marákó marákó pokue kaweq sunúq parabaruo ire. Mibeqté kéga ebehéra we subiq súéhigeheéna págege atena ebeh poká awire.

⁵ Sipisípiq Áráhqka náhmbáh 3 unkúméh kéhsúéhkana mó oga miéh náneq kánká, Mahbeq súno irana íróge. Irena tagogana mó osé pabusa osé ábóraragire. Mi oséráq tútuue miéh anínká ménsámehnsá agehmare naneq matíéhkana tagoge. ⁶ Itaréitaré oga miáh kámári iriwe miáhrabeqte wehukénínká tahnsa ehwehnirana íróge. Mi ehwehkná pabusa oséráq tútuue miéh ánínsabé mahraréna, Arega pokue arene arambehri miraé ehwehrahna tanáhráq sinkehe. Ehwehrahna tanáhráq púana táhutahuqme áhnte moné áwíroneherawoe. Óríwi awanká sónkákáq náhniáq sera sonkákáq pehragáhno.* Íre apiaro irana íróge.

⁷ Sipisípiq Áráhqka náhmbáh 4 unkúméh kéhsúéhkana mó oga miéh kánká, Mahbeq súno irana íróge. ⁸ Irena tagogana mó osé wiehq osé ábóraragire. Óseraq tútuue miéh áni wenáwíqmé Puké Anine. Mó aní wenáwíqmé Iraipéqté Áníné. Wega Puké Ani anehe sire. Segá miraóyanka ebehéra áhnte pukowe. Segá miraóyanka ehwehrehrara áhnte mó ke pukowe. Segá miraóyanka wehuke mó naneq awáhré mó naneq awáhréue pukowe. Segá wehuke suboráho naneq kamári eqmarehyara mi kamárínká áhnte mó ke subiq súáhwara pukowe. Mi anitégá mah kehiná kéhiná itaréitaréráq saraqmarera apahtáró sárásá pehragéra peh morá sárásá moke subiq suehye. Miraóyara áhnte ke pukowe.

⁹ Sipisípiq Áráhqka náhmbáh 5 unkúméh kéhsúéhkana Manikáne tahbe tehnopéq tagoge. Manikáne ehwehnsabé íre ahqáho atasa peh kawerue sehgiara wene ehweh tábúsoqme teri terinuro kewé mó kegá mi kawéq ké subiq sutowara sensiwamarí mitaq miáhwana tagoge. ¹⁰ Tagogara sensiwamarínká anotahtaq mahraréra, Itene Wahnahno, arega moke wahnah wahnahnóne. Arega ahriahri kaweqtaq mía miáé peh aiq pútaq sansá miraóne. Mah marákóípeq miáh kéga ite iubiq sutonsabé ahkake ehweh arite ayahq

* **6:6:** Áruká 16.6 aigárápéqté éhwéh tagáhno.

maraníbo ewe. ¹¹ Ewara íópeqté kégá mó aní mó anínue íre wahto taberábe korósíwári náriera mahraréra, Pehgáriq tanáhráq ahrenahro. Itene naruoga ite iubi q sutonserah sega itereq arambehrio kereq iteruwahraheq subiq súéhataq anehe Manikánka ehweh aritankéhe ewe. Omaq sitéhra ke pukirataq wega ayahq marankéhe.

¹² Sipisípiq Áráhqka náhmbáh 6 unkúméh kéhsúéhraana anotah maríire. Wéhékáhte ío nahonáh pabusa ambékí únáh tahnsa úkire. Úkirana inokáhpeqte ío tubugonahgoitaq korahbagirana tagoge. ¹³ Tagogana anotah soírírana awanká ánáh pururuqnginserah íópeqté wéhyóqmárínká marakóipeq megire. ¹⁴ Megirara máhti sobuonserah ío moq sobuue tabanagire. Tabanagirana moke sáwéhwarí móbeq agire. Moke sóreq waní ákáhpi kék marákó moq móbeq agire.

¹⁵ Mi tanáhráq mah marakóípeqté wáhnáhmárinseq anotah wehwárinseq ebeho kené kíápéténiwarinseq áhnte monéákáq kéreq tauntahu wehwárinseq arambehriraq saiq-nariáh kéreq arambehriyabé ápeq meyháh kéreqka pehbeheráh pokue táhmaro kegá íre ambarúnkákáq mátáípeq tabanagowara mó táhmaro kegá sáwéhrapeq ónapipéq tabanagowe.

¹⁶ Tabanagéra sáwéhakaq ebahnkakáqsábé mahraréra, Ite akariue iubi q suo. Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue míéh ánínseq Sipisípiq Áráhqseqka itensabé anotahta q abiahnsa aitehyansabé akariue iubi q suo. ¹⁷ Kamahina tanáhráq aiq si puara inseréhga kaweqta q míahraho ewe.

7

Manikánka 144 táhúséni (144,000) Ísara ke omaq sito ehwéhne.

¹ Íné Sóniga tagogara íópeqté itaréitaré kégá mah marákó marákó ayehré ayehré iriwe méra sóiri q saiqnariáhwe. Sóiri qka marakóaka q sóreq wanínkákáq awankánkaka q sóiriríneho éra saiqnariáhwe. ² Mó íópeqté ánínká ío kiembogirabeq kírana tagoge. Tagogana wega Maniká mía míai aniné máhki aritahráhi naneq ayahpi matíéhre. Matawéna wega íópeqté itaréitaré ké marakóaka q sóreq wanínkákáq íre kaweraruahráhi keyábé anotahta q mahraréna, ³ Marakóaka q sóreq wanínkákáq awankánkaka q amahnága pehrahro. Ebeqme Manikáne arambehri kené siyehita q wene máhki sehiranaritanéhe. Aritáhnaraqmé anehe mi naneqmarí íre kawerarúáhro ire.

⁴ Íópeqté kégá siyehita q Manikáne máhki sehira meyháh kéwé 144 táhúséni (144,000) kee ewana íróge. Ísara kewé airápété téhtaré káhnáh míáhwe. Máhki aritáh kégá moke mó kahnáh mó kahnáhnue sehiranarítáhwe. ⁵ Máhki sehiranarítáh kégá Súra kahnáh 12 táhúséni (12,000) ke sehiranaritera Árúbéni kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera Ágáti kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera ⁶ Áséra kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera Nápátári kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera Mánáse kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera ⁷ Símióni kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera Áriwái kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera Ísakah kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera ⁸ Sébúrúna kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera Sósépa kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera Pénsámíni kahnáh 12 táhúséni ké sehiranarítáhwe. Miraue kahnáh sehiranarítáhwe.

Áhnte kegá Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh éhwéhne.

⁹ Íné Sóniga togagara áhnte ke, íre sáhnsahoráho ke moraráq iriwe míáhwe. Mó kehiná suwahpeqte kéákáq mó kuasa mó kuasa kéákáq mah marákó marakóípeqté kéákáq mó ehwéhnkákáq kéákáq mó tahmáro mó tahmároue moraráq iriwe míáhwe. Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue míéh anínseq Sipisípiq Áráhqseqne siuranabiahtapeq iriwe míáhwe. Sega íre wahto taberábe korósí sukiwe méra awanká ánáh táhtotawéra pore poreowe. ¹⁰ Pore poreéra anotahta q mahraréra, Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue míéh ánímé itene Manikáne. Wereq Sipisípiq Áráhqseqka insahwé aitároýansabé amahnága kaweqta q mía míaúne ewe.

¹¹ Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue míéh ánínseq aboawah wehreq oga míáh kámárínseq míáhtáq moke íópeqté kégá abugeqñáhnue iriwe míáhwe. Iriwe méra wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue míéh áníné auranabiahtapeq arehunseraráq méra káuqmunue Manikánsabe iwíáh íwíáh atáhwe. ¹² Iwíáh íwíáh atera mahraréra, Aiq míre. Maniká itene Wahnah anotah anínéna ahte bia áníné éq wensabé, Kaweróne ateq wenáwíq pankereq ayahmaq atone. We págege tauntahu aní míéh púaq ahriahri wensabé iwíáh íwíáh atone. Aiq miraoneheq múne ewe.

Amahnága mah kahnáhné síérime aiq parabagire i ehwéhne.

¹³ Peh morá ábóáwáh wéhgá ínénsabe kasenána, Íre wahto taberábe korósíákáq ké inseréhbo? Se eheqte seo ire. ¹⁴ Eheqte seo irana ínégá wensabé, Anotah aní móne. Are aiq tagariahne uge. Ugana wega ínénsabe, Mi kené naruoga síwíoqnéra kamah arítówara sene korósi Sipisípiq Áráhqne korahqpipéq pabeq paberurowana taberábe agire. ¹⁵ Minayabe Manikánsabe iwíáh íwíáh atáhrabeq méra wene auranabiahtapeq mía míaéra wéhékáhnkakaq inokáhpeqkákáq wensabé iwíáh íwíáh atáhwe. Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue míéh ánínká sereq míéh púana wahnahnaritena séhréh arítéhre. ¹⁶ Se mókake íre sirupibiinawire. Íre tahbobóoneherawoe. Patahga íre kamah arinawire. Osoréh íragá íre tabisuanawire. Írakaumo. ¹⁷ Wahnah wahnahnirabeqte Sipisípiq Áráhqka se wahnahnaritankéhe. Wahnah aritena oga mía míaorahi waní arahno sokigi arinana Manikánka siurapite áqnú moke sorahruankéhe ire. *(Aisaia 4.5,6)*

8

Náhbáh 7 unkúméh kéhsúéh ehwehne.

¹ Sipisípiq Áráhqka náhbáh 7 unkúméh kéhsúéh rera pehgáriq tanáhráq, ákáhtaq ahwáh íópeq íre ehwehnia peh ehiya míáhwe. ² Mi tanáhráq sótaikitaq íné Sóniga tagogara abapete téhraníte íópeqté ké míáhwe. Manikáne auranabiahtapeq iriwe mía míaéra abapete téhtaré pémbíáh meyáhwe.

³ Meyáhwana mó íópeqté ánínká sure Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh táhbérápéq iriwe ména kóraraté miraia párétáh matíéhre. Mi parétáhípeq kaweq kunkúni pahuráh ira teh rana áúnirana kaweq kunkúnire. Áhnte kunkúni nanéq náwéwana íópeqté ánínká minaakaq Sisa tagariáh kéné púreq ehwéhnkákáq morábí ánkare Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh táhbé kóraraté miraia táhbérápéq titiratéhre. ⁴ Titiratéh rana áúninkákáq Sisa tagariáh kéné púreq ehwéhnkákáq íópeqté áníné párétahípeqté kiena kire kire Manikáne auranabiahtapeq kire. ⁵ Kírana íópeqté ánínká Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh táhbérápéqté írá tarasa mewena we matíéh párétáhípeq obenkíq marena mah marákó marákóípeq tuparúéhre. Tuparúéhtáq puruburuéna anotah ehwéhnéna sokaesuenta máríire.

Íópeqté kégá pémbíáhno ehwéhne.

⁶ Abapete téhtaré íópeqté kégá abapete téhtaré pémbíáh matawéra pémbíáhnoneherawoe.

⁷ Náhbáh 1 íópeqté ánínká pémbíáhnirana obiaurankákáq iraaqáq korahqkákáq mah marákó marákóípeq tuparúéh rana sehekáhnkakaq marakóakaq apahtáróráq saraqkírana peh morá sárásá tagirana téhtaré peh kéhre. Peh kéhrana uwaruntúme moke tagire.

⁸ Náhbáh 2 íópeqté ánínká pémbíáhnirara anotah iráreh sawéh tahnsa náneq sóreq wanípípeq tuparúéh rana wání apahtáróráq saraqme kéné peh morá sárásá korahq úkírana téhtaré sárásá peh kéhre. ⁹ Wánípeqté ménkáméhnká peh morá sárásá pukowana téhtaré sárásá peh oga míáhwana sípi peh morá sárásá wánínkowana téhtaré peh kéhre.

¹⁰ Náhbáh 3 íópeqté ánínká pémbíáhnirana kánéqka téhrehnserah anotah wehyóq téhréna íópeqté ísígue megire. Wání apahtáróráq saraqme kéhrarana wehyoqka wání aroipéqkákáq arahnotaqkákáq peh morá sárásátáq surahire. ¹¹ Mi wehyóq áwíq Kítabh

Maráhsíníe. Mi wehyóqká ísígúe márúnsurahítaq wání peh morá sárásá kítábeh waní úki puara áhnte kegá pukowe.

¹² Náhmbáh 4 íópeqté ánínká pembíáhnirana pópoqnahakáq íónkakaq wehyoqmarínkákáq apahtáróráq saraqme kéhrana peh morá sárásá subírana íre téhria peh sunkíkíragire. Minayabe wehekáhnabubu peh ákáhtaq téhrehana inokáhnabubu peh ákáhtaq íónitehrana wehyoqka peh ákáhtaq téhrehre.

¹³ Íné Sóniga tagogana íópeq anotah kuqnúnká paqme kéna anotahtaq mahraréna, Mó íópeqté ánítógá pembíáhnonehera irataq anotah kamáh arieneherawoe éna uwo uwo uwo ire. Uwo uwo éna, Mah marákó márakóipéq míáh keyábé iwíáhunka nirupipeq anotah uméhire irana íróge.

9

Íre ambarúnkákáq mátáipéqté kíyábé éhwéhne.

¹ Náhmbáh 5 íópeqté ánínká pembíáhnirana íópeqté wéhyóqká ísígúe mah marákó márakóipéq márúnsurahirana tagoge. Tagogana íre ambarúnkákáq mátáipéqté kí kéhrana wehyoqme áwíre. ² Áwírana wehyoqka onsa sírara abe kekíówana áhnte auninserah áúnká íre ambarúnkákáq mátáipéqté kírana wéhékáh íótaqkákáq moke íópeqkákáq akari agirana sunkíkíragire. ³ Sunkíkírira áúnirabeqte áhnte wahráqmárínká séra mah marákó márakóipéq abae agowe. Mi kamárí págege kamárí méra wehiboyanka wehuke kamah arínserahnowe.

⁴ Mi kamárínsábé, Uwaruntúnkakaq awanká ánáhakaq moke kíréh náneqkákáq pehrahgahro. Peh morá siyehítaq Manikáne máhki íre kéh ké síwíoqnahro aritera sensabé, ⁵ Wehuke subiq súéhboq peh moberíáh íótáq síwíoqnahro arítáhwe. Wehiboyanka wehuke pehnserah mi kamárínká wehuke pahwana síerire. ⁶ Áhnte síerirara mi tanáhráq pukéyabe suwahbehrara íre miraorahowe. Sega, Árahue pukinabugamo éra iwíáhue kabarowana írakaunire.

⁷ Mi wahráqmárímé ebehorahi oséwáí tahnsa míáhwana tagoge. Siyahqnopeq wahnah kené ayahúq, kóraraté miraia áyáhúq sukiwe míahwana sene siuranabiah wehukene siuranabiah tahnsane. ⁸ Sene siyahrame ahroné íre wahto ayáhrá tahnsanirana sene síwéhwé wehuke parahi ka úrinsi iáné áwéh tahnsane. ⁹ Sene ahrame káhpahraq kéhnserah ahráne. Áhnte ebehorahi oséwáínká sabirue nogí káhrégá pehbeheráh pokirana anotah ehwéhnire. Mina inserah mi wahráqmárínká anotahtaq ehwehnowe.

¹⁰ Wehiboyanka pehnserah mi kané éhwegáránká pahrahire. Moberíáh íótáq sene éhwegáránká wehuke pehrana síerire. ¹¹ Wáhráqmáríné wahnahme íre ambarúnkákáq mátáipéqté áníne. Íbaru ehwéh Asiu kené ehwehme mi wahráqmáríné wahnahme wenáwíqmé Ábárónie. Káríki kené ehwehme mi awíqmé Wehuke Íre Kawerarítéh Áníne.*

¹² Ebeqte íre kaweq sunúq aiq parabagirana téhtaré mó íre kaweq sunúq ábóraraginae.

Ósewarítáq tútuue míáh kégá mirao naneqsabé ehwehne.

¹³ Náhmbáh 6 íópeqté ánínká pembíáhnirana Manikáne auranabiahtapeq kéh táhbé, kóraraté miraia táhbé itaréitaré pówéhwáí itaréitaré ayehráq kéhrana mitaqté ehwehnrana íróge. ¹⁴ Írógana mi ehwéhnká pembíáhni anínsábé mahraréna, Íyúpétísa waní aroipéq mitaq itaréitaré íópeqté ké táhru táhrue saiqnaríáh ké pugeq suo irana íróge. ¹⁵ Sega mi opéqkákáq íónkakaq wéhékáhnkakaq áhwahakáqsábé aiq áwénunowe. Mi tanáhráqsábé áwénunowana pugeq súéhrra mah kehíná kehíná apahtáróráq saraqme míáhwana peh morá túiná subiq suaneheéra pokowe. ¹⁶ Pokowara sene ebeho ké áhnte míáhwe. Sega ósene abobiahtaq tútuue méra peh íregáritaq 200,000,000 ke míáhwe irana íróge.

* **9:11:** Mi anímé owainawane.

¹⁷ Néniwanka tagehtaḡ ebeho keakáḡ sene óseakáḡ mahraue tagoge. Mi ke káhpahraté miraia síótí sukiwe miáhwana tagoge. Mó síótíwárimé tautáúrirana mó síótíwárimé kókomuirana mó síótíwárimé wiehḡ kéhrana tagoge. Ósewaríné siyahḡnomé úrinsi iáné ayahḡno tahnsane. Iraakáḡ áúnkakaḡ osoréh ébáhnkákáḡ sene áwéhipeḡté sire. ¹⁸ Iraakáḡ áúnkakaḡ osoréh ébáhnkákáḡ ósewaríné áwéhipeḡté sinka mah kehiná kéhíná peh morá túiná subiq súéhre. ¹⁹ Ósewarínká sene síwéhrate wehuke kamah ariera éhwegáratáté subiq súáhwe. Sene éhwegará wehene ayahḡno tahnsanéna wehuke kamah ariéwe. Peh morá túiná subiq súáhwara téhtaré túiná íre pukowe.

²⁰ Íre puko kegá sene ahbabáḡ sansa peh sehḡiówe. Sene ahbabáḡ sansa íre susa peh siyahtate mirao naneḡmarínkákáḡ owainawamarínkákáḡsábé iwíáh iwíáh arítáhwe. Siyahnkaratáté mirao naneḡme kóraakáḡ káhpahakáḡ ebahnkákáḡ awankánkakaḡ mewe miraowe. Miraowana minawarínká íre tagahrahire. Íre irahráhire. Íre nogoráhire. Írakaunire. ²¹ Mi kegá sene ahbabáḡ sansa íre susa peh mó ke subiq suera ánéhgíe sansankákáḡ ahgora sansánkákáḡ miraowe. Sega mó kené ahre weh abariéra mó kené ménsámehnsá aebóowe. Mi ahbabáḡ sánsámári íre susa peh matíáhwe.

10

Anotah íopeḡté ánínká miráú ehwehne.

¹ Íné Sóniga tagogana mó aní, págege íopeḡté ánínká mibeḡté tuirana tagoge. Tagogana wehukénínká ambanta úbíḡ miéhnserah wega írábúyá úbítiéhra wene ayahḡno abobóráhpeḡ ora períéhra wene auranabiah patah tahnsánéna wene aigará ira tehre.

² Wega pehgáriḡ pugesa pukú wene ayahpi matawéna mó aigará sóreq wanípípéḡ abasarawéna mó aigará mah marákóráḡ abasarawéna anotahtaḡ sawaiire. ³ Úrinsi iánká ehwehninserah anotahtaḡ sawaiire. Wega sawaiitaḡ abapete téhtaréráḡ puruburuire. ⁴ Puruburuitaḡ, Ínéga sehiraninie utaḡ íopeḡté éhwéhnká mahraréna, Sawaii ehwéhmé íre sehiranúno. Mi ehwéh peh epéḡ éhwéh kankehe íre.

⁵ Peh epéḡ éhwéh kankehe irana sóreq wanítáḡ marakóraḡ abaseh anínká wene púpeḡte áyáh íoperue pankeréhre. ⁶ Wene púpeḡte áyáh íoperue pankeréna Maniká oga mía míai aní wenáwírue ehwehnire. Manikánka íopeḡkákáḡ mitaḡ kéh náneḡmarínkákáḡ mirarena mah marákó marákóákáḡ mitaḡ kéh náneḡmarínkákáḡ mirarena sóreq wanínkákáḡ mipéḡ kéh náneḡmarínkákáḡ moke mirarowe. Íopeḡté ánínká Maniká áwírue mahraréna, Mah tanáhráḡ aiḡ parabaginaire. Manikánka mó íre íwénuninkehe. Írakaumo. ⁷ Írakaumo éna mó mahraréna, Náhnábáḡ 7 íopeḡté ánínká pembíáhnínaraḡ Manikáne épéḡté éhwéh aiḡ pútaraginkehe. Wega naho íre teriasa peh wene ehweh iraru ke teriwe íre.

⁸ Irana íopeḡté éhwéhmé íre sehiranúno éwéh éhwéhnká ínénsabe mó mahraréna, Sóreq wanítáḡ marakóraḡ abaseh anínká pugesa pukú wene ayahpi matíéhre. Mi pukú koweo íre. ⁹ Koweo irana íopeḡté ánípá kure wensabé, Káriḡ pukú menio ugana wega ínénsabe, Mewe náhno. Nehnaraḡ arene áwéhipeḡ sahḡ tahnsanínana arene arupipeḡ kítabanae íre.

¹⁰ Irana ínégá íopeḡté áníné ayahpíte pukú mewe noge. Níwéhraḡ sahḡka teinserahnirana nirupipeḡ áhnte kítabehre. ¹¹ Kítabehra wega ínénsabe, Manikánka, Irarúno atahnah arega mókake sína naneḡsábé irarinkehe. Mah kehiná kéhínámé sene marakówé, sene ehwehme, sene wahnahmarímé miraira naneḡsábé irarinkehe íre.

11

Ehweh pahsúéhra anitéyábé éhwéhne.

¹ Agehmare naneḡ pegiḡnáhnkara tahnsa náneḡ nániena ínénsabe, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéḡkákáḡ mibeḡté táhbéákáḡ iriwe koagehmaro. Mibeḡ Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh ké sáhnsho. ² Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéḡté mátábú íre

agehmaro. Mitaq wáhnaupeqté ké wéhuwa nárírra sega 42 ió Sarúsarama suwahpeq méra mi matábú íre kaweraruagehe. ³ Mi tanáhráq néne ehweh pahsúéhra anité págege aritahnara sega nahonáh kórósí aneranerue méra áhnte ió 42 ió pahsuqme irarigehe íre.

⁴ Téhtaré óríwí áwánkánkákáq téhtaré áráhmúákáq mah marákó márakóipéqté Wáhnáhné auranabiahtapeq kéhrara ehweh pahsúéhra anité mi awánkátaré tahnsa móye. Mi aráhmúrará tahnsa móye. ⁵ Mó kegá mi anité íre kaweq sansá aritéhrataq mi aniténé síwéhipeqté íragá mi ke tabiq suanawire. Mi anité íre kaweq sansá aritéhra kewé miraue pukigehe.

⁶ Manikánka págege aritéhrara mi anitégá moke Manikáne ehweh pahsúéhra tanáhráq ibonsabé, Ahqáho atéhrataq íre ibonsorahire. Sene págege ehwéhnká moke wánímé korahq waní úkorahire. Sene págege ehwéhnká moke mó naneq mó naneq íroke naneqmarí mah kehiná kéhínápá serahire. Sega suwahbáhnaraq mi sansámári miraigehe.

⁷ Manikáne ehweh pahsúéhra tanáhráq parabagínaraq íre ambarúnkákáq mátáipéqté áwéhq poeráhqká kiembogue mi anitéreq ebehéna se kiotaikue subiq suankéhe. ⁸ Subiq suahnaraq sene sinonka Sarúsarama suwahpeq anotah ahtápéq ábóraq kanae. Mi kehiná suwahpeqsabé pabeqme ehwéhmé Sóróma suwahpeqkákáq Ísipi marákórápéqkákáre. Mitaq sene Wahnahnka awankátaq táhpawe pukúwe.

⁹ Manikáne ehweh pahsúéhra aniténé sinonka apahtáro wéhékáhnkákáq mó ákáhtaq wehekáhnkákáq ómiga tagagehe. Mó kehiná suwahpeqte kéreq mó kuasa mó kuasa kéreq mó ehwéh mó ehwéhnkákáq kéreq mah marákó márakóipéqté kéreqka tagéra mi anité maisareyabe ahqáho aritagéhe. ¹⁰ Mi anité íre pukirataq sene ehwehnka ahbabáq ke síwíoqnagehe. Síwíoqnáhna puara mi anité pukirataq marakóipeqté kégá iwíáh iwíáhéra ábáhréra sene iyahnabo anímári ménsámehnsá pehipi nárigehe.

¹¹ Apahtáro wéhékáhnkákáq mó ákáhtaq wehekáhnkákáq parabagirana Manikánka mi anité oganúq sitahnara iriwe míéhrataq ómi se tagah kegá anotahtaq áhre agigehe. ¹² Áhre agirataq íopeqté éhwéhnká mi anitéyábé, Mahbeq kíótao ínara sene naruoga tagehrataq sega íopeq írabúyápipeq kibekoyeherawoye.

¹³ Mi tanáhráq anotah maríitaq mi kehiná suwahpeq peh morá áyéhráq íre kawer-arúehtáq abapete itaréitaré áyéhráq peh kéhre. Maríinka áhnte ke 7 táhúséni (7,000) ke subiq súéhre. Peh awahoraq míáh kégá mina tagéra anotahtaq áhreéra Maniká íopeqté ánínsábé iwíáh iwíáh atáhwe.

¹⁴ Mi sunúq aiq parabagire. Mó íre kaweq sunúq anehe áhníbórá sinawire.

Aboawah wéhwárinká Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh éhwéhne.

¹⁵ Náhmbáh 7 íopeqté áninká pembíáhnirana íopeqté éhwéhmárinká anotahtaq mahrarirana íróge. Mi ehwéhmárinká mahraréra, Manikánka eqmaréh ání itene Wahnahnka mah marákó márakó wahnahné arámbéhrí aiq awaq míéhre. Wega ahriahri wahnah wahnahninkehe íre.

¹⁶ Manikáne auranabiahtapeq 24 abóáwáh wéhgá tútuue míáhrabeqte irigéra sene siuran-abiah maraipérue Manikánsabe iwíáh iwíáh atera ¹⁷ mahraréra,

Maniká itene Wahnahno,
arega moke miraorahóne.

Arewe naho mía míaé
amahnága moq mía míaóne.

Arega págegeue miraé
mah marákó márakóipéq wahnahné arámbéhrí
aiq awaq meronayabé, Kaweróne atone.

¹⁸ Arensabé suwahrieh kegá abiahnsanowah
arega moq sensabé abiahnsanónana
pusa ké sainsue tanahráq aiq sire.

Arene arambehri ke ápeq nárie tanahráq aiq sire.

Arene ehweh irare kereq
 Sísa tagariáh kéreq arensabé áhteno kereq
 arene sánsá sehgió kéreq ápeq nárinkéhe.
 Arega anotah kereq íre síwíqkakaq kéreq
 monserahnue iwíáhue tagé ápeq nárinkéhe.
 Mah marákó marákó íre kawerarítáh ké
 sainsue tanahráq aiq sire ewe.

¹⁹ Mi tanáhráq íopeq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté ónsá sírana Manikánka irarú ehweh kéh púkú pókísí ábóraq kéhre. Kéhrana sokaesuena anotah ehwéhna puruburue máriirana anotah ibó obiaurankakáq íbónsirana tagoge.

12

Karahrabah tahnsá náneq kansábé éhwéhne.

¹ Íopeq anotah naneq ábóraragirana tagoge. Íné Sóniga tagogana anotah iní patahraté aneranerue ména inokáhpeqte íó wene ai awenahpeq kéhrana wene ayahqnotaq airápété téhtaré wéhyóqmárínkánká áyáhúq sukiriéhna tagoge. ² Mi iní kía ména wene ani maqmianai puana érinsabé anotahtaq uwo uwoire.

³ Mó anotah naneq íopeq ábóraragirana tagoge. Íné tagogana tautáúq awasa káráhrábáhnaba ábóraragirana tagoge. Nayáhnkú pówéhákáq abapete téhtaré áyáhqnónkákáq kéhrana mi ayáhqnótáq abapete téhtaré wáhnáh kéné ayahúq wene ayahqnomarítáq sukiriéhna tagoge. ⁴ Wene éhwegárátaté íopeqté wéhyóqmári subibinaruena mah marákóípéq tuparúéhna mipéq sáhagire. Peh morá ákáhpite wéhyóqmári miraruéhna ayehré ayehré kéh wéhyóqmári peh kéhre.

Mi inínká maqmianai aní nanieéna mi karáhrábáhnká mi ininé auranabiahapeq ména áwénunire. ⁵ We áwénunirana mi inínká animai maqmaréhrara sega mi aní apubúue tumeqmera Manikánka wahnah wahnahnirabeq móátáhwe. Mi anínká mah kehiná kéhíná págege sahtaté págegeue wahnah wahnahninkeheéna Manikánka aiq omaq atéhre. ⁶ Mi inínká maqmarena pehbeheráh abatapi pokire. Wega káirabeq Manikánka wene máhriq kaweraréhna wega apahtáro ópéq mó opéq ákáhtaq mitaq kowíéhna Manikánka we wahnahnatéhre.

⁷ Íopeq anotah ebéhowana tagoge. Íopeqté aní mi keráq wahnahni aní wenáwíq Máhíkérie. Wereq we keráh íópéqté kéreqka mi karáhrábáhnseq wene íopeqté keráh kéreqka ebehowe. ⁸ Íopeqté kéreqka mi karáhrábáhnseq we keráh kéreq kiotaikéra kaqsúáh púara íopeq mó íre míahrahowe. ⁹ Íre míahrahowara íopeqté kégá mi karáhrábáhnseq we keráh kéreq mah marákóípéq tuparúáhwe. Mi karáhrábáhmé we owainawamaríné wahnah mire. Nahomé we wehe ména we mó awíq Séténie. Wega mah kehiná kéhínánsábé péhe éhwéh teriu púara íre kaweq sansá miraowe.

Sísa tagariáh kégá owainawa kiotaiko éhwéhne.

¹⁰ Íopeqté anotah ehwéhna iróge. Mi ehwéhnká mahraréna, Wéhékáhnkakaq inokáhpeqkákáq owainawanka Maniká Iteribone auranabiahapeq iteruwahrah ehweh arita aritaire. Amahnága íopeqté kégá owainawa íopeqté tunkaqsúáhwana Maniká, ite meirena kaweritéh anínká págegeue wahnah wahnahni tanáhráq aiq sire. Ite meirena kaweritankeheéna Manikánka omaq atéh aní anotah aní úkéna págege aní úkire.

¹¹ Iteruwahga mah marárakóipété oga me tanahráq íre iwíáh iwíahia peh aiq pútaq ehwéh pahsuera Sipisípiq Áráhqe korahqtaté owainawa kiotaikowe. Sipisípiq Áráhqe ehweh sehgiunayabé iubi q suaneherabomo éra se puke tanahráqsábé íre áhreéra owainawa kiotaikowe.

¹² Íopeq miáh kéó, minayabe iwíáh íwíáhoró. Mah marákó márakóipéq miáh kéó, owainawanka ite kamah ainayabé itega uwo uwooneheqmóe. Owainawanka tagehme peh wahto tanahráq kéh púana anotahta q taonsahéna iteba aiq sire ire.

¹³ Karahrabahnka tagehme, Íné mah marákóipéq tuparúáhwe éna animai maqmaréh íní subiq suanieéna káréhre. ¹⁴ Mi iní anotah kuqnúné téhtaré óé áwéwana wega karahrabah auwena abatapi paqmena pokire. Mitaq apahtáro ópéq mó opéq ákáhta q mi iní kirabo atagehe.

¹⁵ Karahrabahnka mi iní wánínkinkeheéna wání mugiq súdehrana anotah wání pewe wánínka mi iní káréhre. ¹⁶ Káréhrena marakóga mi iní séhréh atanieéna marakó tahtahra-girana mi wání mipéq tupekire.

¹⁷ Mi ininé animárimé Manikáne ehweh sehgió kéreq Sísa éhweh terié kéreq miáhwe. Miáhwana karahrabahnka mi inínsábé anotahta q abiahnsanéna mi ininé animárinseq ebehinieéna kogabaréna ¹⁸ sóreq wanítápéq arahwéra q iriwe míéhre.

13

Kiembogi kanká mirai ehwéhne.

¹ Íné Sóniga tagogana sóreq wanípípeqté anotah ka kiembogirana tagoge. Mi kamé abapete téhtaré áyahqnónkákáq nayáhnkú pówéhákáq kéhrana tagoge. Mi powéhwáritáq nayáhnkú wáhnáh kéné ayahúq sukiriéhrena tagoge. Mi kané ayahqnomarítáq Manikánsabe éhruru atéh éhwéh sehira kéhrana tagoge. ² Mi kané págege anónkámé tanahraipéqté ká áwéhq pusiné anonka tahnsáne. Wene aigáramé anotah kané aigará tahnsane. Wene áwéhwe úrinsi iáné áwéh tahnsáne. Karahrabahnka sóreq wanípípeqté kiembogi ka págege atena wene wahnah arámbéhrí awaq mio atéhre.

³ Mi kané peh morá áyáhnótáq pukorahi nao káráirana wagirana mah kehiná kéhínánká kurináhnéra mi ka kéráhwé. ⁴ Kéráhwana karahrabahnka mi ka págege atena, Wahnahnúno atéh púana mah kehiná kéhínánká karahrabahnsabé iwíáh íwíáh atáhwe. Iwíáh íwíáh atera kiembogi kansábé moq iwíáh íwíáh atera mahraréra, Mi ka áhnte pagégé ká míre. Minayabe mi kamé insega we tahnsa míéhro? Mi kanseq ebehináraq insega kiotaikorahiro? Írakaumo ewe.

⁵ Iwíáh atéhrana mi kanká wewensabé iwíáh íwíáhi ehwéhneéna Manikánsabe éhruru atena 42 ió págegeue wahnahnire. ⁶ Mi kanká Maniká áwíqkakaq we mía mía irabeqkákáq íre kaweq ehwéh atena Manikánsaq íopeq miáh kéreqsabé síéhruru arítéhre. ⁷ Owainawanka págege atowana mi kanká Maniká tagariáh ké ebeh aritena kiotaikéna subipáhrarúéhre. Wega págegeue wahnahnéna mó kehiná suwahpeqte kéákáq mó kuasa mó kuasa kéákáq mó ehwéh mó ehwéhno kéákáq mah marákó márakóipéqté kéákáq wahnahnarítéhre.

⁸ Págegeue wahnahnarítéh púara mah kehiná kéhínánká mi kansábé iwíáh íwíáh atagéhe. Manikánka mah marákó márakó íre mirarotaq oga mérapeq awaq míéhra ke síwíq púkuipéq sehiranúwe. Sipisípiq Áráhq subiq súowana mó oga úkúwe. Mi pukúwé wene púkue. Mi pukúipéq sensíwíq íre kéh ké ómiga kiembogi naneq kansábé iwíáh íwíáh atagéhe.

⁹ Íre parosa áhréákáq kéó, kawerue íráhro. ¹⁰ Mi tanáhráq Manikánka inesebópoq karábúsiipéq míankeheéna omaq atahnaraq mó kegá mi aní meqmera móatagéhe. Pokatate kirasuqme subiq suagéheéna omaq atahnaraq mi aní pokatate kirasuqme subiq suagéhe. Maniká tagariáh kéó, mi tanáhráqkákáq Manikánsabe aiq pútare ateq wene ehweh ambubu atawéq sehgióro.

Mó kiembogi kanká mirai ehwéhne.

¹¹ Íné Sóniga tagogana mó kanká marakóipeqté kiembogirana tagoge. We káriq sipisípiqné pówéh rare táhnsá wene ayahqnotaq kéhre. Anotah karáhrábáhnká ehwehni

serahnire. ¹² Anehe kiembogi kanká ebeq kiembogi kané págege wahnáh arítéh árámbéhrí awaq miéhre. Awaq mena mah kehiná kéhínánsábé, Náo wagi kansábé iwíáh iwíáh atáhro éna págege arítéhre. Págege aritena ¹³ ótaq sansá págege sansánéna íópeqté irobinansabé, Mahbeq tuo iraritaq íópeqté irobina túírara áhnte kegá tagahwe.

¹⁴ Tagahwana anehe kiembogi kanká ebeq kiembogi kané págege arámbéhrí awaq mena ótaq sansánire. Ótaq sansáni puara mah kehiná kéhínánká wene péhe éhwéhnsábé aiq pútare atáhwe. Mó anínká ebeq kiembogi ka pokatate subírana pukéna oga úkire. Anehe kiembogi kanká mah kehiná kéhínánsábé, Ebeq kiembogi kané píkísah mirareq, Minayabe iwíáh iwíáh atáhro arítéhre. ¹⁵ Iwíáh iwíáh atáhro aritena ebeqte kané píkísah págege atéhrana píkísahga oga úkéna ehwehnire. Ehwehninka píkísahyabé íre iwíáh iwíáh atáh ké subiq súdehre.

¹⁶ Anehete kanká mirarinka mah kehiná kéhínánká sene siyah púpeqkakáq siyehitaqkakáq máhki meyháwe. Wega moke anotah kereq íre síwíqkakaq kéreq áhnte moné kéh kéreq tabonah kereq arambehriaraq saiqnaríáh kéreq arambehriyabé móne meyhá kéreq moke, Máhki meyháro arítéhre.

¹⁷ Mi mahkí ahqáho atáh kéga ménsámehnsá íre paiqmarahráhowe. Peh morá mi kané áwíqpopóq wene náhmbahpopóq máhki matíáh kéga ménsámehnsá paiqmarahráhowe. ¹⁸ Teiú éhwéh iwíáhue tagahro. Ahtebahraho kegá mi kané náhmbahq ahtebahro. Mi nahmbáhqmé wehukéniné náhmbahq mire. Mi nahmbáhqmé mahraue 666 nahmbáhre.

14

Sipisípiq Áráhqne animárínká o igónkóno ehwéhne.

¹ Íné Sóniga tagogana Sipisípiq Áráhq miéhrona tagoge. Wereq áhnte mó kereq 144 táhúséni (144,000) kereq Sáióna sawéhrápéq iriwe miáhwana tagoge. Sipisípiq Áráhq áwíqkakaq Wenabo áwíqkakaq mi kené siyehitaq kéhrana tagoge. ² Ahkuaraq ahkuari wanínká uinserah ehwéhnéna anotah purúbúrúinserah íópeqté éhwéhnrana íróge. Mi ehwéhme peh kaweq ehwéh áhnte kegá kítah subónserah ehwéhne.

³ Segá Manikánka wahnah wahnahnirabeq itaréitaré oga miáh ká miáhrabeq 24 abóawáh wéh miáhrabeq iriwe méra o igónkónowe. Mó kegá mi igónkó íre ahtebahwara peh mi ke 144 táhúséni (144,000) kegá ahtebéra igonkónowe. Se marakóipeq míarotaq Sísaaga wene korahqtaté insahwé aritena kawerarítaráire. ⁴ Wehga ahbabáq ahréro íre abariéra peh kaweqtaq mía míasonserah mi kegá peh kaweqtaq méra Sipisípiq Áráhqka pokirabeq kéráwe. Manikánseq Sipisípiq Áráhqseqka mi ke téh insahwé aritera kawerarítóye. ⁵ Segá péhe éhwéh íre iraria peh kaweqtaq mía míaoe.

Apahránító íópeqté kéga pahsúo ehwehne.

⁶ Íné Sóniga tagogana íópeq akáhnabubu peh morá íópéqté ánínká paqmíéhrona tagoge. Wega mah kehiná kéhíná kaweq kagai ehwéh korerie arámbéhrí kéhre. Mó kehiná suwahpeqte kéákáq mó kuasa mó kuasa keakáq mó ehwéh mó ehwéhnikákáq kéákáq mah marákó marákóipéqté kéákáq mi ehwéh korerie arámbéhrí kéhre. ⁷ Íópeqté ánínká anotahtaq mahraréna, Manikánka ehweh aitená sainsue tanahráq aiq si puaraq wensabé áhreéq iwíáh iwíáh atáhro. Íópeqkákáq mah marákó marákóákáq sóreq wanínkákáq moke wání arahnonkakáq miraro aninsábé iwíáh iwíáh atáhro íre.

⁸ Mó íópeqté ánínká anehe séna anotahtaq mahraréna, Áhnte kehiná suwahpeq Pábíróni suwahpeq íre kaweragire. Moke mibeqté kéga miraonserah mah kehiná kéhíná tagéra sene ahkaragára sansánowe. Píah néra ahbabáq ini abarionserah sega íre kaweq sansánowe. Minayabe Pábíróni suwahpeq aiq moke íre kaweragire íre.

⁹ Mó íópeqté ánínká sinehepeq séna anotahtaq mahraréna, Kiembogi kankákáq wene píkísahakásábé iwíáh iwíáh atéh áni wene ayahnkarakákáq wene ayehitaqkakáq

máhki matiéh ání Manikánka mi aní kamah awinkéhe. ¹⁰ Manikánka mi anínsábé anotah abíáhnsá atena irobinankakáq osoréh ébáhnkákáqtáté kamah awinkéhe. Sip- isípiq Áráhseq moke Manikáne íópeqté kéreq tagahrabeq mi aní anotahta q kamah awinkéhe. ¹¹ Uwo uwo orabeqte íráípéqté ahriahri áú kiegieire. Wehukega uwo uwoéra wéhékáhnkakaq inokáhpeqkákáq íre ahrenahrahowe. Kiembogi kankákáq wene píkísahakáqsábé iwíáh íwíáh atáh ké, máhki matiáh kéwé mitaq ahriahri mía míagehe ire.

¹² Maniká tagariáh kéó, itega Sísansabé aiq pútare ateq Manikáne ehweh kawerue sehgiómé kawerowe. Teiú tánáhráqkákáq mi ehwéh ambubu atawéq Sísá kawerue kэрáhro.

¹³ Íné Sóniga írógana íópeqté éhwéhnká mahraréna, Mahna teawú éhwéh sehiranúno. Manikáne arambehri sehgiara pukira kegá anehe iwíáh íwíáhigehe ire. Irana Manikáne Awanka moq ehweh mahraréna, Wega aiq irarire. Se pukirataq sene arambehriyabé ahrenagehe. Se pukirataq pehipi íre pukigehe. Írakaumo. Sene kaweq sansá mewera pokigehe ire.

Manikánka ahabábáq ke kamah arieyabe pabeqme ehwéhne.

¹⁴ Íné Sóniga mó tagogana taberábe piribiríoyáh ábóra q kéhrana tagoge. Piribirioyahta q tútuue miéh ání wehukení úki anínéna wene ayahqnotaq kóraraté miraia áyáhúq suki- rawéna wene ayahnkaratáq áwéhreh sogíq tahnsa matiéhra na tagoge.

¹⁵ Mó íópeqté ánínká Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhúpéqté tueyokéna piribirioyah- taq tútuue miéh anínsábé anotahta q mahraréna, Mah marákó marákó moke kiréh náneq nera kéhnsábé koawaqme tanahráq aiq si puah arene áwéhreh sogíq mewe koawaqmio ire. ¹⁶ Koawaqmio irana piribirioyahta q tútuue miéh ánínká marakóipeq tuména wene áwéhreh sogíqtáté koawaqmíéhre.

¹⁷ Íné Sóniga tagogana mó íópeqté ánínká Manikáne íópeqté náhúpéqté tueyokéna wene ayahpi áwéhreh sogíq matiéhra na tagoge. ¹⁸ Mó íópeqté ání titiré tahbérápéqté séna iraraq wahnahni aní ména áwéhreh sogíq matiéh anínsábé anotahta q mahraréna, Marakóipeq moke náhniáq sera aiq nera kéh púah arene sogíqtaté koawaqmio ire.

¹⁹ Koawaqmio irana mi íópeqté ánínká wene sogíqtaté marakóipeq koawaqména náhniáq sera sorupárehre. Náhniáq sera ano sareranieéna sarere naneqpipéq sáharéhre. Manikánka ahabábáq keyabé anotah abíáhnsánéna wehukenínká náhniáq sera ano soru- paréhnserah mi ke kamah arinkéhe. ²⁰ Sarere naneq kéhmé ahnansahrapere. Sareréh kóráhqká wání piéhnserah tahnsánirana abae agire. Mi koráhqká wehukeníné akorapéq tahnsánue íre wahto 300 kirómítá tahnsanue abae agire.

15

Wehuke íre kawerariteyabe éhwéhne.

¹ Íné Sóniga tagogana íópeq mó anotah naneq ábóraragirana tagéna áhtenuge. Abapete téhranité íópeqté kegá wehuke íre kawerarite naneqmarí abapete téhtaré matiáhwana tagoge. Mi íre kaweq naneqmarí anehe sína nanere. Mó íre sinae. Minawari parabagínana Manikáne abiahnsa aiq parabaginae.

² Íné Sóniga tagogana anotah kawéhú tahnsa náneq, irareh timánó táhnsá náneq kéhrana tagoge. Kiotaiko kegá mitaq iriwe míáhwe. Sega kiembogi ka kiotaikowe. Mi kegá mi kané píkísah íre iwíáh íwíáh atera wene náhmbahq sene sinonkata q sehiranényabe ahqáho atáhwe. Sega mitaq iriwe méra Manikáne kítah tahnsá náneq subera ³ Manikáne arambehri aní Mósísireq Sipisípiq Áráhseqne igonkónéra mahraréra, Maniká Iteriboo, arega moke págege arámbéhrí miraorahone. Minayabe tagéq áhtenéq arensabé iwíáh íwíáh atone.

Arega moke mah kehiná kéhíná wahnahnóne.
Arene sánsámé aiq pútaq tábúsoréh sánsáne.

⁴ Itene Wahnahno,
arebataq kaweqtaq mía míaóna aní púara
ómiga arensabé áhreéq arenáwíq pankeragéhe.
Arene kaweq arámbéhrí ómiga tagahraho puara
mah kehiná kéhínánká sure
arensabé iwíáh iwíáh atagéhe ewe.

⁵ Ewana íné Sóniga mó tagogana íópeq Manikáne nahtapeqté ónsá sírana tagoge. Mi nahmé marakó abatapi wéhuwa náh tahnsanéna peh íópeq kéhre. Mi nahtápéqté peh aiq pútaq ehwéh sire. ⁶ Mi nahtápéqté abapete téhraníté íópeqté kégá wehuke kamah arieráhi naneqmarí morá moráue matíáhwe. Matawéra tueyokéra kaweq tabérábé kórósí aneranerue méra kóraraté miraia árétí sene siahwiraq kógahpawíáhwana tagoge.

⁷ Maniká ahriahri oga mía míai anínká ahbabáq keyabé abiahsani puana abapete téhtaré kóraraté miraia párétáhípeq kamah arieráhi naneqme aiq obenkíq máréhre. Obenkíq máréhrena peh morá oga míéh kánká íópeqté ké mi parétáh morá moráue náríre.

⁸ Párétahwarí nárítáq Manikáne téhreh naneqkákáq wene págege naneqkákáq áú tahnsa agirana Manikáne nahupeq áú marataragire. Minayabe mó anínká mibeq íre kibekorahire. Írakaumo. Peh áwénunirana abapete téhraníté íópeqté ké matíáh náneq wehuke kamah arieráhi naneq parabagínaraq kibekinkehe.

16

Íópeqté kégá párétahípeq kéh náneq márunantirúáh éhwéhne.

¹ Íné Sóniga írógana Manikáne nahtapeqté éhwéhnká mahrarirana íróge. Mi ehwéhnká abapete téhraníté íópeqté kégá máhraréna, Ite matíáh párétáhípeq Manikánka kamah arieráhi naneq abapete téhtaré kéhre. Mina meweq mah marakó márakóípeq márunantirúáhro ire.

² Antirúáhro irana náhmbáh 1 íópeqté anínká mah marakó márakóípeq wene párétahípeq kéh náneq márunantirúéhrena kiembogi kané máhki matíáh ké, wene píkisahyabé iwíáh iwíáh atáh kéwé íroke nao, íre kaweq kunkúni nao sene sinonkataq ábórarire.

³ Náhmbáh 2 íópeqté anínká sóreq wanípípeq wene párétahípeq kéh náneq márunantirúéhrena pukia aniné korahq tahnsá úkirana mi wanípípeq moke oga míáh kámárí pukowe.

⁴ Náhmbáh 3 íópeqté anínká moke wání aroípeqkákáq arahnonkakáq wene párétahípeq kéh náneq márunantirúéhrena mi wanímárrí korahq wání úkire. ⁵ Úkirana mi wanítáq wahnahni íópeqté anínká mahraréna, Kaweqtaq mía míaóna aníno, are naho mía míaé amahnága moq míahne. Arega peh kaweqtaq mé kaweq sansá mira aruqaruróne. Arega kamah ariena arámbéhríwé aiq tábúsoq marahne. ⁶ Wehukega are tagaríáh kéreq arene ehweh irare kereq subiq súáhwana sene korahq túire. Mi ahbábáq ké korahq waní nagehe aritonayabe aiq kawerire ire.

⁷ Manikánsabe titiré tahbérápéqté éhwéhnká íópeqté aniné ehweh irena minayabe mahraréna, Maniká Iteriboo, arega moke miraorahé itene Wahnah míahne. Arega kamah ariena arámbéhríwé tábúsoq marahne ire.

⁸ Náhmbáh 4 íópeqté anínká patahi íótáq wene párétah antirúéhrena íónka anotah iráreh ⁹ puana wehuke osoqsírara sene ahbabáq íre súáhwe. Se kamah arieráhi aní Manikánsabe íre iwíáh iwíáh atasa peh wensabé éhruruera wenáwíqsabe abehq éhwéh atáhwe.

¹⁰ Náhmbáh 5 íópeqté anínká kiembogi kánká wahnah wahnahnirabeq wene párétah márunantirúéhrena mi kánká wahnahno ke míáhrabeq sunkíkíragire. Sunkíkírara wehuke anotahtaq síérinsabé uwo uwoéra sene sinehbi abonabonéra ¹¹ sene ahbabáq íre

susa peh sene síérinkakáq sene náonkakáqsábé iwíáhéra íópeqté Máníkánsábé íre iwíáh iwíáh atasa peh wensabé abehq éhwéh atáhwe.

¹² Náhmbáh 6 íópeqté ánínká anotah waní aroipéq Íyúpétísa aroipéq wene párétah márunantirúéhra mi waní taraqnágire. Íó kiembogirabeqte wáhnáh kéreq sene ebeho kereqka mi waní serawégigeheéna taraqnágire.

¹³ Taraqnágirana íné Sóniga tagogana karahrabahne áwéhipeqté io tahnsa ówáínáwánká sirana kiembogi kané áwéhipeqté io tahnsa ówáínáwánká moq sire. Sirana péhe éhwéh irari aníné áwéhipeqté io tahnsa ówáínáwánká moq sirana tagoge. ¹⁴ Mi owáínáwátarógá ótaq sansánéra mah marákó márakóipéqté wáhnáhmáripá pokéra ebeho íwíáh arítáhwe. Iwíáh arítáhwara mi wáhnáhmáriná momiwíuera Manikánka omaq atéh wéhékáh ebe-higeheéra mi iwíáh arítáhwe. Maniká, moke miraorahi anínká mi wehekáh moke mah kehiná kéhíná kamah arinkéhe.

¹⁵ Mó ehwéh írómé mahraréna, Aebó ánínká sinserah ínéga apubúue sinauge. Sugéh áni wene korósi wahtotaq márénserah íwéh panantági ke míáhro. Mina tahnsa míáh ké eyoyó ke méra íre pehrákora ké tahnsa míáhwe. Pehrákora kéwé mó kegá siwiréh arítáhnserahme sensabé íre siwiréh aritagéhe íre.

¹⁶ Owainawamarínká moke wáhnahmarí mórítáhwara momiwíuera ebeh marákórápéq pokowe. Mi marákówé Íbaru kené ehwehme Áhmágéróni marákóe atáhwe.

¹⁷ Íné Sóniga tagogana náhmbáh 7 íópeqté ánínká sóiriqtaq wene párétah antirúéhra Manikáne nahtapeqté éhwéh wega wáhnah wáhnahnirabeqte éhwéhnká anotahtaq mahraréna, Aiq parabagire íre.

¹⁸ Aiq parabagire irana sokaesúéhra anotah ehwéhniirana puruburuirana anotahtaq máriire. Wehuke mah marákó márakó míáh tánáhráqmé mina tahnsa máriwé íre kagaire.

¹⁹ Anotah matábúrápéq apahtáro sainkue mah kehiná kéhíná suwahpeqte náhmári sokogue íre kaweragire. Íre kaweragirana Manikánka Pábíróni suwahpeq, mi anótáh mápéq ahreraq matawéna mibeqté áhbábáq keyábé abiahnsa aritena anotahtaq kamah aríre.

²⁰ Sóreq waní ákáhpeq kéh márakówári tupekirana moke sáwéhwari tahperagire.

²¹ Obiaurankakárué anotah ibónsirana mora mora serámé umeh óbíúráné umehwe 50 kiró tahnsá úméhi puana marakóipeq surahitaq wehuke subipáhrarúéhre. Subipáhrarúéhra áhreéra Manikánsabe abehq éhwéh atáhwe.

17

Ahbabáq ini kamah awí éhwéhne.

¹ Íné Sóniga métáq tagéwómé íópeqté kegá abapete téhtaré párétáh morá moráue táhtotíáhwe. Peh morá párétáhákákq ánínká ínéba séna ínénsabe, Anotah ahbabáq íní, sóreq wanítáq tútuue míéh íní Manikánka we anotahtaq kamah awinkéhe. Wega kamah awina naneq tagankehboq máho íre. ² Mah marákó márakóipéqté wáhnáh kegá mi íní abariéra ahbabárowara mó márakóipéqté kegá moq abariéra ahbabárowe. Áhnte piáh nah kegá múguwahgu agonserah sega múguwahgu agowe íre.

³ Íópeqté ánínká néniwa mewena abatapi móintéhra tagogana ega poeráhq, áwéhq poeráhq tahnsa ká míéhra tagoge. Mi kamé Manikánsabe éhruru atéh áwíqmári wene anonkataq áhnte kéhre. Mi ka abapete téhtaré áyáhnqó kéné nayáhnkú pówéh kéhrana wene abobiahtaq peh morá ínínká tútuue míéhra tagoge. ⁴ Mi ínímé mankuara korósiákákq tautáúq kórósiákákq aneranerue ména kóraraté miraia náneq awahriruéna áhnte kaweq pasésúq awahriruéna wene ayahpi kóraraté miraia káhpú matíéhre. Mi ínímé mó naneq mó naneq ahbabárirana wene ahbabáqka mi kahpúipéq obenkírehre.

⁵ Wene ayehitaq pabeqme ehwéh sehiranue kéhrana tagoge. Mi sehiránká mahraréna, Pábíróni suwahpeqme ahbabáq ininsóné sinowae. Mah marákó márakóipéqté íre kaweq

sansámárimé Pábíroni suwahpeq mi ahabábáq áwahe wire ire. ⁶ Mi inínká Maniká tagariáh kéreq Sísane sánsá pahsúáh kéreq subiq suena sene korahq néna píah neh anínká múguwahgu aginserah wega múguwahgu agirana tagoge. Mina tagotaq áhtenéna áhnte iwíáhuge.

⁷ Íopeqté ánínká ínénsabe, Aneqsabé áhtenono? Mi inínká káhkouríéh ká abapete téhtaré áyáhqno kéhrana nayáhnkú pówéh kéhrah tagáhne. Mi kanká mi ininé epéráhpéq ehwehnikákáq áwahewé teawiníe. ⁸ Mi kamé naho míowe. Amahnága ire miéhre. Mókake ire ambarúnkákáq mátáipéqté kiembogínaaq Manikánka kamah awinkéhe. Manikánka mah marákó marákó ire mirarotaq oga mérapeq awaq miéhra ke síwíq púkuipéq sehiranúwe. Mi pukúipéq sensíwíq ire kéh kégá mi ka tagéra áhtenigehe. Mi ka naho míowe. Amahnága ire miéhre. Mókake kiemboginae. Minayabe mah kehiná kéhínánká mi ka tagéra áhtenigehe.

⁹ Kawerue iwíáhorahi anínká teawú éhwéh ahtebahrahire. Arega tagáhna kané abapete téhtaré áyáhqnomé mina áwahewé abapete téhtaré sawéhwári míre. Mi inínká mi sawéhwáritáq tútuue miéhre. ¹⁰ Mi kané abapete téhtaré áyáhqnomé mina áwahewé abapete téhtaré wáhnáh ké wóe. Mi wahnáhmárimé moberíáh aiq pukurwana peh morá anínká amahnága wahnahnirana mó anínká mókake sínaraq peh wahto tanahráq wahnahninkehe. ¹¹ Naho ména amahnága ire miéh kámé we náhmbáh 8 wahnáh aní míankehe. We abapete téhtaré wáhnáh káhnáh aní ména iraipéq pokinawire.

¹² Arega nayáhnkú pówéh tagáhne. Pówéh áwahewé nayáhnkú wáhnáh ké wóe. Amahnága se ire wahnahnia peh mókake wahnahnigehe. Mi wahnáh kéreq áwéhq poeráhq tahnsa anínseqka wahnah arámbéhrí moraráq awaq miagéhe. Wahnah arámbéhrí awaq miéhrataq pehgáriq tanáhráq, peh morá áhwáh wahnahnigehe. ¹³ Mi wahnáh kégá peh morá iwíáhéra awaq míáh wáhnáh arámbéhrí áwéhq poeráhq tahnsa aní awigéhe. ¹⁴ Sereq Sipisípiq Áráhqseqka ebehowe. Sipisípiq Áráhqmé wahnah kené wahnah aninéna anotah anímáriné wahnah aní miéh púana se subipáhraruanawire. Wereq míáh kéwé Manikánka omaq sitena síáhrabéna, Néne sánsá tábúsoqme sehgió ké wóe arítéhre ire. Íopeqté ánínká mah ehwéh teníre.

¹⁵ Íopeqté ánínká ínénsabe mó mahraréna, Ahabábáq ini tútuue miéh wání tagáhne. Mi wanímé áwahewé peh áhnte wehuké wire. Se mó marákó mó marákórápéqté ké miáhwe. Se mó kuasa mó kuasa ké miáhwe. Se mó ehwéh mó ehwéhnkákáq ké ue miáhwe. ¹⁶ Arega nayáhnkú pówéh tagáhne. Mi wahnáh kéreq áwéhq poeráhq tahnsa anínseqka mi ahabábáq íninsábé ire suwahbanae. Sega moke wene ménsámehnsá meyehrana we pehrákora aní míanae. Sega wene awaq néra mi iní ira parianeherawoe.

¹⁷ Maniká awahbeh iwíáh sehgegehéna wega iwíáh arítéhra mi wahnáhmáriné morá iwíáhéra se awaq míáh wáhnáh arámbéhrí áwéhq poeráhq tahnsa aní áwéwe. Sega mirairana Manikáne ehweh aiq pútaraginawire. ¹⁸ Arega métáq tagáhna iní áwahewé we anotah matábúrápéqté kée. Mi kegá mó marákórápéqté ké wahnahnowe ire. Íopeqté ánínká mah ehwéh teníre.

18

Pábíroni matábú moke ire kaweragi ehwéhne.

¹ Iné Sóniga tagogana mó íopeqté ánínká mibeqté túirana tagoge. We anotah wahnáh aní miéhra wene téhreh naneqka mah marákó marákó áhnte tehrehre. ² Wega anotahtaq mahraréna, Pábíroni matábú ire kaweragire. Mitaq owainawamariné mátabu úkire. Píoroqkákáq mó ire kaweq kabáramárinékákáq mitaq mía míaoe. ³ Menah mah kehiná kéhínánká Pábíroni kené ahabábáq tagéra amahnága monseráhnawe. Pábíroni kegá ahabáburonserah mah marákóipéqté wáhnáh kégá moq ahabárowe. Pábíroni kegá

ménsámehnsá moráráq sáhatonserah paiqmaq paiqmaro kegá íre tábúsoqme paiqmarera áhnte monéákáq ménsámehnsánkakaq moráráq sáharáhwe íre.

⁴ Íné Sóniga írógana mó ehwéhniká íópeqté mahraréna, Néne animáríno, ahababárorabeq sueq mobeq míáhro. Ite moq kamah aiénehboq mibeqté áhbábáq pehragahro. Mi ininé ahababáqka íúgi ínehboq we auweq mobeq míáhro. ⁵ Wene ahababáq áhnte puana mi ahababáq soruparéhtáq tahirímé anotah sawéh tahnsa úki irino. Manikánka moke wene ahababáq ahreraq matíéhre íre.

⁶ Wega mó ke íre kawerarítéhnserah kamahoro. Wega áhnte ahabábári puaq anotahtaq kamahoro. ⁷ Wenáwíq pankerena abarié sansankákáq mó ahabábáq sánsámárínkákáq áhnte miraurainsabé anotahtaq kamahoro. Wewensabé iwíáh iwíáhéna we awahbeh sansánéna wene arupipeq iwíáhéna, Íné wahnah iní míóge. Íné íre kéweiní míóge. Mókake íné íre ibitunátúnáninie. Írakaumo íre.

⁸ Mi inínká mi ehwéh irarinsabé ibiséna uwo uwo inkeheéna anotahtaq kamah awinkéhe. Maniká Iteribo, anotah anínká sainsuahna tanáhráq kamah awinkéhe. Wega kamah awinana peh morágáké mó naneq mó nanerue íre kaweq sunúq sineae. Mibeqté kegá awahreéra uwo uwoirana anotah ehwéhráhnana sene mátaburaq ira kekiaranae íre.

⁹ Íópeqté éhwéhniká mó mahraréna, Mah marákóipéqté wáhnáh kegá Pábíróni suwahpeqte kegá ahababáru serahnowe. Minayabe Pábíróni matábú táhnaga áúnínara mi wahnáh kegá tagéra móbeq iriwe méra ibiséra uwo uwo oneherawoe. ¹⁰ Segá mina kamah arina naneqsabé anotahtaq áhreéra móbeq kowéra mahraréra, Pábíróni suwahpeq anotah matábúo, arensabé iwíáhéq uwo uwo úne. Peh morá áhwáh are kamahé tanahráq aiq si puaq uwo uwo úne igehe íre.

¹¹ Mi ehwéhniká mó mahraréna, Mi tanáhráq mah marákóipéqté paiqmaq paiqmaro kegá mi matábúyábé ibisera sirupipeq umehigehe. Aiq tagínayabé sene ménsámehnsá mó íre paiqmarahráho puara sirupipeq umehigehe. ¹² Segá paiqmaq paiqmaro mensáméhnsámé mahraue kórawe, móne mirao naneqme, awahriq naneqme, kaweq pasésúqmé, taberábe ambántámé, mankuara ambántámé, tautáúq ámbántámé, nigí tahnsá áwánká auwe, pówéhwé, kaweq awánkámé, káhpahwe, áhíniwe, kaweq sehirania ebáhmé, ¹³ kímé, kaweq kunkúni irá pare naneqme, kaweq kunkúni unkúméhwé, wériwe, náhníáq sera anome, mayawemé, páráwahwe, wítiwe, káhowe, sipisípiqme, ósewe, ósega sabiri kahréwé miraue sega paiqma paiqmaro mensáméhnsáne. Wehukega ménkámehnká paiqmaq paiqmaronserah arambehriraq saiqnaríáh ke moq paiqmárahwe íre.

¹⁴ Paiqmaq paiqmaro kegá Pábíróni suwahpeqte keyábé mahraréra, Iru páréh náneq aiq moke tabanagire. Moke itega iwíáh iwíáho naneq aiq moke tabanagire. Aiq tabanagi puana mókake íre ábóraq kanawire igehe íre.

¹⁵ Ménsámehnsá paiqmaq paiqmaro kegá áhnte moné merowe. Mi kegá móbeq iriwe méra mi matábú kamah arínsabé áhreéra anotahtaq ibiséra sirupipeq umehigehe. ¹⁶ Sirupipeq umehínara sega mahraréra, Pábíróni suwahpeq anotah matábúo, arensabé iwíáhéq uwo uwo úne. Mibeqté ké métáq áhnte kaweq taberábé kórósíákáq mankuara ambántánkákáq tautáúq ámbántánkákáq méra kóraraté miraia náneqkakáq kaweq pasésúqkákáq mó awahriq naneqkakáq matíáhwana moke íre kaweragire. ¹⁷ Moke sene móneakáq sene ménsámehnsánkakaq apubúue peh morá áhwáh ákáhpeq íre kaweragire igehe íre.

Sípiipéq arambehrio kereq sene wahnahnseq móbeq iriwe méra tagagehe. ¹⁸ Mi matábú táhnaga áúnínara tagéra anotahtaq mahraréra, Mahna tahnsa anotah kawéq matábú mó íre kéh mino éra ¹⁹ tanahuq siyahqnopeq abera ibiséra sirupipeq umehigehe. Ibiséra anotahtaq mahraréra, Pábíróni suwahpeq anotah matábúo, arensabé iwíáhéq uwo uwo úne. Ite sípiipéq arambehriúna kegá mi matábúrápéq itene ménsámehnsá

paiqmaq paiqmaruraunayabé áhnte moné meraune. Amahnága mibeq apubúue peh morá áhwáh ákáhpeq moke íre kaweragire igehe.

²⁰ Manikánka aiq kamah arí púaq we tagariáh kéreq we eqmaréh kéreq wene ehweh irare kereq íópeqté kéro, mibeqté kégá ite íwioqnaronsabé amahnága Manikánka aiq ayahq marena kamah arí púaq iwíáh íwíáhoró igehe ire.

²¹ Íópeqté ániné ehweh parabagirana íné Sóniga tagogana págege íópeqté ánínká anotah suaqsuaq ebáh pankeqme sóreq wanípípéq tuparúéhre. Tuparuena mahraréna, Ínéga mi ebáh tuparúógana tabanaginserah Pábíróni suwahpeqte ke kamah arírana sene mátabu airaiq tabanaginawire. ²² Pábíróni suwahpeq anotah matábúo, Mókake pontonka ehwehnéwé, pembíahnka ehwehnéwé, kítaga ehwehnéwé itene marakóraq írakauni puara íre iraneherawoe. Sene siyahnkaratáté ménsámehnsá miraé ahtebah kewé mitaq íre míaneherawoe. Suaqsuaq ebáhtáq arambehriéra suaqsuarira ehwéh íre iraneherawoe. ²³ Áráhmuga mitaq mó íre téhranae. O menáhwé íbéhíní ákéqné ehweh mitaq mó íre iraneherawoe. Menah mitaq paiqmaq paiqmaruro kewé mah marakóípéq anotah ke míarowe. Itega mah marakó marakóípéqté kéhíná síúgi urowe. Mókake mó íre miraoneheqmóe ire.

²⁴ Mibeqté kégá Maniká tagariáh kéreq wene ehweh iraruro kereq subiq sutowana sene korahq tutaire. Mah marakó marakóípéq sene naruoga subiq suto kené korahq mitaq tutaire. Minayabe Manikánka Pábíróni suwahpeqte ke anotahtaq kamah arinkéhe.

19

Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh éhwéhne.

¹ Íné Sóniga írógana áhnte kegá íópeqté anotahtaq ehwehnowana íróge. Írógara anotahtaq mahraréra, Maniká áwíq aiq pankerone. Maniká anotah anínéna págege arámbéhríéna ite meirena kawerairáinsabé iwíáh íwíáhúne. ² Manikánka tábúsoqme iwíáhéna wehukene sánsá sararéhre. Anotah ahbábáq íní mah kehiná kéhíná íre kawerairítarái ínínirana Manikánka we ehweh atena kamah awíre. Mi ínínká Manikáne arambehriuro ke subiq sutainsabé Manikánka minayabe kamah awíre ewe.

³ Segá mónkakáq anotahtaq mahraréra, Maniká áwíq aiq pankerone. Wega kamah arírana mi matábú iraráhnana ahriahri áúninae ewe.

⁴ Ewara mi 24 abóáwáh wéhreq itaréitaré oga míáh kámárínseqka Manikánka wahnahnirabeqte síáhráq méra wene auranabiahapeq sirehunseraráq méra káuqmunue iwíáh íwíáh atera wensabé, Maniká áwíq aiq pankerone. Aiq mire ewe.

⁵ Ewana Manikánka wahnahnirabeqte éhwéhnká mahraréna, Manikáne arambehrio keo, ite Manikánsabe áhteno ke wóe. Ite táhmaro anotah ke méq táhmaro íre áwíqkakaq ké wóe. Ite moke Maniká áwíq pankeráhro ire.

Sipisípiq Áráhqa ahre merai éhwéhne.

⁶ Áhnte wehekéqká sorupawe moraráq méra ehwehnonserah ehwéh íróge. Mi ehwéhmé ahkuuq ahkuari waní, anotah wanínká uinserah ehwéhnéra anotah purúbúruinserah ehwéhnowe. Mi ehwéhnká anotahtaq mahraréra, Maniká áwíq pankerone. Maniká itene Wahnahnka moke miraorahire. Wega ahriahri wahnahnire. ⁷ Sipisípiq Áráhqa ahre merai tanáhráq sirana wene ahre aiq sokah sokahue míéh púaq irupipeq eyoyóue méq Manikánsabe iwíáh íwíáh atone. ⁸ Maniká tagariáh kéné kaweq arámbéhríwé taberábe korósí tahnsane. Minayabe Sipisípiq Áráhque ahre mi kawéq taberábé korósí anotah tehreh korósí aneranerue míéhre ewe.

⁹ Ewana íópeqté ánínká ínénsabe mahraréna, Teawéna ehwéh sehiranúno. Sehiranue mahraré, Sipisípiq Áráhqa ahre meyéhnsabé kaweraráh táhútáhúq nagehboq omaq itéh keyábé máhoro aitéhre. Itene irupipeq eyoyóinkehboq máhoro sehiranúno. Amahnága teawú éhwéhmé Manikáne aiq pútaq éhwéhne ire.

¹⁰ Aiq pútaq ehwéhne irana ínégá íópeqté ánínsábé iwíáh íwíáh atanieéna wene aigárátáq nirehunseraráq ména káuqmunugana wega ínénsabe, Ahqáho aintena, Ínénsabe íre iwíáh íwíáhuño. Arereq mó Sísane ehweh teri terino kereq wene arambehri anímárí móe. Íné moq wene arambehriu aní múge. Minayabe webataq Manikánsabe iwíáh íwíáh ato. Sísaga pahsutai ehwéhniká Manikáne ehweh irare ke págege aritena séhréh arítéhre ire.

Taberábe oséráq tútuue míéh ánínsábé éhwéhne.

¹¹ Íné Sóniga tagogana íópeqté ónsá sigirana taberábe osé mitaq míéhraña tagoge. Mi kané abobiahtaq tútuue míéh ánínká ebehéna ehweh aritena tábúsoqme saraqmárehre. Saraqmárehrara mó kegá wensabé, Aiq pútari aníne atera, Kawerue arambehrii aníne atáhwe. ¹² Wene aurame irobina tahnsáne. Wene ayahqnotaq wahnah kené ayahuq-mari sukiwe míéhre. Wene anonkataq wenáwíq sehira kéhrarawe mó kegá íre sáhnshwe irahráhowana webataq mi awíq írátíéhre. ¹³ We korahq sosa korósí íre wahto korósí aneraneratíéhra wensabé, Manikáne Ehwehne ue áwíratáhwe. (*Sóni 1.1,14; 1 Sóni 5.7-8*)

¹⁴ Moke íópeqté ebeho kegá kaweq taberábé ámbántá aneranerera taberábe oséwáritáq tútuue méra mi aní kэрáhwe. ¹⁵ Kэрáhwana mi aníne áwéhipeq áwéhreh poká kэрhe. Mi pokátáté mah marákóipéqté ké kamah ariena anotah sahtáté págegeue wahnahnari-tankéhe. Maniká moke miraorahi anínká áhnte keyábé abiahnsa arítéhre. Wehukenínká náhniáq sera ano meyanieéna sera sareréhnserah óseraq tútuue míéh ánínká mi ke anotah-taq kamah arinkéhe. ¹⁶ Wene íre wahto korósíráqkákáq wene aigárátáqkákáq wenáwíq sehira kéhrana tagoge. Mi awíq áwahewé Moke anotah kené Wahnahne. Moke wahnah kené Wahnahne ire.

¹⁷ Íné Sóniga tagogana peh morá íópeqté aní patahi iotáq iriwe míéhraña tagoge. Tagogana wega íópeq paqme nogó kábáramárinábé anotahtaq mahraréna, Manikáne anotah tahutáhúq sewe nahro. ¹⁸ Anotah wahnáh kéné awaqme, sóntía kené kíápéténi kené awaqme, tauntahu wehwáriné awaqme, ósene awaqme, óseraq tútuue nogó kéné awaqme sewe nahro. Arambehriraq saiqnaríáh kéreq arambehriyabé ápeq meyáh kéreq anotah kereq íre síwíqkakaq kéreqne siwaq sewe nahro ire.

¹⁹ Íné Sóniga tagogana áwéhq poeráhq tahnsa anínseq mah kehiná kéhínané wahnah-marínseq sene ebeh kereq momiwíuríáhwana tagoge. Segá taberábe oséráq tútuue míéh ánínseq wene ebeho kereq ebhoneheéra momiwíuríáhwe. ²⁰ Métáq tagéwó anímé péhe éhwéh irari anínká miraime áwéhq poeráhq tahnsa anínká tagehre. Tagerana péhe éhwéh irari anínká ótaq sansá mirairara áwéhq poeráhq tahnsa aníne máhki matíáh kéreq pikíshyabé iwíáh íwíáh atáh kéreqka mi ótaq sánsá tagéra iwíáh íwíáhéra wene péhe éhwéhnsábé aiq pútare atáhwe.

Amahnága áwéhq poeráhq tahnsa anínseq taberábe oséráq tútuue míéh ánínseqka ebhoneheéra momiwíuríáhwe. Momiwíera ebhowara taberábe oséráq tútuue míéh ánínseq wene ebeho kereqka áwéhq poeráhq tahnsa anínseq péhe éhwéh irari anínseq saiqnaríáhwe. Saiqnarawéra íre subiq susa peh anotah púrúruía káwéhúpípeq, anotah osóreh íráreh kawéhúpípeq tuparúáhwe. Sano ebáhnká anotah osórehnserah mi kawéhúpípeq anotahtaq osorosoq aruqarurire. ²¹ Taberábe oséráq tútuue míéh ánínká wene áwéhipeqté ebeh pokátáté moke mó ebeho ke kiraqme subiq súéhraña kabamarínká mi kené siwaq nahwana siyahbankiréhre.

20

Íópeqté ánínká owainawa 1 táhúséni (1,000) opéq saiqnariankehe i ehwéhne.

¹ Íné Sóniga tagogana íópeqté ánínká mibeq tútuue míéhraña tagoge. Íre ambarúnkákáq mátáipéqté ónsáraté kíákáq anotah seniákáq matíéhraña tagoge. ² Wegá owainawa táhtoqme mi seníraté táhru táhruire. Karahrabah tahnsá anímé nahó wehe úkorahú anímé Séténiwe peh owainawane. Íópeqté ánínká mi karáhrábáh táhru táhruarena tuparúéhraña

wega áhnte opéq 1 táhúséni (1,000) opéq mitaq peh míanae. ³ Owainawanka mah marákó marákóipéqté ké péhe íwíáh aritehnehoéna íópeqté ánínká we táhru táhruue íre ambarúnkákáq mátáipéq tuparuena mibeqté ónsá paiqme págegeue áróki parúéhre. Mi tanáhráq 1 táhúséni (1,000) opéq parabagínaraq we mó wahto tanáhráq ah noginkeheéna pugeq auwankéhe.

⁴ Íné Sóniga wahnahnorabeqte síáhwári tagéna mitaq tútuue míáh ké moq tagoge. Manikánka mitaq tútuue míáh keyábé mahraréna, Wehukega mirauro sansá iwíáhue tagéq saraqmárahro arítéhre. Sísansabé aiq pútare atáh kégá wene ehweh teri terinéna kawerue sehiera áwéhq poeráhq tahnsa anínkákáq wene pikísahakáqsábé íre iwíáh íwíáh atárowe. Wene máhki siyehitaqkákáq sene siyahnkaratáqkákáq íre merowe. Íre meronsabé sene sánsánsábé suwahriehre arítáro kegá sene sinuo tehsúmetaté kiraq suera se subiq sutowe.

Subiq sutowara sensiwamarí míáhwana tagoge. Tagogara se mó oga ukéra áhnte opéq 1 táhúséni (1,000) opéq Sísa Karáhéreq wahnah wahnahnowe. ⁵ Mina ogá úké tanáhráqmé ebeqte oga úké tanáhráre. Mó pusa ké mi tanáhráq íre oga úkowe. Mi 1 táhúséni (1,000) opéq parabagínaraq oga úkigehe.

⁶ Ebeqte oga úké tanáhráq oga úkira kewé Manikánka omaq sito ke woe. Sega anotahtaq iwíáh iwíáhigehe. Mó puké tanáhráqká se íre kamah arieráhre. Se Manikánseq Sísa Karáhéreqne ehweh mibeq mahbeq arítáh ké méra áhnte opéq 1 táhúséni (1,000) opéq Sísa req moráráq wahnah wahnahnigehe.

Owainawa iraipéq airaiq tuparuahna ehwéhne.

⁷ Mi 1 táhúséni opéq parabagínaraq owainawa saiqnariéhmé soraq suankéhe. Soraq súéhra na owainawanka kiembogue ⁸ mah marákó marákóipéqté ké péhe íwíáh aritanieéna ábóragire. Mah marákó marákóipéqté ké sensíwíq Kókireq Mágókireq áhnte ke míáhwe. Wehukega arahwé íre sáhsahoráhonserah se áhnte ke puana íre sáhsahoráhre. Mi ke ebehigeheéna owainawanka soruparítéhre.

⁹ Moke mi kegá ebehoneheéra pokue Maniká tagariáh ké míáhrabeq wega arutaboiri ke suwahpeq abugeqnáhnuríáhwana íópeqté irobina tunse moke mi ke tabipáhrarúéhre. ¹⁰ Tabipáhrarúéhra na Manikánka owainawa, péhe íwíáh arítéh aní táhtoqme anotah púrúrúia káwéhú, osoréh ébáhnkákáq íráreh kawéhúpípéq tuparúéhre. Áwéhq poeráhq tahnsa anínseq péhe éhwéh irari anínseq míéhya iraipéq mitaq moráráq ahriahri mía míaoneherawoe. Wéhékáhnkakaq inokáhpeqkákáq kamah arinara ahriahri uwo uwo oneherawoe.

Ehweh aritena sainsue ehwehne.

¹¹ Íné Sóniga tagogana wahnahnirabeqte síáh, anotah taberábe síáh kéhrana tagoge. Mitaq tútuue wahnahni aní anotah aní púana we míéhtáq mah marákó marákóákáq íópeqkákáq íre kahrahire. Peh tabanagirana mó íre ábóraq kéhre. ¹² Moke pukia kéwé anotah kereq íre síwíqkakaq kéreq wahnahnirabeq iriwe míáhwana tagoge. Moke sene arambehri púkuipéq sehirania kéhrana mi pukúwári pugeqme tagehre. Mi wahnáhnká púkuipéqté séhírá tagéna wehukene arambehri iwíáhue tagéna ehweh aritena sainsúéhre. We mó pukú matíéhra na mi pukúwé oga mérapeq kioráho kené síwíq kék pukúe.

¹³ Sóreq wanínká pukia keyábé, Sóreq wanípípéqté kiembogue pokoro arítéhra na Puké Aninseq Iraipéqté Anínseqka pukia keyábé, Iraipéq sueq pokoro aritehye. Pukia kegá pokue sainsúéh anípá sewana wega oga míarotaté árámbehri pukia ké peh morání moránínue iwíáhue tagéna ehweh aritena sainsúéhre.

¹⁴ Sainsuena Puké Aninseq Iraipéqté Anínseq anotahtaq osoréh íráreh káwéhúpípéq tuparúéhre. Wehuke osoréh íráreh káwéhúpípéq tuparúéhmé anehete puké tanáhráq míre. ¹⁵ Oga mérapeq awaq míéhra ke síwíq kék pukúipéq tagéna mitaq síwíq íre kék kéwé anotah osoréh íráreh kawéhúpípéq tuparúéhre.

21

O ionkákáq o marákóákáq ábóraq kahna ehwéhne.

¹ Íné Sóniga tagogana ebeq kék íópéqkákáq mah marákó marákóákáq sóreq wanínkákáq moke tabanagirana o ionkákáq o marákóákáq ábóraq kéhrana tagoge. ² Manikáne kaweq matábú o Sarúsarama suwahpeq íópeq Maniká míéhrameqte túirana tagoge. Wene iyahnaboga o ibehiní wenawehqpa móauwaneheéra awahrirue sokah sokah atáhnserah mi ke suwahpeq túirana tagoge.

³ Wahnah wahnahnirabeqte éhwéhnká anotahtaq mahrarirana íróge. Anotahtaq mahraréna, Írátíáhro. Manikánka seba mía míainara se wene animarí míagehe. Sereq mía míána sene Wahnah míankehe. ⁴ Manikánka sereq mía míána sene siurapite áqnú moke sorahruankéhe. Mi tanáhráq wehuke mó íre pukigehe. Sirupipeq mó íre umehinae. Mó íre ibitunátúnánigehe. Mó íre ibisagehe. Mó íre síérinae. Menah kárái naneqmarí aiq parabagi puana mó íre kanae irana íróge.

Manikánka, Íné tábúsoráh kéné Wahnah míanie i ehwéhne.

⁵ Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue míéh áninká mahraréna, Írátíáhro. Ínéga moke o naneq aiq miraróge íre. Aiq miraróge éna mahraréna, Néne ehweh aiq pútaq ehwéh púah sehiranúno. Ómi kegá mah ehwéh aiq pútaq ehwéhne íwíáhigeheé sehiranúno íre.

⁶ Sehiranúno éna ínénsabe, Moke áhwáro arámbéhrí aiq parabaráúoge. Íné téh míáhwa aní múge. Íné anehemé mía míainie. Íné ebeqte aní ména anehete aní múge. Wání tahbobói aní oga mía mía arahnó wání pehipi náwiníe. ⁷ Ahbabáq kiotaiki anínká moke kaweq naneq awaq miankéhe. Ínéga wene Maniká míahnana we néne ani mía míainkehe íre.

Moke ahbabáq aruqaruro kegá iraipéq pokigehe i ehwéhne.

⁸ Wega mó mahraréna, Áhreéra néne sánsá íre sehgió kéwé, néne ehwehnsabé íre aiq pútare aintáh kéwé, ahbabáq aruqaruro kewé, mó ke subiq súáh kéwé, mó aniné weh ahre abario kewé, mó ke ánéhgíó kéwé, ahgora sansáno kewé, péhepehe maníkánsábé iwíáh iwíáh atáh kéwé, moke péhe éhwéh irare irareo kewé, moke mi kegá iraipéq pokoneherawoe. Segá anotah púrúruia osoréh íráreh kawéhúpípéq awaq miagéhe.

Peh anotah púrúruia káwéhúmé osoréh ébáhnkákáq íráreh kawéhúpípéq tuparúáhwe. Sano ebáhnká anotah osórénserah mi kawéhúpípéq anotahtaq osorosoq aruqarurire. Irapéq awaq mewé anehete puké tanáhráq míre íre.

Sóniga o Sarúsarama suwahpeq tagó ehwehne.

⁹ Wega mó mahraréna, Abapete téhranité íópeqté ké kamah arieráhi naneq matawewáhwe. Íópeqté áninká mibeqté ínéba séna ínénsabe, Mahbeq súno. Sipisípiq Áráhqne ibehiní sokigi awiníboq máho íre. ¹⁰ Máho éna néniwa móintena anotah sawéhrápéq móintéhre. Manikáne kaweq matábú o Sarúsarama suwahpeq íópeq Maniká míéhrameqte túirana tagoge.

¹¹ Manikáne téhreh naneqka mi matábúráq anotahtaq téhrehre. Mi téhrehme mó kuasa téhrehre. Kaweq ebáh áhnte moné tahnsa ebáh áwíq sásípaga tahnsa téhrehre. Mi matábúwé timano tahnsa anotah téhreh matábúe. ¹² Mi matábúráq anotah kurí kéhrana mi kuriípéq airápété téhtaré ónsá kéhrara airápété téhtaré íópeqté kegá mó onsáráq mó onsáráue wahnahnowe.

¹³ Airápété téhtaré Ísara kahnáh mó kahnáh mó kahnáh síwíq sehiraia morá moráue onsaraq kéhre. Íó kiembogirabeqte ónsáwé apahtároe. Íó tupekirabeqte ónsáwé apahtároe. Ébeq ayehrápéqté ónsáwé apahtároe. Mó ébeq ayehrápéqté ónsáwé apahtároe. ¹⁴ Mi kurí áwahebi airápété apahtáro págege ebáh kéhre. Mi kurí ahpí Sipisípiq Áráhqka eqmaréh ké síwíq airápété téhranité síwíq kéhre.

15 Íné ehweh tení áninká kaweq agehmare karatáté mi matábúákáq mi kuriákáq onsawárinkákáq agehmaranieéna matiéhre. 16 Mi matábúwé ahnansahrapeq ébeq ahnansáhrápéq nahorapeq nehwiehrapéq peh monseráhne. Íópeqté áninká agehmare karatáté agehmaréhrana peh íre wahto 2,200 kirómítá kéhre. Sehwerapeq moq agehmaréhrana peh monseráhnire. 17 Mi matábúrápéqté kúriwé tahperue agehmaréhmé 144 mitá tahnsane. Wehukenínká mátabu agehmaréhnserah íópeqté áninká agehmaréhre.

18 Mi kuriwé sásipa ebáhtáté pera kuríe. Mi matábúráq kéh náneqmarínká kóraraté miraiia tímánónká tahnsanue anotah téhrehre. 19 Mi matábú áwahewé áhnte kaweq ebáh awahriq naneq ebáhtáté pearéhre. Náhbáh 2 ebáh mankuara ebáhmé sápáiae. Náhbáh 3 ebáhmé ágétie. Náhbáh 4 ebáhmé sehenáh tahnsa ebáhmé éméae. 20 Náhbáh 5 ebáhmé sáróníkisie. Mi ebáhmé tautáúqkakaq taberábeakáq ébáhne. Náhbáh 6 ebáhmé tautáúq ébáhmé kóníríanie. Náhbáh 7 ebáh wiehq ebáhmé kárísóráítie. Náhbáh 8 ebáh sehenáh tahnsa ebáhmé pérírie. Náhbáh 9 ebáh wiehq ebáhmé tópásie. Náhbáh 10 ebáhmé kírisópésae. Náhbáh 11 ebáhmé áhíásínie. Náhbáh 12 ebáh tautáúq ebáhmé ámétisie. Mi ebáhmárimé mó naneq mó naneq tahnsá ébáhmárinéna áhnte moné tahnsa ebáhmárine.

21 Kuriraté ónsáwé airápété téhtaré ónsáwé anotah pasésúq tahnsa náneq taberábe pasésúqtáté mó onsá mó onsáue miraiia ónsáwárine. Mi matábúrápéqté áhmé kóraraté miraiia áhnéna timanonka téhrehnserahni ahne.

22 Íné tagome mi matábúráq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh íre kéhre. Írakaumo. Maniká itene Wahnah moke miraorahi anínseq Sipisípiq Áráhqseq mitaq míehya puana Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh íre kéhre. 23 Mitaq íónkakaq pópoqnahakáq íre kéhre. Írakaumo. Manikáne téhreh naneqka mitaq téhrehrana Sipisípiq Áráhqka áráhmu tahnsá ání míehre. 24 Manikáne téhreh naneqka téhrehraqme mah kehiná kéhínanká mitaq nogigéhe. Mah marákóipéqté wáhnáh kégá sene kaweq mensáméhnsánkákáq mi matábúrápéq mewe sigéhe. 25 Wéhékáh mi matábúrápéqté ónsá íre paiqmaragéhe. Mitaq íre sunkíkírina puana mi onsá ahriahri íre paiqmaraneherawoe.

26 Mah kehiná kéhínané kaweq naneqmarínkáq sene awahriq naneqkakáq mi matábúrápéq mewe sigéhe. 27 Moke ahbabáq mitaq íre serahowe. Ahbabáro kereq péhe éhwéhnkákáq kéreq mitaq íre serahowe. Ahqáho. Írakaumo. Peh morá Sipisípiq Áráhqne oga mérapeqté púkúipéq sensíwíq kéh kégá mitaq serahowe.

22

Oga mé wanínkáq oga mé awánkánkákáqsábé éhwéhne.

1 Íópeqté áninká oga mé waní sokigi anírana mi wanímé timanonka téhrehnserahni. Mi waní ahyahipeqmé Manikánseq Sipisípiq Áráhqseqka wahnahnóyarabeqte túíre. 2 Tuena mi matábúrápéqté áh ákáhpi túíre. Oga mé awanká mi waní ayehráq éberiopeq éberiopeue kéhre. Mi awánkátáq airápété téhtaré mó naneq mó naneq seránue íyéhre. Mó iotáq mó naneq será iyena mó iotáq mó naneq seránue íyéhre. Mi awánká ánáwharínká mah kehiná kéhíná kawerarítéhre. 3 Manikánka kamah arina naneqmarí mitaq mó íre kanawire.

Manikánseq Sipisípiq Áráhqseqka mitaq wahnah wahnahnigehe. Moke Manikáne arambehri kegá wensabé iwíáh iwíáh atagéhe. 4 Iwíáh iwíáh atera wene auranabiah tagagehe. Wenáwíq sene siyehitaq kanae. 5 Mitaq íre sunkíkíraginae. Maniká itene Wahnahnka mitaq téhreh puana áráhmuakáq íónkakaq mitaq íre kanae. Írakaumo. Wene arambehri kegá ahriahri mitaq wahnah wahnahnigehe.

Sísaga, Apubúue tuinauge i éhwéhne.

6 Íópeqté áninká ínénsabe mahraréna, Ínéga teawú éhwéh aiq pútaq éhwéh púana wehukega aiq pútare aintahráhowe. Maniká itene Wahnahnka wene ehweh irare ke

iwiáh aritéhrara pahsúáhwe. Amahnágawé áhníbórá sína naneqmarí wene arambehri ke sokigi arinkéheéna íopeqté aní eqmaréhrana túire ire.

⁷ Íopeqté anínká mó mahraréna, Írátíahno. Sísaga mahraréna, Íné apubúue tuinauge ire. Mah pukúipéqté éhwéh sehgió kégá iwiáh íwíáhigehe ire.

⁸ Mah ehwéh irena mi naneqmarí tago anímé íné Sóni uge. Mah ehwéh irena mi naneqmarí tagotaq sokigii aniné aigárátáq iwiáh íwíáh atanieéna káuqmunue míógana ⁹ wega ínensabe, Ahqáho. Íre miraúno. Íné itereq moráráq arambehriu aní múge. Manikáne ehweh irare kereq mah pukúipéqté éhwéh sehgió kéreq itereq moráráq arambehriu aní múge. Manikánsabe webataq iwiáh íwíáh ato ire.

¹⁰ Íopeqté anínká ínensabe mó mahraréna, Arega púkuipéq sehiranóna ehwéhmé unkumehrataq íre táhparó. Írakaumo. Mi tanáhráq áhníbóráni puah íre táhparó. ¹¹ Mi tanáhráq sínaraq ahbabáq kega peh ahbabárighehe. Íre mirao naneq sansáno kegá peh sene sánsá miraigehe. Tábúsoréh sánsáno kegá peh tábúsoréh sánsá miraigehe. Kaweqtaq mía míaog kegá peh kaweqtaq mía míaigehe ire.

¹² Sísaga mahraréna, Írátíáhro. Íné apubúue tuinauge. Túónaraq wehukene arambehri saraqme tagéna awehraq apéq morání moránínue náinauge. ¹³ Íné téh míáhwa aní múge. Íné anehemé mía míainaage. Íné ebeqte aní ména íné anehete aní múge. Íné moke náneq áwahe aní múge. Moke áhwáro arámbéhrí aiq parabarúó aní múge ire.

Kaweq matábúrápéq íre kioráho keyábé éhwéhne.

¹⁴ Sísaga mó mahraréna, Wehukega sene korósi pabeq paberowana taberábe aginsabé iwiáh íwíáhowe. Mina inserah sene sirupipeq pabeq paberia kégá oga mérapeq mi kawéq matábúrápéq kioráhonsabé iwiáh íwíáhigehe. Segá mitaq oga mé awankánara ísíwe nagehe. ¹⁵ Ahbabáq kega mitaq íre kioráhowe. Ánéhgió kéreq mó kené weh ahre abario kereq mó aní subiq súáh kereq péhepehe manikánsabé iwiáh íwíáh atáh kéreq moke péhe éhwéh irare sansá suwahbeh kereq peh máhpeq mía míaéra mitaq íre kioráhowe ire. ¹⁶ Íre kioráhowe éna ínensabe, Íné Sísá uge. Íné Tébitine anahwa úge. Íné tuembínaga téhrehnserahni aní múge. Íné tagariáh kégá mah ehwéh irageheéna íopeqté anínká mah ehwéh ite teiinkeheéna eqmaróge ire.

¹⁷ Manikáne Awanseq Sísá tagariáh kéreqka Sísansabé, Mahbeq tuo ewe. Mah ehwéh íráh kégá moq mahbeq tuo igehe. Wání tahbobói kegá séra oga mé wanínsabé suwahbeh kegá pehipe nagehe.

Sóniga mah pukú sáhnsáhó keyábé págege ehwéh pahsúéh éhwéhne.

¹⁸ Mah pukúipéq mókake sína naneqsabé éhwéh aiq sehiranuge. Mi sehirá sáhnsahwe tagahro. Págege ehwéh teiníboq írátíáhro. Mah ehwéh síwáhnori anínká mó ehwéhnkákáq masosahrue síwáhnorínaraq mah ehwéhnká kamahorahi naneq teinserah mi aní moq anotahtaq kamah awinkéhe. ¹⁹ Mah ehwéh síwáhnori anínká moke íre síwáhnoria peh ákáhtaq síwáhnorínaraqmé wega awaq miahráhi naneq Manikánka meyankéhe. Oga mé awankánarame mi anínká íre awaq miankéhe. Mah ehwéhmé kaweq matábúrápéqsabé teire. Mi anínká mi matábú íre awaq miankéhe.

²⁰ Mah ehwéh tení anínká mahraréna, Íné aiq pútaq apubúue tuinauge ire.

Aiq mire. Sísá itene Wahnahno, mahbeq tuo uge.

²¹ Sísá itene Wahnahnka moke we tagariona keyabé arutaboiréna séhréh aitéhre. Aiq mire.

Read the New Testament daily

January

date	Scripture
1	Mátíyu 1.1-2.12
2	Mátíyu 2.13-3.6
3	Mátíyu 3.7-4.11
4	Mátíyu 4.12-25
5	Mátíyu 5.1-26
6	Mátíyu 5.27-48
7	Mátíyu 6.1-24
8	Mátíyu 6.25-7.14
9	Mátíyu 7.15-29
10	Mátíyu 8.1-17
11	Mátíyu 8.18-34
12	Mátíyu 9.1-17
13	Mátíyu 9.18-38
14	Mátíyu 10.1-23
15	Mátíyu 10.24-11.6
16	Mátíyu 11.7-30
17	Mátíyu 12.1-21
18	Mátíyu 12.22-45
19	Mátíyu 12.46-13.23
20	Mátíyu 13.24-46
21	Mátíyu 13.47-14.12
22	Mátíyu 14.13-36
23	Mátíyu 15.1-28
24	Mátíyu 15.29-16.12
25	Mátíyu 16.13-17.9
26	Mátíyu 17.10-27
27	Mátíyu 18.1-22
28	Mátíyu 18.23-19.12
29	Mátíyu 19.13-30
30	Mátíyu 20.1-28
31	Mátíyu 20.29-21.22

February

date	Scripture
1	Mátíyu 21.23-46
2	Mátíyu 22.1-33
3	Mátíyu 22.34-23.12
4	Mátíyu 23.13-39
5	Mátíyu 24.1-28
6	Mátíyu 24.29-51
7	Mátíyu 25.1-30
8	Mátíyu 25.31-26.13
9	Mátíyu 26.14-46
10	Mátíyu 26.47-68
11	Mátíyu 26.69-27.14
12	Mátíyu 27.15-31
13	Mátíyu 27.32-66
14	Mátíyu 28.1-20
15	Máhka 1.1-28
16	Máhka 1.29-2.12
17	Máhka 2.13-3.6
18	Máhka 3.7-30
19	Máhka 3.31-4.25
20	Máhka 4.26-5.20
21	Máhka 5.21-43
22	Máhka 6.1-29
23	Máhka 6.30-56
24	Máhka 7.1-23
25	Máhka 7.24-8.10
26	Máhka 8.11-9.1
27	Máhka 9.2-29
28	Máhka 9.30-10.12

date	Scripture
1	Máhka 10.13-31
2	Máhka 10.32-52
3	Máhka 11.1-26
4	Máhka 11.27-12.17
5	Máhka 12.18-37
6	Máhka 12.38-13.13
7	Máhka 13.14-37
8	Máhka 14.1-21
9	Máhka 14.22-52
10	Máhka 14.53-72
11	Máhka 15.1-47
12	Máhka 16.1-20
13	Árúka 1.1-25
14	Árúka 1.26-56
15	Árúka 1.57-80
16	Árúka 2.1-35
17	Árúka 2.36-52
18	Árúka 3.1-22
19	Árúka 3.23-38
20	Árúka 4.1-30
21	Árúka 4.31-5.11
22	Árúka 5.12-28
23	Árúka 5.29-6.11
24	Árúka 6.12-38
25	Árúka 6.39-7.10
26	Árúka 7.11-35
27	Árúka 7.36-8.3
28	Árúka 8.4-21
29	Árúka 8.22-39
30	Árúka 8.40-9.6
31	Árúka 9.7-27

date	Scripture
1	Árúka 9.28-50
2	Árúka 9.51-10.12
3	Árúka 10.13-37
4	Árúka 10.38-11.13
5	Árúka 11.14-36
6	Árúka 11.37-12.7
7	Árúka 12.8-34
8	Árúka 12.35-59
9	Árúka 13.1-21
10	Árúka 13.22-14.6
11	Árúka 14.7-35
12	Árúka 15.1-32
13	Árúka 16.1-18
14	Árúka 16.19-17.10
15	Árúka 17.11-37
16	Árúka 18.1-17
17	Árúka 18.18-43
18	Árúka 19.1-27
19	Árúka 19.28-48
20	Árúka 20.1-26
21	Árúka 20.27-47
22	Árúka 21.1-28
23	Árúka 21.29-22.13
24	Árúka 22.14-34
25	Árúka 22.35-53
26	Árúka 22.54-23.12
27	Árúka 23.13-43
28	Árúka 23.44-24.12
29	Árúka 24.13-53
30	Sóni 1.1-28

date	Scripture
1	Sóni 1.29-51
2	Sóni 2.1-25
3	Sóni 3.1-21
4	Sóni 3.22-4.3
5	Sóni 4.4-42
6	Sóni 4.43-54
7	Sóni 5.1-23
8	Sóni 5.24-47
9	Sóni 6.1-21
10	Sóni 6.22-40
11	Sóni 6.41-71
12	Sóni 7.1-29
13	Sóni 7.30-52
14	Sóni 7.53-8.20
15	Sóni 8.21-30
16	Sóni 8.31-59
17	Sóni 9.1-41
18	Sóni 10.1-21
19	Sóni 10.22-42
20	Sóni 11.1-53
21	Sóni 11.54-12.19
22	Sóni 12.20-50
23	Sóni 13.1-30
24	Sóni 13.31-14.14
25	Sóni 14.15-31
26	Sóni 15.1-27
27	Sóni 16.1-33
28	Sóni 17.1-26
29	Sóni 18.1-24
30	Sóni 18.25-19.22
31	Sóni 19.23-42

date	Scripture
1	Sóni 20.1-31
2	Sóni 21.1-25
3	Eqmaro 1.1-26
4	Eqmaro 2.1-47
5	Eqmaro 3.1-26
6	Eqmaro 4.1-37
7	Eqmaro 5.1-42
8	Eqmaro 6.1-15
9	Eqmaro 7.1-29
10	Eqmaro 7.30-50
11	Eqmaro 7.51-8.13
12	Eqmaro 8.14-40
13	Eqmaro 9.1-25
14	Eqmaro 9.26-43
15	Eqmaro 10.1-33
16	Eqmaro 10.34-48
17	Eqmaro 11.1-30
18	Eqmaro 12.1-23
19	Eqmaro 12.24-13.12
20	Eqmaro 13.13-41
21	Eqmaro 13.42-14.7
22	Eqmaro 14.8-28
23	Eqmaro 15.1-35
24	Eqmaro 15.36-16.15
25	Eqmaro 16.16-40
26	Eqmaro 17.1-34
27	Eqmaro 18.1-21
28	Eqmaro 18.22-19.12
29	Eqmaro 19.13-41
30	Eqmaro 20.1-38

date	Scripture
1	Eqmaro 21.1-16
2	Eqmaro 21.17-36
3	Eqmaro 21.37-22.16
4	Eqmaro 22.17-23.10
5	Eqmaro 23.11-35
6	Eqmaro 24.1-27
7	Eqmaro 25.1-27
8	Eqmaro 26.1-32
9	Eqmaro 27.1-20
10	Eqmaro 27.21-44
11	Eqmaro 28.1-31
12	Aroma 1.1-17
13	Aroma 1.18-32
14	Aroma 2.1-24
15	Aroma 2.25-3.8
16	Aroma 3.9-31
17	Aroma 4.1-12
18	Aroma 4.13-5.5
19	Aroma 5.6-21
20	Aroma 6.1-23
21	Aroma 7.1-14
22	Aroma 7.15-8.6
23	Aroma 8.7-21
24	Aroma 8.22-39
25	Aroma 9.1-21
26	Aroma 9.22-10.13
27	Aroma 10.14-11.12
28	Aroma 11.13-36
29	Aroma 12.1-21
30	Aroma 13.1-14
31	Aroma 14.1-23

date	Scripture
1	Aroma 15.1-21
2	Aroma 15.22-16.7
3	Aroma 16.8-27
4	1 Kórína 1.1-17
5	1 Kórína 1.18-2.5
6	1 Kórína 2.6-3.4
7	1 Kórína 3.5-23
8	1 Kórína 4.1-21
9	1 Kórína 5.1-13
10	1 Kórína 6.1-20
11	1 Kórína 7.1-24
12	1 Kórína 7.25-40
13	1 Kórína 8.1-13
14	1 Kórína 9.1-18
15	1 Kórína 9.19-10.13
16	1 Kórína 10.14-11.1
17	1 Kórína 11.2-16
18	1 Kórína 11.17-34
19	1 Kórína 12.1-26
20	1 Kórína 12.27-13.13
21	1 Kórína 14.1-17
22	1 Kórína 14.18-40
23	1 Kórína 15.1-28
24	1 Kórína 15.29-58
25	1 Kórína 16.1-24
26	2 Kórína 1.1-11
27	2 Kórína 1.12-2.11
28	2 Kórína 2.12-17
29	2 Kórína 3.1-18
30	2 Kórína 4.1-12
31	2 Kórína 4.13-5.10

date	Scripture
1	2 Kórína 5.11-21
2	2 Kórína 6.1-13
3	2 Kórína 6.14-7.7
4	2 Kórína 7.8-16
5	2 Kórína 8.1-15
6	2 Kórína 8.16-24
7	2 Kórína 9.1-15
8	2 Kórína 10.1-18
9	2 Kórína 11.1-15
10	2 Kórína 11.16-33
11	2 Kórína 12.1-10
12	2 Kórína 12.11-21
13	2 Kórína 13.1-14
14	Kárétia 1.1-24
15	Kárétia 2.1-16
16	Kárétia 2.17-3.9
17	Kárétia 3.10-22
18	Kárétia 3.23-4.20
19	Kárétia 4.21-5.12
20	Kárétia 5.13-26
21	Kárétia 6.1-18
22	Épésa 1.1-23
23	Épésa 2.1-22
24	Épésa 3.1-21
25	Épésa 4.1-16
26	Épésa 4.17-5.2
27	Épésa 5.3-33
28	Épésa 6.1-24
29	Pírípái 1.1-26
30	Pírípái 1.27-2.18

date	Scripture
1	Pírípái 2.19-3.6
2	Pírípái 3.7-4.1
3	Pírípái 4.2-23
4	Kórósía 1.1-20
5	Kórósía 1.21-2.7
6	Kórósía 2.8-23
7	Kórósía 3.1-17
8	Kórósía 3.18-4.18
9	1 Tésárónáika 1.1-2.9
10	1 Tésárónáika 2.10-3.13
11	1 Tésárónáika 4.1-5.3
12	1 Tésárónáika 5.4-28
13	2 Tésárónáika 1.1-12
14	2 Tésárónáika 2.1-17
15	2 Tésárónáika 3.1-18
16	1 Tímóti 1.1-20
17	1 Tímóti 2.1-15
18	1 Tímóti 3.1-16
19	1 Tímóti 4.1-16
20	1 Tímóti 5.1-25
21	1 Tímóti 6.1-21
22	2 Tímóti 1.1-18
23	2 Tímóti 2.1-21
24	2 Tímóti 2.22-3.17
25	2 Tímóti 4.1-22
26	Táitása 1.1-16
27	Táitása 2.1-14
28	Táitása 2.15-3.15
29	Pírémóna 1.1-25
30	Íbaru Ke 1.1-14
31	Íbaru Ke 2.1-18

date	Scripture
1	Íbaru Ke 3.1-19
2	Íbaru Ke 4.1-13
3	Íbaru Ke 4.14-5.14
4	Íbaru Ke 6.1-20
5	Íbaru Ke 7.1-19
6	Íbaru Ke 7.20-28
7	Íbaru Ke 8.1-13
8	Íbaru Ke 9.1-10
9	Íbaru Ke 9.11-28
10	Íbaru Ke 10.1-18
11	Íbaru Ke 10.19-39
12	Íbaru Ke 11.1-16
13	Íbaru Ke 11.17-31
14	Íbaru Ke 11.32-12.13
15	Íbaru Ke 12.14-29
16	Íbaru Ke 13.1-25
17	Sémísi 1.1-18
18	Sémísi 1.19-2.17
19	Sémísi 2.18-3.18
20	Sémísi 4.1-17
21	Sémísi 5.1-20
22	1 Píta 1.1-12
23	1 Píta 1.13-2.10
24	1 Píta 2.11-3.7
25	1 Píta 3.8-4.6
26	1 Píta 4.7-5.14
27	2 Píta 1.1-21
28	2 Píta 2.1-22
29	2 Píta 3.1-18
30	1 Sóni 1.1-10

date	Scripture
1	1 Sóni 2.1-17
2	1 Sóni 2.18-3.2
3	1 Sóni 3.3-24
4	1 Sóni 4.1-21
5	1 Sóni 5.1-21
6	2 Sóni 1.1-13
7	3 Sóni 1.1-14
8	Súta 1.1-25
9	Sokigi 1.1-20
10	Sokigi 2.1-17
11	Sokigi 2.18-3.6
12	Sokigi 3.7-22
13	Sokigi 4.1-11
14	Sokigi 5.1-14
15	Sokigi 6.1-17
16	Sokigi 7.1-17
17	Sokigi 8.1-13
18	Sokigi 9.1-21
19	Sokigi 10.1-11
20	Sokigi 11.1-19
21	Sokigi 12.1-18
22	Sokigi 13.1-18
23	Sokigi 14.1-20
24	Sokigi 15.1-8
25	Sokigi 16.1-21
26	Sokigi 17.1-18
27	Sokigi 18.1-24
28	Sokigi 19.1-21
29	Sokigi 20.1-15
30	Sokigi 21.1-27
31	Sokigi 22.1-21